

إِنَّا أَنْشَأْنَا مِنْ تَحْتِهَا أَكْثَرَ طَوَائِفٍ مِمَّنْ أَنْشَأْنَا مِنْ قَبْلِكَ فَطَوَّغَتْ عَنْهُ آفَافٌ كَثِيرَةٌ

تفسير عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ

من تصنيفات العالم المحقق والفاضل المدقق مولانا الحاج
القاري محمد طريف الكاشغري المتخلص بالطريف
نفخنا الله بتفسيره الى يوم المعاد

پبلشر

حقن اتباعیدین تجار اولوالافتخار ذمہ سے دین خادم و دین و ملت مہارت
و صنعت غفور جان سماجی ولد محمد موسیٰ بانی مرغیانی سعی و ہمتی ایلم طبع و نشر
قیلندی جناب حق طالع و ناشرینے اوزمرادی ایلم کامیاب ایسوں

۱۳۵۶ھ

طبع مطبع علی بن علی

قایدو لجهل
کتبه
www.ewlat.org

Abdulcehil Turra
www.ewlat.org

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تفسیر عَمَّ يَسْأَلُونَ

من تصنیفات العالم المحقق والفاضل المدقق مولانا الحجاج
القاری محمد ظریف کاشغری المتخلص بالظریف
نفعنّا الله بتفسیرة الی یوم المعاد

پیشتر

حقن اتباعیدین تجار اولوالافتخار ذمہ سے دین خادم و دین ولت معارف
وضعت غفور جان حاجی ولد محمد موسیٰ بابی مرغنیانی سعی و ہمتی ایلم طبع و نشر
قیلندی جناب حق طالع و ناشرینے اوز مرادی ایلم کامیاب ایتسون

۱۳۵۶ھ

ئۇلاد گۇرۇپپىسى

www.ewlat.org

www.uyghurkitap.com

ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي نەسر ۋە قوليازىملار ئامبىرى

وقف لله تعالى
طبع بمطابع علي بن علي
الدوحة - قطر
شهر شوال ١٤٠٧ هـ الموافق
شهر يونيو ١٩٨٧ م

طبع من هذه الطبعة ٢٠٠٠ نسخة

تقديم

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على أشرف المرسلين سيدنا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين .
وبعد ... ،

فإني أتشرف بأن أقدم لكاتب هذا التفسير ، وهو المجاهد المفسر القارئ محمد ظريف القشغاري المولود في مدينة طشقند عام ١٨٧٢ م . وهو من شعب الأوزبك ، تلقى تعليمه في مدينة بخارى ، وبعد إتمام التحصيل هاجر إلى كاشغار ، وهناك بدأ في كتابة تفسير للقرآن الكريم بلغة الأوزبك . وقد أتم تفسير القرآن الكريم كاملاً ، ولم يطبع منه سوى جزء عم ، وكان ذلك في عام ١٣٥٦ هـ - ١٩٣٧ م بمدينة كاشغار . أما الجزء المخطوط والذي لم يطبع ، فهو موجود الآن في مدينة عولجا بتركستان الشرقية ، ولعل الله يسبب الأسباب ويقبض لهذه المخطوطة من ينقذها من الضياع والإهمال بطاعتها ونشرها بين شعب الأوزبك المسلم .

وقد أقام القارئ محمد ظريف في مدينة عولجا منذ عام ١٩٤٤ م وتوفي عام ١٩٥٩ م غفر الله له وجعل هذا التفسير له نوراً ، ولشعب الأوزبك المسلم تبليغاً وهداية . والأوزبك هم من الشعوب التركية التي تنتشر في تركستان الغربية وأفغانستان ، ولغتهم المستعملة هي إحدى اللغات التركية الشرقية وتسمى « جغتاي » وتعتبر اللغة العاشرة بين اللغات الإسلامية بالنسبة لعدد المتحدثين بها ويبلغ عددهم نحو ١٧ مليوناً ينتشرون في تركستان وأفغانستان . وقد صوّرت هذه الطبعة بطريقة الأوفست بمدينة الدوحة عاصمة دولة قطر ، وذلك من طبعة كاشغار ، وطبعت بمطابع علي بن علي ، في شهر الحرم عام ١٤٠٨ للهجرة - ١٩٨٧ للميلاد ، وتم طباعة ٢٠٠٠ نسخة لتوزيعها في سبيل الله . وقد وُضعت في نهاية هذا التفسير قائمة بالتفاسير باللغات التركية المختلفة ، الشرقية والوسطى والشمالية والجنوبية ، وهذه القائمة لا تشتمل على تفاسير وترجمات اللغة التركية العديدة المستعملة في الأناضول والجمهورية التركية . والمقصود من قائمة التفاسير المذكورة هو حصر هذه التفاسير ، وأغلبها مهدد بالضياع لندرته وأغلبها موجود في أواسط آسيا في روسيا والصين ، وذلك تمهيداً لإعادة طبعها حفاظاً عليها ونشرها بين أهلها إن تيسر لنا الحصول على نسخ منها .
والله أسأل أن يجعل هذا العمل خالصاً لوجهه الكريم وخدمة لكتابه العزيز وأن يثيب المحسنين الذين أنفقوا على اخراج هذه الطبعة .

وإن التفاسير المختلفة باللغات العديدة التي طبعت في هذا البلد الطيب والتي وزّعت على الأمصار في سبيل الله ، تعد علامة على الطريق لحفظ هذا التراث الإسلامي المعرض للضياع ، ولعل الله يأذن بقيام « المجمع العالمي للقرآن الكريم » ليقوم بهذا الواجب بصورة أشمل وعلى مستوى العالم الإسلامي كله . فالقرآن الكريم يحتاج إلى مؤسسة عالمية تعني بنشر معانيه بكافة اللغات وذلك طاعة لأمر الله سبحانه وتعالى بالتبليغ والبيان .

ثابردولجبليل توران كوتوبخانسي

مكتبة عبدالجليل توران

Abdulcelil Turan Kütüphanesi

www.uyghurweb.net

ئەۋلاد گۈزۈپپىسى

www.ewlat.org

www.uyghurkitap.com

ئۇيغۇرچە ماقالە ، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازىملار ئامبىرى

« قال تعالى في كتابه العزيز :

« وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ » .
(النحل ٤٤)

وقال تعالى :

« وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ إِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي اخْتَلَفُوا فِيهِ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ » .
(النحل ٦٤)

وقال تعالى :

« يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَغْتَ رِسَالَتَهُ » .
(المائدة ٦٧)

والبلاغ والبيان واجبان على المسلمين إلى يوم الدين وهما عماد الدعوة إلى رسالة الله سبحانه وتعالى إلى البشر كافة . وقد بلغنا الأمين عليه الصلاة والسلام ما أنزل إليه من وحي فأدى الأمانة وبلغ الرسالة ووضحها بفعله وقوله فكانت السنة الغراء لتفسر وتوضح للبشر كافة .

قال تعالى :

« وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا » .
(سبأ ٢٨)

وقال تعالى :

« قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا » .
(الأعراف ١٥٨)

والبشر من عرب وغيرهم من الأمم يتكلمون بألسنة مختلفة وهذه آية من آيات الله عز وجل .

قال تعالى :

« وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَانِكُمْ »
(الروم ٢٢)

ولو شاء الله لجعل الناس أمة واحدة ولكنها إرادة الله وحكمته البالغة . فخلق الناس ألوانا مختلفة وشعوباً وقبائل لها ألسنة متباينة ، لذا فإن المؤسسة القرآنية التي تعني بنشر معاني القرآن الكريم باللغات المختلفة للبشر كافة هي ضرورة من ضرورات التبليغ .

على أن يكون من أهداف هذه المؤسسة القرآنية العالمية .

١ - حصر الترجمات والتفاسير القرآنية بشتى لغات العالم .
٢ - جمع نماذج من آلاف الترجمات لتكوين مكتبة تساعد الباحثين والمحققين والمفسرين باللغات المختلفة .

٣ - عمل دليل لهذه الترجمات يبين الجيد منها ويحذر من الفاسد .

٤ - اختيار بعض الترجمات الجيدة في كل لغة وطبعها وتوزيعها على أهلها وذلك حسب أولويات مدروسة علمياً .

- ٥ - تكوين لجان مختلفة لكل لغة تقوم على تفسير معاني القرآن الكريم بهذه اللغات .
٦ - الموقف في وجه كل من يعتدي على كتاب الله بالتحريف أو تغيير معانيه .

لذا فإن من أهم الأمور أن تكون هذه المؤسسة القرآنية الشخصية الإسلامية العالمية الاعتبارية والتي يمكنها أن تقف أمام المُزَيِّفين ممن غمروا الأسواق بتحريفاتهم .

٧ - وما يتم عمل هذه المؤسسة القرآنية هو نشر اللغة العربية وتعاليمها للمسلمين في شتى الأصقاع والأمصار وكتابة اللغات الإسلامية المختلفة بالحرف القرآني كاللغات التركية والإندونيسية والماليزية والصومالية والسواحلية والبنغالية والألبانية والتركستانية وغيرها من لغات المسلمين التي ابتعدت عن الحرف القرآني بعد أن كانت تُشْرَفُ بذلك الحرف ، وحُرِّمت منه تغريباً وإبعاداً لشعوبها عن كتاب الله العزيز ، فمن واجبات هذه المؤسسة القرآنية العالمية إعادة مجد الحرف العربي القرآني الشريف وتصبح « ن » و « ق » و « ص » هي الحروف التي تكتب بها لغات المسلمين كافة .

وأناشد هنا مؤتمر العالم الإسلامي أن تكون له منظمة عالمية للقرآن الكريم كالمنظمات المختلفة التي انبثقت عنه في شتى المجالات ما عدا القرآن الكريم . فهناك أجهزة تابعة للمؤتمر مثل مركز الأبحاث للتاريخ والفنون والثقافة الإسلامية ، واللجنة الدولية للحفاظ على التراث الحضاري الإسلامي والمؤسسة الإسلامية للعلوم والتكنولوجيا والتنمية ، والوكالة الإسلامية للأنباء ، ومنظمة إذاعات الدول الإسلامية ، والمنظمة الإسلامية للتربية والعلوم والثقافة ، والاتحاد الرياضي للتضامن الإسلامي وغيرها من المؤسسات والمنظمات التي تبلغ ما يقرب من الستة عشر منظمة ولجنة ومركزاً .

ولعل الله سبحانه وتعالى يعيننا على أن يكون لكتابه الكريم مؤسسة عالمية تُدافع عنه وتكون منارةً إسلامياً لتبيينه وتبليغه إلى أهل الأرض جميعاً .

« تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا » . (الفرقان ١)

الفقير إلى الله تعالى

حسن عبدالحميد المعيرجي

الدوحة في صفر الخير ١٤٠٨

ثأبدؤلجبلل توران كؤتؤبخانسى
مكتبة عبدالجليل توران
Abdulcelil Turan Kütüphanesi
www.uyghurweb.net

ئؤؤلاد كؤرؤپپسى

www.ewlat.org

www.uyghurkitap.com

ئؤيغؤرجه ماقاله، قءدمسى ئسءرؤه قوليازملار ئالمبرى

سجل « بيلوجرافى » بتفاسير القرآن الكريم باللغات التركية الآسيوية

- ١ - ابن أسد الله الحميدى (شيخ الإسلام) - قرآن - الإيتقان فى ترجمة القرآن - قرآن تفسيرى قازان تيلينده ، جزآن - قازان ١٩٠٧ - ١٩١١ . ج١ - ٥٢٠ ص - ج٢ - ٥١٤ ص . بالحرف العربى - تاتارى قازان لغات تركية غربية .
- ٢ - ابن أسد الله الحميدى (شيخ الإسلام) قرآن - الإيتقان فى ترجمة القرآن - قرآن تفسيرى قازان تيلينده فى جزءين - قازان ١٩١١ - ١٩١٤ . الطبعة الثانية ج١ - ٥٢٠ ص - ج٢ - ٥٢٤ ص - بالحرف العربى تاتارى قازان - تركية غربية .
- ٣ - ابن أسد الله الحميدى (شيخ الإسلام) قرآن - الإيتقان فى ترجمة القرآن - قرآن تفسيرى قازان تيلينده فى جزءين - استانبول ١٩٨٤ . الطبعة الثالثة - الناشر - الشيخ خليفة التاى ج١ - ٥٢٠ ص ج٢ - ٥٢٤ ص بالحرف العربى - تاتارى قازان - لغات تركية غربية .
- ٤ - ابن أسد الله الحميدى (شيخ الإسلام) قرآن - الإيتقان فى ترجمة القرآن - قرآن تفسيرى قازان تيلينده فى جزءين - الدوحة - قطر ١٩٨٥ . الطبعة الرابعة - الناشر خليفة بن خالد السويدى ج١ - ٥٢٠ ص ج٢ - ٤٢٤ ص - بالحرف العربى - تاتارى قازان - لغات تركية غربية .
- ٥ - محمود بن السيد نادر الطرازى - قرآن كريم مترجم ومحشى باللغة التركستانية - كراتشى ١٣٩٥ هـ . (٧٠٤ ص) قياس ٤ حرف عربى - ايغور - لغات تركية شرقية .
- ٦ - محمود بن السيد نادر الطرازى - قرآن كريم مترجم ومحشى باللغة التركستانية - الدوحة - قطر ١٩٨٠ - الناشر خليفة بن خالد السويدى (٧٠٤ ص) قياس ٤ حرف عربى - ايغور - لغات تركية شرقية .
- ٧ - محمد حسن الثقفى - كتاب البيان فى تفسير القرآن - جزآن - تفليس ١٩٠٨ ج١ - ٤٩٢ ص ج٢ - ٥٣٨ ص - بالحرف العربى - أذربيجان - لغات تركية جنوبية .
- ٨ - كتاب كشف الحقائق - تفسيرى قرآن شريف ترك أذربيجان ديليندا . فى ٣ أجزاء . إخراج مير محمد كريم ميرزا فارو العلوى . باكو ١٩٠٧ - ١٩٠٨ ج١ - ٧٤٥ ص ج٢ - ٧٩١ ص ج٣ - ٩٥٩ ص حرف عربى - أذربيجان - لغات تركية جنوبية .
- ٩ - مجهول - قرآن - كلامى شريف تفسيرى - تفسيرى فوائد - جزآن ، قازان ١٨٩٩ - ١٩٠٠ ج١ - ٣٧٨ ص ج٢ - ٤٨٠ ص بالحرف العربى - تاتارى قازان - لغات تركية غربية .
- ١٠ - مجهول - قرآن تحصيل البيان فى تفسير القرآن - قازان تيلينده ، إخراج محمد صادق بن شاه أحمد الاثيانقولى القازانى ، قازان ١٩١٠ . (٧٤٨ ص) - حرف عربى - تاتارى قازان - لغات تركية غربية .

- ۱۱- لجهول ، قرآن تفسیری فوائد ، ۴ أجزاء ، قازان (بدون تاریخ) ج ۱ - ۲۵۲ ص ، ج ۲ - ۴۶۴ ص ، ج ۳ - ۳۶۱ ص ، ج ۴ - ۳۱۶ ص - حرف عربی - تاتاری قازان لغات ترکیه غریبه .
- ۱۲- هافنیک - کتاب شرف المآب هافنیک تفسیری ترکی تیلینده ، تاج الدین أفندی تصنیفات اندان سدره المنتهی اسملی ، الطبعة الثانية قازان ۱۸۹۸ - ۱۹۰۴ (۳۹۹ ص) حرف عربی - تاتاری قازان - لغات ترکیه غریبه .
- ۱۳- ابن أسد الله الحمیدی (شیخ الإسلام) ، قرآن تفسیری ، قازان ۱۹۰۷ (۴۶۰ ص) حرف عربی - تاتاری قازان - لغات ترکیه غریبه .
- ۱۴- ابن أسد الله الحمیدی (شیخ الإسلام) ، قرآن تفسیری ، طوکیو ۱۹۵۰ . حرف عربی - ترکی قازانی - لغات ترکیه غریبه .
- ۱۵- قرآن - سورة الكهف ، قازان ۱۸۸۰ . (۹۵ ص) - حرف عربی - تاتاری قازان - لغات ترکیه غریبه .
- ۱۶- نعمان بن أمیر بن عثمان (ملا) ، تفسیری نعمانی - أوهر نبورج ۱۹۰۷ . (۴۷۴ ص) قیاس ۴ - حرف عربی - تاتاری قازان - لغات ترکیه غریبه .
- ۱۷- نعمان بن أمیر بن عثمان (ملا) ، تفسیری نعمانی - تفسیری قرآن کریم ، قازان ۱۹۱۱ . (۳۹۰ ص) قیاس ۴ - حرف عربی - تاتاری قازان - لغات ترکیه غریبه . (فسر المؤلف نصف القرآن الکریم وتوفی قبل إتمامه) .
- ۱۸- نعمان بن أمیر بن عثمان (ملا) ، تفسیری نعمانی - کلام شریف ، إخراج عماد الدین جمال الدین ، هلسنکی ۱۹۵۹ . (۳۹۰ ص) قیاس ۴ - حرف عربی تاتاری قازان - لغات ترکیه غریبه .
- ۱۹- لجهول ، دعائی (انعام) ، طبعة ثانية ، قازان ۱۲۹۷ - ۱۲۹۹ هـ الموافق ۱۸۷۹ - ۱۸۸۱ م (۱۳۶ ص) ، ويشتمل على السور رقم ۱ ، ۲ ، ۳۶ ، ۴۸ ، ۵۵ ، ۵۶ ، ۶۷ ، ۷۸ ، ۱۰۵ ، ۱۱۴ - حرف عربی - تاتاری قازان - لغات ترکیه غریبه .
- ۲۰- لجهول ، هافنیک ، هذا تفسیر هافنیک من تفسیر التبیان ، قازان ۱۸۹۵ . (۲۳۲ ص) حرف عربی - تاتاری قازان - لغات ترکیه غریبه .
- ۲۱- لجهول ، کتاب شرف مآب هافنیک تفسیری ترکی تیلینده ، قازان ۱۹۰۵ . (۱۹۹ ص) حرف عربی - تاتاری قازان - لغات ترکیه غریبه .
- ۲۲- لجهول ، هافنیک تفسیری عاشق ترکی (قازان) تیلینده ، طبعة ثانية ، قازان ۱۹۰۳ - ۱۹۰۷ . (۲۰۴ ص) - حرف عربی - تاتاری قازان - لغات ترکیه غریبه .

- ٢٣- مجهول ، هافتيك - تفسيرى هافتيك ، مولانا محمد جمال الدين تفسيرى اندان ، طبعة ثانية ، قازان ١٨٨٥ - ١٩٠٠ . (٢٣٨ ص) - حرف عربى - تاتارى قازان - لغات تركية غربية .
- ٢٤- مجهول ، هافتيك تفسيرى بيان - هافتيك يانجى تفسيرى هافتيكا تفسيرى بيان قازان ١٨٩٧ . (٢١٤ ص) - حرف عربى - تاتارى قازان - لغات تركية غربية .
- ٢٥- مجهول ، قرآن تحليللى ، قازان ١٧٩٧ . (١٦ ص) - حرف عربى - تاتارى قازان - لغات تركية غربية .
- ٢٦- مجهول ، سورة من القرآن ، قازان ١٨٩٣ ، ١٨٩٥ ، ١٨٩٨ ، ١٩٠٣ ، ١٩٠٤ ، ١٩٠٥ ، ١٩٠٧ (٣٥ ص) - حرف عربى - تاتارى قازان - لغات تركية غربية .
- ٢٧- مجهول ، يس شريف تفسيرى ، قازان ١٨٩٥ ، ١٨٩٨ ، ١٨٩٩ ، ١٩٠٣ . (٤٨ ص) حرف عربى - تاتارى قازان - لغات تركية غربية .
- ٢٨- مجهول - يس تفسيرى يانا ترتيب دا ياسينى شريف معنى سى ، قازان ١٩٠٧ (٤٠ ص) - حرف عربى - تاتارى قازان - لغات تركية غربية .
- هذا ماوصل إلى علمى من تفاسير تلك الأصقاع ، ولعل هناك تفاسير أخرى لم تصلنا أخبارها ، علينا الاجتهاد فى رصدها والمحافظة عليها فهى جهود ثمينة يصعب تكرارها ، والله أعلم .

الفقير إلى الله تعالى

حسن عبدالمجيد المعاييرجى

الدوحة - فى جادى الثانية ١٤٠٧ هـ

سورۃ نبا مکہ ہمازلن بولمیش آیت لاری قرق کلمہ لاری بریزاوتوز حرف لاری آیت یوزوقساند

قابدولجلیل توران کؤتوبخانسی

مکتبۃ عبدالجلیل توران
Abdulcelil Turan Kütüphanesi

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

www.uyghurweb.net

عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ ۝ مشرک زئیر توغریسیدن سوراشادور زئیر یعنی بعضی لری بعضی لری دن سوال

قیلشادور لر عن النبأ العظیم ۝ العظیم الذی هم فیہ مختلفون ۝ انبغ اولوغ

خبرن سوراشادور لر که اول مشرک لر اول خبر عظیم توغریسیہ اختلاف قیلخوجیدور لر مفسر زئیرنا عظیم بار سیدہ برنیچہ احتمال لر لے

بیان قیلیب دور لر بعضی زئیرنا عظیم دن مراد رسول اللہ نیک بوتے، و بعضی لار مراد قرآن عظیم و بعضی لر بعثت و قیامت

دیب دور لر و بو احتمال لر دن ہر بری نیک تاییدیدہ سکت لر دن اثر لر وارد بولوب دور حفاظتقات لر اول اثر لر

کتاب لریدہ اخراج قیلیب دور لر (بو توغریدہ وارد بولغان اثر لر نیک بعضی سی نے کشف البیان دہ کلمتور دوم

خوابلاکان کیشے انکار اجت قیلور) فقیر نیک فہمیدہ اوش بو اولوغ خبر دن مراد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نیک مشرک

لرینہ من سیز لار نے عذاب الہی دن قور توغوجی پیغمبر دور من دیب اولر نے توحیدغہ دعوۃ و بعثت دیوم آخر ایلہ

انذار ایلاب وحی الہی نے تبلیغ ایتمکیدور رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم مبعوث بولوب خلق نے آشکارا توحیدغہ

دعوۃ قیلیب قیامت کو نے بر لہ انذار ایتمک غہ باشلاغاچ مشرک لر اول حضرت نیک بوتے توغریسیدہ پر

بر لری دن سوراشکالی توردی لر کہ محمد نیک بودعواسے توغریسی دہ فکر زئیر کینہ قیدارغ محمد نیک من اللہ تعالیٰ طرفیند

دین حق نے تعلیم قیلماق اوچون ایپار یلکان رسول من دیب قیلغان بودعواسے حق بو و ہم المدبر شرکی یوق

دیکمہ و قیامت بولادور دیب انہ کی عذاب و عقاب لر ایلہ قور توتمکی پتخوک دیب بعضی لری بعضی لری دن

سوراشور ایدی لر اوشبو توغریدہ اللہ تعالیٰ بو آیت نے توشوروب دور نبا عظیم دن مراد رسول اللہ نیک بوتے

یعنی توحیدغہ دعوت ایلاب یوم الآخر ایلہ انذار ایتمکہ دیکمہ صا دسورہ سیدہ اللہ سبحانہ بولیش لر نے نبا عظیم دیکمہ

اد قیلغانے اوچون دور چنانچہ مذکور سورہ دہ آیتا دور قل انما انا منذر و ما من الہ الا اللہ الواحد القہاد

دب السموات و الارض و ما بینہما العزیز العفّار قل هو نبا عظیم انتم عنده معرضون ۝

کا کان لی من علیہ بالمداد الا علی اذ یختصمون ۝ اے محمد کہ مشرک لرینہ دیکمہ لر کہ انجق من سیز لر نے قور توغوجی

دور من اللہ تعالیٰ نیک عذابی بر لہ سیز لر نے قور تو تامن و ہم عبادت غہ مستحق ہیچ بر معبود بولوتور مگر صلا شریک و نظری

یوق بر کینہ بولغان دہمہ امور دہ غالب بولغان اللہ غینہ دور اول اللہ آسمان وزمین لر نیک و ہم ایک سے نیک رسیدہ

کے نرسر لر نیک پروردگاریدور کہ ہم غہ غالب بولغوجی و گناہ لر نے یار لاقا خوجیدور ای محمد مشرک لر غہ دیکمہ لر کہ مشرک

سیز لر کہ اول خبر بر گان نرسہم یعنی اللہ تعالیٰ نیک عذابیدن سیز لر نے قور توغوجی پیغمبر دور من آسمان وزمین

لرنے و اول زینک آرا سید کے بارزہ لرنیک پروردگار بولغان عزیز غفار المذاحد قہار دن باشقہ مستحق عبادت بولغان
معبود یوقور دیکیم) اولوغ خبر دور سیر مشرک لراول اولوغ خبر دن یوزاویور گوچید ورسین لراول خبر غہ ایشانای میزرا
حابلو کہ من الی اوز طرفیم دن آیتا من بلکہ اللہ تعالیٰ نینک منکا وکیل دیب وحی قیلماقی ایلا آیتا من گور یا سیز موکہ اگر من
پینغبر بولماسام منکا وحی کلما سہ یوقا رقی عالم دلکی کر وہ لراحوالینی بیلک غہ نینک پیچ بر علم بولماس ایدی اول وقتہ کہ
اول فرشتہ لر بر بر لری بر لبحث لاشور لفرشتہ لرنیک بر بر لری ایلا بحث لاشک لرنی بیلکیم اللہ تعالیٰ نینک وحی بر ل دور
بولسا نینک پیغبر بیکیم غہ دلیل ورویب؛ منابو آیات کریمہ مضمونینغہ کرہ نبأ عظیم جناب رسول کریم صلی اللہ علیہ وسلم نینک نینک
عبادت بولوب دور بولتوغریدہ وارہ بولغان اثر بولور کیم حسن بصری دن روایت قیلیب دور لر دیش کراول منکام کہ
رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم مبعوث بولدی مشرک لراوز آرا رید بر بر لری دن (اول حضرت نینک بتوتے بارا سید) سور شتاق
غہ باشلادی لر پس عم یسار لون عن النبأ العظیم نازل بولدی۔ امام رازی رحمہ اللہ آیتا دور نبأ عظیم دن مراد سیدنا محمد صلی
علیہ وسلم نینک نینک وحی منابوغ بیان قیلیب لکہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم مبعوث بولغاچ مشرک لراوز آرا رید
نیمہ ایش پید بولدی ویرت بر لری دن سور اشک باشلادی لر پس اللہ تعالیٰ عم یسار لون نازل قیلدی چونکہ مشرک لالہ سبحانہ
محمد علیہ الصلوٰۃ والسلام ارسال قیلماقیدن عجب لاندی لر چنانچہ اللہ تعالیٰ اول مضمون خبر بریب آیتا دور بولتوغریدہ
جاءَهُمْ مِنْ دُونِهِمْ فَقَالَ الْكَافِرُونَ هَذَا شَيْءٌ عَجِيبٌ (بلکہ مکہ مشرک لری اوز جنس لریدن اوز لری غہ عذاب
اخری و انتقام الہی ایلا دور توخوجی بر پیغبر کلگانغہ عجب لاندی لر یعنی پیچ عجب یاس بر لمرن عجب لاندی لر پس کافر لر دیک
بولایش یعنی محمد نینک بر نینک آرا میز دن پیغبر نینک اختیار قیلینماقی عجب نرسہ دور وین جناب رسول اللہ نینک لارغہ اللہ سبحانہ
نینک بر لیکینی خبر بریب وارنے توحیدغہ دعوت قیلماقی دن و عجب لاندی لر چنانچہ دیدی لرا جعل الالهة المنا و اجلا ان
هَذَا الشَّيْءُ عَجَابٌ (اول محمد بر نینک کوب معبود لر میز نے باطل قیلیب بر گینہ معبودغہ عبادت قیلماق غہ امر قیلور مو یقین
اینک بولایشی بے شبہ عجب بر لیش دور) پس اللہ تعالیٰ اول زینک بعضی سے یعنی سیدن سوال قیلماقی نے بر سبل تعجب حکایہ
ایلاب عَجَبٌ يَسْأَلُونَ وَيَدْعُ الْاَهْلِي

ابن جریر طبری عم یسار لون تفسیری وہ دیب دور اللہ تعالیٰ آیتا دور ای محمد قریش جاء سیدن اللہ سبحانہ مشرک
کلتور کان ورسولینغہ منکر بولغان گروہ لر سی نرسہ دن سور اشاد دور لر پیغبر صلی اللہ علیہ وسلم غہ بوسوز نینک آیتا لکی
نینک وحی بوکہ نقل قیلاد دور لکہ قریش قوی حضرت رسول اللہ اولرنے دعوت قیلغان نرسہ لر بار سیدہ چنانچہ اوزی نینک
پیغبر لیکے غہ اقر قیلماق لری وضاظر فیدن کلتورگان شریعتی نے تصدیق قیلماق لری وبحث وجزا غہ ایمان کلتورک
لری کبے نرسہ لر توغری سیدہ بحث و مجاہدہ قیلشور ایدی لر پس اللہ سبحانہ پیغبر نینغہ دیدی کہ اول قوم نیمہ توغری سیدہ
سور اشاد دور لر وبحث لاشاد دور لر دیب، سو نکرہ ابن جریر بولتوغریدہ استشہا وایلاب یوقاری دہ حسن بصری
دن روایت قیلینغان اخرنے ذکر قیلاد دور

امام رازی تفسیر یدہ النبأ العظیم دن مراد قرآن کریم دور دیکان قول نے تضعیف ایلاب اینک ضعیف

یعنی خبر نیچہ دلیل لرکتور و ب دور سو نکره نبأ عظیم دن مراد قیامت بولمک لیکي اقرب احتمال دور و انکا نیچہ و جلد لکات
قیلا دور دیب، تو تو غریب اوج و جبر بیان قلیب دور بولر نینک بار چہ سے کشف البیان وہ مسطور دور و آئے کریمه نینک
تحقیق الفاظ لری ہم مذکور تفسیر وہ بیان قیلینغان ایستاکان کی شے انکا مراجعت قیلسون۔

سو نکره اللہ سبحانہ مشرک لرنے اول نبأ عظیم غم انکا قیماق لرنی وہم اول اولوغ خبر حقیقہ اختلاف و شک
قیماق لرنی رو قلیب آیتا دور کلا **سَيَعْلَمُونَ** مشرک لراول نبأ عظیم غم انکا راتیمک دن و اول نبأ عظیم
حقیرہ شک قیماق دن یا سون لر تیز دور کہ بوا اولوغ خبر نینک حقیقتے نے وق لیغے نے اول مشرک بیلور لر، شک
كَلَّا سَيَعْلَمُونَ سو نکره اول مشرک لر نہ کور انکا و شک لری دن یا سون لر تیز دور کہ اول اولوغ
خبر نینک حق لیغیے، و اول زر ی نینک انکا و شک لری نینک باطل لیغی نے بیلور لر۔

مفسر رو دیب دور کہ کلا سید علمون نکره قیماق تاکید و تشدیدہ مبانیہ اوچون دور شانے وہ کتہ نے زیادہ قیماق
و عید ثانی وہ تشدید و مبانیہ زیادہ لیغے غم دلالت اوچون دور بعضے لر دیب دور کہ اولوغی و عید حالت نزع وہ اول نبأ عظیم
نینک حق لیغیے بیلور لر دیک دور و عید ثانی قیامت وہ بوا اولوغ خبر نینک راست لیغی نے بیلور لر دیک دور و بعضی لر دیب
دور کہ و عید اول قبر دن تیز کور و لغان پا غمہ بوا اولوغ خبر استیغی نے بیلور لر دیک دور و عید ثانی ہنگام جزا و قیماق
اعمال لر یغی کورہ انسان لر جزا و قیلینور لر دیکان خبر عظیم نینک حق لیغی نے بیلور لر دیک دور۔ بوا آیت لر محمد صلی اللہ
علیہ وسلم نے تکذیب قیلغیچی لر غمہ خدا طرفین و عید دور۔

امام فخر الدین رازی آیتا دور سو نکره بیلگیل کہ اللہ سبحانہ اول ہنگام کہ مشرک لر نینک بعث و حشر غم قیلغان انکا
لرنی حکایہ قیلدی و عشر نینک درست لیکي غم دلیل کتور مکنت ارادہ ایتی انکا دلیل اقامت قیماق اوچون اللہ سبحانہ
اولوزی نینک جمیع ممکنات غم قادر و جمیع معلومات غم عالم ایکانیکے نے بیان قیماق تو غریبیدہ بر مقدمہ تقدیم قیلدی
مونداغ قیماق انینک اوچون دور کہ ہر قیماق او شوبو ایک اصل لیغیے اللہ سبحانہ نینک جمیع ممکنات غم قادر و ہر غمہ معلومات
غم عالم ایکانے ثابیت بولسہ بعث نینک معنی غم قائل بولمک ثابت بولادور اللہ سبحانہ بوا یکی اصل نے ثابت قیلغان
لیغے وہ بیسج شہمہ یو فتور بوجہ ایلہ کہ احکام و آقان طریدہ واقع بولغان ایشیا و مخلوقہ لریدن بر نیچہ لر غمے سنا و
بوا ایشیا لار و حشر جہتیدن بے شہمہ صانع نینک قدر تیغہ دلالت قیلغان دیک احکام و آقان اوزرہ بر اتیمک
جہتیدن صانع تعالی نینک علیغہ دلالت قیلا دور لر منا و شوبو سورہ وہ مقرر من استلال وہ ذکر قیلینغان ایشیا و مخلوقہ بر
ایلا اللہ سبحانہ نینک قادر و عالم لیغے ثابت بولدی بس بوا یکی اصل ثابت بولدی و ہم احسام مخلوقہ نینک عظمت اوچون
نے قبول قیماق وہ تساو ایکانے ثبوت پذیر ایرکانے پوشیدہ بولما غلاج بیج بزکرہ شہمہ سیر اللہ سبحانہ نینک بود
نیانے ہنہ کو اکب سما لری و زمینی ایلا غراب ایلمک غم و آخرت عالمی نے ایلا قیماق غم قیماق ایکانے ثابت بولادور
بس نظم جلیل الہی نینک کیفیتے او شوبو معنی غم غیتمہ اشارت دور و بیلگیل کہ اللہ سبحانہ بوجای وہ عجائب مخلوقہ لر
بر نیچہ نرسہ نے بیان قیلدی، اولر نینک اول قول تعالی **اللَّهُ فَجَعَلَ الْأَرْضَ حَقًّا مَهْلًا** آیا بیزر

ججج اشیا غہ قاد لیغیمیز دلیل لری لان، وخلق غہ بولغان رحمت وانفا میمیز علامت لری دن، قلبی بونبی آدم و حیوانات
لری با سبب بورگ لری اوچون ہما د (توشک) قیلما دوق مو یعنی زمین نے یا ییلغان بسا طدیک قیلدوق تاکہ اول سیز
خلق لری غہ جای نقلب و قرار گاہ اولسون دیک اوچون؟

مفسر لری ہما د فراش و بسا ط معنی سید دیب دور لری حقیقت قرآن کریم نینک آیت لری بعضی سینے بعضے سے
تفسیر قیلادور چنانچہ قرآن کریم وہ زمین نے بندہ لرنیک منفعت و مصلحت لری اوچون الد سبحانہ یا ییلغان بسا ط قیلادور
قیلما قے با سیدہ کلکان آیت لری سورہ بقرہ وہ آلذی جعل لکم الارض فراشا یعنی ای انسان لری سیکیز انداغ
ذات دور کہ سیز لرنیک منفعت لری لیکیز اوچون لری فراش قیلدی، وینہ سورہ ذاریات وہ والارض فرشتہ فینحہ
المایدون ذرین قے یایدوق پس زہ ایدان یا نیوچی لری دور میز، سورہ نوح وہ واللہ جعل لکم الارض بسا ط
واللہ سبحانہ سیز انسان لرنیک منفعت لری لیکیز اوچون لری بسا ط قیلدی یعنی یایدی، سورہ طہ وہ آلذی جعل لکم
الارض مہلکا۔ اللہ تعالیٰ انداغ ذات دور کہ سیز انسان لرنیک منفعت لیکیز اوچون لری یا ییلغان قلدی (حمد مہمودی)
سیدہ دور، منابو آیت لری دلالتی ایلہ ہما د انینک فراش و بسا ط معنی سیدہ بولمکے درست دور واللہ اعلم۔

قاصی بیضا وی علیہ الرحمۃ آیتا دورا و شہوقی الہی انسان لری غہ تذکیر دور کمال قدرت صالح غہ دلالت قیلادور
غان عجائب صنع لری بعضے سے بیلان کہ اولر نے انسان لری انما معاینہ قیلماق وہ دور لرتا کہ انسان لری عجائب صنع
خلقتی ایلہ بعث نینک صحتی غہ استدلال قیلغامی ر۔۔۔۔۔ اہر گویا آیتا دور کہ علی حکمتی و قدرتے او شہو مشاہدہ
نینکان ذات قدرت آیات بر فعل لے پنج بر فائدہ سیز بعث قیلماق نیچوک درست اولور حال بو کہ مشرک منکر لرنیک
بعث و جزا غہ انکا قیلماق لری، اللہ سبحانہ نینک ہمہ قیلغان فعلیہ عبث الیش قیلماق یعنی نے ستلہ ام قیلادور آیا
اول مخیف العقل سفیہ الرأی بولغان منکر لری اللہ سبحانہ جناب تقدس بآبی نینک قیلغان الیشی نینک فائدہ سیز عبث
ایماس لیکینے بیلک اوچون، اول اللہ سبحانہ نینک کمال قدر تیغہ و وفور علی غہ و حکمتی غہ دلالت قیلادور غان او شہو

اشیا لری عبرت نظری ایلہ قرانیدور لرمو، واللہ سبحانہ اوزی نینک عجائب مخلوقاتے دن نینہ برینی سنابیب دور کہ والجباک
اذا تادان ما و تاغ لرنے لرنیک قازوق لری قیلما دوق ہو، تا اول تاغ لرایلہ بر حکم قرار لانیب ہما د یعنی کمال بولسون
دیک اوچون، تاغ لرنیک لری استیغہ ظہوری قازوق لری ظہوری ویک بولغان لیت دن، تاغ لرنیک لری توخت اما ی
سکلیتاق دن سا قلاماق لری قازوق لرنیک دیوار لرنے و بنا لرنے سیکلینا قدن سا قلامان لریغہ او خشاغان جہنم
کویلتاغ لری قازوق لری بولمیش لری، اگر فرضاً لرنیک استیغہ تاغ لری بولما سہ لیدی، لرنیک ایچیدہ کے قوز غاتا دور غا
ماقہ لری بے ایلہ ریتہای تیر اینیب تورار لیدی، اگر دیسہ لری آیا اللہ سبحانہ نینک قدرتے و ارادہ سے لرنے تاغ نینک وجود
سیز ثابت و برتر قیلماق غہ کافی ایماس مودور آیتا مینر کہ آری اللہ سبحانہ نینک قدرتے تاغ سیز مور نے ثابت قیلماق
غہ کافی دور، اما مسبب الاسباب جل شانہ ہر الیش غہ بر سبب غہ مر بو ط قلیب دور بو ہم اول صالح قدر نینک کمال قدر
دور، ہم تاغ نینک جو دیدہ موندن اوزر کہ منافع و مصالح تولادور، موری دی وہ ذکر قیلماق (سورہ فاشیہ غہ رحمت

قیلینسوں) ۱۔ والد سجانہ اوزی نینک عجائب صنیدن بینہ برنی سناپ آیتادور و حَلَقْنٰكُمْ اَزْوَاجًا ۱
وہم سیز انسان لے جفت قیلیب یراتدوق یعنی سیز لرتینک انس والفت اما قینکیہ و میشت بابیدہ بر برینکیہ
معاونت کور کوزما کینکیہ و سلینکیہ باقی بولکی اوچون سیز لرنے ابرو خاتون لرتیلیب یراتدوق پس انسان لرنہ مونداغ
اولوغ نعمت عطا قیلغان الد سجانہ انسان لرنے توجید غدوۃ قیلغوجی و راہ راست کور ساتکوجی ہنغیر سیارہ
مای بنی آدم لے حیوان دیک مَحْطَلٌ و مُعْطَلٌ تو یا دور مو حکمت ربانیہ سینہ مونداغ قیلماق منافی و خلاف دور
وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ مَسْبَاتًا ۱ ۱ وہم سیز لرتینک قوای حیوانیہ لرتینکیہ غرحت یتکوزماک و انکا تیرنگان
سست لوق و ہار دوق لے کیتکوزماک اوچون او یقولرینکیہ لے احساس و حرکت دن قطع قیلدوق یا کہ اولیقولر
لرتینکیہ لے بر نوعی اولوم قیلدوق چونکہ قول الہی مضمونچہ اولوم ایک نوع دور بری اولیقولدور الد سجانہ نینک اولیقوننی تظن
انیکے ایلہ منت قیلماقے انینک اوچوندور کہ حاجت مقدری او خلاک انسان غہ اولوغ نعمت دور از بسک اولیقوۃ
لردن کسالت و کلا لے کیتکوزوب اعضا غہ و قوائہ راحت یتکوزور اگر اولیقولوم او بیانا غلیق بعث لے
قیردن تیر کوزولمک غہ اوخشہ بولماسہ ایدی اولیقوۃ قوہ لرنے تجدید قیلماق بولماس ایدی ۱
مفسر لرسبات معنی سے وہ برنیچہ اقبال لرنے بیان قیلیب دور لرنے چنانچہ بعضے لرسبات راحت معنی سیز و کیش ل
مونکا کورہ آیت نینک معنی سے اولیقولرینکیہ لے سیز لراوچون رحمت قیلدوق دیک اولوز و بعضے لرسبات نوم خفیف
(سینگیل اولیقو) دور انداغ خفیف کہ لے دفع ایتک قطع ایلاک ممکن بولادور و ہمیش لرمونکا کورہ آیت نینک معنی سے اولیقو
لرتینکیہ لے استراحت بعدندہ دفع ایتک ممکن بولادور غان سینگیل اولیقو قیلدوق لے سیز لارغہ مستولی بولادور غان
غشی یعنی بیہوش یق قیلما دوق دیک اولوز چونکہ غشی امراض شدیدہ دن دور و بعضے لردب دور کہ سبات قطع
معنی سے وہ کلوز آیت کریمہ کی سباتا دن بو معنی مراد بولغان وہ آیت نینک معنی سیدہ ایک و جرحمت دور بری بو کہ
احتمال کہ معنی آیت سیز لرتینک اولیقولرینکیہ لے دائمی قیلما ی استراحت بعدندہ زایل بولادور غان قیلدوق دیک دور
چونکہ حاجت قدری اولیقو انسان غہ ایتک نفع لیک نرسہ دور اما اولیقونینک دوامی و کشرنے ایتک ضرر لیک نرسہ دور
اولیقونینک انسان لرنہ دائمی بولما ی منقطع بولمک لینگے نعمت عظیمہ بولغان جہنم الد تعالیٰ لے معرض انعام وہ ذکر
قیلیب دور ایکجی و جب کہ انسان ہر گاہ حرکت سعی دن تیروشکان رحمت ایلہ ہارگان چاندہ او خلا سہ اول و یقول
اول رحمت و ہار دوق لے زایل قیلادور او شول از الہ سبت آمانان بولادور ابن قتیبہ نینک سباتا معنی سیدہ
انہی راحت و دیکیدن مراد او شبہ دور پوقسہ سبات راحت نینک اسم دور دیک غرض ایماس دور بلکہ مقصود کوم اولیقو
دوق لے قطع قیلیب ایل قیلادور اندن سونک احت حاصل بولادور یعنی انسان غہ اولیقوہ راحت یتادور دیک
ایماس دور بلکہ اولیقو انسان غہ تیروشکان کلفت لے کیتکوزماک ایلہ باعث راحت دور دیک دور و بعضے لرسبا
اولوم معنی سے وہ ہمیش لرمونکا کورہ آیت نینک معنی سے و سیز لرتینک اولیقولرینکیہ لے اولوم قیلدوق دیک دور
امام فخر الدین رازی دیب دور کہ بوقول مینک نرسیدہ ضعیف دور چونکہ بو آیت لردہ ذکر قیلدینغان نرسہ لصلانغ

حکیم نینک اولوغ نعمت لریدن دور موندلغ بولغاچ اولوغ نعمت لر نینک تعدادی آتاسید موسی ذکر اینک لایق ایاس
دور دیب، یعنی لر موندلکا جواب بریب آتیب دور که او بشوق مقام ده ذکر قیلماق مناسب بولماغان موت دن مراد موت حقیقی و
که اول روح نینک ظاہر و باطن بدن من تصرفی اوز ولوب بالکیتہ بدن من منقطع اولمک لیکید و ک بو آیت دلکی سبب اتان دن مراد
موت حقیقی ایاس بلکہ بو آیت تشبیہ بلیغ قبیلیدن دور یعنی سیز لر نینک اولوق لر نیکین لر بر نوعی اولوم غدا خوشه قیلدوق ک
دور سبب اتان ک توین نوعیت اوچون دور یعنی سیز لر نینک اولوق لر نیکین لر بر نوعی اولوم غدا خوشه قیلدوق ک انده
روح نینک تابشی ظاہر بدن باطنه جایی دن اوز ولمایدوردیک اولور نوم ایله موت اور تا سیده احکام حیات
منقطع بولما غلیقده مشارکتہ تامہ بار دور بواقتبار ایله التومم آخ الموت دیمیش لر حالو که مفترس لر دن بر نیچہ سے بوئی
نے مقام غدا لایق دیب دور لوز جَعَلْنَا الْيَسْلَ لِبِاسِكُمْ و ہم کچہ نے بیز (سیز لر اوچون لباس) یعنی پردہ قیلدوق
چونکہ آدمی لر نے لباس یا شورگان دیک کچہ ہم قرانغو لغوی بر لہ خلق نے یا شور اوز و ہم لباس انسان لایق ایسیغ دن سوچ
دن و عورتے کہ بیگانہ لر قراق دن سا قلا غا ندیک کچہ ہم دشمن دن و ضرر لایق حیوان دن کیشینے سا قلا یوز و ہم لباس
ایله انسان نینک جالی و قوی کامل بولغان دیک کچہ ده وقوع بولغان اولوقو سبب ایله انسان نینک جالی و طاوۃ اعضای
و قوای حسیہ و حرکتیہ سے زیادہ بولادور قوم دن سوچ کچہ نے ذکر اینک ده بو سنی غدا اشارت بار دور یعنی اے انسان سیز
لر نینک اولوق لر نیکینہ محل بولغان کچہ نے سیز لر اوچون پردہ قیلدوق کہ اینک قرایسیغ سیز لر نے یا پادور اندلغ کہ
لیاس لالینی اور اب یا پادور موندلغ قیلما قیمیز سیز لر کوندورده قیلغان تصرفات لر نیکین دن مزغ تا پید نہ آرام
آغای سیز لر دیک اوچون دور بو آیت کریمہ ده المد سجانہ کچہ نے اولوم مشابہہ قیلینغان اولوقو غدا محل قلیب دور
اندلغ کوندورنه حیات دن عبارت بولغان بیدار لایق غدا محل قلیب دور چنانچہ دیب دور و جَعَلْنَا التَّهَارُ
مَعَالِشًا و ہم بیز (سیز لر اوچون) کوندورنه تیریک لیک وقتی قیلدوق یعنی کوندورنه وقت عیش یعنی تیریک
لیک زمانے قیلدوق کہ انده اولوم نینک برادری بولغان اولوقو لر نیکین دن تورغوز لایق سیز لر المد سجانہ اولوقو نے اولوم
قیلغان نیک او یغان غلیق نے تیریک لیک قلمیش کوندور اول تیریک لیک نینک وقتی دور

معاش مصدر می دور یا اسم زبان دور مصدر می بولغان تقدیرده مضاف تقدیر قیلینب وقت معاش دیلور اسم
زمان بولغانده معنی سے تیریک زمانے و کچہ پیک وقتی دیگان بولور ابن جریر طبری آیتا دور آیت نیک معنی سے کوندور
سیز لر اوچون روشن قیلدوق تا کہ انده معاش نیکین اوچون ہر طرف غدا سا چیلک ده بولغانی سیز و دنیا لر نیکین مصالحو
اوچون انده تصرف ده بولغانی سیز کوندور المد سجانہ نینک بندہ لر می انده معاش طلبی ده تصرف قیلماق غدا سبب
بولغان جمدن الے معاش آتاب دور۔ اللہ

مفتی ابوالسود آنندری آیت کریمہ تفسیر یہ آیتا دور کوندورنه تیریک زمانے قیلدوق کہ انده اولوم نینک ذکر

معنی شیخ محمد عبدہ رحمہ اللہ تفسیر جزمہ درہ اتیب دور و السبع الشداد الطرائق السبع وھی ماخذہ الکواکب السبعۃ السباۃ
المشہورۃ وخصھا بالکر لظہورها و معرفۃ العاصۃ لها و لا یفقد بنی ماہو اعظم منها و هو ما وراہا
من عوالم السموات و وصفھا بالشد لانھا حکمہ متینۃ لا یوثر فیہا مرور الزمان ۱۲۵۱ھ

بولغان اولقولر نیکیز دن قوزغالا سیرلر چنانچه بولمسه اللہ تعالیٰ نینک قولی دھو اللہ ذی جعل لکم الیل لباسا و التوم سبباً تا و جعل الثھار لثوراً وہ وار بولوب دور یعنی واول اللہ اندر ذات قدیر دور کہ سیرلر اوچون کچھ نے لباس قیلدی و اولقولر نے تن لرنیکیز اوچون راحت قیلدی و کوندوز نے قوزغالماق ازبائے قیلدی کچھ نینک لباس بولم لیکینے کچھ دھ و دشمن دن قاجماق نے و یاد دشمن غم شیخون اور مکے قصد ایٹکان کیشینے کچھ نینک یا شور مکیدن جہارت دور دیک نینک بولمقام نہ پہنچ برما سینتے یوقوز و شوزکا اوخشہ ہمارے معاش و حوائج تحصیل نہ حرکت قیلماق زملانی دیمک ہم مناسب سیر دور اہر -

کچھ و کوندوز نے مقدر قیلماق و الی حکمت و فوائد لرون بعضے سے و اندہ بندہ لرفہ مترتب بولغان منافع لرون اندکی سورہ و اس دہ ذکر قیلیندک و بیننا فوقکم سبباً ایشکاداً و ہم بیز سیرلر نینک باش لرنیکیز سببہ بتی عدد قوشی و حکم بنا لرنے یسا ووق - ہم مفسرین متقدم لرسبع شدا و لہ بتی قات آسمان دیب دور اول بنا لرنے شدا دیمک اولرنیکیز یا تلماتی قوی و بنا سے حکم کچھ بتی کہ حد سیر زمان لرنیکیز او تکلکے و عدد سیر عصر لرنیکیز کچھ لیکلی ایلا الکا بیج بر فطور و انشقاق یول تاپا کان دیمک دور آبا و عصر دہ کے مفسر لرنیکیز بعضے سے بولیت تفسیر دہ و پیش یعنی سیر لرنیکیز اوستینکیز دہ سیر قیلا دورغان بتی یولدوز نے یسا ووق بولتی یولدوز نے خالص ذکر قیلماقی بوسببہ سیارہ نینک غایتدہ ظہوری دہر کچھ نہ اولرنیکیز معلوم ایکانے اوچون دور اہ

آیتا منکد مفسر مذکور جناب لری نینک بوسوزی یا وروپانینک متاخرین حکما لری نینک نظریہ لرنیہ کورہ بولسہ کرک دیب او یلا من چونکہ اولیوقاریہ کے فضاء واسع دہ صالح مدبر قدر تے ایلا یا تیلخان بتی قات آسمان نینک وجودی نہ و اولرنیکیز بعضے سے کو اکب ثواب و سیارات ایلا یز اللغان یعنی نہ قابل ایما س دور اولرتی قات آسمان دن مراد قویاش اطرافیدور قیلا دورغان بتی سیارہ لردور دیر لرشونینک اوچون او شہو عصر کی تا تار علم لری نینک ضیالیک لریدن بعضے سے قرآن کریم دہ سبع سموات بار سیدہ وارد بولغان آیت لرنے یا وروپا حکما لری قولیہ تطبیق قیلماق نہ سعی قیلا دور و اول جلا دن و بیننا فوقکم سبباً ایشکاداً تفسیر دہ آیتا دور (سیر نینک اوستینکیز دہ قتیغ و حکم بولغان بتی جرم لرنے بنا ایتدوک) بونظم آبی دن قویاش اطرافیدکے بتی سیارہ لرا و لا حکم قتیغ حال دہ بولما ی لیکین اللہ تعالیٰ نینک ید قدر تے ایلا تکمال قانون لرنیہ بنا قتیغ و حکم حال غم کلتور و ب توز و لگانے آذکین عرب لغتینی بلیکان کیشے لگا آپون معلوم دور جناب حق قرآن کریم دہ متحد و موضع لردہ لرنے ذکر ایشکانے دیک اینک یا نیدہ بتی سیارہ لرنے ہم ذکر ایتا دور چنانچہ بقرہ سورہ سیدہ زمین داکے اثر لرنے بیان قیلخان اشنا و شونینک سبع سموات و بیتی سیارہ نے ہم بیان ایتا دور (یعنی پس اللہ تعالیٰ یوقاری جرم لرنے بتی قیلیب تقدیر و توبہ ایتی توز و وی) و سورہ ملک دہ پردہ حیات و حیات دن مقصد نایر کانی بتی بیان دن صونکہ خلق سبع سموات طباقاً دیب بتی سیارہ نے بیان ایتا دور یعنی یوقاری بتی جرم لرنے بری سینی ایکنی سے غم موافق ایتیبتیر ایتی دیب سیارہ لرنیکیز بتی ایکانی تصریح قیلا دور سونکہ مذکورہ سورہ نینک شبنی آیتی دہ و لقد ربتنا السماء اللہ انبیا و اول

تی سیارہ نے سماء دنیا دیب آتاب دور یعنی اوشبہ و منظومہ شمسۃ غہ السماء الذیادیب اسم بربب دور قرآن کریم نظر نہ
 قویاش اطرافیدہ بولغان سیارہ لہر قوی سے اوز لرغیہ خاص مدار لریہ حرکت قیلا دور لر مونکا دلیل قولہ تعالیٰ وَ لَقَدْ خَلَقْنَا
 قَوْقُكُم مِّن سَبْعِ طَرَائِقٍ آیت کریمہ سیدور (تحقیق سیز نینک اوستنکیزدہ مدار لریہ ایلا نیب یول لریہ یور گاچی تی
 یوقاری جرم لری یراتوق) بو آیت دہ یردہ یا شاگان بیز انسان لر نینک باش اوستمیزدہ قویاش چورہ سیدہ اوز مدار
 لریہ یور گاچی سماء اسمی بر لہ اسم لانگان تی سیارہ لر ایکلنے آچوق بیان قیلینیب دور تفسیر قیماق غہ ہم حاجت یوقوز
 قو قلم دیب اضافہ لری بزرگہ یقین بولغان سماء دنیا بولکی غہ شاہ دور قرآن کریم دہ سیارہ لری المدعو جل نینک قدرہ
 و عظمتی نے انکلا تمک غہ و انسان لر نینک عقل لرینی ایشتا تمک غہ باعث و مدار بولغان جہتدن بیان اییب دور۔

یوقسہ سیارہ لری تی غہ حصہ پاکہ اسم لرینی سناءق اوچون بیان قیلاب دور یعنی قرآن کریم سماء دنیا آتالغان سیارہ
 لری قَسْوَكُهُنَّ سَبْعَ سَمَوَاتٍ سَبْعَ سَمَوَاتٍ طَبَقًا سَبْعًا شَدَادًا سَبْعَ طَرَائِقٍ نظم جلیل لری
 ایہ تی دیب بیان قیلنسہ ہم اولر نینک اسم لرینی سناپ کورگوز باب دور مونینک سببہ بارچہ غہ معلوم دور چونکہ قرآن پ
 آہی دور انسان لرغہ سعادت قانون لرینی تعلیم قیلا دورغان بر کتاب ہدایت اتساب دور بالذات فلکیات دن بحث
 قیماق اوچون کلکان علم نبیث مجموعہ سے ایما س دور فلکیات بار سیدہ سوز قیلا غہ عظمتہ آہیہ و قدرہ بانیہ نے بیان
 اییک اوچون دور۔ اھ۔ منابعض ضیالیک ہم عصر لریمیز نینک سوز لری بو دور

وَ جَعَلْنَا بَیْرَکًا وَ هَآجَا وَ ہم بیز (سیز خلق لر نینک منفعتیکر اوچون) یار یلاب درخشان بولغان
 چراغ نے یراتوق کہ اول شمس تابان دور بو آیت دہ کے کجبل انشاء و ابدان معنی سید دور یعنی بیج نمونہ و مشالی
 بولغان چراغ تابان بیز سید قیلدوق دیک دور و بیج لغت دہ اوت نینک روشنائی غہ نے و حرارتی آیتور لر
 بو معنی غہ کورہ المسجما تویاش نینک بویکی وصف دہ اینک مرتبہ کمال دہ ایکانینے بیان قیلاغان بولادور یعنی
 روشنائیق دہ اقصای غایت دہ بولوب یار یلاب تورغان و قرین لبق دہ نہایت کمال دہ بولغان قویاش نے
 یراتوق دیدور اگرچہ غمستہ لردن۔ بعضے لری و ہآجَا غہ غایت دہ ضیالیک و بعضے لری نہایت دہ حرارت لیک دیب
 معنی برسہ لر مون لیکین نور شید دہ نور و حرارت جمع بولغان جہتدن و ہآجَا دن بویکی معنی نینک قیسی بری بلکہ ہر ایک سی
 ارادہ قیلینسہ مقصود غہ مطابق اولور غرض قویاش نینک خواہ نور و خواہ حرارت بر لہ بندہ لرغہ و جمیع مخلوق غہ
 فائدہ لیک قیلیب یراتکانینے بیلدور تک و اینک ایلمنت قیماق دور در حقیقت مخلوقات ارضیہ لر وجودیہ ترتب
 بولغان فائدہ و منافع و حیات ایکاسے بولغان مخلوق لر مصالح معاشی آسمان و قویاش فوائدہ و تأثیری لیلہ وجود و پذیر
 دور صانع حکیم تعالیٰ و تقدس مونداع منبع منافع بولغان ہشیا لری ایلم بندہ لرغہ انتنان ایلا سہ لایق و حق دور
 و قویاش دن سراج دیب عبارت کلتور تک سماء نے یراتماک نے بناء لفظی ایلم عبارت کلتور کی غہ کورہ دور چونکہ بنا غہ
 سراج لازم و مناسب دور۔

وَ اَنْزَلْنَا مِنْ الْمُعْصِرَاتِ مَآءً نَّجَا جًا وَ ہم بیز (سیز مخلوق لر اوچون) یا مغور یا غدور غوچی

بولوت لردن کوب تو کو لغوجی سونے تو شور دوک، معصرات لغت ده یا مغور لیک بولوتے آیتور لرو اولون لوت
 دن یا عقان یا مغور نے غصہ دیر لرو معنی لغوی غہ کورہ آیت نینک معنی سے (یا مغور لیک یعنی یا مغور تو کنگش
 مستعد بولوت دن کثرت ایلد تو کو لغوجی سونے تو شور دوک) دیکان بولور صحیح معنی بودور اما مفسر سلسلہ ان
 روایت قیلینخان اثر لغہ بناء معصرات نے گا با سحاب غہ وگا لاریاح غہ تفسیر قیلیب دور لرو معصرات نے
 بولوت دیب تفسیر قیلینخان ده اعصرت فعلی نینک ہمزہ سی نے عینونہ اوچون دیب معصرات نے یا مغور تو کنگ
 ہنگامی غہ یقین بولغان بولوت لردیب دور لرو معصرات نے ریاح دیب تفسیر قیلینخانہ مراد ان دن بولوت نے
 قوزغایدورغان ریاح دیب دور لرو قیمۃ الدہر صاحبی ابو منصور ثعالی نقہ اللغہ ده ریاح دن جمع لفظی ایلد تو کو
 بولغان رینی ذکر قیلینخان فصل ده المعصرات التي تأتي بالامطار ویدور در حقیقت ریاح نینک سحاب نے
 قوزغاما غلیتی المد تعالی نینک کلامیہ کلیب دور چنانچہ آیتا دور اللہ الذی یُرسل الریاح کثرت
 سحابا (المد انداغ ذات دور کہ یل لرنے یبار دور پس اول یل لرو بولوت نے قوزغایدور) یل لرو اگرچہ سونے
 تو شور مک غہ مبداء قریب بولماسہ مؤ لیکن یا مغور سولے نینک مبدائی بولغان سحاب نینک تو کنگش غہ سبب
 بولغان جمدن انزال مانعہ مبداء قیلینخان بولادور چونکہ یل لار ایسک ایلد بولوت لردیبا بولوب ایچاک لری
 یا مغور سولے ایلد تو لادور پس بو اعتبار ایلد ریاح نے انزال مانعہ مبداء قیلیب درست اولور شجائے نے بعضے
 لرو کثرت ایلد تو کو لغوجی دیب دور بعضے لرنے درپے تو کو لغوجی دیب دور این جریر بو معنی نے اختیار ایتیب دور
 و ہر ایک معنی اثر لروہ سلف دن روایت قیلینب دور خلاصہ کلام ماء شجاء کلام بلاغت نظامی بولوت دن
 تو شکان یا مغور نینک قطرہ لری متتابع بولمک سبب ایلد یا غیشے تو لوبولوب خلاصت اوچون نفی اولور بولمک
 لیکدن عبارت دور والسلم

سو نکرہ المد سبحانہ معصرات دن ماء شجاء نے تو شور کی نینک غایتی نے بیان قیلیب دیدور کہ لیت خیر بہ
 حَبًا وَبَنَاتًا وَجَنَّتِ الْفَأَقَانُ (بولوت دن تو لایا غماق ایلد پنی درپنی تو کو لغوجی یا مغور نے تو شور
 یکمیز نینک اوچون دور کہ تا اول یا مغور ایلد انسان لردیبا دورغان بغدای وارپہ و توناق کہے) دان لرنے (وہم
 حیوان لرقوت قیلادورغان) ہر قسم گیاہ لرنے و ہم بعضی سے بعضی سببہ اور الیشخان ہر نوع درخت لیکہ مرغ
 لرنے اوندور گا میز یعنی انسان لردن قیلماقی اوچون قسم قسم جو بات نے حیوانات لرنیک تو نے اوچون
 نوع گیاہ لرنے و تلذذ و تفکد لری اوچون دھت لری بربر لرنیہ اور ایب کیریشکان میوہ دار بارغ لرنے زمین دن
 چیتار من اوچون بولوت لردن کثرت ایلد تو کو لغوجی یا مغور لرنے تو شور دوک دیک دور الفاقا درخت لری تو لار
 لیغدن بربر لرنیہ اور الیشخان دیک دور سببک کرک کہ یوقا ریدہ ذکر قیلینخان افعال آیت لردہ یعنی زمین نے
 ہاد و تاغ لرنے اوتاد و انسان لرنے جنت جنت و اولقونے راحت کیچہ نے لباس و کورہ ورنے معاش
 ایتیک ده ویتی سمانے قتیق بناء قیلماق ده سراج و باج بولغان نور شیدتا بان نے پیمایلاک ده ویردن

سہ شیخ محمد عبده رحمہ اللہ دیب دور و المعصرات السحاب والغيوم اذا عصرت اى جاء وقت ان لتعصر

الماء فيسقط منها المطر والتجاج المنصب بكرة الله ۱۲ منہ

جوبات و نباتات و گوناگون باغ لرنے ظهور غم کلتور مک او چون بولوت دن یا مستور نے تو شور مک وہ بعث نینک
صحیحی غم و انینک حقیقی غم دلالت بار و روز اوج و جودن اولعی و جرمه سبحانه نینک قدره کامله سے اعتباری برله
چونکہ او شبوا افعال بدیعہ بے مثال نے یوق دن پیدا قیماق غم قادر بولغان ذات متعالی صفات البتہ خلق نے اولگان
دن صونک ثابتا دن اعاده قیماق غم قادر و توانا راق دورہ ایکنجے و جرمه سبحانه نینک علمی و حکمی اعتباری برله
چونکہ او شبوا مصنوعات بدیعہ خلق غم عائد بولادور غان مقاصد جلیلہ و منافع جمیلہ غم مشتمل بر طرز عجیب وہ ابدلع
قیلغان ذات بچون بازا اول مصنوعات نے بالکلیہ فانی قیما غلیق و انکار عاقبت باقیہ قیما س لبق مجال و اول
صلح حکیم نینک علمی و حکمتی غم خلاف بولمک ایله عقل و حکمت دن یراق بر خیال دور او چوچی و جرمه شبوا افعال مصنوعہ
لر نینک اوزری نینک اعتباری برله چونکہ اولیقون کیمین اوینا غم غلیق اولگان دن کیمین کورون تیر گوز و لمک نمونہ سی
دور کہ خلق نے ہر کونے مشاہدہ قیماق وہ دور لر و زمین مینتہ دن دان و نبات لرنے چقار باق ہم شوک کا او شبوا دور
کہ خلق نے ہر زمان معاینہ قیما قدرہ دور لر گویا آیت لرنے تو شور مک ایله سبحانه طرفین آیتولا دور کرای انسان
لا ر کای بعث نینک حقیقی غم نوع و دلالت لر بیل یول کور گوز اور غان و بعث غم ایمان ایکنجے واجب قیما دور غان
او شبوا افعال آفاقیہ و الفسید لرنے نیز قیما دوق موکس نیچون انینک تو غریب سیدہ انکار اثیمک ایله باطل اعتقاد و کجہ
چو ما سیز لر و انینک بار سیدہ استہزا ایله بر بر لر یکیز دن سور اشاسیز لر کذافی تفسیر العلامتہ ابی السعوی و فندی جرمہ بند
منا بو سورہ کریمہ وہ سبحانه اوز مصنوعات عجیب سیدن بولغان تو کوز افعال بدیعہ نے ذکر قلیب بولر نینک وجودی
ایله اوزری نینک بار لیسے نے ہر یکینی و ہر ایش غم قادر ایکانی نی و اول جملہ دن خلق نے فنا بولغان لری دن ہونکرہ
باز تیر گوز و ب مجازاۃ ایلا مک غم قادر ایکانی نی بیل و رادور و دیویشیاری نینک وجودی ایله مذکور معنی لر غم یول
تا پیمک بار سے وہ فکر قیماق غم ترغیب قیما دور قرآن کریم نینک ارشادی غم نظرا اعتبار ایله باقساک شوک کا او شبوا
سورہ کریمہ کائنات کے مصنوعات عجیب لر ایله اللہ تعالیٰ نینک وجودی غم و حدایتی غم و قدرت وہ کمال ایکانی غم
و بعث و جزا لکن لیکہ و انینک بولکے حق یعنی غم استدلال قیماق غم با شلاید روز فی الواقع اہل اسلام نظر بدہ
البحرۃ تامل علی البعیر مصنوعہ کائنات مصنوعہ نینک ہر جزوی صانع مدبر حکیم نینک وجودی غم و حدایتی غم
و انینک علم و قدرت و سائر صفات عالیہ کمال اور ہر ایر کانی غم بے شبہ دلیل دور لر کائنات بار سیدہ نیز اہل اسلام
نینک نظریہ و اعتقاد نیز دور لر آما حاضر کے زمان دے کے اور پاد و امیر کی فلاسفہ سے نینک کائنات حقیقتہ کے
خیالات لری بالکلیہ با شقم دور اولر اجرام سماویہ و اجسام ارضیہ نباتات و حیوانات حقیقہ علوم طبیعیہ تفتیش لری
واسط سے بلکہ بل لرون با شقم بر مساک نے اختیار اتمیش لر زمان فیلسوف لری نینک رائی غمی کشتیات و تجربی
نتیجہ سیدہ شوک کا اور لاشمش کہ بو عالم خواہ سماوی خواہ ارضی اوسون ایکی اصل دن وجود پذیر دور یعنی عالم کائنات
نینک اصلی ایکی غم مادہ و قوتہ بویاکی غم سے ازل دن بر بر لر یہ متلازم بولیش لر ایکی سے بر بر یون ہیج وقت
اصلا جرمہ یولماس لر مادہ دن مراد او شبوا فضا نہ تولید تور غان اثر دور مادہ نہایت وہ بسط اولغان حالتیدہ اثر
تعبیر قیما دور لو شبوا دور نینک حرکتی نے قوتہ تسمیہ قلیب دور لر مادہ واک حرکت اوینا وزیون پیدا بولیش انکا
خاص بر حرکت یوقور لغرض اللہ اثر و زیدہ ہیج برادر لک و قصد اولماس دن خاص بر کیفیت وہ اجماع قلیب

سیدی ماده یعنی کچیک کچیک کرب ذرات پیدا بولیش سونکره جاذبه عمومیہ قانونی ایله بربری ایله اجتماع ایلا
 اخیر بر کره پیدا بولیش بو کره طبیعت قانونیغه موافق اوزر مخوری ده دور قلیب ایکنجه بر طبیعت قانونیغه موافق
 مشتعل بولیش اوموندن اوشبو شمس موجود بولوب مونیکن دوری نینک مقتضاسه غه موافق باشقہ کوکب لندن
 جدا بولیش سونکره هر بری بر کره اولوب اوزر مخوریده دؤر قیلماق غه باشلا میش پس اوشبو سیزنی آدم نینک
 سکونت قیلماق ده بولغان کره زمینیز شول شمس دن آیریلکان کوکب لر نینک بری اولوب گردش قیلماق غه
 باشلا میش بر مدت دن سونکره اینیک سطح ظاهری سی سادو ماقفه باشلاب حاضر گجه طبقات الارض متشکل
 اولیش سونکره مختلف ماده دکه التیش دن زیاده عنصر لر نینک بر برینه الحاقی ایله کیمیاوی تاثیر ایله اول نباتات
 سونکره حیوانات سونکره انسان پیدا اولیش دور الح - بواو اوم باطله غه ذاهب بولغان مدعی ذکا دن سورا میر کره
 ماده اگر قدیم بولوب حرکت لری دن اوشبو کائنات تشکل بولغان ایرسه ماده دا هیچ حس و زاراده بولماسه پس سیز
 مدعی ذکاوت لر دیکان دیک قاعده انتظام ایله حرکت نیمه دن ظهور غه کدی کائنات ده نهایت ده انتظام
 و کمال حکمت موجود اوجون عقل حقیقت بین اینیک کامل بر منظم و مرتبی و حکیم بر بربری بار یعنی تسلیم قیلماق
 سیز لر نینک زمینیز غه کوره بالفرض ماده قدیم بولسه البته اینیک بسیط لاین حالتی ده اوزر قبول لر نیکیز غه کوره بر
 صورت صاحبی اولکی لازم دور سونکره اول صورت اوزر کاییب باشقہ بر صورت غه کلمه جزا کیریب کائنات
 متکون بولغان ایسه البته ماده قدیم اولماس چونکه ظاهر دور که تبدیل و تعمیر بول تافان نرسه قدیم ایماس دور
 طبیعیون را اوزر لری اقرار قیل دور که سیز کائنات واکه تمام حقائق لری بیلا سیز و نیاده عقل جایز سایدور
 فان نرسه لر نری بزر الحال احاطه قیلماق و دنیا ده کوکب حقیقت لر بار سیز لر نینک بیلکان سیز گاجول قالغان
 نرسه لر غه نسبت دینکیز دن بر قطره دور دیر پس بو کره نینک اوزر اقرار لری غه بناء الله سبحانه و تعالی وجودی بو
 مخفی قالغان نرسه لر دن ایکی تیده شبهه یوقور بر کون کیلوران شاء الله تمام عالم بشریت بون حق نه و حقیقت غه
 قایل اولور محض گمان ضعیف دویم صحیفه لری حقیقت بیلک عقل سلیم نرسه قدیمه مقبول ایماس دور **من الترفیق**
 امام لازمی **رحمه الله و تعالی** سناغان اوشبو تو قور افعال اوزر لری نینک ذات و
 صفات لریدر که حدوت لریدر و ممکن لیک لریدر نظر اوزر قور و نه اوزر لری نینک قیلادور اوزر لری نینک بر تیلیدر
 احکام و اتقان غه نظر اوزر لری بر تنوچی فاعل حقیقی عالم ایکی تیده دلالت قیلادور لر سونکره کور کوزادور کره
 البته اول فاعل قدیم نینک علمی و قدرتی نینک واجب بولمک لیکه لازم دور زیر که اگر علم و قدرتی جائز بولماسه
 ر شبیه یوق که اول فاعل قدیم سینه بر فاعل دیگر نه محتاج بولمک ایله تسلسل لازم کیلادور بولایش محالی دور فاعل
 قدیم نینک علم و قدرتی واجب بولماق اول ایکی سے نینک معلوم و مقدر اولمک لیکه روا بولغان بر نرسه کا
 تعلق تا یکی مو واجب بولور اگر انداخ بولماسه بر شخص نه محتاج بولور کور بولایش محالی دور موندل غه بولغاندن کیم
 پس واجب بولر لیکه اول فاعل قدیم جمیع حکمت غه قادر و جمیع معلومات غه عالم بولغای و اجسام ایسه اول نینک
 بار چرسته حیثیت ده مساوی ایر کانه بی شبهه ثابت دور می بر نرسه که اجسام نینک بری نه بولکی روا بولسه
 سینه بر نرسه مو اول نرسه نینک بولمک لیکه روا اولور پس قیلدغ که اجسام سفلیه غه انشطاق و انظار و ظلمت و نور

روا اولادوز شونکا اوخشنه اوشبو ایش لر همه اجسام غه شو شمشک مو واجب دور کائنات نینک امکان تحقی غه داخل
 ایکلنے و المد سجا نه نینک قدره و علمی نینک همه ممکنات غه عام ایکانه، و موندن یا شفق بر عالم نے ایجاد ایلاک غه
 کوچی تها کیلی موشبه سیر ثابت دور و بوا اثر ثابت بولغاچ قیامت نینک قائم بولکی عقلاً ممکن دور دیکام هم ثابت
 بولمک لیکه مقرر دور آه -

اوشبو آیات کریمه لر مضمونی انصاف و حقانیت ایله تیکشاریب بلیب المد سجا نه نینک اوشبو اوصاف لر ده
 کمال قدرته نزدیکه ثابت بولغان صاحب بهیرت تامل قیلغوجی غه قیامت نینک ممکن بولمک لیکه ده هیچ شمشک
 باقی تالایدور، حالوکه بامر ممکن نینک واقع اولمیکدن المد سجا نه اوزی خبر برب دور پس جزم قیلماق واجب
 دور که خزاں تیب بیتنه میدره بولغان زمین دن یا متور سبب ایله سبزه اوندورک ده همه خلق موت سبب ایله
 تغراق بولوب کیتکدن کین اولر نه قبردن تیرگوزوب مشرفه ایلتماق نینک ممکن ایکانیتنه آشکار اولیل بار دور پس
 شونینک اوچون اوشبو بیانات قدرته تیب قیلیب دیب دور که ان یوم الفصل کان میقاتان تحقیق
 خلق نینک آراسینه عمل رسبب ایله آجراتا دورغان کون یعنی قیامت کونے، المد تعالی نینک علمیده و تقدیر ازل
 اولون و آخرین نے بعثت قیلا دورغان میعاد و اولر نینک اعمال لر نه کوره ثواب و عقاب بیرا دورغان وقت معین
 بولمسی یعنی قیامت کونے بیئت قصورت و اخلاق و اعمال اعتباری ایله سعءاء و اشتیالار آراسه آیریلادورغان
 مرکون دور

شیخ زاوه آیتا دور المد سجا نه بعثت نینک صحیفه و انینک ممکن ایکانیتنه دلالت قیلا دورغان دلائل لر نه تفصیل
 قیلغاندن سونک اینتک آرقا سیده ان یوم الفصل نے ذکر قیلیب بیلدوردیکه یوم الفصل برهدی دور که اوشبو نظام
 محسوس کائنات اوچا غده منتهی بولوب توکایدور و آخرت احوالی اول پهلغده باشلانادور - آه -

یوم ینفخ فی الصور یعنی برکونیدکی صورغه دوم اور و اولر اخلایق نینک قبردن تو پاریماتنه اوچون
 اسرافیل علیه السلام صورغه دم اورور) شیخ محمد عبده دن منقول دور دیمیش که صورغه دمیده قیلماق المد سجا نه نینک
 آدم لر نه تیز لیک برله قبر لریدن قیامت کونے تو پارماتی غه تمیش دور بزمنون لر که واجب بولغان نرسه نفع صورتا دور
 ایمان کلور ماکیک و اینتک حقیقی نیمه ایکانلیک نے بیلک واجب ایماس دور و اول صور نینک کیفیتن دن بعثت اینک
 ممکن غه روا ایراس بعثت ایش دور آه -

مؤمنه ر صور بار سیده ایکی قول بیان قیلیب دور لر برسی بوک صور صورت نینک جمع دور کیشتر نیمه نینک جمعی
 بولغان نینک بوقول غه کوره نفع صور اجسا و اموات غه ارواح نے دمیده قیلماق دن عبارت دور دیگرک بوک نفع صور
 اسرافیل علیه السلام نینک صورغه دمیده قیلماقیدن عبارت دور مراد بولغجه دن نفخه ثانیه دور یعنی بعثت اوچون دمیده
 قیلغان ایکنجه نفخه دور که اینک برله ارواح خلایق اجساد یغرتیب خلایق غه حیات لبق بیتیشورک
 فتاً سون آقا جان پس سیز لر اول صورغه دمیده قیلغان چاغده اصلا درنگ قیلماهی قبر لیکه دن تورق

شیخ محمد عبده رحمه الله دیب دور مکان میقاتا ای نتی ایله الناس فی جنتون فی لیری کل عاقبه عمله کان کذک ای قضاء الله و قدره
 کل شیخ محمد عبده رحمه الله دیب دور شیخ نے یوم الفصل دن بدل یا انکا عطف بیان دیب دور ۱۳ منه -

فوج جماعہ جماعہ بولغان حال وہ موقف غم کیلئے سیر لڑو و فتحت السماء فكانت ابواباں اول
 کون آسمان لڑا چیلوڑ پس آسمان لڑا ایشیک لڑو لڑو یعنی اول کون آسمان دا کے فرشتہ لڑو تو شک لری او چون آسمان
 گویا تہا ما اچیلگان ایشیک لڑو لڑو بعضے لڑو نینک معنی سینے سمانے مکانے دن زایل قیماق ایله تمام اچماق و
 ابواب طرُق و مسالک معنی سے وہ دیب آیت نینک معنی سے آسمان لڑو لڑو مکانیدن زایل قیلیب اچیلادور
 و ایشیک اور نے طریق و یوراد و ورغان یول لڑو لڑو یعنی کہ اول یول لڑو لڑو سے تو سماید و روید تاویل
 قیلادور لڑو

وَسَيَرَّتِ الْجِبَالُ فَكَانَتْ سَرَابًا و اول کوندہ قلغ لڑو ہوادہ عبادریک یور تو لڑو پس اول تلغ
 لڑو زغہ کوزغہ کور و نکان سراب دیک بولور جبال نے قیامت کونیدہ سراب غہ تشبہ قیماق نینک و جہی بو کہ
 سراب نے یراق دن کورگان کشی انے سو دیب گمان قیلادور پس اول سراب نے کورگان مکان غہ کلگانہ بیچ بڑ سے
 نے تا پایدور شوکل او خشہ تلغ لڑو ہم کور گوجی نینک کوزغہ گویا تلغ دیک کور و نادور نفس الامرہ اول تلغ
 لڑو جز لری ساچیلیب متفرق بولغان و تیتو لگان رنگ برنگ یونک لڑو دیک بولغان جہنم حقیقت لری یوتور
 امام رازی رحمہ اللہ آیتا دور بیلگیل کہ اللہ تعالیٰ اول کتاب کیمی نینک نیچہ موضعیدہ تلغ لڑو احوال لری و جہ
 مختلف ایله ذکر قیلیب دور و بوجہ لڑو چہ سی نینک میانہ سے نے جمع قیماق ممکن دور و بوجہ کہ تلغ لڑو احوالی
 نینک اولی اندکاک یعنی زلزلہ سے ایله بربرغہ اور ولوب پارہ پارہ بولمکیدور و بوجہ معنی اللہ تعالیٰ نینک قولی و جملت
 الْأَرْضِ وَالْجِبَالُ فَذُكَّتَا ذَكَّةً وَاحِدَةً آیتیدہ کلیب دور لری پس وقتیکہ صورغہ بر لغہ ایله دم قیلیب یعنی
 لغہ اولی واقع اولسہ و اللہ سبحانہ نینک قدرہ کاملہ سے ایله زمین و تلغ لڑو مکان لری دن کوتار یلسہ لری زمین
 و تلغ لڑو بربرغہ و کہ واحدہ ایله اور ولسہ لڑو تلغ لڑو احوالی نینک لکیمی سے تلغ لڑو نینک برنگ بویا لگان
 یونک لڑو نینک تیتو لوب تونر و لغا نیدیک حالت وہ بولمکیدور چناچہ بوجہ معنی اللہ تعالیٰ نینک قولی وَتَكُونُ الْجِبَالُ
 كَالْعِهْنِ الْمَنْفُوشِ وَ يَوْمَ تَكُونُ السَّمَاءُ كَالْمُهْلِ وَ تَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ وَ دیک دور و تلغ لڑو
 رنگارنگ بویا لگان تیتو لگان یونک دیک بولور قیامت کونے وہ آسمان ایر تیلغان مس دیک و تلغ لڑو رنگارنگ
 بویا لگان یونک دیک بولور تلغ لڑو احوالی نینک او چوخی سی تلغ لڑو نینک عبادریک بولمکیدور و بوجہ تلغ لڑو نینک
 عن منقوش دیک بولغان دن کین توزوب عبادریک بولوب ہوا غہ توز و پاکیدن عبارت دور قولہ تعالیٰ إِذَا رُجَّتِ الْأَرْضُ

سلكه شيخ محمد بن عبد الرحمن بن ابي اسيب دور ای انه يتخير في ذلك اليوم نظام الكون فلا تبقى ارض على انها ثقيل ولا
 سماء على انها تظل بل تكون السماء بالنسبة الى الارواح صفحة الابواب بل تكون ابوابا فلا يبقى علو ولا سفلى ولا يكون
 مانع يمنع الارواح من السير حيث تشاء والاخرة عالم اخر غير عالم الدنيا التي نحن فيها فنؤمن بما ورد به الخبر في وصفه
 ولا بحث عن حقاقة مادام الموارد غير محال ولا شك ان امتناع السماء علينا انها هو طبيعة اجسامنا في هذه الحياة الدنيا
 اما النشأة الاخرى فقد تكون على غير ذلك فتكون السماء بالنسبة اليها ابوابا ندخل من ايها شئنا باذن الله وقد يكون معنى
 تفتح السماء ما عني بقوله اذا السماء انشقت اذا السماء انفتحت يوم تشقق السماء بالنفاس اي انه يقع الاضطراب في نظام الكون
 فيذهب التماسك بينها ولا يكون فيما يسي سماء الامسالک و ابواب لا يلتقي فيها
 شئ بشئ وذلك هو خراب الكون العلوي كما يخرب
 الكون السفلي ۱۳ منه

رَجَا وَبَسَّتِ الْجِبَالُ بَسًّا فَكَانَتْ هَبَاءً مُنْبَثًا وَهِيَ بُوْحَالُ ذِكْرِ قَلْبِيْنَ دَوْرٍ (یعنی وقتیکہ یہ فقیح حرکت ایلہ
زلزلہ قیلہ وروسہ و تلغ اتمام تیتو لہماق ایلہ تیتو لہماق اول تلغ لہر ہانفہ ساچیلگان غبار ویک اولسہ لہر تلغ لہ
احوالی نینک تو تینجی سی تلغ لہر نینک شمال غہ اوچور و لکید و چونکہ تلغ لہر یوقاری ذکر قیلینغان احوال لہر یوقاری
مک ایلہ مکان لہری دن جدا بولہماق اوز جا یلہری دہ برقرار اولوب تحت لہریدہ کے زمین آچیلہماق تورادور پس لہریدہ
نینک اموی ایلہ شمال نے اولرغہ بیاریب اولر نے اور نے دن اوچور توب ہوانغہ اور لاتا دور الد سجانہ نینک قولے
فَقُلْ بَيِّنَاتٍ بَرِيٍّ نَسْفًا فَيَذَرُهَا قَاعًا صَفْصَفًا لَا تَرَى فِيهَا عِوَجًا وَلَا أَمْتًا وَنَا دُن مَرَاد بُوْد دُر لہریدہ پس ای محمد اولرغہ
دگیل کہ بریم اول تلغ لہر نے کول دیک قیلیب شمال غہ اوچور تور پس لہر یوقاری تیب تیکیز قیلیب تو یوز اول یردہ
تاج برچو قور نے وز ایگز راق دو ہرے کوراسن) تلغ لہر احوالی نینک لہر شیخی سے شمال اولر نے زمین یوزی دن
کوتاریب ہوانغہ غبار دیک اوچور لکید و اول تلغ لہر غبارق دن قرب کورکان کیشے اے غایت کثیف لہر یوقاری لہر یوقاری
جامہ گمان قیلادور حالبوکہ حقیقت دہ اول یور کوچی دور لیکین انینک یورکی شمال ایلہ یور کوزکی ایلہ یوز اولرغہ
سجانہ نینک قولے و تری الجبال تحسبہا جاذبۃ وہی تمر ممر السحاب دن مراد بُوْد و تلغ لہر نے کوراسن اول حالدہ
کہ اولر نے اور دن لہریدہ ثابت و برقرار گمان قیلان حالبوکہ اول تلغ لہر ہوادہ بولوت یورگان دیک یوزادور) (ایتا
منکہ بوایت تفسیری دہ مفسر لہر کلامی بُوْد و بوایت کریمہ مضمونینے اولرغہ وقتیدہ بولادور و لہر لہر ایتا مخریج ایت
ایلہ زمین نینک گزہ اولوب حرکت ایتکینہ استثماد قیلادور بوبارہ و تفصیل ایتا گان کیشی شہاب الدین مرحطانی
نینک مقدمہ و فیتہ الاسلاف کتابغہ مراجعت قیلسون) سو نکرہ الد سجانہ زمین غہ توشکان اول حرکت نے اوزی
نینک قہر و تسخیری ایلہ وقوع غہ کلامی نے بیان قیلیب ایتادور و یوقوم نسیر الجبال و تری الارض بارزۃ (یعنی و اول
کون نے یا ذیل کیم اندہ ہر قدرت قیارتہ میز ایلہ تلغ لہر نے جای لہری دن قور غایتیب ہوادہ سیر قیلہ و رامیز ویرنے
ظاہر و آچیت کوراسن لہر نینک اوستیدہ تلغ لہر شو نکا او ششہ زسہ لہر بوکاس) تلغ لہر احوالی نینک الہنجی سے تلغ
لہر نینک سہراب دیک بولکید و او ششہ سورہ سجادہ کے آیت کریمہ تلغ لہر نینک اوشبو احوال دو بولگی دن خبر برادور راہ
ابو السعد افندی ایتادور تلغ لہر نینک ززلہ کاکلیب پارہ پارہ بولگی اگرچہ نفعہ اولی وہ واقع بولسہ بولکین اول
تلغ لہر نے سیر قیلہ و رفاق ویر یوزی نے تیب تو ز قیلہماق انجی نفعہ ثانیہ دن سونک بولادور و انداغ کہ اللہ تعالیٰ
نَیْنِکَ قَوْلِيْ وَیَسْأَلُوْکَ عَنِ الْجِبَالِ فَقُلْ نَسْفُهَا بِرَبِّيْ نَسْفًا فَيَذَرُهَا قَاعًا صَفْصَفًا لَا تَرَى فِيْهَا عِوَجًا وَاَلَا اَمْتًا
یُوْمَئِذٍ یَّتَّبِعُوْنَ الدَّاعِيَ بِوَعْتِیْ دُن خیر برادور دیب - ۱۵۰ -

اللہ سجانہ بوسورہ کریمہ نینک اولیدن باشلاب قیامت کونے نینک واقع اولکینہ انکا قیلہ کوچی لہر غہ تہرید قیلیب
سو نکرہ بندہ لہر قیلینغان انعام لہرینی بوسوم پیغمبر لہر نے مبعوث ایلامک غہ قادر ایکائینی و قیامت نے ہر پاپا ایک غہ
کوچی تیاکی نینک دلیل لہرینی بوسوم پیغمبر لہر دشمن لہر لہر اسینے نصل قیلادور غان بر یوم الفصل بولگی نے و ہم قیامت
نینک تور قویج و شد اندرینی و قیامت نینک حالی دنیا نینک حالی دیک ایسا لیغینی ذکر قیلیب سو نکرہ قیامت
نے نکلذیب قیلہ کوچی لہرے و اولر نینک قیامت کونیندہ کورادور غان جزالی نے ذکر قیلہماق غہ شروع ایلاب دیدیکہ
اِنَّ جَهَنَّمَ کَانَتْ مِرْصَادًا لِلطَّغِيْنَ مَا بَاۗءَ تَحْتُوْنَ جَهَنَّمَ رَصَدًا بُولَدِیْ یعنی اللہ تعالیٰ

نینک عکبیدہ و قضا سیدہ جہنم زبانہ تارہ کفار بگردارنے عذاب قیلماق اوچون کو توب تورادورغان مکان بولدے نافرمان لیت ده حد دن تجاوز قیلخان تبه کار اوچون فایتا دورغان جای بولدی بویرده اشقیاء ذکرینی سعاد الرذکرینه مقدم قیلماق اوشبوسوره ده کلام تہدیر غہ بنا قیلینغانے اوچون دور

سونکرہ اللہ تعالیٰ اول طاعی لرنینک جہنم وہ مدت استقرار لی فچہ ایک نیدن خبر بریب آیتا دور لبتشین **فِيهَا أَحْقَابًا** اول طاعی لراول جہنم وہ اوزون زمان لراقامت قیلیب تورغوچی بولغان حال ده لبتش لغت ده بر مکان دن آیرلماهی اقامت قیلیب تورک دور احقآب حطب نینک جمعی دور حطب لغت ده ساکن بل یا ندن زیادہ نے آیتور لرا و مطلق دہر و زمان معنی سیدہ کلور تا موس ده آیتا دور کہ حقیقتہ بالکسر زمان دن مدت غیر محدود دور کہ اینک حتی یوتور۔ اہ

پس سوزدغ بولغانج احقآب نے ذکر قیلماق ده اول احقآب لزمان جہنم متنہای بولکیتہ دلالت قیلادورغان نرسہ یوتور یعنی احقآب جمع قلاتہ و زنیده ذکر قیلیت ہو متنہای زمان غہ دلالت قیلمایدور چونکہ اصل حطب تراش و ستاج دن ماخوذ بولک ایلہ احقآب نینک معنی سی دہر متتابعہ کہ ہر قحان بر حطب کچیسہ اینک آرقا سیدن بینہ بر حطب کلور تا بر حطب دن سونک حطب کیلور طاعی لرنینک ده احقآب غیر متنہایہ قالور لرا ندن چقیقاس لر دیکان لولور آری فرض قیلدوق کہ احقآب نینک مفہومی مخالف لر دیکان دیک متنہای لبتش نے افادہ بیرادورغان بوسون لیکن قولہ تعالیٰ **يُرِيدُونَ أَن يُخْرَجُوا مِنْهَا وَهَاهُمْ مُخَارِعِينَ** مینا و لہم عذاب مقیم آیت کریمہ سے نینک منطوقی اشقیاء لرنینک دوزخ دن چقیقاس لیتق لر یغہ دلالت قیلادور نہج نینک یوق کہ منطوق مفہوم اوزرہ راجح دور پس احقآب نینک مفہوم قبیلیدن بولغان دلالتی منطوق آیت مذکورہ نینک خلود کفار غہ دلالت قیلماقیغہ معارض بولالمایدور پس بو آیت کریمہ مفہومی نے دلیل قیلماق ایلہ کفار تبنہ کار لرنینک عذاب نار دن خلاصی غہ خوردگی غہ قائل بولک عبتش دور احقآب دن تا بیر مراد ایکانیغہ دلالت قیلادورغان اثر لرحبابہ و تابعین دن متعدد وارد اولوب دور جامع البیان دور مقررہ مذکور و مسطور دور

لَا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا إِلَّا حَمِيمًا وَغَسَّاقًا اول طاعی لرنینک ده مدت غیر متنہایہ قالادور لرا اندرغ حال ده بولک ایلہ کہ اول اول جہنم ده اوز لریدن دوزخ نینک حرارتی دفع قیلادورغان برابر سالقون راحتے و ز تشد لیک نے کیتکوزادہ درغان میرا یک بولک نرسہ نے تا تو ماس لکر حرارتی نینک قتیغ لیتی نہایتی غہ تو تشکان قاینایق سونے و دوزخی لرنینک تن لری دن آقغان زرداب نے تا تور لرا قولہ بردے تنکیر ایلہ کاتورک دوزخی لرا اور لری دن حرارت نار نے کیتکوزوب راحت یتیکوزادہ درغان بر برد و منفعت بخش نے تا تو مایدور لریک اوچون دور والا جہنم اہلی دوزخ ده زہر ریبودی نے تا تیدور لرا تئادہ و کیش کہ عرب دیاریدہ حرارت قتیغ بولغان جہنم دن رحمت و آسائش دن برد بیلہ کنایہ قیلیب دور حقا کہ عرب لر بر کیمسہ غہ دعای خیر قیلسد لر برد اللہ عیشک دیر لر یعنی اللہ تعالیٰ سیتک تیرک لیکنک نے سوغوق لوق ده قیلسون بوسوز لری انسان نینک حرارت ده سوغوق بر لہ راحت تا پاک لکی اعتباری ایلہ اللہ عیشک نہایت و نیشی ده قیلسون دیک دن کنایہ دور

امام رازی رحمہ اللہ آیتا دور کہ قولہ بزدادہ ایکی وجہ بار دور برنجی وجہ ہو کہ بزدان مراد معروف سو غوق دور یعنی طاعنی ردوز خذہ قتیغ حرارت دہ بولوب میچگاہ اوز لرغیہ راحت بیتکو زاد ورفان سو غوق شمال نے، یاوت نینک حرارت و تابشیدن قوتقوزاد ورفان سالقون برار سایہ نے تا پامای دور لر دہم تشدیک لرینی ساکن قیلا دور خان و باطن لریدن سوزش در دو الکی نے پست لاتا دور خان، برار شراب نے تا پامای دور لر حاصل کہ اولر برار سو غوق ہونے و سو غوق سونے تا پامای دور لر دیک دور۔ ایکنجی وجہ ہو کہ بزدان مراد بوجایدہ (نوم) او یقودور، بقول امام کسائی او انخش و فراء و قطرب و عتبی قول لریدور فراء و عیش کہ نوم نے بزدان اماق انینک او چون دور کہ اولیقو انسان نے سو غوق غم ٹونکہ و رادور تشد بولغان کیشے او خلا سہ او یقو سببے ایلہ تو نگوب تشد لیک ساکن بولادور، سیلگیل کہ اولغی وجہ اولی دور چونکہ ہر تچان لفظ نے حقیقت مشہورہ غم حل قیلماق ممکن بولنے مجاز نادیر غیب غم حل قیلماق دہ بیچ معنی یوقتور۔ اھ۔

سونکہ امام رازی ایکنجی وجہ قائل بولغان لر نینک دلیل لرینی و اولر غم بیر یلگان جواب لر نے ذکر قیلا دور

کشف البیان دہ مذکور دور

قولہ غشا قاتو غریسی دہ مفسر لر برنجی وجہ لر بیان قیلیب دور لر بعضی لر نے جنم اہلی نینک کوز لر ی و تن لر ی د آتخان یاش ویرینک زرداب غم او خشتہ پلیدر طوبت لر دور دیب دور، و بعضی لر دیب دور کہ غشاق زمرہ بر آتخان سو غوق زسہ دور کہ غایت سو غوق لوقیدن الکا طاقت کلتور گالی بولماس، و بعضی لر غشاق ساسیغ زسہ دور دیمیش لر چونکہ حدیث دہ وارد بولوب دور کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم دیمیش لر اگر دوزخ دہ گی غشاق دن کہ قاعدہ دنیا غم تو کولسہ ایدی ہر آینہ دنیا اہلی ہمہ سے ساسیغ لیق دہ قالو رایدی لر و بعضی لر دیمیش کہ غشاق دوزخ ایچرہ نفرت قیلینا دور خان برنوع قرانکر وہ الطبیعہ سو دور بو معنی لر نینک بارچہ سی سلف لر دن اثر لودہ زوت قیلیب دور

آیتا منکہ بو معنی لر نینک بارچہ سینے غشاق تفسیری دہ جمع قیلماق ممکن دور بو طرز ایلہ کہ اللہ سبحانہ طاعنی لر او چون جنم دہ و عید بوریغان غشاق دہ او شبو و وصف لر بارچہ سے جمع بولغان ایرسہ عجیب یاس، یعنی غشاق اصل دہ دوزخی لر نینک پلیدتر لریدن آتخان لر نینک زرداب بولوب، اندہ غایت دہ بد بوی لوق بیلان برکہ نہایت دہ سو غوق لوق جمع کلگان بولغای، مونینک اوزا سینہ رنگی نفت چاہی دن چیقخان قرالای دیک قر بولغان بو احتمال بعید یاس دور، بلکہ غشاق معنی سی تو غریبہ لغت لردہ و روایت لردہ وارد بولغان معانی محتملہ لر نے برادہ غم توفیق قیلماق دور، والدہ علم

بویت بار سید کے اور کہ تحقیق لر دستکنا تو غرا سے دلکی احتمالات کشف البیان دہ دلیل ایلہ مبین دور

بیگیل کہ اللہ سبحانہ کفارتہ کار لر نینک دار البوار ایچرہ چیکا دور خان عذاب و عقوبت لرین انواعی نے شرح قیلماق، اول عقوبت لر نینک اول کافر لر نینک قیلماق کر دارید بذرغیہ موافق جزا ایکانینی بیان قیلیب دیدور کہ جَزَاءٌ رَوْفًا قًا اَوَّل طاعنی لر دنیا دہ قیلماق عمل لرغیہ موافق بولغان جزا بر لہ جزا بر لیدی لر جزا مذکور ایلہ طاعنی کفر آیین لر نینک عمل لرینی نینک موافق اولک لیک نینک جہی بودور کہ اول مردود لر بہ معاصی

نینک اولوغنی بولغان کفر نے پیشہ قیلدی لر لاجرم جہنم ده ابداً مُعَذَّب او لک دیک عقابِ عظیم ایدر جزا لاندی لر اول شتی لر نینک کردار بیدری گناه لر نینک اینگ اولوغنی بولغان شرک بولغان اوچون جزا لر ی موهمه جزا لر نینک اعظمی بولغان تعذیب بالنار اولمش یعنی الد تعالی ایتا دور که اول طاعنی لرغه جہنم ده موندلغ قتیغ عقوبت قیلما قییمیز اولر نینک دنیاه اینگ قتیغ گناه و چونک معصیت نے انتخاب ایتک ری سببی دن دور عقاب ذنب موافق دورک

اگر آیتو لسه که الد تعالی بو آیت کریمه ده کفار غه قیامت کونے بیر اولدور غان عقوبت شدیدہ لر نے اول طاعنی لر نینک دنیاه قیلغان اعمال لر ی غه موافق و کفر و قباح لر یغہ مطابق جزا و عیب دور بو آیت روہ آیتو لگان نینک اینگ قتیغ و غیر متنای مؤید بولغان عذاب و عقوبت لر طاعنی لر نینک دنیاه از گینہ زمان قیلغان کفر و شرک و طغیان لر یغہ چونک موافق بولادور و ہم اہل سنت و جماعت لر قول لر یغہ کورہ کفر ہر چقان الد سبحانہ نینک خلقی و ایجاد ی ایدر واقع بولادور غان ایسہ پس سچوک کافر لر نینک قیلغان عمل لر یغہ موندلغ جزا لر نے موافق دیب ایتیب بولادور دیب ایتا مینر کہ بیز مؤمن لر بو سوال جوابیدہ یَقُولُ اللّٰهُ مَا لَیْشَاءُ وَ یَجْزِیْکُمْ مَا یُرِیدُ و دیک ایدر کلام الہی ده وارد بولغان نص غه اتباع ایلاب نے تصدیق قیلماق گینہ بیز نینک و طیفہ مینر دور نص قرآنے فی عقل قیاسیغہ سالیب فلسفہ سی نے کا ولا لک بیز نینک ایشیر ایما س دور دیر مینر مونک کائنات عت قیلما غان لر کا ایتا مینر کہ بو آیت روہ آیتو لگان جزا نینک اول طاعنی لر نینک اعمالیغہ موافق بولمکی بو وجه ایدر دورک بالفکر اول طاعنی لر دنیاه کیتما ی ابد الایاد تورک اولر غه ممکن بولسه ایدی اولر تمدد پیشہ لر کفر و معاصی غه ترک کلمک دن اوزولمکے اصلا ایستامائے ہمیشہ الی الابد کفر و معاصی لر یغہ انہماک ایتک ری ده مستمر و مسدک باطل لر یغہ اصرار ایدر مستقر بولور ایدی لر چنانچہ بو معنی الد سبحانہ نینک کلامی ده وارد بولوب دور الد سبحانہ ایتا دور وَ تَوَتَرْنَا اِذْ وَ قَفُوْا عَلٰی النَّارِ فَاَقْوُوا یَا لَیْمٰتِنَا نُرْوَدُوْکُمْ اِلَیْکُمْ بِاٰیٰتِ رَبِّنَا وَ نَلُوْنُ مِنَ الْمُؤْمِنِیْنَ ۝ بَلْ بَرّٰ اَکْثَمَ مَا کَانُوْا یُحْفَوْنَ مِنْ قَبْلُ وَ کُوْرُوْا لِمَا هُمْ وَاَعْتَدُوْا لِمَا کَانَ ذُلُوْنٌ ۝ (دو اگر کافر لر نینک حالی نے کور سائک ہر آینہ اولوغ تور قونج لیک بر حال نے کور اسن و قتیغہ جہنم اوزرہ توختا تیلد دور لر پس ایتا دور کاشکی بیز لر دنیاه قایتا ریلیساق ایدی اگر دنیاه قایتا ریلیساق پروردگار بیز نینک آیاتینی انکار قیلما س اینک و مؤمن لر جملہ سیدن بولور ایدوک بلکہ اولر غه دنیاه ایلکاری قیلغان حقیقی چنانچہ لر ی ظاہر اولوز و اگر اولر دنیاه قایتا ریلیسہ لالبتہ نہی قیلینغان کفر و معاصی لر یغہ خود قیلور ایدی لر و بے شہد اول کافر لالبتہ بالغاچی دور لر اول قیلغان وعدہ لر یغہ وفا قیلما ی دور لر مٹا بوقول الہی تصریحیغہ کورہ کافر لر اگرچہ دوزخ دن چیقار یلیب دنیاه قایتا ریلگان صورت ده ہم کفره مستمر بولمک لیک لر ی مقرر ایسہ پس بو سورہ کریمه ده فکر قیلینغان عذاب لر اولر نینک اعمال سیئہ سیدہ موافق بر یلگان جزا بولادور چنانچہ بیز نینک بوجواب ہمیز تا بیدر یہ سعہ علی الشقی

سہ حضرت شیخ محیی الدین قدس سہ دیب دورک مشرک لار نینک دنیاه کے شتی لاری چنانچہ لیک لاریدن دایمک لاریدن لاریدن و ہر جرمہ سی و ہر نفس لاری و ہر بر لحظہ و لمحہ لاری حرکات و سکنات لاری علیحدہ علیحدہ قتیغ گناه دن یعنی شرک دن مخصوص بولور دور لر لالبتہ کفر حالیدہ کے اجالات ہمہ سی کفر دور بونکہ قرا قانده ہر بر گناہ غه عذاب کور گانده عذاب ایدی غه دائمی شتی و سزاوار اولماتے یراق ایس دور ۱۰۲ھ

ایتیب دور، بگیل کی کفار تہہ کار لہیتی کفر دہ ستم را ایتیک بولغاچ اولرغہ بیرلا دورغان عذاب نینک شدید غیر تنہای
 بولمک لیکے، اولر نینک جنم دہ معذب بولغان حال دہ احتجاب غیر تنہا ہیمہ قالماق لری، اعمال بدلرغہ موافق جزا دور
 اولر نینک یت و ہمت لری کفر دہ ستم را ایتیک بولغا نلیغی غہ قولہ تعالیٰ ایتیم کاؤا لایر جوون حسابا دہ اشارت بار دور چونکہ
 ایتیک منی سے کفار تہہ کار لر نفس غہ راحت بیرا دورغان وسینہ غہ آسائش ایتیکوزا دورغان تصدیق نے اختیار ایتہای
 ایتیک ضدی بولغان کفر نے اختیار ایتی لر بوجہ دن مومن لرغہ سبب راحت و موجب آسائش بولادورغان شراب
 جنت و نسیم بہشتی بریلدہ جمیم و عساق ایلہ جزا لاندی لر دیک دور انتہای

بگیل کی کہ اللہ سبحانہ لقا ر طغیان شعار لر نینک کورادورغان جزا لر سے کردار شاعت مدار لری غہ موافق ایک نینی
 بیان قیلغاچ اول جزا شدید غہ اول قوم بد کردار لر نینک مستحق اولمک لیک لری نینک علی نے، اولر نینک جزا لم شینہ
 لری نینک انواعی نے شرح ایلاب دیدور ایتیم کاؤا لایر جوون حسابا لا و کذ بوا
 پایا قتا کذ ابان تحقیق اول آذغونوق قیلغان لر دنیا دہ قیلغان عمل لری مقابلدہ آخرت دہ محاسبہ
 اولر نینک دن تور قما س بولدی لری لیکہ آخرت دہ محاسبہ اولر نینک کوز تو تومادی لر دہ ہم بیز نینک آیت لر میں نے نہایت
 دہ افراط ایلہ تکذیب قیلدی لری شونیک او چون کفر دہ و انواع معاصی دہ بے باکانہ مریضہ ستم اولمک دہ بولمک سببی ایلہ
 کردار لرغہ موافق جزا کورمک دہ بولور لر قولہ تعالیٰ ایتیم کاؤا لایر جوون حسابا اول کفار تہا ہی اختیار لر نینک قوہ
 عملیہ سے نینک قسا و لیتقیدن پیدا بولغان اعمال قبیحہ لری نینک بیانے دور بوجہ ایلہ کعبث و حساب دن تور قماغان
 کیشتہ ہوا ہی نفس عانی یعنی تو یوب بریب نفسی خواہش قیلغان ہمہ منکرات نے احتجاب ایتیک دن تاریک تنہای دور و طاعت و
 عبادت دن برار زمرہ غہ رغبت قیلما ہی دور چونکہ انسان نینک فعل خیرات غہ رغبت قیلماقی، و محظورات نے ترک ایتیک غہ
 خواہش کور ساملی سخن آخرت دہ ایتیک ایلہ منفعت دار اولمک امید ایلہ بولادور پس قیامت دہ محاسبہ اولر نینک غہ
 انکار قیلغان کیشی اعمال حسنہ دن برار زمرہ غہ اقدام قیلغان نے خواہلا ماغان دیک منکرات نینک سچ بر نوعی نے ترک
 ایتہای بار چہینے عمل غہ کاتورمک دن موہج باک تو تہایدور پس اللہ سبحانہ نینک قولی ایتیم کاؤا لایر جوون حسابا نینک
 مضمون نے دہ بومعنی غہ تنبیہ بار دور کہ اول گروہ طامعی لر سہ خیرات و فضائل نے ترک ایتیب تمامی شرور و قبائح نے
 قیلماقی دہ بولغان لر سو نکرہ قولہ تعالیٰ و کذ بوا پایا تبا کذ ابان اول طامعی لر نینک قوہ نظریہ لری نینک بوزوق لوقی
 نینک بیانیدور یعنی اللہ سبحانہ بیان قیلیب یدور کہ اول طغیان پیشہ درایت ہابیدہ کوزہ نظریق لری دن ناشی
 بیز نینک آیات بینا تمیز نے، یعنی ہادی لر نیل لری برلہ بیان قیلنتغان حجت و دلیل لر میں نے سچ تفکر و تدبر ایلاما ہی قاتا
 دہ افراط تکذیب ایلہ یلغان غہ نسبت بر دی لر و بسبب ایلہ کفر دہ اصرار ایلاب انواع معاصی نے از کتاب ایلادی لر
 پس بوجہ دن عمل لرغہ موافق بولغان جزا ایتیک نتیج عقوبت ایلہ معاقب بولور لر کیشی سچ شک یوقلہ ہر کیشی کہ
 ایتیک قوہ نظریہ و عملیہ سے بوزوق بولسہ و اعتقاد صحیح و عمل صالح دن یراق توشسہ اول کیشی غایت رواشت
 و نہایت فسادہ بولادور پس انداز کیمسہ قیلغان عمل بدلیغہ موافق جزا برلہ معاقب اولمک غہ مستحق دور چونکہ اگرچہ
 اول بدکار نینک دنیا دہ عمری متنہا ہی بولسہ موآ اعمال شقاوت مآلی بوزوق لوق دہ غیر متنہا ہی اولغاچ اول شقی
 نینک جنم دہ ایدر عذاب غیر متنہا ہی ایلہ معذب بولمک لیکے، ایتیک عالی غہ موافق دور از بسکہ اول شقی غہ بریلغان

جزا یعنی عذاب شدید السبحان نینک اندن زیادہ عذاب قیلاق نہ قادر ایکائیتہ کورہ مراتب عذاب حنیئہ متناہی بولسہ مو، اما بحسب ت اول غیر متناہی دور اینک او چونکہ اول ابدی دور پس مطلقاً غیر متناہی بولسہ مو اما بحسب مدت اول غیر متناہی دور اینک او چونکہ اول ابدی دور پس مطلقاً غیر متناہی لیسق وہ اول عذاب ایلمہ او شوقی مُعَذَّب بولغان شقی لر نینک حالی بربرلیغہ موافق دور۔ بیکم کرک کہ نفس نا طقہ انسانیہ نینک ایک قوہ قوی دور، قوہ نظریہ و قوہ عملیہ، یعنی ہادی لر نینک تیل لری برلہ بیان قیلینغان حق نرسہ لر نے تفکر و اعتبار ایلاب حق یعنی نے تائیب تصدیق اتیمک، اول تصدیق و معرفت موجدیہ اولر نے عمل نہ کلطور تک دور پورہ السد سبحانہ اول طاعی لر نینک عالی نے او شوبہر ایک قوہ دہ بوزوق ایکائیتی بیان قیلدی، انہم کا لوالا یرون حسابا بیلان اول طاعی لر نینک قوہ عملیہ دہ حال لری بوزوق لوتی نے بیان قیلدی یعنی اولر نینک جمیع قبائح و منکرات نہ اقدام قیلاق دہ، و طاعات و خیرات دن بیج بر نرسہ نہ راغب ایماس لیکدہ ایکائیتیک لرتی بیلدوردی و کذب و با یا تنا کذابا قولی برلہ اولر نینک قوہ نظریہ دہ حال لری بوزوق لوتی نے بیان قیلدی۔ یعنی اولر نینک حق نہ از تردل منکر و باطل نہ دایما مُصَرِّح، ایکائیتیک لرتی بیلدوردی، گویا اللہ تعالیٰ تہنہ قیلا دور کہ اول طغیان کار لر یمان لیسق دہ بوزوق لوق دہ اول مرتبہ غیثکان ایدی لکہ اندن زیادہ یمان لیسق و بوزوق لوق دنیادہ ہو چو اولکی عقلاً مستحیل دور اول گروہ شقاوت پڑوہ نینک احوال شقاوت مال لری شوندا غ بولغاچ، اول بیان قیلغان عقوبت عظیمہ اولر نینک فعلی غہ اینک لایع و نہایت دہ مناسب و ردیب، پس او شوبہ بیان ایلمہ قول کریم الہی جزاء و فاقائیتیک درست یعنی ثابت اولور و مینہ قولہ تعالیٰ و کذباً و با یا تنا کذاباً دلالت قیلا دور کہ اول طاعی لر توحید نبوت و معاد و شرائع و قرآن بار سیدہ اللہ سبحانہ بیان قیلغان جمیع و لائل لرغہ انکار قیلاق دہ بولمیش لر بولسہ اول قوم طغیان پیشہ لر نینک۔ قوہ نظریہ لری اینک یمان حال دہ دوزوق اطوار دہ ایکائیتہ، اولر نینک راوست دن یراق بولمک دہ غایت و کمال دہ ایکائیتہ و دلیل دور کذا فی التفسیر الکبیر۔

بیلگیل کر اللہ سبحانہ اول کفار شقاوت مدار لر نینک حال لری نینک بوزوق لوتی قوہ عملیہ و قوہ نظریہ ہر ایک سیدہ اقصی الثایات و اعظم انسیات غہ یتکائیک نے بیان قیلغاچ، اول احوال لر نینک کمیت و کیفیت نینک تفسیر ایلمہ اوزی غہ معلوم ایکائیتی، و عقاب جزا دن طاعی مذکور لر مستحق بولغان نینک مقداری اوزی نینک علیہ معلوم ایلمہ بیان قیلیب دیدیکہ۔ و کلّ شئی آخصیئہ کتباً و ہر نرسہ نے بیز ضبط قیلدوق، انداز ضبط و سقلا مت ایلمہ قوت دہ وثابت بولمک لیکدہ اول ضبط گویا کتابت ایلمہ قیلینغان علم نرسہ سیدہ دور یا کہ ہر نرسہ نے بیز ضبط و احصا قیلدوق اول نرسہ لوح محفوظ دہ یا اعمال لر کتاب لری نینک صحیفہ لریدہ یا زبیلگان بولغان حال دہ پس بندہ لر نینک نیادہ قیلغان کردار لری دن بیج بر نرسہ بیز نینک علمی میز دن غائب ایماس دور۔ بوجہ سبب ایلمہ مستیبت نینک آرسیدہ ہر ایک طرف نینک تا کیدی او چون وارد بولغان معترضہ دور یعنی جن جنم بولغان، طاعی لر نینک معاصی و قبائح لری مضبوط و احصا قیلینغان یعنی غہ دلالت قیلغانے دیک اول اعمال قیچہ سببہ ایلمہ استحقاق قیلینغان عذاب نینک موقدہ استحقاق متفرع اولکیفہ، والبتہ اینک بولکیفہ دلیل دور گویا اللہ تعالیٰ آیتا دور کہ اول طاعی لر کفر و قبائح دن فلان و فلان ایش لر نے قیلدی لر، حال بولمک نرسہ علم قدیم میز طریق

جميع كليات وجزئيات في عالم دور ميز شونينك او چون اعاصي لرنينك جزاسي نے عمل لرنيہ موافق منبط و احصا ايلہ کتابت قیلدوق ویب یعنی اور نینک کفر و تکذیب لرینی جز ابرک او چون مضبوط و محفوظ قیلغان دیک اول قوم نینک کفر و تکذیب لرینی مو ضبط و احصا قیلغان مینر

فَذُو قُوًا فَلَئِنْ نَزَّيْدُكَ كَعَذَابِ الْآبَاءِ اَبَاں پس لے مستحق جہنم بولغان طاعی لر قیلغان عمل لر نینک جزاسی فی تا تو نیک پس بیز سیز لغہ البتہ عذاب او سیغہ عذاب ان با شقہ نرسہ نے زیادہ قیلما سیمیز فذو قوًا داکے فاء جزا ایہ دور یعنی کافر نینک عذاب جہنم لے تا تو ک بر لہ امر قیلینماق لر نیغہ سبب اور نینک روز حساب غہ منکر اولک لیک لر ی آیات اللہ نے تکذیب قیلماق لر ی دور۔ بو آیت کریمہ نینک مضمون نے کفار طغیان شعار لر نینک جہنم دہ معذب بولمک لیک ہ حال لر ی غایت دہ قتیغ بولمکی غہ دلالت قیلادور شونینک او چون حدیث دہ مَا أَزَلَّكَ عَلَىٰ اٰہْلِ النَّارِ اَیَّتٌ قَطُّ اَسْتَدْرَجْنَا قُوًا فَلَئِنْ نَزَّيْدُكُمْ اِلَّا عَذَابًا وَاوَدُّ بُولُوبٌ دَوْرًا لَّيْنَعْنَعُ دَوْرًا اِہْلِ غَہ ہرگز فذو قوًا فَلَئِنْ نَزَّيْدُكُمْ اِلَّا عَذَابًا ایتی دن قتیغ راق بر آیت نازل قیلینماق دور یعنی دوزخ اہلی حقیقہ نازل ایلغان آیت لر نینک اینک قتیغی بو آیت دور مونیک اینک قتیغ ایلک لے اینک او چون دور کہ بو آیت کریمہ مضمون دہ دوزخ دن چیقاق دن امید اوزولماق بار و ہم ہر قحان کفار جنمی لر عذاب دن خلاص بولمک لے ای تاب استغاثہ قیلسہ لر اوغنی دن قتیغ راق عذاب اولر قہ یتکوز ولکی مفہوم اولاد دور

اگر آیتوں سے کہ بو آیت کریمہ اللہ تعالیٰ کافر لغہ ابداء عذاب نے زیادہ قیلما قیغہ دلالت قیلادور پس اگر اول زیادہ عذاب کافر نینک استحقاق قیلدن زیادہ عذاب ایسہ اولر غہ ظلم قیلینماق بولادور بو ایسہ اللہ سبحانہ نینک جناب قدسیت اہلی غہ جائز یا ماس دور و اگر اول زیادہ اور نینک اعمالی نینک استحقاق قیغہ ایسہ اول امر دہ اول عذاب نایدہ نے اولر غہ چیکہ ور ہای لے ترک ایتمک احسان دور کریم تعالیٰ اور حقی نے ساقط ایللاب احسان قیلغان دن کہین باز اول حقی نے استردو ایللاب انکار جوہر ایتمک بچوک لائق اولور۔ جواب بودور کہ اول زیادہ اور نینک اعمالیغہ مستحق قیلینماق جزا دور اینک زیادہ اولک لیک احتمال کہ دائما اول عذاب اوزولماق بولوب تور کہ ایلہ اینک غیر یعنی و مشتقی دن عبارت دور یعنی مؤثر دایم و مستمر بولسہ اینک اثری نے احساس ایتمک زیادہ بولادور عذاب نینک دوامی غہ کورہ اینک ایلماق زیادہ بولادور۔ یا احتمال کہ اول جنمی کافر کفر و تکذیب و انکار لر ی نے و رسول مختار و اصحاب اختیار غہ انا قاننا جفا و آزار لرینی ارتد و رب تم و سرکش لیک لر ی حیثا بعد صین زیادہ بولمک لیک حیثی ایلچنا بچہ قولہ تعالیٰ فَرَادَتْهُمْ رَجَسًا اِلٰی رَجِيمٍ بِمَعْنٰی عَذَابٍ دَوْرٍ اَوَّلِ شَعْرِی لَر نینک زیادہ عذاب غہ مستحق بولغان یعنی او چون اللہ سبحانہ اولر غہ عذاب لے زیادہ قیلادور پس ہرچ ظلم بولادی واللہ اعلم بما اراد

شیخ اکبر قدس سمرہ فتوحات دہ آیتادور اللہ سبحانہ نینک کریمی حملہ سیدان دور کہ اہل نار نے اعمال لر نیغہ کورہ مخصوص مکان و عقوبت محلی غہ و شورا دور و اما قولہ تعالیٰ زِدْنَا نَارَهُمْ عَذَابًا فَوْقَ الْعَذَابِ بو ایسہ بر طائفہ مخصوصہ غہ بولور کہ اولر خلق نے یول دن آردور غہ جنمی پیشوا لر دور لر چنا بچہ اللہ تعالیٰ آیتادور و کچھن اَتَقَاکُمْ وَاَتَقَالَا مَعَ اَتَقَالِہُمْ و البتہ اول گمراہ قیلنوجی لر اوز لر ی نینک گناہ لرینی و اوز لر ی غہ تالیح بولغان لر نینک گناہ لرینی اوز گناہ لر ی غہ قوشوب کوتاہ دور لر و بولر انداخ کافر دور کہ بندہ لر نے یول دن آردور لر و فضالک غہ باعث بولغان شبہ لر نے اول

سادہ دل خلق لرغہ تاشلایدور لر پس اول ضلالت اور شبہ لر سببے ایله اوز لر بیور اہ حق دن آزیب گمراہ اولور لر و خلق نئے موگمراہ قیلور لر و اول خلق غہ آیتور لر کہ بیز نینک مسلکیمیز غہ تابع بولونک، اگر بیز کہ تبعیت قیلسا نکیز بیز سر نینک خطا لر نیکیز نے کوتار و رمز الد تعالی آیتا دور و ما ہم بحیاطین من خطایا ہم من شیء اہم لکا ذنون یعنی حاملو کہ اول آزدور غوجی لر اوز لر لغتہ تابع بولغان لر نینک خطا لری دن بیج برز سہ نے کوتار کوجی ایماس دور لر بے شبہ اولر اول سوز لر یدہ البتہ کاذب دور لر بلکہ اول مُضِل لر اوز لر ی نینک گناہ لر نبی و گمراہ قیلغان کیشے لر نینک گناہ لر ی کوتار و لر لر تابع لر نینک گناہ لر ی نے اوز گناہ لر ی بر لہ بر گہ کوتار و لر با وجود اولر نینک کوتار تک لر ی ایله تابع لر گناہ لر یدن اصلا برار نرسہ کم بولماس، پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم آتیب دور من سن سنہ سنیۃ فله و ذرک و و ذر من عن بہادون ان یفقص ذلک من اوزار ہم شیئا۔ یعنی کیم کہ بریمان طریقہ نے آمین قیلسا، پیر اول کیشے کہ خاص دور نینک گناہی، اول طریقہ غہ عمل قیلغوجی لر نینک گناہ لر ی، نیکین اول کیشی نینک حامل خطایا بولسی اول تابع لر نینک گناہ لر یدن بیج برز سہ نے کم قیلماس، الد تعالی نینک قوی دہ وارد بولغان شم اذدادوا لفر او شبہ و معنی دہ دور پس اللہ سبحانہ نینک قوی زد تا ہم غذا با فوق العذاب اذینو ذکر قیلینغان مُضِل لر حق لر یدہ آیتیلد دور دیب۔ اہ۔

سونکرہ بیگیل کہ الد سبحانہ اشقیاء لر نینک احوال خسران مال لر نبی و اولر نینک و عید لر نبی بیان قیلغان کیمین عتبیدہ سدا لر نینک احوال سعادت اشمال لر نبی و اولر نینک و عدینی شرح اتمک غہ شروع ایلاب دیدی کہ ان **للمتقين مقارا حذائق و اعنابا و کاسا دهاقا** تحقیق ہمتی لرغہ یعنی دن قور قوجی و کفردن و اہل کفر نینک سائر قبائلی دن ساقلا لغوجی لرغہ دور طلب لر لغتہ تیا کلکک و سیر گاہ یعنی نوع نوع میوہ لیک درخت لر ایله تولگان بلغ لر و اوزوم لر و ہم ہمہ سی یاش وہ برابر بولغان ایچاک لر ی نیگی تولوب یتوشکان قیز لر و ہم شراب لر ایله توشقوز و لغان بہام و پیالہ لر مقار ا خوف و خطر دن سلامت بولوب خیر و مامل غہ یتیمک دیمک دور یا ایسہ خوف و خطر دن نجات تاپیب نبرغہ یتا دور غان جای دیمک دور کہ مراد جنت دور۔ حذائق باغ لر بوستان لر دیمک دور حذیقہ دیب چورہ سے دیوار ایله احاطہ قیلینغان انواع میوہ لیک درخت لرغہ مشتمل بولغان باغ نے آیتور لر حدائق دہ کے میوہ لر جملہ سیدن انتخاب نے خاصتہ ذکر ایتمکی عنب نینک سائر فواکد اوزرہ زیادہ فضیلتی ہمتی دن دیب دور لر کو اعاب کا عنب نینک جمعی دور یعنی پستان لر ی مدور اولوب کعب دیک نیگی ظہور قیلغان قیز لر دیمک دور۔ اشرابا تراب نینک جمعی دور ہمہ لر ی نینک سال لر ی تینگ دیمک دور، متقین لرغہ و عدہ قیلینغان اجر و ثواب لر ایچہ کو اعاب تراب نے یعنی پستان لر ی نیگی ظہور قیلغان ہمسال قیز لر نے ذکر ایتمک، انینک اوچوندور کہ دنیا عالمی نینک نظامی و معیشتی بولر نینک وجودی ایله بولغان دیک، آخرت نینک لطافتی ہم تخم جسمانی جتیدن اولر نینک وجودی ایله دور جنت قیز لر نبی کو اعاب تراب دیب و صفت قیلماق دن مراد بولکیم اولر حسن و لطافت دہ، و مصاحبت و معاشرت ایلاک غہ صلاحیت دہ، خالون لوق کھالی نینک تمام لغتہ یتکان لر، حیثیتی کہ معاشرت لر لغتہ طبع راغب بولماس لیک درجہ داکے یاش صغیرہ ایماس دور لر و صحبت لر یدن آرزوی طبع یوز اوگوروب لغتہ قیلماق مرتبہ سیداکے چونک موایماس دور لر بلکہ شہادت ردفنی تر و تازہ لبق دہ، و حسن جمال

لری حسن نینک حدی دن متغیر بولماغان دیمک دور یعنی بارچہ لری شانزده ساله دور لر ز روح لری نینک نصفت
سالیده چونکہ صحیح حدیث از مضمون بیچہ جنت ایچہ اهل جنت او تو ز باش ده یا او تو ز اوچ یاش ده بولور لر ز روح
لری شبابت توتے نینک مرتبه از دیادی ده بولغانده جنت قیز لری نینک حسن و جمالی نینک اینگ تروتازه و
زیبالیق چاغی بولغان اون آلت یاش ده بولمک لری مناسب دور نساء جنت نے موز روح لری ایله همسل دیمک
دن اولر نے کواعب یب و صفت ایتیمک ایا قیلا دور واللہ اعلم

و کاسا دایا قاسیده متعدد اثر لار وار بولوب دور اول اثر لره وار بولغان معنی لری جمع قیلغانده کاسا
دماقا نینک معنی سی متقین لرا و چون جنت ده شراب ایله تولد و بولغان و پی در پی سولوب تور و بولغان شرابے نمانی
ده صاف و بے نهایت کوب برقا نچه ایچلیسه تو گو ناید و درغان جام شراب لری بار دور دیمک اولور و المدالم
لا یستمعون فیهما کفوا و لا ینبأون لرا اول منقحی لرا اول جنت ده فائده سیز باطل
بر سوز نے ایشتماس لر و هم بری نینک سوزینی ینه بری بیلغان غن نسبت برک فی ایشتماس لر چونکہ اولریا رچه
لری اخوان الصفا و ارباب وفادور لر بخت اهل دنیا که اکثر لری اخوان الکدوره و الادی و اقران الغد و الجفا
دور لر توله لایستمنون الخ قبلی داکے و کاسا دماقا مضمونیدن ناشی بولغان سوال جوابیده وار بولغان ایسه هم
محتمل دور گویا و کاسا دماقا مضمونینی تینکلاغان کیمسه نینک کولکلی عه خطور قیلا دور که دنیا اهل شراب مجلسی ده
بیهوده باطل سوز لر نے قیلیب مدهوش لوق ایله بر برینی تکذیب قیلیب قول و فعل ده لغوغه چونک ده بولور لر جنت
اهلی مجلسیده هم شونداغ بیهوشانه قول و فعل لر ظهور غه کیلور مومکین دیب او شبو سوال متو هم جوابیده المد تعالی
آیتیت دور جنت اهل اول دار السورده کاس دماقا نوش ایتیب مجلس قیلغان حال ده عقل لری متغیر بولوب لغوغه
دیهوده سوز قیلماهی دور لر بیچ بر لری تکذیب قیلماید ور لر حاصل بوک خاطر لیغه غبار کدورتے توند و وار درغان
کلام باطل فاسد نے ایشتماید ور لر یعنی منقحی لرغه جنت ده نصیب قیلینغان نعمت لر دنیا نعمت فانیه لری دیک
کدورت و حسد و حقد آتاش لری ایله نگد ره ایماس دور اول نعمت باقیه لر دشمن لر حتمی دن خالی و حسود و معاند
لر کلام فاسد لری نے و احوال کا ذب باطله لری ایشتمک دن پاک دور و المدالم بما اراد

المد سبحانه جنت اهل غه اول دار کرامت ده عطا قیلغان نعمت لری فی تعداد قیلغان دن سونک آیتاد و حذر
من ربک عطاء حسا با اسی محمد ربینک اول منقحی لرغه او شبو ثواب لرایله مکافات بر دی انداغ
مکافات عظیمی که اول مکافات ربینک نینک اوز طرف کریمی دن بولغان و عده الی مقتضاسه بیلان بولیش
دور ربینک بوجز ای جزیل نے کافی بولغان عطا و تفضل حتی دن اولرعه بر دی چونکہ ایتیک جناب عظمت بانی
غدا بیچ بر نرسه واجب ایماس دور عطا بر لر جزء مفهوم حتی دن باشقه باشقه بولر لرموا بالذات بیور لر چونکہ
المد سبحانه طرفین عطا و تفضل دور زیرا که المد سبحانه جناب بیغ بیچ نرسه واجب ایماس دور پس بو ثواب نے
طاعت مقابله سی ده جناب الی دن و عده قیلینغان یعنی عه معنی جز آتاب المد سبحانه جناب بیغ بیچ نرسه واجب
ایماس یکی حیثی دن عطا آتادی دیسیسه جمع متمنا فیین لازم کلما یدر

موعظ به ای مؤمن لر باقینک که شرع و عقل تعیین قیلغان حد دن کرداری ده و اطوار یده تجاوز

قیلخان طاعنی لرغه الله سبحانه وعید بیورغان غذاب و نکال لرے ذکر قیلخان دن سو تک اولر نینک مقابلیده بولغان
منقی لرغه یعنی افعال و اخلاق ده شرع و عقل تعیین قیلخان حد دن تجاوز ایتک دن پر بهیز قیلخان سوعدا لرغه
وعده قیلخان ثواب و عطا لرینی ذکر ایتی طاعنی لرغه ماب بولغان نار جهنم دن منقی لرغه نجات بیریب حدائق و اعقاب
و کواعب آثراب نے عطا قیلما قینی ذکر ایتی طاعنی لرغه حمیم و غشاق نے وعید قیلخان ده منقی لرغه کاس دماق نے
آماده قیلخانینی بیان قیلدی پس سیز لرغه لازم و لابد دور که طاعنی لر نینک یان افعال و بوزوق اخلاق لری دن
اجتناب ایلاب منقی لر دن بولمک غه و اولرغه وعده قیلینخان ثواب و عطا غه نینک غه اجتهاد قیلغای سیز لر
و اعمال و اخلاق ده شرع و عقل مستحسن کورگوزگان معروف دن تجاوز ایتک دن پر بهیز ایلا گای سیز لر سو تک
الله سبحانه اوز نفس مقدسه سینی مرح ایتیب آیتاد دور دت السملوت و الا ذین و ما یبکون سما
الدرحمن ای محمد سینک ربینک آسمان الر نینک ویر نینک و اول آسمان و زمین اور تا سیداکه نرسه لر نینک
برتی دور رحمتی همه امشیا غه شامل دور یعنی منقی لر اوجون اوز جناب کویکی دن بولغان اول عطاء کانی و جزا ووفی
نے وعده قیلخان ربینک همه امشیا نینک خالق و مالکی و مربی سیدور و جمیع موجودات غه اوز حکمتی مقتضاسی چه و
اولر نینک استفادی اندازه سیچه جو دو غیر نے افاغنه قیلغو چیدور کلا یملک کون صند خذ طابا باخ اول آسمان
و زمین اہل لری الله سبحانه نینک جنابیدن بے اذن انکار سوز قیلماق غه مالک بولالماس لر یعنی الله سبحانه
نینک نه ثوابیغہ و نه عذابیغہ اعتراض قیلالماس لر یعنی سموات و ارض اہل که ملائکہ اولس و جن دن عبارت دور لر اول
حاکم علی الاطلاق عز شأنه روز حساب ده بنده لری میانہ سیدہ حکم قیلیب بعضی غه ثواب و بعضی غه عذاب بر لره امر قیلغان
رب العزیز جنابی غه بر سبیل اعتراض بر کلام و خطاب قیلماق غه مالک بولالماس لر چونکہ ماسوی الله بار چه سے الله
سبحانه نینک مخلوکی دور مخلوک اوز مالکی نینک قیلخان حکمی بار سیدہ بر نرسه دیمک غه مستحق اولمای دور از بسکه
اول مالک حقیقی عظمت و کبریا با سیدہ متفرد و ملکی ده امر و نہی و خطاب اجرا ایلامک ده متوجہ دور پس انینک
قیلخان امر و نہی و خطابنی بار سیدہ چون و چرادیمک غه بیچ کیسه نینک استحقاقی یوقتور چونکہ اول نیمہ کہ قیلسه
عین حکمت و مصلحت اوز ره قیلادور و جمیع امشیا دن غنی دور پس مخلوقات دن احدی انکار اعتراض قیلماق غه
مالک بولالمایدور مراد بولویت دن سموات و ارض اہل نینک بے اذن الہی ثواب نینک زیادتی یا عذاب نینک نقصان
بار سیدہ رب العزیز جنابی غه خطاب قیلماق غه مالک ایماس ایکنے اینک بلیغ و مژگه طرزہ بیان قیلماق دور
گویا الله سبحانه آیتاد دور که یوقاریده ذکر قیلینخان طاعنی لرغه وعید بیور و لغان غذاب لر و منقی لرغه وعده قیلینخان
ثواب لر بار سیدہ آسمان و زمین اہل لری بآر تعالی جناب یغہ برار خطابی قیلماق غه قادر ایماس دور لر بو تقریر ایله
بو آیت کریمہ نینک یوقاریداکه وعید کفار و وعید متفقین ابرار بار سیدگی آیت لرغه ارتباطی ظاهر بولادور بو آیت کریمہ
مضمونیدن شفاعت غه مأذون اولماس لبق لازم کلامیدور الله سبحانه بنده لری میانہ سیدہ حکم قیلخان حاملہه مخلوقا
دن احدی انینک جنابی غه خطاب قیلماق غه قادر بولمایدور دیمک نینک معنی سے الله سبحانه نینک اثناء حکیمہ انینک
قیلخان حکمی نینک بعضی سی نے تفسیر برککنے قصدا تیب احدی فضولیاً خطاب قیلماق غه قادر بولمائی دور دیمک
دور اما ذن الہی ایله سوز قیلخان شفیع حکم ربانی نے تفسیر ایتککے قصدا ایلاب فضولیاً سوز قیلغو چی ایماس دور پس

پس بوايت كريمه مضموني اذن الہی برہ شفاعت قیلماق نہ منانی ایماں دور کیوم یقوم الروح و

الملئکة صفاً لا یتکلمون الا من اذن له الرحمن وقال صواباً

اول آسمان وزمین اہلی دن احدی رب العزۃ جنابی نہ برار کلمہ سوز قیلماق نہ مالک بولالما ہی دور) انداغ برکون
 دہ کہ روح و ملائکہ اول روز شدت اندوز نینک ہیبتی دن برار کلمہ سوز قیلماغان حال دہ صف بولوب تیز یلیب تورادور
 مگر خطاب قیلماق نہ مالک بولادور برکیشی کہ رحمن تعالیٰ انکا سوز قیلماق غذاذن بیرور و اول نأذون قول صواب
 نے یعنی راست و درست سوزنے آیتور پوم حشر دہ روح و ملائکہ نینک صف چکیب آیاغ اوزرہ تورمک لریشی ذکر
 ایتیمک پروردگار عظیم نینک عظمت سدطائینی و کبریا و جلالی نے الظہار ایتیمک و یوم البعث نینک غایت دہ قور قونج لوق
 برکون ایکیائینی اشعار ایلامک اوچون دور حاصل معنی شونداغ ہیبت محلی و رسول و دہشت زمانی بولغان کون دہ
 مخلوقات دن احدی رب العزۃ نہ خطاب قیلماق نہ مالک بولولمایدور مگر بر شفیع مقرب الحضرہ خطاب نہ مالک
 بولادور کہ رحمن تعالیٰ و تقدس اول مقرب درگاہ نہ شفاعت بار سیدہ سوز قیلماق نہ اذن برادور و اول شفیع نأذون
 قول صواب یعنی راست و درست سوزنے آیتادور دیک دور اول شفیع نأذون دن مراد شافع شفاعت عظمی بولغان
 جناب حبیب اکرم صلی اللہ علیہ وسلم دور دیساک یراق ایماں دور بلکہ و اندلم بو اقرب احتمال دور شفاعت کبری حدیثی نے
 محدث لر روایات متعددہ و طرق مختلفہ ایله صحیح بخاری و مسلم و سائر حدیث کتاب لریدہ ذکر قلیب دور لڑ چنانچہ بخاری
 و مسلم روایت قلیب دور لر حدیث و ابو بریرہ رضی اللہ عنہما آیتیب دور لر رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم دیدی کہ
 قیامت کونے اللہ سبحانہ جمیع خلائق نے محشر نہ بیغا دور پس ثومن لر حشر گاہ دہ تورادور لر تا آنکہ جنت اولر نہ
 زینت و آرائش ایلبیز الیب یقین قیلینغا دور (خلایق محشر دہ دہشت ایله اوزون توروب طاقت لر ی طاق
 اولوب) آدم علیہ السلام قاشیغہ کلور لر و آیتور لر ای آتا بیز لر نہ برکشایش بولمک توغری سیدہ شفاعت خواہ
 بولوبک آدم علیہ السلام آیتور لر ای بلہ رحیم سیر لر نینک جنت دن چیقار یلما قینکیر عہد سبب بولغان نرسہ آتا نکیر
 نینک خطا سے ایما سم دور من بولایش نہ جرأت قیلالما سن ابراہیم خلیل اللہ نہ بار نینک لر آدم لر حضرت برنیم
 خلیل اللہ قاشیغہ کلیب التجا قیلور لر حضرت ابراہیم آیتور من بولایش نینک عہدہ سیدن چیقالما سن من بوللما
 سچ قات پردہ لر نینک آرقہ سی دن خلیل دور من اللہ سبحانہ نینک کلامی نہ بو اسطر مشرف بولغان موسی علیہ
 السلام نہ یار نینک لر پس آدم لر موسی علیہ السلام نہ کیلور لر موسی علیہ السلام آیتور من بولایش نینک ایکیاسی یما سرد
 من اللہ تعالیٰ نینک کلمہ سی و روحی بولغان عیسی علیہ السلام نہ بار نینک لر پس آدم لر عیسی علیہ السلام نہ کلور لر عیسی
 علیہ السلام آیتور من بولایش نے قیلالما سن پس آدم لر محمد صلی اللہ علیہ وسلم قاشیغہ کیلور لر پس محمد صلی اللہ علیہ وسلم
 اذن سوراب ایغ اوزرہ تورادور و اول حضرت نہ اذن بریلادور الحدیث نہ

و بعضی روایہ دور کہ آیت کریمہ نینک معنی سے اولر بیج برکیمسہ بار سیدہ شفاعت قیلماق اوچون سوز قیلماق
 نہ مالک بولالما لر مگر برکیمہ حقیقہ سوز قیلادور کہ رحمن تعالیٰ اولر کیمسہ اوچون شفاعت قیلماق نہ اولر نہ
 اذن پروردگار اول شخص قول صواب نے آیتور کہ اول توجیہ و وصالت نہ تصدیق و رسول اللہ کلطور کان جمیع نرسہ
 لر نینک حق یعنی نہ اقوال ایلامک دن عبارت دور

(ہو آیاتِ کریمہ بار سید کے تحقیق رکشف البیان دہ مذکور دور)

سو فکرہ المدسجانه درجاتِ ثواب و عقاب دہ مکلف (نیک اعمالی بیان قیلنا دن کین، وہم قیامت کو نے نینک عظمت و ہیبتی نے ذکر ایتمکاندن کین، دیدی کہ ذلک الیوم الحسب اول وصف قیلینان کون البتہ متحقق و ثابت واقع بولغوجی کوندور یعنی اول روز دہشت اندوز کہ اندہ روح و ملائکہ غایت خوف و خضوع ایلہ صف بولغان حال دہ بیون لریخی ایکیب تورادر لراول حق دور البتہ بولغوجی دور انینک بولکیغہ انکار انیک، ہیج برلوع ایدر و ایماس دور هَمَنْ شَاءَ اخْتَذِ إِلَىٰ رَبِّهِ مَا يَاجِز پس مونداغ ایسہ یعنی ذکر قیلینان شدت لیغ کون انکار قیلماق روا ایماس مرحبہ دہ متحقق و ثابت ایسہ) پس اول کون نینک ایہوال و شدتی دن نجات ایستاگان کیشی ایمان و طاعت برلہ پروردگاری نینک ثوابی غدا قیماق فی اتحاد قیلورک

موعظہ ای مسلمان لہر آیات کریمہ نینک مضمونی نے بر فکر قیلینک کہ المدسجانه نیمہ دیدور المدسجانه اور کلام قدیمی نینک آیت لریدل بولغان بوسورہ دا قیامت کولتے نینک البتہ واقع اولکی غدا دلیل رکلتوروب و اندہ بولادورغان عقاب و ثواب لرے میان قیلینان کین، بو آیت دہ آیتادور کہ اول وصف قیلینان قیامت کولتے البتہ حق دور یعنی اول ثابت و متحقق دور انینک ثبوت و تحقیق دہ ہیج بر شک و شبہ قیلماق روا ایماس دور پس اولکون دہ اوزی غدا نجات ایستاگان کیشی ایمان و عمل صالح برلہ پروردگاری غدا جوع قیماق نے اوزی غدا پیشہ قیلا دور دیب ک

پس ای مسلمان لراول کون نینک قتیغ یعنی دن نجات تا پماق اوچون اخلاص قلب برلہ عمل صالح و خیرات قیماق غدا اجہاد قیلینک لراول کون نے حق دیب ایمان کلتورگان کیشی البتہ ایمان و طاعت و اعمال صالحہ برلہ اول کون اوچون استمداد قیماق غدا اول کون دہ سبب نجات بولادورغان ایش لرے تقدیم ایلامک غدا سعی قیلا دور افعال و اقوال و اخلاق دہ حسنہ و حمیدہ آمانغان نرسہ لرے پیشہ قیلا دور اغفادیات و عملیاتی نے سوائی سنتہ سنیہ قیماق نے لازم بیلادور المدسجانه نینک وجودی غدا دو حدیثی غدا اقرار قیلینان و کول نینک نبوتی غدا یشانیب اول حضرت کلتورگان نرسہ لرے تصدیق ایتمکان و قیامت کونیمہ و اندہ بولادورغان حساب و جزا غدا ایمان کلتورگان مؤمن بندہ افعال و اخلاق دہ تابع سنت پیغمبر بولوب کفرہ و مشرک نینک افعال و اخلاقی بولغان قیام و ردائل دن از تہ دل مجتنب بولادور و خلق و فعل اردہ اجنبی لر غلط قیلورک سیرت و ہیبت دہ بولوش نے لازم بیلادور لیکن اخصی کہ بوزمان لردہ مسلمان لیں اسمیدہ بولغان اکثر آدم لردن اینک ایمان افعال لر و اینک بوزمق اخلاق لر صادر اولوب تورک لکی نے کولامیر آیا اولر نینک او شبہ آیات تر آیدہ ذکر قیلینان قیامت کولتے نینک حق یعنی غدا یشانج لری یوق مودور قیامت کولتے نینک جوع یعنی غدا یشانگان و اندہ بولادورغان ثواب و عقاب لرے حق و ثابت دیب اغفاد قیلینان مسلمان کیشی دن مونداغ ایمان فعل لر بوزمق خلق لر صادر اولکی روا مودور غدا نینک کیشی غدا قیامت کولتے نینک جوع یعنی غدا یشانج بار دیب دعوای لغوجی تو لا مسلمان لر نینک احوالی غدا باقاسق خدائہ و قیامت کونی غدا اصلا ایمان یوق کا فر نینک احوالی دن اول دعوای اسلامیت دہ بولغان لر نینک

احوال ری اینک خراب و بوزوق لوق ده دور کوه زمین نینک قیسی بر قطر لقیه نظر اعتبار سالینسه انده کافر
 لر احوالی دن مسلمان لر احوال ری من حیث الاخلاق یا نراق و بوزوق راق دور شریعت محمدیه علی صاحبها
 الصلوٰۃ و الخیرة، وه کبائر سنالغان الیش لر نینک تولاسی خواه افحال جهتی دن و خواه اخلاق جهتین مسلمانر
 دن صادر اولمک ده، خصوصاً کفره لر انسا نیت مقننفا سیچہ اخلاق لر ی تے هر جهت دن اودان قیلماق غه
 سعی اینک ده بولغان ده، مسلمان لر اولر نینک اخلاق بدلینی اوز لر لیه شعرا قیلماق ده دور لر کفره لر بحکم انسا نیت
 اتحاد وفاق یولینی تو توب بر بر لی غه تعاون و تناظر قیلماق ده بولغان حال ده، مسلمان لر خیانت و نفاق یولنی
 تو توب بر بر لقیه تخاؤل و نفا در شیوه ی تے کور ساتمک ده دور لر سبحان الله قرآن غه تصدیق و قیامت غه ایمانی
 بار انسان لر نینک تو نکان یول لر ی موندلغ بولور مؤان بی الرأستیه الجاہلیه لا طریق المخریه؛

ای مسلمان لر کوز یکنیز آلدین پرده غفلت نه الیب و قولاقینکیز دن بهالت پنجه سینے چقار یب
 آیات الہیة مواعظی نے اخلاص ایله تننگلاب، مضمونینی تفکر قیلینک، قرآن کریم غه چین ایمانینکیز بولسه انده
 ذکر قیلینغان اخلاق و آداب ایله متخلق و متآدب اولمک غه جهد کور کوزونگ، و قرآن ده خبر بیر یلکان قیامت
 کونے اوچون استعداد اینک غه اجتهاد ایلانگ، نیچون امر آبی یونجه قرآن کریم اخبار سے غه عمل قیلما قدہ تمام
 ایتماسیز، حال بوکه پادشاه مجازی دن بیری فلان آی نینک فلان کونیده منینک امریم میلان فلان الیش
 بولا دور اول کون اوچون طیار لیغ قیلینک لر دیب یار لیغ قیلسه ایله اول پادشاه نینک حکمی نے تو توب
 اینک یار لیغی نے راست بلیب، اول ده عدده قیلخان کون اوچون استعداد قیلماق غه کوشش قیلما سیز، آیا
 سیز مسلمان لر نینک نزدیکه ده مالک الملک حقیقی بولغان المدرب العالمین نینک اوز کلام مقصدیده ذلک
 الیوم الحق دیب بیر کان یار لیغی بر پادشاه مجازی حکمی چریو قودور بومودور چین ایمان بولومودور راست تصدیق
 پروردگار بیز مسلمان لر نے راست یولعه هدایت قیل و صراط مستقیم دن چقار مر آمین؛

سو نکره الله سبحانه انسان لر نے قیامت کونے نینک ذرشتی دن قور قوتومک ه زیاده تا کید ایله دیب دور
 اِنَّا اَنْتَن رُفِکُمْ عَن اِنَّا هَرِیْبًا ۙ یَوْمَ یَنْظُرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ وَ یَقْضُوْا
 الْکُفْرَ بِمَلِیَّتِنِی کُنْتُ تَرَیَّان اہی انسان لر تحقیق بیز سیز لر نے قور قوتودوق کلکی یقین بولغان
 عذاب بر لہ اول عذاب بر قور تونج لوق کون ده کیلور کہ انده خواه ایر خواه خاتون بولسون اوزی نینک
 ایکی قولی ایگاری سیار گان نرسه غه قراب دور یعنی دینا ده عمل غه کلتور د اوزی دن ایگاری سیار گان
 اعمالی غه نظر قیلما دور یعنی نیمه کہ قیلخان عملی بار الیسه دفتر اعمالیده اے کور اوز و حق غه انکار قیلنجوی کافر
 اول کونے غایت خوف و حسرت دن کاشکے من تفرق بولسام ایسی دیدور ائنداز لغت ده بر آدم غه براده
 اعلام و ابلاغ اینک ایله لے تحریف و تحذیر ایلامک دور یعنی اول ماده نینک قور تونج لوق ایکانینی اجبا
 و اعلام اینک ایله لے قور قوتوب آگاه لاندور یک دور کہ تبشیر نینک مقابلے دور یعنی الله تعالی آیتا دور
 بوسوره دا ذکر قیلینغان قیامت کونے، وانده بولادور نغان احوال لر حقیقه وارد بولغان آیات لر ایله ای
 انسان لر سیز لر غه اعلام ایلام کلکی یقین بولغان عذاب بر لہ سیز لر نے قور قوتو من قیامت کونے نینک

کلمی ده شک بولمائی متحقق الوقوع متحتم بولغان جنت دن عذاب آخرت لے قریب دیب دور چونکہ ہر کربیا دور
 خان نرسہ قریب دور خصوصاً اللہ سبحانہ نسبت ایلہ اول قریب و ممکن دور
 مَرَّةً نینک تفسیری ده مفسر لر بر نیچہ و جلد ذکر قلیب دور لر اظہر بولیم مَرَّةً مؤمن و کافر غہ عام دور زیر اکہ
 ہمہ انسان لر محاسبہ اعمال کو نیدہ اوز اعمال لرینی خواه بخشی و خواه ایمان صحیفہ اعمال ده تو لنگان کور ادور لر پس
 بو دنیا ده نیکو کار لر عمل لرینی تقدیم قیلغان صالح لر غہ اولکو لے ثواب عظیم لے کوز تو تمک لیک ایلہ اولوغ
 خوش حال لیت و بو دنیا ده فجار لر عمل لرینی تقدیم قیلغان بد کردار لر غہ اول کو لے عقاب حجیم خوفی ایلہ حسرت
 وید احوال لیت دور

مفسر لر ویقول الکافر لیتنی کتب تر با تفسیری ده بر نیچہ و جلد بیان قلیب دور لر بر نیچہ و جہ کافر
 اول کون نینک و ہشتی دن ای کاش دنیا ده تفرق بولسام ایدی یعنی اصلا میر انیما فان و مکلف بولمائی
 بولسام ایدی ویدور اکثر مفسر لر بو جہنی اختیار اتیب دور لر ایکنچی و جہ ای کاش من او شیو کون حساب
 قیلیناق او چون مبعوث بولمائی تفرق لیت حال ده باقی قالسام ایدی ویدور او چوچی و جہ بہیم لر محشور
 بولوب محاسبہ و قصاص دن سونک امر الہی ایلہ تفرق اولوب کنگان لے کوروب اولر نینک حالیدہ بولمک
 لے آرزو ایلاب ای کاش من موبھایم کہ تفرق بولسامی و عذاب اللہ دن رالیت ده اولسام چی دیدور
 ابن جریر طبری بو جہ لے اختیار اتیب لے بر نیچہ اثر لر ایلہ تأیید قلیب دور تور تبتی و جہ بعضی صوفیہ
 لر سوزی غہ کورہ ای کاش طاعة اللہ تفرق دیک متواضع بولسام ایدی متکبر و متمرد بولسام ایدی دیدور
 بشخی و جہ کافر دن مراد ابلیس دور ابلیس آدم اولادی نینک ثوابینی ودر جاتی لے کور گاج ابتدا اوزی حقیر
 کورگان نرسہ دیک بولمک لے آرزو ایلاب کاشکی من تفرق بولسام ایدی و آدم غہ نسبتیم بولسہ ایدی دیدور
 و اللہ اعلم بمراده و اسرار کتابہ - تم *

سورة النازعات یکتہ آیت لر قرق بش کلمہ لر بر یوز تیش اوچ حرف لر تو توز یوز الیک اوچ دور

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

وَالنَّازِعَاتِ غَرْقًا ۝ کافر لر نینک جان لرینی فتنغ لیت بیلہ اسوغوروب تار تقوی اولوم فرشته
 لر بر لہ قسم قیلا من ۝ وَالنَّشِطَاتِ نَشْطًا ۝ مؤمن لر نینک ارواحی لے یومشاق لیت ایلیقار عوچی
 اولوم فرشته لر بر لہ قسم قیلا من ۝ یا کہ بر برج دن یند بر برج غہ انتقال قیلغوی یولدوز لر بر لہ قسم قیلا من
 ۝ وَالسَّيْحَاتِ لَسْعًا ۝ و جان لر لے قبض قیلا من ده سو ده یوز گان نینک یوز گوی فرشته لر بر لہ قسم

سہ شیخ محمد عبده رحمہ اللہ او شبہ لیش کلمات قسمیت لے کو کتب غہ تفسیر قلیب دور ۱۲ صہ

قیلا من یعنی ٹومن از نیک جان لرینی آلمک ده ایچ بر آلم و شدت یتکوزمای رفق و ملائمت ایله چقار غوجی فرشته
 لر برله قسم قیلا من یا که اللہ تعالیٰ نینک امرغیه شتاب قیلا من ده یوزوب یور گوجی یعنی بر برله آسمان آراسیده
 سرعت ایله اوچوغوجی فرشته لر برله قسم قیلا من یا که تیز سے قیلا من ایله سیر قیلغوجی یولدوز لر برله قسم قیلا من
 فالسبقت سبقتا پس کافر نینک جان لرینی جہنم غہ ٹومن از نیک ارواح لرینی جنت غتیز
 لیک برله آیب اوچوغوجی فرشته لر برله قسم قیلا من یا که سیر ده بعضی سی بعضی سے غہ سبقت قیلغوجی یولدوز
 لر برله قسم قیلا من فالمدبرات امرا پس بر امر عظیم لے تدبیر قیلغوجی یعنی انسان لر و جن لر
 ارواحی غہ بولغان ثواب و عذاب ایشینی تدبیر قیلغوجی فرشته لر برله قسم قیلا من یا که مطلقا عالم سفلی غہ متعلق
 ایش لر لے تدبیر قیلغوجی فرشته لر برله قسم قیلا من یا که سیر و حرکت لر ایله عالم سفلی ایش لر غہ سبب
 بولغوجی یولدوز لر برله قسم قیلا من۔

بویات کریمه بلر سیده مفسرین کرام تولا ووجه و احتمال لر بیان قیلیب دور لر و اولر بیان قیلغان ووجه و
 احتمال لر ہربری سلف دن روایت قیلینغان اثر لر ایچہ کلب دور ایچنے لر بو قسم لر نے ملائکہ موت صفت
 لر و بعضی لر یولدوز لر صفت لر و بعضی لر نفوس فاضلہ انسانہ صفت لر و بعضی لر غازی لر صفت لر
 و بعضی لر غازی لر اطاری نینک صفت لر و بعضی لر مطلقا ملائکہ لر صفت لر و بعضی لر اولغی ایکی آیت
 ملائکہ موت صفت لر و قالغان اوچ آیت لر ملائکہ طوائفی دن ینہ بر طائفہ لر نینک صفت لر دور لر
 دور لر (بو وجه و احتمال لر بارچہ سے کشف البیان ده تفصیل ذکر قیلیندی) ابن جریر طبری بو کلمات خمس تفسیری
 ده وار بولغان اثر لر نے و احتمال لر نے ذکر قیلغان دن کسین ہر بر کلمہ حقیقہ او ز نزدیک صواب کور و لگان قول
 بو کلمات لر نے براحتل غہ تخصیص قیلا من لیق ایکانینی بیان قیلا دور چنانچہ آیتا دور اہل تاویل تاوقات
 وناشطات و ساجات و سابقات توغری سیدہ اختلاف قیلیب دور لر و ہر بر لر بر نوع و وجه و تاویل بیان قیلیب
 دور لر نینک نزدیک ده بو توغرید کے قول صواب بودور کہ اللہ سبحانہ نازعات برله قسم قیلیب دور لر نے لفظ جمع
 برله کلتوروب دور بر نرسہ غہ لے خاص قیلا من دور لر ہر بر نازعہ غرقا اللہ سبحانہ نینک قسمی غہ داخل دور
 خواه اول ملک بولسون خواه موت خواه نجم خواه قوس خواه موندن اوزگہ نرسہ لر و اینچنین ناشطات برله
 قیلغان قسمی غہ ہر بر ناشطہ بولغان نرسہ داخل دور و اینچنین ساجات برله قیلغان قسمی غہ ہر ساجہ داخل دور
 و اینچنین سابقات برله قیلغان قسمی غہ ہر بر سابقہ داخل دور اما قولہ فالمدبرات امرادن مراد اللہ سبحانہ جنابید
 بیور و لغان ایش لر لے تدبیر قیلغوجی ملائکہ لر دور اہل تاویل لر ہم شوندر غ دیدور لر انتہی مختصراً یعنی ابن
 جریر طبری سوزی تو گادی اختصار برله فالمدبرات امرادن مراد یوقاری یاز بیگان تفسیر غہ کورہ آئینگان
 جان لر غہ عاثر ایش لر لے تدبیر قیلغوجی ملائکہ موت بولغانده اول قبض قیلینغان جان لر غہ آمادہ قیلینغان الام
 و لذات نے ادراک قیلا من غہ اول جان لر لے تمیاً قیلغوجی فرشته لر دیک دور چونکہ جنت و نار وہ ثواب و عقاب
 ایش لرینی تدبیر ایتک نرزہ جنت و نار نینک و ظائفی دن دور قبض ارواح غہ مؤکل بولغان ملائکہ و ظائفی
 دن ایماس دور آچخت اول نینک وظیفہ لر اول ارواح لر لے ثواب و عقاب تمیاً قیلینغان مکان غہ ایلتب

تا فثور مک دور شو نینک او چون بیضاوی علیہ الرحمہ قید فرمادے: **أَمْرٌ عَقَابَهَا وَتَوَابَهَا بِلَانٍ يَمِينُوكَ** لایا ذکر اک ما اعدت
لکامن الالام واللذات دیب مذکور معنی غہ اشارت قیلا دور۔

علامہ ابن القیم الجوزی رحمہ اللہ آیتا دوراوشبویں کلمات لہ ملائکہ لنینک صفت لری دور حق سبحانہ وتعالیٰ
اوشبہ وفضل لرنے قیلنجوچی (یعنی نزع و نشط و سنج و سبق و تدبیر ایلہ موصوف) فرشتہ لرب لہ قسم قیلیب دور چونکہ
ملائکہ اللہ سبحانہ نینک ربوبیتی غہ دلالت قیلا دورغان دلائل لرنینک اولوغی دور یوبارہ دا ابن القیم تفصیل
وتطویل ایلہ سوز قیلا دور و بعض احتمال لرنے بر نیچہ وجہ لرایلہ قیلا دور ابن القیم نینک کلامیدن اوشبہ قسم
قیلینغان کلمات ملائکہ نینک صفت لری اولکی مرتج ایکانے بیلینا دور اما مذکور صفت لرایلہ قسم قیلینغان ملائکہ
لربا رچہ سے بنی آدم و جن لرا رواجی نے قبض قیلاق غہ مؤکل قیلینغان فرشتہ لربولمائی بلکہ نازعات و نازعات
ملائکہ قابض الارواح یولوب و التاجات و اینک ما بعدیدکے صفت لراوزگہ اصناف ملائکہ نینک صفت
لری ایکانے مستفاد اولاد دور۔

ابن القیم فالمدبرات امراتو غریسی وہ آیتا دور (واما قوله تعالیٰ قائمہ ترات امرایں مفسر لرا جمع قیلیب دور لکہ
اولر ملائکہ دور لرا مقابیل آیتیب دور کہ مدبرات جبرائیل و میکائیل و عزرائیل و اسرافیل علیہم السلام دور
لکہ اولر اللہ تعالیٰ نینک زمین اہلی بار سیدکے امری نے تدبیر قیلا دور لرا مقدمات امرادن بولر مراد دور لرا
عبدالرحمن بن سبا با آیتا دور جبرائیل رباح و جنود غہ مؤکل دور میکائیل یا مغفور و نباتات غہ مؤکل دور لکہ
الموت جان لرنے قبض قیلاق غہ مؤکل دور اسرافیل اللہ تعالیٰ نینک امرینی بولر غہ توشور اولر کہ

ابن عباس رضی اللہ عنہما آیتیب دور مدبرات امر آندا غہ فرشتہ لردور کہ اللہ سبحانہ اولر نے بر نیچہ امر
لر غہ مؤکل قیلیب اول امر لرنے اولر غہ تا نو توب دور وانکا عمل قیلاق نے و اول امر لرنہ واقف اولکے اولر
بیلدور و دور اول ملائکہ لرنینک بعضے سینہ بنی آدم نے محافظ قیلاق غہ مؤکل قیلیب دور و بعضی سینہ
اولر نینک قیلغان عمل لرنی بنینک غہ و بعضی سینہ سی خست و سنج و رباح و سبحاب و یا مغفور و نباتات غہ مؤکل
دور لرا (اللہ) واللہ سبحانہ جبرائیل دور کہ رحم غہ بر ملک نے، و رؤیا غہ بر ملک نے، مؤکل قیلیب و جنت غہ
مؤکل فرشتہ لربا دور کہ اولر بہشت نینک عمارتی غہ و اسباب لری و چہ لری و گل و درخت او تگور مک فرش
و نارق و سریر لرنی ایشلا مک غہ مؤکل دور لرا و دوزخ غہ مؤکل فرشتہ لربا دور کہ اولر دوزخ نینک ایچدی کی ترسہ
لرنے عمل غہ کلتور مک غہ و لرنے قیر دور مک غہ و موندن باشقہ ایش لر غہ مؤکل دور لرا خلاصہ کلام دنیا و یا فیہا
و جنت و دوزخ و اولوہم و احکام بز نرح بار چہ سی او چون اللہ سبحانہ فرشتہ لرنے مؤکل قیلیب دور کہ اولر
اللہ سبحانہ نینک مشیتی مقتضاسی بر لہ بولغان ایش لرنے تدبیر قیلور لرا شو نینک او چون ملائکہ غہ ایمان کلتور مک
ارکان ایمان نینک بری بولوب دور کہ ایمان تمام بولمائی دور لکہ نینک بر لہ و اما بعضے لردبرات لرنے نجوم
دیب دور لرا اول قول اہل سلام نینک قولی دن ایماں دور اللہ سبحانہ نجوم نے اوز خلقی دن تیج برز سے نے
تدبیر قیلنجوچی قیلاب دور بلکہ اول نجوم مدبرہ مستحہ دور پناچہ اللہ سبحانہ دیب دور الشمس و القمر و النجوم
مستحرات با مرہ پس عالم علوی و سفلی امری غہ مدبر اللہ سبحانہ نینک اوزی غینہ و اینک امری ایلہ ملائکہ لری

مذکورہ دور (انتہی یعنی ابن الیقین الجوزی نینک سوزی تو گادی) امام رازی اقسام مذکورہ احتمال کہ نجوم نینک صفات لرید و ریب ذکر قیلان و جی رہ آیتادور (واما قوله قائمہ ترات امر افس موندہ ایک وجہ بار دور برنجی وجہ بود کہ اول کو اکب لر نینک سیر و حرکت لری سبب ایلہ وقت لر بعضی سی بعضی سیدن متمیز بولاد دور پس بوسبب ایلہ عبارت لر نینک وقت لری ظاہر و ہویدا بولاد دور چنانچہ المد سبحان آیتیب دور فشیخان اللہ **حِينَ مَسُونٍ وَ حِينَ تَصْحُونٍ** وَ لَمْ يَلْمِزْهُ وینہ آیتیب دور نینک **عَنِ الْاَبْلَهِ قُلْ هِيَ مَوَاقِئُ لِلنَّاسِ وَالْحَاجِّ** وینہ آیتیب دور و **وَلَتَعْلَمُوا عَدَاتِ السِّينِ وَالْحِجَابِ** و ہم شمس نینک حرکتی سببی ایلہ تورت فصل مختلف بولاد دور و تورت فصل نینک مختلف سببی ایلہ معاش بار سیدہ انسان لراحوالی مو مختلف بولاد دور پس سو نینک او چون اوشبو تدبیر لر کو اکب فہ اضافہ قیاسیب دور ایکنجی بود کہ دلیل بر لہ ہر جسم نینک خوش ایکانی ثابت بولناج اوشبو کو اکب لر نینک موخترت لیشی و اوز لرینی پیرا قیلنوجی بر موجود غہ و خلق ایتکوچی بر صالح غہ محتاج ایکانے بی شبہ ثابت دور سو نکرہ اگر سیر فرض قیاساتی کہ اول صنایع عالم بود کہ اکب لر وجود اوشبو عالم امکان احوالی غہ نائثر قیلادور غان قوہ لرے و دیت تو ہمیش دیب پس بوفرض البتہ دین غہ طعن اور اور اگر چہ سیر لر اوشبو قوہ لر نینک شوئی غہ قائل بولماساک مولیکین سیر ایتامیر کہ المد سبحان نینک عادت الہیہ سے موند غ جاری اولوب دور کہ کو اکب لر نینک احوال مخصوصہ سیدن ہر برنجی اوشبو عالم دہ پیدا بولنوجی حادث مخصوص حدوتی غہ سبب قیلیب دور چنانچہ پاک نے تو یک غہ و ایچک نے قانک غہ و اوت نے تو تک نے کو یک غہ سبب قیلیب دور بوندہ سبب غہ قائل بولمک البتہ ہیج برو جہ ایلہ اسلام غہ ضرر قیلما ی دور و المد اعلم بحقیقۃ الحال انتہی

سو نکرہ امام رازی اوشبو کلمات خمس بار سید کہ احتمال لردن برنجی سی نے نیچہ وجہ لر بیلان ذکر قیلانند کیلین آیتادور و نینک نزدیکہ بوبارہ دابر باشقہ وجہ بار و اول وجہ بود کہ ملا نکہ لر نینک صفات سلبیہ و صفات اضافیہ لر بار دور اما سلبیہ صفات لری پس اولر شہوت و غضب و اخلاق ذمیہ دن و موت و ہریم و سقم دن و دم اعضا و اخلاط و ارکان دن حرکتب اولونمک دن پاک دور لر بلکہ اولر بلکہ اولر اوشبو احوال لر نینک پارچہ سیدن پاک قیلنغان جواہر و حانیہ دور لر پس المد تعالیٰ نینک قولی **الْاَشْرَافُ غَرَفًا** اول فرشتہ لر نینک اوشبو احوال لردن من جمیع الوجہ نزع کلی بر لہ منزع بولمک لیک لرغہ اشارت دور یعنی ادھابت بشریہ دن و اخلاق ذمیہ دن **شہوۃ و غضب و موت و ہریم و سقم دن نزع کلی ایلہ نفس لری تارتیلان ذوات کرام بلیہ قسم قیلان دیک دور** واما قوله **وَاللَّامِ سَطْرَاتٍ لَّشَطْرٍ** اشارت دور بو معنی غہ کہ اولر نینک اوشبو احوال نقیصہ دن چیقہاق لر یعنی بشر حقیقہ اولغان دیک تکلف و مشقت بیلد ایاس دور بلکہ اولر اوز ماہیت لری مقتضاسی چہ اوشبو احوال دن چیقہاق و بوضعت لردن **مُنزَّہ و نغان** لر پس اوشبو ای کلمہ اول فرشتہ لر نینک احوال سلبیہ لر نینک تعریفی غہ اشارت دور و آما فرشتہ لر نینک تعریفی غہ اشارت دور و آما فرشتہ لر نینک صفات اضافیہ لر اول ایکی قسم دور برنجی قسم اولر نینک قوہ معادلہ لر نینک شرحی دور یعنی المد سبحان نینک بلکہ و ملکوتی نینک معرفتی دور و المد سبحان نینک **لَوِیْلَالِی** غہ مطح اولمک دہ اولر نینک

کیفیت احوال ربی شرح ایسا دور و بومقام دہ اول نے ایک وصف برلہ وصف ایلیب دور اولی و وصف
 قولہ تعالیٰ وَالسَّابِقَاتِ سَبَّحًا دور ملائکہ لراول فطرت لریدن باشلاب اللہ سبحانہ نینک بحار جلالی دہ یوزا دور لر
 اولر نینک یوزیک لری نینک بیچ نہایتی یوقتور چونکہ اللہ سبحانہ نینک عظمتی نینک و علو صمدیتی نینک و نور
 جلالی و کبریای نینک اصلا نہایتی یوقتور پس اولر او شیبوسباحت دہ ہمیشہ بولور لر ایکنی و وصف قولہ تعالیٰ
 فَالسَّابِقَاتِ سَبَّحًا دور و بومقام دہ اولر نینک او شیبوسباحت دہ کہ مرتبہ لر فیہ اشارت دور زیرا کہ قیدارغ
 کہ ہایم معرفتی نینک مراتبی معارف بشر مراتبی غیبیہ ناقص و معارف بشر مراتبی ملائکہ مراتبی غیبیہ نہ
 دور شونکا او ششہ اول ملائکہ لر نینک بعضی سی نینک معارفی بعض ملائکہ لر نینک معارفی غیبیہ متفادات دور
 پس اللہ سبحانہ نینک قولی فَالسَّابِقَاتِ سَبَّحًا دن مراد بود دور پس او شیبو کلمہ دن اولر نینک قوہ عاقلہ لری نینک
 شرحی مراد دور و اما قولہ قَالَمُذْرِبَاتٍ اَمْرًا اول فرشتہ لر نینک قوہ عالمہ لری نینک حالینی شرح ایکنی غہ
 اشارت دور بو طریقہ و اکیم عالم سفلی نینک احوالی دن ہر پر حال اول ملائکہ لر دن بری نینک تدبیری غہ مقوم
 دور انداز فرشتہ عالی قدر لکہ اولر عالم علوی نینک بخاری و بقاع سموات نینک سگاتی دور لر او شیبو
 وجہی کہ من بیان قیلیم احتمال ظاہر دور و اللہ عالم ہر ادہ من کلامہ انتہی

آیتا منکہ امام رازی رحمہ اللہ نینک او شیبو کلمات خمس بار سیدہ دیکان وجہی نہایت دہ مؤجہ دور لر
 اقسام مذکورہ او شیبو صفت لر ایلہ و صفت قیلینغان سگان عالم علوی حقیقہ بولگی تنزیل کریم شائیفہ لایق
 بروجہ دور قسم مقسم بہ نینک شائے نینک اولو مخلوقی غہ دلالت قیلادور غان بولغاچ او شیبو قسم لر صفات
 بشریہ دن مفرزہ بولغان عالم علوی ساکن لری نینک حقیقہ بولگی بسی شایان و مناسب دور اگرچہ اللہ سبحانہ
 اوز مخلوقاتی دن خواہاگان مخلوقی ایلہ قسم قیلنہ نینک علین حکمت بولغان مشیت الہیہ سے متفقنا سیدہ
 بوجہ غہ کورہ آیت کریمہ نینک معنی سی موزادغ بولور لر نفس لابی صفات بشریہ دن و اخلاق ذمیمہ دن نزع
 گلی ایلہ نزع قیلینغان سگان عالم علوی بولیش جواہر روحانیہ لر بیان قسم قیلان و احوال موصوفہ دن اوز
 ماہیت لری متفقنا سیچ تکلف سیز رفق برلہ نفس ربی خارج قیلغان و صفات مزبورہ دن قوت بولغان ذوات
 کرام بیلان قسم قیلان و اللہ سبحانہ نینک جلال و کبریای سے نینک محیطی دہ سبحان آسیا یوز گوجی یا کہ امر ربانی
 غہ مبادرت ایلامک دہ شتاب قیلغوی طائر قدسی لر بیان قسم قیلان پس مراتب معرفت دہ بر بر لری دن غایت
 دہ سبقت قیلغوی یا کہ امر الہی غہ شتاب قیلماق دہ سبقت کور کوز گوجی فرشتہ لر بیان قسم قیلان پس
 تدبیر حقیقی نینک الذی برلہ عالم علوی و سفلی الیش لری فی تدبیر قیلغوی ملا اعلی بیان قسم قیلان آیات کریمہ
 نینک تفسیری بار سیدہ امام رازی نزدیکہ مرجع بولغان احتمال غہ کورہ قیلینغان ترجمہ بودور اما بعضی لر
 مقسم علیہ کتب معتبر بولوب بالوردی قیامت نینک ذکر می دہ بولغانی غہ کورہ قسم لر نینک بارچہ سے ملائکہ الموت
 غہ صفت بولما قینی مناسب کور ویدور لر یعنی بوسور اوقیامت احوالی نے ذرا ایکنی جواب قسم نینک لتبعثن
 بولگی بالنازعات نینک ملائکہ موت صفتی بولوشی نے استہا قیلادور چونکہ موت بندہ لر نینک قابل اجر و
 جزا بولما لری غہ کورہ بعث غہ دائمی دور تا آنکہ وجودہ نلم وجود مستمر بولما غای اللہ سبحانہ و کلامہ

وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِّلْجَبَدِيبِ دُونَكَ گویا الهی تعالیٰ تنبیه قیلا دور که بنده لرزینک اجل لرئ انتہاسی غہ یتکان وہ ملائکہ موت اولر نینک ارواحی نے قبض قیلمات اوچون توشا دور و اولر نینک کافرو مؤمن لرئ نینک جان لرئ قبض ایتا دور سوئکره ایش بعثت غہ منجر بولما دور پس مونداغ بولغاچ اولوم نینک کلماکی غہ اقرار قیلتان کیشتے نینک شانی بعثت غہ اقرار قیلمات بولغای

آیتا منکد اوشبو کلمات خمس بار سیدہ ذکر قیلتان وجر لر نینک بار چه سی معانی محکمہ لر نینک بیانے دور چونکہ دوباره دارسول المدون صراحتہ بر نفس بولما خان دن سوئک اقسام مذکورہ دن مراد اوشبو دیب جزم قیلتانی بولما دور چنانچہ امام رازی دوباره داکے بار تپہ وجہ لر نے بیان قیلتان دین سوئک آیتا دور (بیکیل کہ مفسر لدن نقل قیلتان اوشبو وجہ لر رسول المدون لہذا نقل قیلتان زسہ لرایاس دور کہ بولغہ برار زسہ زیادہ قیلمات روا اولما یدور خان مرتبہ وہ اولغای) بیکہ مفسر لر نینک بوجہ لر نے ذکر ایتک لرئ کلمات تسمیہ لر نینک لفظ لرئ بوجہ لر غہ مختل بولغا لایع اوچون غنیہ دور پس نیز دوباره و امراد المد بود دیب آیتا آلمایمیز بلکہ احتمال مراد المد اوشبو بولغای دیب غنیہ آیتا نیز اما جزم قیلمات غہ بیج بر یول یوقتور انتہی) مناشو نینک اوچون حسب لغات عربیہ قسم لر نینک الفاظی مختل قیلا دور خان ہمہ احتمال لر نے مفسر لر ذکر قیلبب دور لر مذکور احتمال لدن یکی سینی نیز آیریپ ذکر ایتیب مناسب و شایستہ مقام ایکانلیک لرئ بیان قیلدوق اییدی نیز آیتا نیز کہ کلمات تسمیہ بار سیدہ ذکر قیلتان احتمال ایدن بری مذکور کلمات خمسہ نینک صفات نجوم بولگی اییدی لر نے اگر چه بعض لر رد و تضعیف قیلسہ لر مو اول احتمال ہم مناسب کور و نادور چونکہ تأمل قیلتان اولوا الابصار غہ آشکار اولاد دور کہ کواکب لر نینک وجودی وہ نہ قدر نکت، فوائد لر ودیعت قویولیش پس اولر نینک صانع حکیم تعالیٰ وجودی غہ و قدر تیغہ دلالت قیلا دور خان دلایل و حجت لر نینک اقوی و اظہری ایکانی انظر من الشمس دور اول مصنوعات بدیعہ لر نینک وجودی وہ ودیعت قویولغان حکمت واسرار لرزان تمدن ترقی قیلتانچہ ظاہر اولمک وہ دور شو نینک اوچون المد سبحانہ قرآن کریم وہ متقدر موضع لر دہ نجوم و سما و بر لہ قسم قیلبب دور بیلمک کرک کہ ملائکہ لر نینک وجودی و اولر دن صادر اولمک وہ بولغان فعل رسمیات حملہ سیر دن دور کواکب نینک وجودی و اولر نینک سیر و حرکتی دن عالم سفلی دہ بولوب تورگان تاثیر لر ایسہ محسوسات دن دور پس سمیات غہ چندانی ایشانمای منکر بعثت و جز بولغان سہانو ظاہر بین لر اوچون محسوسات دن بولغان و انکار قیلماتی غہ مجال تا پیلما یدور خان اشیا عجیبہ بیان قسم قیلمات مناسب دور پس اوشبو صفات لر ایلم وصف قیلتان نجوم بر لہ قسم قیلمات با بعد کی آیت لر نینک مسیاتی غہ مناسب کور و نادور یعنی کلمات تسمیہ نینک آئی ای منکر بعثت بولغان معاند لر تون و کون کوز نیکمز الیدہ محسوس و مشاہد اولمک وہ بولغان اجرام سماویہ کرک اولر نینک سیر و حرکت لرئ ایلم عالم سفلی غہ گوناگون تاثیر و فوائد لر تک وہ دور شونداغ مصنوعات پیوستہ خلق ایتک غہ قادر بولغان خالق تعالیٰ بنده لرئ محاسبہ و مجازاة ایتک اوچون بعثت لر بر پاقیلمات غہ قادر بولما یدور قیلا غہ کور اشیا عجیبہ لر صلح قدیر نینک صحتی ایکانیغہ اقرار قیلا سیر انجمن اول صانع قدیر نینک قدرت و مشیت ایلم قیامت نینک بولگی غہ اقرار قیلتان لر نے بعید کور مانک دیکان بولور

اللہ سبحانہ بود کر قیلینغان کلمات لرا بید قیامت نینک بولوشی غہ قسم قیلدی، اللہ سبحانہ قرآن عظیم
 دہ زمان لرمکان لرو باشقہ کوب نرسہ لبر لہ قسم قیلیب دور اللہ سبحانہ کلامی دہ اوز مخلوقاتی دن اوز سی
 خوا ہلاکان مخلوقاتی بر لہ قسم قیلیب دور اماندہ لرغہ موندان غ نرسہ لبر لہ قسم قیلیماق روالیما س دور اللہ
 سبحانہ نینک قرآن دہ قسم قیلغان نرسہ لری نیچہ قسم دور اول قسم قیلغان نرسہ لریاگہ وجودی غہ آدم
 لرنینک بعضی سی انکار قیلغان نرسہ بولوب اللہ سبحانہ اول نرسہ نینک بولوشی نے اول منکر لرنینک کو نکل
 لریدہ قرار لاندور مک اوچون اول نرسہ بر لہ قسم قیلیب دور یاگہ اول قسم قیلینغان نرسہ آدم لرائینکا ناندہ
 و منفعتی نے بیلمگا نینک لری دن اے خوار کوروب تحقیر قیلغان نرسہ بولوب، اللہ سبحانہ اول نرسہ نینک
 شانی نینک اولوغلوقی نے اول تحقیر قیلغان قوم لرنینک کو نکل لری دہ قرار لاندور مک اوچون اول نرسہ بر لہ
 قسم قیلیب دور یاگہ اول قسم قیلینغان نرسہ عبرت آور غہ حکمت بلعی بولمک یعنی ایلہ تقدیر ایتیمک غہ
 شایان نرسہ بولوب آدم لر لے فوائد دن خالی و عمل سناغان جہت دن اللہ سبحانہ اول نرسہ نینک
 محل عبرت و منبع حکمت ایکانی نے آدم لرنینک کو نکل لریدہ جایگہ قیلیماق اوچون اول نرسہ بر لہ قسم قیلیب
 یاگہ آدم لرو ہم غہ تابع اولمک ایلہ یا خطا و ہم غہ تو شک ایلہ کو نکل لریدہ بوزوق اعتقاد اور ناشائستہ اور
 نینک اعتقاد باطل لرینی بوزوب حق نے اظہار ایتیمک اوچون قسم قیلیب دور و ہکذا مثلاً اللہ سبحانہ قرآن
 کریم دہ قیامت بر لہ قسم قیلیب دور قیامت غہ منکر بولغان آدم لرنینک کو نکل لرنیغہ قیامت نینک شانی نینک
 اولوغلوقینی و ایتیمک ہیچ شک و شبہ سیز قائم بولمکی نے و اندن قاچاق ممکن بولماغان یعنی، و بخشی یوق
 دیان لیت اول کوندہ آشکارا اولمک لیکنی قرار لاندور مک اوچون و شونکا اوخشہ اللہ سبحانہ قرآن عظیم بر لہ
 قسم قیلیب دور قرآن مجید نینک حق یعنی نے انسان لرغہ بیلدور مک و ایتیمک اللہ سبحانہ نینک کلامی بولوب
 اندہ اصلا شک یوق یعنی نے کو نکل لردہ قرار لاندور مک، و ہم اول کلام قدیم نینک شان عالی سی نے
 تعظیم قیلیماق اوچون، چونکہ قرآن کریم جمیع انسان لرا اوچون ہدایت و ایکی دنیا منافی غہ رہبر دورہ و شونکا
 اوخشہ اکثر انسان لریولدوز لرمادی بر نرسہ دیب لے تحقیر ایلاب حکمت و فوائد دن لے عمل سناغان
 یولدوز لرنینک وجودی دہ و دلیحت قوی بولغان فوائد و حکمت لر لے دیولدوز لر سببے ایلہ وجود غہ کلک دہ بولغان
 منافع نے بیلمگا کان لر و بعضی انسان لرغایت دہ اوز غہ کتیب یولدوز لر غہ عبادت قیلیماق دہ بولغان، لر پس
 اللہ تعالیٰ یولدوز لر لے وجودی دہ منافع دہ فوائد و حکمت لربار یعنی نے بیلدور مک اوچون و ہم یولدوز لر
 موجود لوق صفتی یوق اولر اشیا و مصنوعہ ایکان یک لرینی کو نکل لردہ قرار لاندور مک اوچون یولدوز لر
 بر لہ قسم قیلیب دور قرآن کریم دہ واقع بولغان قسم لرغہ تدبیر ایلہ با تساک اللہ سبحانہ مخلوقاتی دن اوزی
 نینک ربوبیتی غہ و قدرتیغہ دو حدانیتی غہ دلالت قیلا دورغان آیت لرغہ متضمن بولغان مخلوقاتی بر لہ قسم قیلیب
 دور و مقسم بہ بولغان نرسہ نشانہ قدرت بولمک دہ تخبہ کہ اولوغراق و دلالت ربوبیت دہ مانع
 راق بولسہ اللہ سبحانہ ایتیمک بر لہ تولاراق قسم قیلیب دور شونینک اوچون قرآن کریم دہ ہم نرسہ
 دن تولاراق سما و نجوم و شمس و قمر بر لہ قسم قیلیب دور و نجوم بر لہ قیلغان قحی نے اولوغ سنا سنا

فَلَا اقْسِمُ بِمَوَاقِعِ النُّجُومِ وَاِنَّهُ لَقَسَمٌ لَوْ تَعْلَمُونَ عَظِيمٌ ديب دور و حقیقت سماء داکو اکب غه، و اولر نینک
 دوزانی غه، و طلوع و غروب غه، و شمس و قمر غه، و اولر نینک مشارق و مغارب نینک اختلافی غه، و اولر
 دائم تینهای حرکت ده بولوب حرکت لری ده بیج بر فطور سیز و سیر لری ده تغیر سیز بولوب لری غه،
 بلکه حساب مقدر بیان اولر لری مرتب قیلینغان منازل ده بے زیاده و نقصان جاری بولوب تور مک لری غه،
 و سماء داکو اکب لرنینک تولا یعنی غه اولر نینک رنگ لری و مقدار لری نینک مختلف ایکنیک غه تفکر و
 اعتبار نظری ایله قرغان کیسه البته اولر نینک هر بری آیات قدره الیه ایکنیکه اعتراف اینک ایله اولر
 بر الخویجی صالح تعالی نینک و حدایتی غه و قدرتیغ بیج ترود سیز اقرار قیلهای چاره تا پاس، شونینک چون
 قرآن کریم نینک اکثر سوره لریده اجرام سماویه نینک ذکر لری نینک قیلیب دور یا اولر برله قسم قیلماق برله
 یا اولر غه نظر اعتبار ایلامک غه چر لامک ایله یا اولر نینک وجودی ایله صالح تعالی نینک وجودی غه استدلال
 ایلامک غه بنده لرنی ارشاد قیلماق برله یا اولر نینک خلق و ایجاد ایله قیامت و بعث و معاد غه استدلال
 اینک برله یا اولر نینک خلقت عجیبه سے و اولر نینک خلقتی واکه فوائده حکمت ایله صالح تعالی نینک
 ربوبیتی دو حدایتی غه دلیل کتور مک برله خلاصه کلام کو اکب سماء دن بیج بر کو کبی یوق که مکرا لری
 خلق اینک ده پروردگار تعالی نینک تولا حکمت لری بار دور

منابو بیان قیلینغان محسنه لرنی دن او شبو سوره ده مقسم به بولغان صفت لرنی صفت سماء صفت لری
 بولوب قسم کو اکب برله قیلینغان دیکان احتمال موجودیله سزا دور الد سبحانه نینک نجوم نے خلق
 ایمیکه حکمت و فوائده مالانهایه لربولمیکه کوره، کو اکب لری عالم سفلی ده وجود پذیر اولمک ده بولغان بعض
 امور غه سبب بولغان جهت دن اولر نے مذہبات دیکم جائز دور چنانچه یوقا ریده امام رازی نینک
 کلامی ده اونی، اولر نینک امور کونیه نینک بعضی سی غه سبب اولمک لری امر الی برله بولغان حیثیت
 ایله اولر نے مجازاً مذہبات دیکم ده دین جہتیدن، بیج بر مخطور یوقا کلام عرب ده مجاز طریق سیده
 فصل نے اسناد اینک شایع دور

مفسرین کلام جواب قسم بار سیده بر نیچه قول لردر قیلیب دور لری اکثر لری همه قول دن جواب
 قسم لتبعثن محذوف دیکان قول نے اختیار اتیب تقدیر کلام و النازعات لتبعثن یوم ترجف الراجفة
 دیب دور لری و موندن تقدیر قیلماق غه کلام نینک سیاقی دلالت قیلا دور یعنی قوله تعالی عَادَا لَتَأْتُنَّهَا
 نَخْرَةٌ جَوَابُ قَسْمٍ لَتَبْعَثَنَّ بولمکی نے استدعا قیلا دور دلالت کلام برله جواب دن مستغنی بولونغان جهت
 دن اینک ذکر ترک قیلیب دور دید دور لری

سونگره اقسام مذکوره دن کین الد سبحانه امر معاد نے تقریر ایلاب آیتا دور - یَوْمَ تَرْجُفُ
 الرَّاجِفَةُ لَتَتَّبِعُنَّهَا السَّارِفَةُ بونر سه لری بیان قسم قیلیب آیتا من که اسے انسان

البته قبر دن تورغوز ولا سیز لر بر قونج لوق کون ده کیم اول کون ده اجرام ساکنه یعنی سکونت اوزره توکولون
 زمین وتاغ لرا دستیدا کے ہمہ زرسه لر برله قتیغ تیراب حرکت قیلور لر اول تیرا غوجی تاغ ویر لر غه آسمان
 واندہ کے کوکب لرتابع اولور یعنی آسمان یاریلیب کوکب لر تو کوکولور یا که اجرام ساکنه نے یعنی زمین نے
 اوستیدا کے تاغ لرو بنادری برله قتیغ زلزله غه کاتور ادور سبب زلزله بولغوجی نغجه اولی اول نغجه اولی
 غه تابع بولادور انینک آرقه سیدن کلکوجی نغجه ثانیه راجفه و رادفه بار سیده مضطر لر بیخه قول لر بیان
 قیلیب دور لر و اولرنینک دیکان قول لر ی سلف دن منقول اولیش اثر لرده وار و اولغان قول لر دور
 آیتا من که اصح بوکه راجفه نغجه اولی رادفه نغجه ثانیه دور چونکه کتب لغت دن اوقیانوس ده آیتا دور (راجفه
 زلزله معنی سیده دور عرب کلامیده کلگان انذر تمم الرخفه ای الزلزله دیک دور) المد سجان نینک قولی
 یوم ترجف الراجفه تبتمها المرادفه کومیه سیده واقع بولغان راجفه دن مراد نغجه صور اول دور که انینک ایله جمله
 مخلوقات منظر صدمته مات اولور و رادفه دن مراد نغجه ثانیه دور که انینک ایله جمیع اموات جائز بلغته حیات اولور
 ابن جریر طبری علی بن طلحه طریق ایله ابن عباس رضی اللہ عنہما دن روایت قیلیب دور ابن عباس جناب
 لر دیمش که راجفه نغجه اولی رادفه نغجه ثانیه دور محدث لر تفسیر بار سیده ابن عباس دن روایت قیلینغان
 طریق نینک اینک اصحی علی بن طلحه طریق دیب دور لر بخاری رحمہ اللہ تفسیر بابیده انکا اعتماد قیلما دور
 بس بوباره دا ابن عباس دن انینک طریق ایله روایت قیلینغان تفسیر غه بناء راجفه دن مراد نغجه اولی
 و رادفه دن مراد نغجه ثانیه دیک اصح اقوال دور حال بوکه بوقول حسن بصری دن وقتاده دن و ابو صالح دن و ابو
 ساذن ہم روایت قیلیب دور چنانچه حسن بصری دن روایت قیلیب دور لر بعضی حسن بصری دن روایت کریم
 نینک معنی سے سورمیش لر اول دیمش که راجفه و رادفه ایکی نغجه دور لر اما اولغی نغجه پس (المد سجان نینک
 اذنی برله) ہمہ تیریک لر اولور ادور و اما نغجه ثانیه پس (المد سجان نینک اذنی برله) ہمہ اولوک لر تیرگوز
 ادور سونکره حسن بصری قولہ تعالی و نفع فی الصور فصعق من فی السموات و من فی الارض الا من شاء الله
 ثم نفع فیہ اخری فاذا هم قیام ینظرون لے اوقومیش نغجه اولی نے راجفه آتا تک یا بو جتدن دور که
 اول سبب راجفه دور یعنی اجرام ساکنه نینک اضطر ایتمه زلزله سیغہ سبب دور یعنی نغجه اولی حادث
 اولکی سببی ایله اجرام ساکنه اضطراب غه کیلور راجفه نے نغجه اولی غه اسناد بیک فعل نے اوز سببی نینک
 بریک طریقه سی غه کوره دور و یا بو جت دن دور که نغجه اولی نینک صوت باغلی راجفه دور یعنی هول و شدت لیک
 میوه عظیمه دور که اول تمام اجرام ساکنه نے زلزله غه کاتور ور (بوباره وکی موندن اوزگه تحقیق لر کشف البیان
 ده مذکور دور) :-

فَلَوْ بِیَوْمَئِذٍ وَاجِفَةٌ ۙ أَبْصَارُهَا خَاشِعَةٌ ۙ تَوَلَّوْا كُنُحًا لِّرِجَالٍ یَفْجُرُونَ
 واقع بولغان کونده تورغوز دن قتیغ تیرا غوجی دور اول کونکل رننیک ایگاری نینک کوز لر ی اول کون

سید شریح محمد عبده رحمہ اللہ ایتیپ دور الراجفه الارض بن علیما والارذفه السهل وایفها تر دفا ای تبتمها فتشش و
 تشش کوا کبما ۱۲ منه -

دہ ہیبت ہم سببے ایله تو بان با قیب تور غوجی دور۔ و آجفہ نینک تفسیر سے وہ مفسر لر نینک عبارتی تو لاء
 اما بار چہ سے نینک معنی سی بر دور کہ خائفہ دیک دور۔ ابن جریر علی بن طلحہ طریقی ایله عبد الممدن عباس دن
 روایت قیلیب دور ہمیش کہ و اجفہ خائفہ دیک دور و جف و جیف و جوف بر نرسہ نینک تیسرا مضطرب
 اولمکے دور یورک اوینا مق معنی سیدہ البتہ یورک نینک اضطراب ایله اوینا کی خوف و فرغ دن وجود کل
 - امام رازی آیتا دور کہ قلوب و اجفہ و یب تخصیص ایلاب لام استغراق ایله معرفت قیلماس لبق ان نینک
 او چون دور کہ دلیل بر لہ ثابت بولوب دور کہ اہل ایمان غم اول کون دہ خوف یوقمور بلکہ مراد کفار بدکار لر نینک
 قلب پلیدری دور بو معنی نے تا کید قیلا دور غمان نرسہ لدن بری بودور کہ المد سبحانہ اول کفرہ لر نینک
 قولی نے حکایہ قیلیب دیدی کہ یَقُولُونَ عَرَانَا لَمْ دُوْدُونَ فِي الْحَيَاةِ الْاُولَى كَمَا فِي دَوْرٍ مِّنْ دَوْرٍ
 کلامی ایماس دور انتہی۔ یعنی کافر لر نینک کونکل ری اول کون بودیادہ قیلغان سوء اعمال و توج افعال
 لر ہیبتی دن شدیدة الا اضطراب دور و اول خوف و ہیبت ایله تیسراگان کونکل لر اصحابی نینک کوز لر
 دیادہ المد دن اعراض قیلغان لبق ری و ما سوی المدغہ مثل و اقبال ایلاگان نینک لر سبب دن تنذیل
 و بیچارہ لبق ایله تو بان فراغوجی دور لر اول خاسر لر اول کون دہ بولا دور غان تور توج لبق ایش لدن قیداع
 بر امر عظیم اول لری غم تو شور ایکن دیب تر قب دہ بولور لر

سونکہ المد سبحانہ بوجای دہ بعث و قیامت غم منکر بولغان لر نینک قولی دن اوچ قول نے ذکر قیلیب
 اول لر نینک بر پنچی قول ری یَقُولُونَ عَرَانَا لَمْ دُوْدُونَ فِي الْحَيَاةِ الْاُولَى (یعنی اول
 منکر بعث و قیامت بولغان کافر لغہ سیز لر اولگان دن سونک مبعوث بولا سیز دیب ہر جان آیتو لسم)
 اولر آیتا دور لر آیتا لر اولی حالی میز غم تیریک لیک غم البتہ قایتا ریلغوجی دور میز مور یعنی اولگان دن سونک
 ینہ اولی تیریک لیک حالی میز غم قایتا رالیب محاسب قیلینا میز مور۔ ابن جریر علی بن طلحہ طریقی ایله ابن عباس
 حضرت لریدن روایت قیلیب دور ہمیش کہ الْحَيَاةِ الْاُولَى دیک دور بخاری رحمہ المد دیب دور کہ ابن عباس
 جناب لر دیمیش کہ الْحَيَاةِ الْاُولَى امر میز غم حیات غم دیک دور دیب

اول منکر بعث بولغان کافر لر نینک پنچی قول لر عَرَا اِذَا كُنَّا عِظَامًا مَّخْرَجَةً اَيَابِر
 لر چریگان سونکاک لر بولغان چلغ دہ حیات لبق غم قایتا ریلور میز مور یعنی حیات لبق اخری نے قبول
 ایتک دن نہایت دہ یراق بر حال دہ بولغان میز دہ ینہ حیاة لبق غم قایتا ریلیب بعث قیلور میز مور اول
 کافر لر دہ حیات غم منافی بولغان بر حالت غم زعم رکیم دہ حیاة نے نسبت بریک ایله دہ حیات نے انکار
 واسنے نفی ایتک نے مؤکد قیلور لر مونداع بر حالت غم تو شکان دہ دہ حیاة ایتک مستبعد دور دیک نے
 ایتا لر لگان قیلور لر کہ بدن نینک فساد غم دو چار اولکی و اجزالی نینک ہر ساری متفرق بولمک لیسکی
 حقیقۃ انسان و میلگان نرسہ نینک دہ چار فساد اولکی نے لازم تو تار دیب، حالبو کہ مونداع ایماس دور

۱۔ شیخ محمد عبدہ آتیب دور الحافرة الحالت الاولی ای الحیاة بعد الموت فظنوا حیا تم الاولی ۱۲۔ منہ
 ۲۔ والنخرة البالية الجوفاء التي ترفها الرياح ۱۲ محمد عبدہ منہ۔

اگر یہ سبیل مساحہ تسلیم قیل و دق کہ انسان اوشبو ہیکل مخصوص جسمانی دن عبارت دورا اما اعادہ معدوم
ممتنع ایک ایسی تسلیم قیلما سمیز چونکہ اللہ سبحانہ جمیع جزئیات غم عالم وہمہ ممکنات غم قادر دورا پس اول
خلاق قدر اول اجزاء عنصرتہ نینک یعنی نے جمع قیلیب انکا حیاء نے اعادہ قیلما غم قادر دورا زیر کہ
اول اجزاء عنصرتہ اگر چہ خلق نینک علمی وہ متمیز بولما سے موخالیق عالم عن شائن نینک علمی وہ بے شبہ متمیز دور
سورت بیلہ سو غم اوخشہ کہ اول ایکی سے ہر چند بربر لغہ آرا لا شقان بولسہ مو اللہ تعالیٰ نینک علمی وہ انینک بری
ینہ بریدن آجر الغان دور انسان نینک عقلی مونے ادراک ایلامک دن بے شبہ قاصد دور۔

سونگرہ اللہ سبحانہ اول منکر بعث بولغان کافر نینک او چوخی قول لرینی حکایہ قیلادور قَا كُوْا اِتْلٰك
اِذَا كَرِهْتُمْ خَا سِرَةً ﴿۱۰﴾ اول منکر بعث بولغان کافر لرایتدی لر اوشبو او لغے حال غم قایتار اول
اگر راست بولسہ دبیز لر تیر گوزولوب محشور بولا دورغان ایساک پس اول رنجشہ زیان لبق قایتار یلماق
دور یعنی اگر اولگان دن سونک تیر نینک راست بولسہ دبیز لر غم بیج بر فائدہ یوقوز بلکہ دبیز لر غم اندن ضرور زیان
دن باشقہ حاصل کلما س اول دبیز لر نینک عذاب قیلدینا قیمیز غم سبب اولوز چونکہ دبیز لر نے تلکذیب قیلدق
مشرک لر بوسوز نے استیزاء طریقے بیلہ آیتور لر اول کافر لر نینک بوسوز لرینی استیزاء غم حمل (تیمک نینک
او چون دور کہ اولر اصل واقع بولما یور دریب قطعاً نفی قیلغان بعث ایشینی اگر بولسہ دب مشکوک محتمل
الوقوع صورتے وہ کور ساتی لر بولایسہ استیزاء دن اوزنہ ایماس دور۔

اللہ سبحانہ اول منکر بعث بولغان مشرک لر نینک اوشبو قول لری جوابی وہ آیتادور قَا نَمَّا هِج
نَا جَدَّةً وَاٰحِدًا ﴿۱۱﴾ یعنی ای مشرک لر اولنی حالتیکہ غم قایتار یلما قیلکرنے قیین ایش
دیب اولیلا ما لیکیز اللہ نینک قدرتے نزدیکہ اول آسان ایش دور پس انج اول رنجشہ یعنی قیامت بر
صیحہ دور یعنی بر فریاد بر لہ حاصل بولا دور اسرافیل صور نے ایکنجی بر بارس لفق قیلماق ایلہ ہمہ خلایق تیر یلیب
قبر دن تو یار لر۔

فَاِذَا نَفَخْتُمُ بِالْمَآءِ مِثْرًا ﴿۱۲﴾ پس اوشبو بر فریاد واقع بولغان یہان اوق اول آدم لر زمین
غایت وہ ہموار آق برده بولور لر ساہرہ نینک معنی سے بارہ سیدہ مفسر لر تو لا قول لر بیان قیلیب دور لر
زمین زمین نینک اوکے تو زمکان شام وہ بر زمین بیت المقدس یا نیدہ بر تلخ جنم حق تعالیٰ
قیامت وہ محشر مخلوقات او چون تجدیر قیلادورغان بر زمین بیضا و اصلا انسان و حیوان آیلغ با سماکان
بر زمین ہموار دیب دور لر بوبارہ داوارد بولغان اثر لر کشف البیان وہ مسطور دور۔

هَلْ اَتٰك حَدِيْثٌ مِّنْىٓ ﴿۱۳﴾ اے محمد آیا سنکا موسیٰ نینک خبری کلما دی مو یعنی
موسیٰ نینک فرعون نے دین غم دعوت قینغائے و انینک بوبارہ دا فرعون دن بیوشکان آزار و جفا لر غم تحمل
قیلغانی سونگرہ کفر و عناد وہ ہر شد بولغان فرعون غم تیرکان انتقام الکی نینک خبری تحقیق سنکا کیلدی اول
خبر سنینک دل صفوت منکر نینک غم تسلی و دشمن لر یک بولغان مشرک لر او چون تہمید دور
سے شیخ محمد عبدہ رحمہ اللہ آیتیب دور الکرۃ الراحۃ من الکرای الرجوع والحقاقرۃ العقی بخیرا یا بہا ولا بریحون ۱۱ منہ۔

امام رازی رحمہ اللہ آیتا دورہ بیگیل کہ بوقصہ بیلان یوقاری سیدکی آیت لراوتاسیدکی مناسبت نینک وحبی ایکی جہت دن دور اوتقی وجہ بوکہ اللہ سبحانہ یوقاریدہ کفار بدکر دار لرنینک شیوہ نامرضہ برہنی حکایہ قیلدی ویدی کہ اول شقی لرعبث غہ انکار قیماق دہ اصرار کورگوزیک دہ لرحاک اول انکاروہ استنزا مدیغہ قیلیب تلک اذاکرہ خاسرہ دیک دہ دور لر دیب اول عناد کیش لر نینک بو فعل بدری رسول اللہ جنابی غہ آخیر کلیب مبارک دل وحی منزلی نے ریش قیلورایدی پس اللہ تعالیٰ موسیٰ علیہ السلام نینک قصہ سینے ذکر قیلدی واول نبی کریم موسیٰ کلیم نینک فرعون لعین نے راه حق غہ دعوت قیماق واولا مشقت لرے تحمل قیلنا مینے بیان قیلدی تاکہ بوقصہ ورودی رسول اللہ جنابینغہ برتسلیمہ بولغای ایکنجی وجہ بوکہ فرعون ہر جہت دن مکہ مشرک لریدن اقوی وحبسی اکثر و شوکتی او فرایدی پس اول لعین اللہ تعالیٰ نینک رسول کریمی موسیٰ علیہ السلام غہ تمرد کورگوزگایج اللہ تعالیٰ نے نکال دنیا و آخرت ایله توتقی شوکا اوخشہ مکہ مشرک لرے ہم ای محمد سنکا تمرد کورگوزیک لریدہ اصرار قیلے لر اللہ عزیز ذوالانتقام بولرے ہم توتادورہ د عذاب و نکال غہ گرفتار قیلادور دیک دورہ استہی

یعنی بوقصہ نے نازل قیماق رسول اللہ جنابینغہ تسلی و منکر لعث و قیامت بولغان مشرک لرغہ تہدید اوچون دورہ

اِذْ تَاذِيَهُ رَبُّهُ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى ۝ اى محمد یا قیل اول وقت نے کہ موسیٰ نینک پروردگاری انکاندا قیلدی مبارک و پاک قیلینغان طوی نام نیک وادی دہ وادی تاغ لر و تیبہ لر ارا لبق لریدہ بولغان آچقیر نے آیتور کہ درہ تعبیر اولونور مققدس مبارک پاک قیلینغان دیک دورہ طوی نام لیک درہ نے مققدس آتامک یا اینیک ارض مققدسہ حدود دیدہ بولگی اوچون دورہ یا کہ اللہ سبحانہ کلیمی ایله مکالمہ قیلغان حین دہ اول وادی نے اول حال غہ مناسبتے ویلاتقی یوق نرسہ لرول پاک قیماقی ایله مققدس آتامیش دورہ طوی باراسیدہ مفیتر لر برنجیہ وجہ لر بیان قیلیب دورہ لرحیح بوکیم طوی شام اولکے سیدہ بروادی نینک اسمی دورہ واول وادی طور تاغی نینک ایتمکی دورہ لور ایسہ جبل مبارک مشهور دورہ کہ اللہ سبحانہ کتاب کریمی دہ اینیک ایله قسم ایلاب و الطور و کتاب مسطور و طور سینین دیب دورہ طوی نینک طور تاغی نینک جانبیدہ ایکنغہ قوله تعالیٰ وَاذِیْنَاهُ مِنْ جَانِبِ الطُّورِ الْأَيْمَنِ واول دورہ

اِذْ هَبَّ الیٰ فِرْعَوْنَ اِنَّهُ كَانَ ظَنُوفٍ ۝ طورتاغی نینک ایتمکیده بولغان طوی نام لبق مققدس درہ راموسی غہ برقی نند قیلدی ویدی کہ اسے موسیٰ فرعون طرفینغہ باغیل چونکہ اول فرعون حد دن تجاوز قیلدی لینے اودی نینک رعبتہ سی بنی اسرائیل غہ جبر و ظلم کورگوزدی و ہم تکبر کے پیشہ قیلیب کفر نے لازم توتوب حق یول دن آزدی خاکا الوہیت و عوایی نے قیماق غہ باشلادی طغیان لغت دہ برزسہ حدود مقدراری دن او توب کیتیک دورہ که ازمن و آذ غولوق ایله تعبیر تیلور لر و کافر کفریدہ تولا از غولوق ایلامک معنی سیدہ دورہ فرعون و مرود علیہما اللعنه نینک از غولوق لر لغتہ اوشته ہم ظلم و ماصی دہ انراط ایلامک معنی سید دورہ مققدس لر بوردہ طوی نینک تفسیریدہ بعضی لر فرعون لعین جناب رب العالمین غہ تکبر کورسایتیب کفر شیوہ نہ مونسینی توتقی دیب دورہ لر و بعضی لر فرعون شقی بنی اسرائیل غہ جبر و ظلم قیلیب اولر نے اولال

و تحقیق ایلہ قل اور نیدہ ایشلاتی دیب دور لر۔

- امام رازی علیہ الرحمۃ آیتا دور اول ابو کیم طغی ہر ایک و غیر عموماً مثل قبلیتغاے، یعنی اول فرعون لعین کفر نے آمین ایلامک ایلہ خالق تعالیٰ غہ طغیان کور گو زدی، و خلق غہ کبر و تجر قبلیب اولر نے بندہ وانجوا لیتق ایلہ ایشلاتمک ایلہ خلق غہ طغیان قیلدی دیمک دور چونکہ کمال عبودیت حق غہ عائد ایش لردہ صدق برلہ و خلق غہ حسن خلق ایلہ بولغاندیک کمال طغیان مو خالق و خلق ہر ایک سیغہ سوء معاملہ قیلماق برلہ بولادور انتہی۔

بیگیل کیم الدسجیہ موسیٰ علیہ السلام نے فرعون غہ مبعوث قیلغاندن کین انکا ایکی کلام نے تلقین قیلدی تا موسیٰ علیہ السلام اول کلام لر برلہ فرعون غہ خطاب قیلغای اول ایکی کلام دن اولغی سے **فَقُلْ هَلْ لَكُمْ اِلٰهٌ اِلَّا اَنْتَ اِنَّا نَعْبُدُكَ** (فرعون قاشینہ بارکاندن کین) انکا دیگیل کہ آیا کفر و طغیان چرکیدن پاک بولمک لیک غہ سنینک رغبت و توجہ نیک بارموا ترکنی معنی سید مراد نہ ابرکانیدہ مفسر لر بر نیچہ و جر لر ذکر قبلیب دور لر امام رازی آیتیب دور او شبہ کلمہ ترکنی موسیٰ علیہ السلام فرعون نے دعوت قیلماق غہ طرف الہی دن ما مور بولغان ایش ر نینک بار چہ سینہ جامع دور چونکہ موندن مراد ای فرعون آیا سنینک انداغ فعل لر نے قیلماق غہ رغبت و میلنک بارموا کہ اول فعل لر نے قیلماق ایلدسن بار چہ ناشایستہ و نالایق فرسہ لردن پاک بولغای سن دیمک دور و بو معنی توحید و شرایح غہ متصل جمیع نرسہ لر غہ جامع دور دیب۔ انتہی۔

ابن جریر طبری روایت قبلیب دور ابن زید دیب دور کہ الی ان ترکنی نینک معنی سی الی ان تسلیم یعنی ای فرعون اسلام کھتورک غہ میلنک بارموا دیمک دور چونکہ قرآن دہ وارد بولغان ترکنی نینک ہر سے اسلام دور چنانچہ قولہ تعالیٰ **وَذٰلِكَ جَزَاءُ مَنْ تَرَكَهُ مِنْ دِيْكَانٍ بُولُوْرٍ وَّمَا يُدْرِيْكَ لَعَلَّهٗ يَرْكَبُ السَّلٰمَ** دیکان بولور و ما عینک الایزکی ان لا یسلم دیکان بولور عکرمہ دیب دور کہ الی ان ترکنی نینک معنی سی لا الہ الا اللہ دیمک لیک غہ میلنک بارموا دیمک دور۔

ابن جریر دیب دور کہ الی ان ترکنی نینک معنی سی الی ان تخلص دیمک دور دیب۔ آیتا منکہ او شبہ روایت قبلیتغان اثر لمیانہ سیدہ منافاۃ یو تمور چونکہ اسلام غہ دخل اولمک کلمہ لا الہ الا اللہ نے تیل برلہ آیتمک و دل برلہ نے تصدیق آیتمک ایلہ اولور کلمہ لا الہ الا اللہ قائلی نے دنیا و آخرت نینک عذاب و نکالی دن خلاص قیلور لا الہ الا اللہ توحید و شرایح غہ ہمہ اعمال دینیہ غہ متضمن و جامع بر کلہ دور ترکنی نے او شبہ کلمہ نے آیتمک لیک غہ تفسیر قیلماق یوقاری دہ امام رازی دن نقل قبلیتغان معانی لطیفہ غہ ہم شامل دور زیرا کہ کلمہ لا الہ الا اللہ نے تیل برلہ آیتیب دل برلہ نے تصدیق آیتمک اصول دین و فروع شرایح بار چہ سینی قبول قیلماق و تصدیق ایلامک نے لازم تو تا دور دین حق نینک صحیح اصولی و فروعی اول کلمہ مبارکہ جامعہ نینک شعبہ لریدن دور پس الی ان ترکنی تفسیر یہ زای فرعون سننے داخل حیر اسلام قبلیب کفر و طغیان

آلاتی دن پاک ایتادورغان اقوال وافعال وافلاق وہ ہمہ ناشایستہ نرسہ لردن سنی صاف
وممبر اقیلا دورغان، وونیا و آخرت عذاب و نکالیدن سنی خلاص ایلا دورغان برکلمہ جائزہ
نے ایتک غرغبنتیک بارموی دیلیسہ یوقاریده و کر قیلینغان اثرلده روایت قیلنغان ہر تفسیر
عادی و شمال اولور

اول ایکی کلام نینک اکیخی سی **وَ اَهْدِيكَ إِلَى رَبِّكَ فَتَخْشَى ۝** وہم
ای نہر عون آیا میل و رغبتینک بار مودور بوایش غمکیم، سن سنے پروردگار نینک نے
تا نوماق غہ ہدایت و ارشاد قیلنغان، اگر سن نینک ارشاد ایتیمکیم نے قبول ایلاب رب نینک
نے تا نوسانک، رب نینک عذابیدن قور قاسن، و پخششی عمل لرنے قیلاسن، زیرا کہ اللہ دن
قور قاسق اللہ نے تا نوماق اندازہ سے بیلان گینہ بولا دور، و حقیقت اللہ سبحانہ نینک صمدیت
و جلالی نے بیلکان، و اینک قہار و عزیز ذو انتقام ایکانینی تصدیق ایتکان، و ہر ایش غہ
قادر و فعال المایرید ایکانینی تا نوماق کیششی کوز آجیب یومک قدر زمانی اندن غافل و قہری
دن ایمن بولا لمایدور، حکما لرنینک بعضی سیدن منقول دور کہ آیتیب دور اِغْرُقُوا الشُّرُ
كْمَنْ عَرَفَهُ كَمْ يَفِرُّ اَنْ يَّعْصِيَهُ طَرَفَةً مِّمَّنْ، یعنی اللہ تعالیٰ نے تا نونیکز پس کیمکہ اللہ نے
تا نوسہ اول کیششی کوز کیم پیک تبرا ماکی قدر زمانی اللہ غہ نافرمان لیت قیلماق غہ قادر بولمایدور
اللہ سبحانہ نینک کلامی انما یخشی اللہ من عباده العلماء، بوقول نے تأیید قیلا دور یعنی اللہ
نینک بندہ لری جملہ سیدن اللہ نینک افعال و صفات غہ عالم بولنغان کیشیلر گینہ اول دن تور قادی
بوایت کریمہ داکی نکتہ لرنچانچہ اوصاف لقیضہ دن ترکی پختی، و اخلاق فاضلہ اکتسابی تخلی
بولنغان جہدن و اهدیک نے ترکی غہ عطف قیلیب دور، اعتقاد بابیدہ مکلف غہ واجب
بولنغان نرسہ لرنینک اولی معرفہ اللہ بولنغان جہدن معرفہ اللہ غہ ہدایت نے خشیتہ غہ مقدم ایلاب
دور سو نکرہ جو ام خیرات غہ منشأ و جمیع سعادت غہ منبئی بولنغان خشیتہ نے ہدایت معرفہ اللہ غہ
غایت ایتیب دور، زیرا کہ اللہ سبحانہ دن تور قان کیششی خیرات غہ مبارک قیلا دور، خوف الہی
دن غافل و ایمن بولنغان کیمسہ معاصی و منکرات نے قیلماق غہ جرأت کور کوز ادور۔ رسول خدا صلی اللہ
علیہ وسلم ہمیش رَمَنْ خَافَ اَوْ لُجَّ وَمَنْ اَدْرَجَ بَلَغَ الْمَنْزِلَ یعنی کیم کہ خوف لیت بولسہ
کیچہ دہ توروب یول یور ادور، و کیچہ دہ یول یور غان کیششی منزل غہ میتادور، سو نکرہ اللہ
سبحانہ موسیٰ علیہ السلام غہ فرعون غہ سو ز قیلماق دہ اہت راء عرض معنی سیدہ بولنغان استفہام
بر لغظاب قیلماق لیت غہ امر قیلدے، تا سو ز قیلماق لیتدہ مریان لیت شیوہ سے نے تو قاسق
ایلا اول شقی نے راہ حق غہ دعوت قیلنغانی، و لے کبر و تمرد و اوجی دن مدارا بر لہ تو شور مک یولینی

تو تھائی، و بو قول الہی سورۃ طہ داکے فقوولا کہ فقوولا کہ کتنا لعلکہ بیتہ گد اویحشئی
 آیت کریمہ نینک مضمون بیغہ نوعی تفصیل دور، یعنی سورۃ طہ داکے فقوولا کہ قولاً لینا کریمہ سی نینک
 مضمونے مجمل بولوب برنیچہ وجہ لرغہ احتمالی بار ایسی، بو آیت دہ بیور و لغان امر الہی اول قول
 لین نینک محتلماتی دن بر صورت جزئیہ دور، پس بو وجہ ایلہ بو آیت کریمہ قولہ تعالیٰ فقوولا کہ قولاً
 لینا غہ تفصیل منزله سیدہ دور، بو آیت نینک قول لین بولمک لیکن نینک وجہی بولمک، موسیٰ علیہ السلام
 فرعون بدر فرجام غہ ابتدا خطاب قیلغاندہ سنینک اوز شائینک غہ نالائق نرسہ لردن پاک بولمک
 لیکن میل و رغبتینک بار مودی ب سوز نے عرض طریقہ سیدہ ہاشلادی، امر و الزام ایلہ سوز قیلما د
 وہم اول تمرد آیین نینک وجود پلیدی داکے جمل و شرک دن، و خلاق و رزاق بولغان پروردگار تعالیٰ
 نینک نعمتی غہ کفران کورگوزمک کبی نرسہ لردن، و اول شقی نینک گمراہ لبق و طغیان غہ تمام چومغان لبق
 لری دن برار نرسہ نے صراحتہ ذکر ایادی، منا بو وجہ ایلہ انے قول لین دیلا دور، و مومنینک بعض
 تفصیل غہ مشتمل ایکانے ظاہر دور، بو قول الہی دلالت قیلما دور، کریم اللہ سبحانہ نینک معرفتی غہ طاعتی
 غہ دعوتہ قیلماق دہ رفیق و ملائمت شیوہ سی نے تو توب، یومشاق سوز قیلما غلیق طریقہ غہ سلوک
 ایتمک لازم دور، و یریک لیک و قتیغ لبق ایلہ معاملہ قیلماق دن یراق بولمک لابتدی دور، شونینک چون
 سید المرسلین صلی اللہ علیہ وسلم انذیمیز جنابی غہ پروردگار تعالیٰ خطاب قیلیب دور کہ و کونکنت
 ذظاً فلیظ القلب لافضوا من خولک، و اگرای محمد شبلی اچینغ و کونکلی قتیغ بولسانک ایسی البتہ آدم لر
 سنینک اطرافینک دن قاچار ایسی لر، وہم بو آیت دلالت قیلما دور کہ یریک لیک و قتیغ
 لبق برلہ آدم لرغہ معاملہ قیلخوجی لر، و تعصب دہ مبالغہ کورگوز گوجی لر، گویا اللہ سبحانہ و تعالیٰ نینک
 انبیا و رسل لرغہ امر قیلغان بویروغی نینک ضدی دہ دور لر۔

موعظہ۔ اے مومن لر بو آیت کریمہ نینک مضمونینی سمع اعتبار ایلہ تینکلاب، اوز احوالینکیز نے
 مونکا بر تطبیق قیلیب کورونک کہ، آیا اوز ہمنوعینکیز میانہ سی دہ اجرا قیلماق دہ بولغان محاورات
 و معاملات ہا سیداکے احوالینکیز بو آیت مضمون بیغہ مطابق مودور، اگر مطابق ایماس ایسہ زینہار اللہ
 سبحانہ پیغمبر لرغہ امر قیلغان بویروغیغہ ضد معاملہ دہ بولمک دن پرہیز قیلیب، آدم لر بیلہ محاورہ و معاملہ
 ایلامک دہ خشونت و غلظت کورگوزماک دن اجتناب قیلینک، و یومشاق سوز لبق، و مہربان لبق طریقہ
 لازم تو تونک، کوراسیز مو اللہ سبحانہ اوزی نینک دشمنی بولغان مشرعون غہ رسول کریمی
 موسیٰ علیہ السلام نے پیار گاندہ انکا یومشاق سوز قیلغیل دیب امر قیلما دور، پس سیز لر
 پنچوک اوز برادر دینی لرینکیز غہ سوز دہ وسائر معاملہ دہ خشونت و غلظت قیلماق نے روا کور
 سیز لر رسول اللہ نینک خلقوا باخلاق اللہ حدیثی مضمون بیغہ بو قول کریم الہی مضمون بیغہ
 اتباع ایلامک نے لازم بیلک ضروری دور۔

فَادِيَةُ الْاَيَةِ الْكُبْرَىٰ (موسیٰ علیہ السلام فرعون قاششینہ ہادی داکے)

امر الہی نے یتکوزدی فرعون بوبارہ دادلیل طلب قیلناج) موسیٰ علیہ السلام فرعون غہ اولوغ معجزہ کورساتی
یعنے فرعون شقاوت انجام موسیٰ علیہ السلام نینک سوز بر لہ دلیل کلتور کی غت فاعت قیلناج موسیٰ علیہ السلام
عصائے اژدہا قیلیب معجزہ کورساتی، وہم قولینی نیکی دن چقار یب آفتاب دیک روشن قیلیب کورگوزدی
بوایت کریمہ تفسیری دہ کوراسیز کہ بر نیچہ جملہ مقدرہ لر نے تخریق لہوق، وچھی بوکہ حضرت
موسیٰ علیہ السلام فرعون قاشیفہ باریب مذکور امر الہی نے تبلیغ قیلناج ہمان، بیج بر اجری
میانہ لریدہ جاری اولما ی تبلیغ عقیدہ گینہ انکا معجزہ کورساتادی، بلکہ موسیٰ علیہ السلام ایڈ فرعون
میانہ سیدہ بر موچہ محاورات و ماجرا لرا و تکاندن سونک، معجزہ کورساتمک غہ ایش توشتے
بوقصہ و تدرآن کریم دہ باشقہ سورہ لردہ تفصیل ایڈ ذکر قیلینخان، پس سورہ اعراف
و سورہ شعرا غہ رجوع قیلیب مقصود جلوہ گر اولور چنانچہ فرعون حضرت موسیٰ نینک
کلتورگان دلائل قولیہ سیدن عاجز بولوب، سجن بر لہ تہد قیلناج دہ حضرت موسیٰ اگر
آشکارا دلیل کلتور سام مومنی سجن غہ حکم قیلور موسیٰ نینک دیب آر لریدہ گفت و کلام او توب
معجزہ اظہار قیلناجینی بیان قیلیب آیتا دور، قال لکن ائخذت انا غیرنی لاجعلک من المسجونین
قال او کو چائیک بشی بمین، قال فانت بہ ان کنت من الصادقین، قال فالتی عصاه
فاذا ہی ثعبان مبین، و تزرع یدہ فاذا ہی بیضاء لناظرین، یعنی فرعون موسیٰ
علیہ السلام غہ دیدی کہ اگر سن مندن باشقہ بر اکہ نے تو سائک، البتہ من سنے زندان
غہ جس قیلینخان لرجلہ سیدن قیلور سن، موسیٰ علیہ السلام آیتی اگر من پیغمبر یکیم غہ آجیق
روشن دلیل لہ کلتور سام ہم شکا اول ایش نے قیلور موسیٰ فرعون آیتی اگر سن رست
پیغمبر بولسانک پیغمبر یکینک غہ دلیلینک نے کلتور پس موسیٰ علیہ السلام عصائے نے
یرگاتا شلادی، پس بناگاہ اول عصا آشکارا اژدہا بولدی، وہم قولینی قولتونی آستیدن
چقار دی، پس بناگاہ اول قول آفتاب نوری دیک روشن بولدی، نظر قیلینخان لر غہ
منا آیات قرآنیہ اخباری ایڈ موسیٰ علیہ السلام نینک معجزہ کورساتکی بو طرزہ بولخان،
شونینک او چون اللہ سبحانہ بوجمل مقدرہ لردن اظہر بر اور خان فاء نصیحہ بیان ایراد کلام ایلا
فآراہ دیب دور

فآراہ دیب معجزہ نے کورساتمک نے موسیٰ علیہ السلام غہ نسبت بر مک ظاہر غہ نظر
قیلان ایڈ دور حقیقت دہ آراہ اللہ سبحانہ جنابی غہ عالم دور چنانچہ اللہ سبحانہ سورہ طہ
دہ و لقد آریناہ آیاتنا دیب اراہ آیات نے لون عظمت غہ نسبت بر اور
آیت کبریٰ بار اسیدہ مفسر لر بر نیچہ وجہ لر بیان قیلیب دور لر بعضی لر آیت کبریٰ دن
مراد عصائے اژدہا قیلماق دیب دور لر و بعضی لرید بیضا کورگوزمک دیب دور لر و بعضی
لر ہر کی سے مراد دیب دور لر چنانچہ امام رازی رحمہ اللہ آیتا دور آیت کبریٰ بار اسیدہ

اوج قول غہ اختلاف قلیب دور لر۔ اولی قول مقاتل وکلبی دیب دور کہ اول ید بریضا دور
 چونکہ المسحجانہ سورہ طہ وہ حضرت موسی غہ خطاب قلیب دور کہ وَاٰنْتُمْ يٰۤاٰتِنَا
 اِلٰى جَنّٰحِكَ تَخْذُجْ بَيْضَاءَ مِنْ عَجْرِي سُوْرۃ اٰیة اٰخِذِيْ لِيْۤ اِيْتِنَا
 ال کبریٰ یعنی اونگ قولونک نے صول قولونو غینک آستی غہ سو قلیل، قولونک عیب سینر یعنی
 برص عیبی دن پاک آفتاب روشنائی دیک کوز نے چا قیل دور اذورغان درخشاں بر خارق
 عادت بولوب چققاد، معجزہ دیگر بولغان حال وہ، بوایشن نے قیلماق لیقیمیز اولوغ علامت لریمیز
 دن بعضی سینی سنکا کور ساتما کیمیز اوچون دور، ایکنجی قول عطا دیب دور کہ آیت کبری دن
 مراد عصا نینک اثر دالیق غہ اویرولمگ یکنی دور، چونکہ ید بریضا دا کے معجزہ بر رنگ نینک ینہ
 بر رنگ غہ اویرولمکیدن باشقہ ایماں دور، بو معنی ایسه عصادہ ہم بار دور، چونکہ عصا لیق دن
 یلان لیق غہ اویرولگانده اینک اولغی رنگی متغیر بولدی، پس ید بریضا دا کی تمام اعجاز عصا
 نینک جتہ لیق غہ اویرولمکی بیلان حاصل بولدی، سو نکرہ عصادہ موندن باشقہ زیادہ خار قرہ
 ہم حاصل دور، چنانچہ عصا جرم جمادی بولوب تور و غلوق انده حیاة حصول غہ کلکے، وانینک اجزاء
 واجسامی نینک بارگانچہ زیادت غہ یوز تویماتی، و اولوغ قدرت برلہ قتیغ قوت انده حاصل
 اولمگ یکنی، و ساحر لٹا شلاغان اشیاء کثیرہ لر نے دم تار تیب بولوب اول نرسہ لر اینک
 لچپیرہ غایب و فنا بولمگ یکنی، سو نکرہ حیات و قدرت نینک اندن زایل بولمگ یکنی، وانکا حاصل
 بولغان جسمی نینک یوغا نینغی و اجزاسی نینک زیادہ یعنی قناغہ یوز تویماتی یعنی، و جتہ لیق حالیداک
 رنگ و شکل لر نینک زایل بولمگ یکنی کبی نرسہ لرک بوجہ لر نینک ہر برسی فی نفسہ معجزہ مستقلہ دور
 پس بیلدوق کہ آیت کبری دن مراد عصاد دور، اوچونجی قول مجاہد دیب دور کہ، آیت کبری دن مراد
 ید بریضا و عصا نینک مجموعی دور، و جتہ بولیم ساثرہ آیات قرآنیہ دلالت قیلا دور کیم موسیٰ علیہ السلام
 فرعون غہ کور ساتگان معجزات نینک اولی عصاد دور، سو نکرہ ید بریضا نے اینک ارقہ سیدن
 کور ساتیب دور پس واجب بولدی کہ آیت کبری دن مراد عصا و ید بریضا ہر ایک سے بولغای انتہی۔

آیتا منک مجاہد دن روایت قیلنغان اوچونجی قول سورہ طہ دا کی آیت کرمہ دلالتی ایلہ وہم
 بوتوغریدہ مآثور بولغان اثر لٹا سادتی ایلہ ترجیح غہ الیق و النسب دور، چنانچہ فریابی و عبد بن
 حمید و ابن جریر و ابن المنذر روایت قلیب دور لر مجاہد ہمیش کہ آیت کبری عصا و ید
 عبد الرزاق و عبد بن حمید روایت قلیب دور لر کہ قتادہ ہمیش کہ آیت کبری عصا و ید
 حمید و ابن المنذر حسن بصری دن ہم شبہ قول نینک مثلی نے روایت قلیب دور لر تنویر
 المقیاس وہ ہم الآیة الکبری العظيمة العظمی الید و العصادیب دور۔

ابن جریر طبری آیتا دور قولہ فاراه الآیة الکبریٰ یعنی اللہ تعالیٰ آیتا دور پس موسیٰ من رغان
 غہ آیت کبری نے کور ساتتی یعنی اوزی نینک المسحجانہ ارسال قیلنغان رسول اللہ ایکانیمہ

دلالت قیلا دور خان اولوغ دلیل نے کور ساتتی، واول آیت کبری موسی علیہ السلام قولینی
چقاریب نظر قیلغو چیلرغه درخشان کور ساتمکی، و عصا سے ثعبان بین بولوب اویرولمکی دور، حسن
بصری دن روایت قیلنیز دور کہ دیمیش آیت کبری یدو عصا دور، و مجاہد دن روایت قیلنیز
دور کہ دیمیش آیت کبری عصا ید دور، و قتاده دن روایت قیلنیز دور کہ دیمیش آیت کبری موسی
نینک یدو عصا سی دور، انتی۔

منابواتر آیت کبری دن مراد عصا و ید بیضا ایکانغہ دلالت قیلا دور، لیکن قاضی بیضا وی
وغیرہ مفسر لر آیت کبری دن مراد عصا نینک یلان لیق غہ اویرولمکی نے ترجیح قیلیب دور، چنانچہ
بیضا وی دیب دور وہی قلب العصا حیة فانه کان المقدم والاصل۔ اھ۔

یعنی آیت کبری عصا نینک یلان صورتیغہ اویرولمکی دور، چونکہ حضرت موسی نینک معجزہ
نینک بارچہ سیدن بو معجزہ مقدم و بارچہ سے نینک اصلی بولدی، یعنی ہمہ دن ایلگاری
موسی علیہ السلام عصا سی نے اژدہا قیلیب کور ساتیب بو معجزہ سائر معجزہ لرغہ داعی و باعث
بولغان ہمتدن اول ہمہ معجزات نینک اصلی بولدی و یدور۔ و انینک معجزہ کبری ایلا نے نینک
دہی یوقاری دہ عطا دن نقل قیلنغان ایکنجی وجہ دہ ذکر قیلندی۔

یہ قاضی بیضا وی رحمہ اللہ آیتا دور (یا مراد آیت کبری دن حضرت موسی نینک مجموع
معجزاتی دور، چونکہ اول معجزات لر دلالت لری اعتباری ایلا بر آیت غہ اوخشہ دور لر دیب) یعنی
اول معجزات لر جمیع سی حضرت موسی نینک دعوائی رسالت قیلاق دہ صادق ایکانغہ دلالت
قیلا دور خان معجزہ بولمک لر لغہ نظر، یعنی اور تالریدا کی قدر مشترک اتحادی اعتباری ایلا
بر آیت منزہ سیدہ دور لر، بولر نے کبری دیمک حضرت موسی دن ایلگاری او تکان پیغیر لغہ
بریلگان معجزات لرغہ اضافہ قیلاق یلان دور، لیکن ابوالسعود اقتدی بوا احتمال نے رو
قیلیب آیتا دور (و آیت کبری نے مجموع معجزات موسی علیہ السلام غہ حل ایتک غہ بیع مساع
یوقوز، چونکہ بوا یکی آیت مذکور دن او ذکہ حضرت موسی نینک دست حق پرستیدن ظہور غہ کلگان
توقوز آیت راکنجی حضرت موسی سحرہ فرعون غہ غالب بولغاندن کین یگر مہیل ایچیدہ ہمت
ایلا اول حضرت نینک قولیدن ظہور غہ کلگان، چنانچہ سورہ اعراف دہ مذکور دور، و بیچ شک
یوقلم او شہر سورہ دا ذکر قیلنغان امر قصہ نینک اولی، و ساحر لر امری ایسہ ہنوز مترقب بر
ایش دور دیب، اھ۔

آیتا منکر ابوالسعود اقتدی نینک سوزی صحیح و بی شک قابل ترجیح دور، زیرا کہ مابعد
دکی آیت لر سیاقی انینک سوزی نینک صحیحی نے ترجیح و تقویہ قیلا دور لر، آیت کریمہ لر مضمونی
افادہ بیرا دور کہ حضرت موسی وحی الہی ایلا فرعون قاشینہ کلدی، و انکا امر ربانی نے تبلیغ
ایلا دے، اول انکار ایلاب دعوا سے صحیحہ اظہار حجت اتمیکی نے طلب قیلغاج، حضرت موسی

انکا معجزہ کبریٰ عصا وید بیضانی کور ساتی، فرعون لعین اول معجزہ کبریٰ نے کوروب، بیچ فکر و تامل قیلمای، حضرت موسیٰ نے تکذیب قیلدی، و معجزہ نے سحر آتادی، و بیور عنان امرینی قبول قیلماق دن باش تارتی، سو نکرہ یروزیدہ اوزی، خولایگانچہ بوزوق الیش لر نے قیلماق غہ شتاب ایتمکان حال ده موسیٰ علیہ السلام دعوت قیلخان نرسہ لردن یوز اولوردے، پس ساحر لر نے و عسا کر ور عیہ لر نے جمع قیلدی، اولر غہ ندا قیلدی، و انار بکھ لاعلی قول باطلی نے دیدی۔

منا آیات کریمہ مضمونین استفادبولغان بومعنی لرابو السعود افسدے نینک قولی صحیح ایکانی غہ دلیل واضح دور۔

فَكَذَّبَ وَعَصَىٰ نَحْطُ پس فرعون اول آیت کبریٰ نے کوروب عقبی دن بے فکر و تامل حضرت موسیٰ نے تکذیب قیلدی، معجزہ سینی سحر آتادی، و ترمذ برله المد سبحانہ غہ نافرمانی لیق قیلدی، یعنی آیت کبریٰ ظهور غہ کلیب، رسالت امری نینک صحتی نے، و طاعت پروردگار نینک واجب لیغینی بیلگان دن سو نکرہ، فرعون لعین ترمذ برله المد سبحانہ شد و اقم عصیان قیلدی، چونکہ رب العالمین جل شانہ نینک وجودینہ بانکلیہ انکار ایتیمک غہ جرأت قیلدی، پس وعظمی نے کذب غہ عطف قیلماق افادہ بروی کہ فرعون دن صادر بولغان تکذیب، انداز تکذیب دور کہ اول جناب رب العالمین جل شانہ غہ نافرمانیق قیلماق غہ سبب دور، بلکہ عین نافرمانیق دور، یعنی اول لعین اول تکذیب قیلخان کیشی شے موسیٰ کلیم نینک تصدیقی واجب بولغان بر ذات ایکانینی کونکلی ده جزئی اعتقاد قیلیب توروب، تبلی برله انے تکذیب قیلدی، بوجہ ایذا اینیک تکذیبی نے عصیان و یلیب دور، واقع ده مطلق تکذیب نینک محصیت بولمک یعنی لازم کلما دیدور، اینیک او چونکہ احتمالی بار کہ اول تکذیب صدق متحقق بولمانان کیشی نے تکذیب ایتیمک بولغانی، تکذیب نینک محصیت بولمکی اجتی اینیک ترمذ و عنادون پیدا بولمک لیک جہتی دن دور بولمکی داکلی کذب اول تکذیب قیلخان کیشے نے اوزد عواسیدہ صادق، و جانب الہی دن مصدق ایکانینی نے اعتقاد قیلیب توروب انے تکذیب قیلغانی، فرعون لعین نینک موسیٰ کلیم علیہ السلام نے تکذیب قیلما غلیقی ترمذ و عنادون پیدا بولغان تکذیب دور، چونکہ موسیٰ علیہ السلام آیت کبریٰ بولغان قلب عصا وید بیضانی نے کور سانگان دن سو نکرہ، اول شقی قاشیدہ موسیٰ علیہ السلام نینک جانب الہی دن مرسل ایکانے متحقق بولدے، زیر کہ اول گمراہ کونکلی برله جزئی اعتقاد قیلدی کہ موسیٰ علیہ السلام نینک دست حق پرستیدن ظهور غہ کلکان معجزہ بر آیت باہر کبریٰ دور کہ بشر انکا معارضہ ایلاک متمتع دور، و اول المد سبحانہ نینک فعلی دور کہ انے موسیٰ علیہ السلام تولیدہ دعوائے رسالت ده تصدیقی او چون خلق ایتیب دور اول اول لعین نینک ساحر لر نے جمع قیلیب، اولر غہ موسیٰ ساحر دور انکا سحر بیلان معارضہ قیلیمک

تا آنکہ آدم لرغہ اشیک ساحر یعنی بیاد عوامی رسالت وہ کاذب یعنی ظاہر اولسون دیکھی اول
 لعین نینک باطل بیلان تعلق اتمیکی، و موسیٰ علیہ السلام نینک محاسنی نے دفع قیلماق نے
 ایستاکئی، و آدم لرغہ موسیٰ علیہ السلام نینک ایشی نے تبلیغ ایلاکی اوچون دور یوقسہ اول کوگی
 برلہ موسیٰ علیہ السلام نینک کور کوزگان معجزہ سیغہ بیج بر معارضہ ممکن بولماس لیغینی اعتقاد
 جزئی قیلورایدی، **تَشْرَآذَ بَرَ لَیْسَ حَی** نسطہ سنونکہ فرعون موسیٰ علیہ السلام دعوة
 قیلغان طاعہ پرورگارون، و اللہ نینک تو حیدی وحشیتی دن یوز اوپوردی، اللہ تعالیٰ نینک
 معصیتی وہ و سخطی غہ موجب بولغان نرسہ لرده عمل قیلماق غہ شتاب اتیکان حالده، یا کہ فرعون
 عصائے موسیٰ نینک اژدها بولغانینی کوروب تور قوب یوگوریک ده شتاب قیلغان حالده محاس
 دن یوز اوپوردی دیکدورے۔

فَحَشَرَ فَنَادَى پس فرعون ہمہ ساحر نے و عساگردا عوان لرینی یغدی پس
 اولرغہ ندا قیلدی، ہمہ قومی بیج بولغان مجمع ده بنفسہ ندا قیلدی، یا منادی واسطہ سے برلہ ندا
 قیلدی **فَقَالَ أَنَا رَبُّكُمُ الْاَعْلَىٰ** پس فرعون قومینہ دیدی کہ من سیز لر
 نینک اولوغ بینکر دور من، مندن باشقہ سیز لر نینک بیج ربینکیز یوقتور یعنی سیز لر نینک
 ایش لر نیکیز غہ ایگا بولنوجی لر نینک بارچہ سی نینک اوستیدہ من دور من، منینک بارچہ دن
 اعلیٰ ایکانیمده شک یوقتور دیدی، اوزینی اعلیٰ بیلہ وصف اتمیکی تحت ولایتی داکل ملک دائرہ
 لرغہ نسبتہ اوزی نینک فضیلتی نے اظهار ایلامک اوچون دور فرعون علویت نے اوہا قیلغاچ
 بولکلام مقابله سیدہ حضرت موسیٰ غہ جانب الہی دن ندا قیلندی کہ **اِنَّكَ اَدْنٰى اِلٰى عُلٰی** یعنی
 چونکہ ای موسیٰ سن البتہ ساحر لرغہ غالب دور سن حضرت موسیٰ نینک معجزہ ایلہ فرعون نینک
 ساحر لرغہ غالب اولمک لیکل فرعون نینک اوزنیہ غالب اولمک لیکیدور، حاصل بولکہ فرعون
 اوشبو قولی برلہ اوزی نینک آسمان وزمین و تاغ لرونباتات و حیوانات نے خلق اتیکان خدا
 ایکانیکل نے ارادہ قیلماوی، چونکہ بو معنی نینک فسادی ہرکیم غہ بالضرورتہ معلوم دور، و منہ شک
 قیلغان کیمسہ مجنون دور، اگر فرعون مجنون بولسہ ایدی البتہ اللہ سبحانہ طرفیدن انکا پنجم
 یبارک جایز بولماس ایدی، بلکہ اول فرعون صانع و حشر و نشتر غہ منکر بولغان، دہری ایدی، و
 آیتور ایدی کہ عالم نینک بیج الہی یوقتور تا کیم اول سیز لرغہ امر و نہی قیلغاسی، یا کہ سیز لرغہ اول
 رسول یبارگاسی، بلکہ سیز لرغہ تربیہ قیلغوجی و سیز لرغہ احسان قیلغوجی مندر من اوزگہ
 کیشی ایماس دور دیب۔

بعض علما آتیب دور کہ اول لعین عصای موسیٰ نینک حیثہ نہ اوپردی گمانینی کوروب اوزی
 نینک رسوال یعنی ظاہر اولغاچ انکا لایق بولیدی کہ بوسوز غہ آغیز آچماغاسی، چونکہ خوار لیق و عاچہ
 لیق ظاہر بولوب تور بولماس **اَنَا رَبُّكُمُ الْاَعْلَىٰ** دیکم، انکا چوک لایق بولور، پس بو آیت

دلالت قیلا دور کہ فرعون اول ہنگام وہ نیمہ سوزا تیکائی نی بیلما یورغان معنوتہ غہ اوخشہ بولغان
ایدی دیب

بیلگیل کہ اللہ سبحانہ فرعون لعین نینک افعال و اقوالی نے حکما قیلغاچ، انیک سو نیکدن انیک
اعمالیغہ یاراشور انکا قیلغان معاملہ سینی ذکر قیلیب آیتا دور فَاخَذَ اللَّهُ نَكَالَ
الْآخِرَةِ وَالْأُولَىٰ ۗ پس تو نے اللہ تعالیٰ اول فرعون نے دنیا و آخرت عذابا برلا یعنی
اللہ سبحانہ فرعون نے اول قیلغان نافرمانی سببی برلا دنیا و آخرت وہ توتی، انداغ عقوبت
قیلماق برلا کیم اول عقوبت نے کورگان، و انکلاغان لر عبرت آیب خوف وہ بولوب اول عذاب
غہ مؤدے بولادورغان یمان الیش لردن اوز لرینی تو سار لر، دنیا و اکی عقوبت اول لعین نے قوم
و اتباعی برلا بحر حمردہ اغراق ایتمکی، و آخرت داکی عذاب نار جہنم وہ لے قومی برلا اذراق ایلاکی دور
عرب لغتی وہ نکل بہ تنکیلا دیگان سوز یعنی فلان بدکار نے گناہیغہ کورہ انداغ عذاب قیلدی کولول
عقوبت اول بڈکار نے ایچجی اول فعل بڈغہ مؤد قیلماق دن اوزینی تارنگ غہ باعث، و اوز لر
آدم لر نے اول گناہ غہ اوخشہ بر گناہ نے قیلماق دن تارنگ غہ حامل بولدی دیگ دور چونکہ
اول بڈکار اول یمان کرداری سببی ایله معاقب بولغاچ البتہ انیک حالیدن عبرت اللغان کیشیلر
اول کیشی نینک حوالی عبرت اولوز پس انیک ارتحاب قیلغان گناہینی اول معتبر لر ارتحاب تنگ
دن تارینیور لر، انکال نینک تحقیقی و آخرت وادلی یار سید اکی منتشر لر نینک کلام لر کشف
البیان وہ تفصیل ایله ذکر قیلندی۔

آیتا منکہ بو آیت کریمہ فرعون لعین نینک کا قرینق ایله دنیا دن کیتکائیغہ، و حالت غرق وہ
آیتکان ایمانی قبول بولما فانیغی غہ دلالت قیلا دور، بعض کتاب لرہ انیک ایمانی مقبول
اولوب عالم دن پاک لبق برلا کیتکائیغی شیخ اکبر محیی الدین عربی قدس سرہ دن نقل قیلا دور لر،
متینک اعتقادیم بوکہ شیخ اکبر قدس سرہ الاطهر دن فرعون لعین نینک ایمانی مقبول یعنی بار
سیدہ نقل قیلینغان سوز اصلی یوق، بیکار و بیہودہ برسوز دور، حضرت شیخ اکبر جناب لر میاشا
کہ خلافت قرآن بولغان مونداغ برکلام باطل غہ آغیز اچخان بولغای حضرت شیخ نینک
فصوص الحکم کبی بعض مصدقا تیدہ بو بار دابا لفرض برلا سوز یازیلگان بولسہ شہد یوق کہ اول
سوز یہود لر طرفیدن مدسوس دور چونکہ اعدا و دین لر طرفیدن انکلام دین لر نینک بعضی سیغہ
شونداغ و سببہ لر وقوع غہ کلگان، عجب کہ اہل اسلام لچرہ مقتدا ی ملت بولغان بعض ارباب
علم و فضل لر مونداغ باطل برسوز نینک اصلی بار دیب گمان قیلماق ایله تأویل و توہمی بار سیدہ
اوز لرینی مشقت غہ سالیب کلفت جیکمیش لر و بعضی لر بوسوز نے حضرت شیخ مباحثہ طریقہ وہ
دیگان دیب اعتذار وہ بولغان لر بو توجیہ و اعتذار لر پارچہ سے ابرؤ من تیغ و آخر من سراب
دور چونکہ قرآن کریم وہ فرعون سلیہ اللعنتہ نینک گرفتار شقاوت ایدی اولوب ہر لکی عالم نینک

عذاب و عقوبتی غہ دو چار بولغانی صراحتہ بیان قیلینیب دور، حضرت شیخ دائما تلاوت کرتے رہے
 اشتغال کو گوزوب، اول کتاب سماوی نینک معنی سیدن کما بیننی واقف بولوب توروب،
 پنچوک موندلغ مخالف نص قرآن بولغان سوز نے تقریر و تحریق قیلا دور، حضرت شیخ نینک بوسو
 نے دیکھی بطریق مباحثہ بولغان دیب توجیہ قیلنجی علما رینینک نزدیکہ حضرت شیخ غہ افترا
 قیلامق ایلم اول جناب نے سوء ادب غہ نسبت برک حدیفہ جرات کو گوزا دور لر، حضرت شیخ
 قرآن کریم دہ سورۃ قصص دہ قولہ تعالیٰ و استکبر ہو وجودہ فی الارض بغیر الحق و ظنوا انہم الینا
 لا یرجون ۰ فاخذناہ و جودہ فنبذناہم فی الیم فانظر کیف کان عاقبۃ الظالمین ۰ وجعلناہم
 ائمتہ یدعون الی النار و یوم القیامہ لا ینصرون ۰ و ائمتنا ہم فی ہذہ الدنیا لعنۃ و یوم القیامۃ ہم
 من المقبوحین ۰ آیت لرینی، وہم اوشبو سورۃ کریمہ داکی فاخذہ اللہ نکال الآخرة و الاولی
 آیتی نے اوقوب اینک کلام الہی ایکانینی تصدیق قیلیب توروب، پس اینک صندیہ بولغان
 موندلغ یہودہ یا ظل سوز غہ بطریق مباحثہ بولس مو اغیز آجیب اوزینی اہل اسلام ایچرہ مبغوض
 و مطعون، و قولینی متروک اینک غہ پنچوک راضی بولسون، حالو کہ اول جناب اوزی فتوحات
 مکتبہ ۵۲-۶۲ بجی باب دہ ابد اوز خدان چیتما یدور فان طائفہ ل ذکر ی دہ آیتا دور (و ہؤلآء الچرمون
 اربع طوائف کلہا فی النار لا یخرجون منها وہم المتکبرون علی الدکفر عن و امثالہ ممن ادعی الربوبیۃ
 لنفسہ و نفاہ عن اللہ تعالیٰ فقال یا ایہا الملأ اعادتکم لکم من الہ غیری و قال انار حکمہ الاعلیٰ یرید
 انہ مانی السماء آتہ غیری) ۱۵۰-

فتوحات مکتبہ ایہ حضرت شیخ نینک آخر مؤلفاتیدور حضرت شیخ وفاتی دن مقدار او چیل
 ایلکارے اینک تالیفی دن فارغ بولیش، عبدالوہاب شرانی یواقیت دہ شونداغ دیب دور
 ابوبکر باقلانے دن نقل قیلینیب دور کہ ہمیش فبول ایما نہ ہولآء القومی من حیث الاستدلال
 ولم یرذلنا نص صریح انہ مات علی کفرہ۔ انتہی۔

ایتما مشکہ فرعون لعین نینک کفر برہ اولگانے دوزخ دہ مخلص بولکی، وہم اول لعین قومی بیلہ
 دوزخ اہلی نینک پیشواسی اولکی تو غریبہ قرآن کریم دہ متعدد سورہ لردہ نص صریح وارد بولوب
 دور، چنانکہ بوبارہ داکی نصوص قرآنیہ یوقاریدہ ذکر قیلندی پس امام باقلانی اوشبو نصوص
 صریحہ قرآنیہ دن باشقہ قیدلغ بر نص نے ایستایدور گمان قیلامن کہ فرعون شقی نینک ایمانے
 مقبول دیگان قول باطل حضرت شیخ اکبر قدس سرہ الاطرغہ افترا قیلینغان دیک، اوشبو قول
 سو امام باقلانے غہ افترا بولسہ کرک، چونکہ علم دن اندک بہرہ سے بار کیشہ فرعون قصہ سی تو غریبہ
 قرآن دہ وارد بولغان آیت لردن اول شقی نینک کفر برہ اولگانے مفاد اولما یدور دیک غہ جرات
 قیلاما یدور زبیر کہ اول کیمہ فاخذہ اللہ نکال الآخرة و الاولی نص صریحی ہیج برتاویل نے
 قبول قیلامس یعنی نے بیلا دور یقدم قومہ یوم القیامۃ فاوردہم النار و بس الورد المورود قول

کرمی اینک شقاوتی بار سیدہ نصّ جلی ایکنہ ایشا نادور پس بوقدر نصوص قرآنیہ نے
 اوقوب توروب امام باقلانے ولم یرون نصّ صریح ائہ مات علی کفرہ ویرمو البیتہ نقل
 مذکور باقلانے جنابی غہ افترا دور، جناب شیخ اکبر قدس سرہ الاطرہ حقیقہ والہ کہ مینیک اعتقادیم
 بوکیم اول جناب نصوص صریحہ قرآنیہ غہ مخالف بولغان موندغ سوزنے دیک دن برسے دور
 عمری وہ بر بار قرآن نے اوقوب اچید ایکی احکام و قصہ و امثال و امر نہی نے تدبر قیلغان کیشی
 بو سوزنے دیما دور پس شیخ اکبر کبھی عارف بالہ بچوک موندغ سوزنے دیدور بو مسکدہ حضرت
 شیخ غہ نسبتہ بو اعتقادہ دور من، و موندن اوزگ سوزنے باور قیلما سن، اللہ تعالیٰ حضرت
 شیخ حقیقہ بو اعتقادنی مینیک دلیم غہ سالیب، او بچاب غہ ظن و سوء ظن قیلماق دن منی
 ساقلغانی غہ کوب سپاس و ستایش قیلور من، الحمد لله علی ذلک حمد اکثر اکر

سونکرہ اللہ سبحانہ بوقصہ نے ختم قیلیب دیدی کہ ان فی ذلک لعیبرۃ لمن
 ینحشئ ۵ تحقیق اوشبو حدیث وہ یعنی موسیٰ علیہ السلام برلہ فرعون بد فرجام قصہ
 سیدہ اللہ تعالیٰ دن تورقغان کیشی اوچون البیتہ عبرت، یعنی تعجب قیلیب پند املماق
 بار دور

یعنی موسیٰ علیہ السلام بیلہ فرعون ماجرا الین عبرت آیب، اللہ سبحانہ فرعون غہ کردار بری نینک
 جزا سی اوچون عذاب و رسوایق یتکوز گائینی، موسیٰ علیہ السلام غہ غلبہ و نصرت روزی قیلغان یعنی
 تصدیق اتیب، اللہ دن تورقغان کیشی، البتہ اللہ سبحانہ غہ تمرد برلہ نافرمانین قیلماق دن، واللہ
 تعالیٰ نینک پیغمبر ربنی تکذیب ایلامک دن، اجناب قیلادور زیر کہ اول بندہ خائف اللہ تعالیٰ
 نینک امری برلہ فرعون غہ توشکان عذاب اوزلیق ہم توشماک دن تورقادور، واللہ تعالیٰ نینک
 بی شہبہ انبیاء و رسل لرغی نصرت برکی نے بیلادور بنا برین اللہ سبحانہ شاننی خدا دن تورقغان
 بولغان کیشی اوچون بوقصہ وہ عبرت بار دور دیدی، بو قول آئی نینک مالی پس ای معاند گروہ لر
 و محمد نے تکذیب قیلغوی ضلالت پڑوہ لر بز نینک اوشبو ذکر قیلغان قصہ میر دن عبرت حاصل
 قیلیک، یعنی مقرر سلیبیک کیم اگر سیز لر مو فرعون غہ و قومی غہ اوخشہ عقاب الہی نے واجب قیلادور
 غان افعال بدلر نے قیلماق وہ اولر غہ مشارکت ایستاسانک لر البتہ اوز لر نیکیز غہ عذاب الہی
 توشماک وہ ہم اولر غہ مشارک اولور سیز

حاصل بوکیم ائمہ سابقہ قصہ سیدہ کین کی انسان لر اوچون عبرت و موعظہ لر بار دور اذکار
 امت لر دن بعضی سی سلطنت و شان و فرمانی غہ، و بعضی سی شہمت و ارکانی غہ و بعضی سی
 اموال و سامانے غہ، و ہذا ایشایب، حق نے قبول قیلماق دن یا ش تاریقی لر و ہادی لر غہ
 تمرد کور گوزدی لر عاقبت اول نافرمانیق لری سببی ایلہ انتقام الہی غہ دو چار اولوب گرفتار
 عذاب و نکال اولدی لر پس کین کے امت لر غہ لازم و لا بد تور کہ اول قوم سالیقین ارسلاپ

ایٹکان عصیان و تمرد کی بمانیق لرنے ارتکاب ایٹک دن مجتنب بولغای لڑ و سلطنت و شان
 و اموال و سامان و جاہ و دولت و اعوان غہ مغرور اولوب، حق نے قبول ایٹک دن باسش
 تارتما غای لڑ کین گی امت لرنه ضرور دور کہ ایلا گای کی امت لرنیک احوالی دن ہر ہر امور دہ عیرت
 گیر بولغای لڑ مثلاً قیونرسہ اولرنیک نشو و نما و ازدیاد دولت لرنیغہ باعث بولوب، قیدارغ افعال
 اولرنیک جمع لرسے تارومار و پریشان اولمک غہ و دولت و حیثیت لری زوال غہ او چراب، اولر لری
 صفیو جہاں دن محو اولمک غہ سبب بولوب دور بولرنے اعتبار ایله تفکر و تامل ایلا گای لڑ ائم سابقہ
 احوالی دن ہر قیونکیمسہ غہ عیرت گیر اولمک حاصل اولمایدور، مگر اول کیشیفنہ حاصل اولور کہ اول کیشی
 اللہ سبحانہ نینک ہر برایش غہ وانا و توانا ایکانیغہ ایشانرب اینک عذابی دن تورقادر چنانچہ
 العاقل من و عفا بغیرہ ہمیش لرن غیر دن عبرت آیب انتباہ حاصل قیلماق باراسیرہ نہ بخششی
 آیتیب دور لرن شعر۔

چو برگشتہ بخشی در افتد بہ بند
 ازونیکختاں بگی بند پسند
 تو پیش از عقوبت در عفو کوب
 کہ سودی ندارد فحال زیر چوب
 برار ازگر میان غفلت سرت
 کہ فرودانماند جمل در برت

سو نکرہ اللہ سبحانہ او شو قصہ نے ختم قیلماق بوٹ غہ منکر بولغان قوم غہ خطاب قیلب آیتا
 دود ع آنتم اشد خلقا ام السماء ط آیا یر ایٹیک حیثیتی دن سیز لرقین راق
 مودور، پاکہ آسمان لرقین راق مود۔

بیلگیل کہ اللہ سبحانہ بوسوہ دا اول قیامت نینک قائم بولوشی غہ قسم قیلبی و قیامت نینک
 تورقونخ لوق مقدمہ لرنی، و کفر املی نینک اندہ خواروزبون بولمک لیگینی بیان قیلبی، سو نکرہ
 اولرنیک خطا بیدن یوزاویروب بطریق غیبت اولردن صادر بولغان انکار رجست غہ متعلق مقالہ
 لرنے حکایہ قیلماق غہ انتقادات قیلبی، سو نکرہ اوزی نینک قول کریمی فائما ہی زجره واحده
 برلہ اولرنه جواب برسنے یعنی امی منکر لرقیامت نینک بولوشی نے قین چا غلامانک، پس
 بدرستی کہ اول قیامت اللہ تعالیٰ نینک قدرتیغہ آسان و نیگیل دور بر صیغہ بیلان غینہ حاصل بولادور
 دیدی، الان قیامت نینک قدرۃ اللہ آسان یعنی نینک بیاننہ شروع ایلاب آیتا دور، ع آنتم
 اشد خلقا ام السماء، اسے منکر لرایا سیز لرنیک جتہ لرنیکیز نینک کیچک یلی و جسم لرنیکیز
 تا یعنی نینک ضعیف یعنی برلہ اولگاندن صونک سیز لرنے ایکنی باریر اٹک قیمن راق مودور یا آسمان
 لرنیک با وجود جسم لری نینک چونک اوقی و تالیفت لری نینک قوی یعنی برلہ بیج بر مادہ سیز اولرنے
 یر اٹک قیمن راق مودور، بو استغمام تقریری جوابیدہ اول منکر لراسمان لرنیک یر اٹیک قیمن راق
 دور دید اقرار قیلمای چارہ لری یوتثور، پس اولرنه آیتک لازم بولادور کہ ای بے عقل لرن
 سیز لرنیک نزد سیکیزدہ یر اٹیکلی ہمہ دن و شوارد بولغان نرسہ نے یر اٹک غہ قادر بولغان

ذات چوک ایکچی بار سیز نے یراتمک غہ وحشر اتیک غہ قادر بولما پدور، حال بوکم بوایش اولغی امر غہ
نسبہ اینک آسان و اینک بیگیل برام دور، پس موندلغ بولغاچ سیز نے ایکچی بار تیر کوزمک
نینک الد سجانہ غہ مقدور بولکی اولی و ائلیق ایکانے مقرر دور، پس چوک بوایش غہ انکار قیلما سیز
بواکی امر میانہ سید کی تفاوت یعنی بری نینک ینہ بری دن اصعب بولکی ابخج مخاطب لر غہ
واولر نینک قدر تے و تقدیر لیز نسبت قیلماق برلہ دور، و الا الد سجانہ نینک قدر تیغہ نسبت
برمک ده ہر ایک امر بر دور، ایک سی نینک میانہ سیدہ اصلا تفاوت یو فتورک

سونکرہ الد سجانہ سماء نے یراتغانی نینک کیفیتی نہ اشارت قیلیب آیتا دور، **بَدَّهَا**
رَفَعَ سَمَكُمَا فَسَوَّاهَا اللہ تعالیٰ اول آسمان لر نے بنا قیلدی، یعنی اول آسمان
لر نینک بلند لیکلے تے تو لابند کوتاردی پس اول آسمان لر نے تسویہ قیلدی (یعنی اول لے بیچ بر
فطور و نقصان سیز تمام قیلیب ہر برینی مناسب اور تیغہ قویدی) سمک لغت ده بلند قیلماق نے
و سقف نے و ہر نرسہ نینک یوقاری طرف غہ بولغان ارتفاعی نے وہم پویے و قامتی نے آیتورک
و سلف دن روایت قیلینخان اثر لہ سمک بنا معنی سیدہ کلیب دور الد سجانہ اول قول کریمی
بنا بیلان سماء نینک کیفیت یرا تیلیش نے بیان قیلدی، سونکرہ کیفیت بنا نے تورت و جب برلہ
بیان قیلدی۔ اول ارتفاعی غہ متعلق نرسہ نے بیان قیلیب **رَفَعَ سَمَكُمَا دِيدِي** یعنی آسمان لر نینک
یوقاری بیغی نے یا کہ سقفی نے بلند کوتاردی، کیفیت بنا نینک ایکچی وجہی نے بیان قیلیب
فَسَوَّاهَا دِيدِي، یو وجہ نینک تفسیری ده اوچ احتمال روادور بریخی احتمال آسمان لر نے ہمہ عیب و
نقصان دن سالم لیق ده، رنگ و سائر اوصاف ده ہمہ سی اوختناش بولمک ده، اجزا الرینی
بر بر تیغہ معادل قیلدی دیک دور، ایکچی احتمال بلند لیک و پست لیکده اجزا الرینی مختلف قیلما سی
ہر سینی برابر قیلدی دیک دور، یعنی سماء نینک اجزا الرینی نینک بعضی سی بعضی سیز نسبت مرکز
بقین رلق بولما سی، بلکہ مرکزہ یرا علیق ده جمیع اجزا الرینی برابر قیلدی دیک دور، بوا یہ سماء نینک
گرہ لیک تیغہ اشارت دور، علمالردیمیش لر کیم اجرام علویہ نینک بر فاعل مختار غہ مفتقر محدث لیک
ثابت بولغاچ، پس اولر نینک گرہ بولکی دن دین غہ نیمہ ضرر بولادور، اوچونچی احتمال اجرام علویہ
نینک کمال وزیتی بولغان کوکب دد و اثر کبی نرسہ لر نے اندہ یراتمک ایله آسمان لر ایشی نے
اتقان ایله تمام قیلدی دیک دور، عرب کلای ده تسویہ نے تمام و اصلاح معنی سیدہ استعمال
ایلاک شائع دور، **الد سجانہ کیفیت بنا نینک اوچونچی وجہی بار سیدہ دیدی کہ وَاَخْطَشَ**
لَيْلَهَا وینہ اللہ تعالیٰ اول آسمان لر نینک یکجہ سی نے قرانکلو قیلدی، کیفیت بنا نینک
تور تیغی وجہی ده دیدی کہ **وَاَخْرَجَ صُحُفًا** وینہ اللہ تعالیٰ اول آسمان لر نینک
کوندونینی ظاہر و آشکارا ایلا دی۔

لیل و نہار نے سماء غہ اصافہ قیلماقی نینک اوچوندور کہ حرکت دوران فلک برلہ علو مٹ

بولغان غروب و طلوع شمس سببی برلہ کچھ و کوندوز پیدابولادور، ضحیٰ شمس نینک روشنائی
دور کوندوز دن ضوہ شمس برلہ عبارت کلتورک محفل نے اوزی غہ حلول قیلغان نرسہ نینک اشرفی
نینک اسمی برلہ تسمیہ قیلغان دور چونکہ کوندوز نینک کچھ اوزرہ بولغان فضیلتی ابخک کوندوز نینک
شمس نینک نوری و روشنائی غہ مشتعل بولغانے جہتیدن دور نورو ضوہ شمس ایسہ نہار غہ حلول
قیلغان نرسہ نینک اشرفی دور پس بو جہتدن نہار نے ضوہ شمس ایلہ تسمیہ قیلیب دور کذافی حاشیۃ
الشیخ زارہ۔

المدیحانہ خلق سماء کیفیتی نے بیان قیلغاندن کین زمین نینک کیفیت خلقی نے ہم انکا تالیج
قیلیب دیدی کہ **وَ اَلَا زَهْرًا بَعْدَ ذَلِكَ دَخِلَهَا** و موندن کین (یعنی سماء نے بنا
ایلاب نینک کچھ و کوندوزینی ظاہر قیلغاندن صونک) المد تعالیٰ نے انسان لرو حیوان لرنینک
سکونت و قراری غہ لایق و قابل ایلاب یایدی۔ و حاکما اہل لغت و تفسیر اتفاق ایلہ بسطہا معنی سیدہ
دور اما قولہ بعد ذلك بار سیدہ اہل تفسیر بر نیچہ و جہر بیان قیلیب دور لرن۔ بعضی لرن بعد قبل معنی
سیدہ دور چنانچہ **وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِن بَعْدِ الذِّكْرِ** وہ من قبل القرآن معنی سیدہ کلیب دور
و ہم بدلی نینک قولی ہ

حمدت الہی بعد عودہ اذبحا حراش و بعض الشراہون من بعض

دہ بعد قبل معنی سی دہ کلیب دور دیر لرن موندنک ایلہ زمین نینک آسمان دن ایلنگاری خلق
و بسط قیلغانے یعنی غہ ذاب او لور لرن و آیتور لرن المدیحانہ نینک قولی **هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَنَافِيَ الْأَرْضِ**
بجیعا ثم استوی الی السماء فسوینہا سبج سموات، زمین نینک آسمان دن ایلنگاری یرا تیلیب
قابل سکونت قیلغانے یعنی عدولالت قیلا دور دیب، و بعضی لرن بعد معنی سیدہ دور بعد ذلك
مع ذلك دیک دور بو معنی قولہ تعالیٰ **لَا تَحْتَلِ بِعَدْوَالِكُ** زنیم دہ کلیب دور کہ معنی سے مع
ذلك دیک دور و بعد نینک مع معنی سی دہ کلکی عرب لغتی دہ شایع دور دیر لرن۔ بو قول سلف
دن ما تور بولغان اثر لرنہ مجاہد دن طرق متعددہ برلہ و اعش دن و سدی دن روایت قیلغان دور
و بعضی لرن دیب دور کہ بعد اوز معنی معروفی دہ دور کہ اول قبل نینک صدی دور لیکن موندہ یعنی
المدیحانہ یتہ آسمان نے بنا و تسویہ قیلیب اولرن نینک کچھ سی نے قرانگو و کوندوزینی روشن
قیلغان دن کین زمین نے یایدی دیک دہ زمین نے خلقت سما دن سونک یرا انکان لیک نے
ایجاب قیلا دورغان سبج برو جو یو تھور چونکہ کلام عرب دہ دخو یا یک و چوز مک معنی سیدہ
کیرلا دور آیت نینک معنی سی ایسہ بو ذکر قیلغانے ایش لرون سونک زمین نے نبات اوتنگ
دہ قیلیب یایدی دیک دور خلق ایتی دیک مفہوم اولما دور ابن عباس جناب لریدن
نقل قیلیب دور کہ ہمیش المدیحانہ اولاز زمین نے یرا تہی و اندہ جمیع حیوانات لرنہ لازم
بولادورغان قوت کبی نرسہ لرنے تقدیر قیلمدی اما زمین نے بسط قیلما دی سونکہ سمانے

خلق ایتھک گہ قصد ایتی، پس آسمان لرنے تی قات قیلیب سوویہ قیلدی، سونکرہ موندن کین زمین
پایدی، پس اول زمین دن اینیک سولرینی و چراگاہ لرینی چقار دی، و تاغ لرینی اندہ ثابت و
برقرار قیلیب اور نانتی دیب کہ ابن جریر طبری آیتا دور کہ ابن عباس دن نقل قیلینخان بوقول تنزل
حکیم دلالت قیلخان معنی غہ اشبہ دور چونکہ اللہ جل شانہ و الارض بعد ذلک دحاہا دیب دور
و معروف دور کہ بعد لفظی نینک معنی سے قبل معنی سی نینک خلا فیہ دور۔ اھ۔

یعنی بوقول غہ قابل بولغان لر بو ذکر قیلینخان و جبرائیلہ بو آیت ایلہ سورہ حم السجدہ و الی آیت
اور تاسیداکے تناقض نے دفع قیلماق نے ایستایدور لر تو ضیحی بو حکیم سورہ فصلت و الی آیات
کریمہ یعنی زمین و اندہ کے اشار خلقتی نے بیان قیلخان دن سونک ثم استوی الی السماء وہی
دحاہا قول کریمی اشعار قیلادور کہ زمین نینک یر ایتلمکی سما نینک یر ایتلمکی دن ایگاری واقع
اولیش چنانکہ ابن عباس جناب لری بوقول غہ قابل بولیش لر بو سورہ کریمہ داکے وارض بعد ذلک
دحاہا قول کریمی زمین نینک یر ایتلمکی سما نینک یر ایتلمکیدن کین واقع اولغانغہ دلالت قیلادور
چنانچہ فتادہ و سدی بوقول غہ قابل بولیش لر ظاہرہ قرآن کریم نینک بو آیت لری بربر لرغہ منافی
دور لر پس بو تناقض جو ابیدہ مفسر لر ابن عباس جناب لریدن نقل قیلینخان روایت نے بیان
قیلیب آیتا دور کہ اول زمین نے یر ایتلمش، سونکرہ زمین نے یر انکا دن کین سما نے یر ایتلمش سونکرہ
سما نے یر اتغان کین زمین نے یا رب بسط قیلیمش دیب، لیکن قاضی بیضاوی رحمۃ اللہ علیہ
بوجواب نینک ردی غہ اشارت ایلاب سورہ فصلت دہ کے ثم استوی الی السماء تفسیری دہ
آیتا دور (وظاہر بو حکیم ثم لفظی زمین و آسمان نینک یر ایتلمکی آرسیدہ کی تفاوت او چون دور مدت
وزمان داکی تراخی او چون ایما س دور، چونکہ موندراغ بولغان دہ قولہ تعالیٰ و الارض بعد ذلک دحاہا
غہ تناقض لازم کلا دور، حالبوکہ زمین نے بسط ایتلم لبق زمین نینک اوستینغہ تاغ لرے خلق
ایتھک دن مقدم بولغان) قاضی رحمۃ اللہ نینک جواب مذکور ردی غہ اشارت قیلخان قولی (وَدَّخُوا
مُقَدَّمُ عَلٰی خَلْقِ الْجِبَالِ مِنْ قَوْمًا) جملہ سیدور، موندیک تقریری بو حکیم ارض نے یا ربک یحوک
سما نے خلق ایتھک دن کین بولادور، حالبوکہ آیت کریمہ ثم استوی الی السماء اشعاری غہ کورہ سما
نے یر ایتھک تاغ لرے زمین اوستینغہ ثابت و برقرار قیلماق دن، و زمین نینک خیر و برکاتینی تولا
قیلماق دن یعنی زمین دہ اشجار و نبات و حیوان لرے وجود غہ کلورک دن، و زمین نینک اقواتی
نے تقدیر ایتھک دن متا خردور، و بیچ پوشیدہ ایما س دور کہ بو احوال لر نینک متحقق اولمکی ممکن
ایما سدور مگر زمین مدحہ و منبسط بولغاندن کین، اما تاغ لرے زمین اوزرہ ثابت قیلما غیب نینک
بسطیدن کین بولمکی امر ظاہر دور، و اما زمین نینک نیزی نے تولا قیلماق ایسہ اول اشجار و نبات و حیوان
لرے زمین دہ یر ایتھک غہ تفسیر قیلیمش دور بولیش لر نینک وجودی زمین نینک منبسط بولغاندن
سونک بولمائی بیچ ممکن ایما س تور و شونکا اوخستہ زمین دہ اقوات نے تقدیر ایتھک مو، زمین

نیک اقطار و اطراف متمیز اولک لیکتہ متفرع دور و سما نیک یرا تیلکی بو احوال مذکورہ دن کین بونغان
 بو احوال لر زمین نیک بشطی دن کین بولغان یعنی ثابت بولغاچ دحوارض نیک خلق سمان کین
 بولک یلکی محال اولور چونکہ قولہ تعالیٰ ثم استوی الی السماء اقتضاسی چه سما نیک خلقی دن ایلکاری
 بولغان احوال مذکورہ غہ دحوارض نیک متقدم اولکی ضروری دور یعنی سورہ فصلت دہ ذکر قیلینغان
 آیات کریمہ مضمونچہ زمین اوستیدہ تلغ لرنے برقرار قیماق، وزمین نیک خیر بنی تو لا قیماق، یعنی
 انواع نبات و حیوانات نے اندہ یراتمک، وزمین اہلی نیک قوت لرینی اندہ تقدیر ایتک، سمانے خلق
 ایتک دن مقدم دور، بوزر لر ایسہ زمین مدحو اولمای وجود پذیر اولک ممکن ایماس دور پس
 بچوک دحوارض خلق سمان کین بولا دور پس دحوارض خلق سمان دن متأخر اولک روا بولما غاچ
 جواب مذکور جواب بولک غہ شایان بولما یدور جواب اولما غاچ تناقض مذکور نے دفع قیلا مایدور
 بلکہ وَالْأَرْضُ بَعْدَ ذَلِكَ دَحَاهَا نے ظاہری اوزرہ باقی قویب، بو آیت داکی ثم نے ہر اکی یرا تیلکی
 میانہ سیدکے تفاوت غہ دلالت اوچوندور دیک مناسب دور یعنی سحسب رطوبہ اونی دن اعلیٰ غہ
 ترقی اوچون قیماق کرک، زیرا کہ قولہ تعالیٰ اَنْتُمْ لَتَكْفُرُونَ دکی خطاب معاندین متمرین غہ دور
 معنی آیت اسی معاند لر آیا سیز لر ہر آینہ کافر بولا سیز لر موند غہ بے نظیر ذات قدیر غہ کہ زمین نے اکی
 کوندہ یراتتی، موند غہ موند غہ ایش لرنے قیلدی، موندن اولوغراق ایشی بو کیم حکمہ آیتہ سے
 آسمان لر نے یراتمک نے استعدا قیلدی، حالو کہ اول برشتی حقیر تو لون دیک ظلمانی ایدی دیک دور
 آیتا مشکہ قاضی رحمہ اللہ نیک کلامی شرحی دن مفہوم اولادور کہ قرآن کریم دہ آسمان وزمین خلقتی
 بار سیدہ ذکر قیلینغان آیت لردہ ثم و بعد کلمہ لر نے کلتور مک، آسمان زمین خلقت لرے میانہ
 سی داکی مدت نیک تقدیم و تاخیری فی بیان قیماق اوچون ایماس دور، یعنی آسمان وزمین نیک می
 جینک ینہ بری دن ایلکاری یا کین یرا تیلگان لیک نے بیلدور مک اوچون ایماس دور، بلکہ مشکہ
 صالح و یا بحث و نشور بولغان کافر غہ دلیل و حجت کلتور مک دہ گانا اونی دن اعلیٰ غہ ترقی ایتک
 و گانا مشکہ لر غہ نسبتہ بعد دلائل بولغان نرسہ نے ذکر ایتکان دن سونک اولر غہ نسبتہ اقرب دلائل
 برلہ استدلال ایلامک اوچون دور، مثلاً سورہ بقرہ داکی هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مِّنَ الْاَرْضِ جَمِيعًا
 ثُمَّ اسْتَوَىٰ اِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّيْنَهَا سَمٰوٰتٍ قَوْلِ كَرِيْمٍ داکی ثم کلمہ سے زمین نیک یرا تیلشی
 آسمان نیک یرا تیلشیدن ایلکاری بولغان یعنی نیک بیلے اوچون بولغان دیک، او شہ سورہ
 نازعات داکے وَالْاَرْضُ بَعْدَ ذَلِكَ دَحَاهَا موزمین نیک خلقتی سمان سونک بولغان یعنی نیک
 بیانی اوچون ایماس دور، بلکہ سورہ بقرہ داکے آیت کریمہ عقل صواب آیین ارشادی برلہ یورمای
 ہوا ای نفس غہ تبعیت ایلاب، جمل وغزور برلہ الدذوالجلال غہ کافر بولغان نادان لرنے کفر دن
 لرحر قیماق دہ المد عظیم الشان نیک قدرت عظمت آیاتی بولغان نرسہ لر برلہ دلیل کلتور مک
 اول المد قدیر نیک زمین و اندہ کی جمیع نرسہ لرنے یرا تیلکی برلہ دلیل کلتور کان، اول المد قدیر

نٹیک زمین و اندہ کی جمیع نرسہ لرنے یراتمی بر دل لیل کلتور کان دن کین استدلال دہ اعلیٰ غہ ترقی ایلاب
خلقت سما بر لہ حجت کلتور مک اوچون دور یعنی آیتا دور کہ اسی کا فر لہ السد ذوالجلال قدر غہ پنجوک انکار
قیلا سیز اول المد انداغ ذات قدیر دور کہ سیز لرنیک فائدہ لرنیکیز اوچون یردا کی ہمہ نرسہ لرنے
یراتمی، تاکہ سیز لرنے کوروب عبرت ایب بولرنے یراتنوجی البتہ بر صانع بار دیب المد نٹیک پار یعنی
غہ دبر یعنی غہ اقرار قیلائی سیز لرنیب، سو نکرہ سیز لرنہ دلیل کور ساتا دور کہ، المد تعالیٰ آسمان نے یراتماق
غہ قصد ایتمی، پس انی تہی قیلیب بے فطور و نقصان تمام قیلدی، و بسورہ داکی و الارض بعد ذلک ماہا
دن مراد منکر لعث و حشر بولغان کا فر غہ خلقت سما بر لہ حشر و نشر نٹیک ممکن لیکینہ دلیل کلتور گاندن
سونک منافع بے شمار غہ مشتمل ایکانے منکر لرنیدہ اظہر بولغان، و اور نٹیک مصالحی نٹیک تعلق انکا
اکثر بولغان، نرسہ بر لہ استدلال ایلامک دور یعنی المد تعالیٰ آیتا دور اسی منکر لعث بولغان کا نرسہ
رسیز لرنیک قاشینکیز دہ سیز لرنے یراتماق دشوار راق مویا کہ آسمان لرنے یراتماق قین راق مویا
البتہ آسمان لرنے یراتماق قین راق دیب بیلا سیز، اسی بے عقل رسیز نٹیک نزدیکیز دہ یراتماق
ہمہ دن قین راق بولغان آسمان نے المد سجائہ بنا قیلدی، و ارتفاعی نے بند کورتا روی، و اولے بیج
برعیب و نقصان سیز بر برینی اور نیکہ مناسب اور نیکہ قویدی، و کچھ سینے قرانکو و کوند و زینی روشن
قیلدی، بوزرسہ لرنے یراتماق غہ قادر بولغان صانع قدر سیز لرنے اولکا نٹیکیز دن سونک تیر گوزمک غہ
و حشر قیماق غہ قادر ایماس مودور۔ اسی جاہل لراگر عقل قاصر نیکیز اجرام سماویہ نٹیک وجودید کی آیات
قدرت نے تأمل قیلیب انٹیک ایلہ استدلال ایتمک غہ بتوشناسہ موندن سونک سیز لرنہ عائد منافع
بیشمار یعنی بولغان، آیا نیکیز آستید کی زمین نٹیک خلقتی بر لہ سیز لرنہ دلیل کلتور امن، کورما یسیز مویا
سیز انسان لرنیک مصالحی غہ مخزن بولغان زمین نے، المد قدر قدرت کاملہ سے ایلہ سکوت غہ لایق
اقیب یایدی، و اندن چشمہ و نہر لاری قیلدے، و سیز لرنیک فائدہ نیکیز و چار پار نیکیز معیشتی اوچون
مرعی لرسید قیلدی، و فوائد کثیرہ غہ منبع بولغان تاغ لرنے زمین اوستیدہ ثابت، و استوار قیلیب اور
ناتمی، آیا بولایش لرنے قیماق غہ قدرتی تیمکان خداوند قدر سیز انسان لرنے اولکا نٹیکیز دن سونک
قہر دن تیر گوزم حشر قیماق غہ قادر بولما یدور مودیب، منابو سورہ دا ذکر قیلینان آیت رود حشر و نشر
مکن ایکانیکہ اجرام علویہ و آیات سماویہ خلقتی ایلہ استدلال ایلا گاندن کین، دلائل جتیدن انسان لرنہ لرنہ
اقرب بولغان آیات سفلیہ خلقتی بر لہ دلیل کلتور ب دور۔ بو آیت داکی بعد کلمہ سی بیان استدلال داکی
بوعیت غہ محمول دور یعنی اجرام علویہ خلقتی نے بیان قیلغان دن کین اجرام سفلیہ خلقتی نے ذکر قیلاسن دیک دور
انداغ کہ عرب و عجم تیل لریدہ مونداغ حمل قیماق لرمعروف و مشہور دور موندکے بدیت وجود داکی بوعیت غہ محمول
ایماس دور پس مونداغ ایسہ قرآن کریمہ کی آیت لردن زمین و آسمان نٹیک خلقت دہ تقدیم و تاخیری صراحتہ مفہوم
بولمای دور بلکہ سورہ انبیادہ ذکر قیلینان آیت کریمہ افادہ سیخہ قراغاندہ آسمان و زمین نٹیک اصل خلقت دہ
مادہ لری بر بولوب سو نکرہ قدرت قوی بر لہ بر بر لری دن آیر نیکان لرنہ چنانچہ آیت کریمہ اولم یرا لرنہ کفر

انَّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا دَن بُو معنی مفهوم اولادور، معنی آیت آیا کافر لبیلما پدور رتو
 آسمان وزمین لر بر لر بغیه یا پیشکان بر ماده ایدی لر پس بیز اولر نے بر بریدن آیردوق؛ بو آیت کریمه بضمون چیچ
 آسمان وزمین اصل خلقت ده بر لر بغیه یا پیشیب بر کیلیشکان بر کره عظیمه بو لمیش لر سوکره حکمت آلیه ایله
 بر بربری دن آیر یلیش لر آیر یلیگاندن سوئک زمین ده تلغ وانهار و نبات و حیوان وجود غه کلکان و سماء
 تیی بولوب نجوم و کواکب و دوائر ایله تسویه قیلینغان؛ لیکن بوالیش لر اول آسمان غه بولغان مو؛ یا که زمین ده
 انهار قیلینغان مو؛ نقص قطعی بیله معلوم ایماس دور۔ اما حاضرگی زمان داکي یا دور و یا فلا سفه لرے آیتا دور
 کره؛ ابتداءه کچیک کچیک ذرات لر کرب او لوب بر کره پیدا اولمیش؛ بو کره طبیعت قانونیته موافق اوز
 مخومی ده دور قیلیب مشتعل بولمیش؛ واندن اوشوششمس موجود بولوب مونیک دوری نینک متعاضا سیده کوره باشقه
 کواکب اندن جدا بولمیش؛ سوکره هر بربری بر کره اولوب اوز مخوریده دور قیلماق غه باشلامیش؛ پس اوشبو بیز بنی آدم
 سکونت قیلماق ده بولغان کره زمینمه شول شمس دن آیر یلیگن کوب لر نینک بری بولوب گردش قیلماق غه باشلامیش
 بر مدت دن سوکره انینک سطح ظاهری سی ساؤ و ماق غه باشلاب حاضرگی طبقات الارض تشکل اولمیش؛
 سوکره مختلف ماده داکي عنصر لر دن اول نباتات سوکره حیوانات سوکره انسان پیدا اولمیش دیب در چنانچه
 بو توغریده بر مونجه سوز لر سورّه نیاده ذکر قیلیندی)۔

منایا ور و یا فیلسوف لر ی نینک اجرام علویه و سفلیه بار سید لکی نتائج نظریه لسه بودور۔ بر نینک عصری علما
 لر بیز دن بولغان ضیاء الدین الکمالی نام فاضل قرآن کریم دن باره دامفاد اولغان نظریه لر فیلسوف نکره
 لر نظریه لر بغیه مطابق قیلماق لے ایستاب آیتا دور قرآن کریم نظرنده سیاره لر اولاً بر لر بغیه قوشولغان بر زور کره
 مجتمه ایکانر سوکره قدرت قوتی ایله بری سی آرقه سیدان بری سی نوبت بر لر آیر یلیب وجود غه کلکان لر قرآن
 کریم نینک بیانیته قراننده بر یوقاری جرم دن آیر یلیب وجود غه کلکیدور دیک کی بر یوقاری جرم دن آیر یلیگن
 بر جزء دور؛ مونکا دلیل سورّه انبیا داکي اوتوز ونجی آیت اولم یز الذین کفروا ان السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ کَانَتَا رَتْقًا
 فَفَتَقْنَاهُمَا قول کریمی دور؛ بو آیت ده بر نینک جرم علوی دن آیر یلیگان بر جزء ایکن لے آشکارا بیان قیلیندی دور
 بر نینک جرم علوی دن آیر یلیگان بر جزء ایکن لے قرآن نینک صریح بیانی ایله ثابت بولغاچ؛ ایدی شول جرم علوی
 بولغان کره عظیمه خاصه لر ده و حال لر ده نه روش ده بولسه؛ برهم اول خاصه لر ده مشترک اولمک لیکه طبیعی دور
 کانتار تقا نظمی بر جرم عظیم علوی نینک هر اکی سی کی وجود حال ده اثبات وجودا تمیب دور دائمی ده بولغان
 لیک رینی آنکلا تا دور؛ برم علوی اورتا حالیده بومیش ایکان برهم اول دور ده ادت حالیده بولمکی لازم
 اولادور اتقما نقص بودور یرده آتش دوری اوتکاندن سوئک طبقه حاصل بولمک دوری کلیمش دور طبقه
 طبقه حاصل اولمکیغ سبب بر نینک جرم علوی دن یراق فضا ده سوغوق هواده زهر یرده حرکت ایکن غه قوی بولمک
 بر شول فضایی بارده مدتی معلوم بولما غان زمان لر حرکت ایکن لیک ایکن دن بر نینک اوشبون قات لر ی ساؤ و
 بر مدت حاصل قیلیب دور؛ عاقبت طبقه و قشر پیدا اولمک غه باشلامیش؛ بر غه قشر ظهور غه کلک کره باشلا
 گاندن سوئک آهسته آهسته طبقه لر یا سیک غه باشلامیش دور؛ مونکا قرآن کریم ده دلیل لر کوب دور

یعنی اللہ سبحانہ نے ہمارے ہوا و فراش و بساط قیامنا یعنی بارائیدہ کیلگان آیت لکوب دور و یک کہ قرآن کریم مخا و غیر
یروہ انواع تبدل و تکامل سایدہ ہلکہ لرحاصل اولوب عالم انسان یا شامک غہ موافق و در غہ کلیب نیروشمیش
دور الخ - استی -

حدیث دہ ابن عباس رضی اللہ عنہما دن روایت قیلینب دور دیمیش کہ اللہ سبحانہ خلق اتیکان نرسہ نینک اولی بر
جوہرہ دور کہ طول و عرضی اون مینک میل لبق مسیرہ ایچہ مینک میل لبق مسیرہ بس اللہ تعالیٰ ہیت بر لہ انکار نظر
قیلیدی پس اول جوہرہ اول نظر دن ایریب اضطراب غہ کیلیدی سوکرہ اول جوہرہ دن برقراتون تونوز فالدی
دیوقاریغہ اور لک، و سو اوستیدہ کو پوک جمع بولدی و اول کو پوک سونینک یوزیدہ باقی قیلیدی پس اللہ تعالیٰ
اندہ تور و غلوق نے خلق ایتمی و اندن زمین نے پیدا قیلیدی و اما تونون پس یوقاری غہ اور لاب کوتاریغہ
پس اللہ تعالیٰ اول یوقاریغہ کوتاریغہ کان تونون دن آسمان نے یرا تتی دیب -

آیتا منک یوقاریغہ کرمیہ کاتار لقا نفتقنا ہما تفسیریدہ آیتو لگان زمین و آسمان نینک مادہ مخلقت
ری بولغان کرہ عظیمہ و شبو حدیث دہ ذکر قیلینخان جوہرہ دن عبارت بولسہ موجیدایاس دور جوین دہ ضیا کمالی
بیان قیلخان دیک زمین جرم علوی دن آجر لغان ہر جزو بولمائی بلکہ سما اندن آیریلیب یوقاری اور لغان تونون
دن بولغان بولادور اولی یوکیم و ندر غہ بارہ دقرآن و حدیث دن صریح بر دلیل و سند بولماتا غہ طن و تخمین بر سوز
قیلمائی انینک علمی نے اللہ سبحانہ غہ تفویض قیلماق دور چنانچہ امام رازی رحمہ اللہ آیتا دور بیگیل کہ منینک اشالی
شیئ لردہ کتب حدیث غہ رجوع اولی دور اصہ -

سوکرہ اللہ سبحانہ زمین نے لبط قیلخانے نینک کیفیت بیاننی قیلیب آیتا دور آخروج و مہمک اصاعہا
و مہر عہا ان اللہ تعالیٰ اول زمین دن انینک سوینی و اول تانادور غان نبات لینی چقاردی یعنی اللہ تعالیٰ
یردن چشمہ لچقارماق و نہر لرجاری قیلماق ایلہ زمین نینک سولینی پیدا قیلیدی و ہم انسان لرغہ و حیوانات لرغہ دور
بولادور غان نبات لرغہ اوندوردی ماء و مرعی نے زمین غہ اضافہ قیلماق و انکا نسبت ایتمک اول ایکی سی نینک
یردن ظهور غہ کلماک لیک لرغہ کورہ دور -

اللہ سبحانہ قول کریمی ماہ و مرعہما بر لہ خلق غہ قوت و متلع بولمک ادچون یردن چیقخان نرسہ لربا چرسینہ ارشاد
قیلیب دور ہر حقان تامل قیلماک بیطامن کہ انسان لر نینک دنیا دا وجودی بر لہ لذت یاب اولوب خوش بولادور
نرسہ لرعی نینک بارچہ سے نینک اصلی سوو نبات دور مرعی دن مراد بوردہ انسان لر و چار پار لریدور غان نرسہ لردہ -
و الجبال اذ مسہاں و ہم تلغ لرغہ اللہ تعالیٰ لرغہ ثابت قیلیب محکم اور ناتی یعنی زمین اوزنی نینک
ایچدہ کی تونوز فانا دور غان مادہ لر نینک تونوز فاتی بر لہ تمناہی حرکت لاینب اوستیدہ کی ساکن لر نینک آرام و معیشتی
غہ خلق تیماسون دیب اندہ تلغ لرغہ ثابت و ہر قرار قیلیدی دیک دور -

لغبت عرب دہ رسو و رسو ثابت و ہر قرار بولمک و ارساء ثابت و ہر قرار قیلماق معنی سیدہ دور قرآن کریم دہ تولا
تلغ لرغہ رو ہی دیب آتاب دور معنی سی ایسہ ثابت و ہر قرار بولمک و ارساء ثابت و ہر قرار قیلماق معنی سیدہ دور قرآن کریم دہ تولا
ثابت و ہر قرار لینی اول نینک ذوات لرعی اقسما سیدن ایماں دور بلکہ اول اللہ قاہر قیدر نینک ارساء ایلا کی بر لہ

ثابت و برقرار دور رہے اگر اللہ قدیر نینک ثابت و محکم قیامتی ہو لہذا سہ ایسی اول تلخ زمیں نینک ثابت و برقرار اول کی فہ سبب ہو لگ بویان تو رسون اوز لری مو ثابت ہو لباس ایسی لری

تلخ زمیں غلقتی داکل حکمت و منفعت لرشحی سورۃ فاشیہ وہ قولہ تعالیٰ **وَالِی الْجِبَالِ کَیْفَ نَصَبْتَ تَفْسِیْرِی** مذکور وہ متاعاً لکم و لا تغاصکم (اللہ سبحانہ اوشیوایش لری قیلدی) سیز لرنیک و چار پاجیوان لرنیکیز نینک بہرہ مند اولکی فائدہ آملکی اوچون، زیر کہ ہوقاریدہ ذکر قیلینغان ایش لردہ یعنی یر فنک سکونت غہ قابل اولوب یا ملی وہ اوندن سو و اولناق نینک چیتقار یملکی وہ، تلخ زمیں ثابت و استوار قیلینما قیدہ بار فوائد و مصالح لری سیز لرنہ و چیران لرنیکیز غہ عائد دور اوشیوہ ذکر قیلینغان اشیا لرنے کمال اتقان و حکمت بالغہ بر لہ قیلغان صانع قدیر سیز انسان لرنے خلق قیلما سمو سیز لرنے وجود خالق اوز نیکیز جہ عالم وجود غہ کیلکان بولا سیز مؤ سیز لرنے البتہ جمیع اشیا نے یر انکان خالق تعالیٰ خلق اتیکان لیکیدہ ہیچ شک و شبہ یوق سیز انسان لرنے اوز قدرتی بر لہ غہ دن وجود غہ کل توروب حیات لینی نیکیز اوچون ضروری بولغان نرسہ لرنے پیدا قیلغان خالق خیر وینہ اوستینگی غہ آسمان رفیع لرنے قہ دیک کوتاریب آیا غینگیز آستینغہ فائدہ و منفعت نیکیز اوچون زمین لرنے بساط قیلغان صانع قدیر سیز لرنے اولگانینکیز دن کین قیر لرنیکیز دن تیر کوز یک غہ قادر ایماں مودور البتہ قادر دور۔

بیلگیل کیم اللہ سبحانہ نینک آسمان و زمین نینک کیم قیامت خلقت لرنی بیان قیامتی ابخ بندہ لرنینک یلہ اللہ سبحانہ نینک حشر و نشر غہ قادر ایکانیتغہ استدلال قیامتی اوچون دور پس ہوا لرنے تقدیر اتیب حشر و نشر نینک عقلاً ممکن ایکانیتی غہ بیان قیلما چ موندن سو نکرہ حشر نینک و قومی دن خیر بریب آیتا دور۔ **فَاِذَا جَاءَتِ الطَّامَّةُ الْکُبْرٰی** پس وقتیکہ ہمہ حادثہ و بلیہ لرون اوستون بولغان طاقت فرسا اولوغ حادثہ کسہ یعنی قیامت کونے واقع اولسہ طاقت لنت وہ اندلغ حادثہ طاقت سوز دور کہ انکا طاقت اتیک غایتہ دشوار دور پس طاقت حادثہ طاقت فرسا ایکانے محبت اللہ کا توروہ خلوق باز لرنے کبری بر لہ و صفت قیامتی دن معلوم اولدی کہ اول یوز کل تورا دورغان حادثہ عظیمہ و نازلہ نازلہ غایتہ فقط غہ و نہایت شدت وہ دور۔

ای ہومن لرنیکہ اخبار الہی اول واقعہ نازلہ نینک واقع اولکی نے حق بلیب انکا تصدیق لرنیکیز پوسہ اول کون اوچون استعدا قیامتی تشبہی وہ بولونک و اندلغ دہشت یک بر کون نینک لرنے یا وینگیز وہ تو نونک۔ ابن جریر طبری آیتا دور طاقت اندلغ راہیبہ یعنی نازلہ عظیمہ دور کہ اول ہمہ تور قونج لوق ایش لرون اوستون و اوزی نینک قتیغ ہول دو ہشتے ایہ ہمہ واہیبہ لرنے خاطر لرون فراموش قیلد و رادور اللہ۔

طاقتہ دن مراد ہمہ ایکانے بار سیدہ مفسر لرنیچہ و جملہ بیان بیان قیلیب دور لرن بعضی لوطا تمہ کبری دن مراد قیامت دور و پیش لرنچہ ابن جریر طبری روایت قیلیب دور ابن عباس جناب لری دیکیش کیم طاقتہ کبری قیامت نینک اسم لری دن دور اللہ تعالیٰ لرنے اولوغ لوق بر لہ یا قیلیب بندہ لرنی اندن حد قیلد و روب دور۔ اللہ بعضی لردیب دور کہ طاقتہ کبری نفخہ ثانیہ دور و بعضی لوطا تمہ کبری جنت الی جنت غہ و دور غہ اہل دوزخ تہ بہار الا دورغان ساعیہ دور و پیش بعضی لردیب دور کہ اللہ سبحانہ طاقتہ کبری لرنے اوز قول کیمی یوم تینذکر الا نینک ناسی و تریح الحجیم لرنی بر لہ تفسیر قیلیب دور پس طاقتہ کبری اوشیوایش لرون واقع بولا دورغان وقت نینک

اسی دور یعنی طامہ کبریٰ بر زمانیدور کہ اول زمان وہ انسان اوزی نیک نیادہ قیلخان نیکلیغ ایش لری بولسہ یا لغیہ
 کلتور ادور و ہر بر کو گوجی آدم غہ دوزخ ظاہر قیلینا دور پس بوقول غہ کورہ احتمال بار کہ اول وقت انسان نادرہ اعمالینی ادور
 قیلخان لہما لینی یاد لہ کلتور ادور غان قت بولغای یا احتمال بار کہ اول وقت جنت اہلی جنت غہ و دوزخ اہلی دوزخ غہ
 یبار یبار ادور غان ساعت بولغای۔ ایما منکہ قیامت کونے ایسہ او شبوا لیش لرنیک بار چہ سے واقع اولاد اور غان
 بر روز و ہشت اندوز دور پس طامہ کبریٰ دن مراد قیامت کونے بولمک لیک مناسب کورانا دور بوقول الہی انسان لرح نینک
 احوال معاشی نے قولہ متانما کلمہ بیان بریان قیلخان دن کین اور لرنیک احوال معاد لرنینی بیان قیلخان غہ شروع دور
 و لفظ متانما حایاۃ دنیا دن تمتع بر آزدت ایکانینی بیلدور ادور یعنی گویا اللہ سبحانہ آیتا دورای انسان لرا لہذ قیر
 نینک زمین نے یا سب اندن سو دنات رنے چقار ماتی سیر لرنیک فائدہ نکیز و ایام حیات دہ بر نیچہ کون لر
 اینک ایلہ بہرہ مند اولما تینکیز او چون دور پس او شبوا لیشا لر لرہ دنیاہ بر آزدت بہرہ مند بولگان دن سو نک و تینک ہمتہ
 حوادث دن اوستون بولخان اولوغ حادثہ کلسہ و کوزی بار ہر بر آدم غہ جہنم انواع عذابی بر لہ آشکارا قیلینسہ دنیا
 قیلخان عمل لرنیک نینک جزاسی نی چیکم او چون اول کون سیر انسان لرا لیک قسم بولور سیر پس طاعی لرنیک او سی
 جہنم و خائف لرنیک منزلی جنت اولور۔ سو نگلہ اللہ سبحانہ مذکور کون نے ایک وصف بیلان ذکر قیلدی اولونی
 وصف قولہ تعالیٰ یَوْمَ یَتَذَكَّرُ الْاِنْسَانُ مَا سَعَىٰ یعنی بر کونی کہ انسان اول کون بود دنیا دہ قیلخان
 ہر قیلدیغ عملی نے یاد لہ کلتور ادور یعنی خواہ لیکو کار و خواہ بڈکار آدم بولسون بود نیادہ خواہ بخشی لیت و خواہ ایمان لیت
 ہر سچو عمل کہ قیلخان ایسہ اول کونہ لے صحیفہ اعمالی دہ پتلخان کوروب قیلکشی نے یاد لہ کلتور ادور جاہو کہ
 اور دن زمان لرا و تاملکی و تولا شفلت لرنیک مستولی بولمک لیکیدن انسان اول قیلخان عمل لرنینی اونوتخان
 بولور چنانکہ اللہ سبحانہ کلامیدہ آیتا دور یَوْمَ یُنْفَخُ السَّمُومُ اللّٰهُ جَمِیْعًا فِیْئْتِنْتُمْ بِمَا عَمَلُوْا الْاِحْصَاۃُ اللّٰهُ وُسْوٰہ یعنی کافر
 لر غہ خواہ قیلخوچی عذاب بار دور اول کونہ کہ اللہ تعالیٰ اول لرنیک بار چہ سی نے قبر لیدن تیر کوزور پس اول لرنیک
 دنیا دہ قیلخان عمل لری بر لہ اولر غہ خبر سروا اللہ تعالیٰ اول عمل لرنے سناب ضبط ایستی و اولر اول عمل لرنینی اونوتی لر۔
 ایکنی وصفی قولہ تعالیٰ وَبَدْرَتِ الْجَحِیْمِ لِمَنْ یَّزِیٰ و ہم اول کونے کوزی بار کور ادور غان
 ہر کیشی غہ دوزخ آشکارا ظاہر قیلینور۔ امام رازی رحمہ اللہ آیتا دور کونہ ایک وجہ بار دور برتی بولکہ بولجہ
 دوزخ نینک آشکارا منکشف بولمک لیک تو غریبہ استعارہ دور یعنی دوزخ بیچ احدی غہ مخفی ایراس درجہ
 آچن آشکارا قیلینا دور دیک دور موندن اول جہنم نے ہر احدی کورمک لازم کلایدور (چونکہ بو آیت والی اخبار
 جہنم نینک ابخ ہر بر کور ادور غان کیشیغ مخفی بولماس لیت درجہ دہ آچن ظاہر بولمک لیکیدن خبر بر ادور لے
 ہر بر آدم کورمک لیک دن اخبار ایراس دور) ایکنی وجہ بولیم مراد موندن بو معنی دور کہ اول جہنم آچن آشکارا
 ظاہر قیلینا دور تا کور ادور غان ہر بر کیشی نے کورسون دیک او چون بوجہ افادہ قیلاد دور کہ جہنم نے
 خواہ مؤمن خواہ کافر بار چہ آدم لک کور ادور لہ اول جہنم کافر لر غہ مکان و مادی و مؤمن لر غہ گذر گاہ دور
 و بو تاویل نے قولہ تعالیٰ وَاِنْ مِنْكُمْ اِلَّا وَاْرِدُ لَآ کَانَ عَلٰی رَبِّکَ حَتْمًا مَّقْضٰیًا ثُمَّ نَحٰی الَّذِیْنَ اَلْفَوْا اَتَا کَیْدَ
 قیلادور یعنی سیر لرنی بیچ ہر احدی یوق کہ لک اول جہنم غہ کیر گوجی دور ہر بر احدی نینک جہنم غہ

دارد اولیٰ ربیک غہ واجب وثابت بولغان نرسہ دور سو نگرہ السردن تور قغان یا کفردن ساقلا نغان
لرنے جنم دن گو تقادر میرا اھ

توہ من یرسی داکي من لفظی دن عموم نے ارادہ قیلماق سورہ شعرا داکي وَاُزَلِّتُ الْجَنَّةَ لِلْمُتَّقِينَ
وَبَرَزْتُ الْجَحِيمَ لِلْغَاوِينَ غہ منافی ایماس دور۔ معنی آیت کفردن وگناہ دن ساقلا نغو چیلر غہ جنبت یقین
قیلینور، وگراہ بولغان یمان لرغہ دوزخ آچق ظاہر قیلینور، بویکی آیت اور تا سیدہ منافات یقینی
نینک وجہی بوکیم دوزخ نینک ظاہر قیلینماقی انجی گراہ لرغہ خاصہ تمید اوجون دور وٹومن لرایہ
دوزخ نینک کافر نینک ماوی سے واولر نینک اقامت گاہی ایکانینی کورہ لر و ہم مؤمن لر صراط دن
اوتادور غان حال ده اندن مرور قیلور لر۔

بعض اہل حال لر دیکیش کہ دوزخ نینک کور ادور غان ہر بر کیشیغہ ظاہر قیلینماقی احتمال کہ انے ہر کیشہ
غہ مشاہد اولغودیک آچق ظاہر قیلماق دن عبارت بولغای، چونکہ دوزخ بدکار لر اعمالی نینک صورت
لریدور کہ قیامت کونے اللہ تعالیٰ انے صوہ حقیقہ ایلہ اظہار قیلدور، تا انینک ایلہ بدکار لر اعمال لر یغہ
موافق جزا کور گای لر، و مومنین دن ہر بر کور کوجی اول دار العذاب نے کورماک لازم کلما یدور، بلکہ اول
دار العذاب نے اول اعمال قبیمہ لر اصحابی دن، باشقہ کیشہ کورما سہ موجا یزدور، انداغ کہ اعمال حسنہ جنبتی
نے انینک اہلی دن اوز گہ کیشی کورما ی دور۔ اھ۔

حجیم لغت ده شرارہ سی بغایت زور و بلند آتش نے ای تور لر، و ہم انداغ اوت نے ای تور لر کہ بربری نینک
اوستیغہ قاتلایب قات قات بولوب یا نادور پس معنی آیت شرارہ سی بغایت زور و بلند بولغان آتش
جہاں سوز محلّی دار العذاب یا ہر بربری نینک اوستیغہ قاتلایب قات قات بولوب یا نغان آتش دہشت
اندوزر مکانی بولغان، دوزخ پرتب و تاب ہر بر کور ادور غان کیشیغہ آچق آشکارا ظاہر قیلینا دور دیک
دور یا احتمال معنی آیت مو انداغ بولغایکیم پس ہر تچان ہر بر جادہ و بلیتہ دن اوستون بولغان داہمیہ
کبری کلسہ انداغ بر کون ده کہ ہمہ خلق غہ قیلغان عمل لر سی اولکون کور ساتیلا دور پس ہر بر انسان
دنیا ده قیلغان سعی و عملی نے یا ذی غہ کل تور ادور، و انداغ بر کونده کہ حجیم اولکون ظاہر قیلینا دور، و ہر بر
کوزی بار آدم نے معاینہ کور ادور پس اوشول داہمیہ کلکان وقت ده انسان لر نینک قیلغان عمل
لر لغہ کورہ جزا لر سی تیکوز و لا دور۔ فَأَمَّا مَنْ طَغَىٰ وَالْأَشْرَ الْجَلِيَّةِ الدَّيَاةِ
فَأَنَّ الْجَحِيمَ هِيَ السَّوْءِ ۝ پس ااکیشیکہ شریعت تعین قیلغان صدود دن او توب
نافرمان یقین قیلسہ دنیای غانی تیریک لکی لذت لرینی آخرت تو اہی اوزرہ تر و حجیم اباب اغنیار قیلسہ
پس بتحقق حجیم محمود دور البتہ اول صفت لیک کیشی نینک ماوی سی، یعنی انداغ کیشی نینک قاتلایب دور
دقرار آلا دور غان جایی حجیم دن باشقہ ایماس دور۔

بو آیت ده قیسی بر انسان کہ انینک قوہ نظر یہ قوہ عملیہ سی نینک حال لر ی بوزوق بولسہ اول کیشی غہ
لہ بوجہ شرک نینک جزا سی دور یعنی یوم یزد کرباوت لیلہ و ظن بولوب ازانیک جزا سی اوجون بوجہ لکدیر قیلینب دور۔ ۱۲ منہ

حجیم دن اوزگه مادی یوقیلیغی سنی بیلدورادور

قوله تعالیٰ طغیٰ قوه نظریه حالی نینک تباہ یعنی غه اشارت دور چونکه الد سبجانه نی تا نونان کیشی اوزنی
حقیر یعنی تے تا نونیدور و الد سبجانه نینک قدرتی هر حال ده اوزینه مستولی ایکانینی بے شبه بیلدور پس اول کیشیه
طغیان و تکبر بولمایدور قوله و اثر الحیوة الدنی قوه عملیه حالی نینک فسادی غه اشارت دور هر چنان که انسان بواجبی
ایش اید موصوف اولسه اول دم بوزوق لوق ده قصی الغایات ده بولادور شبه یوق که بو صفت لیغ انسان بر کافری
دور که انینک عقابنی دئی بولور شو نینک اوچون بعض مفسر لر بو آیت دن مراد نصر بن حارث بن علقمه دور دیمیش لر
بو مفسر لر قولیغ کوره اگرچه بو آیت شیئی مذکور دن بو طریق بعض منکرات لر صادر بولغان چلغ ده انینک شائیده
نازل بولغان ایسه هم نینک انینک حتی غه خاص ایماس دور بلکه او شبو حکم غه موجب بولغان نرسه طغیان و
ایشار حیاة دنیا اید موصوف اولمک لیک دور

سؤنکره الد سبجانه سؤنکره حالینی ذکر قلیب آیتا دور و آما من خاف مقام ربک و محی النفس

عین الهوی فان الجنة هی المادی و ایا کیشی که (طامنه کبری واقع بولغان کونده)

پروردگاری آلدیده حساب اوچون تورمک دن قورقسه یا که الد تعالی نینک جلال و عظمتی دن قورقسه و نفسی نخه خویش
باطلی دن تو سوب آزدوی نفس غه تابع اولمک دن اوزینی تارتسه پس تحقیق جنت آخرت ده انداغ کیشی نینک قرار
قیلا دورغان منزلی دور یعنی انداغ کیشی غه البته جنت دن باشقه منزل یوق تور که بو آیت داکی خاف مقام ربه یوق
آیت داکی طغیٰ نینک ضدی و محی النفس عن الهوی قوله و اثر الحیوة الدنی نینک ضدی دور یعنی سدر الوصفیده
آیتولگان او شبو ایکی وصف یوقاریقی آیت ده اهل حجیم حتی ده آیتولگان ایکی وصف غه ضد دور اهل نازنینک
وصفی بولغان اول ایکی صفت غه جمیع تبریح و منکرات داخل بولغان نینک جمیع طاعات و حسنات بواجبی وصف
غه داخل دور پس یوقاریقی ایکی وصف مذموم یعنی طغیان و ایشار حیاة دنیا اید متصفت بولغان کیشی قوه نظریه
و عملیه سنی فسادده بولمک سببی اید قیلدغ که قصی الغایات قساده بولمیش ایدی شو نکا او شبو بواجبی وصف
محمود بیلد متصفت بولغان کیشی مو قوه نظریه و عملیه سنی کامل بولمک سببی اید غایات کمال ده بولور مقام یا مصدر
بیمعی دور قیام معنی سیده یا اسم مکان دور تورادورغان جای معنی سیده مقام مصدر معنی سیده بولغان ده قیام
رب نینک معنی سالد سبجانه نینک بنده لر اوزره قایم و اولر نینک اعمالی غه مراقب ایکانی دن عبارت دور بو احتمال
کوره آیت نینک معنی سی کیشی که پروردگاری نینک بنده لر اوزره قایم و اعمال لر لغیه حافظ و مراقب ایکانیدن تور
دیگ اولور شک یوق کیم الد سبجانه نینک بنده لر اوزره قایم و اولر نینک اعمالی غه مراقب ایکانینی جزمی
بیلکان کیشی البته الد تعالی دن قورقادور پس انکا الطاعت ده بولوب محصیت دن و هوای نفس غه تابع
اولمک دن اجتناب قیلادور مقام اسم مکان معنی سیده بولغان آیت نینک معنی سالد سبجانه نینک بنده
لر نه حساب و جزا اوچون قیامت کونسه تورغوزرا دورغان مقامی دن قورقسه دیگ اولور او شبو هر ایکی احتمال
ده مقام لفظا رب غه مضاف بولغان نینک معنی هم رب غه مضاف دور سؤنکره مقام هر ایکی احتمال اوزره معنی
جیشیتی دن خائف غه مضاف بولسه مورادور معنی سی کیشی که پروردگاری آلدیده دور چاده اوزی

نیک تور اورغان جا پیدان قورقسه یا که پروردگاری حضوریده حساب او چون تور کیدن قورقسه دیکان
بولور شایکه مقام نیک لفظاً سب غه اضافتی تهویل و تفخیم او چون دور آنداغ که اجل حقیقت ده بنده
لر نیک دور لیکن اللہ تعالیٰ قولیده انّ اَجَلَ التَّدْرِیبِ اللّٰهُ اَضَافَهُ قِیْلَیْنِیْبِ دَوْرَ۔

هُوَی لَفْتَ دِه نَفْسِ نِیْکِ شَهَوَاتِ وَ لَذَاتِ غَمْبِے دَاعِیْهِ شَرِّعِ مِیْلَانِ قِیْلِمَاتِی دَوْرَ اَوْ قِیْلَانُوسِ دِه
آیتا دور هوی نفس نیک اراده و آرزو قیلغان نرسه لرینی آیتور لر لا تَنْفِخُ هَوٰی النَّفْسِ دِیْکَانَ
نیک معنی سے نفس نیک اراده و آرزوسی غه تابع اولمه دیک دور اله -

وَمَنْی النَّفْسِ عَنِ الْهَوٰی نِیْکِ مَعْنٰی سِی جِبَالَةٍ بَشَرِیَّةٍ حَکْمِی چِه نَفْسِ نِیْکِ اَرَادَه وَ خَوَاشِی غَدَایِلِ
اولک دن یا ندورسه هیاة دنیا نیک متاعی و زینتی غه اعتبار قیلماسه و اینک عاقبتی
ناگوار ایگاشنی بیدگان بهمدن دنیا نیک زینت و آرایش غه مغرور اولماسه دیک دور حدیث
ده کلیب دور انّ اَخُوْفَ مَا اَخُوْفُفْ عَلٰی اَمْرِی الْهَوٰی وَ طُلُوْمِ الْاٰمَلِ طَبِیْعِی تحقیق ایتم غه ضرر
لیک بولکی دن مینیک خوف قیلا دورغان نرسه لریم نیک اینک تور قورخ یک راتی هوی یعنی
نفس نیک شهوات و لذات غه میلان قیلماقی و هم آرزوی بهیوده دراز دور - اما هوی یعنی نفس
نیک خواسته تابع اولک انسان نے مع غه بیون سونماق دن توسا دور و آرزوی دراز آخرت
نے اولوت دور ا دور

بعض عارف لر ویب دور که بو آیت کریمه انداغ کیشی نیک شانی ده دور که اول کیشی بر معصیت غه
قصد قیلا دور و لکن قیلماق غه اول کیشی نیک قدرتی تیا دور اما خدا دن قورقوب نفسی غه مخالفت
ایلاب اول گناه دن اوزینی تارتا دور نظم

شبه میا ور که بهشت آن تست

گر نفسی بفرمان تست

هر که خلافت نفسی ز در بست

نفس کشد هر نفسی سوی بست

نقل قیلا دور که خلیفه زمان عبدالملک بن مروان اوز زمانیدر کی امام و زاب وقت ابو حازم رحمة اللہ علیہ
سوردی که فدای قیامت ده مینیک حالیم نه اولور و ایشتم قیدلغ بولور ویب ابو حازم دیدیکه اگر قرآن او قوسانک
بو باره واقرا ن سکا جواب برور خلیفه دیدی که قرآن ده نه برده آیتا دور ابو حازم دیدی که قولہ تعالیٰ فَاَمَّا مَنْ كَفَرْنَا
اَشْرَ الْجُحُوْمِۗ الَّذِیْنَ فَاَنۡ الْجَحِیْمِۗ هٰی الْمَآذِیۗ وَ اَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهٖ وَ نَهٰی النَّفْسَ عَنِ الْهَوٰیۗ فَاِنَّ الْجَنَّةَ هٰی الْمَآوٰیۗ

یَسْنَا لَکُوْنُکَ عَنِ السَّاعَةِ اِدْبَانَ مَسْرَسَمِ فَاَنۡ اے محمد اول مشرک لر سندن آدم لر
نیک قبر لرین تور غوز و لا دورغان ساعتی دن یعنی قیامت دن سوال قیلا دور لر و قیامت نیک ظهوری و
قایم بولکی تچان بولادور و دیدور لر امام رازی رحمه اللہ آیتا دور و بیلگیل که مشرک لر رسول الله دن قیامت نیک
اثباتی نے راتے طامره و صاخه و قارعه و حا قه کبی اوصاف مالله لر برله و صفت قیلینغان لرینی ایشیتور ایدی
یس ستر ا طریق ایله آیتور ایدی لر که اول و صفت قیلینغان قیامت نیک قیامی و ظهوری تچان بولور بو معانی نیک
آیان مرسوما دیب سوراکسک احتمال بار که اشباع لر یغه قیامت نیک اصلی یوق بر نرسه دیب ایهام ایلامک

اوجون دور یا احتمال کہ قیامت نہ استعجال قیماق لری جنتیدن دور چنانچہ اللہ تعالیٰ نینک تولى کیتنجیل بہا
 اگڈین لایوڑ منون بہا مشرک لرنینک قیامت نہ استعجال قیماق دن خبر برادور سو نگرہ قولہ تعالیٰ مرسا کادہ ایکی
 وجہ بار دور اولخی وجہ ایان مرسلہا نینک معنی سی متی اقامتہا یعنی قیامت نینک قایم بولمکی قچان دور دیک دور
 اولرنینک موندن مراد لری اللہ تعالیٰ قیامت نے قچان تور غوزا دور وقچان الے وجود غہ کلطور ادور وقچان الے
 پیدا قیلا دور دیک دور ایکی وجہ قیامت نینک منتہاسی وانینک مستقری قچان دیک دور انداخ کہ کیمہ نینک منتی
 بولوب توختا تیلخان مستقری نے مری دیلا دور انتہی - سو نگرہ اللہ سبحانہ اول مشرک لرنینک سوال لری جو اب
 رد بریب آیتا دور فیما انت من ذکری یقینا اے محمد سن قیامت نے اول مشرک لرغہ ذکر قیماق دن
 وہم قیامت نینک وقتی نے خبر بریک ن نیمہ نرسہ دہ دور سن قیامت نینک وقتی لے بیلک دہ سن قیسی نرسہ دہ سن کہ
 سندن قیامت نینک وقتی نے بیان قیماق نے سو رای دور لر یعنی سن قیامت نینک وقتی نے اولر غہ بیان قیماق
 دن بیچ بر نرسہ دہ ایما سن قیامت نینک قچان بولوشی نے بیلک سنینک ایشینک ایما سن دور چونکہ اینک علمی علام
 الغیوب نینک اوز لرغہ مخصوص دور پس آدم لر نے سن دن سورا ماسون لر

یاکہ معنی آیت ای محمد قیامت نے یاد قیماق دن سن قیسی نرسہ دہ دور سن یعنی قیدار غ شغل اہتمام دہ دور سن
 دیک دور حضرت عائشہ رضی اللہ عنہا دن روایت قیلینب دور دیب دور کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ہمیشہ قیامت
 نے یاد قیلور ایدی حتی کہ او شبو آیت نازل بولدی بور وایت غہ قرا غاندہ بوقول آئی رسول اللہ نینک قیامت نے
 تولایا قیماق دن تعجب دور گویا ایتلیب دور کہ ای محمد اول مشرک لرسندن قیامت نینک وقتی دن سوال قیلا دور
 پس سن اولرنینک جوابی غہ حریض یعنی نینک دن ہمیشہ قیامت نے یاد قیلور سن دانندن سوال قیماق دہ وانینک شایان
 بحث وجہ ایلامک دور سن بو معنی ہم اثر لردہ وار دبولوب دور و بعضی آرایتیب دور قولہ تعالیٰ فیما کافر لرنینک
 سوالی غہ انکار دور وقولہ انت من ذکر ہما متا لفت دور معنی سی اول کافر دن واقع اولخان او شبو سوال نیلا دور
 دور ای محمد سن اول قیامت نینک علامت لریدن بر علامت دور سن چونکہ سنہ انبیا لرنینک خاتمی قیلید سال
 ایلامک قیامت نینک یقین لیکی غہ دلیل اولمک غہ کافی دور قیامت اوچون استعداد تحصیلی غہ اہتمام کور کوزیک غہ
 سنینک بعینینک کفایہ دور پس قیامت نینک وقتی دن اولرنینک سوال قیماق لری نینک بیچ معنی سی پتور
 و بعضی آرایتیب دور کہ قولہ فیما انت من ذکر ہما کافر لرنینک سوالی غہ متصل دور یعنی کافر قیامت نینک وقتی نے
 سندن سورا دور لا و آیتا دور اول قیامت نینک قایم بولمکی قچان دور و ای محمد سن قیسی نرسہ دہ دور سن اول
 قیامت نینک وقتی نے بیز لرغہ بیان قیماق دن اولرنینک نے تار تیب بزرغہ اتندن خبر براس سن دیک دور
 وانینک جوابیدہ اللہ تعالیٰ دیب دور الی ربک صنتھما ان اے محمد اول قیامت نینک علمی نینک
 انتہاسی بیلک غہ کیمہ دور اندن باشقہ کیشی قیامت نینک قایم بولادور غان وقتی نے بیلما ی دور پس نیمہ
 اوچون اول کافر قیامت نینک قیشی سندن سورا دور لا عائشہ رضی اللہ عنہا آیتیب دور حضرت رسول اللہ
 خواہلادی کہ قیامت نینک وقتی نے ندر لون سورا کا ای حقتالی مور دی کہ سن قیامت نے بیلک دن بیچ بر نرسہ
 ایما سن یعنی اینک علمی نینک حقیقہ ایما سن زمینا اندن سوال قیلغای سن قیامت نینک علمی نینک منتہاسی

ربینک غم گینہ دور یعنی اپنی بیچ کیشینہ بیلدور ہای دور چونکہ انکا مطلع اولک حضرت پروردگار ربینک غم
 خاص دور انضا انت صدین رومن قیامت نامان انج سن اول قیامت دن تورقادرغان
 کیشی رے گینہ انداز قیلوچی دور سن یعنی سنینک و طیفنگ نیمہ غم کہ نامور بولغان ایسا نک انکا امتثال
 ایلا نک دور چنانچہ قیامت نینک بقین ایکانینی و اندہ بولا دورغان انوع احوال و ہشت مال نے میان قیماق دور
 اینک دقتی نے تعین قیماق ایما س دور اینک او چونکہ اینک دقتی نے تعین قیماق سنکا تافشور و لغان ایما س
 دور پس اول مشرک لر سنینک و ظائفینک دن بولغان ان برایش نے نیمہ او چون سندن سورایدور لر رسول اللہ
 صلی اللہ علیہ وسلم نینک اندازی ہمہ غم عام بولوب تور و غلوق انداز نے من غمیشی غم تخصیص قیماق اینک او چون
 دور کہ انداز دن نفع آنجوی انج قیامت دن تورقادرغان کیشی دور یعنی رسول اللہ نینک اندازی قیامت
 نینک شدائی دن تورقادرغان بندہ مومن لر غم گینہ تاثر قیلا دور دیک دور چنانچہ ایسیب دور قدر باقران
 من نجات و عید پس ای محمد سن قرآن برہ منینک و عیدیم دن تورقادرغان کیشیلر فی و خط قیل چونکہ نینک عبدایم
 دن تورقادرغان کیشے قرآن برہ تکریم و وعظ قیماق دن فائدہ مترادہای دور

تسوکرہ اللہ سبحانہ رسول اللہ نینک مجرد قیامت و اینک شدائی دن انداز او چون مبعوث بولغان یعنی نے

بیان قیامت دن کین قیامت نینک شدائی یعنی بیان قیلب دیدی کہ کا انہم کیوم یذونہا لہ

یَلْبَسُوا الْاَعْشِيَةَ اَوْ ضَحِيَّتًا كَوَيَا اَوَّل كافر اول قیامت نے کورگان کوندر کمال تورقادرغان
 گمان قیلا دور کہ اول روزیہ تور ہادی لر کور کوندر نینک کیچ طرفیدہ یا کہ کوندر نینک اتلی طرفیدہ گینہ توڑی لر یعنی
 دنیاہ تمام برکون تور ماگان دیک اول یعنی چاغلایدور لہ گویا اللہ تعالی آیتا دور کہ کافر قیامت نینک تچان بولوشی نے سورہ
 انکا استعمال قیلا دور لر اول قیامت نینک شدائی و تورقادرغان نیک احوال لرینی کورگان کون در غایت و ہشت
 و فرغ دن دنیا دکی تورگان مدت لرینی از کوروب اوز لرینی دنیاہ برکون نینک کیچ طرفیدہ یا اولی طرفیدہ
 تورگان چاغلایدور لر دنیاہ کیچ رکان زمان لرینی اول فیقول اللہ یہ غایت دہ از سنایدور لر تو آیت کریمہ
 سورہ احقاف دکی کا انہم یوم یوم یومون یا یوم یومون ثم یلبسون الاسباع من ثماویم مضمونیدہ دور یعنی اللہ سبحانہ
 آیتا دور اول کافر اوز لر فیہ و عید قیلغان عذاب نے کورگان کون در یعنی قیامت کونیدہ گویا اوز لرینی
 دنیاہ پیرماستی مستوری دن زیادہ تور ماگان چاغلایدور لر یعنی قیامت نینک قتل یعنی دن دنیا
 دکی اور تکان زمان لرینی از گینہ سنایدور لر

عبد بن حمید و ابن المنذر روایت قیلب دور لر اللہ سبحانہ نینک قولی کا انہم

یَوْمَ يَرَوْنَهَا الْاَيَةَ بآء اسیدہ متادہ دیمیش کہ اول گروہ آخرت دکی

ایش لر نے معاینہ قیلغان دہ دنیا دکی کیچ رکان زمان لرینی اول

نینک نفسی دہ غایت دہ از و حقیر کورونادور۔ واللہ

اعلم بمرادہ۔

سورہ عبس مکہ و نازل بولیش آیت لری فرق ایکی کلمہ لری بر یوز او تو ر اوج حرف لری بش یوز او تو ر اوج دور

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

عَبَسَ وَتَوَلَّىٰ ۖ اَنْ جَاءَهُ الْاَعْْمٰی ۝ پینبر (علیہ السلام) چیرا بیٹے تورتی ویوز او یوز او یوز دی انکا (ابن ام مکتوم) اعمی کلکانے اوچون

محدث لرو اہل سیر لروایت قلیب دور لرو کہ بروقتی قریش نینک اکا بر لری دن غنہ و شیبہ و ابو جہل و امیہ بن خلف و ولید بن مغیرہ کبی لرو رسول اللہ نینک حضور لری کلکان ایدی بوکیشید قریش نینک چونک لری بولغان بولوا سلام غہ داخل بولسا لری باشقہ آدم لرم بولر غہ بیعت ایلاب اسلام غہ داخل بولور لری کا توقع ایلہ رسول اللہ بولیش لرنے اسلام غہ دعوت قیماق غہ اہتمام ایلہ مشغول ایدی شو لوقت دہ عبد اللہ بن ام مکتوم رسول اللہ نینک قاشیغہ کیردی اعمی یعنی جہتی دن رسول اللہ نینک بر اولوغ امر غہ مشغول ایکنی بیلمای یار رسول اللہ اللہ تعالیٰ سنکا بیلدور کان نرسہ لردن نینکا تعلیم ایت ویب الحاج و مسالغہ قیامالی توردی رسول اللہ قریش اکا بر لری نینک ایمان غہ کلک لری نے امید قلیب او لتورغان لیقندن مجلس قطع قیماق نے خواہلا مای یوزینی تورتی یعنی کراہت اثری چہرہ شریفی وہ ظاہر بولدی و عبد اللہ دن یوزی نے اولور دی پس بوبارہ و اول حضرت غہ عتاب نما بو آیت لرا نازل بولدی بو آیت لرنز ولیدن سونک حضرت رسول اللہ بر خیاں عبد اللہ نے کور سد مر جا کیکلیل سن انداع کیشی ددر سن کہ سینک اوچون رحم منکا عتاب قیخان دیب ردای شریفی نے انکا سالیب بریب انکا کوب حرمت کور سا تو ایدی عبد اللہ بن ام مکتوم حضرت خدیجہ رضی اللہ عنہا نینک اناسے بر لرو غوشقان بر لور دی نینک اوغلی ایدی عبد اللہ نینک اناسی ام مکتوم نینک اسمی عاتکہ ام مکتوم انینک کنیہ سی دور عبد اللہ بن ام مکتوم نے رسول اللہ غزاة لرنغہ چققان وقت دہ نیچہ بار مدینہ خلیفہ قیخان لرو امام فخر الدین رازی رحمہ اللہ آیتا دور بو موضع وہ بر نیچہ سوال ربار اولتی سوال بوکیم ابن ام مکتوم اسمی متن زجر و تادیب ایکی چونکہ اول اگرچہ اعمی یعنی جہتی دن رسول اللہ قاشید ایکی اکا بر قریش نے کور ماسہ بولیکن سعی صحت اوزرہ بولمکی جہتیدن رسول اللہ نینک قریش اولوغ لری بر لوب بولوب تورغان مخاطبہ سینے ایشی کلکان پس رسالت ماتب صلی اللہ علیہ وسلم نینک قریش اولوغ لری دعوت قیماق غہ ایمکان شیڈہ اہتمامی نے بلیب توروب اولجنا ب نینک سور لری قطع ایتمک غہ اقدام ایلا کی و رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نینک عرضی نے اتمامی غہ نیگور مک غہ مانغ اولوب اوزناغہ روز عرضی نے اتقا ایتمکی جناب رسالت ماتب غذا یذا ایکانے محقق دور یا سچ نینک یوق کہ رسول اللہ جناب بیغہ ایذا اولوغ معصیت دور و ہم آفر اہم امر مهم اوزرہ مقدم بولمکی وہ شبہ یوق ابن ام مکتوم ایلہ اسلام غہ داخل اولوب دین امری باراسیدہ محتاج ایبر بولغان نرسہ لری

تعلیم انسان، اما قریش اکابر بری ہنوز اسلام غہ کیلما کان کیشیلہ، اولز نیک داخل اسلام بولگی جمعی
 عظیم نیک اسلام دائرہ سیغہ گیرک لیکینہ سبب اولادیب امید قیلینب تورولگان برایش، بنا برین
 رسول اللہ اولرے اسلام غہ دعوت قیلماق غہ استمرار کور کوزوب تقریر دلائل ایلامک، اولر غہ اولر
 حجت ایتمک، اہم وایتق ایدی، ویکیشی لر برلہ بولغان سوز نے قطع اتیب ابن ام مکتوم غہ اقبال
 قیلماق نفع قلیل نے خیر عظیم اوزرہ تقدیم قیلماق بولغان جنتیدن انکا اعتنا ایتمک غہ بیچ بروجہ
 یوتور پس بوجہ لر ایله ثابت بولدی کہ زجر و تادیب غہ مستحق ابن ام مکتوم دور پس نخوک اللہ تعالیٰ
 طرفیدن بوبارہ وار رسول اللہ غہ عتاب وار اولدی۔ ایکنجی سوال بوکہ رسول اللہ خیر و ابن مکتوم
 غہ چہرہ سی نے تور تمک ایله اللہ تعالیٰ اولجناب غہ عتاب ایتمک خدا طرفیدن ابن ام مکتوم غہ بولغان
 حرمت عظیم نے بیلدور اولر موندراغ بولغاچ انے نخوک اعمی اسمی ایله ذکر قیلادور، اعمی اسمی ایله
 انے یاد قیلماق بو عظیم غہ لایق ایماس دور، بلکہ انسان نے بو وصف ایله یاد قیلماق اینک جدا
 تحقیری نے اقتضا قیلادور، اوچونجی سوال بوکہ رسول اللہ اوزی مصلحت کورکان طریقہ برلہ اصحابہ
 معاملہ قیلماق وہ اللہ سبحانہ جانبی دن ماڈون ایدی، واکثر احوال وہ اصحابیہ آداب اولر کا تیب
 اولر نے تولانر سہ لردن زجر قیلو رایدی، چونکہ رسول اللہ انسان لر غہ محاسن آداب نے اورگاتیب
 اولر نے حسن اخلاق ایله ادب برک ادچول غینہ مبعوث بولغان، موندراغ بولغاچ ابن ام مکتوم
 قیلغان معاملہ سی ہم تادیب اصحاب بالاسیدہ اللہ تعالیٰ طرفیدن بریلکان اذن غہ داخل دور
 پس نخوک بوبارہ وار رسول اللہ غہ عتاب واقع بولادور۔ منابو موضع غہ تعلق تافغان سوال لر بولردور
 اولغی سوال نیک جوانی بوکیم آری رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نیک نظری قریش قومی
 نینک اسلام غہ داخل بولگی نے کور تو تمک دن عبارت بولغان امر کلی غہ ایدی، بو امر ایسہ ظاہر
 وہ بر مرد اعمی نینک سوالی غہ فی الفور حاجت ایلامک دن اہم ایدی، ما بال اللہ سبحانہ او شہو امر جزئی
 نے بر جہت دن اول کلی دن اہم سنادی، واول جہت فقر و ضعیف لر نینک شکستہ دل لرینی خوش
 قیلماق، و غنا اہلی و ثروت اصحابی جانبی نے اہمال ایلامک دور شہہ یوق کہ متصب نبوت غہ
 لایق و اخلاص غہ اقر ب طریق بودور، رسول اللہ کور کوزگان حال نینک ظاہری اغنیار نے فقر اولر
 وزرہ تقدیم قیلماق، و فقر اولر لر نینک شکستہ اولماقی دن پرواقیاس لیت کبی نرسہ لر نے ایہام
 قیلا دور بوایش البتہ زبده بندگان اخلاص آیین بولغان ذات شانینہ لایق ایماس دور پس
 بو سبب دن اولجناب غہ کلام آبی وہ مونینک نظری نازل قیلینب دور کہ ولا تظروا الذین یتذون
 کہ شہم بالغدا و الذین یریدون وجہہ یعنی مجلسینک دن حیدر ماگیل، اندراغ آدم لر نے ک اولر
 پروردگاری نینک رضاسی نے ایستاگان حال وہ ایرتہ ویکچ رب لرینہ عبادت قیلا دور لر وہم
 او شہو اعمی غہ نسبتہ قیلینغان ارشاد و تعلیم نینک فائدہ سر امر معلوم دور کہ اول اینک جمل و اوزار
 چرکی دن پاک بولگی، و غظ نبوی ایله فائدہ مند اولگی دور و اول قوم غہ نسبتہ بولغان ارشاد و تعلیم

نینک فائدہ بخش اولکی امر سوہوم دور چونکہ بوا عمی حضور نبوی غہ ارشاد و تعلیم نے طلب ایلاب کیلیدی
 و اول گروہ معاہذرا استہزا و عناد نے پیشہ قیلغان حال دہ کلہش ایدی لرا امر سوہوم اوچون امر
 معلوم نے ترک ایتمک طریق احتیاط دن خارج دور بو معنی غہ اشارت ایلاب دیدی کہ واپڈر نینک
 لَعَلَّہُ یُرَکِّیْ۔ ایکٹیجی سوال نینک جو ابی بوکہ ابن ام مکتوم نے اعمی لفظی ایلہ ذکر قیلماق انینک شائینی تخیر
 قیلماق اوچون ایماس دور بلکہ انینک رافت و رفق غہ احمق ایکانیتہ اشعار ایلامک اوچون دور
 گویا آتیولغان بولا دور کہ عبدالدا عمی یعنی جتیدن زیادہ رفق و رافت غہ مستحق دور پس ای مجھ
 خلق عظیم بیلان منصف بولغان نینک شائینک غہ پنجوک لایق بولا دور کہ انکا عبوس و تولی کو گوز
 اسن لبنتہ ذوی الآداب قاشیدہ انسان نینک مبتلائے عمی بولمکی انکا مہربان لیت و شفقت کو گوز
 کئے ایجاب قیلا دور تولی و عبوس نے روا قیلا دور اوچونچی سوال نینک جو ابی بوکہ آری رسول اللہ
 اصحاب کرامت انتساب تاویسی دہ مآذون دور لیکن بویردہ منظرہ تہمت سالا دور غلے برایش بار
 کہ اول فقر اجانبی اوزرہ اغنا جانی نے تقدیم ایلامک ایہامی دور

امام سہیلی آتیب دور نظر قیلنیل کہ الدبجانہ آیت نے لفظ غیبتہ برلہ نازل قیلیب عبس و تولی
 دیب دور خطاب برلہ غبست و تولیت دیباب دور سوکرہ مواجہہ خطاب ایلاب و ماڈر یک
 دیب دور چونکہ الدبجانہ ہمہ اشیا غہ محیط بولغان علی بیلان بیلا دور کہ رسول اللہ نینک اعمی دن
 اغراض قیلماقی دن غرضی خیر غہ رغبت قیلماق دن اوز کہ برایش ایماس دور و مشرک لنینک
 اسلام غہ داخل بولمک لرینی امید ایتمک دن باشقہ بر مقصود یوقوز زیر کہ ولید یا امیہ کبی پیش
 کفر لرا سلام غہ کلکی ایلہ تولا آدم لنینک داخل اسلام بولمکی شبہہ سیز ایدی پس الدبجانہ پیغمبر
 ابتدا کلام قیلغاندہ سور نے اندن اغراض قیلیب عتاب اتیکان کیشی غہ اوخشاب سوز قیلدی سوکرہ
 وحشت دن کیں اش بریک جتی دن خطاب برلہ مواجہہ ایلاب و ماڈر یک دیدے اہ:

وَمَا یَذُرُکَ لَعَلَّہُ یَذُرُکَ ۝ ای محمد قیسی زسہ سنکا او شبوا عمی نینک حالینی ہلہ دور دہ انینک
 باطن امری و عاقبت حالی غہ قیسی زسہ سنی مطلع و آگاہ قیلدی کہ اول اعمی دن یوز او یوز اور سن
 یعنی بیچ زسہ سے آگاہ قیلماقی دور محقق دور کہ اول اعمی سدن استفادہ و تعلیم قیلغان احکام دینیہ
 لر نے عمل غہ کلتور یک ایلہ بالکلہ جمل و گناہ آلاشیدن پاک بولور

أَوْ یَذُرُکَ وَفَتَنَکَ الذِّکْرٰی ۝ یا کہ اول اعمی نینک و غلطیک ایلہ پندر گراہ لور پس
 نینک او قونغان آیا نینک انکا فائدہ بیور

قولہ یذُرُکَ گناہ دن پاک بولمک غہ اشارت قولہ یذُرُکَ عمل صالح و طاعت بر متجلی بولمک
 غہ اشارت دور شو نینک اوچون کلمہ تردید بولغان اود داخل قیلیب دور خلاصہ سے ای محمد
 اول اعمی سدن تعلیم قیلغان زسہ برلہ جمل و معصیت غہ اوخشا نالایق زسہ لردن پاک بولور یا
 انسانیت شائے نینک مناسب و شایانی بولغان طاعت و عمل صالح غہ مشغول بوق قیلور دیکان

بولور

الد تعالیٰ کلامیدہ واقع بولغان لعل تحقیق اوچون کلور، کلمہ لعل نے کلتوریک ده بو معنی غتیبه بارکیم ہر قیام اول اعنی مرتجو التزکی بولغان حال ده کیللمہ ندن یوز او یورماک روا ابراس دور فیکیت کہ انینک تزکی و تذکری محقق و مقطوع بولغان ہنکام اندن اعراض قیلینغای و سن تزکی سیدہ تصدی قیلغان قریش اکابر لری نینک تزکی و تذکری اصلا مروج ایما س دور،

وہم بولکلام آہی وہ اشعار بار بو معنی غہ کہ معلم غہ لایق بوکیم تعلیم و افادہ دن مقصود وی متعلم نینک اخلاق مذمومہ دن تزکیہ سی و مواعظ آیات و احادیث ایلہ پند گیر او لکی بولغای، متعلم نینک ظاہری و صورتیغہ باقمانغای انداغ کہ عوام ظاہرین لہ صورت غہ فرایدور لہ و متعلم غہ ہم لایق بوکیم تعلم و استفادہ دن عرضی اوزی نے آر جاس ضلالتہ دن پاک قیلماق، و ولی نے آدناس جہالت دن صاف قیلماق بولغای، دنیای دنیہ نینک احکامی غرض بولمانغای اَمَّا مَنْ اسْتَعْتَبَنِي ۖ فَاَنْتَ لَهُ تَصَدَّقْتُمْ ۗ اما کیشی کہ ایمان دن و قرآن دن و سنینک نزدیک داکی علم و عرفان دن استغنا قیلدی، پس سن اول کیشی غہ یوز کلتور ب حریص لیت برل انینک ارشاد و ہدایتی غہ اہتمام کور کوزاسن، انینک ایمان کلتور ما کیغہ کمال حریص لیتدن اعنی غہ تعلیم احکام ایلاک دن یوز او یوراسن، کرک کیم مالینغہ و اتباعی غہ ایشایب الد تعالیٰ نینک ہدایتی دن بی نیاز لیت اظہار قیلغان نڈر لہ غہ، و عقل عاقبت بہن لرنی ہدایت تا پیک غہ صرف ایشای کفر و ضلالت وہ قالماق غہ راضی بولغان کافر غہ اہتمام برل اقبال قیلمانغای سن، زیرا کہ سن الحق الد طرفین دن وحی قیلینغان نرسہ لہ نے بندہ لہ غہ یونور کوچی نڈریریشین دورسن، اولر نینک کفر و شرک ورطسیدہ قالماق لری برل سن مؤاخذا ایما س دورسن؛

وَمَا عَلَيْكَ اَلَّا يَتَذَكَّرَ ۗ واول مالی سیمی برل ہدایت دن بی نیاز لیت کور کوزکان کافر ہدایت تا پیب پاک بولمانغان لیتدہ سنکا نیمہ ضرر بار؛

یعنی اول کافر مستغنی داخل اسلام بولوب اوزینی پاک قیلماق نے ایستامای کفر آلاشی ایلہ پیلدیت وہ قالمہ سنکا، بیچ برطر یونور، تا آنکہ انینک اسلامی غہ حریص لیت، برلسان ترندہ دن اغراض ایشک غہ سنی قوزغانغای؛

وَأَمَّا مَنْ جَاءَكَ يَسْعَى ۖ وَهُوَ يَخْشَى ۖ فَأَنْتَ عَنْهُ تَلَهَّى ۗ واما برکیشیکہ ارشاد طلبی وہ شتاب قیلیب سنکا کیلا دور حال بو کہ اول کیشی الد تعالیٰ دن قورقادور، پس سن اول کیشی دن یوز او یوراسن، یعنی ای محمد نینک کبی ذات مکارم آیات غہ لایق مودور کہ مستغنی غہ تصدی ایلاب، طالار شاد بولغان فقیر دن تلسی قیلغای سن، البتہ شہبہ یوق کہ حضور فیک غہ خواہش دل برلہ کلمای استنزا مطر بقی وہ کلکان نڈر و ایمان و ہدایت دن استغنا قیلغان و انذار الہی دن قورقمانغان کافر لہ غہ اسلام غہ کلمک لیک لرنی طبع قیلیب اہتمام ایلہ اقبال قیلماق، و بلس شرفینیک غہ ارشاد طلبی وہ شتاب ایلاب ذوق دل برلہ کلکان خدا دن قورقمان سلم فقیر دن یوز او یورماک سنینک کبی ذات معالی صفات غہ مناسب ایش ایما س دور؛

ابن جریر روایت قلیب دور ابن زید ہمیش کہ آیتورایدی لکہ اگر رسول اللہ اذریغہ طرف الہی دن
 تو شور و لغان وحی دن برار نرسہ نے یا شور و لغان وحی دن برار نرسہ نے یا شور سہ ایدی البتہ اوز
 جنابینہ عتاب مقامی وہ بولغان بو وحی نے یا شور و رایدی ویب اہ یعنی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
 وحی الہی دن ہیچ بر نرسہ نے بندہ لرغہ یتکورمای یا شور و ب قالماب دور بلکہ یا ایہا الرسل بلغ ما نزل
 الیک من ربک امر شرفی غہ امتثال ایلاب جمع یو وحی نے امت لرغہ تبلیغ ایشیش و ہیچ بر نرسہ نے
 یتکورمای پوشیدہ تو ہمیش بوالیش غہ سورہ احزاب وہ زید قصہ سی حقیقہ وار د بولغان آیت لردور
 تحریم اولی وہ کے کلام ارشاد دور فسخ معاشر الامتہ المحمدیۃ نشہد یقینا ان محمد اصلی اللہ علیہ وسلم رسول اللہ
 ونبیہ وحبیبہ و صفیہ قد بلغ الرسالۃ وادئی الامانۃ وفضح الامتہ و اقام الحجۃ و اوضح الحجۃ و جاہد فی اللہ
 حق جہادہ فضلو ات اللہ و ملائکتہ و جمیع خلقہ فی سمواتہ وارضہ علیہ و علی آلہ و اصحابہ اللہم شہدنا علی ہذہ
 الشہادۃ و لا تزنا علی اعقابنا و لا تزغ قلوبنا بعد اذ ہدینا و ہب لنا من لدنک رحمۃ انک انت
 الواب آیین

اوشبو کلام الہی دن بو معنی استفاد اولاد دور کہ عزیز او لکیشی دور کہ اللہ سبحانہ نے ایمان طاعت
 بر لہ عزیز قلیب دور اگر چه اول شخص خلق اور تا سیدہ فقیر ذلیل بولسہ مو و ذلیل اول کیشی دور کہ اللہ
 سبحانہ نے کفر و معصیت بر لہ خوار قلیب دور اگر چه اول کیمسہ آدم زریانہ سیدہ مالدار و عزت
 لیک بولسہ مو روایت قلیب لکہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم بو سورہ نزول دن سو نگرہ ہیچ بر فقیر
 غہ چہرہ سی نے تو ہمیش و ہیچ بر غنی غہ اقبال قیلا ہمیش رسول اللہ نینک مجلس شرفیدہ فقیر
 امیر ل مثل لیک ہمیش لر یعنی اول نے تمام حرمت ایلہ احترام قیلور ہمیش بو کلام الہی وہ صغیر نے کبیر
 سببی ایلہ تا ویب ایلاک بار و و پس حامل شرع و علم بولغان اعلام لر و متقلد حکم و امر بولغان حکام لر
 طالب ارشاد و استفاد بولغان اصحاب خیر فقیر لر نے اوز لر یقین قلیب حاجت لر بینی اسخاج
 ایلاک دہ و اولر نے خیر و دیانت دن عاری بولغان اغنیالرا وزرہ تقدیم ایگ دہ اوشبو سورہ
 و اجناب رسالت آب صلی اللہ علیہ وسلم مخاطب بولغان خطاب نینک علی ایلہ مخاطب دور لر
 بو آیات کریمہ مضمونیدن اولر نینک عبرت گیر و پند پذیر اولک لر و اجنب دور منا دین مبین اسلام
 مونداغ عالیجناب بردین حریت آیین دور قلیبی برادیاں سابقہ وہ مونداغ بر مضمون حریت مشون
 بار پس اسلام نینک طاعن لر انصاف نظری ایلہ باقون لر و انینک حق یعنی غہ اعتراف ایتسون لر
 اگر انصاف دن طینت لریدہ ذرہ بولسہ یوسف نہانی نصارے نینک متعصب روحانی لر طرفین
 دین مبین اسلام غہ قیلننان اعتراض لر غہ جواب طرزیدہ تالیف قیلننان نجوم المہدین نام کتابیدہ آیتنا

علامہ محقق محمد عبیدہ حضرت علی آیتا دور اکرامت محمد صلی اللہ علیہ وسلم اوشبو تا ویب الہی ایلہ متفظ اولوب انے عمل
 غہ کلثور سہ لرایدی بو کون دنیا داکے امت لرنینک اینک ارشدی بولور آبدی لہ ہدایم اللہ اشہی ۱۲

دور قولہ تعالیٰ عَبَسَ وَتَوَلَّىٰ اِنَّ جَاءَهُ الْاَعْمٰی غہ قیلن ان اعتراض لری جوانی وہ آیتا میز کہ بو خطاب نینک پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم جنابی غہ متوجہ ایکائینی تسلیم قیلما میز اہل تفسیر نینک خطاب رسول اللہ غہ ویکان سوز لری اعتبار دن ساقط دور چونکہ اول قول لرواۃ آحاد و دور بو مسئلہ داروایت آحاد قبول قیلینہای دور سو نکرہ اول روایت لرغہ بر نیچہ امر لر معارض دور بر نیچہ بو کہ عبس ویب عبوس لوق ایلہ وصف قلیب دور بو ایسہ قرآن وہ ونہ نمبر وہ رسول اللہ نینک اعداء معانہ لرغہ نسبتہ واقع اولغان صفاتیدن ایماس دور چہ جائے آنکہ مؤمنین مسترشدین غہ نسبتہ بوصفت وہ بو لغای ایکنجی بو کہ اغنیاء غہ قصدی و فقر ادن تلہی ایلہ وصف قلیب دور بو ایسہ رسول اللہ نینک اخلاقیدن بولک جائیز ایماس دور اوچوچی بو کہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم غہ وَاٰتٰیكَ الْاٰیٰتِ كِی ویب خطاب قلیماق روا ایماس دور چونکہ بو سوز رسول اللہ نینک قومی نینک ایمانی غہ حریص لبق نے ترک ایشک نوحی اغراء دور بو ایسہ بندہ لر نینک دعوة وار شادای اوچون مبعوث بولغان ذات غہ لایق بولمای دور بالفرض تسلیم قیلدوق کہ خطاب رسول اللہ غہ دور لیکن بولیش لر نینک گناہ بولکی نے تسلیم قیلما سمنہ بیانے بو کیم اللہ تعالیٰ رسول اللہ نے حسن خلق ایلہ وصف اتیب وَاَنْتَ لَعَلٰی خَلْقٌ عَظِیْمٌ و ہم وَاَنْتَ لَعَلٰی خَلْقٌ عَظِیْمٌ وَاَنْتَ لَعَلٰی خَلْقٌ عَظِیْمٌ وَاَنْتَ لَعَلٰی خَلْقٌ عَظِیْمٌ وَاَنْتَ لَعَلٰی خَلْقٌ عَظِیْمٌ بعض اوقات نادرہ وہ او شب و خلق حسن غہ مخالف نماز سہ ظاہر بولغانج اللہ تعالیٰ اولجناب غہ عتہ ایلاب نینک غیر مرضی برایش ایکائین اول جناب غہ بیلدور میش پس بو امر ترک اولی بابے دن بولادور اہ

نہانی نینک مفسر لر قوی نے رد قلیب لانسلم ویکان شق اول داگی سوز لری آیت کریمہ داکی ضمیر لر مرجہی نے و خطاب کیم ایکائینی آپریق بیان قیلمای حقیقت خفا پر وہ سیدہ قالغان جہنہ قابل حجت ایماس و ما علیک الایزکی قول کریمی بار اسیدہ ویکان و جہی قرآن کریم آیتی نصی ایلہ شایان ایماس دور چنانچہ اللہ تعالیٰ فلعلک باخضع نفسك علی آثار ہم ان لم یؤمنوا بهذا الحدیث اسفا دیدور رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم نینک مکارم اخلاق بر لفضائل آداب نینک اینگ عالی مرتبہ سے اہل متحلی اولک لیکی نے ایستاکان رب کریم بو کیچک کینہہ حادثہ گرچہ دین بار اسیدہ بر امر محکم توقعیدہ ظہور غہ کلمہ موراضی اولمادی ظاہر احتساب نما آیت تو شوروب دیدی کہ اعلیٰ کلکان وقت وہ پیغمبر چہرہ سی نے تورتی دیوزینی اولور دی مونینگ و جہی بو کیم قرآن کریم افاداتی ایلہ وضع انسان لر نے اینگ عالی بر فضیلت غہ اعلا ایچو جی بر محمہ حیات دور بو سورہ شریفہ مضمونیدہ فقر ادن یوز اولوروب اشخاص اکابر غہ اہمیت براس لیک اسلام نینک آدابی دن ایکائینہ تب قلیب دور چونکہ اسلام دعوتی نینک تعالیٰ سے فقیر و ضعیف انسان لر دن متشکل بولغان جماعہ نینک وجودی غہ وابستہ ایدی (انداغ کہ حدیث ہر قل وہ بو مضمون مفسر دور) انداغ جماعہ ضعیف لر کہ دعوت اسلام نے مدافعہ ایلامک سایہ سیدہ نائل عز و سعادت اولک لر لغہ ارادہ ربانیتہ سبقت

ایمیش، جناب رسول اللہ ﷺ نے مکہ الہامی سے نینک ضعیف و بیچارہ لری ابتداً قبول قیلاق
 وہ گے حکمت الکتیبہ بود و چونکہ بوضعفاء مسلمین اوز لریدن قوت وہ و ثروت و اعتبار وہ اینک اولوغ
 بولغند کیشیلر عادتہ واقیلا لمایدورغہ برایش نے عنایت الکتیبہ ایلہ قیدارغ وجودغہ کلطور التالیق لری
 عالم غہ کورساتکوچی بر مثال خارق العادہ ایدی لر، تاریخ نینک بیز لرغہ کورساتکان دبیز لر نے
 ارشاد ایتکان حقیقت لری دن بری، دین اسلام نینک حقیر بیچارہ ضعیف انسان لری مرتبہ تعالیٰ
 و حاکمیت غہ ترقی قیلدورکی، و اول انظار عامہ وہ ضعیف و حقیر کورونکان انسان لری انخلاق
 عالیہ انسانیه نینک اینک بلند درجہ لرغیہ، و علم و عرفان نینک اینک عالی شاقہ سی غہ اعلا ایلاکی
 بتون دنیا ظلمت کفر و جهالت ایلہ پڑ بولغان چارغ لردہ ہدایت و دیانت الواری نے اولر نینک واسطہ
 سے ایلہ بنی بشر ارسیغہ تبلیغ ایتدورکی، تعالیم اسلامیہ نینک حقیقت و حقایق غہ اینک روشن دلیل
 و صادق گواہ دور (بوزمان لردہ روسیہ ممالک وسیعہ سیدہ ظہور ایمیش اشتراکیون فرقہ سے
 اوز لری نینک ضعیف و بیچارہ انسان لر طرفداری ایکانلیک لری نے انظار ایلاب، گرچہ دل لریدہ اند
 ذرہ اثر بولماسہ موتیل لریدہ انے آقیمب اوز لری غہ انے شعار قیلاق ایلہ انظار عالم غہ اوز لری
 حق لیتق طرف داری قیلیب کورساتمک وہ بوشیوہ ایلہ توکان مسلک باطل لری نے حق لیتق
 و عدالت اوزرہ ایکانلیکی نے ادعا ایلاب اینک کرہ زمین اوستیغہ انتشار ایتکی نے کوز توتمک
 وہ دور لر اول بطلان پیشہ لر موندن اول اوج یریم عصر مقدم طرف الہی دن وحی قیلغان قرآن
 نینک پوک فقیر و مسکین انسان لر طرف داری ایکانلیکی غہ انصاف نظری ایلہ باقون لر و بولودین حق
 ضعیف و بیچارہ انسان لر نینک حمایت و طرفدار یعنی باراسیدہ قیدارغ حکم لر تبلیغ ایتکانلیکی نے تدبیر
 قیلسون لر دین اسلام نینک ضعیف و فقیر غہ بولغان طرفدار یعنی عدالت و حقانیت اوزرہ بنا
 قیلغان، بولفرقہ جافرقہ جبارہ نینک توکان یولی ایظلم و غضب و ناحق لیتق اوزرہ بنا قیلنیمیش دور
 اگر بولفرقہ اوز مسکینی تعالیم اسلامیہ غہ موافق عدالت و حقانیت اوزرہ یعنی دین اسلام وہ
 بیورولغان حریت اوزرہ اجرا قیلسہ لر ایدی البتہ مسلک لری اوز لری امید قیلغاندیک جہالتیل
 بولسک لیکہ محقق ایدی، لیکن اولر نینک مسلک لری موندارغ بولمای ظلم و غضب و تمام ناحق لیتق
 غہ اتنا قیلغان جہدن اولر ہر دیاوردن مطرود و ہر برحق پرست انسان نظری وہ مبغوض دور لر
 و اگر مسلک لریدن یا ناسہ لر عنقریب معرض زوال اولمک لری مقرر دور سنہ اللہ غہ نظر نائل
 برلہ قرغان انسان اندہ شک قیلمای دور۔

بوسورہ شریفہ وہ بیان قیلنغان اعلیٰ نینک حادثہ سے ظاہر وہ اہمیت میسر برتر سہ کبی کوروسہ
 مو، لیکن مونینک باراسیدہ رسول اللہ ﷺ نے خطاب نما خطاب نازل اولکی بو حادثہ غایت وہ مقم
 برسند نے حاضر ایکانلیکی نے بیلدورادور برحق دین مقدس اسلام وہ حقانیت جوئی خالص بل
 ایسان اولمیش کیشی لر نینک جانبی رعایہ قیلنماق، خصوصاً انظار عامہ وہ حقیر سا لغان ضعیف

لرجا بنی نے رعایہ قیلماق، اہم امور ایکائینی ارادہ ایلامک

ایکجی رسول المدغہ طرف الہی دن وحی قیلنغان وحی قرآنی پیغمبر اکرم نینک اوز طرفین دن
چیقارغان برکلام ایدی مؤیایسہ برمنج خارجی دن تلقی قیلنغان بروحی ایدی مؤقیدارغ برز سرکائینی
قرآن آیت لری باراسیدہ شبہہ قیلنغی غیردین لغہ میلدوروب، وحی الہی نینک ناہیتی نے انظار
ایتمک دور، بواعی باراسیدہ رسول اکرم غہ وارداوالمیش بوخطاب، وحی قرآنی انینک حضرت رسول
اکرم نینک اثری ایماس لیکن غہ قطعی بردلیل کورساتمک ده دور، برانسان اوزری دن باعث ندامت
بولغودیک برایش صادر اولسہ، مشک یو تکیم نے عموم خلق غہ مشهور اولکی نے ایتماس، لیکن
حضرت رسول اکرم اوز جناب بیغہ عائد بولنغان بر حرکت صدوری نے بیج تردد سیز عموم غہ بیان
اتمش، بوالیسہ بے شبہہ آیات قرآنیہ نینک طرف حق دن وحی قیلنغان یعنی نے ارادہ ایتمک دور
آیات کریمہ نینک مضمونے رسول اکرم طرفین اعمی غہ نسبتہ کورگوزہ لکان حرکت نینک جناب الہی
طرفین تصویر کورولما غا یعنی دور، لیکن رسول اللہ بواہم نے ہم امت غہ تبلیغ ایتی، زیراکہ رسول
اللہ نینک حیاتی نینک اس الایساسی ارادہ الہیہ غہ محبت نام و صمیم قلب ایله الفتیا وایلامک دور
بو حادثہ وحی قرآنی نینک طرف الہی دن دیکان، لیکن کورساتمک دن تا شقاری رسول اکرم
نینک ارادہ الہیہ غہ تسلیمیت تامہ سی نے ارادہ ایتمک دور۔

انکیز رو دیل بو حادثہ نے موضوع بحث ایلام، پیغمبر پیغمبر نینک اعمی غہ نسبتہ کورگوزکان
سورہ معاملہ دن نادوم بولغان یعنی نے بیان قیلا دور، مونینک بوسوزی نینک باطل یعنی ده بیج شبہہ
بوقتور چونکہ پیغمبر پیغمبر اعمی غہ نسبتہ موجب ندامت بولغودیک بیج برسورہ معاملہ ده بولما ب دور، انحق
مشم برامباراسیدہ قیلیب تورکان سوزینی کیسک نے ایتمکان براعمی غہ وقت قیلما ب دور، اولکا
کونکلی آثار بولغودیک بر جواب برمای نہایت چہرہ سینی تورقوب اندن یوزا بوزا یورمیش بوایش
موجب ندامت بر معاملہ ایماستور، بالفرض موجب ندامت برایش صادر بولغانده ہم، اعمی نے پیغمبر
خاطرینی آلمک، حادثہ نے بر طرف ایتمک غہ کافی ایدی، حاصل بوکیم حادثہ برفرو نینک فکر وقراری
غہ قیلنغان بولسہ، بو حرکت نے تشہہ ایتمک ہر حال ده اول حرکت نے قیلنغان فرد بولماس ایدی
چونکہ برانسان قیلنغان بر حرکتی نے تصویر ایتماسہ ایتماس، اما اول حرکت نے عامہ غہ انہازینے
ایتماس، لیکن بو حادثہ دا بوایش نے عموم طرفین لیل و نهار تکرار بولانا دورغان بر شکل ده
تبلیغ ایتمک بیج برفرو نینک کاری ایتماس دور، البتہ وحی الہی دن اوزرگ ایتماس دور

مانویل یعنی ایتمک دور (اسلام نینک کتاب سواد سی قرآن دور، بو کتاب حضرت محمد نینک
مدہ نبوتنے اثنا سیدہ تلقی قیلنغان وحی لرنینک مجموعہ دور، قرآن نینک حضرت محمد طرفین وجود
غہ کلطور یکائینی، اکثر یادعا قیلور لہ، بونقطہ نظر غہ کورہ حضرت محمد قرآن نے توراہ انجیل دن آمیش
دور، اما نینک تمنا عظیم مونینک خلافت دور، الہام عالمی ده وحی اتانغان برترسہ بارالیسہ، وحی

کامل ہر جو نہ جائز ایسہ قرآن نینک بر کتاب منزل ایکانے دہ شبہہ یوقتور، خریستیان رحضرت محمد نینک حق پیغمبر ایساں لیکنی، وقرآن نینک انینک اثری ایکانینینی نے ادا قیلا دور لر حقیقت ہونداغ ایسہ حضرت محمد نیمہ اوچون اوزینی مؤاخذہ قیلغان آیت لر نے آیتا دور، ونیمہ اوچون اولر نے اوزا شریدہ باقی قالہ دورا دور، اھ

بعض علما و ہمیش کیم اللہ تعالی بو آیت کریمہ ایلہ فقیر لیق درجہ سینی عند اللہ اولوغ یوقینی، و فقر اہلی نینک تعظیم غہ لایق ایکانینی، و دنیا نینک خدا نینک نزدیکہ قدری یوق شیء حقیر لیغینی نے، و اہل دنیا نینک لایق حقیر لیغینی نے بیان قیلیب دورا

پس ہونداغ بولغان فقیر جانبی نے رعایہ قیلماق غہ، و اولر نینک سینوق کونکل لرینے خوش ایتمک غہ، اہتمام ایلامک لازم دور فقیر صحتیدن استنکاف و عار قیلاس لیق سنتہ نبویہ دن دورا بخلاف صحبت اغنیاکہ اندر هیچ برقا ندہ دینیہ یوق دور اولر نینک صحبتی دہ او تکان ساعہ و مضامع دورا بنا برین اللہ سبحانہ اوز پیغمبر نے فقیر صحبتی غہ ترغیب قیلیب آیتا دورا و اھمیر نفسک مع الذکر یذکر ان یرتقم بالعدۃ و لا یغنی یریدون و ہذا ای محمد نفسیک نے جس ایت انداغ اوم لر برکہ کہ اولر پروردگار لر ی نینک رضا سینی ایستکان حال دہ ایرتہ ویر کچ رب لرینہ عبادت قیلا دور لر

اینا منکہ بو مضمون داگی آیت لر قرآن کریم دہ متعدد موضع لردہ بار، اما بوزمانہ مزدہ بو صفت ایلہ متصف بولغان فقر لر نے مردہ، اولر عنقا مثل لیک، نام لر سے بار، اوز لر ی ناموجود قیلاغ کہ زمانہ مراغنیاییدہ حرص و بخل تو لایقی دن شفقت و سخاوت یوق، بز نینک زمانہ میز فقیر لریدہ مو عفت نفس و قناعت یوقتور، خدا یا میز اسلام اہلی نے اوز نیک راہ راست غہ باشلاب دین مبین محمدی احکامی ایلہ عمل قیلیاق نے بارچہ میز غہ نصیب ایسکامی سن، آمین یارب العالمین؛

كَلَّا اِنَّمَا تَذَكَّرُ ۚ فَمَنْ شَاءَ ذَكَّرْهُ ۚ عَابِدِ رَبَّكَ اَوَّلَ قُرْآنٍ
 کریم نینک آیت لر ی اولوغ مو عظہ دور کہ انینک ایلہ پند گیر اولوب موجہ نینہ عمل قیلیاق واجب دور پس کیمکہ خواہلا سہ اول قرآن نے یاد غہ آوز یعنی انینک ایلہ متعظ اولوب مضمون نینہ عمل قیلور، بو آیت کریمہ نینک باقبل غہ از تعاطی بو وجہ ایلہ دور کہ اللہ سبحانہ صنادید قریش نینک ایمان دن استغفار سینی و کرا تیکارچ قرآن عظیم الشان نینک شانی نے تعظیم ایلاب اسنے وصفت قیلدی کہ قرآن انسان لرا اوچون اولوغ مو عظہ و عبرت دورا قرآن نینک شرفی و قدری نینک بلند لیکی صنادید قریش اسنے قبول قیلیاق بیلہ ایساں دور تا آنکہ اولر نینک قرآن نے قبول قیلیاق لر ی بارا سیدہ حرص ایلہ مایل لیق قیلور سن بلکہ خلق نینک شرفی قرآن نے قبول قیلیاق، و انینک ایلہ متعظ اولوب لیک ایلہ دورا پس کیمکہ خواہلا سہ قرآن برلہ پند آوز ہونداغ بولغان پس قرآن لے قریش غہ تبلیغ ایتمک غہ اقتصار آیللا، و اولر نینک اسنے قبول قیلیاق لر ی و ایمان کلتور مک لر ی تو غریب یذکر و تیل نے ترک ایت زمینہار استغنا پیشہ کفار لر کو نکل لرینی خوش قیلیاق اوچون قرآن غہ ایمان

کلنورگان کیشیلدن یوز ایلورمه دیکدورالسد سبحانه قرآن کریم نے وصف قلیب ویدیکہ اول قرآن تذکرہ دور یعنی آپجی روشن برمو عظمہ دور اول درجہ وہ آشکار و ظاہر کہ انے فہم ایتیک نے ارادہ قیلغان، وانینک ایلد پند آلیب مضمونینہ عمل قیلماق نے خواہاگان کیشی البتہ قادر بولادور دیب، سونکرہ انینک وصفیدہ ویدی کرنی صحیفہ مکرمۃ مرفوعۃ مطہرۃ بایں سفرہ کرام بزرگہ اول تذکرہ مثبت دور انداز صحیفہ لرداکہ خدا نینک نزدیکہ مکرم و محترم و قدری بلند و خطا و نقصان دن پاک قیلنغان دور لرد اول صحیفہ لرخدا نینک نزدیکہ مکرم و اطاعت لیک بولغان کاتب لرقول لری برلہ مثبت بولغان دور لرد عبدالمدن عباس رضی اللہ عنہما دن مروی دور کہ ہمیش سفرہ ملائکہ کاتب لردیک دور اہ

المد سبحانہ اول سفرہ نے مدح ایتیب ایکی وصف ایلہ باقتاب دور اول کفی وصفی اولرنے کرام دیب صفت لاکمی دور کرام کرامتہ دن مشتق بولسہ معنی سے اول ملائکہ کتبہ لرخدا نینک نزدیکہ قرب و شرف برلہ مکرم دور لردیک اولور واکر کرام لوم نینک ضدی بولغان کرم دن مشتق بولسہ معنی سی اول ملائکہ کتبہ کریم لر یعنی مؤمن لرفہ مہربان دور لرد کہ مؤمن لرنینک کمالی غہ سعی قیلنوجی اولر اوچون استغفار ایتکوجی لردور لردیکان بولور

ایکجی وصف اولرنے بزرہ دیب وصف قلیب دور معنی سے تقی، و مطیع، و صادق و دیک دور یعنی اولر اولری مواد دن مقدس، و جوہ لری تعلقات دن منزہ بولغان جہنم تقی دور لرد والد تعالی نینک امر لہ ہمہ دم مطیع دور لرد چنانچہ عرب کلامی وہ فلان بئر خالقه دیک خالق نینک امری غہ اطاعت قیلا دور دیکان بولور و برفنی ہیبتہ دیک صادق دور دیک اولور (بو آیت کریمہ باراسیدگی باشقہ تحقیق رکشف البیان وہ مسطور دور)

بیلکیم المد تعالی قریش چونک لری نینک فقیر مسلمانلر اوزرہ بولغان ترفع و تکبر لرینہ مشتمل قصہ نے ابتدا قیلنوج مؤمن بندہ لرینی اولرنینک استغفار سے دن عجب لاندور و ب دیدی کہ قتل الانسان صا اکفردہ لعنت قیلینسون انسان معبود نے عجب کفرہ افراط وہ بولنوجی دور اول، یا کہ قیسی زسہ اول انسان نے کفر غہ حمل قیلا دور

آام رازی آیتا دور قتل الانسان کلام الہی سی انسان غہ غایت وہ بدو قبیح دعا لرنینک اینگ یمانی ایلہ قیلنغان دعای بد دور چونکہ قتل دینا نینک شدہ لری نینک غایتہ قیتغی دور نفوذ بالبتہ نا کفرہ انسان نینک کفران نعمت وہ غایت افراط وہ ایکانیدن تعجب دور مالی انسان کفران پیشہ انواع عقاب نینک اینگ قیتغی غہ مستحی بولسون چونکہ اینک کفری نے عجب قیتغی دور یعنی اول انسان قیارج و منکرات نینک اینگ اولونجی برلہ متصفت دور دیک دور

اگر آیتونسہ کہ انسان کفر پیشہ غہ عار ید قیلماق انج عا جز و انکا جزا برک غہ قادر ایماس کیشہ نینک لیشی دور المد تعالی جنابے ہمہ اشیا غہ قدرتے یتکوجی صالح قدیر دور پس المد تعالی

نینک جناب عظمت مآبی غہ بوچوک لایق اولور، ہم برزسہ دن تعجب قیماق اول زرسہ نینک سببے
نے بیلمکان کیشینہ عینہ مناسب دور المد تعالی ایسہ علمی ہمہ کونانات غہ شامل بولغان علیم حکیم دور
پس تعجب انینک جنابینہ چوک لایق بولور دیب

بوسوال نینک جوانی بوکیم قتل الانسان کلامی عرب کلامی اسلوبیدہ وارد بولوب دور،
چونکہ ہر قوم نینک لغتیدہ ایراد قیلنغان کلام اول قوم نینک اسلوب واصطلاحی داکلتور ولادور مثلاً
عرب قومی برکیمہ نینک قیلنغان ایسی غہ انکار قیلیب اندن راضی بولماسہ تثنہ المد دیدور مقصود
موندن بوکیم اول کافر لار اوارغ عقاب نینک اینک اولوغی غہ مستحق دور، چونکہ اولر اوج قباغ
بولغان کفر نے اولر لایقہ پیشہ قیلدی لر دیک دور، نا کفرہ قول کریمی ایسہ اول کفران پیشہ لر نینک
نظر لری آلدیدہ المد تعالی نینک الوہیت و وحدانیتی نینک دلائل لری مشاہدہ قیلیب توروب،
والمد واحد قدر نینک کمال قدرتے و جلال نعمت و احسانی معانیہ لری بولوب تور و غلوک صانع
حکیم نینک معرفتی دن، و توحیدی دن یوزاویورک لری دن بندہ لر نے تعجب لاندورک دور۔

و مومنینک ضمن سیدہ دنیاہ اوج قباغ و منکرات بیله متصف بولغان کافر غہ المد تعالی
نینک اولوغ سخطی بار یعنی غہ اول کفران کردار لرنینک نزدائی دہ غایتہ خوار و حقیر الیکانغہ دلالت
واشعار بار:

بیلگیل کیم المد سجانہ قریش اولوغ لری نینک فقراء مسلمین اوزرہ کورگوز کان تکبر و ترفع لرینہ
مشمل قصہ بیانینی ابتدا قیلنغان، بندہ مؤمن لر نے اول گراہ لرنینک کفر و تکبر لری دن عجب لاندور
گویا آیتا دور کہ بو قوم نینک موندان تکبر و خود بین لیت لرینہ سبب نہ دور باوجود آنکہ اولر نینک خلقت لری
نینک خلقت لری نینک ماوہ سے نطفہ قدرہ و مال وجود لری حقیقہ نذرہ، اولک اوستیغہ بولر لوی
حالت میان سیدہ جمال عذرہ دور لر پس بوصفت رذیلہ ایله متصف بولغان انسانلر غہ کبر و ترفع
ایلامک بیچکاه لایق ایماس ایکانلیکینی بیلدوروب، وہم اولر نینک عجب لرینی یوق ایتیک غہ اینک
شایان بولغان علاج نے، و کفر دن یا نیک لرینہ باعث بولادورغان اقرب دلائل لر نے اولر غہ بیان
قیلا دور بار چہ دن یقین راق برغان بولغان خلقت لری نینک اولی نیمہ ایکانینی اولر نینک یادوی غہ
سالادور چونکہ انسان نینک خلقتی صانع تعالی نینک وجودی غہ دلیل اولک غہ اینک یقین برویلن
بولغان دیک، اینک ایله باعث غہ حشر و نشر غہ اقرار ایتیک غہ ہم اینک یقین طریق دور، بنا برین المد سبب

۱۲ مردار و پلید ۱۲ جیفہ میت نینک ساسیگان مردہ سی ۱۲ نذرہ بوز دلکان و فاسد دلکان ۱۲
عذرہ غائلہ و نجاست دور یعنی انسان نینک اول خلقتی مردار پلید آب منی دور و عاقبت احوالی قبرہ مردہ سی
بوزدوب ساسیب جیفہ اولک دور بولویکی سے میان سیدہ لگی حالی ایسہ تور ساقیدہ نجاست لر نے کوناریب یورک و گاہا لر نے دفع ایتیک
اد چون نجاست خانہ اولتورک دور پس بو احوال ایکاسے بولغان انسان غہ کبر و خود بین لوق ایلامک یرا شور و مزیک دور

اول گمراہ لر نینک تر فرغ و تکبر لر بینی ذم، و تو لکان یول لر بینی تریب ایلاب آیتا دور، من آتی
 نشئی خلقه اللہ تعالیٰ اول انسان نے قیسی نرسہ دن براتتی من نطفہ ط اول
 انسان نے منی سوئی دن یراتتی لوق ضیم اللہ سبحانہ اوزی نینک نغم متوالیہ و من متوا فرہ
 سیغہ انسان نینک کفران ایلا کی نے آپ آچیق بیلدورگ اوچون انسان غہ اول حدوثی ان
 منتہای عمری غچہ انعام قیلینغان نرسہ لر نے ذکر قیلا دور بو آیت ایسہ انسان غہ اول انعام قیلینغان
 نعمت جلیدہ ذکر می دور لیغہ گو یا اللہ تعالیٰ آیتا دور کہ انسان غہ بیز نینک طرف ربانی میزدون عطا قیلینغان
 نعمت جلیدہ لر بشیار دور انسان غہ اول حدوثی دن باشلاب آخر عمری غچہ بریلکان نوع نوع نعمت
 واحسان لر میز بار دور کہ اول نینک حتی انسان لر بزگ شکر اتیک، وامر میز غہ انقیاد ایلامک دور نہ
 ایگہ موجب کفران و سبب عناد بو لغای، سو نکرہ اول نعمت لر دن انسان غہ اول حدوثی وہ عطا
 قیلینغان نعمتی نے ذکر قیلیب آیتا دور آیا اول انسان کفر پیشہ و تکبر اندیشہ تفکر قیلا پدور موکہ،
 اللہ سبحانہ نے قیلیسی نرسہ دن یراتیش، اینک اصل خلقتی نے آب منی نینک مادہ پلیدی
 قیلیب انسان نے اول حیر نرسہ دن یراتیش، پس اصل خلقتی شو ندر غہ برحقیر پلیدہ نرسہ بولغان
 کیشیمہ تکبر و طغیان ایلامک چوک مناسب اولوز دشوندر غہ بر مادہ پلیدہ دن احسن تقویم صورتہ بہتہ
 سیدہ بولغان انسان نے پیدا قیلاق نعمت جلیدہ دور، پس اوشبو نعمت جلیدہ نے عطا قیلینغان
 منعم تعالیٰ نینک نعمتی غہ کفران ایلامک انسان غہ چوک لایق اولوز

سو نکرہ اللہ تعالیٰ نے بیان قیلیب دیدی کہ **خَلَقَهُ فَقَدَرَهُ** اللہ تعالیٰ اول
 انسان نے یراتتی، پس انے اوزیغہ مناسب اعضا و اشکال غہ مہیا قیلدی، یعنی انسان نے
 نطفہ دن یراتتی، پس اینک خلقتی نے اعضا و اشکال و کیت و کیفیت جتیدن مقدار معلوم برلہ اندازہ
 قیلدی، و اینک اعضا سی دن ہر برعضو اینک مصلحتی غہ لایق اندازہ اوزرہ کیت و کیفیت برلہ
 تقدیرایتے، یا کہ اول انسان نے نطفہ دن یراتتی، پس اینک خلقتی اتما میغہ یتکو غچہ احوالی نے برنچہ
 طور لر وہ قیلدی، یعنی گا لا نطفہ سو نکرہ علقہ سو نکرہ مضغہ تا اول حال غچہ کہ انسان نینک خلقتی تمام بولونچہ
 انسان غہ آنا سی نینک رحیمہ احوالی متنوعہ لر کلدی دیک دور، **فَكَرَّ السَّبِيلَ كَيْسَرَ** سو نکرہ
 اللہ تعالیٰ یول نے آسان قیلدی قولہ تعالیٰ **السَّبِيلَ** تا و یلیدہ مفسر لر برنچہ قول لر بیان قیلیب دور لر
 تو لاراق مفسر لر رحم دن چقیق یولی نے آسان قیلدی دیب تا و یل قیلیب دور لر بو قول ابن
 عباس ابوصالح سندی، وقادہ، و عکریمہ دن اثرلر وہ روایت قیلیب دور، ابن جریر طبری
 رحمۃ اللہ بو آیت نینک ما قبل و ما بعدی نینک سیاقی غہ باقیب بو آیت بارا سیدہ آیتو لکان
 تا و یل لر دن بو تا و یل نینک نزد بیدہ اولی بصواب دیب دور، و حقیقت جنین غہ آنا سی نینک
 تو لاراقی دن چقیق حکامی تو لکان وہ اذن اللہ برلہ رحم نینک آغزی جلیب تو رسا قدا کی ہشتی ان
 جنین غہ بو نکالک نے الامام قیلا سہ البتہ رحم دن مولود نینک چقیق میسر اولما یدوز جنین نینک اندر غہ

بر منفذ تنگ دن تیریک حال دہ چھتاقی عالم داکہ عجایب لر نینک عجیب راتی دور، یو ایسہ اللہ
صانع حکیم نینک آسان قیلماقی ایلہ اولور، بوالیش نے قیلنوجی خداوند حکیم دن اوڑگہ کیم دور۔
و بعضی را السبیل دن مراد انسان غہ خیر و شر یول لرینی آسان قیلدی دیمک دور، دیب
تاویل قیلیب دور لر بو قول مجاہد دن طریق متعددہ ایلہ روایت قیلیب دور، مجاہد دیمیش کہ ثم
السبیل یشترہ قول کریمی قولہ تعالیٰ اِنَّا بَدَّيْنَاهُ السَّبِيلَ اِثْمًا شَاكِرًا اَوْ اِنَّا كَفَوْنَا آيَاتِنَا نِيكَ نَظْرِي
دور، (یعنی بیز اول انسان غہ تو غزی یول نے کو گوزدوک، یا اول انسان شکرانہ قیلنوجی مؤمن
بولور یا کفران نعمت قیلنوجی کافر بولور) قاضی بہیضا وی رحمہ اللہ آیتا دور، بو قول الہی دہ
اوشبو معنی اخیر غہ کورہ بو معنی غہ ایما بار دور کہ، دنیا اوتادور غان یول دور و مقصد ای
دنیا دن باشقہ برزسہ دور، بنا برین مونینک عقبیدہ قولہ ثم اماتہ فاقبرہ الخ آیت لرینی کلتور دہ
دور اھ

یعنی دیمک ایستایدور کہ السبیل نے خیر و شر یولی غہ تفسیر قیلنوجی فہم قیلندیکہ مکلف بندہ تا یو
دنیا دہ بار اول ابن سبیل دور، انینک سلوک ایسکان سبیلی یا انے خیر غہ یشکوزادور دیا شر غہ یعنی
دار جزا دہ یا ثواب غہ اولاندور ادور یا عقاب غہ، بو دنیا جای قرار ایما س، دار قرار سرائی آخرت
دور، بعض لر دیب دور کہ السبیل نے معنی مذکور غہ حمل ایتمک نے بو آیت نینک مابعدی غہ حسن نظامی
تائید قیلادور

ثُمَّ اَمَاتَهُ فَاقْبَرَهُ ۝ ثُمَّ اِذَا انشَاءُ النَّشْرَةِ ۝ سَوَّكَه اللہ تعالیٰ انسان فی اجل
مسمی سے تیکان چاغدہ اولتوردی، پس انے قبر غہ کو ممک غہ امر قیلدی، سونکرہ اللہ تعالیٰ اہلکان
وقت دہ انے قبر دن تو پارادور

بیلیگس کہ اللہ سبحانہ بو آیت دہ موت نے انسان غہ لغام قیلغان نعمت لر می جملہ سیدن
سنا ب دور، چونکہ موت انسان نے نعم ابدی غہ یشکوزادور غان سبب لر نینک برمی دور، حقیقتہ
دہ روح نینک بدن دن مفارقت قیلماقی بردار دن ینہ بردار غہ انتقال ایلامک دور، اندر غ کہ
امیر المؤمنین حضرت علی کریم اللہ وجہ دن نقل قیلیب دور کہ آتیب دور لر، اللہ قیامہ وار ممر، لا وار ممر
فَاغْبُرُوا مَا دَلَّ النُّعْمَ وَ مَا وَقَد خَلَقْتُمْ لَهَا بَدًا وَ لَكُنْكُمْ تَقْلُونَ مِنْ دَارِ الْاٰلِ وَ اٰرِ الْاٰلِ وَ اٰرِ الْاٰلِ
برسرای دور، نہ قرار آلا دور غان جای، پس موند غ ایسہ سرائی دنیا دن عبور قیلنک لر، دینینک آباد
یعنی نے کوزلاب کاخ و قصور قیلماک لر دیز لر ابد و چون یرا تیکیش سیز لر، ولیکن سیز لر برسرای دن
ینہ برسرای غہ کو چور دور سیز لر، تا دارا القرار دہ قرار لغونچہ، پس موت گر چہ ظاہر دہ قتا و اعتدال بولسہ
ہم حقیقت دہ اول ولادہ ثانیہ دور، علما بعضے سے دیب دور کہ انسان مادام کہ دنیا دہ بار بیضہ
ایچید اگے چوڑہ مشابہ سیدہ دور، قید غ کہ چوڑہ نینک کمال غہ لیریشمکی بیضہ نینک پارہ بولمکی غہ
و چوڑہ نینک اندن چھتاقی غہ مربوط دور، شو نکا او خشم انسان نینک ہم کمالی نینک شرعی اوز سبیلی دن

مفارقت ایٹیکیدور اگر اوشبو موت بولما سہ ایڈی انسان کمال غہ ایریشماس ایڈی، پس بوجال
وہ موت انسان نینک کمالی اوچون ضروری بر نعمت دور غنی کشمیری آیتا دور نظم؛

نادر وہ بگردون روح تابا شد نفس در تن سہد رسانی نیست در پرواز مرغ رشک بر پارا

موت حال وضع دن حال رفیع غہ انتقال ایتمک غہ سبب بولغان جہتدن المد تعالی
انے اور کلامیدہ تونی دامساک آتاب دور چنانچہ دیب دور اللہ یتو فی اللانفس جنین موتہا
والتی لم تومت فی مناہما فیہمیک اللہ قضی علیہا الموت ویروسل الاضری الی اجل مستحی۔ یعنی اللہ

جان لرنے اولکان چا غلریدہ آور وادما کان جان لرنے اول یقویدہ آور پس اول جانلرنے کہ انکا
اولوم تقدیر قلیب دور عالم ارواح وہ سقلاب توتارا وایکبھی جانلرنے کہ انے اول یقودہ آیت دور تن
لرینہ یبارور تا مقدر قلیتغان اجلی بیتکان غچہ، ان فی ذلک لآیات لقوم یفکرون؛ تحقیق اوشبو
ایش لروہ یعنی جان لرنے الماقده مدتی بیتکان لرنے تو توب قالدور ووب مدتے ہما کان نے اجلی

بیتکان غچہ تنی غہ قایتاریب یبارمک وہ ہر آینہ المد تعالی نینک کمال قدر تیغہ علامت لر و حشر و جث
غہ دلیل و نشان لر بار دور تفکر قیلا دور غان قوم لر اوچون چونکہ او خلاک اولک غہ وادلیغانا قینہ
تیریلک کہ مثال دور اولوم وہ شونداغ منافع لر بار یعنی جہتدن المد تعالی قرآن کریمیدہ متعدد موضع

لروہ اولوم نعمتی برد انسان لر غہ منت قلیب دور چنانچہ آیتیب دور اللہ فی خلق الموت و الحیاة یلقون
کم ایکم احسن عملاً۔ آنداغ خدای قدر کہ اولوم نے و تیریک لیکنی خلق ایٹی، تاکہ سیز لرنے آزمائش
قیلغای کہ سیز لرنینک قیسے برینکیز عمل جہتیدن او بدان راق دور یعنی کیم نینک اخلاص و تقوا سے

زیادہ راق و عملی قریب بصواب دور، چونکہ اعمال نینک احسنی انینک اصوب و اخلصی دور،
اصوب اول عمل کہ موافق سنت بولغای، و اخلص اول کر اللہ نینک رضاسی نے ایستاک دن اوڑ کہ
نرسہ انکارا لاشماغای و ہر قی ان کہ عمل خالص بولسہ، و صواب بولما سہ مقبول بولمای دور و شونکا اوشبو

عمل صواب بولسہ و خالصاً لوجه اللہ بولما سہ ہم مقبول بولمای دور حدیث شریفہ وہ احسن عملانے
احسن عقلاً و اورغ عن محارم اللہ و اسرع فی طاعتہ غہ تفسیر قلیبیش، یعنی قیسی برتیک لر عقل وہ کامل
راق و اللہ حرام قلیغان نرسہ لرون پر سہر و تقوی قلیغویجی راق، و طاعت الہی وہ شباب ایٹکو چچی

راق دور احسن عمل نے احسن عقل غہ تفسیر نینک و جہی بو کہ کیم کہ انینک عقلی تمام و کامل بولسہ اول
کیشی نینک غوی آشد بولور، و اولوم نے تولایا دیلور، و انکا او بدان استعداد قیلاق غہ سعی قیلور و
دنیا نینک زخارفیغہ کو نکل براس، بو وجہ دن اولکیشی عمل جہتیدن احسن اولور بو آیت شریفہ وہ

اللہ تعالی نینک موت نے حیاة غہ مقدم قلیغانی بو معنی غہ تنبیہ اوچون دور کیم حیاة حقیقیہ غہ تیک
کہ سبب موت دور یا ایسہ مقصود بو آیت نے کلتورمک دن مکلف بندہ لر غہ جن عمل غہ ترغیب
ایلامک دور و حیاة غہ نسبت موت بو مقصود و حصولی بار اسیدہ داعی راق دور لیر کہ اولوم نے کوز
آلدیدہ تو تمک معاصیدن باندورمک اوچون اینک قوۃ لبق زاجر، و او بدان عمل غہ ترغیب ایلامک

باعث بولا دورغان داعی مؤثر دوراً ویتہ الدتعالی انسان غہ انعام قیلغان نعمت لردن اولوم نے برنمت سَنَاب آیتا دور کَیْفَ تَنکَفَرُونَ بِاللَّهِ وَکُنتُمْ اَمْوَاتًا فَاحْيَاكُمْ لَوْ یَکْفِکُمْ نَعْمَ الْاٰیٰتِہِ ثُمَّ جَعَلْنَا لَہِمْ اٰیٰتٍ مَّشْرُکًا لِّذٰتٍ وَّاجِبِ الوجود بولغان معبود برحق نینک روز بعثت وہ سیز لرنے قبردن تیر کوز تک غہ قادر ایکانیمغہ چوک انکار قیلا سز لہا بلو کہ سیز لرد لوک ای دینیکہ رایغہ آتا لرنیکینر صلب لریدہ جان سیز نطفہ ای دینیکہ لہا صانع قدیر فیض مرتقی پر لہ سیز لرنے تیر کوز دی، سو نکرہ حیاطہ مستعار لرنیکینر اجل مٹھی سینغہ تیرکاندن کین سیز لرنے اولتورا دوراً سو نکرہ باز حیاطہ ابدیہ ایلہ سیز لرنے تیر کوز دوراً سو نکرہ انینک درگا ہی غہ یا ندورا لاسیز، بودنیا وہ قیلغان کردار لرنیکینر غہ بر اشور سیز لرنے محاسبہ قیلا دوراً پس بوقدر آیات بینات عظیمہ و نعم بدیعہ جمیعہ لرنے سیز لرنغہ مقدر قیلغان قادر خداوند یگانہ قاہر غہ ایمان کلتور مای، کفر پیشہ و مخالفت اندیشہ بولماق لرنیکینر تو لا عجیب و غریب دور بو آیات کریمہ لردہ الدتعالی موت نے بندہ لرنغہ قیلغان انعامی جملہ سیدن سَنَاب دوراً اندا نکہ حیاطہ نے سنا پیش ای دی، بوجہ دن کہ حیاطہ اخرویہ بر اولوغ نعمتہ سابقہ دورا اول نعمت غہ یتیمک سبب ت دوراً پس بو سبب ایلہ موت ہم نعمت دن سالماق غہ لایق اولیش، چونکہ بر سیدی کہ انینک واسطہ سی ایلہ نعمت غہ ایریشیلنہ، اول سبب ہم نعمت دورا موت سعادت کبری غہ وسیلہ بولغان جہت دن انبیا و اولیا اندن خوف قیلا س ای دی لرد موت منزل ادنی دن منزل اعلی غہ انتقال بولغان جہت دن انے دو سمت تو تمک دہ بولدی لہا انداغ تجر و پیشہ لہ کہ خداوند کریم نزدیکہ اوز لریغہ وعدہ - قیلنغان ثواب، و اجر بے حسانت غہ اعتماد کامل و یقین تام لری بار دوراً زیرا کہ وعدہ الہی غہ دوق تامی بار مؤمن، انکا مشتاق اولور، و تیز راق نعیم باقی غہ تیمک نے، و بوسرای کہ ورت آمیز فانی دن قولور کیتمک نے آرزو قبولور، فقیہ منصور بو معنی دہ دیب دور شعرہ

قد قلت اذمحو الحیاة فاسترفوا ﴿١﴾ فی الموت الف فضلیة لا تعرف بہ
منہا امان لقاء بلقا یر لہ ﴿٢﴾ وفراق کل معاشر لا یتصف

و ابو احمد کاتب بواکی بیت مضمونیدہ دیب دور شعرہ

من کان یرجو ان یعیش فانی ﴿١﴾ اصبت ارجوان موت فاعتقا
فی الموت الف فضلیة لو انحصا ﴿٢﴾ عرفت لکان سبیلہ ان یعشقا

اولوم نے ناخوش کوز مای دور مگر بواکی صفت کیشیلہ برسی انداغ کیشی کہ انینک آخرتہ غہ ایمانی یوتور، و انینک اعتقادیدہ او شہود دنیا و اگی حیاطہ دن باشقہ بر حیاطہ یوتور، اول مشرکین شقاوت آمین لرنغہ او خش کہ اللہ سبحانہ اولرنیک حال خسران مال لرنی بیان قلیب آیتا دوراً و لتجد ہم ہم آخر ص الناس علی حیاطہ و من الیدین اشرکوا یودوا احد ہم کو یعمر الف سنتہ و ما ہو یسر خیر ص من العذاب ان یعسر و ہر آیینہ ای محمد اول یہودی لرنے اوز دن عمر کوز تک غہ آدم لرنیک ہم سیدن حلص راق تا پاسن، و مشرک لردن ہم حلص راق، اول مشرک لردن ہر بری کاشیکہ

نیک بل عمر کو رسام ایدی دیب آرزو قیلا دورا و اول مُمتر بولک نے آرزو قیلاغان مشرک نے عمر دراز
کو ریک یکی عذاب الہی دن یراق قیلغوجی ایماستور

و بو طرف صلاّت تمیق ده بولغان مُجیدین زندہ آئین لر نیک بعضے سی بو معنی ده بو نیکیلیغ
ہڈیان سرا لیک قیلش شعر ۴

خذ من الدنيا بحذق ۴ قبل ان تُنقل عنها

فی دارہ لیس باقی ۴ بعد ما اُطیبت منها

دیکھی صفت انداغ کیشی کہ انیک آخرت غہ ایمانی بار، ولکن گناہی سببی ایله مؤاخذہ
اولک دن فورقا دورا اما مونداغ ایما س کیشیلر اولوم نے دوست تو تادور لر، وانے آرزو قیلا
دور لر، انداغکہ صلح لر انے خوش کوروب دور لر، وانے آرزو قیلیب دور لر، واندن بیچ وقت جن
قیلما بدور لر، حتی کہ جناب اسد اللہ الغالب امیر المؤمنین سیدنا علی بن ابیطالب کہم اللہ وجہہ
آتمیش لر، وَاللّٰهُ مَا اَبَالِيْ اَقْعَ عَلٰی الْمَوْتِ اَوِ يَقْعُ الْمَوْتُ عَلٰی النَّعْءِ قَسْمٌ كَيْمٌ بَاكٌ تَوْتَمَّاسٌ مِنْكَ
من موت اوزرہ توشار من یا کہ موت مینک اوزر مینغہ توشار، و حضرت صدیق اکبر رضی اللہ عنہ خالین
الولید نے اہل ردہ قالیغہ مبارکان ده انکا دیدی کہ اِحْرَصْ عَلٰی الْمَوْتِ تَوْتَمَّتْ لَكَ الْحَيَاةُ يَعْنِيْ اَوْلُومٌ
غہ حریص بولغیل تاکہ سنکا حیاء ابدیہ بخشش قیلنغای؛

روایت قیلنیب دور کہ پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم ہمیش لر کہیمکہ اللہ تعالیٰ نینک لقاسی نے
دوست تو تسہ اللہ تعالیٰ اول کیشی نینک لقاسی نے دوست تو تار۔ بو حدیث مضمونچہ اولوم مؤمن نے
لقاء اللہ غہ واصل قیلور، پس مؤمن بندہ بچک انے مکروہ کورسوں، دوستان حق موت نے کوز تو توب
تور ایدیدی لر، و اوز لرینی گویا جس ده کور ایدیدی لر، و جس دن تو تو لواق ایله بشارت کلتور کوچی
غہ انتظار چیکار ایدی لر، بو معنی غہ بناءً روایت قیلنیب دور کہ دنیا مؤمن نینک زندانی، و کافر نینک
ہمیشت دیوستانے دور چنانچہ ایتیب دور لر نظم ۴

نسبت دنیا بزندان بس ہمیں گز قید آن ۴ ہر کہ شد آزاد نینل باز گز دیدن نہ داشت
اللہ سبحانہ ہو و بعثت تار و پود لر غہ رد مقامی ده دیب دور قل ان کانت لکم اللہ ارا لآخرہ
عز اللہ غہ بصتہ من وون الناس فتمتوا الموت ان کنتم ضار قین۔ اسی محمد اول یہود شقاوت
نمود لر غہ ایتیب، اگر دار آخرت یعنی جنت سیر لر نینک زعمینک غہ بناءً خالص سیر لر نینک سیر لرون
اوز کہ آدم لر دن بیچ برینہ نصیب اولما یدورغان بولسہ بس اولوم نے آرزو قیلنیک لر، اگر بو قول
وزعمینک، ده صادق بولسانک لر، زیرا کہ اہل جنت دن ایکانغہ جزئی اعتقاد دی بار کیشے انکا جان برہ
مشتاق بولور، پس مونداغ ایسہ اولوم جنت باب لریدن بریاب دور کہ جنت غہ اول باب دن
کیرکان دن سوئک تیمک پیغمبر اولور، و اگر موت بولماسہ جنت ہم بولماس،
اللہ سبحانہ قرآن مجید ده و کُنْ مُتَمِّمًا لِّمَا كُنْتَ تَفْعَلُ لَآلِي اللّٰهِ تَحْسُرُوْنَ۔ دیب دور یعنی و اگر سیر لر

فراشتیں نیکر وہ اولسا نیکر یا مقتول بولسا نیکر البتہ اللہ تعالیٰ درکا ہیچہ گیندہ حشر قیلینا سیزلر، بو معنی
غہ تنبیہ قیلغان جہدن کیم خداوند حی قیوم نزویدن استفادہ قیلینا دورغان حیاۃ ابدیہ غہ یول اولوم
بولسا سہ حیاۃ ابدیہ غہ تیمک غہ یول یوقوز؛

دینہ اللہ تعالیٰ بو آیتہ مذکورہ نینک تا لسی وہ دیب دورا و لئین قتلتم فی سبیل اللہ اذنتم
لمغفرۃ من اللہ و رحمۃ خیر، مما یحیون قسم بالمدک و اگر خدا نینک یولیدہ دین مبین حمایتی نے ای کتاب
معرکہ کارزار دہ مقتول بولسا نیک لڑیا موت طبیعی ایلہ وفات ایسا نیک لڑا ہر آیتہ اول موت فی سبیل اللہ
سببی ایلہ سیزلر نائل بولا دورغان مغفرت و رحمۃ الہی بخشراق دور سیزلر جمع قیلغان دنیا دن دانینک
منافی دن؛

و کلمہ مغفرۃ و رحمۃ نے تنکیر ایلہ کلنور گانے، بو معنی غذا شتار اوچون دور کیم اللہ رحیم طرفین
بولغان اندکی مغفرت و رحمۃ دنیا و ما فیہا دن بخشراق دورا، دینہ مغفرت دن سو نیک رحمۃ نے ذکر ایتمکی
سکریر اوچون ایماس، بلکہ مغفرت بندہ نینک سیاتی دن اوتک، اور رحمۃ بندہ غہ فضل و ثواب احسان
ایلامک دورا لغفرۃ کلمہ سے عقاب پروردگار دن قورقوب عبادت قیلغان بندہ لرغہ اشارت
دورا و رحمت ثواب طلبیدہ بندہ لیک قیلغان کیشی لرغہ اشارت دورا و کلمہ لالی اللہ بخشورون انزلغ
ذات ملک صفات لرغہ اشارت دور کیم او لر نینک بندہ لیک لر ی خوف عقاب و طلب اجرو ثواب
اوچون ایماس دورا، بلکہ پروردگار تعالیٰ نینک او سبتی مفتضاسی چہ اوز عبودیت لرین حقیقتی نے
انظار ایتمک اوچون دورا؛

دینہ اللہ تعالیٰ آتیب دورا و لا تحسن الذین قتلوا فی سبیل اللہ انما ماتوا تائبین اخیاء عند
ربکم یرزقون فرحلین بما اتاہم اللہ من فضله و لیستبشرون بالذین کم یحسبون انہم من خلقیم الا نوحنا
علینہم و لا نهم یحزنون۔ ای محمد خدا نینک یولیدہ دین مبین اسلام نصرتیدہ جہاد ایلام میدان
مقاتلہ وہ شمشید اولغان اشخاص سعادت اختصاص لر نے اولوگ گمان قیلہ، بلکہ اولر تیریک
دور لر اللہ تعالیٰ زودیدہ رزق لافور لر یعنی نعمت و راحت وہ دور لر اللہ تعالیٰ فضلی دن اولر غہ
عطا قیلغان نرسہ لر لر نور سند بولغان حالہ (اول عطا قیلینغان نرسہ لر اولر نینک شہادت
شرفینہ مشرف اولمک لیک، و شہادت سببی ایلہ حیاۃ ابدیہ غہ یتو شتمک لیک لرے، و اللہ تعالیٰ
درکا ہیچہ کرامت و انعام ایلہ تقرب حاصل قیلماق لر ی، و نعیم جنت دن برہ یاب اولمق و ثور دگا
اوخشہ فضل و کرامت دن عبارت دورا) و اذ لر ی نینک آرقہ لریدہ اولر غہ یتو شتہای دنیا دہ قالغان
مجاہد برادر لرینہ سو یونج خبرینی بریک نے خدا دن سو رای دور لر بو طرز ایلہ کیم اولر غہ بیج برخون یوقوز
ونہ اولر نیکین بو لور لر؛

خوف دیب مستقبل وہ یتو شاد دورغان حادثہ نے کوز تو تمک ایلہ یوز لالکان غم نے آیتور لر حزن
دیب ماضی وہ موجود منفعت لر فوت اولمکی جہدن کیلکان غم نے آیتور لر، پس گویا شمشید الروینادہ

قائمان مجاہد برادر لرغینہ بشارت بیریب آیتا دور لکہ، بویرده اولکاندن کین بولادورغان
تورقون و قیامت آموالی سببی ایله توش دورغان بیج برغوف یوقتور، و دنیا نعمتی و لذاتی
فوت اولمک حیثیتی دن توشادورغان بیج برغمکین یس یوقتور، موندہ اللہ تعالیٰ نینک نعمت و
فضله ایله تام خوشوق بارویب؛

عارف لر ویب دور لکہ اولوم سببی ایله انسان غه نقصان ایریشمایدور، بلکہ اولوم انسان
نینک کمالی دور (اندانگه یوقاری ده بیان قیلیندی) انسان نینک اوشبو بنای حیاتی نئے دیران
قیماق، بازانے اشرف و اکل طرز ایله اعاده قیماق اوچون دور زمین غه تر یلگان وانه لرغه اوخسته
کیم، اولر میوه لیک درخت بولمک غه صلاحیت پیدا قیلایدور، مگر جسم بشری مثابه سیده بولغان
اوست لریدانگه پوست لری پاره بولوب، مغز لری بوزولما غونچا، دشونکا اوخسته بنداوی نئے جسم
میز تریتی و نموی اوچون غذا قیما دورغان بولساک، انے اول تیگور من ده وجودینی یا نجیب اولدنیلیب
اول اوندن خیر قیلیب، سوکده تیور غه کیر کوزوب، مان پشوروب غذا قیلورمز، دشونکا اوخسته اوروغ
زمین غه ساچیلده، انینک بولادورغان حال دمالی نئے تصور قیماغان کیمه انے فساد ستایدور حال
بوکده اول ایش انینک سبب کمالی دور؛

پس بویانات غه کوره اولوم ده بو قدر منافع لر بولوب، اولوم حیاة حقیقیه غه تیمک غه سبب و
راحت جاوید سرا بیغہ کریمک باب بولمک حیثیتی ایله خداوند متان طرفدن بنده لرغہ منت قیماق غه
لایق برنتمه عظیمه ایسه، ایمدی شونداغ نعمت غنیمت بیلما می، مونینک سبب ایله حیاة حقیقیه غه تیمک
نئے خوابلامای حیاة جاوید نعمت مؤبدون کچیب، حیاة دنیا نینک فانی تیریک لیکینی غنیمت بیلیب،
محرکه قتال دن، و صفت کارزار دن، فرار اختیار ایلاب، اهل و اولادی دشمن لر قولیغہ اسیر و ملکیتی
دشمن دین لر پنجه غاصبانہ لری تحتیغہ داخل اولوب، دین دلمتی زبون اولمک غه راضی بولغان شردل
مسلمان لر بعضی سے حقیقیه نہ دیمک مناسب اولور، اول قوم نہ ییکلیغ انسان لر دور که، صانع تعالیٰ
وجودیغہ بالیکله سنکر بولغان دهری لر محر و ملیت لری و وطن لری حفاظتیده دشمن لر یغہ جان و کونکل
بره مقاومت ایلاب، جان لرینے نثار قیماقده بولغان ده، اسلام اہلی قرآن و حدیث مضمونچہ اولوم
سبب حیاة جاوید و شهادت باعث راحت مؤبد ایکنی بیلیب، وانکا ایمان کلوروب تور و غلوق
پنجر وزه حیاة فانی نئے معتم چاغلاب، شهادت دن یوز او یوروب دشمن لر تحت امری ده محکوم
و ذلیل اولمک نئے ایستایدور لکہ اکثر بلاد اسلام مسلمان لر نینک بو کار شیغہ نئے اختیار تیمک لری
ایله غیر دین لر دست قیلینی غه کیمیش دور، مونینک سببی ایسه مسلمان لر نینک شریعت مطهره ادمرد
نواہی سیغہ لایقچہ امتثال ایلاب قانون شریعت دائره سیده سلوک ایتماگان لیک لری و نفس
عجیبته لرینی لذات فانیہ دنیاغہ ماکوفه ایلامک لری دور، چونکہ انسان نینک نفسی ہرقیان ناپاک و آلودہ
بولوب فجعل نجاست غه راضی بولغان و یک متلع فانیہ دنیا غه راضی بولسد، یا کہ غاقت ده اول دنیاہی

فانیہ نینک نہ ایرکائینی بیلمایدورغان مغرور غافل بولسہ، اوشبو سراہی فانی بے مداردہ برنیچہ زمان
 لریا قی بولک نے دوست تو توب، اے غنیمت بیلا در، و اما اول تجربہ پیشہ و تقوی اندیشہ لکہ قولہ تعالیٰ
 وَلَا تَهْزِبْهَا اللَّهُ تِلْكَ الْأَمْثَالَ تَوَدَّ لَوِ لَئِن لَّمْ يَكُنِ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا
 بودنیامے مکارہ فانیہ عشوہ سیفہ کو نکل برمای، مونیٹک عجزہ مکارہ شدہ کٹش ایکانینہ چشم بصیرت
 لری ایله تانیب دور لڑ بوزال پوفانیٹک دامی غہ ایلینب و مونیٹک فرہی غہ آگد انم ایله انکا کو نکل
 بریب عاقبت بیچ بر مقصود نے اندن حمل قیلاما، ناکام لیت وہ ہزار انوس وارمان ایله کینکان
 دنیا پرست لرنیٹک احوال حسرت مال لریدن عبرت آیب، موندہ توشہ آخرت حاصل ایٹک نے غنیمت
 بیلپ اوتا دور لڑ نظم

بیل نشاط دہر آتش ندامت ست * چون گل ازین چن ہمہ تن ریش رفتہ ایم

ابوالحسن احمد بن مؤمل آیتا دور شعر

تصویر الدنيا بعین الحی * لابلتی انت بہا تنظر

الدہر بحر فاجتہ زورقا * من عمل الخیر بہ تعبیر

اولوم حیاق حقیقہ غہ تیمک گر باب اولوب، اول بنی آدم نینک کمالی غہ سبب، و نعمت جاوید
 غذا وصل اولکی غہ واسطہ اولغان جتدن الد تعالیٰ اینک ایله بندہ لرغہ منت قلیب دور دیدینک۔
 بو آیت کریمہ لر ایسہ قولہ تعالیٰ قیل الانسان ما کفرہ سیا قیدہ واقع اولک لیکفہ کورہ کافر حقیقہ ایکانینی
 معلوم بولا دور امانتہ نے چوک کافر حقیقی وہ نعمت دیب بولا دور، حالہو کہ اولوم کافر حقیقہ ہمہ بلا و محنت
 و عناء و نعمت نینک پابیدور دیب سوال وار و اولسہ آیتا مینکہ اماتہ نفس الامر دہ انینک شائے
 میت اوچون نعمت اولک لیکد و چونکہ اولوم میت نینک دنیا زندانیدن خلاص اولوب عالم آخرت
 وسعت گاہیغہ تیمکی غہ واسطہ دور، و اماتہ نینک کافر حقیقہ لقمہ و محنت اولک لیک، ایچق اول پلید نینک
 اوزی نینک سوء اعتقادی و سیات اعمالی دن گینہ ناشی دور

فأقره پس الد سبحانہ بنی آدم نینک اکرام و حرمتی اوچون اولر نینک مردہ لرینی قبرغہ
 دفن ایٹک غہ بیوردی دیمک دور، بو آیت کریمہ مضمونے شہادت برادور کہ بنی آدم نینک مردہ
 سینی قبرغہ دفن ایٹک، اولر نینک اکرامی جملہ سی دن دور، اگر ہر آیینہ دفن اموات انسان غہ اکرام
 قیلنغان خصائص لر جملہ سے دن بولماسہ ایدی، الد تعالیٰ اے مقرر ض امتنان وہ نعمت لر قطاریدہ
 سناس ایدی چونکہ انسان نینک مردہ سی نے قبرغہ کو مک غہ اگر الد تعالیٰ بیورناسہ، و اولر نینک مردہ
 سی ہم ساہر حیوانات مردہ سی کبی زمین اوستیغہ تا شانسہ، البتہ اولر نینک مردہ سی درندہ طیور سی

لہ اوشبو دنیا ہی حقیرہ تیریکلیکے قائمہ سیر و دیوں برایش دن باشہ ایماس دور و تحقیق دار آخرت البتہ حیاق حقیقہ سراہی دور اگر
 اولر نینک لر ایدی البتہ چیں جیہہ سراہی بولغان آخرتہ اوزرہ حقیرہ قائل بولغان دنیلے اختیار قیلاس ایدی ۱۲ منہ

مخلب و منقار پنج سیدہ اوز و لوب یرتلیب پارہ پارہ یتلمک دہ بولورا یدے، یو ایسہ گہرنا خلعتی نے در برقیلغان انسان لرا و چون بے شک تحقیر و امانت دور المد سبحانہ انسان نینک مردہ سے نے مونداغ خوار و مبین اولک دن صیانت ایلاب، اکرام جہتی دن اولر نے قبرغہ کو مک غم امراتی پس بے شبہ معلوم بولدی کہ غیر دین لرون برطائفہ نینک اوز میت لری نینک لاشہ سینے ایٹ لرغہ و توش لرغہ تا شلاب بر نک لری، اور طائفہ نینک اوز میت لرینی کو یدور و ب لاشہ سی نے خاکستر قیلماق لری محض و ساوئس شیطانغہ آلد انیب، اوز ہوا ی نفس لرینی خواہ شیعہ تبعیت ایلامک ایلہ صادر اولک وہ بولغان بر فعل مذموم دور و اول فعل مذموم نینک منافی شرع و مخالف عقل ایکلے شبہ دن وارستہ برام دور و دین مبین اسلام نینک بنی آدم غم دینی و دنیاوی ایش لردہ آداب و مردت بول لرینی تعلیم ایلامک و سعادت و ہدایت اصول لرینی تلقین ایتمک، اوچوں طرف آئی دن وارد اولغان قانون سعادت رہنموی عقل سلیم نزدیکہ نہ قدر مرغوب، و نہ مرتبہ مستحسن ایرکائی، انصاف دن نصیبی بار غیر دین لرتامل و اعتبار ایلہ بر فکر قیسون لر

كَلَّا كَمَا يَقْضِي مَا أَمَرَهُ ۝ اول کافر متکبر کفر آمین تکثر و ترقی دن، و انکار توحید و بعث ایلامکی دن یا سنون، اول کفران شعار مذہب خود بین المد تعالی نینک انکار قیلمغان نرسہ سینی ادا قیلمادی، المد سبحانہ نینک انکار قیلمغان امری ایسہ، حکم نفس تمزیل تکبر و کفر نے ترک ایتمک و دلائل توحید غہ تأمل، و عجائب مصنوعات غہ تدبیر ایلاب، ایمان کلتورک و بعث و حشر و نشر غہ اقرار ایلامک ایدی، اول کافر متکبر ہونوز بولامنے ادا قیلمادی دیمک دور، یا کہ معنی آیت ابن جریر طبرک کہ قولی غہ کورہ کلا یعنی ایش او شبہ انسان کافر دیکان دیک ایماس دور کہ اول اوزی نینک نفسی وانگہ و مالی داکسی حق المد نے بی شبہ ادا قیلمدی ویب ادا قیلمادور، کلا یقضی ما امره اول انسان کافر اوز یقہ پروردگاری فرض قیلمغان فرائض نے ادا قیلمادی دیمک دور

و بعضی لردیب دور کہ مراد آدم دن تابو غایت غم بولغان ہمہ آدمی امر پروردگار نے ادا قیلمادی دیمک دور زیراکہ ہرگز بیچ بر آدمی ادا امر آئی نے کما یعنی ادا قیلمادی دور و انینک حوقی ادا سی نینک عمدہ سیدن چقما یدور، چنانچہ بلبل شیراز تیراب دور نظم ح

بندہ ہمان ہر کہ ز تقصیر خویش عذر بدرگاہ خدا کے آورد
در نہ سر او ار خداوندیش کس نتواند کہ بجای آورد

بو قول غہ کورہ معنی آیت تھا کہ انسان بولان غم اللہ تعالی امر قیلمغان نرسہ لرون بیچ نرسہ نے

ادا قیلمادی دیمک دور

بیگیل کہ عادی المد قرآن وہ مونداغ جاری بولوب دور کہ ہرچان انفس وہ موجود دلائل نے ذکر آیت، انینک عقیدہ آفاق وہ موجود دلائل نے ذکر قیلمادور پس بولرہ ہم او شول عادت اوزرہ اولاً و لائل انفسی نے ذکر آیتی، انینک ارقاسی دن دلائل آفاقیت نے بیان قلیب انے انسان نینک

محتاج بولا دورغان نرسہ لری برلہ ابتدا قیلدی، یعنی اللہ سبحانہ اولاً انسان نے اندک برشی
 حقیر دن خلق ایٹکائینے بیان قیلیب ایتمدی کہ، اول نعمت عظیمہ انسان غہ مہدأ حدوتی وہ
 اللہ تعالیٰ نینک انعام قیلغان اولیٰ العامی دور، سوئکہ انکا مترتب بولوب موجب شکر
 بولغان انعاماتے دن بعضی سینے بیان قیلدی، تا آنکہ مشرکین غفلت آیین لرنینک تکذیب و
 کفران لری غایت قباح و نہایت شناعت وہ ایکائے آشکارا بولسون دیمک اوچون،
 مونینک سوئکیده اللہ سبحانہ انسان غہ انعام قیلغان نعم خارجیہ لرسے جملہ سیدن بعضی نے ذکر
 قیلا دور، و اول انعام قیلغان نعم خارجیہ غہ نظر قیلاق غہ و تا مل ایلامک غہ انسان نے
 بیوروب آیتا دور

فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ ۝ پس انسان نظر اعتبار ایله اوزی نینک تیریکلیکی
 غہ قوام بولغان طعامی غہ قراسون، کہ نبر انینک ایثی نے پنچوک تدبیر قیلیب میز، بیج شک یوق کیم
 انسان نینک اقوامی اسباب معاشے بولغان طعامی نینک وجود غہ کلکے موضع اعتبار دور، چونکہ
 انسان نینک تناول قیلا دورغان طعامی غہ ایک حالت بار، اولغی حیاہ طعام نینک وجودی دن مقہم
 لاید بولغان امور دور، و اول حالت انداخ ایش لردور کہ اول طعام وجود چیز یغہ داخل بولغونچہ اول
 ایش لرنے ربر ایشیک دن چارہ یوقتور

ایکنجی حالت اول طعام وجود غہ کلکاندن سوئک بولا دورغان امور دور، و اول حالت متاخرہ
 انداخ ایش لردور کہ، بدن انسان وہ اول طعام برلہ انتفاع حاصل بولغونچہ اول ایش لردن
 چارہ یوقتور، اولغی نوع حس اوچون ظاہر راق و شبہ دن یراق راق بولغانچ لاجرم اللہ سبحانہ
 انینک بیانی غہ اکتفا قیلیب دور، چونکہ دلائل قرآن لاید کہ کل خلق انینک ایله منفعت گیر بولا
 دورغان درجہ وہ بولغاسے، و لبس و شبہ دن یراق بولغاسے، و اللہ سبحانہ نینک قولی فلینظر
 الانسان الی طعامه دن مراد انجق او شبہ دور

بیگلیک کیم - بنت انجق آسمان دن زمین غہ نازل بولوب تو شکان قطر لردن حاصل
 بولا دور پس سماء ایرکک و زمین خاتون مشابہ سیدہ دور، یعنی انسان نینک ذاتے ایرکشی نینک
 نطفہ سی خاتون نینک رحمیہ تو شیمک سببے ایله بولغان نینک، انسان نینک طعامی ہم انجق سماء
 دن زمین غہ سوئیک تو شیمکی ایله بولا دور پس قطر لرنینک نزولی بیانی بی ذکر ایتد و دیدی کہ
 اَنَا صَبَبْنَا الْمَاءَ صَبًّا ۝ بوالیش غہ قراسون کیم تحقیق بولوت دن سونے بیز قتیغ
 توکک ایله توکتوک، قوله صَبَبْنَا الْمَاءَ دن مراد یا مغور دور، سوئکہ بوالیش غہ نظر تدبیر ایله قرآئیل
 کہ اللہ سبحانہ او شبہوزمین داگے اولوغ سولر غہ مشتمل بولغان یا مغور نے پنچوک پیدا قیلیب دور
 و اول یا مغور سولری باوجود غایت آغیر لقی لری برلہ جو سماء وہ پنچوک معلق باقیه قالا دور و
 اول یا مغور لرنینک اسباب قریبہ و بعیدہ، سینہ تا مل قیلغیل، تا کہ اللہ تعالیٰ نینک نوری وعدلی

و حکمتی نینک آثاری دن، وادشبو عالم داکی اوز خلقی نے تدیر ایتیمک داکے آثاری دن برار
زسه سنکا لاج بولغای

سَعَى شَقْنَا الْأَرْضَ شَقًّا ۝ سوئگرہ بیز شق بدیع مناسب ایله زمین نے یاروق
امام رازی آتیا دور مراد زمین نے نبات برله یارناق دور، سوئگرہ اللہ تعالیٰ نباتات دن
سکر نوعی نے ذکر قیادی، اولی حب دور واکا اشارت ایلاب دیدیکه فَاَبْتَنَّا فِيهَا
حَبًّا ۝ پس ایتیمک عقیقہ ده بیز اول زمین ده (بقدام آریه و فوناق غه اوخسته) دانہ لرنے
اوندور دوق، ایکنجی نوعی نے بیان قیلیب آتیا دور وَعَبْنَا ۝ و اوزوم نے اوندور دوق،
دانہ دن سوئگرہ اوزوم نے ذکر قیلماقی ایتیمک اوچون دور کیم اوزدم بروجه دن غذا بروجه
دن فاکه دور

وَقَضَبًا ۝ و ہم اول زمین ده اوروب تناول قیلا دورغان طعام نینک خروشی
وا بزارای بولغان سبزوات نے اوندور مک، یا که قطع قیلنب تبادل قیلینا دورغان قوغون و تر بوز
و خیار و پختگان کبی زسه لرنے اوندور دوق

وَزَيْتُونًا وَتَخْلًا ۝ و زیتون درختی نے و خیار درختی نے اوندور دوق

وَحَدَائِقَ غُلَبًا ۝ و درخت لری تولا، و بلند بالا، شاخ لری تولا۔ لیغدن بربریفه
کیریشکان باغ لرنے اوندور دوق

وَفَاكِهَةً وَأَبْيَاحًا ۝ و ہم اول زمین ده ہر تور لوک تر و تازہ میوه لرنے و چار پارا و تلالید و غا
او تلاق لرنے اوندور دوق

اللہ سبحانہ انسان و حیوان لرغذا سی بولا دورغان اشیاء مزبورہ لرنے ذکر قیلغاج، آتیا دور
مَتَاعًا لَكُمْ وَلَا لَكُمْ ۝ سیز انسان لرنے و حیوان لرنیکہ نے فائدہ لاندور مک اوچون
امام رازی رحمة اللہ آتیا دور، بیگیل کیم اللہ تعالیٰ اولنگام کہ اوشبو اشیاء نے ذکر قیادی
حالیکہ مونسے ذکر ایتیمک دن مقصود و اوریج ایش ایردی۔ برنجی اللہ تعالیٰ نینک توحیدی غه دلالت
قیلا دورغان دلیل لری، ایکنجی اللہ سبحانہ نینک معاذ غه قادر ایکنیغہ دلالت قیلا دورغان دلیل لری
اوچونجی مقصود بند لریغہ موند غ اولوغ نعمت متنوع لرنے احسان قیلغان خدا غه کفران نعمت برله
مقابلہ ایلاب ایتیمک طاعتیدن باش چکیک نینک، و خلقی غه تکبر کو گوزمک نینک بندہ لریغہ اصلا
لایق ایما سلیکی نے بیلدور مک، موندن کین اوشبو مقصود لرنے تاکید قیلا دورغان
بر کلام نے بیان قیادی کہ اول کلام موکده قیامت قور قورنج لری نینک شرحی دور اوچونکہ انسان
ہر قیامت اہوالی نے ایش تیسہ قور قادر پس اول قور قورنج انے دلائل مذکورہ لرنے
تامل قیلماق غه و توحید و معاذ غه ایمان کلتور تک غه و کفر دن یوز اولور مک غه داعی بولا دور
و ہم اول قور قورنج انے آدم لریغہ تکبر قیلاقی نے ترک ایتیمک غه، و ہر برکیشینغہ تواضع اظہار

ایلامک غدا عی بولور پس جمدن البد سبحانہ قیامت نے ذکر قیلیب دیدی کہ؛
فَاِذَا جَاءَتِ الصَّاعِرَاتُ ○ پس ہر چنان قتیغ آواز برلہ قولاق لرنے تنگ قیلنوجی اولوغ
 یعنی صیحہ قیامت آتا لغان نفخہ مثنانہ کیلہ ہر کیشے اوز نفسی غہ مشغول بولور؛

مفسر لہ صاحتہ تو غریبہ بر نیچہ قول لہ ذکر قیلیب دور لرا انا اثر دہ وارد بولغانا نے
 صاحتہ قیامت اثر لریدن دورا چنانچہ بو معنی نے ابن جریر جامع البیان دہ علی بن طلحہ طریقی
 ابن عباس دن روایت قیلنغان یعنی نے ذکر قیلیب دور سو نکرہ اللہ تعالیٰ اول کون نینک للی

نے بیان قیلیبا آیتا دور یوم یغیر المرء من اخیذہ ○ و اقمہ و ابدیہ ○ و صاحبیتہم و بئنیہ ○
 اول اولوغ حاوٹہ انداغ کون دہ کیلور کہ اندہ کیشی اوزی نینک بر تو غوشقان برادریدن؛ و
 آنا سیدن، و آتا سیدن، و غا تو نیدن؛ و او غول لریدن قاچار یعنی قیامت کونی انداغ

بر تو ر قونج لیت کون دور کہ اندہ انسان ہمیشہ مواسنت و مہربان لیت رعایہ سی نے مراعات
 ایلامک دہ بولوب تورگان برادریدن قاچار ذمہ سیدہ حقوق کیشہ سے بولغان آنا سیدن و
 اول قدر شفقت و مہربان لیتنی کورکان آتا سیدن عمر لمونس روزگاری بولغان غا تو نیدن

جانی دن عزیز کوروب تربیہ قیلغان و معاونت و مدد یعنی امید ایتمکان او غول لریدن قاچار
 یعنی انسان روز محشر وہ اوز حالی غہ کمال مشغول لوقیدن ذکر قیلنغان اقر بار یعنی با قلمی اولردن
 یوز اولوروب اولر برلہ مصاحبہ قیلما یور، و حال لرینی سور ما یور، اندا نکرہ دنیا دہ اول اقر بار یعنی

غخواریق ایلاب انے اوزی غہ لازم بیلورایدی؛
 مفسر لریب دور کہ بو آیت دہ انسان غہ اینگ محبوب راق لے ذکر وہ تأخیر اینک
 مبالغہ او چون دور دیب، چونکہ انسان نینک مونس روزگاری بولغان غا تو نیمہ کونگی نینک

تعلق او ہم جگر پارہ سی بولغان اولادی غہ ولی نینک میلانے آتا و انا سیمہ بولغان تعلق و میلانے
 دن آشتہ و ابلغ دور، یعنی اول روز محشر انداغ شدتہ بلخ کون دور کہ اندہ انسان
 اوزی نینک برادری دن بلکہ انا و آتا سیدن بلکہ غا تو نے دن بلکہ او غول لریدن قاچار دور

دیمک دورا ملاحظہ قیلنک کیم انسان وارد دنیا دہ اوز یعنی تو شکان حوادث و لوازل دن اول ذکر
 قیلنغان اقر بار لری نینک پناہیغہ التجا کلنوروب اولر غہ سیغینورایدی اما آخرت دہ تو ر قونج
 نینک شدتیدن اول دنیا دہ پناہ بولغان اقر بار لریدن قاچار عبد اللہ بن ظاہر الابہری آیتا دور

انسان قیامت کونے اوز یعنی تو شکان محنت و شدائد و غم لرنے کینکوزمک دن برادری
 و آنا سی و آتا سے و غا تو نے و او غول لری عاجز ایکنی آسٹکارا کوروب بیلگاچ اولردن
 قاچار دورا انسان غہ اول ایش او مشہور دنیا دہ ظاہر بولسہ ایدی البیتہ سمہ ایش غہ قادر رب

عزیزی دن اوز کہ غہ اعتماد قیل سس ایدی، تو کل ساتھ وسیعہ سیدہ متمکن بولوب تلویش
 سایہ سیدہ استراحت قیلورایدی دیب؛

سو نگرہ المد تعالیٰ انسان نینک قیامت کو نے اقر بالردن قاچا غلیغی نینک سبب نے
 بیان قلیب دیدی کہ لیکل امری منہمہ کیومین شان یغنیہ ۰ - اول
 آدم لرون ہر بری نینک او شول قیامت کون وہ بر کو نیدہ اہتمام لیک شغلے بار دور کہ ، اول
 شغل الکا کفایہ بولور ، و یا شقہ کیشیفہ یاری بر مک دن الے اوزی نینک عمی مشغول بولور ،
 مشایخ لر نینک بعضے سی ویب دور کہ کیمکہ بو کون اوز نفسیہ مشغول بولسہ اول کیشے
 تا نکلا اوز نفسیہ مشغول بولور ، و کیمکہ بو کون پروردگاری نینک امری غہ مشغول بولسہ اول کیشی تا نکلا
 پروردگاری نینک ثواب و رضوانے غہ مشغول بولور ،

سو نگرہ المد سبحانہ قیامت احوالی نے تمام قور قونخ و دہشت وہ بولوسی نی وصف
 قیلخاج مکلف لر نینک اندہ ایکی قسمی ایضے سعداء و اشقیاء زمرہ سے بولمکے نے بیان قیلدی ہیں
 سعداء زمرہ سی نے وصف قلیب آیتا دور ،

وَجُودٌ یَوْمَئِذٍ مَّسْفُورَةٌ ۝ صَاحِبَةٌ مُّسْتَبْشِرَةٌ ۝ بَرْمُوچٌ یُّوزَلُّرُ (یعنی ٹومن
 لر نینک یوزلری) او شول قور قونخ لوق کون وہ صبح ویک روشن بولخوچی کو لگوچی و سیونخ
 دوز سندیک کور کوچی دور ، فوز و سعادت غہ پیریشمک نے یلیب ، یا کہ آسان و جہا لہ حساب
 دن فارغ بولغان جہدن خندان ، وہمہ غیر و کرامت بر بشارت تا پیب شادمان دور
 بعضے لر ویب دور کہ کافر غہ شامت قیلغان جہدن خندان ، داوزی غہ بولغان خیر و
 کرامت یوزا سیدن شادمان دور ،

ابن جریر آیتا دور المد سبحانہ اول یوزلر غہ عطا قیلغان نعمت و کرامت عظمیٰ جہدن
 خندان امید قیلغان خیر و کرامت لر زیادہ وہ بولمکے جہدن بشارت تا پیب شادمان دور ،
 وَجُودٌ یَوْمَئِذٍ عَلَیْهَا غَیْبَةٌ ۝ تَرْهَقُهَا قَتَرَةٌ ۝ اُولَئِکَ هُمُ الْکَافِرُونَ الْفَجْرَةَ ۝
 برموچہ یوزلر (یعنی کافر لر نینک یوزلری) اول قیامت کو نیدہ او ستینی عبار قاپلانغان
 دور ، اول یوزلر نے ظلمت و قرائیق اور اب آلا دور ، اول یوزلری عبار لر برلہ قاپلانغان و
 ظلمت و قرائیق برلہ اور الگان کردہ اولر دور لر کافر و فاجر لر ، یعنی المد تعالیٰ غہ ایشانما کان و
 دین لری بار اسیدہ بیج باک تو تمای گناہ و معصیت نے ارتکاب ایلا کان کیشیدہ دور اولر
 برونیادہ خدا غہ ایمان کلتورما کان و دین امرنی تو تمای شریعت حد و دیدن چیقغان جہدن
 المد تعالیٰ قیامت کو نے ظلمت و قرائیق برلہ عبار آلود لوق نے اولر نینک یوزلریدہ جمع
 قلیب یوزدہ قرائیق اوزرہ عبار اور ناپ یوزلر نے قاپلاب آلتان وہ اندن وحشت لیک بر نظر
 یو قیور ، چنانچہ زنگی لر نینک یوزلری عبار آلود بولغان وہ نہ پیکلیج بر شکل ، مائل وہ بولمک لری
 کور و لا دور ،

خلاصہ کلام المد سبحانہ بوا یکی آیت وہ پوروب دور کہ قیامت کو نیدہ آدم لر ایکی فرقہ

بولورلر اہل کمال بولغان فرقہ لر یوز لریدہ انوار کمال لاج بولوب انواع مسرت و شادمانی ایله بشار
تنبوب فرحناک بولودنیادہ عقاب المد سجانہ یغلاکان لیک لری بڈلیدہ اولگون خندان بولورلر
واہل نقائص ایسہ یوز لری عبار آلود بولغان زنگی نینک یوزی دیک عبار آلود لوق برلہ
توتون نیکلین قر اولور المد سجانہ اولر نینک یوز لریدہ ضلالت و کفر نینک ظلمتی نے دفسق و فجور
عباری نے جمع قیلور بنا برین اولنک ہم الکفرة البخره قولی برلہ اولر نینک احوال شقاوت مال
لریدن خبر بریب دور احتمال کہ عبار دن مراد خواریق عباری و سوادون مراد غم و اندوه قرالیقی
بولغای کیم اول یوقاری مذکور بولغان مؤمنین و حد گزین لر نینک یوز لریدہ لاج بولغان اسفار
و سبشار نینک مقابلی دور المد تعالی جنابی غم ہر کی عالم وہ اول خسران پیشہ لر نینک احوالیغہ
او خسته احوال وہ بولمک دن پناہ سورایمیز والدا علم برادہ

سورہ تکویر مکہ نہ نازل بولیش آیت لری گیرمہ تو قوز کلمہ لری ریوز اولور
تو قوز حرف لری بش یوز اولور اویچ دور

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

اِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ
تو شورولسہ، میلکیل کیم المد سجانہ یوقاریقی ایکی سورہ نینک خاتمہ سیدہ طاتمہ و صاختمہ نے ذکر
قیلغاج اول ایکی سی نینک ارقا سیدن قیامت امارت لرینہ و جزا کو نے نینک علامت لرینہ
مشتمل بولغان ایکی سورہ نے تو شوروی، اما او شبو سورہ دا اول ایکی نرسہ نے ذکر قیلدی، و
ویدی کہ او شبو اون ایکی نرسہ واقع بولغاندہ ہر نفس اوزی نینک قیامت کو نے او چون نیمہ حاضر
قیلغانینی بیلا دور دیب اول اون ایکی نرسہ نینک اولی تکویر شمس دور تکویر معنی سیدہ
مفسر لر ایکی وجہ بیان قیلیب دور لر بری قویاش نینک نوری نے زائل قیلماق دور، چونکہ تکویر
بر نرسہ نے مذکور قیلیب اور ایک دور عمامہ نے اوراگان دیک، اوراگان نرسہ نینک کوز لر دن نہان
بولمکی اصلا پوشیدہ ایماں دور پس قویاش نینک جرمی دن نور نے زائل قیلماق نے شمس
جرمی نینک کوز لر دن نہان اولکی نے تکویر برلہ عبارت کلتوروب دور
ایکجی سے یرغمتا شلماق معنی سے وہ بولغان تکویر دن ناخو اولوب قویاش فلکی دن
تو شورولسہ دیک دور

اِذَا النُّجُومُ انْكَدَرَتْ
ایکجی علامت و اذا النجوم انکدرت و ہر قچان بولد و زلر سرعت برلہ تو کولسہ

اوچونجی عامت و اذا الجبال سیرت و ہر قچان تاغ لر جای لریدن تو غمنا تیلسہ

تور تینجی علامت وَاِذَا الْاِلْحٰثُ اَعْطَلَتْ ۝ و ہر چنان حملی اون آی لیک بولوب
 بد تو غوشی امید تمام ایله کو توب تورغان بولغان تیوہ لریچ اعتبار سیر تا شلانسہ عشر دیب
 حملی غمدہ اون آی تولغان تیوہ نے آتور لر تا سہ تمام بولوب اول تیوہ تو غقون چه
 انے عشر آتار لر بو تیوہ عرب لرقاشی ده غایزده قدر لیک و نہایتده اعتبار لبق مال دور
 شونینک اوچون الد تعالیٰ عشر نے خاصہ ذکر قلیب دور البتہ ہر عاقل غہ معلوم دور کہ ہر چنان
 آقاب فلکی دن تو شور و لوب نوری کیتکوز ولسہ، دیولدوز لسا چلیب تو کولسہ، دیر سیلکینیب
 تاغ لرجای لریدن قوز غا تیلسہ، مونداغ چاغده احوال تمام دہشت واضطراب ایچہ بولوب
 خوف عام بولور پس بودقت ده فرضا انسان حیاء و اولوسہ احوال دہشت اشغال نینک
 قیقغ لیغی دن تمام سراسیمہ لبق ده بولوب انسان نینک مال غہ محبتی بولمای جانینی کینہ غلام
 قیماق غمی غہ تو شار عشر ہر چند انینک قاشیدہ قدر لیک اموال بولوسہ مو غایت فرغ
 دن انے اہمال ایتمکی مقرر دور بعضی لرد ہمیش کیم تعطیل عشر دن حقیقت مراد دور چونکہ
 بو آیت لروینا نینک تمام بولمکی نینک ابتدا سی بولغان حال لردن حکایت دور انسان و حیوان
 لرا ولوقت غچہ تیریک بولوب علامت مذکورہ دن بعضی سی نینک فرغی نے چکیب، موندن نینک
 ہلاک بولور انداغ کہ وَاِذَا الْاَوْحٰشُ حَشِرَتْ قول کریمی مونکا دلالت قیلا دور

قربطی آتیب دور کہ تعطیل عشر مشقت نینک قیقغ یعنی غہ تمثیل دور والد اول چاندہ
 عشر مولوق تعطیل مولوق تور۔ کویا اللہ سبحانہ یوقاری ذکر قیلغان تکویر شمس وانکہ ارنجوم
 و تسیر حیال دن سونک آتیب دور کہ اوشبو حوادث نازلہ نینک تورقون و دہشتی اول مشابہ
 دابولا دور کہ اولچاغده بالفرض بولغان برکیمسہ، انینک فرعی اول کیشی نینک قاشیدہ اینک
 حرمت و قدر لیک بولغان نرسہ سیدن انے ذابل و نیمبر قیلا دور چنانچہ اگر انینک زودیدہ
 عشر بولوسہ انے اعتبار سیر تا شلاب اہمال قیلا دور دیب

بشجی علامت وَاِذَا الْوٰحٰشُ حَشِرَتْ ۝ و ہر چنان وحشی لرجع قیلنسہ، امام
 رازی رحمۃ اللہ آیتا دور قوروق لوق واکی مجنبندہ لردن مانوس ایماس ہر بر حیوان نے
 وحشی آتار لر جمعی وحوش دور حشرت ہر جانب دن جمع قیلینا دور دیمک دور
 بو آیت کریمہ مضمونیمچہ الد تعالیٰ وحشی لرنے ہم قویمای حشر قیلا دورغان ایسہ پس مکلف
 بندہ لرنے حشر ایتمای مہل قویماق بچوک رود اولور و بوقول الہی دلالت قیلا دور کہ اول روز حشر
 نینک ہول و فرعی اول مرتبہ غہ تیار کہ دنیا ده انسان دن بغایت نفرت ده بولوب بیان لردہ
 پروگندہ قاجیب یواد دورغان وحشی لرا موقف قیامت ده جمع بولا دور وحشی لرا صناعی اراسیدہ
 بعضی سے بعضی سی غہ عداوقہ طبیعیہ ده بولوب تور و غلوق حتی بعضی سی بعضی سینہ غذا
 بولغان جہنم قیقغ اتر از وہ بولمک لیک ایله ہمہ وحشی لرجای غہ جمع بولوب القیاد تمام

برلہ تور ادور، بوايش لرايسه اول روز شده اند ورنينک ہنول و فرعی نينک کمال شدتے دن دورا انتہی؛

آيتا منکہ امام رازی و ساثر مفسر لکلا ميدن وحشی لرنے قصاص اوچون حشر گاہغه ميغا دور دیک مراد یعنی بيلينا دور، حالبوکه بوايش لرقياست قايم بولوش دن ايلکاری واقع بولادورغان علامت لردور چنانچہ ابن جرير طبری و ابن ابی حاتم ابی بن کعب رضی اللہ عنہ دن روايت قيلغان اثرده تصریح قيليب دورا

ابی بن کعب آتیب دور قياست نينک آلدیده اللہ علامت بار، آدم لرباز لردیده ايش لریغہ تمام مشغول بولغان بروقت ده بنا گاه قوياش نينک نوری کيتا دور آدم لربوليه حال ده تورکان چاغ ده بنا گاه يولدوز لرتوکولادور اولر شونداغ حال برلہ تورکان ده تاغ لرنه مين نينک اوستينه بيقيب توشا دور پس زمین حرکت قيليب اضطراب غه کيلا دور پس جن انس غه و انس جن غه پناه آليب بربريغہ سيغينا دورا يريوزيدکسک حاکم لردو وحشی لردو قوش لرا لاشيب بربريغہ ياندا شيب اضطراب غه کلور لربو حین ده جن انس غه آيتا دور که بزر بار يرب سيز لغه بر خبر کلور گاميز پس جن لردينگيز طرفيغہ بار در لربنا گاه کور در لکه دینگيز اوت بولوب يا نيب تورادور ابی رضی اللہ عنہ آيتا دور بولوق موندغ بر حال ده تورغان ده بنا گاه زمین اينگ تيگی دن یوقاری سيفه چه بر بار ياريلماق ايله ياريلادو، خلايق موندغ حال ده تورکان چاغ ده بنا گاه اولر غه شمال کلب بار چه سينه اولدور ادور ديب؛

منا بو اثر غه نظر آيت نينک معنی سی وحشی لربربريغہ آرا لاشيب جمع بولادور دیک بوايش ايسه قياست نينک آلدیده بولادورغان علامت لردن ايلکانه اثر مذکور ده بيان قيليب ليکن امام رازی نينک سونکره ديگان سوزی بو اثر مضمونينی جزم قيليب انے دليل قيلماق تينگيش ليک ايلکائینی بيلدور مايدور چنانچہ امام رازی آيتا دورا بيلگيل که اوشبو آتئی علامت نينک ديانے خراب قيلماق زمانی نينک ابتدا سيده بولوشی هم ممکن دورا وهم قياست قايم بولغان دن سونک واقع اولمکی ممکن دورا لفظ آيت ده بوايکی احتمال نينک بری غه دلالت قيلادورغان نرسه بولوقتور اما قالغان آتئی علامت قياست غه مختص دور ديب، انتہی۔

آلتينجه علامت وَاِذَا الْبِحَارُ سُجِّرَتْ

سحر شيخ محمد ه رحمه الله آتیب دور و حوش نے حشر قيلمان يا اولر غه خوف استيلا قيليب اودا اسيدن و توشا کيدن چچقان ليغيدن و بر بريدن لغت ده و خوف ده بولمک ليکينے بلکہ انسان نينک سوطيتر دن تورفاق ده بولمک ليکے نے اوتوب بعضی سی بعضی بره آلاله شيب حيران و صرا سيمه يتي ايله هم سی غه بربريغہ يغيا قيلدن عبارت دورا ايله حشر و حوش اولر نينک مورتيدن و بلا کيدن عبارت دور ليغے اول حواش غلير نينک مٹی دن همه و حوش بلاک بولادور دیک بعضی لرحشر و حوش من مراد حباب اوچون قياست کئے اولر نے مع قيلماق دور و پيش لربولوق ليغينا ليده دور که کلام اللان بحث دن ايلکاری بالفعل تحزيب ديا و آرا يردور و بحث بار اسيدکسک کلام نينک اولي ايسه قوله وَاِذَا الْبِحَارُ سُجِّرَتْ دورا

دور ديب

بولوب تاغ لری اوستیدن قوبارلیسه، دینکیز لرا اسیغہ ہم زلزله کیریب بعضی سے
برله قوشولوب همه سی برگینہ دینکیز بولور
یا کہ آیت نینک معنی سی ہرچان دینکیز لر قیز دورولسه دیمک دور چونکہ زلزله سببے ایله یریار
یلگاچ یر نینک ایچیدا کی اوت یر نینک اوست طبقہ سی نے یاریب چقیب همه غدا تار قایدور؛
دینکیز سورلی ہم قایناب بوغ بولوب یوقار کے کوتار یلمک ایله دینکیز قالای سوہم اوت بولوب
غنیہ قالا دور یر نینک ایچیدہ اوت بارلیغی تو عزیزیدہ رسول الدصلی المد علیہ وسلم نینک ابن الجبر
عظاء جہنم قول شریفی شابد دور و ہم اوت چقا دورغان یا نار تاغ لر شابد و ہم تاغ سیز یر نینک
قتیح زلزله سببے ایله یاریب کیتکی شابد دور۔ ابن جریر طبقہ رحمة اللہ تعالیٰ قولہ لغے سحر
تفسیری دہ مآثور بولغان قول لر نے روایت قیلغاندن سونک ایتا دور بولوق لر نینک صواب غہ
یقین راتی دینکیز لر تو بولوب تاشیب بر بر یغی قوشولوب آقہ دیکان کیشے نینک قولی دور انداغ
کہ اللہ تعالیٰ انے موضع دیگرہ وصف قلیب واذا اظہر فجر ثرث دیب دور عرب لر تو بولغان لر نے
تولغان مشک نے ماء مسجور و یر لر انہتی۔

در حقیقت لغتہ تفسیر تفسیر وزئیدہ سونے روان ایلامک معنی سیدہ کلیم دور سحر
الماء سونے روان قیلیم دیمک دور مسجور انداغ دریانی دور کہ سو کے اوزیدن اکثر بولغای
یعنی تاشقون بولغای یقال بحر مسجور، اذا کان ماؤہ اکثر منہ۔

تینی واذا النفوس ذوبت و ہرچان جان لر تن لری برله جفت لاندورولسه؛
یعنی جان لر تن لرغہ قاتیارلیسه یا ہر نفس اوزی نینک شکلی برله خردہ و شردہ اوز طبقہ سیدہ
بولغان کیشید برله جفت قیلینہ، یعنی صالح صالح برله وفا جبر برله جمع قیلینہ، یا ہر نفس
اوز نامہ اعمالی غہ یا غی غہ یقین قیلینہ، پس سرکش نفس لرا اوز لری نینک اعمال سیدہ لری برله جفت
قیلینب سلطانہ نفس لرا اوز لری نینک اعمال حسنہ لری برله جفت قیلینہ، یا مؤمن لراور العین برله
و کافر لرشیا طین برله ہمراہ قیلینہ دیمک دور؛

ابن جریر طبری بو آیت تاویلے بار اسیدہ وار دبولغان اثر لر نے بیان قیلغاندن سونک
آیتا دور بو تاویل لر نینک صحت غہ یقین راتی حضرت عمر رضی اللہ عنہ دن روایت قیلغان تاویل
دور کہ ہر نفس اوزی نینک امثال و قرناسی غہ یقین قیلینا دور دیمک دور دیب؛
سک تینی واذا الموءودۃ مسکت و ہرچان مؤؤدہ یعنی تریک حالی چریر غہ
کو مولغان قیز بلہ لرسورالیسہ؛

جاہلیت ایامی دہ عرب لر قیز بلہ لرینی تربیہ قیلماقنہ غیر کوروب پاکہ اولر نے یا ت
کیشیلر غہ خاتون لوق غہ بریش نے عاریلیب، تریک حالیچہ قبر غہ کومار ایدی لر پس عرب
قولی نینک قلب لری نینک قتیغ یعنی غہ و طبع لری نینک درست لوقیغہ باقی یکم

بے گناہ بریہ قہر لسنے مجر و خوف فقر یا عار سببی ایلہ تیریک لاکو مارا ہمیش لڑو دین اسلام نینک
تعالیم انسانیت و رأفت پرورانہ سی نینک تاثیر می غہ تماشا قیلغیل کیم، اسلام دینی عرب غلغلی
نینک دلیغہ اور نامک ایلہ اول قسوة و غلظتہ نے رحمة و رأفت غہ تبدیل ایلاب، او شبو
عادت قیغہ نے عوامیتک ایلہ تمامہ عالم انسانیت غہ نہ قدر او لوغ نعمت نے احسان ایلامیش
پس عالم انسانیت اوزہ موندراغ او لوغ نعمت نے اعطا اتمیش اسلام، نہ بیوک عدالت
بخش بر دین دور، پائی ذَنْبٍ قَتَلْتَ مَعْ تِيسِي بَرِّگَناہ سببی ایلہ اول اولد و اولدے
ویب،

مؤدوہ نی قتل ایکان داندون وائر دن سوال قیلمای قیامت کونے مؤدوہ دن سوال
قیلماق، وایدی نے تبکیت درؤس اشہادہ انے نجالت لبق ایلہ رسوا قیلماق اوچون دور
دائر نینک جنایتی نے اظہار اتمیک دہ والکا حجت الزام ایلامک دہ بو طریقہ اینک قورقون لوق
بر طریق دور ہرچان مؤدوہ غہ آیتولسہ دنیا دہ انسان نے قتل اتمیک روا ایماس ایدی، مگر
بر او لوغ گناہ سببی ایلہ روا اولور ایدے، پس سنینک گناہ نینک نیمہ ایدی قیسے بر گناہ سببی
ایلہ سن اولدور نیک ویب، اول جو ابیدہ البتہ مینیک بیچ گناہیم لوق ایدی، بے گناہ معنی اولدور
لر دیمک دن باشقہ سوز دیمادور پس داندور سوا بولوب بہوت لوق دہ قالدور، اندر کہ عیسے
علیہ السلام نینک قومی نے تبکیت قیلماق اوچون عیسے علیہ السلام غہ آیتور، انت قُلْتَ
لِلنَّاسِ اسْتَخِذُوْنِيْ وَ اُرْحَمِيْ الْيَتٰمٰی مِنْ دُوْنِ الشُّبْحٰی عیسے ایا آدم لر غہ سن سنی و آنام
نے خدا دن باشقہ ایکی الا اتحا ذ قیلینک لر ویب اتمیک مو عیسے علیہ السلام مو نینک جو ابیدہ
سجائک مایکون لی آن اقول مایس لے بچی ان کنت قلتہ فقد علمتہ تعلم مانی نفسی ولا اعلم
مانی نفسک انک انت علام الغیوب، ما قلت لہم الا ما امرتہی بہ ان اعبدوا اللہ ربی و ربکم ط
دیگاج، یعنی یارب سنی ہمہ تقاض دن پاک ویب اعتقاد قیلمان، مکا، بیچ مناسب و لایق
سوز نے دیمک روا ایماس دورا اگر اندراغ سوز نے دیکان بولم تحقیق سن انے بیلامن، سن
مینک کو نکلوم داگی نرسہ نے بیلامن - و من سداگی نرسہ نے بیلامن تحقیق بے شبہ سن
سن ہمہ غیب لر نے بیلموچی، من اولر غہ سن مکا امر قیلغان نرسہ دن باشقہ نے دیمادیم، مینک
وسیز نینک ربیکر بولغان سبب و برحق غہ عبادت قیلینک دیدیم، دیکانے نصارے لر نینک
تبکیت و تو بچی وہ غایتہ قیتغ بولور
توقوز دینی و اذ الصلحہ لکشرکت و دہرچان عمل دفتر لری آچیلہ یعنی

سہ تبکیت اللتہ ہ باشقہ اور دسز نش اتمک دبر کسہ غہ دلیل و برهان ایلہ غلبہ اتمیب انے انجام خوش
دومیتہ ایلامک و اسکاٹ ایلامک معنی سیدہ ۱۲ منہ

بندہ نینک دنیا وہ قیلغان ہر نہ عمل لری بی فرشتہ لری پتا دور بندہ اولگان وقت ده اول دفتر لاور
الادور، قیامت کو پہنچ بر انسان نینک اوز قیلغان عملیدہ شکی قالما سون دیک او چون وقت
حساب ده اول دفتر آچیلادور و ہر بر انسان غہ اوز دفتر ی بریلا دور، دنیا وہ قیلغان عملی نے
اندہ ثابت و مکتوب کورادور۔ مونکا اعتقاد قیماق واجب دور، اما کیفیتی نے بیلک دن بزل
نینک عظیمین قاصر دور

اَوَلُوْحٰی وَاِذَا السَّمَاءُ كَشَفَتْ ۝ و ہر قچان عالم علوی نینک یوزینہ نقاب بولوب
تورغان سماء یعنی اجرام علویہ لری زائل قیلینب عالم علوی نینک یوزی آچیلہ، و پردہ نینک
ماورا سیدگی جنت و عرش کبے زسہ لراش کارا بولسہ، دیک کہ آخرت عالمی وہ دنیا وہ سماء
آمالغان و پردہ بولغان زسہ قالما بدور

کشف لغت وہ برتر سہ نینک یوزینی یا سب تورغان پردہ نے یوزیدن بر طرف قلیب آچماق
معنی سیدہ دور، یوز دن نقاب نے آیب یوز نے آچماق کبی۔

اَوَلُوْحٰی وَاِذَا الْجَحِيْمُ سُحِرَتْ ۝ و ہر قچان (کافر لرا و چون) جہنم تو لاقتیح قیز دور
بیلیاق کرک کیم کفر و ضلالت اہلی نے عذاب قیماق او چون آمادہ قیلغان تجیم اسم لقاوت
نینک بار یعنی نے، و اول جہنم نینک قیز دور ولکی نے اعتقاد قیماق ہر بر بندہ غہ واجب دور نینک
قیز دور ولکی نینک کیفیتی نے اللہ تعالیٰ نینک اوزی گینہ بیلا دور

اَوَلُوْحٰی وَاِذَا الْجَنَّةُ اُزْلِفَتْ ۝ و ہر قچان (شکر و معاصی دن بر سبز قیلغو چیلر
او چون) جنت یقین قیلنہ، چنانچہ اللہ تعالیٰ آتیب دور، وَاُزْلِفَتْ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِيْنَ - یعنی جہشت
نے یقین قیلندی کفر و معاصی دن اوزینے سقلا غزچی لرا او چون۔

آتیب دور کہ بوا دن ایکی علامت دن آلتہ سی دنیا وہ ایکی نفعہ اور تا سیدہ بولور، اولر
سورہ نینک اولی دین و اذا البجار سُحِرَتْ غچہ دور مراد حشر و حوس دن قصاص او چون اولر نے
لبث ایشک بولما ہی بلکہ اولر نے ہر یان دن جمع ایشک معنی سی مراد بولغان تقدیر غہ کورہ کہ
عَلِمَتْ نَفْسٌ مَّا اَحْضَرَتْ ۝ (اوشبو علامت لری بولغان چاغدہ)
ہر نفس اوزی نینک قیامت او چون غاصر قیلغان زسہ سینہ بیلا دور

قولہ ما احضرت دن مراد نفس نینک خواہ خیر و خواہ شر دنیا وہ قیلغان عمل لری دور، عمل
نینک حضوری دن مراد یا اولر نینک صحائف اعمال وہ مکتوب بولمک لیک لری دور، اندر غ کہ
وَاِذَا لِحْصٰتٍ تُشْرَتُ اَنْدَن نخبہ برادور، دیا اول اعمال لری نینک نفسی حاضر بولمک لیک دور

سے لبیدن ربیہ آتیب دور و کل امری یوما سیدم غیبہ اذا کشف عند الاکہ الحصائل حصائل دن مراد
حصائل و سیات دور

علماء قول لرینہ کورہ کہ آتیب دورا، اوشبو نشاۃ دینویۃ وہ صور عرضیۃ والبولغان اعمال
ظاہرہ، آخرت وہ حسن وہ وفتح وہ اوزی غہ مناسب صور جو ہریتہ وہ برنوع کیفیات مخصوصہ
ومیات معینۃ اوزرہ ظاہر بولادور، حتی کہ ذنوب و معاصیہ اول جای وہ متجسم اولوب صورتہ
نار برہ متصور اولادور، و موندہ ہیج بر تجدیوق دور، آیا کورمایدور لرمو کہ عالم مثال وہ عالم کین صورتیہ
ظاہر بولور۔

ابن عباس جناب لرین روایت قلیب دور کہ اعمال صالحہ نے صورتہ حسنہ وہ اعمال
سیئہ نے صورتہ قبیحہ وہ کلتوروب میزان غہ قویا دور لر دیب، پس حضور اعمال قسی بر معنی
بیان کہ بولسہ اول اعمال نینک احضاری نے نفس غہ اسناد ایتیک لیک (با وجود آنکہ اول
اعمال امر خدا برہ ہنر قیلینا دور، چنانچہ قولہ تعالیٰ یوم تجد کل نفس ما عملت من خیر محضہ اندن
خبر برادور) انینک اوچون دور کہ اول اعمال نے دنیا وہ اول نفس غہ کلتور کلج گویا انے
موقت غہ اول نفس ہنر قلیب دور، اول نفس اعمال محضہ سینے بلیک لیک نینک معنی سی
بودور کہ اول اعمال نے نفس حقیقہ باریجہ مشاہدہ قیلور، پس اگر اول اعمال محضہ صالحہ بولسہ انے
دنیا وہ مشاہدہ قیلماق وہ بولغانیدن اوید اتراق صورتہ دامشاہدہ قیلور، چونکہ طاعت برنوع
مشقت دن خالی بولماس، اندانکہ حفت الجتہ بالکارہ وار دبولوب دور، و اگر اول اعمال محضہ
سیئہ بولسہ انے دنیا وہ مشاہدہ قیلماقدہ بولغانے نینک خلافیدہ مشاہدہ قیلور چونکہ اول
اعمال نسیئہ دنیا وہ اول نفس غہ زینت بریلکان وہو اسینہ موافق بولغان ایدی، چنانچہ و
حفت النار بالشہوات وار دبولوب دور، آان موقت وہ اول ہوا سینہ موافق بولغان اعمال
نے دنیا وہ کورکانے نینک خلافیدہ مشاہدہ قیلور۔

موعظہ۔ لواءیت کریمہ مضمونچہ ہر بر نفس بو دنیا وہ قیلغان ہر نوع عملی کہ بولسہ
قیامت کونے انے مشاہدہ قیلا دورغان بولسہ پس ہر بر انسان غہ واجب دور کہ بو دنیا وہ اول عمل
نے اصلاح ایلا کامی اعمال صالحہ اکتساب ایتیک غہ اجتہاد کور کوزوب اعمال سیئہ نے
ارتکاب قیلاقدن اجتناب ایتیکامی، ایتیب دور لر کہ قیامت کونیدہ ہر بر نفس ہر بر عمل خیر غہ اول
کرامت و عطا و ہر بر عمل شر غہ نوعی ملامت و جزا بار الیکانشی کوروب اعمال خیر اوچون حسرت
بیدور کہ نیمہ اوچون ابدان عمل لرے کوب راق قیلا دیم دیب، و میان عمل لرینہ غلکین بولوب
نیمہ اوچون بوالیش نے ارتکاب ایتیب دور من دیدور، حالو کہ اول حسرت و اندوہ نینک اول
چاخ وہ ہیج فائدہ سے یوقور نظم۔

تو امر و فرصت غنیمت شمار ہو کہ فردا ندامت نیاید بکار

بکوش ای تو انا کہ فرمان بری ہو کہ درنا تو انے بسی عم خوری

حدیث وہ وار دبولوب دور کہ بندہ مؤمن ایکی نوع قورقوج آراسیدہ دور، اولکان

عمری تو غریبی وہ اللہ تعالیٰ انکا نیمہ لرقیلماقی نے بیلیایدور و قاتانان اجلی ایچیدہ اللہ تعالیٰ انکا نیمہ حکم ایٹکوچی ایکانینی بیلیایدور پس کرک کیم بندہ اوز نفسی اوچوں نفسی دن تو سه آغای اودنیا سیدن توشه آغای آخرتے اوچون ویاش یعنی دن توشه آغای تفری یعنی دن ایلکاری دحیات یعنی دن توشه آغای اولومی دن ایلکاری پس اللہ فہ قسم کہ اولکاندن سونک باز دنیا غہ رجوع قیلما یوق اودنیا دن سونک بہشت یادوز خدن اوز گابار اوزغان یر یوقتور

یعنی لرا تیب دور کہ اوشبو ذکر قیلنغان ان ایکی احوال ممکن دور کہ قیامت صغری دہینے حالت موت دہ روبرا دورغان احوال دن عبارت بولغای انداغ کہ شمس نفس ناطقہ دن وانینک تکویری نفس ناطقہ نینک تعلق حیاة دنیا دن اوز ولکی دن عبارت دور و بچوم نینک تو کو لکی انسان نینک وجودیدگی تویی لر نینک ساقط بولمکی و تاغ لر نینک جائیدن توز غاتیلکی اعضاء رئیسہ نینک اوز ایشیدن عزل بولمکی و عشار نینک اعتبار سیز مہل تا شلائمکی بدن نینک پیشی مہل تا شلائمکی دن عبارت دور و جشتر و جوش اول حال دہ احوال بیہیمیدہ و سبعیہ نینک نتایجی شخص دہ ظور غہ کلکی دن عبارت دور تسخیر بحار اویام باطلہ و امانی فارغہ تو کاکم لیکیدن عبارت دور چونکہ اولام و امانی انداغ بحاری دور کہ موت اختیار ی یا اضطراری دن یا شقہ انینک ہیچ ساحلی یوقتور تزویج نفوس ہر ملکہ نینک اوزی نینک جنسی غہ یعنی ظلمت نینک ظلمت غہ و نور نینک نور غہ تو شو لکیدن عبارت دور و منو و دہ انسان نینک وجودیدگی بر توفہ دن عبارت دور کہ انسان انے نیمہ اوچون یرا تیلغان بولہ اول نرسہ غہ صرف ایتہای صنائع قیامت دور و سماء سماء ارواح دور و حجیم نینک تسیری و جنت نینک یقین قیلنماقی حالت نزع دہ انسان غہ ہر ایکی مکان نینک کورگوز ولکی دن عبارت دور بواحوال رواق بولنمان وقت دہ شبہہ یوق کہ انسان دنیا دہ نیمہ عمل لر نے قیلغائینی و آخرت اوچون قیداغ عمل لرینی آلیب باریشینی بیلا دور

سونکہ اللہ سبحانہ بوایت لر بر لہ دنیا فانی بولوشدن ایلکاری و اندن کیمین قیامت قائم بولوشی نینک ابتدا ریدہ بولادورغان نرسہ لر نے بیان قیلغاندن سونک قسم قیلدی کہ قرآن عظیم رسول کریم نینک قولی دور دہیب پس دیدی کہ
قَالَ اَقْسِمُ بِالْخَنَسِ الْجَوَارِ الْكُنَسِ پس قسم قیلا من آرقہ سی غہ

ملکہ نفس انسانیدہ را سخے بر صفت دن عبارت دور تو ضیحی بودور کہ نفس اوچون احوال دن بعض افعال سببی الیہ بر بہت مخصوصہ حاصل اولور اول بہت نے کیفیت نفسا نے دیر لر پس اول کیفیت سریح الزوال الیہ لر نے حالت دیر لرا مانکر سببی اللہ نفس غہ ممارست حاصل اول کیفیت مرثم اولوب عدیم الزوال یا بھئی الزوال اولہ لر نے ملکہ دیر لر ۱۲ منہ

یا تقویٰ لربرلہ کہ یورگوچی یا شورونگوچی دور لر، اوشبو مقسم بہا بولغان نرسہ لر بارا سیدہ مقسّر
 لر برنیچہ وجہ لر بیان قیلیب دور، بارچہ سی کشف البیان وہ ذکر قیلندی، بوبارہ واذا کر قیلغان۔
 قول لر دن برنیک بقدر دانش انتخاب و ترجیح قیلغانا نیمیز بودور کہ اللہ سبحانہ نجوم لر برلہ قسم قیلیب دور
 اولر نینک طلوعی و سیرمی وغروبی ادوج احوالی وہ، اکثر لر بو قسم قیلنغان نجوم دن مراد سیارات
 خس دور، و میشس لر کہ اولر نہ حل و مشتری و مریخ و زہرہ عطارد دور، نجوم لر اسے مشجرہ آثار لر
 بو ستیارہ لر تیرین (شمس و قمر برلہ) ہر کہ اولر فلک لریدہ جاری بولا دور، علم ہیئت وہ معلوم ارتبا
 سببی ایلہ بولر نینک خسوسی رجوعی دور، و کونوسی قویاش نینک صنیا سی سختی وہ پوشند بولنگ
 لیکی دور، بولر نینک رجوعی استقامتی بولن سو نکرہ بولا دور، و استقامتی ایسہ بولر نینک مغرب
 دن مشرق طرفینہ بولغان حرکت خاصہ سیدور کہ بروج اثنا عشر نے پنے در پی کیرنگ ایلہ بولور،
 یعنی حمل دن ثورغہ سو نکرہ جوزاغہ و شولکا اوخستہ ترتیب اوزرہ جریان قیلور پس اولر ستیارہ لر مرتبان
 اوشبو ترکیب نینک عکس برلہ آرتا سینہ یا مناق غہ حرکت قیلہ، حرکت دومیتہ سی غہ اوخشا مش
 اولر نے راجعہ دیر لر پس رجوع انینک حرکت شرقیہ سیدن عبارت دور چونکہ نجوم غہ ایکی حرکت بار
 حرکت بفعل حرکت بنفس۔ سیارہ خمسہ نینک خسوسی رجوع قیلغان حالتی و اکی حرکت بنفس دور،
 اللہ سبحانہ بو سیارات خس ایلہ قسم قیلیب دور، انینک او چونکہ بوخستہ مشجرہ نینک احوالی
 زیادہ عزیز، بولر نینک قویاش برلہ بولغان ارتباطی غایتہ عجیب دور، اندانکہ علم ہیئت وہ
 بیان قیلیب دور

ایمانک اللہ سبحانہ نینک بو آیت وہ ذکر قیلغان قسمی مراد نجوم بولوب اولر نینک رجوعی
 و سیرمی وغروبی نے اللہ تعالیٰ اوز کلما سیدہ ذکر قیلیب اولر برلہ قسم قیلغان ایسہ پس آسمان و اکی کوکب
 لر احوالی نے بیان دورغان و اولر نینک اشکالی و حرکتے رجوعی و استقامتی نے بیلدور ادور کان۔
 ہیئت و نجوم علم لرینی اوقوب انکا واقف بولنگ اسلام اولدیلر لازم لیکن نرسہ لر جملہ سی
 دور، و اول علم لر کتابینی مدرسہ لر وہ کتب مقروءہ صرہ سینہ کیرگزنگ لابدور چونکہ اول علم دن وقت
 بولما غان وہ اللہ سبحانہ نینک کوکب لر برلہ قسم قیلما قید اکی فوائد و حکم معلوم بولما یدور۔

بو مقسم بہا دن مراد نجوم دیکیمیر، واسنے ترجیح اتیکیمیر انینک او چونکہ ساک لرغہ بد ہیئت
 و شیاطین غہ رجوع بولغان نجوم، ایلہ مقسم علیہ بولغان قرآن مجید کہ اول ہنہ عالم او چون ہدایت و کونکل لرغہ
 زینت و شیاطین شہانی باطل قیلوچی حجت قاطعہ دور، انینک ارا سیدہ اولوغ ارتباط بار دور

وَاللَّيْلِ إِذَا عَسَسَ ۝ وَالصُّبْحِ إِذَا تَنَفَّسَ ۝ وَتَمَّ قِيلًا مِّنْ كَيْفِ
 بیلان ہر قچان انینک قرآن یعنی آرقہ سیفہ یا لہ، و قسم قیلان صبح بیلان ہر قچان اول صبح دم اورسہ
 بو ایکی آیت بارا سیدانکے تحقیق لر کشف البیان وہ مذکور دور

مفسرہ لر دیب دور لر کہ عَسَسَ اصدادون دور اُنکِل وَاذْبُرْ مَعْنَى لَرِيدَه کَلَوْر بَر بولور وہ اذْبُرْ مَعْنَى

سینے پنجاب ترحیح قیلہ وق بود جہ دن کہ ابن جریر طبری عنس بار اسید اگی ایکی تاویل نے واول باب
 وہ وار و بولغان اثر لرنے ذکر قیلغاندن کین دیب دور کہ مینک نزدیم وہ بوا یکی تاویل نینک صواب
 غہ یقین راقی عنس نینک معنی سی او بردیکان کیشی نینک قولے دور موککا دلیل قولہ تعالیٰ والصبح اذا
 تنفس دور چونکہ بو آیت دلالت قیلا دور کہ قسم کیچہ نینک ادباری و ہنار نینک اقبالی غہ واقع بولوبے
 و عرب لر عنس اللیل و معص اللیل دیر لر ہر قی ان کیچہ ادبار ایلاب اندک گینہ قالسہ انتہی
 و علامہ محقق ابن الیقیم اتیب دور کہ قسم کیچہ نینک تو کاگ لیکے و کوندوز نینک اقبال قیلماتی
 ایلہ بولکی ترحیح قیلنور، قولہ تعالیٰ کلا و القمر و اللیل اذ اذبر و الصبح اذا سفر بیلان من اللہ تعالیٰ
 بو قولیدہ بیل نینک ادباری و صبح نینک اسفاری برلہ قسم قیلیب دور، بو ایسہ او شبوا بیت داگی
 عنس بیل و تنفس صبح نینک نظیری دور کیچہ نینک ادباری و انینک عقبیدہ بلا فصل ہنار نینک
 اقبالی نشانہ قدرہ بولک وہ بلغ دور و قول معتمد او شبو دور و اللہ اعلم انتہی؛

و ابن الانباری اضداد اللغۃ وہ اتیب دور فراء و ہمیش کہ اللہ تعالیٰ نینک قولے و اللیل
 اذا عنس وہ مفسر لر بو معنی غہ اجماع قیلیب دور لر کہ عنس ادبر معنی سیدہ دور دیب انتہی؛

اللہ سبحانہ مقسم ہا نینک بیانینی قیلغاندن کین ارۃ سیدن مقسم علیہ نینک ذکر نی قیلیب
 ایسا دور ائہ لہ قول کرسول کریم ﷺ تحقیق اول قرآن پروردگاری قاشیدہ
 حرمت لیک ہر رسول نینک سوزی دور یعنی جبرئیل نینک اللہ تعالیٰ طرفین کلنورگان سوزی
 دور چونکہ قرآن نے رسول اللہ ﷺ کلنورگان حامل وحی جبرئیل علیہ السلام دور ذی قوتی تبارک
 ایلمی او نورغ تودہ ایکاس دور عند ذی العرش ملکین عرش نینک ایکاسے اللہ
 قاشیدہ اولوغ مرتبہ لیک دور مطاع ملائکہ مقربین ایچیدہ بوی سونو لغوی لئہ آمین
 عالم الہی وہ وحی ہا سراز غہ این دور بوسورہ داگی رسول کریم ﷺ مراد جبرئیل علیہ السلام ایکانینہ ہر مفسر لہ اجماع قیلیب قرآن نینک
 علیہ السلام نینک سوزی بولک لیکے نینک حقیقہ کلام اللہ ایکانینہ منافی ایما س دور چونکہ جبرئیل علیہ السلام
 قرآن نے اللہ تعالیٰ طرفین یگوزوب محمد صلے اللہ علیہ وسلم غہ اتیب دور اللہ تعالیٰ بویردہ
 جبرئیل علیہ السلام نے رسول دیب و صفت قیلماتی بو معنی غہ دلالت قیلا دور انینک او چونکہ
 رسول دیب فرس نینک کلامینی یتکوز کان کیشینے آیتور لر پس قرآن جبرئیل نینک کلامیدور
 جبرئیل نے تبلیغ ایتمکان حال وہ و حقیقت وہ انینک ایلہ لکم قیلغان اللہ نینک کلامی دور قرآن نے

شیخ محمد عبدہ ائہ داکی ضمیر نے تمامہ قرآن غہ راجع قیلماق دن بو قاری ذکر قیلنغان خبر غہ لیخے اذا الشمس کورت
 دن با شتاب آخر اخبار معاد غہ راجع قیلماق ظاہر راق دور و اندن قرآن موصفا فہم قیلنا دور گو یا اللہ تعالیٰ ایسا دور کہ او شبوا پیش
 لر بارچہ سے واقع بولغاندہ او شبوا ذکر قیلنغان احوال ظہور غہ قیلا دور بولغاندہ ارغ بر ہجر دور کہ اندہ ہیج بر شک بو قور پس بن قسم
 قیلمان بولشیا لر سیکر اول خبر رسول کریم نینک سوزی دور و پدور ۱۲ منہ

جبرئیل علیہ السلام اللہ تعالیٰ دن ایشیکان، و محمد صلی اللہ علیہ وسلم نے جبرئیل دن ایشیکان
 یو ایکی رسول ننگی و بشری غہ اول قرآن دن تبلیغ دن اوزگہ بر نسبت یو قور اللہ سبحانہ اول رسول
 ننگی جبرئیل علیہ السلام نے اللہ صفت ایله وصف قیلیب دور، اولی رسول دیب وصف قیلیب
 دور، البتہ شک یو تکیم جبرئیل علیہ السلام اللہ تعالیٰ طرفین پیغمبر لہر علیہم السلام غہ ایچی دور
 ایکنجی کریم دیب وصف قیلیب دور یعنی پروردگاری قاشیدہ حرمت لیک دیب دور
 اول جناب نینگ ربی قاشیدہ محترم یعنی بوکم اللہ تعالیٰ نے اوز وحی غہ حامل ایلاب اوزی
 پیغمبر لہری اراسینغہ واسطہ قیلدی، بوالیسہ ہمہ منصب لہر نینگ اولو عزاتی، دمرتہ لہر نینگ شرافت
 لیک راتی، دور، وینہ اول جناب نینگ کریمی جملہ سیدن دور کہ اول جناب عطیہ لہر نینگ افضلی
 و کرامت لہر نینگ اقصی سے بولغان معرفت و ہدایت غہ تیمک وسیلہ دور، جبرئیل علیہ السلام
 نینگ کریم وصف قیلمات وہ رسول اللہ نینگ دشمنی بولغان معاند لہر غہ زوہ و تعریفیں بار، بو طبعہ داگی
 محمد صلی اللہ علیہ وسلم غہ قرآن نے کلتر کان کیشے اول حضرت نینگ دشمن لہری دیکانے دیک
 شیطان ایماس دور، زیرا کہ شیطان خبیث دور اوز قرینی نے اول خبیث قیلا دور ایتم قبیح المنظر
 عدیم الخیر دور، باطنی ظاہرین قبیح راق، وظاہری باطنی دن شنیج راق دور، و شیطانہ ہیج بر خیر
 یو قور، اول لعین کریم دن اینگ یراق نرسہ دور، اما محمد صلی اللہ علیہ وسلم نے القاء قیلغان اوشو
 رسول کریم دور کہ اول جمیل المنظر خوش صورت کثیر الخیر دور اوزی پاکیزہ دور قرینی نے ہم پاک قیلو،
 پاک لہر نینگ مغلی دور، زمین داگی ہمہ خیر کریم اول ہدایت و علم و معرفت و ایمان و بردن عبارت
 دور لہر بارچہ سے ایننگ قولی ایله پروردگار تعالیٰ جاری قیلغان نرسہ دور، بوالیسہ کریم صوری
 و معنوی نینگ غایتی دور،

اد چوچی بوکم نے قوتہ ایکا سی دیب وصف قیلدی، یعنی اول رسول مکلف بولغان نرسہ
 سینی ادا قیلمات غہ قدرہ لیق، ما مور بولغان نرسہ سیدہ برار نرسہ دن عاجز و ضعیف بولمائی
 و ردیب،

جبرئیل نے ذی قوتہ دیب وصف قیلمات وہ برنجیہ امر غہ تنبیہ بار، برنجی بوکم اول رسول قوتی
 ایله شیاطین نے قرآن یقین کلک دن و قرآن دن برار نرسہ نے الکلک دن، والکا برار نرسہ
 نے زیادہ قیلا قدن، یا نقصان قیلمات، دن منع قیلا دور بلکہ شیاطین اول رسول نے کور کاندہ قاچا
 دور، والکا یقین کیلا لمایدور، ایکنجی امر بوکم اول رسول ای مشرک لہر سیز لہر تکذیب قیلغان رسول بشری
 غہ دوست و قوتہ برگوچی و یاری نیکورگوچی دور، انداز کہ اللہ تعالیٰ ایتیب دور و ان لظاہرا علیہ

سخہ و اگر سیز ایکنجی اول پیغمبر ضروری غہ برینک غہ یاروم لاشیکیز پس تحقیق اللہ تعالیٰ اول پیغمبر نیک مولی سے و ناسری دور و جبرئیل
 اینک سوزی سید و دو من نینگ پیشی لہر نینگ یار و چوچی دور بولورن سوکلور فرشتہ لہر اول پیغمبر قوت برگوچی دور ۱۲ منہ

فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ مُوَلِّاُكَ وَجِبْرِيلَ وَصَالِحِ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمَلَائِكَةَ بَعْدَ ذَلِكَ نَعْلَمُ وَكَذَلِكَ نُوحِي
 رَسُولَ قَوْمِ انبِيَاكَ دَلِي سِي بُولَسَه، وَالْقَضَارِي وَاعْوَانِي ايرسه، واهم معلمی بولسه، پس بے شک
 اول کیسے ہدی منصور دور، والدہ تعالیٰ انیک ہادی وناصری دور۔ او چوچی امر لہو کہ کیسے بولرسول
 بشری نے دشمن تو تہہ تحقیق اول کیشی انیک صاحبی دول سے بولغان جبرئیل نے دشمن تو تارہ،
 وکیسے صاحب قوہ وشدہ جبرئیل نے دشمن تو تہہ، اول کیشی ہلاکت غہ معروض دور ویب تو تہنی
 بوکیم انیک حقیقہ عند ذی العرش یکن ویب وصف قیلدی، یعنی عرش عظیم نیک ایک سہی اللہ تعالیٰ
 نزدیکہ اولوغ مرتبہ لیت و تقدیر لیت دیدی، اول رسول ملکی نیک اللہ ذوالجلال قاشیدگی منزہ لیتے
 جملہ سیدن بری بوکیم انیک نامی نے اللہ تعالیٰ اوز اسم شریفین ایکنی قلیب قرآن وہ کلتوری
 چنانچہ سورہ تحریم وہ ذکر قیلغان آیت وہ اوتی، وپو آیت داگی عندیت اللہ ذوالجلال قاشیدہ
 او شہور رسول کریم نیک بلند مرتبہ لیک اولوغ قدر لیت ایک بنیدن کنایہ دور، یعنی اول رسول حضرت
 انکی وہ ملائکہ مقررین نیک اللہ ذوالجلال غہ اینگ یقین راقی دور ویک دور، بشپنچی بوکیم انے
 ملائکہ لرایچہ اطاعت قیلغوجی ویب وصف قیلدی، یعنی ملائکہ مقررین انیک خدا قاشیدگی
 مرتبہ و تقدیرینی بیلکان جتدن انکا اطاعت قیلور لویک دور، بو وصف وہ برنچہ معنی غہ اشارت
 بار دور برنچی بوکیم اول رسول کریم جزوی و اعوانی نے ہر حقان اوزی نیک صاحبی و خلیلی محمد
 صلی اللہ علیہ وسلم نیک نصرتیچہ چر لاسہ اولر انکا اطاعت قیلد دور لڑا ایکنی بوکیم ای مشرک لرسول
 لرسول بشری محمد نے تکذیب قیلد سیزاوانے وشن تو تاسیز حالہو کہ انکا وحی کلتور کان رسول
 ملکی جبرئیل سماء وہ ملائکہ لرایچہ مطاع دور، یقین دور کہ رسول بشری محمد ہم زمین وہ مطاع
 بولور، ہر انکی رسول اوز علی وقوی ایچہ مطاع دور لڑا، او چوچی بوکیم موندہ جبرئیل علیہ السلام غہ عظیم
 بار دور، بو وجہ ہر لکیم اول جبرئیل قومی ایچہ مطاع بولغان پادشاہ ل منزلہ سیدہ دور پس رسالت
 ایسی غہ اختیار قیلن اوی مگر شونداغ ملک مطاع، آیتنچی بوکیم انے امین ویب وصف قیلدی، یعنی
 اول رسول کریم اللہ تعالیٰ نیک وحی غہ امین دور دیدی، جبرئیل علیہ السلام اللہ سبحانہ نیک
 وحی غہ در ساتی غہ امین دور، اللہ تعالیٰ انے خیانت و زکلی دن عصمت وہ قلیب دور اللہ
 جبرئیل علیہ السلام نے امانت بر لہ وصف قیلد قیدہ۔ جبرئیل علیہ السلام نیک حامل بولغان
 وحی و رسالت نے سقلا حق یعنی غہ و ما مور بولغان وحی اوزرہ انے ادا قیلماقی یعنی غہ اشارت
 بار دور۔

تنسیب اللہ تعالیٰ قرآن کریم نیک حق یعنی نے قسم بیان بیان قیلماقی اثنا سے وہ
 نے کلتور گوچی جبرئیل علیہ السلام نے بو اوصاف گزیدہ لرایدہ وصف قیلد قیدہ، قرآن کریم
 نیک حضرت نبی برام محمد و محمد صلی اللہ علیہ وسلم نیک رسالتی اہم امور و ایک شریف مشور ایکنی غہ
 اشارت و تنبیہ بار۔ بو طریقہ دکا گیا اللہ تعالیٰ ایسا دور ای بندہ لرسول نیک ہر نیکیز

ہرچنان رسالہ یا ولایت یا وکالت یا موندن اوز گیشی لردن برار ایش غہ بر کیشے نے یباراق
 نے خواہا سہ، سچ شہہ یوق کیم اول ایش اوچون انے قیلما قفہ قوتی بار وانے قیلماق ده
 امانت صاجبی بولغان بر آدم نے اختیار ایت دورا اگر اول ایش وال کیشی نینک قاشیدہ
 آہم امور دن بولسہ انینک اوچون قومی۔ امین، معظم، اوزی نینک قاسی ده قدر و منزلت
 لیک، و آدم لرایچہ سوزی غہ اطاعت قیلندا دورغان کیشی نے اختیار ایتیب یبار اور شونکا
 اوخشہ من ہم افضل کتب منزکہ بولغان قرآن مجید نینک تزیلی، و محمد صلی اللہ علیہ وسلم نینک
 رسالتے قاشیدہ اعظم امور و اشرف شئون دن بولغان اوچون انے تبلیغ ایتیک او شہو
 صفاب عالیہ برہ موصوف بولغان رسولیم نے اختیار ایتیم پس او شہو نازل قیلغان قرآن عظیم نے
 حق، و محمد رسول کریم نے راست پیغمبر بلیب، امرین اطاعت، دستنی غہ تبعیت، و اوزینی تعظیم و
 حرمت قیلنک لردیب، در حقیقت نظر تدبر ایله قران غہ جبرئیل علیہ السلام نے اللہ تعالیٰ
 نینک بولیدہ وصف قیلماقے ده نرسول نینک، رسول نینک رسالت نینک و نرسول الیہ نینک شائی نینک
 اولو غلوتی غہ دلالت، بارہ بوجہ دن کہ اللہ تعالیٰ اوزی نینک رسالتی اوچون کریم قومی، اوز
 قاشیدہ کہن، ملا، اعلیٰ وہ مطاع، حق امین لیتن ایله امین، بر ذات نے اختیار ایتیب دور
 زیر کہ پادشاہ لرمہات لریدہ اشرف صاحب مرتبہ و قدر عالی دن باشقہ کیشی نے ارسال
 قیلما دور لرسول شول صفت لبرہ موصوف بر ایچی کریم یبار یلکان مرسل الیہ نہ مرتبہ ده شریف
 و اول ایچی واسطہ سی ایله یلکوز لکان رسالت نہ قدر عظیم دورا تذکر ایلاما ق کرک
 قولہ ثم عند ذی العرش غہ اشارت دورا اگر ثم ما قبلی غہ متصل بولسہ معنی سے خدا نینک نزدیک
 جبرئیل ملائکہ مقربین ایچہ مطاع دورا مقربین انینک امرینی توتا دور دور لرد، و انینک رایتہ جمع
 قیلدولیکان بولوز و اگر ثم ما بعدی غہ متصل بولسہ معنی سے جبرئیل اللہ تعالیٰ نینک قاشیدہ انینک
 وحیی و پیغمبر لرعہ یبار گان رسالتی غہ امین دور دیک اولوز۔

سو نکرہ اللہ سبحانہ نرسول الیہ نے ایچی پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم نے دشمن لری دیکان سون
 تزیہ و تزکیہ ایلاب دیدیکہ و ما صاحبکم کرم جنون۔ ای قریش کافر لری سیز لرنینک
 صاحبینیز محمد جنون، ایماس دور اندر کہ سیز لریتا دور سیز، قریش مشرک لری رسول اللہ قیامت
 خبر لرینی بیان قیلغان دن رسول اللہ نے جنون دیرایدی لرمشک لرنینک او شہو سوز لری ردا ایتیک
 اوچون اللہ تعالیٰ قسم برہ رسول اللہ دن جنون نے نفی ایتی۔

اللہ تعالیٰ قریش غہ خطاب قیلیب رسول اللہ نے قریش نینک صاجبہ عنوانے برہ ذکر قیلیب
 و ما صاحبکم دیکیدہ اولرعہ تعریفین بار دور بومعنی غہ تنبیہ قیلغان جہنم دن کہ قریش قومی رسول اللہ
 نینک تقاطیل احوالی دن خبر داما و ملک ده احاطہ لری بسیدہ و کامل و اوز لری غنا و افرایله نسبت
 برکان زمسہ دن رسول اللہ نینک بالکلیہ پاک ایکان لیکلی غہ علم لری و سچ و شامل دور۔ چونکہ رسول

اللہ قریش نینک ایچیدہ تو خوب اوسکان، اوزون مدہ لر اولر برله ارار اشیب آر الریدہ
 تورگان، اولر رسول اللہ نینک عقلی نے تجربہ قلیب، عقل بابیدہ خلائق اکیلی ایکانینی بیدگان
 لر، و افعال و اقوال و اخلاق تو غریبیدہ انے زبده جهان تاپیب، امین صادق دیب نقب
 برکان لر، اولر امتحان و تجربہ لر نتیجہ سے ایله رسول اللہ نینک بے شبہ جنون دن پاک ایکانیکلی
 نے بیلا دور، عقل و فراست بابیدہ نظری یوقلیبی وہ بیچ مشک قیلایدور لر، اگر چه تیل لر ی برله
 انینک خلافت سوز قیلکہ لر مواز لر ی نینک بوبارہ وایلغان انکا اقرا قیلغان لر یعنی بیلا دور لر
 زعشری کبی بعضی اعزاز آئین لر بوقول آلمی ایله جبرئیل علیہ السلام نینک رسول اللہ
 دن فضیلت لیک ایکانیغہ استدلال قلیب دور لر، بو جہت دن کہ اللہ تعالی جبرئیل علیہ السلام
 نے آلتہ خصلت برله وصف قلیب دور کہ انینک ہر بری جبرئیل علیہ السلام نینک کمال شریفیہ ربونی
 نینک اولو غلوقی غہ دلالت قیلایدور، و رسول اللہ نینک ذکر ی وہ مجر و نفی جنون ایتمک غہ اقتصار
 قلیب دور، و بویاکی ذکر اور تاسیدہ اولوغ تفاوت بار دور ویب،

تو نینک جو ابیدہ ایتمک سیز معتزہ لر نینک مقصود سیکیز غہ بو آیت نینک دلالت قیلماقی
 انجی ستوق آیت دن مقصود اول رسول ملکی و رسول بشری ہر ایک سے نینک خصالی شریفیہ لر ی
 تعدادی و نصال شریفیہ زیادہ بولغان کیشی افضل ووردیمک نینک بیانے بولغان وہ ممکن بولور
 ایدی حالبوکہ ستوق آیت دن مقصود موندوغ ایما س دور، بلکہ مقصود بو معنی نے اثبات
 قیلماق دور کیم، قرآن مجید خصوصاً قیامت نینک مقدماتے و انینک اہوالی غہ دلالت قیلایدور
 وورغان جملہ لر بر مصدّر بولغان اوشبو سورہ وحی الہی دور کیم عرش نینک ایگاس پروردگار
 تعالی نزدیک فرشتہ نے ایب تو شوب دور کافر نینک صاحب رسالت صلی اللہ
 علیہ وسلم نینک حقیقہ ایما یعلّمہ لئن یرا انک لجنون ویکان سوز لر یعنی نفی قیلماق اوچون وسم قرآن
 نے استماع ایتمک غہ واندہ ذکر قیلنغان نرسہ لر نینک بار چه سینی تصدیق ایتمک غہ انسان لر نے
 تر غیب ایلامک اوچون دور، بو مقصود اللہ تعالی برله صاحب رسالت صلی اللہ علیہ وسلم نینک
 میانہ سیدہ واسطہ بولغان فرشتہ نے شرف و قرب و صفاتی ایله وصف قیلنماقینے استماع
 قیلایدور، و فرشتہ مقرب مذکور نینک صفات شریفیہ مسطورہ ایله موصوف بولماقی، رسول بشری
 دن انینک افضل بولماقینی استلزام قیلایدور، بلکہ ظاہر بویکیم جبرئیل علیہ السلام نینک اوشبو صفات
 برله، و موندن زیادہ راق مناقب شریفیہ برله، وصف قیلماقی رسول اللہ نینک شریفیہ دلالت قیلایدور
 نرسہ لر نینک جملہ سیدن دور، بو جہت دن کہ جبرئیل علیہ السلام باوجود اوشبو مناقب شریفیہ و فضائل
 منیفہ ایله موصوف بولمک رتبہ سیدہ حاضر بولوب، توروب رسول محترم صلی اللہ علیہ وسلم غہ رتبت
 بیکوز کوچی واسطہ دور، پس پروردگار ذی العرش ایله نبی مکرم صلی اللہ علیہ وسلم اور تاسیدہ
 شونداغ بر ملک مقرب نینک سیر لیغی ثابت بولغان دن کیں، قیسی بر رتبہ اول بنی محترم مرتبہ

سیدن اعلیٰ و قیسی بر منقبت اینیک مناقب جلیله سیدن اوقلی دور

تو نکره الله تعالی رسول بشری محمد صلی الله علیه وسلم نینک رسول ملکی جبرئیل علیہ السلام نے کورگانینی خبر بریب ایٹا دور و کقد رآه بالافق المبین و ہر آئینہ تحقیق صحابہ کرام محمد اول رسول کریم ذی قوہ نے (جبرئیل نے) نینک آجیق روشن کنارہ اعلیٰ سیدہ یعنی قویاش طلوع قیلا دورغان جہتی وہ کوردی

مفسر اتفاق قیلیب دور لکہ مراد افق دن بویردہ قویاش طلوع قیلا دورغان جہت دور انینک اوچون کہ الله تعالی افق نے مبین ایله وصف قیلیب دور معلوم دور کہ اشیا نے آشکار ایله اظہار قیلا ق وہ افق غہ بیچ مدخل پوقتور انج اول افق دن بو نتیجہ نینک ظہور غہ کلکی افق بر کوب نیر غہ مطلع اولکی جہتی ایله اولور کیم اول کوب اوزی نینک ضیاسی ایله اشیا ایلا و اول کوب نیت شمس

ابن الیقم الجوزی رحمۃ اللہ آیتیب دور بو قول الہی بو معنی غہ منقمن دور کہ جبرئیل واقع وہ بار بر فرشتہ دور کہ اول عیان بر لہ کورولا دور و کوزا نے ادراک قیلا دور متفلسفہ و اول نینک مقلد لری دیکان دیک اول عقل فعال دن عبارت ایماس دور و ہم کوز بر لہ ادراک قیلینا یدورغان نرسہ لرنینک جملہ سیدن ایماس دور متفلسفہ قاشیدہ جبرئیل ذہن لردہ موجود بر خیال دور، عیان وہ موجود ایماس دور، اول نینک بوسوزی اولیہ مذہبان لرنینک بری دور کہ انینک بر لہ اول رجم پیغمبر لر غہ و اول نینک تابع لرینہ خلاف لیت یولینی قوتی لروانینک ایله ہم ملت دن حقیقی لرا شو نینک اوچون نبی مکرم صلی الله علیه وسلم نینک جبرئیل امین نے کورگان نینک نے تقریر ایتیم ہم براق دور اول بتی محترم نینک پرورگار تقالے نے کورگان نینک نے تقریر ایلامک دن چونکہ اول حضرت نینک جبرئیل علیہ السلام نے کورمک لیک ایمان نینک انداخ اصلے دور کہ ایمان کامل بولما یدور مگر اول اصل بر لہ یعنی انے اعتقاد ایلامک ایله کامل بولادور و انکار قیلغان کیشہ قطعاً کافر بولادور و اول حضرت نینک جناب باری تعالی نے کورگان لیک ایسہ پس انینک غایتی بولور کیم اول نزاع لیت بر مسئلہ دور کہ انکار قیلغوجی نے بالافق کافر دیب آیتو لما یدور خالبوک صحابہ دن برگر وہی حضرت رسول اللہ باری تعالی نے کورماگان دیب تصریح قیلیب دور عثمان بن سعید دارنی ہمہ صحابہ نینک بو قول غہ اتفاق قیلغان لیتی نے حکایہ ایلامک دور پس مونداغ ایسہ بیز لرسول اللہ نینک خدا نے کورگان نینک نے اول حضرت نینک جبرئیل نے کورمک نے تقریر ایتیم غہ محتاج راق دور میز اگر چه پرور و کار تعالی نے کورماک لیک جبرئیل نے کورمک دن اولوغراق بولسہ مو چونکہ نبوت نینک ثبوتے باری تعالی نے کورمک لیک غہ متوقف ایماس دور البتہ انتہی

تو نکره الله تعالی اول ایکی رسول نے یعنی رسول ملکی و رسول بشری نے ہر ایک سی

مقصود رسالت غہ بولغان نرسہ دن - چنانچہ وحی نے کہا کان تبلیغ ایماہی انے پاشور مک دن
وانے تبدیل و تغیر ایتمک کبی موجب تہمتہ بولا دورغان ایش دن تنزیہ ابتدہ، یعنی رسولین نینک
برینی نطق طریقہ برلہ، و برینی بطریق لزوم تنزیہ ایلاب دیدے کہ، **وَمَا هُوَ عَلَى الْغَيْبِ**
بِضَيْفٍ یعنی اول صاحبیکیز محمد غیب غہ یعنی المدقلے دن اوزیفہ وحی قیلنغان نرسہ نے
تیلوز مک وہ بخیل ایماہ دورا وحی نے غیب اناک انینک اوچون دور کہ انینک حقیقی نے
وحی قیلنغان ذات دن باشقہ بیچ برینی بشر فہم قیلماہی دورا قولہ و ماہوداگی ضمیر دن مراد اتفاق
مفسرین ایلہ محمد صلے اللہ علیہ وسلم دورا الغیب دن مراد قرآن دورا

وقولہ بضیفین نے قراء سبہ نینک بعضی سے صناد برلہ و بعضی سی ظاء برلہ او قوب دورا
صناد برلہ ضنین بولسہ معنی سے محمد اوزیفہ وحی قیلنغان قرآن لے آدم لڑہ ٹیکوز مک غہ و اور
گاتمک کہ بخیل ایماہ دورا دیکان بولور ظاء برلہ ضنین بولسہ معنی سے محمد غیب دن برکان خبری
وہ متم ایماہ دورا دیکان بولور

ایو عیبہ ایکی معنی نینک جہتی دن ظاء برلہ بولغان قراءت نے اختیار تیب دورا برینی
معنی بوکیم کا قرور رسول اللہ نے بخل غہ نسبت برماکان لڑا اورا بخل اس نے غیب خبریدہ اتمام
قیلغان نرسہ تہمت نے نفی ایتمک بخل نے نفی ایتمک دن اولی دورا - ایکنی معنی بوکیم علی الغیب
دیدہ ایگر بخل مراد بولسہ البتہ بالغیب دیرایدی چونکہ بخل علی برلہ متقدی بولماید و رباء برلہ متقدی
بولا دورا فلان ضنین علی کذا ویلماید دو - بلکہ ضنین بکذا ویلما دورا

ابن القیم آیتا دورا در سجانہ نینک رسول علی نے اثبات برلہ وصف قیلماہے بقول نے
ترجیح قیلا دورا پس جبرئیل علیہ السلام نے امین دیب و صفت قیلا فی کبی رسول اللہ دن
تہمت نے نفی ایتمک دورا و ہم اللہ سجانہ نینک رسول اللہ غیب دن کلطور کان نرسہ لربارچہ
سیدن اقسام کذب نے نفی قیلماہے بقول نے ترجیح قیلا دورا، زیرا کہ اگر رسول کلطور کان
غیب یلغان بولسہ پس اول کذب یا رسول خدا نینک اوزیدن بولور، یا الکا تعلیم برکان معلمی
دن بولور اگر رسول اللہ نینک اوزی دن بولسہ پس اول کذب نے یا اول قصد برلہ قیلغان
بولور، یا بے قصد قیلغان بولور اگر رسول اللہ اول کذب نے قصد برلہ قیلغان بولسہ اول رسول
امین ایماہ متم دورا - و اگر اول کذب نے بی قصد قیلغان بولسہ اول مجنون دورا و اگر اول
کذب انینک معلمی دن بولغان ایسہ پس انینک معلمی شیطان رحیم دورا پس اللہ تعالیٰ اوچون
نینک بارچہ سینے اوزر سولی دن نفی ایتمک دورا، و قرآن کریم نینک سندہی نینک ادوخ
توکیہ ایلہ نرسہ قلیب دورا و بنا برین **وَمَا هُوَ يَقُولُ** شیطان رحیم دیب دورا
ابن جریر طبری رحمۃ اللہ بولکلمہ بار اسیدگی ہر ایکی قراءت نے و اول توغریہ وارد
بولغان اثر لے ذکر قیلغان دن سوتمک آیتا دورا، مینک نرسہ عیبہ بولیکے قراءت نینک

صواب غہ یقین راتی اول قراءت دور کہ مسلمان لمصحف لری نینک خط لری انکا متفق دورا گر چه قراءت لری اندہ مختلف بولسہ مو، و مسلمان لم مصاحفی نینک خط لری متفق بولغان قراءت ضا دبر لہ بولغان ضنین دور چونکہ ہمہ مسلمان لرنینک مصاحفی دہ ضنین ضا دبر لہ کتابت قیلین دور، پس من بلوغ بولغان دن سونک ضنین نے ضنا دبر لہ و قونان کیشے لرنینک قراءتی اولی دور، و ہم بولکہ بار اسیدگی ایکی تاویل نینک صواب غہ یقین راتی اول کیشی نینک تاویل دور کہ ایتا دور محمد الدتعالے تعلیم قیلغان وحی غہ و منزلی غہ نے سیز لغہ اور گاتمک دہ بخل ایماس دور، بلکہ اول سیز لرنینک ایمان غہ کلام کنیکیز و قرآن نے تعلیم الما قینیک غہ خریص دور، اھ

ابن الیقیم الجوزی رحمۃ اللہ ایتا دور رسالت دن مقصود بولغان نرسہ انجی ایکی امر بر لہ تمام بولما دور، بری انے یا شور ماس لبق بر لہ، وینہ بری انے بے زیادہ و نقصان اور وحی ایلہ اواقیق اور شبو ایکی قراءت ایکی آیت منزل سیدہ دور اول ایکی قراءت نینک ضا دبر لہ بولغانی رسول اللہ ﷺ نے بخل دن تزیہ قیلا دور و ظاہر لہ بولغانی رسول اللہ نے وحی بار اسیدہ تمت دن تزیہ قیلا دور،

وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَيْطَانٍ رَّجِيحٍ ۝ و ہم صاحبینکیز محمد تبلیغ ایچکان اول قرآن اللہ نینک رحمتی دن سور و لگان شیطان نینک سوزی ایماس دور ابن الیقیم الجوزی ایتا دور یعنی شیطان رجیم تعلیم قیلغان سوز ایماس دور شیطان اول نبی معصوم غہ تعلیم بریک کا قادر بولماسی دور عینا بچہ اللہ تعالیٰ آتیب دور و ما تنزلت بہ الا شیطا طین و ما ینبئ لکم و ما یستطیعون (یعنی مشرک روحا قیلغاندیک قرآن نے شیطان لرا تیب تو شادی، و شیطان لر غہ اول ایش لایق ایماس دور، و ہم شیطان لر قرآن نے آیب تو شتمک غہ قادر بولما دور) پس بو آیت لر بر لہ اللہ تعالیٰ شیطان لرنینک تعلیم قیلما قینی، و تعلیم غہ قدرۃ تا پکی نے، نفی قیلدی، و ہر کیشیکہ، نینک شیطان لر و مجنون لر و شتم لر احوالی غہ، و ہم پیغمبر لرا حوالینہ اندک خبر وار یعنی بولسہ، اول کیشی بیلا دہ راند اغ بیلک لیک ایلہ کہ اول علم دہ شک و مجادلہ قیلنمای دور، بلکہ سائر ضروریات کبھی علم ضروری ایلہ بیلا دور اول ایکی احوال نینک بر برینہ منافی یعنی نے، و ضدین نینک بر برینہ ضد یعنی دیک مضاد یعنی نے، بلکہ بو ایکی امر میانہ سیدگی، منا فاة نینک ظہوری عقل قاسیدہ روشن راتی دور، کوز غہ کوز دنگان نور و ظلمتہ ارا سیدگی منا قیلا دوری دن ہم،

شونینک اوچون پیغمبر لدعوتی ایلہ شیطا طین ارا سیدگی او شبور روشن و آشکارا فرق ظاہر بولغان دن سونک، کفر نے اختیار قیلغان لر نے اللہ سبحانہ تو بیخ ایلاب ایتا دور فاین تذہیبون ای کا فر لر قرآن کورس لکان بول نے تا شلاب نہ یہ کا بار اسیز لر، حالیکہ او شبو شاہراہ اسلام سیز لر نے سعادت منزلی غہ ینکوز گوچی ایکانی غہ و طاقت قیلا دور غان دلیل لر ظاہر اولدی و حق لبق ہر طرف دن سیز لر نے اور اب آلدی،

ابو اسحق ایتا دور بو آیت نینک معنی سن سیز لر غہ بیان قیلغان او شبو طریقہ دن روشن

راق قیدارغ بریوں نے سلوک ایسا سیز لردیمک دور، ابن الیقیم الجزی آیتا دور کہ بوکلام ایٹک روشن دغا یتدہ حسن بر بیان دور کہ حق نے ایشتیکوچی غدا نے بیان قیلاسن، سو نکرہ الکا ایٹا کہ آیا بو سوز نینک خلا فیدہ نیمہ سوز ایٹا سن، و بو یول نینک خلا فیدہ نہ یرغہ بار اسن، چنانچہ اللہ تعالیٰ ایتیب دور قبا می حدیث بعدہ یو، منون - دینہ ایتیب دور قبا می حدیث بعدہ الصد و آیا تیر یو یون پس امر منظر دور حق و باطل و ہدی و ضلال وہ (یعنی عالم و الکی انسان لرا موری موندن خارج ایماں دور یا) حق و ہدایت وہ بولور، و یا باطل یق و گمراہ یق وہ بولور، پس ہر چنان ہدایت دن و حق دن یوز او یور سا نکیز نہ یرغہ عدول قیلاسن، و نہ یرغہ بار اسیز و میک دور، و مونینک نظیری قولہ تعالیٰ نسل عسیتیم ان تو نسیتیم ان نفسید وافی الارض و تقطعوا از خاکم - یعنی اگر سیز لرد قرآن غہ و پیغیر غہ ایماں کل تور مک دن، و انینک طاعتی دن یوز او یور سا نکیز پس زمین وہ سیز لرد فساد قیلاقی دن، و ظرک و معاسی دن، و رحم نے قطع قیلاقی دن، اوز کہ ایش یو قور، و مونینک نظیری قولہ تعالیٰ بل کذبوا با الحق لما جاء ہم فہم فی امر مرتج (بلکہ مشرکین کہ اوز لریغہ حق کلگان ہنگام وہ اول حق نے تکذیب قیلدی لڑ پس اول کافر لبر ہامیدہ دور کہ اول امر آرا لاشکان سر انجام سیز ایش دور) اول کافر لرحق نے ترک ایتیب، حق دن عدول قیلاقی اول نینک ایش لری قاریشیم نیمہ ایکانی بیلہائی، اوز لریغہ حیرت یوز لاندے پس نیمہ دیکان لری نے نیمہ قیلاغان لری بیلہایدور، بلکہ بر نیمہ سوزا تیبہ لری شہہ باطل بولادور، و بر ایش نے قیلہ لرا البتہ اول ایش لری ضالیج اولو اولرغہ نفع بر مایدور۔

منا موصول مقصود بولغان یول دن یوز او یور غان ہمہ کیشی نینک شانی او شبو دور، و مونینک نظیری قولہ تعالیٰ فان لم یستجیبوا لک فاعلم انما یتیمون آہواء ہم (پس اگر اولر سینگ او شبو سوز ونگ نے قبول قیلاسنہ لڑ پس ای محمد سبگیل کہ اول کافر لرفظ اوز ہوا می نفس لریغہ کینہ تلج بولور حالیکہ اللہ تعالیٰ بو معصے نے تمام کشف قیلب آچیب دور، اوزی نینک او شبو قولی واکہ ایتیب دور، فذکرکم اللہ ربکم الحق فماذا الجدل الحق الا الضلال فانی تفرقون - پس او شبو ایش لری قیلنوچی اللہ دور کہیم اول سیز لرنینک حق رب نکیز دور، پس امید می حق دن اوز کہ سی ضلالت کینہ دور، پس حق دن نہ یرگہ اولوب کیتا سیز انتہی - ابن الیقیم سوزی تو گا دی۔

سو نکرہ اللہ تعالیٰ قرآن نینک نیمہ ایکانی بیان قیلب ایٹا دور ان ہوا الا ذکر للعلمین ○ اول قرآن جمع عالم اہلی غہ و عظ و تذکرہ دن اوز کہ ایماں دور، عالمین دن ملود عقل و لالتی بر لانس و جن دور چونکہ اولر و عظ و تذکرہ غہ محتاج دور لڑ

سو نکرہ اللہ تعالیٰ قرآن کریم نے بعض خاص بندہ لرد غہ ذکر خاص ایکانی بیان قیلب ایٹا دور، لیکن شفاء چنکہ ان کیستقیہم ○ سیز انسان لردن حق یق وہ، و تو غری یول وہ نور مک نے ایٹا کان کیشید او چون اول قرآن و عظ و تذکرہ دور، یعنی اوز ارادہ سی نے

جادو و اضحہ و یورک غہ، و شاہراہ حق و عدل و استقامت قیلا قفہ، توجہ قیلہ و رغان کیشی لڑ
 اول قرآن نینک و عظمت تذکیری دن برہ مند و فائدہ اندوز بولور، انا اور نفسیہ بوایش دن تو سکان
 و حق و صواب بولی دن یوز او یوروب ایگر دیول دن باشقہ نے ارادہ قیلا غلان، کیشی غہ بو ذکر نینک
 تاثیر یوقتور۔ و انداخ مرده دل نے بوجی الہی نینک تذکیر دو غلی اول و رطہ غفلتین چیقار ماں
 چونکہ داعی حق لرنینک تذکیری دن پند آئیب، راہ راست طرفینہ میل کور کوزک، انسان نینک
 خواہش دل برلہ توجہی نے اول امر حق نے استماع و قبول ایتمک غہ توجیہ ایستد و رک غہ متوقف
 دور، و ہیج بر شک یوقتور کیم ہر بر مکلف ذمہ سینہ واجب دور کفر کینی حق لیت نے ایستامک
 طرفینہ توجہ قیلہ و رغای و عزمی نے خیر و سعادت کسب ایتمک ساری غہ شوق ایتمکای۔

ابن الیقلم الجوزی رحمہ اللہ آیتا دور، سوکرہ المد تعالیٰ خبر بردی کہ، اول قرآن ہمہ عالم او چون
 ذکر دور دیب، و موضع دیگرہ قرآن نے متقی لرا او چون تذکرہ دیدی، و موضع دیگرہ رسول اللہ
 و قومی او چون ذکر دیدی، و موضع دیگرہ مطلقا ذکر دیدی، و موضع دیگرہ ذکر مبارک دیدی، و موضع
 دیگرہ انے ذوالذکر و یب و صفت قیلہ؛

بویانات لقرآن کریم نینک ذکر عام و ذکر خاص و ذکر الیکاسی الیکانلیکینے بیلدور او دور در حقیقت
 قرآن بے شبہ بندہ لرنینک معاشی و معادی داگی مصالحتی برلہ اولر نے تذکیر قیلا دور، مبدأ و معاد
 برلہ نے تذکیر قیلا دور، پر و روگار تعالیٰ نینک اسماء و صفاتی و افعالی، و بندہ ذمہ سیداکی حقوقی برلہ
 تذکیر قیلا دور، و خیر برلہ اولر نے تذکیر قیلا دور، تا انے قصد ایسون لرویمک او چون، و شر برلہ تذکیر قیلا
 دور، تا اندن اجتناب قیسون لرویمک او چون، و بندہ لرنینک نفوسی، و انینک احوالی و آفاقی، و
 نفس نینک کمالیغہ باعث بولاد و وفان نرسہ لبرلہ اولر نے تذکیر قیلا دور، و اولر نینک دشمن لری او دشمن
 لری نینک مزاجی، اولر دن نیمہ الیکانے، و نیمہ ایلہ و دشمن کبندی دن احتر از ممکن بولمکی، و قیسی الیشیک
 لرویل لردن دشمن نینک اولر قہ یول تا پمکی برلہ تذکیر قیلا دور، و اللہ تعالیٰ جتا پیغہ اولر نینک محتاج
 بق لری، و انینک درکا ہیغہ عجز و اضطرار ایلہ التجی قیلا ق لری، و ہیج بر نفس اولر صمد بے نیاز
 دن مستغنی ایما سلیک لری برلہ تذکیر قیلا دور، و اللہ سبحانہ نینک بندہ لرغہ بولغان نعمت لری برلہ
 تذکیر قیلا دور، و اول نعمت لبرلہ اولر نے اول نعمت لردن اولو عراق نعسم دیگر غہ خیر لایدور، و اللہ
 تعالیٰ نینک امر لغہ عصیان قیلغان و پیغمبر کرے نیکذیب قیلغان لرغہ بولغان غذا بینی، و اولر نے
 قتیغ تو لب انتقام آلتا نیغہ بیان قیلا دور، و اللہ تعالیٰ نینک ثوابی و عقابے برلہ تذکیر قیلا دور،
 شول و جہ لرجہ دن اللہ سبحانہ بندہ لرغہ اولر کتابی ایچیداکی نرسہ لر نے یا و قیلاننی بیور او و چانچہ
 آیتا دور خذ و انا تینا کم بقوۃ و اذکر و انا فیہ لعنکم ثم قون (بیز سیز لرغہ برکان کتاب غہ اخلاص
 واجتہا و برلہ عمل قیلنک لرو اول کتاب ایچیداکے حکم لر نے یاد ایتمک لر شایگانہ سیر کفر و معاصی
 دن پر ہیج قیلغای سیر لہ) پس ایش موندخ ایسہ قرآن کریم نینک اولو اوزی نازل قیلغان کلمات

ذکر بولنے سے متعلقہ اولیٰ دور، سوئکہ اول ذات رسالت مآب نینک قومی غہ، سوئکہ جمع عالم خلقی غہ
 اما قرآن کریم نے متعلقہ لفظ ذکر دیکھی انینک اوچون دور کہ اول قرآن نینک ذکر سے برہ منفعہ آور لرہ
 واما قرآن نینک ذوالذکر دیب و صفت قیلناتی انینک اوچون دور کہ اول قرآن ذکر غہ مشتمل
 دور پس قرآن ذکر نینک ایگاسی دور و ذکر قرآن دن نشر قیلینور و ذکر قرآن نینک ایچیدہ دور و ذوالذکر
 قرآن ہدایت دور و ہدایت قرآن نینک ایچیدہ دور قرآن شفاء دور و شفاء قرآن نینک ایچیدہ دور
 و قرآن رحمت دور و رحمت قرآن نینک ایچیدہ دور

قوله سبحانه لمن شاء منكم ان يستقيم للعالمين ون بدل بعض دور بوقول الہی بدل ایکی عامل
 مقصود نے ذکر ایتمک قوتیدہ دیکانی قول غہ استدلال قیلنا دورغان دلیل لرہ حسنہ دور
 انینک اوچونکہ قرآن نینک ہمہ عالم غہ ذکر بولک لیک جہتی انینک اہل استقامت اوچون ذکر
 بولغان جہتین باثقتہ دور زیرا کہ قرآن صلاحیتہ وقوتہ برہ عموم اوچون ذکر دور حصول نفع
 برہ اہل استقامت اوچون ذکر دور انتہی

سوئکہ اللہ سبحانہ مشیت استقامت نینک مشیتہ اللہ غہ موقوف ایگانینے بیان قلیب
 دیدی کہ وَمَا تَشَاءُونَ اِلَّا اَنْ يَّشَاءَ اللّٰهُ رَبُّ الْعٰلَمِیْنَ ۝ استقامت
 نے ای انسان لرخواہا ماس سیز نگر بارچہ عالم نینک مالکی و تربیہ قیلنوجی سی بولغان اللہ ذوالجلال
 سیز لر نینک استقامت نے خواہا ماقبیکر نے خواہا گان وقت وہ گینہ خواہا سیز

حاصل بندہ لر وہ بولغان ارادہ صفتہ اللہ تعالیٰ نینک مخلوقی دور انداغ کہ بندہ لر نینک ازنی
 اول خالق یگانہ نینک مخلوقیدور یعنی اللہ حکیم بندہ لر وجودی وہ ارادہ صفتی نے امانت قویدی
 اگر خواہا اللہ انسان لر دن ارادہ صفتی نے آلیب اولر نے ہم حیوان لر کبی ارادہ سیز قویایدی
 ولیکن انسان لر نینک فطر تیدہ ارادہ صفتی نے ہادہ قیلدی تا آنکہ اولر نینک امر وشی تکلیفی
 ایلہ علیٰ طرب اولک لیک لر ی درست بولغای بو آیت کریمہ دن انسان لر نینک ارادہ لر ی اللہ
 حکیم نینک ارادہ سی غہ تابع ایگانیک سیلدی۔

ابن جریر طبری ایٹا دور بو آیت نینک نزولی غہ سبب مونداغ ایر میش کیم سلیمان بن
 موسیٰ دن متعدد روایت لر ایلہ مروی دور کہ اتیب دور، قوله تعالیٰ لِمَنْ يَّشَاءُ مِنْكُمْ اَنْ يَّسْتَقِیْمَ
 آیتی نازل بولغاج ابو جہل دیدیکہ بوایش بز نینک خواہشیم غہ قولوب دور اگر خواہا ساک استقامت
 قیلور میر خواہا ساک استقامت قیل سیز دیب پس قوله تعالیٰ وَمَا تَشَاءُونَ اِلَّا اَنْ يَّشَاءَ اللّٰهُ رَبُّ
 الْعٰلَمِیْنَ تا نزل بولدی دیب انتہی۔

شیخ محمد عبدہ رحمہ اللہ آتیب دور، قوله تعالیٰ لِمَنْ يَّشَاءُ مِنْكُمْ اَنْ يَّسْتَقِیْمَ نینک مضمونیدن
 انسان نینک اور ارادہ سیدہ مستقل اور نفسی غہ تسلط و اور امری غہ حاکم و ارادہ سیدہ
 اللہ نینک حکم و قضا سیدن منقطع، العلاقة ایگان لیک نینک ایہامی بعض نعم لر غہ لولہ پیک

احتمالے بولغاچ، اوشبو وہم نینک دفعی اوچون ولامتشاؤن الایشاع اللہ رب العالمین دور
یعنی ای انسان سیز لرنینک ارادہ لرنیکیز انجی اللہ نینک مخلوقی دور، واول ارادہ صفتی فی سیز نینک
وجود نیکیز غہ امانت قولغان ذات قدیر اول اللہ دور، واکر اول خواہا سہ ارادہ صفتی نے سیز دن سلب
اتیب سیز لراصلما ارادہ عاقل وجودیدہ نمادہ قیلنما غان حیوانات جملہ سیدن یا اندن اینک
پست قیلورایدی، بحیثی کہ سیز دہ بیچ برارادہ صفتی بولما غای، محقق بیلنک کہ اول اللہ ہمہ عالم نے
ترہیہ قیلنغوجی دور، ہمہ اشیا غہ عالم وجوددہ اسباب نمتغ بولورغان برزسہ لرنے اعطا قیلنغوجی اول
دور، باوجود اول ہمہ مخلوق لراوزرہ حاکم قاہر اول دور، سیز انسان لرنینک ارادہ لرنیکیز حقیقت دہ
رب العالمین نینک ارادہ سینہ مستند و اینک امر و حکمی غہ خاضع دور، پس اگر اول ارادہ لرنیکیز نے
توجہ قیلنما غان طرفیدن اوزگا بر جتہ غہ تحویل ایتک نے خواہا سہ البتہ اول ارادہ لرنیکیز اول جتہ غہ
یوتکلا دور و اگر بالکلیہ لرنے محو ایتک نے ایستاسہ البتہ لرنیکیز محو اولاد دور حکم و امر الکا خاص دور
دہر برزسہ غہ اول قادر دور، انتہی۔

سورہ انفطار مکہ نازل بولمیش، اون تو قوز آیت دور

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

اِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ ۝ دہر قچان آسمان لریار یلسہ، یعنی آسمان نینک الان
جباری بولوب تورگان نظامی یوزولسہ؛

وَ اِذَا الْكُوٰكِبُ انْتَضَرَتْ ۝ دہر قچان یولدوز لرسا چلیب تو کولسہ،
وَ اِذَا الْبِحَارُ فِجْرَتْ ۝ دہر قچان دریا لرا آقیتولسہ، یعنی زمین زلزلہ غہ کلیب یار
یلکی ایلہ دریا لرمیانہ سید کی اللہ تعالیٰ برزخ قلیب قولغان حاجز کوتا ریلیب دریا بر بولجہ آقیب
ہمہ سی بر دریا بولسہ یا کہ دریا لرنینک سوبے آقیتیب یوق بولوب اور نے قوروق بولسہ، حاصل بولکہ
دریا لرنینک صورتہ اصلیتہ سے و صفتی تغیر و تبدل تا پسہ دیمک دور۔

وَ اِذَا الْقُبُورُ بُعْثِرَتْ ۝ دہر قچان گور لرنینک تفرق لری آستہ اوستی
غہ او پرو بولوب اولوک لری تاشقاری چقار یلسہ؛

عَلِمَتْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ وَاٰخَرَتْ ۝ (اوشبو علامت لرواق بولغاندہ)
ہر نفس اوزی نینک بحیثی ویمان عمل لری دن نیمہ نے ایلگارے یبار گانی، و نیمہ نے

سلسلہ خواہ ارادہ خواہ غیر مسبب لرنے ۱۲ منہ

کین قالہ در غایتی بیلور

بو آیت کریمہ نینک تاویلی بار اسیدہ مفسر لہ علماء سلف دن بر نیچہ قول لرنے بیان قیلیب دورا ایتیب دور کہ ہر نفس فرافض الصدون نیمہ نے ادا قیلیب اندہ تقصیر قیلان غایتی، ونیمہ عمل نے ترک ایتیب اندہ تقصیر کور گوز گائینی بیلا دور ویک دور ویب، چونکہ ناقہ مت فعل نے (یعنی قیلان نے) وما آخرت ترک نے (یعنی قیلان لیتنی) تقاضا قیلان دورا پس بو قول غہ کورہ بر انسان بو دینا وہ کبار نے عمل غہ کلتور ووب عمل خیر نے ترک ایتہ انیک ماوی سی دوزخ، و بر انسان عمل صالح نے قیلیب کبار و معاصی نے ترک ایتہ انیک ماوی سی جنت دورا

انام رازی بو قول نے اصح دیب دورا ایکچی قول بوکہ آیت کریمہ نینک معنی سی ہر نفس اوزینہ نفع قیلان دورغان عمل صالح دن یا ضرر تیکوز اورغان کردار بد دن قیامت کو نے اوچون نیمہ عمل لرنے وجود غہ کلتور ووب اوزی ایلکاری یبار گائینی، و آرقا سیدہ آدم لہ عمل قیلان اوچون حنہ وسیئہ طریقہ دن قیدان بر طریقہ قالہ در غایتی بیلا دور ویک دورا بو قول ابن مسعود رضی اللہ عنہ دن روایت قیلیب دورا چنانچہ ایتیب دورا ناقہ مت وجود غہ کلتور ووب قیلان عملی، وما آخرت اوزیدن کین قالہ در غان بر طریقہ صالحہ سیدور کہ انسان لہ انیک بیلا عمل قیلور لہ پس اول کیشی غہ اول طریقہ صالحہ غہ عمل قیلان آدم لہ نینک اجر لہری نینک مثلی بولورا اولر نینک اجر لہری دن بیچ زسہ نقصان قیلیناس، یا بر طریقہ سیئہ دور کہ انیک بیلا آدم لہ عمل قیلور پس اول کیشی غہ انیک بیلا عمل قیلان آدم لہ نینک اجر لہری نینک مثلی بولورا، و اولر نینک اجر لہری دن بیچ زسہ نقصان قیلیناس و ابن عباس دن وعطاء دن موشو ندان غہ روایت لہ قلیب دورا، ابن جریر طبری بو قول نے اختیار قیلیب دورا، و بعضے لہریب دور کہ ناقہ مت عمری نینک اولی وہ قیلان عمل لہری، و آخرت آخر عمی وہ قیلان عمل لاری دورا، و بعضی لہریب دور کہ جائہ دور کہ ناقہ مت دن مراد انسان نشأہ اضرویہ وہ اوزی غہ ذخیرہ بولمک اوچون اولوشی دن، ایلکاری صدقہ قیلان مال لہری بولغای، و آخرت دن مراد اوزی دن کین ورثہ لہ رفعتہ قالہ در غان مال لہری بولغای، واللہ اعلم

ہر بر نفس نینک بو ایش لرنے بیلیمک زمان حشر نینک اولیدہ اجمال ایلا حاصل بولور چونکہ مطیع بندہ سعادت آثار نبی و عاصی بندہ شقاوت آثار نبی نے اول امر وہ کور دورا، و اما تفصیل ایلا حاصل بولمکی نامہ اعمال نے او توغان چاغدہ بولور ہمیش لہ، و نفس حنینک بولور نینک بارچہ سی

سے شیخ محمد عبدالحمید ایتیب دور باز بوسورہ کریمہ وہ اللہ تعالیٰ انسان لرنے یوم آخر احوال و ہشت مآلی بیلور ایتہ اریلاب ایلا دور کہ اول کون واقع بولغانندہ ہر نفس اوزی نینک دنیا وہ قیلان ہر چوک کردار نبی مشاہدہ قیلان دور و اہل اعمالی دن بیچ بر زسہ اولکونندہ آمدن پوشیدہ بولماید وریب چونکہ اول کون ہمہ اعمال حقیقہ ایلا کور کوزن

(تفسیر عم قیامت)

فے بیک لیکن اعمالی غہ کورہ مجازاۃ اولونمکیدن کنایہ دور و بولوکلام دن مقصود بعثت و جزا امرنی تفسیر
 ایتیک، و انسان لرنے کفر و معصیت دن یا ندریک، و ایمان و طاعت غہ ترغیب ایلامک دور
یا ایہا الانسان ما غرک بک الکریم ای انسان کرم برہ
 وصف قیلنغان، یعنی ذاتیدہ و صفاتیدہ ہمہ عیب و نقصان دن پاک و عالی بولغان ربیک غہ
 عاصی بولمک غہ نیمہ زسہ سنے مغرور قیلدی، یعنی امرنیہ مخالفت ایتیک غہ جرأت لیک ایتی، و
 عقابیدن لرین ایلادی، مفسر لریا ایہا الانسان باراسیدہ ایکی قول بیان قیلیب دور لریا برپنجی
 قول انسان دن مراد کافر دور، چونکہ مونیک سوئگیدہ وارد بولغان قول الی کلایل مکتوبون بومعنی
 غہ دلالت قیلادور، ابن عباس جناب لریدن عطاء روایت قیلیب دور و ہمیش کہ بوآیت ولید
 بن مغیرہ حقیقہ نازل بولغان دیب ابن المنذر عکرمہ دن روایت قیلیب دور و ہمیش کیا ایہا الانسان
 دن مراد ابی بن خلف دور، کلبی و مقاتل ایتیب دور لریکہ ابوالاشد کلدہ بن اسید حقیقہ وہ
 نازل بولمیش دیب تنویر المقیاس وہ یعنی الکافر کلدہ بن اسید دیب دور، ابن جریر طبرک
 یا ایہا الانسان الکافر دیب دور، باشقہ قول نے ذکر ایتیماب دور

ایکنجی قول بوکیم یا ایہا الانسان جمیع عاصی لرغہ شامل دور چونکہ سبب نیک خاص یعنی
 لفظ نیک عام یعنی غہ مانع بولمایدور، امام رازی بو قول نے اقرب لصبوب دیب دور
 اولغی قول غہ کورہ آیت نیک معنی سنی ای کافر کفر نے پیشہ قیلما تفع و پیغمبر لرنے تکذیب تیک
 غہ، و حشر و نشر غہ انکار ایلامک غہ، قیسے زسہ سنی چرلادی دیکان بولور، و ایکنجی قول غہ کورہ معنی آیت
 ای بندہ عاصی قیسے زسہ سنی آلدادی، و معاصی نے سنکا ابدان کورساتتی و قیسے زسہ پروردگار
 کریم نیک عقابیدن سنی ایمین قیلدی، تا واجبات نے ترک ایلاب محرمات نے ارتکاب ایتیک
 دیکان بولور

موندہ کریم صفتی نے ذکر ایتیک باراسیدہ مفسر لرپنجی سوال و جواب لر بیان قیلیب لر

(بقیہ حاشیہ منک) لا دور خیر نے صورتہ کورمایدور و شر نے خیر شامی وہ خیال قیلماید و راندراغ کہ بودنیادہ تولانفس
 لرغہ شوندرغ واقع بولادور چونکہ دنیا وہ انسان لر ایلد فعل خیر اسیدہ حائل بولادور غان زسہ ابج خیر ایماس زسہ نے خیر اوزدہ
 ترجیح ایلاب لرنے آرتوق کورمک دور و انسان بر زسہ نے بر زسہ دن آرتوق کورمایدور لریکہ اسنے اوزینہ خیر دیب گمان
 قیلماق ایلہ آرتوق کورادور پس یماندرغ بیان لیتی بخشی لیتی صورتیدہ متمثل بولادور بسبب دن اسنے فعل غہ کلتورادور لر
 ویکشے لیتی اولرنیک نفس لریدہ یمانیق صورتیدہ ظاہر اولادور بسبب دن اسنے ترک ایتا دور لر لیکن اول کون ہمہ فعل لر
 حقیقہ ایلہ آرتوق اولوب بصیرت لراندید لسنے پردہ کونار لیلیب ایش لر نیک حقیقہ ظاہر بولغانندہ اہل خیر لر اگرچہ اول کون نیک تور
 بجات وہ بولسد رموا و لر نیکنک تفسر ایکنیک لرینی نالوب دنیا وہ قیلا کلا کرکلا ایکنان عمل خیر لرینہ انوس قیلا دور لر و وجودہ کلتورکان اعمال
 لرینی ثوابے ایلہ غورسد بولور و بعض اہل شر لرندامت دن قول لرینی تا شیباب عاقبت حال لرینی نیک بیان ایکنیک نے جرم اتیار لریکا شکے

سورۃ الفطار
 تفسیر عم نیساء لون
 ۱۱۱

سوال بوکیم اللہ تعالیٰ نینک کریم ایکائے معقول و منقول دلیل لرغہ گورہ انسان انینک کریمی نہ مغرور
 بولک لیک نے اقتضا قیلا دورا پس بچوک اللہ تعالیٰ بو جایدہ مغرور بولک غہ انکار و تو بیخ قیلا دور
 بو سوال غہ مونداغ جواب بریب دور کرکہ اللہ سبحانہ نینک کریمی انکا مغرور بولک لیک
 نے اقتضا قیلا دور دیک سلم ایماں بلکہ اللہ تعالیٰ نینک کریمی انکا عصیان قیلماق دن و اولرغ
 مخالفت ایلامک دن خوف و حذر وہ بولک نے اقتضا قیلا دورا بو جت دن کہ اللہ کریم نینک کریمی
 عاصی المر دن نواید یعنی نے اوزمک دن ابا قیلخان و یک ظالم لرون مظلوم لانتقامی نے آلسامی
 و اولرغ جزا برمای اہمال ایلامک دن ہم ابا قیلا دورا و شونکا اوخنتہ مطیع و عاصی و دوست و دشمن
 نے برابر کورمک دن و اولرغ ہر ایک عالم دہ برابر معاملہ کورگوزمک دن ابا قیلا دورا چونکہ کریم صفتی
 غہ ہم مشتمل دورا انینک او چونکہ خلق نہ عطار قیلماق داعیہ حکمت غہ مبینی بولما سہ اول اسراف و شہزیر
 دورا کریم ایماں دورا پس حکمت برلہ صداد بو لغان کریم عاصی غہ اگرچہ اعمال برسہ مواہمال
 ایلاماں لیک نے و ظالم دن گرچہ مدتے دن سونک بولسہ مو مظلوم نینک انتقامی نے آنا غلیق
 نے و سیکو کارنے بدکارون و وصلح نے فاجر دن اجراتمک او چون مجازاۃ جتیدن بندہ لرنے
 اعادہ قیلماق نے اقتضا قیلا دورا پس مونداغ بولغان کریم مغرور لوق نے اقتضا قیلا دورا بلکہ
 مخالفت کورگوزمک دن خوف و حذر وہ بولک لیک نے ایجاب قیلا دورا

حاصل بوکہ کریم صفتی نے ذکر ایتیمک مغرور لوق دن منع ایلامک وہ مبالغہ او چون دورا ہم
 شیطان نینک مغرور قیلماقی غہ سبب بولاد و غان نرسہ غہ اشعارا او چون دورا چون کہ شیطان
 غرور انسان نے غرور غہ سالیب ایما دور کہ ای انسان نفسینک خواہلان الیش نے قیلماق لریکہ
 رتینک کریم دورا برضعیف بندہ نے عقوبت قیلا قنی انینک کریمی مناسب کورما یایدوریا کہ عقوبت
 قیلماق غہ شتاب ایما یایدور و دیب و ہم کریم صفتی نے ذکر ایتیمک بو معنی غہ ولالت او چون دورا کہ پرورد
 کریم نینک کریمی نینک تو لایق کریمی غہ مغرور بولوب معاصی غہ انماک ایلامک نے اقتضا قیلا دورا
 بلکہ طاعتی دہ جہد و اہتمام کورگوزمک نے استدعا قیلا دورا و مغرور لوق دن و خدمتی دہ سست
 لوق قیلماق دن ایما ایتیمک نے ایجاب قیلا دورا گویا اللہ سبحانہ ایما دور کہ ای عاصی انسان رت
 کریمینک غہ نافرمان لیق قیلماقی غہ بچوک جرات کورگوزاسن مبالغہ کہ انینک کریمی مطیع و عاصی
 نے جزا دہ برابر قیلماقی دور و نیمہ او چون رت کریمینک کریمی نینک کشرتے ہید شیطان نینک مغرور
 غہ سالماتی غہ آدانا سن با آنکہ رتینک نینک تو لایق یعنی انینک کریمینک شکر ایتیمک جتنی ادا قیلماق
 او چون طاعتی دہ جہد و اجہاد ایلامک نے استدعا قیلا دورا دیب سو کرہ اللہ تعالیٰ او ذوات
 پاک نے ربوبیت و کریم برلہ وصف قیلخان دن کین ربوبیت و کریمی غہ کو یادل کتوروب ایما دور کہ

الذی خلقک فسوئک فعدا لک و فی ائی صلوٰۃ ما شاء و رکعتک و
 انداغ رت کریمینک کہ سنے اول لوق دن بار قیلدی پس سنینک اعضا لیک نے تمام یعنی

خلقت وہ نقصان دن سالم، ونیمہ اوچون برایتلغان ایسہ اوزمی نغینک منافی غہ آمادہ و مہیا
 قیلدی، یا کہ سینیک عقل و قدرۃ و سائر قوۃ لرینک نے کامل قیلدی، پس جسد نیک و اکی اعضاء
 لرینک نے بربریعہ برابر و مناسب زیبا قیلدی، یعنی اعضاء لرینک نینک بعضی سی نے بعضی سیغہ
 برابر قیلدی ایدیکہ کہ اعضاء لرینک ہیج تفاوت سیز معتدل بولدی، یا کہ پس سنی اوزگا حیوانات لر
 خلقیتدن اولور دی، یعنی سنی سائر حیوانات خلقت مکروہہ سیدن اولور و بر خلقت حسنہ بدیہ
 ایله ممتاز ایتی، پس رب کریم نیک مثبیتی اقتضا قیلغان قیدارغ بر صورت عجبیہ وہ سننے ترکیب
 ایتی، یعنی رب نیک سنی ہمہ صورت لر نیک عجب راقی و کامل راقی و آخرت وہ آبدی قالماق غہ دلالت
 قیلغیچہ راقی بولغان صورت وہ یراتتی۔ بوقول آتی نینک ربوبیت غہ دلالتی ظاہر دور چونکہ او شہوایش
 نے مخلوقی غہ قیلغان ذات البتہ ہمہ مخلوق نینک ربی و مالکی دور، و شونکا او خستہ بوقول الہی نینک کرم
 غہ دلالتی موظاہر دور، زیرا کہ ہیج شعبہ یوق کہ اصل خلق و ایجاد کرم وجود دور، انینک او چونکہ وجود کرم
 محض و اینچنین تسویۃ اعضاء و تعدیل ثبنتہ موکرم دور، چونکہ اعضاء نینک سلامت یعنی خلقتی نینک کامل
 بولمکی ایله بربریعہ برابر اولمکی، خلقتی وہ نقصان دن سالم اولمکی، چثنتی کہ شخص انینک ایله کثیر سوتی
 تمام الخلق سلیم الا اعضاء بولا دور اول کرم محض دور۔

تسویۃ لغت وہ ایکی زسہ نے بربریعہ برابر ایلامک، و برزسہ نے توغری و ہموار ایلامک، و
 برشی نے توغرلنیک معنی لریدہ دور، بو معنی غہ کورہ سوآک نینک معنی سی جعک سوتیا یعنی سینیک
 نبیۃ جسد نیک نے توغری و توز قیلدی، بہیمہ حیوان لر نبیہ سے یکنک ایگیلکان قیلما دی و یک بولسہ احتمال
 موحنیک ضمنی وہ اعضاء نے نقصان دن سالم ایلاب بربریعہ مناسب و خلقتی نے کامل قیلماق معنی
 سی ہم مندرج دور، گویا قولہ تعالیٰ لَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ فِيْ اَحْسَنِ تَقْوِیْمٍ نینک نظیری اولور

قولہ تعالیٰ فَعَدَّ لَکَ نَظْرًا یُرَکُوْنُ تَحْفِیْفَ اَیْلَہِ، مکہ و مدینہ و شام و بصرہ نینک عامہ قاری تشدیہ
 ایله فعد لک او قوب دور لر تحفیف، ایله بولغان فعد لک تفسیری وہ پس سینیک اعضاء لرینک نینک بعضی
 سی نے بعضی سیغہ برابر قیلدی، حتی کہ اعضاء لرینک ہیج بر تفاوت سیز معتدل بولدی، یا کہ سننے اوزگہ چون
 لر خلقتدن اولور دی، و حیوانات سائرہ خلقتدن سنی بر خلقت حسنہ بدیہ ایله ممتاز قیلدی دیر و
 و تشدید برلہ او قولغان فعد لک تفسیری وہ پس سنی تناسب الا اعضاء قیلدی یعنی ایکی کوز و ککے ایکی
 کوز و کک نے ایکی قولاق نینک نے و ایکی قولونک نے و ایکی ایانینک نے برابر قیلدی قولونک و ایانینک
 نینک برینی اوزون راق قیلما دی، و کوز و کک برینی چونک راق قیلما دی۔ یا کہ اعضاء لرینک
 دن بعضی سے نے آق و بعضی سینے قرا قیلما دی یا مو نینک دن بعضی سی نے قرا و بعضی سی نے بعضی
 سینے قزیل قیلما دی دیب دور لر۔ کشر ترخ عالم لر آتیب دور لر کہ اللہ تعالیٰ انسان نینک او شہو
 حجتہ سی نینک ہر اکی جانبی نے برابر ایک ایله ترکیب قیلیب دور حتی کہ مراکی جانبی میانہ سپیدہ
 نہ استخوان لریدہ، و نہ شکل لریدہ، و نہ تیشوک لریدہ، و نہ روده لریدہ، و نہ تامور لریدہ و نہ حجتہ

نینک داغلیدہ کی و خارجی داکنی پنی لڑوہ بیچ برتقاوت یوقفور (ہر ایک جانب نینک بری داکنی نرسہ
یہنہ بری داکنی نرسہ غہ مساوی دور)

عطا عبدالدین عباس جناب لریدن نقل قلیب آتیب دورکہ، فَعَدَّ لک نینک معنی سی
پس سنی قائم معتدل زیبا صورت قیلدی، چار پارلمیشتی وہ ایگیلغان قیلادی دیمک دور ابوعلی
فارسی آتیب دور فَعَدَّ لک نینک معنی سی پس سنی خلقت وہ توغری قیلدی، و احسن تقویم وہ یرا سنی
و اول اعتدال سیسی ایله سنی عقل و قدره و فکر نے قبول ایتمک غہ مستعد قیلدی و بوسبب ایله سنی
جمع حیوان و نبات اوزرہ مستولی ایلادی، و او شوبو عالم اجامی دن بیچ بر نرسہ تیماید و درغان مرتبه
غہ سنہ کمال ایله و اصل قیلدی دیمک دور، و بعضے لر فَعَدَّ لک نینک معنی سی پس سنینک اعضا
لر نینک نینک ہر برنی اوزی مستعد بولغان قوی غہ مینا و آمادہ قیلدی، مثلاً قول نے تو تک عدو بلخ
نے یورک غہ، و تیل نے سوز لاک غہ، و کوز نے کورمک غہ، و قولاق نے ایشتمک غہ، و شو لکا ادخستہ نرسہ
لر کبر دیمک دور

ابن جریر طبری بویکی قرأت نینک منکا عجیب راقرتشد یدر بلہ او قوغان لر قراءتی دور و یب
دور (مونینک و بھی کشف البیان وہ مسطور دور)

قَالَ اَتَيْبٌ دَوْرٌ كَعَدَلٍ وَ عَدَلٌ هَرَاكِي سِي بِرْمَعْنِي دِه بُولْغَان اِيكِي لَعْتٌ دَوْرُلُرْ
آقا قولہ تعالیٰ فی آی صُورَةٌ مِثْلُ رَكْبِكَ تفسیری دہ بر نیچہ وجہ لر بیان قلیب دور
اولنی وجہ بو کیم آتیب دور لر کہ، ما شرطیہ رکبک جزا معنی سے پس صُورٌ مختلفہ دن قیسے بر صورت
وہ سنی ترکیب ایلامک نے خواہلا سہ اول صورت وہ سنی ترکیب ایتا دور دیمک دور
بو وجہ غہ بناء ابو صالح و مقاتل آتیب دور لر کہ، معنی آیت اگر خواہلا سہ انسان صورتیدن
باشقہ ایت صورتی دہ، یا ایشک صورتیدہ، یا تو لکوز صورتیدہ یا میمون صورتیدہ سنے ترکیب قیلادور
دیمک دور

ابن جریر طبری بو معنی نے اسمیل دن و ابو صالح دن و عکرمہ دن روایت قلیب دور
ایکینچی وجہ ما مزیدہ یعنی صلہ مؤکدہ، معنی آیت پس صُورٌ مختلفہ دن رتیک اوزی نینک مشیتی
دکنتی اقتضا قیلغان قیدارغ بر صورت داسنی ترکیب ایتی دیمک دور، بو وجہ غہ کورہ آیت کریمہ دہ بیچ
احتمال لر و ادور، اولنی احتمال بو کیم صُورٌ مختلفہ دن مراد آتا و انا نینک مشاہتی، یا انا و انا نینک
اقر بالری نینک مشاہتی بولغای، معنی آیت پس رتیک سنی او شوبو صورت لر دن اوزی خواہلا کان
قیدارغ بر صورتدہ ترکیب قیلدی دیمک دور، بو معنی نے ابن جریر طبری مجاہد دن روایت قلیب دور
مجاہد آتیب دور کہ فی ای صُورَةٌ مِثْلُ رَكْبِكَ یعنی انا نینک یا انا نینک یا خال نینک یا عک نینک صورتیدہ
دیمک دور

ایکینچی احتمال قراءت و زجاج دن نقل قیلغان وجہ دور کیم آتیب دور لر مراد صُورٌ مختلفہ دن

اوزون لوق، وقتقہ لوق، خوب صورت لوق و بد تمایز، ایر کلک لوق، و تیشی لوق کہے، اختلاف لرووزو
صانع قدر تعالیٰ نینک وجود لوقہ بوحالت نینک دلالتی غایتہ ظاہر دور، چونکہ نقطہ متشابہ الماجز ابر جسم دور
اتا و انا نینک طبعی نینک تاثیر شری ایسہ انکا تاثیر ایسک دہ برابر دور پس طبیعت سببہ ایسہ تاثیر قیلغہ چی
مؤثر انداغ قابل متشابہ نرسہ دہ بر نوزغ تاثیر دن باشقہ نے قیلا لمای دور پس قابل متشابہ دہ آثار و
صفات نینک مختلف ہولک لیکے دلالت قیلدی کہ مدبر اول صانع مختار قادر دور

فقال اتمیب دور کہ خلقت و رنگ لرنینک اختلافی مؤغنی لوق و فقیر لوق، تند رست لوق و بیمار لوق
داکے احوال لرنینک اختلافی غہ اوخشہ دور پس قیلا نیکہ بد جزم قیلا میز کہ بے شبہہ اللہ تعالیٰ بعض انسان
نے بعض دن غنی لوق دہ، یا فقیر لوقہ، طول عمر دہ، یا عمر نینک کوتا لوقہ، تمیز اتمیب دور، اوزی نینک حکمت
بالغہ سینہ کورہ کہ اول حکمتی نینک کہنی نے اوزیدن باشقہ نینک علمی احاطہ قیلا لمای دور، شو نیکا اوخشہ
جزم قیلا مزکہ اول صانع حکیم نینک بعضی نے بعضے دن خلقت دہ والوان دہ مختلف قیلا قمر مؤثر
بر حکمتہ بالغہ سببہ ایسہ دور و بوایش نینک اوچون دور کہ اختلاف سببہ ایسہ حُسن مُسئ دن، و قریب اجنبی دن
انتیاز تا پا دور، سو نکرہ فقال ایسا دور بیز لریچ بر شہبہ بول تا پاماد و رغان شہبات ایسہ شہادت
برامیز کہ، اللہ سبحانہ نینک منظر لروہیت لریسا نہ سی نے تفریق ایسکے البتہ بر جہتی اوچون دور کہ اندہ بندہ
لری نینک صلاحی بار دور، اگرچہ بیز بندہ لراول صلاح نیمہ ایسکے نلیغی نے بیلا سیمز،

ابن الیقم الحوزی رحمۃ اللہ علیہ مفتاح دار السعادہ نام کتابی دہ انسان نینک وجودی دلگی
ظاہری و باطنی اعضا لخلقتی دہ بار فوائد و حکمت لریبانی اشنا سیدہ ایسا دور پس حکمتہ بالغہ لالیسہ
اقتضا قیلدی کہ (انسان نینک وجودیدہ براتیلکان) اعضا لراد شہبورا تیلکان عددی و شکلی و تیشی
اوزرہ قیلغہ ایسہ، پس اگر زیادہ بولسہ لریا کہ بولسہ لرا البتہ خلقت دہ نقصان بولاد دور، شو نینک اوچون
نوع انسانی دہ گاہا اللہ سبحانہ نینک حکمتی غہ دلالت قیلا دور رغان بعض بر خلقتی دہ زائد و نقصان بولغان
لر موجود بولاد دور، اللہ سبحانہ اگر عواہا سہ ایسہ، خلقتی نینک بارچہ سی نے شونداغ (ہر تیکیز) قیلور ایسہ
اما بعضی بر لریبی خلقت دہ زائد یا کم قیلا تی انج کمال الخلقہ بولغان لرا اوزر لریغہ انعام قیلنغان تمام نعمت
نے بیلیب، او اوز لری نینک خلقت لریدہ محتاج بولماید و رغان زیادہ بولمای، یا محتاج بولاد دور رغان
نقصان بولمای، خلقتی سوتی معتدل ایسہ خلق قیلنغان لوق لریبی ملاحظہ ایلاب پروردگار لریغہ حمد
شکر نے زیادہ قیلا قی لری اولرغہ ایسک ضرور ولایق ایسکان یعنی نے بیلدرنگ اوچون دور، دہم
بیلگای لری کہ بوایش طبیعت ایش دور (انداغ کہ طبیعتون زعم قیلا دور لرا) بوایش انج انداغ معبود لکان
حقیقی نینک صنعی دور کہ اول ہر نرسہ نے یرا تمک نے القان ایسہ قیلا دور و مشیتے اقتضا قیلنغان نے
یراتا دور، نوع انسانی نینک صورت لری میانہ سیدہ حاصل بولغان، و شہبہ فرق و اختلاف پوک
طبیعت دن بولور، چون کہ نوع انسانی دہ ہر بروردن بر بر لریغہ متشابہ بولغان ایسک آدم کور و لکی قلیل دور، اول
عالم دہ ایسک نادور نرسہ لرون دور، بخلت اصناف حیوان کہ اولر دہ بر بر لری غہ متشابہ لرا

انداز کہ چار پارہ و وحشی لر، قوش لر و سائر و اب لردہ کور و لادوز چونکہ سن بر توپ کی گئی ہے، یا
 بر قوشاق قوی نے، یا بر تودہ کلہ نے، یا بر قطار تیوہ لر نے کور اسن کہ ہمہ سہر بر رنیہ او حشاید و راسھی کہ
 اولرنینک برینی دیکری دن آجراتا لمامی سن مگر اوزون تامل قیلغاندن سونک یا بر علامت ظاہرہ
 بر لہ آجراتا سن، و نوع انسانے نینک ایسہ صورت لری و خلقت لری مختلفہ دورا و اولرون ایکی آدم
 بر صفت دہ و بر خلقت دہ، بلکہ بر آ دازدہ و بر آہنک دہ جمع کلک یقین بولمامی دور کونوندا کی خلقت
 بو دور کیم، انسان لراوز میانہ لریہ جاری بولادورغان معاملات جتے دن عین و حلیہ و شمائل لری
 ایلتا نو شقاق نہ محتاج دور لر، پس اگر اولرنینک صورت لریہ اختلاف و فرق بولماسہ ایدی، البتہ احوال
 لری تباہ و نظام لری پر آگندہ اولور ایدی، و شاید مشہود علیہ دن، و قرض دار قرضخواہ دن، و بالیج
 مشتری دن بیلینماس و آجراتا یلماس ایدی، و ایرگیشی اختلاط جہتی دن اوز خاتونینی اوز گہ خاتونکر
 دن، و خاتون کیشی اوز ایرینی اوز گہ ایر لردن تا نو یلماس ایدی، و موندہ اولونغ فساد و خلل یوز کتور
 کی شبہ سیز دورا پس انسان لرنینک میانہ سی نے عبارت تیموشا لمایدورغان، و وصف اوراک ایتا
 لمایدورغان فرق لرایلہ اجرانان، و اولرنینک علیہ و صورت لری میانہ سی نے تمیز ایتمکان۔ ذات بریل
 الصفات کیم دورا پس منکر صانع قدیر بولغان و ہری دن سور اغیل کہ آیا اوشبو ایش لر طبیعت نینک
 ایشی مو، آیا طبیعت دا نوع انسان و اکی اوشبو اختلاف و افتراق نے اقتضا قیماق بار مودور حالبوکہ
 ظہایع اربابی نینک بو سوز لری نہ یردہ قالیکہ ایتا دور (طبیعت نینک فعلی متشابہ دور چونکہ طبیعت
 فی نفسہا دورا اول ارادہ و مشیت برلہ قیلمایدور، پس طبیعت نینک ایش لری مختلف بولمک ممکن
 ایماس دور) پس دہری لریو سوز ایلہ اول سوز اور تا سی نے پچوک جمع قیلا آ لور لر، قاتہا لالاعنی
 اَلَّا بَصَارٌ وَلٰكِنْ تَعْمٰی الْقُلُوْبُ الرَّتٰی فِی السُّدُوْرِ و نوع انسانی دہ اعلیٰ کیشی میانہ سی دہ تشابہ کا واقع
 بولادور کیم، اول ایکی شخص نینک میانہ سینے تمیز ایتمک یقین بولمایدور، پس اول ایکی سینہ معاملہ قیلن
 دہ آدم لرغہ مؤنت آ غیر بولادور، و اول ایکی سیدن مستحق قیستی بری، و گناہ سببی ایلہ مؤاخذہ قیلینا دور
 غاسنے دن من علیہ الحق کیم ایکان یعنی نے آجراتمک نہ قتیج حاجت تو شاد دور، و بولتسا یہ تولاراق نوع
 انسانے نہ اسم لردہ عارض بولادور گواہ و حاکم لربو تو غریدن تولاد شواریق، و یا نکلیش یق لردہ
 یووقسہ لر، پس اگر اوشبو تشابہ خلقت دہ و صورت دہ وضع قیلینہ ایدی، گمان نینک نہ اولور ایدی حیوان
 بہیم و طیر و وحشی لرغہ اوشبو تشابہ ہیج بر ضرر قیلمایدورغان بولغاچ اولرنینک جفتی نینک اراسینہ
 فرق و تمیز تو شورک نہ حکمۃ المیہ داعی اولباب دورا پس ذاتیہ و صفاتیہ قدر تیدہ و حکمتی دہ عالیشان
 دور ہمہ قدر بریکو چیلد نینک آحسنی بولغان اول معبود مطلق کہ حکمت بالذہ سی عالم کون دہ موجود ہمہ
 نرسہ نہ وسیع دورا اہتی۔

سو لکرہ المدیحانہ انسان لر نے اول اعترار دن زجر ایلاب ایتا دور کلا بکل سکد بون
 بِالَّذِیْنَ اٰمٰی انسان لرب کر میٹیکیز نینک کر می نہ مغرور اولمک دن، و مغرور لوق ایلہ عصیان نہ

جرات کو روزگ دن یا نینک لڑ جا بلو کہ سیز لڑ مغرور لبق دن یا ناس سیز لڑ بلکہ موندن اہو غرق
گناہ جرات گوزوب جزاء و حساب نے تکذیب قیلور سیز لڑ

قولہ تعالیٰ کلاً اکثر مفسر لر ذوع دور و ہمیش لر پس انکا وقت قلیب دور لڑ و معنی سیدہ
بر نیچہ وجہ بیان اتمیب دور او لغی وجہ بو کیم کلاً اللہ تعالیٰ نینک کر می غہ مغرور بولمک دن یا نینک
لر و سیک دور اکثر مفسر لر بو وجہ نے اختیار قلیب دور لڑ چنانچہ قاضی بیضاوی ایت دور کلاً اللہ تعالیٰ
نینک کر می غہ مغرور لوق دن ر ذوع دور دیب ایکنی وجہ بو کیم کلاً ای کافر ایش سیز لڑ و یگان دیگ
ایاس دور کہ بعث و نشور غہ انکار قیلور سیز دیک دور ابن جریر طبری بو وجہ نے اختیار اتمیب دور فقال
دیب دور کہ کلاً یعنی ای مشرک لر ایش سیز لڑ و یگان دیک ایما سدور کہ بعث و نشور لوق ویر سیز چونکہ
بعث و نشور نینک بولماس یعنی اللہ حکیم خلق نے بیہودہ و مہمل یر انکان لیکے نے ایجاب قیلا دور اللہ تعالیٰ
بیفائدہ عجت فعل نے قیلاق دن منزہ دور سو نگرہ تو یا اللہ سبحانہ ایتا دور کہ سیز لڑ او شوب بیان بر لہ
فائدہ مند بولمک نے ایتا ماس سیز بلکہ سیز لڑ دین نے تکذیب قیلور سیز لڑ دیب

قولہ بالذین تفسیری وہ مفسر لر ایکی وجہ بیان قلیب دور لڑ بر نیچہ وجہ دین دن مراد اسلام
ایکنی وجہ دین دن مراد حساب دور ہمیش لر ابن جریر طبری او شوب وجہ ثانی اختیار اتمیب دور
وانینک تأییدیدہ مجاہد دن وقتا وہ دن نقل قیلینخان اثر لڑنے کلتوروب دور

آیتا منکم بالذین نے اسلام غہ تفسیر قیلانہ بعث و جزا اسلام احکامی جہ سیدن بولمک ایلم
معنی آیت عام راق بولمک لیکے ملحوظ اولسہ مو بر بو آیت ترجمہ سیدہ دین جزا و حساب دیب ترجمہ
قیلورق اینک او چونکہ بالعدوا کی آیت کریمہ وان علیکم لحاظین الحج دین دن مراد جزا و حساب
ایکا نلیکی نے تأیید قیلا دور چونکہ اللہ سبحانہ نینک بندہ لر نینک اعمالینی احصا ایلاب پتیب تور غوچی
فرشتہ لڑنے مؤکل قیلانے بعث و جزا کو بندہ بندہ لڑنے قیلان عمل لر لغہ کورہ مجازات و محاسنہ
ایلا کی او چون دور اگر جزا و محاسنہ بولماس بندہ لڑ اور زہ او شوب ملائکہ مؤکل قیلا ماس ایدی پس اللہ سبحانہ
بندہ لڑنے کفر و عصیان غہ امر ایلاک دن و جزا و حساب غہ انکار قیلاقی دن یا بندہ رک او چون ایتا
دور کہ **وَإِنَّ عَلَيْكُمْ لِحِفْظَاتِنَ ۝ كِرَامًا كَتِيبًا ۝ يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ ۝**
حالو کہ سیز لڑ نینک او ستنیکیز وہ سیر لڑنے سا قلا غوچی اللہ تعالیٰ نینک قاشیدہ حرمت لیک سیز
لڑ نینک قیلان عمل لر نیکیز نینک بارچہ سینے یا ز غوچی فرشتہ لڑ بار دور اول فرشتہ لڑ سیز بندہ لر غم
کرا ایش قیلا نیک لڑانے بیلا دور لڑ

ابو السعود افندی ایتا دور بو قول الہی بعث و جزا غہ منکر بولغان کافر نینک تکذیبی نینک
باطل یعنی نے داو لر تکذیب قیلان جزا نینک محبتی نے افادہ میرا دور تقدیری ای کافر لڑ سیز لڑ جانے
تکذیب قیلا سیز حالو بندہ سیز لڑ نینک او ستنیکیز وہ بڑ نینک طرفیہ دن مؤکل قیلان فرشتہ لڑ بار دور
کہ عمل لر نیکیز نے ضبط او احصا قیلغوچید دور لڑ اول حافظ لر بڑ نینک نزد میرہ حرمت لیک لڑ سیز لڑ نینک

عمل لرنیک نے پتیکوچی دور لڑا و سیز لرنیمہ کہ عمل قیلانیکیز آزد تو لا بار چہ سی نے بیلا دور لڑا و تقیر و
قلمیری نے ضبط ایسا دور لڑا تا سیز لرا اول عمل لرنیک نینک جزا سی نے کورگای سیز لردیمک دور
انتہی

اللہ سبحانہ بوجای دہ عالم علوی گرد ہی دن بولغان فرشتہ لرنے برنیچہ صفت لرایلہ
وصف قیلیب دور اول مامور اطاعت پیشہ لرمکلف بندہ لرنینک اعمالی نے سقلا خوچی بولغان
جہدن اولرنے حافظ ویب دور اول عصمت قرین لراطعت پروردگار وہ جد و اہتمام کورگوزمک
ایله پروردگار شکور نزدیک بولغان جہدن اولرنے کرام ویب وصف اتیب
دور بندہ مکلف لرنینک اعمالی نے پتیک غ مامور اولوب اولرنینک خیر و شر عمل لرنی پتیکوچی بولغان
جہدن کا تبین ویب وصف قیلیب دور بندہ لرنینک قیلغان عمل لرنی پتیک اوچون اولرنینک ہرن
قیلغان کردار لرنی بلیب تورگان لیک لری اوچون یقلمون ماتفعلون قولہ برلہ وصف قیلیب
دور فرشتہ لرنے اوشبو صفت لرایلہ وصف اتیب اولوغلاماق جزا و حساب امرینی اولوغ کورساتمک
و اول نینک دہشت و احوالی نے اظہار تیمک اوچون دور دہم جزا و حساب ایشی خدا نینک نزدیکہ
ہم ایش لرنینک اولوغی دن الیکان یعنی غہ تنبیه اوچون دور اگر جزا و حساب امری خدا نینک نزدیکہ
جلائل امور دن بولماسہ ایدی محاسبہ قیلینا دور غان اعمال عباد نے ضبط و احصا ایلامک شوموغ
اولوغ فرشتہ لرنے مؤکلت قیلماس ایدی

قولہ تعالیٰ ماتفعلون اگر حیرہ افعال قلوب و اعمال جوارح غہ عام بولسہ مو، لیکن اول افعال
جوارح غہ نھن قیلنغان عام دور چونکہ دل واکے مغنیات دن بولغان نرسہ نے اللہ علماء الغیوب دن
اور کہ کیشی بیلا یدر و عام نے تخصیص ایلامک تولا دور دشاریح دور کشف الاسرار دہ ایسا دور
فرشتہ لرنینک مکلف لرنی بلیب لیک لری ایکی وجہ اوزرہ دور مکلف لرنینک ظاہر دیگان
سوزی یا حرکت جوارحی بولسہ فرشتہ لرنے ظاہری برلہ بلیب اوزرہ لرنی دہمتی ایله پتیا دور لرد مکلف
نینک ضمیری دہ بولغان باطنی ایش لری بولسہ نینک صالحی غہ خوشبو یوقنے و میانی غہ بدبوی لوق نے
تا پادور لرد بولسب و علامت ایله بلیب انے جملہ عمل صلح و عمل سیتی دیب پتیا دور لرتی

بویردہ ماتفعلون ویب فعل نے نھن ذکر اتیب قول نے ذکر قیلغاناے انینک اوچون دور کہ
فعل قول دن تولا راق بولور و ہم قول دن ہم کا ہا مراد فعل بولا دور پس قول فعل غہ داخل دور عین العافی
وہ اتیب دور کہ قول یقلمون دلالت قیلا دور کہ فرشتہ لرنندہ دن صادر بولغان سو و خطائے و گناہ
و عتاب یوق نرسہ لرنے پتیا دور و شونکا اوشہ استغفار قیلنغان عمل لرنے مو پتیا دور لرد
انینک اوچون کہ تکتبون دیما دی ۱۱۸

فضیل بن عیاض رحمۃ اللہ دن نقل قیلا دور لرد کہ اول جناب اوشبو آیت نے او قو غان
دہ ایورا ہمیش کہ بو آیت غافل لرنہ نہ عجب قتیغ آیت دور چون کہ موندہ عاصی لرا اوچون نزارو

تھویل و تشدید و مطیع را و چون لطف و تبشیر بار و در و دیب
منکر لر نینک بعضی سے کرام کا تبین نینک حاضر لو ملک ایک لرینہ پر نیچہ وجہ جہتیدن طعن
اتیب دورا اما اتلفی طعن بود و دن دور کہ اول حفظ کا تب لر نینک تبئہ لر ی اجسام لطیفہ دن
سویا اجسام غلیظہ دن سو اگر اول لر نینک تبئہ لر ی ہوا یا نسیم یا نار کبی اجسام لطیفہ دن مرکب بولسہ لازم
کیلا دور کہ اول لر نینک بنیہ لر سے قتیع شمال ایماقی لبق یا قول یا مینک تیکم لبق ایلہ پوزو لو ب کتبکای
واگرا اولرا اجسام غلیظہ دن بولسہ لر و صحف و اقلام لر ی ایلہ برگہ ہمیشہ بزر سلیمان لونا دور خان ایسہ
لر البتہ بزر اولر لرے کورمک یک واجب دورا چونکہ اگر اولر دورا بولا دور کہ بزر لر نینک حضور ہمیز وہ تلغ
لر وفیل لر و کارنای لر بولغای و بزر اولر لرے کورما گامیز و ایش تیسار گای میز و بولایش جہالات غہ داخل
امر لر دن دوریب

بوجہ نینک جو ابے بوکیم ملائکہ اجسام لطیفہ قبلیدن دورا پس ملائکہ نینک حاضر لو ملک یک
لر ی رؤیت نے استلزام قبلیدورا و جن لر ہم اجسام لطیفہ قبلی دن دورا اولر نے بزر لر نینک
نینک کورماس لیکیمیز بار اسیدہ اللہ تعالی اتیب دورا نہ یزاکم ہو و قیندہ من حیث لا تز و مخم
(تحقیق اول شیطان و اینک عسکر لر ی سیز لر نے کور دور برادر و دن کیم سیز لر اولر نے کورماس
سیز لر) قیداع کہ ہوا لطافتی جہتیدن کورولما ی دورا شو نکا او خستہ اندن با شتقہ لطافت اہلی موکور
ولما ی دورا

اما اول منکر لر نینک ایکچہ طعن لر ی بود و دن دور کہ اگر او شہو ضبط و کتابت فائدہ دن خالی
برایش بولسہ پس اول عبث ایش دورا عبث ایش نے قیلماقی اللہ تعالی جنابی غہ روا یماس دورا و
اگر اول ضبط و کتابت فائدہ او چون بولسہ لابلکہ اول فائدہ بندہ او چون بولغای چونکہ اللہ تعالی نفع و
ضرردن و نیان و غلط یول تاچمک دن متعال دورا و موئینک غایتی بوکیم او مشبو کتابت نینک فائدہ
سی قیامت کو نے اینک آدم لر غہ حجت لو لکی و حجت اقامت ایلامک ایلہ اولر غہ تشدید قیلماقی لبق دور
لیکن بوجواب ضعیف دورا زیرا کہ اللہ سبحانہ نینک بندہ لرینہ بیچ جو ز و ظلم قیلماقی یعنی بے شہدہ بیگ
مکلف حقیقہ او مشبو حجت نے اثبات ایتمک یک غہ حاجت تو شاید دورا موسے بیلکان کیشی او مشبو
حجت نے اثبات ایتمک یک نینک نفعی یوقورا بو جہتدن کہ اول کیشی اللہ تعالی فرشتہ لر غہ آخر
بولایش لرے مپیوز کان دیب بو کتابت نے ظلم غہ حمل قیلماقی احتمال دوریب

بوجہ نینک جو ابے بو دور کیم اللہ سبحانہ او بندہ لر ی برہ قیلا دور خان پس لرینی انجی بندہ لر و عیارہ
اوزار لریدہ تعالی قیلخان ایش لرینہ کورہ جاری قیلا دورا زیرا کہ بو طریقہ نینک قاسمیدہ مقصد نے تقریر و
اثبات ایتمک لیکہ ابلغ بولادورا بندہ لر نینک حاکم نزدیکہ الزام حجت قبلی قدہ و شیقہ چیقاریب
و شہ عدل لر حاضر ایلامک تعامل لر ی دورا شو نینک مثلی وہ قیامت کو نے اللہ تعالی اولر نے
حسابہ قیلماقی وہ کرام کا تبین بندہ لر غہ شاہ عادل و تپولگان نامہ اولر حجت لو لورا د بندہ ہر قیامت

بے شبہہ بیسہ کہ اللہ تعالیٰ انیک ہمہ احوالیہ دانا و مطلع دور، و فرشتہ لرانیک اعمالی نے ضبط اتیبیب نامہ نہ پیتا دور و قیامت کوئے رؤس کشماد وہ اول نامہ انکا کورگوز ولا دور البتہ اول بندہ اوچون بولور معاصی دن یا ندور غوجی راق، ویمان لیقدن منع قیلغوجی راق بولور، و اللہ الم بحقیقہ ذلک

سونکرہ اللہ سبحانہ بندہ لرانیک اعمالی نے پیتگوجی کرام کا تبین نے وصفت قیلغاندن کین حفظ و کتابت نینک نتیجہ سی نے و عمل قیلغوجی مکلف لرنے ذکر قلیب ایتر دور ان الابرار لفتی

نَعِيمٌ وَإِنَّ الْفَجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ تحقیق بخشے ایش لرنے قیلغوجی بندہ لرنے یعنی خدا نینک امرنی تو توب انواع بخششی عمل نے قیلغوجی اہل ثواب لرنے نعمت لرمعلی بولغان جنت وہ دور لرنے و تحقیق میان ایش لرنے قیلغوجی بندہ لرنے یعنی خدا نینک امر لرنے مخالفت ایلاب باطل ایش لرنے قیلغوجی مستحق عقاب لرنے عذاب و عقوبت محلی بولغان ووزخده دور لرنے

ابراہر نینک جمعی دور انداغ کہ بخار فاجر نینک جمعی دور لغت وہ بر فعل خیرہ توسع ایلامک، و طاعت وہ توسع کورگوزمک، و سوزده راست این نے پیشہ قلیماق، اکثر و فراوان احسان ایلامک، طاعت و انقیاد معنی لاریدہ ہم کلیب دور

قوله تعالیٰ اَتَاكُمْ مِنْ النَّاسِ بِالْبُرِّ دَاكِي بَرْتَنے، و حدیث شریف نیش من البر الصيام في السفر داکي برتنے طاعت و عبادت غہ تفسیر قلیب دور لرنے

فجر لغت وہ یلغان سوزلامک و براونے تکذیب ایلامک، و عصیان و مخالفت قلیماق و حق دن یوزاد یورمک، معنی لاریدہ ہم کلیب دور بولور معنی لغوی لرنے کورہ آیت کریمہ لرنیک معنی سی تحقیق پیرور و گاری نینک امر لرنے انقیاد ایلاب طاعتی وہ باریجہ سعی کورگوزگوجی، راست لیتنی پیشہ قیلغوجی احسان فراوان اتیکوجی انواع غہ جتد و اہتمام قیلغوجی، مکلف لرنیم جنت وہ دور لرنے تحقیق پروردگاری نینک امر لرنے مخالفت کورگوزوب عصیان قیلغوجی۔ حق دن یوزاد یورگوجی، یلغان سوزنے پیشہ قیلغوجی

۱۲۰ شیخ محمد عبدہ رحمہ اللہ اتیبیب دور امور غیبیہ جملہ سیدن بر شو من رنہ تصدیقہ واجب بولغان نرسہ نینک بری اللہ تعالیٰ اورنگامیدہ بزلرنہ خیر برکان اول خیر دور کہ کرام کا تبین آتالغان فرشتہ حفظ بزلرنیک اعمال حسنہ و سستی لرنیز نے پیتا دور لرنے و لیکن بر شو من لرنہ اول فرشتہ انیک حقیقتی دن بخت قلیماق، و اول قیلغوجی نرسہ دن براتیلغان لرنے حفظ و کتابت وہ اول نینک عل لری ینہ آیا اول نینک قاشیدہ مو بزلرنیک نزد بیزرہ معبود بولغان نینک کاغذ و قلم و سیاہ کچی نرسہ لرنے بولور مو ایلامک حفظ لرنے قاشیدہ اعمال عبادت و برغان روح لرنے بولور یا بزلرنیک قاشیمیزدہ معبود بولغان نینک حردت و صبر بولور لرنیم قلیماق دور یک اول و برغان مجرہ اول و اب اعمال انداز و قلیب کاغذ وہ سیاہ باقی قالغان دیک اول اعمال تجلیہ لرنے بخت و حشر قند راوردہ باگمالا و برغان بولور لرنیک باوچہ شے بلیک غم اول لرنے تقیث قلیماق غم بزلرنیک ایلامک و درین دین بزلرنے اللہ تعالیٰ نینک برکان خبری نینک راست پیشہ ایمان کلور کتہ و انیک معنی سے بارامیدہ کہ ایش اللہ تعالیٰ نینک مکلف دور بزلرنے انقیاد سی و بولغان نرسہ ایحق بود و کریم بزلرنیک اعمال بیزرہ حفظ و احصا قلیماق دور و انیک بیج بر تقیر و تعلیم ہی جناب قلیماق و بر لرنے ایحق ۱۲۰

روز جزا کے تکذیب قیلوچی مکلث لردوزخ وہ دور لردیمک دور) سلمہ نعیم دسکے تنوین تنیک تفسیر
 اوچون بولنا دیک حجیم داکے تنوین مو تو بل اوچون دور
يَصْلُوْنَهَا يَوْمَ الدِّيْنِ ○ اول فاجر لرجز اکونیدہ (یعنی قیامت کو نیدہ) اول
 حجیم نینک حرارتے نینک شدتیدن زحمت و آلہ چکا دور لرا
 اللہ سبحانہ فاجر لرنینک قیامت کونے دوزخ آتے نینک شدتہ حرارتیدن درد و آلہ چیک لیک
 لرینی بیان قیلناج اول لرنینک اول و دوزخن چقار یلمای اندہ مخلد قالمق لرینی بیان قیلیب ایتاد
وَمَا هُمْ عَنْهَا بِغَائِبِيْنَ ○ واول فاجر لرا اول حجیم دن ہیچ بر زمان غائب بولوچی (یعنی آیریلوچی)

سلمہ علامہ محقق شیخ محمد عبدہ ایتیب دور ابرار بزنیک جمعیدور برا لیسہ برا لیسہ موصوت بولغان کیمہ نے اتیور لرا برتے بعض
 لردق (راست یعنی) وبعض لرتقوی ہمیش لرا صدق و تقوی بر بولماید در تا اندہ حس معاطلہ او آدم لرغہ غیر نیکوز کم
 باراسیدہ طاقتے نے بدل ایتیم صفت لری بولما غوچنچہ پس ہرقیان بر بوصفت لرون خالی بولسہ بر بولماید دور و صاحبی
 اوشبو آیت وہ ذکر قیلنغان و عد کریم غہ داخل بولماید دور بزنیک کیم ایکانیئہ اللہ تعالیٰ اوز قول کریمی وہ تفسیل قیلیب
 ایتیب دور نینس البران تو لرا و جو کلم قبل التشریح و التنب و لکن البر من باشد و لیوم المآثر و السلبیۃ و لکن البتین
 و اتی المال علی حستہ ذوی القرئی و الیتامی و الناکین و ابن السبیل و الشا ملین و فی الرقاب ہ و اقام الصلوۃ
 و اتی الزکوٰۃ و لئو قون بتعد ہم اذا عابدوا و الصابرین فی البأس و الضار و صین الباس اولک الذین صدقوا و
 اولک ہم المتقون (سنا لرا آیت وہ اللہ تعالیٰ بزنیک نیم دن عبارت ایکانیئہ و بزنیک کیم ایکانیک نے بیان قیلیب دور پس
 برتے مخضر قیلیب دورا بندہ تصدیق قیلماق واجب بولغان ہم نرسہ لرنے تصدیق قیلماقدہ سوکرہ مال نے شرح کورسا لکان جانکا
 لرغہ صرف ایتیمک وہ و نماز نے محافظت قیلماقدہ سوکرہ زکاۃ نامی ایلہ مال نے صرف قیلماقدہ و مولود کنین حمد کا وفا قیلماقتے
 ذکر ایتیب دور کہ اول ایش فضائل لرنینک تو لاسے نینک تو اسی دور و ایتیمک سوکیدن بیار لیق و تفریق ہمیشت باراسیدہ
 یز شکان تنیکین و نفس و بدن غہ تو شکان آلام و آزار غصہ کیسہ نرسہ لرغہ صبر ایتیمک و حتی غم دشمن لرطریقیدن بولغان سوء قصد
 دفع ایتیمک اوچون حرب قیلماق غہ صبر ایلامک غہ ذکر قیلدے سوکرہ اولک الذین صدقوا قولی ایلہ بزنیک معنی سیدہ اخذ قیلنغان
 صدق غہ اشارت قیلدیک بر و صدق اوشبو اوصاف و فعال مذکورہ لرجح بولغان چاغدہ بر و صدق بولاد و زو شوکا اذ شہ و اولک
 ہم المتقون قول کریمی اقادہ قیلد دور کہ اوشبو اوصاف و فعال لرجح بولغان اندہ تقوی دیلا دور بس انسان بر و نہ بار و سیلایدہ
 تا ایتیمک سبیدن دمالی دن آدم لرا اوچون بربرہ یوشاسہ امر موندلغ ایسہ پس خشیتہ و خشوع دن خالی بر نچ رکعت من زانفک لریدہ معنی
 سیدن غافل اولوب نطقہ غہ استغفا ایلاب غافلانہ ایتولغان تسبیح و تکبیر و تحمید لربرلہ غیبت و آزار خلق دن اجتناب قیلیا سلیق ایلہ
 تو لولغان تو افل روزہ لربرلہ مقام ابرار غہ نینک کان قیلوچی اول کردہ کابل نمول چشہ لر مغرور اولما سون لرچو کہ اول کردہ غفلت
 مدار لرین قوم اسلام نینک عالی دن بالکلیہ غافل بولمک دین اسلام قائم بولاد و زو یاتوشاد و زو کو تاریلاد دور مو یاپست لاید دور ہیچ بر لری نینک پر ہلاری ق
 اہل لری حرص و طمع بر لرا دم لر قول لرید کہ مال غم کو تریک و اولان لرنیک نرسہ لرنیئہ الملق غہ اول لرنیئہ عامل سند لر لری حال کسب ایتیمک حال دور لری
 لرا سنت حق غہ نیک ایگورج دوریز و بر لری سنت باطل غہ نینک دور لریس مذکورہ ابرار دیک مناسبت اس و در بلکہ اول لرا لرا کاشایین دور

ایمان دور رہی ہمیشہ اندہ عذاب قلیب غیثہ تور ور لڑ

بعض مفسر لریب دور لڑ کہ مو نینک معنی سی (حابلو کہ اول فاجر لڑ روز جزا وہ دوزخ غہ کیریپ، اوت نینک شدہ حرارتیدن زحمت و آلم چکیب آرزوہ اولمکن ایلگاری مو، اول دوزخ دن بالکلیہ غائب بولغوجی بولمادی لڑ بلکہ قبر لریده اینک ایستغ شمالی دن عذاب چکیب تور ورایدی لرویک دور) چنانچہ پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم ہمیشہ القبر و غنۃ من ریاض الجنۃ او حفرة من حفرة النيران تھے قبر جنت نینک گزار لریدن بر گلزار دور یا دوزخ نینک اوت لوق چو تور لریدن بر چو تور دور
 قولہ تعالیٰ و ان انفطار دن مراد بعث و جرائف منکر بولغان کافر دور چنانچہ فجر نینک لغت وہ بیان قلیبتخان معنی لریدن آشکار دور، اینک لغت معنی لریدن بوادہ غہ مناسبتے بار لری بی بیو قاریہ ذکر تیسہ دق انفطار دن مراد کفار ایکانلیکی نے قول الہی کلا بن تکذبون بالذین صراحتہ بیلد ورا دور، کلام اللہ وہ کافر نے فاجر دیب بیان قلیب دور چنانچہ اولنک ہم الکفرة الفجرة دیب دور فجر کفر نینک لازمی بولغوجی ہر کافر فاجر دور پس مسلمان لرون اصحاب کبار بولغان فاجر لرنینک آیت کریمہ ایہ دوزخہ مخلد بولک لریغہ استدال قلیبتا دور انداخ کہ کبیرہ قلیغوجی لرنینک دوزخ وہ مخلد بولکیغہ قابل بولغوجی لریا دور و شو نکا اوخشہ قولہ تعالیٰ و ما ہم عنہا بنائین مو انفطار دن مراد مخصوص کفار ایکانیغہ دلالت قیلا دور چونکہ اہل سنتہ اجماع قلیب دور لڑ کہ کبیرہ قلیغوجی لریغہ قلیغ لری نینک جزا سی نے تارنک اوچون دوزخہ کبیرہ لرواندہ ہمیشہ قالماید و لریب

وَمَا آذْرٰكَ مَا يَوْمَ الدِّينِ ﴿١٠﴾ جزا کو نے نینک ہوں و نفا عت وہ قیل غ عجیب
 نرسہ ایکانیغہ سنکا کیم بیلد و ردی شہر مَا آذْرٰكَ يَوْمَ الدِّينِ ﴿١٠﴾ سو نکہ جزا کو نے نینک نہ مرتبہ وہ قیق تور قوج لوق ایکانیغہ سنکا کیم بیلد و ردی تا بوان غہ اینک نیمہ ایکانیغہ ایچ برا و سنکا بیلد و رمادی چونکہ خلق نینک دائرہ و رایتی دن اینک کنی خارج دور خلق قیے بر صورتہ اوزرہ کہ اول روز شدت بر وزن نے تصویر قیلہ لراول روز جزا اول صورت نینک فوجی وہ واضعانی وہ دور، بو قول الہی محی طرب لرنے جزا کو نے نینک ایسی دن عجب لامدور کہ و روز جزا شائینی ادلوغ کو رساتمک اوچون دور جملہ ثانیہ نے رتبہ وہ ترقی نے افادہ بر کوچی تم بیلد تکرار قیلاق تا کید اوچون، و ہم نحو نہیں نے زیادہ ایلاک جنتی دن دور و اضمار مقامی وہ یوم الدین نے اظہار ایتمک اول روز جزا نینک ہوں و نفا عتی نے تا کید ایلاک اوچون دور۔

تفسیر لرا و مشبو آیت و اسکے خطاب بارا سیدہ بر نیچہ قول لربیان قلیب دور لڑ، بعضی لربو قول الہی و اکی خطاب و رایت صناعی بولغان ہر بر مخاطب غہ متوجہ دور ہمیش لڑ بعضی لخطاب کافر غہ دور کہ زجر طریقہ سیدہ انکا متوجہ بولوب دور ہمیش اکثر مفسر لخطاب رسول اللہ غہ ہمیش لڑ اول جناب غہ روز جزا بارا سیدہ او مشبو خطاب نینک وار د بولکی روز جزا تو غریبی وہ اول جناب غہ وحی نازل بولوب وحی بر لاکا عالم بولوشیدن ایلگاری اید سے ہمیش لڑ

مفقور ایتا لیا میدوز اول کون همه ملک لر بکار اولوب بارچهر ریاست لر زوال تا پارا یعنی دنیا ده ملک و
 ملک نام کوتارگان لر نینک ایلی لر ی باطل و امیر و رئیس نقبی غه افتخار ایتکان لر نینک ریاست و امر
 زایل اولور دپادشاه لیق و آمر لیق یلغوز ملک جبار تعلی غه غینه خاص اولور شونینک اوچون الله تعالی
 و الامر یو مندیله دیب دور یعنی جزا برک و حکم سورمک خدا غه غنیه خاص دورا سائر خلق غه اول
 کون بیج بر تصرف قیلماق یوقتور پادشاه حقیقی دن باشقه کیشیفه اول کون بیج بر امر و نهی
 یوقتور انتی؛

حاصل کلام الله سبحانه او شوقول کریمی ایله قیامت احوالیدن خبر بریب دور که اول کون
 آدم لر ضعیف لیق و بیچاره لیقده بولور لر اولر غه اموال و اولاد و احوال و شفعا لر ی نفع برماس
 اندر غه که دنیا ده فائده یتکور و ایدی بلکه آدم لر غه اول کون ایمان و طاعت و اعمال بر نفع برور
 و بیج بر کیمسه اول کون سوز قیلماق غه قادر بولماس مگر الله تعالی نینک اذنه و امری برله زیر که دنیا
 و آخرت ده امر غه الحقیقه اول مالک حقیقی نینک دورا بوقول الهی ده دعوی آرزو بی و محالفت نبوی
 اصحابی اوچون تمهید بار و هم الله ذوالجلال نینک بطش و سطوته نینک اولو غلو قیغه تنیه بار دور پس
 بود دنیا ده ملک و اموالی غه و ریاست و اقبالی غه ایشایب خود بین لیق ایله تجبر و تکبر پیشه لیق قیلماق شخص
 لر او شوقول الهی غه سمع اعتبار سالیب اول کون لے تذکر قیلسون لر تمام بولدی سوره انفطار تفسیری
 و الله اعلم بمانی کتابه

سوره تطیف نینک محل نزولی مختلف فیه دورا آیت لری اولور الله دور

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

وکیل للمطففین ۱ اولور حسرت دور و هلاکت دور و نه قتیغ عذاب دور اولچک و ترک
 و ده خیانت قیلور حیل غه

دین کلمه عذاب دور که بر باد لیق و هلاک و خسار معنی سیده دورا دین له دیمک ملک و عذاب
 ایکنان بولور و هم و نینک جنم ده بر او سه یا بر چاه نینک اسمی دورا یا که جنم نینک بر بابی نینک اسمی دور
 تطیف لغتده اولچک و تر از و ده کم قیلماق دور یعنی غلبه لے اولچا کان چاغده اولچک نینک غلبه
 اولور و رب اولچا ماس لیق و تر از و ده تارکان ده تر از و نینک عمودی لے برابر قیلمای اندک کم
 تارفاق لیق دور تطیف بر آ ز کینه نرسه لے ایتور لر کیل ده یا وزن ده بر آ ز نقصان و خیانت قیلور
 لے مطیف دیر لر اندر غه که اولچا و چی و تر از و چی لر نینک غایت دنارت و نهایت سفالت دن یا
 شورون مودر غه قیامت لے ارتکاب ایتک دأب لیسانه لری دورا کیل و وزن ده خیانت ایتکچی

لیثم سفله لرنے طفیف دن یعنی شی خیر دن ماخوذ بولغان مطفف لفظی ایلدو کر قیلاق اینیک اوچون دور که اول سفالت پینیه لر کیل دوزن الیٹی ده بر آرزگینه نرسه غه خیانت قیلا دور لر، کور براق نرسه غه خیانت قیلاق نے ایستاسه لر کیل دوزن ده اول آشکارا ولک ایله اندن ممنوع اولور لر، آرزگینه نرسه غه خیانت نے اوز لر یغہ روا کور کان جتدن مطفف آتایب دور، انسان نینک دنیا غه حریص یعنی عه، وحیاء دنیا ماعی نے آخرت نعمتی اوزره اختیار ایتمک بیکی غه باقینک که تحیل دوزن معادلہ سے ده اول اینک احتیاج ایله قاشینه کلکان منوعی غه خیانت ایتمک نے روا کوروب، غایت ایثم لیتی دن بر آرز نرسه نے اگر چه حرام محض بولسه موازینہ فائده فملا مک ایله اوزینی مستحق ویل قیلا دور و آی وجدان سیز انسان را حوالینہ، انسان نینک یمانیدن یما نراق بیج بر مخلوق بولماس بو سورۃ کریمه نینک سبب نزولی باراسیده ابن جریر طبری عکره طریقی ایله ابن عباس رضی اللہ عنہما دن روایت قیلیب دور، ابن عباس جناب لری و میش که رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم مدینه غه قدم کلتور کان چارغ ده مدینه اہلی کیل معادلہ سیده ہم آدم لر نینک یما نراق ایدی لر، پس اللہ تعالی ویلہ للمطففین نازل قیلدی، پس اہل مدینه کنیل اییشنه او بدان قیلا دورغان بولدی لر دیب،

اگر بواثر صحیح بولسه سورۃ شریفه نینک نزولی مدینه مطهره دا واقع بولوب رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم سورۃ شریفه نے نزولی ہنگامی ده مدینه اہلی غه اوقہ غان بولادور، ابن مزیو قیہ و ہنقی لائل ده ابن عباس جناب لری دن نقل قیلاق اثر بواثر احتمال نے تأیید قیلا دور، ابن عباس جناب لری و میش کہ مدینه ده اول نازل بولغان سورہ ویلہ للمطففین دور، بواثر غه بناؤ مقاتل اتیب دور کہ اوشبو سورہ مدینه ده نازل بولغان سورہ لر نینک اولی دویب، و بعضی لر دویب دور کہ بو سورہ مدینه ده نازل بولغان مگر موندن سکر آیت کہ ده نازل بولغان او اول کی التزلزل آیت لر ان الذین اجر موادون سورہ نینک آخر یغہ دور، و بعضی لر بو سورہ نے مکہ ده نازل بولغان دویب دور لر، چنانچہ نخاس داہن مردویہ روایت قیلیب دور لر، ابن عباس جناب لری و میش کیم سورۃ مطففین مکہ ده نازل بولغان ابن مردویہ ابن زبیر دن مواوشبو لفظ ومعنی ده براثر روایت قیلیب دور، ابن الصریس روایتیہ ابن عباس جناب لری و میش کہ مکہ ده اینک اخیر نازل بولغان سورہ سورۃ مطففین دور دویب اگر بو روایت لر صحیح بولسه سورۃ کریمه نینک نزولی مکہ ده واقع اولوب رسول اللہ مدینه غه کلگانده اہل مدینه نینک کیل دوزن و اکی حال لرینی کور کا بیج اوزینہ خدا طرفین نازل قیلینغان سورۃ شریفه نے اولر غه اوقہ غان بولادور، ثور المقباس ده اتیب دور کہ سورۃ مطففین رسول اللہ نینک مدینه غه ہجرت قیلا دورغان وقتیہ اول حضرت غه نازل بولدی، پس مدینه ده تمام بولدی، منا بو بارہ و اکی روایت لر نینک اختلافی غه کورہ مفسر لر سورۃ تطفیف نے مختلف فیہا دویب دور لر،

اللہ سبحانہ اول وجدان سیز خائن لر نینک ذم غه لایق بولدی برلہ دعا قیلاق غه مستحق الکا ملک لرینی ظاہر قیلا دورغان صفت قیچی لرینی بیان قیلیب ایضا دور الدین اذاکنا لواعلی الناس

يَسْتَوْفُونَ ۝ وَاِذَا كَالُوهُمْ اَوْ وُزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ ۝ امدغ مطفیف لکہ ہر چنان اولر
آدم لردن آلا دورغان حق لرینی او لچاسہ لہ تمام تولد وروب آولر، و ہر چنان آدم لرغہ کیل برلہ
اولچاب یا ترازو برلہ تار تیب برسہ لہ کم قیلور لر،

اکتیا ل لغت دہ کیل برلہ اولچاب او زحقی نے غیرون آلمک دور، انداغکہ اتران غیرون
او زحقی نے ترازو برلہ تار تیب آلمک نے ایتور لر، اکتیا ل و اتران ہرا کی سی کیل ووزن برلہ
او زحقی آلمک دہ استعمال قیلینا ندریک، کیل ووزن اولچک و ترازو برلہ غیر نینک حقیقی
اولچاب و تار تیب بریک معنی سیدہ استعمال قیلینا دور، پس او زحقی آورده وزن نے ذکر قیلا ی
غیر نینک حقی نے پیورده وزن نے ذکر قیلا ی، اینک او چون دور کہ آخذہ (آلمک دہ) غالباً میزان
بارج نینک تولیدہ بولا دور، پس مشری اندہ اعتبار غہ آنودیک برابر زیادہ برلہ تصرف قیلا ی غہ قادر
بولما ی دور چونکہ میزان نینک کفہ سی اندک اغیر لیق برلہ میل قیلا دور، و آنج اول کیل برلہ اولچاب آلمک
دہ تصرف غہ قادر بولا دور، بو طریقہ برلہ کہ اولچک نے حرکت بریک برلہ بو قوی نے کوچ برلہ انکا قویوب
باسک برلہ جیلہ قیلا دور، پس شو نینک او چون او زحقی آورده او اترن تو او میمادی (باشقہ تحقیق
رکشف البیان دہ مسطور دور)

اللہ سبحانہ اول خیانت شعار کتیا ل ووزن لر نینک مذکور افعال شنیعہ لر لغہ انکار و تطفیف
فعل نبیثی غہ جرأت ایتک لر کی احوال قبیحہ لریدن تعجب لاند وروب آیتا دور، اذک یظن اولینک
الہم مبعوثون ۝ لیوم عظیم ۝ تطفیف و صفت قبیحی ایلہ موصوف بولغان او شول
و نادت پیشہ لر آیا او زلری نینک برا ولوغ کون او چون قبر دن تیر کوزولک لرینی گمان قیلا ی دور
لرموی

يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ۝ یعنی برکو نیدہ کہ اول کوندہ آدم لر ہمہ عالم
نینک ترمیہ قیلو چی، مالکی بولغان اللہ ذوالجلال و رکا ہیدہ تمام حضور و انکسار ایلہ ایاق اوزرہ تورار لر
آیت کریمہ نینک مفومی بودور کہ اولچک و ترازو دہ خیانت قیلو چی خباث پیشہ لر، گویا قیامت
کونے نینک بولوشی نے او اول اولوغ تورقون لوق کوندہ او زلری نینک قبر دن مبعوث بولوب اللہ
رب العالمین و رکا ہی دہ محاسبہ و جزا او چون حضور و شتوغ ایلہ ایاق اوزرہ تورمک لرینی انکار
قیلنوی شخص لر دور، زیر کہ قیامت کونے نینک بولوشی نے او اول کون حضور پروردگار دہ محاسبہ
او چون توروشی نے اعتقاد قیلغان، یا کہ کما نیعمہ یول برکان کیشی چوک موند اغ یمان ایش نے قیلا ی
غہ، و حقی او غور لوق برلہ بر محتاج کیسہ نینک حقی نے تیمک غہ جرأت قیلا دور، بو گروہ خیانت پیشہ
لر نینک موند اغ بیباک لیق ایلہ اوز، منوعی لر ی نینک حقی نے کم بریک غہ اصرار قیلا ی لر ی خصوصاً
عاجز محتاج لر نینک حقی غہ خیانت ایتک نے روا کورمک لر ی بے شبہہ بیلدور ادور کہ اولر بعث
و جزا غہ منکر دور لر، بندہ نینک و نیادہ قیلغان عمل نینک نیر و تظہیری نے قویما ی مشغال ذرہ غہ

قدر محاسبہ و جزا قیغوجی جبار منعم تعالیٰ نینک درگاہیدہ تانکلا حساب اوچون تورمک غداصلدا ایضاً
 لری یوقتور اللہ سبحانہ نینک بو قول کریمیدہ یظن نے ذکر قیما قیدہ، ویوم قیامت نے عظمت برلہ
 یاد ایتیکی وہ، دا اول کون ده آدم لر نینک حضور عدالت ظور اتی سیدہ آیایخ اوزرہ توروشی نے ذکر
 قیما قیدہ، واوزینی رب العالمین صفتی ایله وصف قیما قیدہ تطفیف فعل خمبشی دن زجر ایتیک، واینیک
 اولوغ گناہ ایکایلیکی نے بیلدورمک توغری سیدہ مبالغہ لربار دور، یظن نے ذکر ایتیک واکی مبالغہ
 مبالغہ بوکیم آری فرض قیلدوق کہ اول تطفیف قیغوجی پلید لر نینک بعث و محاسبہ غه جز می
 اعتقاد لری یوق ایکان، لا اقل اول لر نینک اول بعث و محاسبہ بولوشی غه گمان لری مویوق دور
 بعث و محاسبہ کونے پروردگار عالم حضوریدہ توروشی نے گمان قیلغان کیشہ موندان فعل خمبشی
 غه جرات قیلما یوردیمکدور، یوم قیامت نے عظمت برلہ یاد قیماق واکی مبالغہ بوکیم اللہ تعالیٰ
 اولوغ دیب وصف قیلغان نرسه نینک غایت اولوغلق ده بولمکیدہ شک یوقتور قیامت
 کونے نینک اولوغلق اندہ بولا دورغان تورقورخ یوق احوال لر نینک اولوغلق جتدن دور اللہ
 سبحانہ اوزینی رب العالمین صفتی ایله وصف قیماق ده کے مبالغہ بوکیم اللہ تعالیٰ نینک ترسیه
 سی و مالکیتی همه مخلوق غه برابر دور، همه عالم غه مرنی و مالک بولغان رب قدریدہ همه عالم انینک قبضہ
 قدریدہ مسخر بولغان حکیم خمیر نچوک مظلوم ضعیف نینک انتقامی نے اوصی نے ظالم قوی دن آلمای ضایع
 قیلا دور زیراکه ربوبیت متقدضا سی بو دور کیم مستحق لر نینک حق لریدن بیج برحقی نے ضایع قیما ندی
 امام رازی ایتا دور اللہ سبحانہ نینک قول کریمی یوم یقوم الناس رب العالمین ایکی نوع تهدید
 باربری خلايق نینک غایت خوش و دنیا یه ذل و انکسار برلہ درگاہ الکی ده تورمک لیک لری، ایکنجی اللہ
 سبحانہ اوز ذات کریمی نے رب العالمین صفتی ایله وصف قیماقی دور، سوئکره بوجای ده برسوال
 بار دور، و اول سوال بوکیم، گویا برقائلی سورایدور کیم پروردگار اس نینک جابنیک غه نچوک لایق بولا
 دور که غایه عظمت نینک برلہ اوشبو محفل عظیم نے یعنی قیامت محفلی نے برحق نرسه اوچون آماده قیلورسن دیب
 گویا اللہ تعالیٰ جواب بریب آیتا دور که، نینک عظمت اللہیم تمام بولما یوردور مگر قدرت ده اولوغلقیم
 و حکمت ده اولوغلقیم ظاهر بولما یوردور مکر اوشبو مقدر طیف نرسه سبب ایله ظلم قیلغان ظالم دن مظلوم نینک
 انتقامی نے آیب برک لیکیم برلہ، زیرا که ظلم برلہ آلینغان اوشبو نرسه هر قانچہ حقیر و صغیر بولسه بونینک
 انکایتوشکان عظیم و اتم دور پس حکمت واکی اولوغلقیم نے اظهار ایتیک اوچون قیامت محفل غه خلق
 و آخرین نے حاضر قیلاسن و اوشبو مقدار شئی لطیف اوچون مُطَفِّف نے محاسبہ قیلاسن دیلیک
 بیلگیل کیم اولیک و ترازو ایشی اولوغ ایش دور، چونکه همه خلق نینک معاملاتے نینک مداری اولیک
 و ترازو ایشی امر عظیم بولغان جتدن خداوند عظیم حضرت شعیب پیغمبر قومی نے کیل نے عدل برلہ اولی
 ماکان اوچون عذاب نه مستحق قیلیب دور چنانچہ قرآن کریم ده معدود سورہ لر ده اول واقعه دن نجر برادر

ترمذی ابن عباس رضی اللہ عنہما دن روایت قلیب دور رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم اصحاب کثیر
 و میزان غہ ہمیش کہ ائمہ قدوہ لیتیم امرین ملکث فیہا الامم السابقہ قبلکم یعنی تحقیق سیز اصحاب کثیر
 و میزان لرایکی ایش غہ ایگا قلیبہ سیز کہ اول ایکی ایش وہ یعنی اول ایکی ایش ننگ تو غریبہ سیز دن
 ایلکاری اولکان است کہ ہلاک بولغان دیب ابو حدیث و ای ائمہ سابقہ دن مراد حضرت شعیب پیغمبر
 ننگ قومی دور حضرت شعیب پیغمبر قومی نے معبود و یگانہ حقیقی عبادتی غہ دعوتہ قیلغان دن کین غینہ اولچک
 و ترازودہ کم قیلما قدن نبی قلیدی دا اولچک و ترازودہ عدالت برہ ایش قیلماق غہ بیوردی چنانچہ دیدیکہ
 یا قوم اعبدوا اللہ ما لکم من الہ غیرہ و لا تنقصوا الیکمال و المیزان وینہ دیدی کہ دیا قوم او قوم الیکمال
 و المیزان بالقسط و لا تجحوا اناس اشیاء ائمہ حضرت شعیب پیغمبر قصہ سے قرآن وہ سورہ اعراف
 وہ سورہ ہود وہ سورہ شعراءہ بتفصیل مذکور دور بعض علما دیب دور کہ مطلق غہ او شہود عید
 شامل بولما یور مگر وقتی کہ انینگ تطہیف نصاب سرقہ غہ تیسہ دیب، لیکن اکثر علما تطہیف نینگ
 آزی و کوبے و عید نے ایجاب قیلما دور دیب دور لڑو بعض علما بوبارہ و اچنان مبالغہ قلیب دور
 کہ حتی تطہیف غہ عزم قیلما قنہ گناہ کبار دن سناب دور امام فخر الدین رازی اتیب دور کہ اصح
 قول بوکیم تطہیف خواہ آرزو بسون خواہ کوب بسون، مطلق او شہود تطہیف نینگ تختیغہ و اخل
 دور اما بوشروط ایلہ کہ اندن توبہ قیلما سہ و برار طاعت عظیمہ نے عمل غہ کلتور ماسہ دیب،

مطہیفین بار اسیداکے او شہود شہید کردہ بو معنی غہ اشارت بار دور کہ تطہیف اگر چہ اندک
 حقیر برزسہ غہ تعلق تاپسہ مولیکن اول اولوع گناہ دور بعض علما دیب دور کہ ہر کیشیکہ اللہ تعالیٰ نینگ
 حتی نے یعنی صلاۃ و زکوٰۃ و صوم کبی عبادت لرنے نقصان قیلما اول کیشیہ او شہود عید نینگ تختیغہ
 و اخل دور شیخ ابوالقاسم قیشری رحمہ اللہ اتیب دور کہ مطلق اولچک و ترازودہ تطہیف قیلما
 کیشیہ غہ ایٹولغاندیک عیب نینگ اظہار و اخفاسی وہ تطہیف قیلغان و انصاف و انتصاف طلبیدہ
 تطہیف قیلغان لرنے مو مطہیف وسیلور، اوز نفسیغہ خواہلاگان نرسہ نے مسلمان برادری اوچون
 خواہلا ماگان کیشی انصاف سیز دور آدم لرنینگ عیبی نے کوروب اوز علی نے کور ماگان کیشی مو
 او شہود جملہ دن دور و آدم لرون اوز حتی نے طلب قلیب آدم لرنینگ حتی نے کہا یعنی اوز نفسی
 اوچون طلب قیلغانیدیک بر ماگان کیشی موشول جملہ دن دور، حالبو کہ جو امر داندغ کیشیدور کہ
 آدم لرنینگ حق لرینی برور اوزی اوچون بیچ احدی دن برار حتی نے طلب قیلما سہ

کاشا نے اتیب دور بو قول کہیم میزان حقیقی وہ یعنی عدل وہ تطہیف قیلماق غہ اشارت
 دور و ہم اول میزان حقیقی ایلہ تاریلا دور غان اخلاق و اعمال وہ تطہیف قیلماق غہ اشارت
 دور اول کیشی کہ آدم لراوزرہ اوز لرینی فضیلت لیک کوروب اوز کمالات لرینی اعتبار قیلغان
 چاغدہ کمالات لرینی تمام آلا دور لرینی فضائل علیہ و عملیہ لرینی اظہار قیلما قدہ آدم لرحقوقی
 اوزرہ اوز حقوق لرینی عجب و تکبر ایلہ زیادہ چاغلا یور لرا، و آدم لرنینگ کمالات لرینی اوز کمالات

کلمات ریغہ نسبتاً اعتبار قیلغاندہ انے کم قیلا دور لر، واستحقار ایسا دور لر، غایت رحمت نفس
 جعتی دن ہر ایک حال وہ عدالت نے رعایہ قیلا دور لر، مونداغ کیشیلر بے شہہ مطفف نینک اوی
 دور لر، یعنی اوزی نینک علم و فضیلتی نے زیادہ مبالغہ ایلان مدح ایتیب، اوزرگہ لر نینک فضل
 وکمالا تینے آزر کور ساتیب مجلس لردہ خود آرا لیت قیلغان لردور لر مطفف لر، ابو عثمان ایتیب دور
 کیم بو آیت نینک حقیقی مینک زردیدہ اولدور ک کیشے آدم لر نینک کوروشیدہ عبادت نے
 اوبدان قیلا دور لر و خلوت وہ عبادت نے میان قیلا دور لر یعنی خلوت وہ قیلغان عبادتے آدم
 لر نظریہ قیلغاندیک آداب و رعایہ ایله بولما دور لر

بعضے لردوب دور ک بو آیت وہ اشارت بار دور اللہ تعالیٰ دن رحمت و رؤفت نینک
 کمالینے طلب قیلغان حال وہ طاعت و عبادتی وہ تقصیر کورگوز غوچی لرغہ یعنی انداغ کیشیلرغہ
 کہ اللہ تعالیٰ دن اوزرگہ رزق لری نینک اولچاکی نے تمام آلا دور لر، طاعت و عبادت اولچاکی
 نے نقصان و خسران بلر اولچا دور لر بوا یسہ بے شہہ خسران مبین دور لر

ابن جریر طبرے رحمہ اللہ روایت قیلیب دور کرم ایتیب دور مشہادت پرامن کہ ہر کمال
 دوزان دوزخ وہ دور، مونینک و جہی نے اندن سور دی لر، دیدیکہ اول گروہ دن بیچ بری اوزی
 اوچون وزن قیلغاندیک، یا اوزی اوچون کیل قیلغاندیک، البتہ اوزرگہ آدم لر اوچون وزن یا کیل قیلغان
 حال بو کہ اللہ سبحانہ و جل، للمطفین ویب دور اہ

صحیح بخاری وہ یوم یوم اناس لر رب العالمین تفسیر یہ ابن عمر رضی اللہ عنہما دن روایت
 قیلیب دور، ابن عمر جناب لری ہمیش کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم دیدی کہ قیامت کوسنے آدم
 لر رب العالمین درگا ہیدہ تورار لر، حتی کہ اولر نینک بری اوز عرقی ایچرہ ایکی قولاقی نینک نصفی غچہ کومولا
 دور دیب، ابن جریر طبری او شہواتر نے ابن عمر دن طرق متعددہ ایله روایت قیلیب دور
 اثر لرا ایچرہ ابو ہریرہ دن حدیفہ دن کعب دن وقتا وہ دن روایت قیلیب دور کہ آدم لر قیامت
 کوسنے رب العالمین درگا ہیدہ دنیا نینک کون لری دن اوچوز بیل مقداری ایارغ اذرہ تورار لر
 وہ بیچ بر نرسہ غدا ذون بولماس لر، بیچ بر کیمہ اولرغہ سوز قیلماس، اما مؤمن بندہ لرغہ اول مدہ قیسقہ
 قیلیب برفر لیغہ نمازی نینک وقتی مقداری دیک آسان قیلینو دیب۔

صو عظہ۔ ای مؤمن برا در لر با قینک کہ اللہ تعالیٰ تو سورہ کریمہ نے نازل قیلینسان لر
 اور تاسی وہ معاملات بارا سیدہ ہمہ نینک احتیاجی تو شادورغان کیل دوزن تو عز سیدہ قیدارغ
 تشدید و تمدید لیک و عید قیلا دور کمال دوزان خیانت پیشہ لر نے قیلغان تطہیف لری نینک کوب
 یمان ایش الکانیدن قورقوتوب، زجر ایتیمک اوچون اولرغہ بچوگ تمدید قیلا دور کوراسیرنوا اولاشینغ
 ایش نے ارتکاب ایتکور چہرگہ ویل، دیدور بولکلمہ ایسہ مستحق عقاب بولغانلر ایتولا دورغان کلمہ دور بولکلمہ
 ایله اول فعل شینغ نے قیلغوی لر نینک مذمتی وہ ابتدا قیلماقے اولیئم دناءت پیشہ لر نینک عذاب

و عقوبت غہ مستحق ایکانیک لرینہ اشعار دور۔ سو نکرہ استفہام انکاری ایلہ الا یظن اولیک انہم
مبعوثون لیوم عظیم دیدور، یعنی اوشول اولچک وترازودہ خیانت قیلنوجی جنایت کارلر اوزلری نینک
براولوغ کون اوچون قبردن بی شبہ تیرگوزولمک لرینی گمان قیلایدور لرمودیدور، سو نکرہ اول
کون نے اولوغلوق برلہ وصف اتیب لیوم عظیم دیدور البتہ اللہ تعالیٰ عظیم دیب وصف قیلغان
نرسہ نینک غایتدہ اولوغ نرسہ ایکانیدہ ہیچ شک یوقتور سو نکرہ اول یوم عظیم نینک و ہشت ناک
وقور قونج لوق کون ایکان لیکنے بیلدورک اوچون اول کون ہمہ آدم لر حضور رب العالمین وہ تمام
خضوع وانکسار ایلہ تورک لرینی بیان قیلیب یوم یقوم الناس لر رب العالمین دیدور و خدا و عظیم
اوز ذات کریمی نے رب العالمین صفتے ایلہ وصف ایلاب بندہ لر آراسی دا کے حقوق دن
ہیچ بر نرسہ نے ضالیع و اہمال ایتہاس لیکینہ بنیہ قیلا دور حصل کلام اللہ سبحانہ ایتا دور کہ آیا اول
گروہ مططف لر یعنی تطفیف فعل قیچی ایلہ موصوف بولغان و ناءت پیشہ لر اوزلری نینک اولوغ
کون اوچون قبردن مبعوث بولمک لیک لرینی نے گمان قیلایدور لرمودی یعنی انداخ برکونے کہ اندہ
ہمہ آدم لر سراپا خضوع وانکسار ایلہ تورار لر ہمہ عالم نینک مالکی و ہمہ نے ترسیہ قیلنوجی و حق لر نے
ضالیع قیلای مستحقینہ نینکوز کوجی اللہ قدر درگاہی دہ

ای مؤمن لر تدبر قیلنک کہ اللہ سبحانہ آیا اول خیانت کار مططف لر شونداغ بر روز شدت
اندوزدہ اوزلری نینک حساب اوچون مبعوث بولمک لرینی گمان قیلایدور لرمودیدور، مونینک مالی
ایسہ قیامت کونے محاسبہ و جزا اوچون مبعوث بولوشی نے جزمی اعتقاد قیلغان مؤمن بندہ نینک
مونداخ ایمان ایش لر نے قطعاً قیلما س لیک محقق و مقرر، اما بعث و حساب نے گمان قیلغان کیشے
مونداخ ایمان ایش نے ارتکاب ایتک دن وانکا جرأت کورگوزک دن اوزینی تارتا دورا پس
بوگر وہ خباثت پیشہ خیانت اندیشہ لر نینک فرض قیلدوق کہ قیامت کونے غہ و اندہ بولنا دورغان حب
و جزا غہ جزمی اعتقاد لر یوقتور، لا اقل اولر قیامت کونے نینک کولمکی نے و اندہ اوزلری نینک حب
و جزا اوچون قبردن مبعوث بولوب تورمکی نے گمان موقیلایدور مو، بو بدکار لر نینک مونداخ امر شیع
غہ بے باکانہ جرأت ایتک لر ی البتہ بعث و جزا غہ ہیچ اعتقاد لر ی و ایش لری یوقلیغی دن ناشی
دور، چونکہ قیامت بولوشی نے گمان قیلغان کیشے مونداخ قباح لیک ایش غہ یعنی اولچک وترازودہ
یا شورون خیانت ایلاب کیشے نینک حقیقی اوغوب لاب ایتک غہ بچوک جرأت قیلسون دیمک اولور
متا اللہ سبحانہ نینک انسان لر ہدایتی اوچون جبرئیل امین واسطہ سی ایلہ رسول اگر میمیز سیدنا
محمد صلی اللہ علیہ وسلم غہ نازل قیلغان قول کریمی یعنی بیز مؤمن لر اللہ تعالیٰ نینک کلامی حق و راست
دیب ایمان کلتور کان قرآن عظیم الشان نینک آیات بتیان تیدن بولغان آیت کریمہ نینک مضمونے
بودور ایمدی بر مسلمان لر نہ یردہ کہ بولسہ اوزار امیز داکی اولچک وترازودہ برلہ معاملہ قیلنوجی اشخاص لر
یعنی قصاب و بقا و نانوای و زوندہ و غلات ساتقوجی لر نینک اطوار و افعال لرینہ باقیب اولر نینک

کردار و معاملہ سی نے انصاف برلہ آیات کریمہ مضمونے غہ او لچاب کورساک، آیا اولر اوشبو سورہ داکلی
 مستحق دیل بولغان مطہقت لردن باشقہ مودورلر، یا کہ بول اولر مستحق ہلاک و عذاب بولغوجی مطہقین نینگ
 عینی مودورلر بولرنینگ قیلغان کردار و معاملہ سی غہ باقغان کیشے البتہ اوشبو قول آئی وہ ذکر قیلینغا
 مطہقت لراوشبو سورہ اسلام اہلی زمرہ سیدن بولوب یورگان خبیث لرنینگ اوزی الکانیدہ
 ہیج برشبہ یوقتور دیکچارہ سی اولماس، چونکہ روندہ لرنینگ آلمک وہ برنوع جنینگ وساتنگ
 وہ اندن اوزگہ برنوع جنینگ ایشتا تمک لرینی، و قصاب لرنینگ تراز ولریداکی حیلہ لرینی، و ایچکو
 گوشتتہ نے قوی گوشتی دیب صایتب تورکان خیانت لرینی کورکان کیشی پنچک بوخیانت
 کارلر نے مطہق دیہاسون، اوشبو مسلمانیتی نامی وہ بولغان وجدان سیز منافق لرنینگ قیامت
 غہ چین ایشتانچ لری بولسہ ایدی، البتہ مونداغ کردارنا ہوار غہ جرأت قیلماقدن اجتناب قیلور
 ایدی لر، لا اقل قیامت نینگ بولوشی نے گمان قیلسہ لر، ہم بوالیش دن اوز لرینی تارتار ایدی لر
 اما بولپلیدر قیامت کونے نے خیال لرینہ ہم کلتور مایدورلر، بوخانت شعار خیانت کار لر اگرچہ اوز لر
 نینگ انسان اولادی دن ایکانلیک لرینی کورسایتب ہمنوع لرینہ انسانیت شیوہ سینے اظہار
 ایتمک مرتبہ سیدہ بولمک لیکن ایستاماسہ لر، لیکن طرف الہی دن نازل بولغان قرآن کریم غہ ایمان
 کلتورگان مسلمان الہی دن بولغان حیثیت دن، مونداغ ایمان الیش دن اجتناب قیلماق لر، واجب
 ایدی، اما بوخبیث لر قرآن غہ ایمان کلتورگان مسلمان لردن بولوب تور و غلوق قرآن کریم نینگ نہی
 دو عیدی دن ہیج باک توتمای مونداغ قیامت الیش نے قیلماق غہ جرأت ایتمکدہ دورلر، یعنی کمال
 احتیاج ایلتا شلرینہ ایچی جنینگ یا تورت جنینگ اوندیہ کہ ایچی سر یا تورت سر گوشت آلمک اوچون
 کلکان طول خاتون و تیم بل نینگ حتی غہ خیانت ایلاب جنینگ وہ یا تراز و وہ غذر قلیب، اولر غہ
 کم برک وہ واسنے اوز لرینہ فائدہ فہلا مکدہ دورلر، و اسفا کہ بوندات پیشہ لر اسلام الہی دن بولوب
 توروب مونداغ وجدان سیز لیتنے اوز ملتتی غہ روکوروب تورغان حال وہ، یا وروپانینگ خدا غہ
 ایمانی یوق قیامت غہ منکر کافر لر اوز انسانیت لرینی کورسایتب مونینگ عکسچہ معاملہ قیلماق وہ
 دورلر، یعنی اولر مملکت لر نینگ شر قیدن غری غہ سپارس ایستاکان کیشیدہ غلہ بیار سہ لراولچاب
 بیارگان وزن لر ایشچوت لر غہ برابر مثال مخالفت قیلما یور، بو کافر سپارس قیلغان مشر
 نینگ غایت لیت حالیدہ انسانیت لرینی اظہار ایتمک اوچون و جنس غلہ با سیدہ خیانت نے روا
 کور مایدور، اما بو خاشن منافق لر مسلمان نامی وہ بولوب توروب مشر نینگ کوز آلدیدہ غدر و حیلہ
 ایلتا نکا خیانت قیلماق وہ دورلر بزمسلمان لرنینگ وجدان سیز روندہ دیکور منچی لریمیز غایت
 خیانت دن بعدای اوندی غہ توانق اوندی نے وگورنج غہ آتوشاق نے ارا لاسشتوروب
 ساٹکان حال وہ، اول انسانیت پیشہ کافر سپارس قیلغوجی نینگ سوزاگان اوندی یا گرچی نینگ
 نومری نے باشقہ قلیب بیار مایدورلر، مشر نینگ سوزاگانے نینگ عینی نے بریب بیار اودورلر

مشتری تعیین قیلغان نومری مختلف قیلغانا نیک قاف لرا دستیفه یازیلگان وزن لرم تار تیلگان چاغده کم حقیقی دور بو کافر لرا وجود قیامت غه بلکه خدا غه منکر لیتی لری ایله مجر و انسانیت پیشه لیتی حتی دن مونداغ معامله قیلاق ده لرا بنا برین اول طائفه لرنیزیده که بولسه لرا مالک رقاب دور لرا، مسلمانلر ایسه قرآن غه ایمان کلنوروب توروب انینک و عیدی دن تور قمای، آدم لرنینک حتی نے غدر بر لرا و غور لاق ده، خصوصاً اوز هم ملتی غه خیانت نے روا کورمک ده و بوشیوه مذمومه سی ایله انسانیت رتبه سیدن اوز لری نینک محروم ایکانلیک لری اظهار ایلامک ده بنا برین نیزیده بولسه لرا مقهور و ذلیل لیتی ایله شاکده دور لرا۔

ای برادر دینی لربیلینک که کینل و وزن و اکی تطفیف غلات غه مخصوص ایماس دور، بلکه ترازو ده تار تیلدا دورغان فحشه دیونک و قدر و شکر و چکا و شوکا اوخته نرسه لرنینک بارچه سینغ شامل دور، وزن قیلینا دورغان همه نرسه لرده اوزی آلفان ده زیاده آلیب آدم لرغ برگان ده کم برگان مطلقاً دور ایسه شبه اول کیشی بو و عید تختی غه داخل دور،

دینه ای برادر لر معلومینک دور که بز مسلمان لرنینک یلغوز کینل و وزن و اکی معامله لرمیز نونوغ بوزوق غینه ایماس دور که سائر معاملاتیهم موانسایت شانیفه لایق معامله لرون ایماس دور، مثلاً حرفه کار لر میز دن بانکا لرغ خام و یا چکن کچی امتعه منسوجه سپارش قیلینسه شک یوقده بیور و لغان نینک بر خلافیده ایس قبول لرا، تووغان مال لری نینک گزی نے کم قیلغان دیک خام و چکن لری نینک ارسیدت تبت نے کور و نادورغان قبتی دیک تو قومایدور لرا، بولایش هم الله تعالیٰ نسی قیلغان تطفیف جمله سی دن دور، و شوکا اوخته تجار و دکان دار لر میز مومتاع لری نینک عیبی نے مشتری دن یا شوروب تازه مال نے کور ساتب سودا قیلغان چاغ ده عیب ناک مال نے قوشوب برادر لر، بولایش هم تطفیف جمله سیدن دور، بولایش لشریعت محمدیه علی صاحبها الصلوٰة و التحیة ده حرام دور، باقینک که اسلام اهلی مونداغ دیناً هم حرام بولغان نرسه لرنی و جدان سیز لیتی ایله ارتکاب ایتمک ده بولغان حالده، نصاری کافر لری نینک تجار و فابریکانت لری تمام مومنینک عکسه چه معامله کورگوزمک ده دور لرا، مثلاً قیسی بر جنس مال نے یا دور و پاغده سپارش قیلینسه اول اول قیین قیلغان مال نینک تومری غه موافق بیج برخلاف قیلما ی گزی نے برادر بر شیک کم قیلما ی یبارمک ده دور لرا، اگر یباریلگان مال اندک عیب ناک بولسه قیمتی نے کم ایتمک ده دور لرا، پس بو کافر لر نچون مونداغ معامله انسانیت کارانه قیلاق ده لرم مسلمان لرنیمه اوچون انداغ معامله غدارانه غه ارتکاب ایلامک ده لرنینک فہیم ده بو معامله لرنینک بارچه سے یا دور و پار نینک تربیه لری نینک کمل یعنی دن و مسلمان لرنینک احکام ریشته لری دن بیخبر اولمک ایله نرسه لری نینک بوز و قلوب عین دور، و الله اعلم باحوال عباده و هو العلیم البکیم

ای مسلمان قرواش لرا و شوق قرآن کریم بز نینک پیغمبر میز محمد صلی الله علیه و سلم غه نازل

بولغان کلام الہی دور، و بز مؤمن لراول کتاب کریم نے اللہ تعالیٰ نینک کلامی حق و راست تمام احکام و اخباری غہ ایشاندوق دیب ایمان کلتورگان مؤمن بندہ لر دور میز، قرآن کلتورک ایسہ انینک ایچیدہ بیورولغان اوامر غہ امتثال ایلاب، نو اہی سیدن اجتناب ایتیک ون عبارت ایکنانہ بارچہ غہ معلوم برامر صرح دور، بز مسلمان لر قرآن غہ ایمان کلتور دوک دیب تیمیز برہ اقرار ایلاب تیمغان افعال و معاملہ میز و تولکان مسلکیز تمام قرآن کریم نینک حلا فیچہ بولسہ، بز لر نے قید لر غہ قرآن غہ ایمان کلتورگان مسلمان دیگالی بولا دور غیر دین لر اوز لر ی اتفاق آراء برہ حقارغان قانون لر ی نینک حکمی نے رعایہ ایلاب، معاملات دہ براحتیق برہ ایش قیلب تورگان دہ، بز مسلمان لر قانون الہی بولغان قرآن حکیم حکمی برہ عمل قیلای، ہمہ مغاملا تمیز غڈر و خیانت و فساد اوزرہ بولسہ پس بیز لر قید لر غہ ہر ایک دینا نینک فلاح و سعادت فی امید قیلور میز

ای برادر دینی لر اوصاف برہ تفکر ایلاب مونینک بر چارہ سی نے ایسا تکمیز ضروریات جلد سے دن دور، خدا یا فضل و عنایتیک ایلہ بز مسلمان لر غہ کتاب کریمیک مضمون غہ عمل قیلماق غہ اوزونک توفیق و ہدایت کرامت ایلاب آمین

سو تکرہ اللہ تعالیٰ بیان قیلدی کہ مکلف بندہ لر بخشی و ایمان عمل دن ہر نیمہ کہ قیلسہ لر خدا، نینک نزویدہ اول مکتوب دور دیب یوقاری دہ ذکر قیلغان قول الہی اہل نبور و عیبری دہ ذکر قیلغان

سلحہ علامہ محقق شیخ محمد عبدہ ایشاد دور اوشبوا انذار آئی اندک خیانت و حرام غہ راضی بولوغی مطفف لار حقیقہ وارد اولمیش، پس گمانینک نیمہ دور اول کردہ لاحتقاد آدم لار نینک مال لرینی اولچک سیز و ترازو سیزید و لار بلکہ اولار نینک قول لریداکے مال لرینی تاریخ آری تاریخ آلا دور لار و کسب لاری نینک، شرہ سی نے زور نوق ایلہ آیب اول بیچارہ لار نے اول شرہ کسب ایلہ بر غور وار اولمکن محروم قیلدا دور لار بوظالم حاشی لار نینک بوایش لار نے قیلماق لاری یا اوز قوت و مکنتہ لاریغہ ایشانک جہتدن یا چلہ یول لرینی علقہ کلتورک ایلہ دور پس بوگورہ عارہ ماروز جو اوز غریبیدہ شک قیلنوجیلاردن سنلام دورچہ جای آنکہ بخت و جزا کو نیغہ نوقن لاردن یا گمان قیلنوجی لاردن بولنای ناریج بر شک یو تکیم بوگورہ جاحد منکر لار زمرہ سی دن سنالور لار اگر چیل لاریدہ موحد مؤمن لاردن دور میز دیب زخم قیللار، روایت قیلب دور لار کہ براعرابی عبد الملک بن مروان غہ ہمیش کہ ایاللہ تعالیٰ نینک مطفف لار حقیقہ دیگان کلامی نے ایشیتیک مواعرابی نینک بوسوزدن مراد سی بوکیم مطفف حقیقہ اللہ تعالیٰ نینک بو قدر تشدید و تہدید ایلہ وارد بولغان و عید بنی ایشیتیک پس نینک اوز نقینک غہ گمانینک نیمہ دور سن ایسا تک اوزونک نینک قوتہ و جہر و نینک نے اولوغ سنا سنا اب اللہ عظیم نینک قوتہ و جہر و تیدن غافل یوق ایلہ آدم لار غہ نکتہ و تجربہ کورگوزب قوتہ ایلہ آدم لار نینک قول لریدن مال لرینی تاریخ آلا دور سن مشفق بر آرنیب و خیانت غہ اکتفا قیلدا دور سن بولسا تک آرنے الگ غہ اکتفا قیلماق سن دیچارہ آدم لار نینک مال لرینی تاہتمام آلاما غہ خیر راضی بولماق سن، بلکہ پس سنکاویل بلکہ تمام دین دور آدم لار رب العالمین دگا امید کمال حضور و شکستہ یوق ایلہ حساب و جزا اوجون تورادور غال کویدہ ۱۲

لیق دن فاجر لرنیک دفتر اعمالی نے ایلکاری ذکر قلیب دیدی کہ کلا ران کتب الفجار
 کفہ سجین حقا کہ تحقیق میان عمل لرنے قیلنچی لرنیک عمل لری یاز یلگان دفتر
 دفتر البتہ سجین وہ دور

تو کہ تعالیٰ کلا بار اسیدہ مفسر لرایکی وجہ بیان قلیب دور، بری بوکیم ابو حاتم کلا حقا معنی
 سیدہ دیب دور، دیگر ہی بوکیم کلا روح و تنبیہ اوچوی دیب دور، چنانچہ ابن جریر طبری اتیب
 دور، تو کہ کلا یعنی ایش اول بدکار لنگان قیلغان دیک ایماں دور کہ اولرا دز لری نینک مبعوث
 و محاسبہ قیلماق لری لگان قیلماید دور، ہیچ شہدہ بوکیم اولرنیک و نیادہ قیلغان اعمال قبیح
 لری یاز یلگان دفتر البتہ سجین وہ دور اھ

امام رازی ایسا دور کلا یعنی ایش اول مطفف لراوز لرنیہ لازم تو تکان تطفیف و ہم بحث
 و حساب یادی دن غافل بو لملک لیک ایماں دور کرک کیم اولر تطفیف فعل شینی دن و بحث و
 حساب دن غافل بو لملک دن یا سنو لردیک دور اھ

ایسے سجانه نینک مطفف لرنیک حقیقہ موند اغ تویل لیک و عید نے پور غلنے دن کین
 انیک آرقا سیدہ اولرنے تطفیف فعل شینی دن روح قلیب، سو نکرہ تحقیق و تاکید نے افادہ
 برادر غان ان و لام بر لرن کتاب الفجار لنی سجین دیک دن مستفا و اولاد دور کہ تطفیف
 فعل خبیثی نے ارتکاب اتیکوچی خبائثت شعار خیانت کردار لرفاجر دور، و بوالیش دن یا نما ی اندہ
 اصرار اتیمک لری روز جزا لے تکذیب ایلامک لری نینک علامتین دور بنا برین بو آیت دن
 کین بازونین یومئذ لیکدین دیب دور، المد سجانه سورہ الفطار دہ وان الفجار لنی حجم دیب
 اجمالا ذکر قیلغان ایدی، ہر سورہ دہ اول اجمال نے تفصیل ایلاب الواع فجر دن اوچک دہ
 خیانت قیلماق نے، و انینک روز جزا لے تکذیب اتیمک نشانہ سی ایکانیلیکی نے بیان قیلدی پس
 ایش موند اغ ایسہ بو قباست غم مرتکب اولغان لرا نبتاہ حاصل اتیمک لری ضروری دور، سجین نینک
 معنی سیدہ مفسر لرنیچہ وجہ لربیان و اثر لرا یزاد اتیب دور، اکثر مفسر لردیب دور کہ سجین زمین
 نینک اینک تو بانگی تنجی قبتی نینک نامی دور کہ اندہ کافر لرنیک ارواحی بولور، بوالیسہ قتادہ و مجاہد و
 ضحاک و ابن زید نینک قوی دور، و ابن عباس دن روایت قیلغان روایت لرنیک بری دور و
 ابو ہریرہ دن روایت قلیب دور مرفوعا کہ سجین جہنم دہ برقدوق نینک نامی دور، و بعضی لردیب
 دور کہ سجین میان عمل لرغ دیوان بولغان کتاب جامع نینک اسی دور کیم اندہ شیطان لرنیک عمل
 لری و ائش و جن نینک کافر لری نینک قیلغان عمل لری دیوان قیلنور

ابو عبیدہ و زجاج دیمیش لرنے سجین فعیل و زئیدہ حبس و تصبیق معنی سی دہ بولغان سخن دن
 مانو دور انداغ کہ فسق دن مشتق دور، یعنی المد سجانه فاجر لرنیک عمل لری یاز یلگان دفتر نے
 اول بدکار لرغ استخفاف استمانہ ایلامک طریق ایسہ لیت و حیر لیق بر لوصف قلیب دور

امام رازی ایتا دور اللہ سبحانہ اور بندہ لری برلہ اجر ایلامک ده بولغان ایش لرنے انجع بندہ
 لراوزار لری ده چونک لری برلہ تعامل قیلغان ایش لریغ کوره جاری ایتیب دور، جنت عالی لیتق دور
 و پاکیزه لیتق، و روشنائیق، و کینکر و لیتق، و فرشته مقرب لر حضور ی ایله وصف قیلنیب دور، و سجین
 توبان لیتق و قران لیتق و تاریق و شیاطین ملعونہ لر حضور ی ایله وصف قیلنیب دور، ہیچ برشبه یو تقیم
 عالی لیتق و پاکیزه لیتق و کینکر و لیتق و ملائکہ مقربین حضور ی دن عبارت بولغان اوشبو اوصاف حسنه
 نینک بارچہ سے کمال و عزتہ صفت لریدن دورا بولوا و صاف حسنه نینک ضدی بولغان اوصاف قبیحہ
 لر نقصان و خوار لیتق صفت لریدن پس اللہ تعالی کا فر لرنے، و اولر نینک دفتر اعمال قبیحہ لری نخوار لیتق
 و حقیر لیتق ایله وصف قیلماق نئے اراده ایلامک گچ اولر نینک دفتر اعمال لرینی توبن لیتق و قران لیتق و شیاطین
 ملعون لر محل حضور ی بولغان موضع ده دور دیدی انداخ کہ ابرار لر نینک دفتر اعمالے نے عزت و کمال برلہ
 وصف قیلنیب اولر نینک دفتر اعمالی نے علین ده ملائکہ مقرب لر انکا نشا بولوا دور لر دید و راکھ
 ایتا منکر علیتین سماء سابعه ده ارواح مؤمنین صعود قیلا دورغان مکان نینک اسمی دور دیگان قول
 غه کوره سبحین زمین نینک اینک توبانکی تیجی قبتی نینک اسمی و یکان قول معنی آیت غه مناسب کور و نا
 دور، بنا برین اکثر مفسر لر بقول نے احتیاراتیکان بولسه لرا احتمال، یعنی ابرار نینک دفتر اعمالی سماء سابعه
 ده بولغانده فجار نینک دفتر اعمالی ارض نینک طبقه سابعه سفلی سی ده بولمک مقابله جہتی دن ایتق و اولی
 ایکلے ظاہر دور چنانچہ اوقیانوس ده ایتا دور علیون سماء سابعه ده بر موضع اسمی دور کہ ارواح مؤمنین
 انکا صعود ایتا لر مؤلفیت قاموس بصائر ده بومعنی نے بیان قیلغاندن سونک ایتا دور بر قول غه کوره
 علیون جنان نینک اشرف مواضعی نینک اسمی دور انداخ کہ سجین نیزان نینک اشرف مواضعی نینک
 اسمی دور انتی

اللہ سبحانہ سبحین نینک امر بنی غایتده ہو لنانک ایکانیغہ تنبیه ایلاب ایتا دور۔ وَمَا اَدْرٰکَ
 مَا سَجِّتَ ۝ و اول سبحین نینک قیدارغ نرسه ایکانینی یعنی انینک حقیقی نے سنکانیمه بیلدوردی یعنی
 سبحین اول درجه ده ہو لنانک دور کہ انکا ہیچ بر کیمسه نینک درایتی تو شماس دیمک دور
 سونکره اللہ تعالی کتاب نے بیان قیلنیب ایتا دور کتب مَرَقُو ۝ اول بر دفتر ی
 دور کیم کن بتی آچق روشن دور، بخشنی کہ انکا نظر قیلغان هر کیشی بے دقت نظر و اعان توجه یا بیلگان
 نرسه غه مطلع بولور، یا کہ اول کتاب بر علامتی برلہ رقم قیلغان دور کہ اول علامت اول کتاب ایگاس
 نینک نشقی لیغیغہ و اصحاب نار دن ایکانیغہ دلالت قیلور

مفسر لر نینک بوباره داکے تحقیق لری کشف البیان ده مذکور دور او شول تحقیق لر نینک نتیجہ سی
 بولغان خلاصه ترجمه بوکیم تحقیق فاجر لر نینک اعمالی نینک دفتر ی البتہ سبحین دورغان جامع دفتر ایچده
 دور، و اول اعمال مشرور نینک دیوانی بولغان دفتر نینک حقیقی نے ای محمد قیسی نرسه سنکانیمه بیلدوردی
 اول دیوان کتاب مرقوم دور یعنی کتابتی آچق روشن بولغان دفتر اعمال سیئہ دور، یا کہ عمل بدی

اول دفتر ایچہ یا زیلگان لر نینک شقی واصحاب حجیم ایکانلیکی غہ دلالت قیلا دورغان علامت لرایلہ رقم قیلخان دور

وَيَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ۝ نہ اولوغ حسرت ونہ قتیغ عذاب دور او شول کن
 ده یعنی ہنہ آدم لر رب العالمین در کا ہی ده محاسبہ و مجازاۃ او چون تور او درغان کونده، یا کہ اول دفتر
 مرقوم بر یلا دورغان کونده، روز جزا نے تکذیب قیلغوجی لرا او چون
 الَّذِينَ يُكذِّبُونَ بِسُورِ الدِّينِ ۝ انداغ تکذیب قیلغوجیلر او چون کہ اول حساب
 و جزا کو نے فی تکذیب قیلور

اللہ سبحانہ قول کریمی دلیل، اللطفین داکی و عید اولی نے جرم نینک اولوغ لوقتی غہ اینک روشن
 دلالت قیلا دورغان، و جریمہ مذکورہ غہ وانینک غیرینہ عامراق عبارت برلہ اعادہ قیلیب دور، بیانی بوکیم
 قول کریمی اَلَا تَنْظُرُونَ اُولَئِكَ انهم مبعوثون یوم عظیم بلہ بیان قیلدی کہ، اول عمل قیغ مذکور غہ اصرار ایلامک
 بعث و جزا نینک بو لوشی نے گمان قیلاس لیتقغہ دلیل دور ویب، سو نگہ و عید نے لفظ مکذبین بیلہ
 اعادہ قیلدی کہ اول لفظ گروہ مطلقین و غیر لغہ شامل دور، و اول لفظ شامل بولغان مکذبلر انداغ تکذیب
 لر دور کہ اولر روز جزا فی تکذیب قیلور لر، خواه تکذیب قیلاق لری اول روز جزا بار اسیدہ وارد بولغان
 خبر نے تکذیب قیلاق ایلہ بولسون، خواه بولسون برابر دور، روز انینک و عیدی دن باک تو متاس لیت
 مونس ده یا شور و لغان تکذیب دور، اگرچہ اوال ده لے اظهار قیلاسہ مؤ و بیباک لیت نینک اینک اولوغ
 دلیل جرائم و معاصی غہ اصرار ایلامک و سیات نے از کتاب ایتک غہ مداومت قیلاق دور، شول جہتین
 اعتدائی (حدود حق و عدل دن تجاوز قیلاق نے) و گناہ غہ تو لا از کتاب ایتک نے تکذیب غہ مناط
 ایلاب و ما تکذب بہ الا کل معتد ایشیم الخ ویب دور

وَمَا يَكْتُمِبُ إِلَّا كَلٌّ مَعْتَدٍ أَتَيْتُمُوهُ إِذَا تَمَثَّلَىٰ عَلَيْهِ اَيْتْنَا قَالَ أَصَا طَيْرٌ
 الْأَوَّلِينَ ۝ و اول حساب و جزا کو نے نے تکذیب قیلا پیدور مگر ہر حق یول دن تجاوز قیلغوجی
 و گناہ و معصیت غہ تو لا از کتاب ایتکوچی آدم کہ ہر چان اول مکذیب موصوف غہ بز نینک آیت لر میز
 او قولسہ، اول مکذیب موصوف بو اولکی قوم لر دن حکایہ قیلخان افسانہ لر دور ویدور

امام رازی ایتادور آیت نینک معنی سی بود و رکیم روز جزا نے تکذیب قیلا پیدور مگر بوا یکی
 صفت ایلہ موصوف بولغان کیشے، او فی صفت انینک معتدی بولمک لیک دور، یعنی حق یول دن تجاوز
 قیلغوجی بولمک لیکیدور، ایکنی صفت انینک ایشیم بولمک لیکیدور، یعنی گناہ و معاصی غہ تو لا از کتاب ایتک
 لیکیدور، ومن ایتامک الذن انینک ایکی قوہ سے بار دور قوہ نظریہ و قوہ عملیہ قوہ نظریہ نینک کالی
 صلغہ تعالی نینک بر نیکی نے، و انینک صفات کمال ایلہ موصوف ایکانلیکی نے تالو ماق دور، اعتداء او شبو
 قوہ نظریہ نے اہمال ایلامک دن عبارت دور، یعنی اللہ تعالی نے نالائقی و صفت برلہ و صفت قیلاق
 و بعث و قیامت ممکن ایکانلیکی نے انکار ایتک دور قیامت نینک ممکن ایکانلیکی غہ انکار ایتکوچی

مکذّب، یا بوجہ تین دن انکا انکار قبلا دور کہ اول علمی ہمہ اشیا غہ محیط بولغان اللہ تعالیٰ نینک علمی نے کلیات و جزئیات غہ یعنی جمیع معلومات غہ تعلق تا پمکی نے بیلمایدور یا کہ ہمہ اشیا غہ قدرتی شامل بولغان اللہ قدر نینک قدرت تامہ سے نینک جمیع ممکنات غہ تعلق تا پمکی نے تدبیر قیلمای دور (یعنی اللہ تعالیٰ نینک علمی و قدرتی نینک ہمہ غہ محیط و شامل ایکانیکی غہ دلالت قیلا دور غان دلائل النفسیہ و آقا قیہ غہ قوہ نظریہ سی نے یورو تہمای اہمال ایلاکان جہت دن روز جزا نے تکذیب قیلا دور) و قوہ عملیہ ایہ خیر نے عمل غہ کلتور مک اوچون غینہ تا نوماق دور و اتم (گناہ) اوشبو قوہ نے اہمال ایلاک دن عبارت دور کیم اول شہوہ و غضب غہ اتباع و اشتغال ایلاک دور بو قوہ نے اہمال ایتکوچی نے ایشم دیر لر، ایشک اوچون کہ بو قوہ نے اہمال ایلاب شہوہ و غضب غہ اتباع و انہماک ایتکان کیشے عبادت و طاعت قیلماق غہ فارغ بولالمایدور، تولا واقع اولور کہ اول ایش قیامت غہ ایمان کلتور مک دن مانع اولور بو ایکی صفت قبیحہ استیلا قیلغان کیشے لاجرم منکر نبوت بولغان جہت دن ہر چیان انکا آیات اللہ تلاوت قیلینہ اول کمال طغیان دن بو اولنی قوم لر نینک اخباری دن آیشخان افسانہ دیدور، یعنی قرآن کریم نینک اللہ عظیم طرفین دن وحی قیلینغان لیغینہ ایشانمای، بویول برہ انکا طعن اور ادور، انتہی۔ یعنی امام رازی نینک کلامی تو گادسی بعضہ تصرف و توضیح برہ

علامہ نظام الدین قمی آیتا دور، معتد یعنی قوہ نظریہ سی نے ایشلا تمک دہ حد اعتدال دہ بولمای یا طرف افراط غہ با طرف تفریط غہ تجاوز قیلنجوی دور طرف

۱۰ شیخ محمد عبدہ رحمۃ اللہ علیہ ایشب دور پس برکشی کہ اوزی نینک افعالیدہ و اخلاقیدہ عدل قیلماق شیوہ سی غہ نینل قیلماق نے شعار قیلغان ایہ اللہ تعالیٰ نینک بندہ لارے اوچون شرع قیلغان شرایع و سننے دہ تعیین قیلغان حدودی دن اوتہمای اندہ واقف اولسہ اوکشتے عدل و حق لیت محدودی دن تجاوز قیلما دیدور اول کشتے غہ روز بعث و حسابہ تصدیق ایشک ایک آسان ایش دور و روز آخر غہ ایشانک امتثال اوامر و اجتناب نو اہی ایلاک غہ ایشک برنجی مد دور آتا حق دن تجاوز قیلغان، وانصاف دن کوزیومغان، و گناہ و مصیبت غہ از کتاب ایشک نے عادت قیلغان، قوم لار نینک حقوقی نے ضایع قیلماق غہ اولار غہ ضرر تیکوز و بن نظام و آسایش لارینہ خلل تیکور مک غہ باعث ایش لار نے قیلماق غہ علامت لگان، کشتے غہ آخرت بار سیداکے اخبار غہ ادغان و امتثال ایلاک قیمن کور و لا دور۔ چونکہ انداز کیشے آخرت بار سیداکے اخبار لار نینک دلیل لارینی تفکر قیلماق دن، و ایشک رست یعنی غہ قائم بولغان بنیات لار نے

تدبیر ایلاک دن ایشک دور الخ ۱۲۷

افراط غہ تجاوز قیلغانے ممکن نے مجال سَناب حساب و جزا کو نے نے تکذیب ایتمکیدور
 طرف تفریط غہ تجاوز قیلغانے، مجال ابدلیق دن وغنی لیت دن محض استبعاد غہ
 تناعبت ایلاب، اوزی نینک یر ایتلشی نینک ابتداسی غہ نظر قیلماے، دلائل بعث
 نے تفکر ایلامک دن اعراض قیلماقی دور۔

اَئیم یعنی قوای بدنیہ سے نے اوز مواعقی وہ ایشلا تہای غیر مواعق وہ استعمال
 قیلنجوی بدکار دورکہ، اول ایشی الکناحق اور نیدہ باطل نے نتیجہ بریب آیات الدنئے
 اساطیر الاولین دیب حکم قیلرے، اول بدکار نینک بو سوزیدہ بنوت غہ انکار قیلماق
 ہم بار دور۔ انتہی۔

سونکرہ اوشبو صفات مذمومہ برلہ متصف بولغان منکر بعث و جزا نینک توغریبیدہ
 مفسر لراختلاف قیلیب دور لر۔ بعضے لر دیب دور کہ مراد اندن بر شخص معین دور کہ اول
 ولید بن مغیرہ دور، بعضے لر مراد اندن نضر بن حارث دیب دور، ولید بن مغیرہ مراد دیگوچی لر
 حجت کلتوروب دور لر کیم سورہ ن داکی ولا تطع کلّ خلّاتِ ہین دن تا قولہ تعالے اذّا
 یثلی علیہ آیاتنا قال اساطیر الاولین غچہ بولغان صفات لر، ولید بن مغیرہ حقیقہ دور
 بو آیت لر ہم انکا اوششہ دور دیب، و بعضی لر دیب دور کہ، بو آیت عام دور، اوشبو صفات
 ردیہ لر برلہ موصوف بولغان کیشیل نینک بارچہ سی غہ شامل دور (ایت منکر حق بو دور)
 اللہ سبحانہ اول معتد ائیم بولغان منکر نے اول قول باطلی دن رخص قیلیب آیتا دور

کلا آیات الدنئے انکار ایتیب اساطیر الاولین دیگوچی معتد ائیم اول قول باطلی دن و
تکذیبی دن یا لسون، ایش اول خبیث منکر دیکانے دیک ایماس دور بَلْ رَانَ عَلَی

تَلُوہِم مَّا کَانُوا یَکْسِبُونَ ○ بلکہ اول مکذب بدکار لر نینک عادت
 تیلغان یمان ایش لر، و بوزوق اخلاق لر، اولر نینک کونکل لر غہ زنگ بولوب اور
 ناغان، بنا بریں بز نینک آیت لر نینک حق لینے نے کورمای انکا انکار قیلما دور لر، یعنی قیلغان
 کفر و معاصی لر سببے دل لر قرانیب آیت لر نینک غہ ایشا نمای تکذیب ایتا دور لر۔

ابوالسود افندی ایتا دور قولہ تعالیٰ بَلْ رَانَ عَلَی تَلُوہِم مَّا کَانُوا یَکْسِبُونَ اول مکذب
 لر نینک مونداغ کلمہ کفریہ قبیحہ نے دیک لر غہ سبب بولغان نرسہ نینک بیانی دور لر یعنی
 بز نینک آیاتیمز شائیدہ مونداغ مقالہ باطلہ ایتولمک روا بولادورغان آیت لر ایماس دور،
 بلکہ اول مکذب لر نینک کونکل لر لغہ اوز لر نینک قیلغان کفر و معاصی لر اور ناب غالب
 بولوب دور حتی کہ اول کفر و معاصی لر نینک چرکی اولر نینک کونکل لر لغہ آیینہ غہ اور ناغان

زنک دیک بولوب اولرنینک حق نے تا نوماق لری غه حائل اولوب دور، چنانچه رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ایتیب دور لڑ بدستیکه بنده ہر بار برگناہ نے قبیلہ اینیک کونکلب دہ برتہ انکتہ پیدا بولادور، تا آنکہ اینیک کونکلی تمام قرایا دور دیب، اول مکذب لرتشینیک اوچون اول مقاله باطلہ نے ایتیب دور لڑ انتہی۔
(زین بار سید کی تحقیق لرین و غین و عیم و طبع و اتفال معنی لری کشف البیان دہ مسطور دور)۔

كَلَّا اِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَحْجُوبُونَ ﴿٥﴾ حقا کہ

اول مکذب لرتحقیق ہمہ آدم لررب العالمین درگا ہی دہ حساب و جزا اوچون تورادورغان کن دہ پروردگار لری تعالیٰ دن البتہ محجوب دور لر یعنی توسولنوجوی دور لڑ۔
اینیک اوچونکہ اولرنینک کسب اینیک دہ بولغان عمل لری کونکل لری نینک آیینہ سیغہ زنک اولوب اور ناب حق نے کورمایدورغان تیرہ اقیلغاچ اول زنک نینک قرالیغی اولرنینک قالب لرغیہ سرایت قیلغان جسدن نور تجلی دن بہرہ مند اولمک غہ اولردہ محل قالمایش دور، زیرا کہ نور نے کورمک نورانی بولمک ایله بولور اولرنینک نفس لری غایت ظلمت ذاتیہ دہ ہم ملکات ردیہ لریدن حاصل بولغان ظلمت عرضیہ دہ بولغان حیثیت دن اولر نور السددن محجوب و رؤیہ السددن ممنوع بولور لڑ، مؤمنین اخلاص آیین لر خلائیہ دہ کہ اول فریق سعادت رفیق نور السددن محجوب و رؤیہ السددن ممنوع اولماس لڑ اینیک اوچونکہ اول گروه سعادت پڑوہ نینک کسب ایتکان اعمال حسنه و عقائد صحیحہ لری سبب ایله کونکل لری نینک آیینہ سے موصفا و صیقل ناک اولغاچ، اینیک صفاء و نور انیتی اولرنینک قالب لرغیہ سرایت قلیب قلب و قالب لری دہ انوار تجلی منعکس اولمک غہ استعداد حاصل ایتیش لڑ وجہ باقی وجودی کہے جمیع جہات دن وجہ، بلکہ بالکلیہ البصار بولمکذا ایرولیش لڑ۔

امام مالک رحمہ السددن اوشبوا آیت شریفہ بار سیدہ سوال قیلش لار ایتیب دور کہ السد سجانه دشمن لرینی محجوب ایلاب رؤیتی دن منع قیلغاچ لاید کہ دوست لری غہ تجلی قیلغای تا اولر شرف رؤیتی غہ نائل اولغای لڑ یعنی امام مالک اوشبوا آیت شریفہ ایله رؤیت مسکونہ

سہ یعنی خال ۱۲

سہ زین وریون قلب سہ گناہ دن تسموت باسمن - فیض اور امک وقایلاک غین علی قلبہ غینا ای لغشتمہ المشہورہ اوغلی علیہ و الہیس اوغشی علیہ او اخطا طہ الدین - غیم بولوت کیے قرپردہ ۱۲ - طبع ہر لاک ۱۲
سہ یعنی اول کاڈلار نینک نفس لار سے اسی دہ قرابولغان جسدن ہم نفس لاریدہ راسخ بولغان میان صفت لازمیجی دن پیدا بولغان قرالین لار حیثیت دن اولار نور السددن محجوب دور لار ۱۲ - منہ

حجت کلتور و دورہ فی الحقیقہ امام مالک دریکانذیک دوست لریتی ہم رؤیتی نے میسر
ایتمای، ہمہ خلق نے رؤیتی دن محبوب قیلا دورغان بولہ تخصیص نینک ہیچ فائدہ سے
بولمای دورہ و دوست و دشمن اور تاسیدہ فرق قالمای دورہ

گوئی بہشت میمانے ست * بے دیدن میزبان چہ باشد
چون دشمن و دوست شد برابر * پس فرق دران میان چہ باشد
امام شافعی رحمہ اللہ دن نقل قیلیب دور لراتیب دور کہ اللہ سبحانہ نینک برگروہ نے
سختی ایلاب محبوب ایتمکی دلالت قیلا دور کہ برگروہ دیگر نے رضاسی برلہ رؤیتی غہ مشرف
قیلغای حاصل کلام بوآیت نے اہل سنت رؤیہ اللہ غہ دلیل قیلیب دور لہ و اہل
اعتزال نے تمثیل غہ حل ایتمی دور لر یعنی کفر و شرک اہل نینک پروردگار دن محبوب
بولمک لیکی اولار نینک استخفاف و امانتی غہ تمثیل دور چونکہ پادشاہ لر حضور سی غہ
اذن بریلمایدور مگر اولر نینک نزدیکہ مکرم بولغان آبروی یق ذات لرغہ حضور ملوکاتہ دن
توسولمایدور مگر اولر نینک قاشیدہ بے قدر آبر و سیز کیشی لر

ابن جریر طبری رحمہ اللہ بوآیت کریمہ تفسیری دہ آیتیب دور اول روز جب ذاع
انکار قیلغوجی لر او شول جزا کونے پروردگار لریدن محبوب دور لر رب لرینی گورماس لر
دور لر نینک کرامتی دن ہیچ برتر سے نے کورماس لر بوآیت کریمہ معنی سے بار اسیدہ
اہل تاویل اختلاف قیلیب دور لر بعضے لر دیب دور کہ انینک معنی سی پروردگار تعالیٰ نینک
کرامتی دن محبوب دور لر دیمک دور چنانچہ قتادہ دن روایت قیلیب دور لر دیمیش کریم
کَلَّا اِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَّحُجُّوْنَ - هُوَ لَا يَنْظُرُ الْيَوْمَ
وَلَا يُذَكِّرُهُمْ وَلَهُمْ عَذَابُ الِيمِّ - و بعضے لر دیب دور کہ بلکہ بوآیت نینک معنی
سی پروردگار تعالیٰ نینک رؤیتی دن محبوب دور لر دیمک دور انداغ کہ بو معنی حسن لہو کر
دن روایت قیلیب دور بو بارہ داکی قول لر نینک صواب غہ یقین راتی بو دور کہ اللہ
تعالیٰ اول گروہ مکذب لر نے قیامت کونے رب لریدن محبوب دور لر دیب خبر بریب
موندہ ہر یکی احتمال مور و ادور مراد پروردگار لر نینک کرامتی دن محبوب دور لر دیسہ مور و ا
و مراد مونیٹک ہمہ سیدن مو محبوب دور لر دیسہ ہم روا دور آیت کریمہ مضمونے دہ محبوب
لوق نے بر معنی غہ تخصیص قیلماق غہ ہیچ بردلالت یوقتور و نہ رسول اللہ دن روایت
قیلغان برابر خبر ہم یوقتور تا اول معنی مراد ایکان لیکی غہ حجت بولغای پس مونداغ بولغاج

لہ استخفاف بیگل سناتق و خیر کورک امانت خوار لامق

لہ اللہ تعالیٰ قیامت کونے اول کا قزلارغہ رحمت نظر بینی سالمایدور و اولار نے گناہ دن پاک قیلمایدور

د اولارغہ دور رنجینکوجی عذاب ۱۲

صواب ہو کہ اول مکذّب لر پروردگار لر بی نینک لر روتی دن وہم کرامتی دن محبوب دور لر دیکای چونکہ خبر عام دور اینک خاص یعنی غہ بیج بردلالت یوقتور انتی۔

آیتا منکہ اہل سنت و جماعت المدتعالے نے مؤمن لر قیامت کونے کورمک لیکینغہ او شبو آیت کریمہ وشول مضمون دہ وارد بولغان آیت لر برلہ دلیل کلتورا دور لر ور روتیہ پروردگار نے اعتقادات صرہ سیدہ ذکر ایٹا دور لر قولہ تعالیٰ لِّلَّذِينَ آمَنُوا الْحُسْنَىٰ مِن زِيَادَةِ تَفْسِيرِي دہ حسنی دن مراد جنت وزیادۃ دن مراد روتیہ دیدور لر بولر روتیہ دن مراد جنت دہ مؤمن لر غہ یوم مزیدہ بولادورغان تجلی دیب آیات قرآنیہ نے النکاحل ایٹا دور لر و بوبارہ دہ کتب احادیث دہ وارد بولغان حدیث لر نے ذکر قیلا دور لر۔

اگر مذکور علما لر دیکان دیک بو آیت کریمہ جنت داکی روتی دن کافر مکذّب لر نینک محرم لو قینغہ دلالت قیلا دور دیساک اول حال دہ بو آیت نینک مابعدی داکی آیت کریمہ مضمونے اندن ابا قیلا دور چونکہ مابعد داکی قول الہی شکر انہم لصالوا الجحیم مضمونچہ وہم یومئذ کلمۃ قرآنیہ سے نینک مفہومی چہ آیات المدنے تکذیب قیلغان مذکور کافر بیدکار لر موقف عرصات دہ روتیہ المدن محبوب بولوب سونکرہ دوزخ غہ کیر گوجی دور لر چنانچہ بو آیت داکی یومئذ نے مفسر لر یوم اذ یقوم الناس لر العالمین للحساب والجزا دیب تفسیر قیلیب دور لر بونداغ ایسہ پس انے پخوک جنت دانے روتی غہ حمل قیلماق درست بولادور اگر شکر لصالوا الجحیم داکی شکر نے تراخی زمان غہ حمل ایتمای تراخی اجبار غہ حمل ایتہ لر و کلمۃ یومئذ دن مطلق یوم آخرت نے ارادہ قیلہ لار فی الجملہ اشکال دن وارستہ اولور۔

فقیر نینک فہیم دہ مؤمن لر جنت غہ داخل بولغان کین اولر غہ روتی بار یعنی ثابت موندہ سوز یوق چنانچہ آیات قرآنیہ لراشارتے واحادیث شریفہ بشارتے ایلہ اہل سنت و جماعت انکا اجماع قیلیب دور لر اما موقف دہ ہم مؤمنین وحدت گزین غہ بر تجلی خاص بار دور کہ مشرک لراندن محرم دور لر بوبردہ ذکر قیلغان عن دیکھ کر کحججوبون دن احتمال کہ او شبو تجلی مراد بولغای چنانچہ بخاری کتاب الرقاق دہ باب الصراط حسر جہنم دہ و کتاب توحید دہ بولاردن باشقہ مواضع متعددہ دا ابو سعید خدری وابو ہریرہ دن روایت قیلیب دور خلاصہ سے بودور کہ ابو سعید خدری رضی اللہ عنہ ایشیب دور بر مونچہ آدم لر رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم دن سوردی لکہ یا رسول اللہ آیا بنر لر قیامت کونے رہمیزے کور امیز مویب رسول اللہ دیدیکہ آری کور اسینر آیا سینر لہوا صاف بولوب بولوت بولغان کون دہ توش وقتی دہ آفتاب نے کورمک لیک دہ شک قیلا سینر لر مو و مشقت چیکا سینر لہوا آیا ہو امصفا بولوب

لے تراخی ارغہ غتار تیلماق و تاخیر قیلماق معنی سیدہ دور ۱۲

بولوت یوق کیچہ ده اولن تورت کیچہ لیک بدیر تابان نے کورمک لیک ده، مشقت چیکا سیز لرمو،
 اول آدم لریوق دیدی لر رسول اللہ دیدیکه سیز لرقیامت کو نے اللہ تعالیٰ نے کورمک لیک ده
 مشقت چیکما س سیز لزانداغ کیم آفتاب و بدر نے کورمک لیکه مشقت چیکما س سیز لر برتچان
 قیامت کو نے بولسه اللہ تعالیٰ ہمہ آدم لر نے محشر غم جمع قیلا دور پس ہر منادی ندا قیلا دور کہ
 ہر امت اوزی نینک دنیا ده معبود اتخا ذ قیلغان نرسہ سینہ تابع بولسون دیب پس خدا نینک غیری
 بت لرغہ و تاش لرغہ عبادت قیلغان لر بارچہ معبود لری بر لرہ جنم غم بیاریلور لر تا آنکہ معبود یگانہ بر
 حق نہ بت ده لبق قیلغان مؤمن لر وفا جر لدن باشقہ پیچ کیم قالمایدور بوحال ده اللہ تعالیٰ اولرغہ
 ایبتا دور سیز لر نیمہ غم اقرب تور سیز لر کرک کیم ہر امت دنیا ده معبود اتخا ذ قیلغان نرسہ سینہ
 تابع بولسون، اولر ایبتا دور ای ربیمیز بزر دنیا ده ایکانیمیز ده مشرک لرغہ تو شولما ی اولردن
 آجر الدوک اولرغہ بغایت محتاج بولوب تور و غلوق اولر بر لر مصاجت قیلما دوق، (حال بوکہ
 اول مشرک لر نینک مال لری بزرغہ نا معلوم ایدی پس بوکون اولر نینک حال خسارت ہستمال
 لرینی معاینہ کوروب توروب بچوک اولرغہ تابع بولور میز دیب) ابوہریرہ روایتیہ پس اولر ایبتا دور
 لر بویر بر نینک مکانیمیز دور تا ربیمیز بزرکا کلگو بچہ پس ہر تچان ربیمیز کلسہ بزر لر نے تا نور سیز
 پس اللہ تعالیٰ اول ہندہ لر تا نوید ورغان صورت ده اولرغہ کیلا دور پس ایبتا دور من سیز لر
 نینک ربینکز دور من، اولر ایبتا دور لر سن بر نینک ربیمیز دور سن، پس انکا تابع بولور لر،
 ابو سعید خدری روایتی ده پس اللہ تعالیٰ ایبتا دور سیز لر ایلہ ربینکیز میانہ سیدہ انہ
 تا نو تا دورغان بر نشانہ و علامت بارمو، اولر ایبتا دور لر ساق بار فیکشف عن ساق پس
 ایش نینک حقیقتے آچیلادور پس دنیا ده اللہ نینک رضا سے اوچون سجدہ قیلغان بندہ لرغہ
 اللہ تعالیٰ سجدہ قیلماق غم افن برادور دنیا ده ریا و نفاق ایلہ سجدہ قیلغان لر نینک پشتمے نے
 تو ز بر طبقہ قیلا دور ہر تچان سجدہ قیلماق نے ایبتا سے ارقا سے ایلہ یقا لا دور، اندن کین
 جنم اوزرہ صراط کو پروکی تورولا دور و شفاعت غم اذن بر یلا دور الحدیث،
 منابو حدیث ده ذکر قیلغان فیاتیمم اللہ دن، و اینچیں فیکشف عن ساق دن تجلی آبی ارادہ
 قیلنہ کافر لر شول تجلی دن محمد دم دور لر دیک مراد اولور، اگر موندہ گے ایبتان رب و کشف ساق
 دن تجلی مراد اولما سے اول حال ده، عن ربهم نے عن کرامتہ ربهم دیک، یا کہ تم نے نراخی اجار غہ
 ویومئذ نے مطلق زمان آخرت غم وہم عن ربهم نے دار المحرورده بولادورغان رویت غم حل
 انیمک لازم بولادور، لیکن فقیر نینک فقیر نینک او شبہ آیت کریمہ مفہومیدن، و حدیث مذکور
 مضمونیدن استنباط قیلغان فہم قاصرانہ م غم کورہ موقوف ده ہم مؤمن لرغہ خاص بر رویت
 بار دور، یو آیت کریمہ شول رویت دن کفار بدکار لر نینک محروم لوغی نے بیلدورادور و شولنکا
 او حشہ لا اقسیم بیوم القیامتہ دا گے قولہ تعالیٰ و جوه یوہئذ ناصرة الی ربہا ناظرہ دن مستفاد

قیلنغان رؤیت موقیہ نینک فہیم دہ موقوف دہ بولا دورغان رؤیت دن عبارت دور اما جنت
دہ بولا دورغان رؤیت قولہ تعالیٰ و زیادہ کبی بعضے آیات قرآنیہ دن استفاد اولمک ایله کتب حدیث
دہ وارد بولغان احادیث صحیحہ لردہ صراحتہ بیان قیلنغان دور والد علم مجزودہ۔

بویارہ دابیان قیلنغان اوشبو سطر لرنے تحریر قیلغان دن کین بر تقریب ایله سیرۃ الحلبیہ نے
مطالعہ قیلماق اتفاق توشته، اندہ معراج واقعہ سے نینک آخری دہ ذکر قیلغان فکر قاصرازم
غہ بعض وجه دن موافق بولغان اوشبو جملہ لرنہ مطالعہ م تصادف قیلدی، اول جملہ لرد دور۔

و اما رؤیتہ عزوجل یوم القیامت فی الموقف فعمامة لكل احد من الخلق الانس والجن من الرجال
والنساء المؤمن والكافر والملائكة جبریل وغیرہ۔
و اما رؤیتہ فی الجنة فقتیل لالتراہ الملائكة و قیل یراہ منہم جبریل خاصہ مرة واحدة و اختلف فی
رؤیتہ النساء من ہذہ الامتہ لہ تعالیٰ الخ۔

مناجلی نینک موقوف دہ رؤیت بار دیب تصیح قیلماقی فقیر نینک حدیث بخاری دن استنباط
قیلغان فہیم غہ تأیید قوی دور، لیکن اینک موقوف داکی رؤیت مؤمن و کافر بار چہ خلق غہ عام
دیگی غہ اشتراک ایتماس من۔ اولاً اوشبو آیت کریمہ مضمونینغہ کورہ کہ کافر اول کون رؤیت پروردگار
دن محبوب دور لرد دور، ثانیاً حدیث شریف مذکور مضمونینغہ چہ کہ اندہ خدا اینک غیری غہ عبادت
قیلغان لردوزخ ساری حیدالکان دن کین مؤمن لرنہ تجلی خاص بولا دور، حتی کہ مؤمن لرد منافق لردن
امتحان آئی ایله امتیاز تا پکان دن کین منظر تجلی بولا دور لرد و سجدہ غہ باش تو یادور لرد دور۔

عبدالبدین مسعود حدیثی دہ بوزیادت بار کیم سو نکرہ مؤمن لرنہ نذا قیلینا دور کہ باش لرد
نیکیز نے کوتاریتک، و اعمالینکیز غہ کورہ نور لرنیکیز نے آینک، بس اولردن بعضی سی غہ تاغ دیک
و بعضے سے غہ اندن تو بان راق و بعضے سینغہ خراباد رختی دیک و بعضے سے غہ اندن کیچیک راق
نور بریلادور، حتی کہ اینک ادناسی نینک آیانی نینک باش بارماقی غہ نور عطا قیلینا دور سو نکرہ صراط
سارے متوجہ بولا دور لرد دیب۔

سو نکرہ فتح الباری دہ کتاب الرقاق دہ حدیث مذکور شحیدہ کور دوم طیبے ایتیپ دور
اوشبو حدیث مضمونینغہ دن رؤیت نے اثبات ایلاب اینک حقیقتی نے بیلک نے الد تعالیٰ غہ
تافشورغان کیشی نینک قولی بے شبہ حق دور و شوزکا اوخشہ اوشبو حدیث داگی قیامتہم اللہ
نے تجلی غہ تفسیر قیلنغان کیشے نینک قولی مو بے شبہ حق دور چونکہ بو حدیث نینک اولی دہ ذکر
قیلنغان قول نبوی بن تضرارون فی رؤیتہ الشمس والقمر بو معنی غہ دلالت قیلادور و سالمیت
دن بعضے لری و اولر نینک عقیدہ سیدہ بولغان بعضے کیشی لرد بو حدیث برلہ بو معنی غہ استدلال
قیلیپ دور لکرہ (منافق لرواہل کتاب نینک بعض لری مؤمن لربیلہ برگہ الد تعالیٰ نے (موقوف دہ)
کور ادور لرد دیب) بو قول غلط دور چونکہ ابو سعید خدری دن روایت قیلنغان حدیث نینک سیاقی دہ

کلیب دور کہ، مؤمن لر سجدہ دن باش لرینی کوتارگان دن کین اللہ تعالیٰ نے کورادور لر وشولین
 وہ آنت رتینا دیدور لر دیب، وپوشرف منافق لرغہ واولر بر لہ ذکر قیلنغان آدم لرغہ واقع بولما لڑ
 واما موقف وہ ہمہ مشترک بولادورغان رؤیہ ایسا اول ملک وغیر نیک صورتی نے کورمک دن
 عبارت دور دیب انتہی۔

پس بوبیان ایله فقیر نینک استنباطیم صحیح اولمک ایله سیرۃ الجلیۃ والکی جملہ نینک منطوقی مضمون
 آیت غہ وحدیث شریف غہ مخالف ایکانے عیان اولدی، یعنی موقف دلکے رؤیت جمیع خلق
 غہ عام ایما سیغنی آشکارا بولدی، مونینک ایله موقف وہ ہم رؤیہ بولمکی ثابت اولخارج، آیت کریمہ
 والکی یومئذ نے یوم قیامت غہ یعنی حساب وجزا اوچون خلایق محشر وہ تورادورغان کون غہ
 تفسیر ایقیب، عن ربهم نے عن رؤیہ رہم غہ تفسیر قیلماق نینک درست یعنی، واندن رؤیہ
 موقف نے ارادہ قیلماق ہم اثبات قیلندی الحمد لہ علی نعمۃ القائہ الفہم الصواب۔

شَمَّ رَأَتْهُمْ لَصَالُوا الْجَحِيمِ ۝ سونکرہ اول مکذیب بدکار لر موقف وہ کرامتہ
 پروردگار دن محبوب بولغاندن کین قات قات یا نیب تورغان اوت غہ کیر گوجی، وانینک شدہ
 عذابی نے چکیغوجی دور لر

یعنی اول خسران مال لر رؤیت اللہ نعمتی دن محروم بولمک ایک نینک او سیغہ داخل جحیم
 اولوب عذاب جسمانی ایله معذب اولور لر تراخی رتبہ غہ دلالت قیلا دورغان تم نے کلتورنگ
 داخل جحیم اولوب انینک شدت عذابی نے چیکمک، رحمتہ وکرامتہ دن ممنوع اولوب خوار لیتق
 چیکمک دن قتیغ یعنی غہ اشارت اوچون دورا زیر کہ حجاب اگر چه عذاب روحانی قبیلہ سیدن
 اولمک ایله عذاب جسمانی دن قتیغ بوسه، لیکن ناردن مجرد نجات تا پیک عذاب روحانی
 دن آسان راق دورا چونکہ عذاب حسی وہ ہر ایک عذاب نینک حاصل اولمک لیکي پوشیدہ ایماں
 دور دیمیش لر شَمَّ یَقَالُ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَكْتُمُونَ ۝

سونکرہ اول مکذیب لرغہ ایتولا دورا اوشبو دور اول عذاب کہ دنیا وہ انے یا لغان دیر ایدینکیر،
 یعنی بعثت وجزا غہ انکار قیلغوجی کافر لر دوزخ کہ کیریب اوت نینک شدت سوزشی نے چیکاندن
 کین بعثت وجزا نے مکذیب قیلغان لری اوچون اولرغہ توبیح و سرزنش قیلیب دوزخ نینک زبانیہ
 لری آیتور لر کہ اوشبو دور اول وعید قیلنغان عذاب کہ سیز لر دنیا وہ ایکانینکیر وہ انے یلغان دیر
 ایدینکیر، الان انے معاینہ قیلدینکیر پس ایددی انے چیکینک دیب

بیتلیل کہ اللہ سبحانہ مطہف قاجر لر نینک مال حال لری نے بیان قیلغاندن کین انینک
 سونکیرہ تطیف دن پاک و مبرک ابرار لر نینک حال لرینی بیان قیلیب ایتادور۔

كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْأَنْبِيَاءِ لَفِي عِلِّيِّينَ ۝ ۱۰۰ ۝ حقا کہ تحقیق بخشی عمل قیلغان
 بندہ لر نینک دفتر اعمال لری البتہ علیین وہ دورا بر نینک نیمہ دن عبارت ایکانینکی و بر نینک

قیدارغ وصف لہو صوف ذات ایکانیکسی سورۃ متقدمہ ذکر قبلیندی؛

وَمَا أَدْرَاكَ مَا عِلْيُونَ ۝ وعلیون نینک قیدارغ نرسہ ایکانے نے ای محمد سنکا
نیمہ نرسہ بیلد وردی؛

کِتَابٌ مَرْقُومٌ يَشْهَدُكَ الْمَعْرُوبُونَ ۝ اول علیون بردیوانے دور کہ اے کورگان
کیشینہ اندہ یخشی لین بارلغی نے بیلد وادورغان علامت لبرلہ علامت قبلیغان دور اول
کتاب غہ قربت کرامتہ ایلہ المدغہ یقین بولغان فرشتہ لگواہ لیت بیور لریاکہ اول کتاب غہ حاضر
بولوب اے ساقلار لری؛

ابن جریر طبری ایبتادور ابرار بربنیک جمعی دور ابرار انداغ آدم لردور کہ المدتعالے نینک
بیورغان فرض لینی ملا قیلماق و حرام قیلغان نرسہ لریدن اجتناب اتیمک ایلہ المدتعالے غہ
اطاعت قیلور لرحن بصری ایبور ایبتیس کہ ابرار انداغ آدم لردور کہ بیج بر نرسہ غہ آزار برسن
حتی ذرہ نے ہم آغریتماس لردیب، انتہی؛

علیون بار اسیدہ مفسر لبر مونچہ قول لربیان قیلیب دور لبرہمہ سی دن آرنجی بودور کیم؛
علیون ملائکہ و صلحاء مکلفین نینک عمل لری دیوان قبلیغان دیوان جامع دور؛ اے علیون
دیمک یا جنت دکی عالی درجہ لرفہ کوتاریلمک غہ سبب بولمکی اوچون دور یاکہ اول تکرمیم و
تعظیم جتیب دن سما سابعہ غہ مشکن کر و بیون غہ کوتاریلمک اے اوچون دور علیون نینک نیمہ
ایکانے درایتہ خلق دائرہ سیدن خارج بولغان اوچون و ما اوریک ما علیون دیب دور؛ سو نکرہ
اے المدتعالے اوزی بیان قیلیب کتاب مرقوم دیب دور؛ یعنی برکتبانی کیم اندہ عملی بتولغان
کیشی نینک سعادت غہ و نعیم دائمی غہ فائز اولمکی غہ دلالت قیلادورغان علامت لبر ل نشان
قبلیغان دور المدتعالے نینک نرسہ دیدہ قربت کرامتہ ایلہ مقرب بولغان فرشتہ لراول دیوان
جامع غہ حاضر بولور لار و اے ساقلار لریاکہ قیامت کونے رؤس اشنادوہ اتینک؛ ایچیدگی
اعمال صالحہ غہ گواہ بولور لری؛

۱۲۵ شیخ محمد عبدہ رحمہ اللہ ایب دور مجرم لار نینک اعمالی بتولادورغان سبحین و ابرار لار نینک اعمالی بتولادورغان
علیون حقیقی نے بیلمک المدغہ خاص نرسہ لاردن دور سبحین و علیتین نجا و ابرار نینک اعمال لارینی المدتعالی
اندہ و دلہ قبلیغان ایکی موجود نرسہ لار دور دیب اعتقاد قیلماق بز لارغہ واجب دور و لیکن اول ایکی سے نینک
حقیقتیدن بحث قیلماق یعنی اولار کاغذ مویا الواح مویا معادن دیگر دن مویا اجسام ایماس ارواح مویا لار
بیلمک بز لارغہ ضرور ایماس دور ایمانیمیز نے کامل قیلماق اوچون اولاردن بحث قیلماق غہ بیج بر حاجت یوتدور
والمدتعالی نے اوز بندہ لارے دن فضل خاصی غہ منظر قبلیغان بندہ لار لرفہ آشکار قیلیب بیلد وادور شور نینک
اوچون یثسدہ المقربون دیب دور کتاب ابرار بار اسیدہ بوصفت نے کلمتور کی تابوصفت (باقی بر ص ۱۲۶)

سُوکَرُہ اللہ تعالیٰ ابرار نینک و فر اعمالی نے بیان قیلخان کین، اول نیکو کار لرنینک محاسن احوالی
نے بیان قیلیب ایٹا دور ان **الْاَبْرَارِ لِنَفِي نَعِيمٍ** لا تحقیق نیکو کار لرنعت لرنحتی
بولغان جنت وہ دور لرن

سُوکَرُہ اللہ تعالیٰ اول ابرار لرفایز بولغان نعیم نینک کیفیت نے اورچ ایش برلہ وصف قیلدی
پس اولغی و صفیدہ دیدی **عَلَى الْأَسْرَائِكِ يَنْظُرُونَ** ط انواع زینت لرایلہ سیز
الیب پردہ لرسالینغان آراستہ تخت لراوستیدہ اول ابرار لرنجنت نینک تور لوک نعمت و
زینت لرینے، واندہ کونکل لری ایبتاگان نرسہ لرغہ نظر قیلور لرن، واینچین دوزخده عذاب چیکم
دہ بولغان دشمن لری حال لرینے ہم نظر قیلور لرن، تخت لراوستینغ سالینغان پردہ لرنحال لطافتی دن
اولرنینک نظر لرینی توسماس

ایکینجی وصفی دہ دیدی **تَعْرِفُ فِي وُجُوهِهِمْ نَضْرَةَ النَّعِيمِ** اول اہل
نعیم بولغان ابرار لرنینک یوز لریدہ نعمت نینک بحت و نورینی، و منعم یق نینک فرحت و
سرورینی کوراسن، یعنی ہر قچان جنت دہ اولرنے کورسانک یوز لریدہ نعمت اہلی ایکانینک لری
نینک اثری نے کوروب اولرنینک نعیم دہ ایکان لیک لرینی بیلاس، یوز لریدہ منعم لیک لرینے
دلالت قیلد دورغان قرینہ لرضحک و استبشار کبی علامت لرنے کوروب، اولرنینک تمام نعمت
دہ ایکانینک لری نہ علم حاصل قیلان، چنانچہ غنی لروتر فہ اہل لری یوز لریدہ کور ولادور

(بقیہ حاشیہ صفحہ ۱۴۵) اول کتاب ابرار نینک امر محقق الثبوت ایکانینکی فہ دلالت قیلسون دیک اوچون دور
یعنی اول غایتہ ثابت دور کیم قرینہ آہی دن اوز لارینے بو مرتبہ دکی ایش لار کشف قیلینغان ذات لار لرنے شہود عیان
ایلہ معاینہ قیلد دور لار کتاب ابرار غہ شہود مقربین دن مقصود بو ذکر قیلینغان معنی بولغاچ والد عالم اور شہو صفت نینک کتاب
ابرار جانی دہ ذکر قیلینب کتاب فجار جانیدہ اینک مثلی ذکر قیلناس یعنی نینک برتری موطا ہر اولور زیراکہ فجار نینک ارواحی
فجور چرکے ایلہ آودہ و پست بولغان جنت دن اللہ تعالیٰ اولار نینک کتابینغ بندہ مقرب لار نے شاہد قیلما یوز لر نفوس عالیہ و
عقول صافیہ دن باشقہ نرسہ یقین بولالماید و رغان غیب غہ مطلع اولمک اول او صبار فجور برلہ آودہ بولغان اولر لرن
چنوک حاصل بولور یعنی لار مقربون دن مراد ملائکہ دیمیش لار بو قولغہ کورہ کتاب ابرار نے بو صنفہ برلہ تخصیص قیلماقی نینک
برتری ظاہر بولما یوز لرنکہ کتاب فجار موکتاب ابرار غہ اوخشہ ملائکہ غہ مشہود دور ۱۲ منہ

ط ارانک ایکہ نینک جمیدور سفینہ وزیندہ قافخانہ غہ قور و لغان سیریرنے ایتور لار مطلقا انگیہ قیلد
دورغان نرسہ نے سرور و منصفہ و فراش کبے یاکہ اوچون قور و لغان قبہ نے یاکہ در ایچرہ ترتیب
قیلینغان عالی تختانے چور لار و اگر اندہ اولماسہ نے حجلہ دیر لار راغب ایٹا دور کرا یکہ سریر نینک اوخشہ
قور و لغان حجلہ دور مجلہ بیت الزفاف دور جمعی حجلہ و مجال دور ۱۲ منہ

سے نضرۃ تازہ یلق و رلیق نعمت و عیش و غنادیا رحمن و رونق و لطافت معنی سے دہ دور ۱۲ منہ۔

قولہ تعریف داگے خطاب خطاب دن نصیبی بار ہر بر کیمسہ غہ متوجہ دورا بو معنی غہ اشعار قبیلغان
جہندن کہ اول ابرار لر نینک آشا نعمت واحکام بخت دن بہرہ مند بولغان لبق لرینی بیلماق بعضی
کیمسہ لرغہ مختص ایماس دورا بلکہ ہر بر کو رگوجی اولر نینک پوزری دن آنا نعمت نے معاینہ قیلا دور۔

اوچونچی وصفہ دہ دیدی کِسْفُون مِّن رَّحِیقٍ مَّخْتُوْمٍ ۝ ختمہ کہ مسک
اول ابرار لر حبت دہ ایچور و لادور لر بر شراب صافی بیخش دن کہ انینک سالینغان قچہ سے نینک
آغزی ہر لانگان دورا و انینک آغزی داکی مری ایفار دورا یا کہ بر شراب صاف دن کہ انینک آخری
بار دورا آخری مسک دورا یعنی ایچہ چیلر نینک آغزیدن تو گانچی سیدہ ایفار ایسی کیلور دنیا
خمری نے ایچکان لر نینک آغزی دن میان بوی کلگان دیک اولر نینک آغزیدن میان بوی
کلماں بلکہ اولر نینک آغزیدن بو شراب نے ایچکان دن کین بوی خوش کیلور۔

بو آیت کریمہ تفسیریدہ مشترک لر بر نیچہ وجہ لر بیان قیلیب دورا لر بر نیچہ وجہ مختوم ہر لانگان معنی
سی دہ دورا بو معنی مجاہد دن و ابن زید دن منقول دورا تقال ایتیب دورا ابرار لرغہ کمال تکریم
دن اول رقیق نینک قچہ لرغہ ہر قبیلغان دورا اندا غکہ اکر ام قیلیب ساقلانا دورغان نرسہ غہ ختم
قیلماق عادتے جاری دور دیب؛

اہام رازی بو بارہ دا ذکر قبیلغان وجہ لر دن او شہو وجہ صواب غہ یقین راق دور دیب دورا
ایکینچی وجہ مختوم نینک معنی سی ختم قبیلغوجی دیک دورا ختامہ آخرہ دیک دورا یعنی اول رقیق نینک
آخری ایفار نینک بوی بر لہ ختم قیلینورا بو معنی ابن عباس دن وقتادہ دن و ضحاک دن منقول
دورا ابو عبیدہ و مشرود و زجاج نینک قول لر سی دورا ابن جریر طبری بو بارہ داکی قول لر دن بر نینک
نزدیمیزدہ صحت غہ یقین راتے بو قول دیب دورا؛

اوچونچے وجہ مختوم مخروج معنی سیدہ (ارالاشقان) ختامہ انینک آرا لاشقان نرسہ
سی دیک دورا بو معنی عبدالمدین مسعود دن و علقمہ دن و مسروق دن منقول دورا یعنی قوشولغان
صاف شراب دن کہ انینک قوشولغان نرسہ سی ایفار دورا دیکان بولور (بو بارہ داکی مفسر لر نینک سوز
لری کشف البیان دہ مسطور دورا) وَ فِیْ ذٰلِكَ فَلْيَتَنَفَّسْ اَلْمَتَنَفَّسُوْنَ ۝
قیر یقیب رغبت قیلغو چیلر پس کرک کیم او شہو رقیق غہ غاصتہ رغبت قیلسون لر۔

تَنَفَّسْ لغت دہ بر نفیس یعنی مرغوب نرسہ غہ ایلکاری راق ظفر یاب اولوب کرم و تفرود
حاصل قیلماق اوچون معارضہ ایلر رغبت قیلیشماق معنی سیدہ دورا گویا اول مرغوب نرسہ نے قول
غہ کلور مک بار سیدہ بر بریدن سبقت قیلماق نے ایستاگان ایکی شخص نینک ہر بر سی اول نرسہ نے
اوزی اوچون گینہ الماق نے خواہلایدور و غیرہ دن لے قیر غانا دورا پس معنی آیت مرغوب و نفیس نے
قول غہ کلور مک غہ قریقیب رغبت قیلغو چیلر کرک کیم اللہ تعالیٰ نینک طاعتی غہ شتاب قیلماق ایلر

لہ شیخ محمد عبده مختوم تفسیریدہ یوقاری قی ایکل وجہ نے بیان قیلیب دورا بس ۱۲ منہ

ایہ خوش بولک لیک دور پس مقرب ز نسیم دن او زگہ نے ایجا پدور لر یعنی وجہ کریم نینک مطالعہ سیدن باشقہ نہ مشغول بولماید و لرکز و اصحاب ہمین نینک شرابے آرا لاشتور و لغان بولور گاہ او ز نینک نظری وجہ کریم نے مطالعہ قیماق غہ بولور و گاہ مخلوقات الہیہ نینک تماشا سی غہ بولور اھ۔

بیلگیل کیم الد سجانہ ابرار نینک آخرت و الی عزت و کرامتی نے وصف قیلخاچ، کینیدن کفار نینک دنیا دہ اول نینک کار لر بر لہ قیلخان زشتت معاملہ سی نے، و اولر نے استنزاء ایلاب، اولردن کولگان لیک

لرینی بیان قیلیب آیتا دور ان الدین اجر مؤا کا نوا من الذین

ا امنوا ایضاً حکون ۵ تحقیق اول کیشیلکہ جرم قیلدی لر یعنی کفر نے اختیار ایتک لیک نینک اوستینخہ مؤمن لر غہ ایمان لری جہتی دن ازار برودی لر، اولردنیا دہ ایکانیک لری دہ مؤمن لر و کولور ایدیلر یعنی اولر نے استنزاء و مسخرہ ایلاب انسان قطاری دہ کورمای تخفیر قیلور ایدی عز انداغ کہ زمانہ مز نینک بعض نادان غافل مغرور اموال فانیہ لری مسکین و بینوا فقیر لر نے، و یا عیال من بیچارہ کبغل لر نے، مسخرہ و استنزاء ایلاب اولر نینک اطوار و معیشتی دن کولور لر۔

وَ اِذَا مَرَدُوا بِمَعْرِفَةِ مَا صَدَقُوا ۵ و ہر قچان اول مؤمن لر اول مشرک لر نینک آلدین

اوتسہ لر یا کہ اول منکر جا حد لر ہر قچان اول مؤمن مج حد لر نینک بری غہ مرو قیلسہ لر اول مدبر لر بر لر لر یعنی کوز لر ی و قاش لر ی بر لہ اشارت قیلشیب، اول مؤمن فقیر لر نے عیب و مسخرہ قیلشور ایدی لر، و اولر نے غیبت قیلیب بر لر لر یعنی ایتا شور ایدیلر کہ اوشبو گروہ اقتادہ لر غہ باقینک کہ او ز لرینی سنج و مشقت غہ سالور لر آخرت و الی مثنوبات نے کوز تو لب لذات و منعمات نے ترک ایتار لر، حالو کہ

بعث و جزا الی جزمی ایما س، و انینک بولوشے غایتدہ بعید و در دیب، و اِذَا انْقَلَبُوا اِلٰی

اهلہم ا نقلابوا فیکمین ۵ و ہر قچان اول مجرم لر مجلس لریدن توروب اوز اہل لر یعنی یا نسہ لر مؤمن لر نینک احوالی نے حکمایہ ایلاب تمسخر قیماق ایلہ اہل لرینی کولور کوجی بولغان حالہ یا نور لر یا ایسہ مؤمن لر نینک غیبتی ایلہ ذوق لانونب صفا لانگان حال دہ یا نور لر۔

وَ اِذَا رَاوْهُمُ قَالُوْا اِنَّ هٰؤُلَاءِ لَصٰلَتُوْنَ ۵ و ہر قچان اول مجرم لر

مؤمن لر نے کورسہ لر ایتور ایدی لر کہ تحقیق اوشبو کیشیلر البتہ اولدن آزگان گمراہ لر دور کیم آتا و با بالری نینک دین قدیمی نے تاشلاب دین جدید غہ داخل بولوب دور لر دیب، یا کہ نسیم ثواب طلبی دہ منتقم نقد و لذت حاضر نے ترک ایتیب دور لر، حالو کہ معلوم ایما س دور کہ آیا اولر کوزر تو تکان ثواب نینک وجودی بار یا یوق دیب، آیتا من کہ زمانہ نینک مغرور دولت بولغان بغض اغینا لر، بیچارہ فقیر آدم لر نے کورسہ لر دنیا دن بہرہ سے یوق یعنی نے انینک گمراہ لیقیدن و دنیا ایشیدہ ہمارتی یوق یعنی دن کورور لر خصوصاً صاعلم طلبیدہ یورگان کیشیلر نے عیب ایتیب حقیر کور اور لر، و او ز لر ی نینک ثروت و سامان و بیاغ و بوستان لر یعنی بنا تو یوب عجب و کبر بر لہ معاملہ قیلا دور لر۔

لے اول معتد ایتم نار کہ نفس لاری یا تلغ غہ عادت لائمشس و تولا لارے دعوت حق نے ایشتمک دن کر پولیش ہمنہ

امام رازی ایتیب دور علما لروایت کریمہ ان الذین اجر مؤمنینک سبب نزولی بار اسیدہ ایک وجہ بیان قلیب دور لڑ برینچی وجہ بوکیم مراد او شبو مجرم لرون ابو جمل ولید بن مغیرہ عاص بن وائل سہمی کبی مشرک لنینک چونک لری دور کیم عمار و صہیب و بلال کیے فقراء مسلمین دن کو لوب اولر نے استنراء قیلور ایڈیلر۔

ایکینچی وجہ بوکیم حضرت علی رضی اللہ عنہ برینچی مسلمان لربلہ ہر جانب غہ کیتیبار ورایدی، منافق لرون اول مؤمن لرنے مسنہ ایلاب کولدیلر و کوز لری ہر لربلہ لربلہ اشارت قیلدی لڑ سوئکہ اول منافق لراوز یاران لری نینک کجایغہ یا لنگان دہ بزر لرو کون اضعف لے کوردوک دیب کولوشتی لڑ پس بوتو غریبہ حضرت علی حضور نبوی غہ تیب کلیدن ایڈگاری بو آیت لرنازل بولدی۔

سوئکہ اللہ سبحانہ اول مجرم لرنیک بو معاملہ لرنے قیلماق غہ بیچ حق لری یوقلیغی لرنے بیان قلیب آیتا دور۔ وَمَا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ حَفِظِينَ ۝ حالبوکہ اول مجرم لراول مؤمن لراوستیغہ ناظر واولرنیک قیلغان ایش لرنی سناپ ساقلاب تور غوچی قیلنپ بیباریلما دی لرتناکہ اولر نینک اعمال و احوالبنی تفقد و تفتیح ایتیکدہ بولغا یلر واولر نے عیب ایتیب گمراہ لیتقہ نسبت برگای لڑ بلکہ اوز نفس لرنی اصلاح ایتیک غہ یعنی اللہ غہ ایمان کلتوروب ایتیک طاعتی لرنے عمل غہ کلتوریک غہ عینہ مأمور دور لرد۔

سوئکہ اللہ تعالیٰ آخرت دہ او شبو معاملہ نینک عکسی کفار غہ یوز کلتور کی نے، یعنی مؤمن لرنشک لرون کولیک لرنی، و بود نیادہ مشرک لرمؤمن لرنہ قیلغان معاملہ قیجہ لری نینک مکافاتے لے کوریک لرنی بیان ایلاب مؤمن لرنہ تسلیمہ بریب آیتا دور۔ فَالْيَوْمَ الَّذِينَ آمَنُوا مِنَ الْكُفَّارِ يَصْطَحُونَ ۝ (دنیا دگی وقت دہ کافر لرمؤمن لرون کولگان ایڈیلر) پس او شبو کون (قیمت کولنے) مؤمن لرا کافر لرون کولور لڑ یعنی مؤمن لرا کافر لرنیک دنیا دگی عزت و کبر دن، و شتعم و ترفہ لریدن سوئکہ اولر نے نوع نوع خوار لیق و عاجز لیق اوراب، و طرفہ طرفہ عذاب و عقوبت لرا حاطہ ایلاب مغلوب و ذلیل لیتقہ قالنان لیق لری لے کورگان چاغدہ کولور لرد۔

علی ایڈیلرک یبظرون ۝ اول حالہ کہ اولر تور لوک زینت لربلہ آرستہ بولغان تخت لراؤتیدہ اول کافر لرحالیتغہ نظر قیلادور لرد یعنی مؤمن لرحنت دہ آرستہ تخت لراوزرہ کافر لرنہ قراب اولرنیک نوع عذاب غہ گرفتار اولوب بر حال شدت اشتمال دہ ایکان لیک لرنی، اول دارالہوائن دگی رسوالیق لرنی کوردب

سلہ اضعف باشی نینک آدی طرفیدہ ساچی یوق آدم لے ایور لار ۱۲ منہ سلہ شیخ محمد عبده قولہ ما رسلوا الایۃ لے الذین اجر مؤمنینک کلامیدن دیب دور یعنی کافر لرا اول داعی حج بولغان مؤمن صادق لار نے کافر لراوزرہ رقیب بولمک اوچون واولر نے خیر غہ دعوت قیلماق اوچون ارسال قیلنما دی لار ویر لار ۱۲ منہ

لے شتعم ناز و نعمت و رفاه و معیشت ایڈ خوشدل اولوب پرورش لار نمک ۱۲ سلہ ترقہ نعمت و سقہ عیش ایڈ دائما حضور و اسائش دہ بولمک ۱۲ سلہ یعنی دشمن لار لرنہ اللہ تعالیٰ نینک برکان جزاسی غہ واولار نینک خوار لیق و رسوالیق چیکمک لارینہ فرایدور لار ۱۲ سلہ ہوان خوار و ذلیل لیق و رسوالیق معنی سی دہ و در ۱۳

کو لا دور لر چونکہ دنیا وہ اور لری نے ہمہ دن بے نیاز چا غلاب کبر و پندار ایله نعیم فانیتمہ مغرور اولوب نعیم باقی نے تکذ
 قیلغان کافر لرنیک مکان عذاب ہ عقوبت چکیب ویل و شہور ایله فریاد قیلغان لری نے، و بربر لرینی بو تو غریبہ لعنت
 قیلیبے شنام قیلیشقان لرینی کوروب کو لا دور لر۔ سو نکرہ اللہ تعالیٰ طرفین مؤمن لرغہ آیتولا دور لر۔ **ثَوَابُ**
الْكَفَّارِ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ○ آیا کافر قیلغان فعل بدل لری نینک مقابلہ تیکش لیک جزا بریدی
 لر و لینی ای مؤمن لر کو رد نیکیز مو کافر لر دنیا وہ سیز لر نے استہزاء و مسخرہ قیلیبہ کو لکان لیک لری نینک بدل دی وہ اللہ تعالیٰ
 اول کافر لرغہ بچوک تیکش لیک جزا لرینی بر دی دیدور۔ بو آیت کریمہ نینک مضمونے دلالت قیلادور کہ مؤمن
 لر نینک آخرت ده کافر لر نینک رسوایق لرینی کوروب کو لک لری اول بدکار لر نینک مؤمن لر دن دنیا وہ کو لکان
 لیک لری نینک جزا سی دور خدا نینک دشمن لری دوستان حق نے غوار کوروب آزار برسم لر بر کو نے کلور کہ اللہ تعالیٰ
 دوست لری نینک انتقامی نے دشمن لریدن آلور و ہم معلوم بولدی کہ صحت و استہزاء و مسخرہ و غیر گناہر جملہ سیدن دور
 انکا عادت لاندگان لر مشرک جرم لر نینک عادتینی اوز لر لغہ آیین قیلغان بولمک ایله اولر کیے انتقام آیینور لر پس
 مؤمن بنده غلام دور کہ موندراغ شیوہ و میمدن اجتناب قیلغای لر خدا نینک اثرنی تو لکان عاجز بنده لرینی و مبتلا
 فقر و ضرورت بولغان فقر اول لرینی بے سرو پا لیت لری و معیشت با بیده یول سیلاس لیت لری جتیدن مسخرہ ایلا با
 اولر نینک احوالی دن کو لکان لری لر چونکہ بر کو نے کلور کہ اولر مشیت آبی ایله نازل دولت و نعمت اولوب اولر استہزاء
 قیلغوی لر دن کو لور لر و اللہ اعلم

سورۃ انشفاق مکہ نازل بولیش آیت لری بکر مہ پیش دور

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ○ إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّت ○ قحان کہ آسمان یار لیسہ
وَ إِذْ نَّتْ لَدَيْهَا ○ اول آسمان پروردگارے نینک امرینی ایشیتکے آسمان نینک یار لیک غہ اللہ تعالیٰ
 نینک ارادہ سے قدرتے تعلق تافکان چلغ ده آسمان اطاعت لیک نامور نینک اوزی نینک امر مطاعی دن توشکان
 امر غہ اطاعت و انقیاد قیلغانی دیک ربی نینک قدرتی نینک تاثیر لری غہ اوعان و انقیاد قیلسہ۔ **وَ حَقَّقَتْ**
وَ اُولَ السَّمَاءِ پَرُورْ دِگَارِی نینک امرینی ایشیتکے غہ و اوزی غہ امر قیلغان ایش غہ بولون سو نوب اطاعت ایلا مکے
لَا یَنْ قِیْلَدِی، یعنی آسمان موسا لر مضموعات الہیہ کی نفس خلقتی ده و حد ذاتی ده ربی نینک امری غہ اطاعت و انقیاد
 ایشیتکے غہ لایق بر اتیدگان زیر کہ آسمان مو اللہ قدر تعالیٰ نینک مر لوبے و مصنوعی بولغان جنت دن ربی نینک امر لغہ
 انقیاد قیلادور و قیدراغ حکم اتیسہ انکابون صونا دور دیک دور

وَ إِذَا الْأَرْضُ صُدَّت ○ و قحان کہ زمین سوز و لسه یعنی اوستیدانگے تلغ لر دو بہ لر و بنال
 قالما ی تیب تو ز قیلنسہ، یا کہ خلایق نینک حساب اوچون تورک لری بہتی دن زیادہ قیلنسہ یکدور چا چا حکم

سورہ ہلاک اولمک ویل و عذاب صبی سیدہ دور ۱۲ مہ۔ سہ شیخ محمد عبده جناب لری قولہ ہن ثواب نے بی نظر دن غہ متعلق قیلادور
 سو نکرہ جملہ استیثنا فیہ ہستفہام تقریری اولمکی مو جہائیز بولور گو با اول مؤمن لار غہ خطاب دور لینی ای مؤمن لار کو رد نیکیز مو اللہ تعالیٰ
 کافر لار غہ اولر نینک عمل لار لغہ موافق بچوک جزا بر دی دیب دور ۱۲ مہ سہ ضحک آدم لار دن کو لکان ۱۲ سہ ہزار آدم لار غہ

برای تکلیف ایستفادہ ہوتی غہ لائق ۱۲ مہ مسخرہ سوز و لسی ۱۲ مہ غر کر یک دناش بر لار اشارہ ایلاک دم تیب قیلغان صبی سیدہ دور ۱۲ مہ

عبدالمدین عمرو دن روایت قلیب دور آیتیب دور کہ قیامت کونے بولسہ یرادیم نے یعنی چرم نے سوزگان
دیک سوزو لادور و خلاص مشرقیلتینیا دور جابردن روایت قیلینغان حدیث ده آیتیب دور زمین چرم سوزولغان بیک
سوزو لادور سونکرہ نی آدم غہ ایک قدی نینک موضعی دن باشقہ یر بولماید و ردیب۔

وَأَلْقَتْ مَا فِيهَا وَتَخَلَّتْ
اول زمین اور ی نینک ایچید کی نرسہ لرنے یعنی خزینہ و دینہ و معادن
دا ولوک لرنے تا شقاری چقاریب تا شلاسه و ایچید کی نرسہ لرن تمام خالی بولسہ حتی کہ ایچیدہ ہیج نرسہ قالما سہ
اوشبو قول الی سورہ زلزلت داکی وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَ نینک نظیری دور یر نینک ایچید کے نرسہ ز نینک
تا شینو چقاریلہ تے حقیقہ امر و اخراج الی ایلہ بولسہ مو بوردہ لرنے یر نینک اور لغہ اسناد قیلماق اسناد مجازی دور۔

وَأَذْنَتْ لِرَبِّهَا وَحُحَّتْ
امریغہ بیون شوفاق غہ لایق قیلندری اذ نینک جوابی مخذوف دور بولسورہ کہ بحیرہ نینک اشالی ده قیامت
علامت لری ذکر قیلستان سورہ تکویر و سورہ انفطار ده وارد بولغان جواب مخاطب لرنہ معلوم ایکانے
جہتیدن جواب نینک ذکر می غہ حاجت تو شمای ترک استیلیمش حاصلے اوشبو علامت لرونو غہ کلکان ده انسان
اوزی نینک تقدیم قیلغان خواه بخشی و خواه میان عملی نے کور دور دیک دور۔ صاحب کشف و کشف نینک
وہمی ہر برترسہ غہ ذاہب اولسون دیک اوچون اذ نینک جوابی خذف قیلنید دور بولیش تہویل باسیرہ اینک
انلغ دور و ہمیش یعنی اوشبو علامت لرونو بولغانده اندلغ احوال دہشت مال و احوال شدت اشتمال انسان غہ
یوز کلتور ادور کہ بیانی دن عبارت قاصد دور دیکان سوز مفهوم اولور (اذ نینک جوابی بابی ده مغتیر لرموندن

باشقہ کوب و جہ لرمو بیان قلیب دور لربارچہ سے کشف البیانہ مسطور دور) یا آیتیبھا الانسان

إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَىٰ رَبِّكَ كَدًّا فَمَا كَانَ يَلْمِزُكَ فِيهِ
قیلماق ایلہ پروردگار نینک سار لغہ سعی قیلنوجی دور سن پس اللہ رب نینک غہ یولو توغوجید و رسن۔

بویات کریمہ تفسیر یدہ ابن جریر طبری آیتیب دور اللہ جل ذکرہ ایبادور ای انسان تحقیق سن رب نینک طغیہ

عمل قیلماق ایلہ عمل قیلنوجی دور سن پس اول عملنیک ایلہ رب نینک غہ ملاقات بولنوجی دور سن عملنیک خواه خیر بولسور

دخواہ شر بولسون اللہ تعالیٰ ایبادور پس کرک کیم قیلغان عملنیک سنی رب نینک سختی دن نجات برادورغان

و رضا سینو تیکوزادورغان عمل لردن بولسون رب نینک سختی غہ سنن دوچار ایبادورغان عمل لردن بولماید

دیب سونکرہ طبرے دبو معنی ابن عباس دن وقتا ده دن و ابن زید دن منقول دور دیب بوبارہ داکل اثر لرنے

ذکر قلیب دور۔ انتہی۔ امام رازی رحمہ اللہ بویات کریمہ تفسیری ده آیتادور اما قولہ یا ایہا الانسان ده ایلی تل

بار اولخی قول بویکیم انذن مراد محمد صلی اللہ علیہ وسلم دور و معنی کلام بودور کیم سے محمد تحقیق سن اللہ تعالیٰ نینک

رسالاتی بندہ لرنہ تیکوزمک ده و بندہ لرنے توغری یول غہ باشلامت ده عمل قیلاس و بوبارہ داکفار دن تیمکان

آزار و ضرر غہ تحمل قیلاس پس سنکا بشارت دور کہ سن رب نینک غہ بے شک ملاقات بولور سن و قیلغان عملنیک

نینک اجری اللہ تعالیٰ نینک قاشیدہ ضلیح بولماید و ایکیخی قول ابن عباس آیتیب دور کہ الانسان دن مراد

آبی بن خلف دور و اینک کدرح ایسکی دن مراد اینک جد و اجہاد ایلاما لید و دنیا نینک طلبی ده و رسول اللہ

آزار تیکوز مک دہ و کفر غہ اصرار قیماق دہ۔ اقرب احتمال بولکہ الانسان جس غہ محمول دور چونکہ بوا احتمال نینک فائدہ
تولوا دہم قولہ تعالیٰ نفا تا من اوتی کتابہ و راء نظره اول جس نینک ایکی نوعی منزلہ سیدہ
دور نوع نینک تمامی انجق جس ایلہ بولا دور انتہی۔

روح البیان دہ ای تبادور الانسان دن مراد مؤمن و کافر و عاصی غہ شامل بولغان جس انساند و پس خطاب ہر
بر مکلف غہ بدل طرفتی ایلہ عام دور بوطریقہ بر لہ یعنی بدل طریقہ سی ایلہ ہر بر مکلف غہ خطاب یک عموم غہ حمل اتیکدن
ابن دور چونکہ طریق مذکور ہر بر مخاطب غہ بعینہ خطاب قیماق غہ کورہ ہر مخاطب لہ یا ایہا الانسان نڈا سے ایلہ نصیص
قیماق مقامی دہ بولا دور کو یا کہ ای فلان و ای فلان دیب آیتولغان بولا دور دیب احد۔

کدر ح لغتدہ ایمگاگ چکیب اوز نفسی او چون سعی و کوشش ایلہ برایش نے قیماق دور اقبال کدر ح فی العمل
کدر ح اذ اسعی و عمل لنفسہ خیر او شراً۔ قولہ الی ربک غہ مضامات تقدیر قیلیب الی لقاء ربک دور کہ مراد
انڈن اولوم دور و قولہ فلاقیمہ داکی ضمیر نے بعض لرب غہ راجع قیلیب دور لڑو بعضے لرب کدر ح غہ راجع قیلیب دور
کہ مراد انڈن عمل دور۔ پس بوبیان قیلنغان تحقیق لرب غہ کورہ سعی آیت بود دور کہ ای انسان تحقیق سن اوز نفسینک
سبح و مشقت غہ سالیب ایمگاگ چکیب خواہ شہ خواہ خیر ایش لرب قیلنوجی دور سن، تار بیک نینک در گاہی غہ یوز
قولنوجی نینک غہ یعنی حیانتیک تو گاکانچ، پس ربینک غہ یوز قنوجید و رسن، یعنی ربینک نینک حکمی غہ یوز قنوجی دور
وانینک حکمی دن سنکا ہیچ قاپا دورغان یوز قنوجی یا کہ اول دنیا دہ سبح و مشقت چکیب قیلنغان علینک غہ یوز قنوجی
دور سن، ہاکی یعنی تحقیق نینک دنیا دہ عمل قیماق قدہ کور گوزگان سعی و کوشش نینک حقیقت دہ آخرت دہ اول اعمال نینک
نینک جزاسی غہ یوز قنوجی سعی قیماق دور پس شک یوق کیم اول جزا غہ یوز قنوجی دور سن، پس سنکا لاد دور
کیم دنیا دہ انداز عمل لرب جد و سعی قیلنغانی سنک سے عقیمی دہ اول عمل لربلاکت غہ تو شورور، ہاکی
سود معاملہ جہتی دن سنی خجالت و رسوالبق غہ دوچار قیلا دور، امام رازی ای تبادور من آیتا من کہ او شہو تفسیر دہ
(یعنی کدر ح نے زمان موت عجب دیکہ) بر نکتہ لطیفہ بار دور، و اول نکتہ لطیفہ بود کیم او شہو آیت تقاضا قیلا دور
کیم انسان او شہو حیاء دنیویدہ اول عمری دن باشلاب آخری غہ سبح و مشقت سعی و کوشش دن کیر پلما دور
انتماء غایت او چون بولغان کلمہ الی کدر ح و مشقت نینک او شہو حیاء فائیدہ نینک تو گاکانچ ایلہ انتہا سیفہ تک لیکنہ
دلالت قیلا دور، وہم او شہو حیاء دنیا دن سونک بولا دورغان حاصل محض سعادت و رحمت ایکا لیکسی سنہ بیلد دور
بوایش عقل نینک قبول قیلا قیمن یراق ایماں دور چونکہ آخرت نینک او شہو دنیا غہ نسبتی، دنیا نینک انانینک
رحمی غہ بولغان نسبتی منزلہ سیدہ دور، پس قیدار غہ کہ جنین تار حم دن جدا بولنوجی مشقت چکیب دور رحم دن
جدا بولنغان کین انینک حالی ایلکار کی حالی غہ نسبت قیلنغان دہ مشقت دقرا لکونوق دن انکا خلاص
لیق دور دیک درست بولا دور، موندہ موشو ندرغ و لسیہ درست بولا دور، پس بیز مؤمن لرادگان دن سونک
حالی بیز شوندرغ بولمک لیکسی نے اسد تعالیٰ نینک فضلیب دن امید قیلا مز، انتہی۔

سونکہ امام رازی آیت دور قولہ تعالیٰ فلاقیمہ داکی ضمیر نے کدر ح غہ راجع قیلیب انڈن مراد عمل دور
دیساک عمل غرض دور عرض باقی قالمایدورغان نرسہ بولغان جہت دن انسان نینک عملی غہ ملاقی بولمک لیکسی

ممتنع دور پس واجب بولدی کہ اندن مراد اول اعمال بولغان نامہ سینہ ملاقات بولنوحی دور دیگامیز بونتا وینے قولہ تعالیٰ فَاَمَّا مَنْ اَوْتِيَ كِتَابًا بِمِثْمِہِ الْاٰیٰتِ تَا کید قیلا دور انتہی۔

فَاَمَّا مَنْ اَوْتِيَ كِتَابًا بِمِثْمِہِ فَسَوْفَ يَحْاسِبُ حِسَابًا لَّيْسَ بِرَاۗءٍ وَّيَنْقَلِبُ اِلٰی اٰہْلِہٖ مَسْرُوۡرًا ۙ پس اما اول کیشیکہ (قیامت کونیدہ) اینیک نامہ اعمالی اونک قولیدن بریلور پس تیز دور کیم اول کیشی بیگیل حساب قیلنماق برہ حساب قیلینور و مقام حساب دن اوزی نینک اہلی طرفیخہ خوش بولوب قایتور یعنی حسابی نینک بیگیل بولغانیخہ و عذاب و عقوبت غہ و چار اولمای بیچ بر مناقشہ و اعتراض سیز آسان کینہہ قولنغانیخہ خورسند بولوب ہاؤم اقرؤ اکتا بیئہ نداسی نے قیلخان حال وہ سعادت طرفیخہ اوزی غہ رفیق بولغان مؤمن برادر بری قاشیخہ یا نور یا کہ جنت وہ المد تعالیٰ مؤمن بندہ لرغہ آمادہ قیلخان نرسہ لرون اوزی نینک اہلی بولغان حور عین غہ قایتور و بندہ لرغہ قیامت کونے اعمالی دن حساب قیلنما غلیق غہ ہیئہ مظاہلہ بولغان محاسبہ لفظی نے اطلاق قیلماق اینیک دچون دور کہ اول المد تعالیٰ طرفیدن بندہ نے گناہ لرغہ اقرار قیلدو ماق و بندہ طرفیدن قیلخان گناہی غہ اقرار قیلماق و نامہ اعمالی وہ یازیلگان نرسہ لرغہ تسلیم قیلماق دن عبارت دور یعنی بندہ اول انکار ایلاب خدا یا فلان محصیت قیلنما دیم بلکہ فلاں طاعت نے قیلدیم دیدور خدا ایتادور فلان محصیت قیلدینک و قیلنخان ہہ عمل لرینک نامہ اعمالینک وہ یازیلغلیق دور دیب، منا خدا برہ بندہ نینک سیدانی محاسبہ بودور۔

ابن جریر طبری فسوف يحاسب حسابا لیسیر التفسیر یہ ایتادور حساب سیر بول طریقہ دور کہ اول بندہ نینک عمل لرغہ نظر قیلینور پس اینیک سیاتے مغفرت قیلینور و کسناقی غہ ثواب بریلور بومعنی حدیث ما ثورہ روایت قیلینب دور چنانچہ حضرت عائشہ رضی المد عنہا دن روایت قیلینب دور ایتیب دور کہ ایشتم کہ رسول المد صلی المد علیہ وسلم نماز وہ ایتور ایدی لر اللہم حاسبنی حسابا لیسیر سور دوم کہ یا رسول المد حساب لیسیر دور دیدیلر کہ حساب لیسیر اول دور کہ بندہ نینک سیاتے قرا پیدور پس لسنہ کیچا دور بدرستیکہ دل کونے حساب وہ مناقشہ قیلنخان کیشی ہلاک بولادو دیب یعنی بندہ غہ عمل لری کورساتیلادور و اینیک عمل لریدن بوطاعت بولومحصیت دیب انکا بیلدور ولادور سوکہ طاعت غہ ثواب بریلوب محصیت دن تجاوز قیلینا دور حساب لیسیر بودور چونکہ حساب لیسیر نصب قیلنخان بندہ غہ شدہ و مناقشہ بوقتور نیمہ اچون مونے قیلدینک دیب عتاب قیلنما دیدور و اندن عذر و حجت طلب ایتیلما دیدور چنان کہ اندن عذر و حجت طلب قیلینسہ اول عذر و حجت تا پالمای رسوا بولادور۔

صحیح بخاری وہ کتاب الرقاق وہ باب من نوقش الحساب عذب وہ حضرت عائشہ دن روایت قیلیب دور حضرت عائشہ دیب دور رسول المد صلی المد علیہ وسلم دیدی کہ قیامت کونے بیچ بر کیمسہ محاسب قیلنما دیدور مگر کہ او کیمسہ ہلاک بولادور (یعنی دوزخہ عذاب قیلینا دور) پس من ایتیم کہ یا رسول المد آیا المد تعالیٰ ایتما دیو کہ فَاَمَّا مَنْ اَوْتِيَ كِتَابًا بِمِثْمِہِ فَسَوْفَ يَحْاسِبُ حِسَابًا لَّيْسَ بِرَاۗءٍ رسول المد دیدی کہ اول عرض دور لریشی بندہ نینک عملی لسنہ اظہار اینیک دور پس بندہ غہ قیلنخان تفسیری کورگوز ولادور سوکہ اول التفسیر نے اندن کیچا دور) و بیچ کیمسہ قیامت کونے حساب وہ مناقشہ قیلنما دیدور مگر کہ اول عذاب قیلنور بوجہ حدیث نے بخاری

متعدد موضع لردہ متعدد طرق لرايد ذکر قبليب دور و ابن جرير طبری ہم بوحديث نے روایات متعددہ ایلہ تفسیر یہ
 کلتور و ب دور حاصل ہو کہ حدیث شریف داکي مؤمن بندہ نینک عمل لری اللہ تعالیٰ نینک جنابینہ عن قبلینا قی
 بو معنی دن تجارت دور کہ بندہ نینک قبلیخان عمل لری موقوف وہ اظہار قبلیتا دور تا آنکہ اللہ تعالیٰ بندہ نینک قبلیخان
 ایش لری نے دنیا دہ متر ایتیب آخر تہ اول ایش لری غفو قبلیخان بندہ بلیب اللہ کریم نینک اوزی حقیقہ قبلیخان
 احسان عظیمی نے تا نوغای اول کونے حساب دہ نقیر و قطیر بنی قویماي استقصا قبلیخان مستحق عذاب ایکان
 لیک غ تار تا دور

وَأَمَّا مَنْ أَوَّكَيْتَهُ وَرَأَىٰ ظَهْرَهُ ۖ فَسَوْفَ يَدْعُوا ثُبُورًا ۖ وَيَصْطَلِي
 مَسَاجِدًا ۖ وَآوَىٰ إِلَىٰ كَيْسِكُمْ أَتَيْنِكُمْ أَنْتُمْ بِلَدِّكُمْ فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ ۚ إِنَّكَ أَتَيْنَاكَ
 بِالْبَلَاءِ لِكَيْ لَا تُعْجِبَ رَبُّكَ بِمَن يُؤْمِنُ ۚ إِنَّكَ أَتَيْنَاكَ بِالْبَلَاءِ لِكَيْ لَا تُعْجِبَ رَبُّكَ بِمَن يُؤْمِنُ ۚ إِنَّكَ أَتَيْنَاكَ
 بِالْبَلَاءِ لِكَيْ لَا تُعْجِبَ رَبُّكَ بِمَن يُؤْمِنُ ۚ إِنَّكَ أَتَيْنَاكَ بِالْبَلَاءِ لِكَيْ لَا تُعْجِبَ رَبُّكَ بِمَن يُؤْمِنُ ۚ

ہلاک لیت یو قچقیر و و اثورہ دیب فریاد قبیلور یعنی ای مینک ہلاکیم کیل دیر وقت تیخ قیر دور و لغان اوت غہ
 کیرب انینک سوزشی نینک الکی نے چیکور اول کیشی نامہ اعمالی اونک طرفین کلما گاج اوزی نینک اصحاب
 نار دن ایکانیک نے بلیب و اثورہ دیب فریاد قبیلور یعنی بوسوایق نے کورگو نچہ کاشکے اولوب ہلاک بسام
 ایدی دیب ہلاک لیت نے قچقیر و اول نامہ سے ارقاسی دن کلکان شقاوت مال نینک و اثورہ دیب
 قچقیر کی بسورہ کریمہ دہ دوزخہ کیر لیدن ایگاری بولکی ذکر قبلیب دور چنانچہ سوکید کی ویصلی سعیر ابو موسیٰ
 تصریح قبلا دور حالبو کہ سورہ فرقان داکے آیه کریمہ وَاذْأ الْقَوَّامُ هَامًا كَانَا ضَبِقًا صَقْرًا نَبِيًّا دَعَا هَمَّكَ
 ثُبُورًا دوزخی لرنینک جنہم غہ کیر گاندن کیں و اثورہ دیب فریاد قبلیخان لرنیہ دلالت قبلا دور (آیت مذکورہ
 نینک معنی سی دہر قحان اول کافر قول لری بیان لرنیہ باغلا نینب اول جہنم دن تار بر جای غہ تاشلان لری
 شو لجای دہ اول ہلاکت نے اوز لرنیہ قچقیر و لرنیہ حقیقت دہ او شبوا کی قول الہی اور تاسیدہ تیج بر مخالفت و مشا
 یوقتور انینک او چونکہ بویکی آیت اور تاسی نے جمع قبلیخان ممکن دور بو طریقہ داکي دوزخی لراول دہ و آخر دہ و
 دیب فریاد قبیلور لرنیہ بلکہ دامن اول نینک حال لری و او پلاہ و اثورہ دیب اولوز با آنکہ او نینک مطلق جمع او چون
 بولوب ترتیب او چون ایما سیکی ارباب علم و فضل غہ مخفی ایما س دور۔

اول شقاوت مال نینک نامہ سے نینک آرقہ طرفین بریما کی نینک طریقہ سی نے ابن جریر طبری بو طریقہ دہ
 بیان قبلیب دور کہ اول کیشی نینک اونک قولی گردنیغہ باغلا نور و چپ قولی آرقہ طرفینہ قبلیبور (نعوذ باللہ) پس
 چپ قولی بر لہ آرقہ طرفین نامہ سینی آور شو لجت دن اللہ تعالیٰ اول گروہ نے کلما نامہ لری چپ قول لرنیہ
 بر بلا دور دیب و صفت قبلیب دور و گاہا اول نینک نامہ لری آرقہ طرف لریین بر بلا دور دیب اھ۔
 پس شیخ المفسرین طبری رحمہ اللہ نینک بیانغہ قراغاندہ بو آیت کریمہ بر لہ الحاقہ داکي آیت اور تاسی و اینج بر
 مشافہہ و مخالفت بولما یور یا کہ اہل تجور دن بعضے سے نینک نامہ سے شمالی دن بعضی سی نینک نامہ سی آرتا
 طرفین بر بلا دورغان بولسہ مو احتمال انداخ کہ امام رازی رحمہ اللہ ایتیب دور۔

سے شیخ محمد عبد رحمہ اللہ بو آیت کریمہ لار تفسیر یہ تفصیل ایلہ بر مو نچہ سوز قبلیخان سوک ایما دور پس نامہ اعمال نے اونک قوس
 دن یا چپ دن یا آرقہ دن بر یک اول روز شدہ پروزدہ اول بندہ نینک اور اعمالی و مطلع بولغان حالتے غہ تصویر و تشیل دور

سو نکرہ اللہ تعالیٰ مذکور شقاوت نال نہ آخرت وہ موندغ خسارت لیک بر حال رو بر کی نینک عنتی نے بیان قلیب ایتمادو
 اِنَّكَ كَانَتْ فِيْ اَهْلِهَا مَسْرُوْرًا ۝ تحقیق اول کیسے دنیاہ اور اہل و عشیرت لری ایچیدہ مسرور شدہ
 و خورسند ایدی یعنی مال قانی و جاہ ناپا پیداری غمہ نازش قلیب شادمان و نعمت بے بقافہ مغرور اولوب، مضمون
 دن غافل ایدی اندرغ کہ حیاة دنیا غمہ کو شکل بریب مسراپ مغرور لوق وہ عمر او تکورگان ناجا ز نینک عادت نجینہ لریو
 کہ کو شکل لریغہ اصلا آخرت ایش لری خطور قلیما پیدور۔ و عواقب نے ہرگز تفکر قلیما پیدور لوز حاصل کہ کافر دنیاہ آخرت
 غمی دن فارغ بولوز و انینک کو نکلیدہ آخرت غمیدن غفلت غمسا لادورغان مزار بولوز شو نینک اوچون اول
 آخرت وہ اور ولما س غم بر لہ جزا بریلوز و مؤمن نینک کو شکل آخرت ایش لری دن غافل بولماس، اول ہر چند دنیاہ
 موجب مسرور بولغان نعمت لرا چکر بولمس ہم نینک کو نکلیدہ عاقبت نینک اندیشہ سے بہتی دن برنا کجہ بولوز
 بنا برین مؤمن غم عقبی وہ سرور دائمی بر لہ جزا بریلوز

بواہت کریمہ مضمونیدہ اشارت بار دور دنیا نینک خورسند لیکے آخرت وہ غمگین کلکتوروز و بود دنیاہ حزین بولوب
 آخرت ایشیدہ متفکر بولغان کیشی نینک حالے انینک عکسی بر لہ بولوز یعنی اندرغ کیشی آخرت وہ سرور دائمی غم
 اولاقور، مہنی غمہ بولغان فرح (خوشلوق) اولور کہ بطرف ترقہ دن حاصل بولغانی، اما قصافہ راضی بولمک لیک
 دن، و بعض کمالات و فضائل نفسیہ حصولیدن تیشکان فرح مہنی ایماس دور چنانچہ اللہ تعالیٰ آیتیب دور
 قُلْ يَفْضَلُ اللهُ وَاَبْرَحْتُمْ فَبَدَّلْتُ فَلْيَخْرُجُوْا اَنْتُمْ اِیْ مُحَمَّدٍ اَللّٰهُ نَبِيُّكُمْ فَفَضَّلْتُ وِجْمَتِيْ بِرَأْسِ مَوْمِنٍ
 مشول نازل قیلغان قرآن بر لہ و الناعمل قلیماق بر لہ خورسند بولسین لہ۔

سو نکرہ اللہ سبحانہ اول شقی نینک دنیا دلی سروری نینک وہی نے بیان قلیب ایتمادور اِنَّكَ ظَلَمْتَ اَنْ
 لَنْ يَخُوْرَكَ ۝ تحقیق اول شقی نینک قیلدی کہ قیامت قائم بولوب اول قیلغان اعمالی نینک جزا سے لے کرک
 اوچون اللہ تعالیٰ نینک حکمی غمہ جزا و محاسبہ قائمایدور یعنی انینک دنیاہ اہل و عشیرتی ایچیدہ مسرور بولوب
 بے غم معیشت قلیماقی بعث و نشور انینک نزدیکہ محقق ایماس لیکے جہنم دن دور
 امام رازی بخور تفسیر بدہ یکی نوع معنی نے نقل قلیب دور برنجی اَنْ لَنْ يَخُوْرَكَ اَنْ لَنْ يَخُوْرَكَ دیک دور

(بقیہ حاشیہ ۱۵۵) پس آدم اردن بونہی ہی غم علی آپلیسہ نیمہ ایکانیکے کو روز ولسہ اول کشتہ چہ سے بناشت ایہ آپلیب خورسند لیک
 قیلور نامہ نے اولک دن آلمک موندن عبادت دور آدم لاردن بعضے سے نینک اعمالی اوزینہ کو روز و لگاندہ چہ سے ہی تور توب اول عمل لار نے کو رکدن
 یوزینی چور بوارقہ سینہ اویرور کاشی اول عمل لار آپلیما سے ایدی وہ تہی قیلور نامہ نے جب دن آلمک یا لرتہ طرف دن آلمک موندن عبادت دور
 بوسیان ایلیکی آیت نینک اوزنا سے متفق اولور شمال و در لار لار ایسی شرح قلیماق بارہینہ کتاب اللہ لایق ایماس بمعنی نے اختراع انینک
 حاجت بونشور اندرغ کہ مفسر لاردن تولا سے بوش وہ جاری اولیش لار انتہی ۱۲ منہ
 لہ بطرف کشتہ نینک نعمت و مالی فراوان بولمک ایلیاے حمل قیلا آہ مست و در بوش و حیران اولمک معنی سید دور کہ نودولت لار نینک و اقبال و سامان
 پیمئی دن مست بولغان غافل لار نینک شوہ ہی دور ۱۲ ترقہ دایما حضور و اسائنش و عیش وہ بولمک دور ۱۲ منہ
 لہ شیخ محمد عبدہ آید کریمہ انہ فن ان لوق بخور تفسیر بدہ باقیب دور پو آیتدہ او شو معنی غمہ شہادت بار دور کریمہ اعمالی وہ شوات و ہما و نفسا یہ ہی غمسخ
 بولغان کیشی لار لاری محاسبہ اعمال اوچون درگا و رب العالمین غمہ قیامت لاریجی جزم قلیماق نیردہ اسے نکان قیلوجی مو ایماس دور لار
 بکر اول لار نینک نزدیکہ لار لاریجی اول امتداد دور کریمہ اول محاسبہ قیلماق لار کہ اللہ تعالیٰ کتاب کریمیدہ اخبار قیلغان و درغہ خلافت لوق قیلور مناو
 مغرور اولوز ہرچیز و معصیت نے از کتاب ایمکان چافغہ یوم جزا نے یاواتیمک نے اور دورغان پس بوگر وہ لار اگر چہ اللہ و انینک وعدہ
 و وعیدہ ایما کاشی کاتیک لاریجی غمہ قیلماق لار لاریجی اول لاریجی بوق برسوز نے یش لاریدہ ایتمادور لار و انینک و بالمد و انما
 عس و عس منک بولوز دور ۱۲ منہ

ایکبھی فقال دن نقل قلیب دور کہ آیتیب دور خور نینک معنی سی بر کیمتہ نینک اول دکی احوالی نینک خلا فیغہ مرجع
 قیلماقی دور اولفی معنی غہ کورہ معنی آیت اول کافر آخرت غہ قاتماق نے یعنی مبعوث بولمکنے گمان قیلمایدور
 دیکان بولور ایکنی معنی غہ کورہ اول کافر اوزی نینک دنیا دکی معنی و سرور ایله بولغان احوالی نینک خلا فیغہ
 قاتماق نے گمان قیلمایدور دیکان بولور المد سچا نہ اول کافر نینک اول کفر نینک اول کفر نینک اول کفر نینک اول کفر نینک
 آری اول کافر اوزی تریبہ قیلخان ربی نینک درگاہینہ البتہ قاتما دور و قیلخان عملی غہ کورہ حساب قیلنپ
 جزا کور اور ایش اول کافر گمان قیلخان نینک ایما س دور ایکنی معنی غہ کورہ آری البتہ المد قدیر اول کافر نینک
 دنیا دکی سروری نے تو گمانس غم غہ و معنی نے انتہا سے یوق نرایں بولماس بلا غہ مبدل قیلور دیمک دور

وانینک آخرت غہ قاتما ریلیب حساب و جزا قیلماقی غہ علت بیان قلیب آیتا دور ان رَبَّكَ كَانِ
 بِهٖ بِصِيْرًا تحقیق اول مبعوث بولماین دیب گمان قیلنچی کیشے نینک ربی، انے وانینک قیلخان
 ایش لرینی ہمیشہ کور گوجی بولدی یعنی اول کافر نے یوق دن بار قلیب یر اتقان و نطفہ لبق حالی دن باشلاب
 تا آخر عمری غہ ایشک حالی غہ کورہ انواع تریبہ برلہ تریبہ قیلخان پروردگاری انینک دنیا دہ قیلخان جمیع
 عمل لرینی و دنیا دن کیتکاندن کین آخرت دہ انینک مالی نیمہ بولوشی نے کور گوجی و بیگوجی دور پس بوندلغ
 بولناج البتہ انے کور دن تور غوزوب حساب و جزا قیلماقی بیج چارہ یوقور چونکہ اول پروردگار حکیم نینک
 حکمتی دہ بندہ لر نے سورہ اعمالیغہ کورہ معاقب قیلماقی انے مصل قویماق روا ایما س دور قوله تعالیٰ ان ربکم کان
 بہ بصیرا دہ جمیع مکلف لر نے ہمہ معاصی دن زجر اتیمک بار دور۔

سو نگرہ المد تعالیٰ بندہ لر نینک دنیا دہ خلقت دہ و معیشت دہ و سائر احوال دہ دائما بر حال دن بر حال غہ
 یونکالیب تور گانیدیک اول گاندن سو نگر ہم تادار القرار غہ بار غونچہ بر حال دن بر حال غہ تور نکالیب تور کی غہ قسم

قیلپ آیتا دور قلہ اقسو بالشقق و الیل و ما وسعہ و القمر اذا
 الشفق پس قسم قیلما من غروب شمس دن کین کناہہ فلک دہ ظاہر بولغان شفق برلہ و ہم قسم قیلما
 کچہ برلہ و کچہ جمیع آیتیب اوزا کچہ انجان نرسہ لر برلہ و ہم آری برلہ قسم قیلما من قیان کہ اول آری تو یوب کمالی
 یتیب بذر بولسہ بیگیل کیم المد سچا نہ بویردہ اورچ نرسہ برلہ قسم قیلپ دور۔ اولی شفق برلہ شفق شمس
 نینک غریبے دن سو نگر افق دہ قانغان اثر باقی ایکانینہ علما ارتفاق قلیب دور لر سو نگرہ شفق دن مراد
 کناہہ آسمان دہ پیدا بولغان قیزیل لبق ایکانینی دلیل جہتی دن ترجیح آیتیب دور لر۔ ایکبھی کچہ برلہ کچہ

لے شیخ محمد عبده رحمہ اللہ آیتیب دور بصر بر نرسہ نینک نشاہی و غایہ سی لے تمام نینک دن عبارت دور و نوع السائتہ علم دہ و اسرار
 کائنات و دقائق موجودات بار سیدہ اشہ فہم لے ارسال ایتمکہ بر حد معیش دہ تو خدا مایدور خان عقل نے ہمہ قیلماقی ایلہ انے
 نہایتے یوق کمال غہ مستعد قلیب یر اتقان ذات حکیم تعالیٰ اول انسان نینک غایتی انسان نینک بہتدوی عطا قیلخان وانینک
 امدادی پر یما گمان ساز حیوانات غایتے ہی بولمک یک او چون اتان نے اوشبہ نشاہہ رفیہ ایله پیدا قیلما بدور بلکہ اول ذات حکیم نینک
 حکمتے اوشبہ خلق عظیم تو غریبیدہ مونسے قصدا حکم قیللا دور کیم اوشبہ حیاء دن کین انینک او چون بر حیاء دیگرے قیلماقی کہ اندہ اول
 انسان نینک عملی فرہ بر گامی دانینک کمالی اندہ تمام بر یلگامی دگر اول ذات حکیم انسان غہ عطا قیلخان اوشبہ مواہب لارینی
 عطا قیلخان اوشبہ مواہب لارینی عطا قلیب سو نگرہ انے محل ترک آیتیب اول ایش البتہ بصر و حکمت دن غالی بلکہ عدل و انصاف
 دن یراق بولمک لیکہ و شہو یوقور متا بر نینک بولیلخان تفسیر میں لسنی کلام غہ ایک لایق تفسیر دور اتہی ۱۲

جمع قیلغان نرسہ لر برلہ قسم قیلیب دور کچہ جمع قیلیب ایچغہ آغان نرسہ لر دن مراد کچہ دہ اوزر کانیغہ پناہ آلا دورغان دواب و حشرات و ہواقم و سبلع کبی نرسہ لر وہم کچہ دہ مکانیدن حرکت قیلیب تو زغالادورغان مخلوق و کچہ دہ آسمان دہ طاہر بولادورغان نجوم لر دور او شہو اشیا لر بارچہ سے کچہ نینک ایچہ دہ جمع بولغان جہتدن آیت کریمہ او شہو اشیا لر بارچہ سے غہ اشارت احتمالی بولغاچ گویا اللہ تعالیٰ جمیع مخلوقاتے برلہ قسم قیلغان بولادور زیرا کہ کچہ نینک قرانگولوغی تاغ لر دور یا لر ودخت لر و حیوان لر ہر سینی اوراب اوزر ایچغہ آلا دور پس کچہ بول اشیا لر نینک بارچہ سی نے جمع قیلدی دیک بے شبہ درست اولور او چونچے بڈر کامل بولغان آئی برلہ قسم قیلیب اللہ سبحانہ نینک بوز نرسہ لر برلہ قسم قیلماقے نینک او چون دور کہ بوشیا لر نینک ہر بری دہ بر حال دن نینہ بر حال غہ نینک لیک بار دور پس قسم بر مفسم علیہما نہ سیدہ مناسبت بار دور یعنی اللہ تعالیٰ خلق نینک اتوالی تغیر و تحول دہ بولک لیکغہ انکا مناسبتے بار افلاک و عناصر دہ واقع بولغان تغیرات برلہ قسم قیلیب دور چونکہ شبہ یوق کیم شفق اوزی دن ایلگاریدہ بولغان کوندوز نینک روشنائیغہ غہ اوزریدن سوگرہ بولادورغان کچہ نینک قرانگولوغی غہ مخالف تغیر غہ معرض بولغان بر حالت دور و کچہ ہم نور دن سو نک ظلمت سدوئی غہ دلالت قیلادورغان بر حالت متغیرہ دور وہم اوزر ایچغہ آغان حیوانات لر نینک احوالی بیدار یقعدن اولیقو غہ و انتشار و حرکت دن اجتماع و سکونت غہ و سکون دن سو نک حرکت غہ و اختفادن ظہور غہ یونکا لکی غہ دلالت قیلادور حاصل بولکیم اوش و قسم قیلینغان اشیا لر نینک ہر بری اللہ تعالیٰ نینک وجودی غہ و ہر ایش غہ قادر ایکان لکی غہ دلالت قیلادور غان نشانیہ قدرت دور لر مثلاً شفق مذکور آیات قدرت دن ایکی آیت غہ متضمن دور بری کوندوز نینک ادباری وینہ بری کچہ نینک یوز کلتور کی دور چونکہ کچہ کوندوز نینک بری ادبار قیلیب نینہ بری نینک اوزر نیغہ خلف بولادور و عالم خلقی نینک مصالحی او چون ہر اکی سے ہر بری نینک عقیدن ظہور غہ کیلادور پس بوجہتدن کوندوز نینک کی نینک لکی بر آیت و کچہ نینک کلک لکی بر آیت و اکی سے نینک ہر بری نینک عقیدن بے درنگ ظاہر اولکی بر آیت و بولایکے سے نینک اوزر سیغہ کچہ نینک اوزی بر آیت و کچہ ایچغہ جمع قیلغان نرسہ لر بر آیت مناسکچہ کوندوز نینک وجودی و اولر نینک متضمن بولغان نرسہ لر ہر بری اللہ تعالیٰ نینک وجودی غہ و قدرتیغہ دلالت قیلادور غان آیت لر دور و ایچینس ہلال نینک اوزی بر آیت و ہر کچہ نینک زیادہ غہ یوز قویوب نوری تو لک غہ باشلا کی بر آیت سوگرہ نینک نقصان غہ یوز کلتور کی بر آیت دور و بولواست لار و بولار نینک امثالی بولغان نشانیہ صنع لار بارچہ سی اللہ تعالیٰ نینک ربوبیتی غہ دلالت قیلادورغان علامت لار دور کچہ کوندوز نینک اقبال و ادباری بندہ لار نینک عبرت آلا قلا رسی او چون نینک اولوغ و لنینک ظاہر آیت لار دین بولغانی او چون اللہ تعالیٰ بیل اقبال ایلاب ہمارا و بار قیلغان وقت و انما مغرب ادا سے ایلہ بندہ لر غہ شو ندرغ اولوغ علامت نے خلق ایزکان رب لریتی ذکر ایتک نے شرع ایلاب دور اندرغ کیل ادبار ایلاب ہمارا اقبال قیلغان وقت دہ نماز فجر ادا سے ایلہ موجود یگانہ لر ی بولغان رب قدر لرینی ذکر ایتک نے اولر غہ شرع قیلیب دور چونکہ اوشہو ذکر قیلینغان ایکی وقت نینک ہر بری یوز کلتور کان چل غہ اللہ تعالیٰ اوزر مخلوق قایدن مشیت ربانیت سے خلق تارکانے کے پیدا قیلیب خواہا گا تہی منتشر قیلادور چنانچہ کچہ اقبال قیلغان وقت دہ اولر غہ شیطا

قوز غاب کوندوز قبال قیلخان ده اردلج انسانی سے قوز غاب دور پس اوشو یا ینک و قوز غابک ہربری عالم
 اوز اثری نے پیدا قیلا دور بنا برین الدتعالی اوشو ایکی وقت ده اوشو ایکی نماز نے بندہ لرغیہ فرض قلیب دور
 مونیک اوز سینہ اوشو ہربری متقاب کلا دور غان نشائہ قدرت بولغان کیچہ و کوندوز نینک اوزیدہ و اولرنینک
 ہربری دن اوز ولکی وینہ بری نینک انکا متصل بولمک لیکیدہ ایکی سے نینک حال لری ہربریہ متنصاف و مختلف
 دور و بولرنینک حال لری شو ندانغ ہربریہ مختلف یونکا ملک ده بولغان ده حیوان لرہم ہر حال دن ہر حال غہ انتقال
 قیلاق وہ ہر حکم دن ینہ ہر حکم غہ یونکا ملک ده بولور لر بولایش لر بارچہ سی ہربری کیچہ و کوندوز ده صالح قدر نینک اوز
 بندہ لرغیہ مبد او معاد کون لرینی کور ساٹک لیکیدہ دلیل و اشارت دور گویا یوقا ریدہ ذکر قیلخان ایکی وقت ہر
 کون جزیان ایتمک ده بولغان ہربری کون گویا مبد او معاد نینک ایکی کونی دور ہربری کون حیوان و نبات غہ مبد او
 و معاد و زمان عالم غہ ہم مبد او معاد دور انداغ کہ الدتعالی ایتا دور اولمہ ییر و کیف یبندی اللہ الخلق
 شَعْرٌ يُجِیذُ ۛ اِنَّ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ یَسِیْرٌ ۛ کذا قال ابن القیم الجوزی فی الاتقان۔ سو نکرہ الدتعالی مذکور نرسہ
 برہ قیلخان قسمی آرقاسی دن مقسم علیہ نے ذکر قلیب دیدی کہ کتربکن طباق عن طبق ۛ اہتہ
 ای انسان لر سیز لر ہر حال دن سو نکرہ ہر باشقہ حال غہ یو لو قور سیز لر۔

بواہت کریمہ بار سیدہ مفسر لر برنیچہ احتمال لر نے بیان قلیب دور لر اوز نینک بارچہ سے کشف البیان ده بتفصیل
 مسطور دور بز بوریہ مذکور مفسر لر تاویل لری نینک جملہ سیدن اوشو ترجمہ ده تحریر قیلخان تاویل نے اختیار قیلخان
 یعنی انسان نینک ہر حال دن ینہ ہر حال غہ دوچار اولکی دیکان احتمال نے ترجیح قیلخان ایتک اوچون کہ یو
 قاری وہ الدتعالی انسان غہ خطاب ایلاب دیدیکہ ای انسان سن بے شبہ بو دنیاہ ایرگاگ چکیب خواہیختہ
 و خواہیمان عمل لر نے قیلخان دور سن تار نینک نینک و رگاہی غہ بار گونچہ پس رینک نینک در گاہی غہ بار
 غانینکرہ اول ایرگاگ چکیب قیلخان عینک جز سے غہ یو قور سیز دور سن سو نکرہ دیدی کہ پس نامہ اعمال ایتک
 طرفین بریلگان کیشے تیز نیگیل حساب قلیب مقام حساب دن مسرور بولوب اہلی غہ یا نادور و اما نامہ اعمالی
 آرقاسیدن بریلگان کیشے اوز یہ ہلاکت نے ایستاپ نار سوزان غہ گیر اور دیب سو نکرہ بعث و حشر نے
 تکدیب ایتکان و حساب و جزائشی نے استبعاد ایلاگان مشکور غہ تہدید شدید ایتک و مؤمن لر غہ و عباد کید ایلاک
 اوچون خیرینی قسم برہ تا کید قیلخان سے پس عالم ده تغیر و تنقل غہ معرض و عجائب صنع غہ نشأ و محل بولمک
 لیک ایلہ دلائل قدرہ دن بولغان ایشیا لر برہ قسم قلیب گویا دیدی کہ ای انسان لر اوشو سورہ اولی
 و اکی حوادث لر وقوعہ کلب، محاسبہ و مجازاہ اوچون قیامت محفل قور و لغان ده انسان لر دنیاہ قیلخان
 عمل لری نینک جز سے غہ یو لو قور نے دانہ بعض سعادت یار بندہ لر نامہ لرینی اونک طرفین آیب
 نیگیل حساب قلیب مسرور بولوب یا نا کیتی و بعض شقاوت شعار لر نامہ لرینی ارقہ لری دن آیب اوز
 لرغیہ ہلاکت تیلاب داخل سیر اوروب مقبور بولمک کینہ استبعاد قیلخانک لر من بو خبر تحقیق وہ ہر حال دن
 ہر حال غہ یونکا ملک و ہر کون محل تغیر و تنقل اولمک ایلا مینتک قدر تیم غہ دلالت قیلا دور غان و سیز
 لرغہ ہمیشہ محسوس بولوب تورکان شفق برہ و کیچہ برہ و کیچہ نینک ایچنیہ جمع قیلخان نرسہ لر برہ و بدر کل

ایله قسم قیامت، بو معنی غمکه البتہ سیزان لر بر حال دن کین بر حال دیگر غم یولو قور سیز لر قیدارغ کور عالم
 اتانینک صلیبی دن اتانینک رحیمه یو تکالیب انده نطفه لیتدن علقه لیق غم مضغه لیتقغ، او یرو لو ب انسانلق
 صورتیخه کلیب روح و میده قیلینب مده معلومه رحیم ده تور گاندن سونک، تادار دنیا غم حقیقو نیچه بر حال دن
 ینه بر حال غم یو تکالیب ده بولور سیز و دار دنیا غم حقیقاندن کین، تا اجل مستمی قیاب عالم فانیدن کیتکونچ تور
 لوک تور لوک احوال و اطوار غم یولو قور سیز، شوه لکا او خسته بودار دنیا دن حقیقاندن کین بر رخ و محشرده تادار القرا
 ده، یعنی جنت ده یا نارده قرار آلتونچ بر حال دن ینه بر حال غم یولو قور سیز لر دیکس دور و والد اعلم براده فی اسرار کتایب
 سونکره المدسجان افلاک و عناصر ده واقع اولمک ده بولغان احوال متغیره برله خلق نینک احوالی نینک تغیر
 ده بولمک لکی غم قسم قیاب اجرام علویه و سفلیه نے بحسب مصالح خلق بر حال دن ینه بر حال غم و بر صفت دن ینه
 بر صفت غم تغیر بر یک غم قادر ایکنه نے برله بعث و نشور غم هم قادر ایکنه و لیل کلتور گان دن کین عالم
 ده بعث و قیامت نینک صحتیغ دلالت قیلا دور غان بو قدر دلائل قاطعه حسیه و عقلیه لر تور ب انکا اعتبار
 نظری برله قرامای وانی تفکر ایمای قیامت نے تکذیب ایلاب قرآن غم ایمان کلتور ماگان قوم لر نینک احوالی
 غم انکار و اولر نینک بولیش لرینی استبعاد ایلاب آیتا دور قهسا لیسر کلا یومنون و رادا

قوی عکینهم القرآن کلا یسجدون پس نیمه بولدی اول کافر لر غم که قیامت غم ایمان
 کلتور ماس لر و هر قیام اولر غم قرآن او قول انکایون سونماس لر یعنی المدسجان اول ضلالت پیشه منکر
 لر نینک ایلی نے بے شبه انانیت روشیدن بعد ایکنه غم تنبیه ایلاب دیدور که عالم علوی ده و سفلی ده جاری
 اولمک ده بولغان او شبه تغیرات البتہ بر صانع مد بر وجودی سیز بولمکی مجال، و اول صانع مد بر بولیش لر نے قیلاق
 غم قادر بولغاچ اول بے شبه جمیع ممکنات غم قادر و جمیع معلومات غم عالم دور پس شک یو تکیم بعث و قیامت
 نے قیلا قده موقدر تی تیا دور دسیب تفکر ایلاب بو قدر دلائل و حجت لر آشکار و مشبه لر زایل بولوب تور ب پس
 اول گمراه لر نیمه او چون المد نینک بر لیکنده بعث و قیامت نینک بولمک لیکنغ ایمان کلتور مایدور لر و اولر ی
 ابل لسان و ارباب فصاحت و بلاغت اولمک ایله لایدر که قرآن او قولغان چلغ ده انینک بلاغت و فصاحت
 و حکمت غم محضوی بر کلام معجز نظام، و وحی الہی ایله او شور و لغان تبیان حکمت بیان ایکنینی جوم قیلغای لر
 و انینک ایله رسول کریم نینک دعوائے نبوت ده رستلغی نے بیلگای لر و جمیع او امر و نوایهی ده انکا اطاعت
 ایلا گای لر پس اول مشرک لر غم قیسے برایش مانع بولوب دور که پیغمبر صادق امر الہی ایله اولر غم قرآن نے
 او قوب تبلیغ اینکان چلغ ده انکا خصنوع و ستمگانه ایله باش ایکنایدور لر و چون انینک او امر و نوایهی
 و احکامی غم بیون سونمایدور لر و دیک دور در حقیقت نظر ثامل برله قرانغده قرآن کریم نزول قیلینب
 تور گان وقت و اکی مشرک لر باغایتده جاہل، و حیا و دنیا غم مغرور بولغان، و معنویات طریقه نظر اعتبار لرینی
 سالمایدورغان، غافل مقصد حضرت ایکن لر اندا غم زمانه میزدکی بعض دهری کافر لر نینک و آب لری دور
 یاکه حق نے بیلینب تور سه لر مدغایتدنا و دن بصر و بصیرت لرینی تجاہل پرده سی برله یا پسب، هیچ برحق نے
 کورما سلیک غم و اولیاماس لیکنغ اولر لرینی سالغوی تشر و پیشه معاند ایکنان لر اندا غم زمانه میزدکی بعض

متعصب معاند سپیونہ لرنیک روش تابجا لری دور مونداغ بولماسہ البتہ اول سنگین دل لربہر معنی نے
 صرح و بلیغ بیان بر لہ ادا قیلخان قرآن نیک مضامین عالیہ سینی فکر قلیماق لری لازم ایدی قرآن الد تعالیٰ نیک
 وحدایتی نے وائیک صفات متعالیہ سے نے وبعث و قیامت نیک بولمک لیکینی و آلمہ باطلہ لرنیک بطلانی
 بیان قیماقدہ اکثر یا عالم علوی و سفلی و اکی محسوس و معقول ایشیا لربہر دلیل و مثال کلنوروب بر لسان
 فصیح بلیغ ایله نے بیان قیلیب انسان لرنے تفکر و تدبیر غہ امر ایسا دور کہ اول بیان نے تینکلاغان کیشی انیک
 شیرین لیغیدن و جذاب لیغی دن صمیمیت ایله نے استماع ایلاب کمال مجذوبیت ایله معانی عالیہ سینے
 تأمل و تدبیر ایتیمکذہ راغب و شائق بولادور البتہ اول مشرک لرانسان و ہم ارباب بلاغت و بیان بولغان
 کین نے تفکر و تدبیر ایلاک لری واجب ایدی لیکن اول ستقی لرحمال کور دل لبق دن اندن اعراض قیلدی
 حالبوکہ زمانہ میزداکی یا وروپانیک حقیقت جوی حقلے روش عالم و فیلسوف لری عالم کون دکی مصنوعات
 الہیہ و دلائل ربانیہ نہ نظر اعتبار لری سالیب آثار کونہ دن مؤثر مکون معرفتینہ یول تاچمک نوری کونکل لریغہ
 تجلی ایلاک بر لہ صانع قدیر تعالیٰ نیک وحدایتی غہ قائل بولمک ده دور لڑ و ہم بو عالم زندگانیدہ انسان لر
 ایچرہ دوران ایتیمک ده بولغان معاملات دن و جریان قیماق ده بولغان امور لردن استدلال ایلاب بعث
 و قیامت نیک بولمکیغہ و حساب و جزا نیک البتہ بر یا قیلنماتی غہ اقرار قیماق ده دور لڑ و ہم قرآن کریم نیک
 معانی و کلمات اعجازیہ سینے ترفیق ایلاک ایله انیک بے شبہ کتاب مساوی ایکانینغہ قائل بولمک ده و عبارات
 و معانی و اکی محاسن و کمالی نے تقدیر ایلاب مزایا سی نے اثر لیدہ بیان قیلیب نشر ایتیمک ده دور لڑ
 چنانچہ قرآن نیک متعصب منقدی و مترجمی جورج سیل ایتیمش (شبه سیز قرآن عربچہ نیک اینک مکمل
 و اینک موثوق اثری دور مسلمان لرنیک اعتمادی چہ بیج بران ان فلی بو اعجاز کارا اثر نے وجود غہ کلنورولمک
 قرآن بذاتہ معجزہ دور انداغ معجزہ کہ اولوگ لرنے تیر کوزمک دن ہم تو لاعالی دور بو کتاب مقدس نیک اوزی
 منشأی نیک سماویتینی اثبات ایتیمکذہ کافی دور محمد بو معجزہ غہ استناد اوزی نیک پیغمبر ایکانے نے اعلان
 ایتیمش عربستان نیک چول و تاش لبق صحرائی آیدینلا شتورغان شاعر و خطیب لرغہ میدان اوقوغان قرآن
 اوزی نیک بر سورہ سینہ نظیرہ کلنور مک نے ایتیمش برار کیشی بو تجدی غہ مقابلہ قیلا ماب دور قرآن نیک
 لسان بلیغ و خارق العادہ سیال دور جناب حق نیک شأن و جلالی نے و صفات عظمتی نے افادہ ایتیمکان
 آیت لرنیک اکثری مستثنای بر محاسن غہ محتوی دور لڑ۔

فرسوز فیلسوف لرین اکیسی لو وازون ایتیمش (انسان لربدیتی اوچون حضرت محمد غہ وحی قیلنخان
 قرآن حکمت ایله پڑ بر اثر تابان دور محمد نیک حقیقی بر پیغمبر لیکیدہ یعنی مقدرات عالم غہ حاکم ذات کبریا نیک
 حق پیغمبری ایکانی ده شک و شبہ یوقتوز حضرت محمد جہان غہ بر کتاب باقی قومیش کہ اول بر نادرہ بخت
 بر مجاہد اخلاق و بر کتاب مقدس دور موندن باشقہ محمد انداغ عالی بر رسول الہی دور کہ الد نیک ارادہ
 سیندہ توفیقاً اسلامیت دیک جہان شمول بر دین نے تا سیس ایتیمش و اینک تا سیسی ده الد نیک

لہ جورج سدل نیک دفاتی ۱۳۳۵ھ واقع اولمیش عربچہ نے انگلترہ تحصیل ایتیمش قرآن نے ترجمہ ایتیمش ۱۲ منہ

عفاقتی غم نائل اولیش ایدی، بالنتیجہ اینیک دینی قبول ایتمکان لر نینک عددی ۳۰۰ میلیون غم بار میش،
 یکنی فنی کشفیات یاکه علم و عرفان نینک یار دمی ایله حل قیلنغان، یاکه حتی غم تشبث قیلنغان مسائل
 اراسیدره بر سئلر یوقتور که اسلامیت نینک اساس لر یغی تعارض ایتسون، قرآن کریم و اینیک تعالیعی ایله توائن
 طبیعیه اراسنده تام بر اینک کور و ملک ده دور، امان نینک خریبتان لر نینک حزبتان یعنی قوانین طبیعیه
 غم تمام مقابله ضد دور، اه) الکتبه مہدی لریدن (اسلامیک راولپن) نامیدکی مجموعہ نینک باش محرری لر
 مار ووق بقیتہول ایتیش (اعجازی حضرت محمد طرفین بیان قیلنغان قرآن حقیقہ بر معجزہ دور دنیا ده
 قرآن غم اوختانغان باشقہ بر کتاب یوقتور، بو کتاب محیر العقول دور قرآن نینک تلقین ایتمکان و حضرت
 محمد نینک تبلیغ ایلاکان اساساتی دن مکمل براعلاق مجتہ سے موجود بولور مو، اساسات قرآنیہ نینک مختلف
 مملکت لردہ انسان لر غم جنشی لبق قیلنغان دن کین المدغم تقریب ایتمک ایستاکان انسان لر نے جناب حق غم ربط ایلاکی
 نے انکار ایتمک مکن ایلاس دور خالق نینک حقوقی ایله مخلوقات نینک حقوقی انجنت اسلامیت طرفین مکمل بر صورت و تائیدیش

دور مونی یلغوز مسلمانلار ایلاس خریبتیان لریم موسوی لریم اعتراف قیلور لر، اه)

بوسوربت اسمیت کیمیش (حضرت محمد گرجہ اتی ایدی، لیکن جہان نہ بر کتاب مقدس تبلیغ ایتدی کہ اول کتاب غم یقینی
 نزاہتی، بلاغتی، حکمتی، جینتی دن بتون مسلمانلر نینک تعظیم و حرمتی نے جلب ایتمک ده دور حضرت محمد بو کتاب نینک
 دائمی و ابدی بر معجزہ ایلاک نینے سوزلاب دور فی الحقیقہ حق بو مرکزہ دور)

دوقتور موسی ایتیش (قرآن نہ دور ہر تنقید نینک فوقیہ بر فصاحت و بلاغت معجزہ سیدوز قرآن کتب سماویہ
 نینک اینک گوزلی دور ادبیات ایله علاقہ دار بولغانلر اوچون قرآن بر کتاب ادب دور فی الحقیقہ قرآن نینک فصاحت
 و بلاغت و نزاہت اعتباری ایله ممتاز تبتی مسلمانلر نے باشقہ بلاغت لرے ایستاکان دن وارستہ قیلماقہ دور قرآن
 اثرلی عنایت ایلا انسان غم بخش ایتیلکان کتب سماویہ نینک اینک او بدانی دور بنی بشر نینک رفاهی نقطہ نظر دن
 قرآن نینک بیاناتی یونان فلسفہ سے نینک افاداتی دن تو لابند دور ارض و سما نینک خالق غم حمد و شکران ایلا پروردگار
 قرآن نینک ہر کلمہ سے ہر شی نے یراتکان، و ہر شی نے اوزی نینک قابلیت غم کورہ اوز مصالحہ سوق و ارشاد ایتمکان
 ذاتی کہ با اینیک عظمتی ده مندرج دور بیزنس خریبتیان لرینی باطل اعتقاد لر گریوہ سی دن انجنت وستان نینک حرمانی
 ده بلر کوتار میکان صدق تو تقاضا ایتیش روز الکی کلرے اینک عالی مقام غم کوتارکان صدق بو صد ایدی، لیکن روم لر
 بو صد لرے نینک امان ایدی لر بو صد انسان لر غم اینک پاک و اینک تو فری دین نے تعلیم ایتار ایدی، اندام عالی دین
 کہ اینک حقیقہ (خو فرہ می بہ جنس) کبی محقق بر فاضل او شہو سوز لرے حقلے بولغان حالہ ایتیب دور (بو دین غم
 مقدس سوز شایان تبرک اشیا لرا صنہام و عزیز لر یاکہ المد نینک اناری بار لیغیہ دائرہ خرائد لر یاکہ اعمال صالحہ دن
 مجر دایمان نے مفید دیدورغان عقیدہ لر یاکہ سکر ات موت اثناسی ده ملامت و توبہ نینک بر بار فائدہ بریشیہ افادہ قیلما
 دورغان سوز لر یاکہ خیر لر طرفین و قورع بولا دورغان دعا و نیاز لر نینک گنہکار لر نے تو تقوز ما قیہہ دائر افادہ لر یوقتور

لحہ بوسوربت اسمیت بوسوز لار نے حضرت محمد نینک جیلے نام اثر بدہ ایتیب دور ۴ منہ ۱۱۰ دوقتور موسی بوسوز لار نے (نوپارل فرانسہ زردک)
 ۱۱۰ منہ ۱۱۰ دوقتور موسی فرانسہ نینک اینک مشہور مستشرق لریدن دور قرآن نے فرانسہ زبانہ ترجمہ قیلش -
 ۱۱۰ اندام برتر نینک ایچینہ کیمب اندہ لایقہ بر لاشک منی سیدہ دور یقال اندامج الشی اذ اوخل فی الشی دستلم فیہ ۱۱۰

چونکہ مودارغ عقیدہ کہ بولنے قبول قیلغان لرنے زبون و مگر اہ قیلور اھ

مسترد و بیپورت ہمیش (قرآن نینک عدد سیز خصوصیت لری ایچیدہ بالخاصہ ایکہ نرسہ فوق العادہ ہہم دورہ
پرچی فات کبرایے افادہ ایگان آیت لرا ہنکیداگ علویت دور قرآن کریم بشرہ نسبت برینگان نقائص دن ہر قیسی سیتے
ذات کبریاغہ اسناد ایتک دن منترہ دور ایکنجی قرآن اولیدن انجری غچہ غیر بلیغ غیر اخلاقے یا کہ تربیہ غمخالف ہر خچوک فکر
و ہر قیدارغ جملہ و ہر خچوک حکایہ دن منترہ دورہ حالو کہ تمام بونقیصہ لرنخر بیتان لرنینک قول لریدکی کتاب مقصد
مبندول دور۔ فرانسه نینک اینک مشہور مستشرق لری دن سیدیو ہمیش (قرآن ہر حرمت غمخلاق براثر دور قرآن
انساندغہ الدنیک حقوقیتی تانیتمیشس، مخلوقات نینک خالق دن نیمہ نے کوز تو تمکی نے، مخلوقات نینک خالق ایلم
بولادورغان مناسباتینی اینک صرح طرزہ تبلیغ ایتیمیش دور قرآن اخلاق و فلسفہ نینک تمام اساس لریغہ
جامع دور فضیلت رویت خیر و شر ہشیا نینک ماہیت حقیقتہ سے خلاصہ ہر موضوع قرآن وہ افادہ قیلنیت دورہ
حکمت و فلسفہ نینک اساسی بولغان قاعدہ لرعذالت و مساواة نے بیلد و راد و رگان، و باشقہ لرنغہ بخشی لیت قیلغان
نے و فضیلت لیک لو لکنے اور گاتا دورغان اساس لریارچہ سے قرآنہ بار دور قرآن انسان نے اقتضا و احتمال
غمسوق ایٹادور ضلالت دن قوتقا زادور اخلاقی بزوق لوق لرقرا لغولیتی دن چیتار اور تعالیٰ اخلاق نورغہ
اولاندور اور انسان نینک تصور لرنی خطا لرنی اعتلا و کمال غمخلاق ایٹادور۔

مسلمانیت نے وحشی برین دیگوچی لرشعور دن محروم انساندور چونکہ بولر قرآن نینک صبح براق آیت لری دن
لرنی یومادور لڑ و قرآن نینک نیچہ عصر لرون ہری خلق ایچہ عادت بولوب کیگان رذائل لرنینک یکنی نے یولوب
تا مشلا غایتی تدقیق قیلماہی دور لڑ مثلاً عرب لرا سیدہ قان تو لک عادتے شایع ایدی قان دعویٰ لری عالمہ
دن عالمہ و نسل دن نسل غم انتقال ایٹا ایدی، بو عادت نینک بعضی اثر لری بو کو کئی اور و پاوہ (دو نملو)
شکلنہ پایدار دور عرب لرا سیدہ قیلر بلرینی تیریک کو لک عادتے ہی نیچہ نیچہ رویت لریار ایدی بولر نینک
بارچہ سی نے قرآن نینک سلطوقی ایٹا ہمیش دور۔ اھ

انگلیر چہ محیط العارف وہ مسلمانیت دن بحث ایگان اتادہ ہمیش لرسول اسلام نینک سچہ سی نے تمویز
ایگان قرآن آیت لری غایت درجہ کمال و نہایت درجہ مؤثر دور بو قسم مسلمانیت نینک اخلاقی قاعدہ لرنی
افادہ ایٹادور لیکن بو قاعدہ برائکی سورہ غم مخصوص ایٹادور بو آیت لرسلمان یوق نینک حثمت لیک بنیانی وہ
آلتون برحصار کبے ایٹا نمیشدور انصاف سیز لیت، یلغایلیق، حرس، اسرار، زنا، حیانت، غیبت کبی
یمان اخلاق لرقرا طرفیدن اینک شدہ یوق صورت وہ تقبیح و نہی ایٹا لیش، و رویت نینک تمام نیمہ لرنی
تا نو تو ہمیش، دیگر طرف دن حسن نیت، باشقہ لرنغہ بخشی لیت قیلماق، عفت، حیا، مسامحہ، صبر و تحمل، اقتصاد
توغریلق، استقامت، صلح پرور لیت، حق پرست لیت ہر نرسہ دن زیادہ جناب حق غم اعتماد و توکل اللہ غم
اطاعت، کبی اخلاق حمیدہ لرسلمانیت لظہرہ حقیقی ایمان نینک اساس لری و حقیقی مؤمن نینک لیش
صفت لری دیب کور ساتیمیش دور اھ

سلو و بیپورت بوسوز لار نے حضرت محمد قرآن کریم نام اثری وہ آیتب دور ۱۴ سید سیدیو نینک دفاتے شہادہ واقع اوشیش

انگلترہ نینک مستشرق قلدین بولخان (ژوزیف دا قرقار لائل) ہمیش (قرآن نے بر کرہ دقت ایلہ او تو سبکچر
 انینک خصوصیت لرینی اظہار ایتیک غہ باشلا گائینی کورا سینز قرآن نینک گوزل ییکی باشقہ تمام ادبی اثر لر نینک
 گوزل ییک لریدن قابل تمیز دور قرآن نینک باشیلچہ خصوصیت لریدن بری اینک اصلیتتہ دور، مینک فکرو
 عتیم غہ کورہ قرآن سراپا صمیمیت وحقانیت ایله پڑ دور قرآن نینک باشقہ خصوصیت لرینی بوا یکی صفت غہ
 مستند دور حضرت محمد نینک جہان غہ تبلیغ ایتیکان دعوتے حق و حقیقت دور، اھ

آمریکالیک واشینگٹون ایر و نیچ ہمیش (قرآن اینگ عالی و اینگ مفید و اینگ صمیمی فکر لر غہ جامع دور)
 انگلترہ نینک اینگ متعصب پاپاس لریدن بولخان رود ویل ہمیش (قرآن بتون کائنات نے بر التوجی
 آشکار و نہاں ہر بر شئی نے بیلگوچی قادر مطلق صفتی ایله ذات کبریا نے تقدیس و تجلیل ایتیکان جہدن ہر بر شئی
 غہ شایان دور قرآن نینک واحد اذ بولخان الدغہ ایمانی لائیز لزل دور قرآن اوزی نینک افادہ سے و
 چیز و مجل اولمک ایڈ برابر اینگ چو تور حقیقت اینگ قوۃ لیغ و ملہم حکمت نے تقریر قیلا دور خان عبارات ایله
 تکلم قیلینب دور قرآن عربستان نینک بسیط بدوی لرینی اندر غہ بر استحلالہ دور چار ایتیمیش کہ بولر نینک
 عادۃ مسکور بولگانیک لرینی گمان قیلاسن، خریستیاندر نینک تلقی سینہ کورہ قرآن نینک کتاب مثل ایما س
 لیکے نے اوقا قیلا دور خان بولسا قمو، لیکن قرآن بت پرست لیق نے محواتیب، الدنیک بر لیکے عقیدہ سی نے
 تأسیس، و جن و پرمی و تاش لر غہ عبادت نے اٹنا کیجیک بدلر نے تیریک تیریک کو مکس، وحشی عادت لر نے ازالہ
 تمام خرافہ لر نے استیصال، و تودوز و جاننے خرید ایلامک ایله تمام عرب را د چون آئی لطف و نعمت اولیش دور، اھ

عربچہ و انگلیخت لر نینک محوری و قنور استینغاس ہمیش (قرآن انساندر نینک یدر استفادہ سی غہ تو شکان
 اثر لر نینک اینگ اولوغی دور قرآن وہ انسانیت عالمی نینک حیاتی و سچیہ سے اینگ واضح شکل دہ کور و ملکہ دور
 قار لایل نینک (قرآن نینک علوی ایتیک جہان شمول حقیقتیدہ دور) دیکان سوزی شہبہ سیز تو غی سوز دور،
 قرآن عقائد و اخلاق نینک انسان لر غہ ہدایت و حیاۃ دہ موقیقت تأمین قیلا دور خان اساسا تے نینک مکمل بر
 مجاہد سید و بتون بواسات نینک اُس الاساسی عالم نینک تمام مقدر اتینے یدر قدرتیدہ تو تکان ذات کبریا غہ
 ایمان دور الدنیک بر لیکینہ ایمان ایتیک حقیقت کبراسے نے اعلان ایتیکان دہ قرآن نینک لسانی اقصای بکات
 و اقصای نزاہت غہ تیا دور، سو کورہ قرآن الدنیک ارادہ سے غہ اطاعت نے، و الدغہ عصیان ایتیک نینک نتیجہ
 لرینے ایضاح ایتیکان چاغدہ انسان لر نینک قوۃ مجیدہ سینے ایلیکتیر لیق لایہ و رغان اینگ سیال بر لسان قوللا نادو
 رسول کبریا غہ تلی بریک، و نے تشویق ایتیک یا کہ خلق نے سائر پیغمبر لر نینک احوالی و اہم ماضیہ لر عاقبتی ایله تحریف
 ایتیک، ایجاب قیلخان زماندہ قرآن نینک لسانی اینگ قطعی حدیث نے کتاب ایتیک دہ دور، مادام کہ قرآن نینک
 ہر بر لغہ دشمن قبیلہ لر نے بر بری ایله مجادلہ ایتیک دہ بولخان عنصر لر نے برکت مجتہہ حالی غہ کلتور غائینی، و اولر نے
 ایکی فکر لریدن تولا عالی بر خصلہ غہ ترقی قیلد و ر غائینی کور امین، اولحال دہ بلاغت قرانیہ نینک مکمل بیغیفہ حکم

۱۲ دور، ۱۳ دور، ۱۴ دور، ۱۵ دور، ۱۶ دور، ۱۷ دور، ۱۸ دور، ۱۹ دور، ۲۰ دور، ۲۱ دور، ۲۲ دور، ۲۳ دور، ۲۴ دور، ۲۵ دور، ۲۶ دور، ۲۷ دور، ۲۸ دور، ۲۹ دور، ۳۰ دور، ۳۱ دور، ۳۲ دور، ۳۳ دور، ۳۴ دور، ۳۵ دور، ۳۶ دور، ۳۷ دور، ۳۸ دور، ۳۹ دور، ۴۰ دور، ۴۱ دور، ۴۲ دور، ۴۳ دور، ۴۴ دور، ۴۵ دور، ۴۶ دور، ۴۷ دور، ۴۸ دور، ۴۹ دور، ۵۰ دور، ۵۱ دور، ۵۲ دور، ۵۳ دور، ۵۴ دور، ۵۵ دور، ۵۶ دور، ۵۷ دور، ۵۸ دور، ۵۹ دور، ۶۰ دور، ۶۱ دور، ۶۲ دور، ۶۳ دور، ۶۴ دور، ۶۵ دور، ۶۶ دور، ۶۷ دور، ۶۸ دور، ۶۹ دور، ۷۰ دور، ۷۱ دور، ۷۲ دور، ۷۳ دور، ۷۴ دور، ۷۵ دور، ۷۶ دور، ۷۷ دور، ۷۸ دور، ۷۹ دور، ۸۰ دور، ۸۱ دور، ۸۲ دور، ۸۳ دور، ۸۴ دور، ۸۵ دور، ۸۶ دور، ۸۷ دور، ۸۸ دور، ۸۹ دور، ۹۰ دور، ۹۱ دور، ۹۲ دور، ۹۳ دور، ۹۴ دور، ۹۵ دور، ۹۶ دور، ۹۷ دور، ۹۸ دور، ۹۹ دور، ۱۰۰ دور

سلطہ قار لائل نینک وفاتی ۱۸۸۷ و اتح اولیش ۱۲ سلطہ ایر و نیچ امریکالیک نے حضرت محمد نینک جہانے حضرت محمد نینک خلیفہ لاری نام
 ایکی اثر نینک صابجی دور ۱۲ سلطہ استیصال اولوغی حالی دن باشقہ بر عالی غہ یا نیک دور ۱۳ سلطہ تأسیس لادور زغان ادوی
 نینک حدود دینی روشن توختایب اولینی سالماق دور ۱۳ سلطہ اٹنا باطل و بیکار قیلماق دور ۱۴ سلطہ استیصال ایله برینی یولوب قور و

اینگ لیکی میز واجب دور چونکہ بولاعت وحشی قبیلہ نے مدنے برطنت عالی غہ کلتوریش، دنیا نینک ایسکی تاریخیہ
یگی بر قوہ علاوہ اتمیش دور زمان و مکان اعتباری ایلد بربری دن یراق بولغان نینک فکری انکشاف اعتبار
ایلہ ہم بر بریدن تولافرق لبق بولغان انسان غہ خارق العادہ برختا سیت الہام قیلغان قرآن مخالفہ نے اخوت و اتقا
غہ قلب قیلغان قرآن، اینک شایان حیرت و حرمت بر اثر تانیما قذہ لایق دور بشر نینک مقدراتی ایلہ مشغول عالم
لرا و چون قرآن شایان تتبع اینک مفید موضوع سانا لا دور اھ

پروفسور ادوار مونٹہ دیمیش (الدینیک بریکی نے اینک نزیہ اینک عالی اینک تقدیس کار و قناعت بخش،
برلسان ایلہ باشقہ بر کتاب منزل روشن و اعلا اذقیلا الماغان بر افادہ بر لہ تقریر قیلغان کتاب قرآن دور بوقدر
کمل و اسرار انگیز ہرشی دن بودر جہ یراق، ہر انسان نینک تدقیقہ بوقدر کشادہ بولغان بروین محقق انسان
لرنے اوزیغہ محبوب قیلا دورغان اعجاز کار قدرت غہ حاضر دور اسلامیت نینک بوقدرت غہ حاضر ایکانیدہ شبہ
یوقتوز رسول اکرم نینک شعور و ادراک تمثالی بولغان دماغی نینک بیان نوری و کامل یقین ایلہ نیر نوری محقق
دور رسول اسلام معاصر لری نے اوشبو بیجان ایلہ آلا و لامیش، بوصفت ایلہ تجہیز اتمیش ایدی حضرت
محمد آغاز اتمک دہ بولغان اصلاحاتی وحی ربانی دیب تقدیم اتمیش دور بوحی الہی بر نزع الہام دور محمد نینک
دینی عقل قاعدہ لری الہاماتیغہ تماماً موافق دور اہل اسلام نظریہ اسلامیت نینک عقائد اساسیہ سے نینک
خلاصہ سے بودور (الدبر دور محمد اینک پنجم پیرور) فی الحقیقہ اسلامیت نینک اساس ربینی سکونت ایلہ و عمیق بر
تامل ایلہ تدقیق قیلغان میز دہ بولرنیک الدینیک بر لیکنیغہ و محمد نینک رسالتی غہ سو نگدہ حشر و نشرفہ منتہی
ایکانینی کوا میز، بالذات دین نینک اساس لری تانیلغان بوا یکی عقیدہ بتون دیندار انسان لرحہ عقل و منطق غہ
مستند تلقی اولونمک دہ، بولور عقائد قرآنیہ نینک خلاصہ سے بولونمک دہ دور قرآن نینک افادہ سیداکی سادہ
لیک و برایتیت اسلامیت نینک انتشار و اعتلاسی نے بلا توقف تہادی ایتدور گان سائق قوہ بولوب دور۔
استوچیا مستشرق لندن ویلیام مویر دیمیش (قرآن دہ الدینیک بریکی نے اثبات و ہر کیشی نے انک اطاعت
و عرض شکران غہ سئوق اد چون طبیعت دن تولامثال لر کلتور و لوب دور رفیلت دن اجتناب و فضیلت نے
اکتساب ایلامک لزومی بخشیش لبق لغہ مقابل آخرت دہ احسان قیلینا دورغان مکافات لریمان لبق لغہ قارشو
کور دلا دورغان مجازا لری مخلوق لرنیک خالق غہ عبادتے، بوعبادت لرنیک برگان اوبدان نتیجہ لری بولر
نینک باز چہی قرآن دہ بلیغ و مؤثر صورت دہ افادہ قیلینب دور، موندن باشقہ آخرت غہ امان عقیدہ سی ہم
اینک معقول دلیل لریا اثبات ایتلمش دور اھ

انگلترہ نینک مشہور رجال سیاسیہ سی دن مید موند بولر دیمیش (قرآن نے تدقیق ایتکانچہ اینک مکمل
لیکی غہ علوتی غہ آگاہ بولور میز اولاً انسان نے جذب ایتکان قرآن، سو نگدہ بلاغتی ایلہ نے حیرت غہ دوچار
سو نگدہ اندہ تمام بر مجذوبت پیدا ایتیب انسان نے اوزیغہ حرمت ایتکغہ مجبور قیلور، بو طرا ایلہ ہر کیشی نے صیہی
متاثر ایلر، اسلامیت ہر کیشی غہ برابر حکم لردن تارتیب فقیر لغہ قدر ہر کیشی غہ بار یککان، داینک معقول

لے مویر ۱۹م دہ توغلوب ۱۹م دہ وفات بولمیش مویر اسلام دشمنی اولک ایلہ مشہور دور ۱۲۔

اساس لرغہ بنا قیلینغان بردین دور بو اساس لرنیک بر نظیرینے باشقہ برده تاچک غہ امرکان یوقتور اھ
 مانویل کینغ دیمیش (اسلام نینک کتاب سماوی سی قرآن دور بو کتاب حضرت محمد نینک مدہ نبوتی آشنا سیدہ
 تلقی قیلینغان وحی لرنیک مجموعی دور قرآن اسلامیت نینک اساسات اعتقادیہ سیدن باشقہ تولا اخلاقی
 تأمینات غہ و جیات یومیہ غہ دائرہ تولا قاعدہ لرغہ محتوی دور بو اعتبار ایله مسلمان لر خریستیانلردن فائزیت لے
 حائر دور لر بودین تمام انسانلر نے مساوی دیدور و انسان نینک روحی لے ذات اجل و اعلیٰ غہ تقرب ایتدور اددور
 قرآن ده خاتونلر ذکر قیلینغان ده اولرنیک عن لریدہ عبارات احترامیہ قوللانا دور و الدین غہ نجشی لیق و محبت زوجہ
 لرغہ شفقت و مربوطیت قرآن ده حرارت و اصرار ایله توحید قیلینا دور فی الحقیقہ مسلمانلرنیک عالی اخلاق لری ہر بر
 و تحسین غہ لائق دور بو اخلاق عالیہ نینک ناظمی کتاب الدینیک او امری دور۔

آئمده تسلیم و انقیاد ایلامانکے تعلیم ایتکوجی اسلامیت نینک سالک لری توغری درست انصاف لیق سوز لغہ
 مربوط و عدہ سیمہ و فالیق بولمک کبے صفت لر ایله منصف دور لر اگر بو بارہ دابا باشقہ جہ سوز قیلدا دور غان بولساق
 عقل و منطق سوزیمیزینے جرح قیلور قرآن نینک حضرت محمد طرفیدن وجود غہ کلتور و لگا بیلگی لے اکثر یا ادعا قیلور لر بونقطة
 نظر غہ کورہ حضرت محمد قرآن لے توراہ و انجیل دن انتقال ایتیش دور مینک فنا عظیم مونیگ خلا فیدہ دور اگر الہام
 عالیہ وحی آتالغان بر نرسہ بار ایسہ و وحی بر وجود کامل غہ حائر ایسہ قرآن نینک کتاب منزل ایکانیدہ مشبہ یوقتور
 خریستیانلر حضرت محمد نینک حق پیغمبر ایما سلینغینے و قرآن انیک اثری ایکانیشی نے ادعا قیلور لر اگر حقیقت موندغ
 ایسہ محمد اوزینی مواقذہ قیلا دور غان آیت لرنے نیمہ او چون قرآنہ کلتور ادور نیمہ او چون اول آیت لرنے اثریدہ
 باقی قویا دور اھ) انگلترہ نینک اینک مشہور مؤرخ لریدن ادوار دیکسون دیمیش (قرآن نینک نظر بیسٹو
 لیک بر حکمدار ایله بیچارہ بر فقیر ارسیدہ فرق یوقتور موندغ اساس لرغہ منعی انداغ بر تشریح وجود غہ کلید دور
 کہ دنیا دہ اینک ہیج نظری قوتور اسلامیت نینک اساس لری تثلیث عقیدہ سینے الدینیک تجسیدی وحدت
 وجود عقیدہ سی نے رد ایتکدہ دور بو متصوفانہ عقیدہ لر اوچ قوہ لیغ الوہیت نینک موجود یعنی نے و بیج نینک اوغلی
 ایکانیشی لے او اگر انگدہ دور لیکن بو عقیدہ لر انجمن متعصب خریستیانلر نے ایشلدور الا دور حالبوکہ قرآن موندغ
 اختلاف لرون ابہام لرون آرا دہ دور قرآن الدینیک بر لیکنہ اینک قوت لیک دلیل دور فیلسوفانہ برداغ تہ
 مالک بولغان بر موقد اسلامیت نینک نقاط نظر نی قبول ایتکدہ عملا ترود ایتاس مسلمان لیق بلکہ بولکون گی
 انکشاف فکری میز نینک بیہیت و رتبہ سیدن تولا عالی بردین دور اھ) پنجاب دکی شیخ مذہبی نینک مؤسس
 بابا نانک دیمیش (زبور و توراہ و انجیل و ہر اہم نینک کتب مقدسہ سے و سائر کتب دینیہ نے تدریق ایتکان بولسام
 ہم یغور قرآن نینک شایان قبول و تسلیم بخش بر کتاب ایکانیشے کورامن حقیقت حال دہ ایمان نینک حقیقی کتاب
 فکر غہ اطمینان بیدور غان انجمن قرآن دور) آلمانیا نینک السنہ سامیہ عالم لریدن پروفیسور تولدیکہ دیکیش (قرآن
 نینک کئی سورہ لریدہ کی غرض انسانلر نے باطل الہ لرغہ عبادت دن صرف نظر ایتدور و ہمسینی حقیقی خالق غہ
 ارشاد ایتکدہ دور قرآن بو بارہ دان منطقی دلائل دن زیادہ مسلح لری نینک ٹیڈہ سی وہ اجرائی تاثیر ایتدور غان

لے حرارت گرم لیک اھل رب الریش غہ فانی اولاس لیق ایله التزام تام کور کور و ب عزم و عقیدہ قلب ایلامک دور ۱۲ منہ سنہ انتقال بر آدم
 نینک ذرہ سی نے بو نینک دور دیمہ اوزن تقسیم نسبت بریب ادعا ایلامک دور ۱۳ منہ سنہ کیسون نینک زمانے سنہ ۱۹۰۹ موندغ واقع بولوب دور

ایٹک عالی بلاغت نے قولاً منقرہ دور بناء علیہ برطوت دن ذات کبریا نے تقییس و تنزیہ ایتیب انیک کائنات داگی
 لطف لریخی تعداد ایلامیش دیگر طرف دن بت پرست لیک نینک فتحی نے لشیر قیلیمش، خصوصاً توغری یولدہ بورگان لرنینک
 نائل بولادورغان مکافات لری و ایگری یول ده آزگان نینک دوچار بولادورغان مجازا لری تو لاشایان وقت
 دور قرآن نینک بالخاصہ خصوصیتی اسلام نینک انتشار اولکی نینک قوہ لبق سبب لریدن سنا لا دور قرآن نینک
 اینک مختتم سورہ لری روز قیامت نینک لقیں کلکی ده طبیعت نینک زلزله کماکی نے افادہ قیلا دورغان آیت لر دور
 بو آیت لرنے او توغان حال ده انسان ارض نینک تار مار بولغانینی تاغ لرنینک فحتمہ دیک ساچیلکائی نی یولدور لرنینک بربر لری
 ارالاشقان حال ده پارچہ لانیب تو کولگانینے کوزی بر لکوروب تورگان نیک بولادور) ینہ آلمانیا فیلسوف لریدن
 ژوبان ژاقوب رائیش دیکیش ربر آزعربچہ اوگرا لکان بعض کیشی لر قرآن غہ استنزاع قیلا قنہ باشلا یور لرن لیکن اگر
 بولر قرآن نینک فصیح و اشاندلر نے ایلیکتیر یقلاید ورغان تلاقینی تینکلغان بولسلر رسول اسلام نینک صحابینغ
 قرآن نے تبلیغ اتیرکان چاغی داک قوللانغان محیر العقول لسان نے نیمہ ایکانینی طویلر حضور آبی ده سجدہ غہ آیتلور
 ایدی لر و بارچہ لری یار رسول لدر بنینک قولیمیز دن آوت و بز نے امتینک زمرہ سینغ داخل اولمک مشرفیدن محرم
 تیمہ دیر ایدی لر اھ) مناخیر دین عالم او فیلسوفنا لریدن علم و تدقیق سایسی ده حقیقت غہ یول تا پریب قرآن نینک
 حق لبعی غہ و اسلام نینک فضائل و مزایا سی غہ اعتراف قیلغان لرنینک سوز لری بودور انا لیمیز غرت المک لری او چون
 براز نمونہ نے تحریر قیلدوق، باقینک بو ذوات مذکورہ لرا ز لری غیر دین و لسان عرب دن برگانہ بولوب توروب علم و تدقیق
 قوہ و مدادی ایل لسان عرب غہ آشنا بولوب انینک اصطلاح و قوانین غہ واقف اولمک ایلہ قرآن کریم نینک بلاغت و فصاحتی
 واداء معنی ده کور کوزگان اعجازیغہ تحسین اتیک ده و انینک بیان اعجاز نشانی آیدر سجدہ تسلیم و تکریم او چون
 ایگیلمک دور لرا اما قریش کافر لری اوز لری لسان بار سیدہ ہمہ عزت نینک فصاحتی سے و بلاغت و بدائع لسان غہ تمام اعم
 سامین نینک عرفاسی بولوب توروب قرآن غہ ایمان و انینک عبارات واداء معانی بار سیدگی بلاغت و نراہتی غہ سجدہ انقیاد
 قیلا دیلر بو عجب کہ او شیوہ ذکر قیلغان فیلسوف و عالم لر قرآن کریم نے اوز لری تلاوت و معانی عالیہ سی تدبیر ایلامک ایلہ
 انینک عبارات نینک فصیح لبعی نے واداء معنی ده بلوغ لیغینی و معانی عالیہ سے نینک شیرین لبعی نے صمیمی تقدیر قیلا ق ایلہ
 کمال ذوق دن انینک بلاغتی آیدرہ سجدہ تکریم بجا کلتر مکدہ دور لر قریش کافر لری نہ قدرتاش کوکل کافر لریکان کہ قرآن
 کریم نے رسول لدر تبلیغ اتیرکان ہنگام ده اولجناب نینک لسان اعجاز بیانیدن لنے آکلاب کمال ذوق دن قلب قالب
 لری ایریب سو بولوب اوز لری سجدہ تسلیم غہ آتہای بلکہ اول قرآن معجز نے اساطیر الاولین دیک غہ جسارت کور کوزدی لر
 بنا برین صانع قدیر اول شقی لرنینک بو کردار ناہموارینی استیعاد ایللاب قما اھلہم لا یؤمنون و اذ اقرئی علیکھ
 القرآن لایستجیدون دیب دور بو قوم عناد پیشہ لرنینک بوالش لری اولرنینک قبیح تعصب باطل غہ عزت ایکانیک
 لر یغہ و غایت عناد دن آفتاب یکلیغ ظاہر بولوب تورگان حقیقت دن کوزیومک ده ہرکان لیک لر یغہ آشکارا دلیل دور پس
 دنیا ده اولردن معاند راق و اولردن متمرد راق ستمین دل بر قوم تعصب ایمن بولسا سکرک شونذخ قوم قساوت شعاب
 عناد کار لر ایچیدہ دین اسلام تبلیغ اتیب اوز مسلک شہادت اوزرہ توروب اہرچ بر فتور سیز تبلیغ و دعوت امر یغہ اقدام
 قیلغان جناب رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم نینک ثبات و متانتی غہ و تحمل و توکل غہ و عزم اتیرکان الیشی نینک انجام غہ تکلیف

ایمانی قوی ایک نغہ، شنا ایتامی، وانے تقدیر ایلا ما چارہ یوقتور، بولرنینک بارچہ سے اول جناب نینک قیام کو رگورگان
 دعوتے امر حق ایله بولوب حق و راست ایک تلیکی غہ دلیل قاطع و بر بان ساطع دور، شو نینک اوچون دو قوتور ستنفا س محمد
 نینک توغریلیغی فتالیقی حقیقت نے تحرری ایتک داکے صمیمیتے لائیز لول عزمی بیج بروفت ضعف و قوتور پوز لانا مکان ایمانی ویم
 اوزی نینک تبلیغی نے تینکلا مانے ایسا ماگانر غہ از لے حقیقت تینکلا تمک یولید لکی ثباتی بولرنینک بارچہ سی اول جسور و غر
 پیغمبر نینک خاتم رسالت ایک نغہ اینک قطعی و اینک امین دلیل (دور) دیدوز بو آیت کریمہ داکی سجودون مراد خصوصاً و
 دور شیخ المفسرین ابن جریر طبری رحمہ اللہ بمعنی نے اختیار ایتیب دور و بعض مفسر نفس سجود مراد ایوب دور لول امام اعظم رحمہ اللہ
 بو آیت ایله سجود تلاوت نینک واجب یعنی غہ حجت کلتور و بدور قبل لڈیان کفر و ایکن بون بلکہ حق نے یار پیغمبر
 قیلخان کیشیل اول قرآن نے تکذیب قیلا دور لول شو نینک اوچون اول قرآن اول لغہ تلاوت قیلخان چاغہ انکا انقیاد قیلما دیدور لول
 یعنی قرآن بیان قیلخان نرسہ لرغہ ایمان نے واجب قیلا دورغان دلیل لر اگرچہ تو بایش دیک علی و ظاہر اولسہ مؤ اول
 کافر اول دلیل لرغہ انکار اول لر نے تکذیب ایتار لر اول معاند کافر لرنینک تکذیب لر ی یا اسلاوت لر ی نینک امین باطلی غہ
 تقلید جتین دور یا محض حسد و عناد اوچون دور یا کہ اگر ظہار ایمان ایتہ لر مناصب و منافع دنیویہ لر ی فوت اولکن
 قورغان جتین دور۔ **وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا یُوعُونَ** و اللہ تعالیٰ اول مشرک لرنینک کو نکل لریدہ سقلاغان
 جمع قیلخان کفر و حسد یعنی و تکذیب لر ی سلکو چید و زیا کہ اول کافر لرنینک صحیفہ اعمال لر یغہ جمع قیلخان بیان عمل لر یغہ
 و اول اعمال سیتہ مجازاتی اوچون اول لر یغہ اذخار ایتکان عذاب گوناگون غہ دانادور

قَبِيضٌ رَّهْمٌ بَعْدَ ابِ اَيْلَمٍ پس لے محمد اول کافر لرغہ فتیح رنجبتیکوچی عذاب بر لے سیر و بگین یعنی اتری
 بشرہ لریدہ ظاہر بولاد دورغان شہر لے اولرغہ و گیل اینک اوچونکہ اولرنینک کو نکل لریدہ یغیب سقلاغان نرسہ لرغہ اللہ تعالیٰ
 نینک بیک لیکلی اولرنینک متحی عذاب بولیک لر یغہ ختماً موجب دور۔

اَلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصَّالِحٰتِ لَھُمْ اَجْرٌ عَظِيْمٌ مَّمْنُوْنَ لیکن اندرغ کیشیلکہ سرت
 ایمان کلتور دی لر و ابدان عمل لر نے قیلدی لر اول کشتی لرغہ آخرت دہ بیج اوز ولما س دائمی ثواب بار دور۔
 ممنون بار اسیدہ اوج احتمال بیان قیلیب دور لر برنجی اوز ولما س توگانما س اجر دیک دور ایکنجی منت قیلما یدورغان
 ثواب دیک دور اوچونجی احتمال نقصان سیز لے کم و کاست ثواب یک دور اولغی احتمال ظاہر راق دور چونکہ بشت لکی
 ثواب توگانما س دائمی اجر دور ایکنجی معیندن شاید کہ مراد بولغای کہ مؤمنین شاید کہ در لرغہ وعدہ قیلخان اجر محقق
 دور اول اجر غہ ما جور مذکور لر دور دنگار لر یغہ اطاعت ایلاب قیلخان عمل صالح لر ی سے اید مستحی بولغانا لر اگرچہ اول
 استحقاق پرور دنگار کریم نینک فضل بر لے بولسہ مؤ اندانکہ عمل غہ قدرہ و انکا ہدایت تعالیٰ نینک فضل بر لے دور۔
 امام رازی رحمہ اللہ بوا احتمال لر نے ذکر قیلخان دن گین ایسا دور (اولی بو کیم قولہ تعالیٰ غیر نامون بوا احتمال لار نینک
 ہمہ سی غہ عمل قیلخانے، اینک اوچونکہ او شوا احتمال لرنینک کتے سی نینک حاصل بولکی ثواب نینک شرطیدن دور
 (یعنی ثواب دائمی بی منت کم و کاست سیز بولور) گو یا اللہ تعالیٰ نینک مؤمن شاید کہ در لرغہ قیلخان وعدہ سی او
 زولما یدورغان دائمی شوا ثواب ان خالص نقصان سیز لے کم و کاست دور (اصہ)

سورہ بروج مکہ دہ نازل بولمیش آیت لری گیر مہ ایچی دور

بیگلیل کہ بوسورہ دن مقصود رسول المدصلی المدعلیہ وسلم غہ و مؤمن الرغہ کافر لرنینک آزاد و ایند اسیدن نسلیبہ بر دور و انینک کیفیتی بوکیم سیر لرغہ بوکافر لدن تیکان ایند لرغہ غلگین بولمانک لرا ایلکایکی اہست لرایچہ ہم شونلغ قوم لر بولغان اصحاب آخرد و فرعون و ثمود قومی غہ او ششہ و ہمہ کفار لرنینک عادت لری دین حق تے تلکد سب قیلماق دور سو نکرہ مونینک عقیدن دیدی کہ اللہ تعالیٰ نینک علمی و قدر تے اولر تے احاطہ قیلنجی دور دیب سو نکرہ انینک ارقہ سیدن دیدی کہ بولایش لر لوج محفوظہ ثبت قیلینغان ایش لر دور کہ انینک تغیر تاپیکے متنحن دور دیب بوسورہ کریمہ نینک ترتیبی بودور۔

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ ۝ البرج لرایگاسی بولغان آسمان بیلان قسم قیلامن بروج برج نینک جمعی دور برج دیب اکابر و اشرف لر نزول قیلادور غان قصر لے ایتور لر و بروج فلک سیارہ منازلی و ثوابت لر مقرری بولغان جتدن قصور عالیہ غہ تشبہ قیلنیب دور بروج دن مراد نیمہ ایکانیدہ مفسر لر برنجہ قول لر بیان قیلنیب دور لر بعضی لر دیب دور کہ بوجای دہ بروج دن مراد اولوغ ستارہ لر دور کہ اولر نینک کمال ظهوریدن بروج آتاب دور و بعضی لر دیب دور کہ بروج دن مراد قمر منازلی بولغان ستارہ لر دور کہ گیر مہ سکر دور لر و ہر کچہ قمر اولر نینک بریدہ بولادور سہائے منازل قمر برلہ وصف قیلماق انینک اوچون دور کہ قمر نینک منزل بمنزل سیر قیلماقیدہ صانع قدر نینک قدر تیغہ دلالت قیلادور غان آثار عجیبہ لر بار دور و بعضی لر دیب دور کہ بروج دن مراد مشوراون ایچی یولدوز لر دور کہ اولر اصل نور جوزا سرطان اسد سنبلہ میزان عقرب قوس جدی و دلو حوت دور لر بوبارہ داکل قول لر نینک اشہری بودور سہائے بروج اثنا عشر ایگاسی دیب وصف قیلماقے انینک اوچون دور کہ اندہ عجایب حکمت لر موجود لر زیر آفتاب بوبرج لردہ سیر قیلور عالم سفلی نینک مصالحی و منافعی آفتاب نینک سیر نیغہ وابستہ ایکانیدہ بیج شک یوقور بوالیہ البتہ انینک بر صانع حکیم نینک مصنوعی ایکانیغہ اچون دلیل دور انسان لرایچہ جزایان ایتیمکہ بولغان حساب شمسی نینک مدار ی بواون ایکی یولدوز حرکتی غہ یعنی دور انداغ کہ حساب قمری نینک مدار ی قمر نینک منازل مذکورہ سیدہ سیر ایتیمکہ بنا قیلینور فصول اربعہ مدار ی حساب شمسیہ کورہ مختلف اولماس پس اہل اسلام نینک ایچی طریقہ حسابی بار دور بری حساب شمسی کہ انینک ایلہ فصول اربعہ اوقاتہ کم و زیادہ اولمای اختلاف سیر بیلینور دیگر ی حساب قمری کہ انینک ایلہ بعض احکام دینیہ چنانچہ حج و روزہ و عید کبی شرعی عبادت و عمل لر نینک حساب و وقت لری معلوم قیلینور پس مونداغ بولغاچ حساب قمری ایلہ بیلینا دور غان احکام دینیہ دن باشقہ امور دنیویہ حساب شمسی ایلہ معاملہ قیلنر دین جہتی دن بیج منع یوقور۔

ابن القیم الجوزی رحمہ اللہ اتقان دہ ایتادور اللہ سبحانہ قسم قیلغان بروج دن مراد خواہ شمس و قمر نینک منازل بولسون یا آسمان داکل نجوم لر بارچہ سی بولسون یا اول نجوم لر نینک بر لوجی بولسون بولر ہر سے

اللہ تعالیٰ نینک قدرۃ قاہرہ سی نینک دلائلی دن دور دو حدائیتی نینک شوہدی دن چونکہ اوشبو بروج نینک اوشبو متشابہ الاجزاو کرمی الشكل بولغان سادہ صورت و شکل و مقدار لری مختلف بولغان حال دہ موندغ ادوار و حرکات متناسقہ متفقہ ایله وجود پذیر اولمک لری بر فاعل حقیقی ایجادی سیر مستحیل دور و اینچین اولرنه ایجاد قیلغان فاعل مختار نینک قادر عالم مرید حی حکیم ایماس لیکے 'اوازی یر آغان مخلوقی دن میان بولمکی مخلوق غه اوشنا ما غلیقی مستحیل دور پس کره سمانیک بر جانی جانب دیگر ی دن اوزون لوق و قسقه لقیقہ ونه وضعدہ متمیز بولمکی جوانی نینک ہم سے برابر بولوب بو عظمت باندہ ایله بیخ بر بشر نینک وہمی تو شماس لیق درجہ موندغ بلند وستون سیر یر اتیلما قیغہ و ثوابت و سیارہ لر ایله تزیین تا پما قیغہ و اندہ مرکوز بولغان بروج و منازل سیارہ لر نینک نظام و ترتیب و تنسیقی غه فکر صحیح و تأمل حقیقت بین ایله تدبیر ایلاکان صاف ذہن انسان رأی صواب نمایداتی برله جزا ایشانادور که بومصنوعات کارخانه قدرت طبیعتون و ملاحظہ سے نینک قواعد ریکہ سی سے بیشک خراب قیلا دورغان و عالم غه رب قادر عالم حکیم مدبر اثبات قیلما یدورغان فلاسفہ نینک اساس سست بنیانے البتہ ویران ایتا دورغان دلائل البتہ جملة سیدن دور پس موندغ بولغاچ بروج سماء خواہی نجوم بولسون خواہی سیارہ لر منازلی بولسون اللہ سبحانہ نینک دلائل قدرته نینک اعظمی دن دور پنا بریں اللہ سبحانہ ذات البروج ایله قسم قیلیب دور انتہی۔

وَالْيَوْمِ الْمَوْعُودِ و ہم قسم قیلامن وعدہ قیلنغان کون بیلان یعنی قیامت کونے بیلان۔
یوم موعود دن مراد بندہ لر اہ سیدہ فصل قیلا دورغان قیامت کونے ایکائیتی ابن جریر طبری ابوہریرہ دن متعدد روایت لر ایله فورعاً و موقوفاً و حسن بصری دن و قتادہ دن و ابن زید دن و ابومالک اشعری دن نقل قیلیب دور قیامت کونے فصل قضا و حساب و جزا کونے بولوب اول کونڈہ حاکم و مالک یلغوز اللہ متعال بولغان حیثیت دن اول کون نینک قدر و عظمتی غه تنبیہ ایلاب اللہ تعالیٰ اولکون برله قسم قیلیب دور۔

ابن القيم الجوزی آئیب دور سو تکرہ اللہ تعالیٰ یوم موعود بیلان قسم قیلدیکہ اول قیامت کونے دور قیامت کونے قرآن دہ مقسم و ہم مقسم علیہ بولوب دور انداغ کہ قرآن کریم ہم مقسم بہ و ہم مقسم علیہ بولوب دور و یوم موعود بیلان قسم اول روز موعود نینک و قوعی غه دلیل دور و اول کون نینک واقع اولمکی خدا طرفین بیار یکان جمیع پیغمبر لر نینک انکا اتفاق انیک لری ایله مثبت دور و ہم اللہ تعالیٰ نینک بندہ لری غه بیلدورگان حکمت و قدرته نینک ہر اتی بے شبہ کورساتا دور کہ خالق حکیم بندہ لرینی عبث خلق ایکان ایماس دور و بندہ لر بودنیادہ قیلغان انواع عمل لری حسبیجہ یا مثاب و یا مثاقب بولنمای تحمل قویولما سز البتہ بندہ لر غه جزا کور ادورغان بر یوم موعود حکمکی دہ شبہ یوقتور دیب وینہ موندن باشقہ آیات و بران کرہ اللہ سبحانہ اول آیات و بران لر ایله کالایوم موعود نینک ممکن ایکائیتہ و کالانینک واقع اولمکی غه و کالاول یوم موعود نے کلما یدوردیب انکار قیلغان مشرک لر نینک انکار یدن اسے تنزیہ قیلما قیغہ استلال قیلا دور پس اللہ سبحانہ نینک یوم موعود برله قسم

قیلماقی اللہ غایمان کلتور کان کیشی لرقاشیدہ سماء واندن باشقہ عیاناً مشاہدہ قیلینا دورغان موجودات ایله قسم ایلاک مشاہدہ سورہ انتہی۔

وَشَاهِدٍ وَمَشْهُودٍ وَهَمَّ بِحَاضِرٍ لَوْلَا غُجْبِي وَيَا حَاضِرٍ لَوْلَا غُجْبِي بِلَانِ قَسْمِ قَيْلَا مِنْ -
 اوشبو مشقتم بہ بار سیدہ مفسر لرنیک قول لری مضطرب دورہ بعضی لرائے حضور معنی سیدہ بولغان
 شہودون دیب دور لڑ و بعضی لرائے شہادت دن مشتق دیب دور لڑ قفال انیک حضور معنی سیدہ بولغان
 شہودون اولی دیب دورہ امام رازی ایٹا دور مشقتم بہ حضور معنی سیدی بولغان شہودون بولغان ده آیت
 کریمہ ده برنیچہ احتمال تاویل بولغان وجه لربار دورہ اولی وجہ لوبکیم مشہود قیامت کونے وشاہد اول کونہ
 حاضر بولغان جمع لردورہ بولوقول ابن عباس دن وضحاگ دن مروی دورہ اولوا احتمال نیک شحیحہ برنیچہ وجہ لہ
 دلالت قیلا دورہ اول لوبکیم اوشبو قیامت محفل عظیمی غہ حاضر لوبک دن اولوغزاق ایچ بر حضور یوقتور
 چونکہ اللہ تعالیٰ اندہ ملائکہ و انبیاء و جن والنس نے یعنی اولین و آخرین نے میعاد دورہ و لفظ نے مسماہی

لے شیخ محمد عبدہ رحمہ اللہ تیب دورہ یوم الوجود قیامت دورہ چونکہ اول کون نیک کلکی ایله اللہ تعالیٰ بزلا رفہ و عدہ قیلدی و ہنوز
 بزلا رانگا توشادو کہ وشاہد ہر برزسہ کہ انیک جتی بار دور اول حس ایله اشیانے مشاہدہ قیلور و مشہود ہر برزسہ کہ حس ایله اول
 مشاہدہ قیلینور انداخ معنی لفظ نیک حقیقتے اوشبو دورہ سجانہ اول غیب و مشہودہ جامع بولغان ترسہ برلہ قسم قیلیب دورہ کہ
 اول سماء ذرات البروج دورہ چونکہ سماء نیک کوب لاری نیک نوری مشہود و مشاہدہ لار سے مرئی طلوع و غروب لاریدہ
 حرکت لاری حسین بصر ایله معروف دورہ سماء ایسہ عالم بالانیک اسمی دورہ ہر برزسہ کہ یوقاریدہ بولسہ سماء اتا لور و انداکی
 بروج لار نے مشاہدہ قیلور سن لیکن اندہ سن حسن بیلہ مشاہدہ قیلا لہاید و رغان غیب بارکیم اول کوب لار نیک حقیقتے
 و اول کوب لار نیک وجودیدہ صانع قدر نہادہ قیلغان قوہ لار دورہ ہم اللہ سجانہ عالم علوی ده ساکن قیلغان فرشتہ
 ازاں مخلوق لار دور کیم بر نیک حواس تیز اولار نے ادراک قیلا لماس اگر چہ تظہیر اولار دن ہر برزسہ نے اعتقاد قیلاقی غیب
 یتوشہ موسو کہ اللہ تعالیٰ غیب صرف بولغان ترسہ برلہ قسم قیلدی کہ اول یوم موعود دورہ چونکہ اللہ تعالیٰ اول کون نیک تیز واقع بولغان
 یعنی دن و اندہ بولاد دورغان بعث و حساب و عقاب و ثواب جولڈے دن بڑگہ خبر بردی ولیکن بڑلا نیک اول ترسہ لار دن ایچ
 برزسہ نے اوشبو جیا تیزیدہ کوریکیمز ممکن ایماستور۔ سو نگہ اللہ تعالیٰ صرف شہادت بولغان ترسہ برلہ قسم قیلدی کہ اول شاہد
 یعنی صاحب حس و مشہود یعنی شہد محسوس دورہ پس گویا کہ اللہ تعالیٰ جمیع عوالم برلہ قسم قیلیب دورہ تاسنی اوشبو اشیانہ لار نیک و چونکہ
 کے اولو علق و وفیامت غہ التفات قیلد و رغای تاکر سن اول اشیانہ دن نظر حسینک ده مشہود بولغان لری برلہ عبرت
 آلیت حسینک دن پوشیدہ بولغان لارینی درک ایتکذہ طاقتیکہ صرف ایتکای سن استقبالہ سنکا یوز کلتور دورغان ترسہ لار رفہ
 مستقر بولغان سن حسن بصرین شاہد و مشہود تفسیریدہ روایت قیلینیب دور کیم و یکیش ایچ برکون بولایدور کہ مگر اول کون ندا قیلا دورہ
 تحقیق من بر یوم جدید دور من ای بندہ سینک ایچیدہ ہر نہ کہ عمل قیلور سن من انکا شہید دور من پس معنی غیبت
 بیگیل اگر نیک آفتابیم غروب قیلسہ تا قیامت غچ معنی تا پاس سن دیب ۱۲۔ انتہی منہ۔

اکملی نہ صرف ایک اولی دور، ایک ہی بوکیم اللہ تعالیٰ یوم موعود ہیلان قسم قیلمی، داندن مراد قیامت کرنے
دور و انینگ عقیدن شاہد و مشہود برہ قسم قیلمی، دہو مناسبت ایلہ شاہد دن مراد اوشول یوم موعود دہ
حاضر بولادورغان جمیع خلق، و مشہود اول مراد اول کون دہ بولادورغان عجایب بولغای، او چوخی بوکیم اللہ
تعالیٰ قیامت کوینی مشہود لوق برہ وصف قیلمی دور، چنانچہ اتیب دور کوین، لَلَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ مَّشْرِقِ
يَوْمِ عَظِيمٍ وَبَيْنَ اَيْتِيبِ دَوْلِ ذَلِكِ يَوْمِ جَمْعٍ لَه النَّاسُ وَذَلِكَ يَوْمٌ مَّشْهُودٌ (وشول معنی نہ
مناسبتی بار موندن باشقہ آیت لر)۔

اول ایکی کلمہ شریفہ نے نکرہ کلتورک یا شاہد و مشہود کسرتی دہ (تو لایقیدہ) انہار مبالغہ اتیمک، ویاد
دہ ابہام ایلامک، یعنی اول شاہد و مشہود نینگ کلمہ وصفی نہ توشمک ممکن ایہا سلیکی نہ اشعار قیلماق اوچون
دور، ایک ہی وجہ بوکیم مشہود دن مراد یوم جمعہ دور، بوقول ابن عمرو ابن الزبیر قول لر ی دور، بوجہ دن کہ جمعہ
کونے مؤمن لر نماز اوچون، و ذکر اللہ اوچون، حاضر بولادورغان کون دور، بوقول نینگ مشہود آتامک
لیکنہ ایکی خبر دلالت قیلماق دور، برہی ابو درداء رضی اللہ عنہ روایت قیلغان حدیث دور کہ رسول اللہ صلی اللہ
علیہ وسلم دیمیش رجمہ کونے منکا تو لادور و د اتینگ لر، چونکہ جمعہ کونے یوم مشہود دور کیم ملائکہ لر اندہ حاضر
بولور لر، ایک ہی ابو ہریرہ رضی اللہ عنہ روایت قیلغان حدیث دور کہ رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم دیمیش لر
جمعہ کونے فرشتہ لر سب نینگ ایٹکی نہ حاضر بولور لر و آدم لر نے بتیب تور لر پس تچان امام خطبہ غمچفسہ
پتولغان صحیفہ لرینی اوراب خطبہ نے ایٹیمک نہ مشغول بولور لر دیب، او شبو خاصیت جمعہ کونے غینہ
موجود بولغای اول کون بو معنی جہتیدن مشہود آتامہ روا اولور اوچوخی وجہ بوکیم مشہود عرفہ کونے نہ تفسیر
قیلمی شاہد اول کون نہ حاضر بولغان حاجی لر نہ تفسیر قیلمی دور، اللہ تعالیٰ اول مبارک کون نینگ
تعظیمی، و حج امری نینگ اولو غلوقی جہتیدن اول کون برہ و اندہ حاضر بولغان حجاج ایلہ قسم قیلمی دور،
روایت قیلمی دور کہ اللہ تعالیٰ ملائکہ لر نہ (مبایات قیلمی) عرفہ کونیدہ آیتا دور، منینگ بندہ لر نہ
قرآنک لر کہ موسی لر یو لیدہ غبار آلود بولوب برہ بریرق یر لردن منکا یعنی منینگ بیتیم نہ کلور لر سیز لر نے
گواہ قیلمن کہ تحقیق من اولر نے مغفرت قیلمیم دیب، و بے شبہ شیطان اول ایش لر نے کوروب فریاد
قیلمی باشیقہ تفریق ساچا دور، و یوم عرفہ نے مشہود آتامک نہ دلیل قولہ تعالیٰ يَا تُوكِرُجَا لَاؤَعْلَى
كُلِّ ظَاہِرٍ يَاتِيَنَّ مِنْ كُلِّ نَجْحٍ عَمِيْقٍ لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ كُمْ (آدم لر کلور سنکا پیادہ دبر برار ووق تیوہ
لر اوستیغہ راکب بولغان حال داکہ اول تیوہ لر برہ بریرق یول دن کلور لر تاکہ اول آدم لر اول لر ی

اوچون بولغان دنیوی و اخروی منفعت لر نہ حاضر بولغای لر،
تورینچی دہ بوکیم مشہود دن مراد یوم نحر بولغای، چونکہ اول دنیا دکی مشاہد نینگ اینک اولوغی دور، زیر کہ
شرق و غرب اہلی اول کون دہ منی دہ و مزدلفہ دہ جمع بولور لر اول کون مسلمان لر نینگ عیدمی دور، و اول
کون برہ قسم قیلماق دن غرض حج امری نے تعظیم ایلامک دور،
لشچی و بجر بوکیم آیت کریمہ یوم جمعہ، و یوم عرفہ و یوم نحر، بارچہ سے نہ حمل قیلمی غای، چونکہ بولر نینگ

ہر بری اولوغ کون لردور پس الدتعالی بو ایام عظام لربله قسم قلیب دور انداغله لیالی عشر و شفق
 و وتر برلتم قلیب دور و شاید کہ آیت کریمه عام دور دنیا نیک کونلردین ہر بر اولوغ کون غہ و
 دنیا نیک مقام لردین ہر بر مقام جلیل غہ و ہم قیامت کونے غہ زیر کہ قیامت کونے یوم عظیم دور
 انداغله الدتعالی ل یوم عظیم یوم یقوم الناس لرب العالمین و ہم قویل للذین کفروا من مشہد
 یوم عظیم دیب دور و کوتاویل نیک صحتیغہ شاہد و مشہد نیک نکرہ کلتور و لکائے دیل دور۔
 انتہی یعنی امام رازی نیک سوزی تو گا دی۔

بعضی لردیب دور کہ شاہد دن مراد دین مبین اسلام نے اقامت و استوار تیمک و خلق نے منج ہدا
 غہ باشلاب مرکز سعادت غہ یتکوزمک او چون وجود عالمی غہ قدم کلتور و نبوت و دعوت بارگاہی غہ
 حاضر بولغان نبی کریم محمد علیہ الصلوٰۃ والسلام و مشہود دن مراد اول رسول مکرم نیک وجود مسعودی
 دن منقہ ظور دہ جلوہ گر بولغان عجائب و غرائب امر لردور دیب۔

اما مقسم بجا بولغان شاہد و مشہود نے شہادت دن شفق دیگو چلر بوبارہ دا تولاد وجہ لربیان قلیب دور
 برنجی وجہ چنانچہ دیب دور لرشاہد دن مراد الدجل جلالہ نیک اوزی دور انداغ کہ ایتیب دور
 شہد اللہ انا لا اله الا هو قل ای شیء کذب شہادۃ قل اللہ اولم یکتب بریک انا علی کل شیء
 شہید و مشہود دن مراد توحید یا نبوت دور چونکہ الدتعالی توحید غہ شہادت بریب شہد اللہ انا لا
 اله الا هو دیب دور و نبوت غہ شہادت بریب قل کفی باللہ شہیداً بینی و بیکم دیب دور یا مراد
 مشہود دن ہمہ خلق دور زیر کہ اللہ تعالی ہمہ خلق نیک احوالی غہ مطلع دور یا کہ مراد موت نیک عکس دور
 کہ شاہد دن مراد خلق و مشہود دن مراد خالق تعالی دور چونکہ جزئیات عالم دن ہر بر جزئی صالح قدیر
 نیک وجودیغہ شاہد دور انداغ کہ بر شاعر ایتیب دور قیامتاً کیف یغصی الاله۔ ام کیف یجدہ الجاحدہ
 ففی کل شیء لہ آیت۔ تدل علی انه واحد۔ ایچنی وجہ شاہد دن مراد جناب رسول کبریا و مشہود علیہ دن
 مراد سائر انبیاء دور انداغ کہ قولہ تعالی فکیف اذا جننا من کل امۃ بشہید و جننا بک علی ہؤلاء شہیداً
 بو معنی دن خبر برادر یا کہ شاہد دن مراد نبی اکرم صلی اللہ علیہ وسلم و مشہود علیہ او شہوات سعادت شہیم دور
 انداغ کہ قولہ تعالی انا انزلناک شاہداً و نبیاً و نذیراً و قولہ تعالی و یكون الرسول علیکم شہیداً
 بو معنی غہ شاہد دور یا کہ شاہد بو امت خیرت آیین و مشہود علیہ سائر ائمہ ماضین دور چنانچہ الدتعالی
 ایتیب دور و کذلک جعلنا کم امۃ وسطاً لکلوا من شہداء علی الناس۔

او چونچہ وجہ شاہد دن مراد ہر بر پیغمبر لرد مشہود علیہ اول پیغمبر نیک امتی دور الدتعالی نیک قوی۔
 فکیف اذا جننا من کل امۃ بشہید ہر بر نبی نیک اذرا امتی غہ شاہد ایکائیتہ دلالت قیلا دور۔

تور تیجی وجہ شاہد دن مراد سقا غوجی فرشتہ و مشہود بندہ مکلف دور الدتعالی نیک قوی و جہ
 کل نفس معما ساق و شہید مضمونچہ ہر نفس مشہود علیہ دور چونکہ قیامت کونے حفظہ اعمال بولغان
 فرشتہ نیک قیلغان عمل لرغہ شاہد بولاد دور بشخصی وجہ شاہد انسان نیک جواری و مشہود بندہ مکلف دور۔

قوله تعالى يوم تشهد عليهم ألسنتهم وأيديهم وأرجلهم مضمونہ چہ قیامت کوئے انسان نینک تیلے
دوقول وایاغ کری اینتک قیلخان عملی ننگواہ لیت برادور۔

دوبارہ وہ موندن باشقہ وجہ لہم تولادور بزغایۃ تلخیص واختصار ایہ شوخچہ یک بیان قیلوق۔
ابن القیم الجوزی آیتادور سونکرہ اللہ تعالیٰ شاہد و مشہود برلہ قسم قیلدی، وادل شاہد و مشہود نے معین
قیلادے نکرہ سیاتی ایہ مطلق ذکر اتی، و بو شاہد و مشہود بار سیدہ بیان قیلخان معنی لرنینک تمام راقی
شاہد و مشہود مذکرک و مذکرک عالم و معلوم رانی و مرقی دیک دور، و اینک لایق معنی بودور، موندن اوزگہ
بیان قیلخان قول لرنیشیل طریقی ایہ ذکر قیلخان سوزلر دور، تخصیص طریقی ایہ ایماس دور، او شہو قسم
قیلخان اوج نرسہ نینک میانہ سی داکل ارتباط نینک وجہ نیمہ دور دیب سور السہ ایتا میزکہ بحمد اللہ
او شہو مقسم بہا بولخان اوج نرسہ نینک بربریفہ غایت دہ ارتباطی بار دور، و بو اوج نرسہ برلہ قیلخان
قسم دنیا و آخرت داکل موجود نرسہ لرنینک بار چہ سینہ متناول دور، و بو نرسہ لرنینک ہر بے پروردگار تعالیٰ
نینک ربوبیتی غہ و آیتی غہ دلالت قیلنوجی مستقل بربران قاطع و دلیل ساطع دور، بو طریقہ داکیم اللہ
سبحانہ اولاً عالم علوی ہر یعنی مکان لرنینک اعظم و اوسعی بولخان سماء و اندہ بار بوج لرایہ قسم قیلدی
سونکرہ زمان لرنینک اعظمی و قدر جہتیدن اجلی بولخان یوم موعود برلہ قسم قیلدی، اول یوم عظیم اللہ
سبحانہ نینک پادشاہ لینغہ و امر نہی و ثواب و عقابے و کلام و خطابے ظاہر بولادورغان اولیا و اعدا لری
جمع بولادورغان عظیم القدر برکون دور کیم اللہ سبحانہ اول کون دوست لری و دشمن لری اراسیدہ علم
و عدلی برلہ حکم قیلادور، سونکرہ اللہ تعالیٰ بو مذکور قسم لرنینک ہمہ سیدن عام راق نرسہ برلہ قسم قیلدی
کہ اول شاہد و مشہود دور، و بو قسم نینک بو سورہ داذکر قیلخان اصحاب اعدو دذکر سی غہ مناسبہ تاتامہ
سی بار دور، بو وجہ سیلان کہ اول کفار عتود اصحاب اعدو اللہ ذوالجلال نینک دوست لرنی عذاب قیلدی
حالبو کہ اول معاند لراول دوستان حق غہ قیلخان افعال بڈ لری ایہ اول مؤمن لراوزرہ شاہد دور لردو
لردو پیغمبر لراول کافر لرنینک اول کردار بڈ لریہ شاہد دور لردو اول قوم شقاوت پیشہ لرنینک جو ارح
لری ہم اور نینک ضرر یغہ اول بیان ایش لری شہادت برادور، یعنی اول کفار سنگین دل لردو
شاہد و معتذب بولخان مؤمن کامل لرمشہود، و ہم انبیاء و ملائکہ کرام لرشاہد اول قوم شقاوت انجام
مشہود، و اینچنین اول گروہ پے سعادت لرجوار جی شاہد و اول لرمشہود دور، لردو مناد جہ مناسبہ بودور
چونکہ شاہد مطلع و قیب و مخبر معنی سی دہ و مشہود مطلع علیہ و مخبر بہ و مشاہد معنی سی دہ دور پس
موندلغ ایسہ عالم وجودہ ظهور غہ گلگان مخلوقات نے شاہد لیت و مشہود لوق نوعی دہ ایکی نوع قلیب
یر اتغان خلّاق علیم نینک قدرۃ کاملہ تامہ ایگاسی ایکانیدہ بیچ شک و شبہ یوقتور، اندلغ کیم اول
قادر جلیل مخلوقات نے بزرگ کورولادورغان و کورولمایدورغان ایلاب ایکی نوع یرا تیب دور،
چنانچہ کلام قدیمی دہ دیب دور فلّا اُنْتُمْ بِمَا بُرْصِرُونَ وَاَمَّا لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ہم اول صانع قدر پے عدل
اکنہ و ازمنہ و الوارے سنے ایکی نوع قیلدی، ارض و سمائل و تہار ذکر وانغی کہے، و بو تنویج و

اختلاف لراہ سبحانہ نینک قدرہ نامہ سے نینک دلیل لریدن دورا و شونکا اوخشد اول خدای قدر خلق
شاہد و مشہود ایلاب یکی نوع قیلدی و موندہ باز بر سر بار دور و اول بر بو کیم مخلوقات ایچیدہ بعض
نرسہ لر بار دور کہ اول مشہود علیہ دور زیر کہ عالم نینک نظامی تمام اولهای دور مگر کونانات نینک بعضی
سے شاہد و بعضی سے مشہود اولیک ایله پس مخلوق اوزی نینک غیر لہ نجوک شاہد و مطلع و رقیب اولاد دور
و خالق تعالی اوز مخلوقاتے غہ شاہد و مطلع و رقیب بولمایدور (یعنی مخلوق لراہچہ کہ شاہد لیت و مشہود لوق
ملفوظ ایسہ المدد و الجلال نینک اوز بندہ لری اوزرہ شاہد یعنی و بندہ لر نینک مشہود لوقی محقق دور کہ اندہ هیچ
شبه و تردد قیماق جائز ایماس دور پس بو بر دن آشکار اولدیکہ لراہ سبحانہ نینک شاہد و مشہود بر لہ قسم
قیلماتی اوز ذات جلیل الصفاقی و جمیع مخلوقاتی بر لہ قسم دور)۔

وینہ بو قسم ضمنی دہ لراہ سبحانہ نینک ملائکہ و انبیاء و رسولی ایله قسم قیلماتی ہم بار دور زیر کہ اول ذات
گرام بندگان خدای علام اوزرہ شاہد دور لر و بندگان خدا مشہود۔

پس بو بیان دن عیان اولدیکہ بو قسم ہم مقسم بہ و مقسم علیہ متحد بولغان باب دن اولاد دور انداخ
کہ اللہ تعالی یوم موعود بر لہ قسم قیلدی یوم موعود مقسم بہ و مقسم علیہ دور وینہ یوم قیامت ہم مشہود دور
اندانکہ اللہ تعالی آتیب دور ذلک یوم مجموع لہ الناس و ذلک یوم مشہود یعنی اندہ اللہ تعالی
ملائکہ و انس و جن و وحوش لر نے حاضر قیلا دور کہ بو شاہد و مشہود اللہ تعالی نینک قدرہ و عظمتی نینک
نشانه لریدن دور وینہ اللہ تعالی نینک کلام قدیمی ہم مشہود دور اندانکہ دیب دور و قرآن الفجر ان قرآن
الفجر کان مشہوداً یعنی نماز یا مدائیک قراءتے مشہود دور اندہ ملائکہ لیل و ملائکہ نهار حاضر بولور لر پس
قیدغ کہ بو مشہود دلائل قدرت نینک اولوغی دن دور شونکا اوخشد شاہد لر ہم اعظم دلائل قدرت دور
پس ہر نرسہ کہ شاہد و مشہود لوق اسمی انکا واقع ایسہ اول نرسہ او شہو قسم غہ داخل دور موندان غ ایسہ
بو قسم قیلینغان شاہد و مشہود نے بعض الواع غہ یا عیان غہ تخصیص قیماق غہ هیچ وجہ یوق تور مگر تشیل
طریق ایله وینہ ابرار نینک دفتر اعمالی علیین دہ مشہود دور و مقربون شاہد دور لر و جبر احسن بو دور کہ
او شہو قسم جواب دن مستغنی بولغای چونکہ مقصود مقسم بہ نینک پروردگار تعالی نینک آیات عظیمہ سیدن
ایکانغہ تبنیہ دور انتہی یعنی ابن القیم الجوزی نینک سوزای تو گادی۔

او شہو قسم نینک جوابے دہ بیشتر لاختلاف قیلیب دور لر اخفش اییب دور کہ جواب قسم قولہ فیل
اصحاب الاضداد دور و لام اندہ مضمون دور انداخ کہ الشمس و صغی ہادکی جواب قسم بو اذان قدا فتح دہ
اصنار قیلینب دور تقدیری قدا فتح دور زجاج اییب دور کہ جواب قسم ان کبش نینک تشدید دور
بو قول ابن مسعود و قتادہ نینک قولی دور ہمیش لر و بعضے لر دیب دور کہ جواب قسم قولہ ان الدین
فتنہ دور قسم بر لہ جوابی اورتا سے دکی جملہ لر معترضہ دور مفسرین متقدمین دن بر جماعہ جواب ہم
مخزون دور ہمیش لر صاحب کشاف او شہو قول نے اختیار اییب دور ابن جریر طبری مو جواب
قسم مخزون دیکان قول نے صواب دیب دور جواب مخزون نے بعض متقدمین ان الامر حق

فی الجہاد علی الاعمال دیکھ دور ہمیشہ لڑے
صاحب کثافت ہمیشہ کہ جواب قسم قولہ قتل أصحاب الأعداء دلالت قیلغان بر معنی دور گویا
ایتولا دور کہ او شہنشاہ لربیلان قسم قیلغان کہ قریش کافر لری البتہ لعن و ہلاکت غہ گرفتار قیلینغو حیدر
انداغ کہ اصحاب اعدود گرفتار لعنت قیلینغ ہلاک ایتیلدی لڑا جواب قسم اوچون بوجملہ نے تقدیر
ایتیمک دہ نکتہ بودور کیم او شہنشاہ نینک وارد بولمکی قریش کافر لری نینک مؤمن لرغہ قیلغان عداوت
وجہ لرغہ و نیکوزگان آرار و ایند لرغہ تحمل ایتیمک غہ مؤمن لرغہ ثبات یق کو رگوزمک غہ ترغیب و
اول جفا شعار کافر نینک عاقبت بر کونے وعدہ پروردگار موچینغہ مستحق لعنت ابدی و گرفتار سخط عظیم
اولمک لرینی اخبار ایلامک دور یعنی اول شقی معاند لردن ایلمگاری او تکان اصحاب اعدود کی کفار طغیان
پیشہ لکر در بد لری سبب ایلمہ سزاوار لعنت پروردگار و گرفتار عذاب ناز قیلندی لر دیب صبر و ثبات
دہ ثابت و استوار اولمک غہ قیز یق توریک دور

قَتَلَ أَصْحَابَ الْأَعْدُدِ النَّارِ ذَاتِ الْوَقُودِ لعنت قیلندی
یرگہ قازیلغان چوقور لر ایگاسی یعنی تولا اولورغ یا لقونلا نینب یا نادورغان اوت نینک ایگاسے
کافر کہ اول اوت غہ مؤمن لرغہ تا شلاب یا ندوری لڑے

کلمہ النار الاعدود دن بدل اشمال دور ذات الوقود النار نینک صفتی دور النار نے ذات الوقود
دایہ وصف ایتیمک اولورغ اوت ایکنیکلی غہ و شعلہ سے بلند اور لامک غہ باعث بولادورغان
نرسہ لر نینک تولا یعنی غہ اشعار اوچون دور اعدودیرغہ اوزونلو قوی غہ قازیلغان خندق نے ایتور لڑے
قولہ قتل اصحاب الاعدود جملہ سے نے بعضی مفسر لر دعائیہ و بعضی لر خبریہ دیب دور لر یعنی
اصحاب اعدود لعنت قیلنسون و ہلاک ایتیلنسون دیک دور یا اصحاب اعدود ہلاک قیلندی دیک دور
شیخ المفسرین ابن جریر طبری خبر ایکان لیکلی نے صواب دیب دور و تفسیر یہ آیت دیب دور کہ
یعنی لعنت قیلندی مؤمنین و مؤمنات نے اعدود یعنی یا لقونلا نینب یا نینب تورگان اوت یق
خندق غہ تا شلاغان کافر لڑے بولتاویل نے صواب و یکیم ایتیمک اوچون دور کہ ایتیمک علتی دہ بریح آیتیب
دور کہ الد تعالیٰ خبر بریدی کہ اول کافر لرغہ عذاب جہنم و ہم عذاب حریق بار دور دیب اگر اول شقی لر
دنیا دہ کو دیب ہلاک بولماغان بولسہ لر قولہ تعالیٰ ولیم عذاب الحریق نینک مفهوم بر معنی سے بولمایدور
چونکہ عذاب جہنم عذاب حریق نینک اوزی دور اھد الد تعالیٰ اول کافر لرغہ عذاب جہنم و ہم عذاب
حریق بار دیب خبر بر گاج اول لرغہ عذاب جہنم دن باشقہ بر عذاب حریق بار یعنی مفهوم اولادور و اول
عذاب حریق دنیا دہ اول ملعون لر مؤمن لرغہ کو بدورمک اوچون یا ندورغان اوت لرغہ اوز لری
کو دیب ہلاک بولمکی دن عبارت دور الد تعالیٰ بوجہ دن خبر بریب قتل أصحاب الأعدود دیب دور
ایتیمک یوقاریدہ بیان قیلدوق کہ بسورہ رسول اکرم غہ مؤمنین سعادت رشیم غہ تسلیہ اوچون
وارد بولغان دیب بوجہ قتل اصحاب الاعدود نینک خبر یہ ایکان لیکلی نے تقاضا قیلادور یعنی

رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم غم تسلیہ بریب اللہ تعالیٰ ایتا دور کہ اے محمد کافر لدن تیرکان جفا غم مؤمن
 لر حتمل قیلسون لر مؤمن لرا حوالی جمیع از منہ وہ کافر لرایلہ بومنوال وہ کچک دہ بولغان المد عنیز
 ذوا انتقام مؤمن بندہ لرغہ عناد کور گوزگان معاند کافر لدن زمان اعمال بتکان دہ انتقام آلا دور
 من سنا خبر برامن کہ مؤمن صاف اعتقاد لرے مجر ایمان صادق لری اوچون اولوغ یالقولنا نیب
 یانا دورغان اوت بیلان تو شقار یلغان خندق غم تا شلاب یا ندورغان اصحاب اخدود کافر لربلاک
 قیلندی دیب رساجملہ خبریہ بولغان ذہ مضمومے مؤمنانغ بولادور جملہ دعائیہ ویساک بوقائده استفاد
 اولمایدور

بوکلام آبی ہر بر عصر وزمان واکلی مؤمن لرغہ تسلیہ و وعدہ و کافر لغہ تہدید و وعید دور گویا دیدور
 کہ ای مؤمن لر زمانہ نکیز داکے دشمن دین حق بولغان کافر لر تضیق جو ری دن تنگدل اولوب یأس
 دہ بولمانک لر دین دہ صلابت وثبات اوزرہ بولونک لر ایگاری اوتکان مؤمن لر ہم زمانہ لریداکلی
 دین حق دشمنی بولغان کافر لدن تو لاجبر و جفا کور دید اولرنینک آزار لرغہ صبر قیلدی لر عاقبت اللہ
 عزیز ذوا انتقام اولرنینک دشمن لرینی ہلاک ایلاب انتقام آلدی اندرغ کہ اصحاب اخدود ہلاک
 قیلندی پس سیز لر صبر و ثبات دہ بولوب دین اسلام اوامر شرعیہ سیننی اجرا واد ایلاب دہ بولونیر
 لر اللہ ذوالجلال سیز لر نینک دشمن لر نیکیز دن مو انتقام اولوب اذھم عیکم با قعود
 (کلمہ اذ قتل غم ظرف دور یعنی اول اصحاب اخدود شقاوت تار و پود لغت قیلندی) وقتی کہ اول
 معاند لر اول اوت اوزرہ (یعنی خندق نینک چورہ سیدہ مؤمن لر نے اوت غم تا شلاب) اولتور غوجی دور

وَهُمْ عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِنِينَ شٰهِدُونَ و اول مؤمن لر نے یا ندور غوجی دور
 کافر جفا شعار لر مؤمن دین دار لرغہ قیلغان بیان کردار لری اوستیدہ حاضر توروب تماشا قیلغوجی دور
 یا کہ اول ظلم آیین لر مؤمن صاف قہین لرغہ قیلغان بدکاریق و جفا شعار لریق لریدہ تیج بر تصور ایماگان لیک
 لرغہ پادشاہ لری حضور یدہ بعضے سے بعضے سے اوچون کو اہ لیق برگوجی دور لر یا کہ اول جور پیشہ لر مؤمنین
 دیانت اندیشہ اول قیلغان عذاب و عقوبت لرغہ قیامت کونے شہادت برگوجی دور لر یعنی اوستیجور
 قیلغان افعال نبیشہ لری بیلان اولرنینک تیل لری وقول لری وایاغ لری شہادت بر ادور

تفسیر - بیلکلی کہ اللہ تعالیٰ اوستیجور ایکی آیت دہ اصحاب اخدود شقاوت تار پود لر نینک حال لری
 غایتہ قباح لیک و کونکل لری نہایتہ قساوت لیک ایکانیک لری وصف قلیب دور بو طریقہ ایلکہ اول
 کفار بد کردار لر جہنم نیکلیغ شعلہ اوروب یانیب تورگان اوت بر لہ بولغان خندق نینک کنار یدہ اولتور غوجی

لہ اوستیجور ایکنی احتمال اول صورتہ صحت پذیر اولاد دور کہ اول قوم شقاوت پیشہ نینک پادشاہ ستم دستگا ہی اول مرتکب
 دہشت اندوز و ہنگامہ مؤمن سوزغہ اعوان دشمنی ایلہ حاضر اولمای اوزی بارگاہی دہ تحت جبروتیدہ اولتوروب اول کار ظلم ایلام
 نے اجرا ایکنکہ اعوان لارینی بیورغان بولسہ والا یعنی اگر اوزی اول جور نے مؤمن لارغہ اوزمباشرتے ایلہ اجرا ایلامنے ارادہ ایلاب
 اخدود کنار لغہ حاضر بولغان بولسہ اول حال دہ معنی اول مراد ایکنکے آشکار دور و العلم عند اللہ منہ

و خدا نینک بندہ پاک اعتقاد لری و دوست لری مؤمن لرنے، اول دوزخ نمودار اوت غم تیریک تیریک تاشلاب
 اول مظلوم مؤمن لراوز لرینچہ یوز کلتورگان عذاب عظیم و جفای الیم و عقوبت شدید قتیغ یعنی دن بریطاقت
 بولوب چیلگان دروانین و آہ نے، خصوصاً کمال درد منڈلیک ایله کودک و عاجزہ خاتون لرنہا دیدن چقیقان
 فریاد و افغان جانگاہ نے کوروب و ایشیتیب توروب، اول کافر مؤمن سوز لرینیک تاش دن ہم قتیغ کوکل
 لریدہ نوع بشر و لیدہ بولادورغان رحم و شفقت دن بیج براتری ظہور غہ کلماہی رحم سیز لری و بے فروالین
 ایله اول ہنگامہ غہ قرب تاشا قیلغوجی دور لر اول اصحاب اخدود قوم ظالم لری موندان رحم سیز و شفقت سیز
 کافر دوروب، و ہم بوآیت وہ مؤمن لرینیک دیدار لری تو غراسیہ کے غیرت و صلابت لری، دین لری نے
 قیز غایب کورگوزگان فداکار لری نینک بیانی غہ اشعار بار دور، بوطریقہ دہ کہ اول دین حق لری بولی
 وہ جانبازلین کورگوزوب، صیانت دین اوچون اوز لرینی آتش سوزان غہ حوالہ قیلغان مؤمنین حمیت
 اشعار لرینیک جدوا صرار لری اول غایتہ بولوب دور کہ اصحاب اخدود شقاوت نمود نینک پادشاہ امر و
 اعیان لری مؤمن لرنے تاشلایدورغان خندق آتش نینک چورہ سی دہ حاضر بولوب مؤمن لرینیک بوز
 حاضر ایکانیمیزی کورسہ لرینیک حضور میز بیٹی کوکل لرینچہ تورقوج سالیب، امر میز غہ مخالفت ایچک دن
 تاریب امر میز غہ اطاعت قیلوروب، امید و طمع بر حاضر تورگان دہ، اول مؤمن جانبازلراول شاہ و حشم
 و اعیان و قدم لرینچہ اصلاً نظر اعتبار قیلماہی، و اول دن قیل اوچی چہ پاک تو تاشی، دین لرینی ساقلماق دہ
 اوز لرینی فدا قیلیب بیج تاریتنامی اوت غہ تو شوب کوکمانے اختیار ایتی لرپس مؤمن لرینیک دین یولیدہ
 شونداغ محشر مولناک بولغان معرکہ عذاب دہ، اوز لرینی فرواسیز عقوبت کہ تاشفورک لری نہ قدر حیرت افزا
 عجیب ایسہ اول کافر خونخوار لرینیک انسان فرزندنی نفرت قیلادورغان شونداغ موطن جگر سوزدہ افعال
 موحشہ لرنے کوروب بے فرو تاشا قیلماق لری عجیب راق و لفرین و لعنت غہ سزاوار راق دور۔

آیتا منکہ بز نینک او شبورانہ میزدہ ہم برنجی متمدن دول معظّمہ دن سنالادورغان بعضی بر غیر دین لرینیک
 امر سیاستیہ دہ تو لکان روش لرینچہ و قیلغان ایش لرینچہ باصاق، اول مورحم سیز لری دہ، و شفقت دن اثری
 کوکل لریدہ و شیمہ انسانیت دن نمونہ وجود لریدہ یوقلوق دہ، او شبو اصحاب اخدود لعنت نمود لرون تالی شہا
 چونکہ بولر غصب اموال و تنب بلاد قصیدہ، و بندگان خدا نے استعباد ایلامک املی دہ نہیردہ کہ سلاح
 و غنہ دن عاری بے استطاعت و استعداد بر قوم نے کورسہ لر بہانہ تو ز غاب ادر غہ هجوم ایتیب قان توکل
 دن اجتناب قیلماق لراژورہای آہنیں آغزی دن، و عقاب آہن بال چنگالیدن، نا توان خاتون لرو کودک
 بلہ لر با شیمہ جنم نمودار اوت لرنے یا غروروب، اول بیچارہ بے گناہ لروچود لری نے کول ایلاب، خانمان
 و خاکستر لری کوک غہ ساوروب، عدم ساری بیارناک دن بیج پاک تو تاش لروقت مظلومہ لرفریاد و آہ لرینچہ
 و سوز جگر ایله قیلغان نالہ جانگاہ لرینچہ قولاق سالماق لر بوز اوز قوتہ لرینچہ مغرور اولوب، موندان سنگدل
 لری ایله اجرائی ظلم ایتہ لر بر کوکے اولور کیم اول عاجز و نا توان ملت لرنے اور تاک غہ ساچقان اوت لری
 اوز جان لرینچہ تو تاشیب، اصحاب اخدود نے عذاب حریق کویدوروب خاکستر ایلاکان دیک، اول لرینیک

موتخت رنجت و شمت لرینی کو یدوروب نام و نشان لرینی صفحہ روزگار دن مجوزا بود قیلماقی دہ شک یوقتور
 سنہ المد شوندرغ جاری بولوب دور چنانچہ المد تعالیٰ کلام قدیمی دہ اتیب دور اولم یسیروانی
 الْأَرْضَ فَيَنْظُرُ وَكَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ كَانُوا هُمْ أَشَدَّ مُنْهَمُ قُوَّةً وَآثَارًا فِي الْأَرْضِ فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ وَأَنكَرَ لَهُم مِّنَ اللَّهِ مِن ذَاقٍ (یعنی آیا اول مشرک لریری یوزیدہ سیر قیلما دیدر مو پس
 عبرت نظری ایلہ قرامادی لر موک اوز لریدن ایلگاری اولنگان قوم لر نینک عاقبتی پیغمبر لری نے تکذیب ایلگان
 و ظلم و فساد قیلخان لری اوچون بچوک بولوب دور حال بوکہ اول ایلگری اولنگان قوم لر بو مشرک لر دن قوہ
 دہ آر تو عراق ویر یوزیدہ قالدورغان اثر لر چیشتی دن کو براق و اوستاراق ایدی لر پس المد تعالیٰ اول قوم
 نے کفر و فساد لری سببی ایلہ تو توب ہلاک قیلدی حال بوکہ اولرغہ المد نینک عذابی دن اولر نے ساقلاب
 قالخوجی بیچ کیشیے بولمادے۔)

وَمَا نَقَمُوا مِنْهَا إِلَّا أَن يُوَفَّوْنَ بِهَا لَّهُم مِّنَ الْعِزِّ الَّذِي كَانُوا يَسْتَعْجِلُونَ وَاوَالِ اصْحَابِ
 اخدود اول مؤمنین عاقبت محمود نینک بیچ برایش لرینی عیب قیلما دی لر و اولر نینک بیچ برعل لرینی
 یمان کو رمادی لر نگر اول مؤمن لر نینک بیچ مخلوقات اوزرہ غالب و قاهر و جمیع صفات کمال برلہ ستایش
 قیلما قہ لایت بولخان ذات واجب الوجود غدا یمان کلتور مک لری نے غینہ عیب قیلیب دشمن توتتی لر شونینک
 اوچون اولر نے اولوغ یالقون جکیب یانیب تورغان نار اخدودغہ تاشلاب کو یدوردی لر۔
 الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَاللّٰهُ عَلٰی كُلِّ شَيْءٍ شٰهِدٌ
 اول مؤمن لر ایمان کلتور کان معبود بروج اندلغ ذات دور کہ آسمان زمین نینک پاوشاہ بیغہ انکا خاص
 دور و اول المد ہر بریزہ اوزرہ علم محیطی ایلہ حاضر و ہر بریزہ نے حاضر قی دیک بیلگوجی دانا دور مؤمن لر نے
 اوت غہ تاشلاب کو یدورگان اصحاب اخدود نینک افعال پیچہ لری غہ موعالم دور پس اولرغہ جزای بدلہ لرینی
 تیکوز گوجی دور علما لر اوشبو استثنائے تاکید المدح بما یشہبہ الذم قبلی دن سناپ انکا بو شعر نے
 مثال کلتور ب دور لر۔ شاعر۔

ولا عیب فیہم غیر ان سیو فہم ہن فلول من قراع الکتائب
 یعنی اول ممدوح اولمیش کیمسہ لردہ بیچ عیب یوقتور شوندن باشقہ کہ اولر نینک قیلچ لری نینک
 دمیدہ میدان کارزار دہ عسا کر بشمار ایلہ مصادمہ ایلماک جہتی دن تیوشکان کسر لر بار دور
 سنا قیداع کہ بو شعر دہ مدح ایلکان شجھان کارزار نینک سیوف قاطعہ لری نینک یوزیدہ مصادمہ
 جیوش عصبیت جوش دن تیوشکان رخنہ و کسر اولر نینک محاملری نینک اعز می و مفاخر لری نینک
 اعلیٰ دور شونکا اوخشہ المد واجب الوجود عز شأنہ غہ ایمان کلتور مک مکلف لر نینک جمیع فضائل و شمائل
 نینک اشرفی دور پس تلف اول کفار عناد آیین لر نینک عقول عبادت شمول لر لیکہ غایت غوایت و
 نہایت عبادت دن اندلغ منقبہ سیمہ سعادت بخش نے منقبہ دینیہ سبب مکر وہ کورمیش لر و اولیہ
 صفیہ ایلہ متصف بولخان مؤمن ایقان شعار لر نے گن ہکار بیلید عذاب نار ایلہ عقوبت قیلمیش لر

فی الواقع اول مؤمن صدق آئین لر نینک فضیلتہ فاخرہ ایمان برہ متصف بولمک دن باشقہ گناہ لر می یوق
ایدی، حالبوکہ مؤمن لر نینک اول وصف سعادت رہبر سبیلہ متصف بولمک لر، اولر نے اکرام و تعظیم
ایلامک، و ابتغاء لمر صفاۃ الدوا لر عجمت قیلماق، شیوہ سی نے لازم تو تمک نے ایجاب ایثار دور، اما اول عناد
آئین کافر لر کمال گمراہ لبق دن اول پاک اعتقاد مؤمن لر عہ مونینک صندیہ معاملہ قیلدی لر اکرام اور نیغہ
اہانتہ - تعظیم اور نیغہ تحقیر محبت اور نیغہ دشمن لبق کوزدی لر دشدة عذاب برہ جفا پیشہ لبق ایلادی لر خدا
نینک دشمن لر نینک شأن و کردار لر، دائما دوستان حق غہ شوندار غ دور، مؤمن لر عہ محبت قیلماق
واجب ایکان دشمن لبق ایله عدوان کور کوز اور لر، مؤمن لر نے خدا اوچون اکرام و تعظیم ایلامک لازم ایکن
اہانتہ و تحقیر قیلا دور لر۔ اللہ تعالیٰ بو معنی نے قرآن کریمده ایتیب دور قل یا اهل الکتاب ہن یؤمنون بشارا لان
آمتا باللہ و ما انزل الینا و ما انزل من قبلہ و ان اکثرکم فاسقون۔ اسے محمد اہل کتاب غہ دیگیل کہ ہمیز نینک
الیشیز دن پیچ الیشی میز نے عیب ایتیب یان کورهای سیز مگر سیز لر نینک الدوا جب الوجود غہ، و سیز لر غہ
نازل قیلنغان قرآن غہ، و قرآن دن ایلامک ری نازل قیلنغان کتاب لر غہ ایمان کلتور کینیز نے غینہ عیب لاب
یمان کور اسیز حالبوکہ تور اراقینیز فاسق لر دور سیز، اوز لر نیکیز فاسق بولوب تور بزر نینک اشرف اعمال
بولغان ایمانے میز نے عیب قیلا سیز، بزر لر موسیز لر غہ اوخشہ فاسق بولیساق ای دوک عیب قیلاس ای دینکیز لر
لایق مدح و ثنا، و حاجی مستحق اکرام و تعظیم بولغان اشرف اعمال و اخلاق نے عیب ایتیب یان کور ماکینیز
عصبیتہ جابلہ یا طلبینکیز دن ناشی برایش دور، و ہر عصر و الی مدابنتہ و ریادون یرلاق عالم لر غہ جاہل لر نینک
معاملہ سے ہم دایم بومنوال ایلمکچک دہ دور، اہل شرک لر ایام جاہلیت دن قالمیش عادت قیلیب کلکان آئین
باطل لرینی انتظام ایلامک، و آباد و اجداد لر عہ تقلید ایتیب دین امور ی دن دیب اعتقاد قیلیب یورگان
تقلید باطلہ لر عہ اتباع ایتیمک ایلمک مؤمنین مؤمنین نے مجرد و حدانیت آئی غہ ایمان کلتور بیلنوز بگینہ
الدغہ عبادت قیلماق لرینی عیب قیلیب یان کورگان دیک، بعضی تحقیق دن فاضل حاطب ییل بولغان
مصنف لر نینک کتاب لریدہ یازیلگان اصل سیز باطل نقل غہ اقتدا ایتیب، بہر بر خرافات نے دین دن
دیب اعتقاد قیلنوجی بصیرت سیز لر مولیٰ ضنیفہ سجہ زہراء غہ دشمن دین لر طرفین تدسیس قیلنغان پیچ
و خرافات آلائیشی دن دین حنیف اسلام نے صاف ایتیب اہل اسلام غہ اسلام نینک سلف صالحین دن
ما تور کتاب و سنتہ دن مستنبط صاف اعتقاد و صاف اخلاق لر نے بیلدور مک غہ تشبہ کور کورگان
محقق لر نے ہر بر عصر و زمان دہ مجرد و او شبہ تشبہ لرینی گینہ عیب بیلیب دشمن تو تمک دہ و دنیا دہ اینک
یمان کفر و بد مذہب لبق نہ ایسہ اولر نے انکا نسبت بر مک دہ دور لر لغو و بالشد۔

اوشبو آیت کریمہ ایرادی دن مقصود اصحاب اخد و شقادت نمود لر نینک اللہ ذوالجلال نینک سخط و
لغضتی غہ مستحق بولمک لر نینک بیان دور، چنانچہ اندن بعضے سے یوقایدہ ذکر قیلندی، بعضی سی بو کیم الد
سبحانہ بو آیت دہ اوز سے عزیز و حمید صفتی ایلمہ وصف قیلیب دور، سکزیز یعنی غالب و قادری کر اینک
عقابی دن تور قول دور، حمید یعنی جمیع مخلوقات نینک لسان قال یا زبان حال ایلامک ایترکان حمد

و شناسی غم لایق و مستحق دور زیرا کہ ذرات کائنات ایچہ ہر ذرہ اور صالح قدیری نے علم و قدرت و حکمت
 دہ کمال ایلہ ستایش قیلا دور و اوزی غم برگان نعمت ایجادی نینک و اندن متفرع بولغان احسان جزیل
 لر نینک مقابلیدہ صالحی غم حمد و ثنا ابتدا دور او شبو ایکی صفات عظمت آیات دن سونک المد سبحانہ اوزینی
 ملک تام ایلہ وصف ایلاب دیدی کہ اللہینی لہ ملک السموات و الارض یعنی المد عزیز حمید انداغ ذات دور کہ
 آسمان وزمین نینک پادشاہ یعنی انکا مخصوص دور ہمیشتی کہ آسمان وزمین داک برارشی نے تصرف قیلمان
 اعدی انکا مشارک ایماس دور دیب پس بوصفات عظمت آیات ایلہ موصوف ذات البتہ شایان و مستحق دور کیم
 بندہ لر انکا غینہ ایمان کلتور گایلز و انینک رب العالمین ایکانی تصدیق ایتکاسی لر و خاص انکا غینہ عبادت
 قیلغا یلز پس شونداغ ضعی مستعان غدا ایمان کلتور کان و خاص انکا غینہ بندہ لبق شیوہ سی نے پیشہ قیلغان
 کیشیلر نے عیب لاب میان کورگان جاہل لر و غادی لر بے شمشہ مستحق لعن و سمنار و اسر خط عظیم دور لر دیک دور
 ای اولی الاباب بو آیت کریمہ دہ ذکر قیلینغان صفات لر نینک تقدیم و تاخیری بار سیدہ کی نکتہ لرغہ و موزدہ
 کی اشارت لرغہ بر فکر یور تو ننگ کہ المد سبحانہ بو آیت دہ عزیز و حمید ایلہ وصف قیلنما قینے اوزی نینک ملک
 تام ایلہ وصف قیلنما قی دن ایلگاری کلتور و رب دور بو جہت دن کہ اولغی صفتے یعنی عزیز المد تعالیٰ کمال
 قدرتیغہ دلالت قیلا دور و ابکنجی صفتی یعنی حمید کمال علمی غم دلالت قیلا دور زیرا کہ اشیا نینک خواقی بق عالم
 بولغان ذات نینک قیلغان صنیعہ افعال حمیدہ بولمک ممکن ایماستور پس اشیا دہ افعال حمیدہ لر ظاہر قیلما قی
 ایلہ حمید صفتی برلہ موصوف بو لکی دلالت قیلا دور کہ علمی تام دور پس شک یوقتور کیم اللہ تعالیٰ نینک ملک تام
 ایلہ مخصوص بولمکی کمال قدرت دہ و کمال علم دہ بولغان دہ غینہ بولور یعنی المد سبحانہ نینک جمیع موجودات
 نے یراتکی و محض مشیت ایلہ اولر نے بقا و افا ایلما کی ہمہ سے قدرہ و علم صفتی ایلہ دور پس ثابت بولدیگہ بحق
 او شبو صفات برلہ موصوف بولغان واجب الوجود غینہ دور ایمان کلتور مک غم و عبادت قیلما قی غم لایق و مستحق
 و انینک غیر البتہ مستحق ایماس دور پس شوک شونداغ معبود برحق غدا ایمان کلتور مک لے اول کفار جہمال لر گناہ و
 عیب دیب حکم قیلا دور لر بیگیل کیم اللہ تعالیٰ نینک صفتی عزیز دہ اشارت بار دور بو معنی فہ کہ اگر خواہلا سہ
 ایدی البتہ اول کافر لرغہ تعذیب مؤمنین دن منع ایلاب اولر نینک اوت لر ی نے او چور مک غم و اوز لر ی نے
 ہلاک ایتک غم قادر ایدی و حمید صفتی دہ اشارت بار دور بو معنی غم کہ المد سبحانہ نینک افعال نینک عاقبتے
 معتبر دور اول مالک الملک حقیقی اگر ہمہ قیلا لرغہ جہلت برسہ موکین لسنے تحمل ایتما یدور چونکہ اول قادر حکیم
 او شبو حقا چیکمان مؤمن لرغہ اولر نینک اجر و ثواب لرینی داول آزار تیکوزگان کافر لرغہ اولر نینک سزا و
 عقابینی البتہ تیکوز دور لیکن اول المد حمید بوبارہ دا اولرغہ ثواب و عقاب تیکوز مک دہ تعجیل قیلما یدور
 چون کہ اول فعال لمار یدیر ایشس کہ قیلا دور اوز مشیت البتہ سی حسیح یا مصلیہ خلق اوزرہ برسبیل
 تفضل اجرا قیلا دور شول سبب دن بو آیت نینک آخریدہ و اللہ علی کل شیء شہید دیب دور او شبو
 قول آتی دہ وعدہ صوم و عیدہ مدرج دور یعنی اللہ تعالیٰ انداغ وسیع العلم دور کہ انینک علمی دن بیخ ذرہ
 آسمان وزمین دہ مخفی قالما یدور و علمی برشٹی نے احاطہ قیلما قی ایلہ بر کیشی نینک قیلغان علمی غم موافق

جزا بے اور دیک دور پس بوقول کریم مطیع بندہ لرفہ وعدہ عظیم بولخان دیک مجرم لراوچون وعید شدید و
تمدید اکید دور

المدسبحانہ اصحاب اخذود قصہ سی نے واولرنیک مؤمن لرفہ قیلخان عذاب وعقوبتی نے ذکر قیلخانچ
انیک سوئکیدن مؤمن لرفہ آزار برگان لراوچون آماہ قیلخان عقابینے، واہل ایمان وارباب طاعہ اوچون
وعده بیورغان ثوابی نے ذکر قیلخان غم شروع قیلدی، اولاً مؤمن لرفہ آزار برگان لرفہ قیلخان وعیدی نے ذکر
قیلیب دیدی کہ ان الذین فتنوا المؤمنین و المؤمنات ثم لم یؤوبوا
فلکم عذاب جہنم و لکم عذاب الحدیث تحقیق انداز کیشیلر کہ
مؤمنین و مؤمنات نے آزار واذیت ہرید عذاب قیلدی، و دین حق دن یا سنون دیب قتیغ عقوبت
ایلا دی لڑ، سوئکرہ اول بدکردار لراول بدکردار لراول گردار بد لردین توبہ وندامت ایلاب درگاہ الی غم یا نہادی
لرپس آخرت دہ اول جفا شعار لرفہ دور جہنم نیک عقوبت وغبانی، واول بدکار لرفہ دور برنوع کوید وراوورغان
عذاب نیک قتیغ عقابے، فتنہ ابتلا و امتحان و تذبذب و احراق معنی سی دہ کلیب دور فتنوا دیک
امتخو او عرضوا علی النار و آخر قو ہم دیک دور۔ ابن جریر طبری ابن عباس دن حسن بصری دن و قتادہ دن
وضحاک دن و عبد الرحمن ابزی دن روایت قیلیب دور اول فتنوا انیک معنی سی آخر قو دور و میشل
و مجاہد دن روایت قیلیب دور فتنوا انیک معنی سی عذباو دیب دور۔ ۱۰۰۔

ر تجلج ہم فتنوا آخر قو دیک دور و قولہ تعالیٰ یوم یوم علی النار یفتنون ہم شول معنی دہ ہمیش بوآیت
کریمہ دہ بو معنی غم اشارت بار دور کہ مؤمن لرفہ کیلکہ آزار و کلفت بیرسہ خواہ اول اصحاب اخذود بولسون و خوئی
او گنا ظالم عنود بولسون، بو وعید شدید سختی غم داخل دور مؤمن لرفہ کلفت سالخان اول جفا پیشہ لآخرت
دہ ایکی نوع عذاب ایلمعذب اولور لڑ کفر لری سببی ایلمعذاب جہنم غم گرفتار اولور لڑ و دوستان پروردگار لرفہ
قیلخان آزار و کلفت بیشمار لری سببی ایلمعذاب دہ آشد بولخان برنوع عذاب الیم غم سزاوار اولور لڑ۔

امام رازی ایٹا دور اولی بوکیم بوآیت اصحاب اخذود غم خاص بولمای بلکہ مؤمنین و مؤمنات غم آزار برگان
ہمکیشیہ عالم بولخانی، چونکہ لفظ عام دور و حکم ہم عام دور پس انے تخصیص ایلاک پیچ بردیل سیز ظاہر نے
ترک ایتمک دور۔ بعض مفسر لردیمیش کہ الذین فتنوا دن مراد خاص اصحاب اخذود دور یعنی اول کفای
مجمود اصحاب اخذود کہ مؤمنین و مؤمنات نے دین حق دن یا تعالیٰ او ناماغان جہنم دن اوت غم تاشلاب یا ندور
لرپس اول لرفہ دور آخرت دہ عذاب جہنم عقابی، و اول لرفہ دور بو دنیا دہ اخذود نار سوزانی ایلمکو یوب ہلاک بوک
غم عذابے، چنانچہ ابن جریر طبری بسج بن انس دن روایت قیلیب دور کہ ہمیش اول گروہ شقاوت پڑوہ اصحاب
اخذود اول ہنگام کہ مؤمن لرنے اوت غم تاشلاب خندق کناری دہ تاشا قیلیب اول تور و رایدیلر ناگاہ خندق
دکی اوت دن یا لقون اور لاب اول مؤمن سوز جفا کردار لرفہ یا پیشتی، فی الفور پادشاہی و اتباعی غم تو تاشتے
بارچہ سی نے تمام کوید و روب کول قیلدی پس مؤمن لرنے ہلاک ایتمک اوچون اول قول لری برلہ یا ندورگان
اوت لری برلہ اول لری کو یوب ہلاک بولدیلر و اوت غم تاشلانغان مؤمن لرنے اوت مساس قیلیشدن

اینگری اللہ تعالیٰ اور نینک ارواح لرینی قبض ایتیب نجات و مفاز عالمی غم تیکوردی اللہ تعالیٰ نینک قلی قتل اصحاب الاخذ و بومعنی غم دلالت قیلا دور کہ اصحاب اخذ و داوشول مؤمن لر نے عذاب قیلخان ہنگام دہ ملعون اہدی اولوب ہلاک اولیش لر۔

پس ای عاجز و ناتوان لبق جہتیدن رحم سیز ظلم زور اور لر دستیدن جفا کورگان مؤمن صاف اعتقاد لر بشارت عظیم دور سیز نہ کہ تیج بر مناسبت سیز محض حقوق انسانیہ لر نیکیر نے محو و برباد ایتیک او چون سیز کہ بے رحمانہ زور لوق و ظلم کور ساتیب شأن و ناموس نیکیر نے پایمال ایلامک تصدی دہ بولخان ظالم لر بوایت کریمہ سواتیہ فواسی چہ عاقبت اور لری یا ندورگان کفتہ و فساد آتش سوزا نیغہ کو یوب خاک تر لری برباد اولغوسیدور آیین۔

اللہ سبحانہ بوایت کریمہ دہ تم کم تیتوبوا قول شرفی ایله اوزی نینک توآب و رحیم صفتی دن خبر بربادور بولوز ایله کہ اول کفار عنود اصحاب اخذ و غم عذاب جہنم و عذاب حریق نینک آمادہ قیلینماقی اور نینک اول افعال بذلیدن توبہ قیلخان لبق لاری او چون دور اگر اول تبتہ کار لر مؤمن دین دار لر نے قیناب اوت غم تا شلاب قتیج عذاب ایله ہلاک قیلخان دن سو نیک قیلخان افعال حسرت مال لر لغیہ ندامت ایلاب توبہ قیلسہ لر ایدی البتہ اللہ سبحانہ اور نینک انداغ گناہ عظیم لرینی کچیپ عذاب ایتماس ایدی دیب متسا اللہ رحیم نینک بودور کریمی بو غایت دہ دور نقصان و قصور بیز تبتہ روزگار مغرور لر دہ دور کہ افعال سیتہ لر میز دن توبہ قیلیب پرور دگار بندہ نواز در گاہی غم التجا برلہ یا تماس میز غفلت و بیہودہ لبق برلہ کچپکان ایام روزگار میز تدار کینی قیلماق نے فکر ایتماس میز اگر برار ظالم بیز لر غم ناحق آزار و جفا تیکورسہ یا برار فاجر بے دیانت آشد طغیان ایله حد شرعی دن تجاوز کور کورسہ نیچون اللہ عزیز ذوات مقام انینک جزای اہدی نے و سزای اعمال سیتہ سی نے شوآن دہ انکار کور کور مایدور دیب تعجیل ایله زبان دراز لبق قیلا مسینہ اللہ توآب رحیم نینک کریمی نینک کینکر و لینی نے و حکمی نینک اولوغ لیتی نے تفکر ایلامای بحال تنگدل لبق و نہایت کم حوصلہ لبق دن اوز میز غم کسالت و نا امید لبق ایشکی نے آچیب دریشکایت نے باز قیلا میز حاکم اللہ سبحانہ نینک بوایت کریمہ دہ کلمہ تم نے کلتور کی دہ بومعنی غم اشعار بار دور کہ اول پروردگار جلیل معاند و متمر و ظالم لر نے قرابتک غم تعجیل قیلا یدور اگر چہ اور نینک مدقہ بدکار لبق لری اوزون و اعمال شینتہ لری قباحت دہ حد دن فزون بولسہ مؤ بلکہ اول بدکار لر اول جرم بشمار لر از تکما بیدن سو نیک توبہ قیلسہ لر قبول و اوز لرینی دوست لری زمرہ سی غم مشمول ایلا یدور حسن بصری رحمۃ اللہ علیہ دیب دور ای مؤمن لر بوجود و کریم بے نہایت غم با قینک کہ اول دشمن دین کافر لر اللہ سبحانہ نینک دوست لرینی آزار و کلفت ایله عذاب قیلا دور و اخذ و آتشی غم تا شلاب کو یدور اور لر باز شول حال دہ اللہ کریم اولر نے توبہ ساری چرلا یدور دیب در حقیقت پروردگار علیم نینک کریم عمیمی غم با قینک کہ دشمن لرینی توبہ و انابت ساری چرلا یدور و حالانکہ اولار انینک دوست صدق آیین لرینی قیناب اوت غم سالیب اور تایدور لار پس بندہ غم لازم ذور کہ اول رب رحیم نینک مغفرت و عفوئی دن نا امید بولما غمی اگر چہ انزن صادر بولخان تقصیر و ذلات

ہر نیر کہ بولسہ زیر کہ پنج بر عداوت اوشبو اصحاب اخذ و عنود لرنیک عداوتیدن قتیغ ایماس دور و پنج بر
 کافر نینک کفری بو متمر دیے رحم لرنیک کفری دن قتیغ راق ایماس دور کیم بو عدو اکد و عنود اشکلار یلغوز
 بر خدای بے شریک غہ ایمان کلتور گان و تنہا بر پرورگار بر حق غہ عبادت قیلخان، مؤمنین صدق آئین لرغہ
 عداوت ایلاب اولر نے اوت غہ کوید و رمیش لار با وجود اینہم عداوت شدیدہ و کفر اقیح اگر اول شتی لار کفر و
 معاصی لاریدن توبہ قیلہ لار ایدی، اللہ کریم تو آب اولار نے گرفتار عذاب ایتمای اوز دوست لار لغیہ
 الحاق ایثار ایدی فرد۔

نقصان زماست ورنہ خداوند چارہ سازد بر روی ما ہمیشہ در صلح کردہ باز
 المسبحانہ کفار غہ آمادہ قیلخان عقاب نے ذکر اتیکان دن کین مؤمن لازفہ وعدہ قیلخان ثواب نے
 بیان ایلاب دیدی کہ ان الذین آمنوا و عملوا الصالحات لهم جنات
 تجری من تحتها الأنهار ذلك الفوز الكبير تحقیق انداز آدم لار کہ
 ایمان کلتودی لار و عمل صالح قیلدی لار اول آدم لار غہ دور آخرتدہ بوستان لار کیم آستیدن سولار قیب
 تورا اوشول دار السور غہ تمک اولوغ سعادت دور زیر کہ دنیا و ما فیما انینک قاشیدہ حقیر و کچیک دور،
 فوز لغت دہ شردن قوتو لوب خیر غہ اولانماق دور۔

سونگرہ اللہ سبحانہ اول کفار تبہ کار لار غہ قیلخان و عیدینی تا کید قیلیب دیدی کہ ان بظش
 ربک لشدیداً اے محمد تحقیق پروردگار نینک اللہ ذوالجلال نینک مشرک لار نے عذاب بر لہ
 تو تاقی، البتہ قتیغ دور کفار متمر د لار انینک عذابیدن قوتو لماس لار بظش لغتدہ قتیغ تو تاق دور باز آنے
 شدید ایلد و صفت قیلماقی، اول بظش نینک قتیغ یقی مصاعف ایکانینی افادہ برادور۔
 سونگرہ اللہ تعالی اوزی نینک بطشی نینک قتیغ یعنی کہ ابداء و اعادہ غہ قادر یعنی بر لہ دلیل کلتور و ب دیدی کہ
 انکھو سوبیدی و لیجدن تحقیق اول اللہ قدر غینہ خلق نے اول دہ یوقدن بار قیلادور و ذمنا
 بولخان دن سونک باز خلق نے حساب و جزا اوچون قیامت دہ اعادہ قیلادور، اوشبو ابداء و اعادہ غہ اول
 قادر مطلق جل جلالہ دن باشقہ پنج احدی قادر ایماس دور یا کہ اول اللہ قدر اوزی نینک بطشی نے یعنی قتیغ
 تو تاقینی (قتیغ عذاب قیلماقی نے) دنیا دہ کافر غہ آشکارا قیلادور، و باز آخرت دہ اول قتیغ عذابینی اول
 کافر لار غہ اعادہ قیلادور دیک دور۔

ابن جریر طبری بواکی تاویل نینک اولغی سی نے ضحاک دن و ابن زیدون، و ابن کخی سی نے ابن عباس دن
 نقل قیلیب دور، سونگرہ دیب دور کہ اوشبو تاویل نینک منینک نزدیمدہ صواب غہ یقین راقی، و تنزیل الہی لار
 قیلخان معنی نینک ظاہر لغیہ مشبہ راقی، اول قول دور کیم بزلنے ابن عباس دن نقل قیلدوق و اول معنی
 اللہ تعالی عذابینی اہل کفر غہ ابداء و اعادہ قیلادور دیک دور، چنانچہ اللہ تعالی فلم غذاب جنم و لیم غذاب حریق
 دیب دور، دنیا دہ اولر غہ عذاب حریق نے ابداء و آخرت دہ عذاب جنم نے اولار غہ اعادہ قیلادور دیک دور،
 و بز نینک اوشبو تاویل نینک صواب غہ یقین راقی بو دور دیکمیز، نینک اوچون دور کہ اللہ تعالی بو قول کرینی

قول کریمی انّ لَطْفَس رَبِّكَ لَشَدِيدٌ نینک سو نگیدن کلتوروب دور گویا بوقول کریم اللہ تعالیٰ نینک شدہ لطفی نینک معنی سیدن بیان منزلہ سی دە بولوب دور بو آیت نینک ماقبل دە ذکر سی اوتماکان ابداء خلق و اعاده خلق غم بیان بولغانیدن ماقبل دە ذکر سی اوتماکان شدہ لطفش معنی سی غم بیان بولمکی اشبه دور و ہم نیز نینک بوقولیمینے قولہ تعالیٰ و هو الغفور الودود مؤمنان روشن راق و صحیح راق تا سید قیلا دور یعنی کفار بکر دار لاغرم لطفی شدید بولغان اول ذات گناه دن توبہ قیلان لرغہ مغفرت لیک و اولار غم کرامت و احسان قیلغوجی دور دیک دور اہتہی۔

سو تولا راق مفسر لارا و لغے تاویل نے اختیار تیب دور لار پس ابداء و اعاده قیلماقی قیسے تاویل برلہ کہ بولسه ابداء و اعاده غم قدرتے تیرکان اللہ قدر نینک لطفی غایت دە قتیغ بولمکی مقرر دور جبار و ظالم لار نینک لطفش شدیدن خدا یلاسون لار اگر چه اولار غم اہمال برسہ مولیکن برکوتے کیلور کر خطاب و انتقام ایلا اولار نے قتیغ تو تار اہمال برک لیکی اوز علی غم معلوم بر حکمتہ بالفہ جتیدن دور نمود ما لہ انتقام الحق دن ایکی لیکے لیتی دن، یا کہ دہری لہر لار دیکانے دیک وجودی یوق یعنی دن و سب گمان قیلار سون لار اللہ سبحانہ با وجود لطفی نینک قتیغ لیتی ایلا تا تب لار نے مغفرت قیلغوجی و مؤمن لار نے دوست تو لغوجی ایکی مینی اخبار و دوست لاری حقیقہ قیلغان وعدی نینک تا کیدی نے اظهار ایلاب دیدی کہ وَهُوَ الْغَفُورُ الْوَدُودُ و اول لطفش شدید ایلا موصوف اللہ قدر مؤمن تا تب لار نینک گناہینی یار لقا غوجی اوزی نینک فرمایینی تو تکان بندہ لار نے دوست تو لغوجی دور۔

امام غزالی نینک قولیدہ کورہ غفور و غفار صیغہ مبالغہ دن دور ایکی سی نینک فرقیہ بودور کریم غفور مغفرت نینک اتم و اکمل و اشمل یعنی غم دلالت قیلور و غنایہ مغفرت نینک کثرتی غم و لالت قیلور و دد دخول و زئیدہ فاعل معنی سے دور شو نینک او چون بیضاوی رحمہ اللہ رائے الحُبُّ لِمَنْ اطاعَ دیب تفسیر ایلا مینش یعنی اوز لایہ اطاعت ایلا کان لار نے دوست تو لغوجی دور محبت نینک اللہ تعالیٰ حقیقہ اطلاق ارادہ احسان و کرامتہ و انعام معنی سی دە بولمکیند کورہ دور و بعضے لار دیب دور کہ وود دخول و زئیدہ مفعول معنی سیدہ دور حلوب محلوب معنی سی دە بولغان نینک یعنی بندہ صالح لار اللہ سبحانہ نینک فضل عینی نینک آثار سی نے اوجہالت ذات عظمت آیاتی نینک انوری نے ہر ذرہ کو نوات دە نمودار و انواع بر و احسان و سببی نے النفس و افاق دە آشکار کوروب اول پروردگار کریم نے دوست تو تار دور لار۔

امام بخاری رحمہ اللہ صحیحی وہ الودود الحبیب دیب دور و تحقیق بولمکی دور و اسمی ہر کی معنی غم دلالت قیلاد کہ یعنی اللہ تعالیٰ نینک مؤمن بندہ لارینی دوست تو تملکی غم و ہم مؤمن لار طرفیدن دوست تو تملکی غم پس الودود الحبیب معنی سیدہ دور کریم اللہ تعالیٰ اوز دوست لاری بولغان مؤمن لار نے دوست تو لغوجی و مؤمن لار طرفیدن دوست تو لغوجی دیک دور و حضرت شعیب پیغمبر علیہ السلام دیب دور انّ بقی رحیم وود اسم وود نینک بسورہ دە اسم غفور غم و شعیب علیہ السلام قصہ سی دە اسم رحیم غم مقترن اولمکی دە شعیب لطیفہ لار بار دیمیش لار چونکہ کجا انداخ بولور کہ انسان اوزی یان کورگان برکیمسہ نینک گناہینی

کیجا دور امانے بخشی کورمایدور و شونکا اوخشه گاہا انسان اوزی کیشی کورمایدورغان کشفه ہم رحم قیلا دور
 اپروردگار تعالیٰ اوزی نینک درگاہی غہ توبرہ التواقیلخان بندہ لاری نینک گناہی نے کجا دور و اولازفہ
 ہر یا نطق قیلا دور وینہ اولار نے دوست تو تادور انداغ کہ ان اللہ یحب المتواہین دیب دور یعنی تحقیق اللہ
 تعالیٰ توبہ قیلنجی بندہ لاری نے دوست تو تادور دیدور اگرچہ اندن صادر بولغان گنہ نہ نیکلیغ زلات بولسه ہم
 وینہ ہمیش لارکیم و دور رحیم معنی سی غہ قریب بولسه مولیکن بحسب باعث رحیم دن ابلغ دور زیر کہ رحیم نینک
 افعالی مرحوم ضعیف وجودینی استدعا قیلور اما و دور نینک افعالی نے استدعا قیلا میدور بلکہ ابتدا طرز یدہ
 انعام ایلامک مودت نینک نتاجی دن دور مودت نتیجہ سے بولغان انعام نینک صدوری مضطر و محتاج
 وجودیہ موقوف ایماں دور اللہ تعالیٰ نینک بندہ لاریغہ و ذی اولارغہ انعام و کرامت نے ارادہ ایلامک دور
ذوالعرش المجید عرش نینک ایگاسی دور کیم ذات و صفاتیدہ اولوغدور یعنی مخلوقات سفلیہ
 و مخترعات علویہ قاہر و مستط بولغان تخت سلطنت نینک صاحبی دور زیر کہ اول پروردگار عالم واجب وجود
 تام القدرة و الحکمة دور المجید ال نینک رضی اللہ رب العالمین نینک صفتے دور یعنی ذات عالیہ الشانی
 شریف افعالی جمیل عطا و نوالی جزیل دیک دور تجذغت عرب دہ انصاف کمال و افعال خیر نینک تو لایینی
 نے ایبور لار یعنی شرف ذاتیہ صحن فغانی مقارن بولغان گیمسہ نے مجید دیر لار بواسم عظیم بحسب معنی گویا
 اسم جلیل و اسم و اسم کرم معنی سیغہ جامع دور دیکش لار و قراءت سجدن امام حمزہ و کسان المجید نے ال
 نینک کسری ایلہ العرش نینک صفتی قیاب او قوب دور لار بوقراءت غہ کورہ معنی مونداغ بولور کیم رقت و
 عالی بق و سقہ و عظمت ایلہ و صف قیلینغان عرش نینک ایگاسی دور ہر گاہ کہ اللہ ذوالجلال نینک عرش مجید
 ایسہ نینک خالق رب العرش العظیم صفتی ایلہ موصوف بولغان ذات جلیل الصفات بطریق اولیٰ مجد فلایق
 واضح دور **فَعَالٍ لِّمَا يَشَاءُ** اول اللہ ذوالجلال ہر نرسہ نے کہ خواہاں سی قیلنجی دور ہیج نرسہ
 انینک ارادہ سی نے وجود غہ کلتور کیندہ مانع اولاماس و ارادہ قیلخان نرسہ سینی اتامیندہ تیکورک دن انے
 عاجز قیلا لماس و ہیج نرسہ انینک ارادہ سی دن تخلف ایلاماس۔

فَعَالٍ لِّمَا يَشَاءُ مبالغہ ایلہ کلتور کی افعال و مردواتے نینک تو لایینی غہ اشارت اوچون دور ابن القیم الجوزی
 رحمہ اللہ اتفاق دہ آیتا دور کہ قولہ تعالیٰ **فَعَالٍ لِّمَا يَشَاءُ** لاریغہ دلالت قیلا دور ہرچی بو معنی غہ کہ اللہ سبحانہ
 ہر نہ قیلسہ اوزی نینک ارادہ سی و مشیت برہ قیلا دور ایچی بو معنی غہ کہ اللہ سبحانہ ہمیشہ فعال لمایرید دور چونکہ
 اللہ تعالیٰ بو صفتی نے اور نفسیہ مدح و ثنا ای تادورغان مضر ضدہ کلتور ب دور بولوصفت اللہ سبحانہ نینک
 صفات کمالی دن دور بس بو صفت کمال نینک ہیج وقت دہ زایل اولمک نیکی رواہما استور و اللہ تعالیٰ نینک
 صفات کمالیدن بولغان نرسہ حادث موایما استور اوچونچی بو معنی غہ دلالت قیلا دور کہ اللہ تعالیٰ نیمہ نے کہ
 کہ ارادہ قیلسہ نے قیلا دور انینک او چونکہ مایرید و کی مامو صولہ عام دور یعنی ہر قیلان بر نیمہ نے قیلماق
 نے ارادہ قیلسہ قیلا دور دیک دور بو معنی اللہ تعالیٰ نینک اوزی نینک فعلیہ متعلق بولغان ارادہ سے تو غریب
 دور اما بندہ نینک فعلی غہ متعلق بولغان ارادہ سی نینک شائے اوز کہ دور پس انینک شائی بودور کہ اگر

اللہ تعالیٰ بندہ نیک فعلی نے ارادہ قیلے ولیکن انکا اول فعل نے قیلماق غہ اوزی اعانہ قیلماقنہ، واول بندہ نے
 فاعل ایلامک نے ارادہ قیلماق اول فعل موجود بولمایدور، و اگر اللہ تعالیٰ بندہ نیک فعلی نے ارادہ قیلے حتی کہ
 لے اول فعل غہ فاعل قیلماق نے ارادہ قیلے اول فعل موجود بولادور، و قدرتیہ و جبرتیہ غہ اوشبوشی دہ بولغان نرسہ
 بونکتہ دور کیم اولار بونکتہ دن فاعل اولغان اوچون قدر سئلے سی دہ یول دن حقیقیش لار چونکہ بویردہ ایکی ارادہ بار
 بری اول بندہ نیک برایش نے قیلماقینی ارادہ قیلماق دیگر ی پروردگار تعالیٰ نیک اول بندہ نے فاعل قیلماق
 ارادہ قیلماق دور بویکی ارادہ متلازمین ایماں دور، اگرچہ ارادہ ثانیه ارادہ اولی نے لازم تو تسہ بولیکن ارادہ
 اولی ثانیه نے لازم تو تمایدور پس اللہ تعالیٰ قیلماق بندہ غہ اول فعل نے قیلماق غہ اوزی نیک اعانہ قیلماقینی، و
 اسباب افعال نے انکا خلق ایماکنی ارادہ قیلے اول فعل نیک بولکی نے ارادہ قیلیب دور، و گاہ اللہ تعالیٰ
 بندہ نیک فعلی نے ارادہ قیلادور، و انیک اوچون اسباب فعل نے خلق ایماک نے ارادہ قیلماق دور پس اول
 فعل وجود غہ کلمایدور پس اکرامی مخاطب اوشبوشئلے او قماق سنکا دشوار اولے، و سنکا نوعی اشکال کلتور
 پس حدیث نبوی دہ وارد اولغان قول الہی غہ نظر قیلخیل کہ اللہ تعالیٰ قیامت کو نے بندہ غہ ایتادور سن اتانک
 نیک صلی دہ ایما نیک دہ سندن اوشبوایش دن آسانراق نے ارادہ قیلدیم یعنی منکا بیج برزسہ نے شرک
 قیلماق لیتنک نے الحدیث حالبوکہ اوشبومراد واقع بولمادی، چونکہ اللہ تعالیٰ انکا اوز طرفیدن اعانہ ایماک نے
 واول ایش اوچون انکا توفیق برک نے ارادہ قیلماق، تو زینچی بو معنی غہ دلالت قیلادور کہ اللہ سبحانہ نیک
 فعلی و ارادہ سے متلازم دور لازینی اللہ تعالیٰ نیم نے کہ قیلماق نے ارادہ ایتیپ دوراے قیلیب دور، و نیم نے
 کہ قیلیب دور بے شبہ انے ارادہ ایتیپ دور، مخلوق نیک خلا فیہ کہ اول قیلماق دورغان نرسہ نے ارادہ ایما
 و گاہ ارادہ قیلماغان نرسہ نے قیلادور پس عالمہ فعال لمایریدیلغوز اللہ تعالیٰ نیک اوزیدور، و بشچی بو
 معنی غہ دلالت قیلادور کہ بسبب افعال اللہ تعالیٰ نیک ارادہ سے متعددہ دور، و ہر بر فعلی غہ خاص بر ارادہ سی
 بار دور پس اللہ تعالیٰ نیک شائی ہمیشہ ارادہ قیلماق و ارادہ ایماکان فعلی نے قیلماق دور، انتہی۔
 اول ہنگام کہ اللہ تعالیٰ رسول اللہ جنابغہ ہم مشرک لار جانبی دن آزار و کلفت چیکان مؤمن لار
 تسلی اوچون اصحاب اہدود قصہ سی نے بیان قیلیب، اول قصہ ایرادی ایلمکفار قریش غہ وعہ پوردی
 سونکہ اول تسلیم و ایعاد نے قوت لاندور، و دیدیکہ **هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْجُنُودِ**
فِرْعَوْنَ وَ ثَمُودَ ای محمد آیا سنکا کلدی مو پینغیر لارینی تکذیب قیلغان جنوع کافر لار خبری
 یعنی فرعون و ثمود قوم لاری نیک قصہ سی، جیسے بی شبہ سن مذکور قوم لار نیک پیغمبر لارینی تکذیب
 قیلغان لارینی، و اول سبب ایلم اولار غہ توشکان عذاب الہی قصہ سی نے بیز نیک وحی ایلمکیمبر بر لہ
 بیلدیک، پس بو قصہ لار دن حصہ آیب تسلی دہ بولغیش، و غناد پیشہ قوم لار نیک تکذیبی غہ **فِرْعَوْنَ وَ ثَمُودَ**
 ایلمکریکے او تمکان اقوام شقاوت انجام لار قوت کثرت دہ سینک قومینک دن زیادہ ایلمک بار وجود
 آنہم قوت و کثرت پیغمبر لارینی تکذیب قیلغان گناہ لاری شو موغیدن اللہ عزیز و انتقام اولار نے
 عذاب ٹنک ایلم توتتی، و وجود لاری بیلدیرینی بولوب دو حہ چیات لارینی قوروتتی، شو نکا او خشد

ہر بری قساو و باطل لیتق لارغہ انہماک ایلاگان لارنے عذاب ایلا تو تارا پس اول قوم غم تو شکان عذاب نینک
 مثلی ایلا تو مینکے تخریر ایلا گیں **بَلِ الدِّينِ كَهْرًا فِي تَكْذِيبِ** لا بلکہ امی محمد
 سینک تو مینک دن بولغان کافر لار تو لا قتیغ تکذیب ده دور لار بو آیت کریمہ قریش کافر لارینی کفار
 ماضیہ غم محالیت دن اضراب بولار کفر و طغیان ده اولار دن اشد و تکذیب و عناد ده اولار دن اذرا ایلا
 نیدن بیان دور و تکذیب نے مکره کلتور مک تعظیم اوچون دور یعنی قریش نینک تکذیب بنوت انہماک
 لاری غایت قتیغ لیتق ده و نہایت عناد ده ایلا نینے بیل دور مک دور گویا اسے محمد سینک تو مینک نینک
 حالی اولکان اقوام ضلالت پیشہ لار حال لار سے ایلا مساوی ایما سدور بلکہ بو عناد آئین مشرکین قریش
 نینک حال لاری ایلا گاری اولکان دشمنان حق نینک حال لاریدن عجیب راق دور انینک اوچونکہ بو عناد
 کار لار اولکان اقوام ضلالت شعار لار نینک احوال فلاکت مال لاری قصہ سے نے ایشیتب او اولار نینک
 آثار ہلاک لارینی برائی العین مشاہدہ قیلیب توروب باز اولار نینک تکذیبی دن قتیغ راق تکذیب ده
 بولور لار دیک دور

وَاللهُ مِنْ وَرَائِهِ حَاجِرٌ وَالله سبحانه نینک علم و قدرت اولار نینک ہر طرفیدن احاطہ
 قیلوچو دور یعنی الله سبحانه اولار نینک ہمہ ایش لارینی بیلگوچی او اولار نے عذاب اتیمک غم قدرتے
 یلگوچی دور یعنی اول تہم و شرک پیشہ لار قہار تعالی و تقدس نینک قری آستیدہ مقہور دور اولارندن
 اصلا تو لالاس لار و انینک قبضہ قدر نیند خلاص اولک غم مجال تپاماس لار

الله سبحانه بو آیت کریمہ **ده اوزی نینک دشمن لاری نینک حالی دن نخر ہر ادور بو معنی بیان کہ اول دشمنان**
 خدا باوجود الله قدر نینک قبضہ قدر تہمہ مقہور اولک ایلا والله قدر اولار نینک اطرافیدن احاطہ قیلوچو
 بولغان حال ده کمال تہم دور دن الله تعالی نینک تو حیدی غم و رسولی نینک رسالتی خدا لکار قیلماق ده بولور لار
 آیا اول گروہ شقادت پڑوہ لار دن ہم نادان و سفید راق بیخ بر بد بخت تہم و شعار و عنود عداوت کردار
 بار مودور کیم اولار لاری قبضہ قدرتے ده مقہور قیلغان ہر وجہ و اعتبار ایلا اولار غم قدر قہار سے
 نینک ده بولغان و علم وسیعی و قدرۃ تامہ سی ہر طرف لاریدن احاطہ ایکان قادر منتقم تعالی غم تہم و عناد
 کور کوزوب فرمانینہ سرکش یک قیلور لار

بَلِ الدِّينِ كَهْرًا فِي تَكْذِيبِ بلکہ اول کافر عناد کیش لار تکذیب قیلغان
 نرسہ کتب مثلاً سادئہ ارسیدہ نظر و معنی ده وحید بولغان عالی درجہ یک شریف کثیر النفع سراپا اعجاز قرآن
 مجید دور کہ لوح محفوظہ مکتوب یا محفوظ (سقط لغوی دور) کفار پیشینہ عذاب رسیدہ لار تکذیب قیلغان
 نرسہ بقوم اشارت تکذیب قیلغان آیات الہیہ کی ایماس دور بنا برین بقوم نچار نینک تکذیبی ریحان قوم ہلاکت
 رسیدہ لار تکذیبی دن اشد دور

ازن الیوم الخوزی رحمہ اللہ ایلا دور ہونکرہ الله تعالی اوز کلاستی مجرایلا وصف ایلاب (قرآن مجید) پیش
 در حقیقت کلام دن او شبو کلام قدیم مجر عناد حق دور قیدار غ کہ انک مشکلی غم غینہ تمام مجد خاص دور

پس انینک متکلمی مجید دور و کلامی مجید دور و عرشى مجید دور قریش کا فر لاری نینک زعمیہ قرآن شعر و کہانت و سحر ایماستور بلکہ رب مجید نینک کلام مجیدی دور مجذایب لغت ده سئو و کثره خیر دور قرآن کریم نینک کثره خیرى نے متکلمی دن اوز کہ کیشی بیلا آلماس پس بویلہ بولخاج مجید و صفی غه قرآن احق دور اکثر ذرا محفوظ نے جزیرہ قرأت قلیب دور ملا کہ لوح نینک صفتی اولور (لوح نینک محفوظ بولمکی تغیر و تبدیل و تحریف لیل تا بکی دن محفوظ دیک دور یا کہ ملائکہ مقررین دن باشقہ خلق انکا مطلع اولمکیدن محفوظ دیک دور)

و مؤندہ بومعنی غه اشارت بار دور کہ قرآن نینک زولی غه یعنی قرآن نے الیب تو شک غه شیا طین نینک یول تا بکی صحیح ممکن ایماستور دور چونکہ قرآن مجید نینک محلی شیا طین انکا تو شک دن محفوظ دور و قرآن مجید نینک اوزی ایسہ شیا طین انکا برار نرسہ نے زیادہ قیماق غه یا کہ اندن برار نرسہ نے کم قیماق غه قادر بولمکی دن محفوظ دور چونکہ اسد تعالیٰ قرآن کریم نینک محفوظ یعنی حقى ده انا نحن منزلنا الذکر و اننا لالحافظون دیر دور و محلی نینک محفوظ یعنی نے بوسورہ ده ذکر قلیب دور پس اسد تعالیٰ قرآن مجید نینک محلی نے ساقلاب دور و اوزی زیادہ و نقصان و تبدیل دن ساقلاب دور و الفاظی نے تبدیل دن ساقلاب دن دیک معانی سى نے تحریف دن زیادہ و نقصان و تبدیل دن ساقلاب دور و ہم قرآن مجید نینک حروفی نے زیادہ و نقصان دن و معانی سى نے تحریف و تغیر دن ساقلاب دور فان تحقق اعلام دین ار نے انکا قائم قلیب دور انتہی

اللہ سبحانہ کلا سیدہ لوح محفوظ لے و ہم قرآن مجید نے لوح محفوظ ده تو یجان یعنی نے بیز لار غه خبر بیز دور اما لوح محفوظ نینک حقیقت و کیفیتى نے بیز لار غه بیلہ و رباب دور و اخبار و آثار ہم بوبارہ ده وارد بولوب دور پس انکا تصدیق ایتمک بیز لار غه واجب دور و انینک کیفیت و حقیقتى نے بیلک اللہ علام الیقوب نینک اوزی غه مخصوص دور پس انینک کیفیتى نے بیلک اعتقادات جملہ سى دن ایماستور دور

اصحاب الاخذ و قصه سى روایت قیام پیش لار کہ زمان سابق ده بر پادشاہ بار ایماستور ایتمک زمان فیدہ کاہن و مشعبد ہر ساہر بار ایماستور کہ پادشاہ بین امورى نینک ہکاری انینک رأى حیدر سیدہ مؤظ و اکثر تباریسر سیاسیہ انینک فکر جیاسی غه بولوب و پیش وقتیکہ اول ساحر نینک یا شے قری یبق ہنگامی غه یوشمیش پادشاہ نینک رضی غه تیکوزوب و ہمیش کہ من قریدیم و قہ الاریمہ تمام ضعیف یبق و زکلتور دى صلاح بولیم بر عقل لیک تیز فہم یاش بلہ نے منکا تا فشر فای سن تا من انکا سحر و نیرنجات لاریم نے اور کا تیب اوز اور نوم ده نے خلف تیلخان من شاید کہ اول منکا او حشہ سیاسی اینش لارده رأى کور گور گای پس پادشاہ انکا بریاش بلہ نے بیاردی اول ساحر انکا تعلیم بر مک غه باشلادی اتفاقا اول ساحر نینک کا پندہ باز اور فان یول ده بر راہب بار ایماستور اول بلہ نینک گدری بارماق و دکلمک اثناسی ده راہب صومعہ سى تو سئو و راہب نینک تاثیر لیک و عظمی اول بلہ نینک کو نکلی غه تاثیر قلیب اول راہب صحتیفہ دل مایل بولمکی کو نکلی انکا تمام مایل بولخان جہتدن راہب قاسمیدن کیتکوسى کلامی اوزون اول توروب قالور ایماستور

لہ قرآن کریم نینک شیطان یول تا بک دن محفوظ ایکنے بار سیدہ برویجی بیان لار سورہ تکویدہ و ماہ بقول شیطان جیم تفسیر

ساحر قاشیغہ کلکی آوانیدن تاخیر تا فجاج، ساحر نے اور ازایدی، و خانہ اہل لاری ہم تاخیر قیلغانے اچون اور ازایدیلار پس اول غلام بوحال دن راہب نہ شکایت قیلدی، راہب دیدی کہ ساحر غہ خانہ اہل منی تاخیر قیلدوردی دیب وجہ ایت، و خانہ اہلی غہ اولار عتاب قیلغاندہ ساحر منی تاخیر قیلدوردی دیب وجہ ایت، غلام بومثوال ایله برنچہ زمان یوردی، برکون ساحر قاشیغہ کینیب بارغاندہ یول نینک اوستیدہ یاتغان برزوریلان نے کوردی کہ، ہیستی دن آدم لاریول دن، اوتالما ی تورادور لار پس غلام قولی غہ برتاش نے آلدی، و دیدیکہ ای امد اگر بوراہب نینک تو تکان یولی درگاہینکدہ اول ساحر نینک الیشی دن محبوب راق ایس پس نینک ایگیم غہ برتوتے برگیل کہ بوتاش نے آتا قیم ایله بویلان ہلاک بولسون دیب، اول تاش نے اول سیلان غہ اتقان ہمان یلان اولدی، بو کرامت نے کوروب ساحردن کوکلکی ساووب، راہب نینک دینی نے حق بیلیب، راہب دینی ایله مشدین اولمک غہ وعبادۃ الدغہ مشغول لوق قیلماق غہ یوز قویدی، پس غلام بر مقامی غہیتی کہ دعا سے ایله کور مادر ذاد لار کوز لاری اچیلیب، برص لار شفا یاب بولورایدی اللہ و ہر نوع کس لار سقا یارایدی، اتفاقا پادشاہ نینک ہمیشین لاریدن بری کور بولدے پس بو غلام نینک شہین آنکلاب تولاہدیہ لار آیب غلام قاشیغہ کلدی، و دیدیکہ اگر منکا شفا برسانک بو برداکی کلتورکان نرسہ لاریم بارچہ سی سنکا ہدیہ دور غلام دیدی کہ من ہیج برکیمسہ غہ شفا برماسن، شفا برکوچی خاص اللہ تعالیٰ نینک اوزیدور، اگر سن اللہ تعالیٰ غہ ایمان کلتورسانک من پروردگاریم غہ یا لہا ریب دعا قیلامن، ربیم سنکا شفا بیرادور، پس اول کیشی اللہ غہ ایمان کلتوردی، اللہ تعالیٰ اولکیشیغہ شفا بردی، سونکہ اول کیشی سا قلیب پادشاہ حضور غہ کلدی، اولشی مقامیغہ اولتوردی، پادشاہ سوردی کہ سنینک کوزینک غہ کیم بینالین بوردی، اولکیشی دیدیکہ ربیم بردی، پادشاہ دیدیکہ سنینک مندن باشقہ ربینک ہارمودور، اولکیشی دیدی کہ نینک ربیم و سنینک ربینک اللہ معبود برحق دور، پس پادشاہ اولکیشی تے تو توروب عذاب قیلماق غہ باشلادی، اولکیشی ناچار غایترا اضطرار دن غلام نے نشان بردی، پادشاہ نینک امری ایله غلام نے کلتوردی لار پادشاہ غلام غہ دیدی کہ ای بد بے شبہ سنینک سحر نینک اول غایت غہ ہمیش کہ کور مادر زاد و برص لار نے سا قلیب ہمیش سن، و موندراغ موندراغ ایش لار نے قیلور ہمیش سن، غلام دیدیکہ من ہیج امری غہ شفا بیرماس من، شفا نے خاص اللہ تعالیٰ نینک اوزی برادور، پس پادشاہ اول غلام نے مو تو توروب عذاب قیلماق غہ باشلادی، حتی کہ غلام راہب مذکور نے نشان بردی، پادشاہ نینک امری ایله راہب کلتوردی لار پادشاہ انکا دیدیکہ ای راہب دینیک دن یا نغیل، راہب اونا نامی رد قیلدی، پس پادشاہ ظالم امر قیلدی، راہب بچاہ نینک باشیدن ارہ قویوب ارہ لاب ایکی پارہ قیلدیلار، سونکہ غلام نے کلتوروب دینیک دن یا نغیل دینی، اول اونا نامی رد قیلدی، پس پادشاہ نے اعوان لاریدن برنچہ سی غہ تاشوردی، و دیدیکہ موندراغ فلان تاغ قہ آیب بارینک لار، و تاغ نینک اینک تیغہ سیغہ آیب چقیب تکلیف ایتنک لار، اگر دینی دن یا نسہ قویوب برینک لار، اگر یا نغالی اونا ماسہ تاغ نینک قلدہ سی دن تو بن غہ آیب تاشلانک لار، پس اول جماعہ امر نیک ایله اول غلام نے اول تاغ معین غہ آیب باردی لار، تاغ نینک اوستیغہ آیب چقتی لار،

پس اول غلام المدحی قیوم غم دعا قیلدی کہ ای بار خدایا اوشبو قوم نینگ شترینی قیداغ برسبب سیلان کہ
خواہلا سانگ مندن دفع قیلغیل دیب ناگاہ تاغ تیراب زلزلہ غم کلدی و اول جماعہ تاغ نینگ تیرفہ سپدن
تو بان غم یقلیب توشتی لاز غلام سلامت بیج برآسیب تیمای پادشاہ قاشی غم کلدی پادشاہ دیدیکہ یانینگدک
ہمراہ لار نینگ نہ بولدیلار دیدیکیم اندتعالی اولار نینگ شترینی مندن دفع قیلدی سو نگرہ پادشاہ انے
اعوان لاریدن برجماعہ غم بوردی و دیدی کہ مونے آیب ہاریب قایق غم سالینگ لاز دریا نینگ اور تاش
تیکوزونک لاز اگر دینی دن یا نسہ سلامت قویونک لاز یا نکالی اوناماسہ دریا غم آیب تاشلانک لاز پس
اول جماعہ انے دریا غم آیب باردی لاز قایق غم سالیدیلار اول غلام درگاہ الہی غم التچاکلتوروب دعا قیلدی کہ
پروردگار قیداغ سبب سیلان کہ خواہلا سانگ بوقوم نینگ شترینی مندن دفع قیلغیل دیب پس توشکان
کیمہ لاری دربار غم دُم بولوب اول جماعہ نینگ ہمہ سے دریا نینگ قهر لغہ کیتی و اول غلام سلامت بے سبب
پادشاہ قاشی غم کلدے پادشاہ سوروی کہ یانینگدکی ہمراہ لار نینگ نہ بولدی لاز غلام دیدی کہ اندتعالی
اولار نینگ شترینی مندن دفع قیلدی سو نگرہ اول غلام پادشاہ غم دیدیکہ سن تامن دیکان نرسہ لار نے قیلما سانگ
منی اولتور الماس سن پادشاہ سوروی کہ اول نرسہ لار نہ دور غلام دیدیکہ اگر منی اولتور مک نے ایسا سانگ
توز آجوق بر میدان غم ہمہ اوم لار نے یغقیل و منی دارغہ آسغیل سو نگرہ صافہ اقیم دن براوق نے آغیل
و اول اوق نے کمانینگ غم قویوب اوشبو غلام نینگ ربی نینگ نامی برلہ آتامن دیب اوق نے منکا آغیل
پس پادشاہ غلام بیورغان ایش لار نے قیلیب انے اوزی نینگ اونی برلہ آتی اوق انینگ پیشانہ سغ
تیکدی و اول غلام اولدی سو نگرہ ہمہ اوم لار اُمٹا برت الغلام اُمٹا برت الغلام دیب ایمان ایبتی لار
پس اول ہنگامہ دہ تورغان لار دن برنیچہ سی یوگوروب ماجرانے پادشاہ غم خبر بوردی لاز و دیدیلار کہ اے
نک سن حذر قیلغان ایش لار بلای ناگمانے نیکلین کلک دہ بولدی ہمہ اوم لار غلام نینگ ربی غم ایمان
کلتوردی لار دیب پس پادشاہ ظالم امر قیلدی یرغہ خندق قازیدی لاز و بے شمار اوتون لار نے یغیب
انکاوت یا قیب شعلہ ویا لقونینی آسمان غم اور لادی لاز پس ظالم پادشاہ امر قیلدی کہ کیکہ دیندن پانالی
اوناماسہ نے اوت غم تاشلانک لار دیب پس اول رحم سیر جفا کردار لار مؤمن دیندار لار نے ایامی اوت
غم تاشلاب کویدورمک غم باشلادی لاز تا اولہنگام غچہ کہ توچاغیدہ بر ایمنز اورغان بلہ سے بار بر خاتون نے
کلتوردی لاز و انے اوت غم تاشلانکے ارادہ قیلدی لاز اول خاتون اوت دن اوزینی آرقہ غم تارتی اوت
کیرمک دن ابا قیلدی اول حال وہ توچاغیدہ کی بلہ سی تیل غم کلیب دیدی کہ ای انا صیر قیلغیل کہ سن حق لیتق
وہ دور سن۔

بعضے روایت دہ اول خاتون نینگ اوچ بلہ سے بار ایدی دیکش لز بری سوت ایما دورغان پادشاہ
ظالم اول مظلومہ دیدیکہ دیننگ دن یا نغیل اگر یا نا سانگ سنی دبلہ لار نینگ نے اوت غم تاشلا میز اول
مظلومہ اونامای رد قیلدی پس چونک اوغلی نے اوت غم تاشلادی سو نگرہ اول خاتون مظلومہ غم دیدی
کہ دیننگ دن یا نغیل اول مظلومہ اونامادے پس ایکجہ اوغلی نے اوت غم تاشلادی سو نگرہ اول مظلومہ غم

دینیک دن یا فیصل دیب الحاح قیلدی، اول مظلومہ او نامادی پس اول ایما دورخان کچیک بلدی نے اوت غہ
تا شلاماق اوچون آدی بو اثنادہ اول مظلومہ دین دن یا ماغنا قذ قصدایتی، پس اول طفل تیل غہ کیب دیدیکہ ای
انادین حق دن یا ناخیل کہ بے شبہ سن حق لبق اوزرہ دور سن، و سنکا تیج پاک و خوف یوقتور، پس اول ظالم
شقی اول طفل نے اوت غہ تا شلامے، و آرقا سیدین اناسی نے ہم تا شلامدی، بوقصہ نے محدث لاردن مسلم
وترندی وغیرہما ضعیب حدیثی دن روایت ایلامک ایله کتاب لاریدہ کلتوروب دورلاز بخاری نینک شرحی فتح
الباری سورہ البروج تفسیری دہ ہمہ مخرج لارنے ذکر قلیب دور، و ابن جریر طبری موقصہ مذکورہ نے بطورہما
ضعیب روایتی ایله ذکر قلیب دور، و اکثر تفسیر دہ اصحاب اخذ و قصہ سی نے بار سیدہ بوقصہ نے ذکر قلیخان
دن کین قیل و رومی لفظ لاری ایله باز ایک قصہ نے بیان قلیب دورلاز اول قصہ لار نینک بری بو کیم حضرت
علی کرم اللہ وجہہ دن روایت قیلینب دور کہ ہمیش مجوس لار اہل کتاب ایسی لار خمر اولار غہ حلال ایسی پادشا
لاریدن بری مست بولوب مدہوش لوق ایله اوزی نینک ہمیشہ سی غہ ہست بولرے پس ہوشیا بولونغاچ اول
کردار بدلیغہ ندامت ایلاب اندن تو تو لماق غہ و اوز لید تیرکان غم و ندامت لاردن نجات تاچک غہ چارہ ایستاد
پس ہمیشہ سے انکا دیدی کہ حقیق ہمہ انسان لارنے یغیب خطبہ او قوب دیگیل کہ اللہ تعالیٰ ہمیشہ لار نکاحی
نے حلال قیلدی، ایسی ہمیشہ لار نیکنے نکاح لاساکنیز بولادور دیب، سو نکہ بر منچہ وقت دن کین
خطبہ او قوب دیگیل کہ اللہ تعالیٰ ہمیشہ لار نکاحی حرام قیلدی دیب، متناوش بوقصہ ندامت انجام دن تو تو لماق
نینک یولی بودور پس اول پادشا مجوس خلایق نے یغیب خطبہ او قوب اللہ تعالیٰ ہمیشہ لار نکاحی نے حلال
قیلدی دیدی، خلایق بوسوز دن بیز لار بیزار میزدیب قبول قیلما دی لار، پادشا غلام ناچار بولوب ہمیشہ
سی غہ رجوع قیلدی، اول ظالمانہ دیدی کہ اولار نے نچے برلہ اوروب زور لاسانک قبول قیلور لار، پادشا غلام
انداغ قیلدی، خلایق تیان نے اختیار ایستی لار، اما حرام ایش نے قیلماق نے اختیار ایتمادی لار، پس اول ظالم
خلایق نینک ابا و اتناعی نے گور کاچ راہی کور ساتی کہ بر غہ خندق لار قازیب انکا اوت باقیب یا القون
اوروب تورگان اوت غہ او شہر حکم غہ او ناماغان لارنے تا شلامخیل دیب پادشا غلام بوایش نے خبر
قیلماق غہ حکم بری، شونداغ قیلدی لار اللہ تعالیٰ نینک کلامی قیل آفتاب الاضداد دن مراد بو ظالم بدکار لار دور
دیب، ابن جریر طبری بوقصہ نے عبدالرحمن ابن ابزی طبری ایله حضرت علی رضی اللہ عنہ دن روایت قیلدی،
ایکچی قصہ بو کیم جزیرہ العرب دن بخران نام موضع دہ ساکن قوم لار ارا سینہ برکیشی کلدی کہ نامی عبداللہ
بن نامز اوزی مرد صالح ایسی، حضرت عیسیٰ علیہ السلام نینک دین خالصی دہ ایسی، بخران اہلی نے اول دین
دعوت قیلدی، اول قوم اول مرد صالح نینک دعوتینی قبول ایلاب عیسیٰ علیہ السلام نینک دینی برلہ متدین
بولدی لار، بو خبر نے انکلاب یمن دہ جمیزہ ماہ سیغہ حکم فرما اولیش ذونواس نام یہودی حمیزہ اہلی دن عسکر یغیب
نور عون تو شون برلہ بخرانے لار نینک، او سینہ کلدی، دین عیسوی نے ترک اییب یہود دینینہ کیرک، غدا لار
تکلیف ایستی، بخران لار قبول قیلما دی لار، ذونواس اولاد نے دین عیسوی نے ترک اییب یہود دینینہ کیرک
یا ایسہ اوت غہ کویدور ولک غہ رضی اولملک ارا سیدہ خیر قیلدی، اولار دین نے ترک انک غہ رضی اولملک

اوت غہ کویدور و لمکنے اختیار ایتی لاز پس ذونواس امر قیلدی یہودی لاری غہ خندق کبی چوقور لارقازیدیلار
وانے شرارہ سے اور لاب تورغان اوت برلہ تولغازدی لاز عبدالمدین تامر غہ نابع اولوب دین عیسوی نے
قبول قیلخان لاسنے اوت غہ تاشلاب عذاب برلہ ہلاک قیلدی لاز حتی کہ اولاردن اون ایکی مینک یا یگر مینک
نے کویدوردی لای بعضی لار تیش مینک ہمیش لاز۔

منا بوقصہ لار نینک اختلاف لار نفعہ قراب مونینک اصلی یوق کذب و مخلوق ایکانیکے گمان قیلینما سون چوچ
مقاتل دن نقل قیلینب دور کہ احادی اورچ ہمیش بری شام دہ کہ صاحبی انطیانوس رومی ہمیش
ایکینی سے عراق دہ کے صاحبی بخت نصر ہمیش او چوچی بخران داکی صاحبی ذونواس یہودی دور احد
نقیم نینک نزدیکہ اقرب احتمال بودور کیم بسورہ داکی اصحاب اخذ و دلدن مراد ذونواس و اثباعتی بولغان
انینک او چونکہ اول ایش جزیرۃ العرب دہ بولغان واقعہ دور

اصحاب اخذ و دقصہ سینے آکلاب، وانینک روایات مختلفہ ایله ایرادی نے کوروب موندغ انسانیّت قانونی
غہ یا قیشماس ایش اولور مو بالفرض واقع بولغان تقدیر دہ ہم متعدد و مشہور اوران لار دہ صدور اولکی بعد دور
دیب انکار قیلغوجی بعضی الحاد پیشہ و دہریت اندیشہ تا پلسہ ہم احتمال انداغ الحاد اعتقاد کثیر العناد لار نینک
جو ابیدہ ایتمینک موندغ وحشیانہ وقوعات لار ہر عصر و زمانہ ملک و رؤساء و بطاریق لار و علماء اغراض ہرست
لار نینک تشویق و اغراسی ایله واقع اولمک دہ دور چنانچہ عالم محقق اسلام فیلسوفی ابن رشد رحمہ اللہ نینک شاگرد
لاری نینک شاگرد لار سے نینک اجتہاد لاری ایله علم و فلسفہ آورو پادہ خصوصاً فلسفہ و ایطالیا جنویدہ ظہور
ایتمکدہ اولغان چاغ لار دہ راہب تورکمان نینک طلب و اغراسی ایله بر محکمہ تفتیش انشا قیلنمش، اول محکمہ
اوزیغہ نام زد قیلنغان عمل نے اجرا واد ایلامک دہ حق قیام ایله قائم اولیش ۱۲۸۱ میلادی دن باشلاب
۱۲۹۹ گنجی اون سکریل مدت ایچیدہ علم و فلسفہ غہ اشتغال و میلان کورگوزگان لاردن، اون ایکی مینک ایکی
یوزیکر مہ آدم نے تیریک تیریک کویدور مک ایله، آلتہ مینک سکزیوز آدم نے بعد التشریح پاریہ لاب اولدور مک
ایله حکم تیش، و توقسان یتہ مینک یگر مہ اورچ کشتی غہ عقوبات مختلفہ ایله جزا ہمیش، سونکرہ عبرتہ ایله یازیدگان
ہمہ تورات نے کویدور ہمیش، مذکور محکمہ تفتیش سنہ ۱۸۰۵ غہ اوچوز قرق مینک
کیشینغہ حکم قیلیش، اولاردن ایکی یوز مینک جان نے تیریک لا اوت غہ کویدور و ہلاک اتیب دور
تمدن دعوا سیدہ بولغان یا ورو پادہ ہم موندغ انسانیّت نفعہ باعث وحشیانہ ایش لار واقع اولیش
والآن ہم بولمک دہ دور چنانچہ زور مترقی و تمدن و آلات محرقہ و مخربہ تا مہ مالک یا ورو پادہ اول معظمہ
لاری نینک مستلمکدہ نے کوپا تہک قصدی دہ بہانہ بر با قلیب عدد و عددون عاری پیچہ قوم لار اوزرہ ظلماً
جوم اتہک لاری، و گناہ سیز اطفال و نسا و بے سرو پا مساکین و فقراء و مرضی لاریغہ اولتار یا غدور و روب
اولار نے تیریک لاکویک لاریغہ سبب اولمک لاری ہارچہ سی شول جلدون دور

اصحاب اخذ و دقصہ سے فی الجملہ قرابت زمان و عرب قومی غہ تہ قرابت مکان حیثیتی ایله قریش
قومیتہ معلوم یعنی جہتی دن اللہ تعالیٰ بسورہ دہ اولار نینک قصہ سے نے بالتفصیل ذکر ایتہامی اولار نینک

بعضہ افعال قبیلہ لارینی و اول افعال خبیثہ سببی ایلہ مستحق عذاب گوناگون بولمک لارینی بیان قبلیب دور
 تا کہ اندن مؤمن لاریستی بنا پیب کافر لارموندراغ افعال شنیعہ دن و مؤمن لاریغہ آزار بریک دن مثنز جز
 بولسون لاریک اوچون، مثلاً بر قوم نینک قصہ حالاتی و کیفیت امرار روزگاری مخاطب لاریغہ معلوم ایسہ
 متکلم اول قوم نینک احوالی ایلہ نیزہ برگروہی احوال و افعالی غہ تمثیل کلتوریک نے ارادہ ایسہ اول قوم نینک
 ترجمہ حالینی تفصیلاً ذکر ایلاب استمع لاریغہ ہینذا خلل و حوصلہ سی غہ ملال تیکورمای اول قوم نینک
 نائینی یا کینہ سی نے یا بعض احوالی نے ذکر ایتیک و انکا اتقا قیلماق، بلاغت اہلی نزدیکہ مرغوب و مستحسن
 رسم و قواعد دن دور قرآن کریم دہ موندراغ موضع لاریغہ چنانچہ قولہ تعالیٰ کذاب آل فرعون و الذین من
 قبلہم کذبوا باياتنا فآخذہم اللہ بظہرہم و قولہ تعالیٰ فان اعرضوا نقل اندرکم صاعقۃ مثل صاعقۃ عاد و ثمود
 و امثالہا آیت لاریغہ

یوقاریدہ ذکر قبیلہ و ق کہ اصحاب اضر و قصہ سینہ بیان قیلماق مؤمن لاریغہ تسلیم اوچون دوریب ایلدی
 بز مؤمن لاریغہ بیلک کرک دورکیم ایلگاری زمان دن تارتیب صادق مؤمن لاریغہ کافر لاریغہ جور و جفا
 لاریغہ چکیب ایکان لاریغہ ایمان مجتبی کو نکل لاریغہ اور ناب ایقان گوہری سینہ لاریغہ صدیدہ جایگیر
 ادنغان جہندن کافر لاریغہ جفا لاریغہ چیداب ہر فریضہ ازیت لاریغہ چیکہ لاریغہ محض ایلاب جان و دل لاریغہ
 مثنزینغہ جامی لانغان ایمان گوہری نے کفار بد کردار غاصب لاریغہ بریک نے ایستامای بو تو غریبہ خانمان
 دن بلکہ عزیز جان دن کچیب آرہ تھتیدہ پارہ بولمک نے، وادت غہ کو یوب قتیغ عذاب برلہ ہلاک اولمک نے
 ترجمہ تیسش لاریغہ چنانچہ صحیح بخاری دہ رسول اللہ و اصحاب کرام غہ مشرک لاریغہ ایمان آزار بیانییدہ
 ایبتا دور قجاب ایتیب دور پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم نینک خدمتی غہ کلیم کوردوم کہ اوچون کعبہ نینک ساری
 برودہ مثنزینغہ سی نے و سادہ قبلیب یاتا دور حال بو کہ مشرک لاریغہ بز مؤمن لاریغہ آزار و کلفت لاریغہ چیکان
 ایروکہ پس دیدیم کہ یارسول اللہ آیا بز لاریغہ مشرک لاریغہ جہنم و جفا سی دن خلاص یق اوچون دعا قیلماق
 پس رسول اللہ یوزی قیز ارغان حال دہ قویب اولتوردی پس دیدیم کہ سیز لاریغہ ایمان ایلگاری
 ہر آئینہ اندراغ قوم لاریغہ ایمان کہ اول لاریغہ استخوان لاریغہ تیکوزوب گوشت وئی لاریغہ کافر لاریغہ تیرغ
 برلہ آراد بلاز بوالیش لاریغہ اولار نے دین حق لاریغہ یا ندورمادی و باش لاریغہ نینک یوقاری سیدن آرہ
 نو یوب آرہ لاب وجود لاریغہ ایکی پارہ قیلدی لاریغہ بوالیش لاریغہ اولار نے دین حق لاریغہ یا ندورمادی و الحیث
 ملی مؤمن صادق و دعوائی محبت دہ راسخ لاریغہ موندراغ بولور اندک اگرہ و تحریف ایلہ یا تنفیذی بوہم
 تہمدید و حکم نسجین ایلہ مذہب اولوب اعتقاد لاریغہ فتور و ایمان لاریغہ تصور یول تا پاس لاریغہ عزت
 ایلہ سبیر اصحاب و تراجم اکابر اولی الاسباب عطف نظریلا ساک موندراغ صداقت شعار لاریغہ اسلام
 آراسی دہ تولاد تیش لاریغہ اول اسلام دہ ایمان اصحاب سعادت انتساب دن جناب عمارین یا سر
 و برداری عبد اللہ و اناسی سنیہ و جناب بن اارت و حضرت بلال و ام عینس و شوکتا و خشنہ اسلام نینک
 محبت یک صادق اولاد لاریغہ رضی اللہ عنہم جمعین دین حق بار اسیدہ کفار دن تیرکان طاقت دن

آرتوق اذیت وجفا کلفت و مشقت لاریغہ تحمل اتمیب اعتقاد لاریدہ ثابت و برقرار توردی لاز و ایقان لاریدہ ذرہ فتور یوز لاندور مادی لاز چنانچہ حضرت تمہار نے کافر لار دینیک دن یا نخیل دیب اوت، بلان عذاب قیلور ایدی، عمار نینک ارقہ سے قیز دوروب، باسیلخان اوت نینک تا اثری دن برض نما آقا رب فالیس ایدی، وانا یا ستر ایسہ عذاب ایچیدہ وفات بولدی، اناسی ستمیہ ایسہ ابو مڈ لیدابن مضرہ نینک کیزی ایدی، ابو جہل لعین ابو خذلیفہ دن لے صایتب الدی، وانی دن یا دوروبک اوچون قتیغ عذاب لاریقیدی، اما ستمیہ اول ملعون نینک سوزی نے رد قیلدی، و عذاب نینک مشقتی نہ تحمل کور گوزدی، سو نگرہ اول ملعون غایتب عداوت دن ستمیہ نینک فرجی غم حربہ برد اوروب ہلاک قیلدی، اسلام دکی اول شہید ستمیہ دیب دور لار، ابو جہل ملعون ستمیہ و تمہار غم ایسیخ تابستان کونلاریدہ تیمور دن یسا لغان زرہ نے کیدوروب آفتاب وہ قویوب عذاب قیلور ایدی، آیہ احسب الناس ان ینکرؤا ان یقولوا آمنا و ہم لایفتنون شول تو غزیدہ نازل بولیش، و جناب بن الامارت رضی اللہ عنہ تیموری ایدی، جاہلیت ایامی وہ لے اوز قبیلہ سی دن اسیر قیلیب کلتور میش ایدی لار، ام انار نام برخاتون لے صایتب المیش ایدی، جناب رضی اللہ عنہ سلام غم داخل بولیش، کین اول خاتون لے عذاب قیماق غم باشلادی، اوت وہ قیز دور و لغان تیمور لار نے آیب جناب رضی اللہ عنہ نینک باشیفہ قویار ایدی، جناب بو عذاب غم طاقت قیلور ایدی، اما کونکلی وہ کے گوہر ایمان دن آیریکنے ایستامس ایدی، بر کون حضرت پغمبر نینک حضور سعادت لہوری غم بارغاندہ بولاد دن شکایت قیلدی، حضرت رسول اللہ خدا یا جناب غم یاری برگیل دیب دعا قیلدی لار، موندن سو ننگ جناب نینک میدہ سی غم باش آغویق دردی عارض اولدی، کمال درہ دن اول خاتون امیت دیک اولار ایدی، اوم لار انکا دیدی لار کہ باشینک نے داغلا سانک سا قایا دور، دیب پس اول خاتون جناب غم بیورار ایدی، جناب اوت دکی تیزق تیمور نے آیب انینک باشی غم داغ قیلور ایدی،

وانا بلال رضی اللہ عنہ اول امیہ بن خلف نینک قلی ایدی، امیہ نے بر کچہ و کوندوز آج قویوب تو شش وقتی وہ کون تازہ قرینانندہ تم نینک حرارتے غایتی غم تیمکان وقت وہ قزوق تم غم ارقہ سی چہ یا تیزوروب عذاب قیلور ایدی، انداغ قرین تم کہ اگر خام گوشت نے انکا قویسہ لار غایت ایستغ لیتی دن در حال پشیم کبا بولور ایدی، سو نگرہ امیہ قلن لاریغہ بیورور ایدی، بلال نینک سینہ سی غم قرینان چونک تاش لار نے آیب قویار ایدی لار، سو نگرہ اول لعین حضرت بلال صاحب یقین غم دیر ایدی کہ دایم بونیکلیغ عذاب وہ بولاسن، تا انکا چہ کہ اولاسن، یا محمد نینک دینی دن یا نینک لات و عزی غم عبادت قیلاس، اما اول صدق شعار نینک کونکلیدہ کے ایمان حلاوتے مرارہ عذاب غم غالب کلگان جتدن انداغ عذاب لار انکارا حت کور ووب اول لعین شقاوت قرین نینک سوزینی رد قیلور ایدی، و انداغ عذاب لار دن ایچ فرواسے یوق ایدی، آری خداوند کریم نینک کلام قدیمی غم ایمان کلتوروب اندہ وعدہ قیلینخان اجر و ثواب غم از تیر ول ایشا نینک لے کوز تو لکان، و وعید عقابی نے راست دیب اعتقاد اتمیب، اندن دایم مڈر قیماق وہ بولغان مومن کلن مجتہد آئین لار نینک شعاری و روشی موندلغ بولور کشتی نینک تہذیب و مست اعتقاد اولک لکی قرآن

تصدیقی ناقص یقین دن دور و اما تم غنیس اول بنی زہرہ نینک کینزی ایدی اسود بن عبد یوث اسے عذاب
قیلور ایدی و انینک لطیفہ اسم لیک تیزنی ہم اسلامی اوچون عذاب قیلور ایدی لار۔ وینہ زئیہ نام بر
صحابیہ نے دین محمد دن یا نغیل دبیب عذاب قیلور ایدی لار عذاب نینک قتیغ یقیدن مذکورہ نینک کوزی
کور بولدی ابو جہل ملعون انکا دیدی کہ سن لات و عزی دن یوز او پورگان جتدن اولار سنینک کوز نینکی کوز
قیلور اولار اول مؤمنہ دیدی کہ یہودہ سوز قیلور لات و عزی، ہیج بر نفع و ضرر غہ قادر بولما یوز او مشہو
منکا عارض بولغان دزد بولسہ حکم یزدانے دور و نینک بر تیم باز کوزوم نے بنیا قیلماق غہ قادر دور دبیب
اتفاقا و شعل کیچ صبح و قتیغہ بافتی کہ اللہ تعالیٰ انینک دیدہ سینے بنیا قیلیب دور قریش کافر لاری مونسے
کوروب دیدی لار کہ بولیش ہم محمد نینک سحریدن دور دبیب۔

خلاصہ کلام اصحاب عظام و سلف کرام دین توغراسیدہ موندن غ محنت و ابتلا لار کوروب دور لار
و ہر قیچہ مشقت لار چیکسہ لار ہم ایمان لارینی محکم ساقلاب اعتقاد لاریدہ راسخ توروب دور لار پس نزخلف
لار غہ ہم لازم دور کہ مذکور سلف لار ہمیز غہ اقتدا قیلغان ہمیز، و دیانت باراسی وہ صلابت کور کوزوب ہر قیچہ
مشقت و کلفت کور ساک مؤ و عدہ آئی نے تصدیق قلب ایلہ کوز تو توب تحمل ایلا ہمیز خوب اذیت و آزار
و کلفت چند روزی اوچون یا امید جاہ و دولت فانی متنہایی اوچون دین گو ہر گرانمایہ سے نے قولدن بریب
آخرت دکی عذاب و نکال نا متنہایی نے اختیار ایتمکان اسلام اولادی نامید کی خذلان مال لار نینک ایشی
اصلی وہ ایمان نقشہ کونخل لاری نینک لوجی غہ اور نا ماغان لیقیدن، و خداوند کریم نینک وعدہ و وعید لغہ
از تودل تصدیق و ایقان لار سے یوقینی دن ناشی دور خداوند ذوالجلال نینک وجود لغہ، و ہر لیکبہ، و انینک
یبارگان پیغمبر لاریغہ و کتب منکر لاریغہ و آخرت کونے درگاہ آئی وہ محشور اولمک غہ چین کونکلی بر لایشانکان
و خداوند علیم نینک کتاب قدیمیدہ بیان قیلینغان وعدہ ثواب و وعید عقاب غہ صمیم قلب ایلہ تصدیق و یقینی
کامل بولغان مؤمن صادق لار نینک درخت ایمان لاری و اعتقاد لار سے دنیا وہ ظالم لار جانی دن یار و رکاز
نینک ناساز کار لیقیدن، یوشکان ہر نوع کسبت و اذیت، و ہر گونہ عذاب و عقوبت صرصری ایلہ متزلزل بولما یوز
و جائیدن تبرامای اصلی راسخ و فرعی بر قرار تورادور چونکہ مؤمن کامل لار سیلا دور لار کہ دار السلام غہ تیکوچہ
آرادہ نیچہ عقبہ مدہ ہشہ لار بار دور جفا جیکمای راخت غہ تیکالی بولما دور تیکن سیز گل، و شیش سیز نوش میتہر
بولما یوز اندر غہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم دیش لار حقیقت الجنۃ بالکفارہ بودنیادہ دین اوچون خدا
یولیدہ مشقت و کلفت چیکمای جنت دارالرحۃ غہ تیک نے مؤمن لار خیال قیلما سون لار دیکان مضمونندہ
قرآن کریم نینک متعد آیت لاری بار دور چنانچہ اللہ تعالیٰ اتیب دور ام حبیبم ان تدخل الجنۃ و لکن
یا تکلم مثل الذین خلوا من قبکم متہم ابا ساء و الرضراء و زلزوا حتی یقول الرسول و الذین آمنوا
منہ منی نصر لدا لکان نصر اللہ قریب۔ اسی خداوند کریم نینک رصنا سے اوچون خان و ماہینی ترک اتیب
محنت فاقہ و کسبت غربت غہ مبتلا بولغان ہماجر لار ایما سیز لار دن ایلکاری اوچون خدا نینک دوست لاریغہ
یککان ابتلا لار ہنوز سیز لار غہ تیمای رایگان جنت غہ کیرمک نے گمان قیلما سیز لار مؤ سیز لار دن ایلکاری اوچون

اول دوستان حق غہ سخت لیت، و نامراد لیت، و درویش لیت، اذیت و شکست لیت، و ہر نوع دلریش لیت، بیکان
 و اولارا نکالیقین کامل قوتے ایلد صبر و تحمل ایتکان لار، و اولار غہ بیکان حادث و ایتکانیک تولالیتی دن، اولار
 زلزله غہ تو شکان لار، حتی کہ اولار اولار لغہ تیوشکان شد ائد نینک زور لیتقیدن، و زمان ایتکانیک اوزون لیتی
 دن تنگدل بولوب اولار نینک پیغمبر لاری، و اول پیغمبر معیتد لکی مؤمن لار خدای مستعان نینک نصرتے بزلار غہ
 قچان بولور دیکان لار، اگاہ بولونک کیم مؤمن لار غہ خدای قدر نینک نصرتی یقین دور۔

وینہ اللہ تعالیٰ اُخدر غہ اتیدہ کفار دن شکست یب مجروح و دلریش بولغان مؤمن لار غہ خطاب قیلیب یب
 دور کہ، اُمِّ حَسْبِکُمْ اَنْ تَدْعُوْا اِلَیْهِمْ وَ لَمَّا یَعْلَمِ اللّٰهُ الَّذِیْنَ جَاهِدُوْا مِنْکُمْ وَ کُنْتُمْ الصّٰبِرِیْنَ۔ اے مؤمن لار سیز لار
 جنت غہ کیر مکے کحمان قبلا سیز مؤمنوز اللہ تعالیٰ سیز لار دن الدنیک بولیدہ رضای الہی اوچون جہاد قیلغان
 صادق کشی لارنے، و سنوز الدنیک رسولی نینک امر لغہ، یا هجوم مصائب و وقوع نواب غہ صبر قیلغان ایلمنے
 کامل بندہ لیک لارنے اظہار قیلما ی توروب، یعنی دین حق بولیدہ بیح مشقت چیکما ی جنت غہ کیر مک نے خیال
 و ارادہ قبلا سیز مؤمنوز جنت کہ دیر راحت و سرور دور، انکابے محبت تجاہدہ تیمک قدرۃ بشر دن دور دور فرد
 بلیلی کو ستم خار تحمل نکند * بہتر آن ست کہ دیگر سخن گل نکند

اول اسلام دہ اذتکان ہزبران دین، و دین اسلام نینک ترقی سے و نشری اوچون جان و مال لاری فدا
 قیلغان اصحاب جہاد آئین غہ اللہ تعالیٰ کلام قدیمیدہ قیلغان خطاب لار بولایسہ پس بزلتکاسل پیشہ، تزداملار
 کہ دین بولیدہ بیح مجاہدہ قیلما ی، و جہد و جہد تو بوسیدہ اوزیمیز نے کہ از ایلاما ی، عمر میز تمام تنبل لیت، و غفلت
 بر لہ او توب آشکارا حرام و منکر ایش لارنے کوروب توروب خوف اذیت و تکدیر باعث اولمکی ایلاما کاسکوت
 ایلاب مدابنہ وریا بولی نے تو توب کون کیچور مک دہ دور میز، بوحال ایلمہ بازوار الشور غہ رایگان داخل اولمک
 متناسی دہ بولمیکیز عجیب و غریب برایش دور، اول شیران مکر کہ جہاد، ونا صران اسلام ونا صحان عباد بولغان
 سلف متقدار بیز دین بولیدہ انفس و اموال لاری ایلاما ی، و بندگان خدائہ شفقت، و خیر خواہ لیت شیوہ
 مرضیہ سی نے قویما ی توروب، اُمِّ حَسْبِکُمْ خَطَابِیْغہ مخاطب بولسہ لار بیز خصیان سرشت خلف لار کہ دین
 بولیدہ جان بویان تورسون برنان بریک بزلار غہ جال بریک دن گران، و بندگان خدائہ خیر خواہ لیت اور نیغہ
 بدخواہ لیت، اخلاق و افحالیبیز دن عیان، اولمک دہ دور جہاد مشقت و سعی غہ طاقت و تحمل قیلما ی، اول
 فرض دینی نے ترک ایتکما و جبانیت و حبت حیات بولی غہ کیتکما، سببے ایلمہ سطوت و ناموسیمیز پائمال جانب
 اولوب زالت ایلمہ بیشاک دہ میز، و محتاج و مساکین غہ تعاون و تناصر ایتکما نے ترک ایلاب انسان اولادینی
 مسلمان لیت کوشیدن نفرت لاندور مک دہ، و ادا و مشروع نے تو تہا ی اجنبی لار قاشیدہ خوار و زبون لوق
 ایلمہ عزت و آبروی میز کیتکما دہ، و اوزا تالی اسلامیہ میز ایلمہ دایما بغض و شقاق و نفاق و افتراق، طریقہ سیدہ
 معاملہ ایتکما دہ دور میز، پس موندر غہ احوال خذلان مال ایلمہ متصرف بولوب تورغان بزمعاصی پیشہ لار نہ نیکلیغ
 خطاب غہ مخاطب اولمیکیز لایق دور تفکر قیلنک لار ای دین قریند اش لار۔ خدائند کریم قرآن مجید واک
 قصہ لارنے بزمؤمن لار اندن حصہ آلیب عبرت حاصل قیلسون لار دیک اوچون نازل قیلیب دور مؤمن

بولغان سونک بوسورۃ مبارکہ دکی اصحاب اخدود قصہ سی دن آلا دورغان عبرت حصہ میز بودور کہ دین اسلام یولیدہ قیدانغ کلفت و تعب کہ یوز کلتور سہ اندن جزکانما کایمیز، و آزار و کلفت جبار لار ناگمان یوز لانسہ اینیک خوف و اندیشہ سی ایله امور دینیہ میزده تکاسل و تقصیر نے بیج وقت کو نکلیمز جانبی نہ یوز لاندور اللہ سبحانہ نینک وعدہ و وعید یغہ یقین تام برله ایشایب دنیا دہ بر اولمک باز انسان یوزیل یشاسہ ہم پر اول اولادور و درگاہ آئی دہ روز جزا محتور بولادور و دنیا نینک اموال و مالک و سامانے ہمہ سی فانی و اقبال و جاہی بالآخر بیج و لا بقا دور دیگان اعتقاد نے کو کل صحیفہ سی غہ کالفتش فی الحج ایلا کایمیز۔ رَبَّنَا لَا تُجَلِّئْنَا فِتْنَةً لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ و بخوار جنتک من القوم الکافرین تمام بولدی سورۃ البروج نینک تفسیری روز شنبہ ۲۷ ذی الحجہ ۱۳۳۳ھ کاشتر شہریدہ بندہ ضعیف کثیر انزل و الخلل القاری محمد ظریف تلیل العمل ترجمہ سی ایله ۱

سورۃ الطارق مکہ و نازل و ہمیش آیت لاری اون آتے کلمات لاری تمیشتی حروف لاری ایکی یوز او توز تو قوز دور

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

وَالسَّمَاءِ وَالطَّارِقِ ۝ آسمان لاری بیلتسم قیلا من و کچہ دہ ظاہر بولنجوی نورانی یولدوز لاری بیلہ قسم قیلا من، راغب اصفہانی مفردات دہ دیدور کہ کچہ دہ درخشان بولغان نجم دین طارق لفظی بیلہ عبارت کلتور ناگلیک اول ستارہ لاری نینک ظہوری کچہ نہ مختص بولغانے اوچون دور اصحاب فن نجوم نوز دین طارق گاہ زہرہ غہ و گاہ مشتری غہ اطلاق قیلینور، اہ اللہ سبحانہ نینک کتاب کریم و قرآن عظیمی دہ سماء و شمس و قمر و نجوم ذکر نے تو لاکلتور کی اولار نینک ہر بری نینک اشکالی دہ و ہم سیری و طلوعی و غروبی و کثرۃ منافعی دہ احوال عجیبہ لاری بار یعنی اوچون دور سو نکرہ اللہ سبحانہ ہر مقام دہ سماء و طارق بیلان قسم قیلا من کین طارق دن مراد نیمہ ایکانے تفسیر و بیان میز معلوم بولماید و رغان بولغا رج، اندن مراد نیمہ ایکانینی بیان قیلا من غہ و طارق نینک تفسیر شائینی و اعلاء قدرینی اظہار اہمک غہ تو طس ایلاب دیدی کہ

وَمَا آذُرْكَ مَا الطَّارِقِ ۝ ای محمد طارق نینک نیمہ ایکانینی سنکا قیسی نرسہ بیلدور دی یعنی المدون باشقیہ کیمسہ طارق نینک حقیقتہ فی سنکا بیلدور الماس الخن علمی ہمہ شیانہ محیط اولان اللہ علیم نے سنکا بیلدور ادور پس اے بیان ایلاب دیدیکہ النجم الشاقب ۝ یعنی اول طارق درخشان اولوب عالم غمرو شنائیق سالنجوی و روشنائیق لارے ایله قرانگولمق نے تمشیب نور لارینی ظاہر قیلنجوی نورانی یولدوز لاری دور شاقب اوت شعلہ سے دیک یا رب تورغان کوکب رخشان دیگان بولور اللہ سبحانہ الطارق نے اول مجلا ذکر قیلدی سو نکرہ اے النجم الشاقب ویب بیان قیلدی ہر نرسہ نے

اول مجملہ کل طور و ب سوئکہ اے تفصیل و تعیین ایلاک اول نرسہ نینک شانی نینک اولو غلوئی غ اشارت دور علماء تفسیر النجم داکہ حرف تعریف بار سیدہ اختلاف قیلیب دور لار بعضے لار اے استخراق اوچون و پیش لار چونکہ ہر سب کو کب نینک اوت دیک تابلش قیلیب تورگان نوری بار دور یعنی کچھ وہ ظاہر بولغان نوری یولدور لار نینک بار چہ سی بر لہ قسم قیلان و یکدور و بعضی لار دیب دور کہ النجم داکہ حرف تعریف عمد خارجی اوچون دور یعنی اندن مراد نجم معین دور و پیش لار سوئکہ اول نجم محمود بار سیدہ اختلاف قیلیب دور لار عبد الرحمن بن زید دیب دور کہ اول نجم محمود ثریا دور چونکہ عرب لار ثریا نے نجم آتا یورد لار و فو اویب دور کہ اول نجم محمود زحل دور زیر کہ زحل نینک نوری تہی آسمان نینک سکی نے تیشب اوتا دور و بعضی لار دیب دور کہ اول نجم محمود شیا طین نینک رجبی غ تعیین قیلینخان شہب لار دور چونکہ اول شہب لار شہب ایلہ و صفت قیلیب دور لار اندر غ کہ اللہ تعالیٰ نینک قولی فَاثْبُتْ شَهَابٌ ثَابِتٌ دہ وار دبولوب دور علامت محقق ابن القیم الجوزی آیتا دور کہ المد سبحانہ الطارق نے اوزی تفسیر قیلیب النجم الثاقب (یعنی ستارہ کہ توری اوت شعلہ سیدیک رشتان بولغوجی) دیب دور و بولغوج دن مراد جنس نجم دور نجم معین ایاس دور النجم نے ثریا یا زحل دیب تعیین قیلان لار اگر تمثیل نے ارادہ قیلسہ لار درست اولور و اگر النجم نے ثریا غہ یا زحل غہ تخصیص اتمک نے ارادہ قیلسہ لار انکا پنج برویل یوقتور احد آیتا منک النجم الثاقب دن مراد نجم معین ایکانیدہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم دن سند صحیح ایلہ روایت قیلینخان حدیب بولماغان حال دہ اے عمومی دہ قالدور مک اولی دور مقصود جنس کو کب لار نینک المد سبحانہ نینک قدرتیغہ و وحدانیتی غہ دلالت قیلادورغان نشانہ و علامت لار جلاسی دن ایکانینی بیلدور مک دور یعنی اللہ سجاد نینک آسمان لار و کوب لار ایلہ قسم قیلما قیدہ انسانلار تنبیه قیلماق بار بومعنی غہ کہ ای انسان لار آسمان نینک و اندر کہ نوری ستارہ لار نینک عجایب خلقتی غہ و اولار نینک حرکتی و دوری و سیرتی بیخ خلل طاری اولای بر نظام بدلیج اوزرہ بولمکیغہ نظر قیلماق برہ و اولار نینک اوزرہ مرکز مخصوصی دہ نظام و ترتیب اوزرہ سیر قیلما قیدین مخلوقات سفلیتہ غہ تیب تورغان نوائل لار غہ تامل ایلاک ایلہ نجوم بومخلوق بدیع لار نینک صانعی نینک محال قدرتی و حکمت بالغہ سے غہ اوار قیلماق سیر محقق بیلنک کہ پوشیا و عجیب لار نے یرانغوجی البتہ بر خالق قدری و موجود حکیم خیر بار **اِنَّ كُلَّ نَفْسٍ لَّمَّا عَلَیْهَا حَافِظٌ مِّنْ اَشْیَاءٍ** مذکورہ ایلہ قسم قیلان آیتا منک بیخ بر نفس یوقتور مک کہ اول نفس نینک اوستیدہ بر حافظی بار کیم نینک کرداری نے و گفتاری نے سا قلا یدور و قیلغان بخشی ویمان ایش لارینی سناب تورادور بوایت کریم دہ المد سبحانہ ہر بر نفس اوزرہ حافظ (ساقلا غوجی) بار دیب دور آتا اول حافظ نینک کیم انکانینی و نفس نے نیمہ دن سا قلاماتی نے بیان قیلماق دور شونینک اوچون مفسر لار حافظ نینک تعیین بار سیدہ اختلاف قیلیب دور لار بعض مفسر لار دیب دور کہ حافظ المد سبحانہ نینک اوزی دور چنانچہ اللہ تعالیٰ و کان اللہ علی کل شیء قییب اویب دور و بعضے لار دیب دور کہ حافظ دن مراد بندہ لار نینک عمل لارینی یا غوجی ملائکہ دور اندر غہ اللہ تعالیٰ کلامی دہ **مَا يَلْفُظُ مِنْ قَوْلٍ اِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ** دیب دور یعنی جندہ بیخ ہر سب کو

سوز لا ماس مگر انیک قاشیدہ اول سوز نے یا زور فہ حاضر بولغان بنگہبان بار دور وینہ اتیب دور
 وَ اِنَّ عَلَیْكُمْ لِحَافِظِیْنَ كَرَامًا كَاتِبِیْنَ و بدرستیکہ سیز لار نیک اوزر سینگیزده البتہ نگہبان لار بار اول نگہبان
 فرشته لار الد تعالیٰ نیک نزدیکہ حرمت لیک و سیز لار نیک بخشی ویمان عمل لار نیک نے یا زور غوجی
 دور لار و بعضے لار دیب دور کہ حافظ دن مراد انسان نے مکارہ و آفات دن ساقلا غوجی فرشته لار
 دور چنانچہ الد تعالیٰ آتیب دور کہ مَعْقِبَاتٍ مِّنْ بَیْنِ يَدَیْهِمْ و مِّنْ خَلْفِهِمْ یَحْفَظُوْنَهُ مِنْ اَمْرِ اَلدِّ و مفسر
 لار نیک قول لاری حافظ بار اسیدہ مختلف بولغان نیک نفس دن مراد نیمہ ایکانے بار اسیدہ ہم مختلف
 بولیش یعنی بحسب لغت مطلق روح و مطلق ذات و نفوس مکلفہ السیة و حنیة معنی سیدہ اول مکلفہ کورہ
 ہر بری نیک اوزیغہ مناسب معنی لار بیان قلیب دور لار کورنگ نے ایساگان لار کشف البیان غہ جوع
 قیلسون لار آیتانکہ اقرب احتمال بلکہ اَوْجِبْ اَقْوَالَ او لکہ آیت کریمہ نیک مابعدی فلینظر الانسان دلالت
 ایله مراد نفس دن نفس انسانیہ بولغای چنانچہ قرآن کریم دہ نفس لفظی تو لایر دہ نفس مکلفہ انسانیہ غہ
 اطلاق قیلینیش اندا غہ دیب دور کل نفس بما کسبت رَبَّنَا پس بوجہ غہ کورہ معنی آیت بیج برانسا
 یوقور مگر انیک اوسیدہ بر حافظ بار دور دیک اولور حافظ دن مراد الد تعالیٰ بولغان دہ معنی سی الد تعالیٰ
 البتہ ہر بر نفس نے ساقلا غوجی و احوالی نے رعایہ قیلغوجی اَقْوَالَ و افعالی غہ و جمیع حرکات و سکانات و
 اطوار یغہ رقیب و ہمہ اسرار یغہ مطمح سو نکرہ اعمالی غہ کورہ جزا بر گوجی دیک دور بواست دن بومعنی مراد
 بولغان دہ مقصود نفوس مکلفہ نے افعال ضارہ دن حذر قیلد و رماق و اعمال ناقصہ غہ رغبت ایتدور کورہ
 کرک کہ شو من مکلف لار الد تعالیٰ نیک بندہ لار اوزرہ رقیب و نگہبان بولمک ایله بندہ لار نیک ہمہ اسرار
 بہانی غہ و جمیع بخشی ویمانی غہ مطمح و آگاہ ایگانینی دائم در خاطر اتیب افعال نابایتہ و اقوال ناشایستہ
 دن پرہیز قیلماق دہ بولغای لار حافظ دن مراد بندہ لار نیک اعمالی نے ہتوک غہ مؤکل قیلینغان فرشتہ
 بولغان دہ حافظ نیک بحسب لغت بر معنی سے مؤکل و نگہبان بولغان مناسبے ایله فرشتہ کتاب اعمال غہ
 اطلاق قیلینغان بولادور جمعی فحیات ایله حفظہ کلور اولار انداغ ملائکہ کرام دور لار کہ بندہ لار نیک عمل
 لارینی ضبط و احصا قیلماق غہ مؤکل بولغان جہتدن ہمہ آن دہ انسان لار نہ نیکلیغ عمل قیلسہ لار و نہ طرز
 سوز قیلسہ لار انے ضبط و قید ایتار لار بس معنی آیت کریمہ اشیاء مذکورہ بیان قسم قیلماق کہ بیج برانسان
 یوقور مگر انیک اوزر اسیدہ بز نیک طرف دن مؤکل قیلینغان بر فرشتہ نگہبان بار کہ اول بندہ نیک
 قیلغان جمیع اعمال لارینی و دیگان ہمہ اَقْوَالَ لاری نے ضبط و احصا قیلادور دیک اولور مالی ایسہ انسان
 لار کردار و گفتار لاری نیک جزا سی نے خواہی خیر و خواہی شر کورادور لار دیگان بولور یعنی الد سبحانہ سورہ
 مبارکہ دہ سما و طاق برہ قسم قلیب نفس انسانیہ نیک حالی نے و انکا طرف الہی سیدن بولغان اعتنا
 و انیک احوالی غہ نگہبان قلیب حفظہ کرام نے مؤکل ایلا گائینی بیلدورادور گویا ایتادور کہ امی بندہ
 لار بیز بوعالم دہ انسان نے یر اقیب نے بہایم دیک یا شاق اوچون محل قویغان ایماس میز بلکہ انیک
 احوالی غہ ہمیشہ مراقب اولوب اول نہ نیکلیغ عمل قیلسہ انیک قیلغان عمل لاری نیک قلیل و کثیر و نقیر و

قطیری نے ضبط واحصا ایلامک نہ کرام کاتبین نے مؤکل قیلخان دورمیز، تا آنکہ قیامت کو نے اول بندہ اوچون نامہ نشور اولوب اول نامہ مضمونے افادہ سیغہ کورہ مجازاة قیلخان دور عبد الرزاق وابن المنذر روایت قیلیب دور لار قتاده ایتیپ دور کہ ان کل نفس لمت علیها حافظ نینک معنی سے بیچ بر نفس یوقتور کہ مگر اول نفس اوزرہ حافظ بار دور حافظ دن مراد حفظہ دور کیم ای بنی آدم سنینک عملینک نے ورز قینکنی واجلینک نے سناپ سا قلا ی دور لار پس ہر فحان کہ سن اول اشیا مذکور نینک بار چہ سیدن حظ و نصینک نے تمام استیفا قیلخانک پروردگار طرفیہ قبض قیلا نور سن ایسا منکہ بو آیت کریمہ مضمونے کفار تکرر شعار غم و عید و جناب رسول مختار غم تلی بولمک مغمومی غم متضمن دور ای پیغمبر امین اول کفار جنفا امین لار نینک تکذیب دایزاسی دن و ہدیان وافت راسی دن تنکدل بولمہ صبرایت زیر کہ بیچ نفس یوقتور کہ مگر انینک احوالی غم نگہبان بولغوجی رقیب بار دور پس اول شقاوت مدار لار نینک قیلخان جمیع کردار و دیگان ہمہ گفتار لارینی یازیب احصا ایلاب سا قلا غوجی مؤکل لار بار دور عنقریب دنیای غم دار دن دار البوار غم یانیب مستحق بولخان غم و نکال ایله جزا بریلا دور لار دیب گویا بو آیت نینک مضمونے اللہ سبحانہ نینک قولی فکرت تعجل کلمہ انما کعدت کلمہ عدت مضمونہ اوخشہ بولا دور و بعضی لار دیب دور کہ ان کل نفس کما علیها حافظ نینک معنی سے بیچ بر نفس یوقتور مگر اول نفس اوزرہ نے حوادث و ممالک دن سا قلا غوجی بر حافظ بار دور پس اول نفس غم قضای الہی وہ معتد قیلخان نرسہ دن باشقہ بیچ بر حادثہ تپوشماہ دور

اللہ سبحانہ بو آیت شریفہ وہ مجمل بیان قیسی کہ ہر بر انسان اوزرہ مؤکل حافظ بار دیب نینک ایله ان نینک سائر حیوانات وحشیہ دیک اوز باشی چہ مہل تو یولماق اوچون یراتیلخان ایلاس لیکے نے بلکہ انینک اعمالی و اوزاتی و اجالی غم نگہبان حافظ بار لیشی نے تنبیہ قیسی و ہر نینک ضمنی وہ انسان اوزی اوچون مقدر قیلخان لوازمات حیات نے تمام استیفا قیلخان کین انے پروردگاری اوز طرفیہ قبض ایلاب بر مدت بر زرخ وہ تو توب سونگرہ انے تیر گوزوب محاسبہ ایلاب اعمالی غم کورہ مجازاة قیلماقی نے بیلدوردی پس حال موندراغ ایسہ انسان اوزی نینک مبتدا خلقیہ نہ نظر اعتبار ایله فکرینی یور و توب منی شونداغ بر پلید نطفہ بے قدر دن یراتمک غم قادر بولخان خالق ذوالجلال بعثت جسمنا ہم قادر دور دیب مبتدا فطرتی ایله امر معاد صحتی غم استدلال ایلامک ایله روز جزا وہ اوزلیہ نفع بیرا دورغان عمل لار اکتسابیہ اجتهاد ایتسون روز محاسبہ و جزا فائدہ برہای باعث فحالت بولا دورغان نرسہ لار نے حافظ اعمالی غم ایلام قیلما س لیتقہ سعی ایتسون دیب توصیہ ایلاب دیدی کہ فلینظر الا انسان مسم خلق اگر بو بارادہ برار انسان نینک شکلی بولسہ پس کرک کہ انسان اوزی نینک نیچون

یہاں تیلغانی نے نظر اعتبار ایلہ فکر فیلسون تا انکار روشن بولور کہ اصلاحیات دن بوئے تاپا یغانا
بر مادہ قدرہ دن الے یہاں تک غمت درتے تیکنان ذات قدرت آیات الے قدر دن تیر گوز ماگ
و محاسبہ ایلامک غم البتہ قادر دور بلکہ عقل قیاسی غم تراغان دہ قادر راق دور خلیق

مِنْ مَاءٍ دَافِقٍ ۖ يَخْرُجُ مِنْ بَيْنِ الصُّلْبِ وَالتَّرَائِبِ ۗ اِنَّا

یہاں تیلغانی آتیلیب تو کولغان انداغ آب منی دن کہ اول آب منی آتا نینک آرقہ سے

ایلہ آتا نینک سینہ سی دن ہر ایک سی نینک وجودی دہ قرار بیردیگان آلت تناسل واسطہ سے

ایلہ چیتا دور و آتا نینک رحمیدہ بربری ایلہ مخلوط و متمزج اولادور بالانینک اتا و آتا نینک صلب

و ترائی دن چیتغان ایک نوع ماء ایلہ مخلوق و متکون اولکے ظاہر تور و غلوق تنوین وحدت

ایلہ من ماء دیمکی اول ایکی ماء رحم مادہ جمع اولوب بربریغہ ارالاشیب برشی کلکی دہ بولغاندن

سونک متکون ولد غم مادہ بولغان جہت دن دور دیمیش لازاً ماء متمزج نے دافق وصفی ایلہ

ایراد ایتک مجموع نے اوزی نینک بعضے اجزاسے نینک وصفی ایلہ توصیف ایلامک قبیلی دن

دور۔ (دافق نینک بحسب لغت معنی جہتی دن تحقیقی و دافق نینک اسنادی باراسیدہ کے

وجہ لارکشف البیان دہ مذکور دور) بو آیت دا کے صلب دن مراد ایر نینک صلبی و ترائی

دن مراد خاتون نینک ترائی دور ترائی تربیہ نینک جمعی دور تربیہ کو کر اک دہ قلمادہ تور

ادور خان موضع دور بالآتا و آتا نینک ہر ایک سی نینک مائیدن یہ ایتلا دور دیب دور لازاً

بو معنی وہم ترائی نینک معنی سے ابن عباس اعش عبد الرحمن بن ابزی مجاہد عکرمہ

عطیہ و ابی عیاض دن مآثور دور۔ (بو اثر لار نے کورک نے تو اہلاگان وہم صلب

و ترائی دن مراد ایر نینک صلب و ترائی دیگان کشی لار نینک وجہی نے واد لار غم رذ

قیلغان لار نینک دلیل لارینی وہم ملحد لار نینک بو آیت غم قیلغان طعن و اعتراض لارینی

وانینک جوابی نے کورک نے ایساگان کئے کشف البیان غم رجوع فیلسون) سونگرہ

الذوالی مستدل علیہ بولغان بعث و معاد امرنی بیان ایلاب دیدیکہ اِنَّهٗ عَلٰی

رَجْعِهِ لَقَادِرٌ تحقیق انسان نے اول امر دہ دافق (یعنی شہوت ایلہ تو کولغان

منی) دن یہاں خالق کامل القدر اول انسان نے اولگان دن سونک دوم بار خلق

ایتک غم البتہ قادر دور۔

رَجْعِ لَعْتِ دِه آرقہ غم یاندور ماق نے آیتور لار مراد دن بویردہ اولگان دن سونک اعادہ

ایلامک دور رجعت و کی ضمیر انسان غم راجع دور صحیح قول او شہد دور بو ضمیر باراسیدہ کے

تحقیقات نے کورک نے ایساگان لارکشف البیان غم رجوع فیلسون یَوْمَ تَبٰی السَّرَآءِرُ

بر کوئی دہ کہ ہمہ سر لار ظاہر قیلینا دور یعنی پیچ شہد یوق کہ اول خالق تدبیر قاہرہ

سر لار آشکارا قیلینغان و بخشی عمل لار بیان عمل لار دن آیردیگان بر روز حسرت بر روز اول

انسان نے قایتہ دن تیر گوز مک غہ البتہ قادر دور تہلی نینک مالی آچیلہ دور و آجر اتیلہ دور و یک دور ستر سریرہ نینک جمعی دور ستر معنی سی دہ ستر ایسہ مخفی و پنهان تو تو لادور خان نرسنہ لار دور بو آیتہ کے سریرہ دن مراد دل لار دہ پوشیدہ تو تولغان نیس لار و عقیدہ لار و مخفی قیلینا عمل لار دور

ابن القیم الجوزی رحمہ اللہ آیتا دور ستر دن مراد انداز پوشیدہ عمل لار و عقیدہ لار دور کہ خدا بیلہ بندہ اور تاسی دہ ستر تو تولوب دور و بندہ نینک ظاہری دہ و بالہنی دہ خدا و چون اول پوشیدہ قیلینب دور پس بندہ نینک دلید کی تصدیق ستر حملہ سیدن دور و شرائع آیتہ موسر ستر دن دور پس اول کونے اول ستر لار آچیلہ دور حتی کہ اول شرائع و عمل لار نینک خیری شری دن و ادا قیلینا نے ضایع قیلینغانین دن و خدا او چون بولغانے خدا او چون بولما غانین آیریلیب ظاہر بولادور عبد الدین عمر رضی اللہ عنہما دیب دور کہ قیامت کونے اللہ تعالیٰ ہمہ ستر لار نے ظاہر و آشکار اقیلا دور پس بعضی ستر لار صاحب لاری نینک یوز لار نیس زینت و زیب بولوز و بعضی ستر لار صاحب لاری نینک یوز لاری غہ عار و عیب اولوز معنی آیت برکونے داکہ ستر لار آشکار اقیلینا دور اول ستر لار نے انہار قیلماق ایلہ و اول ستر لار اقمنا قیلغان ثواب و عقاب و مدح و ذم نے انہار ایلامک برلہ

سو نگہ اللہ تعالیٰ انسان نینک قیامت کونید کی حال شدہ مالی دن خبر بریب ایٹادو کہ **فَمَا لَهُ مِنْ قُوَّةٍ وَلَا نَاصِرٍ** وقتیکہ انسان اول روز حسرت اندوز دہ قبر دن تیر گوز ولوب محاسبہ اعمال او چون کلتور ولسہ و مخفی ستر لار ملائک ناس حضور پیدہ آشکارا اولغان ساعت غہ دوچار اول ستر پس اول انسان او چون عذاب اللہ نے دفع ایتیک غہ ایتیک نہ اوز طرفین دن ہیج بر قوت و نہ خارج دن یار دم بر گوجی برنا صریوقتور و شوقول غہر حال شدہ احتمال دہ بولوز بار چہ غہ معلوم دور کہ انسان ہر قپان دنیا وہ ہزار شدہ و نینک لیتقہ تو سس پس اول شدہ نے اول یا اوز قوتی ایلہ دفع قیلوز یا الکا یار دم بر گوجی برلہ نصرت دہندہ قوتی ایلہ اندن تو تولوز اما قیامت کونے عذاب اللہ دن نجات تلپک دہ بولوی قوتہ ہم انسان حقیہہ معدوم دور اللہ تعالیٰ نینک قول کہ می کایستظنن انہونی نصرتہم **وَلَا هُمْ مَتَّاعُونَ** بولایسہ شریف نینک نظری دور لیکل اللہ سبحانہ نینک آیاتی مضمونیم اول روز ہر وقت بروز ہونہار مغنیہ لیکل اللہ تعالیٰ ہمہ لازم دور

۱۰ آیت کریمہ نینک معنی کا کرا نینک معنی قیلہ و تہ بولغان بتلاری او نفس لاری بولوز ہم برلہ ماید و لار لار لیکل او لار عبدالاریغہ یار دم بر لار ہم اولار بر نینک **وَلَا يَنْفَعُ الْكُفْرَانَ** عدا یمیز دن امان یر بیکان بولماس ۱۰

کہ اول کون اوچون استعدا و قیلماقتہ ہمیشہ اجتہاد دہ بولغای لار و بولدنیا سے غدار دہ اور
 قوت و کنت لاریغہ ایشانیت مغرورانه جور و تجبر و طغیان نے شعار ایلاگان جفاکار
 لار و یا آرقہ لارید کی سویا پنجیق لاری بولغان قوت لارغہ یولانیب ہر طریقہ ظلم و
 عدوان نے ارتکاب ایتمکان ہر کردار لار شونداغ ہیچ بر قوت و ناصریوق شدتہ
 یق کون دہ حسدای واحد قہار در گاہینہ حاضر قیلنیب عذاب الدغہ دو چار
 دنکال و عقوبت غدر قنار اولک لارینی یادغہ کلتورسون لار و اولکون دہ مبتلائے
 ندانست و حسرت اولمکن اندیشہ قیلنیب تدارکت نانات و توشہ وزاد استعدا ایلاک غ
 جد و جہد کور کوزسون لار۔

مفسرین کرام بو آیات ربانیہ نینک سبب نزولی نے و یو کیمسہ حقیقہ وارد بولغانینی
 بیان قیلما بدور لار ذلیقہ قطر ایلا نساکن کی حرف تعریف جس اوچون سوعد اوچون مو تصریح
 ایلاماب دور لار آنا سیاق آیت کریمہ دن معلوم اولادور کہ بعثت و نشرغہ منکر اولان
 مشترک لار عقیدہ وارد اولغان بولغای تفسیر ابن عباس دیب مشہور اولغان تنویر مقباس
 نام تفسیر دہ لالت دن مراد ابو طالب دیب دور قہالہ نینک ضمیری نے فہالابی طالب
 دیب تفسیر قیلنیب دور۔

ایٹا منکم بتفسیر اشکار اخطا دور چونکہ ابو طالب منکر بعثت اولوب انینک ردی دہ آیت
 کہ کلمہ نے ثابت ایماس آری ابو طالب شہادین غہ قابل اولوب ایمان ایتمادے۔ اما ابو ایوب ملعون
 دیک تمرد کور گوزوب پیغمبر علیہ الصلوٰۃ والسلام نینک اخباری نے تکذیب ایلاک ایلمعا ندلار
 یسلی غہ ہرگز کینمادی بلکہ جناب رسول اللہ امر الہی نے تبلیغ قیلغان چاغ لار دہ و امت لار نے
 دین حق غہ دعوت قیلماق غدا جہت ادوا تمام ایلاگان چاغ لار دہ ابو طالب بتون قوتہ عربیہ سی
 و نصرت حمیت ہاشمیہ سے ایلم رسول اللہ غہ امداد و معاونت دہ بولعی اخصوصاً رسول اللہ نے
 حمایت قیلنیب قریش قومی دن بالکلینہ اوز ولوب اوز لغتہ تابع بولغان نبی ہاشم ایلم شعب دہ اوچیل
 بدتیدہ چیککان مشقت لاری و انکا قیلغان صبر و تحملی دہ باب دہ رسول اللہ غہ دلدار بق و خاطر
 جوی لوق شیدہ سی دہ ہیچکاه قصور قیلماغانی بتون امت اسلامیہ طرفین آلقیت لانتک
 غہ لایق بر امر ایکانیدہ مشبہ غہ اوزون یوقتوز نہ قیلماق کرک کہ قلم مشیتہ انینک کفر ایلم بیتماکی غہ
 سبقت قیلنیش بولماسہ انینک قیلغان کرداری و دیگان اشخاری دین اسلام نے حق
 دراست بینما کیغہ آتمکار دلالت قیلادور انج اول اوز قومی نینک تو بیخی غہ معروض اولما قدن
 عار اتیب کلمہ شہادت غہ قابل اولمادی پس پنجوک بو آیت نے انینک شائے دہ نازل
 اولدی دیک روا اولادور دہم مذکور تفسیر دہ علی رجبہ دکی ضمیر غہ علی رد ذلک الماء الی الاحلیل
 دیگان قولی نینک ضعیف یعنی کشف البیانہ تفصیل ایلم بیان قیلنغان وجہ لار ایلم مہرین دور سیاق

آیت دن فلینظر الانسان تنیک منکر بعث و نشر بولغان مشرک لار شائیده نازل بو لمقی معلوم بولغان بہت دن روح البیان ده فلینظر الانسان تفسیری ده فلیتفکر الانسان، المركب من الجہل والنسیان، المنکر للنشور والحشر والمیزان، دیب دور۔
تفسیر حسینی ده پس کرک دور کیم نظر قیلسون آدمی یعنی بعث وحشر غہ انکار قیلنجوی مشرک فکر قیلسون دیب تفسیر قیلا دور۔

ایتما منکھ قرآن کریم نینک بتون بہتہ انسان لار نے ایکی دنیا ساد تیغہ ارشاد و ہدایت قیلماق
اوچون نازل قیلینغان ایق حکمت اعجاز منزلتی غہ قرغان ده، الان دن مراد جنس انسان اولمک اقرب احتمال کورونادور آیتہ متقدمہ ان نفس کما علیہا حافظ بو احتمال تأییدی غہ شاہد دور، چونکہ بو آیت دن مفہوم اولاد دور کہ سماء طارق ایلہ قسم قیلینیب تا کیدی غہ اہتمام قیلینغان مقسم علیہ، مطلقا نفس انسانیتہ نینک حالی وانے حمل قویمای او شیدہ نگہبان اولان حافظ پار یعنی دور پس بو احتمال غہ کورہ فلینظر الانسان دن ولانا صرغچہ بولغان آیت لار نینک مفہومی، پس کرک کیم انسان لار اصل تخلیقی غہ، وچوک پست و پلید مادہ دن (یعنی آتا و آنانینک صلب و تراشی دن چیقغان ماء و افق دن) یر اتیلغانیغہ باقیب، اوزی نینک ابتدای یر اتیلیشینہ تفکر قیلسون، اندن کین اینک ایلہ استدلال ایلاب بیلسون کہ برنجی دفعہ ده انے بر قطرہ سودن یر اتیب عالم وجود غہ کلتورگان خالق قدیر تعالیٰ انے ایکینچی دفعہ تیر کوزوب حشر گاہ غہ کلتوروب کونکل لارده یا شورون ستر لار آشکارا بولغان بر شدت لیک کون ده، واولکون حاضر بولغان کیشہ لار اوچون اندن خلاص اولمکہ بیج بر قوت و ناصریوق بردہشت لیک زمانہ محاسبہ ایلاب جزا بیرک غہ قادر دور پس بو معنی لار تامل ایلامک ایلہ مؤمن وحدت آمین لار نینک ایقان لارے آرتیب اول روز حسرت اندوز و احوال شدہ اشتغال اوچون اعمال صالحہ و خیر و حسنہ لار آمادہ ایلاب ثواب نجات غہ امیدوار اولسون، وایمان دن بیخبر مشرک لار بو معنی لارے تفکر ایلاب نشأہ اولی ایلہ استدلال ایلاب بعث و روز جزا غہ اتد ر قیلسون، واول کون نینک اہوال و شدائی نے ملاحظہ قیلیب کفر و شرک دن یانسون، و اگر تمام یردہ غفلت ایلہ دیدہ بصیرتے پوشیدہ بولغان جہت دن بعث و روز جزا غہ اتد ر قیلماقی شرک ده اصرار قیلکے، تنبیہ آئی نے ایشتیب توروب انکا اعتنا قیلماغان جہت دن روز جزا ده اوزی نینک خسران مال یعنی غہ حجت قطعی حاضر قیلسون دیماک اوچون دور اے اتخوان وینی لار باقینک کہ الدن تعالیٰ کلام قدیمی ده قیامت کونے کونکل لاردا کی پوشیدہ نیت و اعتقاد لار آچیلادورغان کون، واندہ حاضر بولغان انسان اوچون اول کون نینک شدتینی دفع قیلماق اوچون بیج بر قوتہ ذاتیہ و خارجیہ یوقتور یعنی اولکون نینک دہشت و مخنتی دن

قوتو لماق بارا سیدہ نہ انینک اوزی نینک توتے، ونہ انکا برابر یار دم برگوچی یوقتور دیب
بیان قیلیب دورہ

پس امید یو آیت کریمہ نینک مضمونیکہ قلب پاک و ایمان صحیح بیلہ فکر و نظر
قیلیک، اگر اول دہشت یک کون نینک کلمہ کیغہ تصدیقینیکہ بولسہ، دلینیکہ نے حق و
نفاق دن پاک، و خیانت و شقاق دن صاف قیلماق غہ اجتہاد ایلا انک۔

محقق بیلینک کہ بوکون مؤمن برادر لاریت کیغہ دلینیکہ کجینہ سیدہ سا قلاغان بدخواہ لیت،
و کینہ لاریتیکہ ستری اولکون آپیلور بوکون مؤمن برادر لاریتیکہ ایله ظاہر نفاق ایله او بران ملاقات
ایتیب، دل لاریتیکہ دہ انکا ایمان لیت تیکوزمک اوچون یا شورغان نیت فاسدہ، و سوو قصدینیکہ
اولکون آشکار اولور بوکون خلق اور تاسی دہ اوزینیکہ نینک عمل لاریتیکہ نے خدا اوچون قیلغان

کور ساتیب، دلینیکہ داکے نیت و قصدینیکہ خالص بولماسہ، اول نیت لاریتیکہ سوا اولکون
فاش اولور، خلاصہ کلام ہمہ سر لار اول کون آپیلور، انداغ بولغان دن سونک دلینیکہ دہ
ہیچ برکیمسہ غہ ایمان لیت و خیانت نے یا شورمانک، و بر ہیچ برکیمسہ نینک خواہی مالی و خواہی
عرضی و خواہ نفسی بار سیدہ برار بدخواہ لیت فکر نی دلینیکہ غہ کلتور مانک، چہ جائے آنکہ ہمیشہ

انکا حق و حسد و سوو قصد خیالی ایله دلینیکہ نے خیرہ قیلغان سینیر بوکون دنیا اوچون علم و
عبادت فروش لیت قیلغان ریا کردار لار نینک احوال قلبیہ سے ہم، اولکون ظاہر اولور بوکون
ظاہر دہ صلاح و عفت پیشہ لیت کورگوزوب بالمن دہ فسق و بے باک لیت قیلغان لار نینک
ایشی ہم، درہم ناسرہ نے محک کسا دلیق غہ تو شورگان دیک اولکون نصیحت غہ او پر اولور

منا بو معنی لار نے ملاحظہ ایلا انک ایله، یو آیت کریمہ مضمونینی دائما نصب العین ایتیب خوف
و خدر دہ بولونک، امی مؤمن برادر لار بوزمان لار دہ خواہ اعلام و خواہ عوام اکثرے
یوقاریدہ ذکر قیلینغان اخلاق نامناسب دن خالی ایما سدور لار آیا اول مؤمن لار نیمہ
اوچون یو آیت کریمہ نینک مضمونے فی خاطر لاریغہ کلتور مایدور لار، و روز قیامت دہ اول
سرا پر پوشیدہ لاری عند الاستہاد ظاہر اولوب شرمندہ لیک چیکماک نے پنچک اندیشہ
قیلما یور لار، و اسفات رآن کریم غہ تلخ میزدیب دعوا ایلا گانلار خلعے غہ کہ انینک ارشادی
ایله سلوک ایتہای تجیبت دعوا سی نے قیلور لار۔

یو آیت کریمہ دن روز قیامت دہ ہیچ برکیمسہ اوچون شفاعت یوق یعنی مفہوم اولما یور
اندا غہ استعملے دیب دور و اتقوا یوق ما لا تجزی نفس عن نفس شیدئا۔
بلکہ آیت کریمہ نینک مفہومی قیامت کولنے بولا دور غان ایش لار بودنیاد کی ایش لار نینک خلا فیہ
ایکانینی بیلورمک، و اول روز دہشت اندوز نینک قتیغ لیتی دن خبر برک دور، اندا غہ بودنیاد
دہ انسان لار غہ نکبات دن برار عارضہ متوشسہ بعضی لار اوز قوت لاری ایله و بعضی لار معین و

ناصر لار امدادی ایله اول عارضه دن نجات تا پادور لارا اماروز قیامت مونینک خلاف ده دور که
 بیچ کیمسه اول روز جگر سوز نینک اهل اول و شد اند و فرعی دن نه اوز قوتی ایله ونه برار یاسدی
 دهنده امدادی ایله قوتو لالما یدور مگر الله تعالی نینک فضل و انینک حقیقه شفیع لارغه اذن بریب
 شفاعت لارینی قبول ایلاماکی ایله قوتو لادور الله تعالی اول تور تونج یق کون نینک حقیقه
 قرآن کریم وه مواضع متعدد ده انسان لار لار انذار و تحذیر ایتیمک او چون مونگا او خسته
 آیات بینات لار تو شوروب دور ازا بخله سورة طه ده دیب دور یومئین یتبعون الذاری
 لا عوج که و حشعت الا صوات للرحمن فلا تسع الا همسنا یومئین
 لا تنفع الشفاعة الا من اذن له الرحمن و رخصی له ثولا او شول کون
 یعنی تلغ لار قتم دیک قیلینب شمال غه او چور لوب یروز ییده بیچ ایگینه و پست قالما ی هموار و توز
 بولغان کون ده) همه انسان لار قبر لاریدن تورغان حال ده محشر غه فیحقیق غوجی اسرافیل
 علیه السلام غه تبعیت ایلاب محشر غه یورور لارا اول اسرافیل علیه السلام نینک نداسینه
 خلاف یق قیلنوخی بیچ بر نفس بولماس یعنی انینک دعوتیغه تبعیت کور ساتما سلیک غه بیچ
 کیم قدرت تا پاماس همه انکا انقیاد قیلور و هم الله سبحانه نینک عظمت و سمیت لاریدن بار چه
 خلق نینک آواز لاری پست بولور بیچ کیمسه بلبند آواز قیلماق غه جرأت ایتماس پس اول کون
 خلق نینک محشر غه بارورده یر غه تو یغان آیان لاری نینک آهسته آوازیدن باشقه نرسه
 ایشتاس سن او شول قیامت کونده بر کیمسه نینک ینه بر کیمسه غه شفاعتی نفع وفائده برماس مگر اول
 کیشی نینک شفاعتی فائده بیرور کیم الله تعالی اول کیشینه شفاعت قیلماقغه اذن بردی و هم اول
 کیشی نینک حضور آئی ده قدر و منزلت باریغی دن شفاعت باراسیده انینک سوزیغه الله تعالی
 راضی بولدی

منا بو آیت لارده الله تعالی قیامت کون نینک شدت ایک بر کون ایکانینی و تا الله تعالی
 جنا بیدن اذن بولما ی بیچ احدی شفاعت باراسیده دم اور الماس لیتیغی بیلدور ادور
 شونکا او خسته او شبیه سورة والکی فواله من قوه و لانا صر قول کریمی هم قیامت کون مومن لار اوچون
 شفاعت غه اذن بریب بشدن ایگاری هم انسان لار نینک تمام دهنشت و تور تونج ده بولادورغان
 احوال شده اشتمالی دن خبر بیر ادور موندن نفی شفاعت لازم کلما یدور و هم آیت کریمه نینک
 مشرک لار حقیده دیب تخصیص قیلینماق غه مواجرت تو شمایدور چنانچه الله تعالی سورة انعطار ده یوم
 لا تمیک نفس لک نفس شیدا و الا صر ایوه مئین لک یعنی اول روز جزا انداغ تور تونج
 لوق قتیغ بر کون دور که اول کونده بیچ بر نفس ینه بر نفس دن برار نرسه و نفع قیلماق غه مالک
 بولالما یدور او شول کون همه حکم و فرمان الله تعالی نینک یلغوز اوز یغ غینه مخصوص دور خدا دن
 امر بولما ی بیچ بر نفس ینه بر نفس لار حایه قیلا یدور و بیچ بر آدم ینه براوغه فائده یار دم یتکوز

المایہ و ردیک دور

پس بو تقیریر لار غه کوره ماخن فیہ دکی آیت نینک معنے سی موندراغ بولور که (کو نخل لار دکی اسرار پوشیده لار) یعنی بارچہ نیت و عقیده لار) آپیلغان کونده همه انسان لار اوچون اول کون نینک شدتینی دفع قیلغوچی بیج بر قوه ونه یاری بیر گوجی بیج بر ناصر یوقتور، همه خلق شونداغ بر حال پرا هوال ده بولور لار، مگر اول کون نینک شدتین دن قوتقا زور فضل الہی ایلہ محل قبول غه یتکان اعمال خیر و طاعت و پسندیده فعل لار و ہم اول کون نینک دہشتیدن قوتقا زور المد تعالی نینک اذن رحمت ضمانے ایلہ شفاعت خواه بولغان شفیع مرضی القول لار) پس موندراغ ایسہ ہر مؤمن غه لازم دور کہ قوه و ناصرفائده بر مایدورغان اول روز حسرت اندوز شدتہ و احوالی دن قوتولمک اوچون اعمال خیر و بر و افعال حسنه تحصیل ایتمک غه سعی و اہتمام کورگوز گای آسے مؤمن لار اول کون نینک قنیغ بر کون ایکانینی دلیلکیز کوزی نینک الدنیہ کلتور و پ انے برای العین کورگان دیک حق بیلینک، والد سبحانہ قرآن ده آخرت امری توغریبیدہ ہر نرسہ نے کہ خبر بریب دور انے تصدیق قیلینک قرآن ده وارد بولغان مونکا اوخشہ آیت لار نے کفار حقیقہ ایکان بز مؤمن لار اندن یراق دور میزدیب تماون کورگوزمک دن البتہ خوف و خذردہ بولونک چونکہ قرآن کریم ده ذکر قیلینغان امم ماضیہ قصہ لاری، و کفار حقیقہ وارد بولغان تخویف و انذار آیت لاری تو شورمک دن مقصود بز مؤمن لار نینک اندن عبرت گیر و متعظ اولما قیمنہ اوچون دور حق و صواب بودور، یوقسہ اولار نینک ذکر می عبث اولمک لازم کیلا دور، حاشا کہ کلام الہی غه عبث یول تا بنغای۔

الد سبحانہ توحید و معاد نینک راست یقینہ دلیل کلتورگان دن سونک قرآن کریم نینک حق بیلہ باطل آرا سینے آیر غوجی بر راست سوز ایکانینی قسم بیلہ تا کب ایلاب دیدور کہ **ذَاتِ الرَّجْعِ ۝ وَالْاَرْضِ ذَاتِ الصَّدْعِ ۝** و یا مغور صاجی بولغان آسمان بر قسم قیلا من، وہم یا مغور کبے بر کہ کورگان ہر قسم نباتات و اشجار صاجی بولغان یر بیلہ قسم قیلا من،

مفسر لار نینک بعضی سی دیدور کہ آدمی لار نینک سمان توقع قیباغان نرسہ لاری نینک اینک فائده لیکے یا مغور بولمک ایلہ اولار نینک کو نخلی نینک یردن ایستایدورغان نرسہ سی نینک اینک مرغوب و لا بُدنی یردن چیقخان نباتات دور بو جهت دن المد تعالی بوا یکی سے بیلہ قسم قیلیب دور دیب، ایٹیا من کہ المد تعالی آیت متقدمہ قسم بیلان مؤکد ایلاب کیفیت خلقت انسان نے مبدأ و معاد معرفتی غه دلیل قیلدی، ایمدی او شہو قسم ده کیفیت خلقت نباتات نے بیان قیلدی، در حقیقت نوع انسان نینک وجود و خلقتی غه سبب آتا و آنا بولغان دیک، نبات نینک وجودیغہ باعث سمان و ارض دور

پس سماء ذات رنج آتا منزلہ سیدہ دور وارض ذات صدع آتا منزلہ سیدہ دور و یوہر
ایکی سی اولوغ نعمت لار دن دور زیر کہ دنیا نینک نعمت لاری آسمان دن پے در پے
توشمک ده بولغان یا مغور لار و جو دیغہ و اینچینس یر دن اونمک ده بولغان نبات لار پیدا
بولمکیغہ موقوف دور و سائر نعمت لار بو ایکی نعمت عظیمہ وجود لغہ مترتب دور اگر
آسمان دن یا مغور کلماسہ و یر دن نبات او نماسہ سائر نعمت لار نعمت سنا لیا پدور و بو
قسم ایله تر آن مجید نینک قول فصل یعنی حق بیلہ باطل آراسی نے آیر غوجی ایکانینے
تاکید قیلدی و دیدی کہ راسته لقول فصل و ما هؤ بالهزل
تحقیق اول تر آن البتہ حق بیلہ باطل آراسی نے آیر غوجی حق سوز دور و اول قرآن
لغو و باطل سوز ایماس دور (یعنی تر آن مجید نینک حق و راست و جد ایکانیدہ اصلا
شبه قیلماق رو ایماس دور چونکہ اول تر آن غه قطعاً و ہم و گمانہ اندک نسبتے بار
نرسہ آرا لاشقان ایماس دور) پس تر آن کریم نینک تظہیم و تکریمی نے لایقچہ رعایہ ایلاب
انینک آیات بیناتی نے حجت قطعیتہ و براہین یقینیتہ اعتقاد نینک ایله او امر و ارشادی غہ
تالیج اولوب ہدایت تاپمک انسان لار اوزرہ واجب دور۔

اللہ سبحانہ سورہ کریمہ نینک اولی داکی قسم بیلہ انسان نینک مبدأ و معاد داکی حالی غہ قسم
قیلغان ایدی، ایدی اوشبو قسم بیلہ انسان نینک منافع و فوائدی غہ منشأ و معدن بولغان آسمان
وزمین ایله تر آن کریم نینک حق و صدق ایکانینغہ قسم قیلدی، اولغی قسم وہ سمانی و وصف دن
مجبور ذکر قیلدی، و بو قسم وہ سمان نے ذات المرح بیلہ و وصف قیلدی، و اینچینس
ارض نے ہم ذات الصدع بیلہ و وصف قیلدی، مونین کہہ انسان لار غہ آسمان وزمین
ده تولا منفعت لاریتگوزگان لیکن برلہ منت قیلماقینغہ اشارت یاز و ہم آسمان وزمین خلقتی
ده و اندہ کے عجائب و غرائب لارده خصوصاً آسمان دن توشکان یا مغور سو بیلہ زمین خشک
الواغ نباتات ایله گلیم ایرانی دیک رنگ برنگ اولمکیده اللہ سبحانہ نینک علم تام و قدرہ
کاملہ سے غہ دلالت بار یعنی شتوداع ہشیاء بدیعہ لار نے یر اتمک غہ قادر بولغان اللہ تبارک و تعالیٰ
البتہ انان نے اولگان دن سونک تقایید دن یر اتمک غہ قدر تے یتا دور و مخلوقا تے نینک
ہمہ کارو بارینی و قصد و اسرارینی بیلہ دور و یب خداوند علیم نینک علم تام و قدرہ کاملہ
سینغہ نینک ایله استدلال قیلہ دور لار۔

تولہ الریح تفسیر یرہ اہل تفسیر اختلاف قلیب دور لار زجاج و میرش کہ ریح مطہ
دور امام رازی مطرنینک ریح تسمیہ قیلینماقی باراسی وہ ادرج و جہ بیان قلیب دور کشف البیان
ده شواہد ما ثورہ سی ایله مذکور دور اکثر تفسیرہ و حدیث لارده الرجوع نے مطردیب دور لار
چنانچہ عرب لار زجاج اللہ ریح السماء دیب مطر نے ارادہ قیلہ دور لار بوجہ دن امام رازی

بقول نے ترجیح قلیب دور۔

قاضی بیضاوی علیہ الرحمہ تفسیر یدہ اکثر مواضع وہ حکما مذہبی غمبعیت قیلا دور
یو مقام وہ ہم مذہب حکما نے ترجیح قلیب دیدور کہ والسما ذات الرج یعنی صاحب
حرکت بولغان آسمان بیلہ قسم قیلا من، انداغ حرکت صاحبی کہ ہر بردور وہ رجوع
قیلا دور اول محل غم کہ حرکتی نے اندن باشلایش ایسی! احد۔

لغت کتاب لاریج رجوع قیلساق رنج لغت وہ نفع وفائدہ معنی سیدہ کلیب دور
چنانچہ عرب نینک یس نہ منہ رجیح ویکلی فلا تیغہ فلان لیش دن بیج بر نفع وفائدہ یوقتور
دیگان بولور دیمیش لار یو مقام وہ رنج نینک لغت معنی سینے استعمال قیلن ہم سب
دور زیر کہ زمین غم تیمک وہ بولغان منافع وفائدہ لار آسمان دن ایکانیہ ہیج بر شبہ غم
محل یوقتور گویا آتش دعا کے آیتا دور کہ زمین اہلی اوچون مقدر قیلینغان بہ منافع
وفوائد غم غشاء بولغان آسمان بیلہ قسم قیلا من، وہم اولار نینک آرزاق و ما یحتاج لاریغہ
مع دن بولغان زمین بیلہ قسم قیلا من، در حقیقت بارچہ غم معلوم دور کہ او شبہ عالم کون وہ
عموما حیوانات و مخلوقات ارضیہ نینک خصوصاً شبہ خیلی نینک وجودی و بودی غم ضروری بولغان
فوائد و خیرات لار بواکی مخلوق کثیر الفوائد نینک فیض و برکاتی ایلہ ظہور غم کلور بواکی سی نینک
فیض و برکتے اولماسہ مخلوقات ارضیہ نینک، ہیج بر لیغہ وجود و بود و ذوقے تا تیمایدور، مونداغ
بولغان دن سونک بواکی سی نینک وجودی مخلوقات اوچون نعمت الہیہ دن بر نعمت عظمی
ایکان لیکی، وہم اندر سمانہ نینک الوہیتی و وحدانیتی و قدرتیغہ اولار نینک ہربری دلائل لار
اعظمی ایکان نینکی، اہل خبرت و اعتمبار اوچون انکار قیلینمایدور غان بدہبیات جملہ سیدن دور
پس اللہ سبحانہ نینک تر آن کریم نینک قول فصل (یعنی باطل بیلہ حق آراسینی
آبر غوچی بر آجوق سوز) ایکانینے تاکید و تحقیق قیلماق۔ تو غریبہ مونداغ اولوغ و ضروری
نرسہ لار ایلہ قسم قیلغانینی نظر اعتبار ایلہ تأمل ایلاب، تر آن کریم نینک خدا نزدیک
نہ قدر قدر و مندر لے بار لیغی نے، و انسان لار اوچون انینک نہ درجہ وہ تعظیم و احترام
غم شان ایکانینی، ملاحظہ قیلماق لازم دور ای برادر دینی لار۔

قوله الصدع نبات دور، نبات زمین نے یاریب چیتقان جہت دن مبالغہ اوچون
صدع آتالیب دور۔

قوله انہ دلی ضہیہ وہ مقشر لاریکی وجہ بیان قلیب دور لار برہی بوکہ ضمیر تر آن غم راجح
دور ایکنجی وجہ بوکہ ضمیر باقبلہ وہ ذکر قیلینغان قول غم راجح دور یعنی سینہ لار نے صلب و ترائب
دن چیتقان ماہ ذائق دن یرانمک غم قدر تیم بیکان دیک، سر لار اچیلادور غان کوندہ سینہ
لار نے قایتا دن تیر کوز ما کفہ البتہ قادر دور من دیب قیلغان اخباریم بے شبہ قول فصل

و حق دیکھو۔

امام رازی بقول نے اولیٰ دیب دور زیر کہ ضمیر نینک یوقا یر ذکر قبلینخان نرسہ غہ نحو قیماقی
اولیٰ دور دیب وجہ ایتیب دور امام رازی دن اوز کہ مفستر لار بو بارہ و ایکی قول بار دیباب دور لار
بلکہ ضمیر نے قرآن غہ عینہ راجع قیلیب دور لار۔

طبری ایسہ ضمیر نے قول مذکور غہ تو توب ان ہذا القول دیب دور و موندن باشقہ وجہ نے ذکر
قیماقی دور امید ای ائہ نینک ضمیری فت رآن غہ راجع بولغان تقدیرہ قسم ایلہ مقسم علیہ
نینک اور تاسی وہ کے مناسبت بولور کیم و وقع وہ آسمان دن یا مغور تو شوب یر غہ تاثیر ایلامک
ایلہ یر یاریلیب انواع نباتات و ازہار او نمکیغہ باعث بولور ایلی سئلککا او خشتہ آسمان دن نازل
قبلینخان کلام الہی موثومن لار نینک دل لار لغہ تاثیر ایلاب انواع معرفت ازہاری و ایمان و
ایقان سبزہ لاری او نمک غہ سبب دور و ائہ دا کے ضمیر قول مذکور غہ راجع بولغان تقدیرہ قسم
ایلہ مقسم علیہ اور تاسید کی مناسبت بولور کہ بہار ایامی وہ سما دن تو شکان یا مغور ایلہ زمین میتہ
ایچا قیلیب زمین ایچپ دن قسم قسم نبات لار بطور قبلیخان دیک یوم موعود ہنگامی کلکاج سما
نفع اسرافیل یتوشمک ایلہ زمین نینک تور ساقی یاریلیب ایچپ دن حزب حزب اموات لار
نبات آسائیر یلیب چیقاق وہ بولور لار۔

قول فصل دیب حق بر لہ باطل آرا سینہ آیر غوجی و حق نے باطل دن ید قیلنچوچی سوز نے
ایتور لار فصل الخصومات دیب خصومت لار نے حکم بر لہ قطع قیماقی نے ایتور لار۔

چنانچہ ابن جریر عبد البدر بن عباس رضہ دن روایت قیلیب دور ہمیش کہ لفظ فصل
نینک معنی سی حکم دیک دور و ہم قول فصل معنی نے آچپ روشن بیان قیماقی دور کہ
اجمال نینک صدی دور پس قرآن کریم نینک قول فصل بولگی او شبو معنی لار نینک بار چہ
سیغہ شال دور و ینہ باطل ایماں حق لینگی نے و ہزل ایماں جد لینگی نے تضمن قیلاد دور
مصدر صیغہ سے ایلہ فصل دیک قرآن کریم او شبو معنی لار نینک بار چہ سی وہ گو یا نفس فصل
بولگی او چون دور۔

ہزل حقیقتہ یوق باطل و لعب معنی سیدہ بولغان ہمت دن فصل ایلہ ہزل میانہ سی نے
مقابل قیلیب دور۔

فتح الرحمن وہ دیب دور کہ ہیچ بر مناسبت سیرا و موضوع دن باشقہ جای وہ استعمال
قبلینخان نرسہ نے ہزل یر لار جد نینک صدی دور جد انداغ بر سوز دور کہ مشکلم نینک قصہ
نینک ایلہ اوز سوزی نینک حقیقتہ فی ایز دامک دور پس و ما ہو بالہزل دیک قرآن نینک ہیچ
بر سوزی وہ شائبہ ہزل یوقتور بلکہ ہمہ سی جد محض دور دیک دور۔

پس موندن کلام سعادت انجام نینک حتی او لکہ گمراہ لار نینک ایلہ ہدایت تا پناہی لار و

مترجم توصف پناه لار انکا بولون سونغای لار
 کشف ده ایتم دور که اول متر آن نینک کلی سے جد دور اندہ ہیج بر یوز کور ماگلیک و طرف
 گیر لیک غه عائد سوز یوقور اول متر آن کریم نے اللہ تعالیٰ اوزی نینک اوشبو قول کریمی
 و ماہو بالزل برله وصف قلیب دور پس اول متر آن عظیم نینک شایغہ لایق بولغان
 حق لاردن دور کہ اول متر آن عظیم ثمن لار سینہ لاریدہ ہیبت لیک و کونکل لارده حوت
 لیک بولغای وائے تلاوت قیلغوجی و استماع ایتکوچی برار نزل غه عائد نرسہ غه التفات قیلماق
 دن و یابرار مزاجی غه خاطر برک دن اوزینی اوستون اوتغای و تمام ذہنی نے بومعنی غه یوز
 لاندور گاسے کہ جبار سموات انکا خطاب قیلادور و انکا امر ونہی وعد و عیب لیلہ بیور ادور حتا کہ
 اگر اوقوغوجی و یا ایشیتکوچی غه خوف مستولی بولماسہ و خشیتہ یوز کلتور ماسہ بس اینیک انای
 ایسی بولمک کرک کہ قراءت و استماع نے جد ایله قیلغای قراءت و استماع ده نزل غه یوز
 کلتور ماگای چونکہ اللہ تعالیٰ اوز کلامیہ مشرک لار قرآن نے استماع قیلغان حال ده کولوشوب
 لومغہ میل قیلماق لارینی عیب و ذم قلیب دور احد۔

سونکرہ اللہ تعالیٰ متر آن کریم نینک حق و راست لیکینغہ قسم ایلاب اینیک حق یعنی نے
 انجار قیلغان دن کیس قرآن کریم خبر برگان نرسہ لار نینک بعضی سی نے باطل قیلماق اوچون مشرک
 لار نینک کیند قیلماق لارینی و اولار نینک کیند لاری نینک جزاسی نے برکی نے بیلدور و ب پیغمبر
 خدا غه تلی بریب ایتم دور۔ **اِنَّهُمْ يَكِيدُوْنَ كَيْدًا وَاَكِيدُ كَيْدًا**
 تحقیق اول مکہ مشرک لاری متر آن نے باطل قیلماق ده ولوزی نے اوچورک ده اولورغ حیلہ
 و مکر لار قیلور لار و من ہم اولار غه عذاب ایبارک نے و انتقام الکل نے تاخیر ایلامک ایله حیلہ
 برله مقابلہ قیلور من یعنی اول کافر لار گمان قیلماغان حال ده بیلدور مای ناگمانی عذابیم نے اولار
 اوزرہ تو شورور من و اول بدخواہ لار نینک حیلہ و مکر لاری نینک جزاسی نے اولار غه بیتکور
 و ر من۔

اللہ سبحانہ مشرک لار کیدی نینک جزاسی نے استدرج و اعمال طویقی ایله بیلدور
 مای ناگمانی بریگانینی کیند اتامک مشکله بانی دن دور چونکہ اول انتقام مشرک لار کیدی نینک
 متابلیدہ و انکا جزا واقع اولوب دور بر شئی نینک واقع بولغان جزاسی نے اول شئی نینک نامی
 برله بر سبیل مشکله تسمیہ قیلماق متر آن ده تولادور چنانچہ منافق لار نینک قولی **اِنَّمَا نَحْنُ
 مُسْتَهْزِؤْنَ** دن سونک **اَللّٰهُ يَسْتَهْزِئُ** دیب دور وینہ و **مَكْرًا وَاَوْ مَكْرًا**
يَخَادِعُوْنَ اللّٰهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ **سَوَّ** اللّٰهَ **فَنَسِيْبُهُمْ** دیب دور اگر بولار نے
 مشکله با بیدن دیلما سہ کید و استمز و مکر و فدعہ و نسیان کہے نرسہ لار نینک معنی تحقیقی سی نے
 ارادہ قلیب الے اللہ تعالیٰ جتا بیغہ اسناد اینک قطعاً روا اولما ی دور۔

اللہ تعالیٰ نینک قوی و اکبر کبیر انینک معنی سی اول مشرک لازغہ استدرج ایلامک و اولاری بیچ بر او یلامان چاغ ده عین غفلت غہ چورگان حالت ده بغتہ اولاردن انتقام الملق ایله کید لاری نینک جزاسی نے بیر امن دیک دور۔ استدرج ایسه بنده مجرم حرم و خطیئہ نے تولا قیلغا نچہ امد تعالیٰ انکا صحت و دولت و اقبال مثل لیک نعمت و احسان اثر لارینی زیاده قیلیب شکر و توبہ و استغفار نے اولوتدور مک ایله معاذ اللہ غضب و عذابغہ اول بنده نے یقین قیلماقی دن عبارت دور استدرج نینک اثر عذاب اوزی آخرت دن ایلگاری بودینا ده ہم مشاہدہ اولولوز چنانچہ مک مشرک لاری حقیقہ مشاہدہ اولوندی اکثر رؤساء مشرکین کردارید لاری نینک جزاسی نے ہجرت نینک ایکنجی یلیدہ بدرغہ اتیدہ مجاہدین اسلام نینک دست حق پرست لاریدہ چیکتی لار و مونداغ آثار استدرج بولغان واقعہ لار ہر قرن و زمانہ واقع اولمک ده دور بیز نینک بو عصر لاریمیز ده مونداغ واقعہ لار کورولمک ده دور مشالی برینچہ زمان دن بری روسیہ دولتی نینک حکومت مستبدہ لار کے زمان حکومت لاریدہ ملعون سیونیر لار اغواء شیطانی لاری ایله اول ظالم لاریت اسلام نینک محوی غہ و جہان صحیحہ سیدن قرآن کریم نینک زایل بولکینغہ جد و جہد کور کوزوب نوع نوع مکروسیسہ و رنگ برنگ کید لار قیلیمیش ایدی لار اول ظالم لار زمانے ده متہ آن نینک محوزوالی اوچون قیلینغان تشبث لار بارچہ غہ معلوم دور اول سعی و تشبث لار نتایج دن اولمیش کہ بعض ملکات واکسی اسلام اولاد لاری علوم دینیہ تسلیمی دن خصوصاً قرآن کریم نے تعلیم المایق دن وادی ده ساتلا مان دن منع قیلندی و بونچہ قبائل اسلامیہ زور و جور ایله نصرانیت آینی غہ کیر کوزولدی و اکثر ممالک اسلامیہ ده حدود احکام شرعیہ زاکون پلا ثرنیہ سے دائرہ حدودی ایچہرہ حصر قیلندی بوہم کید لار مقابلیدہ امد تعالیٰ اول قوم ظالم لازغہ استدرج ایله معاملہ ایلاب احوال بیری تا آنکہ عزیز منتقم جبار تعالیٰ و تقدس آخرت عذابی دن ایلگاری بودینا ده بیچ کوتماگان چاغده اوزوی نینک دستے ایله بغتہ اذن انتقام آیب، اول ظالم حکومت نے اہل و اولاد و خاندانی ایله ہلاکت غہ یتکوزوب، نام و نشانی تویمادی و بولباب ده انکا مشاور و معاون و طرف دار بولغان لار مونچہ عصر لار دن بری دین حق دیب تیزین ایلامک ده بولغان دین نصرانیت لاریدن و قرن لاردن بری کتاب سماوی دیب احترام و اعتقاد ایتیمکده بولغان انجیل لاریدن بانکیر بیزار اولوب، دین و کتاب لارینی مجبور متروک ایتی لار مسلمان لار نے دین مقدس لاریدن آیرمک غہ مکہ قیلغان سیونیر لار نیچہ مک نصرانے لاری دین نصرانیت دن بیزیب دہریت غہ میلان ایتیمک لاری برلہ حسد لندی لار و لایحوق المکر السی الاباہلہ آیت کریمہ سے نینک سری مونداغ ظہور قیلور۔

مشابو تقریر قیلغان واقعہ ہمہ غہ معلوم و ظاہر بولغان وقوعات دن دور پس ایمدی بولکون ہم

دین اسلام نے کرہ زمین دن محو قیماق غہ و ترآن نے یوق ایتیمک گا، و اہل اسلام نے قل لوق مرتبہ سیغہ تو شوروب ایزمک گہ، وبالکلیہ وطن و آمین لاریدن بیز دورمک غہ سعی ایتیب، سوء قصدا یلہ کید قیماق دہ بولغان بد افکار لارمویوقاریدہ ذکر قیلینغان مخلوق مستبدہ دوچار اولغان احوال خسران مال لاریدن عبرت آسون لاز و اولاریولوقغان ہلاکت و زوال غہ یولوقغان دن اندیشہ و خذر قیلسون لاز، اگر شول نیت فاسدہ و کیرود سیسہ لاریدہ مہتر بولسہ لارجز ما بیلسون لارکہ برکونے کلورکہ الدتعالے اولار نینک کید لاری نینک جزاسی نے بختہ اولار غہ یتکور و اولوقت دہ عذاب الہی نہ مکان دن کلگان بیلمای قالور لار کلا یحیی المکر السی الا باھلہ خداوند کریم نینک قول کریمی دور، مونینک مضمونے واقع اولمکیدہ بیچ شک و شبہ یوقتور، بوآیت کریمہ غہ اہل اسلام نینک ایمانے قوی و ایقلے صادق دور،

دین اسلام نے عالم دن محو قیماق کید قیلنوجی ای بد افکار لار دین اسلام نے یوق قیماق اوچون ہر فحیحہ مکر و حیلہ لار نے قیلسا کیز موقرآن کریم نینک او شبہ آیتی مضمون بیچہ اول کید نینک نتیجہ سی عاقبت اوزینکیز نے نینک عالم دن محو و بر باد بولما تینکیز بولور ای کید قیلنوجی لار مقرر بیلینک و محقق جزم قیلینک کہ ترآن و اسلام عالم دن محو اولما ی دور، تا قیامت غچہ باقی قالادور، چونکہ اے سا قلا غوجی ذات نے محمد علیہ الصلوٰۃ والسلام غہ جبریل امین واسطہ سی ایلہ نازل قیلغان پروردگار عالم نینک اوزی دور، چنانچہ اول پروردگار عظیم ترآن کریم دہ ایتمادور، انا حسن نزلنا الذکر و انا لہ لحافظون بوآیت کریمہ غہ اہل اسلام نینک اعتقاد لاری تام، و تصدیق لاری قوی دور، ترآن نے سا قلا غوجی خداوند تعالیٰ نینک اوزی بولغاچ انینک زوال و اضحالی غہ اگرچہ تمام اہل جہان سعی و اجتهاد ایسہ لار موانکا بیچ برشاہتہ خطہ یوز لاماس، برار حرفینی تبدیل بیرک غہ قادر بولالماس لار ترآن کریم نینک نزدلی دن باشلاب تابودقت غچہ بیچ بر زمان دہ انکا عناد ایلہ معارفہ قیلنوجی لار، دینک محو فیچہ چالیشنوجی لار اصلاح کم بولمادی، اما انکا برار نقصانے یتکوز المادی لار بلکہ یل دن یل غہ ہر ملک و دیار ذہ لے حفظ قیلنوجی لار آرتیمک دہ، دینک محو و زوالی غہ چالیشقان لار اوز لاری محو مضحیل اولمک دہ دور، موندغ بولغان دن کین کرہ زمین دن قرآن نے محو قیلا میزدیب کید قیلنوجی معاند لار بیہودہ سچ چکیب ترآن نے محو قیلا من دیب اعمار و اموال لارینی بر باد ایتماسون لار، و اوز لارینی بو تو غریبہ ہلاکت و زوال معرضیغہ تو شور ما سون لار، اگر سوز میز غہ باور قیلا سہ لار تو یاریخ ایام

سہ یعنی بیان مکر و پلید کید و حیلہ ترشوب اعاطہ قیلما ی دور مگر اول بیان مکر قیلنوجی کیشیلار اوزنیہ ترشوب اور اب آلا دور دیکدور نہ

نظر عبرت برہ باقسون لار واولگان لار نینک احوالی دن عبرت السونلار قرآن نے محو قیلا میر
دیب کید قیلغوجی لار ہر فحیحہ کید و حیلہ دہ ماہر بولسہ لار مو اولار نینک کیدی خدای قادر ذوالجلال
نینک کیدی غہ مقاومت قیلا لما یور و محدث عاجز ضعیف نینک کیدی قدیم قادر قوی نینک
کیدی غہ چوک مقاومت قیلا اولادور اول خدائے عظیم قرآن کریم دہ و امین لکھم ان
کیدی صیتین دیدور معاندین معتدس اسلام بولغان مشرک لار دین اسلام نے بوق
قیلماق توغریسی دہ ہر فحیحہ کید قیلسہ لار ہم انکا بیج برنقصا نے تیکوز المای اول کید لاری نینک
جز اسی نے تیز لیک دہ عزیز جبار تعالی اولار غہ چیکد و رکی نینک محقق لیک نے بیلدوروب اللہ

سجانه اوز پیغمبر نیت سلیمہ بریب آیتادور قسقل الکفرین امہلکم
دویدان پس اے محمد اول معاند اسلام بولغان مشرک لار غہ مہلت برگیل و اولار دن
انتقام المک نے ای تاک دہ شتاب ایماگیل بر آزدت اولار غہ مہلت برگیل زمان مہلت
تمام بولغان بہان من اوزوم اولار دن انتقام الومن

بوایت دہ دین اسلام نینک زوالی غہ حیلہ قیلغوجی معاند لار اوچون و عید شید بار یعنی
دین اسلام غہ دشمن لیق قیلغوجی لار غہ توش دورغان عذاب خواہ بود نیادہ بولسون خواہ اولگان
سونک بولسون توشمکی محقق و زمانے یقین دیک دور
قوله افرلکم منل دن بدل دور اجمال نے تکرار کلتور مک زیادہ تسکین اوچون بولغاند
صبر پیشہ لیق دہ ثبات کور کوز مک غہ ترغیب دور

رویدان روید کلمہ سی نینک مصغری دور منل و تانی معنی سی دہ ترک لار نینک بریش
تو غریبیدہ تانی قیلماق غہ امر ایکاندہ یواشیچہ دیگان سوز لاری روید نینک معنی سی دور بوایت
دہ رویدان نینک منقوتی محذوف دور تقدیری اجمال روید اولور بوسورت دہ رویدان نینک
معنی سی قیلا اولور یات ربنا اولور

این جریر روایت قیلیب دور ابن عباس رضی اللہ عنہا ہمیش کہ روید اقربا دیک دور
و ہم قتادہ دن روایت قیلیب دور ہمیش کہ روید قلیل معنی سیدہ دور بولفسیرا شور لار غہ
کورہ آیت نینک معنی سی اول مشرک لار غہ آز مہلت ایله مہلت برگیل یا کہ یقین مہلت ایله
مہلت برگیل دیک دور اجمال غہ امر قیلماق دہ صیغہ امر نینک اولغی سیغے تکثیر غہ دلالت
قیلا دورغان تعغیل دن کلتوروب انینک تاکید سی دہ وار بولغان ایکی صیغہ امر نے
تکثیر غہ احتمالی بوق افعال دن کلتور مک دہ وائے روید ایله تقدیر قیلماق دہ جناب
سید المرسلین رسول امین نینک خاطر بہا کیغہ تسکین بریک و دل الہام منزلی
غہ تسلی تیور مک اوچون نہ قدر دلدار لیق و خاطر سپور لیق لار رعایہ قیلینان یقین اشارت
بار لیشی فطانت اہلی غہ مخفی ایماس دور

سوئکہ اعمال نینک قیان نچہ ایکانے باراسیدہ مفسر لار نینک قول لاری مختلف اولوب دور، بعضی لار اعمال غایتی نے بیان قیلماب دور لار، وبعضی لار اٰہلہم الی یوم بدر دیب دور لار، چنانچہ تنویر مقباس وہ اٰہلہم قلیب لاری یوم بدر دیب دور، یعنی اول کافر لار غہ یوم بدر نچہ ہمت برگیل) دیمک دور۔

ابن المنذر سدی دن روایت قلیب دور سدی قلمصل الکافرین اٰہلہم رُویداً التفسیری وہ اٰہلہم حتی اٰمر بالقتال دیب دور (یعنی اول کافر لار دن انتقام الیک غہ شتاب قیلہ اولار غہ اندک ہمت بیرتا اول وقت نچہ کہ من سنی مشرک لار بیلہ مقاتلہ ایلامک غہ امر قیلور من) بو قول ہم اول نئی قول غہ موافق دور، وبعضی لار اٰہلہم الی یوم القیامتہ دیب دور، امام رازی آیتا دور کہ الی یوم القیامتہ دیگان لار نینک قولی اقلی دور، چونکہ بدر دہ وسائر غزوات دہ بولغان ایس لار کفار معاند لار نینک ہمہ سیغہ عامتہ بولغان ایماس آری بعضی لار سے مجاہدین اسلام نینک صمصام خون آشام لاری ایلہ در کہ سفر سفر لچہ بیار یلگان بولسہ لار مو، بعضی لاری اوز کہ اسباب عذاب بولغان نرسہ لاریلہ سفر جہنم غہ بار رحلت نے باغلامیش لاز نچہ بولغانچہ اعمال مدتی نے الی یوم بدر یا کہ حتی اٰمر بالقتال دیگان دہ وعید ہمت معاند لار غہ شامل بولما یوز دہ و اوز کہ غزوات لار دہ اولار غہ یوتوشکان نکال وعقوبت لار نینک جملہ سی غہ داخل اولمک محتج

اولما یوز دہ بولار نینک بار چہ سی اول قوم معاند لار اوچون زجر و تحذیر دور و بولار غہ زجر و تحذیر بولغان دیمک مؤمن لار اوچون اتباع قرآن ایلامک دہ اولار نینک یول لارین خلافتی نے تو تمک غہ ترغیب و انتہی۔ آیتا من کہ رویدائے قلیلاً یا قریباً منی سیدہ قیلاق ایلہ ہمت مدتی نے الی یوم القیامتہ دیمک عرب لار نینک کل ما ہو آت قریب دیمک لار لار غہ کورہ قیامت نینک کلام کی محقق بولغان جہنم انے قریب دیمک درست اولوز جاہو کہ اللہ تعالیٰ اقربت الساعۃ قولی ایلہ قیامت نینک یقین یعنی دن خبر بیریپ دور یا کہ من مات فقد قامت قیامتہ مضمون نچہ انسان نینک دنیا و الکی حیاتی ہر نچہ اوزون عمر کورسہ ہم آز بولمک ایلہ قیامت قریب دیگان بولور پس ہر انسان غہ لازم دور کہ روزگار حوادث و نکبت لاریدن زمان بولغان حال دہ روزگاری نینک صحت و اقبال ایلہ او کیغہ سفر و اولمانامی و خداون غافل اولمانامی و اہم ناگہانی حوادث یوتوشمک دن درگاہ الہی غہ التجاہہ بولنامی۔

حافظ علیہ الرحمہ آیتا دور بہلتی کہ سپہرت دہد زراہ مروہ ترا کہ گفت کہ ایس زوال ترکستان کرد۔ پس خوش لوق اول سعادت مند غہ کہ دنیا دہ طول امل لاریسی کوتاہ قلیب دور و اللہ تقدیر تقدیر قلیخان عمر طویل نے عبادت پروردگار و خیر و حسنات قیلماقدہ کیچورمک ایلہ اعمال صالحہ تحصیل ایلاب زاوراہ ایتیب دور و اللہ اعلم۔

سورۃ الاعلیٰ مکہ وہ نازل ہوئیں، آیاتی اون تو توڑ کلمہ لاری تمیش ایکی حرف لاری ایکی یوزسکا
 تورت دوراً صحیح بخاری وہ براء بن عازب رضی اللہ عنہ دن روایت قلیب دور دیمیش کہ بیزدینہ
 ابی نعہ ماجر لاردن اول قدم کلورگان کیشی مضعب بن عمیر ابن ام مکتوم رضی اللہ عنہما ایدی لار آدم
 لارغہ قرآن تعلیم قیلور ایدی لار سوئکرہ بلال وسعد بن ابی وقاص وعمار بن یاسر رضی اللہ عنہم کلدی لار
 سوئکرہ عمر بن الخطاب رضی اللہ عنہم یکرہ نفر یاران رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
 قدم کلوروی مدینہ ابی نیک بیچ برزہ غہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم خوش بولغان دیک خوش بولغان لاری
 کور ما دیم حتی کہ کنیز لار ویش بالالار تحقیق رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم خوش بولغان لاری ایچ لار پنے
 پاتاس ایدی حضرت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم قدم تشریف کلور گوچہ من سورۃ سبج اسم ربک الاعلیٰ نے و
 مفضل دن بر موچہ سورہ لار نے او قوب حفظ قلیب ایلم اھ و بو حدیث نیک مقتضای سے سبج اسم
 ربک الاعلیٰ سورہ سی مکہ وہ نازل بولغان و یک دور

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى
 نیک اسمی نے شافی غہ مناسب بولغان رسد لاردن تنزیہ قیل بو تفسیر غہ کورہ آیت کریمہ دن مراد
 اللہ سبحانہ نیک اسمی نے تنزیہ و تقدس ایلامک غہ امر دوراً یعنی رب نیک اسمی نے تعظیم و اجلال
 طریقہ سیدہ بولغان وجہ برلہ یا و قیلماقی دن تنزیہ آیت و یک دور چنانچہ مکان ناپاک وہ ودل
 غفلت وہ بولغان چاغدہ و اینچنین معنی و حقیقی غہ واقف بولما ی اسم پروردگار نے یا و تیمک دن تنزیہ
 قیل و یک دور و بعضی لار و یک دور کہ اسم دن مراد صفت دور یعنی رب نیک صفتی نے تقدس
 و تنزیہ آیت و یک دور و بعضی لار و یک دور کہ لفظ اسم معنی نیک تعظیمی او چون کلورگان عملہ مقہ
 دور مراد پروردگار نیک نیک و اینی تنزیہ آیت و یک دور بوقول غہ کورہ آیت نیک معنی سی ای
 محمد ہما شیا دن اعلیٰ بولغان رب نیک اللہ جل جلالہ نے زاتیدہ و صفائی وہ و افحالی وہ و انہما سی وہ
 و احکامی وہ چنانچہ لایق ایماں ہر بر صفات و معانی دن تنزیہ قیل و ذات الوہیت آیاتی نے ہمہ
 نقائس دن مقدس بیل و یک دور امام احمد و ابو داؤد و ابن ماجہ و ترمذی و ابن ماجہ جنتی دن روایت
 قلیب دور لار دیمیش کہ اول ہنگام کہ (سورۃ واقعہ و الکی) فسبج باسم ربک العظیم نازل قیلندی رسول
 بیز لارغہ او شپونے رکوع لار نیکر وہ ایما دورغان فسبج قلیبک دیب یوروی لار و اول ہنگام کہ فسبج
 اسم ربک الاعلیٰ نازل بولدی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم لار نیکر وہ ایما دورغان فسبج قلیبک دیب امر قلدی
 لار اھ

منازہ سورہ وہ ایما دورغان سبحان ربی الاعلیٰ نیک معنی سی حجج اشیا و زرہ عالی :

تاہر بولغان ربیم نے صفات نقائص ون و ثنائی الوہیت غہ منافی اضافات دن کمال تزیہ ایلہ تقدیس
قیلما من ویمک دور بعضے لار نزویدہ تسبیح سباحت دن مأخوذ اولوب عبادت الہی غہ سرعت قیماق
معنی سی وہ دور بعدہ عبادات قولیہ و فعلیہ وہ عام قیلینیش بو قول غہ کورہ تسبیح مذکور نینک معنی سی باپ
اشیاد دن بلند و اولوغ بولغان ربیم نینک امر شریفی غہ سرعت و طاعت و عبادتی غہ سعی و مبادرت فیما من
دیگان بولور عرب لار کلمہ سبحان نے برزسہ دن تعجب مقامی وہ ایفور لار سبحان من کذا ویمک عجبالہ
معنی سیدہ دور اگر تعجب مقامی استحسان بولسہ معنی بوزسہ نے خلق ایتکوچی صانع غہ او شہو خلق یعنی
ادچون مخصوص تسبیح ایما من ویمک دورا و اگر مقامی استحسان بولسہ بوزسہ دن جناب یاری نینک ساحۃ
کبریاسی نے تزیہ ایما من دیگان بولور

اللہ سبحانہ نینک علوی نینک معنی سی الہ رب العالمین ہمہ و اصفت لار نینک وصفی و عارف
علمی و ذکر لار نینک ذکر الہ نینک ساحۃ کبریاسی نے احاطہ ایلاک دن اولوغ و بلند دور دیگان بولور
پس بو معنی غہ کورہ اول الہ حبیل نینک جلال کبریاسی بز مخلوق لار نینک معرفت و اوراک لار میز دن اعلیٰ
و نوع نوع حق لاری بز لار نینک طاعات و عمل لار میز دن اعلیٰ دور یا خود رب نے اعلیٰ بیلہ وصف
قیماق الہ سبحانہ نے جمیع نقائص دن تزیہ غہ مستحق الیکانیتہ تنبیہ ادچون دور گویا الہ حبیل ہمہ اشیا
اوزرہ ملکی و سلطانی و قدرتی ایلہ عالی دیگان بولور

الہ سبحانہ اوز ذات مقدسہ سینہ تسبیح ایتمک غہ امر قیلغانہ اوزر بولیتی نے اعلیٰ بیلہ وصف
قیلیب ایدی، ایدی ربوبتی غہ و علوبتی غہ استدلال مقامی وہ اوزینی بو جملہ ایلہ وصف قیلیب دیدیکہ
الَّذِي خَلَقَ فَسُوَيْهٖ وَالَّذِي قَدَّرَ فَهَدٰٓىهٖ ۝۱۰۱ انداغ رب اعلیٰ دور کہ قدرۃ
کاملہ سی ایلہ ہر برزسہ نے خلق ایتی، و بارچہ سینے راست و توغری متناسبۃ الاعضاء و الاجزاء قرار بیدی
یعنی نظام کامل اوزرہ قیلدی، وینہ انداغ رب اعلیٰ دور کہ قدرت کاملہ سے ایلہ ہر برجیات صاحبی بولغان
برزسہ اوچون مدت حیاتہ انینک ثنائی و حالی نے اصلاح قیلا دورغان ہر برزسہ نے تقدیر ایتی و اول
حیات صاحبی نے اول حالی نے اصلاح قیلا دورغان ہر برزسہ نے تقدیر ایتی و اول حیات صاحبی نے
اول حالی نے اصلاح قیلا دورغان ترسہ غہ ہدایت قیلدی،

الہ سبحانہ نینک اوزی نینک رب اعلیٰ ایکانیتہ دلیل مقامیدہ اوزینی خالق و ہادی و ب وصف
قیماقی نینک اوچون دور کہ، اکابر انبیا بز و لاریدہ خلق و ہدایت ایلہ استدلال ایلاک طریقہ معتمدہ دور
چنانچہ حضرت ابراہیم علیہ السلام اوز قومی نینک معبودات باطلہ لار غہ عبادت قیماق لارینی سر زنش و نہمت
قیلغان چاغدہ پروردگار جملہ عالم نے خلق و ہدایت برزہ وصف قیلیب **الَّذِي خَلَقَنِي مِمَّنۡ مَّيۡمَنۡیۡ وَیَدۡیۡ**
یعنی اولی رب العالمین انداغ ذات دور کہ منی براتتی یعنی یوق دن بار قیلدی پس اول منی ہدایت
قیلا دور موسیٰ علیہ السلام فرعون انکا فن ربکمنا یا موسیٰ دیگاندہ جوانی وہ **رَبَّنَا الَّذِي اَعْطٰی کُلَّ شَیۡءٍ**
حَکۡمَہٗ ثُمَّ ہَدٰٓىۡ وَیَدۡیۡ یعنی بیز نینک پروردگار میز انداغ ذات دور کہ اوزی نینک مخلوق ایتدن ہر برزسہ

غہ اوزیغہ لایق صورت، و موافق شکل نے، و یکرک لیک اسباب لارینی عطا قیلدی، سوئکرہ انے اول نرسہ لاریلہ فائدہ لائمک یولیغہ ہدایت قیلدی) بو طریقہ ایلہ استدلال ایلامک قرآن کریمدہ تولد واقع بولوب دور، انینک اوچونک بو طریقہ دہ عجائب و غرائب لار تولد لاراق، و اول عجائب و غرائب لار نے انسان نینک مشاہدہ قیلماقی، و اولار غہ مطلع بولمکی کامل راق دور، شو نینک اوچون استدلال ایلامک دہ خلق و پیدائش نے ذکر ایتیک مناسب قیلنیمیش۔

قوله تعالیٰ خلق نینک معنوی نے ذکر قیلماہی، یعنی یراتتی دیدی یرایتلغان نرسہ نینک نیمہ ایگانه بیان قیلماہی، بنا برین مفسر لار نینک بعضی لاری خلق نینک مفعول محذوفے الناس دیب دور، و بعضی لاری بارچہ جان لیت نرسہ لار دیب دور، و بعضی لاری ہمہ غہ عام قیلیب جمیع مخلوقات دیب دور، و بعضی قول غہ کورہ خلق نینک مفعول الناس بولغاندہ قوله فتویٰ دہ اورچ نوع معنی محتمل اولور، خلاصہ معنی آیت بولیلہ اولور کہ رب اعلیٰ انداز ذات دور کہ بیز نے یراتتی، و بیز انسان لار نے حسن صورت و اعتدال قامت اوزرہ تسویہ قیلدی، و انے آلات و اسباب متنوعہ واسطہ سے ایلہ جمیع حیوانات نینک افعال و اعمالی نے طور غہ کلور تک غہ مستعد قیلدی، و انے تکلیف شرعی و اداء عبادت غہ قیام ایلامک غہ آمادہ قیلدی، ایکجی قول غہ کورہ خلق نینک مفعول بارچہ جان لیک نرسہ لار بولغان دہ آیت نینک معنی سی موندارغ بولور کہ (رب اعلیٰ انداز ذات دور کہ ہمہ حیوانات نے یراتتی، و ہر ہر حیوان غہ مدۃ حیاتیدہ معیشت بار اسیدہ کرک بولادور غان اعضا و آلات و حواس نے عطا قیلدی) اوچونجی قول غہ کورہ مفعول محذوف جمیع مخلوقات بولغاندہ آیت نینک معنی سے موندارغ بولور کہ رب اعلیٰ انداز ذات دور کہ ہمہ اشیائے اوزار و ہر سیدہ موافق یراتتی، و اشیاء مخلوقہ سی نے احکام و تلقان و بعضی ایلہ موصوف و غفل و نقصان دن سالم و مبرق قیلدی، و ہر ہر نینک اوزیغہ لایق کمالی غہ سبب بولادور غان نرسہ لار غہ جامع و اسباب معاشی نے انتظام قیلادور غان مادہ لار غہ مستعد قیلدی۔

قوله تعالیٰ و الذی قدر فندی قدر نینک مفعول ہم خلق نینک مفعول محذوفی غہ مناسب بولغان معنی دہ تقدیر قیلنور خلق نینک مفعول محذوفی الناس دیگان تقدیر غہ کورہ قدر نینک مفعول بولغان نینک شائیدہ کے نرسہ لار دن بری بولغان دہ آیت نینک معنی سی بولیلہ اولور کہ، اول رب اعلیٰ انداز ذات دور کہ انسان نینک وجودیغہ مترتب قیلنغان ذاتے و عارضی صفات لار نے چنانچہ حسن و قبح علم و جہل ارزاق و آجال سعادت و شقاوت ہدایت و ضمانت کبے نرسہ لار نے تقدیر قیلدی، فندی پس انسان غہ خیر و شر و سعادت و شقاوت یول لارینی کورگوزوی، بو طریقہ بیلان کہ انسان غہ حواس و ادراک عطا قیلدی، انسان نے اوزیغہ خوش کلگان نرسہ غہ اقدام قیلماق غہ دیان کور دکان نرسہ دن انجام ایلامک غہ قادر قیلدی، یا کہ انسان نے کسب یولیغہ ہدایت قیلدی، یعنی کسب ایلہ رزق حاصل ایتیک طریقے نے انکا بیلدور دی، یا کہ انسان نے ایمان و توحید غہ دعوت قیلدی، یا کہ اللہ تعالیٰ اوزی نینک افعال عجیبہ سینے کورگوزمک ایلہ انسان نے اوزی نینک توحید غہ و جلال کبریا و نفوت حمدی و فہر و اینتی غہ

دلالت قیلدی دیک دور، بو طریقہ میلان کہ عالم داکی ہر بر انسان عالم داکی کمال اتقان و نہایت اتقان
و انتظام اوزرہ بولغان اغفال حکمہ منتظمہ نے کوروب، البتہ اول اشیاء بدیعہ لارہ صانع قدیم نینک وجودی
عہ وحدانیتی عہ دلالت قیلما قیسی جزم ایسا دور، خلاصہ کلام فہدی نے بعضی لارہ دین عہ تعلق بارزہ
لارہ حمل قیلیب دور، و بعضی لارہ دنیا مصالحتی عہ راجح نرسہ لارہ حمل اتیب دور، امام رازی ایسا
دور کہ فہدی نے دین عہ تعلق بارزہ لارہ حمل اتیک ا قوی دور، انینک اوچونکہ قولہ تعالیٰ خلق فسوی
وقدر احوال دنیا عہ راجح دور، مونینک تحتیدہ انسان نینک عقل وقوہ لارہینی کامل قیماق بیغہ ہم داخل
دور، سو نکرہ اللہ تعالیٰ بوجہ لارہ عقبیدہ فہدی قولی نے کلتوردی بواہیہ اول انسان نے شرع عہ تکلیف
قیلدی، و دین عہ دلالت ایلا دی و دیک دور دیب اھ

ایسا من کہ اعلیٰ عہ صفت بولغان او شبوا کی جملہ عہ (اول رب اعلیٰ انداخ ذات قدیر دور
کہ انسان نے آثار جمی دہ یراتی و اعضا و اجزا لارہینی مناسب و کامل قیلد و انداخ ذات قدیر دور کہ
انارحمیدہ مدۃ قراری نے تقدیر قیلدی یا کہ انارحمیدہ ایکان دہ عمری نے و اچلی نے و رزقی نے
و سعادت و شقاوتی نے تقدیر قیلدی پس انارجمی دن یاروق جہاں عہ چقا دورغان یول نے انکا
بیلدوردی) دیب ترجمہ قیلینسہ ہم والد اعلم رفا اولک احتمالی بار دور، چونکہ بومعنی لارہ آیات قرآنی
نینک بعضی سے دہ مذکور دور، قرآن کریم نینک آیت لاری بعضی سی بعضی سی نے تفسیر قیلد دور، سیکن
راغب اصفہانی مفردات دہ ایسا دور قدر و تقدیر بوزسہ نینک فحہ ایکان لیکی نے بیان قیلماق دور، تقدیر
ایلہ قدرت و دیک انکا قدرت عطا قیماق ایلہ، و یگری حکمت الہیہ اقتضاسینہ کورہ اشیاء نے ہر مقدار
مخصوص و وجہ مخصوص اوزرہ یراتمک برلہ دور، انینک وجہ بوکیم اللہ تعالیٰ نینک فعلی ایکی نوع دور، بوزرہ
بوکیم نے بالفعل ایجا و قیلور، بالفعل ایجا و قیلماقی نینک معنی سی بوکیم نے دفعۃ کمال اوزرہ ابدان قیلور
بجھیتی کہ شیت آئیہ سے اول نرسہ نینک فنا بولکی عہ یا تبدیل تا پکی عہ تعلق تا پکونچہ اول نرسہ عہ زیادہ
و نقصان عارض اولماس سموات و ائذہ کی نرسہ لارہ اوخشہ، و اول اشیاء و بعضی لارہ بولور کہ انینک
اصولی بالفعل موجود قیلینور و اجزا سی صلاحیت ایلہ وجود عہ کلتور و لوز و اول اصلی بالفعل موجود بولغان
نرسہ نے بروجمی اوزرہ تقدیر قیلور کیم اول نرسہ نینک وجودی دہ تقدیر قیلنغان نرسہ دن باشقہ نرسہ
اندن حاصل اولماس، مثلاً خرمائیک اوروغنی دن لفلح و زیتون کچی نرسہ لارہ اونما خرمادختی نینک
اونما کی نے تقدیر قیلنغان عہ اوخشہ، و انسان نینک منی سیدن ساڑجوان پیدا بولما ی انسان پیدا
بولکی نے تقدیر قیلنغان عہ اوخشہ، پس اللہ تعالیٰ نینک حکمی ایکی وجہ اوزرہ دور، بری اول قاور حکیم
ظرفیدن بوایش مونداغ بولادور یا بولما یدور دیب برسبیل و جب یا برسبیل امکان حکیم قیلماق برلہ
قولہ تعالیٰ قد جعل اللہ لکل شیء قدر، ابو معنی عہ حمل قیلینور، و یگری اول نرسہ عہ قدرت عطا قیماق برلہ اتیتی
معنا مفردات نینک تقدیر بار اسی داکی او شبو بیانا تیغہ کورہ آیت کریمہ نینک معنی سے وہ مونینغ
دیباہ سور و ادور کہ انداخ رب اعلیٰ دور کہ انسان نے یراتتی پس انینک خلقی نے اوز حکمت الہیہ

سی اقتضا قیلغان طرز اوزرہ قیلدی، دامور زندگانی ده انکا کرک بولادو غان اعضا و آلات و حواس
 نے بروی و انداغ رب اعلیٰ کہ انسان غہ اوز مصلحتی غہ اقدام ایتیک و مضاری دن احجام ایلامک غہ
 قدرۃ عطا قیلدی، پس انکا عقل و حواس واسطہ سے ایلم منافع و مکارہ یولی نے کورساتتی، و پیغمبر لار واسطہ
 سی ایلم غیر و شرو سعادت و شقاوت یول لارینی کورساتتی، اما خلق نینک مفعول محذوفی بارچہ جان لیک
 نرسہ لار بولغان تقدیرده قدرندی نینک معنی سی (اول رب اعلیٰ انداغ ذات قدیردور کہ قدرۃ تامہ
 سی ایلم ہر برجات ایگاسی بولغان مخلوق غہ مدۃ حیاتیدہ انینک احوالی غہ مناسب و لایق بولغان ہر
 بر نرسہ نے تقدیر قیلدی، پس اول ہر بر جان لیک مخلوق نے اوز مصلحتی و منافی بار نرسہ غہ ہدایت
 قیلدی، و اول نرسہ ایلم فائدہ لامتک طریقے نے انکا بیلدوردی دیک اولور) اہل اعتبار غہ معلوم دور
 کہ عالم کون وہ موجود ہر بر ذی روح بولغان مخلوق اللہ تعالیٰ انکا عطا قیلغان شعور ایلم اوز معیشت
 ایلم لارینی اتمام غہ بتوادور، بزرده و بخزده موجود حد و حصر دن تاشقاری حیوانات لار نینک ہر بر نوعی
 بلکہ ہر اشخاصی اوچون ہر معیشت وہ قسم قسم مسک لار قرار بیریب دور کہ عقول بشر انکا توشمک دن عاجز
 دور کور ایسزمو کہ غسل آری سی غسل تو یا دور غان اوینی نے بیچ بر آلت و اسباب سیز بلکہ مجرد الہام،
 انہی ایلم انداغ سدس اشکل بنا قیلا دور کہ بشر مونداغ بناء سدس نے قیلاق غہ پرکار و مسطر سیز قادر
 بولالمایدور، نخل بیوتی نے سدس اشکل بنا قیلاقی نینک حکمتی، اول اوی لار نینک اینک حکم و بدیع
 بولمکی، و نخل لار جسمی غہ مناسب و سل جمع بولمک غہ اینک لایق اولمکی دور، اگر نخل نینک بیوتی سدس
 اولمای مرلج و مثالث یا مستح و مٹمن اولسہ اوزر تا سیدہ بوشش منفعت سیز زاویہ لار قالیشی شبہ سیز دور
 نخل غہ موئے الہام و ہدایت قیلغوجی بے شک اول قادر مطلق جل جلالہ دور، دشونکا او خستہ اور ماگوچ اوز
 اوینی نے بشر نینک مقصدوری ایماس بر طرز عجیب وہ قواعد ہند سیدہ غہ موافق یا سایدور، بو ہم
 پروردگار علیہم نینک الہام و ہدایتی ایلم بولمکیدہ شک یوقتور، دشونکا او خستہ جو ملہ و قرقہ لار ذخیرہ طیار
 لاک اوچون دائم سعی وہ بولادور، دانہ لاری نے جمع قیلغان مکان نینک نم لیک نے تولیسہ در حال دانہ
 لار نے اونوب قالماسون، دیب اور تاسی نے یاریب ایلی پارہ قیلیب تو یا دور و ہر تچان دانہ لاریغہ
 نم ہتسہ نے تور و تمناق اوچون آفتاب غہ آلیب چقیب یا یا دور، بو ہم خداوند قادر حکیم نینک الہام
 و ہدایتی ایلم بولماتی وہ شہید یوقتور، خدا غہ کلام خداوند کریم نینک بہائم و طیور و ہوام ارض غہ وسائر حیوان
 بزی و بجزئیہ غہ قیلغان الہاماتی نینک شرح و بیانی و اصفت لار و صفتی احاطہ قیلا میدور، یا دور و پانینک
 حیوانات علمی غہ متخصص بولغان حقیقت پرورد عالم لاری نینک او شبہ معانی مذکورہ لار نے کتاب الحیوان
 وہ حیوانات برتہ و بجزئیہ بار سیدہ قیلغان تحقیق و اوصاف لار غہ مطابق داوز لاری تجربہ حاصل قیلغان
 استکشاف لاریغہ موافق تا یک حیثیتی ایلم قرآن کریم نینک او شبہ آیت کریمہ سیدہ ذکر قیلغان کلام
 صدق و حقیقت انتظام نینک حق یعنی نے بلیب قرآن کریم نینک کتاب سماوی و کلام پروردگار
 انکا نیغہ اقرار ایلامک لاری و جہان منصفانہ لاری دن کوز تو تو لا دور، و اما خلق نینک مفعول محذوفی

ہمہ مخلوقات دیگوچی لار قوی غہ کورہ قَدَّر ننگ معنی سی مخلوقات نینگ ہر بری غہ ذایتہ و صفاتیدہ
کرک لیک نرسہ لاری نے تقدیر قیلدی ویک دور انداغ کہ عالم خلق دن بولغان سموات و کواکب
و عناصر و معادن و نباتات و حیوان و انسان نینگ ہر بری نے اوزی غہ مناسبتیم وجہ و چونک
لوق کبی مقدار مخصوص ایله مقدر قیلدی، و اولار نینگ ہر بری نینگ عالم وہ بقاسی نے برمدہ معلوم
ایله تقدیر ایتی، و رنگ لار و طعم لار و بوی لار کیفیت و وضع لار حسن و قبح سعادت و شقاوت ہدایت
و منکالت غہ اوشہ صفت لار دن مقدار معلوم نے اوچون مقدر ایلاوی،

حاصل کلام بوجہ شریف نینگ تفصیلی نے شرح ایتمک غہ مجلدات لار وفاقیلاید و ربکہ اعلیٰ علیین
دن تارتیب اسفل سافلین غہ بولغان عالم نینگ کلی سی بو آئیہ شریف نینگ تفسیری و بوجہ مبارک نینگ
تفصیلی دورا کندتی پس اول اشیاء مخلوقہ نینگ ہر بری غہ زمان و وجودی وہ اوزلیغہ ضروری بولغان
ایش لار غہ و اوزیدن صادر بولادورغان فعل و صنع لار غہ طبعاً یا اختیاراً اول کور ساتتے، و اول اشیاء
لار اوچون خلق و تقدیر قیلغان نرسہ لار نے اولار غہ آسان قیلدی اولار وہ میل لار خلق ایتمک المام
لار قیلماق و دلائل لار نصب ایلامک براہین و آیات لار تو شور مک ایله، اگر بواب وہ نباتات و حیوانات
احوالی نے تتبع قیلسانک البتہ انداغ امور عجیبہ لار نے کوراسن کہ ہر بریدہ عقل لار حیرت ایچرہ بولادور اکثر
مفسر لار خلق نینگ مفعول مخدونی نے تعیم اوچون بولماقی نے ترجیح آتیب دور لار حیوانات و انسان عموم
مخلوقات ایچرہ داخل بولغان جہنم ہر بری نے علی حدہ ذکر قیلماقہ تنزل قیلماق دور لار اول مفسرین
گرام جملہ سیدن قاضی بیضاوی معجز کلام تفسیری نینگ ترجمہ سی بودور (انداغ رب اعلیٰ دور کہ ہمہ نرسہ
نے یراتتی، پس ہر بری نینگ خلقی نے تسویر قیلدی یعنی ہر نرسہ غہ اوزلیغہ مناسبت کمال غہ ایریشمکی غہ
سبب بولغان، و معاشی حصولی غہ باعث بولغان سبب لار و واسطہ لار نے آمادہ قیلدی، و انداغ
رب اعلیٰ دور کہ جمیع اشیاء نینگ جنس لاری نے و نوع لاری نے و شخص لاری نے و مقدار لاری نے
و صفت لاری نے و فعل لاری نے و اجل لاری نے تقدیر ایتی، پس اول اشیاء لار نینگ ہر بری نے اوزی
نینک افعالی طرفینہ طبعاً یا اختیاراً ہدایت ایتی، اول اشیاء لار وہ اول افعال مقدرہ نے قیلماق غہ میل
میل لار خلق ایتمک و المام لار قیلماق و دلائل لار نصب ایلامک و آیات لار تو شور مک ایله اھ)

وَالَّذِي أَخْرَجَ الْمَرْعَىٰ فَجَعَلَهُ غُثَاءً أَحْوَىٰ ۝ و انداغ رب اعلیٰ کہ حیوان لار
اوچون علف لار چقاریب او تلاق لار پیدا قیلدی (یعنی زمین دن چقیا دورغان نباتات نینگ ہر بری
حیوانات جنسی دن بری غہ فائدہ بیر ادورغان بولغان جہنم جنس حیوانات اوچون زمین دن نوع نوع
گیاہ لار و ندوردی) پس اول گیاہ لار او سوب کمالی غہ تمیب تو میشیل بولغاندن سونک انے قوروق
قرارنگ وہ قیلدی، ابن جریر و ابن ابی حاتم روایت قیلیب دور لار ابن عباس رضی اللہ عنہما و پیش
کہ غثاء نینگ معنی سے ہشیم (یعنی قوروق اوت یا غایت قوروق و قلو غدن ریزہ بولغان اوت) و احوالی
نینک معنی سی متغیر دور اھ،

اٹھویں لغت وہ قرار تک دیگان بولور او تلاق ہر چنان سبز و تر یعنی کتیبب قور و مرنگی متغیر اور اولاً
سار غاریب سو نکرہ قرا اور خواہ انیک قور و ب قرا میاتی آخاب حرارتے نینک تا اثری ایله بولسون
خواہ ہوانینک سو فوق یعنی نینک اثری ایله بولسون؛ فجعلہ منے فاء تعقیدیم برہ کلور تک وہ او تلاق
نینک سبز و تر یعنی نینک مدتی قسقہ یعنی غا اشارت بار و درویش، شو نکا او خشہ دنیا ی دنیا نینک نعمت
بے بقا سی نینک سبز و طراوتی مو سر یح الزوال دور

محقق لاریو آیت کریمہ مضمونیدن فہم قلیب دور لار کہ دنیا ی ناپا یادردن تمتع ایستا کوچی غنی لار
لار نینک او تلاق (یعنی تنعمات و آرائشی) اگرچہ اول امر وہ تازہ و سیراب و خرم کور و نشہ مو، اماندک
مدت وہ حوادث روزگار خریدنی نینک با و خزانہ ہوب ایلامک ایله پڑمردہ و بے طراوت یعنی غہ او پیر
بولور، نظم

اگرچہ خرم و تازہ ست گلین دنیا ی ولی بنکت با و خزانہ نمی ارزد

پس آخرت سفر نیغہ بارماق نے جز ما عقدا و قیلغان مؤمن لار غہ لازم دور کہ حیا و دنیا نینک آرائشی
غہ فریقہ بولما غای اوالکا تمام کونکل با غلاماق ایله خدا دن و آخرت دن غافل اولما غای؛
فقیر نینک فہم وہ غشاء نینک معنی سی ہشیم بولما ی؛ بلکہ الفاظ عربیہ وہ مستعمل اولمکہ جاری
بولغان غثیت الارض بالنبات معنی سیدن ماخوذ اولوب، زمین نینک نباتی تولابولمک معنی سی وہ پور و
تولسہ ربط معنی جتیدن والہذا علم مقام غہ غایت وہ مناسب بولور ایدی چنانچہ او قیانوس وہ ایبتا دور
(غشاء عصا و زیندہ یر یوزیدہ نبات چو غلاماق معنی سیدہ دور؛ یقال غثیت الارض بالنبات غشاء و اکثر
فیہا اھ)

بو معنی مراد بولغان وہ اٹھویں غشاء غہ صفت یا حال اولمک ایله معنی غہ طراوتے دیگر نے پیر اور
اٹھویں غہ قرار معنی سیریب قور و غان گیاہ نینک قرا یعنی بارا سیدہ وجہ لار بیان قیلماق او چون تکلف
چیکماک ہم لازم کلمہ پور و و اٹھویں عرب لغتی وہ مستعمل بولغان اوز معنی سیدہ پور و تولغان بولور چونکہ
اٹھویں نینک معنی سی لغت وہ یشیل غہ مایل سیاہ دیمک دور کلام عرب وہ نبات اٹھویں سبزہ
نینک غایت یشیل یعنی دن قرا غہ مایل بولگی نے ویر لار انداغ کہ بعض قوقہ لغ زمین وہ اولنگان بغدادی
لار غایت یشیل یعنی دن قرار تک غہ مایل بولور پس بو قول غہ کورہ آیت نینک معنی سی مونداغ بولور
کہ (وانداغ رب اعلیٰ دور کہ سیر انسان لار نینک دو اب لار نیکیز او تلاماق او چون زمین دن چراگا ہ
(او تلاق) چقاردی؛ پس اول او تلاق نے قالین او تلوق ایلاب، غایت تر و تازہ لیقدن یشیل یعنی
نے قرا غہ مایل قیلدی (یعنی تولاقالین او تلوغ یشتاگان علف زار قیلدی) منا آیت نینک
معنی سی مونداغ بولغاندہ یوقار یعنی ایکی جملہ غہ مناسبت ہم پیدا بولادور چونکہ یوقار یعنی جملہ لار وہ اللہ
الشان نے خلق ایشکانی، والشان نینک صورت و اعضا سی نے کامل و مناسب قیلغانینے والشان
نینک کمال و معاشی غہ سبب و باعث بولادور غان نرسہ لار نے تقدیر قیلغانے نے، والشان نے اور صلح

و منافی طرفیہ ہدایت ایلا گائینی بیان قیلغان ایدی، ایسدی بو آیت وہ انسان نینک دو ابی اوٹلا اوچون او تلاق چیقار غائینی، او نینک اوت لاریخی تولاوقالین و تروتازہ و طراوت لیک ایلا گان لیکلی نے بیان قیلادور، پس بوجملہ لار نینک معنی جہتیدن بربر لاریغہ مناسبتہ تامہ سی رعایہ قیلینغان بولادور، یعنی اللہ تعالیٰ انسان غہ مخصوص بولغان نرسہ لار نے ذکر قیلغاندن سو نک انینک عقیدہ انسان نینک منفعتی اوچون یرا تیلغان چار پار غہ مخصوص بولغان نرسہ لار نے ذکر قیلغان بولادور اگر تفسیر لارہ ذکر قیلغانیچہ غٹا نے تورو ق خس و خاشاک قیلدی ویب معنی بریلے، یوقاریقی جملہ لار غہ مناسبتہ بیلنما یدور و ہم بومعنی نینک او شبوجملہ سابقہ لار متضمن بولغان امتنان غہ بیچ بر ربلی بولسا یدور، آری یوقاریقی جملہ لارہ انسان نینک ابتدای خلقتی و شباب لیق ہنگامی ذکر قیلینب عاقبت ارفل عمر غہ توشور و لب جہان دن قایلینغانے بیان قیلینغان بولسہ ایدی، غٹا غہ تفسیر لارہ بریلگان معنی لار نینک فی الجملہ یوقاریقی جملہ لار غہ ربلی بولور ایدی، حالبوکہ یوقاریقی جملہ لار مضمونید بز ذکر قیلغان ترجمہ دن اوزگہ ترجمہ ملحوظ اولما یدور، مگر تاویل بعید ایلہ، پس بومنا سبت لار ایلہ غٹا نینک معنی سی زمین نینک گیا ہی تولاوقالین بولمک معنی سی وہ بولمکی فقیر نزویدہ مناسب کورونا دور و العلم عند اللہ

سَنُقْرِئُكَ فَلَا تَنسَىٰ ۗ اَلَا مَا شَاءَ اللّٰهُ اِنَّهٗ يَعْلَمُ الْجَهْرَ وَ مَا يَخْفٰی ۗ
ای محمد تیز دور کیم سنے او تو تو رمیز یعنی جبرئیل امین بز نینک امر کیمز ایلہ قرآن نے سنکا او تو تو رمیز پس سن قرآن دن بیچ نرسہ نے اولو تماس سن، مگر بر نرسہ نے کہ اللہ تعالیٰ نے خواہلاب دور، حالبوکہ اللہ تعالیٰ سنینک وحی آتی نے اولو تماس لیغینک نے خواہلاب دور، پس احکام تہلیغیہ نینک بیچ بیری نے اصلا اولو تماس سن تحقیق اول سنکا قرآن نے او تو تو رمیز، او قوعا نینکئی اولو تمک دن سننے سا قلا رمیز ویب وعدہ قیلغان اللہ تعالیٰ آشکارا الیش لار نے و مخفی نرسہ لار نے بیلا دور، یعنی ظاہر داکی قول و عمل لار نیکیز نے و باطن داکی نیت و قصد لار نیکیز نے اللہ تعالیٰ بیلا دور، جمیع احوال نیکیز، غافل علام الغیوب عالم دور دیر، ای دینی برادر لار ایمان و ایقان، بزدلی بولغان دل لار نیکیز نینک امعان و تبصری بیلا بوقول آتی نے برتد پڑ قیلینک، اللہ علام الغیوب نینک ظاہر و باطنیکیز ایشینی سلیب تورمکی نے ازتہ دل راست اعتقاد قیلینک ظاہری عمل لار نیکیز نے و باطنی قصد و نیت لار نیکیز نے و اشار است و تو غری و نفاق و ریادن خالص قیماق غہ اجتهاد و وہ بولونک،

— قَوْلَ تَعَالٰی سَنُقْرِئُكَ فَلَا تَنسٰی تفسیری تو غر پیدہ امام فخر الدین رازی بر نیچہ و جملہ لار نے بیان قیلینب دور، اندن موندہ ایکی وجہ نے کلمتور امیز بر نیچہ و جہ تیز دور کیم سنکا قرأت نے الہام ایلا مک ایلہ سننے قاری قرآن قیلامیز سن بز نینک الہام قرأت ایلا کیمیز ایلہ قرآن نے قرأت قیلما سن وائے اولو تماس سن، یعنی بوطریقہ ایلہ کہ جبرئیل امین قرآن میں نے نیچہ مرہ لار سنکا قرأت قیلادور تا آنکہ سن نے حفظ قیلما سن، انداغ راسخ حفظ ایلہ کہ سو نکرہ انے اولو تماس سن، ایکنجی وجہ بوکہ تیز دور

کو کہرا نیک نے دجی آئی اسراری نے تلقی قیماقی اوچون آچیب کنگو قیلا میزد خاطر نیک غہ قوۃ ہیر امیز تا بقرہ
او قوماقی ایله قرآن نے حفظ قیلا سن انداغ حفظی کہ سونکرہ انے اولو تماش سن دیمک دورا انتہی

ای اہل دانش بو آیت کریمہ غہ تدبر ایله باقسا نکیز بیلا سیز کہ بو آیت نیک مضمونی و اخباری

جناب رسول اللہ دن وقوعہ کلگان ایچی نوع خوارق عاده ظہوری نے بیلد و رادور برنجی رسول اللہ
صلی اللہ علیہ وسلم نیک بو آیت کریمہ مضمونچہ کورہ او شبو کتاب عزیز نے بو قدر سورہ و آیات و احکام قصص
و امثال غہ مشتمل مطول اولقی ایله بے و راست و تکرار از غیر کتابت و تذکار حفظ قیماقی بر خارق العاده
ایش دور خصوصاً اول حضرت نیک اوزی علم و کتابت دن پچرا تئی بولوب توروب اخبار ماضیہ و احوال
معادون خبر برکی معجزہ ظاہرہ دورا ایکنجی بو سورہ مبارکہ مکہ نہ نازل بولغان آیت لار نیک اولی دن
دورا اللہ تعالیٰ خبر بریب دور کہ رسول اللہ نیک دست شریفیدہ تیز دور کہ خارق عاده بولغان امر عجیب
غریب نے ظاہر قیلا دورا چنانچہ اول حضرت کتابت و قراءت نے اصلا بیلا گان امی بولوب توروق
المام ایله اول حضرت نے قراءت غہ قادر قیلا دورا اول حضرت جبرئیل امین نیک او قوماقی ایله آیات
الکسیہ نے حفظ قیلا دور بختی کہ اصلا اولو تماش دورا بولوب سی مستقبل وہ واقع بولادور غان ایش لار بولمک
ایله موندن خبر برک غیب دن خبر برک دورا واقع وہ بولایش لار قرآن وہ خبر بریلگان دیک وقوع غہ
کیلدی پس بو امر مو حضرت رسول اللہ نیک معجزاتی دن دورا منا قرآن کریم وہ بو طرزہ غیب دن خبر
برگان امر لار وقوع غہ کلک وہ بولوب قرآن نیک حق یعنی دلے تبلیغ ایتکوچی پیغمبر خدا نیک صدقی
نے بیلدور گوی آیت لار قرآن وہ تولادور پس معاند لار قرآن کریم دیک برکلام فصل غہ ایشا خلفا
لار موندن اولر کہ قایدغ سوز کہ ایشانا دور لار

قوله تعالیٰ اِنَّا مَآ شَاءَ اللّٰهُ بَارَا سَیْدَه امام فخر الدین رازی بو نکلغ نکتہ سخ لبق قلیب دور کو
دیب دور کہ بو استثنائا تو غریبیدہ ایچی احتمال بار اولغی احتمال لیکو حقیقت وہ استثناء حاصل ایس
بلکہ بو استثنائا نے ذکر ایتک نیک فائدہ سے بو کلمہ مبارکہ نے ذکر ایتک ایله تبرک ایلاک و امانت لایمہ
غہ ہر امور وہ یو کلمہ نے دیمک نے اہم بیلک نے تعلیم قیماقی دورا انداغکہ اللہ تعالیٰ ایتیب دور وفاقولین
لشی اتی فاعل ذلک غدا الا ان لیشاء اللہ یا کہ بو استثنائا نے ذکر ایتک دن مقصود اللہ تعالیٰ رسولی
اکرمی غہ دجی قیلینغان آیات متلوہ نے اولو تماش یعنی رسول اللہ نیک اوز قوتی جہتین ایساں
بلکہ اللہ سبحانہ نیک فضل و احسانی دن ایکانی بیلدور کہ دورا یا کہ مقصود پیغمبر علیہ السلام نے جمیع
مواضع وہ تثبت و یقظ اوزرہ بولسی غہ اشارت قیماقی دورا ایکنجی احتمال الا ماشاء اللہ حقیقتہ استثنائا
دور و لیکن اول استثنائا بار اسی وہ برنجی وجہ لار جایز دور برنجی وجہ آیت نیک منجی سی مگر اللہ تعالیٰ
بالکلیہ اولو تدور مک نے خواہلا گان نہ سہ نے اولو تور سن باین طریقہ کہ انیک تلاوتی نے منسوخ قیلور

لہ تثبت ثابت و برقرار بولمک ۱۲ لہ یقظ آگایقہ بولمک ۱۳

ایک نئی وجہ نگرانو تو رسن اول نرسہ نے کہ اللہ تعالیٰ نے اونو تما کینک نے غواہلا بدور، یعنی اونو تمک نادرا عارض اولور، سو نکرہ نے یاد نیک غہ کلتور رسن نیان کلی برہ اونو تاس سن دیمک دور، ایٹا من کہ بوایت کریمہ باراسیدہ ذکر قیلینغان برنجی احتمال یعنی نیان نے بالکلیہ نفی ایٹک مراد بولسکی جناب رسول اللہ غہ اللہ سبحانہ طرفین وحی قیلینغان آیات قرآنیہ و تبلیغ احکام تو غریبیدہ دور، بیزلار ہمہ مؤمن لار جزم و قطعی اعتقاد قیلا میز کہ حضرت رسول البدوا زلیغہ اللہ سبحانہ طرفین نازل قیلینغان قرآن کریم نینک ہیج برایت لاری نے فراموش قیلغان ایماس، و اینچنین امت غہ تبلیغ ایٹک غہ ماور بولغان بعضے بر احکام لار نے مواو تو بوقایب امت غہ تبلیغ ایٹما قیلغان ایماس و احتمال ثانی دہ ذکر قیلینغان قلد و ندرت اوزرہ اول حضرت غہ نیان نینک یول تا پمکی ایہ بعض امور عبادت دہ امت لار نینک اول جناب غہ اقتدا قیماق لاری، و بعض احکام دینیہ باراسیدہ اول جناب نینک سیرۃ سریتہ سی غہ تبعیت ایلامک لاری اوچون دور چنانچہ سجد و سو بار اسی دہ اول حضرت دن روایت قیلینغان حدیث دہ ثابت بولوب دور کہ ائما انا بشیر، مثکم، انشی لکما تسون فاذا نسیت فذکرونی یعنی من سیزلار غہ اوخشہ بشر دن باشقہ ایماس دور من منکا موکلیان وارد قیلینا دور (یا کہ من ہم اونو تاسن) اندر غہ کہ سیزلار اونو تاسیزلار پس ہرچان کہ من اونو تاس من نینک یادیم غہ سالیکن لار و پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم نینک نماز دہ سو قیماقی اللہ سبحانہ نینک امت محمدیہ اوزرہ اتمام نعمتی، اولار نینک دین لاری نے اکمال قیماقی جملہ سی دن دور، تا امت لار اوزرہ لار غہ شروع قیلینغان عبادت اموری دہ اول حضرت نینک فعلی غہ اقتدا قیلنا یلار، امام مالک موطا دہ روایت قیلغان حدیث ائما انشی او انشی لاسن نینک معنی سی او شبو دور، موندلغ امور تشریحی ایٹش لار دہ امت لار غہ تعلیم اوچون اللہ تعالیٰ طرفین اول حضرت غہ نیان وارد قیلینماقی ایلہ سو عارض بولمکی دہ ہیج دخل و حرج یوقور، بیز امت لار تسلیم قیلا میز کہ رسول اللہ غہ اللہ تعالیٰ طرفین وارد قیلینماقی ایلہ نادرا نیان عارض بولورایدی، اما اول نیان سببی ایلہ بولغان سہو غہ مترتب بولغان احکام شرعیہ لار قیامت غہ امت محمدیہ غہ یوز کلتورگان سہو ایٹش لار دہ جاری بولمک دہ دور چنانچہ صحیحین دہ عبدالبن، حجینہ دن روایت قیلین دور کہ پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم پیشین نینک ایکی رکعت اولی سی نے او قوب قعدہ اولی غہ اولتورمای تو پیش، نمازی نے تمام قیلنندن کین ایکی سجدہ قیلینش، اندن سو نکرہ سلام بر پیش، منا جناب حضرت غہ عارض بولغان او شبو سو دن امت لار برقا قعدہ اتخاذ قیلدی لار کہ من ز نینک اجزا سی دن ارکان نماز دن بولغان بجز منے بر کیمہ سہو ترک ایٹسہ سلام دن ایلمکاری آئینک اوچون ایکی بار سجدہ قیلا دور، وینہ برقا قعدہ دیگر اتخاذ قیلدی لار کہ ہرچان اول جز منے ترک ایٹسہ حالبو کہ اول جز ارکان نماز دن بولماسہ در کئی دیگر غہ شروع قیلسہ جز منے ترک غہ قایتما بدور چونکہ بعض روایت دہ وارد بولوب دور کہ جناب حضرت قعدہ اولی نے ترک قیلین رکعتہ ثالثہ غہ تورگان دہ صحابہ لار تسبیح اتیب دور لار حضرت رسول اللہ اولار غہ تورونک ویب

اشارت قلیب دور حدیث کتاب لاریده جناب رسول اللہ نینک نمازہ سہو قیلغان مواضعی بش ویب ذکر قلیب دور لارہ بولار نینک ہر بری امت محمدیہ فہ اداء صلاۃ حالتیہ یوز لالنگان سہو و نسیان لارا اوچون دستور تو توبوب دور، تا قیامت او شہود ستور سعادت انجور ایله عمل قیلور لارہ منار رسول اللہ فہ عارض بولغان سہو و نسیان لار بوقیل دن دور ہونداغ نسیان نینک جناب رسول اللہ فہ عارض بولمکیدہ شأن نبوی فہ سچ خلل و شائے نقص لازم کلمایدہ و چونکہ اول حضرت غہ یوز کلتورگان سہو امت نینک سہو و نسیانی قیلمی دن ایماس دور، زیرا کہ اول حضرت فہ حضور و ائمہ و مقام جمع الجمع حامل الکائیدہ شہبہ بوقتور

محقق مشہور ابن الممام رحمہ اللہ مسایرہ وہ ایما دور، والا صحیح جواز السہو فی الافعال علیہ قال صلی اللہ علیہ وسلم انما انا بشر انسی کما تنسون فاذا نسیت فذکرونی و ظاہر قولہ صلی اللہ علیہ وسلم انما انسی لانس انہ یور علیہ النسیان (ای من قبل اللہ تعالیٰ) قیتصف بہ الالاء لالقیتر علیہ فیما ہوا مروینی لکن نیستہ و اما فیما طریقۃ الابلاغ فہم (ای الانبیاء) معصومون فیہ من السہو و الغلط، و اما غیر ذلک فہم فیہ کغیر ہم من البشر فی جواز السہو و الغلط ۱۱

شراح مسایرہ کمال بن ابی شریف ایما دور، ہذا الذی علیہ اکثر العلماء خلافاً لجماعۃ المتأخرین و طائفة من المتکلمین حیث معول السہو و النسیان و العطلات و الفقرات جملہ فی حق البنی صلی اللہ علیہ وسلم، انتہی؛

اما قولہ تعالیٰ اِنَّہٗ یَعْلَمُ الْخِطْرَ مَا یَخْفٰی مَا قَبْلٰی فہ علت دور، بوبارہ و امفسر لار بعض بر روایت لار نقل قلیب دور لارہ مذکور روایت لار نینک اصلی بولسہ موا احتمال چنانچہ سورۃ قیامہ داکل لاشکرک بر لسانک لتجمل بہ آیتی اول مروی نینک اصلی بار لینی نے تقاضا قیلا دور، اما فقیر نینک فہمیدہ سیاق آیت نینک دلاتی ایله بو آیت نینک و رودی فہ سبب بولوغای کہ آیات قرآنیہ نتائج الیہ نزول قیلماق دہ بولغاچ جناب رسول اللہ عمریدہ اصلا قراءت و کتابت نے مساس قیلغان نبی امی یعنی حیثیتی ایله، احتمال کہ بعض آیات قرآنیہ منکافر اموشس بولما غای اییدی دیکان اندیشہ اول حضرت دل حقائق منزلی فہ خطور قلیب خوفناک بولغان بولسہ اللہ تعالیٰ اول جناب فہ تسبیہ بریب مبارک ولی نے تشبیت ایلاب خطور قیلغان اندیشہ نے زایل قیلماق اوچون آیت منقرنک نے توشورگان بولوغای، یعنی ای محمد اوزدنگ ہندوچی قیلغان آیات قرآنیہ نینک بعضی بر آیت لارینی اونو تک خوفینی دینک دن کتکوز نسیان دن اصلا خوف قیلہ، سینک خوف قیلغان ایشنگ نے بیز کفایہ قیلورمیز تیز دور کہ سنکا قراءت نے المام ایلاب سننے اوقوغوچی قیلورمیز پس اصلا اونو تماس سن مگر مشیت الہی تعلق تاپکان رسہ بولور تحقیق اول سنکا قراءت نے المام ایلاب سنی نسیان دن سا قیلغان رب اعلیٰ ظاہر و باطن ایش لار نے بیلا دور، اولار نینک جملہ سے دن سنکا وحی قلیب اوقو لولغان آیات قرآنیہ نے نینک اونو تماس نینک نے ہم بیلا دور، شونکا اوحش حکمی موقت اولغان وحی لار نے تسخ ایلاب

تعمیر عباد و اتمام و اکمال امر دین غہ منوط بولغان لارینی ایذا باقی و محفوظ ایلامک و اکی ستر لارنے
 ہم بیلا دور و نیسرت لیلیسری نیکو ہم ای محمد بز سکتے انداخ بر شریعت غہ موفق قیلامیز
 کہ اول شریعت انسانلار نینک نفس لاری قبول قیلام غہ موافق کو عقل لاری آنکلاماق غہ یئگیل
 دور یعنی انداخ بر شریعت سہلہ سہلہ سہلہ سہلہ سہلہ سہلہ سہلہ سہلہ سہلہ سہلہ سہلہ سہلہ سہلہ
 و مشقت لیک تکلیف لار بولکس ای صما جب بصیرت بولغان اہل دانش لار باقی نیک کہ اللہ
 رب العالمین پیغمبر امین صلے اللہ علیہ وسلم غہ نازل قیلغان آیتی وہ شریعت محمدیہ نے آسان دینیگیل قیلام
 دیدور لیکن بعض منکر لار شریعت ایش لارینی امت محمدیہ اوچون تو لاقین قیلیب اسلام
 اہلی نے سخت تکلف لار غہ تشویش لار اولار نینک بولیش لاری یعنی دین امر لارینی امت لار غہ
 اخیر و مشقت لیک کورساتک لاری دین و دنیا ایش لاریدہ مسلمان لار روز بروز کسالت کورگوزنک
 ایله تدنی غہ کیتک لاریغہ سبب اولمک وہ دور ای خدا موئے اوراک ایتک غہ اہل اسلام غہ
 اوزونک بر آگاہ لیتی کر امت ایلاگیل

ابوالسعود افندی بو آیت تفسیر یہ ایسا دور کہ یعنی سنی موفق و آمادہ قیلامیز دینی موفق
 ایلامک ایله یئگیل و آسان بر طریقہ غہ کہ اول طریقہ دین ابوابی نینک ہمہ بانی وہ علم و تعلیم و اہتد او تہا
 جتیدین اینک یئگیل و اینک آسان دور پس بو تفسیر غہ (حضرت رسول خدا دین دنیا امور یہ
 خداوند تعالیٰ طرفین نبوت برہ مخصوص قیلیب بندہ لار نینک ہدایت و سعادت اوچون نامور
 قیلینغان جمع نرسہ لار داخل دور چنانچہ رسول اللہ غہ وحی نے تلقی قیلام یولی نے آسان ایتک
 و طرف آتی دن الام قیلینغان شریعت احکامی نینک جملہ نے اعاطہ ایلامک یولی نے آسان
 قیلام و ہم جناب رسول اللہ تعلیم آلی ایله اوز نفس شریفہ سی نے تکمیل قیلام و امت لار نے مرتبہ
 کمال غہ یئگورک یولینی آسان قیلام و شونکا اوحشہ نرسہ لار فلک کن و اکی فاء و سببو معنی
 نے اظہار قیلام دور اہتدی

و تیسرے رک نے نون عظمت ایله کلتورک مٹھی نینک او لوغلو قی عطانینک او لوغلو قی غہ دلالت
 قیلسون دیک اوچون دور یعنی ای محمد سندن اوزگم ہیج بر کیمہ غہ آچماغان تیر تیر سہیل ابوابی
 نے سنکا آچامیز دیک دور اللہ رب العالمین نینک جناب سرور کائنات غہ قیلغان عطا سی پچوک
 بارچہ عطا لار دن اولوغ بولما سون کیم اول سید کائنات آتاسی داناسی یوقی یتیم لیک ایله قوما ما انذر
 آباؤکم مضمون ہیچ اصلا ہیج بر نذر نینک انذار و تبلیغی تیماگان جمال بر قوم لکچرہ نشو و نما تالکان ایدی
 سو نکرہ اللہ تعالیٰ اول جناب نے نبوت ایله مخصوص ایلاب ہمہ افغانی وہ واقوالی وہ بارچہ عالم غہ پیشوا
 قیلامی و جمع خلایق نے دنیا و آخرت سعادت غہ ایریش تورک اوچون اول جناب نے شریعت مقدسہ
 اسلامیہ ساری ہادی قیلامی انداخ بر شریعت مقدسہ عالیہ الاساس کہ اجم اولین دن ہیج بری
 اینک مشی غہ ہدایت قیلینغان ایماس دور پس اول جناب رسالت مآب بو عطاے عظیم سببی ایله

سید المرسلین و خاتم النبیین بولور پس قیسے عطا موندن اولورغ و قیسے تشریف موندن آشرف دور
فَذَكِّرَان لَقَعْتَ الذِّكْرَىٰ یعنی ای محمد بن نیک آسان قیلما قیماز ایله ہدی
 و ہدایت منصبی غے تیب کمال و تکمیل مرتبہ سیغہ جامع بولغان نیک دن کین آدم لارغہ قرآن بیلہ و عظم
 قیل اکر و عظم قیلماق فائدہ بیرسہ یعنی البتہ و عظم قیلماق فائدہ بیر اور تذکیر نیک فائدہ مند ایکانیدہ
 شبہہ بوقور چنانکہ انیک فائدہ سی دن بری یا کفار لار سنیک و عظیمک نے تیکلامق ایله کفر
 نے ترک اتیب ایمان غے مشرف اولویا بخار لار معصیت نے ترک اتیب طاعت و فعل خیر غے میلان
 قیلور یا مؤمنین شایدہ کردار لار طاعت و اعمال خیر نے تولاقیلماق غے کو براق اجہتا و کور کوزور بولویا
 کریمہ و اکی شرط او شبہو معنی غے ترغیب قیلماق ایله تذکیر نیک منفعت بخش ایکانیغہ تنبہہ دور مگر
 این کہ تذکیر قیلنغان بے سعادت نیک کو نکلینہ شقاوت ختمی با سیلغان بولوب تذکیر نے قبول
 قیلماق غے غیر مستعد بر محذول شقاوت نشان ایسہ تذکیر نفع برماس، او شبہو معنی غے اشارت ایلاب
 اللہ تعالیٰ ان لَقَعْتَ الذِّكْرَىٰ اجمالی نے تفصیل قلیب دیدی کہ۔

سَيِّدًا كَرَمًا يَخْشَىٰ یقین دور کہ خداون قورقان کیشے سنیک تذکیر نیک
 ایله پند پذیر و منفعت گیر اولور زیر اکر اول شخص و عظم قیلنغان امر بار اسیدہ فکر می نے یور و توب حق
 لیغینہ واقف اولور پس انکا ایمان کلتور مک ایله اسے قبول قیلور ارباب دانش غے معلوم دور کہ تذکیر
 غالباً معادوہ کور و لادورغان احوال لار ذکر می بیلہ بولادور امر معاد بار اسیدہ آدم لار اوج قسم
 بولادور یعنی سے تذکیر و نذیر سیمہ فواز عقل ہدایت تلقینی ارشادی ایله المد سبحانہ نیک وجودی غے
 و کمال قدر تیغہ علم و حکمتی غے معرفت حاصل قیلادور و اول معرفتے ہدایتی ایله معاد نیک صحیحی عجزم
 قطعی ایثا دور و قتیکہ نذیر الہی نیک موعظہ سی نے ایشیتسہ اللہ ذوالجلال نیک و عید و اندازی
 دن قورق دور و پند و موعظہ دن لایقچہ نفع آلا دور و بعضے سے فکر و نظری استدلالی ایله معاد نیک
 وجودی نے تجویز قیلادور اما انیک حقیقہ نہ نفی و نہ اثبات ایله جرم قطعی اعتقاد قیلما یور و قتیکہ
 نذیر الہی نیک موعظہ و تذکیر می نے آنکلا سہ کونکلی غے خشیتہ یوز لانا دور و اول قور قورخ و انکار
 لے حق سوزنے استماع ایلاما کہ وانے قبول قیلماق غے قوز غایدور پس تذکیر دن نفع بر دار بولادور
 آیت کریمہ و اکی قولہ من یحییٰ بواکی قسم شخص لار غے شامل دور اول معاند شقی خلا فید اکیم ہوا می نفس
 ضائع اولمک ایله تذکیر دن یوز اولور دور و عینا و اصرار دہ حکم تور دور بے شبہہ مونداع کیشی نیک
 کونکلی غے خوف و خشیتہ یوز لانا یور پس اول کیمسہ و عظم و تذکیر دن نفع الما یور چونکہ و عظم و نصیحت
 دن منفعت آلامق دل نیک خشیت دہ بولکی غے مبنی دور بوقسم غے تنبہہ ایلاب اللہ تعالیٰ

دوب دور۔

وَيَجْنِبُهَا الْأَشْقَىٰ ۗ الَّذِي يَصْلَىٰ النَّارَ الْكُبْرَىٰ ۗ ای محمد نیک
 آیت قرآنیہ ایله قیلنغان اول نصیحت نیک نے قبول قیلماق دن یراق بیخ ایثار کافر لار نیک اینک

شقی سی بولغان مردود (یعنی علم السدہ شقاوت بیلہ معلوم بولغان مخذول) اندرغ اشقی کہ آخرت وہ
 اولوغ نار سوزان جہنم ایچرہ کیریب عذاب چیکا ووز قو کہ تعالیٰ آلا اشقی دن مراد یا جنس اشقی دور کہ
 اول کافر لار دور یا کفار جملہ سی دن عناد و قرد بیلہ مشهور بولغان ولید بن مہتمرہ عبثہ بن ربیعہ و ابی ابن
 خلف لار غہ ادخشہ فرد معین دورد میش لار قو کہ تعالیٰ الکبریٰ اسم تفصیل دورہ اکبر نینک تائیشی
 النار نے الکبریٰ بیلہ وصف قیلاق وہ ایکی احتمال بار یا آخرت اوتی دنیا اوتے دن اولوغراق
 بولغان جہنمدن دور چنانچہ حدیث وہ وار دبولوب دور کہ نار کم ہذا جبرئہ من سبعین جزا من
 نار جہنم و قد عشت فی ناء الجز مرتین لیدنی اینما وینفخ بہا و لو لاذ لک ما و لو تم منہا یعنی سیزلا
 نینک اوشبو دنیا دکی اوت لار نینکیز جہنم اوتی نینک تیش جزی دن بر جز دورہ حالہ کہ اول اوت
 ایکی بارہ دریا نینک سوئی ایچرہ چو دور و میش دور تا انسان لار انکا یقین بولوب اندن ارتفاع آسون
 دیک اد چون اگر اندرغ بولسا سہ اول اوت غہ یقین بولما س ای دینک لار یا کہ الکبریٰ دن مراد
 طبقات دورخ نینک پست ترین طبقہ سی دور بولوب طبقہ نینک اوتے اوز کہ طبقہ لار غہ تیز و قیق
 کویدور غوجی دور چو کہ دنیا دہ بولادور غان ذوب و معاصی متفاوتہ و متفاضلہ بولغان دیک جہنم وہ سور کات
 متفاوتہ و نیران متفاضلہ بار دور پس کفر ایلہ دنیا دن کیتکان مردود ہمہ عاصی لار نینک اشقی سی بولغان
 جہنمدن جہنم اوت لاری نینک اولوغراقی ایچرہ کیر اورر **ثُمَّ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحْيٰ**
 سونکہ اول اولوغ اوت غہ کیر کان شقی گمراہ اول اوت ایچیدہ اولمایدور تاکہ اولمک ایلہ اول اوت دن
 قو تو لغای و نہ بر منفعت بخش جیات ایلہ تیر یلمایدور بولکام عرب اشالی طرزیدہ وار دبولوب دور کہ عرب لار
 قیق بلاغہ دوچار بولغان کیمسہ حقیقہ لاهو حی و لا هو میت ویر لار یعنی اول بیچارہ تیریک مو ایماس
 اولوک مو ایماس دور حق سبحانہ قرآن وہ اہل دورخ حقیقہ ایتا دورہ لا یقضی علیہم فیہم و لا یحکم
 عنہم من عذابہا (یعنی اول اہل دورخ بولغان کافر لار غہ دورخ وہ ایکی مرتبہ اولوم برہ حکم قیلینمایدور
 تاکہ اولوب راحت لاورزایدی لار و اول کافر لار دن جہنم عذابیدن برار نرسہ نے یکنیل ہم قیلینمایدور)
موعظ۔ ای مؤمن لار قرآن کریم نینک اوشجو آیت لاری نے عبرت سمج برہ نینکلاب
 معنی سی فی عقل و ہوش و بصیرت برہ تدبر ایلاب بر ملاحظہ قیلینک کہ خداوند جہان اوشجو آیات بنا تیدہ
 نیمہ دیب تینسہ قیلا دور کہ کوراسیز موکہ ای محمد قرآن نینک آیت لاری برہ امت لار نینک غہ و عظ نصیحت
 قیل المدرب العالمین غہ ایمان کلتوروب انینک عذاب و سخطی دن قورقخان کیشی لار البتہ سینک و عظ
 و نصیحتک نے سح قبول ایلہ آنکلاب انکا عمل قیلیب فائدہ لاور اما آخرت وہ اولوغ نار سوزان جہنم
 غہ کیر اورغان شقاوت شکار کیشی نے سح قبول ایلہ ایشیتک دن ابا ایلاب آیات قرآنیمہ تذکیری
 دن اجتناب قیلورویب پس امید یسز لار اگر راست مؤمن کامل بولوب خداوند عزیز قہار نینک تحلیف
 و انذاری دن قورقوجی بولسا نک لار قرآن کریم نینک مو عظہ و نصیحت لاری غہ عمل قیلاق نے واجب
 بیلینک لار و قرآن کریم او امر و نواہی سی غہ اعتنا ایلاما س لیت و مو عظہ و تذکیری نے سح قبول ایلہ

آنکلاما س لیق سببی برلہ نعوذ بالہ آخرت وہ نارسوزان جنم غہ کیر اورغان شقاوت مند کبی اولمک دن
احتر از قیلینک لارچونکہ اللہ تعالیٰ بو آیت وہ موا عظ قرآنیہ دن پند آلمک نے ایستنا ماگان گمراہ لارنے
الاشقی الذی یصلی النار الکبریٰ دیب ذم ایله تخویف قیلیب دورا پس مؤمن لار نینک بو ذم و تخویف
دن حذر ایلاب صمیم قلب ایله موا عظ قرآنیہ دن پند گیر اولمک لیک لاری اہم والزم دورا مؤمن لار نینک
موا عظ قرآنیہ دن پند گیر اولمک لیک لاری نینک علامتی اول بولور کہ ہمہ اعمال و اخلاق لاری آداب
قرآنیہ غہ موافق بولور بوالیہ اہل اسلام ہمہ امور دہ انسانیت نینک لازمہ سی بولغان شیمہ مرضیہ لار
برلہ متصف، و عقبی دہ موجب تو بیخ و نکال بولغان ایمان ایله معجلی ایلامک لاری دن عبارت دور
ایمدی کرۃ زمین نینک ہر بر قطر پدہ بیشا کوچی مسلمان لار او شبوسید کر من بخشی آیتی نے قول لاری
وہ میزان قیلیب تمک ایلاب اوز لاری نینک اعمال و اخلاق لاری نے ادلچاب کورسون لار کہ آیا
اولار نینک آیات قرآنیہ موا عظی دن پند گیر اولمک لاری نہ مرتبہ دہ دورا

سونگرہ اللہ تعالیٰ آیات قرآنیہ نینک موا عظہ و تذکیری نے سمع قبول برلہ نینکلاما ای اندن اعراض
قیلغان، و دلائل قدرت صنایع حکیم غہ تامل ایلامک دن اوزینی تارتغان غنا و پیشہ شقاوت سہر و شرت
و عیدی نے ذکر ی قیلغان دن کین انینک عقبیدہ تذکیر و نصح فی سمع قبول ایله انکلاب اوز وجودی
نے و نس شرک دن پاک قیلغان سعادت سرت و عدی فی ذکر قیلیب ویدیکہ قد اقلہ صر
تذکرکی لا تحقیق دنیا و آخرت سعادت یغہ توشتی کیشہ کہ پیغمبر خدا طریفین بیان قیلغان تذکر و نصح
برلہ متظ و پند گیر اولمک برلہ اوز وجودی نے ہمہ میان خلق لار دن خصوصاً ذمیمہ لار نینک باشی بولغان
کفر دن و سائر معاصی دن پاک قیلدی

مفسر لار تزکی غہ بر نیچہ معنی لار بریب دور لار انا یو قاریقی آیت نینک مضمونی تزکی تفسیر پدہ یکم
کہ آیات قرآنیہ نینک تذکیری نے سمع قبول برلہ آنکلاما ای اشقی اولمک غہ باعث بولادورغان فعل لار دن
اوزی نے پاک قیلسدیمک نے تقویہ قیلا دور لہذا آیت کریمہ ترجمہ سیدہ تحقیق ہمہ قورقونج دن و مکروہات
دن قوتوب دنیا و آخرت وہ امید قیلغان خوشحال لیق غہ توشٹے کشی کہ آیات آلیہ دلائل و مواعظی
برلہ متظ اولوب اوز وجودی فی شقاوت غہ باعث بولادورغان فعل لار و خلق لار دن پاک قیلدی) لیک
سیاق آیات شریفہ غہ مناسب بولوب محل بعد غہ بارماغان بولور میز

وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّىٰ و ہم پروردگار جلیب نینک اسمی کونکلی
دیتی برلہ یاد قیلدی، پس پروردگاری نینک اولوغوتی نے کونکلی وہ حاضر قیلیب ہری برلہ ملاحظہ قیلغان
حال دہ پروردگاری غہ التمار و تضرع قیلدی نماز دن مقصود خشوع بولغان نلیقی اوچون خشوع دن
نماز برلہ عبارت کلتوروب دورا چنانچہ امام فخر الدین رازی دیب دور کہ ابن عباس حضرت لاری ہمیش
کہ وہم معادی نے پروردگاری آلدیدہ موقف قیامت دہ تورکی نے یاد قیلدی، پس بوالیش لار نے
کونکلی دہ حاضر قیلغان حال دہ پروردگاری اوچون اظہار خشوع و نیاز قیلدی، امام رازی ای تادور

کہ آیت کریمہ تفسیریدہ بیان قیلینخان تفسیر لار دن بو تفسیر متعین دور بو وجه دن کہ بندہ مکلف نینک مراتب
اعمالی اوج دور برنجی مرتبہ بندہ کونکلی دن عقائد فاسدہ نے زایل قیلاق دور کہ قولہ تعالیٰ قد افلح من
ترکی داکی تزکیہ دن مراد بودور ایکنجی مرتبہ اللہ تعالیٰ نینک ذاتی و صفاتی و اسماسی نے تانوماق
ایله معرفتہ اللہ نے استحضار ایلامک دور کہ قولہ تعالیٰ و ذکر اسم ربہ دن مراد بودور اوچونجی مرتبہ
اللہ تعالیٰ نینک خدمتی غذا اشتغال کور گوزمک دور کہ قولہ تعالیٰ فصلی دن مراد بودور چونکہ نماز تو اضع
و خشوع دن عبارت دور پس یکمہ انینک ولی اللہ تعالیٰ نینک جلال و کبر یا سی نے تانوماق ایله نوریاب
بولسه البتہ اول کیشٹے نینک جوارح و اعضا سی وہ اثر خضوع و مشغوع ظاہر اولمای چارہ یوقتور، اہ
بعض مفسر لار ترکی دن مراد نماز اوچون طہارت قیلاق، و ذکر اسم ربہ دن مراد تکبیر تحریمہ فصلی
دن مراد نماز معروف دور و ہمیش، بو قول غہ کورہ آیت نینک معنی سی تحقیق نجات غہ تی کیشٹی کہ طہارت
آلدی و پروردگاری نینک اسمی نے یاد تیب تکبیر تحریمہ دیدی پس نماز او قودی و یک دور و امام اعظم
ابو حنیفہ رحمۃ اللہ علیہ و ذکر اسم ربہ دن مراد تکبیرۃ الاحرام دیب دور پس بو آیت ایله تکبیرۃ الاحرام
نینک واجب یعنی غہ حجت کلتور و دور بودوجه ایله کہ تکبیرۃ الاحرام فلاح تعلیق قیلینخان نرسہ لار دن
سنالمیش ہر نرسہ کہ باعث فلاح ایسہ اول نرسہ واجب دور و ہم بو آیت ایله تکبیرۃ الاحرام نینک کان
نماز دن ایماس یعنی غہ حجت کلتور و دور بودوجه ایله کہ تکبیر تحریمہ غہ نماز فاء تعقید، ایله عطف قیلینخان
و ہم بو آیت ایله نماز نے افتتاح ایلامک و الکا شروع قیلاق لفظ تکبیر غہ مختص ایماس بلکہ اسماء اللہ
دن ہر بر اسم ایله افتتاح ایسہ جائز دور و دیب حجت کلتور و دور پس امام اعظم رحمۃ اللہ علیہ دن
روایت قیلینخان بو قول غہ بناء ہم ترکی نے نظر للصلوۃ دیب تفسیر قیلاق نینک مناسب یعنی جیلینا
دور

بعض مفسر لار دیب دور کہ ترکی نینک معنی سی صدقہ فطر نے ادا قیلدی، و ذکر اسم ربہ نینک معنی
سی عید کونے وہ تکبیر اتی، فصلی نینک معنی سی صلاۃ عید نے اوقودی و یک دور بو قول احادیث ماثرہ متعددہ
داوار دبولوب دور، اول احادیث ماثرہ لار نے روایت قیلنوجی راوی لار نینک اسم لاری و اول
حدیث لار نے کتاب لاریہ ذکر قیلخان محدث لار نینک نام لاری، و بو قول غہ مفسر لار دن ثعلبی نینک
قیلخان ایرادی، و انکا مفسر واحدی نینک بیرگان جوانی، و بو آیت تو غریبیدہ ایولخان باشقہ قول لار
کشف البیان وہ مذکور دور، کما ہلاکان لار انکار جوع قیلوں لار اما فقیر نینک وہ آیات سابقہ
نینک سیاقی غہ کورہ آیت کریمہ تفسیری وہ بز نینک قیلخان ترجمہ میزوبارہ دا ذکر قیلینخان جمع قول
لار غہ شامل دور

اللہ سبحانہ بو آیتہ فلاح غہ باعث اعمال لار نے بیان قیلخان دن کین، اکثر انسان لار نینک
حیاۃ دنیا غہ کونکل بریک ایله فلاح غہ مؤدی عمل لار غہ استقام قیلاس لیق لار لیقہ تنبیلاب
کلمہ اضراب ایله دیدور کہ بل تؤشرون الحیوۃ الدنیاء بلکہ ای انسان لار سیز لار

دنیا تیریک لیکی نے آخرت اوزرہ اختیار قیلور سیر، اللہ سبحانہ بواہیت وہ ہمہ انسان لارغہ خطاب قلیب
ایتا دور کہ ای انسان لار سیر لار نینک ایکی دنیا وہ سعادت غہ ایر شیب دشوار لیقینکنز دن تو تو لما قینکیر غہ
باعث بولا دورغان نرسہ لار نے قرآن وہ بیان قیلدیم سیر لار اول باعث فلاح بولغان عمل لار نے
قیلماق نے اختیار قیلا س سیر، بلکہ سیر لار دنیا تیریک ایکی نے آخرت اوزرہ اختیار قیلور سیر لذات
عاجلہ فانیہ نے سعادت آجلہ باقیہ اوزرہ اختیار ایلاب نینک تحصیل غہ اقصی الغایہ سعی قیلور سیر
بواہیت کریمہ داکی خطاب ہمہ انسان لارغہ عام بولغان تقدیر وہ حیاة دنیا فی اختیار ایتمک دن مراد اولار
نینک دنیا نینک متاع و زخارفیغہ کو نکل تو یوب نینک اقبالی غہ خوشنود اولمک لار سے، آخرت
اموری دن غفلت وہ بولوب انکا استعداد ایلامک دن سست لوق قیلاق لاری دور چونکہ اکثر
اوقات تو لانا انسان لار جانب دنیا نے آخرت اوزرہ اختیار و ترجیح ایلاب دنیا اوچون تینما ی سعی
واجبہا وہ بولور لار بوا احتمال غہ کورہ خطاب کفار لارغہ قتیغ تو یوخ اوچون، مسلمان لار حقیقہ
عتاب تشدید ایلامک اوچون دور، ابن جریر طبری رحمہ اللہ بواہیت داکی خطاب نینک ہمہ انسان لارغہ
عام ایکانیغہ ذاہب بولوب دور، بولوبارہ دامن دن اوزرہ و جرنے و یاب دور چنانچہ دیب دور کہ قولہ تعالیٰ
بل تو ترون الحیوة الدنیا اللہ تعالیٰ انسان لارغہ خطاب قلیب ایتا دور کہ ای انسان لار بلکہ سیر لار
حیاة دنیا نینک زینتی نے آخرت اوزرہ اختیار قیلا سیر، قتادہ دن روایت قلیب دور لار قتادہ بل تو ترون
الحیوة الدنیا تفسیر یہ اتمیب دور پس انسان لار عاجلہ نے (یعنی بو دنیا غے فانیہ نے) اختیار ایتی لار مگر
اللہ سبحانہ اوز عصمتی وہ ساقلاغان لار حیاة دنیا غہ آلدانمادی لار غہ ثقفی دن روایت قلیب
لار دیمیش کہ ابن مسعود و جناب لاری دن سورۃ سبح اسم ربک الاعلیٰ نے قراءت قیلاق یعنی نے استماع
قیلدیم قراءت قیلدی، قولہ تعالیٰ بل تو ترون الحیوة الدنیا غہ یتکانہ قراءت نے ترک ایتی، دیاران
لاریغہ باقیب دیدی کہ سیر لار آخرت اوزرہ دنیا فی اختیار ایتمک، پس قوم لار خاموش بولدی پس
ابن مسعود دیدی کہ حیاة دنیا نے اختیار ایتمک، چونکہ سیر لار دنیا نینک زینتی نے و خاتون لارینی و حامی
نے و شرابی نے کور دوک، بو آخرت ایسہ بیز دن یراق، پور شیدہ قیلینان پس بوجتدن عاجل نے اختیار
ایلاب آجل نے ترک ایتمک (یعنی کوزو میز کورگان نقد غہ مغرور اولوب، کور و نماگان نسیم دن کوزو
مدوق) ۱۱

و بعضے لار دیب دور کہ بواہیت داکی خطاب مواظب قرآنیہ نے سیر قبول برلہ آنکلاماق نے ایستام
مذکورہ و انذار ایلم خطاب قیلاق ذم وہ مبالغہ ایلامک اوچون دور، زیرا کہ غیبت وہ بولغان ذم دن مواجہتہ
بولغان ذم مبالغہ لیغ راق دور، یا کہ خطاب نینک شقی لارغہ بولمکی قل لفظی نے اصنام قیلاق ایلم دور، قل
لفظی نے اصنام قیلاق اول شقی لار نینک اللہ سبحانہ نینک خطابنی مستحق بولماغان لیق لاریغہ اشارت
ایلامک ایلم اول شقاوت مال لار نینک شائینی تحقیر ایلامک اوچون دور، خطاب شقی لارغہ کورہ حیاة
دنیا فی اختیار ایتمک دن مراد اولار نینک دنیا زخارفیغہ تمام کو نکل سیر ایتمک کثرۃ اقبالی غہ غلبہ خوش

بولک لار، و آخرت دن بالکلیہ غافل اولوب انکا ایشانماس لبق لاری دور چنانچہ اللہ تعالیٰ اولار نینک احوالی نے اوزی نینک اوشبو تولی ده ایتیپ دور اِنَّ الَّذِیْنَ لَا یَرْجُوْنَ لِقَاءَنَا وَ رَضُوا بِالْحَیَاةِ الدُّنْیَا وَ اطَّلَاؤُا بِهَا الْآٰتِہٖ، یعنی تحقیق اول کیمسه لار کہ بز نینک درگا ہمیز غه کلک نے امید قیلما یی لار (یعنی آخرت غه و اول کون و اکی حساب و جزا غه ایشانما ییدور لار) و اوشبو دنیا ی دنیا ی نینک تیریک لیکیمه راضی بولدی لار (یعنی آخرت سعادتیمه ایر لیتیمک نے ایستامای اوشبو دنیا متاع فانی سی ایلم کونکل لاری نینک خوش لیتی نے ایستادی لار) و ہم اوشبو دنیا جیاتے برله اوزتن لاری آرام آیب دل لاری قرار الدے) یعنی تمام مقصود لاری و مطلوب لاری اوشبو دنیا نینک لذات فانیہ سی ایلم متنع اولک بولدی

وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ وَأَبْقٰی ۝ ۱۰

حالبوکہ آخرت دنیا دن بخششی دور و فانی بولمای همیشه بولغوی جایی دور بیچ بر عاقل کدورت محل و منزلی بولغان فانی جایی نے راحت و لذت مقامی بولغان باقی سرا ی اوزره و فانی خیس نے باقی نفیس اوزره اختیار ایماس، هر نرسه که خیر و باقی ایسه اول نرسه اختیار ایمتیمک غه متنع دور پس لازم دور که آخرت خیر و باقی بولغان دنیا ی کیدر فانی اول اختیار قیلینغای، حالبوکہ اکثر انسان لار دنیا ی دنیا ی فانیہ نے آخرت نفیسه باقیه اوزره اختیار قیلما دور آخرت نینک دنیا دن بخششی یعنی نیچ وجه لار جتیدن دور برنجی آخرت سعادت جمانیه و روحانیه هر اکی سینه شمشل دور دنیا مونداغ ایماس دور ایکنجی بوکیم دنیا نینک لذاتی آلام و کدورت ایله آرا لاش دور و آخرت نینک لذاتی مونداغ ایماس دور (یعنی آخرت نینک نعمت لاری مجر و لذت آتیمک و شیرین لبق ایستاک اوچون تناول قیلینما دور دنیا لذاتی کبی جوع و عطش المی نے دفع ایتیمک و غذا قیلماقی ایله تناول قیلینما ییدور) اوچونجی بوکیم دنیا فنا پذیر بے بقا دور و آخرت باقی دور البته همیشه باقی بولغان نرسه فانی بولادور غان نرسه دن بخششی دور پس آخرت نینک نعمتی بالذات لذت بخش، و مصرفت دشر و دن پاک بیچ منقطع اولما ییدور غان ابدی بولغانج، احق و الزم دور که نعمت فانیہ دنیا اوزره ترجیح و اختیار قیلینغای، منای مؤمن لار باقی نینک که اللہ تعالیٰ کلام قدیمی ده انسان لار غه ترجیح و عناب ایلاب ویدور که سیز لار مؤدی فلارج بولغان فعل لار نے قیلما ی سیز بلکه متاع حیاة دنیا نے آخرت ثوابی اوزره ترجیح و اختیار ایتماسیز، حالبوکہ آخرت تو ابی خیر و باقی دور دیب؛

ایمدی بو آیت کریمه نینک مضمون هدایت مشقونی نے بر فکر صحیح ایله ملاحظه ایلاب کورونک که اوشبو قرآن کریم غه ایمان کلتورگان مؤمن لار نینک اکثر و غلبه حیاة دنیا یی آخرت اوزره اختیار ایتیمک ده لار مؤمن لار نینک اکثر و غلبه حیاة دنیا یی آخرت اوزره اختیار ایتیمک ده لار مؤ، یا آخرت سعادتی نے حیاة دنیا غه ترجیح ایتیمک ده لار مؤ، بو زمان لارده اکثر ممالک مسموره و اسکونت قیماقی ده بولغان مسلمان نینک احوال فلاکت اشتمال لاری غه باقماک، اولار نینک همه ملت دن تو بن انسان لبق حقوقین محروم ایشماک ده اولک لارین سببی نے ملاحظه قیلساق، همه سی حیاة دنیا یی آخرت اوزره اختیار ایتیمک لاری

نینک نتیجہ سی اولیش دور، اسلات کرام لاریمیز، ونجوم اقتدبولغان ائمہ عظام لاریمیز، اوزلاری نینک غایہ آمال لاری آخرت سعادتینی حیاة دنیا اوزرہ اختیار ایتیمک بولغان جہتدن دین مقدس اسلام نینک انوار ساطعہ سی نے، ہم سامیہ لاری نینک حج قاطعہ سی ایله، اکثر ریح سکون غہ منتشر دتایان، ایلامیش ایدی لار و آخرت سعادتی نے اختیار ایتیمک ایله اخلاق برگزیدہ لاری حمیدہ و افعال لاری مرضیہ بولوب، انسانیت شیمہ سیمہ سی وجود لاریدہ برکمال ظہور قیلغان جہتدن، اوزرگ ملت لار نینک نونکل لاری اولار نینک اخلاق و افعال لاریغہ مفتون و راعب اولمکدہ بولمیش ایدی، اولار نینک احوال ہدایت لاری لاری دن بعضی برنوں نے کوریک نے یعنی اول ذوات عظام لار نینک آخرت سعادتی نے حیاة دنیا اوزرہ قیسی طرزہ اختیار ایتیمک لیک لاری نے بیلک نے خواہلانگان کشی نصرانیہ جرجی زیدان نینک التمدن الاسلامی نام کتبی نے کورسون، زمان تیریت نشان سابق وہ دین مبین اسلام نینک نشریدہ جان و مال لاری دن کچیپ فذایق نے پیشہ قیلغان مقتدالاریمیز نینک آیات قرآنیہ غہ مثل قیلماق لاری سایہ سیدہ دین متفہیمیز کون بکون ترقی و رواج دہ، دعالم نینک ہر طرفی نے دین اسلام اوزی نینک انوار عدالت پاشی ایله یار و تمک دہ ایدی، افسوس کہ اولار دن کین گے خلف لار حیاة دنیا فی آخرت اوزرہ اختیار ایتیمک ایله دولت اسلام نینک ترقی سی غہ سکتہ میریب، اہل اسلام ہر جای دہ تفرقہ و شقاق و تندی غہ تو شتمک غہ سبب اولدی لار، چنانچہ اسلام نینک بلوک و ائمہ لاری بحکم نفسانیت بربر لاری بربر جنگ و جدال ایلاب، مسلمان لار قان لاری نینک ناحق تو کولمکی غہ باعث اولمک لاری، و حلیص اموال اولیش خائن وزیر لار دشمن لار غہ نہانی امداد میریب اوزر ملت اسلامیہ لاری نینک سقوطی غہ و خراب لیتی غہ سارما اولمک لاری، و ائمہ لار و قبائل شیخ لاریمیز ذررہ فریفتہ بولوب بعض مکت لار نینک اسلام دولتی تحت حمایتی دن چقیب اسلام مملکت لاری پارچہ لانیکی غہ نشبت ایلامک لاری، و دشمن دین لار غہ ہر نوع امداد و معاونت کورساتیمک لاری، و اسلام سپاہی لاری بعض موضع لار دہ عدولاری مقبل دشمن عساکر متغلیہ سی غہ چندان زیادہ بولمک ایله ہیج بر مقابلہ قیلما یابرا ز جزئی مقابلہ دن سو تک ہریان امریز قانچاق لاری بولایش لار بارچہ سی حیاة دنیا فی آخرت اوزرہ اختیار ایتیمک دن وجود غہ کلگان امور رفیلہ لار دور، و شوونکا اوخشہ نیچہ عصرون بری اتا بابا سی مسلمان لیق ایله اولوب کلگان بر موچہ اسلام اولادی نینک دین اسلام نے بالکلیہ ترک ایتیب صانع تعالی نینک وجودی غہ منکر اولوب کاتونست لیق نے اختیار ایتیمک لاری مو، او شوبو حیاة دنیا نے اختیار ایتیمک لیک جہتدن دور و شوونکا اوخشہ اہل اسلام دن بعض براغراض پرست سفله لار نینک دعوی سلیمان لیق دہ بولوب توروب، بلکہ روحانی لارجہلہ سیدان بولغان بعضیہ برسفیہ لار نینک محض استحصال عظام دنیوی یا مجرد نیل مناصب و جاہ یا صیانت و ابقا مراتب و دستگاہ اوچون بیگانہ لار رضای خاطر لارین تا پمک باراسی دہ گرچہ اوز دین و ملت لاری ضرری تو غر سیدہ بولسہ موسعایت امور رفیلہ سی غہ ارتکاب ایتیمک لاری ہم ایشار حیاة دنیا ایلامک لاری جہتدن دور،

خلاصہ کلام اہل اسلام نینک خواہ اعیان و اعلام، خواہ تجار و اہل حرف و ساخر عوام، بارچہ سی نینک بربریفہ حطام و نیوی اکتسابی باراسی وہ حد و حد پیشہ قیلماتی، و تجارت اموریدہ بربریفہ حیلہ و خیانت سازلیق کوگوزکی، و حرفہ و صنایع وہ کذب و غدر ایشاتنگی، و محض تحصیل بعض منافع دیوئی آن بربریفہ اخلاق و حشیانہ و معاملات سفیانہ ایلہ معاملہ قیلماتی ہمہ سی حیاۃ دنیانی آخرت اوزرہ اختیار ایتک لاری جہتدن دورا اگر اسلام نینک اکثری نینک کونکلی وہ آخرت راحت باقیہ سی نے حیات دنیا اوزرہ اختیار ایتک نینک میل و رغبتی بولسہ ایدی، البتہ اسلام اولادی نینک اکثری لیکچرہ بلوغ اخلاق سفساف لارا و انسانیت دن یراق یمان اوصاف لاریول تا پاماس ایدی، اسلام اولادی بولول اینک پست ترین کفرہ بولغان جو س لار نظریدہ منفور او اولار قاشیدہ دنیا و اکی انسان لار نینک اینک بد اخلاقی و بیب مشهور بولماس ایدی لارا اسلام اولادی نینک اکثری نینک اخلاق و عادت لاری قرآن کریم وہ بیان قیلنغان او امر و آداب غہ مقالیہ قیلنننن، تنقید ایتلیسہ اکثر اہل اسلام نینک (مغاذ اللہ) قرآن کریم نینک احکام آئیہ سی غہ یا چین ایشاخ لاری یوق یعنی، یا ایسہ اکثر مسلمین نینک قرآن احکامی دن مطلقا بچریتق لاری بیلینا دورا، ای مسلمان لار بصیرت ویدہ سی نے آچیب غفلت دن بیدار اولمک لازم دور اہل اسلام نینک اکثری ہر مکان وہ تیریک لیک نے غنیمت بیلیم، و دنیا نینک زخارف فانیہ سے غہ و نعیم کدورت اولدی غہ آکدائیب، آخرت عملی نے قیلماق دن غافل و متکاسل بولغان جہتدن مسلمان لار نینک احوالی ہر قطرہ زبون، و آبرو لاری سرنگون بولغان یعنی نے اعتبار غہ آیب، ہرگز حیاۃ دنیا غہ فریفتہ بولماس یعنی و محض عروت و منفعت و نیوی اوچون تحشیہ دیتی لاریخی قول دن بریب دین و ملت ضروریت سی و عمل قیلماس یعنی، مسلمان لار ذمہ لاریہ لازم بولغان واجبات دن دورا پس مسلمان لار نینک ہر امورہ عمل آخرت نے عمل دنیا دن مقدم قیلماق، و مزج بیلک لاری آہم و لازم دورا، مسلمان لار نینک ہر ایش وہ مقصد و غایہ لاری سعادت آخرت غہ نائل بولمک بولغان وہ اسلاف کرام و قدوہ عظام لار نینک یول لاری غہ تبعیت قیلنغان بولول، اسلام نینک شوکتی نے اولغی پارلاق حالی غہ قاتیارا آکولار چنانچہ حدیث شریف وہ کلیب دور

کہ لَنْ یُصَلِّحَ بَدَنَهُ الْاُمَّةُ اِلَّا بِاصْلِحِ اَوْلِیِّهَا

ان هذا لفي الصحيح الاولى تحقیق او شبہ سوز الہتہ انبیاء سابقین

غہ نازل قیلنغان صحیفہ لار وہ مذکور دورا یا لغوز قرآن مجید وہ غنیمت و کز قیلنغان ایماس دورا

صحف ابرہیم و موسیٰ ہلکہ ابراہیم علیہ السلام غہ کلگان صحیفہ لار وہ دم

موسیٰ پیغمبر غہ کلگان صحیفہ لار وہ یازیلگان دورا

ہذا نینک مشار الیسی باراسیدہ مفسر لار اختلاف قیلیب دورا، بعضی لار مشار الیہ بسورۃ کریمہ نینک جمعی دیب دورا، چونکہ بسورۃ کریمہ مضمونے اللہ سبحانہ نینک وحدانیتی غہ، و جناب رسول اللہ نینک نبوتی غہ، دم اللہ سبحانہ غہ کافر بولغان لار بارا سیدائی و عیدہ غہ، و اللہ تعالیٰ نینک طاعتی اوچون قیلنغان و غہ شتمل دورا، اکثر مفسر لار دیب دورا کہ ہذا نینک مشار الیسی قولہ تعالیٰ قد افلح من تزکیٰ دن و الاخرۃ خیر ولی

پنج تورت آیت دور ابن جریر طبری تفسیری وہ یو بارہ داگی قول لار نینک صواب غہ ایٹک یقین ماتی بو قول دور دیب او شبو احتمال ثانی نے تریح ایٹا دور یعنی بو تورت آیت کریمہ نینک اگرچہ لفظی مذکور بولما سمہ موسیٰ سسی انبیاء متقدمین نینک صحیفہ لاریدہ مذکور دور چونکہ بو آیات کریمہ مبارکہ دیانت امری نینک بارچہ سی غہ جلیح وہمہ کتب منزلہ آئیتہ نینک خلاصہ سی دور زیراکہ قولہ قَدْ اَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّىٰ اہمہ نالایق نرسہ لار ون نفس نے پاک قیماق غذا اشارت دور یعنی عقائد فاسدہ واخلاق ذمیمہ دن انسان اوز نفسی نے پاکیزہ ایلاک دور بوا یسہ توتہ نظریہ و عملیہ نے عمل غہ کلتوریک ایلہ اولور و قولہ تعالیٰ وَ ذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ مَعْرِفَةُ الْمَدَائِدِ رُوح نے کمال غہ نینکو نرگ غذا اشارت دور و قولہ فضلی جو ارح نے طاعت پروردگار ایلہ کمال و مزین ایلاک غذا اشارت دور و قولہ تعالیٰ لَنْ تُوَفَّرَ تَرْوَنَ النَّجْوَةَ الدُّنْيَا دُنْيَا نینک حظوظ عاجلہ سی نے آخرت نینک سعادت ابدیہ سی اوزرہ اختیار ایٹک دن زجر قیماق غذا اشارت دور و قولہ تعالیٰ وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ آخرت نے طلب ایٹک غذا واندکی راحت و ثواب جزیل لار غمیل کورس تمک غذا ترغیب قیماق غذا اشارت دور و بو ذکر قیلینغان امور لار اگرچہ انبیا لار شرایعی مختلف بولسہ لار مواصلا اختلاف یول تا پمایدور غان امر لار دور مشبو سبب دن اللہ تعالیٰ اِنَّ هَذَا اَبْقَى الصَّحْفِ الْاُولَىٰ صُحُفِ اِبْرَاهِيْمَ وَمُوسَىٰ دِيب دور باقینک قرآن کریم نینک بلاغت و اعجازی غذا کہ اقصر آیات قرآنیہ دن بولغان بو تورت کینہ آباتی نینک مضمونی جمع کتب منزلہ آئیمہ وہ مذکور بولغان ادام و نواہی و نواہی و امثال بارچہ سی نینک خلاصہ سی اولیش دور ای مؤمن لار شوندا رغ مجر بلاغت مشحون بولغان قرآن مبین غذا نیچون استقام و اعتنا قیماقی زبون لوق غذا توشورا دور غان سبب لار غذا یا پوشمک وہ سیر لاند نینک مشارالیہ پار اسیداکی اوزگہ وجہ اول باب وہ دار بولغان اثر لار بعضی سے کشف البیان وہ مذکور دور

امام احمد و مسلم و ابو داود و ترمذی و نسائی و ابن ماجہ روایت قیلیب دور لار غان بن بشر و ہمیشہ کہ پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم ایکی عید وہ و جمعہ وہ سبج اسم ربک لاعلیٰ میلہ بل اتاک حدیث الغاشیہ نے قرأت قیلورایدی لاز و اگر یوم جمعہ عید غذا موافق کلیل قالسہ اول ایکی سورہ نے عید وہ دم جمعہ وہ قرأت قیلورایدی لمارا امام احمد و ابن ماجہ و طبری سمرة بن جندب دن موثول مضمون وہ بر حدیث نے روایت قیلیب دور لاز بزار روایت قیلیب دور انس رضی اللہ عنہ ہمیشہ کہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم پیشین وہ وعصرہ سبج اسم ربک لاعلیٰ

سہ شیخ محمد عبده ایٹا دور اللہ سبحانہ اوز پیغمبر کریمی محمد علیہ الصلوات و السلام غذا وحی قیلغان احکام حقیقیہ سی ابراہیم و موسیٰ علیہما السلام نینک صحف لاریدہ ذکر قیلینغان وحی الہی نینک عینی ایکانیکی نے اثبات ایلاب رسول کریمی غذا قیلینغان وحی نینک حق یعنی تائید ایٹک نے ارادہ قیلیب دور چونکہ اللہ تعالیٰ نینک انسان لار غذا فرض قیلغان دینی بیرو امری بیرو عدو و عیدی بیرو نینک ایٹک صورت لاری مختلف و مظہر لاری متعدد دور پس ہر قیاق کہ محاط لاریچہ بر شنبہ سیر ابراہیم و موسیٰ علیہما السلام غذا بیان کلتوریک وہ ایسہ لاریس اولار غذا واجب دور کہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم غذا موایان کلتوریکہ یارچہ کتہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم نینک طرف الہی دن کلتوریکان نرسہ سی البتہ بی شنبہ اول انبیاء سابق لار نینک صحفی وہ کلکان نرسہ لار دن اوزگہ ایماس دور محمد علیہ الصلوٰۃ و السلام اول انبیاء لار نینک شرایعی دن بے نشان بولوب کھکان لاری بی تیر کوزوب اطہار قیلنچہ و لار نینک کتاب لار ہدیم

قیلینغان نرسہ لار دن امور و نواہی و نواہی و امثال بارچہ سی نینک خلاصہ سی اولیش دور ای مؤمن لار شوندا رغ مجر بلاغت مشحون بولغان قرآن مبین غذا نیچون استقام و اعتنا قیماقی زبون لوق غذا توشورا دور غان سبب لار غذا یا پوشمک وہ سیر لاند نینک مشارالیہ پار اسیداکی اوزگہ وجہ اول باب وہ دار بولغان اثر لار بعضی سے کشف البیان وہ مذکور دور

وہل اتاک حدیث الغاشیہ نے قرأت قیلوراید لاروتینہ بزار روایت قلیب دور عبد المد بن عمر رضی اللہ عنہما
دیش کہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم تروہ سج اسم ربک الاعلی وقل یا ایہا الکفرن وقل ہو اللہ احد فی قرأت
قیلورایدی لازو بسورہ نینک قرأتی باراسیدہ موندن اوزگہ حدیث لارہم وارو بولوب دور موچہ لیک
غہ التفاقیلندی واللہ اعلم۔

سورة الغاشية مکیہ آیت لاری گیرمہ آلتی کلمات لاری توقسان ایکی حرف لاری اونچ یوزسکان دور

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

هَلْ اَتَاكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ ۝ اى محمد آيا خلق نينک بارچه سى نے ہر جہت دن
تورونج وشدة ایلہ اوراب آنغوجی قیامت کونے نینک خبری سنکا کلدی مو، یعنی سن قیامت کونی نینک لعل
کون وہ بولادورغان و توقعات لارقصہ سى نے ایش نینک مو، البتہ اول کون نینک وقوعی و اول کون وہ بولادورغان
ایش لاریز نینک طرفیمیز دن سنکا خبر بریلدی، اهل تفسیر لار غاشیہ نینک معنی سى باراسى ده ایکی تاویل نے
ذکر قلیب دور برنجی تاویل غاشیہ دن مراد قیامت دور دیدور لار بوقول ابن عباس رضی اللہ عنہما دن
متعد و طرق ایلہ روایت قلیب دور، و قتادہ دن ہم شول قول نے روایت قلیب دور لار قیامت نے غاشیہ
تسمیہ قیلاق یا خود اول روز حسرت اندور نینک جمع اولین و آخرین نے محشر غہ یغیب ہم نے اوراب احاطہ
ایلائی اوچون دور، یا کہ خلق نے احوال وشدة ایلہ چولغاب آلکی اوچون دور، انداغ کہ اللہ تعالی اول
روز جگر سوز حقیده دیب دور یوم یغشاہم العذاب من فوجہم ومن تحت ارجلہم وینہ دیب دور یوماکان
شرہ مستطیر اوہر نرسہ کہ برشی نے جمع جماتی ایلہ اوراب احاطہ قلیسہ غاشیہ کہ دیر لار قیامت ہم اولین
و آخرین نے جمع جمالت دن احاطہ قیلا دورغان بولغانی اوچول غاشیہ آتا ملیش دور، سورہ متقدمہ
ده سوز آخرت ذکرى غہ بخر بولوب والاخرة غیر و البقی دیب ایدی، بسورہ ده آخرت نینک بیان و شرحی نے
قلیب مکلف بندہ لار نینک احوالی اندہ نہ کیفیت ده بولمکی نے شرح ایٹی، اول کون مؤمن دکا فروصلح و ناجا
بارچه سى نے اعمال لاری غہ کورہ مجازاة اولک لاری اوچون یغیب، اوراب احاطہ قیلغان جہت دن
غاشیہ آتا ملیش دور، ایکنجی تاویل غاشیہ دن مراد نار جہنم دیدور لار غاشیہ لغت ده نار جہنم غہ علم الطلاق
قلیب دور بوقول غہ کورہ الغاشیہ قولہ تعالی و تفتشی اوچو ہم النار قرینہ سى ایلہ صفت دور، یعنی اہل
کفر نینک یوز لاری نے چولغا غوجی، بلکہ اهل دورخ نینک تمام وجودی نے اوراب الغوجی، جہنم اوقی
نینک خبری سنکا کلدی مودیک دور، سورہ متقدمہ و الاشقیالار غہ و عید قیلغان النار الکبری نینک
ذکرى او توب ایدی، بسورہ ده شرح لیب اوچون اول تامموزان دن غاشیہ برلہ عبارت کلتور دی و تاویل

نارنیک یوزلاری نے یالقون برلہ اور اب آلتانے اوچون غاشیہ آتالمیش دوزابن جریر طبری رحمۃ اللہ
ایتا دور بوتو غریدا کی قول صواب بودور کہ اللہ سبحانہ پیغمبری غہل اتاک حدیث الفاشیہ دیب خبر بریب
دور اما بنیرار غہ خبر براب دور کہ اول متکلم حکیم نیک مرادی غاشیہ دن غاشیہ قیامت مودور یا
غاشیہ نار مودور حالبوکہ اول ہر ایسی مویخت عجب پیچہ غاشیہ دور قیامت ایسہ بلا و اہوال و کربت لا
اید خلق نے اور اب آلتان جہنم غاشیہ دور نار جہنم ایسہ کافر لار نیک یوزلاری نے یالقون و شیرارہ و توٹون
لار ایلہ چولغاب آلتان حیثیت ایلہ غاشیہ آتالوز پس بوباب وہ اللہ سبحانہ غاشیہ نے عام قیلغان دیک
انے بارچہ معنی غہ عام قیلماق دن اَصْحٰ سوز یوتور اھ

مفتی ابوالسود افندی رحمۃ اللہ ایتا دور کہ حق اولفی قول دور چونکہ غاشیہ نیک حدیثی جملہ سی دن بو
سورہ و ایراد قیلغان سوز لار جہنم نیک اوقی غہ و جہنم اھلی نیک ذکر سی غہ محض ایماس دور بلکہ جنت اھلی
اھوالی غہ ہم ناظق دور اھ، سوئگرہ اللہ تعالیٰ غاشیہ نیک حدیثی نے بیان ایلاب ویدور کہ
دُجُوۃٌ یَوْمَئِذٍ خَاشِعَةٌ ۙ عَامِلَةٌ نَّاصِبَةٌ ۙ اول شدت لیکناہ
خلق نے جمع جہات دن اھوال و شدائی ایلہ چولغاب آلتان کون وہ بعضی یوزلار (یعنے کفار تمردار
لار نیک یوزلاری) خوار و ذلیل بولغوجی دور لار اول یوزلار یا کہ اول یوزلار نیک ایگلاری عمل قیلغوجی و
ہمیشہ رنج و مشقت تارغوجی دور لار شیخ الاسلام عزالدین بن عبد السلام کتاب المجازہ ایتا دور کل
دن لفظ بعض ایلہ عبارت کلتورگان امشد لار دن بری قولہ تعالیٰ وجوہ یومئذ خاشعۃ عالمۃ ناصبۃ بوایت
وہ اجار دن و ذوی الوجوہ دن وجوہ بیلہ عبارت کلتورب دور چونکہ عمل و نصاب اجساد نیک صفت
لاری دور تقدیری ذوات دیمک دور اھ

خاشعۃ ذلیلۃ دیمک دور یعنی خوار لیق و رسوالیق غہ تو شکوچی خشوع یعنی ذلیل لیق و رسوالیق
نیک علامتی یورده ظاہر بولگی تولاراق بولغان جہنم انے وجہ غہ اسناد قلیب دور قیامت وہ خوار لیق و رسوالیق
علامتی کفار جاکر دار لار نیک یوزلاریدہ ظاہر بولگی نیک وجہ بولیم نیک ضدی بولغان کبر و پندار نیک عملی
اولار نیک باش و دماغ لاری دور یعنی رأس و دماغ لاری وہ کبر و پندار مکان تولغان کفار تجر شعار لار نیک
یوزلاریدہ رسوالیق و خوار لیق علامتی تمام ظاہر بولور دیمک دور

قولہ تعالیٰ یومئذ خاشعۃ عالمۃ ناصبۃ نیک اعرابی بار اسی وہ مفسر لار برنیچہ احتمال لار نے
بیان قلیب دور لار بعضی لاریومئذ بولور خبر غہ ظرف دیب دور لار بوقول غہ کورہ وجوہ نیک خاشعۃ عالمۃ
ناصبہ بولگی تمام روز قیامت وہ وقو غہ کیلا دور دیکان بولور یعنی کفار شقاوت اختیار لار بودنیادہ اللہ رب
العالمین نیک عبادتی و طاعتی دن تکبر قیلغان اوچون قیامت کونے خوار دور رسوا بولغوجی و مشقت غہ سالادور
اعمال شاقہ لار نے قیلغوجی بولور لار اندانکہ جہنم ایچہ پای و گرون لاری و اکی سلاسل و اغلال نے ہر بیان
سودراب یورمک و جہنم اوقی نیک ایچہ تیوہ لای غہ پاتقان کبی پاتاق و جہنم نیک ایکیر دورہ لار غہ جہنم
پست چوقور لاریغہ تو شمشک، بینکلغ ایش لار نے قلیب و ائم رنج و مشقت وہ بولغوجی دور لار بوقول غہ لاری

وجوہ نینک بوادوح نوع صفت لاری قیامت وہ وقوعہ کما کی احادیث ماثورہ وہ وارد بولوب دور چنانچہ
عبدالرزاق وابن جریر وابن المنذر وابن ابی حاتم روایت قلیب دور لار تھادہ ویب دور کہ بل اتاک صیت
الفاشیہ قیامت نینک سوزی وجوہ بومئذ خاشعۃ خوار بولوغچی دور دوزخ وہ عالمۃ ناصیۃ یعنی دنیا وہ
طاعۃ اللہ دن تکبر قیغان جسدن اللہ تعالیٰ اولار نے دوزخ وہ اعمال شاقہ غہ ورنج و لقب غہ
سالو الحدیث اہ

ابن جریر طبری تفسیریدہ بوقول نے اختیار قلیب دور و موندن باشقہ احتمال نے ذکر ایجاب دور
و بعضی لاریب دور کہ آری خاشعۃ وجوہ نینک خبری بولنگ ایلہ اول جہنمی کافر لار نینک قیامت وہ بولاد دور
صفتی دور اما عالمۃ ناصیۃ وجوہ نینک خبری ایس بلکہ مبتدأ محذوف نینک خبری دور کہ اول مبتدأ و خبر خاشعۃ
داکی ضمیر متر دن حال موضعہ وہ دور تقدیری وہی عالمۃ ناصیۃ و یک دور بویا کی صفت وجوہ نینک
دیاد اکی صفت لاری دور بوقول غہ کورہ آیت نینک یعنی سی موندن بولور کہ اول کون وہ بر مویچہ یوز لار وہ
خوار لیق و رسوالیق علامتی ظاہر بولور خالو کہ اول ذلیل و رسوا یوز لار نینک اصحابی دنیا وہ عمل قیلوغچی و دائم
عمل ایلہ مشقت تار لغوچی بولغان لار اول دنیا وہ عمل و لقب ایلہ اولار دن صادر بولغان نرسہ لار خالص
طاعۃ اللہ وہ بولما غان جسدن اول و اہمیہ کبری احوال و شدائد ایلہ خلا لیق نے احاطہ قیغان کون وہ
اولار غریب بر فائدہ پیر مادی یعنی بو دنیا وہ قیغان عمل لاری دن نصیبہ لاری عمل قیلاق وہ چیکان مشقت
لاری گنہ دور صحیح بخاری وہ ایسا دور کہ ابن عباس جناب لاری عالمۃ ناصیۃ لاری دور ہمیش لار
عبدالرزاق وابن المنذر و حاکم ابو عمران جوئی دن روایت قلیب دور لار اول راہیب دور کہ امیر المؤمنین
عمر بن الخطاب رضی اللہ عنہ بر راہیب نینک و تیری قاسمیدن او توب اندہ توختا دی و راہیب نے
قیحیر ماق غہ امر قیدی پس آدم لار دن بعضی سی راہیب نے قیحیریب دیدیکہ منا امیر المؤمنین سکا انتظار
چکیب تور ادور پس راہیب حقیقی بنا گاہ باساق اول غایت مشقت و ریاضت دن و لذات دنیا نی ترک
ایکان یک دن بر حال ترجمہ اشتمال غہ تیب دور امیر المؤمنین بو کیسہ نصرانی دور مونیک او چون یغلاما ق
غہ سبب دور حضرت عمر ایدی بیلدیم کہ بو کیشی نصرانی دور لیکن انکار جمیم کندی اللہ سبحانہ نینک قول
کری عالمۃ ناصیۃ تصلی ناراحامیہ نے خاطر ہم آیینہ سی غہ کلور دوم بولویچارہ نینک بو قدر رنج و اجتناب چکیب
عاقبت ناروہ بولکی غہ ایچیم گیدی بوا اثر لار مضمونی بو کیم ہیود و لفساری لار نینک اصحاب صوامع بولغان غہ

لہ شیخ محمد عبده جناب لاری مواد مشبوہہ نے ترجیح راہیب دور قیامت کو نیدہ وجوہ نے عالمۃ ناصیہ و یک غہ حاجت
بو قور بلکہ عالمۃ ناصیہ وجوہ نینک او مشبوہ دنیا و اکی صفتی دور عالمۃ ناصیۃ حابطہ اعمالا منز لہ سیدہ دور بولمے نے اختیار
ایک نینک واجب یعنی انجمن نینک بو سورہ نینک غہ ایات لار غہ موافقہ جسدن ہم او مشبوہ سورہ وہ اصل
جنت بارا سیدہ وارد بولغان لسیما راضیہ قول کہ یی غہ قابل جہی دن دور ہمیش

درہیان لاری نینک ہیچ براساس صحیحی دن اثر بولما خان دین لاری نینک تو اینین ضلالت تملقینی غدا استقامت
روز و شب رنج چیکیب جہد و جدایدہ قیلغان عبادت غیر خالصہ لاری نینک قیامت کونے اولار غیریچ بر نفسی
یوقتور، چونکہ طاعت و عبادت نینک منفعت بخش اولکی اعتقاد و صفات و اخلاص کامل غہ منوط دور، اول گروہ
لار نینک اعتقاد لاری باطل، وحدانیت الہی غہ تصدیق لاری یوق عمل لاری افعال ناشایستہ لار ایله مخلوط
دور، بنا برین عبادت لاری نفع بخش اولماس، بلکہ سبب عذاب و نکال اولور، و شو نکا اونخشہ نصاری مسیو
نیر لاری نینک اساس و سندی یوق دین لاری نے نشر ایلاب تروج و ترقی سی غہ جان و مال بذل قیلغان
ایله سعی و اجتهاد کورگوزنگ لاری نینک آخرت وہ اولار غہ عائم ہیچ بر فائدہ سی یوقتور، بو تو غزیدہ او شہو
عالم وہ چیککان رنج و تعب لاری بے شہہ ضانیچ دور، بلکہ آخرت وہ بوایش لاری باراسیدہ جزای
بذ لارین کورمک لاری مقرر دور، اگر سیونیر لار مونے بیلیاگان بولسہ لار ایمدی بیسون لار کہ اولار نینک یوق
وہ اتحاد ایتمک وہ بولغان مسلک لاری باطل، دایکی عالم وہ نفع و سعادت ثمرہ سیدن خالی و عاطل دور
دین لاری نینک اساسی یوق یعنی نے اگر بیلیا سہ لار قرآن کریم نینک غاسٹوا اہل الذکران کتتم لاقلمون
ارشادی غہ مطابق اہل خبرت وہ و دانش دن اتے سور سورسون لار، و زمان اہلی نینک تقبی دن و دنیا
وہ بولوب تورگان قرینہ لار دن اتے استنباط ایناسون لار، آیا اولار نینک اتحاد ایتیش دین لاری نینک
اساسی یوق یعنی غہ عقل و نقل غہ مخالفت و تمام خرافات ایله مملو ایکانی غہ بوزمان لار وہ مشاہدہ قیلنمک
وہ بولغان احوال لار کفایہ قیلما دور، کہ نیچہ عصر لار دن بری آباد اجداد لاری نصرانیت ایله مستدین
وانینک احکامی برلہ متقید اولوب ہمیشہ انینک رواج و ترقی و انتشاری غہ سعی و اجتهاد وہ بولغان روسیم
قوم نا محصوری نینک اکثر دانش اذعالاری نصرانیت دن بالکلیہ بیزیب دہریت مسلکی نے توتنی لار
وموندن اوز کہ یا دور و پامملکت لاری واکی نصرانی لار نینک انینک دانش لیک لاری دین اسی دن بیزیب
دھری یوق غہ میلان ایتمک وہ دور لار، بو ہمہ سی بولون واکی نصرانیت آتالغان آیین ضلالت نینک
اصلا و قطعی بے اساس یعنی نینک و انسان تے قناعت لاندور، و ورغان و دلائل قاطعہ سی بوق یعنی نینک
و خرافات منبئی ایکانی نینک نتیجہ سی دور، ای کور باطن مسیونیر لار نیچون بو معنی نے استکشاف ایتمک غہ
اجتهاد کور ساتما ی سیز اگر تو لینیکر وہ انسان لار نے قناعت لاندور، خودیک حج و براہین لار نیکیز بولسینچون
دھری یوق غہ قروکتیکان، و الکامیل قیماق وہ بولغان دیندانش لار نیکیز نے اتحاد ایتیش مسلک لاری دن
یا ندورمک غہ سعی کورگوزما ی سیز، باشقہ ایش دن بوایش سیز کہ اہم و الزم و ہم اسئل دور، حقیقت بو کیم تو لینیکر
انداز برحمت دلیل یوقتور، بوجت دن جہان نصرانیت تمانا دھری بولسہ ہم سکوت نی لازم توتما ی چارہ لار نیکیز
یوقتور، بے شہہ بیلیک کہ دہریت غہ قار شود دلیل قوی و حجت قاطعہ سفیر سے ایله عالمہ ہیچ بردین یوقتور
مگر دین مقدس اسلام، واجب تعالی نینک وجودی نے وحدانیتی نے براہین قاطعہ و عقول بشر غہ مقبول
دلائل لار ایله قرآن دن اوز کہ کتاب اثباب ایٹا آلمایدور، مونینک ایله اوز نیکیز نینک مسلک نیکیز نینک بے اساس
یعنی نے بیلیک، و موندان غہ بے اساس دین نے غافل قوم لار ایچرہ نشر ایتمک داعیہ سی ایله بدل اموال

وصفت اعمار ایلامک برلہ خسر الدنیا والآخرۃ اولمک دن حذر قیلینک، اگر فرضاً دینیکہ نینک بے اساس یعنی نے بیلیب توروب باز بویاب وہ موندراغ جان کندہ لیک قیلاق غ تشبث قیلا دورغان بولسینر بوایشنیکہ انسانیت نامی غ جنایت وویانت باراسی وہ اولوغ خیانت دوراپس وای دنیا و آخرتہ سیر لار نینک حال لارینیکہ غ وسیلہ لار دیک عانی و خائن لار نینک قول کذب لاریغہ ایشانیب مغرور و مفتون بیچارہ انسان لار نینک حال لاریغہ فیشس ما تصنعون،

ایمان کہ یوقلریدہ وجہ غ خبر بولغان اوج صفت لار نینک تفسیری وہ ایکی نوع احتمال ذکر قیلندی برنجی احتمال اول صفت لار نینک بارچہ سی آخرت وہ وقوعہ کلامکی لیکنجی احتمال برنجی صفت آخرت وہ وقوع غ کلب قائلان ایکی سی دنیاہ و واقع بولغان صفت لار بولمکی، وہم عالمہ غ اعمال عبادت وغیرنے قیلنوجی دیب تفسیر قیلندی ایتمدی مذکور اوج صفت دن اولغی سے وادچونجی سی نے آخرت وہ وقوع غ کلکوجی وایکنجی صفت نے دنیاہ بولنوجی دور دلیاک، و عالمہ دن مراد اعمال معاصی غ ارتکاب قیلنوجی دیب تفسیر قیلاق ہم کنجی ایشی بار دور چونکہ ابن ابی حاتم عکرمہ دن قولہ تعالیٰ عالمہ ناصیہ تفسیری وہ روایت قیلغان اثر بوقول نے تأیید قیلا دور اندراغ کہ عکرمہ تمییب دور عالمہ دنیاہ معاصی ایلہ عمل قیلنوجی ناصیہ قیامت وہ دوزخ ایچرہ دائم تعذب وہ بولنوجی دور بوقول غ کورہ آیت کریمہ نینک معنی سی موندراغ یولادور بعضی یوز لار اول قیامت کونیزہ خوار و ذلیل و بے مقدار بولنوجی دور، اول یوز لار نینک اصحابی دنیا خواہش نفس مقتضای سی پھر قسم فسق و فجور عمل لار نے قیلنوجی دور، و قیامت کونے دوزخ وہ مقابلاً عذاب ایلہ رنج و مشقت غ تو مشکوچی دور، والستعلم

المدسجانه اصحاب نار بولغان کفار و منافق لار نے اوشب وصفات لار ایلہ وصف قیلغان دن
 کین اولار نینک مکان عذاب لاری نینک، و طعام و شراب لاری نینک کیفیتی نے شرح قیلدی، مکان عذاب
 لارے باراسیدہ دیدی کہ **تَصْلٰی مِّنْ سَرٍّ اِحْمِیۃٌ** و شراب لاری باراسیدہ
 دیدیکہ **تَسْتَقٰی مِنْ عَیۡنِ اَیۡتِہٖ** اول یوز لار نینک اصحابی قتیج حرارت لیک اوت نینک ایچیفہ
 کیریب کومولور لار (تشنہ لیکدن سو نیلاگان لاریدہ) اول اهل نار بولغان کفار لار حرارتے درجہ نہایت
 غ تیکان چشم نینک سوییدن سو غاریلور لار تصلی نینک تحقیقی و آتیک لغت معنی سے و اول بارہ وای اثر لار
 کشف البیان وہ ذکر قیلندی، قولہ حامیہ حرارت وہ نہایتی غ تیکان دیمک دور عین آئیمہ اندراغ چشمہ کہ نینک
 سویی نینک قیرین یعنی حرارت نینک غایتی غ تیکان دیمک دور، المد تعالیٰ اهل نار نینک مکان و شراب
 نے بیان قیلغان دن سونک اولار نینک میدورغان طعامی نے ذکر قیلدی دیدی کہ **لَیْسَ لَہُمْ طَعَامٌ**
اِلَّا مِنْ حَرِّیۡحٍ ۚ لَا یُسْمِنُ ۚ وَلَا یُعْغِیۡ مِنْ جُوعٍ ۚ

اول جنم اہلی اوچون قورساق لار آچیب طعام ایستاگان- چاغ وہ میدورغان بیچ برطعامی
 یوقتور، مگر ضریح دن طعام باز دور کہ اول طعام تیکان کیمسہ نینک بدنیغ قوتہ بیریب سیر و تایدور، وہم نے جلیق
 دن بے احتیاج ایتایدور، موندراغ طعام غذا اوچون ایساں انجن اولار غ عذاب اتیک اوچون دور اضریح

نیک لفظ معنی سی دانیک تفسیری باراسی دہ وارد بولغان اثر لاکشف البیان دہ مذکور دور (تولاراق اهل تفسیر نیک ذاہیب بولغان قول لاری بودور کہ ضریح بر نوع تیکان لیک نبات دور کہ سبزہ لیک حالی دہ اہل حجاز نے منبر شقی دیر لارہ دقور وغان چاغ دہ ضریح آثار لارہ قور وغان دن سونک تیکان لاری تیز و محکم اولو چنانچہ بخاری روایت قیلغان قول ہم شبو معنی دہ دور اللہ تعالیٰ جنم اہلی اوچون عادت دہ غیر ما کول و ملک بولغان مونداغ بر نرسہ نے طعام قیلیش لیکن اننیک حقیقتہ بیز انسان لارغہ معلوم ایماس لیغی جہت ان دنیا دہ بیز لارغہ مالوف بولغان نرسہ لار بر لہ اسے بیلدور تک اوچون ضریح نے مثال طریقہ سی ایلدو کر ایمیش و جنم نیک سائر عذاب لاری نیک حقیقی موشو لکا اوخشہ دور و جنت نیک انواع اقسام نعمت لاری نے مودنیادہ بیز لارغہ مالوف اولیش نرسہ لار بر لہ خبر بر کی مثال بابی دن دور یوقہ جنم نیک عزابی و جنت نیک نعمت لاری بیز انسان لار نیک خیالیمیز غہ کلیب بیز لار دوزک ایچا دورغان نرسہ لار دن ایماس دور اللہ اسلم

بوسورہ کریمہ دہ اہل نار نیک طعامی نے ضریح دیکی سورہ الحاقہ دہ وَلَا طَعَامٌ إِلَّا مِنْ غَنِينٍ دیکی غہ و ہم سورہ وغان دہ اِنَّ شَجَرَةَ الزَّقْوَمِ طَعَامٌ لِّالَّذِينَ لَا يَرْجُونَ عَذَابَ اللَّهِ يَوْمَئِذٍ بروج بر منافا یوقور شاید کہ بوسورہ داؤ کر قیلغان نار حامیہ ایچرہ بریان بولغان کافر لار نیک طعامی ضریح و شرابے عین آئیہ دن بولغای دوسورہ الحاقہ دہ ذکر قیلغان کافر نیک طعامی غنیلین بولغای دوسورہ وغان دہ ذکر قیلغان کفار تہ کا ر نیک طعامی شجرہ زقوم بولغای چونکہ معاصی و فوج نیک لغاوتی غہ و اہل نار نیک مختلف لیتی غہ کورہ دوزخ نیک در کاتی موشو لغاوت دور دوزخی لار دن بعضی سی نیک طعامی زقوم و بعضی سی نیک غنیلین و بعضی سی نیک ضریح دور شولکا اوخشہ بعضی سے نیک شرابے جیمہ آئی و بعضی سی نیک شرابی صدید دور انداغ کہ اللہ تعالیٰ آیت دور لکما سبعتہ ابواب کل باب منہم جزوہ مقسوم۔ سعدی مفتی و ہمیش کہ اللہ تعالیٰ نیک قدرہ کاملہ سی دہ ممکن دور کہ اہل نار نیک بدن لاری ان آغان غنیلین نے ضریح ہیستہ دہ قیلغای پس اہل نار نیک طعامی اول غنیلین بولغای کہ اول ضریح ہیستی غہ اوپر اولیش دور (پس بودو ایلی کی حصر آراسی دہ منافا اولما بدور) اسماعیل حتی دیدور کہ نینک زوم دہ بودور کہ بر شخص نیک اعمال مختلفہ سی غہ کورہ ضریح و غنیلین دوز قوم بر شخص غہ نسبتہ طعام اولک ممکن دور چونکہ ہر بر عمل نیک اثر خصوصی و جزا متعینی ہار دور پس حصر درست بولا دور و بوبارہ بینہ بروجہ بوکہ او شبو اطعمہ اہل نار ترتیب ایلدہ بر شخص نیک طعامی اولک ممکن دور بوطریقہ واک زقوم اولار غہ دوزخ غہ دور و قیلغان چاغ دہ برادورغان نزل بولغای و ضریح اندن سونک بیدورغان طعامی بولغای و غنیلین جیمہ غہ اوخشہ ایچا دورغان شرابی بولغای و العلم عن اللہ ۱۱۰

بوبارہ دہ قلصنے بیضاوی بینہ بروجہ بیان قیلیب ایچا دور اولار طعامم مما یحتاجا ماہ الابن ویتعافہ لیسرہ و عدم نفعہ اہ، یا مراد اہل نار نیک کمال آپن لیتی و ضروری جہتی دن تیوہ موتنا اول قیلما ی مکرہ کورہ اندن استقلال دورغان ضریح دن بولغان طعامی دور یعنی بو آیت واک کی حصر کفار نیک مطلق طعامی توغز سیدہ ایچا

بلکہ طعام مقید ہی تو غریبید کے حصہ دورا ہو ایسہ اولار نینک موندن اوز گہ زقوم و غیلین کبی طعام لاری بار یعنی
 نہ منافی ایماں دورا دیک نے ایستایدور انا فقیر نینک فیمم وہ بودجہ لار نینک بار چہ سی دن اؤ لقی بیان
 قیلغان و جہیز اولی بصواب دورا یعنی ہر برسورہ مذکورہ وہ ذکر قیلینغان حصرا اول جای وہ ذکر قیلینغان اہل
 ناز نینک حقیقہ دورا دیک اصوب و قرآن کریم نینک بیان و تفسیقی غہ انب دورا یعنی بوسورہ ذکر قیلینغان
 وجوہ خاشعہ عالمہ ناصیۃ اصحابی غہ ضریح دن باشقہ طعام یوقتور و سورہ الحاقہ وہ ذکر قیلینغان کافر نجیل لار غہ
 غیلین دن باشقہ طعام یوقتور و سورہ دخان وہ ذکر قیلینغان تہہ کار نینک طعامی شجرہ زقوم دورا دیک صواب
 غہ اقرب دورا سو نکرہ دوزخ دیک آتش جہاں سوز عقی بولغان بر مکان وہ گیاہ سبز ضریح نینک موجود اولیکی
 مستعد ایماں دورا چونکہ انسان نینک بدنی با وجود لحم و دم اولماق لیغ ایلہ ابدالآباد دوزخ وہ باقی تورماق
 بولما غایج اندہ ضریح نینک موجود پذیرا اولکی مستعد ایماں دورا یا کہ ضریح دن مراد گیاہ سبز خار دار ایماں
 بلکہ ضریح مثال طریقہ سیدہ بیان قیلینغان نرسہ ضریح نے تناول قیلینغان حیوان سیر و مای و جوع دن بے
 احتیاج بولما ی غذا ب وہ بولغان دیک دوزخ اہلی موبرز سہ نے طعام اور نیدہ تناول قیلا دورا لار کہ اول
 نرسہ اولار غہ غذا اولما ی دا اولار نے جوع دن قوتقوز مای باعث عذاب اولور دیک دورا دیک آیتولسہ
 ہم روادور قولہ تعالی لایسین و لایسین اللہ تعالی نینک قولی من ضریح نینک صفتی بولمک حجبہ ایلہ محلا
 حجر دورا اما معنی سی وہ ایچی وجہ محتمل دورا برنجی احتمال بوکہ اہل ناز نینک طعامی آدمی تناول قیلا
 دورغان طعام لار جنسیدن ایماں دورا چونکہ اولار نینک طعامی تیوہ تناول قیلا نفرت قیلا دورغان
 بر نوع تیکن لیک نبات دن دورا غذا دن حاصل بولادورغان ایچی منفعت کہ بری آچلیق نے کینکوز نک و
 دیگر سی بدن غہ قوہ و سمیز لقی ییکوز نک دورا اول ایچی سی اول طعام دن منفی دورا حاصل اہل ناز نینک طعامی
 بولغان ضریح نینک شانی دنیا نینک طعامی نینک شانیغہ اوخشہ سحر و تمک و طویغوز نک ایماں دیک دور
 ایکنجی احتمال بوکہ آیت نینک معنی سے اہل نار غہ اصلا طعام یوقتور دیک دورا چونکہ ضریح بہائم نینک ہم طعامی
 ایماں ستور چہ جای آنکہ انسان نینک طعامی بولغانی زیرا کہ طعام نینک خاصیتہ بدن غہ قوہ برک و آچلیق دن
 بے حاجت قیماق دورا ضریح ایسہ بولیکی فائدہ نے برک دن یروق دورا مثلاً لیس لفلان ظل الا شمس
 دیسانک مقصود و نک بوسوز دن تاکید برلہ سایہ نے نفی قیماق دورا یو آیت کریمہ ہم اوشبو قیلدن بولوب
 اہل نار دن مطلقا طعام نے نفی ایتک دورا دیلہ روادور

قولہ تعالی من جوع واکي تنوين تنکیر تخفیر او چون دورا لیغہ براندک آچلیق دن بے احتیاج قیلا دورا دیک
 دورا اللہ سبحانہ نینک ناز نینک شرابی نینک ذکر سی نے اولار نینک طعامی نینک ذکر سی غہ مقدم قیماقی اینک
 او چون دورا کہ اہل ناز نینک نزدیکہ ایچا دورغان سوا ہم دورا چونکہ ہر قیچان اوت نینک حرارتے اولار غہ اثر قیلہ
 تشہ لیک اولار غہ غلبہ قلیب سو غہ احتیاج لاری تولالو لور و قلیک اوت نینک حرارتے و عین آنیہ دن ایچور لغان
 غایت وہ قریب سو نینک حرارتے بولایچی حرارت اولار نینک ایچ لاریغہ تاثیر قلیب رودہ لاریدہ آلا نکہ علنک اور
 کویدور سہ اول چار غہ اولار برقالین نرسہ ایچا لاری غہ کیر گوزوب اے تولدور مک غہ ایچ لاریدای شجرہ

نے اول سبب ایلمہ تاشقاری چبقارماق غہ مضطر بولادورلار اهل دوزخ غہ عارض بولادورغان جوع بومعنی عبارت دور یوقسہ اہل دوزخ نینک براریدورغان نرسہ غہ شوق مند بولمک لاری، یا کہ بیگان چراع وہ طعام ایلمہ لذت لائمک لاری، و طعام بیک ایلمہ آچلیق دن قوتوماق لاری، یا کہ استفادہ قوتہ ایلمک لاری قطعاً یراق ایش دور و شوئکا و خوشہ اولار نینک تشذیک لارے موردہ لاریغہ الانگہ و حرارت سالغان او نے اوچرادورغان برسویوق نرسہ ایچ لاریغہ کوزمک غہ مضطر بولمک لاری دن عبارت دور یوقسہ اولار غہ نامزد بولغان شراب نے ایچک ایلمہ اولار غہ اندن برار لذتی تمک و یا برار قوتی اندن استفادہ اتیمک، کبی ایش لار اصلا حاصل ایماس دور

السد سجانه کفار تمہ کارلارہ عیدی نے ذکر قیلغاندن کین نومتین ابرار لار احوال لارین شرح ایلاب اولاً اهل ثواب لار وصفی نے سونگرہ دار الثواب وصفی نے بیان قیلدی، اہل ثواب لار وصفی وہ دیدی کہ:

وَجُودٌ يَوْمَئِذٍ نَاعِمَةٌ لِّسَعِيهَا رَاضِيَةٌ ہر موچنچہ یوز لار بار دور کہ او شول قیامت کو نیندہ نورانی و تروتازہ یا نعمت و کرامت اثری ظاہری و ہویا اولمک ایلمہ شاد و مسرور دور المدت اولار غہ عطا قیلغان نعمت لارینی کوروب بودنیادہ قیلغان سعی و عمل لاریدن خوش و راضی دور لار

السد سجانه اہل جنت نے ایکی نرسہ بیلمہ وصف قیلدی، بری ظاہری و بری باطنی، ظاہری و صنفی ناعمہ، قوی بری باطنی و صنفی لسیہاراضیہ قوی برہ امانا نعمتہ یا نعمتہ دن مشتق دور کیم تروتازہ و یک دور یا ناعمہ نینک بنا سی نسبت اوچون بولوب ذات نعمتہ و یک دور نعمت و ہر حقیقہ حسن و بہت دن عبارت دور معنی سپر ایلیق و طراوت لیت دیگان بولور و اما لسیہاراضیہ و اکی لام جارہ یا راضیہ غہ متعلق دور یا تعلیل اوچون دور اولخی احتمال غہ کورہ آیت نینک معنی سی اول وجوہ ناعمہ اصحابی بولغان ابرار لار عاقبت حمیدہ لاری نے کوروب اعمال شایستہ لارین مکافات غہ تیکانچہ دنیا وہ خالصتہ جد و سعی برہ قیلغان عمل لاریدن خوش بولوب نہ او بدان نرسہ ایکان اول سعی و عملیم، ویب سعی لاریغہ ثنا ایتور لار و یک دور ایکنجی احتمال غہ کورہ آیت نینک معنی سے اول وجوہ ناعمہ اصحابی بولغان ابرار لار بودنیادہ طاعت و عبادت وہ خالصتہ سد قیلغان سعی لاری اوچون دار آخرت وہ السد سجانه جانی دن عطا قیلغان ثواب و جزا غہ راضی دور لار و یک دور بوہر ایکی احتمال اثر لار وہ روایت قیلنید دور، اکثر مفسر لار اولخی احتمال نے ترجیح قیلیب دور لار، اما امام رازی ایکنجی احتمال نے ترجیح ایلاب ویب دور کہ بو احتمال اولی دور چونکہ مراد اول ابرار لار شاد و وقتلا دورغان ثواب و جزا نینک اولوغو قی نے بیلدورمک دور، یعنی اولار نینک ثواب و اجر جی انداغ عظیم دور کہ اول ابرار لار انکاراضی اولمک حدیثہ بارغ اولادورلار حاکم اولار اندہ زیادہ نے طلب و ارادہ قیلایدورلار و یک دور، ۱

سونگرہ السد سجانه دار الثواب نے تی نرسہ برہ وصف قیلدی، نینک برنجی و ایکنجی صنف لاری دیدی کہ فی جنتہ عالیہ لار لاسع فیہا لاغیہ، اول وجوہ ناعمہ اصحابی جنت عالیہ وہ یعنی عالی مقدار و بلند درجہ شرافت لیک بوستان وہ بولور لار اول وجوہ ناعمہ اصحابی اول جنت

عالیہ وہ برار کلمہ لغو و باطل سوز نے ایشیتما س لار (بو آیت نینک اعرابی بار اسید کے تحقیق لار
 وہم ناتسمج واکو وجوہ قراءت لار و لاغیہ نینک معنی سی و بنا سی تو غریبیدانی و جب لار کشف البیان وہ
 مذکور دور) اوشبو آیت کریمہ مضمون نیچہ جنت عالیہ وہ براونی سوکسک یا وہ و بیہودہ سوز قیلاق و گنا
 غہ ورنجینک و آرزوہ قیلاق غہ باعث بولاد و ورغان نرسہ لاریوق، جنت اہلی بارچہ ذکر و حکمت لیک سوز
 لار ایلہ والسد جل شأنہ غہ ثنا ایتک ایلہ سوز قیلاق لاری دن خبر بریلیب دور بو کلام آہلی نینک مفہومی
 وہ جنت نے ہرزہ و بیہودہ نرسہ دن منزہ دیب مدح ایتک ضمیندہ دنیا اہلی مجلس لاری نینک اول دارالسرور
 عکسی وہ سراپا ہرزہ و بیہودہ سوز لار ایلہ ملوث اولک ایلہ محل کدرو شرور ایکانی غہ تعریفیں ہم بار دور پس
 مؤمن آگاہ لار غہ لایق و مناسب بودور کہ مجالس شریفہ لارین مالایعنی سوز لار ایلہ ملوث ایلاما سی لغو بیہودہ
 دن منزہ ایتک غہ و معارف و علوم و حکم و ذکر اللہ ایلہ شریف و مکرم ایلامک غہ اہتمام کورگوزگای لار
 و ایشیتکو چی کیشی نینک سمعی غہ ناخوش ایشیتلا و ورغان سوز نے ویمک دن اجتناب ایلامک ہر بر مدغہ
 لازم دور ترکستان اہلی نینک اکثر مردوزن و کبیر و صغیر لاری بوسمعی نے مطلقا اعتبار غہ آساید و رلازحتاکہ
 یکنی نطق غہ باشلاقان کودک بالالاریغہ الفاظ نا بجا ایلہ شتم قیلاق نے اور گاتا دور لار آداب قرآن
 نیمہ و اخلاق انسانیت قیدار غہ نرسہ قطعاً بیچہ دور لار خلاصہ کلام کمال جہالت دن افعال و اقوال لاری
 مطلقا اسلامیت غہ ننگ و عار دیلہ سوز دور سو نگرہ اللہ سبحانہ دارالاثواب نینک اوچو بیچہ صفتی نے ذکر
 قیلیب ویدی کہ

فِيهَا عَيْنٌ جَارِيَةٌ اول جنت وہ ہمیشہ سوینی اوزولمای آقیب تو لادورغان
 کوب چشمہ لار بار دور کشتات وہ عین نینک توین تکیری نے تکثیر اچون ویب مراد عینون کثیرہ ویمک دور
 علت نفس غہ اوخشہ ویدور و قاضی بیضاوی تکثیر تعظیم اچون ویب دور یعنی اول عین جاریہ نینک سیدہ
 اعزولمای آتماق وہ اولور و نہ یردہ آقوزمک نے ارادہ قیلہ لار شمول طرف غہ روان اولور سوینی سوت
 دن آق و غسل دن شیرین دور اندن بزبارا بچکان کیم ہرگز تشنہ بولماسس و دلی دن غسل و غش
 و حد و عداوت و بغضاء نے کینکوزور و راحت و امنی نے تیکوزور

سو نگرہ اللہ تعالیٰ دارالاثواب نینک تو رینچی صفتی نے ذکر قیلیب ویدور کہ فیہا سوز مرفوعہ
 (اول عین جاریہ نینک ہی غہ قول لغزان) بلبت و عالی تخت لار بار دور کہ مؤمن لار اول تخت لار اوزرہ اول تو زور
 اللہ تعالیٰ جنت وہ عطا قیلغان نینم و ملک لار غہ باقیب تاسا قیلا دور لار
 مفسر لار مرفوعہ تفسیری وہ ایسی احتمال بیان قیلیب دور لار یعنی مرفوعہ نینک معنی سے یا اول تخت
 لار نینک بلند یعنی هوا طرفیغہ کوتاریدگان پایہ لاری اوزون ویمک دور یا کہ اول تخت لار ذاتیہ و صفاتیہ
 حسن و کمال نینک جمع جاتی غہ مشتمل بولمک ایلہ رفیع المقدار ویمک دور یعنی رتبہ سی بلکہ قیلغان
 ویمک دور

سو نگرہ اللہ تعالیٰ دارالاثواب نینک بشینچی صفتی نے بیان قیلیب ویدی کہ واکواب

مَوْضُوعًا ۝ وَاُولَیٰ عِیْنٍ جَارِیَةٍ لَبِیدَةٍ مُّؤْمِنٍ لَّا رِغْوًا لِّكَانٍ وَقَدْ وَهَّ سَوَاحِجًا كَ اَوْجُونٍ قَوْلِیْنَ
تو تقویٰ سیز (پیشے دستہ سیز) کوزہ لار بار دور

اَلْوَابُ كُوبُ نِیْنِکِ جَمْعِ دُورِ كُوبٍ دَسْتَهٗ سِی یُوقُ بَرُوعَ كُوزَهٗ دُورًا مَوْضُوعًا نِیْنِکِ تَفْسِیْرَهٗ بِرِیْنِجِ
قول لار نے بیان قیلیب دورا برنجی قول اول کوزہ لارا اہل جنت نینک آدینغہ حاضر و آمادہ قیلینغان اسنے
ایستامک غہ احتیاج یوق و یک دور انداخ کہ بر شخص بر کیمہ دن بر نرسہ نے التماس قیلیب اول کیمہ
ہو ہنہنا موضوع دیدور یعنی اول نرسہ شبو جہا سی دە حاضر و آمادہ قیلینغان و یک دور اپکنجی قول بوکہ
اول کوزہ لار عیون جاریہ لار نینک کناریغہ قویونغان ہر چنان مؤمن لار سواچیک نے خواہا سہ لار اول کوزہ
لار نے سوبیلہ تولغان تا پادور لار و یک دور ابن جریر طبری تفسیری دە اوشبو قول نے اختیار قیلیب دور
و مؤمنن با مشقہ قول نے ذکر قیلیب دور اوجونجی قول بوکہ مؤمن لار اول کوزہ لار نے مستحسن کورمک
لاری جنتیدن و یک دور اول لار نینک اول کوزہ لار مستحسن کورمک لاری اول کوزہ لار کوشن دن
یا آلتون یا جواہر دن بولمک جسے ایلہ انینک بیلان سواچیب متلذ بولمک لاری سببی دن دور

سُونُکْرَهٗ اَللّٰہِ سَجَانَهٗ وَاَرَا ثَوَابَ نِیْنِکِ اَلتَّیْحِ صَفْحٰی نَے بِلَانِ قِیْلِیْبِ دِیْدِیْ کَ وَنَمَارِقِ
مَصْفُورَهٗ ۝ وِیْنَهٗ جَنَّتِ اَہْلَ لَارِی نِیْنِکِ یُو لَانَمَاقِ لَارِی اَوْجُونِ بَر بَرِی نِیْنِکِ یَا نِیْنَهٗ تِز یِلْکَانَ بَالِشِ
لار حاضر و مہتیا دورا نمارق نمرقہ نینک جمع دور نمرقہ نون نینک و راء نینک حرکات ثلاثی ایلہ کچی تصدیق
یعنے باش دور یعنی قول توق یصدیقی کہ عرب لار الوسادة الصغیرة ویر لار مؤمن ابن عباس دن وقتا
دن روایت قیلینغان اثر لار ایچرہ مذکور دور مصفوقہ اول نمرقہ لار نینک بعضے سی بعضے سی نینک یا نینغہ
تیز قیلیب قویونغان و یک دور انداخ کہ اکابر و اشرف لار نینک ادی لاریدہ مشاہدہ اولونمک دە دور
مؤمن لار نے یرغہ اولتورمک نے ایستامہ لار اول نمرقہ لار نینک بر لینی اولتوروب بر لینی تکیہ قیلور لار

سُونُکْرَهٗ اَللّٰہِ سَجَانَهٗ وَاَرَا ثَوَابَ نِیْنِکِ اَلتَّیْحِ صَفْحٰی نَے بِلَانِ قِیْلِیْبِ دِیْدِیْ کَ وَزُرَّابِیْ مَبْشُورَهٗ ۝
وینہ اول جنت وہ مؤمن لار اوجون تو شاملیش فخر فرش و بساط لار بار دور زرابی زرابی نینک جمع دور
زرابی زرابی نینک کسری و صمی و ہاء کسورہ ایلہ تالیچہ و کلیم و یا مطلقا تو مشابوہ اذکا قیلینا دورغان نرسہ
نے آیتور لارکہ مبشورہ مبسوط معنی سیدہ دور بو معنی ابن عباس وقتادہ رضی اللہ عنہم دن روایت قیلینغان
اثر لار وہ وارو بولوب دور خلاصہ سی بساط نفیس و فاخر لار زینت و تمتع اوجون اول تخت لار اوزرہ
بسط قیلینغان و یگان بولور

بیلگیل کہ اللہ سجانہ بوسورہ و الفاشیہ وہ (یعنی قیامت وہ) بولا دورغان ایش لار نے تقریر و اولکون
دہ طہر قیلینغان خلق لار اکی قسم دور بر قسی اشد عذاب ایلہ معذب بولغان اشقیاء و بر قسی اشرف و اعز
نعت و ثواب لار ایلہ منعم بولغان سعدا دور و جب کم قیلدی حال بوکہ بارچہ نینک معلومی دور کہ بو معنی نے (یعنی
بعث نے و احوال روز جزا نے) اثبات ایتمک یک صانع حکیم قدر نینک وجودی نے و قدرتی نے اثبات ایتمک
غہ متوقف دور لاجرم اللہ تعالیٰ فاشیہ نینک بولمکی نے آدم لار نینک اندہ بولا دورغان احوال و مآلی نے

ذکر انیگان دن کین انینک عقبیدہ اول صانع حکیم جل شانہ نینک وجودی غہ و کمال قدرتیغہ دلالت
قیلا دورغان کلام عبرت نظام نے ذکر قلیب ویدی کہ۔

اَفَلَا يَنْظُرُونَ اِلَى الْاَبْلِ كَيْفَ خَلَقْتَهُ لَاقِفًا اَيَا مَنكُلًا رِقِيَامَتِ غَه واندہ بولا
دورغان احوال لارغہ انکار قیلا دورلامو و اول کون نینک و قوی نے الہ قدر نینک قدر تین دن یراق
سنایدور لامو پس ہر وقت ایشلا تیب یورمک ایلہ دائم کوز لاری آکدیدہ بولغان تیوہ غہ نظراعت تباریلہ
باقمایدور لامو کورمایدور لامو کہ اول تیوہ نینک کیفیت خلقتی و طرز ہیئتتی الہ قدر نینک کمال قدر تیغہ
و حسن تدبیر تیغہ دلالت قیلا دورغان بر خلقہ بدلیعہ و ہیئت عجیبہ دورا قمر ایدور لامو کہ اول اوزی نینک
جیشہ سی نینک چونک لیتی دہ و قوی نینک زیادہ یعنی دہ و اوزیغہ لایت ہیئت عجیبہ سی دہ سائر انواع
حیوانات خلقتی نینک طرزیدن اوزگہ بر طرز دہ یرا تیلیب دورا نے بو طرز دہ یرا تک دہ حکمت انینک وجودی
دن صادر اولک دہ بولغان آخیر پیش لار سہولت ایلہ حاصل اولسون دیمک اوچون دورا چنانچہ اغیر لوک
لار نے کوتارماک و یوکلانغان بارگران نے یراق شہر لارغہ ایلتمک و آچلیق و ششہ لیق لارغہ ہفتہ لار
صبر ایشک و اندک آرزوق غہ اکتفا قیلاق۔ و سائر بہایم اولتلا مایدورغان تیکن و درخت و اوزگہ ہر پر اوچرا
گیاہ نے اولتلاک کیے فعل لار تا اینکہ بیابان دور و دراز و چول و دشت خالی ناہموار نے قطع قیلاق انکا
آسان بولسون دیمک اوچون دورا و گردنی نے دراز خلق ایشک آغیر لوک لار نے کوتاریب تو پماتی و ہر گیاہ
نے سہولت ایلہ اولتلا ماتی اوچون دورا و مومنینک اوستیغہ اول ہر چونک ایشلا تیب یورمک دہ چونک دہ
تو چمک دہ انسان غہ منقاد دورا حتا کہ قطاری ایلہ بولغان تیوہ لار نے بر صبی بالا بویدہ سین تو توب یتا
کلاسہ سرکش لیک قیلمای انینک تاریخان یر تیغہ بار اور و تیوہ نینک وجودی دہ موندن
اوزگہ منافع و دیگر لار ہم بار دورا پس دہری لار دن سورا غیل کہ تیوہ نے بو ہیئت عجیبہ ایلہ یرانغان کیم دور
وانینک وجودی دہ موندن غہ فوائد لار نے و دلعت قولغان کیم دورا و اول حیوان عظیم الجشہ نے انسان نینک
منفعتی اوچون ذلیل و مسخر قیلغان کیم دورا و انے شول قدر عظیم الجشہ و شدید القوہ یعنی ایلہ اصنعف مخلوقا
دن بولغان بشر ضعیف غہ منقاد ایلاب قی رانکد ایشلا تیب انکا اطاعت لیک و متحمل ایلاکان کیم دورا بو
حیوان عجیب الخلقہ کثیرہ الفوائد نے ذلیل و مسخر قیلیب برمک ایلہ نوع انسانی نے اوز مصالح معاشیہ و معاشی
اوچون فارغ و متمکن قیلغان کیم دورا اگر فرضاً نوع انسانی غہ کرامت یوزا سی دن الہ تعالی بو نیکیلج حیوان
کثیر المنافع نے مسخر قیلماسہ ایدی انسان نینک اوزی او شہو حیوان واسطہ سی ایلہ ادا قیلینا دورغان
ایش لارغہ مباشرت قیلاق سببہ ایلہ سائر عمل لاری نینک تو لاسیدن مشغول بولوب قالور
ایدی چونکہ بر تیوہ نینک یو کینی کوتارمک اوچون بر نیچہ آدم غہ احتیاج تو شور ایدی حالبوکہ اولار اندن عاجز
ایلاک نلیک لاریدہ شہبہ یو قوتور و بوایش غہ مشغول اولار نینک وقت لاری نے تمام فر اولک ایلہ اوزگہ
مصلح لار یدن اولار نے تو سار ایدی پس او شہو معنی لار اکالی اوچون الہ تعالی بسندہ لار غہ
بو حیوان قوی البسنیہ نے مسخر ایلاک ایلہ خون و مہربان لیت ایشدہ و ربا وجود انکہ انینک وجودی دہ انسان

لار اوچون موندن اوزگه منافع کثیره لار بار دور، چنانچہ انینگ گوشتے طعام و غذا و سوتی شراب و دوادور و یونگی لباس و متاع و اوزی مرکوب و حامل ائقال و آلات حرث و باعش زینت و جمال و شونلکا و خوشه منافع دور اول جو ان مبارک نینگ خلقتی ده شونداغ منافع و فوائد لار بار لیکی جتیدن مرکبات نینگ اشرفی، و صنع یوز اسی دن اکثری بولغان حیوانات و جودی ده منتشر بولغان آیت لار بیانی ده تیوه نے ذکر قیماقی غه خاص ایتیب دور پس شونداغ بر حیوان عجیب الخلقه کثیره الفوائد نے محض انسان لار نینگ فائده سی اوچون یرانغان صالح حکیم انسان لار غه اعمال حسنه و سیئه لار بیغہ کوره جزا بریک اوچون بعث و نشر نے بر قیماقی غه قادمایماس مودور آیتوه نینگ خلقت عجیبه سے غه قراب مشرک لار موندنیک، ممکن برایش بولوب اللہ تعالی نینگ قدرتیدن براق ایماس الیکانغہ استدلال قیمایدور لار مو، بنا برین لار سجد سجاد مکر حشر و نشر بولغان مشرک لار نینگ مجائب غلوفات غه نظر اعتبار لار نینی ترک ایتیک لیک لار بیغہ انکار و مخلوقات ساری اعتبار ایله نظر ایلامک غه اولار نے ترغیب اوچون کلام نے انکار و تو بیخ اوچون بولغان همزه استفهام ایله ایراد ایتیب دور تا این که اولار نینگ نزدیکه خالق قدر تعالی نینگ کمال قدرتی و عظمتی و حاکمیتی امتحقق اولمک ایله اللہ قدر نینگ بعث غه قدر ایکانی غه انکار قیما غای لار و یک اوچون:

و بعضی لار تیوه نے ذکر ایتیک نینگ و حسی تیوه عرب لار قاشیده حیوانات لار نینگ عجیبیاتی بولکی اوچون دور و مییش، و بعضی لار و مییش لار که ابل دن مراد استعاره طریقه سی ایله سحاب دور یعنی سحاب نے ابل غه تشبیه قیلینیب دور سحاب غه انسان لار نینگ احتیاج لاری تو لایق ده گویا اول ابل (تیوه) غه او خشد دور قرینہ مجاز اول مشبه بر بولغان ابل نے سما و جبال جنبی ده ذکر ایتیک دور بولوق نه کوره آیت نینگ معنی سی آیا منکر بعث بولغان مشرک لار اللہ قدر نینگ قدرت بانغہ سی نینگ روز قیامت نے بر قیماقی غه انکار قیلا دور لار مو، پس سحاب غه (بولوت غه) نظر تفکر و اعتبار ایله قرا میدور لار مو که اول پنچوک بر کیفیت عجیبه ده خلق قیلینیب دور آیا نظر اعمت بار ایله قرا میدور لار مو که اللہ سجاد سحاب نے کیل بیله قیماقی غه پیدا قیلا دور پس اول یل بولوت نے قطعه قطعه قیلیب توز غایدور یعنی اللہ تعالی یل غه امر قیلیب بولوت نینگ پاره پاره سی نسته سورا دور سو نگره قطعه قطعه لار اسی نے ترکیب ایتیب بربری غه قوشا دور سو نگره لسته لیل قیلا دور یعنی کتور لار بیله تولخاز دور سو نگره اللہ تعالی اول بولوت نے یل نینگ پستی غه کوتار توروب محتاج ایله بولغان زمین ساری سوتوق ایتا دور پس وقتیکه بولوت اول زمین اوستینه باریب یا میلیب برابر بولغانج، سوینی نے اول زمین اوزره تو کمک غه باشلا میدور پس اللہ تعالی انینگ تو ککان سوینی غه جو هواده ایکان حال ده یل نے ایبارا دور ایل انینگ سوینی ساچیب تار اتا دور تا اینکه تمام بر یولی تو کو کمک ایله زمین نے خراب ایلاب آزار یتکوز ماسون دیکلکچن کما ایچکه تمام بر یولی تو کو کمک ایله زمین نے خراب ایلاب آزار یتکوز ماسون دیمک اوچون، پس زمین مکر سیراب اولوب حاجتی نے اول بولوب سوینی دن تمام اخذ قیلغان دن سونک بولوت اول زمین

اوستیدن کو چوب مفارقت قیلور، بولوب لارا ایسہ یل پشتینہ آرتیلگان زمین نینک منشک لاری دور
 خلاصہ کلام ای مخاطب ہرچان قالین قرابولوت نے تامل قیلسانک کوراسن کہ اول پنچوک ہیج برکدورت
 ون اثری بولماغان صاف بخودہ جمع بولادور و اللہ تعالیٰ خواہلاگان وقت دہ پنچوک اتے پیدا قیلادور
 اول سحاب باوجود ملام و بوش یقی ایلہ اغیر سونے تاریقی و خالق بولغان اللہ تعالیٰ دن انکا اوزی داکی
 سونے ارسال قیلماق نرا اذن بولونچہ ائے آسمان ایلہ زمین اور تاسی وہ کوتاریب تورادور پس صانع
 حکیم اول بولوت نے ارسال قیلادور و میخور نے اندن قطعہ قطعہ قطرہ لار برلہ توشورادور ہر برقطرہ سی پرورد
 حکیم نینک حکمت و رحمتی اقتضا ایلاگان بر مقدار مخصوص ایلہ بولوب توشورادور پس سحاب زمین غہ سوسا
 چاورد و قطرہ لاری نے جدا جدا قیلیب توشورادور انداغ کیم برار قطرہ سی مینہ بری غہ آرا لاشما پدور متاخری
 متقدم و متقدیمی متاخر بولما پدور و برقطرہ مینہ برقطرہ غہ توشوب انینک ایلہ توشولوب کیتما پدور بلکہ ہر برقطرہ
 اوزی غہ تعیین قیلینغان طریقہ نازل بولادور و اول طریقہ دن عدول قیلما پدور پس اگر جمع خلق اجتماع
 ایلاب اول بولوت دن توشکان سوتینک برار قطرہ سی نے خلق ایتمک نے ارادہ قیلسہ لار یا کہ قطرہ لار عدد
 نے بر لحظہ دہ اصحاب ایلامک نے ایستاسہ لار البتہ اندن عاجز بولادور لار۔

سو نگرہ تامل قیلغیل کہ اللہ تعالیٰ اول بولوت دن توشکان سونے بندہ لار غہ و چار پا و قوش لار و
 قرمقہ و چومالی لار غہ سب رزق بولمک اوچون قیداغ سونق ای تادور فلان تاغ نینک جانبی داکی فلان
 زمین دہ ایلاگان فلان نور حیوان نینک رزقی اوچون دیب ائے سونق ای تادور پس اول سحاب اول
 حیوان یخور غہ ایکت محتاج وقت دہ بیتادور

سو نگرہ تامل قیلغیل کہ اللہ تعالیٰ اول بولوب توشکان سونے زمین دہ امانت قیلوب انینک ایلہ
 پنچوک انواع اغندیہ و ادویہ و اوقات لار نے چیتارادور بولایش لار نینک بارچہ سی نے فکر انصاف جو یانہ
 ایلہ تحقیق و نظر امت بار ایلہ تدقیق و استکشاف ایلاب پس دہری دن سورغیل کہ مونداغ بخا لطیف
 یکلینغ بولغان نرسنے بر برینہ تالیف ایلامک ایلہ ہوادہ سحاب پیدا قیلغان کیم دور و اول سحاب لطیف
 و جودی غہ مونداغ طوفان انگیز سولار نے تولد ورغان کیم دور و اول بولوت دن توشکان سودہ بوقدر
 منافع و فوائد لار نے و دبعیت تو یغان کیم دور اگر تم م یا وروپا نینک حکماء و ذوقون لاری یخیلیب مثلاً
 صحرا ی مشہر یکلینغ ہیج بر گیاہ دن اثر بولماغان صحرا ی کبیر دیک موضع لار دہ بولوت پیدا قیلیب اول بولوت
 دن زمین غہ منفعت بخش سو توشورمک غہ اجتماد ایسہ لار قادر بولما لار ہو البتہ قادر بولما س لار
 چنا پنچر دسیہ ممکنی نینک یا مغور سویلہ بیلا زراعت بولادور و رغان یر لاری دہ و ہم ترکستان نینک بعضی یا
 مغور سویلی ایلہ ایکین بولادور و رغان یر لاریہ یا مغور بولما ییل قوروق کلگان ہنگام دہ و ہقان لار کوز لاری
 دن یا شش یا مغوری نے یا غندور و ب درگاہ الہی دن التجا ایلہ یا مغور تیلماک دہ اولور لار اگر بنا گاہ
 برارستہ میغور بولما سہ زراعت و مرعہ لاری قوروماق ایلہ اول لاری و حیوان لاری قحط یق غذا بیغہ و چار
 اولور لار اگر مونداغ ایش لار حکیم لار نینک حکمتی و دانشمند لار تہ بیری ایلہ وجود پذیر اولمک ممکن بولس

ایدی ابتدای خلقت آدم دن تار تیب ہر عصر نینک آدم لاری خصوصاً انبیاء سابقین امت لاری استقا ایلاب التجادہ بولماس ایدی لار و اکثر وقت بلا متمدنہ اہالی لاری میل توروق کلک لیسکی سبیدن مبتلای قحط اولوب جفا چیکماس ایدی لار و اگر یاوردیا نینک حکماء وقت پیشہ لاری بولور نے یوق دن پیدا قیلما لار مو حکمت و تدبیر ایله بولوت نے اوز لاری خواہلاگان یر لاری غدا ایب یورمک غه قادر بولسه لار ایدی ایستہ بعضی وقت وہ افراط ورجزہ یا مغور یا غیب سیل کلک حادثہ سے ایله اکثر بلاد مسمورہ لاری خراب و زنیان اولماس ایدی ایس شیبہ سیر معلوم بولدی کہ صحاب نے پیدا ایتمک و ان مشیتی تقاضا قیلغان جای غه سوبق ایتمک صابغ حکیم تعالی و تقدس نینک غینہ صنعی دورا انکا اندن اوز کہ کیسه نینک قدرتے یوق تور پس شوندا ان صحاب رقیق نے مونداغ بر خلقت عجیبہ ایله بر تیب ان نینک وجودی وہ بوقدر فوائد لار نے ابداع ایتمک غه قادر بولغان اللہ متعال نینک قدرت کاملہ سیدن بعث و نشر غه قادر اولمک استبعاد قیلما دور مومو الالساء کما یحکمون۔

ینہ بیماق کرک کیم ترکستان اہالی سی میانه وہ خصوصاً اتی ششم مردم لاری ایچره مشهور بولیش ایله تاشی ایله یا کہ یتدہ چی لار افسون و عمل ایله یا مغور یا غه ورا دور دیگان زعم لار باطل و خرافات دور بوباره و اکشف الیابن وہ بر مونچہ سوز لار ذکر قیلندی

وَالِی السَّمَاءِ کَیْفَ رُفِعَتْ دہر لحظہ نظر لاریدہ مشاہدہ اولونمک وہ بولغان آسمان غه نظر اعتبار ایله باقیایدور لار موکہ باش لاری اوستیدہ چتر دیک بئرمالانہایدہ بے عماد و اساک بیچ فہم و ادراک تو شماس درجہ وہ چوک بلند و رفیع قیلید دور و **وَالِی الْجِبَالِ کَیْفَ نُصِبَتْ** و آیا نظر اعتبار ایله تاغ لار غه باقیایدور لار موکہ یرا وزرہ قیداغ ثابت بورا سخ لیتن ایله نصب قیلید دور انداغ کہ بیچ برو جہ ایله کیمہ نے زایل قیلما لاس **وَالِی الْأَرْضِ کَیْفَ سَطِحَتْ** و آیا ایاز لاری آستیدہ بولوب سیر و سفر قیلغان وہ ہمیشہ پاسیب اوورغان

زمین غه نظر اعتبار ایله باقیایدور لار موکہ اول زمین باوجود کرہ یعنی ایله حیات صاحبی بولغان مخلوق لار نینک مثل معیشتی و مقام استقراری قیلیناق اوچون خلایق نینک صلاح اموری اقتضا قیلغان طرزہ وہ چوک تیکیز قیلید دور زمین نینک سطوح بولمکی کرہ یعنی غه منافع ایماس دور چونکہ ہر چیان کرہ چونکہ بولسه ہر قطعہ سی سطح دیک بولور پس انکا بسط و فراش لفظی اطلاق قیلنہ درست اولور زمین نینک کرہ یعنی غه فحول عمادن بولغان محقق لار ذاسب اولوب مؤلفات لاری وہ صراحتہ نے ذکر ایتیب دور لار چنانچہ ملل و محل صاحبی امام محقق ابن حزم و میضاوی و امام رازی و ابن القیم الجوزی کبی مدقق لار حتاکہ امام رازی اساس التقریر نام کتابی وہ اللہ سبحانہ نینک حیر و جت دن مقدس و متعالی ایکن لیکلی غه کلتور کان دلیل لاری ایچہ زمین نینک کرہ یعنی ایله اللہ تعالی نینک جت وہ بولمک یعنی متغ ایکن لیکلی غه استدلال ایتیب دور۔ امام رازی اول کتاب نے تأکیف ایلاب درباری مجمع علم بولغان ملک عادل سیف الدین غه ہدیہ قیلیش ایدی ایس زمین نینک کرہ یعنی غه انکار ایتیمک بوزمان

دہ پدھیات غہ انکار ایتیمک قبیلدن دورا

علامہ جابر الدوموسی حضرت مولفاتی نینک بریندہ اتمیش (ہر حال دہ یر نینک کرہ لیکی انسان لار غہ من القدیم معلوم بر حقیقہ قطعہ دورا او یلہ بر حقیقہ قطعہ نے اسلمیت نامی دن انکار ایتیمک نہ قدر بیوک حماقت ایسہ یر نینک کرہ لیکی غہ آیات قرآینہ ایلہ استدلال ایتیمک مو او قدر بیودہ بر تعجب دور حاجتی یوق یر زحمت دور بر تکلف دور) ۱۵

آیات کریمہ نینک خلاصہ معنی سی بودور کہ آیا بعض وقیامت غہ انکار قیلغوجی لار نظر تہ برواعتبار ایلہ اوشبو مخلوقات مذکورہ خلقتی نینک کیفیتی غہ نظر قیلا پیدور لار موک بولار نینک حق یعنی غہ شہ دورا چونکہ اوشبو اشیاء بدیعہ اوزی نینک خالق نینک قدرت و قوہ و حکمت غہ اوشبہ صفات کمال ایلہ متصفت یعنی نے و بجز وضعف و جہل غہ اوشبہ صفات نقصان دن منزہہ الیکانی اشعار قیلا دورا اگر مستکر لار اوشبو اشیاء لار خلقتی نینک کیفیتی غہ اولادہ کے دلائل قدرت بولغان زسہ لار غہ عبرت نظری ایلہ قراسہ لار انکار و نفور دن یا نیب بعث و نشور غہ اللہ قدر نینک قادر الیکانی غہ الیستہ ایمان کلنورا دور لار

تفسیر تبیان دہ میامیش کہ مخلوقات جملہ سی دن بوتورت نرسنہ توحید و قدرہ الہیہ غہ دلیل مقامی دہ ذکر ایتیمک عرب قومی غہ خطاب او چون دورا چونکہ عرب قومی نینک اکثری اهل یرتہ دور لار مال لاری تیوہ دورا خصوصاً مکہ مکرمہ ایلہ مدینہ منورہ آراسیدہ و اینچین نجد طرت لاری دہ تیوہ و آسمان و تناغ و یردن باشقہ بر نرسہ نے کورماس لار خصوصاً تیوہ غہ سوارا ولوب، ایگیز تناغ لار آرسیدن او توب یول یورگان حال دہ یوقاری باقہ ظلال آسمان و تان غہ نے کوروب، توبن غہ باقہ لاری تیوہ و یرنے کورادور لار یوجہ تن بواشیاء لار نے ذکر ایتیمک دورا امام فخر الدین رازی بو آیات کریمہ تفسیری دہ فوائد لار بیان قیلا انینک مقالہ سی نے اگرچہ طویل بولسہ مو بو پورہ ایرادی فائدہ دن خالی بولماس دیب تحریر قیلاقی نے مناسب کور و دم، ایتا دور کہ اوشبو اشیاء لار بیلہ بعث و نشور صحیحی غہ استدلال ایتیمک نینک و جہی بو کیم، بواشیاء صانع حکیم نینک وجودی غہ دلالت قیلا دورا صانع حکیم جل شأنہ نینک وجود ثابت بولغاچ بالضرورة صحت معادہ قائل بولمک مو ثابت بولادور، انا وجود صانع تعالی نینک اتماتی نینک دیلی بو کیم، امکان ایزہ سی غہ داخل بولغان اجسام لار جسمیت دہ ہمہ سی برابر دورا پس اول اجسام نینک بعضہ سی نینک بعضی سیدن امتیاز یر دورغان بروصفی ایلہ ممتاز بولمکی البستہ بر مختص نینک تخصیصی، و بر قادر نینک ایجاد یر برہ بولسای چارہ یوقتور، پس بودلیل برہ جزم قیلدوق کہ بواجسام ممکنہ نے یر اتغوجی بر صانع بار سو کمرہ ممکنات ایچرہ موجود بولغان اوشبو اجسام لار نے کورسک اتقان و احکام طریقہ سی ایلہ خلق قیلنیب دور لار، بیلدوک کہ اول اشیاء لار نے یر اتقان صانع تعالی عالم دورا سو کمرہ بومکنات نے موندراغ اتقان طرزی اوزرہ یر اتقان صانع تعالی مخلوقات ممکنہ سی نینک وصفی بولغان حاجت و حدوث و امکان وصفی دن منزہ دور دیب ایقان حاصل قیلغاچ قطعہ جزم قیلدوق کہ، اول صانع عالم جل شأنہ غنی دورا پس بوجہ لار دلالت قیلا دور کہ عالم نے یر اتقان بر صانع بار دور کہ اول قادر عالم غنی دورا پس ثابت بولدی کہ اول صانع قادر عالم غنی یر اتقان

اشیاء مخلوقہ غایت حکمت اور ہولغای، سو نگہ بے شبہہ کورامیز کہ اول مخلوق لارنیک بعضی سی بعضی سیغہ محتاج دور، چونکہ برکینہ ان غداوزی نینک ہمہ مہماتی غہ بنفہ قیام کورگوزمک ممکن لمای دور، بلکہ انکار شہری دہ تورمای چارہ یوق کیم اول محل نینک الہی سیدن ہربری برہمی دیگر غہ مشغول ہولغای، و بو انتظام ابدان عقل کامل غہ مقبول و مستحسن طرزہ واقع اولمای دور، مگر وعد و وعید غہ مشتمل تکلیف وجودی برہ، و اول وعد و وعید غہ مشتمل تکلیف حاصل ہولمایدور، مگر بحث و قیامت و جنت و دوزخ نے خلق ایتیک ایلہ، پس ثابت ہولدی کہ صانع حکیم نینک وجودی غہ دلیل قائم قیماق بعث و قیامت صحتی غہ قائل ہولمک نے ایجاب قیلا دور، پس اوشبو سبب دن الدتعالے اوشبو سورہ مکرہ نینک آخریدہ توحید غہ دلالت قیلا دور غان آیت نے ذکر قیلیب دور،

اگر دیہ لار کہ بو آیات کریمہ دہ ذکر قیلینغان اہل و سماء و جبال و ارض میانہ سی واکی مجانست پنچک، و اہل ذکر ایلہ ابستد اقیماق نینک و جہی نیمہ، ایتامیز کہ ہوندرہ ایکی وجہ بار دور برنجی وجہ ہوکیم اوشبو معنی غہ دلالت قیماق دہ جمع مخلوقات متساویہ (برابر دور لار) و مخلوقات نینک ہمہ سی نے ذکر ایتیک اولار نینک حدیٰ خصا دن خارج ایکان یعنی دن ممکن ایماں دور، و اول مخلوقات جملہ سیدن معرض دلیل دہ قیسے نے کہ ایتیب سائری نے ذکر ایتیماسہ اوشبو سوال عائد ہولادور، پس واجب دور کہ جمع تقدیر لار غہ کورہ اوشبو سوال نینک سقوطی ایلہ حکم قیلینغای، و ہم اوشبو اشیاء غیر متناسبہ نے ایتیک دہ عرض و حکمت شاید ہو معنی غہ تنبیہ قیماق ہولغای کہ، بویا دہ اوشبو طریقہ استدلال ایلامک اشیائیک برنوعی غہ غیر مختص ہولوب، ینہ برنوعی غہ مختص ایماں دور، بلکہ الدتعالی نینک قولی و ان من شیء الا شیء بحمدہ غہ کورہ ہمہ اشیاء عام دور، و اگر بوبارہ دابو اشیاء لار دن اور کہ نرسہ لار نے (یعنی اشیاء متناسبہ نے) ذکر ایتیسہ تنبیہ مذکور حاصل ہولماں ایدی، لاجرم الدتعالے امور غیر متناسبہ نے بلکہ جد ہربری دن مناسبی براق نرسہ لار نے ذکر ایتی، بو معنی غہ تنبیہ اوچون کیم اجسام علویہ و سفلیہ نینک ہمہ سی کچھکی و چونکی زیبا سی و قبیحی، بارچہ سی صانع حکیم غہ دلالت قیماق دہ متساوی دور، منابو قول زیادہ زیبا و معقول دور، و اعتماد اوشبو قول غہ دور،

ایکجی وجہ ہوکہ اوشبو اشیاء دن ہربری نینک وجودیلکے منافع و خواص دن صانع مدبر غہ محتاج ایکانیک غہ دلالت قیلا دور غان نرسہ لار نے بیان قیلامیز سو نگہ ہواشیاء لار نینک بعضے سیغہ بعضی سے نینک مجانستی پنچک ایکانینی بیان قیلامیز، اما مقام اول پس ایتامیز کہ تیرہ نینک وجودی دہ خاصیت لار بار دور، اول جملہ دن ہربری ہوکہ الد سجانہ اور حکمتی ایلہ انسان لار اسرایدور غان حیوان نے تور لوک تور لوک صنف دہ براتیب دور، بعض حیوان نے ان لار گوشتے نے سیک اوچون اسرایدور و بعضی سینی ستونی ایچک اوچون اسرایدور، و بعضی سی نے سفر دہ مینک اوچون اسرایدور، و بعضی بیسینہ بر شہر دن ینہ بر شہر غہ یوک آر تیب بارمک اوچون اسرایدور، و بعضی سے نے زمینت و جمال قیماق اوچون اسرایدور، و بو ذکر قیلینغان منفعات لار بارچہ سے تیرہ دہ تماماً حاصل دور، الد سجانہ بو معنی لار نے بیان قیلیب ایتیب دور،

اَوَلَمْ يَرَوْا اَنْتَا خَلَقْتَهُمْ جَمًا عَمِلْتَ اَيُّدِنَا اَنْتَا فَمَهْ لَمَا مَالِكُوْنَ ۝ وَذَلَّلْنَا بِاَكْمَمٍ فَمِنْهَا رَكُوعُهُمْ وَمِنْهَا
 يَا كَلُوْنَ ۝ وَيَنْزِلُ عَلَيْهِمْ دُورٌ وَالْاَنْعَامُ خَلَقْنَا لَكُمْ فِيْهَا مَعْيَدًا وَفِيْهَا مَنَافِعُ وَمِنْهَا تَاْكُلُوْنَ ۝ وَلكُمْ فِيْهَا حِمَالٌ
 يَّحْمِلُنَّ ثِمَارَهُمْ وَحَيْثُ تَشْرَبُوْنَ وَتَجْمَلُ اَنْتَا لَكُمْ اِلَى بَلَدِكُمْ تَكُوْنُوْنَ بِالْبَيْتِ الْاَلْيَسَنِ الْاَلْيَسَنِ شَبَهَ يَوْقَ كَيْمٍ
 ساڑھیوانات دن پہنچ بریدہ بوخصلت لار جمع بولماب دوراپس اوشبوخصلت لار نینک تہوہ نینک
 وجودی دہ جمع بولسکی عجائب جسمہ سی دن بولمیش دور، وتہوہ نینک وجودی دہ کی خواص دن
 بری بوکیم انینک وجودی دہ کی خصلت لار دن قیسی بری ساڑھیوانات دن بری نینک وجودی دہ موجود
 بولسہ، تہوہ اول خصلت دہ ادشول حیوان دن افضل دور، زیرا کہ اگر تہوہ سوتی اوچون آسراہ، اول سوتے
 سیدہ تولا آدم نے سیراب قیما دور، واگر انے گوشتے اوچون آسراہ انینک گوشتی تولا کشتی لار نے
 تویغزاد دور، واگر سفر دہ مینک اوچون آسراہ اوزگہ حیوانات ایلہ قطع قیماق ممکن بولماید ورغان
 مسافات بعیدہ نے انینک ایلہ قطع قیماق ممکن بولاد دور، چونکہ تہوہ نینک وجودی دہ دما سیر و سفر
 مشقتی غہ تحمل ایلامک و نیچہ کون لار تشنہ لیک غہ صبر قیماق، واوزگہ حیوانات اکتفا قیماق بولماید ورغان غلت
 غہ اکتفا و قناعت قیماق کبی، قوہ لارجہ قیلب قیولوب دور، واگر انے یوک آرتک اوچون آسراہ اوزگہ
 حیوانات کوتار مک ممکن بولماید ورغان اغیر یوک لار نے کوتوراد دور، وتہوہ نینک خواصی دن بری بوکہ تہوہ
 عرب قومی نینک کونکل لاریغہ اوزگہ حیوانات لار دن اینک تاثیر لیک و حرمت لیک بر حیوان دور، شونینک
 اوچون عرب لار مقتول نینک دیتی نے تہوہ قیلبش لار، و عرب پادشاہ لاری دن بریغہ چقان یراق
 جای دن انینک عطاسی امیدی دہ مدح ایتیب برشا عرک، اول انکا برادورغان عطیہ دہ مبالغہ
 بوزگوزمک نے ایستاسہ انکا بریوز تہوہ برورایدی، چونکہ اوزگہ گزسہ دن انسان نینک کوزی تولسکی دن
 تہوہ عطیہ سی ایلہ کوز نینک تولسکی زیادہ راق و قوی راق دور، وتہوہ نینک خواصی دن بری بوکہ من برجاعہ
 برلہ بر بیابان دہ کیتیب بارورایدیم، ناگاہ یول نے یوقا تدوق، پس اول جماعہ برز تہوہ نے آلد یلاریغہ سبب
 انینک آرقہ سی دن یوردی لار، پس اول نر تہوہ کاروان نینک آلدیدہ یول باشلاب یوروب بر تیغہ
 دن ینہ بر تیغہ غہ چقارایدی، ویول نے ایستاب برجات دن ینہ برجات غہ یول باشلاب رایدی، قوم
 اول تہوہ نینک آرقہ سیدن یورورایدی لار تا آنکہ اوزون زمان دن سونک یول غہ تہوہ شتے، پس
 ہمہ میز اول حیوان نینک قوہ تخیلی نینک زیادہ یعنی دن تعجب سیدوق کہ بر مرہ یورمک ایلہ اول یول و منزل
 لار صورتے انینک خیالی دہ چوک ساقلانخان دور، اول غایت داکر عقلا لار نینک تولا سی انکا یول تا یک دن
 عاجز بولوب اول حیوان عجیب الخلقہ انکا یول تا پتی دیب،

وتہوہ نینک خواصی دن بری بوکہ تہوہ عمل قیماق دہ اوزگہ حیوانات دن غایت دہ قومی بولوب
 تور و غلوق، اضعف حیوانات دن بولغان کچیک بالاعہ طاعت و القیادہ بولاد دور، و ہم اوزگہ حیوانات
 لار کوتار مک ممکن بولمغان یوک لار نے چوکوب یا تخان عالی دہ اوستیتہ یوکلاہ لار، انکا برادور غشت
 قیماق دن تا شقاری نے کوتاریب اور نے دن قویاد دور، تہوہ دن باشقہ حیوانات دن بولمیش لار

و قورع غہ کلما یدور پس اول حیوان عجیب الخلقہ وجودی واکي اوشبو وصفات لارالبیتہ عاقل انسان لارغہ واجب قیلا دور کہ تیوہ نینک خلقتہ غہ ترکیبی غہ نظر قیلغای لاز و انینک ایله صانع حکیم سبحانہ نینک وجودی غہ استدلال ایلا گای لاز سو نکرہ بوکیم عرب قومی تیوہ نینک صحتی و سقمی و منافی و مضاری ده انینک حوالی غہ آدم لار نینک انیکث و اناراقی دور لار اکشول سبب لار جنتیدن حکیم تعالی و تقدس طرفیدن انینک خلقتی غہ تأمل ایلامک ایله امر قیماق حسن و زیبا دور

ایکنجی مقام اوشبو اشیا لار میانہ سی واکي مناسبت بیانیدہ، بیلگیل کہ بعضی مفسر لار ابل نے سحاب غہ تفسیر قیلیب دور لار (چنانچہ یوقاری ذکر قیلیندی) صاحب کشف دیب دور کہ شاید کہ ابل نینک غمام و مزین و رباب و غیم و غین کبی سحاب اسماسی دن ایکانے (کلام عرب ده) وار دلو بلغان دور، ابل نے سحاب غہ تفسیر قیلغوی مفسر عرب اشعاری نینک تو لاسی ده سحاب نے ابل غہ تشبیه قیلینغی کوروب غینہ تشبیه و مجاز طریقہ سی ایله ابل دن سحاب اراده قیلینماقی نے تجویز قیلغان دور بو تقدیر غہ قرغان ده بو اشیا لار میانہ سی ده مناسبتہ ظاهر دور، اما ابل نے مفهوم مشهوری غہ حمل قیلغان نیز ده پس ابل ایله سماء و جبال و ارض میانہ سیدایکی وجه جنتیدن مناسبت بار دور، برنجی وجه بوکیم عرب لغتی اوزر ده نازل قیلینب دور، عرب قومی نینک عادتق ایسه تو لاسفر قیماق ایدی، چونکہ اولار نینک زمین لاری زراعت دن خالی زمین دور و اولار نینک سفر لاری تو لالیش ده تیوہ بیلایدی، و اولار اکثر وقت تیوہ اوستیده بیابان خالی، و چول و دشت لار ده آدم دن اوز و لوب تمام یلغوز حال ده سفر قیلورایدی لار، تشبیه یوق کہ انسان نینک حال و شأنی بو کہ اول یلغوز بلغان ده انکا اشیا، مکنونہ بار سیده تفکر قیماق یوز کلتور دور، چونکہ اول حال ده انینک بیلہ سوز لاشاد دور، غان بیج برکشی یوق و انینک قولاقی و کوزی نے مشغول قیلا دور، غان اندہ بیج برزسه موجود ایماس دور، هر قان انسان غہ مونداغ حالت یوز کلتور سه انکا دلی نے فکر غہ مشغول قیلما ی بیج برچاره بولماس، پس مونداغ حالت ده انسان فکر قیاسه کوزی اذیل امر ده راکب بولغان تیوہ سیغہ تو شاد دور، پس انینک منظر عجیبی نے کور دور و یوقاری نظر قیلسه سما دن باشقہ نے کور مایدور، و اونک وصول غہ نظر قیلسه زمین دن باشقہ نے کور مایدور، پس گویا اللہ تعالی انسان غہ یلغوز بلغان حال ده و غیر دن اوز دلوب خلوت ده قالغان وقت ده مصنوعات آبیته بار سیده تفکر قیماق غہ امر قیلیب دور، تا کبر و حسد و اعیبه سے نظرنے ترک ایتمک غہ باعث اولمان دیمک اوچون سو نکرہ تحقیق تشبیه یوق کہ انسان وقت سفر ده یلغوز لوق حال ده بیابان دور و دوازده اوشبو اشیا، نه کوره دن باشقہ نرسه کور مایدور لار، لاجرم اللہ تعالی اوشبو آیت کریمه لار ده بوزسه لار میانہ سی نے جمع قیلیب دور

ایکنجی وجه بوکیم مخلوقات نینک بارچه سی صانع تعالی نینک وجودی غہ دلالت قیماق ده دور لیکن اول مخلوقات لار ایسی قسم دور لار اولار دن بر قسمی بار دور، کہ اندہ حکمت و شہوت ہر ایک سی نینک برابر ہرہ سی بولور، و بر قسمی بار دور، کہ اندہ حکمت نینک ہرہ سی بولور، شہوت نینک ہرہ سی بولماس

اولیٰ قسم جو بروی آدمی، دست بخش باغ و بوستان لار، و آتوں و کوش و شوٹکا اوخشہ نرسہ لار پس بوقسم نرسہ لار برلہ صانع حکیم تعالیٰ نینک وجودی غہ استدلال قیماق ممکن بولادور لیکن بونرسہ لار شہوت تعلق تاققان، و نفس غہ مطلوب بولغان نرسہ لار دور پس بوجہ دن اللہ تعالیٰ مونداغ اشیا غہ نظر قیماق غہ امر قیما دی، چونکہ بواشیا لار غہ نظر قیماق وہ شہوت نفس دن این بولغالی بولمایدور، و بوقسم اشیا وہ داعیہ شہوت داعیہ حکمت غہ غالب دور بواپیش نظر و فکر نے اتمامی غہ نیکوزک دن مانع اولوب، نفس داعیہ شہوت کشیشی ایله اول منظور فیہ بولغان اشیا مجتبیٰ وہ مستغرق اولک غہ سبب اولور، اما قسم ثانی انداغ حیوانات دور کہ اینک صورتہ زریا بیتی بولاس، لیکن ترکیبہ حکمت بانغہ لار غہ مشتمل اولور، اولار ابل و شوٹکا اوخشہ نرسہ لار دور لیکن بومقام وہ ابل نے ذکر ایتک اولی دور، چونکہ عرب قومی نینک ابل ایله الفت آلکی اوزکا قوم لار غہ قرغانہ تولاراق دور، و سماء و جبال و ارض مو شوٹکا اوخشہ دور (یعنی بواشیا لار نینک ذکر ی بومقام وہ اولی دور) چونکہ حدوث و حاجت و دلائل لاری بواشیا وہ ہمہ دن ظاہر اراق دور بواشیا لار وہ شہوت غہ نصیب بولادور غان ہیچ نرسہ یوقوز بوقسم ثانی وہ شہوت زحمتی دن این بولک ایله حکمت نصیبی کامل دور لاجرم اللہ سبحانہ بواشیا وہ تدبیر ایلاک بیلہ امر قیلیل دور بومقام وہ بیز نینک فیہمیر وہ حضر بولغان معنی لار بوقسم انتہی (یعنی امام رازی نینک کلامی توگادی)

بویات کریمہ وہ ابل و سماء و جبال و ارض نے ذکر ایتیب بومخلوقات لار کیفیت خلقی غہ و عجیبی غہ نظر عبرت ایله باقمایدور لار مودیک وہ انسان لار نے علم حیوانات و علم طبقات ارضیہ غہ اشتغال کوگزک غہ، و اندن واقف اولک غہ تخصیض و ترغیب بارلیکی غہ اشارت بار دور دیلاک بعید ایماس دور، چونکہ توہ نینک خلقی غہ باقیب اینک وجودی وہ اللہ سبحانہ نینک قدرتیغہ دلالت قیلا دور غان نرسہ لار دن بولغان اشیا، عجیبہ لار غہ فکر بیارک، علم حیوانات او قوب ہر بر حیوان نینک آفرینیشی و اکی حکمت نیمہ، و اینک طبیعتی وہ و ذاتیہ نہ یکطنیح خواص و منافع لار بارلیغی نے بیلک غہ متوقف دور، و اینچین آسمان غہ باقیب اندہ کی دلائل قدرت دن بولغان عجیبہ لار غہ فکر بیارک، علم ہیئت و نجوم او قوب فن ہیئت یار دمی ایله سماء نینک طبقاتی نے، و اندہ کے عجائب لار نے و آسمان نینک بیرا شیکلی تمام حسن استواء و التأم اجزاء و عدم فطور اوزرہ بولوب بارچہ سی خالق تعالیٰ نینک حکمتی غہ و قدرتیغہ دلالت قیلا دور غان مصنوعات عجیبہ غہ مشتمل ایکانینی و اینچین اندہ مکرور بولغان کواکب و شمس و قمر بولار دن باشقہ عقول بشر تعدادی دن عاجز بولغان اشیا لار نے، و اینچین نیرین (شمس و قمر) نینک طلوع و غروب، و انخفاض و ارتفاعی، وہ لیل و نهار

دولتی نینک برپا قیلیناتی، واز منہ فصول لار سنے بولار داکي مصطلح و حکم لار نینک طور غہ کلما کی، و شونکا
اوشٹہ منافع و فوائد عظیمہ لار بار یعنی نے و نجوم لار نینک سماء نینک زرتیتی، و بڑ و مجردہ یول تا پیک لیک
غذرا ہبر و کواکب سیری نینک مختلف اولکیدہ کار خاتمہ عالم انتظامی اوچون تعیین قیلینغان فوائد بیشتر
لار بار یعنی نے، خلاصہ کلام ادشبو فلک دوار نینک شمس و قمری، و نجوم و بروجی و جملہ مایلا زمی ایلہ آخر
مدت دنیا عجم ادشبو ترتیب و نظام ایچرہ دور دائمی دہ بولوب اینک ضمیمہ زمین اوز اسسیدکی
جمع مخلوقات نینک مصالحی منتظم و متضمن ایکانینی بیلک غہ متوقف دورا و شونکا اوشٹہ جبال و ارض غہ
باقیب اول اشیا لار دہ موجود بولغان قدرۃ اللہ نینک دلائلی دن بولغان عجیبہ لار غہ فکر ببارک علم
طبقات الارض و علم المعادن یار دمی ایڈ زمین ادستینہ جبال نے نصب ایٹک داکي منافع عظیمہ غہ و
جبال وجودی داکي فوائد دن بولغان ذہب و فظہ و نحاس و حدید و رصاص و زبرجد و زمرد و شونکا اوشٹہ
انواع معدنیات کہ عقول بشر تفصیلی دن عاجز دورا اندہ کنوز و سکون ایکانینہ، و موندن تاشقاری وجود
جبال دافع تخریب سیول غریزہ، و مانع صدمہ ریاح عاصفہ، و ہم مشقظ تلوج اولک ایلہ میل
انہار، و منبت ضرب نبات و فواک، و ادویہ بیشتر ایکانینہ، و غیر غیر فوائد لائتعد و لا شخصی سیغہ واقف
اولک غہ متوقف دورا، و اینچنین زمین دہ مخلوقات نینک منافع و مصالحی اوچون براتیلگان زسہ لار غہ
زمین نے سوا و ستیدہ خلق اتیب انسان لار غہ فراش و ماوا یلاک، و حیوانات نینک ارزاق و اقوات
و معاشی غہ نے محل قیماق، و بندہ لار انتظامی اوچون اسنے باوجود قور و غلوقی
ایلہ ملایم قیماق داکي حکمت غہ، و زمین یوزی ہمہ سی برطردہ قیلینہای
بعضی سی تیب توڑ و بعضی سی چوقور و بعضی سے تاغ لیق، و بعضی سی قم لیق قیلینما قیدہ اسرار نیمہ
ایکانینہ عالم بولاق غہ متوقف دورا چونکہ انسان سماء نینک تسویسی نے دہندسہ و نظامی و اتقانی نے
بیلما ی دورا مگر علم ہیئت ایلہ، و علم ہیئت ایسہ حساب و ہندسہ و جبر ایلہ بیلینا دورا و انسان موندے بیلگانہ
قولاق لار ایشیتما گان، و کوز لار کورما گان، و قلب لار غہ خطور قیلما گان بطور غہ کیریب حیزر اخصا دن
بیرون برشا دلیق و سرور غہ نائل اولور انسان نینک قلبی شمس و قمر و باشقہ کواکب ستیارہ لار دور قیلما
فلک بیضیادی اشکل نینک حقیقتی نے بیلگان دہ نہ قدر مسرور و مستہج اولور کواکب ستیارہ نینک دوری
غہ برہان عقلی ایلہ واقف بولغان دہ، و اینچنین آی لار و میل لار و قرن لار نینک چوک مترب بولکی غہ
و اختلاف یل و ہمار نینک چوک حاصل بولکی غہ، و قوت پیدا قیلغان دہ، انکاتہ قدر دوق و لذت لار لوز لالور
و موتی فم ایتکان چارغ داکي لذت آلدیدہ پادشاہ و خبیر لار گردن لاری نینک ایگیلیب متشوع و خضوع
کورسا تمکی، ادنی درجہ دہ قالور (یعنی بیچ برشی قطاریدہ کور و لباس)

خلاصہ کلام اول علم دن حاصل بولغان لذت و ذوق بندہ نے کمال رغبت و نہایت شوق ایلہ
صانع حکیم قدرۃ کاملہ سی غہ ایمان کلتورک غہ، و اسنے تصدیق اتیب اینک وحدانیتی غہ اقرار ایلماک غہ
سیر و سائق اولور عوام تاس اگرچہ مخلوقات نینک غلقبہ ظاہری سیداکي بدائع غہ باقیب اینک ایلہ صلح

تعالیٰ وقت س عظمیٰ غم استدلال ایتسہ لارموا، اما مکونات مصنوعہ نینک خلقتی داکي حکمت دن
 و اولاد نینک وجودی غم و دیت قویولغان منافع و فوائد دن بخیر اولغان جبت دن، اول اشیاء
 علمی غم واقف بولغان لار غم حاصل بولغان ذوق و لذت لار نے تایماس لار، نظر لفظی اگر چه عامہ
 نینک نزویدہ رؤیہ بصرہ تو لار اراق استعمال قیلینسہ مولیکن خاصہ لار نزویدہ بصیرت یعنی دل
 کوزی برکہ کوریک غم اطلاق قیلینا دورا ہر برترسہ غم دل کوزی برکہ نظر قیلماق ایسہ انینک علمی نے اوقوب
 حقیقی غم واقف بولمک ایلہ بولورا محقق لار بعضی سے ہمیش کہ نظر منظورنیہ غم دل برکہ التفات قیماق
 دورا اھ،

و راعب اصغمانی مفردات وہ دیب دور کہ نظر نینک معنی سی برشی نے ادراک قیماق و
 کوریک اوچون ظاہری کوزی نے یا باطن کوزی نے اولورمک دور و گاہ نظر دن مراد تامل و مخص
 اولور و گاہ مخص دن سونک حاصل بولغان معرفت نے نظر آمار لار، قولہ تعالیٰ قل انظروا ما ذا فی
 السموات و الارض وہ انظروا انا لموعنی سیدہ دورا آفلا ینظرون الی الابل وہ افلا یرؤن
 و یتدبرون معنی سیدہ دورا اھ ۵

مفردات وہ ذکر قیلینغان او شبو تقریر نینک یوقاریدہ ذکر قیلینغان بیان لار غم تأیید برکی

مقرر دورا

ادریبی دین اسلام غم یار دم برگوچی، و شرع نبوی غم رواج و نصرت قیلینچی دیشلق نظر نیہ
 نظر نیہ کوریک کوچی بعض علما لار زمرہ سیدن سالغان کیم لار نینک برجا بالغیب علوم فلاسفہ دن
 بولغان ریاضیات و طبیعیات و منطقیات نے حرام اولنے اوقوغوچی لار اسلام دائرہ سی دن
 چققاق غم اقدام قیلینچی لار دور دیک لاری، و آدم لار نے علوم مذکورہ تعلیمی دن منع قیماق لاری
 و دین اسلام نامی دن انینک تعلیم و تعلیمی یولینہ سچکیمک لاری، اول کیشی لار نینک تحقیق
 و تدقیق بار اسیدہ قاصر و کوتہ نظر لقی لاری دن ناشی دورا اول بے بصاعت لار بیلیاید و ربار کہ علوم
 حساب و هندسہ و ہیئت و طبیعیات و منطقیہ دن بیچ بری نینک امور دینیہ غم نفیاً و نہ اثباتاً تعلق یوقتور
 یعنی اسلام دینی نینک اساسی بولغان قرآن کریم وہ مذکور علم لار نے اوقونک لار دیا اوقوما نکلاک دیکان
 صریح و ظاہر بر آیت یوقتور، بلکہ اشیاء کونیہ سماویہ وارضیہ نینک بدلیغ خلقتی غم تامل و تفکر ایلامک
 غم بیروولغان آیت لار معنوی دن ہیئت و نجوم و ریاضیات و طبیعیات تعلیمی غم حقیق و کھنن بار لیغی
 استنباط قیلینا دور

چنانچہ فیلسوف اسلام امام غزالی رحمہ اللہ کتاب المنقذ من الضلال وہ آیتا دورا اسلام
 نینک جاہل دوستی گمان قیلا دور کہ فلاسفہ غم نسبت بریلگان علم لار غم انکار ایلامک ایلمہ دین اسلام
 غم نصرت برماک لازم دیب، پس بولگان ایلمہ اولار نینک جمیع علمی غم انکار قیلا دورا اول علم لار بار اسیدہ
 اولار نینک جاہل ایکانلیک لارینی اوعا ایتا دور حاکم اولار نینک کسوف و خسوف تو غریبیداکي سورہ

انکار قیلا دورا و اولار نینک اوشبو دیگان سوزلاری شرع غه مخالفت دیب زعم ایثا دورا بو کیشی نینک
 بو سوزی کسوف و خفوت حقیقتی غه بر بان قاطع برله واقف و عارف بولغان کیمسه قولایقغه یتکان یتکان
 ده اول اوزی نینک بر بانی بارا سیده بیچ بر شک غه تو شمایدور لیکن دین اسلام جمل غه و بر بان قاطع
 غه انکار قیلاق غه مبنی بر دین ایکان دیب اعتقاد قیلا دورا پس فلسفه غه محبتی زیاده اولوب اسلام غه
 بنقض و دشمن یعنی آرتا دورا موندانغ بولغاچ اسلام غه نصرت برک اوشبو علوم فلاسفه غه انکار ایلامک
 ایله دیب گمان قیلغوچی کیم لار نینک خدا حق دین اسلام غه جنایت لاری اولوغ دورا جالبو که شرع
 ده اوشبو علوم فلاسفه نه نفیاً و نه اثباتاً تعرض یوق بولعلوم لارده موامور دینییه غه اعتراض یوقتور و
 حضرت رسول اللہ نینک اِنَّ الشَّمْسُ وَالْقَمَرَ آيَاتَانِ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ لَا يَخْفَيَانِ لِقَوْلِ أَحَدٍ
 وَلَا لِحَيَاتِهِ فَاذْرَايَنَّهُمْ ذَلِكَ فَافْرَعُوهُ اِلَى ذِكْرِ اللَّهِ ذَلَالِي الصَّلَاةِ قَوْلِ شَرِيفِي ده قویاشش و آی
 نینک سیری نئ و اولار نینک بر وجه مخصوص اوزره اجتماع قیلا غلیق لاریتی یا مقابله ایلامک لیک
 لاریتی بیلدور اوزرغان علم حساب نئ انکار قیلاق غه سبب بولادور غان نرسه یوقتور علوم ریاضیه
 نینک مبحثی دن بیچ بر نرسه نینک دین غه تعلقی بولما غان دیک علوم منطقیه دن بیچ نرسه نینک موند نفیاً
 و نه اثباتاً دین غه تعلقی یوقتور منطقیات غه انکار قیلاق علوم منطقیه ایلی قاشیده منکر نینک عقلی بارا
 بلکه دینی بارا سی ده سوور اعتقاد و حاصل بولمک دن اوزرکه فائده نئ بر مایدور اه

منافسوف اسلام امام غزالی نینک کلامی نینک خلاصه ترجمه سے بو دورا المسد سجانہ توحید غه رو
 صحت معاد غه دلالت قیلا دورغان آیت لار نئ ذکر قیلغان دن کین رسول کریمی نئ بنده لار غه تذکیر ایلامک
 غه امر قلیب دیدی که **قَدْ كَرِهْنَا أَنْتَ مَذَكِرَةٌ أَنْتَ عَلَيْهِمْ مَسِيطِرٌ**
 ای محمد پس اوشبو وحدانیت آلهی غه و امر معاد صحتی غه دلالت قیلا دورغان آیت لار بیلدور آدم لایف
 تذکیر آیت مشرک لار بولور ذکر قیلینغان دلیل لار غه نظر اعتبار برله فکر قیلغوچی ایماس دورا پس سن
 طرف آلهی دن یبار بیلکان ناصح و واعظ بولمکین غه کوره اولار غه نصیحت و موعظه ایلامک المستعان
 نینک بر لیک غه و معاد امری غه دلالت قیلا دورغان دلیل و بر بان لار نئ اولار نینک یا دی غه سالغیل
 اولار نینک دلائل حقه غه و بر اهین الله غه نظر قیلاس لبق لاری دانده تفکر ایتماس لیک لار سے
 سنی غمکین قیلاسون اما نظر غه امر ایلامک ده اولار غه الحاح ایتمایل، اجتناب نینک علمیک موعظه
 و نصیحت ایتمک دورا سن اولار اوزره مسقط ایماس دورا سن، تا زور و جبر برله اولار نئ
 ایمان غه داخل قیلغای سن ایمان و عدم ایمان اولار نینک اوزراختیار لاریته قویولغان دور
 (قرآء سببه نینک مسطر کده سی داک قراءت لار سے و انینک لغه معنی سی بارا سیده کشف البیان ده
 بر آرز سوز توح قیلندی)

اَلَا مَنْ تَوَلَّىٰ وَكُفِّرْ يَبْغِ اللَّهُ الْعَذَابَ الْاَكْبَرَ
 لیکن اول کشیکه دین حق دن یوزا دیوردی یاکه وعظ و نصیحت برله توحید آلهی غه چیر لاغوچی داعی حق دن

اغراض قیلدی، وکفر وہ ثابت بولدی، پس اللہ تعالیٰ اول کیمسہ نے عذاب اکبر برہ عذاب قیلور، بو آیت
 داکی استثناء بار سیدہ مفسر لار برینچہ احتمال لاریان قیلش لار بیز اولار دن اوج احتمال نے بیان
 قیلامیز برنجی احتمال استثناء منقطع اولک ایله بمبیطرون مستثنی بولغای، یعنی ای محمد سن اول مشرک
 لار اوزرہ مستولی ایما س دور سن لیکن اولار زمرہ سی دن هر کشیکه حق دن اعراض قیلہ وکفر وہ امر
 کورگوزسہ پس المد سجانہ اول کشی نے عذاب اکبر برہ عذاب قیلور که اول جهنم عذابی دن عبارت دور
 دیک دور، ایکنجی احتمال استثناء متصل بولک ایله مستثنی منه علیهم داکی ضمیر دور ایضاً ای محمد سن اول
 مشرک لار اوزرہ مستط ایما س دور سن مگر ایمان دن یوز اولوروب کفر وہ اصرار قیلغان کیمسہ مستط
 دور سن، پس بدرستیکه سن اول مشرک لار اوزرہ اللہ تعالیٰ طرف دن جہاد غه اذن بریلک ایله مستط
 قیلیور سن دیک دور، گو یا اللہ تعالیٰ کفر غه بودینا ده مؤمن لار نینک جهاد و قتالی، و آخرت ده نار جهنم
 نینک عذاب و نکالی، ایله و جمید قیلیب دور، او چونجی احتمال استثناء متصل بولک ایله مستثنی منه فذکر بولدی
 یعنی پس ای محمد آیات آئیه برہ و عظ و نصیحت قیل مگر آیات آئیه مواعظی دن، وانے قبول ایلامک دن
 قبول ایلامک دن یوز اولوروب کفر و عنانوده اصرار قیلماق ایله عذاب اکبر غه مستحق بولغان کیشی نے تذکیر ایجا
 گیل کیم، اول بے سعادت سن نیک و عظ و نصیحتیک دن فائده مند بولماس دیک دور

المد ذوالجلال، کفار شقاوت آل، لار نے عذاب اکبر ایله عذاب قیلماقی غه تعلیل او چون ویدور که
اِنَّ الْيُنٰى اِيَّا بَعْدَهُ لَتَمَنَّا اَنْ عَكِنَا حِسَابًا يُّحْسَبُوْنَ تحقیق اولار نینک موت

و لحت ایله رجوع لاری بیز نینک طرفیمیز غه غنینه دور، بیز دن باشقه کیمسہ غه نه استقلالاً و نه اشتراً کاجرج
 ایما س لار سو نکره اولار نینک حسابی تحقیق بیز که عائد دور، بیز دن باشقه کیمسہ اولار نینک حسابی غه مالک
 بولالماس، بیز گینه حق و عدالت اوزرہ حساب آیب هر کیمسہ نینک عملی غه کوره جزا بیز دور میز بولوقل
 آتی ده قتیق تور قوتماق، و زیاده آرسو قوتورماق بار دور، چونکه بنده عاصی پریشان روزگار نینک اوزر
 مالک قباری درگا بیغه یا نیب بارکی نایتد دشوار و نهایت ده قین برامر ایکیا بنده شبهه یوقتوز و بنده
 نینک عالی دن نفیر و تطمیری نے قویای عدل برہ محاسب قیلنوجی ملک عدل درگا ہی ده قیلغان
 اعمال لاری نینک حسابی نے برک قتیق دشوار دور، پس بنده غه لازم دور که بومعنی نے ملاحظ قیلیب
 بودینا ده اوز نفسی نے محاسب قیلماق غه اہتمام قیلغای امیر المؤمنین عمر بن الخطاب رضی اللہ عنہ ہمیش
 لار، اوز نفس لاری نیکیز نے محاسب قیلنیک لار، محشر ده درگاہ آتی ده محاسب قیلنیش نیکیز دن ایلماری
 و اعمال لاری نیکیز نے اولچانک لار تا نکلا محشر ده اعمال لاری نیکیز وزن قیلنیش دن ایلماری، و اعمال صابر
 ایله اوز لاری نیکیز نے مرتین قیلنیک لار عرض اکبر او چون (یعنی روز محشر ده درگاہ آتی غه عرض قیلنماق
 او چون) اول روز اکبر ده سوال و حساب او چون ملک متعال درگاہی غه عرض قیلنما نیکیز ده، یعنی حاضر
 قیلنما نیکیز ده سیر لار نینک ابرار نیکیز دن پیچ بریزر مخفی قالمای بارچه سی ظاہر قیلنما در، انجیح آخرت ده
 حساب انداخ برگردوی غه نیکیل قیلنما دور که، اولار بودینا ده نفس لاری نینی محاسب قیلیب و لار و آخرت

ده انداخ برگروہی نینک میزانی سنات ایله آغیر قیلینا دورکه، اولار بودنیاده نفس لاری نے شرع
میزانی برلا اولچاب دورلار، ۱۵۵۵ والہداعلم بمبرادہ

سورة الفجر مکہ وہ نازل ولیدش دورایتی گیرمہ تو قوز، کلماتی بر یوز او توز تو قوز

حروفی بش یوز تو قسان تی دور

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

وَالْفَجْرِ ۱ قسم قیلا من صبح وقتی بیلان (کہ وقت لار نینک افضلی و اولورغ عبرت محلی دور)
وَلِیْلِ عَشْرِ ۲ قسم قیلا من اون کیچہ بیلان (کہ ذوالحجہ نینک اولی دن تا اونی عجمہ بولغان
کیچہ لار دور، بو اون کیچہ ہمہ کیچہ لار نینک اشرفی دور) وَالشَّفْعِ وَالْوَتْرِ ۳ قسم قیلا من شفا
معظمہ (یعنی اعمال حج) ده تعظیمی رعایہ قیلینا دورغان اکنتہ وازمنہ و اعمال لار جفت و طاقی بیلان (کہ
اولار مکان لار نینک اشرفی و زمان لار نینک اعظمی و عمل لار نینک اعززی دورلار)

وَاللَّیْلِ اِذَا یَسُرُّ ۴ قسم قیلا من مزدلفہ کیچہ سی بیلان، وقتی کہ حاجی لار اول کیچہ وہ
عرفات دن مزدلفہ غیر قیلا دورلار

بیلک کرک کیم اللہ سبحانہ و تعالی نینک او شہوز سہ لار بیلہ قسم قیلا تہ بیلہ ورا دور کہ
الہتہ بوز سہ لار وہ یا فائدہ و ینتہ بار دور، انداخ کہ بوز سہ لار اللہ تعالی نینک وحدانیتی غہ دلالت
قیلا دورغان دلائل باہرہ دن بولغانغہ اوششہ یا بوز سہ لار فائدہ و ینویہ بار دور، انداخغہ فائدہ لاری
بندہ لار نے شکر غہ قوز غامق بولغانی، یا ینویہ و ینویہ فائدہ لار مجموعی بار دور

مثلاً اللہ سبحانہ نینک فجر بیلہ قسم قیلا تی و اہندہ لار اوچون فائدہ بو کیم فجر وقتی ده کیچہ تو کاب صبح
روشنائیتی ظاہر اولک ایله آدمی لار و سائر حیوانات لار رزق طلبی ده منتشر اولور لار، بو حال یوم بعث
ده اولوک لار قبر دن منتشر بولک لار ینہ مشکل دور، و موندہ تامل بیلہ نظر قیلغان کیشینہ اولورغ عبرت
لار بار دور شو نینک اوچون اللہ تعالی قرآن مجیدہ بر نیچہ موضع ده صبح بیلہ قسم قیلیب دور

وینہ برایت ده اللہ تعالی اوزی نے صبح نے قرآن تو کیچہ دن ظاہر قیلنچی دیب مدح ایتیب فاتح اللج
دیب دور یعنی اول خالق قدر قرآن تو کیچہ نینک قرآن پر وہ سینہ یرتیب صبح روشنائیتی نے آشکار
قیلنچی دیب دور، صبح طلوعی ده اللہ تعالی نینک قدریتہ و وحدانیتی غہ دلائل باہرہ لار بار یعنی اوچون

۱۲ انتشار یرین قوز غالیب ہر طرف غہ متفرق اولک دور منہ ۱۲ : مشکا کل یعنی صورت ده بر بیلنہ او ششاس

دیک دور ۱۲!

گاہا نینک بیلہ قسم قلیب دور، وگا ہائے خلق ایتک لیک بیلہ اوزینہ ثنا ایتیب دور،
پس طبیعیوں دن سوال قیلاق کرک کہ بوالش لارنے یعنی کچھ تمام عالم اوزرہ قرچادرینی یاقیب
ہم نے اوزری نینک پر وہ ظلمتی آستیدہ مردہ لار کبی حرکت سیز ساکت تو لقان دن سونگ، اولار نینک لاحت
و آرمی انقضاسی غہ یتکارچ، مصلح معاش نارین جستجو ایتک غہ محل اولان کو تدوز نے ظاہر قیلاق اوچون
کچھ نینک قرالباسی نے عالم اعلیٰ باشیدن زایل ایلامک لیل صبح نے آشکار ایتکان کیم دور، اگرچہ بیل دنار
نینک ظہوری شمس تابان نینک حرکت دائمی، اوسیری ایلمہ واقع اولک دہ اولان غروب و طلوع
سجی ایلمہ وجود پذیر اولسہ ہو، لیکن اول شمس منیرہ نے بویلمہ زور لوق دہ خلق ایتیب مصلح و انتظام
عالم اوچون انکار بروج و منازل لار تقدیر ایلاب، الی انقضاء الدہر لے بر نظام بدیع و ترتیب عجیب
اوزرہ سیر قیلہ درغان کیم دور، اگر طبیعیوں عقل حقیقت بین ایلمہ بوسنا یج بدیئہ کارخانہ قدرت غہ نظر
قیلمہ لار، فلک نے واندہ کی شمس و قمر و سائر کو اکب سیارہ لار نے ممالک یا وروپا و پتہ دہ ایشلامک
دہ اولان زور بر فابریک، واندہ کی ماگینہ آلات غہ قیاس ایتیب تصور قیاسہ لار کہ مثلاً بیرگہ محوس
اولک دہ بولغان فابریک لار کبی تمدن عالمی دہ بالفرض یر یوزید کی جمیع انسان و حیوانات نینک
مصلح و لوازماتی نے طیار قیلاق اوچون ایشلامک دہ اولان زور بر فابریک اولسہ و ایتیب ایچیمہ ہر
نوع ماشینہ لار اوزینہ لایق اسباب طیار لاما قی اوچون حرکت دہ بولسہ، اگرچہ ظاہر دہ اول حرکت
قیلاق دہ اولان ماگینہ لار اسباب و صنایع لار وجودی غہ و ظہوری غہ سبب اولک دہ ایلمہ لار ^{حقیقت}
دہ اول فابریک لار بر حکیم مخترع نینک اختراعی ایلمہ وجود غہ کلکی دہ ہیچ بر شبہہ یوقور، شو نینک کبی بو
ممکنات عالمی دہ مصلح خلق اوچون قور و لغان فلک فابریکہ سے، واندہ ایشلامک دہ اولان آفتاب
و آبی و سائر سیارہ لار ماگینہ لاری ہم، بر مخترع قدیر نینک اختراعی سیز وجود غہ کلک ممکن مودور
دیب استدلال ایتسہ لار، البتہ یوقارید کی سوال لار جوابی دہ اوشبوالش لار نے قیلنوجی اہل اسلام
نینک اعتمادی دہ ذات واجب الوجود لگانہ دیب وجودینہ وحدانیتی غہ قدرت کاملہ سینہ ایمان کلتور یک
واجب بولغان مصلح قدیر، و معبود بی شریک و نظیر دیمای چارہ لاری یوقور
منابویات مفہومی چہ صبح نینک طلوع عیدہ اللہ سبحانہ نینک قدرینہ و وحدانیتی غہ دلیل
بار یعنی، دہم اول تمامہ حیوانات معاشی لے جستجو قیلاق غہ محل اولکی جسے ایلمہ اندہ دینیہ و دنیویہ
فائدہ لار بار یعنی اوچون اللہ تعالیٰ و الفجر دیب صبح بر لہ قسم قلیب دور
و لیالی عشر یعنی دو الچ نینک اولن کو نے ایلمہ قسم قیلاقے اندہ فائدہ دینیہ بار یعنی اوچون دور چونکہ
اول اولن کون انداز فضائل مخصوصہ ایلمہ خاص قلیب دور کہ، اول فضائل لار بر سنہ ایچید کی تمام
کون لار ایچہ اولار دن اوزگ کون لار دہ یوقور و اول فضائل مخصوصہ اول اولن کون لار دہ اعمال حج
غذا اشتغال کورگوزگ کبی نرسہ لار دور

ابن الیقیم الجوزی زاد المعاد و ہایتا دور کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم عشر ذی الحجہ دہ دعائے

تو لا قبیلور ایدی لارا و عشر ذی الحجہ وہ تہلیل و تکبیر و تہجد نے تو لایا ایماق غدا مر قبیلور ایدی لار دیب اہل
صحیح بخاری وہ ابن عباس رضی اللہ عنہما دن روایت قبلیب دور پنغیر خدا اصلی اللہ
علیہ وسلم دیب دور لار بیچ برکون لار وہ قیلخان عمل صلح خدا نینک نزدیکہ او شہوان کون ایچرہ
قیلخان عمل صلح ون محبوب راق ایماق دور اصحابہ لار سوروی لار کہ جہاد فی سبیل اللہ موجود
براق ایماق دور و دید یلار کہ جہاد فی سبیل اللہ مومنون محبوب راق ایماق دور لار کہ کوشیکہ
جہاد عنہ اور نفسی و مالی برہ (رضای آلی نے ای کتاب) حقیقہ جہاد دن یا نما سہ او شہوان لار
دن بیچ نرسہ بیلہ (یعنی اوزی موتیریک یا نما سہ شہید بولسہ) و مالی مو اولادی غنا ندور و لاسی
صرف غزاة بولسہ) بو حدیث وہ بو معنی غدا اشارت بار دور کہ جہاد کفار او چون حقیقان غازی غدا مناسب
بودور کہ او بی دن حقیقان وہ اکیخی سلامت یا نینب کلاسیک نتی ایلہ حقیقای امارادہ آلی انینک
سلامت یا نینب کلاسیک تعلق تا لکان بولسہ انکار بیچ باکی یوقتور و ہم بو حدیث وہ جہاد او چون جانی نے
و مالی صرف ایماق لار نینک فضیلتی بیان قیلینب دور جانی و مالی ہر ایک سے نے رضای پروردگار
نے تا پیک او چون صرف ایماق لار نینک شانی اولوغ و درجہ لاری بلند کی او چون خداوند کریم
قرآن مجید وہ مواضع متعددہ و انداز عالی بہت جانبا لار نے مرح ایتیب۔ تجاہد ون فی سبیل
اللہ با موالم و انفسہم و الجاہدین فی سبیل اللہ با موالم و انفسہم دیدور ای مؤمن لار با تینک کہ
اسلاف کرام لار ہمیز، دین اسلام نینک ترقی و تعالی سے بار اسیدہ اعداء دین لار ایلہ جہاد قیماق وہ
جان لاری نے قدا قیلدی لار تا آنکہ دین حنیف اسلام ہمہ اکنیت عالم غدا منتشر اولدی یا بیلدی نینک
دور؛ اولار دن سوئکرہ بزلار تروج دین و ترقی ملت بار اسیدہ اولار دیک جان نے بذل ایماق
نیردہ، غایت و نادت دن مال نے ہم صرف ایماق نے لایق کورما یون بہت لیک کورساتدوک
الی الان غفلت دن کوز آچما ی حرص و بخل ایلہ کورساتمک وہ میز لاجرم اوز میز غیر دین لار زیر تسلطی
وہ عوار و زبون و دین اسلامیز احکامی غصفت طاری اولمک ایلہ دائر ذیل و سرنگون دور میز
و الشیخ و الوتر بیلہ قسم قیماق وہ یعنی اعمال حج وہ محترم تو تو لغان امکنہ و ازمنہ و اعمال لار ایلہ
قسم قیماق وہ فائدہ دینتہ بار دور چونکہ اولار نینک ہر بری اعمال دینیہ نینک عمدہ سی بونان
حج مناسک لارینی ادا قیماق وہ شارع طرفین فضیلت لیک اشیا لار دیب فضیلتے بیان قیلینشاں
نرسہ لار دور؛ اما مکان لار چنانچہ صفا و مروہ شفع، بیت معظم و ترور منی و مزدلفہ شفع، عرفات و ترور
اما صفا و مروہ پس انینک فضیلت صفا و مروہ فضیلتی غدا کفایہ دور کہ اللہ تعالی اوز کلامی وہ انے شعائر حج
دن سناث ان الصفا و المروہ من شعائر اللہ دیب دور یعنی تحقیق صفا و مروہ اسیدہ سی ایماق
بیت اللہ نے حج قیماق نینک علامت لاری دن دور دیب دور صفا و مروہ نینک فضیلتی دن بری

دلیل لاری نے

تفصیلت صفا و مروہ

طاری اولمک دوچار کلک دور ۱۲ منہ رذیل پست و حقیر ۱۲ منہ

یو کیم اول ایسی سی نینک اراسیدہ سعی قیماق واجبات حج دن ایرور ائے ترک ایتہ دم لازم کلور و ائہ
 سعی ایتمک نینک ثوابی تو غریبیدہ عبد السد بن عمر رضی اللہ عنہما دن روایت قیلنغان حدیث
 وہ کلیب دور، پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ہمیش ڈا انا کوا اناک بالصفاء و المرؤۃ کثیرت سببین رقبۃ
 رواہ الطرانی فی الکبیر و البزار یعنی انا صفا دم وہ اراسیدہ طواف قیماق نینک ہمیش قل نے آزاد
 قیلنغان کبی دور، وینہ ابن عمر رضی اللہ عنہما دن نافع قیلنغان روایت وہ کلیب دور یکمہ صفا مروه
 اراسیدہ سعی قیماق سعی اول کیشے نینک ایکی قدمی نے صراط اور زہ ثابت برقرار قیلا دور اول کونے
 کہ قدم لارا نہ تا یلیب تورا دور

فضیلت بیت معظم

واما بیت معظم نینک فضیلت و اولو غلوقی ایہ بیان قیماق غہ محتاج ایما س دور انینک
 اولو غلوقی زمین نینک ہر قطری داکل اسلام اہلی غہ معلوم دور فضیلت و شرفی بار اسیدہ انینک تمام
 اہل اسلام غہ عمدۃ ارکان دین اولان نماز ادا سیدہ قبلہ وارکان اسلام نینک تو ربیجی سے اولان حج
 ادا سی وہ مطاف بولکی، و حق تعالی قرآن کریم وہ، اِنَّ اَوَّلَ بَیْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِیْ بَکِنَّا مَبْرُکًا
 وَہُدًى لِّلْعَالَمِیْنَ قول شریفی ایلہ نے مبارک آنا کی، وہمہ عالم اوچون باعث ہدایت دور دیکل کفایہ
 دور حج مناسکی ایچرہ حاجی لار مکہ مکرمہ داخل بولغان زمان اول بیت محترم نے طواف قیماق
 سنت بو طواف نے طواف قدوم دیر لار و عرفات دن تو شوب منی وہ احرام دن چیقخان دن نینک
 ایام نحر وہ مکہ غہ کلیب بیت مکرم نے طواف ایتمک فرض بو طواف نے طواف زیارت دیر لار اعمال
 حج نے تمام قلیب حجاج وطنی غہ مراجعت قیلور دا و عار اوچون اول بیت معظم نے طواف
 ایتمک واجب دور بو طواف نے طواف صدر دیر لار بو طواف آفاقی غہ واجب دور منا برگینہ عباد
 ادا سی اثنا سیدہ نے طواف ایتمک اوچ شعا راینہ یور تو لوما کی انینک اولو غلوقی نینک علامتی دن
 دور و اول بیت معظم نے طواف ایتمک نینک فضیلت و ثوابی بار اسیدہ احادیث نبویہ وار و ایش
 دور چنانچہ طرانی معجم کبیرہ محمد بن المنکدر دن روایت قلیب دور رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
 ہمیش لار یکمہ بیت اللہ نے بی شوط طواف قلیب طواف ایتمک نینک فضیلت و ثوابی بار اسیدہ احادیث نبویہ وار و ایش
 آزاد قیلنغان کبی بولا دور دیب، بیعتی اسناد حسن ایلہ ابن عباس رضی اللہ علیہ وسلم ہمیش لار
 اللہ تعالی ہر کونے بیت اللہ الحرام نینک حاجی لاری اوزرہ بر یوزر گمرہ رحمت نازل قیلا دور انینک
 آیتیشی طواف قیلورچی لار اوچون گمرہ سعی بیت اللہ غہ قراب اولور غوجی لار اوچون دور ترندی
 و ابن حبان عبد اللہ بن عباس رضی اللہ عنہما دن روایت قلیب دور لار پیغمبر خدا صلی اللہ
 علیہ وسلم ہمیش لار کو، بیت اللہ نینک اطرافیدہ طواف قیماق نماز دور، گمرہ این کہ سیز لار اول
 طواف وہ سور قیلور سیز لار (یعنی نماز وہ سور قیماق درست ایما س ایدی) لیکن طواف نماز مقامی
 وہ بولوب تور و غلوق ائہ سور قیلنغان کیشی ائہ خیر دن اوزرگ سور نے قیما سوں (یعنی تسبیح و تہلیل
 و دعوات غہ مشغول لوق قیلسون دیک دور) ترندی ابن عباس رضی اللہ عنہما دن روایت

فضیلت طواف بیت اللہ

اس دور اس دور اس دور اس دور اس دور اس دور اس دور اس دور اس دور اس دور

سور قیماق

قیلیب دور رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ہمیش لار کیمکہ بیت اللہ نے الیگ بار طواف قیلستہ
آتا سی دن تو غولخان کون داکی دیک گنہ ہی دن پاک بولوب چچقا دور

ابن ماجہ ابن خزیمہ صحیحی وہ عبدالسد بن عمر رضی اللہ عنہما روایت قیلیب دور لار ہمیش
کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم دن ایشتیم کہ ایٹورا یدی لار کیمکہ بیت اللہ نے طواف قیلستہ
وایکی رکعت نماز او قوس برقل آنا د قیلغا نر یک بولور دیب

وینہ ابن خزیمہ صحیحی وہ ابن حبان عبدالسد بن عمر رضی اللہ عنہما دن روایت قیلیب دور
لار ہمیش کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم دن ایشتیم ایٹورا یدی لار کیمکہ بیت اللہ نے یٹی
شوط طواف قیلستہ طواف قیلماق وہ بیچ بر قدم نے قویما یدور ونہ بری نے کوتار ایدور و مگرا دل کیشی
دن اول قدمی سببی ایله بر خطیہ یوق قیلینا دور و بر حنہ انیک او چون اول قدمی سببہ ایله بتیولا دور
و بر درجہ انیک او چون اول قدمی سببی ایله رف قیلینا دور

الولعیم حلیتہ الاولیادہ و بہیقی شعب الایمان کہ عائشہ رضی اللہ عنہا دن روایت قیلیب
دور لار رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ہمیش لار تحقیق اللہ تعالیٰ بیت اللہ نے طواف قیلغوجی بندہ
لاری بیلہ فرشتہ لار غمباہات قیلور

ابن الجوزی روایت قیلیب دور پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ہمیش لار بیت اللہ نے نظر قیلماق
عبادت دور

وامامینانک فضیلتی غہ بو امر لار کافی دور کیم مناسب حج امر لاری دن اولان رقی جمار
و فرج و حلق رأس کبی عمل لار نے ادا ایلاک غدا اول موطنع مجمل محل دور حاجی لار یوم الترویہ ذوالحج
نیک سکنجی کو نیدہ طلوع شمس دن سوک لیک اتیان حال وہ مکہ دن چقیب نماز پیشین نے
منی وہ ادقوب کچہ سی منی وہ قلوب ایرتہ سی عرفہ کو نے نیک صبحی غنہ منی وہ توروب طلوع شمس دن
کین عرفات غہ قوز غلاماق سنت دور و انچین عرفات دن یا نیب منی غہ کلگان وہ نخر کون لاری
منی وہ کچہ لاماق سنت دور منی نیک فضیلتی دن بری بو کہ عظیم الفضل اولان مشہور مسجد خیف منی نیک
مسجدی دور اصحاب سنن ترمذی و نسائی و ابن ماجہ و ہم ابن حبان صحیحی وہ یزید بن الاسود دن روا
قیلیب دور لار ہمیش کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم حج الوداعی وہ اول جناب ایله مسجد خیف غہ حاضر بولور
و نماز باءاد نے مسجد خیف وہ اول جناب برگدا ادا قیلیم الحدیثہ

طرائی معجم کبیرہ منی وہ ہمیش پیغمبر نیک قبری باروب پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم دن نفس
قیلیب دور

ازرقی مجاہد دن روایت قیلیب دور ہمیش کہ ہمیش بش پیغمبر حج قیلستہ لار بارچہ لاری
بیت اللہ طواف قیلستہ لار و منی نیک مسجد یدہ نماز او ہمیش لار پس اگر نیک اول مسجد
وہ نماز نے فوت قیلما سلیق غدا سطا عینک بولسہ البتہ انہ نماز او قوماق نے فوت قیلما غنیل

فضیلت

فضیلت مزدلفہ

فضیلت عرفات

دیب - ومنی وہ مسجد خیف نینک آرقہ سیدہ غار والمرسلات بار دور، ومنی نینک اولوغ فضیلتی دن بری بوکیم اول محل شریف باوجود وسیع ایما س یعنی ایله حجاج هر قنچہ تولا بولوب هم اوز یقہ سید دور ادور، رحم جنین غه کینکر بولوغان کبی منی هم انکار زول قیلغان لار کثره واز دحامی غه کوره کینکر بولولا دور، ومنی دعا اجابت بولادور غان محل لار نینک بری دور، چنانچه قاضی مجدالدین شیرازی الوصل والمنی فی فضل منی نام کتابیده ذکر قلیب دور؛

و اما مزدلفه نینک فضیلتی بوکم حدیث ده کلیب دور که رسول الله صلی الله علیه وسلم عرفه کونے امت اوچون دعا قیلایش لارا منظام لاردن اوز که سه اجابت قیلینمش، سونکره مزدلفه ده بیت امت اوچون دعا قیلینمش، انده همه سی حنا که غفران منظام ایله اجابت قیلینب دور حاجی لار مزدلفه ده کیچه تورماق سنت دور سونکره نماز یا مسداونے شافعی وقتیده غلش ده او قوب بعد ازان جبل قمر غه یقین مشعل الحرام ده طلوع شمس غچ و قوف قیماق واجب دور و شمس طلوع قیلیش آلدیده مزدلفه ده دعا مستجاب دور، ابن القفاش انے مکة مکرمه داکی دعا مستجاب بولادور غان محل لاردن سناب دور

و اما عرفات نینک فضائل کثیره سی دن بری بوکیم، اسلام نینک ارکان اربیه سے نینک بری اولان حج نینک ایکی رکنی نینک بری عرفات ده و قوف ایلامک دور، یعنی حجاج اسلام عرفه کونے آفتاب زایل بولغان دن باشلاب کون پاتونچہ عرفات ده و قوف قیلا دور لارا کون پاتغان دن کین جمع آدم لار امام سیله برکه عرفات دن سکینه ووقار ایله مزدلفه غه کوچادور لارا اگر برار کیمسه کون پاتماس دن بزور دن امام دن ایلمکاری عرفات دن قایتیه، انکادم واجب بولور اما غروب دن کین بولسهر بیچ نرسه لازم بولور عرفات او یله محل مبارک دور که اول کون هر اطراف دن محض ادای عبودیت اوچون جمع بولغان مؤمنین ده آیین لار انده رب کریم جنابینه متوجه اولوب انینک عفو و غفران و رحمتی نے امید اتمیب، و انواع فضل و رفعتی نے کوز تو قوب غایت تذلل و انکسار ایله توبه و ندامت اشکینی سینوق چهره لاری اوزره توکوب تورادور لارا اول اولوغ بر موقوف عظیم دور که انده درگاه کریم و باب تعالی دن امیدوار اولان لار نومید قیلینماس لارا چنانچه حدیث شریف ده کلیب دور، اعظم الناس ذنبا سن وقت بقره فظن ان الله لن تغفر له لایغفر که آدم لارا ایچره اولوغراق گناه ایگاسی بر کیمسه دور که عرفات ده و قوف قیلا دور، اما کون قیلا دور که الله تعالی انے مغفرت قیلایدور ویب، و هم اثر لارا ایچره کلیب دور که ان من الذنوب ذنوبا مکلفه با الا ان توف بقره، تحقیق گناه لار جمله سیدن انداخ بر گناه بار دور که انکا عرفات ده تورمک دن اوز که عمل کفارت بولایدور

منا و الشیخ و اولوغ ایله تمیم قیماق غه شایان اولیش امکانه مبارکه لار نینک فضیلت لاری بودور و اما از منته لار مثلاً عرفه تور دور چونکه اول ذوالحجه نینک تو قوز و بخنی کونے دور، و هم عرفه سنه ده بر کون دور

رمضان عید دی وہ عرفہ بولنا س عرفہ عامہ وہ یوم الفطر دن اول یعنی ہر کون نے عرفہ وہی سہ موثر ہے
 وہ عرفہ یوم الخردن مقدم بولغان کون غہ اطلاق قیلینوز، ویوم النحر شفع دورا بواچی روز سعادت اندوز
 وہ فوائد دینیہ لار بار یعنی اوچون السد سجانہ اولابرہہ قسم قلیب دور عرفہ کونمیدانگی فائدہ بویکم اول اندرغ
 بر شریف کون وہ کہ اول کون حاجی لار ہزار شوق دنیا زایلہ عرفات تاغی غہ متوجہ اولادور لار ورج اسلام
 نینک عمدہ ارکانی اولان وقوت عرفہ نے ادا قیلا دور لار حج امری نینک ناری کون دورا انصارغ
 کہ حدیث شریف وہ کلیب دورا حج عرفہ یعنی حج عرفات وہ وقوت ایتیک دن غینہ عبارت دورا حج
 مناسک لاری ایچہ اصل و عمدہ وقوت عرفہ دورا اورگاسی مونینک درجہ سیدہ ایماسس دیکند
 ویوم الخردہ کے فوائد بویکم اول کون برمی جبار وحق و ذبح و طواف زیارت کبی امور حج نینک اکثری
 ادا قیلینا دورغان کون دورا بوایکے روز سعادت بروز لار ہر چند ولیال عشر ایلہ قسم قیلینغان ادن کون ایچہ
 مندرج بولسہ لار مو، باز بواچی سیدن عبارت اولان والشفع والوتر ایلہ قسم قیلماتی بولار نینک ذکر بولغان
 فضائل لار ایلہ مختص بولغان لیتق لاری اوچون تخصیص بعد التعمیم قبلی دن دورا والشفع والوتر دن مراد
 عرفہ ویوم النحر ایکنیک کی بارا سیدہ احادیث و اثر لار وار و اولیش چنانچہ تفسیر دورا منشورہ مذکور دورا

واما اعمال چنانچہ طواف وتر دورا نینک اوچون کہ تہی شوط دورا طواف دن سوئکرہ او قولادورغان
 ایکی رکعت نماز شفع دورا سعی بین الصفا والمردہ وتر دورا چونکہ تہی بار سبج قیلینوز و شولکا اوخشہ کہ فی جبار
 وتر دورا زیراکہ ہر برمی تہی عدد دن دورا بولار وہ فوائد دینیہ لار دورا

مفسر لار والشفع والوتر تفسیری بارا سیدہ قولاقول لار بیان قلیب دور لار نینک ہمہ سی نے
 بویردہ بیان قیلماق سوز نے تطویل ایلامک شہ باعث بولاد دورا بر نینک بو مقام وہ مفسر لار نینک اول اقوال
 کثیرہ لاری جملہ سیدن والشفع والوتر بارا سیدہ اعمال حج ایچہ اداسی و تعظیمی رعایہ قیلینا دورغان اکنتہ
 وازمنہ و اعمال لار ویب یوقاریدہ ذکر قیلینغان نہ لار نے بیان قیلماق تفسیر، ما قبلہ واکے ولیال
 عشر دن مراد و اول حج نینک اون کون لاری ویب قیلینغان تفسیرنا سبتی اوچون دورا

اما بویت کریمہ تفسیریدہ مفسر لار ذکر قیلینغان قول لار حقیقہ اگر رسول السد جنابی دن سند صحیح
 ایلہ روایت قیلینغان بر حدیث بلانزارع و یا اهل تأویل طرفین ثابت بولغان برابر اجماع بولماسہ
 بویت دن مراد و شبودیب قطعی حکم قیلینمایدور لاجرم بولاقوال لار بارچہ سی وجوہ محتملہ دیلادور شول
 جملہ دن قاضی بیضاوی والشفع والوتر تفسیری وہ اولا اشیا نینک ہمہ سی جفتی و طاقی یا خلق و خالق دینا
 دورا حسن بصری قولچہ شفع و وتر دن مراد عدد دور کہ نینک جفت و طاقے بار دورا بوقول عن کورہ نینک
 ایلہ قسم قیلماقی اندہ فوائد دینیہ و دنیویہ بار یعنی اوچون بولاد دورا گویا التعلک دینی و دنیوی الیش لار وہ
 بندہ لاریغ ضرور لابدی بولغان حساب ہیلمہ قسم قیلینغان بولادور حساب نینک لابدی یعنی بویکم بواقیت عبادت
 وایام و مشور حساب ہیلمہ پیلینا دور شونینک اوچون السد تقالے ایتیب دورا تعلقہ وعدو السدین و اول
 ما خلق الله ذلك الا بالحق یعنی السد تقالے نینک آفتاب شہ عالم لے یار و تادورغان روشنا لیتق

ہیریب، و آئی نے نور لیق قلیب یرانگی و اولار نینک ہر بری غہ منزل لار تقدیر قیماقی اینیک اوچون دور
 کہ تاسین لار اول قویاش و آئی نینک سیر منازل ایلامی ایلمیل لار و آئی لار و ہفتہ لار و کون لار نینک
 عدوی نے و حسابی نے بیلگای سیز لار اللہ تعالیٰ او شبو نرسہ لار نے یرا تمادی لکر حق لیق برلہ یعنی بو اشیا
 لار نے بے فائدہ یرا تمادی دینک دور، منابعض امور دینیہ و دنیویہ حساب بیلک غہ منوط بولغان جملان
 حساب انسان لار اوچون امر ضروری اولمیش، بنا برین اللہ تعالیٰ اینیک ایلمہ گاہا علم بالقلم علم
 الانسان ما لم یعلم و بے منت قلیب گاہا اینیک ایلمہ قسم قلیب دور حساب انسان لار اوچون انداخ
 بر امر ضروری ایسلیس نیچون زمانہ میر نینک علم لاری مکتب و مدرسہ لار دہ حساب علمی نینک تعلیمی و
 تعلیمی نینک امری نے ہم بیلک اہتمام کور ساتماس لار حالبو کہ علوم فلسفہ و عقلیات غہ اعلیٰ لاری
 بارچہ دن زیادہ دور)

قوله تعالیٰ واللیل اذا یسر نے حاجی لار نینک عرفات دن بعد از غروب کو چوب مزد و لغہ غہ کیچہ دہ
 یورک لاریتہ تفسیر قیماقی موما قبلی و اکی آیت لار مناسک حج غہ تعلق بار غرسہ لار غہ تفسیر قیماقی مناسبتی
 ایلمہ دور بو بارہ واحدیت و اثر لار ہم بار دور، تفسیر ابن جریر و ابن ابی حاتم دہ مذکور دور بو آیات قسیمہ
 مناسک امری غہ متضمن بولک حیثیتی ایلمہ اللہ تعالیٰ نینک بو نرسہ لار ایلمہ قسم قیماقی دہ حضرت ابراہیم خلیل
 اللہ و جناب سیدنا محمد رسول اللہ علیہما صلوات الرحمن و سلامہ کلتورگان مناسک امری نینک
 شانی نینک اولو غلوقی و فضیلتی دشر فی و حرمتی غہ اشعار و بولمناسک ادا سہی دہ ہر یراق دیار لار دن غربت
 اختیار ایتیب شغفا و غر بولغان حال دہ کمال اشتیاق ایلمہ متوجہ ببلد اللہ الحرام اولان اہل اسلام نینک
 نینک فضیلتی غہ تفسیر و شونداغ بر اولوغ امر نے قیماقی نے خواہا ماغان سکنش لار مذمتی غہ اشارت
 بار دور و ہم او شبو مناسک امری غہ متضمن بولغان اشیا لار ایلمہ قسم قیماقی دہ حج بیت اللہ نینک
 فرض قیماقی قیمن مقصد و ذکرہ زمین نینک ہر اقطار و اکنافی و اکی اسلام اولادی ادا می فریضہ حج برمانہ سی
 ایلمہ اول اکتہ متبرکہ غہ جمع بولوب، بربر لاریتہ لسان و عرق و جنسیت جہتیدن ہیج بر مناسبت لار بولغان
 حال دہ محض اخوة اسلامیہ داعیہ سی ایلمہ بربر لاری ایلمہ لطفت و مہربان لیق ایلمہ ملاقات قلیب شیب بربر لاری
 نینک احوال لارینی سور و شوب دینی و دنیوی مہمت و حواج لاری بار اسیدہ رأی و فکر لار من اولہ
 قلیب شیب، و بربر لاری نینک طریق مصالحتی غہ ہر لیک قلیب شیب، رالطہ اتحاد لاری نے محکم و جلال اتفاق
 لارینی و شوق قیماقی بولغان ہست دن شونداغ بر فائدہ عظیمہ بار لیق حیثیتی دن مقسم بہا اولک غہ
 شان دور دینک غہ ایما بار دور، پس بو قسم قیمنغان نرسہ لار شانی نینک اولو غلوقی نے تفسیر
 ایلامک و ارباب عقول قاسمیدہ اولار نینک اجلال و اعظام غہ لایق معتبر امر لار ایکانینی تحقیق ایتک
 و ہم بو قسم دہ بر معنی آہم بار لینی نے بیلدورک، اوچون کلمہ استتمام ایلمہ دیدی کہ **ھلک** ہے
 ذلک قسم لینی حجرہ آیا او شبو نرسہ لار بیلہ قسم قیماقی بار مودور عقل صاجی اولان
 یعنی لار اوچون یعنی معرفت و حقیقت نوری ایلمہ ہمنور بولغان عقل نینک ایگاسی اولمیش شخص لار بو نرسہ

لا ریلہ اجلال و تعظیم جہت دن قسم قیماق نے لایق کور اور لار موو بو اشیا لاریبہ قیلینان قسم عاقل لارز ویدہ مقبول اولوب اولار لار نے معتبر بیلا دور لار مول البتہ صاحبی نے غفلت غی جو ممک دن و حرص و هو اعنہ اتباع ایلامک دن مانع بولادورغان و اتباع رسل غہ حمل قیلا دورغان بر عقل حقیقت نما صاحبی اولان کیشتے بیلا دور کہ الہ سبحانہ قسم قیلینان او شپور لار دہ عجائب قدرت و توحید و ربوبیت غہ دلائل لار بار دور پس خالق تعالیٰ و تقدس نینک وجودی غہ و قدرۃ تامہ سیغہ دلالت قیلینان جہت دن بونر لار مقسم بہ بولمک غہ لائق نر سہ لار دور (اوشپو قسم قیلینان نر سہ لار الہ بیگانہ نینک عبودیتی نے غایت خضوع و تواضع ایله ادا قیلنور چی بندہ ابرار لار ذکرینہ متضمن بولغان جہت دن اولار نینک خلا فیہ الہ بیگانہ برحق غہ عبادت قیماق غہ بویون سو نماغان بلکہ اول معبود برحق غہ شرک کلتور دب انینک عبادتی دن استکبار قیلینان متکبر جبار طاعنی لار نے ذکر قلیب اولار غہ توشورگان شباب و نکال استیصال آلی دن خبر بریب اتیب دور

الْمُرْكِبُ كَيْفَ فَعَلَ رَبِّكَ بِعَادٍ ۗ اِرْمِ ذَاتِ الْجِمَادِ ۗ الَّتِي لَمْ يُخْلَقْ مِثْلُهَا فِي الْبَرِّ ۗ اٰی جو سنینک رب نیک الہ تعالیٰ تکذیب انبیا

قیلینان عناد پیشہ عاصی طاعنی لار نے عذاب ایتمک غہ و عالم سیدن وجود لارینی بر باد و مضمحل ایلامک غہ البتہ قادر و ور آیا علم ضروری نے افادہ بیر اورغان خبر تو اتر ایله بیلا دینکمو (بلکہ بر نینک خبر بر یکمیز ایله انے قطعی سید نینک) کہ سنینک رب نیک الہ تعالیٰ ارم اتالغان عوادلی قومی غہ کہ ایکیز ستون لار دیک بلند قامت نیک و قوت لیک ایدی لار عذاب شدید نازل قلیب قیسی کیفیت دہ اولار نے ہلاک اتی اول عباد قومی اندان طویل الاجسام شدید القوۃ قوم لار ایدی کہ اولار نینک و صحت دنیا و کی شہر لار وہ خلق قیلینا دی یعنی زمین اوس تیدہ آدمی دن اول قوم غہ ادخشہ اوزون بویوق و قوت لیک کشتے لار بولنا دی بو قدر تنا و زرا و صاحب قوت الشان لار بولسہ لار مو شرک و کفر دہ اصرار قیماق لاریغہ کورہ الہ سبحانہ اول ضلالت پیشہ لار نے ہلاک اتیب اثر لارینی قوم یاد سے

تشمیم عاۃ الہ موندا غمک ایسہ کرک یکم ہر عصر و زمان دہ اوز عددی نینک کثرتی غہ و عددی نینک و قریغہ بولنا نینک تجر و طغیان دہ بولغان شرک پیشہ عناد سرشت ظالم لار مو ناگمان

لہ شیخ محمد عبده اتیب دور اوشپو قسم یوقاریقی سورہ نینک آخری اٰی الینا یا ہم قول کہیحی دن کین و قول آلی الم تر کہ فی فضل ربک بما و دن ایلگاری واقع بولناچ انینک جو ایے مفهوم اولمک ایله ذکر غہ حاجت بولغان جہت دن سامع و مانی لار ذہن لاری غہ ارسال قیماق اوچون ترک اتیبیب دور قسم نینک باقبل دیا بعدی دن مفهوم اولغان جو ابی بودور یکم حق غہ انکار قیلینان کذب لار نینک تا صیہ سی البتہ نینک ید قدر تیم دہ مسخر دور اگرچہ من اولار غہ اہمال برسام موہرگز اولار نے اہمال ایلامس من و البتہ اولار نے قیغ عقوبت و انتقام غہ دوچار قیلور من اندانک اولار دن ایلگاری کی مکذیب طغیان سرشت لار نے قلیب دور من دیکدور ۱۲ منہ

عاد قومی کبھی برکونے عذاب الہی تیرو شکم ایلہ صحیحہ وجودن بود و نمود لاری بالکلیہ فنا اولک نے، بلکہ صحیفہ عالم دن نام و نشان لاری محو اولکے کوڑو تو ب تورا سون لارے

الہ سبحانہ بوسوۃ کریمہ دہ ذکر قیلنغان او شبوکا فرغنا دسرشت لار نینک کیفیت ہلاکت لارینی ذکر ایتمک دن مقصود او شبو عاد و ثمود و فرعون شقاوت تار و پود قوم لاری نینک ہلاکی غہ مؤذی بولغان کفر و کفر و بغی و فساد مثلی غہ مرتکب اولک دن کفار ضلالت شعار لار نے زجر ایلامک، و مؤمن نیکوکار لار نے ایمان دہ ثابت و راسخ بولمک غہ تحریف ایتمک دور

مراد عاد دن عاد بن عموص بن ارم بن سام بن نوح علیہ السلام دور کہ بود علیہ السلام نینک قومی دور قوم مذکور او ز پد لاری عاد نینک نامی ایلہ تسمیہ قیلنبد دور و ارم البسہ عاد مذکور نینک جدی نینک نامی دور عاد نے او ز جدی ارم اسمی ایلہ توضیح قیلماق عاد دن مراد عاد قدیمہ ایکانینی بیلدورک او چون دور

بعض مفسر لار دیب دور کہ ارم قوم مذکور نینک بلدہ لاری نینک یا سکونت تسلیمش زمین لاری نینک اسمی دور دیب ارم اسم بلدہ بولغان دہ اول بلدہ دمشق یا اسکندریہ ہمیش لار بعضی لار بوقول غہ طعن اوروب ہمیش لار کہ عاد قومی نینک منزل لاری الہ تعالیٰ نینک قوی و اذکر اغا عاد اذ انذر قومہ بالاحقاف مضمویچ احقاف ہمیش، احقاف ایسہ جغرافیون کور ساتکی غہ کورہ جزیرہ العرب نینک حنف بیدہ عثمان ایلہ یمن نینک آراسیدہ حضرت نینک شمال شمر سیدہ واقع بر قطعہ داسمہ دور علامہ زنجشیری قوی غہ بناؤ احقاف قم دن بولغان او زون سوزولغان بلسد تیفہ لار دور کہ اندہ براز ایگری لیک بار دور عاد قومی اصحاب نیمہ و چادر نشین بدوی اولوب دریا سحلی غہ قریب قم لار آسیدہ بر زمین دہ سکونت قیلور ہمیش لار کہ اول یر نے شمر دیر لار یمن بادوی دن دور پس دمشق و اسکندریہ قم لوق بلامدن بولما غاچ چوک ارم نے دمشق یا اسکندریہ دیمک درست بولاد دور دیب، و اما ذات العباد قبیلہ معنی سی دہ بولغان ارم نینک صفتی دور عماد لغت دہ قامت نینک او زون لیتی، و نیمہ و چادر لار و بلند عالی بنا لار معنی سی دہ دور پس ذات العباد نینک معنی سی اول عاد ارم ستون کبی او زون قامت یک وزو حنی لیتق دور لار دیگان بولور یا اول قوم بدوی بولغان جہت دن نیمہ و چادر لار دہ سکونت قیلماق لاری سبب ایلہ نیمہ و چادر لار صاحبی دیمک اولور یا اگر زمانہ نیز داکو و اولی متمدہ لار نیکلیغ اظهار غہ و شوکت و ابراز فخ و زینت ایتمک او چون ہر قسم مزین بنای عالی رفیع لار بنا قیلماق لاری و بنا لاری نینک طرز و شکل و متانتی غہ اہمیت بر تک لاری ایلہ بنای رفیع صاحبی دیگان بولور، التی لم یخانی مثلہا فی البلاد نینک معنی سی اول عاد ارم اولیہ بز قومی دور کہ طول اجسام دہ و شدتہ قوتہ دہ اولار نینک او خشا ششی دنیا و اکی شہر لار دہ خلق قیلینامدی دیمک دور یا کہ اول عاد قومی نینک بنای رفیع لاری انداز غہ بلے مثل دہ نظر بنا لار دور کہ اول بنا لار مثلی دنیا و اکی شہر لار دہ خلق قیلینغان ایما س دور

عاد قومی نینک شہر لاری و قامت لار یمن او زون لوقی یا آسیدہ اہل تفسیر و ارباب اثر لار دور

دور از حکایه لار، خصوصاً شداد بن قلیغان ارم نام بہشت توغریسیدہ اندک عقل دن برہ سی بار کیمسہ باور قیلما یورغان افانہ لار نقل قلیب دور لار کہ تولا قی انے ایشتیبک دن استنکاف قیلور، بوا فسانہ لار بے شبہ کذب و بے اصل وافر سوز لار دور، ند کور افانہ لار نینک رد و الباطالی بارا سیدہ ابن خلد دن مقدمہ سی دە ایٹادور کہ صحت دن بعید و و تہم دە اصل اولان افسانہ لار جملہ سیدن دور، اول قصہ لار کہ مفسر لار سورۃ والفجر داکی الم ترکیب فعل ربک بجا دارم ذات العباد۔ تفسیر یہ نقل قلیب دور لار چونکہ اول لار لفظ ارم نے ذات العباد بیلان، یعنی تولا ستون لوق دیب وصف قلیب بر شہر نینک نامی دیدور لار، و نقل قیلا دور لار کہ عابدن عوض بن ارم نینک ایکی اوغلی بارا ہمیشہ بری نینک نامی شدید و دیگری نینک اسمی شداد عابدن صونک ملک ہر ایکی اوغلی غہ قالمیش ہونکہ شدید ہلاک اولوب تمام مملکت شداد غہ غلیتہ تعلق تا ہمیشہ، و اطراف و لواحق داکی پادشاہ لار الکا منتقا اولمیش لار، و اول بعین بہشت برین وصفی نے ایشتیب ہمیشہ کہ من سم البتہ اول بہشت نینک نظیری اولان بر باغ نے بنا قیلا من، پس عدن صحرا لاریدہ ارم شہری نے بنا قیماق غہ با شلا میش مدۃ اوچوز میل دە اول شہر نے بنا قلیب تمام قلیبش، و عمری تو قوز یوزیل بولغان ہمیشہ دارم شہری ایسہ غایت دە چونکہ بر شہر بولمک ایلہ قصر لاری آلتون دن، و ستون لاری زبرجد و یا قوت دن یسالیب، اندہ ہر صنعت درخت لار و جاری نر لار بولغان ہمیشہ، و اول شہر ارم نینک بنا سی اتما ی غہ کیرکاج، شداد ہمہ اہل مملکتی بیلہ اول شہر مینو مثال نے کورمک اوچون عازم اولمیش، اول شہر غہ بر کیمچہ و کوندوز لیق مسافہ قالغان ہنگام دە اللہ تعالیٰ آسمان دن بر صیحہ نے اولار اوزرہ یٹا بر (یعنی غایت دە قتیق تور قونج لیق بر رعد آوازی نے اولار غہ مسلط قلیبش) پس اول قوم نینک بارچہ سی ہلاک بولمیش، بو نقل نے مفسر لار دن طبری و ثعلبی و زحرشی و غیر لار ذکر قلیب دور لار

و ہم نقل قیلا دور لار کہ صحابہ دن عبدالمدین قلابہ تیوہ سی نے یوقا تیب انے ایٹانک ایلمقہ بیابانیدہ چورگو ب یورمیش، ناگاہ نظر لیمہ براق دن بر شہری نمودار اولمیش کہ حصار حکم و حصاری نینک اساسی جزع یمانی دن بولغان، و اطراف قیدہ تولا قصر لار بار دور، ابن قلابہ شاید برار کیمسہ اوچرا اندن تیوہ نینک خبری نے سور سام ویکان امیدہ حصار نینک دروازہ سی غہ کلیمش، ناگاہ کورمیش کہ اول دروازہ نینک ایکی طبقہ سے قیمت بہا جوہر لاریلہ مکمل، اما اول جایدہ بریچ کیمسہ دن اثری تو قوز بول نے کورکاج متیر اولمیش، و اول شہر نینک ایچغیہ کیرکاج حیرت اوزرہ بنا قیلینغان قصر لار نے کورمیش کہ بر خشتی آلتون و بر خشتیہ کوش دور، و قرش لاری ہم شول طرزہ، ویر غہ سنکر یزہ اور نیغہ مر وارید آبدار لار تو کولغان، و ہر قصر نینک اطراف یہ سولار روان بولوب اریق لار ایچرہ مر وارید و مرجان لار اوستیدہ آقیب تورادور، و ہر صنعت درخت لار تولا، اولار نینک تنہ سی آلتون دن، و برگ لاری زبرجد دن و چمک لاری کوش دن دور، ابن قلابہ مونسے کورکاج اوزرہ ہمیشہ کہ (متقی لار غہ خدا طریفدن وعدہ قیلینغان جنت ادشبو دور) پس اول جواہر لار دن بر مقداری نے آلمیش، دین ساری یا ہمیشہ آدم لار

محرر آلمیشش چون کہ زبرجد و یا قوت دین بولغان ستون لار اوزرہ

انینک تولیدہ اول جواہر لارنے کوروب انینک بر گنج تا یکا نیغہ حمل قیلیمش لار، حاصل کہ انینک قصہ سی
مردم بتل لاریدہ شایع اولوب حضرت معاویہ غدایر شیمیش، پس حضرت معاویہ ابن قلابہ نے شام غہ
جاضر قیلیدوروب، واقعہ نے استفسار قیلیمش، ابن قلابہ قصہ نے حضرت معاویہ غہ بیان قیلیناچ حضرت معاویہ
کعب ان جبار نے طلب قیلیب، اندن بوبارہ داسوال قیلیمش، کعب الاحبار دیمیش کہ شہر مذکور کہ آن
دہ ذکر قیلینغان ارم ذات العز دور یقین دور کہ سینک ایام حکومتک دہ مسلمان لاردن بوی تفسہ قزویل
یوزلوک کوک کوزلوک یوزی دہ خالی بار گردیندہ خال غداو خشہ علامتی بار بر کیمسہ یوقالغان تیوہ سینی ایشا
اول شہر غہ تیو شادوزوانے کورادور، پس کعب الاحبار مجلس دہ اولتورغان آدم لار غہ قراب ابن
قلاہ نے کورمیش، دیمیش کہ ذکر قیلینغان کیشی اوشبو آدم دور (منا اکثر عالم لار نینک قیلینغان نقل لاری
بودور، سو نکرہ ابن خلدون ایٹادور) دہو ذکر قیلینغان شہر نینک خبری اول زمان دن تار تیب زمین
اوستیداکا بیج بر بقعہ دہ، ون عدن مملکتی نینک صحرا لاریدہ سموع اولوناب دور بو قصہ نے نقل قیلینغان
کیمسہ لار نینک زعم لاریدہ مذکور شہر عدن نینک اور تاسیدہ بنا قیلینغان ایشی حال بو کہ ستیارج
لار و کشاف لار اول زمین نینک آثار قدیمہ سی نے ہر طرف دن ایز لاک دہ بولیمش لار والی لاکن ایز لاک
دہ دور لار، اباوشہر نینک ہر خبری و اثری اولاردن نقل قیلیناب دور، داخباری لاردن برار کیمسہ
ونہ احم سارہ دن برار کیشے بو شہر نے ذکر ایٹاب دور لار، و اگر اول زاعم لار بو شہر موامم سابقہ آثار لاری
کیمی مندرس و فانی بولوب کیشکان، قید اغ کہ انینک اہلی روزگار صحیفہ سے دن محو اولغان، گردش روزگار
اولار نینک آثار لارین ہم فنا ایلاکان دور و لیسہ لار البتہ گنجایشی بولور ایدی، لیکن اولار نینک ظاہر کلامی
شہر مذکور نے موجود دیک لار نے افادہ بیر ادور، و بعضی لاری دیدور کہ شہر مذکور دمشق دور و مونداغ
دیک لاری انینک اوچون دور کہ عاقومی و مشق غہ ہم مالک اولیمیش لار، و بعضی لاری نینک ہڈ پانی اول
درجہ غہ تیب دور کہ ایٹادور لار شہر مذکور کوز دن غایب بولغان، اہل ریاضت و اہل سحر اولان کیشیلار
گاہا لاکا اوچرا پیدر لار، بوسوز لار بارچہ سے خرافات غداو خشہ نرسہ لار دور و مونداغ حکایہ و اہمیہ لار صحت
دن یراق بولغان جتدن کتاب السنہ نے مونداغ کئی خرافات دن منزہ قیلاق واجب دور ابن خلدون
سوزی اختصار ایلد تو گادی)

دہم شوککا او خشہ عوام اور تاسیدہ سنہ اول نینک بناسی بولغان بلغ ارم سکر نجی جنت
دیگان سوز لار مومرن خطابا عث کفر دور و مونداغ سوز لار نے ایشیتیک دن مؤمن کیمسہ نینک تو لاغی منز
جر و متفقہ اولوب جلدی متفقہ اولور بوسوز لار نینک بے اصل لیکن جہ علم اہلی غہ معلوم بولوب تور و غلوق
انے بویردہ صراحتہ ذکر ایٹیکم عوام برادر لار نے مونداغ خرافات دن بولوب لہ خطا سوز نے دیک دن زجر و
تنبیہ ایلامک اوچون دور چونکہ بو تفسیر نے تألیف قیما قیمر دن عمدہ غرض عوام برادر لار غہ و غلط
نصیحت ایلات آیات قرآنیہ معنی سین بیلدور کہ دور بعض اہل تفسیر دیمیش لار کہ عاقومی کئی
اوزون قامت یق وزور قوت یق خلق آفاق و لواحی زمین و آسمان دیماس دور چونکہ اولار

نینک قہ لاری نینک اوزون بوغی تور ت یوزگز ایدی دہر بری تاغ نینک چونک تاش لاریتی کوتاریب
قبیلہ اوستیغہ کلتور ب تاشلاب قبیلہ آدم لارین ہلاک قیلور ایدی لار و شو نینک اوچون من آشد
مینا قوتہ دیر ایدی لاریب،

ایمان کہ عاقومی نینک بونی تور ت یوزگز ایدی دیکان سوز خطاء صریح دور احتمال کہ بویله بے
اصل ہذا بیان لار نے عوج بن عوق مشہور نینک یلغان انسانہ قصہ سینے تو قوغان حقیقت دن غافل
سادہ لوح لار تو قوغان بولسہ لار کرک بولسہ سہیج دقت تور ت یوزگز قامت یک انسان بولکی نے
احتمال تو تمک درست ایماس دور چونکہ صحیح بخاری دہ ابو ہریرہ روایتی ایلد مو اضع متعہ دہ دہ ذکر
قیلنغان حدیث صحیح دہ کلیب دور کہ پیغ خدا صلی اللہ علیہ وسلم ہمیش لار خلق اللہ آدم علی صورت
و طو کہ سئون ذرا عاقم تنزل الخلق متنقض بقہ حتی الآن یعنی اللہ تعالیٰ آدم علیہ السلام نے
خلق ایستی اول آدم نینک اوزی موجود بولغان شبو صفت دہیستی وہ اول حال دہ کہ بونی آتمیش
گز دور اندن سونک خلق کوتاہ بولغانی تور دی تا بوان غے بو حدیث مضمونیغہ قرغاند اتا میر آدم علیہ السلام
زمانیدن عاقومی زمانی غہ کلکو غچہ مدیدہ او تمک ایلد آدم لار نینک بویله خلی قصہ بولغان لایق لار
بیلینا دور البتہ سہیج شک و شبہ بولوق کیم اول قوم نینک بوی لاری اوزون و جسم لاری کو چوق
ایدی انداغ کہ وزاؤ کم فی الخلق بسطہ قول کریمی اولار نینک بوی لاری اوزون و جسم لاری کو چوق قیلد
یر؛ تیلغان لایق لاری نے افادہ بیرا دور لیکن بوی لاری انداغ تور ت یوزگز لیکن نے بیلدور مای دور چونکہ
بو بارہ داعین بر اصل صحیح معتمد علیہ یوقور و ہم یوقاری ذکر قیلنغان حدیث صحیح غہ مخالفت اولک اعتباری ایلد
بو قول مردود و مقیاس عقل دن یراق دور و حدیث مذکور مو اشکال دن خالی ایماس دور بویله کہ عاق اولی
دن سو نکرہ اتمیش شود قومی نینک اثر لاری و منازل باقیہ لاری حجر موضع معروفی دہ الآن موجود دور
اول منازل باقیہ لار شہادت بیرا دور کہ اولار نینک اہلی نینک جتہ و طول قامت لاری مو او شبہ بزبان
اہلی نینک کیدن تو لا زیادہ ایماس دور حدیث دہ ذکر قیلنغان ترتیب بق غہ قرغاندہ اولار نینک
طول اجسام لاری عاق اولی نینک کیدن براز نقصان دہ و بولامت محمدیہ نینک اجسام و جتہ سیدن تو لا
زیادت وہ بولماق لازم ایدی چونکہ شود قومی نینک عمد لاری موقدیم یعنی دہ سہیج شک یوقور و احتمال
کہ آدم علیہ السلام ایلد شود قومی میانہ سیدا کی زمان اول قوم ایلد بولامت میانہ سیدا کی زمان دن
کرات بولغانی اما اولار نینک زمان لاری عاق قومی نینک زمانیفہ یقین لایق غہ، بلکہ اندن سونک غینہ بیکایی
غہ قرآن شہادت بیرا دور شود قومی عاق اولی دن سونک غینہ او تمک ایلد اولار نینک اجسام لاری بوزبان
اہلی نینک اجسام و جتہ لاریدن تو لا دراز بولماس یعنی شہادت بیرا دور کہ عاق قومی نینک بونی تور ت یوزگز
دیکان قول حقیقت دن یراق مبالغہ صرف دور بہر کیف عاق قومی نینک طول قامتی حقیقہ روایت قیلنغان
تو قومہ حکایہ لار بے اصل و خرافات بولغان کیسہ بو حدیث صحیح ہم اشکال دن وارستہ ایماس دور
اما عاق قومی نینک قوت لاری نینک زور یعنی دتاغ پارہ لار نے کوتار گو دیک کو رچ غہ مالک

ایکانلیک لاری صحیح دور چونکہ اول قوم نینک قوت لیک آدم لارا ایکانیدن قرآن وحدیثا خبر
 برادور چنانچہ ابن ابی حاتم مقدم ابن معدیکرب دن روایت قیلیب دور رسول خدا صلے اللہ علیہ
 وسلم ارم ذات العمدانے بیان قیلیب دہمیش لارکہ عاوارم دن برابر پیر پارہ چونک تاش نے
 بلکہ سینہ کوتاریب قیسی برقبیلہ نے ہلاک قیلماق نے خواہلاسنہ انے اول قبیلہ اوزرہ تاشلاب ہلاک
 قیلورایدی دیب۔

خلاصہ کلام۔ آیات قرآنیہ دن مفوم اولان معنی بوکیم عاوارم آتالغان عاواولی

کہ قدیم زمان وہ تین زمینی وہ آفتاق موضعی وہ ساکن ایدی لارا اوزلاری قوت لیک طویل القامہ قوی
 البسینہ آدم لار بولغاچ اوزلاریغہ مامن وزنیت ادچون بلند عمارت لار و عالی قصر لار بنا قیلدی لارا
 انداغ بناری زینت افزا کہ انینک مشی موندن ایلگارچی عصر زمان لار وہ زمین اوستید اکی شہر لار وہ
 بنا قیلینا میش ایدی اول قوم نینک جسم لاری نینک جسم و طویل لیتیغہ کورہ عمر لاری ہم اوزون
 اولمیش قوم مذکور عظمت جتہ و شد قوت و سعیت دولت و سامان و زنیت قصر و کیوان لاری
 غہ مغرور اولوب عاقبتہ الامر طغیان کورساتتی لار کفر و شرک وہ اصرار ایتیب داعی حق غہ انقیاد کورگوز ما
 کما حج اللہ تعالیٰ اول قوم عصیان پیشہ غہ غضب قیلیب فوق العادہ قتلغ باو صر صر ایلہ اولار نے ہلاک
 ایتی اول قوم مغضوب دن سونک مرور زمان ایلہ اول مشہور جهان اولان قصر و بنا لارکے و آثار قدر
 انظار لاری ہم قیلیب ویران اولمیش مناعاواولی نینک حقیقت قصہ لاری غایت اختصار ایلہ
 بودور۔

اول قوم نینک عالی قصر لار و سرائی لار اصحابی ایکانینی قوله تعالیٰ اَتَّبِعُونَ بَلْکُمْ رِغَ اَیَّہُ تَعْبَثُونَ
 وَ تَتَّخِذُونَ مَصَانِعَ لَعَلَّکُمْ تَخْلَدُونَ تائب قیلادور آیت نینک معنی سی ای عاوقومی آتاسیز لار ہر لیکیز
 بر علامت نے بنا قیلایسیر مؤہا لوبکہ انے بیچ فائدہ سے یوق عبث ایش قیلایسیر وہم حکم کوشک و سرائی
 لار نے اتخا ذ قیلایسیر مؤہا لوبوق ایلکہ اول حکم کوشک و سرائی لار وہ ہمیشہ باقی قالغای سیز لار یعنی فنا بولما
 ہمیشہ تریک قالادور غان کیشی و یک بیچ یقیلایدور غان حکم بنا لار نے قیلایسیر لار مؤہا لوب آیت کریمہ
 مضمونجہ کورہ ذات العمدانینک معنی سی بنای رفیع لارا ایگاسی دیگان بولور اما صحیح بخاری وہ مجاہد
 ایتیب دور ارم ذات العمدان قدیہ دور و عادیہ نشین کوچہ خلق دور و میکی قوم مذکور خیمہ نشین بڑوی
 لیک لارین بیلدور دور مؤنیک توفیقی لازم دور۔

وَسَمُوذَ الَّذِیْنَ جَابُوا الصَّخْرَ بِالْوَادِیِّ وَیْنِہِ اَی محمد پروردگار نینک

نینک شود قومی غہ عذاب بیاریب اولار نے قیسی کیفیت وہ ہلاک قیلغانی غہ مطلع بولما دینک مؤہا اول
 شود قومی انداغ آدم لار ایدی لارکہ وادی القری وہ تاش لار نے کیب چونک تاش لار دن
 اوسی لار بنا قیلدی لارا

تنبیہ شود قومی عرب بانڈہ قبائل قدیم سیدن برقبیلہ دور محل سکونت لاری مدینہ

علاقہ

الکون

وانکما معاندا ولان کفار شقاوت مدار لارغہ تخویف ایلاب ویدور کہ، اوشبور گروہ اشقیالار نینک قوتی نینک زولیتی، وتمدن بابیدہ مہارتی، و عسکری نینک تولایتی اولارغہ عذاب الہی تو شوب ہلاکت انہی غہ گرفتار اولمک لاریغہ مانع اولمادی، پس قوت و قدرت و کثرت وہ اولار نینک کبھی غہ یتیمالغان مکہ مشرک لاریغہ عذاب الہی نزول ایتمہ اولارائے بچوک دفع قیلا اولورلار۔

سو نکرہ اللہ تعالیٰ اول ذکر قیلنغان قوم لار نینک ہلاک ابدی غہ اوچرا مک لاریغہ سبب بلغان میان صفت لاری نے بیان قیلیب ایتیب دور **اَلَّذِیْنَ طَعَنُوْا فِی الْبَلَدِ الَّذِیْ هُمْ اُولٰٓئِکَ لَیْسُوْا بِمُؤْمِنِیْنَ** دوچار عذاب اولغان عاد و ثمود و فرعون اندر آدم لار دور کہ، شہر لار وہ انسانیت شائینہ مناسب ایماں بوزوق ایش لار نے قیلدی لار یعنی اقتدار و قوت لادی، و تمدن بابیدہ کی مہارت لاری نے دشوکت و پادشاہ لیتق لاری نے بوزوق ایش لار وہ، و آدمی لیتق و رعیت لار غہ ظلم و جور قیلدی لار۔ سو نکرہ اللہ تعالیٰ اول طغیان پیشہ لار نینک طغیانینی تفسیر قیلیب ایتیب دور **فَاکْثُرُوْا**

فِیْهَا الْفَسَادُ پس اول طاعی لار کفر و شرک و ظلم و سائر معاصی غہ ارتکاب ایلامک ایلہ شہر لار وہ کوب بوزو غلوق قیلدی لار، بو آیت مفہوم غہ بناء کیکہ اللہ سبحانہ نینک امری دن تا شقاری برالیش نے قیلہ کہ خدا نینک بندہ لاری حقیقہ ظلم بیلہ حکم قیاس غہ شک اول کیشی اللہ سبحانہ بندہ لار صلاحی اوچون توختا تقان حد دن تجاوز قیلدی اوچی مفسد دور، موندراغ ایسہ نو آیت کریمہ مفہومی وہ زمانہ میز نینک اکثر حکام لارینہ تخویف شدید و تہدید مزید بار یعنی وہ شہدیت ہو کہ مؤمن لار نینک اعتبار و انتباہ اور زہ بولمک لاری لازم دور۔

سو نکرہ اللہ تعالیٰ اول گروہ اشقیالار نینک مذکور بوزو غلوق لاری سببی ایلہ مستحق عذاب اولمک لاریچون خبر بریب ایتیب دور۔

فَصَبَّ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ سَوْطَ عَذَابٍ پس ای محمد بنیک اول قوم لار اور زہ اولار نینک میان ایش نے تولایتیق لاری سببی ایلہ عذاب لچی سی نے تو کتی، یعنی قانچی کوب تا سہ لار دن حج لایب اور دھمکان دیک ہر نوع دن مرکب بلغان اندر غ قتیغ عذاب شدیدہ دائمی نے پیار دی کہ، انینک غایتی نے ادراک ایشمک ممکن ایماں دور چنانچہ عاد قومی غہ باد صرصر، ثمود قومی غہ قتیغ ضعیف و قبط قومی غہ دریاغ غرق ایشمک کبھی عذاب ہلاکت انتساب لاریباروی، عذاب نینک قانچی سے نے اول قوم نینک اوستینہ تو کتی دیک نوع نوع عذاب شدیدہ دائمی نے درپئے اولار غہ اولارغہ تو شور کپدن عبارت دور یعنی عذاب نینک قتیغ لیتی غہ تو لیتیغہ و دائمی لیتیغہ اشارت دور حسین کاشفی ویب دور کہ عرب لار قانچی بیلہ اور مک نے عذاب نینک غایتیدہ قتیغ راتی دن دین لار، بنا برین اللہ تعالیٰ اولار نینک سوزیغہ مطابق عذاب گوناگون شدیدہ نے سوط تعبیر قیلیب دور و دو ب۔

بعضی لار دیب دور کہ سوط عذاب دیک قحی غہ اوشہ عذاب نے تو شور دی دیک دور چو کہ

۳ قانونی تائید شدہ استعمال ایی لار انواع معاصی غہ ارتکاب ایلا دیلار

اول شقی لارا چون آخرت ده آماده قیلینغان عذاب نبتہ بود نیاده اولار غمہ توشور یلکان عذاب پادشا
 وحاکم لار طرفیندن گناہکار و جنایت قیلنوجی لار عذابا قیلینا دورغان عذاب لار دن سیف و خناتی
 و اوزگه انواع تعذیب غم نبتہ قانچی نکلنچ دورا خلاصہ سی بوکیم بود نیاده مفسند و جانی لار نینک جرم
 و جنایت لارینہ کورہ پادشاہ لار و حاکم لار اجرا قیلا دورغان انواع تعذیب لار بار دورا بولار نینک تعذیب
 جہتی دن آسان لاتی قی و درہ برلہ ادرک دورا شو لکا اوخشہ مذکور قوم لار غمہ اللہ تعالیٰ بود نیاده
 یبارکان عذاب الیم آخرت ده اول اشتقیا لارا چون آماده قیلینغان گوناگون عذاب عظیم و عقوبات
 چچم غم نسبت قیلغان ده قنجی بیلان ادرکان ویک ویک دورا

سونکرہ اللہ تعالیٰ مذکور ادرک گورہ شقادت مآلوف غم گوناگون عذاب توشور گانینہ تعلیل بیان
 قیلیب ایتیب دورا اِنَّ رَبَّكَ لَبِاْلْمُرْصَادِ ای محمد سنینک رب نینک اول قوم
 لارا اوزرہ گوناگون عذاب شدید دائمی نئے توشور کی ایتیک اچون دور کہ بے شبہہ اول پروردگار
 خیر اول اشتقیا ی ضلالت مصیہ لار نینک کردار و گفتار لارینہ و جمع احوال و اطوار لارینہ قراب قیلغان عمل
 لاری نینک نقیر و قطمیری غچ بلیب تور غوچی وانا دورا

مرصاد ویب انداغ مکان نئے ایتور لار کہ اندہ کوزا قی اولتوروب دشمن نئے کوزا توب منتظر بولوب
 تورور سنینک رب نینک مرصاد وہ ویک نینک معنی سی رب نینک بندہ لار نینک عمل لارینہ کوزا تیب تور غوچی
 دورا بندہ لار نینک ہر بر علی غم کورہ جزا بر کوچی دورا پچ بر عمل قیلنوجی قیلغان عملی نینک جزا سی نئے کورما ی
 قالماس ویک دورا

بوکلام ہمدید انضمام اللہ تعالیٰ نینک عاصی لارا چون عقاب و عذاب طیار ایکانینہ و اللہ تعالیٰ
 بندہ لار بنے ہر زمان تو تمک غم قادر ایکانی غم تمیش دور یعنی اللہ سبحانہ و تعالیٰ اوزی نینک بندہ لار
 نینک اعمال لاری نئے بلیب تور غوچی واولار نینک قیلغان عمل لارینہ نقیر و قطمیری غچ جزا بر کوچی ایکانینہ
 وہم بندہ لار غم موقع حساب دن قاجیب ایتیک درگا ہی دن اوزگہ بار ادرغان پچ بریر بولماس یعنی
 نئے انسان لار غمہ مثال طریقہ سیدہ بیخدروب اوزینہ گویا مسافر لاریور ادرغان بول اوزرہ اولکان
 کیشیلار نئے تو تمک اچون یا باج دنہ کاتی نئے آلمک اچون کمال ترقب ایلا اولتور غوچی کہ غمہ
 یا برا یگیر جائے وہ توروب ہمیشہ دشمن لار طرفینہ باقیب ویدبان لیتن ایشی نئے قیلیب تور غوچی کہ غمہ
 اوخش تیب دورا

مائی بندہ لار پچ برآن خداوند علیم بعیر نئے کورماس لیک غم سالامایدور لار واندن پچ بالیش
 لارینہ یا شورالماایدور لار اللہ تعالیٰ اولا ادرن صادر اولک وہ بولغان جہ عمل لار غمہ دانا و عمل لارینہ
 کورہ اولار غمہ جزا بر یک غم توانا ووردیگان بولور در حقیقت اللہ تعالیٰ سمیع و بصیر دورا اولکا پچ پوشیدہ
 نرسید یوقتور

ہم نہان دانند ہم آنچه نہا نتر بار شد بو یعلم الستر و اخبی صفت حضرت اوستا

موعظہ۔ پس ایسی مؤمن لارغہ لازم دورکہ، ان ربک بالمرصاد نینک معنی سی نے یعنی پروردگار علیم نینک بندہ لار نینک بارچہ احوال لاری غہ قراب تور غوچی دانا وینا ایکانینی، دائم خاطرہ تو توب، ہمہ افعال و اطوارہ آگاہ لیتق اوزرہ بولمک غہ سعی واجتہا قیلغای لار دینمہ کہ دیسہ لار پروردگار تعالیٰ طرفین جن اکورد لادورغان بولغاندن سو نک قول صدق و فعل خیر غہ اہتمام ایتمای کلیک اہتم امور و دریب جزئی اعتقاد قیلماق ایلمہ بخشی سوز و اوبدان عمل لار نے قیلماق نے ضرور بیلگای لار، دیسودہ یلغان و مالایغہ سوزدن، و مکر و خیانت و فسق کبی یمان فعل لاردن پر ہینز ایتمای لار

ای بندہ اللہ علیم بصیر ان زبک لیا لمرصاد قول کریمی مفہوم بیچہ سنیک جمیع حرکات و سکنات دہمہ احوالینک غہ دانا دورہ۔ پس آگاہ لیتق بر لبہ بول مثلاً اگر بر پادشاہ مجازی طرفین قیلغان ایش لار نینک دن خبردار بولوب تورمک اوچون بر مراقب تعیین قیلینہ البتہ شبہ لوق کیم انینک ساستی دن خوف قیلغان جتدن قیلا دورغان ایش لار نینک وہ، و آیتا دورغان سوز لار نینک وہ آرقہ و آلہ نینک غہ قراب تمام آگاہ لیتق و نہایت وہ ہوشیار لیتق ایلمہ بولاسن، پس سننے عدم دن وجود غہ کلتورگان و رزق برگان و سکا عذاب و ثواب برمک غہ توانا پادشاہ حقیقی نینک اوزی سنیک ہمہ احوالینک غہ مراقب ایسہ پس نیچون جمیع احوال وہ آگاہ لیتق اوزرہ بولمک نے لازم بیلما س سن، بویلمہ غافل لیتق اولور مو،

سو نکدہ اللہ تعالیٰ اوزی نینک بندہ لار نینک احوالی غہ مراقب، و اولار نینک عمل لاریغہ کورہ مجازا ایلامک صدقہ دی وہ بولوب بندہ لار نینک آخرت اوچون غینہ سعی ایتمک لاری نے ارادہ قیلغان لیتقی نے، اما انسان غایت جہالت دن تحصیل زخارت دنیا غہ اہتمام تمام کور کوزیک ایلمہ انینک لذات و تمتعات فانیہ سی نے سعادت بیلیم آخرت ایشی بالکلیہ انینک کونکی غہ خطر قیلغان جتدن ہرچان پروردگار تعالیٰ نے نعمت دولت و عطا ایلمہ سرامن از قیلسہ اول ایش نے اوزی نینک قدر و کرامتی دن کوروب نعمت غہ ناسپاس لیتق قیلغانینی، و ہرچان اللہ تعالیٰ نے فقر و فاقہ ایلمہ امتحان ایلامہ انکا صبر قیلمای تنکریم منی خوار و حقیر قیلدی دیب جزع دینی صبر لیک کور کوزیا کینی، بیان قیلیب اتیب دور فَاَمَّا الْاِنْسَانَ

اِذَا مَا ابْتَلٰیہُ رَبُّہٗ فَاَکْرَمَہٗ وَنَعَمَہٗ لَیَقُولُ رَبِّیْ اَکْرَمَہٗ

(یعنی اللہ تعالیٰ بندہ لاری نینک آثرت اوچون سعی ایلاب اعمال خیر حاصل قیلماق لارینی ارادہ ایلاب اوزی غہ عصیان و مکر قیلغوچی لار غہ انزال عذاب ایلمہ تمیدیہ و آخرتدہ نار سوزان جہنم ایلمہ و عیب قیلا دور اما انسان (حیاة دنیوی غہ مغرور لوق جتدن) ہرچان پروردگاری نے غنی لیتق و بختیا لیتق ایلمہ امتحان ایلاب مال و جاہ ایلمہ نے عزیز و مکرم قیلسہ، و نعمت بیکران ایلمہ مُنْعَمٌ ایتسہ، پس اول انسان (اول وقت وہ اول دولت و عزت لار محض تفضل و احسان الہی ایلمہ بولمکی نے یا دیدن چیقاریب) ایتمہ دورکہ پروردگاریم منکا غنی لیتق و نعمت فراوان عطا قیلماق ایلمہ منی اکرام قیلدی، یعنی من اللہ تعالیٰ نے نینک نعمت لاریغہ سعی ایکانیم اوچون بولنعت لار نے ربیم منکا عطا ایلاب منی عزیز و مکرم قیلدی

دیب اوزی نے لایق نعمت کو رمک ایہ شکر نعمت قیماق نے یاد دی دن چقارادور والدہ تعالیٰ ہر کیم غ دولت و غنا بریب مردم اور تاسیدہ عزیز و مکرم قیلان آدم نے عملی برابری وہ مؤاخذہ و عذاب

قیلاید و دیب ایمن یک وہ بولادور

وَأَمَّا إِذَا مَا ابْتَلَيْهِ فَقَدَسَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ ۗ فَيَقُولُ رَبِّي

أَهَانِي ۗ واما انسان ہر چنان کہ پروردگاری انی امتحان قیلے پس پروردگاری (حکمت بالغہ غہ سبئی اولان مشیتی مقتضاسیچہ) انکا معیشتی نے تنگ قیلیب، انے فقر حالتی غہ تو سورسہ پس (بو حالت وہ انسان تصور نظری و سوء فکری جہتین دن) پروردگاریم منی فقیر ایتمک ایہ عوار و ذلیل قیلدی دیدور و خدا نینک نزدیکہ عوار و حیر بولغان بندہ نینک عملی نینک نیمہ قدر و اعتباری بولور دیب، شریعت امر قیلغان عمل لار نے قیماق غہ کو نکل قویاس بلکہ کمال نارضا لیق دن شریعت تو خدا تغان حدود و تجاوز قیلور (یعنی انسان نینک صفتی بویلدور نعمت غہ شا کر اولاس و فقر غہ صبر اتماس)

موعظہ - ای مؤمن لار بو آیت کریمہ نینک مضمون اعتبار آرمونی نے فکر صاحب ایہ تہکمر

قیلینک کہ نوع انسانی نے عدم دن وجود غہ کلتور و عقل فضیلتی ایہ اوزگہ مخلوقات دن ممتاز قیلغان و ہمہ خلق نینک رزقی غہ اوزی کفیل ایکائینی کتاب کریمی وہ بیلدور و بونیاہ اعمال خیر حاصل قیماق غہ سعی قیلغان شدہ لار اچون آخرت وہ ثواب و جنت نینک و عصیان و رطہ سینچو جو موب عمل خیر دن غافل بولغان اشقیا لار اچون عذاب الیم و میران حجم آمادہ قیلغانی نے خبر بریب بندہ لار غہ خیر و شریعت لاری نے سورگوزگان پروردگار وسیع الاحسان انسان اولادی نینک غنی و فقیری نے امتحان قیلیب دور اما غنی پس انے آیا شکر قیلا دور مو پاکفران کورگوزادور مودیب بای لیق و نعمت فراوان ایہ ممتاز قیلش و اما فقر پس انے آیا صبر قیلا دور مو یا جزع پیشہ لیق کورگوزادور مودیب فقر و فاقہ غہ تو شور و ب دور بو عالم معیشت وہ بعض بندہ لار نینک مشیت ربانیہ ایہ دوچار فقر قیلینماق لاری اولار نینک قدر لاری عند اللہ پست یعنی دن یا اولار نے خوار قیماق جہتین ایماس دور بلکہ موندکی حکمت اولار نینک دل لاری نے اخلاص و عبودیت وہ محیص ایلامک و صبر لاری نینک تو تینی ظاہر قیماق بلکہ اولار نینک لار ایہ پو شیدہ بولغان اول قوہ جلیله لار نے تجلی قیلدور مک دور اندر غ کہ موندیک و یک نشاندہ لار تو لار انسان کامل لار وجودی وہ ظهور آرا اولیشش فقر و فاقہ غہ مبتلا لیق اولار غہ شکر دن باشقہ ایس نے زیاہ قیلدو میش پس انسان نے ہر چنان پروردگار تعالیٰ غنی و نعمت دار ایلا سہ اول تیا کہ خدا ایم نینک نزدیکہ قدر و منزلتیم بار اچون موند غ دولت و غنا بیان منی مخصوص قیلدی دیب اچنانچہ زمانہ بیزدائی اکثر غنی لار نینک زعم لار سے بویلدور اولار فقیر و مسکین لار نے و اموال و سامانی بوق کیمسہ لار نے بولار خدا نینک قاشیدہ قدر و اعتباری بوق کیمسہ لار دور شو نینک اچون شوندا غ تنگ دست یک و فاقہ غہ مبتلا دور لار دیب اعتقاد قیلا دور لار بلکہ موند غ خطا سوز لار نے اول غنی لار نینک بعضی حریص غافل لاری نینک زبانی دن ایشتمک وہ میز لاحول و لا قوہ

الابالسا، و ہر چنان انسان نے پروردگار تعالیٰ فقیر تیسارے صبر لیق کو گوزوب پروردگاریم منی فقر غم مبتلا
ایلاک ایلا خوار و حقیر قیلدی دیدور

ای مؤمن لار محقق بیلینک کہ موندلر گمان قیلماق مؤمن نینک ایٹی ایماس دور کافر نینک صفتی
دور، چونکہ کافر عت و اکرام نے دنیا نینک تو لایق و نعمت و جاہ نینک اولوغلوقی دن و مذلت و خوار لیق
نے دنیا نینک آزلیق و نعمت و سامان نینک یوق یعنی دن ویب گمان قیلادور مؤمن ایسہ انینک نزدیک
عزت و اکرام اللہ تعالیٰ نے اوز طاعتی غم موفق ایلاک و مذلت و خوار لیق، اے طاعتی دن محروم
قیلماق دور

ای مؤمن لار تحقیق جزمی اعتقاد قیلینک کہ انسان نینک معیشتی تنک قیلیب، فقر و فاقہ غم تو شکی
نے خوار لیق، و خدا نزدیک قدر و منزلتی یوق یعنی دن ویب، اے اول بندہ نینک شقا و تیدن ویب
بیلماق بے شبہہ خطا دور فقیر لیق شقاوت ایماس دور، بلکہ بصیرت کوزی برلہ قراسا نیکر فقیر لیق ایکی
عالم نینک کرامت و سعادت غم تیمک غم باعث دور، فقیر لیق انسان نے آخرت سعادت و نیکوز لقی امر
ظاہر حاجت بیان ایماس دور، اما دنیا نینک سعادت غم نیکوز لقی بو کیم فقیر کیمسہ غم، بیچ طرف دن دشمن
لیق غمی یوز مای دور فقیر کیمسہ اعدا نینک طعی دن امین بولادور، تور سائی نینک عمیدن اوز کہ کہ ورت
نے چیکما یدر غمی ایسہ دنیا نینک محبتی غم چومک، و کونکلی نے انینک زخار فی غم باغلامک ایلا تا اولگو پنچہ غم
و فکر غم گرفتار و ہریاندن دشمن لار تقرضی غم و دچار ستا خاتون و فرزند لاری ہم انکا دشمن جفا کار اولور لار
غمی لیق انسان بی کفران ایلاک سببی ایلا یکی، دنیا دہ زیانکار اولمک غم نیکوز دور

انسان دنیا نینک دولت فانیہ سی اوزینہ یوز کلک تور مای تنک لیق دہ قالماق نے امانت و شقاوت
گمان قیلماق غایت جمل و اعتقاد و فاسد دور، اول غافل بیلما یدور کہ اللہ تعالیٰ نینک بر کیمسہ غمی
قیلماق انینک خدا قاسمیدہ قدر و مرتبہ سی بار لیک دن ایماس دور، چونکہ اللہ تعالیٰ کافر و فاجر لار غم ہم کلک و
نعمت و دولت لار بریب دور، اللہ تعالیٰ نینک صفات تیدن بری فعال، لایق نیک ہر نہ قیک مشیتک
وارادہ ایسہ سی مقتضای سی چہ قیلادور، شاید کہ انینک تختیدہ بر برتری بولغای، البتہ نیز نینک اعتقاد و تیسار
مؤمن لار عقیداتی توسع و غنا امتحان، و کافر لار غم دولت برکی مکرو استدرارچ اوچون دور

لیکن بوزمان دہ ترکستان شرقی و کی مسلمان اسمی دہ اولان نادان آدم لار دن اکثری نینک
اعتقاد و فاسدی دہ وزعم باطلی دہ غمی، و دولت مند لار نینک ثروت و غنا و مال و جاہ صاحبی اولمک
لاری خدا قاسمیدہ اولار نینک قدر و منزلت و مرتبہ و کرامت ایگاسی اولمک لاری سببی دن دور
بنا برین انداز نادان سادہ لوح لار بای لار نینک حرمت و عزت لارین بجا کلور مک نے و تعظیم
لارین رعایہ قیلماق نے اوز لاریغہ واجب بیلک ایلا، اولار نینک تعظیم و اکرامی دہ نہایت سیز مبالغہ
کو گوزادور لار، اولار نے خدا قاسمیدہ محترم کیشیلار، و چونک آدم لار ویب اعتقاد قیلادور لار
حالبو کہ اول اغنی لار نینک اول فاسد اعتقاد و لیق اغنی لار غم بیچ وجہ بیلان فائدہ و منفعت لاری تیمایا

وتمیکی لموظہم ایماں دور آہ نہ قیلماق کرک کہ حقیقت دین نے بیلماگان بیخیر لارقا شمشیدہ آلتون وکوش
 معبود مرتبہ سی وہ دور کیم نینک کہ سیم وزری تولابولسہ انکا تولاراق سجدہ تعظیم و رکوع النقیاد ایتیک
 وہ دور لارا اکثر نادان لاریدیم بلکہ علمائین کونارکان فضیلت شعار لارہم اغنیالار غم بندہ وار انقیاد
 و تملق کور اتمک وہ دور لارا یوبارہ وہ تولادل لارزر دآب او جگر لار کباب دور چونکہ اول تملق پیشہ لار
 رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم نینک حدیث شریفی قیص عبدالمنیار و عبد اللہ رحم نے صحیح بخاری
 وہ مطالعہ قیلیب تور و غلوک باز بندہ سیم وزرا اولان دنیا دار لغم بندہ وار تعظیم ایتیک ایله رضای
 خاطر لارین تا پیک آکنده دور لارا ایتا لیتہ و ایتا لیتہ راجعون اے

امام فخر الدین رازی رحمۃ اللہ علیہ انسان نینک فقیر لیتق نے بد بخت لیک ویک نینک خلائقی
 پارا سیدہ بر نیچہ و جہ لاریان قیلیب دور و دیب دور کہ انسان نینک اد شوہر قوی نیچہ و جہ دن غلط دور
 بر نیچی و جہ بوکم بودنیای و نیم نینک سعادت و شقاوتی آخرت داکی بولادور فان سعادت و شقاوت غم
 نسبت قیلخان وہ بحر محیط غم لیتہ بر قطرہ حکمیدہ دور چونکہ دنیا دہ دولت و غنا ایله متنعم اولیش کیم
 نمودر بالنتہا اگر آخرت وہ شقاوت متداولہ پس ایتیک بودنیادکی راحت و تنعمی سعادت ایماں دور
 بولودنیادہ محتاج لیتق دوری نے چکیب محنت و مشقت ایله متاع اولیش کیم اگر آخرت وہ سعادت
 اولسہ پس بودنیادکی ایتیک فقر احتیاجی خوار لیتق و شقاوت دینماں پس غلبت بولدی کہ دنیا
 وہ متنعم اولان کیم اوزی نینک سعادت دکرامتی بیلان حکم قیلماق نار و ادور شوککا اوخش بودنیادہ
 فقیر لیتق ایله متاع اولخان کیم ہواوزی نینک شقی لیتق و بے سعادت یعنی غم حکم قیلماق نابجا
 ایتخی و جہ بوکم بودنیادہ بر انسان غم نعمت و دولت نینک حاصل بولدی دیا بر کیمہ غم فقر و تنگ دست
 لیتق یوز کلتور کلی اول کشتہ لار نینک ہر بری اول یوز کلتور کان غنی لیتق و فقیر لیتق غم مستحق ایکانی غم
 ولالت قیلما ی دور تیراکہ اللہ تعالی کفار و نجار لار نینک تولاسی نینک معیشتی نے کینکر و قیلیب دور و بیجا
 و نیا لاریب دور و ضلکما و ایماں لار دن اکثری نے فقر و فاقہ غم کر قار ایتیب دور چونکہ اللہ تعالیٰ لخواہلا
 گائینی قیلادور و نیمہ نے کہ ارادہ قیلہ انکا حکم ایتادور کا فر و فاجر لار غم دولت بیشمار لار بر کی حکم مصلحت
 دور یا بر سیل مکر و استدراج پس بندہ بوالیش نے مجازاۃ طریقی ایله ایدہ و دیب گمان قیلماق و دست
 ایماں دور

اوچونچی و جہ بوکم دولت دنیا ایله متنعم اولخان کیم غم عاقبت دن غافل بولک مناسب ایماں
 دور چونکہ ہر ایش نینک حکمی خاتمہ سیدہ کورہ بیلینور و فقیر و محتاج کیشیلار ہم اوز وجود لاریدہ و ویرت قولون
 نعم مالانہایہ آئمہ دن غافل بولماں لیتق لاری لازم دور چنانچہ وجود لاریدکی بدن نینک صحت یعنی او عقل
 دوین نینک سلامت لیک و محدود حجابی یوق آفات و الم لار نے اوز لاری دن و غم قیلیتماقی کبی نصت
 لار غم اوخشہ پس فقیر و محتاج لار نینک اوز لاریغہ فقیر قیلخان فقیر لیتق نے امانت و بد بخت لیتق ویک
 لاری رود اولما ی دور

تو توحیحی وجہ ہو کہ انسان نینک نفسی سبب شہہ یوق کیم او شہو دنیا نینک لذات و تمتعات
محموسہ سینہ الفت پیدا قیلا دورا پس وقتیکہ دنیا نینک تمتعی و نعمتی انکا حاصل بولسہ طبیعتی انکا الفت آفتاب
دن اوزینی اندر تارنگ و نعمت دینیوہ غمست مغرق اولک دن اوزنفسی تو سگ دشوار اولادورا ماہر توحیح
کہ بوزسہ لار دن برابر سہ انسان غم حاصل اولاسہ (عدم قدرت باعث توفیق مشلی غم موافق) انسان
نینک نفسی بہر کیف خلاطہ فیجہ رجوع قیلا دورا اللہ تعالیٰ نینک عبودیتی غذا اشتغال کور کوز اولادورا پس بوجہ
ایلہ دنیا نینک یوز کلتور مکی خدا دن محروم اولک غم سبب بولغان لیتی بیلیندی، موندراغ کہ بولسہ پس دنیا
یوز کلتور ماگان دہ انسان اوزی غم بد بخت لیتی ایلہ حکم قیلاما پچوک روا اولادورا حالبوکہ دنیا نینک لولماس
لیتی سعادت لارا اولوخی گالولغان وسیلہ لار نینک اعظمی دورا

بشخی وجہ ہو کیم برایش غم کو نکل قویوب تولا چالیٹمک محبت نینک انکا قوی و مؤکد بولمکی غم سبب دور
محبت نینک قوی اولمکی محبوب دن جدا بولغان چاغندہ درد اولم نینک قوی و مؤکد اولمکی غم سبب اولادورا
پس ہر کیمسہ کہ انینک دنیا غم حصر صی کو براک، واسے تا پیک غم سعی صمیمی و دائمی اولسہ اول کیمسہ نینک دنیا
غم ہم محبتی قوی راق اولوزا پس اولگان چاغندہ دنیا دن آیریلماق سببی ایلہ انینک الہی ہم قتیق راق
اولوزا و دنیا دن بہرہ سی کم فقیر اکوم لارا نینک ضدیدہ بولوزا ہر گاہ کہ او شہو دنیا تمتعات ولذاتی نینک
حصولی اولگان دن سونک قتیق الم و حسرت چیکک غم سبب اولسہ، و دنیا نینک تمتعاتی نینک حاصل بولماسلیکی
اولگان دن سونک اولوغ سعادت غم باعث اولسہ پس پچوک دنیا نینک یوز کلتور گانی سعادت اولولماسلیکی
شقوات و سیلور

بیلک کرک کیم او شہو ذکر قیلینغان وجہ لار نے خواہ روحانی و خواہ جسمانی بولسون ایشاب بعثت غم
قائل بولغان انسان لار غم دیسہ درست اولوزا، اما بعثت و حشر غم انکار قیلوچی دہری لار غم بوجہ لار قناعت
بخش اولما یوز بلکہ اندراغ آدم لار غم بولیدہ وجہ ایتولا دور کہ آری سنینک زعمینک پچہ دنیا نینک موجود اولمکی
غنیہ سعادت و انینک بولماس لیتی غینہ شقاوت دور لیکن موندہ انینک عکسی نے افادہ پیرا دورغان بروقیہ
باروز اول و اول دقیقہ موندن عبارت دور کہ عالم دہ بارچہ غم تولا مشاہدہ اولونمک دہ اولیشیتلک دہ دور
کہ دنیا نینک تولا لیتی قتل و نہب غم سبب و انواع عذاب غم مبتلا اولک غم باعث دور (چنانچہ روسیہ
شورادولتی نینک او اعلیٰ تاسیسی دہ اموال و سامانے تولا بولغان اغنیالار تولا گوناگون محنت لار
چیکاک و انواع تعذیب ایلہ گرفتار ہلاکت اولک لاری مشاہدہ قیلیندی) و تولا واقع اولور کہ دنیا
نینک اموال و سامانی دن محروم یوق بقای سلامت غم سبب بولوزا پس بوتقدیر غم کورہ منکر بعثت
اولان دہری غم روا اولما یوز کہ دنیا دار نے ہر وجہ دن سعید و دنیا دن محروم کیمسہ نے شقی دیب حکم
قیلغای، انتہی یعنی فخر الدین رازی نینک کلامی تو گاوی۔

سو نکرہ مفسر لار اختلاف قیلیب دور لار کہ الانسان دن مراد انسان معین مودورا یا جنس انسان
مودور یعنی لار و ہمیش کہ الانسان دن مراد شخص معین دور کیم اول عتبہ بن ربیعہ دور یا ابو حذیفہ بن

ربیعہ دور، مقاتل دیب دور کہ بو آیت اُمیہ بن خلف حنیفہ نازل اولمیشش دور، شو نکا کورہ تفسیر
 حسینی وہ انسان اُمیہ بن خلف دیب دور و روح الیوان وہ امام سہیلی مراد انسان دن عقبہ
 بن ربیعہ ہمیشہ، دیب آیت نینک نزولی نہ سبب اول بولمیشش دیدور و بعضی لار مراد انسان دن
 شخص معین ایماں، بلکہ بود صفت ایله کیکہ متصفت بولسه الکا شامل دور دیدور لار شو نینک اوچون
 زحشری و بیہنادی و نسفی و ابوالسعود لار شخص معین مراد دیما ی عمومی نہ ذاہب اولمیشش لار،
 ہرچو کہ ایسہ بویلا اعتقادہ اولان شخص، روز جزا غہ منکر اولقوچی کافر جاہل دور مؤمن موجب مزاج
 خطای محض باعث کفر اندیشہ نے کونکی نہ کلتور ناس، موندراغ ہذیان نے اصلا دیماں بنا برین اللہ
 تعالیٰ انینک ہر حال داکا قوی دن اتی زجر ایلاب دیب دور کلا یعنی موندراغ نار و اسوزنے دیک
 دن یا نینک لار موندراغ باطل اندیشہ نے دل غہ کلتور ناک لارچو کہ انسان نے دولت و غنا ایلا آزمایش
 قیلا قیام نینک قاشیم وہ اول انسان نینک قدر و کرامتی باریشی جیتی دن ایماں دور دا پنجنین اے فقر و
 فاقہ غہ مبتلا قیلا قیام نینک خوار و حقیر یعنی اوچون ایماں دور، بلکہ بولمیشش لار محض قضا و قدر اقتصاسید
 علت برہ متعلک ایماں دور

سو نکرہ اللہ تعالیٰ انسان لار نینک سوء اقوال لاری بیانی دن سوء افعال لاری بیانی غہ
 انتقال ایلاب، تشدید تفریح و تاکید تشبیح ایتہک اوچون خطاب غہ الثقات قلیب تو بیج ایلا دیب دور
بَلْ لَا تَكْفُرُ مَوْنِ الْيَتِيمِ ۝ وَلَا تَحْضُونَ عَلَىٰ طَعَامِ الْمَسْكِينِ ۝
 یعنی ای انسان لار بلکہ سیر لار نینک اول اقوال سابقہ لار نینک دن او شبوا افعال لار نینک یمان راقی دور
 سیر انسان لار نینک آخرت دن بلکہ انسانیت صفاتی دن غافل اولوب اموال و نیویہ محبتی غہ جان و کونکل
 برہ چو مکا نینک غہ او شبوا افعال ناجا لار نینک دلیل دور کہ اللہ تعالیٰ سیر لار نے کثرت اموال و سعادت
 معیشت و جاہ و غنا ایلا مکرہم ایلا کافی نینک شکر ی نے بجا کلتور مای سیر اذمہ لار نینک غہ لازم بولغان
 یتیم و فقر پرور لیک حقوقی ادا ایلاماے سیر یتیم لار نے اکرام ایلاماں اوچون اولار نینک نفقہ و کسوہ
 و مایحتاج لاری نے آمادہ قیلماق ایلا احوال لاری نے نفقہ ایتما ی سیر و مسکین و فقرا غہ اوز نینک طعام
 برماگان نینک تاشیدہ اوز گہ لار نے اول بیچارہ لار غہ اطعام و احسان ایلاماں غہ تر غیب و تحریض ایتما ی
 سیر، حالبو کہ فقر لار نینک احوالی نے اوز نینک نفقہ قلیب توراک دن تاشقاری بربر نینک نے اندن ہر آلیب
 توریک غہ تحریض ایلاماں سیر لار نہ لازم دور سیر لار محض تفصل و احسان ایلا منعم تعالیٰ و تقدس سیر لار غہ غنا
 ایلاماں دولت و غنائی جایی غہ نینکوز یک وہ غفلت کورگوز یک ایلا امانت نے صنایع ایلاب خیانت اظہار
 قیلور سیر، آیا بولمیشش لار دن ہم مشر و پدید عمل لار بولور مو، صوغظہ ای انغیا لار باقینک کہ اللہ تعالیٰ
 کلامی وہ یتیم لار حالی دن خبر آماں لبق نے، مسکین و فقرا غہ اطعام و احسان ایلاماں لیک نے افعال

رؤیہ لارشر و خیمتی دیب سرز نش قلیب دور پس بوا مر نے بارچہ دن آہم بیلمک لازم دور یتیم لارغہ اکر ام ایلاب احوال لاری نے تفقد ایتمک نے، واولارغہ شفقت و مہربان یق ایلمہ بز و احسان و اولتوازل یق ایلمک نے و جنس مسکین غہ اطعام ایتمک ایلمہ اوزگ لار نے اولارغہ اطعام و احسان ایتمک غہ ترغیب قیماق نے امثالاً لامرالمصحاب دولت و ارباب غنا لارا و زو ذمہ لاریغہ واجب بولغان ضروریات اسلامیہ دن سنا ماق لاری امر لاری دور یتیم لار و مسکین لار احوالی نے تفقد ایلمک و اولارغہ بز و احسان شیوہ سی نے کورگوزک لیک نیک امر لاری یعنی وہ قرآن کریم وہ موندن اوزگہ آیات شریفہ لار نازل بولغان وہ ہم آیا بوا بیت شریفہ انینک و جو بیہ کفایت ایتماس مواخا لبو کہ یتیم و مسکین لارغہ بز و احسان ایلمک خصوصی وہ قرآن کریم وہ اولیہ متعدد آیت لار نازل بولوب دور کہ اول آیت لار مضمونی یتیم و مسکین لارغہ بز و احسان ایلمک نے ایتما گان کیمہ لار نے اسدغہ و قیامت کو نے غہ ایمانی یوق کیمہ لار دن ایلمک یعنی افادہ پیر دور بیز اہل اسلام نینک اغنیاء و ولتمن لار بیز نینک اکثری اولیہ احکام قرآنہ دن بیریولی بخیر دور لار ہر چند بولید آیات البیہ لار حکمی دن بحکم نادانی و غفلت بخیر ایرسہ لار مو آیا انصاف و مروت و انصاف و اختصاصی غہ نہ دیر لار انسانیت شیمہ سی و مروت شیوہ سی ہم وجود لاریدہ بولمو دور انسان فقر و مہا بات اوچون دنیا سی نے کو پاتوروب نے خرینہ قیماق امیدی وہ اموال دیویہ تحصیل یولی وہ سعی و اجتماد وہ بولوب اوز ماتی نینک بی نوا ایتمام و فقر و مسکین لاری نینک احوالی دن خبر دار و ماس لیق انسانیت صفت لاری دن مودور آیات و احادیث فص و صراحتی غہ کورہ یتیم و فقیر لار کمد سجانہ نینک عیالی اولوب اغنیاء لاریچہ امانتہ السد و لیقہ السد حسابی وہ دور لار اولار نینک احوالی دن خبر دار و ماسلیق ایلمہ اولار نے ضارح ایتمک السد سجانہ نینک امانتی غہ خیانت ایتمک دور آیا بیلمہ موغنا لار السد تعالی قاشیدہ نہ مرتبہ وہ مبعوض اولوب نہ درجہ وہ مغرب اولور لار۔

پس ای اغنیاء لار اوز لاری کیز نے اہل قرآن دیکینکیز راست و محقق ایلمہ آیات شریفہ مقتضایہ ایتمام و فقر احوالی دن خبر آماق نے دین مہین اسلام نینک واجبات اولیہ سیدن و ضروریات دن بیلمک، اول بیچارہ لار نینک اوز لاری معاشی طلبی وہ کوپہ و بازار وہ حقیر و زار ہریان انگار سرسان لیق ایلمہ کیزنک لاریغہ اولار نینک اولادی تعلیم علیم و بہتر و قلیغنی دن قمار باز و اوغری اولک غہ وجدان کیزنک زحمتی بولماسون، اولار نینک حال لاری نے تفقد ایلمک اول بنیوا لار اوچون دارالایتمام و دارالحجرہ بنا قلیب ہر چند دن اولار نینک احوالی نے تائین ایتمک، اولار اوچون مہربان آتا و مشفقہ آنا لار کبی مروتی و مروتیہ لار تعین ایتمک اولار نینک ہم انسان اولادی ہیئت جامعہ سیدہ یشاک لاریغہ اجتما و تشبہ ایلمک دور ساثر امت لار او شبور نینک سعادتیمیز اوچون نازل بولغان قرآن نینک شولید آیات شریفہ لاری مضمونی اخذ ایلمک عمل غہ کلتورک ایلمہ نہ قدر اولوغ شرافت و نہ بیوک سعادت غہ ایریشیب دور لار اول ملل ساثر نینک کیفیت احوالی و طرز حیاتی، باخبر کیمہ لار قاشیدہ

معلوم و مشہور دور، اہل اسلام ایسے آیات بنیات قرآن کریم دن اعراض ایٹمک شو ملو غنی دن علم
 و تمدن دن عاری اولمک ایلہ اوزگہ لار آکدیرہ حقیر و منفور و تودہ جمال و نادان و وحشی الفاظ ناجبجبار
 ایلہ ملقب و مذکور دور لار، انصاف ایلہ بیز اسلام اہل اوز اخلاق و افعال میز غہ باقساک اولار نینک حقیقہ سیز
 بویلہ دینک لاری حق دلیسہ بولور، انینک اوچونکہ بارچہ میز نینک اخلاقیہ قرآن کریم آدابی خلاقیہ ایکانی
 شبہ سیز دور، لیک کہ ملت اسلام عموماً اغنیاء و متوسط الحال لار برہمنیت اجتماعیہ و اتفاقیہ سایہ سیدہ
 مونداغ برام ضروری لار نینک انجانی غہ اقدام و اہتمام اتیسون لار خود پرست لیک کبر و غرور و منیت
 و نفاق نے اوز لاریدن یراق قبلیت انسانیت شمیمہ برگزیدہ سی نے ابراز ایٹمک ایلہ اوز لاری نینک
 حقیقہ اہل قرآن ایکانلیک لاری نے آشکار قیلسون لار و الا اسلما نام عالی شأنی نے اوز لاریغہ
 دعوا ایلاب بز تاریخ قرآن و دینک خطا دور اسلام اولادی اسلام نینک قوروق اسھی نے اوز لاریغہ
 تاقیب، انینک رسم گزیدہ سی دن بجز اولسہ لار اول وقت دہ وجود لاری اسلام غہ عار اولوب قرآن کریم غہ
 منکرہ، دین مبین اسلام نینک شوکتی نے آپ اوچوق سیند وروب، رونقی نے کیتکوزگان بولور لار
 نہ بولور دی کہ اہل اسلام کلا قرآن غہ تمسک ایٹیب، اخلاق و افعال لارین قرآن کورگوزگان قوانین الہیہ
 غہ موافق نظر دہ شالیتمہ ایلامک ایلہ ہمہ بر اتفاق دہ بولغای ایدی لار اول وقت دہ بیچ شبہ سیز
 اہل اسلام نینک صدر اول دہ اولان شوکت و اقتدار لاری دوم بارہ اولار غہ رجوع ایثار ایدی،
 سونکرہ اللہ سبحانہ و تعالیٰ انسان نینک افعال قبیحہ سیدن ینہ بری نے بیان قلیب اتیب نے
وَتَأْكُلُونَ التَّرَاثَ أَكْلًا لَمًّا وینہ ای انسان لار سیز لار نینک کردار پلیدیکیز دن
 بری بوکیم میراث فی حلال و حرامی نے تفتیش قیلمای۔ آرا لاشتوروب ینیز لار موعظہ ای مسلمان لار
 کوراسیز موکہ اللہ تعالیٰ میراث نے بیباکانہ یک فی انسان لار نینک یمان افعال لاریدن سناپ لیک
 اوچون تو بیخ قلیب دور، بیز لار ایدی عبرت نظری ایلہ کویف اطوار میز غہ باقساک میا نہ مزیدہ خواہ و صمی
 بولمک ایلہ، خواہ وارث لار بعضی سی بعضے سیغہ زور لوق، و غضب ایٹمک، و خیانت، و غدر قیلماق ایلہ
 دیا اوزگہ سبب لار ایلہ میراث نے ضلالت قیلماق، و میراث بار اسیدہ خیانت ایلامک کبی ایش لار صادر بولور
 تورکی آشکارا کوردمک دہ، و بارچہ نینک معلومی دور افسوس کہ اول کونکلی قرآن انسان لار مسلمان لیتق دعوا
 سین قلیب تور و غلو، مونداع صراحتہ نص قرآن غہ مخالف عمل غہ از کتاب ایٹمک غہ جرأت قیلدور
 لار و شریعت سجادہ سی دہ اولتورگان قضاہ کرام لار حجب کہ میراث ایش لاریغہ لایق چہ اعتنا قیلمایدور
 بیز اہل اسلام غہ نہ بلاچا فلا شیب دور کہ ہر موردہ قرآن غہ مخالف عمل قیلماق دن اصلا پر و اقل
 آیا اول نص قرآن خلافیدہ بیباکانہ ایش قیلنوجی بیباک لار نینک قرآن کریم غہ ایمان لاری یوقودور
 اگر قرآن کریم داکو ادا و نواہی خداوند عالم طرفیدن نازل بونغان دچی آلمی دیب حق بلیسہ لاری ایڈی، البتہ
 انینک خلافیدہ عمل قیلماق غہ دل لاریدہ کے تصدیق و ایقان لاری قویما س ایدی، بویلہ بیچ باک
 تو تمای قرآن نئی قیلغان نرسے قیلماق لاری گواہ لیتق ہر دور کہ قرآن غہ ایشراخ لاری یوقودور (تغویب)

پس بیچ شبہ یوق دور کہ قرآن عہ ایشا بنی یوق کیمسہ کہے اینک امر وہی نینک خلانی نے باک تو تہای
قیماق وہ بولوب توروب ہا ز من تاریخ قرآن اولان اہل اسلام دیمک اسلامیت شائیفہ عار وور
ای مسلمان لار بوقد ز غفلت وہ بولما نک لار

سو نکرہ المد سبحانہ انسان لار نینک فر و اسیر میراث مالی نے لاری غفلت مقامی وہ اولار
افعال خبیثہ لاری دن بینہ بری نے بیان قلیب ایتیب دور

وَلْيَجِبُونَ الْمَالَ حُبًّا جَمًّا دینہ ای انسان لار سیر لار نینک کردار ناہوار نینک
بربری بوکہ مال نے تولاق تیج محبت و حرص مفطر ایلہ دوست تو تاسیر، شو نینک او چون حلال و حرام نے فرق
ایتمای میراث مالی نے واندن اوز کہ شبہ و حرام نے آرا لاش توروب میسیر، و مال نینک حق واجبی زکاۃ
نے و اقلیمای سیر، موعظہ ای مسلمان لار کورا سیر مولد تعالیٰ مال دنیا نے حرص مفطر ایلہ دوست
تو تمک نی، و اینک محبتی غہ دل باغلا ق ایلہ حرام و شبہ دن باک تو تہای دنیا یغماق نے انسان
لار نینک افعال خبیثہ لاری دن سنا ب اینک او چون تو یخ قیلا دور، در حقیقت براندک عبرت
کوزی برلہ نظر قیلغان ارباب اعتبار غہ بے شبہ معلوم بولادور کہ مال دنیا نے حرص لبق ایلہ دوست
تو تمک، انسان لار نینک اخلاق بدی نینک اینک یمانی دور، ہمہ یمانی اخلاق و پلید افعال لار ظوروی
غہ منشأ حبت مال دنیا ایکانی وہ شبہ بوقتور شو نینک او چون اثر لار ایچرہ حبت اللہ نیار اس کل
خطیبتہ کلب دور اینک معنی سی دنیا نے دوست تو تمک ہمہ خطا لار نینک باشی دور، یعنی دنیا دہ
ظور غہ کلک دہ اولان گناہ لار ہمہ سی دنیا نی یغنی کورک لیک دن ناشی دیمک دور، مثلاً دنیا دہ
انسان اولادی بربری غہ حد قیماق، و بربری غہ عدالت کور کوزک، و بربری نے اولتورک،
و اولتورک غہ سسی ایتیمک، و بربری بیلان منازعت و مخالفت قیلشماق، و لغی و زنا قیماق و جاسوس
لوقی و قطع طریق ایلاک، و کیمسہ نینک حتی نے ظلم ایلہ بیک و زکاۃ نے ترک ایتیمک، و ربانوار لبق و شو نکا
او حشہ یمانی ایش لار بارچہ سی دنیا نینک محبتی جہت دن دور

خلاصہ ہمہ معصیت و آثام غہ سبب دنیا نینک محبتی دور انداز کہ برشا عر ایتیب دور

حبت دنیا آدمی رومی کند بی اعتبار کور در اگر هست بدنامی ز پہلوی زمرست

تنبیہ انسان لار نے محبت ایلہ مذمت قیماق دن مقصود بولغان ترسہ اولار نینک آخرت
دن و اعمال خیر دن اصلاً و طراً غافل بولوب، فقط دنیا نینک حرصی غہ مشغول و مشغوف بولمک لاری
بیان قیماق دور بولما سہ آخرت اعمالی نے حاصل قیماق او چون دنیا نے دوست تو تمک مذموم

لہ مشغوف مجنون غہ اطلاق قیلور شغاف دل نینک ایچیراکی حبتہ القلب دیملکان کیچیک قان دانہ سی نے دیر لاریا کہ
کہ دل نینک پردہ سیدور مونکا کورہ بویرہ مشغوف نینک معنی سی دنیا نینک حرصی کونکلی نینک ایچیداکے جہ سوید اغہ
یتو شوب تمام کونکلی ایلہ دنیا غہ مفتون اولیش دیمک دور ۱۲ منہ

مونیٹک بیانی تفصیل ایله سورۃ العلق وہ ذکر قیلندی انکما رجعت قیلینسون؛ بو آیات کریمہ نینک خلاصہ
 مضمونے بوکیم ای انسان لاریسار خدا نینک نزدیده اوز نینکیز نینک قدر و منزلت لیک محترم ایکانیکیز
 نے ادعا ایتماسیز، اگر بودا عالار نینکیز درست بولسه تیم نے اکرام قیلوراید نینکیز، مسکین غه اطعام واحسان
 ایلامک اوچون بربر نینکیز نے ترغیب و تحریض ایتماراید نینکیز، میراث نے حلال و حرامی نے فرق ایتمای
 انداغ بی باکانہ یماس اید نینکیز، اموال دنیویہ نے حرص ایله قتیغ نینکیز، کورناس اید نینکیز، بولایش لار دون
 اجتناب ایتمک اکثر لار نینکیز ده یوق؛ پس؛ بودا عوالار نینکیز یلغان و باطل ایکانیده شبهه قیلانک؛

ایمدی اللہ تعالیٰ بولافعال قیسه لار دون انسان لار نے زجر قیلیب ایتیب دور که کلا یعنی ای
 انسان لار بودا رانا ہوار لار نینکیز دن یا نینک لار یعنی انسان نینک ایثی مال دنیا غه حرلیص اولمک و مہمی
 دنیا تحصیل غه مقصور اولمک؛ دانینک نہ یرون حاصل اولمکی بلجو بولوسہ حرام و شبہہ سینے اجراتمای جمع نینک
 دانکایچ برحاب و جزایوق تویم قیلماق ایلمانے کو پائیماق، دہم آیتام و مساکین اتوالی دن فخر آلمای ترک
 مواسات ایلامک بولماسون؛ انینک اوچونکہ بر نینک عاقبتی البتہ دنیا نینک جیاقہ فانیہ سی نے آخرت نینک
 سعادت باقیہ سی اوزرہ اختیار ایتمکان لیک کہ حسرت و ندامت اوور؛ بر شدت لیک اولوغ کون و اکیم اول
 کون ندامت نفع برناس و اول کوندہ ندارک باقات ایلاب اعمال صالحہ و مواساة فقرا قیلماق ممکن اولماس

سومکرہ اللہ تعالیٰ مذکور دہشت لیک کون نینک اوچ صفت ایله موصوف اولوب واقع بولغان
 ساعتی وہ انسان غه اول حسرت و ندامت لار حاصل بولمکیدن خبر برب ایتیب دور؛ **اِذَا دُكِّتِ**

الارض دُكَا دُكَا و قتیگہ یزنی چی درینی یعنی سیلکیتماق ارتقی دن سیلکیتماق ایله زلزله غه
 کلتور اولوب تاغ لار پار پارہ قیلینہ (یعنی اولکونی کہ زلزله ارتقہ سیدن زلزله سخت واقع اولوب
 تاغ و تیفہ لار بربریغہ سوتالیب منہدم اولمک ایله زمین نینک اوستی کی قسور بنا و تاغ و درخت لاریسار
 بشور اولوب یرتوب توز قیلینہ) **وَجَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا** و پروردگار نینک

نینک قدرت و قبری نینک آثار علامت لاری ظاہر اولوسہ و فرشتہ لار صفت بولغان حال ده محشر
 عرصہ سینہ کلسہ **وَجِئْ يَوْمَئِذٍ بِجَهَنَّمَ** وینہ اول قورقونج لوق کون وہ جہنم نے
 کلتورولوسہ یعنی جہنم تمام عذاب و نکال و شدائدی ایله محشر اہلی غه نمودار قیلینہ؛

يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ الْإِنْسَانُ - اول روز ندامت ائمہ و زودہ غفلت دن او یغنا نینک انسان
 دنیا ده غفلت بیلہ اولکان کون لاری نے یادینہ کلتوروز ای وای مونداغ قتیغ خوف لیک احوال

سہ مواساة برکیمہ غه ادا و مالیت ایدنگسار لوق ایلامک معنی سی وہ دور بعضہ لار دیب دور کہ بر آدم نینک مالی اوزیفہ
 غینہ تیوشاد و ورغان مقدار وہ بولوب اینہ بر تنک لیکدہ بولغان کیمسہ غه اول مال دن امداد ایلامک نے
 مواسات دیر لار مواسات بو معنی غه مخصوص دور کفایت دن زیادہ اولان مال دن امداد ایلامک غه مواسات
 الطلاق قیلنہ یاد و ردیب، کما فی الاوقیانوس ۱۲ امنہ

توضیح و تفسیر سورۃ الفجر

توضیح و تفسیر سورۃ الفجر

و شدت یک کون لار بار ایگان کاشکی من دنیا وہ اعمال خیر و حسنات لار قیلخان بوسام ایدی بپ
حسرت و ندامت قبولور و آتی لله الذ کزی ۱۱ اول کون ده اول مستکر اولوب ندامت
ایلاک نینک فائده سی فائده اولور بیچ بر فائده سی اولماس بیچونکه تور نینک قبول بولوشش وقتی اولون

آخرت ایسه وار تکلیف ایماس دار جزا دور یقول یلیتینی قد مت حیاتی و
جنم نے کورگان ده انسان حسرت چکیب ایتر دور ای کاش آخرت دایکی دائمی نفع لیک حیایم اوچون
دنیا ده عمل خیر لار قلیب اوزوم دن ایلگاری مبارکان بوسام ایدی بکون ده منکا فائده بیرورا ایدی
یا که کاش دنیا دایکی ایام حیایم ده اعمال خیر لار نے تقدیم قیلخان بوسام ایدی بکون منی عذاب و دشت

دن قوتقوزا ایدی ویر فیومین لا یعذب عذابہ احدہ و لا یوشق
و ثاقہ احدہ ۱۲ پس اول کون ده بیچ احدی اللہ تعالیٰ نینک عذابی غه ایگا بولور
و بیچ احدی اللہ تعالیٰ نینک بند قیلماقی و جس ایلاکی غه ایگا بولماقی غه قادر اولمایدور اول کونی ہم
حکم و فرمان اللہ عظیم الشان غه خاص دور بدکار لار نے انواع عقوبت ایله عذاب ایلاب نینکوار
لار غه قسم قسم اجر و ثواب لار برک غه اوزی مباشر دور اندن اولور که بیچ کیسه نینک چون و چرا دیک غه صدی
یوقنور

یا که معنی آیت بیچ احدی اول کون ده اللہ تعالیٰ نینک عذابی او حشه عذاب قیلماقی غه قادر
بولمایدور و بیچ احدی اللہ تعالیٰ نینک عاصی لار نے غل و زنجیر ایله باغلا گانی غه او حشه باغلا یالمایدور و دیک
یعنی قیامت کونیده اللہ تعالیٰ کافر لار نے عذاب قیلخان و یک دنیا ده بیچ احدی بر اونی عذاب قیلماقی
غه قادر ایماس دور و قیامت کونی اللہ تعالیٰ کافر لار نے غل و زنجیر ایله باغلا خان دیک بیچ احدی
دنیا ده بر اونی زنجیر ایله باغلا یالماس بیچ احدی نینک عذاب ایتکی و باغلا ماتی شدت و مبالغه ده
اللہ تعالیٰ نینک عذاب و وثاقی کبی بولماس دیکان بولور مو عطفه ای مؤمن بر اور لار تم بر قیلدیک
کیوم اللہ سبحانه بو آیات کریمه ده قیامت کونی نے اویچ نوع و صفت برله صفت لاب اول کون نینک دشت
لیک بر کون ایکنیننه بیان قیلادور یعنی اولکون زمین پی در پی حرکت غه کلک ایله اندکی آسمان شکاف
او تا دوزین اولان تارغ لار بهاء منثور اولوب بر برله یکسان بولادور و اول کون جبار تعالیٰ نینک امر و
فرمانی قهر و غضب آثاری نمایان بولغان حال ده ظهور غه کیلا دور و همه آسمان فرشته لاری اوز مرتبه
لاری غه کوره معرکه عشره کلپ انس و جن نینک آرقاسیدن صفت و صفت بولوب اوراب تور و دور لار
و شونداغ دشت لیک بر حال ده جنم تمام عذاب و تکالی ایله محشر ایلی غه ظاهر قیلینا دور اولکون نینک
موندراغ احوال و شدت ایدی نے کور گالچ دنیا ده عمری نے غفلت ایله او تکوزگان مقصر لار غفلت
مست لیک دن هوشیار اولوب عمل ده تقصیر قیلخان لاریغه تولا افسوس و ندامت لار قبولور لار اما حسرت
و ندامت اولار غه اول کون فائده بیرماس کمال حسرت و غایت افسوس دن کاشکی دنیا ده بکون کسه
حیایم اوچون اعمال خیر تقدیم قیلخان بوسامچی دیب تمشی ده اولور اما کال اول تمشی بیچک نفع اولماس

الذ کزی ۱۱ اول کون ده اول مستکر اولوب ندامت ایلاک نینک فائده سی فائده اولور بیچ بر فائده سی اولماس بیچونکه تور نینک قبول بولوشش وقتی اولون

دیدور یعنی بو آیات البیت نینک آئی ای بنده لار شونداغ براحوال شدا اندا اشتمال؛ روز ندامت اندوز
 جگ سوز کیلیمش دن ایلکاری اعمال خیر قیماق غدا اجتهاد قیلنیک، عمر نیکیز نے غفلت بیلده اولنکاریب اول
 کون غم یو لو قغان ده حسرت وندامت چکیب ارمان ده قالمانک دیمک دور؛ ایسدی بیز مؤمن لار نینک
 بو آیت کریمه دن استفاده قیلا دورغان خطی میز اوشبو دور کیم؛ بو آیت کریمه لار نے خداوند تعالی طرفین
 نبی اکرم صلی السع علیه وسلم غدا وحی قیلنغان کتاب معظم آیت لاری دن دیب اعتقاد قیلا قییمه عکوره بو
 آیات کریمه لار مضمونیمه صدق دل برده ایشانب؛ اول کلکی محقق بولغان قیامت کونی اوچون بولونیلوه
 اعمال خیر تقدیم قیلا قغه همیشه اجتهاد ده بولغا میز؛ خداوند کریم کلام قدیمی ده بیورغان امر لار نے قیماق
 ونهی لار نے ترک ایتمک ایله انده بیان قیلغان مکارم اخلاق نی بقدر استطاعت بجا کلتورمک نے
 اوز میز غدا واجب بیلگا میز؛ ازان جمله بو آیات کریمه لار ده ترغیب قیلنغان یتیم لار غدا اکرام ایتمک وسکیبن
 لار غدا طعام بیریب اوز گه لار نے اول ایش غدا ترغیب ایلامک کبی عمل خیر لار نے استطاعتیمیز بار یچ عمل
 غدا کلتور گا میز؛ و میراث نے بی باکانه بیمک دن؛ و مال دنیا نے حرص مفراط ایله آخرت دن غافل بولمک
 ایله دوست توتمک دن؛ از تبره دل پر سیز قیلغا میز؛ قرآن کریم غدا ایمان کلتورمک نینک علامتی؛ و انے لایقی
 چه تلاوت ایلامک نینک حتی اوشبو دور اندا عکده السه سبحانه کلامی ده ایثار دور؛ الَّذِينَ آمَنُوا هُمْ أَكْبَرُ
 يُخْلَوْنَ مَعَ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ يَلْقَوْنَ فِيهَا قُلُوبًا تَلْقَوْنَ فِيهَا قَوْلًا بَدِيًّا ذُو قُرْبَانِيَّاتٍ يَلْقَوْنَ فِيهَا قَوْلًا
 بَدِيًّا ذُو قُرْبَانِيَّاتٍ يَلْقَوْنَ فِيهَا قَوْلًا بَدِيًّا ذُو قُرْبَانِيَّاتٍ يَلْقَوْنَ فِيهَا قَوْلًا بَدِيًّا ذُو قُرْبَانِيَّاتٍ
 اولار اول کتاب نے لایق و تیکیش لیک بولغان تلاوت ایله تلاوت قیلا دور لار؛ اول کتاب غدا اول آدم
 لار غینه ایمان کلتور دور لار؛ احوال صحیح ده یلونه حق تلاوت نی تیجونه حق اتباع دیب تفسیر قیلنیک دور
 (یعنی اول کتاب غدا اتباع قیلا دور تیکیش لیک اتباع قیماق ایله) بو تفسیر غدا کوره قرآن غدا حق اتباع ایله
 تاریخ لیک ایلاب احکامی غدا عمل قیلنغان لار غینه انکا ایمان کلتور دور لار دیگان بولور؛ مفهومی ایسه انینک
 او امر و احکامی غدا اتباع قیلا فان لار نینک انکا ایمان لاری یوق دیمک اولور؛ پس بیز مسلمان لار پیغمبر
 مجید علیه الصلوة والسلام کتابیمیز قرآن کریم دیب توروب؛ گاه تبره گا قرآن کریم نے مضمونین غدا غافل
 یبق ایله تلاوت قیلاقی؛ و قیلغان افعلی میز و عادت لانکان اخلاقی میز قرآن نینک خلاقی بولسه؛ پس
 یوقاریه ذکر قیلنغان آیت مضمونیمیز اول کتاب کریم غدا ایمان کلتورگان بولامیز؛ یوق؛ بوسوال غدا کوره زمین
 نینک هر بر قطری ده یشاک ده اولان مسلمان لار نینک اکثری اوز آرا لاریه بولوب تورگان افعل قیبه و
 اخلاق رؤیه غدا نظر اعتبار ایله باقیب بیچ بر نیمه دیالما می سکوت قیلا می چاره لار یوق تور؛ چو کله قرآن کریم ده
 ذکر قیلنغان او امر و نواهی لار لایقی چه عمل غدا کلتور و لسه؛ مسلمان لار انسانیت معنی بر گزیده سی نینک صورت
 مجسمه سی اولوب اخلاق حمیده جهتین همه ملت لار غدا منبوط اولمک ایله بار چه قوم اول صاف کشیش
 لار نینک حسن اخلاق و روش سنیه لاریه مفتون بولور؛ ایدی لار آلمان قرآن کریم نینک آداب
 سنیه سی ایله متأدب اولماغان جهتین همه ایمان اخلاق اکثر مسلمان لار ایچره فاسق اولوب قیلمک
 ده بولغاچ؛ مسلمان لار اوز گه ملت لار قاشیده منفور دور لار؛ پس وای اوزره وای بیز غافل

مسلمان لارغہ کیم السبحانہ محض فضلی ایله بیز لارغہ سید اولین و آخرین اولان حبیب اکرمی محمد
علیہ الصلاۃ والسلام نے پیغمبر قلیب بیاروی و ہم اول جناب غہ متضمن ہدایت و سعادت اولان
انداع بر کتاب مبین ہدایت رہین نے نازل قیلدی کہ اندہ روز جزائیک و صفت لاری دن بود صفت
لار نے بیان قلیب بز غافل لار نے اندن آگاہ قیلا دور و بیز لار اول کتاب عظیم نے تیل لار میز ایله تلاوت
قیلا میز، و اندہ بیان قیلخان معانی دن غفلت ده دور میز، العیاذ بالہ من عدل غفلت دن کہ عاقبتی اول
روز ندامت بروز ده ہم و دہشت و حسرت و ندامت دور

ای السد بیز مسلمان لار نینک کو نکلی میز دن پردہ غفلت نے کوتاریب کتاب کر نینک موا عظمی
دن متعظ و پند گیر اولک نے نصیب ایت، و انینک احکامی و عمل ایلاب حق اتباعی نے بجا کلتورک غہ
توفیق برگیل، آمین

سو نگرہ اللہ تعالیٰ دنیا غہ کو نکلی باغلاغان لار نینک حالی نے ذکر قیلغان دن کین اللہ تعالیٰ نینک
معرفتی و عبودتی غہ کو نکلی باغلاب اندہ ثابت و برقرار بولغان لار حالی نے وصف قلیب ایتیب دور،

يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً ۝

فَادْخُلِي فِي عِبَادِي ۝ وَاَدْخُلِي جَنَّتِي ۝ یعنی قیامت کو نیدہ خلق غایت خوف و نہایت
دہشت ده تورگان حال ده السبحانہ طرفین مؤمن لار غہ خطاب قلیب ایتور لور کہ ای اللہ تعالیٰ نینک
ذکر و معرفتی ایله قرار آغوی، ای ہر بر نون و حزن دن بیقرار اولک خوا طردن امان ده بولغوی نفس، اللہ تعالیٰ
طرفین ادوزنک غہ عطا قیلخان نعمت لار غہ راضی بولغان، و دنیا ده قیلخان عملینک حتی دن پروردگار نینک
قاسمیدہ مرضی و مقبول لوق مرتبہ سینہ تیکان، حالہ پروردگار نینک نینک و عدہ قیلخان ثواب و رضوانی
غہ رجوع قیلغل پس مینک صلح بندہ لاریم زمرہ سینہ داخل بولغیل، و اول بندہ صالح لاریم ایله جنتیم
غہ کیگیل دیب،

اللہ تعالیٰ طرفین مؤمن غہ بو خطاب نینک اوزی بیواسطہ کلام قیلاق ایله اولور مؤمن غہ
اکلام قیلخان جنتن، اندا نگرہ حضرت موسیٰ علیہ السلام غہ کلام قیلش ایدی، یا فرشتہ نینک زبانی ایله خطاب
قیلنور،

سو نگرہ او شب بو خطاب قیسی وقت ده بولکی ده علما لار اختتام قلیب دور لار بعضی لار دیب دور کہ
عشر حساب تمام بولانن ده اللہ تعالیٰ مؤمن لار غہ بو خطاب نے قیلا دور دیب، بو قول غہ کورہ نفس ذات
معنی سیدہ بولادور و بعضی لار دیب دور کہ بو خطاب حالت نزع ده بولور دیب، چنانچہ ابن جریرانی صلح
دن روایت قلیب دور او شبو آیت توغری سیدہ اول ایتیب دور بدرستیکہ اللہ تعالیٰ نینک قولی از جنتی
الی ربک خطابی اولوم وقتی کلیب نفس مؤمن دنیا دن چقیب پروردگاری طرفین رجوع قیلا دور غان حال
ده ایتولادور و وقتیکہ قیامت بولسه انکانا داخل فی عبادی و ادخلی جنتی دیدور دیب، وینہ ابن جریر سعید بن
جبیر دن روایت قلیب دور سعید بن جبیر ہمیش کہیا ایتما النفس المطمئنة ارجعی الی ربک راضیة مَرْضِيَّةً

آیت جناب رسول اللہ قاشیدہ قراءت قبلینیمیش، پس حضرت ابو بکر رضی اللہ عنہ دیمیش کہ تحقیق بو خطاب آئی نہ عجب خطاب بشارت مآب دور بو خطاب نینک شیرین واو بدن یعنی ده بیچ شبہه یوقتور حضرت رسول اللہ دیمیش لار کہ ای ابو بکر آگاه بولغیل کہ یقین دور کہ دورغان وقت ده فرشته لار البتہ بولکلمہ نے سنکا ای تور لادیب

امام احمد وغیرہ محدث لار اسناد صحیح لار ایله براء بن عازب رضی اللہ عنہ دن روایت قیلیب دور لار رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ائیب دور لار کہ بندہ مؤمن نینک ہر چقان دنیا دن اوز ولوب آخرت غدیوز مک ساعتی کلمتہ انکا آسمان دن آق یوز لیک نورانی لیق وہ یوز لار آفتاب تابان دیک اولار بیلہ جنت نینک حملہ لاری دن کفن، و جنت نینک عطر لاری دن عطر بولور، کلیب اول مؤمن دن کوزیتار لیک یردہ اولتور اور پس ای تادور ای تہا النفس المطمئنة آخری الی مغفرة من اللہ و رضوان یعنی ای تصدیق و عبودیت ده ثابت بولغوجی نفس اللہ تعالیٰ نینک مغفرت و رضوانی ساری حقیقیب دیب، الحدیث

بو حدیث لار مضمونچہ آیت کریمہ دا کی خطاب مؤمن لار ارواحی غہ بولمک ایله ار جعی دن مراد پروردگار نینک نینک امر و حکمی غہ بوجوع قیلیب دیگان بولور

و بعضی لار دیب دور کہ بو خطاب زبان بعثت ده یعنی قبر دن تیرگوزنک ده مؤمن لار ارواحی غہ قیلینوز یعنی ای نفس مطمئنت بعثت ایله پروردگار نینک نینک ثواب و احسانی غہ بوجوع قیلیب و بندہ لار ایم نینک حمد لاریغہ داخل بولغیل اول اجسا دلاریغہ کہ سن اولار دن (موت سببی ایله) مفارقت قیلیبش ای دینک دیلور ابن جریر عبدالمدین عباس رضی اللہ عنہما دن روایت قیلیب دور دیمیش کہ بو خطاب قیامت کونے ارواح اجسا غہ قایتار یلا دورغان وقت ده بولادور دیب بو بیانات دن معلوم بولدی کہ نفس مطمئنة غہ ار جعی الی ربک دیب خطاب قیلینماقی یا وقت نزاع ده یا قبر دن تیرگوز بولور چاغده یا جنت غہ کیرا دورغان ہنگام ده بولور

علامۃ العصر ابن الیقیم الجوزی رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ ده ای تادور او شہو سورہ مکرمہ نینک مضمون ہیلو بی اوزی نینک قوتیتغہ و شوکت و سلطنتہ غہ و مال و ثروتی غہ مغرور اولمیش غافل لار مذمتی غہ مضمون دورا و اولار او شہو سورہ دا ذکر قیلنغان ائم ثلاثہ یعنی عاد قومی دور کیم، اوز قوتی غہ مغرور بولدی لارا و شہو قومی دور کیم بارغ و چشمہ بولستان لاریغہ، دزرع و اثمار و قصور و بنیان لاریغہ مغرور بولدی لارا و قوم فرعون دور کیم چشمت و سلطنت و مال و ریاست لاریغہ مغرور بولدی لار پس اول مغرور لار عاقبتی اللہ تعالیٰ بیز لاریغہ قصہ قیلنغان احوال فلاکت مال غدا و یرولدی و اللہ تعالیٰ نینک شانی او شہو اسباب غرور اولان نرسہ لار دن برابر نرسہ غہ مغرور اولغان لار بیان دایما بولمکلیغ دور کیمکہ بونمکر قیلینغان قوت و اموال و سامان و عزت و سلطنت و ریاست دن برابر نرسہ غہ مغرور لوق قیلل لایہ کہ اللہ تعالیٰ اول نے اندن سبب ائیب اے گرفتار عقوبت قیلادور (مونداغ ایسہ مسلمان لار نینک بویلمہ اسباب غرور اولان نرسہ لار غہ کومکل یریب مغرور اولمک دن، وانکا بالکلہ مفتون بولمک ایله بندہ لیک لوزاتی

دن غفلت وہ اولک دن حذر وہ بولک لاکر لازم دور) سوئکرہ اللہ تعالیٰ انسان نینک اوزی دن صنعت
لارغہ معاملہ قیلاق واکئی حالی نے بیان قلبیب ویدی کہ انسان لاریتم نے اکرام قیلمایدور لار و مسکین غہ
اطعام ایلامک غہ بربر لارینی تخصیض ایتمایدور لار ویب؛

سوئکرہ انسان نینک دنیا مالی نے جمع ایتمک کہ میراث مالی نے بیابا کانه نینک غہ و مال نے
غایت وہ دوست تو تمک غہ حریض ایکانینی؛ وحب مال بسبی ایله تیمم غہ اکرام؛ و مسکین غہ اطعام ایلاماس
لیکی نے بیان قیلدی؛

(مقصود بوجیم مؤمن لار موندراغ اخلاق رؤید دن اجتناب قیلغا یلار و سوندہ ذم قیلینغان شخص
لار مرہ سی وہ بولک دن اوز لارینے یراق قیلاق غہ اجتناب قیلغای لار)

سوئکرہ سورة کریمہ نے نفس مطمئنة نینک مدحی نے ذکر قیلاق؛ و مال وہ انکا بولادور غان کرامت
ورحتی نی بیان ایلامک ایله ختم قیلدی؛ اندراغ کہ انینک ما قبلی وہ نفس آتارہ نینک حالی نے؛ و مال وہ
انکا بولادور غان شدت عذاب و شدت وثاق نے ذکر قلبیب ایدی؛ اھ؛ واللہ تعالیٰ اعلم؛ و علمہ اکمل و اتم

سورة البسد کہ وہ نازل بولیش؛ آیت لاری گیرمہ؛ کلمہ لاری سکس ایکی
حرف لاری اوچوز گیرمہ دور؛

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

لَا اُقْسِمُ بِهٰذَا الْبَسَدِ ۝ کافر و مشرک لارنگان قیلغان نینک ایماس دور کہ آخرت
اولار غہ بیچ بربر ریتوشامی غنت و مشقت غہ دوچار اولما غای لار؛ بلکه قسم قیلامن او شبو بلد اللہ الحرام
اولان مکہ شہری بیلان وَاَنْتَ حِلٌّ بِهٰذَا الْبَسَدِ ۝ و حالانکہ ای محمد سن او شبو
شہرہ اقامت ایچکوچی؛ و اندہ تور غوچی دور سن؛ یعنی ای محمد او شبو خیر البقاع اولان مکہ شہری
خیر العباد بولغان سننیک دیک پیغمبر کریم غہ منزل و مکان بولغانی اوچون انینک ایله قسم قیلامن بولمک
ایچید ایکی بیت معظم آدم لار غہ قبلہ و ہدایت بولغان کی انسان لار غہ سن پیشوا وادی دور سن
دیک دور؛

او شبو قول آتی مکان و مکین ہر ایکی سی نینک فضل نینک زیادہ یعنی؛ و شرف نینک بلند لیکی غہ
دلالت قیلا دور؛ بلد اللہ الحرام اگر چه بنفسہا شرافت لیک بر مکان معظم بولم؛ اما پیغمبر صلے اللہ علیہ
وسلم نینک محل ولادتی و اقامت گاہی اولکی انینک شرف اوزرہ شرف و فضیلتی نینک زیادتی غہ باعث
دور؛ بعض بر مکان لار بار وور کہ انینک اصلی وہ شرف ذاتی اولم؛ سہ سوندہ اقامت ایتمیش مکین نینک
شرفی نینک اعتباری ایله اول مکان شریف اولور؛ و اصلی وہ شرف ذاتی سی بار مکان المیہ مکین نینک شرفی

ایہ انکا زیادت شرف حاصل اولور ایں جناب رسول اللہ نینک محل ولادتی اولان یکہ مکرمہ و محل اقامتی
و منسج وجود شرفی اولان مدینہ منورہ، زمین اوستیدانی ہمہ بلده نارینک شریف و محترمی اولمک ایله اولار
نینک حرمت لارینی محافظہ ایلامک واجب دور

بو آیت مضمونیدہ مکہ مشرک لاریغہ تعریض بار دور بویله کہ اول مشرک عناد آئین لار نینک جہالت
و عناد لارینی کورگیل کہ اولار اولار ی دن باشقہ قبائل و بلاد اہلی غہ پزلار بلدہ الحرام اولان مکہ اہلی
دور میزویب تغا غرقیلماق دہ و تغا ظلم کورس تک دہ دور لار او شیبوسب تغا ضراری اولان بلده
لاری نینک زیادت شرفی و علو قدری انینک وجود مسعودی ایله بولغان شوندا غ پر پیغمبر امین نے مکہ دن
چیقارماق غہ سعی قیلادور لار د انکا طاقت فرسا آزار لار نے نیکوزا دور لار حالبوکہ المد سجانہ نینک بویله
معظمہ ایله قسم قیلماقی بویله نینک اول بی کریم غہ مکان و محل اقامت بولماقی اوچون دور دیب،

بو یعنی غہ کورہ محل حلول دن مشتق اولور کہ اول کوچک نینک ضدی اولیش اقامت معنی سیدہ
دور و بعضی لار دیب دور کہ محل حلال معنی سی دہ دور بوقول غہ کورہ معنی آیت بویله اولور کہ من او شیبو
بلد الحرام اولان بلده معظمہ ایله قسم قیلماق کہ مشرک لار نے غایت حرمت ایله تعظیم قیلادور لار اندہ آزار
و قتل کبی جنایت لار نے حرام بیلا دور لار باوجود اول اولار سنکا آزار و جفا ایله تعرض ایلامک محال
اعتقاد قیلادور لار یعنی مشرک لار کہ دہ غیر غہ قیلغان حرمت نے سنکا قیلمایدور لار، بلکہ سنینک قتلینک
غہ قصد ایتمادور لار بو معنی نے سعید بن منصور و ابن المنذر شریحین بن سعد دن روایت قیلیب
دور لار شریحین دیب دور کہ و انت محل ہذا البلد نینک معنی سے مکہ مشرک لاری مکہ دہ حدیث اولتور کہ
نے حرام بیلا دور لار و اندہ اولگان بردرخت نے کیسک دن اجتناب قیلادور لار حالبوکہ سنہ آزار
و جفا لار ایله مکہ دن چیقارماق نے و سنی اولتوریک نے حلال اعتقاد قیلادور لار دیک دور دیب آیت
کریمہ دن بو معنی مراد بولغان دہ موندہ جناب رسول اللہ نینک مبارک کونکلی غہ تسبی بیرب تو تکان مسکلی
دہ ثابت اولمک غہ تاکید ایتمک، و اہل مکہ دن کورمک دہ اولان آزار و کلفت و جفا و مشقت لار غہ محل
قیلماق دہ انکا صبر کورگوزیک غہ تحریض بار دور و ہم کفاریکہ نینک حالی دن، و پیغمبر خدا غہ قیلماق دہ اولان
عداوتی نینک قیتغ لیتی دن تعجب غہ سالماق بار دور، بو طریقہ دہ کہ امی محمد اول کفار عناد شعار لار حالی
دن تعجب قیلغیں کہ سنکا قیلغان عداوت لاری نینک اینک قیتغ لیغیدن بویله معظمہ دہ اوز کہ لار حقیقہ
حرام اعتقاد قیلیب ارتکاب قیلمایدورغان ایش لار نے سنینک حقیقہ دہ حلال بیلا دور لار و
انداز امر عظیم نے ارتکاب ایتمک غہ جرأت قیلادور لار دیک دور

۱۰ شیخ محمد عبدہ بو معنی نے ذکر قیلیب دور فقط، چنانچہ دیب دور و محل ہوا محال و الخطاب للنبی صلعم و
معنی کونہ جلا آنہ قد استحل لاہل مکہ استحلوا ایذاءہ و اعانتہ و مطاوتہ و استبوا منہ حرمتہ الامن فی ذلک
الامین حتی اضطرده الی الحجۃ ۱۲ منہ

رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نیک سیرۃ سرتہ سی بار سیدہ تالیف قیلینغان کتب معتبرہ
 لار مضمونیدن مفوم اولادورکہ درحقیقت مکہ شہری نیک مشرکین عتاو آئین لاری اللہ غہ آزارو
 حنا یتکوزمک نے، و سیرت لیک قیماق نے حلال اعتقاد قیلدیش لار و اول جناب رسالت مآب نے
 مکہ دن اخراج ایتیمک عنہ سعی بلیغ کور ستمیش لار و مکہ ده بولغان امین لیک حرمتی نے رسول اللہ
 نیک حتی ده لازم بیلدیش لار، عاقبت اول جناب لار نیک آزار طاقت فرسا لاری کوب لیکدن،
 اول جناب شاہ رسالت ترک وطن ایلاب ہجرت اختیار اتمیش لار

و بعضے لار دیب دورکہ و انت حل بهذا البلد نیک معنی سن او شہو بلده و ا قتال قیماق عنہ
 دشمنینک دن خواہش قیلغان نیک نے قتل ایتیمک عنہ حلال قیلنغان دور سن، بولده داہر بخوک تھن
 ایلا سا تک حلال دور سنکلا ہجرت حرج یوقور دیمک دور صحیح بخاری ده مجاہد دن نقل قیلیب دور
 مجاہد و ہمیش کہ و انت حل بهذا البلد نیک معنی سی بولده دا سنگا ہجرت برا ثم و حرج یوقور چنانچہ
 اوز کہ آدم لار عنہ بولادور سنکا موندہ مقاتلہ ایلاک حلال دور دیب یعنی مکہ مشرک لاری سنی مکہ
 دن چیقارغان دن سونک ینہ فتح مکہ کونیدہ سن ہوشہرغہ داخل اولوب موندہ قتال قیماق و قان
 تو کم کبی ہر قسم تصرفات ایلاک سنکا حلال دور قریش اہلی اول کون سنیک تو لونک ده ذلیل
 و زبون اولور لار دیمک دور بولمتی نے اہل حدیث و تفسیر دن فریابی عبد بن حمید و ابن جریر و ابن النذر
 و سعید بن منصور و عبد الرزاق و ابن ابی حاتم کبی لار تفسیر لاری ده مجاہد دن سعید بن حمیر دن ابی
 صالح دن، صفحاک دن، قتادہ دن، عطیہ دن، حسن بصری دن، عطاء دن و ابن زید دن روایت
 قیلیب دور لار

تو آیت شریفہ قسم ایله مقسم علیہ اور تا سیدہ جملہ معتزضہ دور اللہ سبحانہ و تعالیٰ بلدا الحرام
 ایله قسم قیلدی، بو امرغہ کہ انسان نے بیزہر آیینہ شدت و مشقت چکماک دن خالی ایسا خلق
 ایتدوک دیب، و قسم ایله مقسم علیہ اور تا سیدہ بوجملہ معتزضہ ایله جناب رسولی غہ تلی بیوردی
 یعنی مشرک لار رسول خدا غہ اذیت و جفایا لاریتکوروب، حتی اول جناب نے قتل ایتیمک یا مکہ دن اخلج
 ایلاک فکر یدہ بولغان ده اللہ تعالیٰ رسول خدا غہ مکہ نے فتح ایتیمک قریش غہ امر و سنی قیماق
 مرتبہ سی غہ یتیمی ایله وعدہ بیویب بو آیت نے نازل قیلیب دور تا ایسک اول جناب رسالت مآب
 تلی تا پیب مشرک لار دن یتکان اذیت و آزار غہ صبر ایلاگی، درحقیقت اللہ تعالیٰ مذکور وعدہ
 کرمی مقتضاسی چہ ہجرت نیک سکرنجی ملی مکہ نے اول جناب رسالت مآب دست حق پرستیدہ
 فتح ایتیمک مکہ شہر یدہ اول حضرت نے خواہا گانیچہ تصرف ایتیمک غہ متکن قیلدی اول حضرت مکہ نے
 فتح ایکان کونے عبد اللہ بن نخل نے کعبہ نیک استار لئہ آسیب نورگان حال ده قتل قیلدی
 و عقیس بن صہابہ و انکا اوخشہ ثونی ہر قیلنغان بعض شقاوت شعار لار نیک قتل غہ حکم قیلدی و
 در سخنان رضی اللہ عنہ نیک علی سے نے حرم قیلدی، یعنی کیمک ابوسفیان نیک حولی سینہ کیر

ایں دور دیدی پتس مونکا کورہ واننت حل ہذا البلد نینک معنی سی سن بولده غہ زمان آیندہ
 دہ کیر کوچی دور سن دیکان بولور چونکہ سورہ بلد باتفاق علما مکیہ دور پتس آیہ واننت حل ہذا البلد
 نینک معنی سی بو معنی غہ کورہ رسول السدغہ خدا طر فی دن بیر یلکان وعدہ بولدی ہما اہل دانش و
 ارباب عقول واصحاب بنیش نزد دیدہ کون کبی آتش کار دور کہ سیر و احادیث صحیحہ اخباری مضمونچہ
 بود عدہ الہی بے شبہہ واقع ابوب رسول اللہ مکہ نے فتح اتیب قمریش اوزلیغہ تالیج ومنقہ و
 قیلیمیش لار پس بو آیت کریمہ ہم قرآن کریم نینک اوز کہ آیات بیناتی کبی اخباری مطابق واقع راست
 ظہور غہ کلمک ایلہ قرآن کریم نینک طرف الہی دن وحی قیلینغان کلام اتی دن ایکانلیکی غہ دلاست
 قیلادورغان آیت لارجہلہ سی دن بری و ہم خدا طرفین رسول اللہ غہ وحی قیلینغان آیت آلیہ الیکانہ
 بی شبہہ ثابت بولدی پتس رسول خدا نینک کلتور کان معجزاتی نینک اعظم و انبئی اولان قرآن معجز
 نظام نینک خدا طرفین وحی قیلینغان یقی غہ بو کفایہ دور کہ انینک ہر براخباری مستقبل وہ واقع غہ مطابق
 ظاہر اولیش مونکا معاند لار انکا ایٹا لباس لار مونیک ہر بری اوز نور دی دہ بیان قیلینور و والد

وَمَا وَلَدٌ ۝ و قسم قیلان والد بیان کہ ابراہیم علیہ السلام دور و مولود عجیب الشان بر لہ کہ ای محمد
 سن دور سن قولہ و والد و ما ولد دن بو معنی نے ارادہ ایتمک اولغی قسم مکہ شہری غہ بولمک ثابتی
 او چون دور چونکہ السدغہ نینک اولان مکہ بیلان قسم قیلماقی غہ والد دن مراد بانی بیت المقدس سلطان
 ابراہیم علیہ السلام و ما ولد دن مراد اول بیت السدغہ اصنام و مشرک لار دن پاک قیلینور چی خاتم النبیین
 و المرسلین محمد صلی اللہ علیہ وسلم بولمک مناسب کور و نادور بعضی لار دیب دور کہ والد دن مراد
 آدم علیہ السلام و ما ولد دن مراد ہمہ فریت آدم دور دیب بولوغہ کورہ او شبو قسم جمع افراد نوع بشر
 ایلہ بولغان بولادور نوع بشر زمین اوستیدا کی مخلوق لار نینک اثر فی بونان جتدن انینک ایلہ قسم
 قیلیمیش دور چونکہ اولار نینک وجودیدہ نطق و بیان و حسن صورت و تدبیر عزیز و علوم عجیبہ لار استخراجی
 غہ استعداد کبی امور بدیعہ لار خلق اتیلیب دور و اولار ایچیدہ خدا وند جہان نینک عبادتیتہ چرلاؤچی
 انبیا و صالح لار دین السدغہ نصرت بر کوچی مجاہد لار بار دور و زمین داکی جمع نرسہ لار نوع بشر
 او چون یر اتیلیمیش دور عالم امکان دہ ظاہر اولمک دہ اولان جمع صنایع و فنون و اختراعات عجیبہ
 لار انسان نسلی نینک اہتمامی ایلہ وجود غہ کلمک دہ و زمین یوزی بنی نوع بشر نینک بہت وسیع لاری
 ایلہ معور و مزین اولمک دہ دور بنا برین اللہ تعالیٰ بنی آدم نینک بنی آدم نینک فضیلتی بار سیدہ
 ولقد کرمتنا بنی آدم و میمیش بواجب قسم اولان لقد خلقنا الانسان غہ کورہ والد و ما ولد دن مراد نوع
 بشر بولمکی مناسب دور

سو نگہ اللہ تعالیٰ او شبو ذکر قیلینغان مقسم بہ نینک فضیلت و شرفی جتدن اولار بر لہ
 قسم قیلیب آیتا دور کہ لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْدِيرٍ ۝ البتہ تحقیق بیز کہ واجب اولور
 قدر و خالق بی نظیر دور میز انسان نے دنیا و آخرت دہ زحمت و مشقت ایچیدہ قیلیب یر ائمہ اولی انسان

دنیادہ معاش طلبی دہ ہمیشہ مشقت دہ اولور، دیز نینک ادا مرونوا ہی میز غہ مخالفت ایلاب بیز گہ عہی
اولہ آخرت دہ ہم مشقت و عذاب دہ اولغوسی دورا

بو آیت کریمہ داکی کبڈنی مفسرین متقدمین آثار تابعین دن استخراج ایلامک ایلم شدت
و مشقت ویب تفسیر قلیب دور لار چنانچہ صحیح بخاری دہ فی کبڈنی شدتہ دیب دور پس بو اسلام
لار نینک قولی غہ کورہ کبڈن مراد رنج و مشقت بولغان دہ یا اول فقط اوشبو دنیا نینک رنج و مشقتی
دورا یا فقط تکالیف عبودیت رنج و مشقتی دورا یا فقط آخرت رنج و مشقتی دورا یا بولم کور لار نینک بارچہ سی
نینک رنج و مشقتی دورا اوشبو لار نینک بارچہ سی مراد بولغان دہ آیت نینک مضمونے انسان نے اولر گہ عہد
لار چکیا پدورغان رنج و مشقت لار ایچیدہ خلق ایتدوک انسان ہمیشہ شدائد و مشاق ایچرہ بولادور
رنج و مشقت انسان نے ظرف منظوف نے احاطہ قیلغان کبی اور اب آلا دور دیمک اولور اتان نینک
نینک دائما شدائد و کلفت دہ بولمکی نینک بیانی بوکم انسان ابتدای خلقتی دہ تنگنای رحم نینک قرانغولتی
نے، و معیشتی خون حیض بولمک شدتینی برنجیمہ زمان چکیب ایسدی اندن قوتلوب بویاروق جمان غہ
توشمک ایلم کیندیکی نے کسیمک، و اوزینی برخرقہ غہ اور اب قول و پوت لاری نے باغلاب جانی
لار کبی بئشوک غہ حکم تاگیلیق مشقتی نے چیکا دور، سونگرہ نختنہ قیلیماق مشقتی نے چیکا دور سونگرہ چیک
و قزبل غہ ادخش حرارت لیق و دردیگ علت لار مشقتی نے چیکا دور، سونگرہ برآزامتیاز قوہ سیغہ
مالک بولغورج مکتب جس خانہ سی غہ مالک بولمک ایلم او قوماق وقت یعنی نے، و معلم ہیستہ و ضرب
تازیانہ سی مشقتی نے چیکا دور سونگرہ بلوغ قوشکانج اولیامک شغلی، و نے قول غہ کلتورمک توغریلمک
بواز مات لار تحصیل مشقتی نے چیکا دور، سونگرہ عہد بکار و بالاد مسکن و معیشت ہوم و مشقتی نے چیکا دور
سونگرہ یاشی اولغاییب قری لیق انواع کلفتی نے تارتادورا، و مونیگ اورتا سیدہ اوزلیغہ عارض
بولغان، و یا اہل و عیالی غہ یوز کلتورگان باش آغریقی، تیش آغریقی کوز آغریقی، قورساق آغریقی، تپ
و بیزگک کبے، انواع بیماریق لار مشقتی نے چیکا دور و اسباب معاش تحصیل باراسیدہ یوز کلتورگان
قرض کلفتی، و اسبٹرا مور معیشت ہومی و تیریک لیک عالیبدہ اور بمنوعی دن ییادورغان ہر نوع آزار
و کلفت لار مشقتی کبے تعداد دن فزون رنج و مشقت لار نے چیکا دور، و بوشقت لار او سیتہ بیلمک
عبادت مشقتی ہم قوشولادور چنانچہ نعمت یوز کلتورگان دہ اینگ حتی نے ادا قیلماق اچون شکر ایتمک
تکلیفی، و فقر و فاقہ و مصائب عارض بولغان دہ انے مقدر قیلغان پروردگار تعالیٰ نینک قضاسی
غہ بیون سوناق ایلمکا صبر قیلماق مشقتی، وینہ نماز و روزہ و زکاتہ و حج و جہاد کبی عبادت لار ادا سی
دہ تیوشادورغان مشقت لار نے چیکا دور، بوالیش لار دن سونک اولوم شدتی، سونگرہ قبرہ منکر
و نکیر سوانی، و قبر نینک قرانغولتی کبی مشقت لار دہ بولادور، سونگرہ قبر دن تیرگوزولمک، و محشر غہ سورولمک
و پروردگار محاسب تعالیٰ درگا ہی غہ عرض اولونمک، مشقتی دہ بولادور، ہما موضع استقرار غہ نینک
انسان ہمیشہ رنج و مشقت دن آیریلما پدور

امام فخر الدین رازی اے تیب دور کہ بود نیادہ اصلا ہیج بر لذت یوقتور انسان لار لذت گان
 قیلغان نرسہ لار لذت ایماس دور بلکہ اول لذت دیب گمان قیلغان نرسہ انسان غہ توشکان
 آلم دن خلاص لیت غینہ دور، مثلاً ہیج چاغیدا کی حالت نے لذت دیسانک اول آپلیق المی دن
 سنکا خلاص لیت دور، لباس کیمک واکمی نے لذت دیسانک اول ایسین نینک یا سوغوق نینک
 المی دن خلاص لیت دور پس انسان حیاة نیادہ ایکی حال دن خالی ایماس دور یا انیک عالی
 بر المی غہ گرفتار لیت دور یا بر المی دن خلاص لیت وینہ برادر کہ آلم غہ انتقال دور، منا اللہ تعالیٰ
 نینک قولی لقد خلقنا الانسان فی کبد نینک معنی سی بود دور و قول آہی مضمونیدن ظاہر بولا دور کہ
 انسان اوچون قبر دن تیرگوزولمک و قیامت بولما ی ہیج چارہ یوقتور زیرا کہ انسان نینک خلقتی نے
 تدبیر قیلغان حکیم تعالیٰ و تقدس نینک اگر مطلوبی انسان نے یرا تمک دن انینک گرفتار رخ و مشقت
 اولکی ایسہ پس بوایش انینک رحمتی غہ لایق ایما ستورا و اگر مطلوبی انسان نینک رخ ہم چیکما سی
 ولذت ہم کورما سی ایسہ پس نے یرا تیب بو عالم غہ کلتورما ی عدم وہ قالدور ماتی بو مطلب ولی
 غہ کفایہ ایدی، و اگر مطلوبے انسان نے یرا تمک دن انینک لذت کورما کی ایسہ پس بز یوقاری بیان
 قیادوق کہ بو حیات دنیا دہ ہیج بر لذت یوقتور و اللہ تعالیٰ انسان نے رخ و مشقت و محنت ایچیدہ
 خلق اے تیب دور دیب پس لایر بودار دنیا دن سو تک ینہ برادر اخری بار یعنی بیلیندی، تا اول دار
 اخری انسان اوچون دار سعادات و لذات و کرامات اولغای انتہی

بوجواب قسم اولان آیت کریمہ جناب رسول اللہ غہ مشرک لار دن تینکان اذیت و جفا مشقتہ
 لارینی چلیک بار اسیدہ تسلیمہ دور یعنی ای محمد مکہ اشقیاء لاری طرفین تیکم وہ اولان طاقت فرسا
 اذیت لار مشقت و کلفتی نے تو لاجیکم ایلہ دل الہام منز لیکم کدر اولوب ثباتیک غہ فتور یوز لانا
 سوان، او شوبو اشیا لار بیلان قسم قیلا من کہ نوع بشر نے بیز رخ و مشقت ایچیدہ یراتقان در میز
 خلقتی رخ و مشقت بولغان مخلوق ہیچگاہ رخ و کدورت دن خالی اولماس دیک دور

و بعضہ لار دیب دور کہ کبیر استواء یعنی اعتدال و انتصاب قامت معنی سیدہ دور،
 بو ایسہ ابو صلح و ضحاک و ابراہیم و عکرمہ و عبداللہ بن شداد قولی لار سے دور چنا پنچ ابن جریر طبر سے
 و طبرانی ابن عباس رضی اللہ عنہما دن روایت قیلیب دور لار، اولجناب دیمیش کہ فی کبیر نینک معنی
 سی فی اعتدال و انتصاب دیک دور دیب دینہ ابن عباس جناب لاری دن روایت قیلیب دور
 دیمیش کہ اللہ تعالیٰ انسان نینک قامتی نے منتصب ایلب ایچ ایاغ بیلان یورادور عنان
 قیلیب یراتتی و موندن اوز کہ حیوانات نے تورت ایاغ بیلہ یورادور عنان قیلیب یراتتی دیب کبیر نینک
 معنی سی استواء و انتصاب قامت بولغان وہ بو آیت کریمہ اللہ تعالیٰ نینک اوز سیدہ لاری غہ اولار نے
 او شوبو نرسہ ہیج وہ خلق اے تیب ایلہ منت قیماق بولا دور سورۃ الدین واکمی لقد خلقنا الانسان فی کبد
 تقویم غہ کورہ کبیر نینک معنی سی اعتدال و انتصاب قامت بولکی مناسب کور و تا دور چومکہ ہر کی آیت

نیک مضمون بربر لفظ مؤید بولادور، اما سو نکرہ ذکر قیلانا دورخان انسان اتمام عقبہ قیلادی، یعنی مجاہد نفس ایلاب اعمال پر حاصل قیلادی دیکان مضمون داکی آیت لار کبہ نیک شدت و مشقت معنی سیدہ اولکی نے تا سید قیلادور وار باب لعنت ہم کبہ معنی سی دە استواء و انتصاب قامت نے ذکر قیلادی شدت معنی سی نے بیان قیلیب دور لار وہم آیت کریمہ نیک حضرت رسول المدغہ تسلی اولکی غہ بو معنی مناسبت دور شو نیک اوچون امام فخر الدین رازی کبہ نیک رنج و مشقت معنی سی دە بولکی آیت غہ لایق وورد ہمیش،

و بعضی لار دویب دور کہ کبہ نیک معنی سی انسان نیک خلقتی نیک قتیق و محکم یعنی و قوی یعنی دن عبارت دور دویب، آیت کریمہ بو معنی وہ بولغاندہ بو آیت اللہ تعالیٰ نیک قوی نحن خلقناهم و مشقتنا استمرحیم بیلان بر معنی وہ بولغان بولادور معنی سی خلق نیک بارچہ سی نے بیچ معاون و یار دچی سیر بلغوز بیز اوز قدرت کا ملہ میزاید غینہ یراتوق، داولار نیک بارچہ قوتہ لاریتی و مفاصل و اوصال لار بینی (یعنی بو خون لار بینی تامور لاریغہ باغلاماق نے) حکم قیلدوق و دیک دور بو قول غہ نظر بعضی لار الان دن مراد انسان یعنی دویب دور لار چنانچہ مفسر کلبی دویب دور کہ بو آیت نبی حج قبیلہ بولوب دور کہ اول غایت وہ قوت لبق ایدی، و ان نیک قوتی نے سیناماق اوچون تختیغہ عکاظہ ایثلا لکان تیرہ سید بولغان چرم نے سالور ایدی لار اول ان نیک اوستیغہ حقیب، انے ایکی آیاعی نیک تلکغہ باسیب اورہ تورار ایدی قبیلہ نیک قوت لیک بکیت لاریدن اون کیشے اول چرم نے ان نیک آیاعی نیک تلکیدن تار تار ایدی لار اول چرم پارہ پارہ بولور ایدی، اما ان نیک ایکی قدمی جا میدن تیر اما س ایدی گویا تقد خلقنا الانسان داکی لام عہدی دن مراد مذکور ابوالاشد دور دویب، اما اکثر مفسر لار ان نیک عام لیتی غہ باریب دور لار سو نکرہ المد تعالیٰ اشیاء مذکورہ بیلان تتم قیلیب انسان نے رنج و تعب وہ یراتغانینی بیان قیلیب اوز پیر لیزہ تسلی و قریش اذیت و جفاسی نیک رنج و کلفتی نے چپکک غہ صبر و ثبات کور کوزک غہ سخر لیس ایلگا گندن کین، اول حضرت غہ اذیت و جفار نبی نے روا کورگان معاند لار نیک بعضی سی نیک حقیقہ و عید یوروب آیت دور ایحسب ان کن یقدا رعلیه احدک یعنی اوزی نیک قوت و زوری غہ مغرور اولوب رسول المد غہ عنا کور کوزگان وانکا اذیت و جفار نبی نے چپکک ورمکغہ سعی قیلغان کافر معاند اوزی دن انتقام آلمات غہ بیچ کیم نیک قدر تے تیماید ووردیب گمان قیلا دور بوالہبت اول معاند جزئی بیلسون کہ المد قادر ذوالجلال اممال مدتی تیکان وہ اندن انتقام آلمات غہ قادر دور (بو قول آئی دە اوز کوچی غہ ایثا لکان مغرور لار غہ تمید شدید بار دور) یا احتمال کہ معنی بولید بولغانی آیا اول محنت و مشقت ایچیدہ یرا تیکان انسان با وجود اوزی نیک تمام رنج و مشقت غہ مغرور اولوب خلق قیلینغان یعنی نے بلیب توروب، و دیادہ اوزیغہ توشکک وہ اولان مشقت و تنگ لبق نے و معیشت و روزگار کلفتی نے، و اوزک انوار محنت و آفت لار نے اوز لفسیدن دفع قیلا ما س لیتی نے قطعی کوروب توروب، باز اوزیغہ بیچ کیشی نیک کوچی تپاس لیک نے گمان قیلا دور موکریچ

برقاسری نے قرأتیب جزایر المایدور ویدورمو، واجل مقداری یتکاج انے دنیا دن کیتکوزوب،
 بازروزبعث دہ انے قبر دن یترگوزوب، سوء اعمالی غہ کورہ مجازات ایلاب عذاب قیلا لسایدورویا
 اعتقاد قیلا دورمو، بوالی ظن فاسد و خیال باطل دور، بومعنی غہ کورہ یحسب نینک تحتیداکے ضمیر
 گویا انسان لارزمرہ سیدن انکاربعث و حشر قیلتوچی جنس مغرور لارغہ راجع بولغان بولادور، اولغی
 معنی غہ کورہ یحسب نینک ضمیری قریش جماعہ سیدن رسول اللہ غہ اذیت یتکوزوب اول حضرت
 نینک رنج و مشقت چکیکی غہ باعث اولغان لارنینک اذیت رسول اللہ غہ اینک کوبراق سعی قیلتوچی سے
 بولغان ولید بن مغیرہ و انکا و خشنه شقی لارغہ راجع اولور، موتینک معنی جہنم دن تو ضیحی بولید اولور کہ ای
 محمد کفار قریش دن خصوصاً اولار نینک آلہ سی ولید بن مغیرہ و انینک امثالی دن چیکان اذیت و جفالار
 رنجی دن آزرده دل اولمہ او شہو شایء معظمہ بیابن قسم کہ آدم فرزند ی نے یر تمام محنت و مشقت ایچید
 یر اتدوق، انسان نینک آنا دن تو غولوب، تا دار التقرار غہ یتکونچہ ایلی و کسی رنج و مشقت ایچیدہ دور،
 آیا اول سنکا تولاراق اذیت و جفا یتکوزوب سنی مشقت غہ سالتوچی، دا و زکوچی و عزتینہ ای شایب
 مؤمن لار نے ضعیف و خوار کورگوچی، مشرک معاندوزی دن ہیچ احدی انتقام آلمک غہ قادر بولسا ایچید
 دیب گمان قیلا دورمو، اول غافل محقق بیسون کہ اندن انتقام آلماق غہ بے شہدہ انسان نے مشقت
 ایچہ یر اتکم غہ قادر بولغان قادر ذوالجلال نینک کوچی یتادور، انتقام ہنگامی یتیب یر نے گرفتار عذاب
 دردناک قیلتان چارغ وہ یقول اهلکک ما اکلید اہ اول کافر یتا دور من تولاملار نے
 جاہلیت طریقہ سیدہ ریادقا خرا یلہ وجوہ مکارم و مہرات غہ صرف ایتیب ہلاک و ضایع قیلیم، بوکون اول
 مال لار منکا ہیچ فائدہ یر ما دی لار دیدور، یا کہ رسول اللہ نینک عداوتیدہ صرف قیلتان مال لاری نینک
 ہیچ بر فائدہ یر ما گائینی کوروب کوب مال لار نے اتفاق ایتیب ضایع قیلیم دیدور، موئدہ اشارت،
 بار دور بومعنی غہ کیم مال نے اوزھوضعی غہ خدا و چون صرف ایتمای مہابات و ریاد سئمہ او چون صرف ایتیب
 حقیقت دہ اول مال ہلاک و ضایع دور، آخرت دہ صاحبی غہ انینک ہیچ نفع بولماس، صوعظہ محمد
 سو، اسکے طعام و لباس غہ محتاج فقیر و مسکین لار نینک معیشت بار اسیدرا کی قبتیح حال لاری نے
 مشاہدہ قیلیم توروب، و اکثر فقر او بیچارہ لار چیک کہ وہ اولان مسکنت لار کہ ولیدہ اندک رحمی بار کیمہ
 انکا دردن دا ولوب آچینماق دن اوزینی توسالمایدور، اولہ جگر سوز حال لار نے کوروب بیلیم توروب
 انکا ہیچ ترحم قیلائی، و اول بیچارہ لار غہ برار نان یا برار کاسہ آتش برک نے ایتامای، اورون
 سیزجای لار غہ مہابات و تقاضا و چون آیا ماکھرن قیلتوچی ریادیشہ اغنیالار و مسکین و گدا لار غہ برار کاسہ
 آتش برمای اولار نے ایشیک دن تیاق برلہ خدایا قورساقی توق، معاس غی دل لاریدہ یوق
 تجار و اعیان و اعلام لار نے قیچقرب آتش بریب نذر قیلتوچی لار و خیرات قیلدوق دیب اندن نواب
 نے کوز تو تکوچی لار، مقرر بیسون لار کہ صرف قیلتان اموال لاری اورون سیز نفع قیلتان جہنم دن
 نفع

اسی مؤمن برادر مارٹو کورائیز مو بو آیت کریمہ وہ یقول نینک فاعلی اولان مُعاندِ مغرور مالی نے اور دن سیر سُمعہ دریا و فخر اوچون، یا مؤمن لارغہ آزار نیکوز مک یولیدہ تا بجایرغہ صرف قیلغان جہندن مالیم نے ہلاک و ضایع قیلدیم بیچ بر فائدہ بر مادی دیدور اگر مذکور معاندِ کُفُور مالی نے خدا در رسول پورغان جہت لارغہ اتفاق ایسہ ایسی مالی ہالک و ضایع اولماس ایسی بلکہ اول مال اللہ تعالیٰ در کا ہی غہ باعث تقریب و ثوابی و رضاسی غہ تیمک غہ سبب بولور ایسی پس مؤمن لارغہ لازم دور کہ شہوات و اغراض نفسانیہ بار اسیدہ مال نے اتفاق ایلاماک ایله افتخار و نازش قیلماقی شیوہ مذمومہ سیدن اجتناب ایتمک ای لار و سہزار بیخ و تعب پر حاصل قیلغان مال لاری نے آخرت وہ اوز لاریغہ وزر و وبال اولمک دن ساقلاب خدا نینک رضاسین تا چمک یولینغہ صرف قیلماقی غہ اجتناب و قیلغای لار چنانچہ دین اسلام رواج تاپا دورغان بکتب و مدرسہ ایش لاریغہ صرف ایتمک غہ و عامہ مؤمن لارغہ نفعی تیا دورغان کار خیر لارغہ اتفاق ایلاماک غہ تشبہت ایلا کاری لار خلاصہ کلام آخر وہ افسوس کہ تو لامال لاریم نے و نیادہ بیہودہ ایش لارغہ ضایع قیلیب دور من دیب ندامت قیلا دورغان بولما غای لار

سو نگره اللہ تعالیٰ اول احمق مُباہی نے سرزنش قیلیب ایتا دور آیکسب آن کھ
يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا آیا اول مغرور معاند مالی نے اور دن سیر پر لارغہ صرف ایسی ضایع قیلغان یعنی بیچ احدی کور مادی دیب گمان قیلا دور مو، حالو کہ اللہ تعالیٰ نے کوروب توروز و اینک نیتمی، نینک یما نیتمی غہ، و باطنی نینک بوز و قلوبی غہ مطلع دور، پس اینک نابجا صرف ایتمکان اموالی توغریبہ نے سوال و مؤاخذہ قیلیب انکا جزا برادر چنانچہ سورہ متقدمہ وہ ان ربک لبالمرصاد دیب اوزی لنینک بندہ لار احوالی غہ مراقب ایکانینی تا کید ایله بیلدور دی، دلو آیت وہ اللہ تعالیٰ آخرت دن مافل اولان مغرور مُباہی نے اول گمان و تخمین جہتدن سرزنش ایلاب دیدور کہ آیا اول انسان نے رنج و تعب ایچیدہ یا تمک غہ، یا اینک خلقتی نے حکم دقوی قیلیب خلق ایتمک غہ، کوچی بیتمکان خدا می قادر متعالی، اے مؤاخذہ ایلاب اندن انتقام آلمک غہ قادر بولما دیدور دیب گمان قیلا دور مو، و اینک قیلغان کار و باری نے کور مایدور دیب اعتقاد ایتا دور مو، اول بے شبہ مقرر بیلسون کہ لے صفت مذکورہ خلق ایتمک غہ کوچی بیتمکان اللہ رب العالمین، لے عذاب قیلماقی غہ بطرق اولی قادر و اندن انتقام آلماق غہ احمق دور و اینچین اینک بخشی و ایمان عمل لاری نے کوروب ایخصا قیلا دور و عملی غہ کورہ انکا جزا برادر بوایش لارغہ اللہ تعالیٰ دن باشقہ بیچ کیسہ قادر ایماس دور

بعضی لار دیب دور کہ یقول نینک فاعلی یوقاریقی آیت وہ ذکر قیلنغان ان دن دور، لیکن اول حقیقہ اموال کثیرہ سی نے سُمعہ دریا و مہابات اوچون صرف قیلغان ایماس، بلکہ اول ہر بر عصر و کی بکل پیشہ حریم دنیا اولان دنیا دار لار کبی بیچ نیمہ صرف قیلماقی بخل پیشہ لیمق کورگوزوب توروز باندغای احسان قیلغوی بر لاف کش دور اول بخل کیش ریا و سُمعہ اوچون بولسہ مو فقیر و درویش غہ، یا بار

تیمیم دل ریش عذہ برار و رحیم احسان و صدقہ قیلماغان حالہ یا لثان لاف کشش لیک ایلہ من خیرات و برکت
یولی وہ تو لامال لارنے صرف اتیب ہلاک قیلیم دیدور، آیا اول نخیل کذاب اوزی نینک انفاق قیلما
یا قیلما غانی بیج احدی کورمادی دیب گمان قیلما دور، بی اللہ قادر بصیر اول لاف کشش نینک حالنے
کوروب تور اور، انینک کرواری گفتاری نینک خلافتہ ایکانینی بے مشبہ بیلا دور و بی

مخفی قالما غایکہ قرآن کریم نینک طریقہ سی انسان لارنے تمید و تحریف اوچون اللہ تعالیٰ نینک
عالم یقی و قادر یقی نے ذکر اتیک ایله اول علم و قدرت مقصدنا سی عہ مترتب بولغان جزانے بیان
قیلماق، و بیلدور یک دور، چنانچہ اللہ تعالیٰ ایسا دور قن ہو القا و علی آن یتبعث علیکم غذا با و قولہ
تعالیٰ اَلَمْ یَعْلَمْ بِاَنَّ اللّٰہَ بِرَہْمٰی و قولہ تعالیٰ وَ قُلْ اَعْمَلُوْا فِیْ سَبِیْلِ اللّٰہِ عَمَلْکُمْ و رَسُوْلُوْہُ وَاَلْمُؤْمِنُوْنَ و قولہ
تعالیٰ اَمْ یَحْسِبُوْنَ اَنَّہُمْ لَیْسَتْ سَبِیْلُہُمْ و اَنْہُمْ عَلٰی و رَسُوْلَتِہٖ وَاَنْہُمْ یَلْتَبُوْنَ و مولانا دوشہ آیت لار قرآن
دہ جہا تو لادور، و بولار دن مراد دن مخرج اللہ تعالیٰ نینک قادر لیکسی دن و بندہ لار نینک احوالی عہ عالم
یقی دن و اولار نینک کردارینی کوروب تور لیکدن خبر یریک لیک ایما س دور، بلکہ انینک ایله اول صفت
لار مقتضاسی چہ بریلا دورغان جزانے عدل بیلہ بولمکی نے بیلدور یک دور، زیرا کہ پروردگار عالم ہر چنان
قادر بولور مخلوقنی مجازات ایلامک ممکن بولادور، ہر چنان علم صفتی ایله متصف اولہ اول مجازات
نے عدل برلہ اجرا قیلماق ممکن اولور، قادر بولماغان کیمسہ عہ مجازات قیلماق ممکن اولماس، قادر بولسہ
ولیکن اعمال نینک تفصیل لاری عہ و جزا نینک مقدار لاری عہ عالم بولماس عدل برلہ جزا برلہ ایما یلدور و پرورد
گار عالم ایسہ کمال قدرت و کمال علم ایله موصوف دور، پس اول قادر علیم نینک جزا برلہ مجر و مشیتنی وارادہ
سیغہ غینہ موقوف دور، پس مولد غ بولغاندن کین انسان عاقل عہ واجب دور کہ خدای قادر علیم نینک
عذابیدن نجات تا پیک نے اخلاص و احسان ایله طلب قیلماق، و عذابیدن نجات تا پیک ایسہ
بوسورہ کریمہ دہ ذکر قیلینغان اقتحام عقبہ ایله بولور کہ اول اللہ تعالیٰ عہ اخلاص ایله ایمان کل تور یک
و خلق اللہ عہ احسان ایلامک دن عبادت دور

سو نگہ اللہ تعالیٰ اول انسان معاند دن انتقام آلمک عہ اوزی نینک قادر ایگان لیکسی
عہ، و انینک قیلغان ہمہ کرواری نے کوروب تور گان لیکسی عہ دلیل اقامت ایلاب ایسا دور آلمہ
جَعَلَ لَہٗ عَیْنٰیۙنَ ۙ و لِسٰنًا ۙ و شَفَتٰیۙنَ ۙ و هَدٰیۙنَہُ الْجَنَّةَ ۙ اٰیٰتِ
انسان اوچون ایچی کوزیرا مودوق مو، تاکہ کورولادور غان نرسہ لارنے اول کوزلا برلہ کورسون و یک
اوچون، و سببہ انسان اوچون ترجمان دل اولان تیل نے، و سوزلا مک دہ و سبک و ایچک دہ واسطہ
و معین بولادور غان ایچی لب نے، خلق ایتمادوک مو، و سببہ بو نعمت لارنے سبب انسان نے خیر و شر بولسہ
ہدایت ایتمادوک (یعنی خیر و شر بولینی امتیاز قیلادور غان انکا عقل بردوک، و خیر و شر بولنے انکا بیان
قیلادور غان شرع نے انکا باردوک، و اول خیر و شر دن ہر قوسینی اتحا ذاتیک دہ انک فاعل
مختار قیلدوق، بیج بروجہ ایله انکا جبر و زور قیلادوق) بیلیمک کرک کریم اللہ تعالیٰ بو آیت دہ انسان

غہ بریلکان اوزی نینک نعمت بیٹھار لاریدن ایکی کوزو تیل نے وایچی کتب نے معرض امتنان وہ ذکر
ایتیب قیامت کوئی انسان نے مجازات ایلامک عہ قادر ایکانہ عہ، وانینک ہر نہ کرداری نے کوروب
تورمک بیکفہ دلیل کلتور دپ دورا گویا اللہ سبحانہ ایتا دور کہ انسان مغرور اوزی نینک قوت و توانائی
غہ ایٹانیب گمان قیلا دور کہ انکا غالب بولمک غہ و نے عذاب ایتمک غہ سچ احدی قادر بولما یدورا
وانینک قیلغان کرداری نے وسوء اطواری نے سچ کیم کورما یدور دیب، انینک بولگان و اعتقاد
باطل دورا چونکہ انکا اشیاء مبہرات نے کورمک اوچون ایکی روشن چرخ کبی ویدہ بینا لار نے بگان
و آلت نطق و بیان و ضمیری و کی اسرارینی انھار ایتکھ ترجمان بولغان تیل نے احسان قیلغان،
وفوائد بیٹھار جہتیدن آغزی عہ پر وہ قیلیب تو بولغان ایکی لبکے عطا قیلغان، ذات بی ہتا انینک
ہمہ احوالی نے کورمک غہ ایتیح، و ہر زمان اسنے مؤاخذہ ایلامک غہ خصوصاً یوم البعث وہ اسنے
تیر کوزوب محاسبہ ایلاب کرداری غہ مطابق جزا بریک غہ قادر دورا انسان مخلوق غہ خیر و شر
لارینی بیلدورگان خالق کل تعالی و تقدس اولی و احق دور کہ انسان نینک ہمہ اسرارینہ عالم بولغانی
انسان نے یرا تیب انکا وجود عالمیدہ کرک یک ہمہ اسباب لار نے عطا قیلغان و خیر و شر بولینی
بیلدورگان پروردگار ہر بان، انسان نے دنیا و آخرت وہ اذنیہ ضرر و منفعت بولادورغان نرسہ
لاسے تانوما میمل لیک وہ قویاق پچرک لایق بولسون، ثنونینک اوچون اللہ تعالیٰ رسول و نبی لار
یباریب دنیا و آخرت و کی نفع و ضرر نے پیغمبر لار تبلیغی ایلا انسان غہ بیلدور دپ دورا پیغمبر لار نینک
ارسالی او مشبو خیر و شر نینک نیمہ دن عبارت ایکنینے انسان لار غہ بیان قیلاق اوچون دورا پس بوامر لار
بارچہ سی خالق تعالیٰ نینک وجودی و صفات کمالیہ سے نینک اثباتیہ، و اینچین پیغمبر لاری نینک صدیقیہ
دو وعدہ و وعیدی نینک حق لیتی غہ دلالت قیلا دورا ہمہ پیغمبر لار اتفاق قیلغان اصول ایمان مشبو دورا انسان
ہرچان اوز جالی نے و خلقتی نے تا مل قیلا، اوزی نینک وجودید کی صنائع بدیہ لار نے او مشبو ذکر
قیلغان اصول ایمان نینک صحیحی غہ، و ثبوتیہ دلائل لار نینک اولو عی دن تاپا دورا انسان غہ اصول ایمان
صحیحی نے اثبات قیلاق وہ اوز نفسی غہ و خلقتی غہ فکر قیلاق کفایہ دورا پیغمبر لار نینک مبعوث بولمک لیک
لاری انسان لار نینک فطرت و عقل لاری و کی توحید غہ اقرار ایلامک داعیہ سی انسان لار نینک کتب یتہ
سالماق، و اول استعداد فطری نے تکمیل قیلاق اوچون دورا تا کہ قیامت کو نے بندہ اوزرہ حجت
تقائم بولغانی،

تیسیمہ بو آیت وہ ذکر قیلغان کوزو تیل و لب کی اعضا لار نینک کیفیتہ ترکیبی، و ترکیب عجیبی
و کی بدائع قدرت لار نے بیلیمک نے ایستاگان لار کتب تشریح غہ رجوع قیلور، اما بزا اول اعضا لار نینک
منافعنی دن براندک بیان قیلا میز، اسی بندہ نمون اوزونک نینک وجود نینک وہ سنیک فائدہ لار
کینک اوچون و دیت تو بولغان ایکی کوزونک نینک خلقتی غہ، و اندہ کی فوائد لار غہ فکر قیلغان کہ اللہ تعالیٰ
انسان نینک زمین و منفعتی و مصالح وجودی اوچون انسان غہ ایکی عدد و مصباح منیر کی کوزو عطا قیلیب دور

والنسان نینک اقدام قیلا دورغان اییش لاریده دیدبانی، ویراق یرلار واکے نر لارنے انکا کوز کوزا دورغان
آینیه جهان مناسی اولمک اوچون، اے انسان نینک آلدی جیتی وه خلق ایتیب دورا، والنسان نینک
یوزلیغ زینت تمام برکی و آفات مصادوم دن کوز نینک محفوظ بولمکی اوچون، اول آیینیه جهان مناعه
ایکی قاش ایله بورون نینک میانه سیده اودون یریب دورا، وهر برکوز نر نیتی طبقه دن مرکب قیلدیج
وهر بر طبقه غه وصفی مخصوص و مقداری مخصوص و منفعت مخصوصه تعیین قیلیب دورا، که اگر اول نیتی طبقه
دن بر طبقه یوق بولسا، یا اوز بیشتیدن و موضعنی دن زایل بولسه هر آیینیه کوز کوزرک دن معطل بوللا
دورا، سو نکره الله سبحانه تعالی قدرت بدایت ایجاد دی ایله اول نیتی طبقه نینک داخلی غه ماش متقداریده
بر مخلوقی عجیب نرے مرکوز قیلیب دورا، که انی عربجه وه انسان العین، و فارسیجه وه مردمک چشم
و ترکیجه وه کوز بکی یرلار و اول صیغ آتی اولان نور تابان شول قدر کجیک بر نر سه بولمکی ایله انسان
غه همه مقبضات نرے کوز اتا دور چنار چنار آسمان وزمین و جبال و اشجار و خمس و قمر و نجوم عالم علوی و
سفلی و اکی مرئی بولاد دورغان نر سه لار نینک صورتی اتده ظاهر قیلیب دورا، و اول کوز بکی شو نچسه
کیچیک لیکی ایله انینک نوری آسمان دن تجاوز ایلاب انینک یوقاری سید اکی کواکب لار نرے کوزا
دورا، و اول کوز بکی کوز ایچره اعضا لار ایچره قلب کبی دورا، والله سبحانه حکمت بالغه سی مقتضاسی
چه کوز نینک ایچی نرے آق و قر ایلاب قوه باصره نرے کوز نینک قراسی ایچره او نکوزوب دورا، قوه باصره نینک
سکان اولان منقله نرے قر او نینک اطرافینی آق یرا تمک ایله کوز غه طرفه زینت یریب دورا، و هم قوت
باصره نرے نقطه سودا ایچیه قیلیب، اے منقله چشم نینک اور تا سیده بناده ایلامک ایله کوز نینک
زینت وزیالیغی نرے کامل قیلیب دورا، و منقله چشم نینک سطحی نرے محدب قیلماقی کوز نینک نوری
اطراف غه نظر قیلماقی آسان بولسون دیمک اوچون دورا، و کوز نینک ایچی نرے کوز غبار دن سا قلا
واق اوچون، و هم کوز غه آزار یر دورغان سوخوق و ایسج دن اے وقایه قیلماقی اوچون و او یقوغه
بارکان حالت وه منقله لار نرے سا قلا غوچی پرده بولماقی اوچون ایچی قیاق لار نرے انکار پرده قیلیب دور
سو نکره انکا زینت و جمال و اوزگه منافع لار اوچون قیاق لار اطرافیده کرفیک لار نرے او ندر ووب
دورا، و اول کرفیک لار نرے و انینک اوستیدا کی زینت و جمال و منافع دیکر اوچون خلق انینکان ایکی
قاشش نینک موی لاری نرے قر قیلیب دورا، زیرا که اگر کرفیک و قاشش لار نینک موی لاری آق
بولسا نور باصره متفرق اولمک ایله ادراک بصر غه ضعیف یوز لانا دورا، چونکه قرالینق بصر نینک نوری نرے
جمع قیلیب باصره نینک نوری متفرق اولمک دن منع قیلا دورا، و سواد چشم نرے (یعنی کوز نینک
قراسی نرے) حرکت غه کلتورمک و هر بیان غه چو یورمک اوچون یگر مه تورت گوشته پاره خلق ایتیب دور
که اگر اندن بری نقصان بولسا کوز نینک ایشی غه خلل یئاد دورا، و کوز نینک یا غنی نرے فساد دن سھلامق

له مصادوم طوقونخچی مصادوم طوقونوشماق ۱۲ منہ

اوپون کوز نینک سوینی شور قلیب دورا زیراکہ کوز نینک اوزی قابل فاداولان بر فارچہ غینہ
 یارغ دورا کوز نینک سوینی نینک شور قلینماقی اول یارغ نینک حیانتہ و حفظی اوچون دورا انسان
 نینک کوزی آیینہ عذوختہ بولمک ایله آیینہ غایت صفا و صقالت دہ بولغان دہ صورت
 لارا اندہ ظور غہ کیلا دورغان بولغان جمدن، اللہ تعالیٰ کوز غہ پردہ بولغان قیاق لار نے تکلف سینر
 آچدیاق ویاپیلماقی نے طبیعی ایلامک ایله غایت دہ متحرک قیلدی، تا اینکه او شومرات چشتم
 جیح کہ ورات دن صاف و پاکیزہ تورغائی، شو نینک اوچون چین نینک کوزیدہ قیاق خلق ایتیلماگا
 جمدن اول ہمیشہ کوزینی قولی برلہ غبار و کدورت آتاری دن پاک قلیب، تورماتی کورولادور
 اللہ سبحانہ و تعالیٰ قدرۃ بالغہ سی ایله کوزنے مرتبات دن کورگان نرسہ سی نے کورگان
 موافق دل غہ تیکوزوب تورخچی قیلغان کچی دل داکی باربرکے ظاہر قیماق اوچون اسنے دل نینک
 ایکی کوزگوسی قلیبیش، بنا برین انسان نینک دلی داکی محبت و تبصیر و شکر نادان لیتق وزیرک لیتق ایگری
 لیتق و توغزی لیتق بارچہ سی ایکی کوزدہ ظاہر اولور پس کوزدہ ظاہر بولغان احوال برلہ دل نینک احوالی
 نیمہ ایکانیغہ استدلال قیلینا دورا یو ایسہ انسان نینک وجودی داکی اوج فراست نینک بیری دورا اول
 اوج فراست فراست چشم، فراست گوش، فراست دل، دورا پس کوز دل نینک آیینہ سی و قرغولی
 واپچی سی دورا

باتینک کہ اللہ سبحانہ ایکی کوزنے نور دن بولغان چراغ دیک قلیب انسان نینک وجودی
 نینک مکان اعلیٰ سیدہ اور و نلائیب دورا و اعضا سی نینک اشرفی اولان دل غہ لے قرغول ایلام
 دورا وائے ایکی عدو قلیب خلق ایتلمی دہ حکمت باہرہ و مصلحت ظاہرہ با دورا اللہ سبحانہ نینک
 انسان غہ و سائر حیوانات غہ ایکی کوزیرکی، انینک اوچون ایماس دورکہ انینک بری بولماغان دہ بینہ
 بری ایلمہ امور معیشتی نے تمام غہ تیورکاری، بلکہ اول زینت و جمال کمالی اوچون دورا چونکہ اگر انسان
 برکوز لیتق یرا تیسہ البتہ خلقی ناقص اولمک ایله طبیعت لغرت قیلا دورغان قبیح کورونورا یدی،
 اچی بندہ اللہ سبحانہ سنینک وجودینک دہ و دلیعت قویغان اعضا لار نینک بارچہ سی
 بر نعمت عزیزہ دورا، خصوصاً ایکی کوزا نداغ بر نعمت عظیمہ گران بہادورکہ، انینک شکرینی دینک
 دہ بدنینک داکی ہر تار مولونک زبان اول شکر می نے ادا قیلا ماسسن، اگر سن بول نعمت عظمی
 نینک وجودی ہیچکاه شکر می تمام بولما یدورغان بر عطای الہی ایکانیی لایقچہ سیلامی دیانک
 کوزی یوق لار نینک حالی نے و کوز سیز لیتق دن اولار نینک اکثر ایش لارینہ تیمک دہ اولان خلل
 نے تا مل قلیبیل کورگیل کہ اول نور جہان نمادن محروم بولغان بیچارہ قدم قویغان موضعی نے بیلامیدور
 آلدیداکی نرسے کورما یدور رنگ لار الواعی نے فرق ایتلما یدور منتظر حسن نے قبیح دن امتیاز
 قیلا لما یدور برکت بنے اوقوب اندن استفادہ ایتک عذقا در بوللما یدور، اللہ سبحانہ نینک
 ملک، وسیعی داکی عجائب غہ باقیب نظر و اعتبار حاصل ایتک انکا مئیسر اولما یدور، مونینک تاشیہ

اوزی نینک مصلحتی و مضرتی نیمه ایکانیدن خبری اولما یوردو یولیده برچوقور راست کلسه انکا توشوب کتک دن اوزی نے تو سالی دور یا برجویانی انینک قصدینی قیسه، و یا بردشمنی انے قتل ایتمک اوچون انینک ساری کلسه، اندن خبردار بولوب احتراز ایتمک دن شعوری بولما یوردو، و برکیسه نے طلب قیسه اول انینک قاشیدن قاشیده انے تو تمک غه قادر اولما یوردو، بلکه اوزینی قصدا ایتمک ان گه تسلیم قیلیب تورمک دن اوزگه چاره تا پسا یوردو اگر السد سبحانه طرفیدن یا بش مولود نے سا قلاگان دیک انکا برحفظ خاص بولماسه ایدی، البسته انینک سلامتی دن هلاکی یقین بولوردی، کوزی یوق کیمه قناره غه آسینغلیق گوشت کبی دور، شونینک اوچون کوزنیک یوقلیقی غه صبر قیلغان نینک ثوابی جنت ویب السد تعالیٰ وعده قیلیب دور، اما السد تعالیٰ کمال لطفی ایله اعمی لار نینک ظاهر کوزی نینک نورینی دلی نینک کوزیغیه بریب دور، شونینک اوچون اعمی لار بصیرت و فراست باراسیده آدم لار نینک قوی راتی وزیرک راتی دور لار، بویان قیلغان سوز لار ایسه آنا دن اعمی تو غولغان کیمسه لار چکلی دور، اما کوزلیک تو غولوب جهان نینک منظره لارینی کوروب همه غه واقف بولغان دن سونک بر سببی ایله ایچی کوزیغیه آفت یتکان کیشیلار پس اولار عافیت دن بلا غه انتقال قیلغان سائر اهل بلا لار منزله سیده دور لار انداغ مصیبت زده لار نینک محنتی قتیغ دور، چونکه اول مبتلا لیق اولار نے اول ده کوروب لغت آنگان مرثیاء و صور نے کورمک دن، و کوز بیده نفع آلماتی بول لاریدن محروم قیلیب دور، پس اولار نینک غم و تأسف لاری قتیغ اولور، و کلفت لاری زیاده، پس طبیعی لار دن سوراغیل که کیمدور ایچی کوز نے طبقات مختلفه ایله ترکیب بریب طبقه اوسیده طبقه قیماق ایله مساوات عددی ده انے تیی طبقه قیلغان، و هر بر طبقه غه منفعت و فائده لاری تعیین قیلغان که اول طبقه لار دن اگر برمی غه خلل یتسه هر آیشینه کوز مختل اولادور،

و هم کیمدور اول ایچی کوز غه قیاق نے پرده دیک قیلغان، و انینک چوره سیده کرفیک لار نے زینت و جمال اوچون خلق ایتمکان، و کیمدور یوزده ایچی کوز نے نهایت ده زیبا و متین مکان ده اورون برکان، و انکا بو طریقده ده شکل زیبانی عطا قیلغان، و اول ایچی سیده ملاحظت حسن نے و دلیعت قیلغان، و هم اولار نے دل نینک آمینه سی، و قراغولی، و بدن مملکتی غه حارس، و انینک جهات و مصالحی نے آرامت باراسیده اوزون سفر، و تولا انتقال ایله اصلا بارانیدور، راند ایتمکان کیم دور، و اول کوزده ماش مقداری بر نرسه ده نور باصره نے نهاده قیلیب نینک

له رائد لغت ده قافله غه اتلاق ایستاب موافق یرتا پیک اوچون ایلکاری یبار ایتمکان کیشینه

ایور لار ۱۲۱۱

ایلا آسمان وزین و تاغ لارے، و تو یاش و آسی و دریا لار و عجائب لار نے کور گوزگان
 و واغلی نے تی طبقہ قلیب، و اول ایگی دیدہ جہان نما نے بدن نینک دید بانی اتیب یوز نینک
 اعلاسی وہ ایکیز بریرہ تورغان نگہبان منزله سیدہ قیلغان کیمدور، بو امر بدیع لار جہان نے
 یوز نظام عجیب ایله یراقان السد قدریگا نہ نینک وجودیغہ بر بان منیر ایما سمو دور و بولایش لار
 بر صانع قدیر وجودی سیز بو طرز بدیع وہ وجود پذیر اولکی ممکن مو دور،

السد تعالیٰ محض تفضل و احسانی ایلان ان نینک وجودی وہ خلق ایشکان اعضاء
 شریفہ دن بو آیت وہ ذکر قیلغانے نینک بری تیل دورا السد تعالیٰ اوزی نینک قدر تیغہ
 و وحدانیتی غہ دلالت قیلا دورغان نرسہ لارون انسان نینک وجودیدہ و دلعت قویغان تیل
 نے انسان نینک وجودی واکی اعضا لار نینک پادشاہی اولان دل غہ ترجمان و انینک جانی
 دن مافی الضمیر نے بیان و ادا قیلا دورغان بر آلت ایشیش قولاق نے ایشیشکان خبری
 نے دل غہ یتکوز گوجی ایچی و برید قیلغان کچی تیل نے دل نینک مراد و خواہشینی بیان قیلغوجی ایچی
 و برید قلیب دورا حکمت ربانیتہ سی اقتضا قلیب دور کہ اول ترجمان دل نے قولاق و کوزو بولور
 کیے مکشوف و بارز ایلامای نے مضمون و مستور قیلغای چونکہ اول اوج اعضا خارج دن آنان
 اخبار لارینی دل غہ یتکوز ادر لار، شو نینک ہو چون اولار آشکارا و مکشوف قیلماق مناسب اولیش
 و تیل ایسہ باطن واکی ارادہ خارج غہ یتکوز ادر لار پس انینک ابرازیدہ فائدہ بولماغان جنین
 الے پردہ ایچرہ مضمون و محفوظ قیماق مناسب کور و لیش، چونکہ اول خارج دن دل غہ
 خبر کلتور ماگاچ الے آچوق تو تمک غہ حاجت تو شمای دورا و ہم تیل دل دن سو نگرہ انسان
 نینک جسدی واکی اعضا نینک اشرفی بولوب، انینک مرتبہ سے دل غہ نسبتہ ترجمان دوزیر
 منزله سیدہ بولغانہ کورہ انینک آلدیغہ الے ستر ایتا دورغان پردہ قلیب، اول ترجمان دل
 اول پردہ ایچرہ قلیبیش، انداغ کہ پادشاہ اعضا اولان دل سینہ نینک پردہ سی ایچرہ اولنگوز
 لیش، و ہم تیل ہمہ اعضا نینک لطیف راتی و ملائم راتی و زیادہ رطوبت یک راتی اولک
 یشیشتی ایله انینک تصرفی و حرکتی اوزینی تمام احاطہ قیلغان رطوبت واسطہ سے ایله گینہ حاصل
 اولادور، پس اگر تیل پردہ ایچرہ تو تومای آچوق قلیب، حرارت و پیوست غہ معروض اولادور
 و الے تصرف دن منع قیلا دورغان تور و غلیق غہ مبتلا اولماق ایله، اوز و وظیفہ سی الے ادا نینک
 دن قاصر بولادور، و الے پردہ ایچرہ و صنع ایتک وہ موندن اوز کہ حکمت و فائدہ لار ہم بار دورا
 و السد سبحانہ قدرت بالفہ سی ایله تیل وہ تو لا منفعت لار و دلعت تو ہمیش کہ انینک اعظمی منفعت
 ذوق دورا (یعنی برزہ حینک طعمی نے تاتیب نہ ایکانین بلیک دور) و تیل نے دل نینک

بدان المنفعت لار

لہ فوق برقہ دور کہ اول قوہ تیل نینک اوستیدہ فرش قیلنغان عصب ایچرہ (بقیہ بر صغہ ۳۰۷)

تو غری لیتی دایگری غہ دلیل قیلغان کبی، انے قلب نینک مزاجی نینک معتدل لیکی و منحرف لیکی
غہ دلیل قیلیب دور، چنانچہ طبیب تیل غہ عارض بولغان خوشونت و ملاست و آق لبق و قیزیل
لیق، و یار لبق، و شو نکا و خوشہ نرسہ لاردن دل نینک حالی غہ مزاجی غہ استدلال قیلا دور
و تیل نینک عوارضی معده و انعاء نینک احوالی غہ دلیل قومی دور، شو نکا و خوشہ سامع موتیل
دن ظاہر بولغان کلام دن دل داکی بار نرسہ غہ پئی ایلتا دور، و دل نینک صورت و معنی جہتین
صحت و عسادی انکا ظاہر اولاد دور

والمد سجانہ تیل نے اندہ پیچ براستخوان و پئی قیلما ی محض لحمی بر عضو قیلیب یرا تمکی
انینک حرکت قیلما قی آسان بولسون دیمک اوچون دور، بنا برین اعضا لارا ایچیدہ تیل دن
باشقہ پیچ بر عضو نے حرکت برلہ پروا قیلما یدورغان تا فماس سن، و اعضا لاردن قیسی بر عضو نے
تیل نے حرکت غہ کلتورگان دیک حرکت غہ کلتور سانک، اول سنینک مطلبینک غہ موافقت قیلما
بے درنگ کیلیں اولوب ساکن بولمک غہ یوز قویا دور، مگر تیل نے ہر قچہ حرکت قیلدور سانک
اول ہارما یدور

و ہم تیل نے قبض و بسط ایتمک غہ و آئینہ نینک ہر جانبی و اقصیٰ سی غہ حرکت قیلدور
غہ حاجت تو شا دور، اگر تیل وہ استخوان قیلینہ ایدی او شوبو ایش لارا انکا میڈر بولماس
ایدی، و ہم سوز نے و ذوق نے تمام اواقیلماق و بیلک انکا حاصل بولماس ایدی، و ہم طعام
نے چانیاغان وہ تیل نے ہر طرف غہ چوروب لے یو تمک غہ اعانہ قیلا دور،

والمد سجانہ نینک تیل وہ و دلعت قویغان منافع نینک اعظمی کلام دور دیدوک، چونکہ انسان
نینک سائر بہائم دن ممتاز اولمکی انحق کلام و بیان ایلہ دور، تیل یوق انسان حیوانات، بہیمہ منزل
سیدہ دور، بلکہ حیوان نینک حالی اندن او بدانراق دور، چونکہ حیوان وہ اوزی اوچون خلق
قیلینغان مصلح و منافع ساری یول تاپیب لے عمل غہ کلتورمک غہ استعداد بار، اما تعلق دن
محروم انسان اوزی محتاج ایلہ بولغان نرسہ سی نے اواقیلماق وہ مشکل لیک چیکا دور، و انے
حاصل قیلماق غہ یول تاپا لسا یدور، مؤنتی سخت اولغان حسرتے آر تیب تاشقی تو لوبولادور مقصدنی
بیلدورمک غہ قادر بولما ی جواب یا ندورمک دن عاجز بولغان جہتدن گویا اول بر مقصدی

(بقیہ شیخہ صفحہ ۳۰۸) وضع قیلنہ بیٹ دور اول قوہ نینک طعم نے اوراک ایتیکہ تیل نینک تحقید و دلعت قویغان ایکی
چشمہ لعابہ دن چیقغان لعاب نینک واسطہ سی ایلہ دور ہرقان طعمدار نرسہ تیل غہ قویلوب انینک اجزا
لطیفہ سی تیل داکی رطوبت غہ آرا لاشیب لسان او ستیدا کے فرش قیلغان عصب غہ نیرکان وہ اول قوہ
اول طعمدار نرسہ نینک کیفیت طعمی نے جس قیلا دور ۱۲ منہ
۱۷ خوشونت درشت و یریک اولمک ملاست خوشونت نینک صدی دور ۱۲ منہ کھیل اولمک ہارمک دور

غذا و خشہ دور کہ محتاج الیہ بولغان نہ سہ سی آلودہ توروب انینک ساری اوزا تمک عنہ
 قوی و فوٹے یوق دور، مطلبی نظریدہ توروب الکا قادر بولما غاچ حسرت دن ایچی اور تانیب
 نمکین بولادور، مناسد تعالیٰ نینک بندہ وجودیدہ و دلیعت قویغان ہر براعضا و جوارح و
 قویٰ وہ قنچہ نعمت سابقہ لار بار دور کہ شکر سی بندہ ذمہ سینہ واجب دور، اما بندہ اول
 نعمت لار عنہ التفات نظر بینی سالما یدور، و شکر سی نے قیلا یدور، اگر بالفرض اول نعمت عظمیٰ
 اولان عضو لار دن برار تہ سی اندن یوق بولس البتہ اول بندہ دنیا داکی تمام نہ سہ نے
 فدایلیب انکا تیمک میسر بولس ایدی دیب تمن قیلا دور پس بندہ اعضا و جوارح و قویٰ
 سی سلامت بولمک ایلہ سد تعالیٰ نینک نعمت لاری ایچہ عرق بولوب توروب اول نعمت
 لار شکر سی دن خالی و غافل دور، و اگر دنیا داکی تمام تمتعات و لذات و زخارف نے انسان
 نینک وجودی داکی اول عضو لار دن برینہ معاوضہ قیلینماق امری نے فرضاً انکا عرض قیلہ لار
 البتہ انسان اندن ابا ایلاب اول معاوضہ نے سراپا زیان دیدور، پس نیچون شونداغ نعمت مغنمہ ہے
 لار قدری نے بلیب شکر بینی بجا کلتورک غہ سعی قیلا یدور، بولیدہ غفلت و کورول لبق اولور مو، شوئیچ
 اوچون سد تعالیٰ کلامی ده ان الانسان لظلم کفار دیب دور، یعنی تحقیق شبہہ یوق کیم انسان
 اوز نفسی غہ تو لا ظلم قیلنوجی و کفر ان نعمت ایکنوجی دور،

سو نکرہ سد تعالیٰ نینک حکمت بانغہ سی نے تا مل قیلنیل کہ اول ترجمان دل اولان تیل
 نے بر قیلیب دور، عینان و شفتان کبی ایکی قیلاب دور، اموندا کی حکمت بولکیم اگر انسان نینک آغزی
 ایچیدہ کی تیل ایکی بولوب انسان اول ایکی تیل برلہ بر سوز نے قیلا دور غان بولسہ اول ایچی سی نینک
 بری صنایع اولوب انے براتماق ده بیچ فائدہ بولماس لیکی لازم کیلا دور، حالو کہ سد تعالیٰ انسان
 نینک وجودی ده براتقان اعضا لار نینک ہر بری ده منافع و فوائد لار بار دور، و اگر اول ایکی تیل
 نینک بری برلہ سوز قیلیب بری برلہ قیلا سہ، انچین بری صنایع و بیکار اولور، و اگر انینک ہر ایکی
 سی ایلہ باشقہ باشقہ سوز لار نے قیلا دور غان بولسہ، انینک سوزی نے ایشتیکیچی سامع غہ
 استباہ و التباس یوزلانا دور، و انینک اول ایکی خیل سوزیدن قیسی بری نے تو تمک غہ بیلا یدور
 پس تیل نینک براتیلیمشیدن مقصود بولغان فائدہ موجود اولما یدور، بنا برین سد تعالیٰ نینک
 حکمتی تیل نینک بر بولکی نے اقتضاء اییب دور، بخلاف لب کہ انینک مصلحتی و اوز وظیفہ سی نے
 ادا قیلماقے ایکی بولمک لیکینہ منحصر دور، و انینک حکمت بانغہ البتہ ایلہ ایکی بولکی ده انواع منافع لار
 بار دور، کلام قیلماق غہ و مخارج حروف نے اتمام ایلامک غہ و بر نہ سہ نے تاتیب کورمک
 غہ انینک یار دور و آغیز نینک پردہ سی و زینت و جمال دور، و بولسہ قیلماق انینک سیز
 حاصل اولماس، و او شہو منافع لار ادا سی نے اقتضایا قیلقان جہتدن امدہ بیچ عظیم و عصب دن اثر
 بولما ی صرف گوشت دن انے خلق اییب دور، تاکہ سوا چمک ده سونے شورامک ممکن اولسون و لبے

یوموب آپحاق آسان اولسون دیمک اوجون پتس ای بنده اول ایلی لب داکمی بوذکر قیلینغان فوائد
 دن تا شقاری اینیک رنگی نینک و شکل و بشتی نینک و وضعی نینک زیبا لیغی غه متامل قیل
 و اینیک پرده و مان اولمک ایله زینت و جمال اولمکی نے ملاحظه آیلأ، اگر بو نینک نعمت عظیمه ایکانینی
 فکر قیلیب یتا لماسانک، نحوذ بالمد بعض بر آکله، و یا اوزرگه علت لار غه مبتلا اولمک ایلیب
 لاری یوق بولوب تیش لاری آچیلیب ہیئت لاری منفرد و چهره لاری مشهوره اولان مبتلا لاری
 احوالی غه باقیب لب نعمتی نینک اولوغ بر عطای آلمی ایکانینی بیگیل، و موندانغ نعمت عظیمه نے
 برگان مشتمم تعالی شانغه شکر ایتمک نے اہم امور سببیک ایله بنده لیک آدابین بجا
 کلتور مک غه مبادرت قیلغیل

منا اللہ تعالیٰ بوسورہ کریمہ ده ذکر قیلنغان غنین ولسان و شفقتین نعمتی نینک
 مجمل بیان قیلینغان فوائد و منافع بو دور پس انسان غه لازم دور که انکا بو نعمت لار نے عطا قیلیب
 محض الطافی ایله انے خیر و شریول لاریغہ ہدایت قیلنغان پروردگار کریم نینک عبودتینی اخلاص
 دل قیلماق غه اہتمام ایتکای، اما اکثر انسان لار اللہ تعالیٰ برگان نعمت لاری نینک بارچہ
 سیدن خصوصاً اور وجود لاریدکی ادشبو اعضا لار اولوغ نعمت ایکانیدن غافل، و بو نعمت
 لار نے عطا قیلنغان اللہ تعالیٰ غه شکر قیلماق دن و اینیک عبودیتی نے بجا کلتور مک دن غافل
 و ذابل دور لار

بنابرین اللہ سبحانہ و تعالیٰ بوذکر قیلینغان نعمت لار غه شکر ایتمک اوجون اللہ تعالیٰ
 کورساتکان خیر یول غه یوروب اینیک امر قیلنغان اخلاق و آداب سنیه سینی بجا کلتور مک
 وہ اوز نفس لارینی مجاہدہ غه سالمک نے ای تا ماگان غافل لار نے ذم قیلیب ایتا دور فلا
 اقم العقبۃ پس انسان اوقتیام عقبہ قیلیب بزینک بو برگان نعمت لار میز غه شکر ایتما دی
 یعنی انسان نفسی غه مخالفت ایلاب نفس آمارہ سی نینک خواہشی نے ترک ایتیب مجاہدہ نفس
 قیلماق ایلا اعمال خیر قیلماق غه اقدام قیلما دی اوقتیام بغت وہ بر قتیج ایش غه بے فکر داخل اولمک
 دور و عقبہ تاغداکی مشقت لیک نیک یول دور یعنی گیمک مشکل لیک ایله یورولا دورغان دن
 نے عقبہ دیر لار عقبہ لغظی مومندہ انسان نفسی و ہواسی و شیطان ایله مجاہدہ قیلماق دن کنایہ
 دور انداغ کہ عقبہ نینک تفسیری اولان فاکت رقبہ و اطعام ہونکا دلیل دور چونکہ فاکت رقبہ و اطعام وہ مجاہد
 نفس بار بوجو ایله کہ بوا مر خیر لار نے قیلماق دن انسان نینک نفسی ابا قیلما دور خصوصاً آج لبق حکم
 سورگان زمان لار وہ، پس نفس غه مخالفت ایتیب خواہش نفس نے تا شاب بوا مر غه اقدام ایتمک
 گویا کچکی مشقت لیک اولان تاغ نینک یولی غه کیرمک غه اوخشہ دور

اقتحام عقبہ نینک خدا نینک نزدیکه شانی اولوغ بر امر شریف ایکانینی بیلدوروب اللہ تعالیٰ
 ایتا دور و کا اذریک ما العقبۃ ای محمد عقبہ نینک نیمہ دن عبارت ایکانینی

سنگانہ زہر بیلدوردی یعنی کیم بیلدوردی کرک اپنے نیمہ ایکانین سنگا بز بیلدورالوک
 عقبہ منابو ذکر قیلینا دورغان زہرہ دن عبارت دورکہ اول فلک ساقبہ ۶ عقبہ قل وکنیز
 لارننے قل لیق دن آزاد قیماق دورا، بو سورہ کریمہ دہ بیان قیلینغان اعمال صالحہ نینک برنجی
 سی قل آزاد قیماق اولیش، بو آیت دلالت قیلا دور کر عمل خیر لار نینک افضلی قل آزاد قیماق
 لیق دورا و ہمہ صدقہ لار نینک افضلی عتق رقبہ دورا بو ایسہ امام مذہبیمیز امام عظیم ابوحنیفہ رحمۃ اللہ علیہ
 نینک مذہبی دورا چنانچہ دیب دور لار کہ امام اعظم نینک نزدیکہ انوار صدقات نینک افضلی قل آزاد
 قیماق دورا و اما نینک نزدیکہ صدقہ افضل دور دیب بو آیت کریمہ امام اعظم رحمۃ اللہ مذہبی نینک
 ترجیحی غہ اظہر دلیل دور تثنیہ بعض معاند لار دین حینت اسلام غہ طعن تیلی نے اوز ایتیب
 عیب جوی لیق ایله آیتا دور لار کہ اسلام دینی قل وکنیز اتخا ذی نے تجویز قیلا دورا بو ایسہ
 یتکلیف درست اولور کہ انسان اوزی کبی برہمنو عی نے قل لیق دہ اسیر توتسون، بو امر مروت و النسانیت
 خلافیدہ برام مستکہ دور دیب، بو یلہ عیب جولار نینک بو آیت شریفہ غہ انصاف نظری ایله باقیب
 عبرت آلمک لاری لازم دورا کورسون لار کہ قرآن کریم نینک سورہ لاری دن اولان او شہوہ
 کریمہ دہ اعمال صالحہ نینک برنجی سی ایتیب عتق رقبتے (یعنی قل آزاد قیماق) نے ذکر قیلیب دور
 آری جہاد وقتیدہ مشرک لار دن توتولغان اسیر لار نے قل وکنیز قیلینماق لاری اسلام دینی دہ تجویز
 قیلینب دورا لیکن اول برام سیاسی دورا ہر قوم نینک سیاسی قانونی غہ اجنبی لار نینک مداحہ
 ایلامک غہ بیچ حق لاری یوق توزیع ذلک جہاد دن فارغ بولوب قل وکنیز غہ مالک بولغان دن سونک
 مالک اولان شخص لار اولار نے قل لوق دن آزاد قیماق لاری اوچون قرآن وحدیث دہ قل آزاد
 قیلینغان لار غہ بو قدر اجر و ثواب بولور دیب فوق العادہ ترغیب و تحریض لار وارد اولوب دورا بو ایسہ
 جہاد دہ اولار نے اسیر ایتیمک امری نے تجویز قیلا غلیق نینک معظم برام سیاسی اوچون ایکانلیکی نے
 بیلدور دورا قل وکنیز توتماق انبیاء ماضیہ شریعت لاریدہ موجا اثر ایدی، لیکن بیچ بریدہ قل آزاد قیماق
 بار اسیدہ اسلام شریعتی واکمی دیک تحریض و تاکید قیلینما میشس، اسلام دینی نینک انسان لار نے
 قل لوق دن آزاد ایتیمک غہ تحریض و تاکید ایتیمک غہ بو کفایہ دور کہ کفارت باسیدہ ہمہ دن مقدم
 عتق رقبہ نے ذکر قیلیب دورا و شولکا اوخش رمضان المبارک دہ وسائر ایام متبرکہ دہ بلکہ جزئی
 برہانہ لار ایله قل آزاد ایتیمک غہ امر قیلیب دورا اسلام دینی نینک بولیلہ امر و ترغیب لاری نے
 کوروب توروب باز طعن تیلی نے اوز ایتیب قل قیماق نے دین اسلام نینک اساسیدن
 ہمیک انصاف و مروت دن یراق بریمکا برہ و اظہار جہالت دورا

سنا قرآن کریم دہ قل آزاد قیماق غہ ترغیب، و لے مؤمن لار ذمہ لاریغہ لازم قیلینغان آیت
 لارچہ سورہ نسا دہ ایتا دور و ما کان المؤمن ان یقتل مؤمنا الا خطا و من قتل مؤمنا خطأ
 فخره بر رقبتہ مؤمنہ و دیہ مسلمہ الی اہلہ الا ان یتصدقوا۔ معنی سی بیچ بر مؤمن غہ بر مؤمن

لے ناحق اولدورمک درست ایمان دورا مگر خطا برلہ اولدورمہ دیکمہ بر مؤمن نے خطا یا نکلیش
لیق برلہ اولدورمہ پس اینک جزا سی بر مؤمن قتل نے آزاد قیماق دورا وہم مقتول نینک اینک
لاریغہ کامل تافشور و لغان دیت دور (یعنی خون بہا دور) مگر شول کیم وارث لارا اول دیت نے
قاتل دن آما سی انکا صدق قیلہ لار دیت انکا لازم بولماس کوراسیزم بولایت قرانیہ
دہ قتل آزاد قیماق نے خون بہا اوزرہ تقدیم قیلیب دورا وہم مقتول نینک وارث لارے
خون بہا نے عفو قیماق ایلہ خون بہا نے قاتل نینک ذمہ سیغہ لازم لیک درجہ سیدن ساقا
قیما موحریر رقبہ نے ساقا قیماق دورا چونکہ خون بہا مقتول نینک والی نینک حقیق دورا نے
آماق و عفو قیماق نینک حقی اولار غہ عائد دورا و تحریر رقبہ اللہ تعالیٰ نینک حقیق دورا دیک
کہ قرآن کریم تحریر رقبہ غہ بوقدر اعتنا قیلا دورا قدر آن کریم بوحکمی نے مؤمن نے اولتورگان
توغریغہ تخصیص قیماق دورا بلکہ دشمن اسلام بولغان قوم دن برکیمہ نے خطا اولتورگان مؤمن
نینک ذمہ سیغہ ہم بوحکم نے لازم قیلا دورا چنانچہ ایٹا دور فآن کان من قوم عدو لکم و هو
مؤمن فکحریر رقبہ مؤمنہ - معنی سی پس اگر اول مقتول سیز لار غہ دشمن بولغان گروه دن (یعنی
کافر لار دن بولسہ) حالبوکہ اول مقتول مؤمن دورا یعنی بر مؤمن کافر محارب دن براونے
خطا لیق ایلہ اولدورمہ اول کیشے ایمان غہ داخل بولغان بولسہ اما قاتل نے بیما سی محارب
گمان قیماق ایلہ ائے اولدورمہ پس اینک جزا سی بر مؤمن قتل نے آزاد ایتک دورا قرآن
کریم نینک اہل اسلام ایلہ صلح و مسالمت دہ اولما سی محارب اولان دشمن لار حقیقہ کی حکمی بوقدر
ایسہ قرآن اوزری غہ تابع اولان مؤمن لار ایلہ مسالمت دہ اولوب مؤمن لار نینک عہد و میثاق
لاری تحتیدہ اولان دشمن لاری حقیقہ موندارغ ویدورا و ان کان من قوم بینکم و بینہم میثاق
فیدیہ مسلمتہ الی اہلہ و تحریر رقبہ مؤمنہ معنی سی و اگر اول خطا لیق ایلہ اولدورولگان کیشے
سیز مؤمن لار ایلہ اولار نینک اور تا سیدہ عہد و میثاق بار گروه دن بولسہ اندا غہ بوزمان
داکی دُول متمدہ لار ایلہ اسلام اہلی میانہ سیدہ معاہدہ و میثاق موجود دورا پس اول قاتل نینک
ذمہ سی غہ واجب بولغان جزا اول مقتول نینک وارث لاریغہ کامل تافشور و لغان خون بہا، وہم
بر مؤمن قتل نے آزاد قیماق دورا قرآن کریم اوزتابع لاری ذمہ سی غہ قتل خطا کفارتی بار سیز
بر قتل آزاد قیماق نے واجب قیلیب دورا خواہ مقتول مؤمن بولسون خواہ کافر بولسون ہیچ
فرق ایتاب دورا بولایسہ قرآن کریم نینک انسان لار نے قتل لیق دن آزاد قیماق غہ غایت
دہ اعتناء قیماق غہ شاپدہ تمام حکمی دہ عدالت و عالیجناب لیق بار لیتی غہ دلیل دورا
ای معاند لار انصاف قیلیب کورگوزونک لار کہ کُتُب ما ضیہ نینک قیسی بریدہ بویلہ تحریر رقبہ
غہ اعتنا قیماق بار و قیسی دُول متمدہ نینک قوانین انتظام آیینی اوز دوست و دشمن لاری حقیقہ
بویلہ عدالت و عالی جناب لیق ایلہ حکم قیلیبش کوزونکیز نینک آلدیدن تقلید و تعصب پردہ

سینی آیب، حقیقت و انصاف نظری ایلده باقسانیکر، حقیقت و صدق آشکارا کور و نادور بولیلد
 تعصب بیابانی ده ادا شمایینر، کفارت قتل بارا سیده قتل آزاد قیلماق نل مؤمن قتل دیب
 قیلماقی، قتل نینک گناه کبیره لار نینک آشدی بولمکی ایلد انینک کفارتل نینک غلیظ لیغی اوچون
 دور، انداخ که قتل آزاد قیلماق غه کوچی تیماگان لار غه ایکی ای روزه توتمک نل لازم قیلغان ده
 کفارت قتل نینک غلیظ لیقی اوچون نل تتایج ایلد قید قیلیب دور، چنانچه دیب دور فن لم
 یسج فسیام شهن متالیعین پس کیمکه قتل آزاد قیلماق غه امکان تاماسا لیغی نل
 صاتیب آیب آزاد قیلماق غه کوچی تیماسا پس انکا ایکی ای تو تاشدن روزه توتمک
 لازم دور، متا کفارت قتل نینک غایت ده غلیظ لیغی دن انینک اوچون آزاد قیلینا دور غان قتل
 نل مؤمن لیق ایلد قید قیلغان دیک ایکی آی روزه سینی هم تتایج ایلد قید قیلیش
 اما او زکه کفارت لار ده تحریر رقبه نل مؤمنه ایلد قید قیلماقی مطلق کلتوروب دور، چنانچه کفارت
 ظهار بارا سیده دیب دور، وَالَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِن لِّسَانِهِمْ ثُمَّ يُولَوْنَ لِأُولَئِهِمْ صُحُفًا
 مِن قَبْلِ أَن يَمَاسَ يَعْنِي انداخ آدم لار که خاتون لاری دن ظهار قیلور لار (یعنی خاتون
 لاری نل آنا لاری غه اوخشا تور لار) سو نکره اول ایتمکان سوز لاری نی بوزمک غه قایتور لار لیغی
 خاتون لاری دن فائده لاتمک نل مباح قیلیش نل اراده قیلور لار) پس اول ایر بیلد خاتون
 بر برینه مساس قیلیش دن ایلگاری بر قتل آزاد قیلماق واجب دور، خواه اول قتل مؤمن بولسون
 خواه کافر بولسون

وینه کفارت مین بارا سیده هم او تحریر رقبته دیب مطلق کلتوروب دور، یعنی مین
 منعقده نی بوزمک نینک کفارتل یابر قتل نل آزاد قیلماق دور دیمیش خواه کافر بولسون خواه
 مؤمن بولسون، و صحیح بخاری ده ابو هریره رضی الله عنه واسطه سے ایلد یغیر صلے الله علیه
 وسلم دن روایت قیلینغان حدیث من اعْتَقَ رَقَبَةً مُّسْلِمَةً اَعْتَقَ الشَّكْرَ بِكُلِّ عَضْوٍ مِنْهُ
 عَضْوًا مِّنَ الشَّارِحِي فَرَجَهُ بَعْرُ جِهِ (یعنی کیمکه بر مسلمان قتل نل آزاد قیلد الله تعالی
 اول قتل نینک هر بر عضوی نینک مقابلیده اول کیشی نینک بر عضوی نل دوز خدن آزاد
 قیلد دور، حتی اول قتل نینک فرجی برابریده اول کیشی نینک فرجی نل آزاد قیلد دور) عتق رقبه
 نینک فضیلت و ثوابی نینک اشرف و اعلیٰ سے بیانیده دور، یوقته مطلق قتل آزاد قیلماق نینک
 فضیلتی و ثوابی بارا سیده وارد بولغان حدیث لار تو لادور

فکات لغت ده بر نر نل یا پیشکان نر سیدن آیر مق معنی سی ده، یا بر نر نل اسیر
 لیق دن تو تقاریب چیقارماق دور، بو معنی لار غه کوره فکات رقبه بر انسان نینک گردنی غه یا پیشکان
 قتل لیق صفتی نل اندن آیر مق دور، یا بدل کتابت غه رقبه سی رہن و اسیر اولان مکاتب غه فکات
 ایلاب نل خلاص ایتمک دور، متا فکات رقبه دن بویکی معنی نینک محتمل اولمکی جایز دور، یعنی

یعنی اتمام عقبہ برقل نینک گردنی قل لبق دن آزاد قیماق دور یا بر مکاتب نینک نفسی نے آزاد قیماق بار اسیدہ بدل کتابتی غہ اعانت ایلامک دور چنانچہ بو مہنے حدیث ایجرہ کلیب دور

امام احمد وابن حبان و بیہقی براء بن عازب رضہ دن روایت قیلیب دور لارہ براء و ہمیش کہ براء ابن ابی سول صلی اللہ علیہ وسلم نینک حضور سعادت کجوری غہ کلدی و دیدی کہ پار سول اللہ منی بر عمل خیریت اثر غہ دلالت قیلغیل کہ اول عمل خیر منی دخل جنت قیلغای رسول خدا دیدیکہ اعتق النسمۃ و نکات الرقبۃ یعنی بر جان نے قل لبق دن آزاد قیلغیل و یا گردنے اسیر و مرہون اولان بر انسان نے خلاص ایلامک اعرابی دیدی کہ اسے رسول خدا آیا عتق النسمۃ و نک رقبہ ہر ایک سے بر نرسہ ایما سمودور رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم سے بر معنی وہ ایما س دور اعتق النسمۃ اول دور کہ سن اوزونک لابرقل نے آزاد قیلغای سن و نک الرقبہ اول دور کہ گردنی اسیر اولان قل نینک بہاسی غہ اعانت قیلغای سن او

اَطْعَمُ فِي يَوْمٍ ذِي مَسْجَبَةٍ ۝ يَا أَقْتَامِ عَقْبَهُ أَجْلِقُ الْيَكَا سِي بُولغان کون وہ دینے آج لبق شدت کور سا مکان ایام وہ طعام بیدور مک دور یتیم اذ اقربۃ ۝ قرابت صاحبی بولغان یتیم غہ یعنی انداغ یتیم کہ انینک اول طعام بر کوچی غہ قرابتی ہار دور او

مِسْكِينًا ۝ اَمْتَرَابَةٍ ۝ یا غایت فقیر لبق دن تفراق غہ یا پیشاق دن اوز کہ بیج نرسہ سی بولغان مسکین زار غہ کہ دنیا لبق دن بیج نرسہ غہ مالک ایما س لیک دن خاکسار دور یعنی اچلیق حکم سورگان ایام وہ بوا یکی قسم محتاج غہ اطعام ایلامک اینک اوجب و اینک الزم دور بولار دن باشقہ صنف لار غہ یا مصالح مسکین غہ صرف اموال اتیمک ہم البتہ اودان ایش ایکانیدہ ششہ یوقتور قل آزاد اینک ایله یتیم و مسکین غہ طعام بیدور مک نفس غہ غایت وہ خلاف خصوصاً اچلیق کون لاریدہ بیخ غیر بولغان جتدن اللہ تعالیٰ بوا یکی سی نے تلغ و اکی غایت وہ مشکل لیک ایله کچیلدا دورغان دوران بیدہ عبارت کلتور و ب دور یتیم و مسکین غہ طعام بیدور مک نے قحط لبق ایامی وہ و آدم لارگر سنہ لبق دردیغہ گرفتار لبق ہنگامی وہ بولمک ایله قید قیلماقی انینک اوچون دور کہ انداغ وقت شدت اشمال وہ مال نے چقار ماق نفس غہ غایتہ غیر بولمک ایله مخالفت نفس ایلاب انداغ چاغ وہ خدا اوچون مال لارکی انفاق اینکان لار نینک اجر لاری اوجب و اعظم ایکانی بیدور مک دور و یتیم نے قرابت صاحبی ایله قید اینک نینک و جہی بودور کہ انداغ یتیم لار غہ اطعام ایلامک وہ ایکی جہت (یعنی صلہ رحم و صدقہ جانب لاری) رعایا قیلغیا ایله مطمئن نینک اجری دوچندان اولمک لیک نے اظہار و ہم یتیم نینک لکی جتدن یعنی یتیم لیک جہتیدن و قرابت صاحبی دن احسان و اطعام غہ مستحق ایکانیختہ نتیجہ بار دور اسماعیل حتی اینادور نک رقبہ ایله اطعام نے تخصیص قیلماق بوا یکی سی غہ عمل قیلماق نینک دشوار یعنی اوچون دور و یتیم و مسکین غہ اطعام نے تخصیص قیلماق اول ایش نینک نفس غہ غیر یعنی جہتیدن دور چونکہ کیشی گاہا ہوا ہی نفس اوچون نیچہ مینک لار نے صرف قیلداور (اندانک شہوات نفس غہ اسیر اولان اہل ہوا لار نینک غایتہ اسراف ایله اطعام قیلماق لاری و حاجت دن زیادہ نامی بر تکلف لاریساق لاری و شونکا اوششہ ہوا ہی نفس خواہشیچہ بولادورغان ایش لار نے قیلماق لارے ہی)

اول باب دکی صرف بیوده و انفاق اول کیشیغہ تو لاکور دناس انا فقیر و تقیم نے کوزی کورماں اول مستحق رحمت اولان
 بیچارہ لار اول متکبر قاشیدہ کمال خیر لوق دن نظری غہ کیر ماس بلکہ اول بیچارہ لار نے کورگان تقدیر دہ ہم بریا کی تنگہ
 بریک یا بریا کی لقمہ طعام بیور مک اول اہل ہوی متکبر غہ اغیر کلور دیب اہ آیتا منکہ بوایش لار زمانہ میرزینک اکثر
 ار باب غنا و اہل ثروت لاری ایچہ برائی العین کور و ملک دہ دور اکثر لاری طوسی و ضیافت دہ لاریدہ نہایت
 سیر تکلف و اسراف ایلہ ضیافت و اطعام قیلا دور لار انا الشیک لاریغہ کلگان مستحق احسان و شفقت اولان مسکین
 لار نے قوروق خیداب محروم یا نہ دور لار حتی رمضان دہ اغنییا لار اوجون قیلخان تکلف لوق افطار لاریغہ برابر
 کہنہ لباس فقر لار دن کیریب قالسہ حیداب چقیرا دور لار شو ندرغ مبارک آئی دہ ہم مستحق نے آچ حیداب مستحق
 ایماس بائی لار نے افطار قیلد و رادور لار لوالی علیہ الرحمہ شو ندرغ بے موقدا احسان لار بارہ سیدہ ایتا دور سہ
 آس انکار بریک کرک اول آچ ایورور : تون انکا اولی کہ یلانگانچ ایورور۔

حاکم مستدرک دہ سند صحیح ایلہ و بہتی شعب الامان دہ جابر رضی اللہ عنہ دن روایت قیلیب دور رسول خدا صلی
 علیہ وسلم دیدش لار آچ قالان مسلمان غہ طعام بریک اللہ تعالیٰ نینک مغفرتی غہ موجب بولخان نرسہ لارجملہ سیدن دور
 دیب ابن ابی شیبہ ضحیٰ ک دن روایت قیلیب دور دیدش کہ آدم لار فریضہ نے ادا قیلخاننک سونک بریکین غہ طعام
 برگاندن خدا نینک نزدیکہ محبوب راق برغل نے قیلما لے لار دیب یعنی فریضہ عمل لار دن سونک خدا نینک نزدیکہ
 محبوب راق عمل فقیر و مسکین لار غہ طعام بریک دور مناسطہ سٹ پیغمبر دہ مسکین غہ طعام بریک نینک ثوابی بوایسہ نزدیک
 مؤمن برادر لار فقیر و مسکین نے آچ قویوب غنی و مالدار کیشیلار نے گوناگون تکلف لاریدہ ضیافت قیلا دور لار نر
 قیلماق کرک کہ عامہ اہل سلام قرآن کریم نینک اخلاق و آدابیدن پیغمبر مبتلائی شمعہ و ریاد دور لار (خدا یا بندہ لار نینک
 نینک کوز لارین غفلت پردہ سی نے یراق قیلخیل و قرآن کریم آواری ایلہ متادب اولکے اولار غہ نصیب نینک اہل

ثُمَّ كَانَ مِنَ الَّذِينَ آصَوْا بِالصِّبْرِ وَتَوَّاصَوْا بِالْمَرْحَمَةِ ۗ پس اول انسان
 کفران شیخم افتخام عقبہ قیلما دی سونکرہ اول بولما دی اندرغ شخص لار دن کہ اولار صدق دل برہ محمد علیہ السلام
 ایمان کلتور دی لار و بربر لاری نے طاعت و عبادت مشقتی غہ صبر نینک غہ و معصیت و مناہی نے ترک ایلاک دہ
 حیدام لوق کور ساتک غہ تاکید ایلہ بیوروشته لار و ہم خدا نینک بندہ لاریغہ رحم و شفقت قیلماق غہ بربر لاریغہ وصیت
 قیلیشی لار بوایت کریمہ مضمونے دہ دلیل بار دور بو معنی غہ کہ مؤمن غہ واجب دور کہ اوز گیشیلار نے طریق حق غہ
 دلالت قیلنغای چنانچہ معاصی و منکرات دن یا نینک غہ صبر نینک غہ و اوامر الہی غہ فرما ندرار لیک ایلاب طاعت غہ
 ملازمت کور کوز مک کبی ایش لار دہ صبر قیلماق غہ بیورغای پس قوله تعالیٰ وَتَوَّاصَوْا بِالْقُرْبَىٰ الْمَسْكِينِ نینک امری
 تعظیم ایلاک غہ اشارت دور و قوله وَتَوَّاصَوْا بِالْمَرْحَمَةِ اللہ تعالیٰ نینک بندہ لاریغہ شفقت کور کوز مک غہ اشارت
 دور و طاعت امری نینک نداری او شوبوا یکی اصل غہ غینہ بنی دور یعنی اہل عبادت التعظیم لامر اللہ و الشفقتہ علی
 خلق اللہ دور و بعض محقق لار نینک تصوت دہ اہل ایکی امر دور حق بیلہ راست لوق اولہ دست لوق دیک
 لاری نینک معنی سی او شوبو دور۔

تو کر اللہ تعالیٰ او شوبوا و صاف مذکورہ اصحابی قیامت دہ اصحاب مہینہ ایکانینی بیان ایلاب دیدی کہ

أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْيَمِينِ ۝ اول گروہ (یعنی اللہ تعالیٰ نے ایمان کلتور تک و طاعت اللہ غہ برتری لاری نے بیور و شماک و بہم رحم و شفقت غہ بربر لارینی و صیت قیلدیشماق، خصال مرضیہ سی ایلہ متصفت بولغان کیشیلار) قیامت کو نے نامہ اعمال لاری اوزگ قول لاریغہ بریلا دورغان کیشیلار دور۔ یا کہ خیر و برکت سموات لیک کیشیلار دور۔ اصحاب الیمین نینک ثوابی نے اللہ تعالیٰ سورہ واقعہ ذکر قیلدیب و الذین کفروا یا یأتنا ہم أصحاب المشرقین ۝ و انداز آدم لار کہ بزینک ایاتیمیز غہ یعنی قرآن غہ انکار قیلدی لار اول آدم لار قیامت کو نے نامہ اعمال لاری سول قول لاریدن بریلا دورغان آدم لار دور یا کہ بیان لیتق و شمولوق اصحابی دور لار کہ صیت لاری شمولوقی ایلہ اوز لاری گہ و اوزگ لارغہ شوم دور لار کہ

عَلَيْهِمْ نَارٌ مُّؤَصَّدَةٌ ۝ اول شمولوق اصحابی اولان کافر لارغہ بولور دورخ دہ ایشیکی بانغا لگان ات خلاصہ کلام بوسورہ کریمہ دن مفاد اولغان معنی بودور کہ انسان بیلکہ پروردگاری غہ وصول ایتمک میانه سیدہ مشکل بر دوان بار دور، انسان تا اول دوان دن اوتماسہ یعنی او امر الہیہ اداسیدہ نفسی نے مجاہدہ و ریاضت غہ سالماسہ پروردگارتعالی نینک وعدہ قیلخان کرامت و رضوانی غہ وصول میسر اولمایدور۔

اول دوان دن اوتماک خدانینک بندہ لاریغہ احسان ایلامک ایلہ اولور کہ اول نیک رقبہ دور یعنی گردنی قل لوق بندی غہ گرفتار اولغان لار نے خلاص قیلماق و آچ لیت حکم سورگان کون لار دہ یتیم و مسکین غہ طعام بیدور تک۔ و بہم الدربجانہ غہ اخلاص ایلہ ایمان کلور تک ایلہ اولور کہ اول اللہ تعالیٰ نینک اخباری نے تصدیق قیلماق و امر لایغہ اطاعت ایلامک و ہر ایش دہ خالص انینک رضا سینہ ایتمک دن عمارت دور۔ و بہم بندگان خدا غہ خیر خواہ لیت ایلاب یخشی عمل لار۔ و مرحمت بیلہ و صیت قیلماق و بولور لار ایلہ اوزگ لار نینک قیلخان و صیتی نے قبول قیلماق ایلہ بولور و فعل و اجبات و ترک محرمات دہ صبر اوزرہ تور تک و اوزگ لار نے اول باب دہ صبر اوزرہ بولمک غہ و صیت قیلماق و غیر لار نینک بو توغریہ قیلخان و صیتی نے قبول ایلامک ایلہ اولور یعنی اوزی صبر و خلق غہ مرحمت لیک اولمک ایلہ اوزگ لارغہ صبر و مرحمت بار اسیدہ معین اولمک ایلہ اولور۔ مناعقبہ دن اوتماک موندن عبارت دور کیمکہ بو عقبہ دن اوتماسہ و انینک بویانیدہ ہلاک بولسہ اول کیشہ پروردگاری غہ یتوشماقی اندن اوزو لگان حالہ، بیکہ اندن محبوب بولغان حال دہ ہلاک اولور۔

پس بیلیندی کہ آدم لار ایکی قسم دور لار بر قسمی نجات متا فتوحچی دور لار کہ اولار بودوان دن اوتوب انینک اول یا نینغہ و اصل اولغان لار دور و بر قسمی ہلاک بولغوجی لار دور کہ اولار دوان نینک بویانیدہ قائلخان

لار دور و اکثر خلق بو قسم دن دور لار و بودوان دن اوتالمايدور لار گمر ياضت
 ميداني ده اوز نفسي نينک سرکش توسني نے مجاہدہ ایلہ ساؤ و توب اور و تلاتن
 لار چونکہ بودوان دشوار و مشقت لیک یول دور کہ انے قطع قیلماق غہ دنیہ
 ده خفیف النظر بولمک یعنی آرقا سیدہ دنیا نینک یوکی نینک حرص و محبتی
 بولماس ییکی کرک دور انداغ آدم لار اصحاب میمنہ دور لار و دوان نینک
 یویانیہ ہلاک بولنوجی لار اویلہ نیا نکار لار دور کہ اخبار الہی نے تصدیق قیلمايدور لار
 و امر یغہ اطاعت ایلامای دور لار و بندگان خدا غہ احسان قیلمايدور لار اوز لاری
 صابر و مرحمت لیک ایماس لار و اوزگہ لار نے صبر و مرحمت غہ بیورماس لار اول بدکار
 لار شطوق اصحابی دور لار کہ دوزخ اوتی اولار نے ہریان دن احاطہ ایلاب ابواب نار
 اولار اوزرہ برکتیلگان دور دوزخ ایشیک لارے اول بدکار لار اوزرہ چنان
 باغلا نوز کہ اندن چقیماق غہ قادر بولماس لار

یوایسہ اول شقی لار نینک بودنیادہ گمراہ لیت عمل لار نے، و باطل اعتقاد لار نے
 و پیغمبر لار نینک اخباری غہ منافی آیین لار نے، دل لار یغہ محکم باغلاغان لیت لاری
 نینک مجازاتی دور اول ضلالت اختیار لار بودنیادہ بولوزوق اعمال و اعتقاد
 لار نے دل لاری دن چیقارماق تے ایستاماگان اوچون، قیامت کونے جنم اولار
 احاطہ ایلاب ابوابی باغلانگان چاغ ده اولار نینک اجسام لاری مودوزخ دن چقیماق
 غہ قادر اولمايدور

پس اے مؤمن لار بسورہ کریمہ نینک بو قدر قیسقہ لیتی ایلہ مطالب ایمان و مقاصد علم
 و عمل دن موخچہ نزل لار غہ مشتمل ایکائینی تامل قیلینک لار
 و قرآن کریم آدابی ایلہ متخلق اولوب، دوان دن اوتک
 نے اوز ذمہ لار یکنیز غہ لازم بیلینک لار

وبالله التوفيق

وعونہ نعم

الرفیق

قائد و جلیل توران کؤتوبخانسی
 مکتبہ عبدالجلیل توران
 Abdulcelil Turan Kütüphanesi
 www.uyghurweb.net

سورة الشمس مکيه آيت لاری اون لیش کلمه لاری الیک تورت حرف لاری ایکی یوز قرق تی دور

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

وَالشَّمْسُ وَصُحُفَهَا ۝ قسم قیلا من قویاش برله و هم قویاش نینک ضیاسی یعنی شنائینی برله قویاش زمین غه نور بخش اولان نیرات نینک جس جتیدن اولوغزاقی بولوب انینک روشنائینی مصالح حیات غه سبب بولمک لیکن اوچون الله سبحانه بویکی سے ایله قسم قیلیب دور ضحیٰ اضا دنینک ضحیٰ والفت مقصوره ایله قویاش افق دن کوتار یلیب نوری همه غه یا بیلیخان بنگام دور امام فخر الدین رازی ایتادور بیگیل که الله سبحانه و تعالی نینک قویاش وانینک روشنائینی ایله قسم قیلماقے مصالح حیاتیه سی نینک تولاسی قویاش غه متعلق بولمکی اوچون دور چونکه عالم اہلی کچہ ده اولوک شتابه سیده بولادور لار صبح نینک اثری مشرق ده نمایان بولغان چاغده گویا اول اثر قوت حیات نے نفخ قیلا دورغان صور غه اوخسته بولوب اولوک لار تیر بلیک غه باشلا ی دور لار بارگا نچہ اول حیات از دیاد و قوت و تکامل غه یوز قویا دور و انینک کمالی ضحوه دالینی قویاش کوتار یلیکان چل غده بولادور پس اوشبو حالت قیامت احوالی غه اوشاید و ضحیٰ ہنگامی جنت اہلی جنت ده قرار آغان وقت غه مشابہ دور دیب۔ اھ

وَالْقَمَرُ إِذَا أَقْبَلَهَا ۝ قسم قیلا من آی بیدہ وقتی کہ آی قویاش غه تابع اولور آی نینک اولون اوچونچی اولون تورنجی اون لیشی کچہ لاری ده بولور کیم اول کچہ لار تمام روشنائیق ده کچہ اول کچہ لار ده آی نینک طلوعی قویاش غروب قیلغان وقت ده آی طلوع قیلماق ده اولور دیمیش لار بوقول غه کورہ آی نینک کمال غه تیب شمس دن کسب ایتمکان اوار کلمہ سی ایله کچہ نے سراپا منور قیلغان ایلی بیض آتالغان زمانی بیلان قسم واقع بولغان بولادور بوقول عطاء نینک قولی دور و بعضی لار دیمیش کہ اذ اتلانا نینک معنی سے ہرچان آی نینک طلوع و غروبی قویاش نینک غروبی غه تابع اولسہ دیک دور کہ مراد ان دن آی نینک ہلال یق ہنگامی دور دیب بوقول قتادہ و کلبی نینک قول لاری دور فقیر نینک فہیم ده اذ اتلانا نینک معنی سے قمر اجسام سفلیہ غه تاثیر قیلماق ده و خلق نینک مصالحی غه مدار و منافع معاشیہ سے نظامی غه سبب اولمک ده و صالح حکیم جل شأنہ قدرتی غه دلالت ایتمک ده شمس نینک آرق سیدن کتمک ده ایکانے بیلان قسم قیلا من دیمک دور چونکہ تلو تلمو وزنیدہ برنرسہ غه ایر گاشیب آرق سیدن کتمک معنی سی ده دور حاصل کلام قیسی معنی ده کہ بولسہ الله سبحانه نینک قویاش و آی بیدہ قسم قیلماقی اول نیرن نینک وجودیدہ خواص عجیبہ و منافع کثیرہ بار مخلوق عمیم الفوائد ایکان

لیک لاریبی بیلدورمک اوچون دور چنانچہ نیرات فلک ایچره سلطان محشم اولان نیر اعظم آفتاب بارجه کوکب لار نینک اشهری والنوری واکثر حکما نینک زردیده همه سی نینک کبری بولوب لیالی وایام شهور و اعوام انینک حرکتی ایله نظام اوزه دور لار و عالم کون داکل امور عظام انینک دور انتظام نماسی ایله وجوده کلمتیش دور سببه سیاره نینک سلک منظومی اور تا سیده اول گویا نوردن یسالتان برفالوس اولمک ایله زیر وبالاً ضیاء بخش ایتکی اوچون مقام وسط انکاسیر گاه قیلینیش همه اهل دانش نینک معلومی دور که تقدیر حکیم قدر ایله اجرام اشیرتیه نینک احسام سفلیه ده انواع تأثیراتی اولوب هر بر کوکب نیچہ خاصیت لار ایله تأثیر ایتک ده دور پس صالح عالم جل شأنه بونیر اعظم غمهم اوز قدرت بدایج ایجادی ایله نیچہ خاصیت لار پیش دور که بونیر اعظم نینک اجرام علویه ده واحسام سفلیه ده ظهور نما اولان تأثیراتی اوزی دن انهر دور اما علویات داکل تأثیری چنانچہ انینک روشنائیغی جمیع کوکب نے چشم بیننده دن اخفا قبلور و قمر غم نور نے اول اناده ایلاز و اما سفلیات داکل تأثیری چنانچہ بونیر اعظم دریا لار غم اشراق ایتکاج انعکاس شعاعی ایله بخاردن بخار لار حقیق طبعه زهرتیه ده سحاب اولوب امطاری ایله زمین نے تیرگوزور و انینک امطاری نینک تأثیری ایله زمین دن نبات و ازهار و اشجار و شمار وجود غم کلور و بولوت دن توکولخان قارویا مغور لار دن زمین ده چشمه لار و نهر لار حاصل اولوب نباتات و حیوانات غم حیات بخش ایتک اوچون تاغ لار دن و اودی لار دن هر یان غم روان اولور و آفتاب عالم تاب نینک حرارتی ایله تاغ لار زمین لار ایچره معدن لار حصول غم کلیب زمین ده اونگان نباتات انینک حرارتی ایله پیشا دور و میوه لار کمالی غم بیتا دور و قویاش نینک طلوعی ایله حیوان و انسان لار اوز لاریغہ سبب قوت اولان قوت طلبیده حرکت ایتک ده اولوب انینک حرارت و ضیاسی ایله منتفع اولور لار و قویاش نینک غروبی ایله جمله ذی روح مضطر و تمحیر اولوب اولوک مثل لیک اوز مکان لاری ده یاتا دور لار حاصل کلام قویاش نینک تأثیری ایله ایام و لیالی و حرارت و ظلال و نور و ضیاء و صیغ و شتا و ثلوج و امطار و معادن و احجار و نباتات و اشجار وجود غم کلیب لبائیع و ارکان و معاش انسان و حیوان و حساب اعوام و دهور و عدد سنین و شهور و نیچہ نینک منافع موفوره و فوائدنا محصوره وجود پذیر اولور خلاصه کلام عالم دنیا داکل بارجه نرسه لار عزیز علام تعالی نینک تقدیر حکمت مشخونی ایله آفتاب عالم تاب نینک حرکت و حرارت و ضیاسی مربوط و موقوف قیلینیب دور۔

علامه شهر ابن الیقیم الجوزی رحمۃ اللہ علیہ مفتاح دار السعاده نام کتابیده ایٹا دور سونکره قویاش نینک طلوعی داکل حکمت ربانیہ نے تامل قیلینیل که عزیز علیم تعالی انینک بروضیح منتظم ایله دور و حرکتی نے بچوک تقدیر قیلیب دور باق که اگر قویاش آسمان نینک بروضیحی ده طلوع قیلیب اول مکان ده همیشه تورسه اوز که محل غم سیر ایتیب تجاوز قیلماسه البته انینک شعاعی جہات زمین نینک تو لاسی غم تھاس ایدی چونکه کره زمین نینک جو انی دن بر طرفی نینک سایه سے قویاش نینک شعاعی نے

یتہ بر جانب غہ تو شمک دن تو سادور پس اوز لاریغہ قویاش طلوع قیلماغان قوم لار غہ دائمی کیجہ بولادور
 و قویاش اوستی لاریغہ طلوع قیلخان قوم لار غہ دائمی کوندوز بولادور پس اول گروہ و بؤگروہ با حیر
 سی قسا غہ معترض اولور لار ہر موضعی کہ انکا قویاش طلوع قیلما سہ اول موضع نینک غایت سو غوق
 یعنی دن و قوروق یعنی دن اندہ حیوان تیریک یک قیلما میدور و اندہ نبات او نمایدور و شوکنا او خشفہ
 ہر موضعی کہ اندہ قویاش زایل بولمای ہمیشہ تور سہ اول ہای نینک غایت حرارت و قوروق قیلخی دن
 حیوان تیریک یک قیلما میدور و اندہ نبات او نمایدور حیوان تیریک یک قیلیب نبات او نادرغان
 موضع لار ایجن قویاش اندہ کوندوزی طلوع ایلاب کیچہ سے اندن غروب قیلیب تور ادورغان جانب
 لار دور پس حکمت الہیہ و عنایت ربانیہ اقتصا قیلدی کہ قویاش نینک طلوعی اول نہارده مشرق جانبی
 دن تقدیر قیلنغی و قویاش طلوع قیلماق ایله افق غربی طرف دن اوری غہ مقابل بولغان جانب غہ
 اشراق قیلغی سو نگہ اوزولمای دور قیلماق و بر جہت دن یتہ بر جہت غہ سیر قیلماق ایله تا مغرب غہ
 منتہی بولغی پس بو طرذہ دور ایله اول نہارده اوزیدن مستور بولغان جہات لار غہ اشراق نور قیلنغی
 تا کہ خلق عالم قاسمیدہ کیجہ کوندوز مختلف بولمک ایله اولار نینک مصالحی منتظم بولغی ۱۰۰

تقدیر عریز تقدیر اقتصاسی ایله اجرام علویہ نینک اجسام سفلیہ دہ بحسب مراتب تأثیراتی بولمک
 لیک غہ بناء اغلب تأثیرات آفتاب جہان تاب نینک حرارتے ایله بولسہ مؤ خلاق عالم کوکب قمر غہ ہم اوز
 قدرت بدایع نمودی ایله نیچہ تأثیرات لار بخش ایتیب دور چہا نیچہ قمر نے ایدسی نہ آئی نینک اجناسی دہ
 بیٹیکہ ایف کی ظاہر قیلادور سو نگہ آئی اوزلیغہ حکمت ربانیہ اقتصاسی ایله مقدر قیلنغان سیزدہ ساریک
 و جاری اولوب منازلی نے طی قیلخانچہ ہر کیچہ ایتیک نوری اندک اندک زیادت غہ یوز قویادور تا آنکہ تمام و
 کمالی غہ یتیب تولوب بدریک حالتی غہ یتادور سو نگہ نقصان غہ باشلاب اولغی حالتی غہ غو و قیلادور
 ایدسی نہ نینک قمر غہ موندغ حالت متنوع نے تقدیر قیلماق تا بندہ لازینک معاشی و عبادت و مناسک
 لاری نینک وقتی ظاہر بولسون و یک اوچون دور شہور و سنین قمر ایله بلیب نادور و حسب عالم ایتیک ایله
 قائم بولادور آئی نینک وجودی دہ موندن باشقہ حکمت و آیات و عبرت لار بار دور کہ ایدسی نہ دن اوزگہ
 کیشے نے احصار قیلما س پس ایدسی نہ نینک شمس و قمر ایله قسم قیلماق اول ایکی سے مصالح جہاد غہ مشعل
 منافع و فوائد لار غہ متضمن و قدرت باری تعالی غہ دلالت قیلادورغان آیات و عجایب لار غہ مشعل بولمک
 اوچون دور و مصنوعات جملہ سیدن قیسے بری کہ دلائل قدرت اولمک دہ اولوغ و مباحثہ لیک راق
 ایسہ ایدسی نہ نینک اول نرسہ ایله قسم قیلماق تو لار اطاق دور شو نینک اوچون ایدسی نہ شمس و قمر بیل و ہما
 صبح و پنج سما وارض ایله اوز کلامی دہ نکرار لیکلار قسم قیلیب دور چونکہ بوشیاء بدلغہ لار ایدسی نہ نینک بولتی
 غہ دو حدائتی غہ دلالت قیلادورغان نرسہ لار دور۔ وَالنَّهَارِ إِذَا جَلَسْنَا لَهَا وَقَمْنَا لَهَا
 کوندوز بیلہ وقتیکہ اول کوندوز قویاش نے جلوه کندوروب ظاہر قیلسہ۔

تنبیہ۔ تجلیہ لغت دہ بر نرسہ نے آچماق و میان قیلماق معنی سی دور پس معنی آیت ہر قیام

کو ندوز شمس نے ظاہر و عیان قیلسہ دیکھ اولور حالبو کہ کو ندوز نینک وجودی نے و روشنائی قی نے پیدا قیلخان نرسہ
ظہور شمس دور سوزندہ ظاہر و عیان قیلماق فعلی نے نہارغہ اسناد قیلماق اینک او چون دور کہ نہار نور شمس
دن عبارت دور ہر قیان کو ندوز نینک ظہوری عیان راق بولسہ شمس نینک ظہوری عیان راق اولور چونکہ
اثر نینک قوتی و کمالی مؤثر نینک قوتی غہ دلیل اولور بو مناسبت ایلہ گویا نہار شمس نے ظاہر و عیان قیلخان بولور
یعنی قویا ش نینک تمام انجلاسی کو ندوز منبسط اولوب روشنائی اتفراع تا پیمان زمان دہ بولور پس شمس نینک
انجلاسی نہار نینک ہنگام انبساط و ارتفاعی دہ واقع اولخان مناسبت ایلہ فعل تجلی نے مجازاً نہارغہ اسناد
قیلیب دور چنانچہ فعل نے اوز زمانتہ اسناد قیلیب صام نہارہ دیر لار بو ہم شبہ قبیل دن دور
جمہور مفسرین نینک قولی بودور کیم ضمیر مؤنث ظلمت غہ یا دنیا غہ یا ارض غہ راجح دور اگرچہ بوزسہ لار نینک
ذکری یوقاریدہ او تماسہ موخاطب لار نینک علمی دہ اول نرسہ لار معلوم بولخان جہتدن رود دور بقول غہ
کورہ آیت نینک معنی سی نہار بیلہ قسم قیلاسن وقتیکہ اول نہار کچہ نینک ظلمتی نے آچسہ یا کہ دنیا نے یا رتسہ
یا بیوزی غہ روشنائی برسہ دیگان بولور زمانہ میز نینک مفسر لاری دن بری بو آیت نینک تفسیری دہ
آیتا دور کہ کو ندوز قویا ش نینک تجلی ایتیب ظاہر بولسکی دن عبارت دور لیکن آیتہ شریفہ دہ قویا ش نینک
تجلی و ظہوری نے کو ندوزغہ اسناد بیریب دور بو ایسہ بوزمان لار دہ ہمہ یا وروپا عالم لاری آر سیدہ
مسلم و تلقی بالقبول اولان مطلب غہ اشارت دور اول مطلب بودور کہ زمین ہم ساثر کو اکب کبی بر کو کب
ستیا کہ اولوب کچہ و کو ندوز یکمہ تورت ساعت زمانی دہ حرکت خاصہ سے ایلہ حرکت ایتک دہ دور آیتہ
شریفہ دن استفاد اولان معنی بویلہ دور کہ زمین اوز حرکت خاصہ سی ایلہ اوز محوری دہ چویر ولک ایلہ
آنا قائما و ستیدہ ساکن اولان مخلوق لار او چون دنیا نینک ہر بر طرفیدہ قویا ش نینک طلوعی غہ سبب
اولور قویا ش نینک تجلی و ظہوری یز نینک حرکت خاصہ سیدن متضرع اولک مناسبتی ایلہ کو ندوزغہ اسناد
بریلیب دور و الا بیئتہ یریم علماسی قولینہ کورہ کو ندوز نینک تجلی و ظہوری قویا ش نینک طلوعی غہ اسناد
بریلور ایدی قرآن کریم قویا ش نینک ظہوری نے کو ندوزغہ اسناد قیلیب دور اگر قرآن کریم نینک آیات
شریفہ سی تختیدہ مندرج اولان نکتہ و رموز لارغہ ملتفت اولونسہ جسج علم لار آیات قرآنیہ تختیدہ مندرج
ایکانی ظاہر اولور بویلہ علم لار نے غیر لار دن تحصیل ایلاب سو نگرہ اینک ایلہ مفاخرت ایلاک نے اوز غیر
عاریلیب بر خجالت چیکیمیز لازم ہز نینک قولیمیز دکی دستور سعادت اولان قرآن شریف علمی فتی
سیاسی شرعی بر کتاب مقدس دور حیث کہ ہزائل قرآن اولان مسلمان لار بیچ ہز سہ نے اذن
استفادہ ایما سمیز بالعکس ہز نینک علم دیب او قوغان نرسہ لار میز بویلہ بر کتاب مقدس نے ساثر ملت
لار نظریہ معارف و تمدن غہ مخالف و منافی بر کتاب کور ساثرک دہ دور وای اوزرہ وای ہز مسلمان
لار نینک حالی غہ اھ

وَ اَلَيْسَ اِذَا لَيْسَتْ اَلْاَعْمَاءُ وَ هُمْ قَسَمٌ قِيْلَا مِنْ كَيْفِ بِلْيَانٍ وَ قَسَمِي كِهْ اَيْنَاكُ قَرَا نَكُنْ لِقِي قَوِيَا شِش
نینک نوزی نے یا پادور و ہر بر بشر نینک اوز لینہ مخصوص بولخان الفتی نے قرانکغولوق با سادور

قولہ نفسی تھیں کی ضمیر تتریل نہ و ضمیر ڈونٹ بارز شمس غم راجع اولوب یعنی کچھ تو یاش نینک نوری نے
یا پا دور دیکھ و یا پاک فعلی نے لیل غم اسناد برک صام ہزارہ قبیلدن دور چونکہ کچھ وہ تو یاش نینک
نوری نے یا پا دور غان نرسہ تو یاش ایلہ نینک نوری تو شاد دور غان نرسہ آراسی وہ زمین نینک جیل
اولکی دور نہ اینکہ تو یاش نینک نوری نے یا پا دور غان نرسہ اوشبو جیلوہ واقع بولغان زبان وہ وقوعہ
کلکان کچھ نینک اوزی بولغان پس زمین نینک جیلوہ ایلہ تو یاش نینک محجب بولکی کچھ زمانی وہ واقع
اولغاج گویا کچھ تو یاش نے یا پریم مستور قیلغان بولوب یا ہماق فعلی لیل غم اسناد قبیلند دور۔

تفال ایٹیب دور کہ اوشبو تورت نوع قسم حقیقہ شمس بیلان قسم ایکانیدہ بیچ برشبہ یوقود
لیکن شمس تابان نینک تورت او صافی حسبے ایلہ اولعی وصفی ارتفاع ہمارہ گے (یعنی کون کوتار یلگان
چاندکی) روشنائی دور اول وقت انداز ہر زمان دور کہ اندہ معاش او چون حیوان منتشر اولوب انسان
حرکت حرکت وہ اولور ایکچی وصفی آبی نینک تو یاش غم تابع بولکی واندن نور امکی دور او چونی وصف
تو یاش نینک نھوری وطلوعی کوندور سببی ایلہ کامل بولکی دور۔ تورتیبی وصف کچھ کلکی ایلہ مونینک خلافیدہ
تو یاش نینک نوری کچھ نینک نطلتی برہ مستور اولکی دور وکیشی کہ تو یاش نینک عظمتی نے تاائل قبیلہ
سونکرہ عقل حقیقت بین کوزی ایلہ اوشبو عظمت آثار اولان تو یاش وہ مصنوعیت و مخلوقیت اوزی
نے مشاہدہ قبیلہ البتہ شوندرغ بر مخلوق نے یر اتغان خالق قدیر تعالیٰ و تقدس نینک عظمتی غم تاائل
ایلاک غم انتقال قبولی فسیانہ ما اعظم شانہ۔ اھ

ہندسہ عالم لارے شمس منیر نینک جرمی نینک چونک یقی نے زمین نینک جرمی دن تھینا بریوز
آتمیش آتہ درجہ چونک دیب دور لار بولید عظمت وہ اولان نیر اعظم نے بر کون بر مڑہ اظرفیمزہ دور
قیلدوروب باشیمیز اوستیدہ چور وگان قادر قوم تعالیٰ شانہ نینک قدرت و عظمتی نہ مرتبہ وہ
ایکانین بر تفکر ایلاب اینک قدر لیا یشاء فقال لیا یرید ایکانیغہ ایمان کلتورک واجب دور۔

وَالسَّمَاءِ وَمَا بَيْنَهُمَا ۝ وَتَسْمِيَةً مِّنَ السَّمَاءِ لَارِبِيلَةَ ۝ وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَىٰ ۝ وَالنَّجْمِ إِذَا هَجَىٰ ۝
بیلہ۔ وَالْأَرْضِ وَمَا عَلَيْهَا ۝ وَتَسْمِيَةً مِّنَ الْأَرْضِ لَارِبِيلَةَ ۝ وَالنَّجْمِ إِذَا هَجَىٰ ۝ وَالنَّجْمِ إِذَا هَجَىٰ ۝
رب العالمین بیلہ و کفیس و مَا سَوِيًّا ۝ وَتَسْمِيَةً مِّنَ الْأَرْضِ لَارِبِيلَةَ ۝ وَالنَّجْمِ إِذَا هَجَىٰ ۝
واول نفس نے تسویہ و تعدیل ایکنان ذات جلیل الصفات بیلہ نفس نے تسویہ قیلماق دن مراد
اینک جمیع احوالی نینک کامل و اتمام اوزرہ بولکی غم سبب بولاد دور غان تو امی کثیرہ نے انکاعطا
قیلماق دور اول توئی لار نینک بعضے سے محرکہ دور کہ اول قوہ شہویہ و غضبیہ دن عبارت دور
و بعضی سی قوہ مدرکہ دور کہ اول اون دور حواس خمسہ ظاہرہ و حواس خمسہ باطنہ دور و بعضی سے
محرکہ موایاس و مدرکہ موایاس دور و اولار غازیہ نامیہ موکدہ جاذبہ ہاضمہ ماسکہ و دافئہ دور۔
اہل حکمت دیب دور لار کہ ہر حرکتی کہ دفع مضرت یا غیر غم غلبہ او چون بولرک وہ حصول غم کلکسہ
ن نفس حیوانیہ طرفیندین یورک وہ حصول غم کیلہ۔

نفس حیوانیہ طرفین، اول حرکت نینک اسمی قوہ غضبیہ دور بوتوہ نینک شغل و پیشہ سی دفع مضرت و جلب غلبہ دور موضعی و مبدأ فعلی یورک دور بوتوہ نینک حد اعتدالی شجاعت دور کہ اول خلق ممدوح دور و افراطی تہور و تفریطی جبن دور کہ بوہر ایک سے خلق مذموم دور و بوہر حرکتی کہ جلب منفعت یا طلب لذت اوچون نفس حیوانیہ طرفین یورک وہ حاصل اولسہ اول حرکت قوہ شہوانیہ تسمیہ قیلنور بوتوہ نینک شغل و پیشہ سی جذب منفعت و طلب لذت دور موضعی و مصدر فعلی یورک دور بوتوہ نینک حد اعتدالی عفت دور کہ شرع و مروت وہ ممدوح و مقبول دور افراطی شترہ و تفریطی خود دور کہ ہر ایک سے خلق بد دور و بو ایک قوہ غضبیہ و شہوانیہ اگر نفس انسانیہ نینک تحت حکمی وہ عبد مملوک اسما ہر حال وہ امرینہ مطیع و منقاد اولسہ ایک سی ہم اعتدال اوزرہ بولوب ایک خلق حسن حاصل اولور کہ بری شجاعت و بری عفت دور غضب و شہوت غہ مالک اولخان نفس انسانیہ حر و کامل دور و اگر امر برعکس اولوب غضب و شہوت نفس انسانیہ غہ غالب کلیب انے حکم لاری تختیغہ ایلب عبد مملوک کی استخدام قیلدور سہ لار اول زبان غضب و شہوت اعتدال دن چقیب ایک سیدن آورت یمان خلق وجود غہ کفور کہ اولار تہور و جبن و شترہ و خود دور لار و بو تورت یمان خلق دن برینچہ اخلاق ذمیمہ لار تو غولور غضب و شہوت غہ مغلوب بودغان نفس انسانیہ اسیر و ناقص دور کہ اول اوزی نے بیلماس جاہل و مولی سیدن غافل دور و اوزر کہ قومی لار نینک بیانی حکمت کتاب لاری وہ تبفصیل مبین دور

اوشبو قسم لارہ مخلوقات کونیہ دن بعضی سینی ذکر قیلد خالق نے انکا عطف ایلاب ہر ایک سی بیلدہ قسم قیماق استحقاق تعظیم وہ ہر ایک سے نینک برابر یکی اوچون اساس دور بلکہ بو ترتیب کی نکتہ صالح عالم نینک وجودی و کمال قدرتے انسان لار غہ ظاہر بولمک و عقل اول صالح قدر نینک خلابی و عظمت شائینی ادراک اتمک غہ ممکن قدر دست رس حاصل قیماق مقصودی اوچون دور چونکہ اول سجاتہ اول مخلوقات محسوسہ نینک شرف و نفی جتیدن اعظمی اولان قویاش ایلہ قسم قیلدی و انے تورت اوصافی ایلہ وصف قیلدی کہ اول وصف لار قویاش نینک ضیاسی و انینک فرغہ معتبر بولدی و ارتفاع نہارہ انینک متجلی و تابان اولمکی و کچیدہ انینک مستور و مخفی اولمکی دور سو نگرہ سماء برلہ قسم قیلدی کہ اول قویاش نینک سیرگاہی دور و بو شترہ قویاش دن تولا عظیم دور و بو ایک سی ایلہ قسم ایلاب اولار نینک شائینی نینک اولو غلوقی تنسیہ قیلدی، زیرا کہ برتر سہ ایلہ قسم قیماق انینک شائینی نینک اولو غلوقی بیاب قیماق اوچون دور ہارچہ غہ معلوم شئی لار دن دور کہ آسمان و قویاش حرکت و ضعیلاری و تیز احوال لاریغہ کورہ صالح مدبر کامل القدرہ بالغ الحکمہ محتاج بولادور رغان اجسام ممکنہ دن دور لار پس عقل بونرسہ لار نینک احوال و اوصافی نے بیلک ایلہ البتہ بولار نے خلق ایتکوچی صالح قدر نینک کبریاسی غہ توشل قیلا دور و جس بوباب وہ انکا منازعت ایتما دور پس بو ذکر قیلدینغان ترتیب عقل نے عالم محسوسات حسیضی دن عالم ربوبیت بالاسیغہ و صالح عالم نینک کبریایہ صمدیتی نینک بیداسی غہ چمک غہ گویا بر کو پر دک کہی دور کوسبحان من عظم حکمتہ و کمالت کلمتہ۔

اللہ تعالیٰ نینک رحمتی و حکمتی، و خلق غہ عنایتی و مرحمتی، بالربحی نے بیلد و رمک غہ دلالت ہم بار دور چونکہ
بناء سماء دلالت قیلا دور کہ سماء زمین اوستیغہ قبئہ عالیہ کی اولمک ایلا و شبو عالم دنیا اونی غہ سقف
قیلیب دور اللہ تعالیٰ قرآن کریم وہ مواضع متعددہ و اسماء نے زمین غہ بندہ لار اوستیغہ سقف کی بناء
قیلماق یعنی ایلا منت قیلا دور بو آیت وہ سماء بیلان قسم قیلیب سوکرہ انینک بنا ساسی نے ذکر تیمکی بندہ لار غہ
اوز عنایت و مرحمتی نے بیلد و رمک دور۔

و کھو ایسہ یر نے یایماق و توز قیلماق و کنکر و قیلماق دور زمین نے اللہ تعالیٰ محض عنایت ربانیہ
سی ایلا موندغ قیلماق انسان و حیوان لار اندہ قرار الماق و بنا قیلماق و درخت تیمک و زراعت
قیلماق ممکن بولسون دیک اوچون دور و اللہ تعالیٰ نینک زمین نے طو قیلماق داک حکمت دن بری
بوکہ سو نینک زمین نینک اوستیدن زمین نینک ایچغہ سینکب کتکی غہ ہم بوالیش مساعرد
بولسون دیک اوچون دور بوالیش طبیعیون نینک عقولی نے حیرت غہ سالادور خان ایش لار
جملہ سیدن دور بو و جہ دن کہ طبیعت نینک مقتضاسی بو ایدی لیم زمین اوستیدا کی سولاز نینک
تولای یعنی دن سو نینک ایچغہ چوکوب کتکای، چنانچہ بر فارچہ چونک کیسک نے برابریق چہ داک سو نینک
ایچغہ قویسہ لار اول کیسک سونے اوز لغہ ایچک ایلا وجودی متلاشی اولوب سوا ایچہ چوکوب کیتا
دور پس بو کرہ زمین اوزی نینک ہر طرفیدن احاطہ قیلخان محیط لار ایچہ گویا دریا ئے محیط اور
تاسی داک بر آ طہ مثل لیک بولوب، انینک اوز اسیغہ اوستیدہ ہر طرف غہ جاری اولمک وہ اولان
چونک نہر لار نینک سولاری نے اوز لغہ ایچیب توروب، باز انینک سوا ایچہ چوکوب کیتما ی بر جانی
محر محیط دن چقیب تورکی طبیعت مقتضاسی نینک خلا فیہ بولخان برام دور و ہم زمین نینک
سودن چقیب تورگان جانی اوشبو معین جانب بولوب انذن اوز کہ جانب بولماس لیکی (با وجود
شکل گروی وہ ہمہ جانب لار نینک برابر بولمک لیکی ایلا) بو تخصیص وہ برسہ غامض بار لیتی نے
تقا ضا قیلا دور پس ار باب طبایع لار بولام نے صلح قدیر نینک عنایت و حکمتی اوشبو نے تقاضا
قیلیدی دیب قائل بولمک غہ مضطر بولور لار یعنی ہیچ بر چارہ سیز البتہ بوالیش صلح و تدیر
عنایتی نینک تقاضاسی دور دیر لار۔

و شو کھا و خشہ اللہ تعالیٰ نفس بیلان قسم قیلخان وہ ہم انے تسویہ قیلخان و الکا فحور و
تقویٰ نے الہام ایلا کان ذات فی تو شوب قسم قیلماق انینک اوچون دور کہ انسان لار دن بعضے
لار نفس نے قدیم انینک ہیچ بر مبدعی یوق دیدور لار و بعضے لار بلکہ فحور و تقویٰ نے نفس
نینک اوزی ابداع قیلا دور دیدور لار پس اللہ تعالیٰ اوز قوی ایلا بیان قیلیدی کہ نفس نے تسویہ
و ابداع قیلخان اول صلح قدیر دور و نفس غہ فحور و تقویٰ نے الہام ایلا کان ہم بے شبہ اول
قادر بے نظیر پس بو آیت کریمہ لار ایلا اللہ تعالیٰ بز لار غہ شبہ و اہلام قیلیدی کہ بز انسان لار نینک
نفس لار یمیز نے و عمل لار یمیز نے خلق ایستوچی اول اللہ تعالیٰ دور و ہم بو آیت وہ لفظ تسویہ نے

ذکر ایتھکی دن معلوم اولدی کہ انسان نینک روحی بدن ایلد جمع بولغان وہ غینہ نفس فاجرہ یا تقیہ بولادور
بولما سد بدن سبز مجر دورح نینک اوزیدہ بیج بر فجر اولمایدور۔

فَا لِهَمَّهَا فَجُورَهَا وَتَقْوَاهَا ۗ مَرْسِيسُ الْمَدِّ تَعَالَىٰ هِرْبُ نَفْسٍ غَفِيسَةٍ وَتَقْوَىٰ يُولَىٰ نِيْلِيْلِدُور
دی یعنی میان لیق و بخشی لیق نے امتیاز قیلا دورغان عقل توہ سی نے بروی و فجر و تقوی نے انکا
فہم قیلد وردی و اولار نینک میان و بخشی لیقی نے انکا تاوتتی و اندن قیسی ہری نے خواہلاسد نے
اختیار ایتھک نہ نے سرست و تمکن قیلدی پس بو عالم وہ ہر میان لیق یا بخشی لیق ایش اندن
صادر اولسہ نفس نینک اوز خواہشی وارادہ سی ایلہ صادر اولوب انینک جز اسی نفس نینک
اوزیغہ تیا دور۔

بعض کبار ہمیش کہ قولہ تعالیٰ فالہمہا فجورہا و تقوہا دن معلوم اولدی کہ محل الہام نفس انسانی
نینک اوزی دور وہم نفس غہ فجر و تقوی نے الہام قیلخوجی الدجل جلالہ نینک اوزی دور
باشقہ کیسہ ایماں دور لیکن اللہ تعالیٰ نینک نفس غہ فجر نے الہام ایلا کی نفس انسانی فجر نینک
شان انسانی غہ یا قیشماس بوزوق و بیج ایش ایکانینی بیلکی اوچون دور انکا عمل قیلا علیق او
چون ایماں دور و تقوی نے الہام ایلا کی نفس تقوی نینک اللہ تعالیٰ قاشیدہ و بندہ لار نظر
مقبول و مستحسن بر امر مرغوب ایکانینی بیلکی و انکا عمل قیلا علیقی اوچون دور پس اللہ تعالیٰ
نینک فجر قسمی والکی الہامی الہام اعلام دور الہام عمل ایماں دور زیرا کہ اللہ تعالیٰ نینک کلامیدہ
اِنَّ اللّٰهَ لَا يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاۗءِ وَكَلِيْبُ دُوْرُ اللّٰهِ تَعَالٰی فحشاء غہ امر قیلاغان کبی فحشاء فی الہام ہم قیلایدور
چونکہ اگر اللہ تعالیٰ بندہ فحشاء نے الہام قیلا دورغان بولسہ بندہ انے قیلاق ایلہ مؤاخذ بولما سلیکی
لازم کیلا دور دیب پس بو آیت کریمہ سورہ بکہ ذکر قیلینغان و ہدیناۃ التجرین قول کریمی نینک
مضمونیدہ وار بولغان بولادور چنانچہ اول قول کریم نینک معنی سی انسان غہ خیر و شریولی نے یعنی
سعادت و شقاوت اسباب لاری نے بیانی قیلدوق دیگان بولور ایدی بو آیت کریمہ نینک معنی
سی ہم نفس انسانی غہ اللہ تعالیٰ فجر و تقوی نینک یول لاری نے بیلدوردی یعنی طاعت و معصیت
نیمہ دن عبارت ایکانینی تاوتتی و انینک حسن و قبحی نے انکا فہم قیلدوردی دیمک اولور۔

ابن جریر طبری روایت قیلیب دور ابن عباس جناب لاری ہمیش کہ فالہمہا فجورہا و تقوہا نینک
معنی سی بین الخیر و الشر یعنی بخشی ایش نے و میان ایش نے بیان قیلدی دیمک دور دیب
عبدالرزاق ضحاک دن نقل ایتیب دور ضحاک دیب دور کہ فجرہا و تقوہا دن مراد طاعت و
معصیت نے دیمک دور ابن المنذر و ابن ابی حاتم ہمیش لار کہ فالہمہا فجورہا و تقوہا نینک
معنی سی نفس فاجرہ غہ فجر نے و نفس تقیہ غہ تقوی نے الہام قیلدی دیمک دور

ابن مردویہ ہمیش کہ قولہ تعالیٰ فالہمہا فجورہا و تقوہا نینک معنی سی اللہ تعالیٰ بندہ لار غہ رست
یول نے از غولوق دن آجرا تیب بیان قیلدی و ہر نفس غہ اول نہ نرسہ اوچون خلق قیلایدور

و علم آبی ده انکا نیمہ نرسہ یازیلیب بارچہ سی نے الہام قیلدی دیک دورا قَدْ اَفْلَحَ مَنْ
 ذَکَرْتُمْ اِنَّہُمْ وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّسْتُمْ اِنَّہُمْ تَحْقِیْق سَعَادَتِ ابدی غہ قیب فائدہ قیلدی
 کی مکہ اور نفسی نے ایمان عمل لار و پست اخلاق لار دن پاک ایتیب ہر قسم علم و عمل لار تحصیل و کتسابی
 ایلد انے اوستوروب بلند قیلدی و تحقیق دنیا و آخرت وہ مطلوب حقیقی غہ تمہای نا امید و زیانکار اولدی
 کی مکہ ایمان عمل لار نے قیماق و پلید اخلاق لار ایلد متصف اولمک برہ اور نفسی نے ناقص و ذہنی قیلدی
 یعنی اللہ سبحانہ ہر بر نفس غہ بخشی لیت ایلد ایمان لیت آرا سینے آیر اور خان قوہ عقل نے بردی و خیر
 و شردن خواہلا گائینی قیماقہ انکا اختیار قوہ سی نے ہم بردی پس خیر و شر نے اتمیاز اتمک غہ عقل
 و اندن ہر قیوسی نے قیماق غہ اختیار انسان وہ بولعارج بر انسان علم و عمل بر نفسینی تربیہ قیلدہ اول
 کیشی فائدہ مند اولوب سعادت غہ یتار یعنی دنیا و آخرت وہ رضای الہی غہ نائل بولنودیک انسان کامل
 اولور و بر کیمسہ ایمان پول نے اختیار اتمک ایلد نفسی نے علم و عمل برکہ تربیہ قیماقہ بلکہ حیوان قیلا دور
 ایش لار نے بیباکانہ قیلدہ البتہ بولکیشی قوہ عاقلہ سی نے عمل و صنایع قیلخان جہت دن حیوان لار جملہ
 سیدن سنالماق ایلد سعادت ابدی دن محروم اولور

موعظہ ای مؤمن لار باقینک کہ اللہ سبحانہ کلام قدیمی و قرآن کریمی وہ قَدْ اَفْلَحَ مَنْ
 ذَکَرْتُمْ اِنَّہُمْ وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّسْتُمْ اِنَّہُمْ بزرگ گرجہ انان لیک جہتدن لازم بولخان انسانیت شیوہ لازم
 سی نے گوشہ التفات ایلد لحوظ قیماقان بوساک مؤمن لیک جہتدن او شہو مؤمن بہ اولان قرآن مجید
 نینک آیتی غہ عمل قیماقیمیز لازم دور کرک کہ دنیا وہ مسعودیشامک و آخرت وہ نائل اجر و ثواب اولور
 بختیار اولمک، لیکیمیز او چون نفسیمیز نے ایمان عمل لار و پلید اخلاق لار دن پاک ایتیکایمیز و علم و عمل
 و اخلاق حمیدہ زیوری ایلد انکا آرایش بر گایمیز و خدا و بندہ لار قاشیدہ مردود و مطعون و ہمت خیر
 و سعادت دن محروم و نا امید اولمک دن اندیشہ قیلیب، نفسی میز نے ایمان عمل لار بوزوق اخلاق
 لار آلایشی ایلد ملوث و پلید ایلامک دن پر میز قیلغانیمیز، افسوس کہ بز مؤمن لار دن تو لاکیمسہ
 لار انسانیت شیمہ مرضیہ سی اولان افعال و اخلاق لار دن بتون غافل بولخان بلیق اوستیخہ پیغمبر
 و اسطہ سی ایلد خدا و ندر رب العالمین طرفین تبلیغ بیور و خان مستر آن عظیم الشان نینک تنہی و تعبی
 دن ہم غافل اولوب تباہ عمل لار و پلید خلق و عادت لار ایلد شین انسانیت بولخان لاری حال وہ
 اور کہ ملت لار مجرد انسانیت لازم سی نے رعایہ اتمک ایلد اخلاق لاری نے پاکیز قیماق غہ و نفس
 لاری نے تہذیب اتمک غہ سعی قیماق وہ بوز نینک اکثر میز نہ وحشی و حیوان اسم و لقبی نے برب
 حقارت نظری ایلد باقماق وہ دور لار انصاف نظری ایلد باقماق مسلمان نامی واک کیمسہ لار نینک
 قیسے قوم دن کہ بولسہ اکثری نینک شریعت امر قیلخان عمل لار نے قیلخانان و نہی قیلخان نرسہ
 لاری نے قالدور مای عادت طزیدہ قیلخان نینک تاشیدہ اخلاق لاری بوزوق و طبیعت
 لاری ہمت ملت دن پست و نامرغوب و منفور دور اور کہ ملت لار حق ملیت تعصبی نے تا شان انسانیت

شعاری نے اختیار ایسا حال دہ مسلمان لار دہ ملیت حمیت و شفقتی اصلا وجود کور ساتاب دور
 داہم الیش لاری اوز مؤمن برادر لاریغہ بدخواہ لیب و ضرر اور ماہ و فریب بریب آد اہاق غدر و خیا
 و بربر لاریغہ بغض و عداوت دن عبارت دور

آی مؤمن لار قد اقلح من زکاء نینک معنی شریفی نہ عمل قیماق موندلغ اولور مو خدا دن قور
 قماق کونکلو نیکز دہ بولماسه موان نیت نامینہ حقارت و عدا کلتور مک بار سیدہ اوزرگ ملت لار دن
 اویالینک قولینکیز داکل مؤمن بر اولان نیت آن کریم غرچان عمل قیلور سیز عمل ہنگامی اوشبون
 عالم دنیا دور آخرت ایسہ دار جزا اللہ تعالیٰ قرآن نے سیز مؤمن لار نینک عمل قیلما غلیقینکیز اوچون
 نازل قیلیب دور بود نیادہ انکا عمل قیلما سانکیز آخرت دہ انینک حق نے ادا قیلخان یا قیلما غانینکیز
 بار سیدہ مسئول بولور سیز اللہ تعالیٰ کلامی دہ وَاِنَّ لَکُمْ لَکُلِّ شَیْءٍ حَالًا وَاِنَّ لَکُمْ لَکُلِّ شَیْءٍ حَالًا
 شَسَّ لَوْنٌ ویدور

قولہ قد اقلح نے اکثر مغسّر لار قسم نینک جوانی دیب دور لار جواب دن لام قسم نینک
 حذوف قیلیناتی غر باعث طول کلام ایمیش، بعضی لار دیب دور کہ بو آیت جواب قسم ایسا دور
 بلکہ آیت متقدمہ فالہما غر تابع کلام دور کہ استطاد طریقہ وارد اولوب دور جواب قسم
 ایسہ محذوف دور تقدیری لید من من اللہ علی کفار مکلة لیتکن بیہم رسوله
 کما دمت علی ثمود لیتکن بیہم حد صالح الحداد یک دور یعنی اوشبون شیاء عظیمہ بدلیہ
 بیلان قسم قیلما سن کہ البتہ رسول اللہ نے تکذیب قیلخان لیب لاری اوچون اللہ تعالیٰ کفار مکہ غر
 عذاب یباریب ہلاک ابدی ایلہ اولار نینک بیخ لاری نے قور و توب نابود قیلور اندانکہ صالح پچمیر نے
 تکذیب قیلخان لیب لاری اوچون ثمود قومی غر عذاب یباریب ہلاک استئصال ایلہ اولار نے نابود
 قیلیب دور

علامہ زمخشری اوشبون کین کی قول نے اختیار قیلیب دور زکاء لغت دہ نشو و نما تا پک
 معنی سیدہ دور بو معنی غر کورہ آیت کریمہ نینک مفادی بویلہ اولور کہ تحقیق ہر بر مطلب غر فائز
 اولوب ہر بر مکروہ دن نجات تاپتی کیشیکہ نفسی نے علم و عمل و اخلاق سینہ ایلد نشو و نما تا فتوروی
 و ہم زکاء بر مکروہ اہل صلاح اولمک معنی سیدہ دور بو قول غر کورہ آیت کریمہ نینک معنی سی کیمک
 نفسی نے اعمال صالحہ و اخلاق فاضلہ لار اکتساب ایلہ اصلاح قیلہ دیک اولور و ترکیہ پاک قیماق
 معنی سیدہ ہم کیلور بو قول غر کورہ آیت کریمہ نینک معنی سی کیمک نفسی نے اعتقاد و اخلاق و کردار
 و گفتار جہتین دن شرع دہ مخالف و ناصواب نرسہ لار دن پاک قیلہ شہ سیز نجات و سعادت غر
 اولاندی دیک اولور رآغب اصفہانی مفردات دہ ایما دور کہ نفس نینک زکاء و طہارتے ایلہ انسان
 انداغ بر مقام عالی غر بیتا دور کہ بود نیادہ اوصاف حمیدہ ایلہ متصف اولمک غر لایق و آخرت دہ اجر
 و ثواب غر تیمک غر مستحق اولادور و ترکیہ نفس بودور کہ انسان نفسی نینک پاک بولکی غر سبب

بولادورغان عمل لار نیمہ دہ کہ بولسہ اے طلب و قصد ایتکائی (و کردار و گفتار و اعمال قلبیہ و بدنیہ دہ شرع بشریف کور سالکان مسلک غہ سلوک قیلغائی) اھ
تدسیہ تاویہ و زیندہ بر آدم نے اغوا و افساد ایلہ گمراہ ایلماک معنی سیدہ دور بوقول یوقاری ذکر قیلینخان زکا و نینک صلاح معنی سی دہ کلکلی نینک نقیضی دور یعنی زکا یا غہ نفسی نے اعمال صالحہ و اخلاق فاضلہ ایلہ اصلاح قیلسہ دیب بر یلیکان معنی غہ نقیض اولماک ایلہ دساہانینک معنی سی کیمکہ نفسی نے اعمال خبیثہ و اخلاق ذمیرہ از کجانی ایلہ توغری یول دن آز دورسہ و تباہ قیلسہ دیکہ لوڑ و ہم تدسیہ لغت دہ بر نرسہ نے تولا قتیغ یا شورک معنی سی دہ کلور بوقول یوقاری ذکر قیلینخان زکا نینک نشو و نما معنی سی نینک نقیضی دور پس زکا یا غہ کیمکہ نفسی نے طاعت و اعمال خیر و صدقہ و خلق الصدقہ احسان ایلماک کجی حسنات لار ایلہ بلند قیلسہ و انکا نشو و نما بر سہ دیب بر یلیکان معنی غہ نقیض اولماک ایلہ دساہانینک معنی سی کیمکہ اعمال صالحہ نے ترک ایتک و معاصی و منہای یولی کتیک ایلہ نفسی نے ناقص و گمنام و ذلیل قیلسہ دیکہ اولور زیر کہ اہل صلاح لار ملکہ اعلیٰ غہ تابش قیماق دہ اولان انوار طاعت و تقوی لاری ایلہ و دائم مواضع طاعات و محافل خیرات و حسنات نے لازم توتیک لاری ایلہ اور نفس لارینی ظاہر قیلور لار بخلاف اہل فسق کہ اولار اوز نفس لاری نے ارتکاب رذائل ایلہ مواضع خفیہ غہ یا شور اور لار سعادت سیما سی اولار نینک احوال روحیہ لاری دہ لایح ایماس دور کہ الصدقہ عالی نینک مقرب بندہ لاری اور تا سیدہ اینک ایلہ مشہور بولغائی لار مونیک مشالی بو کہ عرب قومی نینک جو انمزد سخا امین لاری نینک عادت سنیتہ لاری بو کہ شہرت لاری نے آرتد و رماق اوچون ایگز جہای لار غہ نیمہ و چادر لاری نے قوروب نزول قیلا دور لار و کیچہ دہ کلکچو ضیعت لار رحمان نواز لیق لار یغہ یول تا پیب تیوشمک تسہیلی اوچون اوت یا قادر لار و لیثم لاری ایسہ مونینک صندی دہ مکان لاری مسافر لار و یولا وچی لار دن مخفی و یا بشورون بولمک نے ایستاب پست چوقور دہ لار و چات لار خلوت گاہی غہ نزول قیلا دور لار و اوز لارینے ایل دن پوشیدہ توتا دور لار شونکا اوخشہ اعمال خیر قیلنجی نیکو کار کیشے مو عرب بچواد لاری کجی اعمال بر حسنات ایلہ اوز نفسی نے ظاہر قیلور و فاجرایسہ لیثم لار کجی اوز نفسی نے پوشیدہ توتار

قو کہ زکا یا غہ دساہادکی اضمیر فاعل ہا رسیدہ مفسر لار اختلاف قیلیب دور لار بعضے لار اول کجی ضمیر نے یوقاریدہ ذکر قیلینخان ہر ایکی کلمہ من غہ راجع قیلیب دور لار صحیح او شبو قول دور و بعضے لار اول ضمیر فاعل نے الصدقہ جانہ راجع قیلیب دور لار بو ایکی قول نینک دلیل لاری بز نینک کشف البیان نام تفسیر نیمہ دہ تفصیل مبہین دور نوابلاگان کیشی انکار جوع قیلسون
كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوَاهَا إِذِ انبَعَثَ أَشْقَاهَا مای محمد قیدار
کہ کہ اہلی سنے تکذیب قیلور لار شونکا اوخشہ ثمود قومی کفو و طغیان لاری سببی ایلہ پنجم لاری صالح نے تکذیب ایتی لار اول زمان کہ اول ثمود قومی نینک اینک شقی سی اولان قدر بن سالف

صالح علیہ السلام نینک معجزہ سی اولان ناقتہ نے بوغور لاماق غہ سرعت ایله قوتپی، ثمود قومی نینک قصہ سے قرآن کریم ده مواضع متعدده دا ذکر قیلینغان اینک قصہ سین تفصیل ایله منونده ذکر قیلماق غہ جنت یوقتور مجملہ بیانی بوکہ ثمود قومی عرب بائده دن دور، الد تعالیٰ اول قوم غہ صالح علیہ السلام نے پیغمبر قیلیب بیاردی، ثمود قومی صالح علیہ السلام دن پیغمبر لکی نینک صدق غہ دلالت قیلا دورغان معجزہ سورغان لاریده الد تعالیٰ صالح علیہ السلام نینک معجزہ سی اوچون تاش دن بالالیک ناقتہ یعنی اینکلان چقاردی، واول قوم نینک ایچا دورغان سولاریدن برکون تیوه سوا یچک غہ وبرکون ثمود قومی سوا یچک غہ امر الہی ایله قسمت توختا تیلدی، اول تیوه غہ بیچ کیم سو بو قصد قیلا سون الد تعالیٰ نینک ملکیده اول تیوه سرسبت وبے آزار یورسون دیب تنبیه قیلدی، سونگره اول قوم نینک اینک بدبختی اولان قدرین سالف نام ملعون اول ناقتہ الد نے اولتوردی، واینک بو فعل بدی غہ ثمود قومی راضی اولغان جنتدن ہمہ سینہ عذاب الہی نازل اولوب ہمہ سی نے نابود ایلاب خاک ایله یکسان ایتی، بو آیت لارده اوشول قصہ دن خبر برادور۔

قوله تعالیٰ کذبت ثمود جملة استینافیه دورکه، وقد خاب من دساها نینک مضمونینی تفسیر ایتیمک اوچون واردا و امیشس، گویا برسائل سورا ی دورکه، وقد خاب من دساها یعنی تحقیق ہمہ خیر دن نا امید اولمک ایله زیانکار اولدی کیمکه نفسی نے غوایت و فساد ایله گمراه و تباہ ایلا دی دیدیتک، آیا بو قول کریم نینک مصداقی زمان گذشتہ ده اولکلان مودیب، جو ابیده ایتا دورکه نفسی گمراه و تباہ ایلاک سببی ایله ہمہ خیر دن نو میدا اولوب ہلاک ابدی غہ گرفتار اولغان قوم ثمود قومی دور کہ اولار توغری یول دن آزماق لاری سبب ایله پیغمبر لاری صالح (علیہ السلام) نے تکذیب قیلدی لار، واینک معجزہ سی اولان ناقتہ اللہ نے بوغور لادی لار پس بو گمراه لیق لاری سببی ایله الد تعالیٰ اولار غہ عذاب استیصال نے مستط قیلماق ایله ہمہ خیر و سعادت دن نا امید بولغان حالده دوچار ہلاک ابدی اولدی لار۔ متابو قصہ دن آلا دورغان حصہ بو دورکه کیمکه نفسی نے آرزو نلوق غہ سالماق ایله راه راست دن یوزا یورسه، و امر الہی غہ قار شولوق قیلاسه اول کیشی نینک دوچار خسارت ابدی اولمک لیکه مقرر دور۔

قوله طغوی طانینک فتی والفت نینک قصری ایله اسم دور و باء سببیت اوچون بولوب کذبت غہ متعلق دور، یعنی ثمود قومی نینک پیغمبر لاری صالح علیہ السلام نے تکذیب قیلماق غہ باعث سبب اول قوم نینک گمراه لیق لاری دور۔

مفسر لاریچہ مشهور قول اوشبو دور و موندن اوز که قول لار ہم بار دور ایستاکان کیشی کشف البیان غہ رجوع قیلاسون۔ بو آیت کریمه ده اشارت بار دور بو معنی غہ کہ ہر قیجان معصیت و گمراه لیق انکار قیلماق ایله یلدریز آلیب انسان نینک کولکلی ده اوز نلا شسہ انسان نے حد کفر غہ یتکوزوب گرفتار غضب و نکال قیلا دور۔

قولہ اشقا لدن مراد عاقر الناقہ قدار (قات نینک ضمنی ایلہ ہام ورنیدہ) ابن سالف دور عرب قومی یکپہرہ اول شقی ضرب المنل دور چنانچہ برکشی نے نہایتی وہ شوملوق ایلہ وصف قیلسمہ لارا شام من قدار دیر لارا امام احمد و بخاری و سلم و ترمذی و نسائی عبد المدین زمرہ دن روایت قیلیب دور لارا ویب دور کہ رسول خدا صلی اللہ علیہ وسلم برکون خطبہ او قودی لارا صالح علیہ السلام نینک ناقہ سے نے اول ناقہ نے بوغوز لاغان اشقی نے ذکر قیلدی لارا و دیدی لارا کہ اول ناقہ نے بوغوز لاما ق او چون شتاب ایلہ توروی برکشی کہ غایت وہ بدکار پلید دور و قومی ایچہ عزت لیک و حمایت لیک و بیچ کیمسہ نینک لکا تعرض قیلماق غہ قولی تیما ی دور انداز کہ قریش ایچہ ابی زمرہ بویلہ دور ویب اہ۔

و اول قدار شقاوت مدار جناب سید مختار صلی اللہ علیہ وسلم نینک فتوای شرفی ایلہ احم اولین نینک اینک اشقا و تمندی دور چنانچہ ابو نعیم دلائل وہ عمار بن یاسر رضی اللہ عنہما دن روایت قیلیب عمار سعادت یار و پیش کیم رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم حضرت علی غہ ہمیش کہ آیا آدم لارا نینک اشقی سے نے سندک بیان قیلایم؛ حضرت علی دیدیکہ آری یار رسول اللہ پیغمبر خدا دیدی لارا کہ آدم لارا نینک اشقی سی ایکی کیمسہ دور بری صالح پیغمبر نینک ناقہ سی نے عقر قیلخان ثمود قومی نینک ایجری دور وینہ بری اول پلید دور کہ سینک او شبو بوغوز نینک غہ جفا تیغی نے اور ادور حتی کہ او شبو سقا لینگ قان ایلہ بویا لا دور ویب۔

طبرانی وابن مردویہ و ابو نعیم او شبو لفظ وہ ضہیب دن و جابر بن سمر رضی اللہ عنہما دن ہم روایت قیلیب دور لارا

فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ نَاقَةُ اللَّهِ وَسَقِيَاهَا هُنَّ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى نِينِك
پیغمبری (صالح علیہ السلام) اول ثمود قومی غہ دیدی کہ اللہ تعالیٰ نینک تیوہ سی غہ سوء قصد ایتیب ضرریتکو نیک دن خذر قیلینگ و اول تیوہ غہ خاص لاناگان سونے ایچک کونیدہ انینک نصیبہ سیدن انے منع قیلماک۔

ایصناح او اننگام کہ ثمود قوم ضلالت پیشہ سے حضرت صالح علیہ السلام نینک صدق نبوتی غہ دلیل اولک او چون معجزہ طلب قیلدی لارا صالح علیہ السلام اول قوم او چون طلب لارنیغہ موافق تاش دن ناقہ یعنی اینگان چقار دی و دیدی کہ مناسیز لارا نینک اقترا چینکیز غہ مطابق خارق العادہ چقیقان تیوہ او شبو دور بوتیوہ او چون برکون سو ایچک نوبتی و سیز لارا نینک حیوان لارینکیز او چون برکون سو ایچک نوبتی بار دور سیز لارا نینک نوبتینکیز بولخان معیش کوندہ سودن بولخان نصیبہ لارینکیز دن مواشی لارینکیز نفع بردار اولوب، ناقہ اللہ نینک نوبتی غہ تعیین قیلخان کون وہ

سہ اقتراخ ہرگز سے برکیمہ دن تحکم طریقہ سے ایلہ طلب قیلماق معنی سی وہ یعنی مطلوب ممکن الحصول میرا ایچاس موکدہ ایجمای زیادہ حاجتیک یار ایسہ بواش نے قیلورسن دیک کبی دور کمانی الاوقیانوس ۱۲ غنہ۔

انینک اوز نصیبی نے ایچک دن مانع اولمانک، و بیج بروجه ایله انکا ضرر تیکوز مانک، اگر بوتیوه غم برار
سوء قصد قیلسا نکیز، ویا انینک نصیب سینه تعرض قیلسا نکیز اللہ تعالیٰ طرفین دیار یلگان اولورغ
عذاب سیز لار نے توتا دور دیب۔ پس شود قومی صالح علیه السلام امر قیلخان اندازہ غم موافق برنجیم
وقت روزگار اوتکار زدی لار تا اول حال غمچہ که حیوان لاری کو پاییب، اولار نینک حصه سی کفایه قیلمای
تنگ لیک چیکاک غم مبتلا اولدی لار پس اول ناچه نے عقر قیلماق غم قصد ایستی لار صالح علیه السلام
اولار نینک قصد جاهلانسی نے بیلگلیج، اول قوم کور باطن غم وصیتی نے اعاده ایلاب دیدی که ناچه
اللہ و شفایا، یعنی اللہ تعالیٰ نینک اذن و امری ایله معجزه باهره قیلینخان ناچه غم تعرض ایتمک دن
قیلینک، و انے عقر ایتمک نیتی نے قیلماق دن پر همیز اینینک، و اول ناچه شریفی نے اوز نصیب
سی نے ایچک دن کوسمانک، بو ناچه مبارکه اللہ تعالیٰ نینک وحدانیتی غم، و انینک کمال قدرتیغه
و مینینک بنو تیم غم دلالت قیلادورغان بر برمان آشکار دور

پس بویله آیت مبصره اولان ناچه غم بر اذیت یثکوز مک دن، و انینک نصیب سینه تعرض ایتمک
دن قدر قیلینک، اگر بو وصیت نے توتهای انکا بر ضرری یثکوز سا نکیز اللہ تعالیٰ نینک عذاب
عظیمی غم گرفتار اولور سیز دیب، اول قوم شقاوت گزیده صالح علیه السلام نینک بو وصیت و اندازی
نے تکذیب ایتمک ایله ناچه اللہ نے عقر ایتمک فکری دن یا نامادی لار اللہ سبحانه اول معنی دن
خبر بریب ایتمادور

فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوْهُهَا پس اول شود قومی اول رسول اللہ نینک ای قوم
اگر بتیوه غم ایمان قصد قیلسا نکیز گرفتار عذاب بولا سیز دیب عذاب الیم نزولی ایله انداز قیلماقیده
انے تکذیب قیلدی لار پس رسول اللہ نے تکذیب قیلماق سببی ایله اول معجزه مبصره اولان ناچه
نے عقر قیلدی لار

ناچه نے عقر قیلنجوی یلتوز و قدر اشقی بولمک ایله شود قومی نینک بارجه سے انینک بو فعل بی
راضی بولخان جهندن، بلکه تو لاسی بو تو غریغه انے تحریض قیلخان جهندن ناچه نے عقر قیلدی لار دیب
عقر ناچه نے قوم نینک بارجه سینه نسبت بریب دور

حضرت صالح پیغمبر نے عنوان رسالت ایله رسول اللہ دیک ده اولجناب نینک امر و وصیتی نے
توتمک واجب ایکانیغه اشعار بولمک ایله اول قوم شقاوت گزیده لار نینک سرکش لیک وطنیان
ده غایت ده فرو کیتکان لیک لارین بیانی بار دور

ناچه نے اللہ غم اضافه ایلامک تشریف اوچون دور، **فَدَمَّ عَلَیْهِمْ رَبُّهُمْ**
بِذُنُوبِهِمْ فَسَوَّاهُمْ پس اول قوم طغیان پیشه نینک پروردگاری اولار نینک قیلخان
گناه لاری سبب لی اولار نینک اوستیغه عذاب نے قافلادی، یعنی عذاب عظیم اولار نے تمام
اوراب آدی پس اول قوم نے بر برله تیکیز ایلادی، یا که اول قوم نینک همه سینه عذاب نے تیکیز

قیلیب یا شوقی سی نے تانا ہلاک قیلدی؟ عذاب دن ہیچکیم تو تولمادی دیمک دور
 تنبیه - قندم والی فاء سببیتہ اول قوم غہ عذاب تو شکلیغہ سبب اولار نینک ذکر قیلینخان کرد
 پلیدی و گناہ شدید ایکانیغہ دلالت قیلیب تور و غلوق باز بڈنہم قوی ایله تصریح ایلامک
 گناہ نینک عاقبتی موندراع خسارت و ہلاکت غہ سبب و باعث ایکانیلکی ایله انذار ایلامک اوچون
 دور تاہر برگنہ کار و محصیت بلیہ سی غہ گرفتار اولان انسان انینک ایله عبرت گیر اولغای
 امی مؤمن لار بوقول الہی دن اعتبار آلینک کہ اللہ سبحانہ نینک شود قومی غہ عذاب نازل قیلای
 اولار نینک قیلخان گناہ لاری سببی ایله واقع اولوب دور پس سیز لار باوجود انواع گناہ لار ہر بیک
 دن صادر اولکی ایله قیلخان کردار بدینکیز مجازاتے اوچون طرف الہی دن عذاب تو شوب معذب و
 محاقب اولک دن چوک ایمین بولاسیز بوبارہ داقولینکیز دہ خطہ امانینکیز بارمو قرآن کریم نینک آیتی
 نینک مضمونینے ہوش ایله تدبیر قیلینک وانینک ہر برجلہ سی نینک مالی دن عبرت آلینک۔

وَلَا يَخْفُ عِقَابُهَا هَاهُنَا اللَّهُ تَعَالَى أُولَئِكَ يَوْمَئِذٍ فِي الْعَذَابِ مُعَذَّبُونَ
 قیلدی چونکہ اول قادر ذوالجلال اول قوم نے عقوبت اتیمک نینک عاقبتی دن و تبخہ سیدن قور
 قماید و زانداغ کہ ملوک و امرالار قیلخان مجازات لارے نینک عاقبتی دن خوف و اندیشہ دہ
 بولادور لار زیر کہ اللہ سبحانہ ہر نرسہ نے کہ قیلہ حق لیق و حکمت ایله قیلادور ہر کیشیک قیلخان الہی
 حکمت غہ موافق و علم و حکمت مقتضاسی چہ بولہ البتہ اول کیشی قیلخان الہی نینک عاقبتی دن
 قور قمایدور۔

علامہ بے نظیر ابن الیقیم الجوزی رحمہ اللہ تبیان دہ ایٹادور او شبو سورہ دہ احم سابقہ مکنذہ
 دن سائر قوم لارے ذکر ایٹامی، یلغوز شود قومی نے ذکر ایٹمک نینک و جہی بار اسیدہ شیخیمیر
 ابن تیمیہ رحمہ اللہ ایٹادور کہ او شبو و اللہ اعلم اذنی بیلہ اعلیٰ غہ تنبیه قیلماق قیلیدن بولغای چونکہ
 احم مکنذہ ایچہرہ شود قومی دن گناہی خفیف راق و عذابی بینک راق بر قوم بولما میش زیر کہ
 احم سابقہ جملہ سی دن عاد قومی و مدین اہلی و قوم لوط و غیر لار کی قوم لار دن صادر اولوب ذکر
 بیز لار غہ بیان قیلینخان ذنوب و طغیان لار نینک مثلی شود قومی دن موصارد بولغانے ذکر قیلینباب
 دور شو نینک اوچون اللہ تعالیٰ عاد قومی نے ذکر قیلخان دہ قَامًا عَادًا فَاسْتَكْبَرُوا فِي
 الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَقَالُوا مَنْ اَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً اَوْ كُمِبَرِّوَا اِنَّ اللّٰهَ السِّنَّ
 خَلَقَهُمْ هُوَ اَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَكَانُوا بِاٰيَاتِنَا يَجْحَدُوْنَ ديب اولار نینک شرک
 و کفر نینک تا شیدہ خود بین لیق و تجربہ و تکبر لارینی ذکر قیلخان حال دہ شود قومی نے ذکر قیلخان
 وَاَمَّا ثَمُودُ فَهَدٰۤىنَا هُمْ فَاسْتَحَبُّوا الْعِهْلٰى عَلَى الْبَهْدٰى ديب اولار نینک حجر دراہ
 راست اوزرہ آرزو غلوق نے اختیار ایٹمک لارینی ذکر قیلیب دور و شو نکا و خشہ ہر قحبان
 شود قومی نے سائر احم مکنذہ لار ایله ذکر قیلہ سائر قوم لار دن صدوری ذکر قیلینخان تجربہ

بکبر و اعمال سیئہ چنانچہ لواطہ و اولچک و ترازو نے کم قیماق، ویر یوزیدہ بوز و غلوق قیماق کبی ایش لار نے شود قومی دن صادر بولغانینے ذکر قیماق دور انداخ کہ سورۃ ہود، سورۃ شعرا، و بولاردن اولچک بعضی برسورہ لارده اقوام مذکورہ لار نینک قصہ لاری، و مال حال لار سے واردا اولوب دور۔

پس قرآن کریم نینک بیانی غد باقساک، لوط قومی ده شرک نینک اوستیدہ بینہ بر فاحشہ و قوعہ کلیمش کہ اول فاحشہ بو قوم جیست دن ایلکاری اوتکان بیج بر امت لار ایچره و قوعہ کلام دور و عاد قومی دن شرک نینک تاشیدہ تجبر و تکبر، و دنیا اموال و سامانی بار سیدہ بای یوق ایله تافخر ایلامک، و قوت لاری غایتہ زیادہ بولمک ایله من آنتشد منا قوۃ یعنی قوت جہتیدن کیم بزدن زیادہ راق دور دیب لاف اورمک، کبی قول باطل لار و فعل فاسد لار صادر اولوب دور۔

و مدین اہلی ده شرک نینک تاشیدہ اموال باد سیدہ ظلم قیماق، یعنی غدر و خیانت طریقہ ایله آدم لار نینک مال لارینی آلماق و قوعہ کلیم دور، و فرعون قومی ده شرک و کفر نینک تاشیدہ یر یوزیدہ بوز و غلوق قیماق، و آدم لار غد کبر ایله آشو غلوق کور کوزمک کبی ایش لار واقع اولوب دور۔

وینہ اعم سابقہ دن ہر بر امت نینک غدابے اولار نینک گناہی غم مطابون، و جریمہ لار نیچہ چا غلیق یوز کلتموروب دور، مثلاً کور امیز کہ عاد قومی انداخ قتیق سرکش بر با و صر ایله عذاب قیلینیب دور کہ بیج بر ترسہ اول با و صر غمہ مقاومت قیلا آلمادور، و لوط قومی انواع عذاب لار ایله معذب بولوب دور لار کہ اولاردن اوزگہ بیج بر قوم انداخ عذاب لار ایله معذب بولمیش، چنانچہ نزول ایلا ایله معذب بولمک اوز اسیغہ آسمان دن آتیلخان تاش ایله رحم قیلینما غلیق، و کوز لاری بالکلیمہ اور نے ایله یوق قیلینما غلیق، و اوی لاری و شہر لاری اعلیٰ سی اسفل قیلینیب اوست لار نیچہ قلب ایتلیک لیک، و تا اسفل سافلین غچ اوز لارینی یر یوتوک، کبی عذاب لار جمع قیلینیب دور۔

و شعیب قومی انداخ بردہشت لیک اوت بیلہ معذب بولوب دور لار کہ اول اوت اولار نینک اوز لارینی، و ہم ظلم و جور ایله اکتساب و جمع قیلخان اموال لارینی تمام کویدوروب نابود قیلینیب دور، اما شود قومی ایسہ جبرئیل علیہ السلام نینک بر صیوسی ایله ہلاک قیلینیب فی الحال بارچہ لاری اولوب دور لار۔ پس تدبر قیلساک یوقاری ذکر قیلینخان اعم مکذبه لار نینک ذنوب و عذاب لار نیچہ نسبتہ بو قوم نینک و نبی اخفت اولمک ایله عذابی ہم خفیصت روش ده اولمیشس، منا شود قومی نینک عذابی بر صیغہ ایله ہلاک اولمک ایسہ حالبوکہ اول قوم نینک ذنوبی شرک بیلان برگہ اوز لار نیچہ اللہ تعالیٰ طرفدن آیتہ مبصرہ قیلینخان ناقہ نے اولدورمک دور۔

پس ایمدی کیم کہ اللہ تعالیٰ حرام قیلخان نرسہ لار نے باک تو تمہای قیلہ، و او امر و نواہی سی نے حقیر کوروب ینگیل سنا سہ، و بندگان خدا غہ ضرر و آزار یتکور سہ، و قان لاری نے ناحق تو کسہ اول کیشی نینک عذابی قتیق بولسہ کرک،

عالم نینک ایلکاری اوتکان، و الان بولمک ده اولان احوال لار نیچہ اعتبار ایله باقخان، و دنیوا و

عمری نے جہالت و عناد ایلہ بے باکانہ انواع تباہ لیکہ دہ کچورگان لارنیک مال لارنیہ ہوش ایلہ تامل
قیلغان یعنی یر یوزیدہ ہر قسم بوز و غلوق قیلخان لار و ناق حق قان تو ککان لار و فتنہ توز غانغان لار
والد تعالیٰ نینک شریعتی نے خوار قیلخان لارغہ توشکان عقوبت لار نے بصیرت ایلہ تفکر قیلخان
کشی بیلادور کہ دنیا و آخرت دہ نجات الدرب العالمین غہ ایمان کلتور وب ہمتہ امور دہ لقوی نے پیشہ
قیلخان لارغہ خامس دور۔ اھ

ایتا صنگہ قرآن کریم دہ بیلان فیلینغان اُمم سائقہ نینک قصہ لارنیہ و اولار نینک مال احوال
لارنیہ تدبیر ایلہ با قساک سنہ الد انداغ جاری اومیشس کہ قیسی ملت کہ الدرب العالمین طرفین
یباریلگان ہادی لارنیک تبلیغی غہ تولا ق سالمای و اولار نینک کلتورگان قانون ہدایت مشخونی غہ
عمل قیلماق نے ایستامے جہالت و عناد ایلہ کفر و شرک اوزرہ اصغر قیلخان نینک تاشیدہ یر یوزیدہ
ہر قسم بوز و غلوق لار و بندگان خدا غہ حد دن آرتوق جور و ستم لار قیلیب دور عاقبت الد تعالیٰ اول ملت
ظالمہ غہ کردار ناہموار لارنیہ یار اشور عذاب و عقوبت لار نازل قیلیب شان و شوکت و سلطنت و
حشمت لاری ایلہ تمام بے نام و نشان ایٹیپ دور عادت الدہر زمان دہ بویلہ جاری اولمک دور
بزنیشک زمانہ میز دہ موہر نیچیل لار مقدم شان و شوکتی ایلہ و خاندان وارکان و سلطنتی ایلہ آشور
احوال دہ جزای اعمال بدی نے کور وب ہلاکت چو تورنیہ بے نام و نشان کو مولخان ظالم حکومت
ہم نونیک مصداقی دور قرآن کریم نینک برگان خبری نے تمام واقع غہ مطابق ظہور غہ کلیب تور
غالیٹی کور وب بلیب تور وب ایقانی میز زیادہ بولمک ایلہ از قہ دل ایشانا میزک موندن کیم ہم
قیولت کہ کفر و شرک نینک تاشیدہ اوز قوت و اقتدار نیہ ایشایب عاجز و ضعیف خلق لارغہ دور
لوق قیلماق و اولار نینک حق لارنی غضب ایلاک و اولار ایچہ فتنہ فباری نے توز غاماق و اولار
نینک قان لاری ناق تو کولمک غہ سبب اولمک کبی بوز و غلوق لار نے قیلہ البتہ برکونے اولر کہ
قرآن کریم نینک اخباری بیونچہ گرفتار عقوبت اولوب اعمال سیئہ لاری نینک جزای بدی نے چیکار لار
صو عظہ۔ اسی مؤمن لار مذا قرآن کریم نینک اختیاری نے ملاحظہ قیلماق بو بیان
قیلخان جزا لار انداغ شفاوت پیشہ قوم لار حقیقہ بولوب دور کہ اولار نینک اوز پیغمبر لاری کلتورگان
کتاب و احکام غہ ایمان لاری یوق و قیامت کونے بعثت اولوب حشر گاہ دا قیلخان اعمال لاری
توغری سیدہ مسئول اولمک غہ ایشاخ لاری یوق بلکہ اکثر لاری اوشبوحیات دنیا دن باشقہ بیج
نرسہ یوق دیب صالح تعالیٰ و تقدس نینک وجود نیہ ہم اقرار ایماس دور لار۔ بالفرض بویلہ قوم لار کفر
و شرک اوزرہ اصرار ایتیمک اوستیفہ اعمال سیئہ غہ متکذب و اخلاق رفیلہ ایلہ متصف اولسہ لار
جزای اعمال لارنی کور اور لار دیدوک ایدمی خداوند عالم نینک وجود نیہ و وحدانی غہ ایمان کلتورگان
والد تعالیٰ طرفین نازل قیلینغان کتاب لارغہ ایشانگان و آخرت دہ بعثت اولوب حشر گاہ دہ
قبار تعالیٰ و تقدس درگاہی دہ ہرنہ قیلخان عمل لاری بار سیدہ مسئول اولمک غہ تصدیق و

ولہ بقانی اولان، مؤمن کیشی لاریز اہل ایمان و اولاد اسلام دیب اقرار قیلیب توروب، بیچ کاژدن صادر بولمایدورغان ایمان عمل لارغہ مرتکب، دوزوق عادت لاریلہ متصف بولسہ لاری البتہ مونداغ مؤمن لارنیک عقوبتی کافر نیک عقوبتی دن چندان زیادہ داشتد بولسہ کرک، چونکہ کافر و مشرک لار اعمال خیر و اخلاق حمیدہ نیک اوبدان لیتی نئے کتاب سماوی اخباری ایلہ اعتقاد ایتمایدورلار، بلکہ انسانیت شیمہ سے نیک مقتضیاتیرن دیب بیلادورلار، مؤمن لار اعمال خیر و اخلاق حسنہ سے پیغمبر کریم تبلیغی ایلہ بلیب انکا ایمان کلتوروب توروب، عمل لاری اعتقاد لاری نیک عکسی چوبولسہ البتہ بلیب توروب قیلغان نیک گناہی بیلما قیلغان نیک گناہی دن قتیغ بولمکیدہ مشبہ بوتور شونیک اوجون الد تعالی ازواج مطہرات غہ خطاب قیلیب اپنا دور یا نساء البتہ صرحت یأت منکرک بقا حشہ مبینة یضاعف لها العذاب ضعفیین وکان ذلک علی اللہ یسیرا ط یعنی اے پیغمبر نیک خاتون لاری سینر لار دن قیسی بر خاتون کہ یانلیغی ظاہر و آشکار بولغان اولوغ گناہ لے (یعنی کبیرہ لے) کلتورسہ اول خاتون غہ عذاب ایکی چندان قیلینور یعنی باشقہ خاتون لارغہ اول گناہ اوجون بر عذاب بولغان حال دہ پیغمبر نیک خاتون لے غہ ایکی چندان عذاب بولور دیک دور۔ چونکہ ازواج مطہرات دنیا لے یا آخرت لے اختیار تیمک دہ مخیرہ قیلغان حال دہ اولر ایقان و تصدیق لاری اتم و اکمل لیتی جہتیرن، الد لے و اینیک رسولی لے اختیار قیلغاچ، الد سجاتہ اولار نیک مرتبہ لاری لے بلند و فضیلت، لاری لے زیادہ ایلاب اجر لاری ایکی چندان قیلغان ایدی طاعت دہ اجر لاری اوزکہ خاتون لار دن زیادہ بولغاچ، معصیت دہ عقوبت لاری موازکہ خاتون لار نیک کیدن زیادہ اولمک لازم کلور، نیراکہ فضیلت عظیمہ ایلہ مشرف و مخصوص قیلینغان ذات لار دن معصیت صدوری آتیغ دور، معصیت اقیح اولغاچ انیک عذابی ہم اشدا ولور مونداغ ایسہ اہل اسلام قرآن کریم نیک تلقین سعادت تفسینی بیونچہ ہمہ افعال شینہ و اخلاق ذمیمہ لاری قبیح یغین، و انسانیت شایغہ شین و عار ایکائین بلیب توروب، باز بولید کردار و روش لار اولار دن صادر اولسہ و بیباکانہ اولیلہ افعال و اخلاق منفورہ لارغہ اصرار ایلاسہ لاری البتہ اولار اشدا عقوبت غہ سزا وار اولسہ لار کرک، زیرا کہ خداوند حکیم جل جلالہ طرفیدن کلکان شریعت حقہ، و حکمت الہیہ دالیتی دن روشن بیلینا دور کہ ہر کیسہ غہ الد سجاتہ سبب فوز و باعث فلاح اولادورغان انعام شریف عطا قیلسہ، و فضل و کرامی ایلہ لے خاص ایتسہ سوئکدہ اول کیشی نفسی لے ہوا و ہوس غہ مایل قیلیب، شہوات نفسانیہ چراگا ہی دہ لے اوز خوا شیچہ یا یلاماق غہ قویوب برسہ، و حرمت شریعت لے پایمال تیمک غہ جرأت قیلسہ و افعال سیئہ لار لے بیچ برسہ چاغلما می بے فروایق ایلہ قیلغانی تورسہ، البتہ اول کیشی اوزکہ لار دن زیادہ راق عتاب و انتقام غہ معروض اولادور، چنانچہ حدیث شریف دہ کلیب دور اشدا الناس عذابا یا کومہ القیامتہ عالم کومہ ینفعہ اللہ بعلمہ یعنی قیامت کونیدہ آدم لار نیک۔ قتیغ راق عذاب غہ گرفتار بولادور

بر عالمی دور کہ اللہ تعالیٰ نے علمی ایلہ منفعت دار قیلماب دور۔

بے عمل عالم نینک عدلابی قتیغ بولوشی نینک و جہی بوکہ عالم معصیت نینک یمانلیغی نے، واللہ تعالیٰ نینک
منبوضی ایکانلیکی نے، وانکا مرکب بولغان لار نے اللہ تعالیٰ عقوبت قیلماب قینی، جاہل دن زیادہ راق
بیلا دور، وہم اللہ تعالیٰ نینک عالم وجودی دہ ودیعت قویغان علم نعمتی جاہل دہ بولغان ہر قتیغ نعمت بیکر
دن مو اولوغ دور صاحب فضل و شرف دن واقع اولغان زلت اوزگہ لار دن واقع اولغانیدن زیادہ
تیغ اولور، شونینک اوچون حُر نینک حدی شریعت قانونی دہ بندہ نینک حدی دن ایکی چندان تعیین
قیلماب دور حُریت شرفینی اظہار قیلماب اوچون۔ مناکو بیان قیلمابان دلیل لار مقتضاسی ایلہ ایتمیز
کہ اُم سالفہ دن وقوعہ کلکان شرک نینک تاشید کی یمان عمل لار مثلاً تجبر و تکبر، و خود بین لیت،
دلواطہ و زنا، و اولجک و ترا زودہ خیانت قیلماب ایلہ آدم لار نینک حق لارینی آلمانلیق، و زمین دہ
الفرع بوزوق لیت قیلمابلیق، و خدا نینک بندہ لارینہ زور لیت قیلمابلیق، و اولارغہ ہر بر طرفیہ ایلہ
چور و آزار یتکوز مک لیک، و شو نکا و خشہ یمان ایش لار سلام اہلی دن صادر اولوب مسلمان لار پولیہ
کردار شنیع نے فرا سیز اصرار ایلہ قیلسمہ لار البتہ اولار نینک عقوبتی اشد اولور، بنا بریں اکثر اہل اسلام
شریعت امری نے تو تمای ہیج خوف و فر و قیلمابی انسان اولادی غہ عار بولادور غان یمان ایش لار نے
قیلماب بوزوق عادت لار ایلہ خلق لا نغان اوچون کرہ زمین نینک اکثر قطریدہ مسلمان لار قتیغ عقوبت
لارغہ دوچار اولمک دہ دور لار، مسلمان لار بچوک مبتلای عقوبت شدیدہ اولما سون لار کہ قرآن کریم دہ
نہی قیلمابان ہمہ یمان ایش لار مسلمان لار نینک اکثری دن صادر اولمک دہ دور

اسلام اولادی اسمی دہ اولان لار دن وقوعہ کلک دہ اولان قباح لار نے موندہ ذکر ایتمک دن
و تحریر ایلماک دن لسان مقال، و نوک قلم خجالت چیکادور، خصوصاً مسلمان لار نینک اوز آرانای اتفاق
لیق لاری، و بربر لاریغہ بدخواہ لیت لاری، و دین و ملت لاریغہ ضرر طاری اولمک دن پاک تو تمای
ملت لارین تاموری نے تور و تمک غہ سعی ایتمک لاری، و اوزی منفعت لاری ملاحظہ سی دہ دین
قریند اش لار سے نینک عرض و مال و جان لاریغہ سوء قصد قیلماب لاری، بلکہ بتون سلطنت و شان
بایمال ایتمک غہ چالیتمک لاری، غایت دہ نفرت قیلماب دور غان قباح لار اشدی دور، چنانچہ تمام
اہل اسلام نینک قبلہ گاہی اولان مکہ مکرمہ دہ شریف لیت رتبہ سیدہ تور کان مسلمان لار شریفی
نینک قیلمابان کرداری، و کورگوز کان رفتار سی مونکا نمونہ اولابیلور، بر قائل حق گوی عجب اوبدان
ایتمیش ایکان سے چوکفر از کعبہ برخیزد کجا ماند مسلمان +

مسلمان لار شریعت قانونی تو تمای ہر نوع قباح لار نے بیباکانہ ارتکاب ایلکان جہت دن
گرقتار عقوبت شدیدہ اولمک دور لار دیدوک، نظر اعتبار ایلہ تفکر قیلمابان ارباب ہوش لار بیلا دور
لار کہ ارتکاب معاصی و نواہی ایلاب شریعت او امری نے ترک ایتمک لیک ایلہ اکثر مسلمان لار دوچار
اولغان عقوبت اُم سالفہ نینک بودنیادہ دوچار اولغان عقوبتیدن اشد دور، چونکہ اول قوم لار

عذاب الہی نینک نزولی ایلہ بر باد اولوب جہان دن بے نام و نشان کتی لاز مسلمان لار ایسہ ہر روز بلکہ ہر ساعت طرفہ عذاب لار چیکمک دہ بلکہ اوز لاری جہان دن کیتیمک ایلہ اول عذاب نیچہ قات اولوب اولادور ذریت لاری غہ قالمق دہ دور مسلمان لار چیکمک دہ اولان عذاب مثلاً مالکیت لاری قتل یق غہ و غنی یق لاری فقیر یق غہ دانالیق لاری نادان یق غہ صلاح لار کے بوز و غلوق غہ و ہکذا اویر اولوب رذالت ایلہ یشاب اجنبی لار نینک تحت تسلطی دہ مظلوم یق ایلہ کچینیک دن عبارت دورہ ای ارباب عقول سلیمہ انصاف ایلتامل قیلینیک کہ سلف لاری علم و حکمت و ضنائع سایہ سیدہ عالم دہ و ہشت انداز عقول اولان آثار عجیبہ لار نے قالد ورفان اسلام نینک خلف لاری جاہل یق و بی ہنر یق شو بلوغیدن اوز گہ لار غہ محتاج اولمک و آباء قدیمہ لاری سعی و غیرت و متانت سایہ سیدہ حیات عالمی ایچرہ موجب غبطہ اجانب اولان ثروت و سامان لار نے حاصل قیلن ان مسلمان لار نینک اولادی کسالت و تبیل یق دن فقیر و زار اولوب بعضی لاری غایت فقیر یق دن سبب معاش طلبی دہ تنصیر اختیار تیمک لاری و بعضی لاری نہایت جہالت دن متاع سفلیہ دنیاوی دنیہ اوچون دین اسی دن بیزیب دہری یق یول لار غہ کتمک لاری او تکان زمان لار دہ پیشواے اسلام اولمک غہ مستحق اولان ذوات کرام لار دین اسلام نینک ترقی سیفہ سعی ایتیب لوای اسلام نے رفیع ایلامک غہ غیرت کور سالکان چارغ لار دہ شجاعت و حمیت لاری سایہ سیدہ غیر دین لار دن جزیبہ و خراج آلیب اولار نینک اولاد و نساء لارینی سینی قیلیمش ایدی لار الاکن سفہای اسلام اتا ملک غہ لائق اولان لثام لار ملک اسلام نینک ترقی سیفہ سعی تیمک بدلیدہ جہالت ایلہ انینک تدتی سیفہ سبب اولوب بے حمیت لیک کور سالکان جہت دن اجانب تحت تسلطی دہ رذالت ایلہ یشاب دائما ظلم ایلہ اولار غہ بارخ و خراج تولامک و قیز لاری غیر دین لار غہ خادمہ و فراش اولمک و اولاد دن بالاتاچک و احکام شرعیہ لاری نینک تو لاسی نے اجرا قیللمای غیر دین لار قانونی غہ تابع اولمک و شولکا اوخشتہ رذالت لار آیا ہمہ دن قتیغ عقوبت ایما سودور انصاف قیلینیک ای مسلمان قریب دین لار۔

اگر بویوز کلتور مک دہ اولان عقوبت نینک چارہ سی نے قیلیماسہ اسلام ملتتی ہم اکثر جمالک دہ منقرض اولمیکدہ مشبہ یوقتور۔ بو عقوبت دفعی نینک چارہ سی اسلام اہلی نینک غایہ اہتمام لاری شریعت مقدسہ لاری نینک رواجی غہ سعی و اجتہاد و اول باب دہ مال و تن و جان بذلی ایلہ قداکار یق دہ بولمک و بربر لار غہ قاصد ختم بنعمتہ احوانا مضمونچہ معین و خیر خواہ اولمک ایلہ برادر لیک مراسمی نے اجرا ایلامک و قرآن کریم نینک اوام و نواہی و آدابئی موجبینچہ عمل قیلماق نے اوز لار غہ لازم بیلمک و اولاد لاری نینک تعلیمی غہ سعی و اجتہاد کور کوزوب نے ضروریات دنیہ دن سناقی و کتب لاری نے اصلاح تیمک و کتب دہ بالالار غہ قرآن نے تعلیم برک تحصیلنا قرآن کریم نینک معنی سی نے بیلمک غہ و بیلدور مک غہ ہمت کور کوزومک و اسلام تاریخئی نے وصول صلی اللہ علیہ وسلم نینک سیرہ سرتہ سی نے و اصحاب کرام رضوان اللہ علیہم اجمعین نینک سیرہ سینتہ لارینی

بالا لار نینک کو نکل لاریغہ اور ناغودیک روح لوق زونش ده تعلیم قیماق، و دین مقدس اسلام نینک احلاق مقدسہ برگزیدہ سی نے بالا لارغہ ملکہ اولک طرزیدہ او قوتماق غداہتمام ایلامک و موندن سونک نغان غدا موافق علوم و فنون نے اور گاتمک کہے نرسہ لار دورا فقیر اوز دانش و فکریم غدا کورہ اسلام غدا تیرکان صنعت و و تہن لار نینک چارہ سی بودوردیب اعتقاد قیلا من باقی سی ارباب دانش اولان اذکیا لار نینک اجتہاد لاریغہ سوکول دورا

سوکرہ ابن الیقلم الجوزی شیخی نینک کلامی نے نقل قیلغان دن کین ایباد دورا بو مقام ده ائم مکز بہ جملہ سیدن شود قومی نے مخصوص ذکر قیماق ده ینہ بر با شفقہ معنی بارینشی ظاہر بولاد دورا اول معنی بو کیم شود قومی سبب ہدایت اولان معجزہ باہرہ نے بر آئی العین مشاہدہ ایلاب انینک آیت باہرہ یعنی معجزہ ظاہرہ ایکانیغہ بصیرت و یقین حاصل قیلیب کوکل لاری انینک ایلا آرام و قرار آیب نفس لاری انینک ایلا بیدار بولغان سونک غمایہ جہالت دن اول حق و راست یول نے زد قیلدی لار و توغری یول ده ثابت بولمک اوزرہ کور لوق و آز غولوق نے اختیار ایتی لار چنانچہ اللہ سبحانہ اول گروہ ضلالت تروہ و صفی ده ایتیب دورا وَاَمَّا ثَمُودُ فَهَدَيْنَاهُمْ فَاسْتَحْسَبُوا الْحَبْلَ عَلَى الْهَدْيِ يَعْنِي اَمَّا ثَمُودُ قَوْمِي پس اولار نے بیز توغری حق یول غدا دلالت قیلدوق و راست یول نے اولارغہ کورگوز دوک پس اول گروہ ہدایت اوزرہ کور لوق نے (یعنی یول دن آزا غلیق نے) او بدان کوردی لار و ینہ اللہ تعالی ایباد دورا وَاَتَيْنَا ثَمُودَ النَّاقَةَ مُبْصِرَةً وَشَؤْ قَوْمِي غدا تیوہ نے بردوک اول تیوہ نے بردوک اول تیوہ اول گروہ او چون تبرصرہ و یقین نے ایجاب قیلغوجی بولغان حال ده یعنی اول نااقہ اولار نینک کوزمی نینک آلدیدہ تاش دن چقیماق ایلا اوزی نینک معجزہ ایکانیغہ اولار نینک یقین و معرفت حاصل قیلماق لاریغہ سبب اولدی

اگرچہ جمیع ائم مکز بہ ہلاکت رسیدہ نینک شانی بولیدہ دورا چونکہ اللہ سبحانہ پیچ بر امت نے ہلاک قیلما دی مگدا اولار اوزرہ حجت قائم بولوب مستحق ہلاک اولمک لاری حجت بیلہ بر یا قیلینغان کین گرفتار عقوبت قیلیندی لار لیکن شود قومی اول اقوام مکز بہ جملہ سیدن زیادہ راق سبب ہدایت و معرفت اولان نرسہ ایلا مخصوص قیلنمیش ایدی بنو نینک او چون اول قوم نے عاد قومی ایلا بر جایدہ ذکر قیلغان وہ ایتیب دورا فَاَمَّا عَادُ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَقَالُوا مَنْ اَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً پس اما عاد قومی یر یوزیدہ ناحق تکبر قیلدی لار و بزدرن قوت ده زور راق کیم بار دیب خود بین لیت قیلدی لار سوکرہ اللہ تعالی شود قومی حقیقہ دیب دورا وَاَمَّا ثَمُودُ فَهَدَيْنَاهُمْ فَاسْتَحْسَبُوا الْحَبْلَ عَلَى الْهَدْيِ - او شبو جتدن (یعنی اللہ تعالی شود قومی نے معرفت و بصیرت زیادتی غدا باعث اولان معجزہ باہرہ ایلا مخصوص قیلغان جتدن) عاد قومی اوز پیغمبری غدا مَا جَاءَتْكُمْ بآيَاتِنَا دیب مکابرہ کورگوزک ممکن بولغان حال ده شود قومی غدا موندلغ دیمک ممکن بولما دی چونکہ اولار بیتہ نے عیاناً کوردی لار و بیتہ اولار نینک نزدیہ شمس و قمر نے کورگان دیک بے شبہ

و خفا کو روئے، اما اول کو ردل لا تیقن تام و بصیرت کاملہ حصولیدن کین راہ راست نے تاشلاب گمراہ
 یق نے اختیار رائتی لاریس بوسورہ د اور لارنیک ذکر ی نے مخصوص کلتور مک حق نے و راہ رست
 نے بلیب توروب انکا تابع بولمک نے ایستامان لارنے تجزیر ایلامک اوچون دور۔ (چنانچہ مکہ مشرک
 لاری نینک تولاسی و قریش قومی نینک بارچہ سی رسول اللہ نینک بنوتی دہ و دعوی تہ صادق و کلتوران
 شریفی عقل سلیم نزدیکہ مقبول و مستحسن ایکانے بیلور ایدی لار اول قوم صلح علیہ السلام نینک ناکہ
 سیدن زیادہ راق اوز لاری نینک تیقن و بصیرت لارنیہ موجب خوارق عادات لارنے کوروی لار
 لیکن شقاوت لارنیہ قلم قضا و قدر سبقت قیلان لارنکذیب و عناد دہ اصرار کور کوزنک دہ اولدی لار
 اکثر بالکین نینک کسل و بیاریق لاری بودور و بوسل غزین اہلی نینک اعلم و اعلی مبتلا و لار انہتی
 ریتی ابن الیقیم الجوزی نینک کلانی تو گادی۔

طبرانی نعمان بن بشیر رضی اللہ عنہ دن روایت قیلیب دور، اول جناب ہمیش کہ رسول خدا صلی اللہ
 علیہ وسلم عیدین دہ سج اسم ربک الاعلی بیلہ و الشمس و ضحاہ نے قراءت قیلور ایدی لار دیب
 امام احمد و ترمذی و نسائی برید رضی اللہ عنہ دن روایت قیلیب دور لار بزیدہ ہمیش کہ رسول اللہ
 صلی اللہ علیہ وسلم نماز خفتن دہ و الشمس و ضحاہ و شونینک اوخاشی اولان سورہ لارنے قراءت
 قیلور ایدی لار دیب و اللہ اعلم بمرادہ۔

سورۃ الیل کی آیت لاری بگمہ بز کلمہ لاری ہمیش بر حروف لاری چویر گمہ دور

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

وَالْیَلِ اِذَا یَغْشٰی ۝ و قسم قیلان کچہ بیلہ و قتیگہ کچہ نینک قرانغولیتی کوندوز نینک شنبلی
 نے یایا دور یا تو یاش نینک نورینی یایا دور و التہار اذا تجلی ۝ و قسم قیلان کوندوز بیلہ
 و قتیگہ اول کوندوز ظاہر بولوب تجلی قیلان یعنی کچہ نینک قرانغولیتی زایل اولوب کوندوز آشکار
 بولس یا تو یاش نینک طلوعی ایلہ کوندوز ظاہر بولس۔

تنبیہ ابن الیقیم الجوزی رحمہ اللہ ایٹا دور کہ اللہ سبحانہ نینک ییل و نہار کچہ کوندوز بر نہ قسم قیلان
 نینک و جی بودور کہ ییل و نہار اللہ سبحانہ نینک وجودینہ و قدر تیغہ و کمال حکمتی غہ دلالت قیلادور
 آیات و دلائل لار نینک عجیب و بدائی دور شونینک اوچون قرآن کریم دہ لیل و نہار نینک ذکر ی نے
 تکرار و اعادہ و اولار بر نہ تکرار قسم ایلامک ایلہ اولار نینک عجائب مصنوعات دن ایکانلیک لارین اناد
 قیلیب دور اول اعجب صنائع اولان ییل و نہار نے بندہ لاری غہ مقدر قیلانہی منت ایتیب قرآن کریم
 وہ دیب دور و صبح آیاتہ الیل و النهار و هو الذی جعل لکم الیل لیساء و النور مہ
 نلبناتاً و جعل النهار نشوراً و هو الذی خلق الیل و النهار و الشمس و القمر

كُلٌّ فِي فَلَكَ يَسْبَحُونَ ۝ اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ اللَّيْلَ لَتَسْكُنُوا فِيهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا ۝
 و شو نکا او خستہ آیت لار قرآن کریم ده تو لادور پس بوا یکی دلائل قدرت دن اولان لیل و نہار نے
 خلق ایتمک ده و اولار نینک وجودی ده اللہ تعالیٰ نینک ربوبیتی غہ و حکمتی غہ دلالت قیلا دور غان
 عبرت و دلائل لار غہ نظر اعتبار ایله با قماق کرک کہ اللہ تعالیٰ محض حکمتہ بالغہ سی ایله کچہ نے خلق نینک
 قرار آلا دور غان محلی و عالم اہلی غہ یا پادور غان لباس قیلیب دور کچہ ده حرکت لار سکونت غہ او بر
 ولادور و حیوان لار اور ماوی سیخہ و قوش لار او یاسی غہ پناہ آلا دور نفوس لار اندہ سخی و تعب
 دن ہار دوق آلیب استراحت ده بولادور تا آنگاہ کہ خلق نینک نفوسی کچہ ده مقدر قیلینغان حرات
 و آرامی نے آلیب بولوب معاش و حرکت غہ نگران بولک ہنگامی توشکاچ فالق الاصبح تعالیٰ
 کو ندور نے کلور ادور کو ندوز نینک عسا کر جلیتہ سی نینک قدومی بشارتشی عالم خلقی غہ تیکوز مک چون
 صبح طلیمہ سی نے طلوع قیلا دور ادور پس قرانغولوق نینک عسا کر خلقت مآثری ہزیمت قیلا
 غہ باشلایدور و انینک عالم نے یا یکم ده اولان قرانعلمی نے تمام یرتیب عالم غہ کوندوز شکوی
 نے جلوہ گر قیلا دور پس حیوان لار اور مصالح و معاشی بار اسیدہ سخی ایتمک غہ باشلاب منتشر
 بولادور و قوش لار او یاسیدن چقا دور۔

بوحال معاد اکبر غہ (یعنی یوم البعث) ده اللہ سبحانہ ہر خلق نے قبر دن تیر گوزوب حشر قیلاق غہ
 قادر ایکانغہ دلالت قیلا دور غان ہر بران آشکارا یا مسودور کچہ و کوندوز نینک بولیلہ ہر برار کہ
 کلکی ہر دالم بولک ده اولوب خلق نے ہمیشہ مشاہدہ ایتمک ایله عادت و الفت قیلینغان نہ
 لار صرہ سیخہ داخل بولغان جسدن انینک ایله عبرت الیک دن و انینک ایله نشاۃ ثانیہ غہ یعنی
 اولگاندن سو تک قبر دن تیر گوزولمک غہ) استدلال ایلامک دن انسان لار غفلت و ذہول ده
 دور لار۔

سو نگرہ کچہ و کوندوز نینک مقداری ده بولغان حکمت ربانیہ غہ تامل قیلیمہ انینک غایت مصلحت
 و مقتضای حکمت ایکانی غہ اعتراف و اقرار ایلامک ایله صلح حکیمی نینک قدرت کاملہ سی غہ ایمان
 کلور مک اور اوزیدن ظہور غہ کلور چونکہ کچہ و کوندوز او چون حکمت الہیہ ایله مقدر قیلینغان مقداری
 اگر زیادہ قیلیمہ یا نقصان قیلیمہ البتہ مصلحت خلق قوت اولوب حکمت مختلف اولادور بلکہ اللہ
 تعالیٰ کچہ و کوندوز نینک مقداری نے حکمت الہیہ سی مقتضای چہ غیرہ تورت ساعت قیلیب یاد
 و نقصان نے ہر بریغہ بریب آلیب تو لادور غان قیلیب دور ایکی سپین بری زیادہ بولغان ده
 ینہ بری اول زیادت نے اندن آلیب تو لادور غان خلق ایلیب دور شو نینک او چون اوزکلای
 ده يُؤْتِيهِ اللَّيْلَ فِي الظُّلَمِ وَيُؤْتِيهِ النَّهَارَ فِي النُّورِ ۝ وَ لَيْلٍ رَّبِّبٍ دُور یعنی کیر گوزادور کچہ نے
 نہار غہ و کیر گوزادور کوندوز نے کچہ غہ۔

بوایت کریمہ نینک معنی سی ده ایکی قول بیان قیلیب دور لار بری کچہ نینک قرانغولوقی نے

کوندوز نینک روش تالیغی غہ و کوندوز نینک روش تالیغی نے کیچہ نینک ظلمتی غہ کیر گوز ادور یعنی ہر بری
ینہ بری نینک مکانی غہ داخل بولادور دیک دور بوقول غہ کورہ بو حکم ہر بر کیچہ و کوندوز غہ عام بولادور۔

ایکجی قول بری دن نقصان قیلینغان نرسہ نے ینہ بری دہ زیادہ قیلینادور و ینہ بری دن آیتخانے
ینہ بری دہ زیادہ قیلینادور دیک دور بو معنی غہ کورہ آیہ **يُؤَيِّرُ اللَّيْلَ** کیچہ و کوندوز نینک اعتدال
زمانی و اکی ساعت لار دن باشقہ ساعت لاریغہ خاص بولادور یعنی کیچہ و کوندوز نینک بری نینک
ساعتی ینہ بریغہ کیر ادور غان فصل لارغہ خاص دور معتدل اقلیم لار دہ کیچہ و کوندوز نینک ساعت لاری
بر بریغہ کیر مک داکی زیادت نینک نہایتی اون بش ساعت بولادور بواکی سیدن قیسے بری اون بش
ساعت زیادہ بولسہ ینہ بری تو قوز ساعت نقصان دہ بولادور بو مقدار دن زیادہ و نقصان ہر چقان
آشسہ اول اقلیم نینک مزاجی اعتدال دن منحرف اولمک دہ بولادور۔

و ینہ پوشیدہ قالماسون کہ اللہ سبحانہ قرآن کریم دہ لیل نینک جمیع احوالی غہ قسم قیلیب دور
ابتداسی غہ و انتہاسی غہ و تمام سیری غہ چونکہ اول جمیع احوال دہ اللہ تعالیٰ نینک قدرے نینک
علامتی دن دور چنانچہ بسورہ دلیل نینک قرانغولوق لباسی ایلہ بارچہ نرسہ نے یاپکان و اوراگان
وقتی غہ قسم قیلیب دور و انے صینہ مضارع ایلہ کلتور کی لیل نینک قویاش نینک نوری نے
یا پیب انینک اثری نے زایل قیلماقی تدریج ایلہ ظہور غہ کلمکی اوچون دور و اما نار دہ اذاجحلی
ویب صینہ ماضی ایلہ کلتور کی شمس طلوع قیلماق ایلہ کوندوز بر ذقہ دہ ظاہر و آشکار اولمکی جہتیدن
دور سورہ متقدمہ و الشمس دہ **وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَاهَا** و **وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَاهَا** دیک ہی ہم شو نینک
اوچون دور۔ سورہ و الفجر دہ کیچہ نینک سیر قیلماقی بیلان قسم قیلیب و اللیل **إِذَا يَسْرُودِي**
و سورہ مدثر دہ **وَاللَّيْلِ إِذَا أَدْبَرَ** و **وَالصُّبْحِ إِذَا أَسْفَرَ** دیک ہی کیچہ نینک انتہاسی غہ قسم قیلدی
سورہ کورت داکی **وَاللَّيْلِ إِذَا عَسَفَ** و **وَالصُّبْحِ إِذَا تَنَفَّسَ** دیک ہی قیلغان قسمی اگر

عسفس نینک معنی سے اذبر بولسہ اول حال دہ سورہ مدثر داکی قسم غہ مطابق کیچہ نینک اذبار قیلغان
وقتی غہ قسم قیلغان بولادور و اگر عسفس قبل معنی سیدہ بولسہ بولحال دہ او شہو سورہ داکی
وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَى و **وَالنَّهَارِ إِذَا تَجَلَّى** غہ مطابق بولوب کیچہ نینک اولی غہ قسم قیلغان بولادور
منا اللہ سبحانہ نینک لیل نینک جمیع احوالی ایلہ قسم قیلغانے نینک بیانی بودور **وَمَا خَلَقَ**

الذَّكَرَ وَالْأُنثَى و قسم قیلماقن اولوغ قدرت لیخ قادر متعال بیلکہ توغماق و توغوماق
شانے بولغان ہر نوع مخلوق دن ایرکاک و تیشی صفت لاریبی یراتی، اللہ سبحانہ نینک بو پردہ اوزی
نینک صفات جلیدہ سیدن ایرکاک و تیشی نے یراتمک غہ قادر لیخ صفتی بیلان قسم قیلماقی انینک
اوچون دور کہ بو صفت برلہ قسم قیلماق دہ اول ذات متعالی صفات نینک اسرار غامضہ لار سنے بیلک
لیکی غہ اشعار ایلامک بار دور چونکہ حیوانات خلقشی نینک اصلی بولغان مادہ نینک ایرکاک بولمک غہ
و تیشی بولمک غہ نسبتی برابر دور پس برادور دن مشیتی اقتضاسی پچہ بر زبان دہ ایرکاک و بر وقت

دہ تیشی پیراتک البتہ پیر التوحی خالق تعالیٰ نینک قدرتی نینک و علی نینک کمالی غہ دلالت قیلا دور۔
 علامہ شہیر محقق نے نظیر ابن القیم الجوزی رحمہ اللہ ایٹا دور سوئکہ الدسجانہ اوزی نینک انواع
 خلق دن ایرکاک و تیشی نے پیراتک غہ قادر لیق صفتی ایلہ قسم قیلدی لیل و نہار میانہ سی نے
 متقابلہ قیلخان نیک ایرکاک و تیشی میانہ سی نے مقابل قیلدی بو امر لار بارچہ سے اللہ تعالیٰ نینک
 ربوبیتی دلائلی دن بولغان نینک اوزا سیدہ بر نکتہ دن خالی ایماس دور چونکہ اجرام علویہ واسطہ سی
 ایلہ لیل و نہار نے چقار باق اجرام سفلیہ واسطہ سی ایلہ ذکر و انشی چقار باق کبی دور۔
 اللہ سبحانہ زمین دن مختلف حیوانات لار نینک ایرکاک و تیشی سی نے چقارغان دیک آسمان داک
 شمس تابان واسطہ سے ایلہ کیچہ و کوندوز نے آسمان دن اخراج ایلاب ظہور غہ کلثور و دور بوسورہ
 کریمہ دہ انسان لار نینک سیعی مختلف ایکانیغہ زمان سعی اولان لیل و نہار ایلان و سعی قیلغوجی بولغان
 ذکر و انشی بیلان تتم قیلیب دور گو یا تتم قیلنغان زمان سعی لیل و نہار و سعی اولان ذکر
 و انشی مختلف اولغانی دیک انسان لار نینک سیعی ہم مختلف دیب دور بو قسم و مقسم علیہ (یعنی ناکیدی
 اوچون قسم قیلنغان نرسہ کہ انسان لار نینک سیعی نینک مختلف ایکانین دن عبارت دور) دلیل دور کہ
 انسان نینک جزاء و ثواب لاری ہم سعی لاریغہ کورہ مختلف بولور البتہ بیخ شک یوق کیم اللہ تعالیٰ
 انسان لار دن سیعی مختلف بولغان لار نے جزاءہ برابر قیلما یور انداخ کہ لیل و نہار نے ذکر و انشی
 نے برابر قیلما دور اتہلی۔

انّ سعیکم کسشتی ۵ بونرسہ لاریلہ قسم قیلا من کر اے انسان لار بی شہہ سین لار نینک سعی
 و عمل لارینکیز تور لوک نوع دہ و تور لوک صفت دہ دور یعنی سین لار نینک سعی و عمل لارینکیز نینک ابدانی
 ویمانی فائدہ لیک و ضرر لیک بولغان دیک اول عمل لارینکیز نینک اخلاص بر لہ قیلنغانے وریا بر لہ
 قیلغانے و ہم مکافات و تخمین مردم اوچون قیلنغانے بار وینہ سین لار نینک عمل لارینکیز دن اوزر متناہ
 جائیدہ عمل غہ کلثور و لگائے و مناسب یردن منع قیلانیب نامناسب جای غہ قوی بولغانی بار و ہم حق
 و صدق نے تصدیق قیلغان کبی حق و صدق نے تکذیب قیلماق بار و بسعی لارینکیز نینک تور لوک
 تور لوک ایکانیغہ کورہ عاقبت دہ مجازا تینکیز ہم تور لوک تور لوک او لور اعمال صالحہ مجازا تے دہ اجر
 و ثواب غہ لایق لارینکیز بولغان کبی اعمال سیئہ مجازا تیدہ تو بیخ و عقاب غہ مستحق لارینکیز ہم بولور
 دیک دور۔

مفسر لار بو آیت جناب ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ نینک شائیدہ نازل بولغان و ہمیش لار چنانچہ
 ابن ابی حاتم و ابو الشیخ و ابن عساکر عبد البین مسعود رضی اللہ عنہ دن روایت قیلیب دور لار کہ جناب
 ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ بلال بن رباح نے امیت بن خلف و ابی بن خلف دن صایتب آلیب لے
 خدا و چون آزاد قیلدی پس اللہ تعالیٰ و اللیل اذ الیغشی انّ سعیکم کسشتی نے نازل قیلدی
 یعنی ابوبکر صدیق نینک سعی و امیتہ و ابی لار نینک سعی لاری مختلف دور اھ

در حقیقت بویکی سعی نینک اراسی بربری دن تو لایراق ایکانیده بیج بر شبر یوتور، جناب حضرت صدق نینک سعی مؤمن موحد لارنے بیج و کلفت دن خلاص ایتمک، و اهل ایمان لارغه اعانت و امداد ایلامک، و امیة ملعون نینک سعی مؤمن لارغه ایمان و اخلاص لارے جہتیدن دشمن لبق کورگوزوب قتیغ عذاب لاربرله اولارغه کلفت و ازارتیکورک دور، بویکی سعی آراسی بربری دن تو لایراق بولغان کبی بولار نینک جزاسی نینک میانہ سی مو بربریدن تو لایراق دور، جناب صدیق کبر نینک مکافات و عد آبی موجب بیج باعث دخول جنان، و موجب رضای رحمن، بولغان کبی، امیة نینک سعی نینک جزاسی موجب عذاب نیران و سخط رحمن، اولمیش۔

پس بوبیان مضمونیدن اعتبار آریب جزمی اعتقاد قیلاق کرک کہ کیمیکہ مسلمان لار نینک اضرا در کلبتی غہ سعی اتیسه، و اهل ایمان اولغان حیثیتی دن اولارنے دشمن تو توب اضمحلال لار لغہ جیلہ کورگوزوب البتہ امیة غہ تیوشکان عذاب الکا نازل اولغوسیدور، و کیمیکہ مسلمان لار نینک نصرت و امدادی غہ اهل ایمان بولمک ایلمہ سعی اتیسه، دنیاہه شائے اولوغ اولمک ایلمہ آخرت ده رضای الہی غہ نائل اولور۔

سو کمرہ اللہ تعالیٰ بندہ لار نینک سعی و عمل لاری مختلف بولمکی نے، و اول بہت دن جزایئے اعمال لاری ہم باشقہ باشقہ بولمکی نے بیان و تفصیل ایلمہ ایبار دور فَاَصْحَابُ الْجَنَّةِ وَاللَّيْسَاءِ نینک یولی ده عطا قیلسمہ یعنی مالی نے جمیع و مسلمان لارغه جہاد بار سیدہ و یا اولور کہ چون بیج تو غریبہ صرف اموال ایلمہ اعانت ایلامک، کبی ایش لارنے قیلسمہ، اندانکہ حضرت ابو بکر صدیق کبی اصحاب عظام لار قیلیمش ایلمہ لار وہم محتاج آدم لارنے احتیاج دن خلاص ایتمک او چون مالی نے صرف اتیسه، یا کہ عموم مسلمان لار نینک منفعتی غہ عائد ایش لار او چون مالی نے انفاق قیلسمہ، وینہ اول نفسی نے شرک دن، و اعمال سیئہ دن، و خلق غم زیاں یکنوزک دن، و جمیع ناشائستہ عمل لار و عادت لار دن سقلاسمہ، وینہ خصال حمیدہ لار نینک باشی و اینک اغلاسی بولغان ایمان کلمہ حسنی سی لا الہ الا اللہ نے تصدیق قیلسمہ، یا کہ مشوئہ حسنی اولان جنت نے تصدیق قیلسمہ، خلاصہ بویکم کیمکہ مالی نے خدائیک رضاسے نے ایتاب خیر ایش لارغه انفاق قیلسمہ، و نفسی نے اللہ تعالیٰ ہنی قیلغان ترہ لار دن تو سسہ و خدا طرفین بندہ لار نینک سعادتئی او چون شرع قیلینغان شائع حقہ نے تصدیق قیلسمہ پس البتہ اول کیشینی آسان لبق و راحت غہ ینکوز اور غان خصلت غہ حاضر و موفق قیلور میز۔ تصدیق حسنی ترتیب و جوددی ده اعطاء و اتقاء غہ یعنی راہ حق ده مال نے صرف ایتمک غہ و شرور و معاصی دن اجتناب ایلامک غہ مقدم دور، لیکن بویرده اول ایکی سی تصدیق حسنی غہ تقدیم قیلینب دور، اول ایکی سی نینک اینک ہم خصلت ایکان لیک لاری نے تنبیہ ایتمک او چون وہم تصدیق حسنی نینک حقیقہ ثابت و تحقق ایکان لیک غہ اول ایکی خصلت و لیل دور لار، و تصدیق حسنی

نیک ثمرہ دانیہ سے دور لارگو یا بو معنی غہ اشعار اوچون دور کیم نبل مال و اتقاء مفاسد اعمال بولغانہ
تصدیق حسنی متحقق اولادور بواکی خصلت دن خالی تصدیق حسنی تصدیق سانا ملیدور۔ وَ اَمَّا
مَنْ بَخِلَ وَ اسْتَعْنَىٰ ۚ وَ كَذَّبَ بِالْحُسْنٰی ۙ فَسَنُيَسِّرُهُ
لِلْحُسْرٰی ۙ وَ اَمَّا كَيْسِي ۙ فَسَنُيَسِّرُهُ
قیلسہ محتاج و مسکین لارغہ امداد و اطعام ایلامک غہ و دین مقدس اسلام نیک متفتعی غہ
عائد ایش لارغہ مالی نے صرف ایتمای ناکس لیک کورگوزسہ و ہم مالی غہ ایش اینب اوزی نے
بارچہ دن بی نیاز چاغلاسه یعنی خلق غہ محتاج ایماس من دیب استغناء کورگوزسہ یا کہ مالی نے
شہوات نفسانیہ غہ صرف ایتیب حیات دنیا نیک لذات و تمتعانی غہ مغرور بولمک ایلد نعیلم فرحت
دن و خداوند کریم نزدیک ثواب جاوید دن استغناء قیلسہ و خصلت حمیدہ لارنیک زبده سی
اولان ایمان کلمہ حسنی سے لاله الا اللہ کے تصدیق قیلماہی انکار ایتسہ یا کہ اوزی تمتع اولمک وہ
بولغان لذات فانیہ دنیویہ نے پایدار گمان قیلماہی ایلد نعمت اخرویہ باقیہ اولان جنت لے و انینک
نعمت و لذت لارینی تکذیب قیلسہ پس التہ اول کیشی لے دشوار لیق و قبیح لیق غہ تیکوز ادورغان
خصلت غہ نبیاً و آمادہ قیلور میز۔

۱۰۔ بو آیت کریمہ والکی بالحقنے کلمہ سی نے تفاسیر باثورہ لار بیانیغہ کورہ حضرت ابن عباس رضی اللہ
عنہما کلمہ لاله الا اللہ غہ وہم خلف موعودہ غہ تفسیر قیلش لار و قتادہ ہم نے خلف غہ تفسیر
قیلش چنانچہ محدث لار دن سعید بن منصور و بیہقی شعب الایمان وہ و ابن جریر جامع البیان وہ
مکرہ طریقی ایلد ابن عباس حضرت لاریدن روایت قیلش دور لار۔ اول جناب دیمیش کہ
فَاَمَّا مَنْ اَعْطٰی یعنی کیشیکہ مالی نینک فضلی دن عطا قیلسہ و اتقی پروردگاری دن تورقسہ
وَ صَدَّقَ بِالْحُسْنٰی اللہ تعالیٰ طرفین وعدہ قیلینغان خلف نے تصدیق قیلہ فَسَنُيَسِّرُهُ
لِلْحُسْرٰی پس تیز دور کہ لے اللہ دن انکار و زری قیلینغان خیر غہ موفق قیلور میز و اَمَّا مَنْ
بَخِلَ واما کیشی کہ مالی بار سیدہ ناکس لیک قیلسہ وَ اسْتَعْنَىٰ و پروردگاری دن بے نیاز لیق
ستیوہ سی نے کورگوزسہ وَ كَذَّبَ بِالْحُسْنٰی و اللہ تعالیٰ طرفین وعدہ قیلینغان خلف غہ انکار
قیلسہ فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْحُسْرٰی پس تیز دور کہ اول کیشینی اللہ تعالیٰ طرفین مقدر قیلینغان شر غہ
موفق قیلور میز و اب ابن ابی حاتم روایت قیلش دور قتادہ ایتیب دور فَاَمَّا مَنْ اَعْطٰی یعنی
پس ایا کیشیکہ اوز ذمہ سیغہ واجب بولغان حق اللہ نے عطا قیلسہ و اتقی اللہ تعالیٰ حرام
قیلغان نرسہ ناردن پر میز قیلسہ وَ صَدَّقَ بِالْحُسْنٰی اللہ تعالیٰ نیک اوزی کفیل اولوب
قیلغان موعودی نے تصدیق قیلہ وَ اَمَّا مَنْ بَخِلَ وَ اسْتَعْنَىٰ واما کیشیکہ اوز ذمہ سیغہ
واجب بولغان حق اللہ غہ بخل لیق قیلسہ و پروردگاری دن اوزینی بے نیاز یعنی اوزینی خدا غہ
اسلام محتاج بولماس چاغلاسه وَ كَذَّبَ بِالْحُسْنٰی اللہ تعالیٰ وعدہ قیلغان موعودہ انکار قیلدیب۔

آمام فخر الدین رازی ایتیب دور حنی دن مراد خلف دیگان قول غه کوره و کذاب بالحقسنی
 نینک معنی سی (الذی تعالیٰ نینک قول وَمَا الْفَقْتُكُمْ مِنْ شَيْءٍ فَمَنْ يَخْلُقُهُ) مضمون یہ خداوند
 کریم نینک یولی وہ ہر نرسہ کہ صدقہ قیلسا نیکر ایتیب خلفی نے برادور دیگان وعدی نے تصدیق
 قیلسا سہ بنا بریں معبودینہ سوہ ظن قیلساق ایلد مال نے خیرات غه صرف ایتیب دن نخل لوق قیلسا
 دیمک اولوز چنانچہ بعض عرفادیب دور منع المؤمنون سؤو ظن بالمعبود یعنی بار نرسہ نے
 انفاق ایتہای سا قلاماق معبود غه سوہ ظن قیلساق دور

ابودرداء رضی اللہ عنہ دن روایت قیلینیب دور کہ ایتیب دور پیح برکونے یوقتور کہ لگرا اندہ
 ایک فرشتہ ندا قیلا دور اول ندائے النس و جن دن بولک ہمہ مخلوقات ایشتا دور اول فرشتہ لار نینک
 ندالاری بودور کہ اللَّهُمَّ اعْطِ كُلَّ مَنفِقٍ خَلْقًا وَكُلَّ مُمْسِكٍ تَلْفًا خدا یا ہر بنفقہ قیلخوجی غه
 قیلخان نفقہ سے نینک خلفی نے عطا قیل و ہر برمسک نخل غه یعنی مالی نے خیر بار اسیدہ انفاق
 ایلد مالک دن ناکس لیک قیلخوجی نینک مالی غه تلف بیہ اھ۔

ابن جریر طبری بولکہ شریفیہ بار اسیدہ سلف دن روایت قیلینخان اثر لار نے ایراد قیلخان دن
 سونک آیتا دور مینیک نزدیمدہ بوبارہ دکی قول لار نینک ظاہر تنزیل دلالتی غه اثنبی و صواب
 اینک یقین راقی الحجے دن مراد خلف دیگان لار نینک قولی دور اھ۔

کلمہ حنی نے جنت بیلہ تفسیر قیلخان لار نے جزاء اخروی نینک اعلیٰ سے واکلی غه تفسیر قیلیب
 دور لار وائے خلف غه تفسیر قیلخان لار جزا دن بروعی نے و دیوبی سی نے ذکر قیلیب دور لار امانے
 کلمہ لا الہ الا اللہ غه تفسیر قیلخان لار حقیقہ جمیع اعمال شرعیہ لار نے کلتورک غه باعث بولخان
 بر عمل جامع غه تفسیر قیلیب دور لار زیر کہ لا الہ الا اللہ غه حقیقہ تصدیق ایتیب ہمہ شعبہ لاریہ
 و جمیع فروع لاریہ تصدیق ایتیب نے استلزام قیلور اصول دین نینک جمعی و فروعی نینک ہارجہ
 سی اوشبو کلمہ مبارکہ شعبہ لاری دن دور منا کور ماسوسین کہ بندہ مؤمن اول کلمہ نے حقیقی تصدیق
 ایلد تصدیق قیلخوجی بولمایدورتا اللہ غه و ملائکہ غه والذین کتاب لاری غه و پیغمبر لاری غه واللہ
 نینک تقاسی غه ایمان کلتور ماگو نچہ و ہارجہ عالم نینک معبودیگانہ سی اولان اللہ غه ایمان کلتورگان
 بولمایدورتا نینک صفات جلالی غه و نعوت کمالی غه ایمان کلتور ماگو نچہ و بولکہ شریفیہ غه ایمان
 کلتورگان وائے حقیقہ تصدیق قیلخان بولمایدور ہر کشتی کہ اللہ تعالیٰ ہر کشتی نے خلق ایتیبکی نے و
 ہر کشتی غه ایتیب قدر تے تیمکی نے و ہر کشتی نے ایتیب علم وسیعی ادراک و احاطہ ایتیبکی نے و قیامت
 کونے حشر قیلساق اوچون ہمہ تے قبر دن تیز گوزکی نے نفی ایتیب و بولکہ نے تصدیق قیلخان بولمایدور
 ہر کشتیکہ اللہ تعالیٰ پیغمبر لار رسالی ایلد خلق نے امر و نہی ایلاب مکلف قیلساق عمل و معطل تو یوب
 دور دیب گمان قیلسا و شونکا اوخستہ بولکہ نے تصدیق قیلساق ایتیب ہمہ حقوقی غه بیون سونمک
 و اقرار قیلساق نے اقتضا قیلا دور بولکہ نینک حقوقی ایسہ شرائع اسلام دور کہ بولکہ شریفیہ نینک

تفصیلی دور المد تعالیٰ نینک جمیع اخبار پتی تصدیق ایلامک و اوامری غہ اطاعت قیلماق و نواہی سیدن اجتناب اینمک بوکلہ مبارکہ نے تصدیق اینمک ایله اولور۔ پس بوکلہ شریفہ نے حقیقتی ایله تصدیق قیلغوجی اول دور کہ بواملاز نینک بارچہ سے نے عمل غہ کلتور روز و حکم شرع ده انسان لار نینک مال لاری وقان لاری نینک معصوم یقی انحق بوکلہ غہ ایمان کلتور یک و حقوقی نے ادا قیلماق غہ قیام کورگوزمک ایله حاصل بولوز و شوزکا ووششہ مطلقا عذاب دن نجات تاپمک بوکلہ غہ ایمان کلتور وب اینمک حقیقی ادا قیلماق ایله غینہ حاصل بولوز پس انسان غہ خواہ بود نیاده و خواہ آخرت غہ عقوبت تیوش سببے شبہ بوکلہ غہ ایمان کلتور ماسلیک غہ یا اینمک حتی نے ادا ایتماسلیک غہ کورہ بولوز منابو وجه لار ایله الحسنے نے کلہ لالہ الا اللہ غہ تفسیر قیلغان لار ہمہ اعمال خیر لار نینک افضل و جامع غہ تفسیر قیلغان بولور لار و مومنینک صمدیہ افضل جز اولان جنت غہ تصدیق ایلامک و خلف موجود نے تصدیق ایلامک ہم مندرج دور و المد اعلم و علمہ احکم و اتمم۔

لو آیت لار نینک برنجی سیدہ المد تعالیٰ تیسیر لیسری اوچون اوچ سبب بیان قیلیب دور برنجی سبب بندہ نینک عطا قیلماقی دیب دور تعیم نے ارادہ قیلغان جہنم انعطی نینک مغفولی نے حذف قیلیب دور یعنی بندہ مشرعا ہر زسہ غہ کہ امر قیلیب دورا نے عطا قیلماق و انے برک وہ طبیعتی نینک جو انردلیک کورگوزمکی و نفسی نینک خوش لوق ایله اول باب ده الکامطاعت قیلماقی ایله مبادرت اینسہ دیمک دور و اعطی لفظی شامل دور بندہ اور نفسی غہ لازم بولغان ایمان و طاعت و اخلاص و توبہ و شکر کبی عمل لار نے عطا قیلماق غہ و خلق اللہ غہ احسان نے عطا قیلماق غہ و مالی و میلی و بدنی و نیتی و قصدی ایله عباد اللہ غہ نفع رسان اولمک نے عطا قیلماق غہ، ایکلی سبب تقوی دور تقوی المد تعالیٰ نہی قیلغان نرسہ دن اجتناب ایلامک دور و تقوی ہمہ امور منجیہ لار نینک اعظمی دور و اینمک صدی تقوی سیزلق ایسہ تفسیر نینک سبب لاریدن دور تقوی اہم امور دن بولغان جہنم المد تعالیٰ قرآن کریمہ متعدد جایی لارده انے ذکر قیلیب دور و انے سبب تیسیر و موجب تکفیر سیات و عظام اجز و مغفرت ذنوب و باعث فلاح و جالب رحمت خداوندی در دنیا و آخرت و باعث روشنائی در ظلمات قیامت دیب دور اوچوجی سبب کلہ حسنے لالہ الا اللہ نے تصدیق قیلماق دیب دور، ایکلی آیت ده بو ذکر قیلغان اوچ سبب نینک عکسی نے سبب تفسیر آتاب دور پس مؤمن لار غہ لازم دور کہ سبب تیسیر اولغان سبب لار نے قیلماق غہ سعی قیلماق لار و اینمک صدی اسباب تفسیر اولان سبب لار دن استطاعت لاری باریکچہ اجتناب اینمک لار بو ایکی آیت بار اسیدگی تحقیق لار نے کورمک و بیامک نے ایستگان کیشہ کشف البیان غہ رجوع قیلسون۔

وَمَا يَغْنِي عَنْكَ مَالٌ إِذَا شَرَدْتَ ۝ مَا نَافِيَهُ وَوَدَّيَا اسْتَفْهَامِ انْكَارِ تَافِيَهُ بُولْسَه
معنی سسی اول بخیل غہ مالی بیخ بر فائدہ و منفعت ینکوز ماید وریگان بولور، استفهام بولسہ معنی سسی اول بخیل نینک مالی انکا قیسی بر فائدہ و منفعت نی ینکوز اور دیمک اولور۔

ترڈی ہلک معنی سیدہ یا ایگزیر بردن لپست غہ یو مالانہ توشمک معنی سیدہ دور بوہرکی معنی احادیث
ماثورہ دا کلیب دور ابن جریر طبری مانینگ استفہام معنی سی نے اختیار ایتیب دور و ترڈی نینگ
سقط فی جہنم معنی سیدہ بولمکی نے صواب غہ یقین دیب دور آصہ

ترڈی ہلک معنی سی وہ بولمکیذہ کورہ آیت کریمہ نینگ تفسیر یدہ بویلہ دیلیسہ ممکن دور اول کیشیکہ
مالی نے خدانینگ بولی وہ انفاق ایتیمک غہ بخیل لیق کورگوز ادور و الدرب العالمین دن اوزینی بنے نیما
چاغلا یدوز آیا اول کشی غہ مالی قیسی برفائدہ نے برور ہرچان اول کشی ہلاک بولسہ یعنی اول مالدار بخیل
اجلی یتیب اولوب دنیا دہ قیلغان اعمالی نینگ جزا سی نے کورمک اوچون دار عقبی ساری رحلت قیسہ
یا کہ اول کیشی ناکس لیکے و اعمال سیئہ سی شوملو غیدن بو دنیا دہ لا گرفتار جزا اولمک ایلہ مورد انتقام
و عقوبت الہی بولسہ انکا اینک مالی قیسی برفائدہ نے برا دور البتہ بیچ برفائدہ نے براس

ترڈی دوزخ غہ یقیلیسہ دیگان معنی غہ کورہ آیت نینگ معنی سی بویلہ اولوز بیز علم ازلی میز حکمی
تعلق تا پمانی غہ کورہ و قتیکہ اول مالی نینگ حتی نے ادا قیلماغان و عموم اہل ملتی غہ اعانت ایتماکان
بخیل نے دوزخہ کیرمک گہ مؤدی اولان غسٹری غہ موفق قیلدوق و اول بخیل زمانہ کہ ہلاکت
غہ بولوقوب جزای بدی نے چیکمک اوچون جہنم نینگ قعری غہ توشسہ پس اول چاغدہ انینگ
بخیل لیق ایلہ حتی نے ادا قیلماہی ابدی قرار گاہی و موضع احتیاجی اولان آخرتی اوچون اول مال
دن بیچ نرسہ نے اوز یغہ ہمراہ ایتماہی و وارث لاریغہ قولوب کتیکان مالی انکا بیچ برفائدہ برنایدور یا کہ
اول مال انکا قیسی بر منفعت نے یتکوز ادور انسان غہ فائدہ و منفعت برادور غان مال اندلغ برل
دور کہ انے اعمال برغہ و مصارف خیر غہ صرف ایتیب و حقوقینی اعطا ایلاب اوزی دن مقدم زاد
معاد قیلماق اوچون تقدیم قیلماق نہ اول مالی کہ نے ناکس لیک ایلہ ذخیرہ ایلاب وارث لاری غہ
نے زاد و فساد ایلاک لاری اوچون قالدور غاسے

ای مؤمن لار قول الہی مضمون بیچ انسان اولگان دن سونک انکا اموال دنیویہ سے بیچ برفائدہ
برالمایدوزغان بولسہ یخششی راق ایش و نیادہ انسان مالی نے خبیث وارث لاری غہ قالدور و رب
آخرت سر اینیغہ مفاس و تنگ دست بارماق دن اندیشہ قیلیب سعی و رنج بیشمار ایلہ جمع قیلغان اموالی
نے دین مقدس اسلام نینگ مصالحی غہ صرف ایتیب و مسلمان لار نینگ حول لارین رفع ایتیمک
کبی ایش لاریغہ انفاق ایلاب اوزیدن ایلگاری انے آخرت غہ بیارگاہی نہ اینکہ خزانہ قیلماق

۱۱ شیخ محمد عبیدہ رحمہ اللہ نے استفہامیہ و ترڈی نے ہلک معنی سی وہ دور یعنی انینگ مالی انکا نیمہ فائدہ ہرا دور قوتیکہ
اول بخیل ہلاک بولسہ خواہ انینگ ہلاک اولمکی اجل مسی سے تیکان چاغدہ موت نینگ انکا توشمکی ایلہ بولسون خواہ حیات دنیا دہ کل و
سیات اعمالی نینگ عاقبتی وہ انتقام الہی انکا نازل اولمک ایلہ بولسون برابر دور اندلغ حال یوز گلتور گاندہ اول بخیل اوزی اوچون
آدم لار دن بیچ بریادرم برگوچی نے و نہ الدن نینگ حتی دن بر فریادرسے تا فہمایدور پس انینگ مالی انکا نیمہ منفعت یتکوز ادور ۱۲ منہ

اوپون جمع قبلیب وارث لاریغہ قویوب اولگانیدن ہونک وزر و وبالی نے اوزی چکیب وارث لاری متنعم بولغای لاری مال دنیاغہ مغرور بولوب حق نے قبول قیلماق دن باش تارتقان و مال لاری نے خیرات یولینغہ صرف ایتیک نے ایستامای گنج و خزینہ لاری قبلیب دنیاغہ قالدوزخان گمراہ لاریغہ قیامت کونے حق تعالیٰ سزیش قبلیب آیتادور و لَقَدْ جِئْتُمُوْنَ اَنْفَادِیْ كَمَا خَلَقْنَاكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍ وَتَنْزِلُ مَا خَوَّلْنَاكُمْ وَرَاءَ ظُهُورِكُمْ وَتَحْقِیْقُ بَزْنِیْكُمْ كَمَا هُمْ یَا لَعْنُوز بولغان حال وہ کیلدینکیز، انداغ کہ اول مرتبہ وہ سیز لار نے یر اتغان ایدوک دیمنے آتادن تو غولغان وقت واکل دیک یلانکایج ویالغوز کیلدینکیز) وسیز لاریغہ بیزعطا قیلغان اموال و اولاد و اتباع لار نے آرقہ لاریکیز وہ دنیاغہ قالدور دینکیز (یعنے بولون وہ حساب و حبرا اوچون بزینک قاشیمیزغہ یلغوز اوزینکیز غینہ کلدینکیز مال لاریکیز بالالاریکیز خادم لار و احباب و اقتر بالاریکیز دن آیریلیب آتادن تو غولغان حال واکل بیٹ وہ کلدینکیز، دنیاغہ بزینکیز برگان مال و نعمت لار نے آرقا کیز وہ قویدینکیز، اے اوزینکیز بیان برگہ آکیب کلمہ دینکیز، و اوزینکیز دن ایگاری بولون اوچون اے تقدیم قیلما دینکیز دیب۔

بویارہ واکل و عطا لار سورہ تبت وہ ماغنی عند مالہ و ما کسب وہ بیان قیلغوز سونگرہ سلگیل کہ اول ہنگام کہ اللہ سبحانہ و تعالیٰ بندہ لارینک سخی و عمل لاری عاقبت وہ جزا حیثیتی دن باشقہ باشقہ ایکائینی اولاریغہ بیلدوردی، و سونگرہ ہدایت یولی نے اختیار قیلغان لاریغہ ہدایت یولی نے آسان قیلماقی نے، و گمراہ یلق نے اختیار ایتیب شہوات دنیاغہ مغرور اولوب حق دن بے نیاز یلق کور ساتکان لاریغہ رنج و مشقت غہ مؤدی اولادورغان نرسہ لار نے آسان کورگوز مکی نے بیان قیلدی،

ایمدی المد سبحانہ گویا و قوعی غہ علم ازلی سی تعلق تافغان یکی حیثیتی ایله اوزینغہ لازم توتغان ہدایت و بیان نے، یعنی انسان لار نے انفعات لاری بار نرسہ غہ ترغیب و ضرر لیک نرسہ دن اولار نے ترسب، ایلامک دن عبارت بولغان امر نے حکم قیلغانینی بیان ایلام آیت دور، **اِنَّ عَلَيْنَا لَلْهُدٰی** رُحْمَةً تَحْقِیْقٌ و لیس و برہان لار انصب ایتیب و مشرئع و احکام بیان ایلام حکمت بلغہ میز موجبینچہ و قضا یمیز مقتضاسیچ خلق نے حق طریقہ ارشاد و ہدایت ایتیک بزینک اوزرہ میز غہ دور۔ بز حکمتیمیز موجبینچہ اولار نے ارشاد ایتکان دن ہونک حق غہ تابع بولمک یا بولماسلیق اولارینک اوز اختیار لاریغہ دور، بیج برزور و اکراہ یوقتور، اما ارشاد حق غہ انقیاد کورگوزوب راجہ راست غہ سلوک ایتکان لاریغہ اجر و ثواب بریب حق غہ تابع اولماغان لاریغہ توبیح و عقاب قیلور میز۔

تولہ تعالیٰ اِنَّ عَلَيْنَا لَلْهُدٰی یوقاریقی آیت لار مضمونینی تقریر قیلما دور بوطریقہ وہ کہ

اللہ تعالیٰ ایسا دور کہ حکمتِ بالغہ نے مبنی اولان تفضا یمیز موجبہ یعنی اشیا مکتونہ نینک وجودینہ تعلق تا پیکان ارادہ ازلیہ میز مقتضاسی چہ وقوعی غہ علی میز تعلق تا پیکان نرسہ نینک وقوعی واجب اولک حیثیتی ایلہ بزرگہ لازم دور کہ بندہ لار نے محض عبادت اوچون خلق ایٹکان بولغاچ اولار غہ بندہ لیک قیلماق وجوبی نے بیان قیلغا یمیز عبادتہ شعل قیلغان منتجد قیونرسہ برہ مطیح بولادور و قیونرسہ برہ عاصی سنا لادور انے اولار غہ شرح ایٹکا یمیز چونکہ بزنینک اول بندہ لار نے خلق ایٹکا یمیز ایٹق اول بندہ لار غہ نفع تیکوز نک، و اولار نے نغم مقیم غیو لو قنور نک، اوچون دور نقطہ پس حکمتی میز مقتضاسی چہ بزرگہ واجب بولغان نرسہ لار نے قیلدوق، چنانچہ ہدایتہ طریقہ نے، وانکا تیکوز اورغان نرسہ لار نے، وہم ضلالت طریقہ نے، وانکا باعث بولادورغان نرسہ لار نے بیان قیلدوق، وہر ایک طریقہ سالک اولغان لار نینک عاقبتی نے، و مال حالی نے، ترغیب و ترہیب جہتیدن شرح قیلدوق، ایسی بواکی طریقہ دن قیسی برعینہ تبعیت قیلماق اختیار ی بندہ لار دور، چونکہ انسان نے بز عقل و اختیار صاجی قیلیب یر اتدوق، وہم انسان غہ حق بیلہ باطل نے، و خیر بیلہ شر نے آیدورغان عقل نے بردوک۔

بؤدور قیلینغان معنی لار ہدی نینک ہدایت و ارشاد معنی سیدہ بولکی غہ کورہ دور، احتمال کہ ہدی ارشاد معنی سیدہ توغری یول دە سلوک ایٹک معنی سیدہ بولغای، یعنی کیمکہ راہ مستقیم غہ سلوک ایسہ، اول یول انے اللہ غہ غیبہ باشلار دیک اولوز بوقول مجاہد نینک قولی دور ابن القیم الجوزی دیب دور کہ بو آیت تو عربیہ ایتولگان سوز لار نینک اصحی بوقول دور دیب - و احدی دیمیش کہ آیت نینک معنی سی تحقیق ہدی یعنی راہ راست کہ صاجی نے اللہ و اللہ نینک ثوابی غہ و جنتی غہ تیکوز ادور۔ البتہ بزرگہ غیبہ باشلار دیک دور۔ بو آیت توغری سیدہ موندن باشقہ اقوال مالورہ لار غہ واقف بولمک نے خواہلاغان کیشی کشف البیان غہ رجوع قیلسون، ارباب عقول قاشیدہ مبرہن دور کہ السرب العالمین طرفیہ سالک اولان کیمسہ نینک مطلوبی، اوز دنیا و آخرتے نینک مصالحی نے حاصل ایٹک دن باشقہ ایس دور۔ و انینک مطلوبی حصول پذیر اولمایدور، مگر طلبی نے یگانہ قیلماق، و مطلوب منہ نے برگینہ بیلک ایلہ بو

۱۰ شیخ محمد عبده رحمہ اللہ ایتیت دور تحقیق بزرگت بالغہ میز ایلہ انسان نے یر اتدوق و انینک جوہر انسانی دن عقل و اختیار نے قیلدوق و عقل و ایدق ایلہ باطل نینک آراسینی و خیر ایلہ شر آراسینی آیرکے انکا ایام قیلدوق سونکہ افزا انسان نینک کامل لار دن انبہ لار بھوت قیلدوق و اولار اوچون حکام نے شرع قیلدوق تعلیم و ارشاد جہتیدن اولار اوچون عقائد نے بیان ایتدوک منا انسان سب انسانی جہتیدن خلقی اقتضا قیلغان نرسہ لار دور سونکہ موندن کین انسان حتمہ دور پس اگر اختیار ایتہ مسک غیرہ سلوک ایسا دور پس سلامت و سعادت اوزرہ بولادور یا مذہب شتر غہ پورا دور پس مشقت و شقاوت غہ دوچار اولادور علینا نینک معنی سے نے بیز بو طریقی

نہم قیلا مزاحہ ۱۳ منہ

معنی غم تنبیدہ ایلاب المدسجانہ دنیا و آخرت امری دن برار نرسہ غم اوزی دن باشقہ کیشی نینک مالک ایماس لیکے نے، و دنیا و آخرت بارچہ سی اول مالک علی الاطلاق نینک تنہا اوزی نینک ملک مخصوصی ایکانینی، بیلد وروب ایٹادور کہ **وَإِن لَّنَا لَلْآخِرَةَ وَالْأُولَىٰ ۝** تحقیق ہر آئینہ آخرت و دنیا بزرگ مخصوص، و بزر نینک ملکی میز دور، یعنی ہر اکی سیفہ بیلغوز بزرگینہ مالک دور میز، پس ہر اکی عالم وہ نیمہ نے کہ خواہلا ساق، و کیم غم کہ انے برک نے ارادہ قیل ساق بزر عطا قیلا آور مز، یا کہ ہر اکی عالم بزر نینک ملک مخصوصی میز بولغاچ ہندی لار غم راہ راست، و حق یق اوزرہ بولغان یق لاری نینک تو ابی نے برک دن، بزر نے بیچ کیمہ منع قیلا آور مسایدور دیک دور کہ

امام فخر الدین رازی ایٹادور، قولہ تعالیٰ **وَإِن لَّنَا لَلْآخِرَةَ وَالْأُولَىٰ** وہ اکی وجہ بار دور برتخی وجہ ہو کہ تحقیق دنیا و آخرت داکے ہمہ نرسہ لار بزر نینک ملکی میز دور، پس سیز انسان لار نینک بزر نینک ہدایتی میز ایڈ راہ راست تاچک نے ایستامای ترک ابتدا ایکنیکیز نینک بزرگ، بیچ بر ضرری یوقتور و ابتدا تاچک لیکینیکیز موبزر نینک ملکی میز غم بیچ بزر نرسہ نے زیادہ قیلا میدور، بلکہ بولیش لار بیکیز نینک ضرری و نفعی اوز نفعینیکیز غم عائد دور، اگر خواہلا ساق ایدوک سیز لار نے معاصی دن تہرا منع قیلور ایدوک، چونکہ دنیا و آخرت بزر نینک تصرف میز وہ دور لیکن سیز لار نے بویول دن تہرا منع قیلا میز، زیرا کہ موندانغ قیلاق حکمت الہیہ میز موجود بیچ بولغان لکلیت غم غفلت ایشس دور، بلکہ سیز لار نے معاصی دن بیان راہ سعادت و شقاوت، و تعریف خیر و شر **وَوَعَدَ وَعْدًا بَلَدًا ۝** منع قیلا دور

ایکنی وجہ ہو کہ تحقیق ایکی عالم نینک ملکی بزر نینک تصرف میز وہ دور، خواہلا گان نرسہ میز نے کیم غم کہ خواہلا ساق برور مز، موندانغ بولغاچ پس کرک کہ بندہ لار ایکی دنیا نینک سعادتے نے بزر دن طلب قیلسون لار اے۔

بو آیت کریمہ یوقاریقی آیت نینک مضمون غمہ تاکید و تقریر اوچون وارد بولوب دور، بوطریقہ داکیم گویا المدسجانہ ایٹادور کہ بیچ شک و شبہ یوق کہ بندہ لار نے دنیا و حق غم ارشاد ایتمک غم بزرگینہ مالک دور مز، و آخرت وہ اولار نینک راہ راست و حق یق اوزرہ بولغان یق لاری غم گورہ اولار غم اجر و ثواب برک غم، بزرگینہ قادر دور مز، چونکہ دنیا و آخرت وہ تصرف ملکی بزرگ مخصوص دور، دنیا و آخرت عالمی غم تنہا مالک علی الاطلاق بولغان ذات جلیل الصفات ہر اکی عالم وہ چوک حکم قیلاق نے خواہلا ساق و نیمہ ایشس قیلاق نے ارادہ ایٹسہ قیلا لایدور یوقاریقی آیت لازدہ معطی و تجلیل غم وعدہ قیلینغان تیسیر لیسری و تیسیر عسری ہم اول افعال دن دور، پس دنیا و آخرت بزر نینک ملکی مز بولغاچ، معطی غم تیسیر لیسری، و تجلیل غم تیسیر عسری قیلا آور مز، بیچ کیمہ مانع اولاماس دیب۔ المدسجانہ و تعالیٰ ہر اکی طریق نے بیان

قیلیب اقامتہ دلیل ایلا گاندن سونک حق نے تکذیب قیلخان و طاعت مولی دن یوزا دور کا
 شقی لارا و چون آمادہ قیلخان غدا بے ایله انذار ایلاب دیدور کہ - فَاَنْذَرْتَهُمْ نَارًا
 تَلْكُظِي ۞ پس من سیز انسان لار نے یالقون اولاب شعله اوروب تورگان تور قونج یقین برلوروغ اوت
 بیلہ انذار قیلدیم تا اینکه تحولیف و انذار اتمیک ایله حق فہ تابع اولوب کفور شرک دن اعراض اجتناب
 قیلغای سیز لار - حقیقہ خلق نے ہدایت و ارشاد اتمیک اوچون گاہی جنت ایله بشارت و گاہی
 دوزخ ایله انذار اتمیک قرآن شریف وہ جاری اولان عاۃ اللہ دن دور ارشاد بار سیدہ
 بو طریقہ دن ابدان بر طریقہ تصور قیلیماس بنا برین بشارت و انذار دن سونکہ بیچ بر عذر قالمای
 اطاعت قیلخان لار غہ ثواب و مخالفت اولخان لار غہ عقاب بر یلا دور کہ

سونکہ اللہ تعالیٰ ذکر قیلخان صفت و الی آتش جہنم کیم لار غہ آمادہ قیلینخان یقینی نے بیان
 قیلیب اینادور - لَا يَصْلِيْهَا اِلَّا الْاَشْقٰى ۞ الَّذِيْ كَذَّبَ وَتَوَلٰى ۞
 اول یالقون اوروب تورگان اولوروغ اوت نینک شدت عذابی نے چیکم ایله اندن اصلا
 آیریلیمای دایمی کویک درد والی نے، انجی حق نے تکذیب قیلخان و طاعت آبی دن یوزا دور کا
 اشقی یعنی کافر غینہ چیکا دور - چونکہ ہر کافر جناب پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم نے دعوائے نبوتیدہ
 تکذیب قیلنجی و اول جناب نینک صدق نبوتیغہ دلالت قیلماق وہ اولان آیات باہرہ غہ
 نظر قیلماق دن یوزا دور گوجی دور پس کافر بوجہ ایله سائر عصاۃ دن اشقی دور کہ
 بو آیت کریمہ عصاۃ مؤمنین نینک دوزخغہ گیر ماس لیک نے افادہ بر مایدور، تا بو آیت
 نینک عموم ظاہری اوزرگہ آیات قرآنیہ لار ایله تخصیص قیلیندی دیگان قول غہ قابل بولغایمیز،
 اینک اوچون کہ صلی لغت وہ اوت نینک شدت حرارتین کویوب آزرده اولمک و زحمت چیکم
 و اندن آیریلیماس لیک ایله اندہ ثابت و دائم اولمک معنی سی وہ دور دوزخ ایچرہ موندراغ کویک کافر
 دن اوزرگہ غہ ثابت ایماس دور اما فاسق لار نینک ایسی الدرب العالمین نینک مشیتی غہ مفومن
 دور اگر خواہلاسه بالکلیہ اولار نے نارغہ کیر کوز مایدور یا کہ نارغہ کیر کوز سہ مواندہ ہمیشہ تو مایدور
 کافر جہنم عذابی نینک شدت حرارتینی چیکیب دایمی صورت وہ زحمت کش اولمک وہ بولخان
 اوچون نے اشقی آتاب دور و ہم الَّذِيْ كَذَّبَ وَتَوَلٰى ایلا نے وصف قیلیب دور -

وَسَيَجْزِيْهَا الْاَتْقٰى ۞ الَّذِيْ يُؤْتِيْ مَالَهُ يَتَزَكَّىٰ ۞ و ہر آئینہ اول قتیغ یالقون
 لوق اوت دن یراق قیلینور شرک و معاصی دن پرہیز قیلنجی تقویٰ شعار مؤمن بندہ اندراغ

۱۰ شیخ محمد عبده رحمہ اللہ قیلیب دور اشقی اول کیتید و کہ اینک شقاوتے اوزرگہ کشی لار نینک شقاوتی دن اینک قتیغ دور کذب
 دن مراد بر گونہ تکذیبی اندن واقع اولخان و یکم و توتی دن مراد وہہ حق دن یوزا دور کان و توبہ و مذمت بر لاول و جہ
 حق غہ یا نمانان و یکم - ۱۳ منہ

تقویٰ پیشہ کہ مالی نے مصارفِ خیرۃً و مسلمان لار نینک حواچی غہ صرف قیلور اول اتقی اوزی غہ ذنوب دن پاک اتیک نے ایستاگان و عند اللہ زاک رفیع القدر بولمک نے امید قیلخان حال دہ مالی نے فی سبیل اللہ انفاق قیلادور و مَا لَاحِدٍ عِنْدَكَ مِنْ نِعْمَةٍ فَجُزِي ۝

شیخ محمد عبدہ رحمہ اللہ اتیب دور یعنی آدم لار نینک ایگ قتیغ تقویٰ اتقی انداغ کیشیدور کہ اوشبو وصف قیلخان اذت غہ اصلاکیر ماس و اول اوٹ نینک شرارہ سے الکا تیر شماس بیگیل کیم انسان لار برنجو قسم دور لار اول قسم دن انداغ ابرار لار بار دور کہ اللہ تعالیٰ اولار غہ توہ عقل دن و صفایقین دن اول قدر عطا قیلیب دور کہ اولار نے فواض نینک ظاہری و باطنی دن یراق قیلور و اولار نے محاسن اعمال نینک چو نک و کچکی نے قیلاق غہ یا عث اولور پس بوسبب ایله اولار برنجو خطیبہ نے قیلما سلاز و بیچ بر چیز دہ تقصیر ایتماس لار و اول قسم مذکور دن اوشبو ذکر قیلخان ابرار غہ یقین بولخان انداغ کیشیلار بار دور کہ گالما اولار غہ آزوی نفس نے غلبہ قیلماق ایله گناہ غہ تو شادور لار یا ذمہ لار غہ واجب بولخان عقل تقصیر قیلادور لار سوکرہ اولار نینک رشد و عقل لار سے اولار غہ کلیب توبہ و ندامت قیلور لار و اوشبو ایکی قسم اتقی غہ داخل بولور لار و بوگرہ اول ذات لار دور کہ اللہ تعالیٰ سورہ آل عمران دہ قول کریمی و سارعو الی مغفرۃ من ربکم دہ اولار نے ذکر قیلیب دور و اول قسم مذکور دن انداغ آدم لار بار دور کہ خیر و شر نے بربری غہ قایتشد و رادور لار و بعض سیات نے ارتحاب ایلاب الکا اصرار ایلا لار اندون توبہ قیلماق لار پس اولار نینک اوشبو اصراری دلالت قیلادور کہ اولار عذاب اخروی بار سپید کلکان و عید غہ حق تصدیق ایله تصدیق قیلنوجی ایماس دور لار انداغ کہ عقل اوشبو معنی غہ ارشاد قیلادور زیرا کہ بر شخص نینک برایش نینک سوہ عاقبتی غہ تمام تصدیق ایله اثبات توبہ باز بیچ برنا سعت و ندامت سیز اول ایش غہ اصرار قیلما قیفہ بدیرہ عقل ایسا نمایدور انداغ کہ سنت نبویہ الکا دلالت قیلادور چنانچہ حدیث صحیحہ وار دبولوب دور کیم زانے زنا قیلما ی دور حالبو کہ اول مؤمن دور سارق او غور لوق قیلما ی دور حالبو کہ اول مؤمن مؤمن مؤمن معنی سے بو کیم صورت و عید و صورت امر الہی مخالفت نینک ذمہی دن کیتا دور اوز کہ بر صورت لار اتیک نزدیکہ موجود بولادور کیم اتیک اثری نفس دہ اور ناشیب الکا غلبہ قیلادور پس اوشبو گرہہ اشقی غہ داخل دور و اشقی نینک اصنافی دن بر صفت دور چونکہ تکذیب نینک بر نوعی نے قیلدی و عمل خیر ان یوز او یوردی و توبہ برہ الکا یا نادی و اول قسم دن دور کا فر منکر لار کہ اولار اشقی نینک اصنافی دن بر صفت دیگر دور پس اللہ سبحانہ و صفت قیلخان اوشبو نار غہ داخل بولادور مؤمن لار زمرہ سمین بولخان انداغ فاسق لار کہ تکذیب دن بر نوعی ایله مکذیب و توتلی دن بر نوعی ایله متولی بولمک عنوانے نینک تختیدہ دور لار لیکن اولار نار دہ مخلد بولما ی دور لار و کلہ منکر لار اول نار دہ مخلد بولور لار و اول نار دن نجات دہ بولور اتقی اوزی نینک ایکی صنفی بیلا نکه اولار ابرار و گناہہ اصرار قیلما ی توبہ و ندامت قیلخان لار دور گناہہ اصرار قیلنوجی نینک اشقی جنسی غہ داخل بولمکی اتقی بوہ جد برہ دور کہ نزدیکہ تائب نینک موبر نوعی شقاوتی بار دور ندامت دغا سبب نفس کفایہ دور بر اولوغ شقاوت باطنی غہ اوز قدر نبی جلیگان کیشے اوچون و گناہہ غہ تو شوب توبہ قیلنوجی لار نینک قسمی غہ داخل اولمکی درست دور بوچتدن کیم اولار اصرار قیلنوجی لار دن تقویٰ حیثیتی دن اولوغ دور لار بعض سیات غہ اصرار قیلنوجی لار دور تقویٰ نینک بر نوعی بولور کہ اول تقویٰ اولار نے

تفسیر عم تیسار اولون

واول اتقی نینک نزدیک مگافاتی واجب بولا دور غان برار نعمت و منستی یو قوتور تا انکه اول نعمت مگافاتی ده مالی لے برگان بولغای، یعنی اول اتقی نینک مالی لے برکیشینه اتفاق قیلماقی اول کشتی نینک اتقی ذمہ سیدہ مگافاتی واجب بولغان نعمتی بولوب انینک مجاز اتینی قصد قیلغان

(بقیہ حاشیہ ۳۶۴) بعض سیات دن تو سادور انانکه اول ظاہر دور پس خاطر نایب و برگناہ نہ اصرار قیلنجی ہوئسن ہر ایک سے بر صورت وہ بر بریزہ مشارک بر صورت وہ مفارق دور و مونیٹک ایلم ہر بری اور صاحبی داکی وصف نہ مستحق دکا سب اولیش خاطر نایب وہ اسف و نہامت سب ایلم بر نوعی شقاوت بار پس اول مقرر داکی بر نوعی شقاوت تو غریبہ انکا مشارک دور و مضر اندن اشقی دور و مضرہ ایمان سبب ایلم بر نوعی تقویٰ بار پس اول تقویٰ وہ تائب نہ مشارک دور و لیکن تائب اندن اتقی دور و امام غزالی رحمہ اللہ بولارہ نہ اویدان دیب دور انینک کلامی لے بیز بویردہ کلنور امیر اتیب دور ہر بر علی کہ بر عملی نہ باعث اولسون دیک اوچون ارادہ قیلینا دور پس اول علم تا اول عمل غیا عت اولما سہ انینک عمدہ سی دن حیقاقت واقع بولماید دور پس گناہ نینک ضررینہ عالم بولمک انج اول گناہ لے ترک اتیمک نہ اول علم باعث بولسون دیک اوچون ارادہ قیلینب دور پس گناہ لے ترک اتیمکان کشتہ ایمان نینک او شہ جزئی لے یوقا تقویٰ دور رسول اللہ نینک لایز لے الزانی صین یز لے و ہو مؤمن دیکان حدیثی دن مراد بود دور رسول اللہ بوقولی ایلم علوم کا شفقہ، یعنی اللہ نہ و انینک و حدیثی نہ و صفائتہ و کتاب لاریفہ و پیغمبر لاریفہ عالم بولمک نہ راجح بولغان ایمان لے نفی اتیمک لے ارادہ قیلماقی چونکہ بولم نہ زنا و محاصی منافی ایمان دور و انج اتیمک بیلان ارادہ سی زمانینک خداون بر اراق قیلنجی ایک لے نہ و اللہ نینک دشمن تو تمکینہ موجب ایک نینکی غہ ایمان لے نفی اتیمک دور چنانچہ بر طیب اتیسہ کہ بوزہ دور لے تناول قیلما غیل پس ہر چنان برکشتی اول زہر لے تناول قیلما اتیولا دور کہ بولکشتہ بوزہ لے تناول قیلیم دور حالہ کہ اول مصدق ایمان دور مونیٹک معنی سی اول کشتہ طیب نینک وجودی نہ مصدق ایمان دور و انینک طیب لیقینہ ایش انجی ایمان دور دیک ایمان بیکہ مونیٹک معنی سے طیب نینک بوزہ سہم ہلک دور دیکان سوز لیدہ ایش انجی ایمان دور دیکان بولوزہ لے زہر لے ہلکان کشتہ اصلا تناول قیلماید دور پس عامی بالضرہ نہ ناقص الایمان دور ایمان بر باب ایمان بیکہ اول تمیش نجہ باب دور کیم اطلاق شہادہ ان لا الہ الا اللہ و ادنا سے یول دن اذی لے دفع قیلماقت دور و مونیٹک مثالی بر قائل نینک سوز لیدہ اوخشہ دور کہ اتیادور انسان بر موجود ایمان بیکہ تمیش نجہ موجود دور کہ اعلاسی قلب و روح و ادنی سے ظاہر بدن دن اذی لے کینتگوزمک یعنی بوزہ لے لکینان و تیر نامی کیمیلکان چرک و پلید لیت دن تنی ظاہر و پاک بولغان بوسیدت انسانیت ایلم بہائم دن یعنی اوز با شہیچہ قویلوب بول وار لے ایلم آودہ بولغان تیر نامی و تواتی اوسمک ایلم صورت مستکہ بہ وہ کور و لکان حیوان دن تمیز بولمک دور دیب و بوشال اولنی مثال نہ خوب مطابق دور زیر کہ ایمان انسان غہ اوخشہ دور و شہادت توحید نینک اندر تو قیلنجی انسان وہ روح بولماغان دیک ہا کلیلہ ایمان نینک باطل یعنی نہ موجب دور و شہادت توحید و رسالت دن اوز کہ نرسہ سے یوق ایمان قوی و یاغی کیمیلکان ایک کوزی او بولغان اصل روحون باشفقہ جمیع اعضای ظاہرہ و باطنہ سی لے یوقان انسان غہ اوخشہ دور و قیلماقت کہ عالی موندلغ بولغان انسان یقین دور کہ اولگای و روحی نہ ایلاد (باقی صفحہ آئین)

جنت دن ایماس دور فی سبیل اللہ اتفاق قیلور انینک انفاق فی محض رضای پروردگار اوچون ایلی
بیان قیلیب اللہ تعالیٰ ایبادور۔ إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِ الْأَعْلَى لیکن اول اتقی
نینک مصارف خیرہ مالی نے اتفاق ایلائکی شأن و جلالی ہمہ دن بلند بولغان پروردگار سی
نینک رضاسی نے ایستاک جہتیدن دور۔

بو آیت کریمہ نینک مضمون سیدہ تنبیہ بار دور مؤمن لار اوچون بو معنی نیکہ و وجہ خیرہ اتفاق
مال ایلامک و فقر و مساکین غہ صدقہ و احسان ایتمک و مسلمان لار نینک خوارجی غہ صرف اموال
قیلماق محض رضای پروردگار نے ایستاب بے غرض خالص قیلغان وہ غینہ موجب اجر و ثواب بولور
مکافات نعمت اداسی اوچون یا سمعہ دریا اوچون او یا اوزرگہ برار غرض نفسانی جہتیدن قیلغان
انفاق موجب اجر و ثواب اولماس دیب وَأَسْوَفَ يَرْضَى اللہ نینک نامی بیلمان
قسم کہ البتہ تیز دور کہ اول اتقی رضای پروردگار طلبیدہ اتفاق قیلغان مالی نینک برابر سیدہ پروردگار
کریمی وعدہ قیلغان ثواب لار غہ نائل بولمک ایلم پروردگار سی دن خوش بولور یا کہ اول اتقی رضای
پروردگار نے ایستاب صرف اموال قیلغانی اوچون انکا کامل اجر و عظیم ثواب لادیرور۔

امام رازی ایبادور کہ بو معنی نینک نزدیمدہ اولغی معنی دن اولوغراغ دور زیراکہ اللہ سبحانہ
نینک بندہ دن راضی بولمکی بندہ نینک اللہ تعالیٰ دن راضی اولمکی دن اکمل ایکانے مقرر دور دیب اہ
بو آیت کریمہ بندہ ہرچنان عملی نے خالص محض خدا اوچون قیلسمہ اللہ تعالیٰ بندہ نینک جمیع مطلوبی
اکمل وجہ و اجمل انعام ایلم نائل قیلماقی غہ وعد کریم دور۔

اکثر مفسر لار اشقی دن مراد امیتہ بن خلف و اتقی دن مراد افضل الامتہ جناب ابو بکر صدیق
رضی اللہ عنہ و آیات کریمہ حضرت ابو بکر صدیق رضی اللہ عنہ شأن سیدہ نازل بولغان ویب دور
لار بوقول صحیح بولغاندہ اشقی نے شقی معنی سیدہ قیلماق اوچون تکلف چیکمک غہ حاجت تو شمای
بلکہ اشقی نینک ظاہری مراد اولوب اشقی ایلم اتقی میانہ سیدہ موازنتہ لفظی و معنوی حاصل بولادور
آیت کریمہ کفرہ اینک متوفل اولغان اعظم مشرکین امیتہ بن خلف نینک حالی ایلم تقوی و ایمان
وہ درجہ اعلیٰ وہ اولان اعظم مؤمنین حضرت ابو بکر صدیق رضی اللہ عنہ نینک حالی نے موازنتہ و بیانی
اوچون وارد بولغان بولادور سیر کتاب لاریدہ ذکر قیلینخان نقل لار بوقول نینک صحیحی نے تأیید

(بقیہ حاشیہ) و قوت برادرغان اعضا لاری روحی دن تحلف قیلغان جہتدن یلغوز گینہ قانغان روح ضعیفہ سے
اندن زائل بولغای پس شونکا اوخشہ اصل ایمان دن اوزرگہ نرسہ سے بولمغان اعمال وہ تقصیر کورگورگان انسان نینک
موایمانے نینک دختی نینک تاموری تورار قیلیب بقیلماقتہ یقین دور یعنی ملک الموت نینک قدومی نینک آدیرہ ایمان نے
حرکت و اضطراب غہ تو شورا دورغان قبیح شمال ایسکان وہ انینک دخت ایمانے بنی ایلم یورگور پس ہر ایمان کہ انینک اصلی یقین
ثابت درسخ اولماسہ و شاخ لار اعمال وہ منتشر بولما اول ایمان ملک الموت نینک پیشانیہ سے ظاہر بولغاندہ انسان غہ سوو خاتمہ دن

دور قیلینخان چاندہ بولغان تورقوش قبیح اول نینک شکل قوشات عیال پروردگار

قیلا دور چنانچہ سیرۃ ابن ہشام وہ ایسا دور محمد بن اسحاق دیدور کہ بلال بن رباح اول حال وہ بنی
مصحح دن بولغان امیتہ بن خلف نینک تو غدور مہ قل لاریدن ایدی بلال رضی اللہ عنہ رسول اللہ
ایمان کلتور ب مؤمن لارزمرہ سید داخل بولغان کین امیتہ انے عذاب قیلغانی توروی تابستان
آفتابی قتیغ حرارت کورسانکان چاغ لارده امیتہ انے مکہ نینک تاشیغہ آیب جیتیب، قتیغ قیزیلغان
سنگریہ لاراوستیغہ انے آرقا سیچہ باتوزوب سینہ سی غم چونک تاش لارنے قیوب عذاب قیلور
ایدی وانکا دیر ایدی کہ دئم مونیگ کبے عذاب وہ بولاسن تا آنکہ اولاسن یا محمد غہ کافر بولوت لات
وعزی غہ عبادت قیلاسن، و بلال رضی اللہ عنہ کونکلی غہ راسخ اولغان شجرہ ایمان میوہ سی نینک علاوتین
ازتہ دل ذوق آغان جتدن، اول ہیئت داکل عذاب تختیغہ راحت آیب ہمیشہ احد احد ویر ایدی
(بلای ایمان نینک صلاوتے جانی غہ و تہنی داکل رگ و پی لاریغہ سرت قیلیب لذت آغان ایر لار بکلی
نعت و عذاب نے راحت بیلا دور لار)۔

حضرت ابو بکر رضی اللہ عنہ نینک جو ملی سی بنی صحیح محلہ سیدہ ایدی بلال رضی اللہ عنہ نینک بویلیہ
شد نینک عذاب غہ مبتلا بقی نے کوروب، امیتہ غہ دیدیکہ بویچارہ غہ قچان غہ طاقت فرسا ظلم
نے قیلورسن، آیا اللہ دن تورقا سموسن، امیتہ دیدی کہ مونے بوزوب یول دن چقاریب بوکون
غہ مبتلا قیلغان سن دورسن، پس ایدی انے بو عذاب دن تورقا زغیل، حضرت ابو بکر دیدیکہ نینک
برقر غلامیم باؤ موندن قوت یلغ راق، دلیر چیت و چابک، سینک دینک وہ دور انے سنگار ای
مونے سن منکا برگیل، امیتہ قبول قیلدی، حضرت ابو بکر غلامی نے امیتہ غہ بریب بلال نے آدمی و حال
آزاد قیلدی حضرت ابو بکر اول وقت غہ مسلمان بولغان قل لاردن آلتی عدو قل و کینز آیب آزاد
قیلغان ایدی بلال اولار نینک تینچی سے بولدی، برنجی عامرن فہرہ دور، عامر رضی اللہ عنہ بد رگبری
وہ وغزوة احد وہ حاضر اولدی، و بر معونہ وقفہ سیدہ شہید بولدی ایبنی ام عینس، او چوخی زینرہ
تو تینچی نہدیہ بشیخی انینک قیزی آلتی بنی مؤمل نینک کینزی دور کہ اسلام غہ داخل بولغانے اوچون
عمر بن الخطاب انے اسلام نے ترک انیکیل دیب عذاب قیلور ایدی، عمر بن الخطاب اسلام غہ کیر
ماگان زمانیدہ ایدی، حضرت ابو بکر اول کینز نے صا تیب آیب آزاد قیلدی، انتہی، یعنی ابن ہشام
نینک سوزی تو گادی)۔

لیکن سیرۃ حلبیہ وہ دہم سیرۃ نبویہ وہ حضرت ابو بکر صدیق رضی اللہ عنہ آزاد قیلغان قل و کینز
لار عددی نے تو قوز دیب نام بنام ذکر قیلیب دور۔
وایتیب دور حضرت ابو بکر رضی اللہ عنہ صا تیب آیب آزاد قیلغان لار جملہ سے دن برسی

لہ زر قانی دیب دور کہ ام عینس عین حملہ نینک ضمنی و لون نینک فتحی ایلہ دور و بعضی لار ہمیش کہ عین حملہ نینک ضمنی
و باد موعدہ نینک فتحی ایلہ دور حاصل کہ کینز مذکورہ بنی زہرہ نینک کینزی ایدی ۱۲ منہ

بلال نینک آناسی حمامہ دور و برسی عامر بن فہیمہ دور عامر رضی اللہ عنہ نے دین مقدس اسلام دن یا نند
 مک اوچون مشرک لار قتیغ عذاب قیلور ایدی لار عذاب نینک غایت قتیغ دن و ہوشیغہ تا غیر قیلور ایدی
 اول مظلوم مفتون نیمہ دیگانینی بیلماس ایدی حضرت ابو بکر نینک خویشاوند لاری دن بی تسم قبیلہ
 سیدن بولغان برکیشی نینک قلی ایدی حضرت ابو بکر نے صایتیب آیب آزاد قیلدی لار۔ و برسی ابو
 فیکہہ دور کہ صفوان بن امیہ نینک قلی ایدی بلال اسلام غہ داخل بولغان ہنگام وہ اسلام غہ کیش
 ایدی و صفوان نینک آناسی امیہ اول بیچارہ لے نصف نہارہ تو بایش نینک حرارتے غایت وہ
 شدت کور گوزگان چاغ وہ قرنیق تم و سنکیزہ لار غہ آیب چقیب آباغ و قوی نے باغلاب یا قوی
 قور ساقی غہ قرنیق چونک تاش لار نے تو یار ایدی حرارت شدتیدن تیرکان نشہ یک دن تیلی
 آغزی دن چقیب تورار ایدی امیہ ملعون نینک برادرسی دیر ایدی کہ الکا عذاب نے زیادہ راق
 قیلغیل تاکہ محمد کلیم سحری ایلہ مونے عذاب دن خلاص قیلسون، بوسکین بویہ مغذب بولوب تورگان
 حال وہ حضرت ابو بکر صدیق اول جامی دن اوتمی، و نینک حال شدت اشتعالی نے کور و امیہ دن
 نے صایتیب آیب آزاد قیلدی۔ و برسی زبیرہ نام خاتون دور کہ دین اسلام نے اختیار ایملکان ہستی
 دن عذاب قیلینور ایدی شدت عذاب ون بیچارہ مظلومہ نینک کوزی اعمی بولدی مشرک لار لالت
 و غزبی مونینک کوزی نے نابینا قیلدی دیدیلار برکون ابو جمل ملعون اول مظلومہ سعادت زہنون غ
 دیدیکہ کور اسن موسنینک کوز نینک نے نابینا قیلغان انج لالت و غزبی گینہ دور و مشرک لار ہم بوسوز
 انکا موافقت قیلدی لار اول کینز ہایت تمیز دیدی کہ اللہ واجب الوجود نینک نامی بیلہ قسم کہ پیش
 سیز نینک و یکانینکیز دیک ایاس دور لالت و غزبی اوز نیغہ پرستش قیلغان لار کیم ایکانینی بیلمایدور
 غان بر جاند رسہ دور بومنینک کوزوم غہ تیرکان مبتلایق قضاہ آسمانی ایلہ بولغان بر ایش دور
 و کوزوم نے منکا قایتور و ب بریک غہ مینک ربیم قادر دور شول کچہ نینک صبحی وہ اللہ تعالیٰ
 اول کینز صاف یقین غہ بینا لیتی نے قایتار دی، قریش دیدی لار کہ بو ایش مومین نینک سحری دن

۱۳ ابو عمرو بولخاتون نے دین حق تو غریبیدہ عذاب قیلینغان کیسہ لار جملہ سے دن سناپ دور کذافی اسد الغابہ ۱۳ منہ
 ۱۴ کذافی اسد الغابہ ۱۲ منہ ۱۵ ابو فیکہہ نے اسد الغابہ وہ بی عبدالدار نینک قلی ایدی اسلام غہ اول داخل
 بولغان لار دن ایدی و دین اسلام باراسیدہ عذاب لار و عقوبت لار غہ متعل اولدی و مدینہ غہ ہجرت قیلدی و ہر دن
 ایلگری وفات بولدی دیب دور ۱۲ منہ

۱۶ سیرۃ نبویہ ذہ زبیرہ سیکینہ و زبیرہ و بعضی لار زاتینک و تون مشدودہ نینک کسر لاری دیاء تحتیہ ایلہ دور و پیش
 لار عمر بن الخطاب نینک اسلام غہ داخل بولوشدن ایلگری چاغدا کی کینز ایدی عمر بن الخطاب قریش دن بر جاعہ
 ایلار نے اسلام دن یا کنگالی اونا نامی شو مقدر عذاب لار غہ تحمل قیلور ایدی الی آخر القصة - ۱۴ -

دور دیب، پس حضرت ابو بکر صدیق اول کینز نے صائب آلیب آزاد قیلدی، وبری ام عیسیٰ دور
 کہ بنی زہرہ نینک کینزی ایدی، اسود بن عبد یغوث زہری نے عذاب قیلور ایدی، پس حضرت
 ابو بکر صدیق نے صائب آلیب آزاد قیلدی، وبری نندیہ و ہم انینک قیزی کہ ولید بن مغیرہ
 نینک کینزی ایدی، وبری لطیفہ نام لیک بر جاریہ ایدی، وبری عامر بن زہیرہ نینک ہمیشہ
 سی دور یا اناسی دور کیم عمر بن الخطاب نینک اسلام غہ داخل بولوشیدن ایلگاری کینزی
 ایدی، بر کولنے حضرت ابو بکر صدیق عمر بن الخطاب نینک حویلی سی قاشیدن اوتوب بارور ایدی
 کوردی کہ عمر بن الخطاب جاریہ سی نے اسلام غہ کیر گانے اوچون عذاب قیلادور، وینمای نے
 اور ادور، تا آنکہ ہاریب زیر کیتی، سو نکرہ اول جاریہ غہ دیدیکہ تحقیق من سکا عذرا ایتا من کہ سن دن
 ضرب نے توختا تاقیم نینک سببی بودور کہ زیر کیب لال بولدوم (بولما سکا ترجمہ بھتیدن اور
 نے ترک ایتادیم) اول جاریہ انکا دیدی کہ اگر اسلام غہ داخل بولما سانک ربیک سنی موشتون غ
 عذاب قیلون، پس حضرت ابو بکر صدیق اول جاریہ نے صائب آلیب آزاد قیلدی، سیرہ
 شامیہ وہ بو ذکر قیلینغان جاریہ نے بنی مؤئل ابن حبیب نینک جاریہ سیدور دیب دور، واول جاریہ
 نینک نامی نے لب سیمہ دیلور ایدی، پس بولار جملہ سی تو قوز کیشیدور انتہی،

منابو سیر لار نینک نقل لاری میان سیدہ آزاد قیلینغان لار نینک عدو لاریدہ و نام لاریدہ
 و مؤولی لاری نینک نامی وہ اختلاف واقع اولوب دور، اصحاب مشازی و سیر ایچرہ محمد بن اسحق المتوفی
 ۱۵۱ھ نینک نقلی معتمد بولوب نے ابو محمد عبد الملک بن ہشام المتوفی ۲۱۸ھ تہذیب و تلخیص ایلاب
 تدوین قیلغان جتدن ایدی ناس وہ سیرہ ابن ہشام دیب مشهور اولان سیرہ کتابی ہمہ سیر لار ایچرہ
 معتبر و مقبول بولغان جتدن انینک نقلی باشقہ سیر لار نینک نقلی غہ ترجیح فیلسہ روادور سہا بولور
 ابن ہشام نینک بوباب وہ ذکر قیلینغان نقلی نے ابن ابی حاتم عروہ بن لازیرون روایت قیلغان
 اثر تا سید قیلادور، چنانچہ عروہ بن الزہیر ایتیب دور حضرت ابو بکر صدیق بتی نفر مملوک نے آزاد
 قیلدیش کہ بارچہ سی حق تعالیٰ غہ ایمان کلتورگان اوچون عذاب قیلور ایدی لار اول آزاد
 قیلینغان قل لار بلال عامر بن زہیرہ نندیہ و انینک قیزی و زہیرہ ام عیسیٰ و امہ بنی مؤئل

۱۵۱ھ سیرہ شامیہ وہ شبوطر زہ دیب دور اناسد الفابہ وہ ام عیسیٰ نے بی تیم نینک کینزی ایدی
 اسود بن عبد یغوث نے عذاب قیلور ایدی دیب دور وانی زہیرہ نینک قیزی ایدی دیب وصف
 قیلادور و انداغ کہ سیرہ جلیہ وہ زہیرہ نینک قیزی دیب نقل قیلیب دور سیرہ نبویہ وہ سید احمد
 زینی دحلان ام عیسیٰ نے ذکر قیلغان دن سو نکرہ و کذا اشتری ابتها و اسماء لطیفہ قیل کانت بنتا بولید
 المغیرہ دیب دور ۱۲۱ھ

۱۵۱ھ سیرہ نبویہ وہ سید احمد زینی دحلان و کذا اشتری لبینہ جاریہ مؤئل ابن حبیب و اعشق دیب دور ۱۲۱ھ

دور، و حضرت ابو بکر صدیق حقیقہ نازل بولوب دور دور قولہ تعالیٰ وَ سَجَّيْنَهُمَا اَلَا تَقَى الَّذِي
آیت لاری سورہ نینک اثیری غچہ دیب، متا بو اثر مضمونے ابن ہشام نینک قولی نے تقویہ
قیلا دورا، ابن جریر سعید دن روایت قیلیب دور دیمیش کہ قولہ تعالیٰ واما لاحد عنده من
نعمۃ تجزئی حضرت ابو بکر صدیق حقیقہ نازل بولوب دور چونکہ اولجناب برنیچہ آدم لارنے آزاد
قیلیب دور کہ اولار دین پیچ برجر ائے، و نہ منت دارلیق نے ایستامایدور اولار آلتی یا شی
نفر کیم لار دورا بلال و عامر بن فہیرہ کبی دیب،

اول ہنکام کہ مشرک لاروید یلار کہ ابو بکر نینک بلال نے آزاد قیلماقی، انجن ابو بکر نینک قاشید
بلال نینک مکافاتے واجب بولغان بر منتی بار اوچون انکامکافات طریقہ سیدہ بولغان برالیہ
دورویب اللہ تعالیٰ ابو بکر صدیق حقیقہ سورۃ واللیل نے نازل قیلدی، پس بسورہ داکی اتقی
دن مراد ابو بکر صدیق رضی اللہ عنہ، و اشقی امیۃ بن خلف دور دیمیش لار، انچینین فاما من عطی
و اتقی و صدق بالحنے دن مراد ابو بکر رضی اللہ عنہ و اما من بخل اداستغنی و کذب بالحنے امیۃ
بن خلف دورا قولہ تعالیٰ الا اتقی وہ حضرت ابو بکر صدیق نینک ہمہ خلق نینک اتقی سی ایکانیغہ

شیخ محمد عبده رحمہ اللہ یوقاریدہ تخریر قیلغان سوز لارنے ایٹکاندن کین دیب دور کہ سو نگرہ اللہ تعالیٰ
اتقی نینک مرایا سی نینک افضلے نے ذکر قیلیب اتیب دور الذی یؤتی مال تیزکی و اما لاحد عنده من نعمۃ تجزئی الا
ابتغاء وجه ربہ الاعلیٰ و لسوف یرضی اتقی (اوزی نینک یوقاریدہ بیان قیلغان) ہر ایک قسمی سیدہ خواہ اول محسن
بار بوسون خواہ اوز نفسی غہ ظلم قیلغان تو بہ شعار بوسون برابر دورا مالی نے خدا نینک یولیدہ و فقیر و محتاج لار غہ
محض رحم و شفقت جہتین عطا قیلا دور کموندن باشقہ عرض اوچون ایماس، مگر اول عطاء اموال دن عرضی اوزی
نینک پاک بولکی و عبودیت نے ادا ایٹک وہ زیادت غہ یوز قویوب ہمتی بلند بولکی و اول خصلت سینہ نینک
قوہ روحیہ سیدہ جایگیر اولوب تاحیات روحانیہ وہ اول قوہ روحیہ کمال رشد غہ نیگای، پس انسانیت سہریر نیغہ استوا
ایلاب قوامی جہانیہ نے خالق تعالیٰ طرفین تعیین قیلغان خدمت موظفہ سی وہ ایٹک نیگای پس اول اتقی
مالی نے آدم لار نینک مدح دستایش لاری نے ایستامک اوچون آدم لار غہ کورساتیب ریاء طریقہ برلہ نفقہ قیلمایدہ
ومالی نے اتفاق قیلا دور حالبو کہ اول اتقی نینک نزدیکہ بر کیم نینک نعمت سابقہ سی یوق دور کہ نینک مکافاتینی
اوا ایٹک نے ایستامک اتفاق قیلغان بولغای، یعنی مالی نے اتفاق قیلا دور بر کیشیغہ و اول کشم نینک اول اتقی
ذمہ سیدہ برابر نعمتی یوق دورا انکامکافات نے ارادہ قیلغای، اما مکافات طریقہ اعطاء اموال ایلامک معاملہ
ومعاملہ و تجارت دنیویہ نینک بر نوعی دورا نینک ایلہ نجر با سیدہ انسان لار بر بر نیغہ فضیلت وہ زیادہ لیک نے ایستامک
انجن اتقی قیلغان اتفاق ایلہ پروردگار علی نینک رضا سی نے تا پیمک غہ راغب بولادور یعنی نینک اول اعطاسی
غہ باعث اللہ تعالیٰ نینک اجالی و رضا سی نے ایستامک و نینک غضبی غہ تو شوک دن خوف ایٹک لیک دور چونکہ
آیت کریمہ نینک سو نگیلا کے قول اہی بو معنی غہ اشعار قیلا دورا یعنی یقین دور کہ اللہ تعالیٰ طالب رضا سی اہی

(ایستامک بر کیشیغہ)

تصریح بار دورا چونکہ تقدیری الاتقی من کل احد دورا اندن مفضل علیہ نینک حدی تقیم نے افادہ
برادورا مراد انبیا لاردن یا شقہ ہم خلق دن اتقی دیک دورا

امام فخر الدین رازی ایتا دور کہ مفسر لار اجماع قلیب دور لار کہ مراد اتقی دن ابو بکر شرا دور
وشیعہ دیدور کہ مراد اتقی دن حضرت علی رضی اللہ عنہ دورا اللہ تعالیٰ نینک کلامیہ اللہ اتقی
نے دمالا حد عنده من نعمہ تجزی ایلہ وصف قیلماقی شیعہ لار قولی نے رد قیلا دورا چونکہ بود وصف
حضرت علی رضی اللہ عنہ صدق کلمہ دورا نینک اچونکہ حضرت علی جناب رسول اللہ نینک
تربیہ سیدہ بولغان پیغمبر خدا اول جناب نے آتاسیدن آلیب کثرت تربیہ سعادت تعبیه سیدہ
طعام و شراب و کسوه سینی بریب باقغان پس بوجہ ایلہ جناب رسالت مآب صلے اللہ علیہ وسلم
حضرت علی نعمت دنیویہ دن مکافاتے الکا واجب بولغان نعمت تربیہ برلہ منعم بولغان بولور بخندان
ابو بکر کہ اول جناب نینک نزدیہ بیچ احدی نینک مکافاتے واجب بولغان نعمت دنیویہ سی یوقتور
آری جناب پیغمبر علیہ الصلاۃ والسلام نینک دین اسلام عہد ہدایت و ارشاد قیلغان نعمت گران
قدری حضرت ابو بکر نزدیہ بار ایا بونعمت ہدایت مکافات بریلادورغان نعمت ایماس دورا چونکہ
اللہ تعالیٰ کلامی وہ قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وِیَب دورا پس بو آیت نے حضرت ابو بکر صدیق فر
عہ حمل ایتک تعیین ثافتے بو آیت حضرت ابو بکر صدیق عہ تعیین تا پیک ایلہ اول جناب نینک رسول اللہ

(یقینہ صفحہ گن مشق) بو معنی عہ اشعار عہ اشعار قیلا دور یعنی یقین دور کہ اللہ تعالیٰ طالب رضای الہی بولغان
اول اتقی دن ناضی بولغانی، تقوی شاعر کیم نینک اوزی نینک ذمہ سیدہ آدم لاردن برار کیم نینک ثابت بولغان
نعمتے مکافاتیدہ انفاق اموال ایلماکی جائز دور لیکن بوالیش آثار تقوی دن براثر بولما یدور بلکہ آثار تقوی دن سنالادور
ایش بودور کہ محض خدا اوچون راہ خیر وہ بذل اموال قیلغانی اندانکہ یوقاریدہ اوستی وگا با اتقی دن بعض افرادینہ مالی نے
انفاق ایلماکہ ریاقیلماقی ہم عارض بولادور لیکن اول رجوع ایلاب اندن توہ وندامت قیلا دور اندرغ توہ خلوص
نیت برلہ خدا اوچون انفاق ایتکنکہ اول نے قوزغایدور پس موندارغ کیشینے مولوستے مالہ تیز کے دیک صادق کیلاکہ
قولالابتنغار وجر رہہ الی واک استغنا منقطع دور سونف برلہ جارت کلتور تک بو معنی نے افادہ ایلماک اوچون دور
کیم رضای الہی نے تا پیک تولامال لار نے بذل ایتک عہ محتاج دور رضای الہی نینک درجہ سی عہ تمک عہ آزمال
کفایہ قیلا یدور سونکہ مفسر لار آیت نینک نزولی اوچون سبب لار ایرا قیلا دور لار بو آیت لار سیدنا ابو بکر صدیق رض
نینک حقیقہ نازل بولغان دیدور لار چونکہ اولجناب مسلمانلار نینک ضعیف قل لارینی صاتیب آلیب آزاد قلیبیش و بوالیش
وہ رضای الہی دن باشقہ طرفے بولما میش او موندن باشقہ روایت لار ہم قیلور لار ایتور لار کہ اشقی دن مراد
امیہ بن خلفت دور و موندن باشقہ قول لار ہم بار دور قیلا چونکہ بوقول لاردن برابر سہ صحیح تا پیلہ اسنے
تصدیق قیلا قدرن بزرگہ بیچ برانغ یوقتور لیکن آیات کریمہ نینک معنی سے ہمیشہ عام لیق وہ بولور اندانکہ یوقاریدہ
بیان قیلنغان تقریر لار دہ کوردونک والہما علم انتہی ۱۲ منہ

دن و سائر انبیاء دن سو تکرمہ ہمہ خلق نینک افضلہ بولمکی لازم کیلا دور چو تکہ اللہ تعالیٰ ان آکر تکرمہ
عبداللہ القاکم دیب دورا و اکرم ایسہ افضل دن اوڑ کہ ایماں دور امت اسلامیہ اجماع
قیلیب دور لار کہ بعد الانبیاء افضل خلق یا ابو بکر صدیق دور یا حضرت علی دورا حال بو کہ الا تقی آیتی
نے حضرت علی غہ حمل ایتمک ممکن اولما یدور پس بو آیت حضرت ابو بکر صدیق حقیقہ بولمکی تعیین
تا پیک ایله ثابت بولدی کہ حضرت ابو بکر خلق نینک افضل دورا وباللہ التوفیق (امام رازی نینک
کلامی اختصار ایله تو گادی)

ابن الیقیم الجوزی رحمہ اللہ آیتا دور کہ مضمون آیت کریمہ بیلدوردی کہ اول تقویٰ آیتین
احسان شعرا تقویٰ واحسانی دہ اخلاص نے پیشہ قیلغوجی بر ذات گزیدہ صفات دورا و ہم آیت
کریمہ دہ بومعنی غدا رشا و بار دور کہ صاحب تقویٰ اولان کیمہ غدا لایق ایماں دور کہ خلق نینک
منستی نے و نعمتی نے اوزنیفہ یو کلاب ذمہ سینغہ یوک قیلغای، و اگر خلق دن برابر نہ نے
اوزنیفہ آنگان بولسہ انینک جزا و مکافاتنیغہ مسرعت قیلغای، تا ایسکہ خلق نینک مکافاتے
لازم بولغان نعمتی انینک ذمہ سیدہ قاسغای، مونداغ قیلیب ذمہ سی نے فارغ قیلغاندن
سونک قیلغان علی نینک بارچہ سی خدا اوچون گینہ بولور مخلوق نینک نعمتی مکافاتتہ بولغان
و یلیاس، ۱۱ھ

حاکم سند صحیح ایله عبد اللہ ابن الزبیر رضی اللہ عنہما دن روایت قیلیب دور عبد اللہ
رضی اللہ عنہ و ہمیش کہ ابو نعیم کہ رضی اللہ عنہ جناب ابو بکر صدیق غد دیب دور کہ ای بالام کوڑ من
ضعیف ناتوان قل لار نے آزاد قیلا دور سن، اگر مو نینک اور نیدہ تو انا و حجت و چابک یاشس
ایر قل لار نے آلیب آزاد قیلانک، اولار سنکا ہر برایش دہ یاری بر گوجی بولوب خدمتینک
دہ ہمیشہ قائم بولادور لار حضرت ابو بکر دیب دور کہ ای آتا منینک قل آزاد قیلا قدن مزادیم اللہ
تعالیٰ نینک رضاسی نے ایستامک دن باشقہ نہ ایماں دورا پس قولہ تعالیٰ فاما من
اعطی و اتقی دن سورہ نینک انخیری و لسوف یرضی غچہ بولغان آیت لار حضرت ابو بکر حقیقہ نازل
بولیش دور دیب، واللہ اعلم بمبانی کتابہ

سورۃ الضحیٰ کیہ دور آیت لاری اون بر کلمہ لاری تفرق حرف

لاری بر لوزا کی دور

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

وَالضُّحٰی ۝ وَاللَّیْلُ ۝ اِذَا تَنَبَّی ۝ ۱ ۝ یو سورہ شریفہ نینک نزولی بارا سیدہ صحیح بخاری

وہ جُنْدَب بن سفیان بخاری دن روایت قلیب دورا ویب دور کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
براندک بیتاب بولوب ایکی کیچہ یا ادج کیچہ صلاۃ لیل عنہ قیام کو گوز المادی لاراپس برخاتون (یعنی
ابولمب ملعون نینک خاتونے ام جیل ملعونہ) کیلیدی، دیدیکہ ای محمد تحقیق من امید قیام من کہنیک
سنے بے شبہ ترک ایٹی بولغای اچونکہ ایکی کیچہ یا ادج کیچہ دن بری انینک سزکا یقین کلگائی
کور مایدور من پس المدتعالے والضحیٰ واللیل اذاسجی ماودعک ربک وماقلی نے نازل نے
قیلیدی، اھ

یوسورہ نینک نزولی باراسیدہ حدیث لاروہ وسیر کتاب لاریدہ متعدد روایت لاروکر
قیلید دور لار فقیر موندہ صحیح بخاری دہ ذکر قیلینغان وجہ نے اختیار یتیب ذکر قیلیدیم، زیرا کہ صحیح
دہ ذکر قیلینغان نقل عنہ اعتماد صحیح نینک غیریدہ ذکر قیلینغان نقل عنہ اعتماد اولی دورا شو نینک
اوچون علما لار فالمتعمد مانی الصیح دیر لار

آیت نینک معنی سی قسم قیام من قویاش نینک روشنائی تمام یا یلیب مرتبہ کمال عنہ تیب
کوندوز بے کم وکاست جلوہ کر بولغان چاغی چاشت تکاہ وقتی بیلان، وہم قسم قیام من کیچہ بیلان
دقتیکہ کیچہ اقبال ایلاب ہرزہ نے پردہ ظلمتی استیغہ یا شور مک ایلہ اہلی حرکت دن سکونت
وآرام دہ بولسہ یا کہ کیچہ نینک قرانغولینی ہم نے ظلمتی ایلہ اور اب آلمک ایلہ کمالی عنہ تیسہ، یا کہ کیچہ قرانگہ
بولسہ، ماودعک ربک و ماقلی ای عمر بیک سنی ترک اتیب قطع قیلادی، وسنی دشمن
توتامادی، ابن الیقم الجوزی رحمہ اللہ ایٹا دور کہ اللہ سبحانہ ضحیٰ ولیل بید رسول اکرمی محمد صلی اللہ
علیہ وسلم عنہ قیلینغان النامی عنہ، وانکا کور گوزگان لطف واکرامی عنہ، وہم پیغمبر کرمی عنہ اولجاب راضی بولغو
دیک نزہ لار نے اعطا ایلائی عنہ قسم قیلیدی، بوقسم ضمیدہ اللہ سبحانہ نینک اول رسول امین نے
رسالت دعواسی دہ تصدیق قیلاتے ہم مندرج دورا پس بوقسم پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم نینک بنوقتی نینک
صحیفہ، و آخرت دہ اول جناب رسالت آب عنہ و ہر قیلینغان جبراء کامل بے حساب نینک راست یقی
عنہ قسم دورا یعنی حقیقت دہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم نینک صحت بتویغہ و معاد نینک صحتی عنہ بولغان قسم دور
اللہ سبحانہ نینک بوقسم دہ اوزی نینک بولوبیتی عنہ و حکمت و رحمتی عنہ دلائل اولغان آیت لار دن ایچی
آیت عظیمہ اولان ضحیٰ ولیل بیلان قسم قیلماقی اول قسم بیلان تاکید و تقریری اوچون قسم قیلینغان مقسم
علیہ آراسیدہ مطابقت و مناسبت تامہ بار یعنی اوچون دورا ظلمت لیل دن سونک روشنائی
نہار بولغان دیک، برنیچہ کون ظلمت احتباس و اجتناب یوز کلنور گاندن سونک وحی نینک روشنائی
دنوری ایلہ اول حضرت نینک خاطر مقدسی نے نہار دیک روشن قیلغانیغہ قسم قیلید دورا وہم بوقسم دہ اول
پہور و گار کرم کوندور نینک روشنائی ایلہ کیچہ نینک قرانغولینی نے آچقان دیک، بندہ لار کو کلکی دن جیل
دشکر ظلمتی نے وحی نبوت نوری ایلہ آچیب روشنائی برکائیکہ عنہ ہم اشعار بار دورا چونکہ تامل قیلغان
صاحب بصیرت و ہوش البتہ بیلا دور کہ اللہ سبحانہ نینک رحمت سابقہ سی اقتضا قیلید دور کہ بندہ

لاری نے ہمیشہ کچھ نینک پر وہ ظلمتی آستیدہ تو تمک مناسب حکمت ایماس دور بلکہ اولار نے
 کوندوز نینک روشنا یعنی ایله مصلح و معاش لاریغہ ہدایت ایتک مصلحت دور پس اول رحمت سابقہ
 الہیہ مقتضایہ کورہ بندہ لار نے جمل دیگرہ لبق ظلمتی وہ قویاق موافق حکمت ربانیہ ایماس دور
 بلکہ اولار نے وحی و نبوت نوری و روشنا یعنی ایله دنیا و آخرت لارے مصلحی غم ہدایت قیماق لایق
 دورا پس بوقسم ایله المد سبحانہ منو کہ و مقرر قیدی کہ اول شاہ رسالت نے خلعت اجتناء و تاج
 اصطفاء ایله مکرم و مجمل ایلاکان دن بری ائے تا شلاماب دورا و اول حضرت نے حبیب لیک مرتبہ
 سی ایله معزز و مخصوص قیلغان دن بری ائے مبغوض کورماب دورا اھ (یعنی ابن الیقم الجوزی
 کلامی تو گادی بعض اختصار و تصرف برہ)

وَلَا خِرَّةَ خَيْرَ لَكَ مِنَ الْاُولٰٓئِ ۙ اَللّٰہِ اِیْ مُحَمَّدٍ اٰخِرَتِ سَنَیْکَ اُوچون دنیا دن
 یخشیراق دورا یا کہ سنیک من بعد بولادورغان و کیلا دورغان حالتیک اولغی حالت لار نینک دن
 یخشیراق دورا یعنی سنیک ایشینک نینک اولی دن آخری بار کاچہ خیر لقی و رواج لبق اولوزد
 دورا بوایت کریمہ غم ایلی نوزع معنی بریدی اولغی معنی غم کورہ آخرت دن مراد مقابل دنیا اولان دار
 آخرت اولی دن مراد واروینا بولغان بولادور بولاحتمال غم نظر بوایت کریمہ طرف الہی دن جناب
 حضرت غم وعدہ بولادور گویا اللہ تعالیٰ رسول اللہ غم ایتا دورای محمد سنکا بودنیادہ وحی و الطمان
 مخصوصہ و احسان مالانہایہ ایله ہمیشہ کرامت و انعام قیماق قیماق اوستیغہ آخرت وہ سنیک اوچون
 موندن آجمل و اعلیٰ نرسہ لار آما وہ قیلینغان دور جناب رسول اللہ جناب قدس دل بود دنیا
 وہ عطا قیلینغان شرف نبوت و کرامت و خصائص شریفہ اگرچہ بیچ بر شرف معادل بولمایدورغان شرف
 عظیم و بیچ بر فضل مماثل بولمایدورغان بر فضل جزیل بولسہ مو لیکن بودنیای کہ رامیزدہ تمشیتہ احکام
 و دعوت انام بار اسیدہ الہیہ اول حضرت برار کور تے عارض بولمک دن خالی اولمایدور با آنکہ آخرت
 وہ اول جناب رسالت آب غم آما وہ قیلینغان کرامت و عطا لار چنانچہ یوم الجمع وہ (یعنی ہمہ نوع بشر
 و جمیع خلق رب العالمین درگاہ جلالت الکتا ہی غم قائم بولادورغان کون وہ) جمیع رسل و انبیاء سبقت
 و تقدیم قیماق و امت ناجیہ سی ہمہ اجم غم شاہد اولمک و اول حضرت شفاعت ایله مؤمن لار نینک درجہ لاری
 بلند و مرتبہ لاری عالی اولمک غم واسطہ اولمک و شوژکا اوخشہ کرامت جلیلہ عالیہ لاری کہ عبادت بشر
 اولار نے احاطہ و احصا قیماق دن عاجز دورا بولار بارچہ سی اول حضرت اوچون دار السور وہ
 آما وہ قیلینغان کرامت عالیہ لار غم نسبتہ مبادی منزلہ سی وہ دورا لیکنی معنی غم کورہ آخرت دن مراد
 جناب حضرت نینک احوال آیتہ سی و نہایت امری و اولی دن مراد اول حضرت احوال سابقہ سی دور
 بو معنی غم نظر اہم بوایت کریمہ جناب رسول اللہ غم من بعد بولادورغان کرامت و جلال و شرف بشارتے

صحیح محمد عبیدہ رحمہ اللہ و شہرہ ایکنی احتمال نے اختیار تمییب دور چنانچہ دیب دور چنانچہ دیب دورای و نہایت امر ک خیر لک من ہدایت

برلہ وعدہ دورا گویا اللہ تعالیٰ جناب رسول المدغہ ایٹا دور کہ ای محمد رحیم منی ترک ایٹی دشمن تو تہی شو
 اوچون نیچہ کون لار وحیی نے سندن قطع قیلدی دیب گمان قیلہ، بلکہ بے شہبہ سنیک احوال آتہ
 ناک احوال ماضیہ ننگ دن یعنی کیلا دورغان کون لار نیک وزمان لار نیک ایلکاری اوتکان ایام
 لار نیک دن سنیک اوچون یخیشراق دورا ہر حالیکہ سنکا کیلا دور البتہ اول آلدید کی حال دن
 خیر لیک بولادورا ہر کون عزت اوزرہ عزت نیک و منصب اوزرہ منصب واجلال نیک زیادہ بولور
 سو نکرہ اللہ تعالیٰ بو وعدی نئے تاکید ایلاب، و حضرت رسول اللہ غہ آمادہ قیلغان کر ایٹی
 نینگ فوق العادہ بر کر امت عظمیٰ الیکانی بنی بیلدور ووب ایٹا دور و کسوف یُعْطِيكَ رَبُّكَ
 فَتَرَضَىٰ وَوَأَيُّ مُحَمَّدٍ الْبَيْتِ تَزِدُّوهُ رَبِّنَا عَطَا قِيلور پس سن راضی بولور سن سنکا دنیا و
 آخرت خیراتی دن رب نیک اول قدر کر امت مالانہا یہ لار نے اعطا قیلور کہ سن راضی بولور و
 دیر سن

بو قول الہی بو وعدی دور کہ جناب قدس دن رسول اللہ غہ بو دنیا و عطا قیلغان ہمہ کر امت
 چنانچہ اول حضرت نیک نفس شریفہ سی نیک جمیع امور وہ کمال اوزرہ بولمکی و امری نینگ ہمہ غہ ظاہر
 و غالب بولمکی و دینی نینگ ہمہ ادیان اوزرہ عالی بولمکی کبی عطا لار و اینچین آخرت وہ اول جناب
 اوچون آمادہ قیلغان، حقیقت و کسہی نے اول پروردگار خیم دن اوزرہ کیش بیلمایدورغان کر امات
 علیہ لار نیک بارچہ سینہ شامل دورا امام فخر الدین رازی رحمہ اللہ ایٹا دور بو آیت کریمہ نینگ ما قبل
 غہ التصالی ایکی وجہ برلہ دورا اولغی وجہ بولور کہ پوقاریدہ المسک سجانہ دیدی کہ ای محمد آخرت سنیک اوچون
 خیر دور دیب، اولیک اول خیر نیک تفاوتی قیسی حد غہ تیکر و بولوشی نے بیان قیلما دی، و اول خیر نیک
 تفاوتی نے بو آیت وہ بیان قیلیب دیدیک، اول تفاوت اول غایتی غہ ایٹا دور کہ سنیک جمیع آرزو لار نیک
 عطا قیلانا دورا تا آنکہ سن راضی بولاسن، اکینجی وجہ بولور کہ اللہ تعالیٰ جناب رسول اللہ غہ
 خطاب قیلیب و للآخرۃ خیر لک من اولالی دلیکارچ گویا استفسار قیلندری کہ نیمہ اوچون نورغ
 دور دیب، جوابی وہ دیدیکہ آخرت نیک دنیا دن بخشی بیتی انیک اوچون دور کہ رب نیک سنکا اندہ ہمہ ملو
 ینک نے عطا قیلادورا و بو دنیا انکا محل قیلما ی دور (چونکہ سنیک بہت نیک آلدیدہ دنیا ذرہ چا غلیق دورا)
 پس ثابت بولدیکہ آخرت اول حضرت اوچون دنیا دن خیر دورا

بیلک کر کہ اگر بو وعدہ نئے آخرت غہ حمل قیلساق پس انئے آخرت وہ جناب حضرت غہ
 آمادہ قیلغان نغمہ سردی، و ثواب جنان کے منافع غہ حمل ایساک ہم ممکن دورا و امت حقیقاری
 شفاعت کبی تعظیم و تکریم غہ عائد کر امت لار غہ حمل ایساک ہم ممکن دورا

اما اگر بو وعدہ نے احوال دنیویہ غہ حمل ایساک پس اندن مراد جناب رسول اللہ غہ بدر غہ ایٹی
 المسک سجانہ دشمن لاری اوزرہ ظفر نصیب ایکی، و مکہ مکرمہ فتحی نے روزی قیلماقی، و آدم لار دین حتی
 غہ گروہ گروہ داخل بولمکی بنی قرینظہ و نغیر غہ غالب بولوب اولار نے حوالی مدینہ دن کو پور مک قوشیمہ مالک

قیلماقی، بلا و عرب غم عسکر لارا، و سریت لاریار مک اقتداری نے عطا قیلماقی، خلفاء راشدین کرامی نینک زمان سعادت نشان لاریده اقطار ارض ده شہر لار فتح قیلینماقی، و ملوک جبارہ لار مملکت لاری نے اسلام عاکر ظفر باثر لاری دست حق پرست لاری ایله ضبط ایتیمک لیکی، و کسری و قیصر لار کنز و خزینہ لارین عنیت قیلما قیلغی، مشرق و غرب اہلی نینک کو نکلی غم اسلام نینک و اہلی نینک ہیبت و رعیت سالتی، و دعوت اسلام ہمہ اقطار عالم غم فاش اولمکی کبی امور سعادت ظهور دور بیلگیل کہ آیت کریمہ نے دنیا و آخرت غیر اثیمہ حمل ایتیمک اولی دور، انتہی (امام رازی کلامی توکا دی)

سونگرہ المد سجانہ جناب رسول المد غم قیلغان احسان و کرامتی جملہ سی دن یتیم یک دن سونگرہ انکا پناہ برگانی، و ضلالت سونکیده ہدایت قیلغانینی، (یعنی احکام شریعت نیمہ لیغی نے بیلاگان حال ده بولگانیدہ انکا نبوت و شراعی نے بیلدور گانی) و فقرون سونگرہ انکا غناروزی قیلغانینی، برای اطمینان خاطر شریف تذکر قلیب ایتا دور الکر بچداک یتیمما فاوی ص ای محمد آیار بیک سنی یتیم یعنی آتا و آنانینک تربیہ مشفقانہ سیدن محروم تا پامادیمو، البتہ ناپستی، پس سنکا پناہ بروی لیغی اولاً جد نیک عبد المطلب تربیہ سیدہ، سونگرہ عمکینک ابو طالب تربیہ سیدہ پناہ بروی، ایضاح جناب پیشیمبر میز حضرت محمد صلی المد علیہ وسلم یتیم ایدی لارا، آنا لاری حضرت آمنہ نینک قور ساقی ده ایگان چاغ ده پدر شریف لاری حضرت عبد المد مدینہ ده وفات بولغان سونگرہ رسول المد عالم غم کلگاندن کین المد سجانہ اول حضرت نینک جد اکرمی عبد المطلب نینک، وہم مر صدغہ سی علیہ سعیدہ نینک کو نکل لاری غم رسول المد نینک محبتی نے سالغان بولار جان و کو نکل برلہ اول حضرت نینک تربیہ سیدہ اعتنا کو رگوزگان لارا، جناب رسول اکرم نینک سن شریفی آتی غم تیکان ده والہ شفقہ لاری حضرت آمنہ وفات بولغان، یاش لاری سکر غم تیکان ده جد شریف لاری عبد المطلب وفات بولغان، سونگرہ عبد المطلب نینک وصیتی پونچہ عمک لاری ابو طالب اول حضرت نینک تربیہ سیدہ متکفل اولوب غایت اکرام و اہتمام ایله اول حضرت نے باقغان، ابو طالب جناب رسول المد نے کچیک چاغیدہ نہایتہ اکرام و اہتمام ایله تربیہ قیلغانی کبی، اول حضرت نبوت برلہ مشرف بولغان ہنگام ده ہم غایت محبت و شفقت ایله اول حضرت نے حمایت و صیانت قیلغان، تا دنیا دن کیتکو نچہ رسول المد نے اعدای ترم و پیشہ لاری دن حمایہ قیلماق ده ذرہ قصور کورتاگان و ہمہ وقت جناب رسول المد نینک خاطر مبارکیتہ کدر غباری قونماق دن اقصی الغایہ رعایہ و حمایہ نے اوزینہ لازم بیلور ایدی، ابو طالب وفات بولغاندن کین قریش نینک آزار و جفا سی حضرت رسول المد غم حد دن آرتوق طاقت فرسا اولدے حتی اول حضرت نے قتل ایتیمک غم قریش جفا کار لاری دار اندوہ ده مشورت ایتیمک متفق الار بولغان ہنگام ده اذن الہی ایله اول حضرت مدنیہ منورہ غم ہجرت قیلدی، بودا قعہ لار نینک تفصیلی سیر کتاب لاریہ مبین دور، و وَجَدَكَ ضَالًا فَهَدَى ۝ دای

محمد ربینک سنی نبوت نینک علامت و آثاری دن و احکام شریعت دن بجز تابتی، پس سنے انکا ہدایت قیلدی، بو آیت کریمہ قولہ تعالیٰ مَا كُنْتُ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْاِيْمَانُ و ہم قولہ تعالیٰ وَاِنْ كُنْتُ مِنْ قَبْلِهِ لَمِنَ الْغَافِلِيْنَ کی دور، یعنی وحی دن ایلکاری احکام شرائع غہ یول تاچان ای دینک، علوم نبوت و احکام شریعت دن بجز ای دینک، پس وحی و الہام ایلہ ربینک انے سزکا بیلدور و کے دیمک دور، بو آیت کریمہ باراسیدہ کی قول لار نینک اصحی و عقل و نقل غہ موافق تاتی بودور، بو آیت باراسیدہ امام رازی یگرمہ وجہ بیان قلیب دور اصحی او شبو بز بیان قیلغان قول بولغان جمدن انے برنجی قلیب ذکر اتیب دور، امام رازی نینک بو آیت تفسیر یدہ کلبی دن نقل قیلغان قولیغہ قیلغان اعتراضیم کشف البیان دہ مذکور دور، و موندن باشقہ بعضی بر مفسر عصری غہ قیلغان اعتراضیم ہم مذکور جایی دہ مسطور دور، وَ وَجَدَكَ عَائِلًا فَاَخْنَى ۝ دہم ای محمد پروردگارینک سنی فقیر تابتی پس سنے غنی قیلدی تنبسیہ ہمہ غہ معلوم دور کہ رسول اللہ جناب لاریغہ آتالاری دن اموال کثیرہ میراث قالغان ایماس دور، آری رسول اللہ نینک آبا و اجداد لاری شرفاء قریش ایدی لارا، اما اولار بوزمانہ نینک شرفاء لاری کی اموال کثیرہ ثروت و فیہ اصحابی بولغان احتیایماس ایدی لارا، تاکہ رسول اللہ آبا و اجداد لاریدن قالغان ثروت و سامان ایلہ غنی بولغای لار بلکہ رسول اللہ آتالاری سیدنا محمد الدن بر ناقہ و بر قر جا ریہ دن باشقہ نرسہ قالما میش دور، رسول اللہ جناب لارے نبوت دن ایلگری تجارت قیلماق ایلہ و ہم خدیجہ رضی اللہ عنہا و سلام اللہ علیہا نینک ہمہ اموالی نے اول حضرت غہ ہمہ قیلماقی ایلہ اللہ اول حضرت نے غنی قیلغان، رسول اللہ جناب رسالت مآبئی نے غنی دیمک دن مراد ہر بر زمانہ دکی اغنیایا کی ثروت و سامان، و جو اہر و اثمان صاحبی ایدی دیگان، و ہم کو نکل غہ کلما سون، چونکہ رسول اللہ جناب بیغہ ہر قچہ اموال دنیا لوز کلتور و حاصل بولسہ، انے اوزی اوچون ذخیرہ قیلما ہمہ سی نے جو د احسان قیلور ایدی، و اوزی فقر اختیار ی نے لازم توتار ایدی، رسول اللہ نینک غنی لیقی انجنت غنی قلبی دن، یعنی دنیا نینک اموال و سامانیغہ اصلا احتیاجی یوق لیق دن، و کلی بے نیاز لیق دن عبارت دور، بعض مفسر لار نینک بو آیت کریمہ نینک تفسیر یدہ فنا غناک بمال خدیجہ دیمکی جناب رسول اللہ نینک شان عالی سیغہ مناسب سوز ایماس دور، تدبر،

اللہ سبحانہ نینک قضاء الہی سیدہ رسول اللہ نے اوّل امر دہ مالدار قیلما غانی وہ حکمت بودور کہ اگر رسول اللہ اوّل امر دہ مالدار غنی بولسہ لار ایدی، بعض طعن قیلنوجی کشی لار نینک و ہی غہ کیچا رایدیکہ اولجناب رسالت مآب عزت و غلبہ نے انجنت مال و ثروتی سببی ایلہ گینہ حاصل قیلغان دیب، (انداغ کہ حق غہ عطا و ایلہ معارفہ قیلنوجی غیر دین لار، دین مقدس اسلام نے شمشیر زوری ایلہ نشر قیلنغان دیب، بیچ بر جی قیلما ی ہذیان سر لیق قیلا دور لار) پس حضرت رسول اللہ

ننیک اول امر وہ مال و سامان دنیوی دن خالی بولغان حال دہ کلتورگان دین سعادت تلقینی
ننیک مقبول عقول سیمہ، و مرضی طباع مستقیمہ بولمک لیکی حیثیتی دن، عقلاء زمان لارا نے
سند اتیب اول حضرت غہ انقیاد کورگورمک لاکر ایہ رسول التداغنیاد ملوک لار غہ تمام علو و غلبہ
ایہ غالبیت تاپغان، بیلیندی کہ اول حضرت بے شبہ طرف الی دن فرسٹ و تبلیغ ایتیش
احکام شرعیہ سی خدا طرفین دجی قیلینغان امر حق دور

دایچین اول حضرت صبی لیت چاغیہ تیش شکستہ دل قیلماقی وہ داعمام لاری ننیک ترسیم
سینہ مفتقر ایلا یکیدہ حکمت بوکہ، تاپیچ بر انسان ننیک ولیغہ کیچا سوئکہ اول جناب نبوت مآب
نایل بولغان مالانہا یہ عز و شرف و غلبہ و استیلاء نسبی ننیک اعانتی، یا مالی ننیک قوت بر کی، یا شولکا
او خستہ نرسہ لار واسطہ سے ایہ دور دیب،

وشولکا او خستہ اللہ سبحانہ ننیک اول حضرت نے اول امر وہ قراءت و کتابت دن بیخبر و
احکام و شرائع نیمہ ایکانی بیلاگان برامی قیلماقی وہ حکمت بو دور کہ تا اول حضرت ننیک احوال بشریہ
سیدن باخبر اولان قریش معاند لارکے، و باشقہ لارا دلجناب دجی الہی واسطہ سی ایہ تبلیغ ایتیکان
احکام اسلامیہ نے کتب ما ضیہ دن اخذ قیلغان، و یا قوہ علمییہ سی و انشاء وہ ہمارتے ایہ بو قرآن نے
اوزمی اخترع قیلغان دیما سون لار دیک اد چون دور انداخ کہ بعض عناد پیشیہ لار شونداغ دیدی لار
والآن ہم شونداغ دیک وہ دور لار

اللہ سبحانہ ننیک پیغمبر کریمی غہ عطا قیلغان بو نعمت لاری تعداد ایتیمکی اول حضرت غہ امتنان
یعنے برگان نعمتی نے و قیلغان احسانینی ذکر اتیب منت قیلماقی (ایماس دور، بلکہ پیغمبر صلی اللہ
علیہ وسلم ننیک قلب شریفی غہ اطمینان بریب تقویہ ایلامک اد چون دور گویا اللہ تعالیٰ ایتادور
کہ امی محمد صلی اللہ علیہ وسلم قیلما من کہ من سے تاشلما دیم، و سنی دشمن تو تادیم،) انداخ کہ اعداء
لارینک زعم قیلادور لار، اصلا شونداغ ایش متصور اولما سون، دشمن لارینک سوزی دن دلینک
غہ کہ ورت یوز لائما سون، آیا سنہ ابتدا عالم غہ کلکان دہ آتا و آنادن آیریلیب نیم بولغان ننیک وہ
سنکا پناہ بر ما دیم مو، و سنینک مجتہدینک نے جد و عم لارینک ننیک کونکل لارینغہ القا ایلامک ایہ سنی
عزت و احترام بر لہ تر بیمہ قیلدور ما دیم مو، سوئکہ مال دنیا دن خالی و فقیر بولغان حالینک دہ سنی غنی قیلادیم
مو، یعنی اموال دنیا اندیشہ سیدن دلینک نے خالی قیلماقی ایہ سنی زخارف دنیا دن بالکلیہ بے نیاز
قیلما دیم مو، سوئکہ نبوت و شراعت دن تمام پیغمبر و کتاب و شراعت نہ ایکانین بیلما س ای دینک، محض فضل
خاصیم ایہ سنی نبوت ایہ مخصوص ایلاب قرآن کریم نے نازل قیلماقی ایہ انداز و تبلیغ امری غہ نے
ہدایت قیلما دیم مو، سنی شونداغ ترسیم لار قیلیب امرینک نے اکال ایلاب سنکا قیلغان نعمتیم نے اتما می
غہ تیکوزور من بو وجه دن دلینک اطمینان اوزرہ بولسون،

بو خطاب کریم لارا البتہ جناب رسول اللہ غہ تقویہ دل و بشارت غہ متضمن وعدہ دور ما دشمن

لارغہ تو بیخ و عتاب و سوء ظن لاکر بار اسیدہ تخطئه دور یعنی ای دشمن دین حق اولان معاند لار رسول
 کریمیم حقیقہ موند اغ نالایت سوز لار نے و خطا گمان لار نے قیلما نک لار من محض فضل و کریمیم ایله لار نے
 ابتدائے امر دن با شتاب شونداغ تربیہ لار نے قیلیب مرتبہ رسالت غہ لایق کور دوم و دنیا و دین
 سعادت بیغہ متکیغل اولان دین اسلام ایله لار نے مخصوص ایتمیم انینک دینی الکیال ایتمای و نعیمت لار نے
 انکا اتمام ایلاماے لار نے تا شلار من مو، اصلا بو طریقہ ایش بولماس دیمک دور
 المد سبحانه جناب رسول المد صلی المد علیہ وسلم غہ قیلغان نعیم مالانہایه سی دن ادرج نوع
 انعامی لار نے ذکر قیلغان دن سو نک انینک شکریدہ ادرج نوع افعال لایقہ ایله مقابلہ قیلاق غہ امر
 قیلیب ایثا دور، فَاَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ پس ای محمد او شبول نعمت شکرانه سی غہ مناسب
 یتیم لار نے پس تهر قیلما، و لار نے خوار کورمه یتیم لیک چاغینکده ربینک سزکا معاملہ قیلغان کی معاملہ قیل
 یعنی ادب و حسن خلق ایله لار نے حرمت قیلیب قدرینی بلند قیل، فراء دیب دور که فلا تقرر نینک معنی
 سی یتیم لار نے خوار و حقیر کوروب انینک مالی غہ غالب لایق قیلما تا انینک ضعیف لایق جتیدن حتی لار نے
 کیتکوز اسن عرب نینک عادتے ایام جاہلیت ده یتیم لار تو غتر اسیدہ شونداغ ایدی که یتیم لار نینک
 مال لاری لار نے آیب اولار غہ ظلم قیلورایدیلار بو جتیدن المد تعالی یتیم بار اسیدہ خطا بینی غلیظ قیلیب
 دور و شونکا او خسته غہ ادرن اوز که ناصری یوق کیشیلار بار اسیدہ خطاب غلیظ بولوب دور بو آیت
 ظاهر ده حضرت رسول المد غہ یتیم لار نے خوار کورمک دن، و انکا ظلم قیلاق دن نئی بولسه مو حقیقہ جمع مکلف
 لار غہ وار دبولغان نئی دور

ای مؤمن لار بو آیت کریمه نینک مضمون ظاہری دن عبرت آیب تفکر قیلینک که آیت کریمه
 نینک ظاہری غہ کورہ یتیم لار نے حقیر کورمک دن المد تعالی نئی قیلیب دور پس موند اغ ایسه یتیم لار غہ
 وصی بولمک و سید سی ایله یا باشقه وجه لار ایله اولار نینک حتی لار نے قصد او ظلم بیگان آدم لار نینک حالی
 نہ اولوز قول کریم المی مضمونچ یتیم لار نینک مال لار یعنی ظلم بیگان آدم لار نینک جانی نار سوزان جنم اولمکده
 بیچ شنبه یوق تورا انداغ که المد تعالی دور اِنَّ الَّذِیْنَ یَاکْفُرُوْنَ اَمْوَالُ الْیَتَامٰی ظُلْمًا اِنَّمَا یَاکْفُرُوْنَ
 قی "بَطُوْنِهِمْ نَارًا وَّ سَیُفْضَلُوْنَ سَیْئِرًا" بدرستیکه اول کشی لار که یتیم لار نینک مال لاری لار نے ظلم و زور لایق ایله
 سیدور لار بیچ شنبه یوق که اولار اوز قور ساق لاریغہ اوت لار نے غیبه سیدور لار و تیز دور که اول یتیم لار
 نینک مال لار بینی بیگان کشی لار قیز دور و لغان جنم آتشی ایچره کیر دور لار و انینک قتیغ غذا بینی چیکا دور لار
 متا یتیم لار نینک مال لار بینی ظلم بیگان لار حقیقہ کی و عید بودور و اما یتیم لار نے مجر و خوار و حقیر کورمک دن
 نئی قیلاق بار اسیدہ وار دبولغان قول الہی بو سورہ کریمه دای فَاَمَّا الْیَتِیْمَ فَلَا تَقْرُورًا عِبَادَ اللّٰہِ
 مسعود رضی المد عنہ نینک مصحفی ده فلا تکثر روایتی بار یعنی لار نے نقل قیلدور لار مولکا کورہ آیت نینک معنی سی
 یتیم غہ چہرہ نک لار نے ترضش قیلما غیل بیگان بولادور موند اغ ایسه یتیم غہ آزار سیریب اولار نینک کوز لاریدن
 یاشی لار نے نوککان سخت دل لار نینک حالی نہ اولو، حدیث شریف ده کلیم دور که ہر قیان یتیم بیلاسه انینک

کوڑی نینک یا شی رحمن تعالیٰ و تقدس نینک کفی غہ تو شا دور پس رحمن تعالیٰ ایسا دور کیم نیلا متی او شہو یتیم نے کہ من انینک آتاسی نے تفریق نینک تنگنہ کیر کو زوب نمان قیلدیم کیکہ انینک بیغیبی نے بہت قیاسہ لینے اے خوش قیاسہ پس اول کیشینہ دور جنت ۵

الانما نکرید کہ عرش عظیم بلرز وہی چون بگرید یتیم
 رسول خدا صلے اللہ علیہ وسلم ہمیش لار اگر کو نکلو نینک یوم شاق بولمکی نے و حاجت نینک
 روا اولمکی نے خواہلا سانک یتیم غہ مہر و شفقت قلیل، وانینک باشی نے سیلا عیل، و طعا مینک دن
 انکا بید و رگیل، تا دلینک یوم شاق بولور، و حاجت نینک روا اولور، و مینہ رسول خدا صلے اللہ علیہ وسلم
 ہمیش لار کیکہ بر یتیم نینک باشی نے سیلا و اول سیلا ماتی محض خدا نینک رضا سی او چون بولوسہ،
 اول کشی نینک قوی تیکان ہر تار موی برابریدہ اول کشی او چون نیچہ حسنا ت بولور، و کیکہ اوڑی نینک
 قاشیداکے یتیم او غول غہ یا کہ یتیمہ قیز بالا غہ بخشی لیت قیاسہ اول کیشی ایڈ من جنت وہ شوندا رخ
 برابر بولامندیب ایکی انگشت مبارک لاری سبابہ و وسطی نے بربر یغہ ینا شتور و ب کور ساتی لار
 و مینہ رسول خدا صلے اللہ علیہ وسلم ہمیش لار مسلمان لار ایچہ بخشی راق اول او می دور کہ اندہ بر یتیم بولغای
 و اول او می صاحبی اول یتیم غہ بخشی لیت قیاسہ، و مسلمان لار ایچہ ہما نراق او می اول او می دور کہ اندہ
 بر یتیم بولغای، و اول او می صاحبی انکا آزار بر گائی، وَأَمَّا السَّائِلَ فَلَا تَنْهَوْنَهُ و اما سور او جی
 نے پس قتیغ سوز سبلہ رحمتیب قایتار مہ، سائل دن مراد یا صدقہ و احسان سورا غوچی بیجا دور چنانچہ
 بومعنی نے ابن المنذر و ابن ابی حاتم قتادہ دن نقل قیلیب دور لار قتادہ دیب دور کہ سائل نے
 ملایم سوز و رحم و شفقت ایڈ قایتار غیل دیک دور یا کہ سائل دن مراد امور دین بار اسیدہ سوال قیلو
 طالب دور چنانچہ ابن ابی حاتم سفیان دن روایت قیلیب دور ہمیش کہ و اما السائل فلا تمنہ
 نینک معنی سی امور دینیہ سی تو غریبیدہ سوال قیلیب سکا کلگان کشی نے زجر قیلما عیل دیک دور

۱۵ بوحیث نے طرائق بمجم کبیرہ ابو ذر و اعرضی المدعہ دن روایت قیلیب دور ۱۲ منہ ۱۵ بوحیث نے
 امام احمد و ترمذی روایت قیلیب دور لار ۱۲ منہ ۱۵ بوحیث نے ابن ماجہ روایت قیلیب دور ۱۲ منہ ۱۵
 محمد عبده رحمۃ اللہ علیہ اور اگر آدم لار یتیم لار نینک تریبہ سی نے ترک ایچک وہ امت اسلامیہ غہ یوز کلہ تور مک وہ بولغان
 فساد سنہ بلیسہ لار ایری الیہ اللہ نینک کتابیدہ یتیم لار حالی نے رعایہ قیلما قضا امر قیلماق ایڈ نیورغان استہامی نینک قدرینی
 تعظیم قیلورایدیلار، و البتہ قدرت لاری باریچہ یتیم نینک حالی نے اصلاح ایچک بار اسیدہ مال لارینی وسی لاری نے
 بذل قیلورایدیلار، و اگر ہر آدم اولوم نینک یقین یعنی نے داوڑی نینک اولوم او قینہ نشانہ بولوب اول او ق قیسہ
 وقت وہ انکا کلیب نینک دور، و اولوم نے آیب کککاج بالالار یتیم قالیب یا سخنی قاسہ مال لارینی وصی لاری پیب
 یا قینہ قاسہ لاری عوار و زوق قیلما قینہ تعین سیکہ نے فکر قیل امیری الیہ شبہہ سیر نعمت و لذت غہ قیز قیلیب مسابقت قیلما
 دیک یتیم نینک حالی نے رعایہ قیلما قنہ وانینک ایستینی اصلاح ایچک غہ مسابقت قیلما یارہ لار ۱۲ منہ

پس ایمدی سائل دن قتاده دن نقل قیلینغان اولقی معنی مراد بولغان ده آیت نینک معنی سی صدقه واحسان سوزگان درمانده بنیوانے محروم قیلماق ایله رنجیب قایتارماغیل، بلکه ملائم سوز قیلیب دلدار لیک ایله قایتارگیل دیمک دور شیخ سعدی علیہ الرحمہ نہ عجب اوبدان دیب دور نہ خواہنده برور دیگران ۱۰۰ بشکرانه خواہنده از دوزمان

ابراہیم بن ادم رحمۃ اللہ علیہ دن نقل قیلیب دور لاریب دور کہ سائل لاریب اوبدان قوم لار دور کہ بیز نینک آخرت زادی بولغان نرس لاریب نے کویاریب ایلتا دور لار

ابراہیم نخعی ایتیب دور سائل آخرت نینک پوجتہ چی سیدورا سیز لار نینک ایشیک لار نیکیز کلیم ایلتا دور لار کہ آیا عالم آخرت واکل اہل لاریب کیز غہ برار نرس یبارا سیز لار مودیب، اھ

سائل دن مراد ایکنجی معنی بولغان ده آیت نینک معنی سی ای محمد اموری دن بارا سیدہ بیلمگان

نرس سینی سن دن آنکلاماق اوچون حق لیق نے ایلتاب کلگان سائل نے محروم یاندورمه اگر چه سینک دیگان معانی عالیہ نیک حقیقی غہ یوشمک دن انینک عقلی ضعیف بولوب نادان یعنی قوی بولسه مودیب دور آیتا سن کہ آیت کریمہ نینک سیاقی وترتیبی غہ قرانغان ده بولایکنجی معنی سن

دور چونکہ بومعنی نینک یوقاریقی آیت غہ مناسب تامہ سی بار دور، بوطریقہ واکل اللہ سبحانہ آیت سابقہ لارده پیغمبر کریمی صلے اللہ علیہ وسلم غہ قیلغان الغام واحسانی دن اوریج نوعی نے تذکیر ایلاب

الم یحکک یتیمًا فآؤی ووجدک هذا لاندی ووجدتک عائلاً فاعنی دیدی، سوئکره ہر بر نعمتی نینک شکرانہ سیدہ اول نعمت غہ مناسب عمل نے رعایہ قیلماق ایله امر قیلدی، اولاً الم یحکک یتیمًا فآؤی غہ مناسب

تیم نینک حقیقی رعایہ قیلماق غہ امر قیلیب فاما الیتیم فلا تتر دیدی، سوئکره ووجدک هذا لاندی غہ مناسب احکام شارح دن سوال قیلغوجی طالب نینک حق نے رعایہ قیلماق غہ امر قیلیب واما السائل فلا تتر دیدی

سوئکره ووجدک عائلاً فاعنی غہ مناسب واما بنعمتہ ربک فخذت ایله اللہ سبحانہ اوزی قیلغان نعمت لاری نینک شکری نے اظہار ایتیمک غہ پیوردی، منا بو ترتیب سائل دن مراد سائل

علم دین ایکنجینی افادہ بیرا دور، و موتداع بولغان ده آیت لار نینک معنی سی ده ترتیب حاصل بولا دور، آتا آیت کریمہ نینک ظاہری وسیاقی غہ کورہ ہر ایک معنی مذکور مراد بولگی اولی راق دور

پس مؤمن لار غہ لازم دور کہ محتاج صدقہ اولان سائل لار نے بر نیمہ برمای محروم قیلغان ده رنجیب آیتا

۱۰۰ شیخ محمد عبدہ رحمہ اللہ جناب لاکاوشیو ایکنجی معنی نے اختیار ایتیب دور کہ سائل دن مراد بیلمگان نرس سی نے بیلک نے ایستگان کیئیدورا طالب صدقہ ایما سن ده رنجیب کتب الصدقہ فقیر و مسکین غہ بولفظ عنوان الیک

ایله دار بولوب دور، بلکه کتاب میں نینک طریقہ سے اول ایکی سی نے اوز و صلی ایله ذکر ایتیمک بولوب دور سوئکره بوجہ سے قولہ ووجدک هذا لاندی غہ مقابل قیلماق نینک بیچ معنی سی یوئکره بلکه انیک حقیقہ قولہ ووجدک عائلاً فاعنی غہ مقابل

اولک دور یا آنکہ انینک بوقول کریم غہ مقابل اولکی بودر سعدیاس دور چونکہ رسول اللہ ہرگز سائل بولغان ایما سن ۱۰۰

یہ سب یا نہ دور تک دن پر سب قیلغای لار ممکن بولسہ ہر بار نرسہ ہر سب یا نہ دور تک مناسب دور ہر نرسہ
 بولسا سہ اوہدان سوز قیلیب، شفقت و ملامت ایلہ یا نہ دور تک لازم دور و اہل علم لارغہ لایق بو
 دور کہ طالب علم اولوب کلگان متعلم لار نے افادہ لار سے دن محروم قیلغای لار و **اَمْ اَنْ يَنْجِيَهُ**
رَبُّكَ فَخِيَكَ اَنْ امار بیک نینک دین و دنیا دہ سنکا عطا قیلغان نعمتی غہ شکر قیلماق ایلہ
 آثاری نے اظہار ائملا؛ اوشبو آیت کریمہ وہ ذکر قیلینغان نعمت بارا سیدہ مفیستہ لار ہر نیچہ قول لار
 بیان قیلیب دور لار برنجی قول بو کہ عجاہد تیب دور کہ اول نعمت قرآن مجید دور و زبیرا کہ قرآن مجید محمد صلی
 علیہ وسلم غہ اللہ سبحانہ عطا قیلغان نعمت لار نینک اینک اولوغی دور و قرآن نعمتی ایلہ حدیث قیلماق
 ائے قرأت ایلامک اامت لارغہ ائے اور کاتمک و حقایقی نے اولارغہ بیان ایتمک دور و عجاہد دن قول
 نے ابن المنذر و ابن ابی حاتم و عبد بن حمید نقل قیلیب دور لار بو قول غہ کورہ آیت نینک معنی سی ای
 محمد ربینک سنکا عطا قیلغان نعمت قرآن کریم نعمتی نینک شکرانہ سی نے قیلیب لے آدم لارغہ اور کاتمک
 دیگان بولور؛ بو معنی ارشاد دی ایلہ معلوم بولدی کہ اللہ سبحانہ توفیق ایلہ قرآن کریم نے حفظ قیلماق
 نعمتی ایلہ مشرف قیلینغان بندہ لار محض اول نعمت گران بہا نینک شکر سی نے اظہار قیلماق اچون
 ائے آدم لارغہ خالص اللہ تعالیٰ ایتمک مناسب اولی دور حافظ قرآن اولان ذوات لار بو معنی نے اعتبار
 ایتمک لاری لازم دور؛ ایکنجی قول بو کہ سعید بن منصور و ابن جریر و ابن المنذر عجاہد دن روایت
 قیلیب دور لار عجاہد ہمیشہ ک آیت نینک معنی اس محمد ربینک سنکا عطا قیلغان نبوت (پہنچریک)

سہ شیخ محمد عبدہ رحمہ اللہ تیب دور نینک عادت لیمانہ لاریدن ہری بو کم صرف اموال قیلماقدن قول لار نے
 قیبا غلیق لاری تو غریبیدہ اوز لاری نینک فائدہ لار یئہ حجت کلنو تک اچون مال لاری یا شورا دور لار و ہر حق اولار
 نینک برینو بولوسا تک یوقوز لیق دن شکایت قیلماقدہ بولور لار اما کریم لار بولور نینک خلا فیہ اللہ تعالیٰ اوز لار یئہ فضل
 ربانے سیدن عطا قیلغان نرسہ شوہ خیر غہ بدل ایتمک ایلہ ہمیشہ اظہار غنی لین قیلور لار و اللہ تعالیٰ نینک اوز لار یئہ فائدہ قیلغان
 رزقی اچون آشکارا حمد ثنا ایزور لار پس شو نینک اچون حدیث نبوت نے بدل و اطعام فقر ادن و اعانت محتاجین دن کتا قیلماق
 درست اولور پس قولہ تعالیٰ و ما بنعمہ ربک فحمد معنی سے منا اوشبو دور یعنی ای محمد بے شہرہ سن فقیر نینک ینہ حال وہ بولوشی نے
 بیلر نینک پس فقر ائہ بدل قیلماق و کنکر و لوک قیل آہی دن مقصود و مجرد ذکر ثروت قیلماق ایماس دور زبیرا کہ بوالیش رسول اللہین
 تنزہ وہ بولغان غنچہ جملہ سیدن دور بولور امرا لہی غہ امثال ایلامک بارا سیدہ رسول اللہ اوز زدیہ بولغان آنتون و کموش اموال
 لارینی فکر قیلغان نینقی معروف ایماس دور و لیکن رسول اللہ جنابے نینک اخلاق فاضلہ سیدن معروف بولغان غنچہ شریف ایجن بو دور کم ہر دور
 بار نرسہ سستی فی سبیل اللہ نفقہ قیلور ایدی و اوزینی آجیبی حال وہ کیچا تور ایدی و قیصنے لارویب دور کم مزاد نعمت دن نبوت دورویب
 لیکن آیات مذکورہ نینک سیبائی دلالت قیلما دور کہ بو آیت قولہ و وجہک عائلانہ مقابل دور پس نعمت معنی سی وہ بولادور و اگر
 نعمت نبوت معنی بولسا البتہ بو آیت قولہ و وجہک عائلانہ مقابل بولادور؛ حالبو کہ اینک مقابل بارا سیدہ حق قیصے ایکنینی
 بیلر نینک ۱۳۵۱ منہ

نعمتی نے خلق غہ اظہار قیلینغ دیمک دور، زجاج آتیب دور کہ آیت نینک معنی سی ای محمد ربینک طرفین دن سنکا وحی قیلینغان احکام شریعت نے خلق غہ یگوزگیل، والہ سمان سنکا عطا قیلغان نبوت نعمتی ایلم سوز قیلینغ دیمک دور چونکہ نبوت نعمت لار اولوغی دور، سیرۃ ابن ہشام وہ ایتم دور، وانا اللہ سبحانہ طرفین سنکا عطا قیلینغان نعمت وکرامت کہ نبوت دن عبارت دور، پس ائے اظہار آیت وخلق نے انکا دعوت قیل دیمک دور، اوچونجی قول بوکہ مقاتل آتیب دور، نعمت دن مراد بوسورہ کریمہ وہ قیلینغان نعمت لار دور، بعضی لار دیب دور کہ آیت نینک معنی سی ای محمد وقتیکہ اللہ سبحانہ سنی موفوق قیلماقی ایلم یتیم وسائل حق لارینی رعایہ قیلسانک بیلگیل کہ اول توفیق ربینک دن سنکا عطا قیلینغان توفیق دور، پس اول نعمت بید حدیث ایلاب ائے آدم لارغہ اظہار آیت تاکہ اوزگ سنکا اقتدا قیلسون لار دیمک دور جناب امام حسین رضی اللہ عنہ دن روایت قیلینغان قول او شہو معنی دن آئینمیش دور چنانچہ اول جناب دیمیش کہ ہر چیان بر عمل خیر نے قیلانک، پس ائے برادرارینک عتہ سوز لائیل، تا اولار سنکا اقتدا قیلغانی لار دیب، انسان اوزی نینک قیلینغان عمل خیری نے خلق غہ اظہار آیتک نے علما لار ویدان دیب دور لار، اگر اول اظہار ضمنی وہ ریاء بولماسہ، ویم اول کشی اوزگ آدم لار نینک اول عمل وہ انکا اقتدا قیلماقی لاری نے پہلسہ، اما موندان بولماسہ عمل خیر نینک اظہاری اوبدان کور باب دور لار

او شہو آیت کریمہ باراسید کی تحقیق بوکہ نعمت مذکورہ دین و دنیاہ جناب رسول اللہ طرف اکی دن اعطا قیلینغان ہمہ نعمت لارغہ عام دور، چنانچہ یوقار یعنی آیت وہ اللہ سبحانہ حضرت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم دیلار کہ خواہ صدقہ و احسان و خواہ علم و عرفان طلبی وہ درینک غہ کلکان سائل نے زجر قیلماغل دیب بو آیت وہ امر قیلما دور کہ سنکا دین و دنیا باراسیدہ عطا قیلغان نعمت لار ایلم سوز قیل، یعنی محض سنکا خاص بولغان لطف و عتایم ایلم سنکا افاضہ ایلاگان انواع نعمت لار کہ اولار جملہ سیدن بولدنیا وہ سنکا بریلکان نعمت موجودہ لار و من بعد وعدہ قیلینغان دنیوی و اخروی نعمت موجودہ لار بارچہ سیغہ اظہار شکر ایلات حدیث قیل، منہ آیت کریمہ باراسید کی فکر عاجزانہ نتیجہ سی بو دور بول معنی یوقاری بیان قیلینغان قول لار نینک بارچہ سیغہ شامل دور، والہ اعلم

اظہار نعمت ایلامک باراسید کی اثر و حدیث لار، امام احمد و طبرانی اوسط وہ و بیہقی حضرت عائشہ رضی اللہ عنہا دن روایت قیلیب دور لار حضرت صدیقہ و ہمیشہ کہ رسول خدا صلی اللہ علیہ وسلم دیدیلار کہ بر کیم غہ بر نعمتی برلیسہ کرک کیم اول کشی انینک مکافاتینی بجا قیلسون، پس اگر مکافاتا برک گاقادر بولماسہ کرک کیم ائے یاد قیلسون چونکہ بر کیمہ اوزی غہ قیلینغان احسان نے ذکر آتیبہ حقیقہ انینک شکری نے قیلغان بولور (بیہقی ابوہریرہ رضی اللہ عنہ دن مواد شہو لفظ و معنی وہ بر حدیث مرفوع نے روایت قیلیب دور) امام احمد و ابو داؤد و جابر بن عبد اللہ دن روایت قیلیب دور لار جابر دیمیش کہ رسول خدا صلی اللہ علیہ وسلم دیدی لار کہ کیمک انکا بر عطایانی برلیسہ پس اگر اول

کشی بر نیمہ تاپسہ کرک کہ انینک بیلہ اول عطا مکافاتی قیلسون و اگر تا پسا سہ کرک کہ اول عطا نے برگوچی
 غہ مدح و ثنا اتیسون؛ چونکہ کیمکہ عطا قیلغوچی غہ ثنا اتیسہ تحقیق انکا شکر قیلخان بولور
 ابن جریر روایت قیلیب دور ابو نصرہ و ہمیش کہ مسلمان لار (یعنی اصحاب سعادت نشان
 لار) نعمت نینک یادی نے قیماق نے نعمت شکر ی دن دیب بیلور ایدی لار
 بیہقی روایت قیلیب دور فضیل بن عیاض رحمۃ اللہ ہمیش کہ نعمت بیلہ سوز قیماق نعمت
 نینک شکریدن دیب آیتور ایدی، سعید بن منصور روایت قیلیب دور عمر بن عبدالعزیز رضی اللہ
 عنہ دیب دور کہ نعمت نے یاد قیماق شکرور، بیہقی روایت دور حسن بصری رحمۃ اللہ دیب دور
 اوشبو نعمت نینک شکر نے تو نا قیلینک لر نعمت نے یاد قیماق شکر دور، بیہقی روایت قیلیب دور
 جریری ایتیپ دور نعمت نے تقد ادا یلا مک شکر دن دور دیت ایتور ایدی، عید الرزاق روایت
 قیلیب دور قتادہ دیب دور نعمت نے افشا قیماق انینک شکریدن دور، بیہقی روایت قیلیب دور
 ابن ابی الحواری ایتیپ دور فضیل بن عیاض و سفیان بن عیینہ رحمہما اللہ بر کچہ صبح غچہ اولتوروب
 ہرا کی لاسے اوز لاریغہ بر یگان نعمت نے ذکر قیلیبے لار فلان تو غزیدہ اللہ تعالیٰ بیزگہ مونداغ
 انعام قیلدی، و فلان تو فلان تو غزیدہ اللہ تعالیٰ بیزگہ انداغ انعام قیلدی ویشی لار، منا بواخبار و
 آثار لار مضمونیدن معلوم اولدی کہ نعمت نے یاد قیماق گویا انینک شکر ی نے قیماق اور نیدہ دور
 تفسیر کواشی وہ ہمیش کہ بعضے لار اللہ سبحانہ نینک نعمت لارے ایلہ سوز قیماق نے طاعت جہ
 سیدن دیب بیلہ دور لار ہر حقان نفس ریادن و عرض دن امین و خالی بولسہ، وہم مقصدی اہل
 باب وہ آدم لار نینک اوز یغہ اقتدا قیماقی نے طلب ایلا مک بولسہ، و بعضے لار خوب فتنہ جہتدن انے
 لکر دور کوروب دور لار، والدہ علم

سورۃ الم نشرح مکیہ آیت لاری سکر، کلمہ لاری بیکر مہ تی، حرف لارے

بر یوز اویج دور

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

اَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ ۗ و ای محمد آیا سنینک منفعت و مصلحتینک اوچون کو کر انینک
 نے آچما دوق مؤ، دانے علوم اولین و آخرین و حکم مالانہایہ لار سننو دیک کینکر و قیلما دوق مؤ یعنی
 بیز سنینک کو کر انینک نے آچتوق، دانے کینکر و قیلدوق، تاکہ حق تعالیٰ نینک متاجاتی وہم خلق نے
 سنکا آسان قیماق ایلہ کو کر انینک نے کث وہ قیلدوق دیک دور، مفتی ابوالسعود ائدی تفسیری
 وہ ایتا دور صد نفس التانیہ نینک احوالی نہ محل، و نفس غہ حاصل بولک وہ اولان علوم وادر

نہ
 اوچون یا سرتقی وی
 نیک
 قیماق کو کر انینک
 تفسیر عم تیسارون

اکات و ملکات و ارواات و شونینک کبی نرسه لارون عبارت بولغان ستر لارغه محزن بولغان اوچون نفیس نینک قوه قدسیه ایله مؤید قیلینماقی، و کمالات السیه ایله متحلی ایتیماککی برله دائره تصرفاتے کینکر و قیلینماقی دن شرح صدر برله عبارت کلتوب دورا یعنی آیا سینک صدر نینک سنے محزن سرائر قیماقی ایله کینکر ایتما دوک مؤاول اندازه ده که غیب و شهادت عالم لاری نینک اسراری نے اوزینتہ سیغدوردی و استفادہ و افادہ ملکه لاری نے جمع قیلدی، پس علائق جسمانیه غه ملابسه ایلامک، ملکات روحانیه انواری نے اقتباس ایتیمک دن سنے توسمادی، و خلق مصالحي غه تعلق ایلامک شیون حق ده مستغرق اولمک دن سنی قالد و رمادی (یعنی حق یادی غه مستغرق بولمک ایله خلق دعوتیفه اهتمام کور کوزمک دن قالمادینک و هم خلق مہاتی غه استغال ایتیمک ایله حق نینک یادی و منا جاتی دن مجرب بولمادینک، بلکه جح و فریق مرتبه سیغہ جائز بولمک ایله حاضر غائب اولدینک) سوکره ابو السعود افندی شرح صدر دن مراد حدیث لار ایچره روایت قیلینغان شرح صدر صورتوری بولسه ہم احتمال دیمک بولوب، اما اول قول نینک صنفی غه اشارت ایلاب، و قیل آریندیه مارومی دیب مجملیا بیج دور سوکره روایت قیلینغان شرح صدر نینک تمثیل ایکانی غه ذاهب بولوب و لعله تمثیل لیا ذکر اوانو فرج جہانی ماسیطرله علیه الصلاة والسلام من الکمال الروحانی دیدور سوکره ایتا دور فعل برله انینک مفعولی اورتاسیده جار و مجرور کک نے زیادہ قیماقی نینک و جی، اول امرده شرح صدر اول جناب صدر برل نینک منافع و مصالحی اوچون الکائنیتی بیلدورمک دور (یعنی کور کک ایتیمک نے شرح ایتما کلیکیم سینک منفعتینک اوچون دور مینک حضرتیم غه انینک منفعتی عائد ایماس دیمک دور) بولمعی نینک اعلامی نے قصد ایتیمک نے مفعول دن مقدم قیماقی اول جناب رسالت مآب نینک دل حقائق منفر لیغہ کوزمک غه مسارعت کور کوزمک، و انینک عقبیده بولادورغان خطاب غه اول جناب نے شوق لاندورمک اوچون دور تا اینک کہ خطاب آئی وارد بولغان چاغدا اول حضرت زیادہ تمکن ایله ایتیمک تعلق سیغہ متمکن بولماقی، ا هـ

امام فخر الدین رازی نینک تفسیر بده بو شرح صدر باراسیده ایکی قول بار دور اذ لعی قول شد ده روایت قیلینغان جبرئیل علیه السلام جناب رسول اللہ نینک قاشینغہ کلیب صدر مبارکینی یاریغیش قیلیب انے معاصی مادہ سی دن پاک قیلغان واقعہ دور دیب سوکره اول روایت نے قاضی ابوبکر بن العربی رحمہ اللہ اوجر و جبر برله طعن قیلغانینی، و قاضی نینک طعنی غه اوزی نینک برکان جواب لاری نے ذکر قیلیب دور سوکره ایچینچی قول شرح صدر دن مراد معرفت و طاعت غه راجع بولادورغان بر معنی دور یوباره و اعلم لار بر نیچہ وجه لار بیان قیلیب دور لار دیب مومدن ایکی وجه تے ذکر قیلیب دور، برنجی وجه بولمک رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم کافرانس و جن غه مبعوث بولغاچ سینتہ مبارکی جن و انس لار منازعتی نینک بولور ایدی، پس اللہ تعالیٰ اول جناب غه اندرغ بر عطیاتی کرامت قیلدی کہ اول عطا ی آئی اول حضرت اوزره یوکلانگان جمع نرسه لار نے آسان قیلدی، و اول حضرت محض ایتیمک ده اولان ہمیشقت و

و کلفت لارنے اول جناب نینک نظری وہ اندک و حقیر کورساتی ابو طریقہ وہ کہ اللہ سبحانہ محض فضلی ایلہ
اول جناب نینک قلب شریفی دن برگینہ ہم دن باشقہ جمیع ہوم نے چیتاردی، و تنک لبق عنہ
باعث نرسہ لار نینک فکری نے اندہ قومیاوی، پس بوجہت دن اول جناب نینک دل مبارکینہ لفقہ
نینک و عیال نینک ہومی خطور قیلاس، و مشرک لار نینک آزار و جناسی اول حضرت غہ ہر قنچہ یوز لانسہ
اندن ہیچ باک تو تماس اولدی، خاکہ صنایدید قمریش اول حضرت نینک حقیقت بین کوزیدہ چہین
دن ہم حقیر ایدی لار مشرک لار نینک تہدیدی دن فردا قیلا دی، و اولار نینک تشویق ایلامی ایلہ دنیا
نینک اموال و سامانیغہ میلان کورگوز مادی؛

- خلاصہ کلام بوکہ شرح صدر اول جناب رسالت آب نینک دنیا می و نیہ نینک حقیر یعنی غہ
و آخرت باقیہ نینک کمالی غہ عالم بولمکی دن عبارت دورا و بوقول آئی نینک نظری قولہ تعالیٰ عنہ
یروا اللہ ان یتصدیہ کیشرح صدرہ اللہ کلام و من یرو ان یتصدیہ یجعل صدرہ فقیہاً حرجاً
آیت کریمہ سیدور (یعنی پس کیکہ اللہ سبحانہ نے تو غری یول غہ ہدایت قیلاق نے ارادہ قیلاس
انینک کونکلی نے اسلام نے قبول قیلاق غہ مایل قیلیب آچارا پس اول کشی اسلام دینی نینک حق
ایکانے نے آنکلاب قبول قیلورا و کیم کہ اللہ تعالیٰ نے صلالت وہ قالماتی نے ارادہ قیلاس انینک
کو کراکی نے تو لاتار و قرا نغو قیلورا پس اول کشی حج لبق نے آنکلاماس و قبول قیلاس) روایت قیلیب
دور لار کہ صحابہ لار نینک بعضہ لاری سورمیش لار کہ یار رسول اللہ آیا صدر منشرح بولا دور مو
رسول خدا و ہمیش لاری منشرح بولا دور صحابہ لار سورمیش لار کہ انینک علامتی نہ دورا رسول خدا ہمیش
لار کہ انشراح صدر نینک علامتی دارالغرورون یراق بولمک و دارالخلو غہ رجوع ایلامک و اولوم کلاس
دن ایلاماری انینک اوچون آمادہ حاضر لامک **دور دلوباب** داکو سوز نینک تحقیقی بوکہ اللہ سبحانہ غہ صدق
دل برہ ایمان کلتورمک یک و انینک قرآن کریم وہ دیگان وعدہ و وعیدی نے تصدیق قیلاق لبق انسان
غہ دنیا دن ہزیب آخرت غہ رجعت قیلاق نے **دور اولوم** اوچون استعداد ایتمک نے ایجاب قیلورا
لہ کبھی دجہ بوکہ جناب رسول اللہ نینک سید نے کسی نہ کسی کشادہ قیلندی دور اول نشانہ وہ کہ
جمع مہانت نینک اندیشہ و فکری انکاسینا دورغان بولمیش، انعامک اول حضرت پیچ برکدورت دن مضطر
و متکدل اولما بدور و حیرت غہ تو شتابدور بلکہ اول جناب غہ لبق و محوش لوقی حالت لاری وہ منشرح
الصدر اولمک ایلہ طرف الہی دن مکلف بولغان و وظیفہ سی نینک ادا سینہ اشتغال کورگوز ب دور
و شرح تو سبغہ (یعنی کینکدہ قیلاق دور) و انینک معنی سی ہوم دن تو تقازماق دورا و عرب غم و غم نے
ضیق صدر آتا بدور لار چنانچہ اللہ تعالیٰ نینک کلامی وہ دار دلوباب دور و لقد نعلم انک یضیق صدرک
بما یقولون (والبتہ تحقیق بز سبیل میز کہ ای محرابے شہدہ سنینک کو کرا کینک مشرک لار نینک دیدورغان استہ
و طعن لاری سبب دن تنک و تار بدور و ولینک غمگین اولور) انتہی یعنی فخر الدین رازی نینک
سوزی تو گادی؛

ایٹیا مستکہ امام رازی نینک اوشیو ایکنجی وحی غہ کورہ آیت کریمہ نینک معنی سی موندان غ بولہ احتمال، ای محمد بزسنینک کوکر ایک نیک نے آجیب کینک قیلا دوق مواہبتہ کینک قیلدوق، اولہ ده، سن تو مینک نے ضلالت وہ ٹھہک اولوب حق نے قبول قیلا س یکی نے بیلیب، کوکر ایک نیک تاربولو بولار نے قیدان غ ترمیم و تہذیب ایتیب حق یول نے قبول قیلدورغالی بولور دیب تشکدرل ایدنیک سوکرہ بیزسنگا وحی ایتیک ایله تو مینک نے ہلاکت دن تو قفقوزادورغان یول نے بیلدوروب کوکر ایک نیک نے کینک قیلدوق، وسے تشکدرل بیت دن خلاص ایتدوک آیت آتیمہ نینک مضمونے بو احتمال نے تاثیر قیلا دورہ اندان غ کہ اللہ تعالیٰ ایتیب دورہ

وَوَضَعْنَا عَنَّا كِتَابَكَ وَتَرَكْنَا الَّذِي أَنْقَضَ ظَهْرَكَ ۖ وَهُمْ أَيْ مُحَمَّد سندن آغیر پوکینک نے توشور دوک، اندان غ آغیر پوک کہ آغیر یعنی سببی ایله سنینک اوچانک نے ایگیب آغیر لاشتور دی، یوکلام تشیل طریقہ سی وہ دورہ مراد بولوک دن حسی پوک ایما سکی آشکارا الیبتہ بولوک دن مراد جناب رسول اللہ نینک قومی نے ہدایت وارث دایتک بارا سیدہ بولغان اندیشہ وقایع پورہ اللہ تعالیٰ اوشیو پوک نے پشت مبارک دن توشور مک دن مراد رسول اللہ دن قومی نے ارشاد ایتیک حقیقہ کی قین لیتق نے وحی سببیاہ بیگیل قیلاقی دورہ والٹرا علم، وزرک تفسیری بارا سیدہ مفسر لار برنجہ قول لاریان قیلیب دورہ لار من بولورہ اولڈا وزر نینک لغت معنی سینے ڈکر قیلیب سوکرہ، اندان غ سنباط قیلغان فہیم نے بیان قیلا من، وزر لغت دگنہ دائم معنی سیدہ، و آغیر پوک حمل ثقیل معنی سیدہ دورہ جمعی آوزار کلورہ داوچاٹہ تو پولغان چونک آغیر پوک نے ایتیلورہ کارہ کبیرہ معنی سی وہ موندان اوزرگہ یاز برنجہ معنیہ کلورہ

ایمدی یومقام وہ وزر دن گناہ دائم معنی سینے آماق اصلا درست ایما س دورہ گرچہ بعض مفسر لار نظر لاریتہ یولوغغان زرسے نقل ایتیک نے عادت قیلغان جہت دن بو مقام وہ مول بعض برنجہ بی اصل لار وہ روایت قیلینغان اثر غہ مغرور اولوب، الوزر نقل الذنب دیب تفسیر قیلہ لار مو چونکہ اول تساہل پیشہ لار اوز لاری نینک اول قیلغان تفسیر لارینی جناب صاحب رسالت صلی اللہ علیہ وسلم نینک شأن جلالت مآبی غنہ ثبوتہ مشائخہ تحقیر و نقص اولک جلیبتی ایله اصلا مناسب برسوز ایما س ایکان یکی نے اولیاب ہوکورہ ما پور لار، وزر مذکور نے اللہ سبحانہ کلامی وہ الذی انقض ظہرک بیلان وصف قیلغانینی دل غفلت منزل لاریتہ سچ بر کلورہ ما ی دور لار اولار نینک قولی غہ کورہ آیا جناب عصمت مآب رسول اللہ دن اوچا سی نے ایگیب سیدہ و ما دورغان درجہ وہ آغیر گناہ در بولوب دور مو، استغفر اللہ و اتوب الیہ اسلام علماسی بولغان ذات لار جناب رسول اللہ نینک شأن عصمت مآبی غنہ موندان غ سوز لار نے قیلاقی مناسب مو دورہ آیت کریمہ نینک ترتیب وسیا قی غہ کورہ تفسیر قیلاقی لازم ایما س مو، موندان غ موضع لار قرآن کریم نینک تفسیری وہ آزا ایما س دور بنا بر بن اہل تفسیر لار نینک بعضے سیدن شکایت قیلاقی حقیقہ یاز دورہ بو مقام وہ قاضی بیضاوی وانکا بیعت

نے لازم تو لغان بعض مفسر لار بر آزاب ایله سوز قیلغان بولوب آیت کریمه تفسیر یدہ وهو ما ثقل علیہ
 من فرکنا یر قبل البعثہ دیدور یعنی وزر بعثت دن بزورن جناب حضرت دن صادر اولغان تقصیرات
 لار، بعضی سنی نینک اول حضرت عنہ گران بولغان یوکی دورا بومفسر لار نینک بوسوز لاری ہم بیچ برتغان
 نبوت عنہ مناسب ایماں دور گرچه اول مفسر لار بولوب آیت تفسیری ده موتدن اوزگه قول لار نے بیان
 قیل ملا هو اما نزد لاریده بولوقل تزج قیلینغان جہندن مونے ہم دن مقدم ذکر قلیب دور لار اول
 بوباب ده معذور دور لار که نقل نے مقدم قیلاق ایله محدث لار ذکر قیلغان اثر لار عنہ تبعیت قیلدیش
 لار چنانچه صحیح بخاری ده وقال مجاہد وزرگ فی الجاہلیتہ دیدور، یعنی مجاہد ہمیش کہ سنینک جاہلیت
 ایامی ده بعثت دن بولغان ^{ایگرای} وزر یک نے دیک دورا بوباره دازیدہ تحقیق بولوبه موتدغ محل لار
 ده جناب رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم دن روایت قیلینغان صحیح نقل بولماغان حال ده قرآن
 کریم آیتنی لغت عرب استعمالی عنہ تلج اولوب، عقل صواب آیتن ارشادی ایله تفسیر قیلاق واجب
 دور عرب لغتی عنہ قساق وزر لغت ده وغیر لوک معنی سیدہ کلپ دورا بولوب آیت داکو اغیر لوک ایسه
 نینک بار گران قدری دن عبارت ایگرای غولیش دیکانه نزدیکه شبہ دن دارسته دورا چنانکه نبوت
 امر یغیر قیام کورگوزک، داینک حقوق داوامری نے کما ینبی محافظه ایلامک وعناد وشرک نے آیتن قیلغان
 یوزوق افعال و باطل اعتقاد یق قوم لار نے حق عنہ دعوت آیتن اولار نے عادت قدیمه لار کے
 دن آیرماق، غایتده اغیر لوک دورا پس الد سبجانہ محض فضلی ایله شونداغ اغیر لوک اغیر لوک نے جناب
 رسول اللہ آسان قیلغان نیدن، وانے سهل و پسریلامک ایله نبوت لازمانی نینک بار لارانی نے رسول اللہ
 نینک نظر مبارکیدن توشوروب تبلیغ و تشریح امری نے اول جناب عنہ تخفیف ایتمکیدن خبر ہر ادورا مرتقی
 و مقبول قول او شبہ دورا بولوقل ابو عبیدہ دن ہم مقبول دورا چنانچه ابو عبیدہ بولوب آیت بارا سیدہ آیتن
 دورا محققنا عنک اخیاء النبوة والقیام بہا حتی لا تنقل علیک احد یعنی نبوت یوک لاری نے اوالکا قیام
 کورگوزک اغیر لیتق لاری نے سندن تخفیف قیلدوق، تا سکا اول امر عظیم اغیر بولماسون دیم، امام
 فخر الدین رازی وزر نے ذنب نینک غیری عنہ حمل ایتمک اوچون تو قوزدہ بیان قلیب دورا برنجی
 وجہ بوقاریده ذکر قیلینغان بعثت دن ایلگری صادر بولغان فرطات، ایگرای وجہ بوز قاری بیان قیلغان
 تخفیف اعباء نبوت، اوچونجی وجہ قریش قومی سنہ خلیل اللہ نے مرگ ایتمکان لیک جہتیدن
 اول جناب عنہ یوز کلتورگان کر اہیت، تو ریختی وجہ دنوب امت ہشتیچی وجہ احتمال و زردن عصمت ده
 قیلاق آیتنچی وجہ جبرائیل علیہ السلام عنہ اول ملاقات بولغان ده اول حضرت عنہ یوشکان فرع و ہدیت
 یتیمی وجہ قوم لاری دن یرکان آزار و کلفت شکر بخی وجہ ابوطالب و خدیجہ نینک دفات لاری دن سونک
 اولار نینک فراق و ماتمی ده یوشکان دزد مصیبت تو فور بخی بعثت دن ایلگری شکر لغت پروردگار
 تو غریبیدہ اول حضرت عنہ یوز لالکان نقل حیرت، سنا بوجہ لار نینک بارچہ سیدن ایگرای وجہ عقل
 عنہ موافق بولغان جہندن اولی بالقبول دورا وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ ۵ ہم ہر سنینک

اوپن عنوان نبوت ایلہ ذکر نیک نے نام و شہرت نیک نے یلندہ قیلدوق یعنی خاتم النبیین پیغمبر
آخر زمان دیک ایلہ سنیک شہرت نیک نے یلندہ و تائینک نے عالم غہ مشہور قیلدوق یا کہ سنیک
اسینک نے کلمہ شہادت وہ واذان واقامت وہ و خطبہ لارہ دوا و تراسیم غہ قرین و طاعتینک نے
اوزطاعتیم غہ یقین ایلامک ایلہ شائنتک نے اولور غہ قیلدیم دیک دور

در حقیقت انصاف نظری ایلہ قران کا عقول سلیمہ ایگالاری غہ بو آیت کریمہ مضمونی نینک
صدقی کون کبی ظاہر دور، مثلاً جناب رسول اللہ نینک تام ہمایونی پروردگار تعالیٰ نینک نام
مقتدسی ایلہ برکہ شہادت وہ و شہادہ و خطبہ لارہ و اذان واقامت وہ کرہ زمین نینک ہر بقظ
سیدہ بولغان اہل اسلام اسیدہ متارہ لارہ و منبر لارہ و ستیدہ ذکر قیلیب ثادور و آفاق عالم
وہ خویش و بیگاہہ قاشیدہ اول حضرت نینک تام ہمایونی منتشر و مشہور دور و اللہ تعالیٰ کتب
مقدمہ سیدہ اول حضرت نے ذکر قیلیب دور و قرآن کریم وہ اوز کہ پیغمبر لارہ نے نام لاری یلہ یا نوح
یا ابراہیم ماہودیا صالح یا موسیٰ یا عیسیٰ دیب ندا قیلغانہ اول جناب نے یا ایہا الرسول یا ایہا النبی دیا
رسول دینی تشریفی ایلہ ندا قیلیب دور و اللہ تعالیٰ اول جناب نینک ذکر می نے اوز ذکر می غہ
قرین قیلیب قرآن کریم وہ ایلیب دور و اللہ و رسولہ آحش ان یرضوہ و من یطع اللہ و رسولہ و اطیوعا
اللہ و اطیوعا الرسول و اللہ تعالیٰ قرآن کریم وہ رسول اللہ غہ اطاعت قیلماق نے حقیقہ اوز یغہ اطاعت
قیلماق و رسول اللہ غہ بیعت قیلماق نے بی شبہ اوزینہ بیعت قیلغان قیلیب من یطع الرسول فقد
اطاع اللہ ان الذین بیایعونک انما بیایعون اللہ دیب دور و اللہ سبحانہ اول جناب نے مٹوں لارہ
نینک ولی لاریغہ محبوب قیلیب دور و بیخیتی کہ مٹوں لارہ اول جناب رسالت آب نینک یا لذت
آلا دور حاکم اول حبیب اکرم صلے اللہ علیہ وسلم نینک نبوتیغہ قائل اولمانان اجنبی لارہ و دنیا لوزیر
نینک کبی برا عقل زمانہ او تمانان دیب مدح قیلادور و آسیا اقلیمی نینک اینک پست ترین گوشہ
سیدہ کی خطای قومی ہم اول جناب نینک نامی نے عمدہ شینگرین دیب تمام تعظیم ایلہ ذکر قیلماق وہ
دور لارہ اسلام دین مقتدسی عالم غہ نور ہدایت سالقان دن تاریخ جہان بان عز و قبال اولان
سلطان لارہ اول جناب شاہ رسالت نینک اجتماعی دن بلکہ خدام ذری دن اولک شرفی ایلہ فخر قیلیمیش لارہ
و ملوک و سلطین لارہ روضہ عالیہ سی نینک ترابی غمیز لاریبی سوروب عتبہ سامیہ سے بوسہ قیلماق
آرزو سیدہ بولیمیش لارہ و شاہ و گدرا اول جناب نینک شفاختی نے امید اینک وہ دور لارہ پس
بو شرف دن اولور غہ شرف پارہ دور و بو شرف قیامت غہ باقی دور

فَان مَعَ الْحَسْرِ يُسْرًا ۝ پس بدرستیکہ محنت و قین لیق ایلہ برکہ راحت و آسان لیق بارور
یعنی ای محمد نینک صدر شرفینک نینک منک یعنی و آرقانک غہ حمل قیلنغان تبلیغ شرف بارگرائی
نینک اغیر یعنی و قومینک نینک گمراہ لیقی را اولار نینک سنگا اذیت و جفا قیلماق یعنی کبی اغیر لیق و قین
لیق لاریلان برکہ صدرینک نے نشادہ و سبج قیلماق و اوچانک غہ حمل قیلنغان اغیر لوک نے تو شوہرک

عم ذریان ایلہ خوش بولادور اول جناب نینک نام سہارکی نے قبل وہ تکرار ایلامک

واہت ادواحت غہ موفق قیلماق، وشر نینک نے بلند قیلماق کبی نیگیل لیک وراحت بار دور، پس ہر قی
سنی نمکین قیلادورغان برایش سنکا عارض بولسہ، اسکا سجانہ نینک رحمتی دن، یئر نے نصیب ایتمک
بایوس بولماعیل، بوجملہ ماقبلی نینک مضموننی تقریر، وہم اول جناب رسالت مآب غہ و مؤمن لار غہ
ہر برقیں لیق بیلان برگہ آسان لیق بار لینی نے وعدہ کریم دور، گویا اللہ تعالیٰ ایسا دور، ای محروقتیکہ
صیق صدر، و ثقیل و زرا و دخول و شوار یعنی ایلہ برگہ شرح صدر، و وضع و زرا، و رفع ذکر، و راحت و آسان
یعنی نے تاقینک، و بیلدینک، پس محقق بیلگیل کہ مطلق قیین لیق بیلان برگہ اولوغ راحت و آسان لیق
بار دور، و جرم قیلغیل کہ ہر بر عسری کہ سنکایوز کلتور سہ البتہ بر یئر عظیم دن جدا ایما س دور قیسی زہر
دور کہ عقیدہ انینک بہاری بولماس، پس اللہ تعالیٰ نینک فضل و لطفی غہ اعتماد قیلغیل،

ان مع العسر یسر ان تحقیق قیین لیق ایلہ برگہ آسان لیق بار دور بوجملہ اولغی جملہ نینک
مضموننی تاکید ایتمک، دانے کو شکل لار غہ اور و نلاشتور مک اوچون تکرار قیلیب دور، یا کہ جملہ مستأنف
دور، قاعدہ معروفہ بناء برقیں لیق بیلان ایکی راحت و آسان لیق بار دیک دور، پچانچہ صحیح بخاری وہ
ایسا دور قال ابن عبیدینہ امی ان مع ذلك العسر یسر، اخر کقولہ تعالیٰ ہل تر یصون الا احدی الحنین
ون یغیب عسر، یسر بن اہہ یعنی سفیان بن عبیدینہ انکیب دور، یعنی اول عسر مذکور بیلان برگہ ینہ بر یسر
یئر بار دور، اللہ تعالیٰ نینک قوی ہل تر یصون بنا الا احدی الحنین کبی و برقیں لیق ایچی آسان لیق
غہ غالب بولما ہا دور، چونکہ اول عسر ہر قیچہ قتیغ بولسہ بویکی یئر عظیم غہ نسبتہ اندک بر زسہ دور، کلام نے
مستأنف دیب ایچی یئر نے ارادہ قیلغان لار یئر نینک برینی زبان سعادت نشان رسول اللہ یوز
کلتورگان فتوح نینسہ غہ و ایکنجی سی نے زبان خلفاء وہ یئر بولغان فتوح لار غہ تفسیر
قیلیب دور لار،

و بعضی لار دیمیش کہ بری و نیا نینک یئر ی و بری آخرت نینک یسر ی آخرت نینک یسر ی
دور انما غ کہ اللہ تعالیٰ نینک قوی ہل تر یصون بنا الا احدی الحنین وہ ایکی حسنی نینک بری حسن
ظفر، و دیگر ی حسن ثواب دور، پس تابع قرآن کریم اولان اہل اسلام غہ لازم دور کہ قرآن کریم نینک
و غدہ البیتہ سی ہو پچہ بر مشقت غہ ایکی راحت وعدہ قیلغان بولخارج، یئر و نبوی و یئر آخروی اسید
بودنیادہ خواہ امور دنیاوی و خواہ امور دینی ایش لار بار اسیدہ یوشکان قیین لیق لار غہ محل کور گوز گای
لار و بی ثبات لیک قیلیب زبان اعتراض و شکایت نے دما قیلما غای لار قرآن بعد اللہ و یئر بعد العسر
حال و حکایہ لاری دینادہ ہر زمان مشاہدہ و مسموع اولمک وہ بولوب تور ماتی انکار قیلینا دورغان بر
دن ایما س دور،

فَاِذَا قَدَعْتُمْ فَاَنْصَبْ ۝ پس ای محمد ہر قیچہ تبلیغ دن او او زونک غہ وامت لار نینک
غہ فائدہ لیک ایش لار دن فارغ بولسانک (بولسا سانک) پس عبادت غہ اجتمادایت، و سنکا عطا قیلغان
یو قاریدہ ذکر ایتمیغان نعمت لار میز، و آخرت وہ سنکا وعدہ قیلغان ثواب و کرامت لار میز شکریدہ

جد و جہد کو گوز

یا کہ پس ہر چنان تکلفی وحی دن فارغ بولسانک پس اے تبلیغ ایتیک غہ اجتہاد قیل دیمک دور
یا کہ پس ہر چنان جہاد دن فارغ بولسانک پس عبادت وہ اجتہاد نے لازم توت دیمک دورا تو معنی نے
ابن حاتم زید بن اسلم دن نقل قیلیب دورا زید بن اسلم دیمیش کہ قولہ تعالیٰ فاذا قرعت فالصوت نینک
نینک معنی سی پس ہر چنان جہاد دن فارغ بولسانک پس عبادت غہ جد و اجتہاد قیل دیمک دورا و حسن پوری
دیمیش کہ المسجمانہ پیغمبر علیہ الصلاۃ والسلام غہ غرات دن فارغ بولغان چار غہ عبادت غہ اجتہاد
ایتیک غہ امر قیلیب دورا

ایتما مستکہ آیت کریمہ دن بو معنی مراد بولغاندہ آیت کریمہ نینک بو ولی مدینہ زہ بولسکی لاقہ
بولادورہ حالہو کہ سورۃ کریمہ کئی النزول دورا یا کہ معنی آیت پس ہر چنان نماز دن فارغ بولسانک پس
دعا غہ قول کوتاریگیل دیمک دورا بو معنی متعدد اثر لارہ روایت قیلیب دورا اول اثر لارے سیوطی دورہ
منشورہ کلثورہ دورا چنانچہ عبد بن حمید و ابن جریر و ابن المنذر و ابن ابی حاتم عبد اللہ بن عباس
رضی اللہ عنہما دن اُطرق متعددہ ایہ روایت قیلیب دورا ابن عباس جناب لاری دیمیش
کہ آیت نینک معنی سی پس ہر چنان نماز دن فارغ بولسانک پس دعا غہ قیام کو گوز اللہ تعالیٰ
دین سوال قیل و ا نینک جنابی غہ غینہ راعب بول دیمک دورا و ہم عبد الرزاق و عبد ابن حمید
و ابن جریر و ابن المنذر روایت قیلیب دورا لار قتادہ دیمیش کہ معنی آیت پس ہر چنان نماز نینک
دن فارغ بولسانک پس دعا غہ جہد قیل دیمک دورا آیتا مستکہ اکثر اعلام لار بو اثر لار نینک
تأییدی ایہ آیت کریمہ تفسیری وہ ایہ بولغان او شہو قول نے سند قیلیب نماز دن فارغ بولوب سلام
برگان ہمان دعا غہ قول کوتاریب دعا قیماق نے اہتم بیلیب انکا تمام اعتناء قیلا دور لار دگویا اے رسول
اللہ نینک سنہ ثابہ سی دن دیب اعتقاد قیلا دور لار و نماز دن سونک امام نینک دعا غہ قول کوتاریب
مقتدی لار ایہ دعا قیماقے گویا نماز نینک تمہا تیدن بیلینیب ما وراء النہر و ترکستان مسلمان لاری ایچہ
انکا اہتمام قیماق وہ اول الیش سنت مستمرہ اولوب جاری اولمک وہ دورا حتا کہ ترکستان نینک
نینک بعض شہر لاریہ نماز نینک عقبیدہ دعا قیماق غہ غایت اہتمام ایتیب نینک فعلی نے برام ضروری
بیلگان جہت دن علماء لاری عقبیدہ سنت بار غانے سنتی بیان تمام قیلغان دن کین دعا قیلورہ امام
نینک قیلہ غہ روبرو اولتورہ دعا قیماقی افضل مویا آرقہ سی نے قبلہ غہ قیلیب یوزینی قوم غہ قیلغان
حال وہ دعا قیماقی موافق سنت مودیب جدال و مباحثہ قیلشماق وہ دور لار حالہو کہ محقق لار نینک
کلامی غہ نظر نماز دن سونک دعا قیماق جناب پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم نینک سنہ سیدن
سناب دورا رسول اللہ نینک نماز دن فارغ بولغان ہمان مستقبل القبلہ یا مستقبل القوم
بولوب دعا قیلغان لار سے حدیث لارہ روایت قیلیناب دورا چنانچہ ابن القیم الجوزی زاد المعاد
ایتادورہ و اما الدعاء بعد السلام من الصلاۃ مستقبل القبلہ او الما مؤمنین فلم یکن من ہذیب صلی اللہ

علیہ وسلم اصلاً ولا رومی عنہ باسناد صحیح ولاحسن یعنی اما نماز دن سلام برگاندن کین قبلہ غہ یا قوم
 لارغہ استقبال قلیب دعا قیماق اصلار رسول نینک رو شیدن بولماب دورا ورسول السدون
 نہ اسناد صحیح و نہ اسناد حسن برلہ اول الیش روایت قیلینما ب دورا واما تخصیص ذلک لبصلاقی
 الفجر والعصر فلم یفعل ذلک ہود ولا احد من خلفائہ ولا آرسدالیہ امہ وانما ہوا استحسان راہ من
 راہ عوضنا من اللتہ بعدہا والمداعلم واما او شہود دعا قیماق لے نماز بامداد و نماز عصر غہ خاص
 قیما غلیبق ایسہ پس بوالیش نے اول جناب رسول السدونہ خلفاء راشدین لاری نینک ہیچ بر
 قیما ب دورا ورسول السدامت لاری نے بوالیش غہ باشلاماب دورا وابتج بوا یکی نماز دن
 سونک دعا قیماق ہوا استحسان غینہ دور کہ مو نے مستحسن کو رکان لارا نے بوا یکی نماز دن کین بولا
 دورغان سنت نینک عوضیدہ کو رب دور لارو المداعلم

اگر ویسہ لار کہ بو محقق کلامی غہ کورہ نماز دن سونک دعا قیماق رسول السد نینک سنیدن
 ایما س بویلہ الیش رسول السدون مروی ایما س دیدینک اما یوقاریدہ طرق متعددہ ایلہ ابن
 عباس جناب لاری دن وقتا دہ دن روایت قیلینغان اثر غہ نہ دیدن دیب
 ایما س کہ مذکور اثر لار دہ نماز دن فارغ بولغاندہ دعا غہ اجہتا وایت دیگان سوزون مروا
 نماز دہ تشہد دن فارغ بولغان وہ دعا غہ مشغول بول دیب دورا مصلی نینک تشہد دن فارغ
 بولگانے نماز دن فارغ بولغانے دیب دورا وایتین مذکور اثر لارو کی نماز دن سونک دعا قیماق
 دن مراد تشہد دن سونک دعا قیماق بولمکی حدیث و اثر لار دہ کلیب دورا چنانچہ ابن ابی حاتم صحا ک
 دن روایت قلیب دور و ہمیش کہ ابن مسعود رضی اللعنے ایثور ایدی کہ یوقو کشی کہ نماز نینک آخریدہ
 محدث بولسہ تحقیق ادل کشی نینک نمازی نماز بولوب دورا

و ابن مردویہ ابن عباس جناب لاری دن روایت قلیب دور ہمیش کہ بو آیت دہ اللتہ
 رسولی غہ دیب دور کہ ہر قیان نماز نینک دن فارغ بولسانک و تشہد نے او تو سانک پس پروردگار
 نینک جنابی غہ یوز کلتوز واندن حاجت نینک نے سوراعیل دیب، منا بو اثر نینک مضمونیدن استفاد
 اولاد دور کہ اگر آیت کریمہ دن نماز دن فارغ بولغان وہ دعا غہ مشغول بول دیگان معنی مراد بولسہ
 اول دعا تشہد دن سونک نماز ایچیدہ قیلینا دورغان و دعا دورا وہم مصلی نینک تشہد دن فارغ بولغانی
 نماز دن فارغ بولغانی دورا

ابن القیم الجوزی رحمۃ اللہ ایتا دورا و عامۃ الاوعیۃ المتعلیقۃ بالصلاۃ انما نقلتہا فیہا وافرہا
 فیہا و ہذا ہواللائق بحال المصلی الہ یعنی نماز غہ تعلق بارہم دعا لار نے رسول السد ابج نماز نینک
 ایچیدہ غینہ قلیب دورا و نماز ایچیدہ اولار نے قیماق ایلہ امر قلیب دور و نماز او قوغچی مؤمن نینک
 حالی غہ لایق الیش ابج او شہود دورا الخ

علی بن طلحہ ہمیش کہ فاذا فرغت ہر قیان صحت دہ بولسانک، فالنصب پس فارغ لیغینک نے

عبادت دہ اجتماد ایٹک غہ، وانکا شغل کورگوزمک غہ صرف ایٹ، دیک دور، شرمخ دن نقل قیلینغان
روایت بوسعی غہ صراحتہ دلالت قیلا دورچنچہ نقل قیلیب دور لار کہ شرح بر مکان دن او توب کیتیپ
بار و رایدی کودی کہ ایچی آدم بربری بر لہ چالیشب تورا دور پس دیدی کہ فراغت لیک دہ تندرست
کشی لار موندانخ بیہودہ ایش لار غہ صرف عمر قیماق غہ پورولغان ایما س دورا لار لغا لے
کلامی دہ فاذا فرغت فانصب دیب دور، ایٹا مسک در حقیقت ہیچ بر شبہ یوق کہ سلف
نینک احوالی غہ نظر، وہم او امر دینیہ اقتضاسی غہ کورہ انسان نینگ ہیچ بر شغل قیلمای ہمیشہ
فارغ اولتور کی، یا کہ مالا یعنی وقلقہ مزبان اولان گفتار باطل لار غہ اشتغال قیلیب انفاس
نفسی سی نے صنایع قیلماقی ویادین و دنیا باراسیدہ ہیچ بر فائدہ سی یوق ایش لار غہ صرف
عمر ایٹکی، رأپی نینگ سفیہ یعنی و عقلی نینگ سخیف یعنی و غفلت دیوی نینگ انکا تمام مستولی ایکانی
نینک علامتی دورا انسان یا دنیا عملی دہ بولمک، ویا آخرت عملی دہ بولمک، کرک چنچنچہ امیر المؤمنین الناطق
بالصواب حضرت عمر بن الخطاب رضی اللہ عنہ دن منقول دور کہ اتیب دورا من سیز لار نینگ برینکیز
تے نہ دنیا عملی غہ و نہ آخرت عملی غہ مشغول بولمای فارغ لیتق ایله بیہودہ عمر صنایع قیلماقینکیز نے البتہ
کورمک نے خواہلایمین، من آیت کریمہ مضمونے، و خلیفہ ثانی نینگ کلامی مودلغ بولغان دن کین انسان
ہمیشہ شرع شریف دہ امر قیلینغان امر دینیوی و اخروی لار غہ مشغول لیتق دہ بولمک لازم دورا بر عمل
دن فارغ بولغان دہ اینک آرقہ سیدن مینہ بر عمل غہ مشغول لوق قیماق مناسب دورا عمر گرانمایہ نے
بیہودہ بطالت ایله صنایع قیماق، شرع و عقل نزدیکہ مذموم ایش دورا اگر مسلمان لار انصاف نظری ایله
تامل قیلد لار کوراد دور لار کہ بوا ایش بز مسلمان لار غہ تو لار ارق عارض بولغان بر امر دورا اکثر مسلمان
لار نہ امر دین غہ و نہ امر دنیا غہ اشتغال قیماق نے لازم تو تمای عمر گرانمایہ لار سینی بیہودہ صنایع قیماق
دہ دور لار اکثر لاری آخرت عملی نے قیماق دن کالت دہ، و دنیا امری غہ عائد اسباب معاش
اولان ہنر و صنعت نے قیماق دن بتل لیتق دہ اولوب بیہودہ باعث غفلت اولان مجمع لار دہ سما و رخا
کبے عمر صنایع بولادورغان جای لار دہ عمر لارینی بیہودہ لیک ایله او تگوزمک دہ دور لار بوجہت دن ہر دیار
اسلام اہلی نینگ اکثری خواروزبون، و مبتلا فقر و فاقہ اولمک ایله منکوب و مقنون دور لار بوجہت سی
تعلیمات دینیہ دن بخیر لیتق دن، اسلام نینگ او امر یقینیہ سیغہ عمل قیماق زوشیدن غافل
لیقدن و اناسیت آداب و اقتضاسی نے بیلمگان لیک دن، کلگان مرض دورا بالفرض اسلام
نینک تعلیمات دین بخیر بولگان دہ ہم عمر نینگ غایت دہ نفس قیمت ہما بر گور نایاب ایکانینی بے شبہ
بیلگان، و آخرت دہ ہمہ اقوال و افعالی غہ کورہ مجازات بار یعنی غہ ایش نگان کشی عمری نے شونلغ
متمل لیک ایله نہ امر دین و نہ امر دنیا باراسیدہ اشتغال قیلمای بطالت دہ او تگوزمک عقل نینگ
ایشی مودورای مسلمان قریندیش لار فکر قیلنک لار وَاللّٰی رَبُّکَ فَاذْخَبْہٗ و ربینک دن
سوال قیماق غہ رغبت قبل، و ہر حاجتینک بولسہ اندن سورایئل اندن باشقہ غہ التجا کورگوزمہ کہ بندہ

لارینیک حاجت لاری نے روا قیماق غہ بلغوز ربینک قادر دور

امام رازی ایسا دور بو آیت نینک معنی سیدہ ایکی وجہ بار دور، برحق بو کہ ای محمد رغبتینک نے مخصوص پروردگارینک غہ غینہ قیلغیل، ربینک غہ تو کل قیلیب اینک فضلے نے گینہ سورغیل دیک دور اکینجی وجہ دینی و دنیوی سوال و طلبینک ده واعدالار غہ نصرت تا پمک کبی مطلب لارینک ده پروردگارینک غہ غینہ التجا قیلغیل دیک دور، اه

فریابی و ابن جریر و ابن ابی حاتم و غیر ہم مجاہد و ن روایت قیلیب دور لار، مجاہد ہمیش کہ فاذا فرغت فانصب نینک معنی سی هر قیان اوز نلفینک نینک کار و باری دن فارغ بولسانک پس نماز او توغیل، والی ربک فاز غب نینک معنی سی رغبت و التجاء فی ربینک غہ غینہ قیلغیل دیک دور عبدالمد بن المبارک روایت المبارک روایت قیلیب دور مجاہد اتیب دور فاذا فرغت فانصب پس هر قیان دنیا ایشیدن فارغ بولانک نماز او تو قیماق غہ تعب و اجتهاد کو رگوز، والی ربک فاز غب و رغبتینک نے ربینک غہ غینہ قیلغیل دیک دور

لغت ده فرغ برز سه غہ قصد و آہنک ایلامک معنی سیدہ ہم کلیب دور، گویا کہ سائر ایش لار دن فارغ اولمک ایله انکا عازم اولور یقال فرغ له والیہ ای قصد، بو معنی غہ بناء آیت کریم نینک ترجمہ سی موندانغ بولور کہ فاذا فرغت پس هر قیان بر ہم ایش نے قصد اتیانک فانصب پس الے انجانی غہ تیگوزمک غہ سنی ایت مسأله قیلہ، والی ربک فاز غب و پروردگارینک غہ گینہ رغبت ایت، و انینک اعانت و نصرتیہ گینہ راغب بول لے لغت عرب ده فرغ بو معنی ده کلکاج آیت کریم نینک معنی سی ده بولغت استعمال قیلینہ احتمال صواب غہ یقین دور ویب ایتولسه روا دور، چونکہ بو معنی آیت نینک باقبل غہ مناسب دور، و السد اعلم بمراہه یز

سورة التین مکیہ آیت لاری سکر، کلمہ لاری او تو ز توت، حرف لار
بر یوز اللیک دور

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

وَالْتِّیْنِ وَ الزَّیْتُونِ ۝ وَ طُورِ سِیْنِیْنِ ۝ وَ هَذَا الْبَلَدِ الْاَمِیْنِ ۝

له شیخ محمد عبده بو آیت کریمه تفسیر ده دیب دور فاذا فرغت من عمل من اعمالک النافیه لک و لامتک فانصب ای خداقی عمل آخر و التعب فیہ فانک تجر لذة الراحة عقب النصب بما تجتهد من ثمره العمل والی ربک فاز غت ای لاترغب الی حد فی استنمار اعمالک الالی السد و حده اه نه

تینا تاغی و زیتا تاغی برلہ قسم قیلامن، وہم موسیٰ پیغمبر پروردگاری بیلہ سوز لاشکان سینا تاغی
برلہ قسم قیلامن، وینہ امین آتالغان اوشبو مکہ شہری برلہ قسم قیلامن، تین وزیتون نے
اگرچہ جمہور مفسر لاریوہ معروف انجیر وزیتون غہ تفسیر قیلہ لار مو، فقیر موندہ تینا و زیتا تاغ لاری
برلہ دیب تفسیر قیلامن نے اختیار قیلدیم، ایکی وجہ دن، برسی بوکہ اثر لار دہ عکس مدون وقتا وہ دن
روایت قیلنید دور کہ تین وزیتون ایچی تاغ دور دیمیش لارا ایکیچی بوکہ تین وزیتون نے میوہ
معروف غہ تفسیر قیلغان دہ قسم لار نینک اورتا سیدہ بیچ برینا سبت و مر بو طیت بولما ی بری
باغ دن تاغ بولادور امانتاغ بیلان تفسیر قیلغان دہ بولاردن سو نیک قسم قیلنغان طور سینین و بلد
این غہ مناسبت و مر بو طیتی بار یعنی دہ شک یو قور، چونکہ تینا و زیتا حضرت عیسیٰ علیہ السلام
نینک منشای و منبغی، و طور سینا حضرت موسیٰ علیہ السلام نینک مبعثی، بلد امین مکہ حضرت محمد علیہ
الصلاۃ والسلام نینک منشای و مبعثی دورا انجیل دہ جبل زیتون لفظی تولادور دبولوب دورا
گویا اسکہ سجانہ اوشبو پیغمبران عظام نینک مبعث لاری برلہ قسم قیلید دور عالم داک
ہمہ انسان لارا پچہ کتب سماویہ غہ ایمان کلتور و شریعت الہیہ برلہ متقید بولغان لارا نصاری
و یهود و مسلمان لار بولتاچ، بوا و روح ملت اہلی قاسٹا سیدہ معظم و محترم بولغان مکان و بلدہ لار
برلہ قسم قیلید اول مکان لار نینک اولون غہ بر مکان محترم ایکان یک لارینی بیلدور و ب و حقیقت
بو مکان لار بیلہ قسم قیلامن بو مکان لار دہ مبعوث بولغان انبیاء لار تعظیمی نے و اولار نینک درجہ لاری
نینک بلند یگی نے بیلدور مک غہ عائد برام دورا، بو قسم لار نینک حقیقی دہ قیدان غہ کہ ارض مقدسہ
و طور سینا مبعث لاری بولغان عیسیٰ و موسیٰ علیہما السلام طرف الہی دن بیار بیلگان پیغمبر دور لار
بلد امین آتالغان مکہ شہری مبعثی بولغان محمد علیہ الصلاۃ والسلام مو طرف آئی دن انسان لار نینک
ہدایتی اوچون بیار بیلگان پیغمبر برحق دورا پس طائفہ نصاریٰ و یهود اولی ایکی پیغمبر مذکور لار نینک نبوتینغہ
اقرار اییب تصدیق قیلغان دیک، اوشبو پیغمبر مکی ہاشمی نینک مو نبوتینغہ تصدیق قیلامن لاری واجب
دور دیک غہ اشعار بار دورا اللہ سبحانہ بسورۃ کریمہ نینک اولیدہ اول ذکر قیلنغان اوچ پیغمبر
برگزیدہ لار نینک مبعثی و منشای بیلان قسم قیلید، اول امکانہ متبرکہ لار شرفینہ اظہار قیلغان دیک
مونیک نظری نے اوز کلیمی موسیٰ علیہ السلام غہ نازل قیلغان تورات داہم ذکر قیلید دورا پناچہ
تورات وہ سفر استثنائیک ۳۳ بجی بابیدہ اییب دورا (جاء المد من طور سینا و اشرق من ساعیر
و استعلن من فاران) ترجمہ سی المد تعالیٰ نینک وحی طور سینا دن کلدی، و ساعیر جانی دن
طلوع ایی، و فاران تاغی دن نجی ایلامدی، متا تورات نینک بو آیتی دہ اوشبو اوچ رسول مکرم نینک
مبعثی نے ذکر قیلید دورا بوا یسہ قرآن کریم نینک اوشبو سورۃ سیدہ ذکر قیلنغان مقسم بہ بولغان امکانہ
متبرکہ لار نینک عینی دورا قرآن کریم دہ وارد بولغان آیت نینک نظری ویا مضمونے تورات دہ وارد بولغان
قرآن کریم نینک ہر بر آیتی خداوند جلیل طرفین دوحی قیلنغان کلام الہی ایکا نیغہ روشن دلیل دورا چونکہ

المدسجانه تدرآن نے مصدقاً لما بین یدیه وصعفی ہیلہ ذکر قلیب دور قرآن کریم نینک آیت لاری نینک
اوزیدن مقدم نازل قیلینغان کتاب سماوی مضمونینہ مطابق وارد بولمکی انینک صدق نینک وکلام الہی
ایکانے نینک نشانہ سیدورا انینک اوچونکہ کتابت ودراست دن اصلا خبری بولماغان بر بنی امی نینک
لسان حق ترجمانی بر لان تبلیغ قیلینغان آیت لار مضمونے کتب سماویہ نینک بعضی سیدہ نازل بولغان
آیت لار مضمونینہ مطابق کلکی البتہ اول آیات قرآنیہ نینک اول بنی امی صلے المد علیہ وسلم عنہ سجانه
طرفین دن وحی قیلینغان کلام الہی ایکانینہ حجت قاطعہ بولمکییدہ شبہہ یوقتور، بعض محقق لاریب دور کہ تین
وزیتون مراد اول ایچی شجرہ معروفہ نینک منبتی دور کہ بیت مقدس دور، چونکہ بیت مقدس دنیا وکی ہمہ بلاد ایچرہ
انجیر وزیتون تولو بولما دورغان بر بر مکان بر تبرک دور، بولمکان المدسجانه نینک بندہ سی در سولی وکلمہ سی در وحی
بولغان عیسیٰ بن مریم علیہا السلام نینک منظری وبعثتی دور، اندانکہ طور سینین المدسجانه نینک بندہ
سی در سولی وکلھی بولغان موسیٰ علیہ السلام نینک منظری وبعثتی دور، وبلدایین دن مراد مکہ مکرمہ دور کہ
اول جناب خاتم الانبیاء سید الرسل محمد صلے المد علیہ وسلم نینک منظری ومنتشای دور، المدسجانه
یوقول کریمی ایله اصحاب شراعت عظام وائم کثیرہ بولغان انبیاء ورسول لاری نینک مظاہری اولغان او شبو
اورچ مکان معظم میلان قسم قلیب دور، وپو قسم ده فاضل دن افضل عنہ ترقی واقع اولمیش اندانکہ
اولاً حضرت مسیح علیہ السلام نینک منظری بولغان موضع برلہ قسم قلیب دور سوئکرہ حضرت کلم المد نینک
بندہ سی در سولی واکرم خلفی بولغان حضرت رسول اللہ نینک منظری بولغان موضع برلہ قسم نے
ختم قلیب دور، اه

بومحقق فاضل کلامی نینک غایبندہ وجیہ ایکانے ارباب عقول و اصحاب فنوم نزدیکہ ظاہر
دور، بو قسم لار بار سیدہ فقیر نینک نزدیکہ مختار بولغان ابتدا ذکر قیلینغان تفسیر ایله بومحقق کلامی نینک
بر دور، بولمال عنہ کورہ او شبو سورہ وکی قسم لار میانہ سی درہ مناسبت و مرطوبیت بولمکی شبہہ سیر دور
اما اورگہ مفسر لار نینک قولی چہ تین وزیتون دن مراد میوہ معروفہ و ما گولہ بولغان ده قسم لار میانہ سیدہ
طریقہ ایله ربط و مناسبت پیدا بولما ی دور، بوجناب مفسر لار نینک زحم لاریچہ المدسجانه بولمکی فاکہ شریفہ
وجودیدہ و دلچیت توینغان مصلح و منافع لاری جهت دن قسم قیلینغان بولمکی لایک مصلح و منافع ده تین دن
اتم واکمل بولغان خرما یا عنب ایله قسم قیلینغان انینک اوچون کہ خرما نینک ہمہ میوہ لار دن فضیلت لیک ایکانے
حدیث پیغمبر ایله ثابت، و ہم آدم لار نینک استعمال و اعتیاد لاری برلہ انینک منافع ایچرہ نینک کبیر دن تولو
ایکانے مجرب و مثبت دور، خصوصاً عرب قومی عنہ تین دن خرما نینک فائدہ سی تولو دور، چونکہ عرب خلقی
خرما نینک کبیر و رطبی نے فاکہ قیلما دور لار دورغان قمری اولار عنہ غذا بولما دور، و نینک ادر و عنی تیوہ لاری
نینک عنفی قیلینا دور، ویغاجی عمارت لاری لایقہ ایشلا نور، ویغرا عنی دن بوریاز نینک و مر و حہ تولو دور، و نینک
جمع اجزا اسی دن منفعت آ لینا دور، مونینک دیک منافع ایچرہ ده یوقتور، و عنب نینک ایسہ تین دن ہر باب
ده افضل و اعلا ایکانے بارچہ عنہ معلوم دور، بیان حاجت ایما س دور، پس معلوم اولدیکہ المدسجانه

نینک بوئز سارا ایله تم قیلماتی مجرد اولار نینک وجودیدکی منافع و مصلح اوچون ایماس دورا بلکه بکنش
جلیله بارلیغی اوچون دور (بو توغریده کشف الیدیان ده تولا تحقیق لار ذکر قیلیندی خواہلاگان کشتی انکا مراجعت
قیلسون)

اما طور سنین حضرت موسی نینک پروردکاری ایله سوز لاشکان تاعنی دورا طور تاغ دیمک دور
سنین او شول جبل معروف بار مکان نینک اسمی دورا طور نینک سنین غدا صافتی بیان و تعریف
اوچون دورا طور مرقوم شام برله ندین اراسیده واقع دورا سؤیس دینکیزی دن یئنیغ طرفیغ یور کوچی
لار غدا کورینور طور سیناء دیلور

واما البلد الایمن مفسر لار اتفاقی ایله مراد اندن مک دورا مک نینک امین دیب وصف قیلینماتی ده ایکی
احتمال بیان قیلیب دورا لار یاغ و فعیل فاعل معنی سیده بولمک ایله امین معنی سیده دور که امانت
صاحبی دیمک دورا مک نینک امین یعنی اوز یغیغ داخل بولغان لار نے قتل و سبی دن ساتلاماتی دن عبارت دور
اندا غدا امین اوز یغیغ تا فثور بولغان نرسه لار نے محافظت قیلا دورا یا که فعل مفعول معنی سیده بولمک ایله
امین ماثون معنی سیده دورا یعنی اول بلد معظم قصد تخریب دن و محل فتنه اولمک دن نامون دور دیمک دور
یا که مشترک فیه معنی سی ده بولغان دیمک نامون فیه معنی سیده بولمک ایله اول محل محترم ده ساکن اولغان
لار دشمن لار طرفین دن غزوات و محاربه قیلینماتی دن آسوده، و فتنه و حوادث دن امانده قیلینغان لار
دیمک دور

السدجانه اوشبونکو قسم لار ایله انسان نینک بدایتی و نهایتی غدا قسم قیلیب ایشیب دور
لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ۝ اینه محقق دور که جنس انسان نے
نے بیز صورت و شکل نینک اینک زبیا سی ده، و قامتی نے توغریغی و صورت لاری نے انسان دن باشقه
همه حیوانات دن چیر ایلقی راق، و مزاجی نے معتدل قیلیب یراتدوق، یعنی السدجانه انسان نے
صورت و شکل نینک اینک چیر ایلقی، و قامتی نینک اعتدالی نیکلینج حسن صورت ظاہره دا و کمال عقل
و فہم و ادب و علم و بیان نیکلینج حسن سیرت باطنه ده یراتب دورا تقویم لغت ده بر نرسه نے تألیف
و مرکب قیلماق ده آنے اوز یغیغ لایق و مناسب بر طرز غدا یورمک دورا تنسیم بر قطره ماء مبین مادّه
قذره سی دن یراتیلغان بشر جنسی نے موندلغ یراتمک، جمع عالم نے یوق دن بار قیلغان صانع قدر رحل
شأنه نینک صنعتی دورا یغوز بواش نینک اوزی گینه اول صانع قدر نینک بارلیقی غدا بر لکی غدا و کمال
قدر تیغ و حکمتی غدا و علمی غدا و صفات کمالی غدا دلالت قیلا دور غان آیات و دلائل لار نینک اولوغی دن ایکلنے
شبهه سیز دورا شونینک اوچون اللہ تعالیٰ تدر آن کریم ده بو معنی نے تولا تکرار قیلا دورا تا که بنده لار
انسان نینک کیفیت آفرینشی غدا و طرز خلقی غدا عبرت برله نائل قیلغای لار و اقرب طریق ایله السدجانه نینک
و حدایتی غدا و مبدأ و معاد غدا استدلال قیلغای لار

السدجانه نینک انسان نے احسن تقویم ده خلق قیلغان لیتی نے اوشب و اوج مکان محترم ایله

قسم ایلاب تاکید قیماقی انینک اوچون دورکہ انسان لاراوزلاری نینک بو طرز بدیع زیاده براتیلکان لیک لاریدن عقل و فہم کرامتی ایلمہ مکرم قیلینغان لینیق لاریدن کمال عقلمت وہ بولغان جہتدن اوزلارینی سائرہ حیوانات الواعی کبی گن قیلا دور لارا بو طرز تقویم وہ خلق قیلینماقی لاریدن مقصود نیمہ ایکان لیکنی نے تفکرہ قیماقی حیوانات سائرہ کبی حظوظات نفائیہ عنہماک ایٹا دور لارا بیچ برجیاء عقل و حشمت شمع اولارنے میال شرف اولک دن زجر ایٹا لایدورہ السجانه اوشبوزعم باطل نینک تباہ لیتی نے قیماقی اوچون قسم قیلیب ایٹا دورکہ انسان نے نفقہ و بدنامی نیک او بدان خلقت ایلمہ خلق ایٹا دورک والنے عقل زیوری ایلمہ مکرم قیلدوق؛ بز نینک اوشبوز طرز تقویم وہ خلق اتیکمیر سببی ایلمہ انسان عالم سفلی نینک بارچہ سیدن مکرم و اولوغ و عالم علوی و اکی ایسیان المدتقائے اولار غہ بیلدور مک نے خواہلاگان نرسہ لار غہ مطلع دورا موندان براتیلغان انسان نے بیز بیکار و عمل براتلکان ایلاس دور مز اولار غہ خیر و شرف نے امتیاز قیلا دورغان عقل نے عطا قیلغاج سعادت و شقاوت یول لارینی بیان قیلا دورغان پیغمبر لار و کتاب لار ارسال و انزال اتیب اولار نے مکلف قیماقی حیوانات سائرہ کبی اوزباشیچہ عمل لیشاک غہ و خواہلاغان ایشی نے قیماقی غہ ترک ایٹا سہمیز دیب بنا برجن اتیماق روادورکہ اوشبوز اوج مکان محترم ایلمہ قسم قیماقی انسان نینک احسن تقویم وہ خلق قیلینغان لیتی غہ تاکید بولغان نینک انینک صمیمندہ السد تقائے نینک وحدانیتی غہ و علمی غہ و حکمتی غہ و ہم بندہ لاریغہ بولغان عنایتی غہ اشارت بار دورا بو طرز بیان کہ السجانه محض اوز بندہ لاریغہ قیلغان عنایتی ایلمہ مذکور مکان قسم لار دن بندہ لاری نینک ہدایت تا پیک لار اوچون پیغمبر لار مبعوث قیلیب دورا و اول پیغمبر لاریغہ امت لارینی عبودیت شاہ راہی غہ باشلاماق اوچون کتاب لار تو شوروب دورا تاکہ پیغمبر لار اول کتاب لار آیتے ایلمہ بندہ لار غہ پروردگار نے تالونغا ی لار و پروردگار نینک اولار نینک ذمہ لاریغہ لازم بولغان حق لارینی اولار غہ بیلدور گای لار وائے اواقیماقی طرفی نے اولار غہ کورساکامی لار و بندہ لار نے السجانه نینک عذاب و نعمتی ایلمہ انداز ترمیب امیب دار ثواب و محفل کرامتی غہ اولار نے چرلا غایلا

سونکہ انسان لار بودعت غہ اجابت ایتمک وہ ایکی فرقہ بولوب بعضی لارے حق ساری چرلا غوچی ہادی لار غہ اجابت ایلاب بعضی لاری اجابت ایلامک دن ابا کور کوزح السجانه ہر ایکی فرقہ نینک حالی نے ذکر قیلدی اول فرقہ نینک ایکٹا لاسی بولغان اسفل سافلین غہ روقیلینغان لار نینک حالی نے ذکر قیلیب دیدی کہ كَلَّمَكَ اللَّهُ الْغَفُورَ الرَّحِيمَ سونکہ ہز اول انسان لار نے بارچہ توین لار نینک توینی غہ قایتادوق یعنی اے پست ترین حیوانات درجہ سی اولور دوک شہیدہ احسن تقویم وہ براتیلغان انسان توین درجہ وہ بولغان مخلوق لار حیوانات لار دور یعنی انسان لار نے اوزلاریدن خلقت وہ توین بولغان حیوانات دن ہم توین راق درجہ قیلدوق و یک دورا قرآن کریم وحدیث نبوی ارشاد دی غہ قراساک انسان اصل فطر تیدہ ہدایت ساری مایل و حق نے قبول قیماقی غہ مستعد و قابل براتیلغان نینک انسان لار مواہب الیہ بولغان عقل و فکر و اختیار لارینی ہدایت

ساری باشند اما ہی، ہوا ہی نفس غنہ تالیخ اولوب عقل و فکر قوۃ لاری نے اہماں قیلیب فسق و فساد غنہ شغل قیماق برلہ حیوانات دن تو بن اولور چونکہ حیوان اور استعداد فطری سی فی ضلیح قیما ہی انکا کورہ گل قیماق وہ دور انسان استعداد فطری سی نے مہمل و بیکار ایلاب، اوزینی درجہ کرامت دن درک اسفل غنہ تو شور مکہ ہ سعی ایثار بوجہت دن حیوان دن ہم تو بن بولور بوبارہ واقو ضیح او چون حیوانات درندہ جملہ سیدن بوری نے مثال کلتور ایک، مثلاً بوری نینک بالاسی ابتدا یر اتیلیب دن اوق درندہ لیت غنہ مائل و مستعد قیلیب یر تیلغان، اگر اول آذغینہ چونک بولسہ شول فطرتی اکی درندہ لیت استعدادی نے غل غنہ کلتور ب کوچی تیکان جاندار نے یاریب یر تیب تور اور یر اتیلیب سیدن اوق درندہ لیت غنہ قابل، و مستعد بولغان بوری چونک بولمک ایله اوزیغہ لازم قیلیبغان فطری ایش نے غل غنہ کلتور اور دیک کہ حیوان بولسہ مواصل اوزیغہ بولکلانگان وظیفہ نے اوق قیما دور و باشقہ حیوانات لار ہم شولکا اوحشہ اول وظیفہ لارینی ادا قیما دور لارا اما نبی آدم اول یر اتیلیب سدن اوق ہدایت غنہ مستعد و عقل اختیار زبوری ایله ہر برحقوق دن آرتوق و کرم قیلنسہ موا اکثری ہدایت غنہ میل قیما ہی، عقل و فکری نے اہماں ایلاب اور اختیار یرلہ مسا و معاصی غنہ شغل کورگوز اور حیوان لارا اور فطری ایش لارینی قیلغان حال وہ انسان اوزیغہ بولکلانگان ایش نے قیما ہی حیوانات درندہ دن مولو با تراق بولوب اینک بوزوق و غاسیتہ ہوار مخلوق مرتبہ سی وہ بولادور پس شونیک او چون عالم آخرت وہ تمام مخلوقات سافل لار تفریق بولغان زمان وہ شوندا غ سفہ لیک نے اوزیغہ شعار قیماق ایله حیوانات دن ہم تو بن بولغان شقی لاریا لیتنی کنت ترا بابا دیب تفریق بولوب کیشک نے آرزو قیلور لارا لیکن آرزو لاری مقتضا سیچہ تفریق بولما ی بلکہ قتیح جہانہ گرفتار بولوب اینک تو بن مکان غنہ قایتار یلادور لارا

اوالسو و افندی ایچادور ثم سرد و ناہ اسفل سافلین یعنی انسان نے اہل نار دن قیلدوق انلاغ اہل نار کہ اولار ہر برقیح دن تیج راق، و ہر بر تو بن دن تو بن راق دور لارا انسان لار نے بولار دن قیما قیمنر انسا نلار اور خلقت لاری وہ بیز نہادہ قیلغان استعداد فطری لاری موجب ایش قیلغان لار کے او چون دور اگر اولار وجود لاریدہ بیز نہادہ قیلغان صفات مقتضا سیچہ عمل قیلسہ لاریا یدی البتہ اولار اعلامی علیین وہ بولور ایدی لارا اھ

قاصنی بیضاوی ایچادور آیت نینک معنی سی یعنی انسان لار نے اہل نار دن قیلدوق دیک دور یا کہ اولار نے نار دن عہارت بولغان اسفل سافلین غنہ یا ندور دوق دیک دور اھ

شیخ زادہ ایچادور بو تقریر غنہ کورہ لفظ اسفل رد ذناہ نینک مفعولی دن حال دور و انسان نینک اسفل بولمکیدن مراد صورت و تقویم جہتدن انینک غایت تو بن لیت و نہایت قباحت وہ بولمکیدور احوال ایسہ انینک اہل نار دن بولمکی دن گناہ دور آیت نینک معنی سی سو کورہ انسان نینک عاقبت امری بولدی کہ اول احسن تقویم وہ یر تیلغان لیت نعمت اعلیٰ سیمہ و خلقت حسنہ نینک عطیہ والاسی غنہ شکر قیلغان نے احسن تقویم وہ بولغان طریقتدن او یور دوق، اول خلقت و ترکیب جہتدن تو بن درجہ وہ بولغان

مخلوق لار نینک اینک توبانی، و صورت و خلقت جہنمیدن قبیح بولغان لار نینک اینک قبیح بولغان حال ده، و بوسافل در قبیح لار ایسہ اصحاب ناردور لار دیمک دور یا احتمال کہ اسفل مکان مخذوف نینک صفتی بولغانی یعنی سو نکرہ انسان نے بارہ تو بن مکان لار نینک اینک توبنی غنہ قایتا ر دو ق دیمک دور کہ، اول نالہ جہنم دن عبارت دورا انتہی

روح البیان صاحبی ہوا یکی احتمال نے ذکر قیلغاندن کین ایسا دورا و لغی احتمال ظاہر راق دور سو نکرہ بوحکم افراد انسانیت نینک بعضی سیفہ کورہ دورا چونکہ بعض افراد انسانیت شہوات حیوانیہ بہیمیہ دریا سی غنہ چو خاک لاری، ولذات جسمانیہ شیطانیہ و سبعیہ ظہا تیغہ تمام میں کورگوزمک لاری ایلہ (اوز لاری غنہ ہمہ سافل لاردن اسفل، و صورت و سیرت لاری نے ہمہ قبیح لاردن اقح قیلیمش لار) و بولکلام ده بو معنی غنہ اشارت بار دور کہ اعتبارا رانجی صورت باطنہ غنہ غینہ دورا صورت ظاہرہ غنہ اعتبارا ر یوق دورا شو نینک او چون بلیل شیراز شیح سعدی بلاغت پردازا اتیب دور نظم

رہ راست باید نہ بالامی راست ہے کہ کافر ہم از روی صورت چو ہا

ظاہرہ تو لاجسن صورت ده موصو ر قیلینغان لار بولور کہ باطن ده اول اینک قبیح صورت دورا شمول جہت دن کونے آدم لار گروہ گروہ بولوب کلور لار زیر کہ اولار نینک صفات باطنہ لاری صور ظاہرہ لاریدہ آشکارا بولور، پس صفات لاریغہ کورہ صورت لاری نوع نوع اولور، انتہی،

بعض مفسر لار اسفل سافلین نے آرڈل عمر غنہ تفسیر قیلیب دور لار و آیت نینک معنی سی نے سو نکرہ انسان نے پیر پر توت قیلیب قری لیت دوری غنہ تو شور دو ق دیمک دور دیمیش لار بو معنی ہم اثر لار ایچرہ ابن عباس دن و عکرمہ دن و ضحاک دن روایت قیلیب دورا ابن جریر طبری بوقول نے آولی بصواب دیب اینک و جہی نے بیان قیلیب دورا قاضی بیضاوی و ابوالسعود افندی بولور غنہ تبعیت قیلغوچی مفسر لار بوقول نے قیل لفظی برہ کلتور دب دورلا، علامہ محقق ابن الیم الجوزی رحمۃ اللہ التقان ده بوقول نے اون وجہ برہ رد قیلیب اسفل سافلین دن مراد نار بولمکی صواب دیب

دور (بو بارہ داکی تفصیل نے کورمک نے استاگان کئی کشف البیان غنہ رجوع قیلسون) اَلَّذِينَ
اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ اَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿۱۲﴾ مگر اندر کیشیلار کہ ایمان کلتور ہی
لار داو بدان عمل لار نے قیلدی لار پس اول کیشیلار غنہ دور ہیچ اوزولما ی ہمیشہ بولغوچی اجر
ثواب، یا کہ مست سیز اجر جیب،

مستثنی منہ ردو ناہ داکی ضمیر منصوب دورا گویا ای تو لادور کہ مگر مستثنی بولغان ذوات فضیلت
سمات لار احسن تقویم ده بولمک دن صورت لاری تبدیل قیلیب اسفل سافلین ده بولمک غنہ
تخیل قیلینما ی دور لار چونکہ اولار جنت ده ہیچ اوزولما ی درغان اجر و ثواب لار ایلہ مثاب دور لار کہ یوز
لاریدن جنت نعمت لاری نینک زیبا اثری بیلینیب تورادور غنہ ممنون نینک معنی سیدہ برنیچہ

احتمال لاریبان قلیب دور لار؛ بعضی لار غیر ممنون نینک معنی سی غیر مستقص یعنی بے نقصان اوز و
 اوزولمایدورغان دیب دور لار؛ و بعضی لار غیر ممنون نینک معنی سی منت سیز دیب دور لار؛ و بولویکی معنی
 ہم اثر لار ایچره ابن عباس دن و مجاہد دن و عکرمہ دن روایت قلیب دور؛

ابن ایقلم الجوزی اتقان ده غیر ممنون نینک معنی سی اوزولمایدورغان و نقصان قلینمایدورغان
 و مؤمن لار غه بیچ وجه برله کدورت اوزولمایدورغان و نقصان قلینمایدورغان و مؤمن لار غه بیچ وجه برله کدورت
 اوزولمایدورغان اجر دور؛ بوقول غینہ صواب دور؛ وائے منت سیز اجر دیگان قول قطعاً خطا دور دیب
 جزم اییب دور؛ (بو تو غریبکی تفصیل لے کورک لے خواہاغان کشتی کشف البیان غه رجوع
 قیلسون)

ایتا منکہ بوسورۃ شریفہ نینک اولی دن بو برینچ تکریر قلینغان تقریر لار دن مستفاد اولغان
 حاصل معنی بو کیم المسبحانہ و تعالے ایتا دور که من که خالق علیم و صالح حکیم دور من محض عنایتیم برله
 انسان لار غه اولار نینک دنیوی و اخروی سعادت یول لارینی کورساتماک اوچون مبعوث قیلغان پیغمبر
 لاریم نینک منشا و مبعوثی و محل ظهوری بولغان اوشبو اوچ قسم مکان شریف محترم ایله قسم قیلان که
 بر آیینہ تحقیق جنس انسان لار نے بیز احسن صورت و جمل شکل و اعتدال قامت کبی حسن صورت
 ظاهره دا، و اکمل عقل و فہم دا، اتم بیان و آداب و علم کبہ حسن سیرۃ باطنہ و اقلیب الشانیت شائستہ لیت
 کمالات علمیہ و علمیہ و مزایای دینیہ و دنیویہ غه واصلی اولک غه مستعد براتدوک، سوکره اول انسان
 جنبی اوشبو خلقت حده نعمت عالیہ سیغہ شکر قیما، استعداد فطری سی لے مہل و ضایع قلیب
 اوزی لے آخس حیوانات سافلہ منزلہ سی غه تو شور گاج، اے احسن تقویم دن اسفل سافلین غه
 رد قیدوق، مگر اول انسان جنبی دن بونعت سامیہ شکر لے بجا کلتورک ایله استعداد فطری
 لے ضایع قیلماغان لار یعنی تصدیق و ایقان و عمل صالح و احسان برله اوز لارینی پاک و شایستہ
 قیلغان لار اسفل سافلین غه رد قیلینماق دن تھارج دور لار چونکہ اول ذوات نیکو صفات لار بیچ
 اوزولمایدورغان اجر و ثواب ایله مشاب دور لار، مثلاً آیت کریمہ نینک مضمون لے نینک خلاصہ سی بودو
 ایسی بو معنی غه آیت کریمہ نینک آلی دن استنباط قیلغان اوشبو تاویل لے ہم ضم قیلق
 گنجایشی بار دور یعنی اوشبو مکان معظم لار میان قسم قیلان کہ انسان جنبی نینک صورتینی احسن او بیترنی
 اکمل قیلاق ایله فضائل و خصائل دینیہ و دنیویہ اکتسابیہ قابل و حیرت انداز عقول بولغودیک کشفیات
 و انیراعات لار ایجاد و اختراعی غه مستعد براتدوق، سوکره انسان اول استعداد فطری مقصدنا بیچ
 عمل قیما، استعدادی لے ضایع و معطل قیلغان جہتدن اے دینا و آخرت ده اسفل سافلین غه
 رد قیدوق، یعنی کمالات دنیویہ تحصیل غه اشتغال کورکوزما، استعداد فطری دنیوی سی لے ضایع
 و بیکار قیلغان جہتدن دینا ده اے ہمہ دن تو بن قیدوق (انداغکہ دینا ده مونداع آدم لار نینک کیفیت
 احوال سفالت اشتغال لار سے ہر عصر و زمان مسموع و مشاہد اولونماق ده دور)

و کمالات علیہ و علیہ دینیہ سعی استحصالی غہ اجتهاد اجتماعی استعداد فطری دینی سی نے
 صنایع قیلغان جتدن آخرت وہ اسفل سافلین غہ توشور دوک، نگر اول ذات لار کہ استعداد فطری
 دینی و دنیوی لاری موجبیم وجود لاری نے ایمان و ایقان ایله پاک و اعمال صالحہ و اخلاق حمیدہ ایله
 مزین قیلانار و عقل و فکر لاری منحل قویای ایشکاتیب اسرار کائنات غہ مطلق اولک ایله حیر العقول
 بولغان اختراعات کشفیہ غہ سعی و اجتهاداتی لار یعنی ہر ایک دنیا سعادتیہ ایریشثورا دورغان علیہ و علیہ
 فضائل لار اکتابیہ سعی اتیب استعداد لاری نے صنایع قیلادی لار اولار ہر ایک عالم وہ اسفل سافلین
 غہ مرد و بولغان لار دن مستثنی دور لار زیرا کہ اول ذوات لار استعداد فطری لاری و فقی چر عمل قیلغان
 جتدن دنیوی و اخروی ہیچ بر او زولماس اجر و ثواب لار ایله ثواب دور لار، ختمایکن بسک
 بعد بالذین پس ای انسان بویان دن سوک قیسی نرسہ روز جزا نے تکذیب قیلغوچی قیلادور
 قیلادور (یعنی موندغ دلیل ظاہر تور و غلوق نیمہ اچون جزا و حساب کو نیمہ ایشانما سی سن)
 قوله نما یکن بک و اکی مخاطب بار سیدہ مفسر لار اختلاف قیلیب دور لار و اینچنین ما
 استغنا میہ بولمکی و یا من معنی سیدہ بولمکی تو غریبیدہ ہم و جہ لار بیان قیلیب دور لار ابن جریر و
 بیضاوی و ابوالسعودا قندی لار خطاب نینک رسول اللہ غہ ایکائینی ترمج اتیب دور لار ابن جریر و
 نینک معنی سی وہ بولمکی نے صواب و ویب دور و اینچنین دین نینک جزا و حساب معنی سی وہ بولمکی صواب
 غہ یقین ویب دور بولار نینک قولی غہ کورہ معنی آیت پس ای محمد و شہود لائل لار ظہوری دن سوک قیسی
 بر نرسہ یا کہ کم سنے دین سببی ایله کذب غہ نسبت بر او در یعنی انسان بو دنیاہ قیلغان عمل لاریہ کورہ
 قیامت وہ جزا کور او دور لار ویب اخبار قیلماق وہ، قیسی نرسہ سنی بالغانچی قیلادور دیک دور
 ابن الیقم الجوزی رحمۃ اللہ اتیا دور بوبارہ و اکی ایگی قول نینک صحیح راتی بو دور کہ خطاب انسان
 غہ دور، یعنی امی انسان پس قیو نرسہ بویان دبو بر بان دن سوک جزا و معاوے یلغان دیک
 کہ حمل قیلادور کہ بعث و محاسبہ قیلنایم دور سن اگر یا تیلدیش نینک ابتدا سی غہ و صورت نینک غہ تفکر
 قیلسانک البتہ بیلاسن کہ سنی ابتداہ یرا تک غہ قادر بولغان ذات جل شانہ اولگا نینک دن کین قیامت
 دن سنے تیر کوزک غہ، و نو پیدا قیلماق ایله سنے قبر دن قویارک غہ بطریق اولی قادر دور اگر بندہ لاری سی
 بعث اتیک دن عاجز بولادورغان بولسہ البتہ اولار نے اول وہ یرا تک دن عاجز بولورایدی (اول
 وہ بندہ لاری سی یوق لیق دن بار لیتفہ کلمتور ب یرا تک دن عاجز بولغان خالق قد یرتالے بندہ
 لاری سی اولگاندن سوک تیر کوزک دن و اعمال لاریہ کورہ حساب و جزا قیلماق دن عاجز بولمایدور)

۱۵ شیخ محمد عبدہ رحمۃ اللہ خطاب النباۃ ویب دور دورین دن مراد کو کل نے حق اچون خالص قیلماق و نفس سنے او بدن
 اعل لار برہ قائم ایلاک دور و رسول اللہ نینک و ساثر انبیا نینک دعوت قیلغان نرسہ سے او شہواتیش دن عبادت دور
 و بییش ۱۲ منہ

و نیز اوز صورت و خلقینک غہ تفکر قیاسانک الیہ بیلاسن کہ اصل مادہ وجودینک بولغان برقطرہ
 ماء مہین دن سسینک خلقینک نے احسن تقویم وہ کامل قیلیب براجان ذات واجب الوجود حکمتی غہ
 پچوک لایق بولادور کہ سنے پچ برامرو نہی برلہ مرکب قیلای ممل قویغای احسن تقویم وہ خلق اینک
 لیک ایشی تمام کامل بولما پدور مگر امر نہی سیدہ و منفعت و ضررینک نے سنگا بیلدور تک ایله و ہم
 ای انسان اللہ حکم سنے اوشبہ دار فنا دن ایلتیب موندن اوبدان برادر بقا غہ نقل ایتمایدوردیب اوبیلین
 مو بولوادرنیا نے اول سرمای بقا غہ اوتک غہ بریول قیلغانینی گمان قیلای سن مو، احکم الحاکمین جبل
 شانہ نینک حکمتی موندن خواہلا مایدور (یعنی اوز صنعی نے اظہار اینک اوچون احسن تقویم وہ خلق
 اینکان بندہ لاری امر نہی برلہ مرکب قیلای ممل حیوان لایعقل دیک شہوات نفسانیہ اجزاسی وہ اوز
 باشیچہ قویماق نے دانے بولوادرنیا دن مینہ برباقی ابدی دار آخرت غہ الملتماس لیکنے ایستایدور
 اینک حکمتی غہ بولغان لغت دور چونکہ اللہ سبحانہ انسان نے دنیوی و اخروی خلق اینکان موندن غہ بولغان
 کین اللہ سبحانہ نینک حکمتی لیک دنیانینک سعادت غہ نیکو زادورغان نرسہ لاری بیلان امر قیلیب، و اول دست
 دارین دن نہی قیلادورغان نرسہ لاردن نہی قیلیب اول انسان غہ منفعت و ضرری نے بیلدور و ب
 انے امر نہی برلہ مرکب قیلاق نے، بولانکا دار و نیادہ قیلغان عمل لاری نینک مکافاتی نے کورسانمک اوچون
 انے مینہ برادر آخرت غہ ایلتماق نے لقا ضا قیلا دور)

الَیْسَ اللّٰهُ بِاَحْكَمِ الْحَاكِمِيْنَ ○ آیا اللہ تعالیٰ حاکم لار نینک حاکم راتی ایما سودور
 البتہ پچ شہیدیوق کہ اللہ تعالیٰ عدل و حق لیق برلہ حکم ایکیوچی و صنع و تدبیرہ کلیم و قادر دور، بوجہ ما قبل
 نینک تقریری اوچون دور یعنی اللہ سبحانہ امور بند کورہ برلہ قسم قیلدی، و اول سیم لاری بیلد انسان نے
 ماء مہین دن بیرا تیب ظاہری و باطنی نے احسن تقویم وہ قیلغانینی، سو نکرہ اول انسان جنسی دن سنے
 شایستہ کروار لاردن، باشقہ سی نے اسفل سافلین غہ زور قیلیب مؤمنین نیکو کار لار نے اجر غیر ممنون
 ایله مثاب اینکانینی تا کید قیلدی، موندن مقصود انسان لار موعینک بیلد ایله غہ قادر بولغان ذات قدیر
 اعاده و جزا غہ ہم قادر دور و ب استلال قیلسون لار و یک اوچون دور، سو نکرہ بودلائل لار پارچہ
 غہ ظاہری تہتیدن عقل و فکری نے صواب طریقہ عمل غہ کتور کوچی عاقل متبصرہ بعث و جزا غہ انکار
 قیلا لاس یعنی نے بیلدور ب، فما یکذب بک بعد یا لئین ویدی (یعنی پس بولبران بھوری دن سو
 ای انسان قیسی رسہ سنے بعث و جزا نے یلغان دیک غہ حمل قیلا دور) سو نکرہ موندنک تقریری
 اوچون استفهام انکاری ایله آیس اللہ با حکم الحاکمین ویدی (یعنی آیا اللہ سبحانہ ہمہ حکم
 لار نینک حاکم راتی ایما سودور) بول استفهام انکاری نینک جو ابیدہ بئی دیب اقرار ایتمای چارہ
 یوقور پس اللہ سبحانہ نینک انسان نے احسن تقویم وہ خلق اینک سو نکرہ انے اسفل سافلین غہ زور
 ایله صنع و تدبیر جہتیدن احکم الحاکمین ایکنے اثبات قیلیب، اینک ایله اللہ سبحانہ نینک قدرت و
 حکمتی ثابت بولغان بعث و جزا نینک ممکن ایکنے و اینک واقع اولکی غہ اقرار اینک ہم بالضرورت

ثابت بولدی، بعث و جزائیک وقوعی اللہ سبحانہ نینک قدر تیغہ نظرًا ممکن اما حکمت و عدلی غہ نظرًا
بعث و جزائیک واقع اولمکی واجب دورا زیر کہ معاد نینک واقع اولمکی یعنی حکمت اللہ غہ قدر دور
اندانکہ اللہ تعالیٰ ویب دور و ما خلقتنا السماء و الارض و ما بینہما باطلًا ذلک ظن الذین کفروا
یعنی سیزا و شبوا آسمان وزمین لارنے، و اول ایگی سی نینک آراسید کی نرسہ لارنے بیکار بے
حکمت و بیفائدہ خلق ایتمادوک (بلکہ اولارنے یراتمک وہ حکمت لاربار و مخلوقات لار غہ غاشد
فائدہ لاربار دور) او شبو نرسہ لارنے حکمت سیز بے فائدہ یراتتی دیک حق لیق غہ ایٹا نماگان کافر
لار نینک گمانی دور (یعنی اشیاء لکونہ نینک حقیقتی فیکینے یورو تاگان کیشیلار مخلوقات علویہ و
سفلیہ نے حکمت سیز بیفائدہ یراتیلگان ویب گمان قیلا دور لار) من اللہ سبحانہ نینک اشیاء
علویہ و سفلیہ نے یراتمکیم وہ حکمت و فائدہ لاربار دیکمی بعث و جزائیک واقع بولمکی نے واجب قیلا دور
بیانی بولکہ اگر اللہ سبحانہ خلق نے بیچ بر فائدہ سیز یراتکان بولے، موندان غ یراتمک عبث البر
دور حکیم تعالیٰ نینک ایٹی عبث اولمک رو ایما س دور و اگر خلق نے یراتمک داکمی حکمت و
فائدہ خالق تعالیٰ نینک اوزینہ عائد بولمکی او چون نے یراتغان بولسہ بولحال وہ اللہ تعالیٰ
نینک غیر برہ طالب کمال بولمکی لازم کیدا دور اللہ تعالیٰ نینک جناب عظم بانی موندان
منزہ و عالی دور پس تعین تافتی کہ اللہ تعالیٰ یراتمکی خلق نینک اوزینہ عائد بولغان فائدہ و حکمت
او چون دور اول حکمت ایسہ مطیع بندہ لار غہ ثواب برمک، و عاصی لارنے عقاب املا یک دور
و بوحکمت دنیا وہ ظاہر اولمایدور، چونکہ دنیا ابتلاء و امتحان جایی دور پس ثابت بولدی کہ اللہ ان ثواب
و اجر غہ نائل بولوب راحت دائمی بیلان منعم بولاد دور غان بولاد امتحان دن باشقہ بردار کر امت بار دور
پس اللہ قادر حکیم نینک وجودیغہ قائل بولمک قیامت نینک و جزائیک قطعاً بولمکی نے لازم تو تا دور چچ
یوقاریدہ تکراراً ذکر قیلندی

حکیم لغت وہ ایٹش نے متین و محکم قیلوچی نے ایٹور لار ایٹش نے متین و محکم قیلماق صانع
تعالیٰ نینک علمی کامل و قدرے اتم ایکانینی لازم تو تا دور و علمی کامل و قدرتی تام بولغان صلغ قدیر
دن بعث و جزائیک قیلماق نے یراق تو تمک بچوک رو بولسون، بولتقریر غہ کورہ آیت نینک معنی سی
(آیا اوشبوا ایٹش لارنے صنع و تدبیر برہ قیلغان اللہ حکیم ہمہ ایٹش لارنے متین و استوار قیلوچی
ایما سمودور دیگان بولور) بعضی لار ویب دور کہ لغت وہ حکم قضا معنی سیدہ دور با حکم الحاکمین
نینک معنی سی با قضا القاضین دیک دور، حاکم النفاذ حکم قیلوچی دور کہ قاضی معنی سیدہ دور، بوقول غہ
کورہ آیت نینک معنی سی (آیا اللہ تعالیٰ بارچہ حکم قیلوچی لار نینک ایٹک حق و عدالت برہ حکم قیلوچی راتی

۱۱۲ فصل و لغز ۱۲ منہ ۱۱۲ یعنی انسان نے احسن تقویم دو خلق ایٹمک سو کورہ نے اسفل سافلین غہ

قائتیارک ۱۲ منہ

ایما سمو دور ای محمد نینک برلہ سنی تکذیب قیلغوچی معاند لار نیک آراسیدہ حق لیق وعدالت برلہ حکم قیلا دور دیکان بولور، بومعنی مراد بولغان ده آیت کریمہ مکذب لارغه وعید بولادور
ابن جریر بو آیت تفسیر یدہ دیت دور، اللہ تعالیٰ ایضا دور ای محمد آیا اللہ سبحانہ ہمہ حکم قیلغوچی لاردن اوز احکامی ده حاکم راق، و بندہ لاری میانه سیدہ قناسی نے فصل قیلاق ده ہمہ قاضی لاردن منفذ الحکم راق ایما سمو دور بولو آیت نے اوقرغانده رسول اللہ بللی دیر ایمیش لارا اہ
عبد ابن حمید و ابن جریر روایت قلیب دور لار قاده دیمیش کہ نبی اللہ صلے اللہ علیہ وسلم بو آیت کریمہ نے قراءت قیلغان ده بللی دانا علی ذلک من الشاکدین دیر ایمیش لارا و اللہ اعلم

سورہ علق مکہ ده اینک اول نازل بولغان دیمیش لار آیت لارے اون تو قوز دور

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ای محمد ہر نرسہ نے یوقلیق دن بار قیلغان نینک
نینک نامی برلہ باشلاب (قرآن نے) اوقرغیل، قولہ اقرأ نینک مفعولی ده قرآن نے تقدیر قیلا قیمیز
انینک اوچون دور کہ قراءت عرف شرع ده قراءت قرآن دن بولک نرسہ ده مفعول سیز استعمال قیلینا
باسم واکی باء یا الصاق و ملا بست اوچون دور یعنی ربیک نینک اسمی برلہ ابتدا قلیب اوقرغیل نینک
دور، یا استعانت اوچون دور یعنی ای محمد سنکا وچی قیلنغان نرسہ اوقرماق سنکا دشوار بولسہ
ربیک اسمی نینک اعانتی برلہ اوقرغیل، زیرا کہ ربیک قراءت بار اسیدہ سنکا یاروم بیر دور، بولور تر

لے شیخ محمد عبدہ رحمہ اللہ تالیب دور بوقول کریم نینک مآلی بودور کہیم، بے شبہہ اللہ تعالیٰ حکمت یوز اسیدن
ہمہ نوبت لار نینک اعلیٰ اسید و شول جسدن نوع انسانے نینک اصل خلقتے سبی ایله انینک اوچون آادہ قیلغان منزلت کرامت
نے سقلامق اوچون نوع انسانے نینک سعادتے اوچون دین نے وضع قلیب دور سوئکہ اول انسان اوزی نینک جہلی
دہم خواہشینی سوہ تصرف قیلاق سببے ایلا اول منزلت کرامت دن منازل عقلی غیہ یومالاب توشا دور ایشو بختدن حضرت نوح
دن ناسیئہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم غیہ بولغان پنجم لار نے ارسال قلیب دور، بولور تقریر ایله فاء تفریح برلہ کلتور تک نینک دجہی ظاہر بولادور
د مفسر لار آیت کریمہ واکی دین نے روز قیامت واکی جزا برلہ تفسیر قلیب دور و فاء نینک معنی سیدہ موعود غ بیان قلیب، ذور لار
وقتیکہ اللہ تعالیٰ انسان نے ابتدا یازیمیش ده موعود غ شکل ہدیج ده یرانک غہ فادرا ایسہ آیا پس اسے ینہ اعادہ قیلاق
غہ قادر بولما پر و مودیب حالیکہ بولمیش نے سن معنی دن غایتدہ بعید اولک ایله بعید ایکا نینک نے کوراسن دسورہ
نینک اسوچے یز بیان قیلغان معنی ده ظاہر راق دور و اللہ اعلم آمین

ایہ لوکیم سنکا وحی قیماق ایہہ بیہاگان نرسہ لارینک نے بیلد درادور دیمک دورا
 قولہ خلق نینک مفعولی باراسیدہ اورچ وجہ بیان قیلیب دورلار، برنجی وجہ بوکہ انکا مفعول
 تقدیر قیلنہامیدور، معنی آیت انداز رب کہ خلق رب کہ خلق ایتیمک انینک صفتی دوراندن باشقمہ بیچ خالق
 یوقتور دیمک دورا یعنی مقصود پیراتیمک صفتی السدغہ غینہ خاص بولوب اندن اوزگہ خالق یعنی نے بیان
 ایتیمک دورا ایکنجی وجہ خلق نینک مفعول مقدری کل شیئی دورا، مصلی نینک السدکبر دیگانہ اوخشہ کہ
 تقدیری السدکبر من کل شیئی دیمک دورا یعنی انداز رب کہ اول ہمہ نرسہ نے پیراتتی دیمک دورا بولوب
 غہ کورہ مابعدواکی خلق الانسان تخصیص بعد التعمیم قبیلیدن بولور، اوچونجی وجہ بوکیم خلق نینک مفعول مقدری
 انسان دورا بوقول غہ کورہ خلق الانسان تفسیر بعد الالبہام قبیل دن دورا، یعنی اولاً انسان نے بہم ذکر قیلیب
 سونکرہ خلق الانسان برہہ لے تفسیر قیلیب دورا، السد سجانہ پیراتغان اشیا ایچہہ انسان نینک خلقتی،
 وانینک عجائب فطرتی، فاطر وخالقی نینک وجودی غہ و قدرتیہ دلائل لارینک اینک اولوغنی دن بولغان
 جہتدن انسان نینک شائینی تفخیم ایتیمک، وانینک خلقتی وہ حکمت بالغہ بار یعنی غہ تلبیہ ایلامک، اوچون ابہام
 دن سونک تفسیر ایلاب خلق الانسان دیب دور بولوب اسلوب ابختی تفخیم شائی مقصود بولغان نرسہ وہ غینہ
 جاری دورا

حَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ ﴿۱﴾ اول ربینک (اوزی نینک قدرت کاملہ سی ایہہ)
 انسان نینک حجج افرادی نے (انانینک رحمیدہ منی دن حاصل بولغان) بر فارچہ اولوشقان قان
 دن پیراتتی،

قولہ تعالیٰ الذی خلق نینک مفعولی عام بولغان وجہ کورہ انسان ہم ہمہ مخلوقات ایچہہ داخل
 بولمک ایہہ باز انسان نینک خلقتی نے اولار نینک ایچیدن ذکر ایتیمک غہ خاص قیماقی، انسان مخلوقات
 ساثرہ ایچہہ ہمہ سی نینک اشرفی واکرمی بولغان جہتدن السد تعالیٰ انینک شرف و صفوتینی اظہر
 ایتیمک اوچون باز مخصوصاً انینک خلقتی نے ذکر ایتیمک دورا

یعنی انسان مصدر بدائع صنع و تدبیر، و منظر عجائب اسرار تقدیر اولمک وہ عداد مخلوقات دن
 مشرف و ایکنیغہ اشعار قیماق اوچون، یلغوز انسان نینک خلقتی نے بیان ایلاب خلق الانسان
 من علق دیمک دورا

بوجاہدہ اللہ تعالیٰ اوزی نینک صفات متعالیہ سیدن تنہا خالقیت صفتی نے کلمہ بوکی
 پیغمبر علیہ الصلاۃ والسلام نینک ہمہ عبادت لارینک اصلی بولغان قراءت امر لہ ما مورا ولمک
 لیکینغہ علت اوچون دورا، چونکہ خالقیت صفتی ایہہ مخصوص بولغان ذات اوچون غہ غینہ عبادت قیماق
 و امر لہ بیون سونماق البتہ مخلوق غہ واجب دورا

اللہ تعالیٰ نینک خالقیت صفتی ایہہ متفرد اولمکی الذی خلق قولی دن مفہوم بولمک ایہہ
 مستحق عبادت ایکنان لیکسی غہ اول جملہ کافی بولسہ موباز خلق الانسان نے ذکر ایتیمکی قراءت دن مقصود

بولغان عبادت نینک وجوبیغہ دلالت قیلما قدہ اظہر واتم بولکیغہ اشعار اوچون دور
 توھنچی بولکیم اللہ واجب الوجود مفیض الجود و طرفین انسان غہ فائض اولمیش نعت
 ظاہرہ لار نینک اولی و خالق تعالیٰ نینک وجود اقدسی غہ و کمال قدرتی غہ و علم و حکمتی غہ دلالت قیلما دور
 دلائل باہرہ لار نینک اقومی خلقت انسان بولغان جسدن اللہ تعالیٰ اوز ذات علی الصفا تبتی
 ان نینک ایلہ و صفت قیلدی، تابانی کریم اول قول حقائق تعلیم ایلہ اللہ قدر قراءت قرآن غہ نے متکمن
 و قادر قیلما قیغہ اششہاد ایتسون دیمک اوچون، یعنی حیات راحہ سیدن بونی تا یماکان بر ماوہ مبین
 دن انسان نیکلیغ مصدک کمالات علمیہ و عملیہ، و مظہر منیات صنایعہ و اختراعیہ اولان بر مخلوق حتی
 نے یراتمک غہ قادر بولغان اللہ قدر بر انسان حتی متکلم غہ قراءت نے تعلیم ایتمک غہ قادر دور و رب
 استدلال ایلاسون دیمک اوچون، پس کرک کیم انسان لار موندانخ قادر ذوا بجلال نینک عبادتینی
 آہم موردن، بیگای لار و انینک وحدانیتی غہ اقرار ایلاب فرمانیغہ بیون سونغای لار اللہ سبحانہ
 نینک نبی اکرم صلے اللہ علیہ وسلم غہ ابتدا قیلغان وحی الہی سیدہ کلام مُنزلی نے مشرک لار نینک زعم
 باطل لار نبی رد قیلماق نبی ده مثلاً اقرأ باسم ربک الذی لا شریک لہ کبی و صفت ایلہ نازل قیلماق اول
 سورہ کریمہ اولی ده نازل قیلغان اسلوب حکمت شمول ده نازل قیلماق نینک اوچون دور کہ، اگر بسورہ
 کرمہ نینک اولی ده بیچ مذکور ایلہ وحی قیلشہ ایدی اول مشرک لار نینک نہادیدہ اعتقاد مشرک آباء
 لاریغہ تقلید جہتیدن غایتہ ایدیلار پس بودہ دن خدای مدبر حکیم، اوز کلام ہدایت مرام قیدی
 نے اول قوم مشرک اعتقاد لار نینک الشیئتمک لیک لاری اوچون، اولاً اوزی نینک وجود مفیض الجودی
 غہ و کمال قدرت بدائع نمودی غہ و حکمت مصلح تمہیدی غہ، دلالت قیلما دور غان کلام حکمت نظامی نے
 تقدیم قیلدی اندا حکیم اوز ذات قدرت آیاتی نے مشرک لار انکار ایتمک غہ بیچ بر یول تا پامایدور عنان
 و صفت جلیل بر لہ و صفت قیلدی، زیرا کہ اول مشرک لار اوز لاری نینک آمار جمہرہ منی دن حاصل
 بولغان بر فارچہ اولوشقان قان دن یراتیلغان لیتن لاریغہ انکار قیلماق غہ بیچ امکان تا پماس لار
 و بوطریقہ خلق ایتمک غہ البتہ بر خالق قدر وجودی بولما دی امکان یوقلیقی غہ انکار قیلما س لار وہم
 بونیکلیغ براتمک غہ قدرتے یتا دور غان اول خالق قدر اول مشرک لار نینک اوز لاری پرستش قیلماق
 ده بولغان صنم دور و دیب او عا ایتاماس لار، چونکہ اولاجز می و قطعی بیلمک ایلہ بیلادور لار کہ اول کمال
 گراہ لیتن ایلہ پرستش قیلما قدہ بولغان صنم لاری بیچ بر نرسہ نے خلق ایتا لیمایدور و ہر اوزرہ نیکلیغ نرسہ
 نے یراتمک نہ یردہ، بلکہ اشعفت مخلوقات دن بولغان چین اول بت لار نینک بر نرسہ سینے آلسہ نے
 اول چین دن قایتاریب آلمک غہ قدرتے یوق جمادی پوریج دور

دبر نرسہ کہ اصلاً بر چین نیکلیغ مخلوق نے یراتالما سہ، بلکہ چین آلیب کتکان نرسہ نے قایتار
 آلمک دن عاجز بولسہ موندانخ عاجز نرسہ نینک معبود بولمک غہ یرا ناغان لیتی بدایتہ معلوم بولغان نرسہ
 لار دن دور پس بولسولب ایلہ کلام نے یرا و ایتمک، البتہ اول مشرک لار نینک بر معبود قادر حکیم وجودی

عہ اقرار ایتمک لاریبئی لازم تو تا دور، موندناغ بولغاچ مشرک لارنے الزام قیلاق ده، واد لارنے توحید پارتیغائے عہ دعوت ایتمک ده قوللانا دورغان اسلوب لطیف بو اسلوب حکمت مصحوب ایکانے محقق دورا بنا برین اللہ حکیم ابتدای وحیی نے بو اسلوب ایله نازل قیلیب دورو اللہ علم اقرغ ای محمد اوزینگه وحی قیلینغان آیات ربانیہ نے او قوغیل؛

اوشبو ایکنجی قرأ اولقی اقر انینک تا گیدی، وقرات عہ امری ده مبالغه اوچون تکرار قیلیمیش دیب دور لارا، شائد که بنی اکرم صلی اللہ علیہ وسلم عہ جبرئیل علیہ السلام اقر اباسم ربک دیگانده، بنی اللہ صلی اللہ علیہ وسلم من او قوغوجی ایما س دور من دیگانچ، جو ابیده جبرئیل علیہ السلام اقرغ یعنی او قوغیل، گرچه اول ده او قوغوجی بولماسانک، مؤذیرا که کرم واد لو علق ده نهایت مرتبه کمال ده بولغان ربینک سنکا قراءت نے تعلیم قیلا دور دیمیش دورا، امام سجاوندی نینک من علق ده وقف جائز علامتی ج نے قویماقی کلام نینک اقر ثانی ده تمام بولوب نابعدی نینک کلام مستأنف ایکانیند ولالت قیلا دورا

گویا پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم نینک من او قوغوجی ایما سمن، او قوماقی تعلیم ایله قراءت و کتابت تحصیل ایتمکان کیشے نینک شائی دور من بولسام امتی دور من قراءت عہ بچوک قادر بولور من دیگانچ عذری نے کینکوزنگ اوچون وار دبولوب دور که، **اَوْ سَبَّكِي الْاَكْرَمُ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ** و سنینک ربینک کیم کرم ده همه کیم بوزره زائد و غالت دور انداغ ذات قدیر دور که (انسان نے اوز که مخلوقات دن فضائل و کمالات ده متا دایلامک اوچون) انسان عہ قلم واسطه سی ایله خط یا زماق نے تعلیم ایتی اول رب اکرمینک قلم و کتابت واسطه سی ایله انسان عہ قراءت نے بیلدورگان دیک قلم و کتابت بیز سنکا قراءت نے تعلیم قیلا دورا

عَلَّمَ الْاِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَم اول رب اکرمینک انداغ ذات واسع الکرم دور که انسان نے جهالت قرانگور بیتی دن علم و معرفت روشنائیقی عہ چیقاریب) انسان عہ سیلامگان نرسه لاریبئی تعلیم قیدی؛

اللہ سبحانہ نینک انسان تعلیم علم قیلاقی انسان عہ علم اور گانا گلیک تو غریبیده لازم بولاد دورن اسباب و قوی لارنے خلق ایتماک، یعنی کوزو قولاق و عقل و ادراک و سائر قوه لار که اولار تحصیل علم ایلامک اوچون آلات دور لارا، اولار نے انسان عہ یسر و مسخر قیلیب برماکی، و مونیکنک اوستیغ دلائل لار نصب، و آیات لارا نزال، ایلاب بارچه ماده و سبب لار نے انکا آماده ایلامکی دن عبارت دور شامل که انسان عہ علم طلب قیلاق، و معرفت حاصل ایلامک بارا سیده کر که بولاد دورغان اسباب دن بیچ بر نرسه کم قیلاب دورا

اولقی جمله علم بالقلم ده مفعول نے بهم قیلیب ایدی، ایکنجی جمله علم الانسان ده مفعول نے بیان ایلاب اباسم نے تفسیر ایتی، یعنی اولقی جمله نینک تقدیری علم الانسان الحظ بالقلم ایکانین بیلدوروی

اوستہ بوا کی آیت کریمہ لارده الشد قدیر ماہ مبین دن براتیلغان انسان حقیر غہ قلم واسطہ سی
ایله وگا بے واسطہ قلم مور کلمتہ وجزیرہ وشدون جلیتہ و خفیہ دن اصلا انسان نینک کو تکلی غہ خطہ قیلینغان
نرسہ لار نے بیل دور کی نے، انسان حقیر صنایع قدیر نینک تعلیمی ایله علوم کونیه و اسرار خفیہ دن کوزلار ماگا
وقولاق لارایشیتما کان و کونکل لار غہ اندیشہ سی اصلا کچا کان، مخترعات غریبہ لار ایجاد ی غہ مستعد و متکون
ایکایینی اظہار و امتنان قیلادور

در حقیقت فکر صادق ایله تفکر ایلا ساک، وزمانہ میزده ظهور صحنہ سیدہ وجود پذیر اولمک وہ
بولغان اشیاء مخترمه لار غہ باقتاک بو قول صادق الہی نینک ستری واقع اولمک ده و تنزیل سن
حکیم حمید مضمونچہ خداوند عالم نزدیک و وحی قیلینغان قرآن مجید ده بیان قیلینغان ہر قیو اسرار و خبر
انا قاتنا و قتی بر لہ ظاہر اولوب، اول کتاب عزیز نینک حقیقت و صدق آشکار اولمک ده دور، و موندن کین
ہم تا تنہاء زمان دنیا غہ چہ علوم عجیبہ و غریبہ لارا انسان نینک استعدادی دن ظهور غہ کلکی غہ اوستہ
آیت کریمہ اعجازی ده اشارت بار دور چو تکہ بلاغت عالم لاری کلام نے بوا سلوب ده کلتور تک نے
علم بدیع ده اشارت اتاب دور لارا مذکور اشارت قاعدہ و صنائع و اختراعات لالغہ و لالتخصی جلوہ گر
اولمکیدن خبر برادور بو ہم قرآن کریم نینک معجزات بینا تیدن بر معجزہ دور بلاغت اہلی تعریفی چہ اشارت
مشکلم نینک بر آرزوی بر لہ تو لامعنی لار غہ ایما قیلماقی دن عبارت دور، مونکا کورہ آیت کریمہ نینک مضمون نے لالغہ
انسان نینک وجودی ده حد و احصار دن خارج علوم و فنون غہ عالم بولمک استعدادی نے خالق
ایتی دیمک دور، والشہ اعلم

الہ سبحانہ بوا کی جلیہ کریمہ نے اوزی نینک اگرستی نینک بیانی اوچون کلتوروب دور، موندہ بومعنی
غہ اشعار بار دور کہ نعمت نینک اشرفی و اینک اولوغی علم دور، زیرا کہ اگرستیت اجتنق اشیاء نینک اشرفی و اینک
اولوغی نے افاضہ ایلا ماک ایله بولور اجمل اشیاء شبہ سبز اشیاء نینک حقایقی غہ عالم بولمک دور کیم، اول
ہم مواہب نینک اشرفی دور، اگر مواہب و عطایا ایچیدہ علم دن اشرف و اعز تر موہبہ و عطیہ بولسا ایدی
اگرستیت بیانی نے قیلغان مقام ده تعلیم علم نعمت جلیہ سی ایلمنت ایلا کی بے شبہہ علم نینک شافی غہ تشریح
بلوغ و ترفیع شریف دور، و قلم ایہ علوم ہمہ حفظ و تقییدی غہ نینک ایله توسل قیلینا دور غان بروسیلہ
دور، شو نینک اوچون العلم صمدیہ و الت بے قیدہ و ہمیش لارا قلم اگر چہ اوزی سوز قیلماہ ہم سوزینی
مغرب و مشرق اہلی غہ ایشتور دور انداخ کہ علوم عقلیہ و نقلیہ لار تدوینی و حکم و امثال لار قیدی، و انعم
سابقین اخبار و مقالہ لاری نینک جنبی، و کتب منزلیہ سماویہ لار کتابت و حفظی، قلم نینک واسطہ سی وجود
پذیر اولماب دور، اگر قلم بولماہ ایدی دین و دنیا ایش لار سے استقامت آرا بولماس ایدی۔

قتادہ ہمیش کہ قلم اللہ تعالیٰ جنابیدن بندہ لار غہ افاضہ قیلینغان بر اولوغ نعمت دور، اگر قلم
بولماس دنیا دم ہیچ بر تیریک لیک ایشی بر پابولماس ایدی، و انسان لار نینک کاروباری اصلاح تاپماک
ایدی دیب

اگر برکیم دیکھ کہ بو آیت لارده اللہ تعالیٰ لائینک اوز ذات مقدسہ یعنی خلق الانسان من علق
برلہ وصف قیلماتی ایله اذنی علم بالقلم ایله وصف قیلماتی اراسیدہ بحسب ظاہر بیچ بر مناسبت یوقتور دیب
جو اب بر امیز کہ ظاہرین لارغہ بحسب ظاہر اگرچہ شونداغ کوروشنہ مولیکن حقیقت ده مناسبت لاری نہایت
ده مرغوب ولایق تقدیر دورا بووجہ ایله کیم اللہ تعالیٰ اولغی آیت ده انسان نینک اولغی حالتی نے بیان قیلیب
دور کہ اول انالار رحمیدہ علقه لبق حالی دورا بوو حالتی انینک ہمہ دن لپست و حقیر راق حالی دورا کین کہ آیت
ده انسان نینک آخرامری نے بیان قیلیب دورا، اول انسان نینک حقائق اشیاغہ عالم لبق مرتبہ سی غہ
تیمکی، و اول علوم لار نے ضبط و قید قیلماتی غہ قادر بولمکی، و بدان بعیدہ اہلی غہ نے تبلیغ و تعلیم ایلاک غہ ممکن
قیلماتی دورا انسان نینک بو حالتی آنحس احوال دن آغیر مراتب و اشرف احوال غہ نے نقل ایتمک
نعت شریفہ سے ایله امتنان عظیم دورا

سونکرہ سیدماتی کرک کیم ان نینک ذمہ سی غہ واجب بولغان نرس لار نینک اولی معرفت
اللہ بولغان جہت دن اللہ سبحانہ پیغمبر کر می غہ قیلغان وحیی و توشورغان آیات بیناتی نینک اولی نے
اوز معرفتی غہ دلالت قیلا دورغان آیت لار برلہ ابتدا قیلیب دورا بو طریقہ برلہ کیم قوله تعالیٰ باسم ربک
الذی خلق الانسان من علق اللہ سبحانہ نینک معرفتیغہ دلالت عقلی برلہ دلالت قیلا دورا انداغ کہ انسان
اوزی نینک کیفیت خلقتی غہ باقہ اوزینی یراتغان البتہ بر خالق بار دیب، اول خالق قدر نینک وجودیغہ
و کمال قدر تیغہ و علم و حکمتی غہ نظر عقل برلہ استدلال قیلا دورا، مثلاً انسان اوزی نینک اصلی و مادہ
خلقتی بولغان نطفہ نینک اولغی حالی غہ، و ایکنجی بار نینک او پرولغان علقه لبق طور یغہ، تأمل ایله تفکر
ایلا، و اوزی نینک شونداغ نطفہ بے قدر پلید دن یرا تیلیب، انسان کامل الاعضاء و متناسب شکل
و الصورة ہیاتی غہ کلتور و لوب، صاحب عقل و ادراک و حواس، و مستعد و قابل انواع خوں و صنایع
بیقیاس بولغانینی ملاحظہ ایلاب، سونکرہ شونداغ نطفہ بے قدر و حقیر، و علقہ قدرہ غہ اگر عقلاء جهان و
موشگان دوران، بلکه ہمہ حکماء انس و جان، یرغیلیب کورادورغان کوز، یا ایشیتا دورغان قولالقی یا فہم
قیلا دورغان عقل، یا قدرت یا علم یا روح، یا کہ انسان نینک جسمیاریکی استخوان لاردن برار کیچیک استخوان
نے یا تا مور لاریدن برار تا مور نے کہد ایراتمک نے ارادہ قیلا لار، البتہ اندن عاجز بولمک لیک لاری
ده شک یوقتور، شونداغ نطفہ مہین دن نیکلیغ بر مخلوق بے وجود خالق یرا تیلماق ممکن مودور دیب
عقل ارشاد آیتن نینک دلالتی ایله استدلال قیلا، بے شبہہ خالق تعالیٰ جل شانہ نینک وجودیغہ
و کمال قدر تیغہ، و علم و حکمتی غہ اقرار ایتمای چارہ تا پراس، پس شونداغ دلیل ظاہر و حجت واضحہ
آفتاب نیکلیغ تابان تور و خلوق خالق تعالیٰ نینک وجودیغہ انکار قیلغوجی دہری لاری نہ عجب عقل سیر
کور باطن لار دورا

وقوله تعالیٰ الذی علم بالقلم علم الانسان ما لم يعلم اللہ تعالیٰ نینک معرفتیغہ سمعاً دلالت،
قیلا دورغان معنی غہ تنبیہ دور چونکہ عقل نینک دلالت و ارشاد دی برلہ حاصل بولغان معرفت عقلی

و تعلیم برہ حاصل ہونان معرفت سمعی دوز چونکہ احکام مکتوبہ لارکہ اولارنے تانوماق غہ یول یوقور مگر سمعی برہ البتہ اول احکام لار تعلیم برہ حاصل ہولادورا

اگر دیہ لارکہ قلم و خط منین الہیہ دن بولسہ پس نیمہ اوچون رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم قلم تو توب خط قیلماغان دیب، آیتا میز کہ رسول اکرم اکرم قلم تو توب خط قیاسہ ایدی البتہ خصم عناد پیشہ لار ایتور ایدی کہ محمد قرآن نے ام اولین نیک صحف سابقہ سیدن او قوغان دیب (اندا غلکہ غیر دین منقصیب لار موندان غ قول ہزبان نے دیمک وہ دور لار) بوسوال جوابی نے اللہ تعالیٰ قرآن مجید وہ ابلغ وجہ ایلہ بیان قیلیب دور و بونیکلیغ دیب دور (وما کنت تنومن قبلہ من کتاب ولا سخطہ مینیک اذالارتاب المبطون) امی محمد سنکا قرآن نازل قیلینشدن ایلکاری سن ہیج بر کتاب نے او قوغیلان ہولما دینک، او قولونک برہ ہیج خط یا ز غوچی یولما دینک، اگر بالفرض او قوغوچی و خط یا ز غوچی ہولسا نیک ایدی، البتہ حق نے باطل قیلماق غہ سعی قیلغوچی لار سنکا وحی قیلینغان کتاب سماوی نینک حقیقہ ہ شک قیلور ایدی لار، ایتور ایدیلار کہ شاید محمد موندنے تعلیم قیلیب ایتا دورغان بولغای، یا موندنے کتب سابقہ دن انتخاب قیلیب آغان بولغای دیب، حضرت عائشہ صدیقہ رضی اللہ عنہا و عن ابویہا و جمہور علما قول لاریدہ حضرت نبی اکرم صلی اللہ علیہ وسلم غہ اول نازل ہونان قرآن بوسورہ نینک اولی دن عالم یعلیم غہ بئس آیت دورا بوبارہ دارو ایت قیلینغان، خبر لار نیک صحیحی حضرت عائشہ نینک قولی دورا، و بوقول نینک صحیح یقی غہ ابن الیقیم الجوزی زاد المعادہ تور ت وجہ بیان قیلیب دورا و لغتی وجہ بوکیم رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نینک، انا بقاری دیکان سوزی روشن دلیل دور کہ رسول خدا بو آیت قرآن نازل اولما میس، ایکجی وجہ بوکیم رسول اللہ نینک قراءت غہ امر قیلنماقی انذار غہ امر قیلنماقی دن ترتیب وہ ایلکاری دورا چونکہ اول حضرت نفسی وہ قراءت قیلنغان کن او شمول قراءت قیلنغان نرسہ سی نے خلق غہ تبلیغ ایلاب انذار قیلما دورا موندان غہ بولغای اول حضرت غہ اولاً اقرأ بیلہ قراءت غہ امر ایسیب سو نکرہ تم فانذر آیتی ایلہ قراءت قیلنغان آیاتی بیلہ خلق نے انذار ایتماک غہ امر قیلنغان بولور او پوجنی وجہ بوکیم حضرت جابر نینک اول مانزل من القرآن یا ایہا المدثر دیکانے جابر نینک اوز سوزی دورا و حضرت عائشہ ایسہ رسول اللہ نینک اوز نفسی دن اخبار ایتکان خبری نے رسول اللہ روایت قیلش تور شیخی وجہ بوکیم جابر نینک روایتی وہ آشکارا حجت بار دور کیم یا ایہا المدثر نزولی مقدم موسیٰ بن جبر علیہ الصلاۃ والسلام غہ فرشتہ توشب دورا ایتیک بیانی بوکیم بخاری و مسلم جابردن روایت قیلیب دور لار اولی اللہ صلی اللہ علیہ وسلم کہ حر اتاعنی وہ برآی مجاور اولدوم، وقتیکہ مجاور تیم نے تمام قیلیب تاغدن تو بن غہ وادی غہ توشقوم سنکا برندا کلدی، اونک طرفیم غہ باقیم بر نرسہ نے کور مادیم، اصول طہر فیمغہ باقیم بر نرسہ نے کور مادیم، آرقام غہ باقیم ہیج نرسہ نے کور مادیم، سو نکرہ با شیم نے کوتاریب یوقار یغہ قرادیم بنا گاہ کور دوم کہ حر اتاعنی وہ سنکا کلکان فرشتہ آسمان بیلہ زیور تا سیدہ برکسی وہ اولتورا دورا پس اسنے کورماق ہمان دیم غہ یوز لانکان فرخ توختا مای خدیجہ قاسمیغہ کلدیم، کو ترونی و ترونی

ص لا نزلو لیدان ایگار کی کلام الی دن ہیج نرسہ اولتور امیش و انکالیج بر آیت

وَصَبُّوا عَلَيَّ مَاءً بَارِدًا وَدِيمًا (یعنی منی جامہ لار برہ اور انک لار و منکا سو غوق سو قویونک لار) اندن نیک
 اللہ تعالیٰ یا ایہا المدثر تم فاندرو و شیا یک فطر و الرجز فاہجر لے نازل قیلدی بو حدیث ایچرہ ذکر قیلینغان
 (حراثتا غی دہ منکا کلگان فرشتہ) دیگان جسد روشن دلالت قیلا دور کہ یا ایہا المدثر نزولین
 مقدم عم اول حضرت فہ اول فرشتہ کلیمش و وحی الہی نے کلمتور میش، پس جابر رضی اللہ عنہ
 نینک بو حدیثی یا ایہا المدثر نینک نزولی اقرأ نینک نزولی دن کین ایکانیغہ دلالت قیلا دور (صحیح
 اوشبو دور) حضرت جابر نینک قیلغان روایتی حجت دور اما اول منزل یا ایہا المدثر دیگان سوزی
 نینک رأی دور رأی حجت ایما س دوراھ

وہم حضرت جابر نینک بو حدیثی رسول اللہ نینک فترت وحی دن خبر برنک لیکی توغریسیدہ قیلینغان
 روایت دور اندا غک صحیح بخاری دہ دیب دور قال رسول اللہ صلعم دہو یحدیث عن فترۃ الوحی یعنی
 اقرأ سورہ سی نینک اولی نازل بولوب برنیچہ زمان وحی تاخیر قیلغان جہندن رسول اکرم صلی اللہ علیہ
 وسلم نینک نفس مبارکہ سی غہ توشکان حال دن اوزی خبر بر میش دورا بنا برین بعض علماء محقق کیمش
 لار کہ حدیث جابر دہ اردولغان اول منزل یا ایہا المدثر فترۃ وحی دن سونک نازل بولغان آیت
 لار غہ نسبتہ اولیت مخصوصہ دورا اقرأ باسم ربک نینک اول منزل بولمکی اولیت مطلقہ
 دور دیب

اوشبو سورہ کریمہ نینک اولی نازل بولمکی بارا سیدہ بخاری رحمۃ اللہ حضرت
 عائشہ رضی اللہ عنہا دن روایت قیلیب دور کہ اتیت دور رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم غہ
 بولغان وحی نینک ابتدا سی رؤیا ی صادقہ ایلہ واقع اولمش ایدی ہر بر رؤیا کہ اول حضرت کورسہ
 اثری صحیح دیک ظاہر بولور ایدی سونکرہ خلق دن عزلت ایلاب خلوت دہ بولمک اول حضرت غہ
 محبوب کوروندی بو جہندن حراثتا غی داکی غار غہ باریب اندہ نیچہ کون و نیچہ تون لار خلوت ایلاب
 عقل شریفی نینک متفقنا سی چہ معبودی غہ عبادت قیلور ایدی سونکرہ مکہ غہ قایتیب حضرت خدیجہ رضی
 اللہ عنہا نینک قاسمیغہ کلور ایدی واد تکان مرہ داکی خلوت لار مشلی دہ توشہ آلیب غار غہ باور
 ایدی تا اول حال غچہ کہ برکیچہ حراثتا غی نینک غاریدہ ایدی کہ ناگاہ اول حضرت غہ اللہ طرفیدل جبرئیل
 علیہ السلام کلدی اقرأ یعنی او قویغیل دیب امر قیلدی اول حضرت ما انالبقاری یعنی من او قویغی
 ایما س دور من دیدی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم دیمیش اندن کین ملک منی قوچا غلاب
 محکم ستفتی باز قویوب بیریب اقرأ دیدی من ینہ ما انالبقاری دیدیم ملک باز منی قوچا غلاب محکم
 سقیب قویوب بردی اوج مرہ شوندا غ قیلدی سونکرہ ملک اقرأ باسم ربک الذی خلق خلق
 الانسان من علق اقرأ وربک الاکرم الذی علم بالقلم علم الانسان ما لم یعلم اوشبویش آیت نے
 قراءت ایلاب غایب بولدی۔

بولیش واقع اولغاچ حضرت رسول اللہ نینک مبارک قلب شرفی غہ خوف بوزلا لایب

بعض اعضاءى شريفى تير اگان حال ده حراما غنى دن مکه ساريفه رجوع قيلدى، ما حضرت خديجه رضى الله عنها نينک قاشيفه داخل بولدى، يوزى اوزره توشوب ز تلونى ديب امر قيلدى يعنى منى جامه لار برله اورانک لار ویدی، بعض لباس لارنى اوستيفه ياپتى لار و اورادى لار قلب شريفيدن خوف زائل اولوب اعضاى مبارکيدن تير اتمه کينکو نچه ياتتى، ان دن سونک توروب واقع اولميش قصه نى خديجه غم خبر برست و ديد که اى خديجه اوز نفيم غم بر مرض عارض اولمک دن تور قاسم حضرت خديجه اول حضرت عتبی بربيد ویدی که حاشا و کلا که سنگا بر ضرر يتيسون، شاد و بولغليل الله نينک نامى بيله قسم که هرگز سنى نوار و زبون ايتماس زيرا که سن بى شبهه صلده رحم قیلا سن (يعنى اقر بالار نينک برله انش والفت اوزره دور سن، وحشت کور سا تيب قطع رحم بولادورغان نى قيلماس سن) و راست سوز قیلا سن، و خلق مشکلى ايش لار يژه ادا و معاونت کورگوزاسن فقر و ضعفاء غذا و دستکير بولاسن، و خلق نينک بولاسن، و خلق نينک آغیر ايش لار ينى کوتارلا و مسافر لار نى ضيافت و اکرام ايتاسن، (يعنى نهان نواز سن) پس نخوک الله تعالى نى محافطت ايلاماسون، البته سنگا بر ضرر يتوشماس، حضرت خديجه رضى الله عنها رسول اکرم صلده الله عليه وسلم نينک نفس شريفه سیده جتی بولغان صفات حميده و سحیته عاليه لار برله استدلال ايلاب ویدی که، سونداغ خصائل مرضيه لار صاحبى بولغان بر انسان غم سچ بروقت الله تعالى طرفيدن برکوردی ايرلشماس، و البته دوچار خسران اولماس ديب، فى الواقع رسول الله نينک احوالى غم سچ کيمه حضرت خديجه دیک مطلع ايدى زيرا که ايرکيشى نينک حياتيه متوط بولغان اينگ پنمان ايش لار خاتون نينک کوز آلدیده او تمک ده بولادور، حضرت خديجه پيغمبر ميز نينک ظاهرى و باطنى اينگ محرم فکر لار يژه آگاه و واقف بولغان جنتدن، انسان لار نى راه هدايت غم دعوت قیلاماق او چون منظر نبوت بولغان انسان نينک بى شبهه او شوبه اخلاق حميده صاحبى اولمکينه اعتقاد جز مى قيلميشس ايدى شو نينک او چون رسول الله نينک پيغمبر ليکى غم ايمان ايتکان شومن لار نينک اينگ اولمى و اينگ صميمى فداکارى اول بولمش دورا بوليسه حضرت خديجه رضى الله عنها نينک علمى غايت ده دقيق و ذرا نهايت ده عالمى ايرکانليکى دن دور) پس خديجه رضى الله عنها رسول اکرم صلده الله عليه وسلم نى اوزى نينک عمک زاده سى ورقة بن نوفل نينک قاشيفه آليب باردى (ورقه اليه زمان جا بليت ده عرب نينک دين و آيينى بولميش بت پرست ليک دن يانيب نصرانيت نى اختيار ايتکان کيشيه ايدى، و خط عربى ايله کتابت يازمک غم ما هر و انجيل دن نوا هلاگان جاني نى عربيه و عبرانته برله يازار ايدى، غايت قرمى ليغدن کوز لارى نابينا بولميش ايدى) خديجه رضى الله عنها ورقة غم ویدی اى عمک زاده م برادر زاده نک محمد نينک سوز ينى ايشيت کيم نيمه ویدور، ورقة رسول الله دن سوز سوزا ویديکيه يا ابن اخى ما ذاترى يعنى اى برادر يم نينک او غلى نيمه کوروب سن بار رسول الله نک کورگان و سه لارى نينک خبر نى بيان قيلدى، ورقة ویديکيه او شوبوسن کورگان کيمه او شول ناموس اکبر

دور کہ موسیٰ علیہ السلام وحی کلطور میں ایدی یعنی جبرئیل دور دیدی، اسی کاش سینک
 زمان دعوتینک ده من یا ش بولسام، قومینک سنے آرا لاریدن چیقارغان ہنگام ده حیات ده بولسام
 سنکا نصرت برور ایدیم رسول اللہ سوردی کہ آیا قومیم منی اوز آرا لاریدن چیقارادور لارمو، ورقہ
 دید کہ سن کلطورگان دین حق نے کیم کہ کلطور، البتہ اول کیشے نادان لار طرفیدن آزار و جفا عنہ
 دور چار اولو یعنی بیچ بر پیغمبر پوقور کہ اول اوز زمانہ سیدہ دشمن لاردن جفا کور ماگان بولغای، ہر کیشیکہ
 نبوت ایلہ کلیب دور، البتہ قومی انکا دشمن یبق قلیب دور، اگر من اولکون لارده حیات بولسام سنکا
 تولا نصرت لار برور ایدیم، اندن کین کوب زمان اومتاے ورقہ وفات ایٹی، و بر نیچہ زمان وحی کلمای
 قالدی، احکا کہ رسول اللہ عنہ بوجہ بدن حزن و انقباض یوز لاندی، انتہی یعنی بخاری نینک کلمای
 تو گادی۔

حضرت خدیجہ نینک رسول اللہ نے ورقہ نینک آلدیغہ آلیب بار ماتی، ورقہ بت پرست لیک
 دن نفرت قلیب نصرت نے اختیار قیلغان ایدی، او انجیل ده حضرت عیسیٰ طرفیدن خبر بریدگان
 متدن، سوئگرہ برتسی بر کوچی کیلا دور دلکان بشارت نے تو توب انینک ظہوری نے کوز تو تارا ایدی
 بنا، علیہ حضرت خدیجہ نبی اکرم نینک منظر نبوت بولغانینی کورگان همان عمک زاده سی ورقہ خاطر نبی
 خوش قیماق و عطش انتظار سی عنہ سیراب یبق تیکور مک او چون، رسول اللہ نے ورقہ قاشیفہ آلیب
 بار دی، ورقہ ہم رسول اللہ دن تلقی وحی خبر بینی، ایشیتکان همان تورات ده حضرت موسیٰ نینک برگان
 بشارت عنہ اشارت ایکانیدہ مشبہ قیماقی، اوشبو سنکا کلکان فرشتہ اللہ لگا نینک حضرت موسیٰ
 عنہ مبارکان فرشتہ سی دور دیدی، حراتا عنیدہ ابتداء واقع بولغان اوشبو وحی دن سوئک جبرئیل علیہ السلام
 بر آمدت کلمای قالدی، بومدت نے فرشت وحی آتار لار بومدت نینک تچہ ایکانیدہ علما لار اختلاف قلیب
 دور لار،

اوشبو فرشت وحی بر حکمت الیہ عنہ مستند ایدی، تلقی وحی بشر عادتلا ماناگان بر خارق العادہ فرسہ
 لاردن بولغان جسدن، ابتدای وحی ده نبی اکرم صلی اللہ علیہ وسلم عنہ بیوشکان اضطراب، اول حضرت
 نینک بدن شریفیدہ ہم ظاہر بولغان ایدی وحی نینک تکرر و تباہی عنہ، بلکہ اول حضرت نینک وجود شریفی تحمل
 قیلا لاس یبق تحمل ایدی، رسول اللہ نینک سلامت بدنہ سی نینک مراعاتیغہ کورہ انقطاع وحی لازم کور و پیشتر
 ایدی، فرشت وحی ہمیتدن رسول اللہ نینک طبع شریفی عنہ حزن و انقباض یوز لامکی ایسہ کیچہ و کوندوز خلقت
 لار قوروب امید و طلبیدہ بولغان پنیک الہی بر بنی ملاقات دن سوئک غایب بولوب کلما گالیکی دن ایدی
 قلب شریفی عنہ دولہ سالغان بتون اشتیاق نگران یبق پیام الہی نے دیگر بار ہم تینکلامک ایدی مبارک
 ولی داکی اوت یبق اشتیاق نے تکین پیرادورغان آرزوی مقدس نے تا پیک او چون حراتا عنہ
 بارور ایدی، عاقبت مدت فرشت انقضای عنہ تیب یوقاری ده جابر رضی اللہ عنہ دن روایت قیلغان
 حدیث مضمون نیچہ یا ایہا المدثر نازل اولوب رسول اللہ کفر و ضلال ایچہ چومغان انسان لار نے انذار

ایتمک غہ نامور بولدی، سو نکرہ وحی پئی در پئی کلکالی توردی، فخرت وحی اثنا سیدہ رسول اللہ کمال اضطراب دن تاغ لار نینک ڈورہ سینتہ چقیب اوزینی تاغ دن تا شلامک نے قصد ایثار ایدی دیب یو بارہ داروایت قبلیخان اخبار لار رومی سی ہر کیم بولسہ ہم البتہ بے اصل دورا واول روایت غہ اعتماد یوقتور زیراکہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نینک نبوت دن مقدم گی وزمان دعوت داکی اخلاق و سچیہ سی، و صبر و تحمل و اطمینانی، دعوت آئی غہ ہر وقت امید و قطعہ ایمانی بونقل نے شبہہ سیز تکذیب ایثار دورا اینک تحمل فرسا مشکل لیک لاریوز کلتور گاندہ اصلا تو تکان مسلکی دن تا تار موی آیریلما ی بے طاقت اولمادی، وغایت دن تحمل سیز حوادث لار تو شکان اثنا دہ اسداد الہی دعوت ربانی غہ بولغان یقین و ایمانی غہ اصلا ترزل یوز کلتور مادی، پس چونک مظهر نبوت بولوب اول کلتور و لکان وحی نینک خدا طر فی دن ایکانیغہ تمام ایقانی بولوب توروب، نصرت و اعانت آئی و حجت و فیوضات ربانی غہ سزا پاسبیدہ، و استقبال دہ اولوغ مطالب عالیہ و مراتب سامیہ لار غہ نظر اولک نے یقینا کوز تو تکان حال دہ اوزینی تاغ دن تا شلاب ہلاک ایتمک غہ قصد اتیسون، احوال حمیدہ و اطوار سینتہ بنویہ دن واقف بولغان کیشیلار موند ارغ نقل نینک اصل سیز ایکانیدہ شبہہ قبلا س لار ابتدا ہی وحی دہ رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم نینک قلب شریفی غہ فزع یوز لانیب اعضای شریفہ سینتہ تیترا تمہ توشوب، خدیجہ رضی اللہ عنہا نینک قاشیغہ کلیب منی جامہ لار برلہ ادرا تک لار دیکلی، و ہم خدیجہ غہ اوز نسیم غہ بر مرض عارض بولمکی دن تور قادور من دیکلی، اینک او چوندور کہ وحی الہی خارق العادہ برایش دورا انسان عادت اوزرہ تجربہ قبلیخان بر زسہ ایماس دورا زیراکہ وحی بر بشر نینک بشرتی دن بالکلیتہ مجرد اولوب اوزینی تلقی الہام آئی غہ قابل، وحی نے القا قیلو چی پیک ربانی غہ اوزی نے تقویض و محسک اینک نے ایجاب قیلور، بوالیش و رقع بولغان ہنکام دہ مظهر وحی بولغان ذات نینک قلبی غہ، بلکہ تمام وجودیغہ ہدیت جلال و کبریا الہی استیلا قیلا دورا خطاب آئی نینک سیتی اینک دلی غہ دار بولغان آن دہ تمام کونکلی غہ اور ناب اثری ظاہر اعضا سی دہ نمایان اولاد دور و وحی قبلیخان قول آئی نینک گران یقینی دن وجودی دہ طاقت فرسا آغیر لیق یوز کوزا دور و اعضا سی دہ تیترا تمہ و عرق پیدا بولادور حضرت رسول اللہ نینک وحی نازل بولغان زمان کوب تیرلاب تولا آغیر لاشمکی بوجہ دن ایدی دیب دورا زید بن ثابت رضی اللہ عنہ دن روایت قبلینیشس کہ دیب دورا رسول اللہ غہ وحی نازل بولغان ہنکا دہ آغیر لیق عارض بولور ایدی، بر بار تلقی وحی اثنا سیدہ مبارک تیزی منینک یونام نینک اوستیدہ ایدی، قسم بخدا کہ رسول اللہ نینک تیری دن آغیر راق زسہ نے بیلمادیم، تیزیم ایزیلیم غہ یقین بولدی،

و بر بار تیراب نینک اوستیدہ ایکاندہ وحی نازل بولدی، تیوہ سی عضباء کوتا مالما ی بسیلی خم بولدی، و کتفی ایزیلیم غہ یقین بولدی و ناچار پوت لاری طاقت قیلاما ی چونک دیب روایت قبلیب دورا لار بنا برین حضرت رسول اللہ نینک اینک بر کچی تلقی قبلیخان وحی وجود شریفیدہ تولا

آغیز برتا شرا تیک جہتین کونکلی دہ فرع و اعضا سیدہ تیرا تمہ پید بولغان ایرسہ و بوجہ دن اوینغہ قاتیب قول و ایخ لاری سوغوغان لیق دن منی جامہ لار برلہ اورانک لار دلیسہ بیچ عجب قیلا دورغان ایش ایما س دورا

شیخ محی الدین بن العربی قولہ تعالیٰ یا ایہا المدثر تفسیر یدہ ایتیب دور تدشیر (یعنی لباس لارایہ یورگاتمک انجق وحی نینک عقیدہ حاصل بولغان برودت دن کین بولادور بوجہ تدن کیم پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم غہ مذک بر علم یار حکم برلہ وار دبولسہ اول وحی نے روح انسانے تعلق قیلا دورا و اول حال دہ حرارت غریزہ اشتغال چیکا دورا بوجہ تدن یوز نینک رنگی تغیر تاپا دورا و حرارت استیلا قیلا دن جہتین رطوبات بدن نینک سطحی غہ منتقل بولادور پس بوسب دن ظاہر اعضا دہ عرق پیدا دلادور و ہر گاہ کہ اول حال کو تارلیسہ مزاج ساکن بولوب جسم تاشقاریدن کلکان ہوا قبول قیلا دورا پس بوجہ تدن مزاج غہ سوغوغان یوز لاینب تیرا تمہ توتا دور موندغ چاغ دہ بدن نے قیز دورک اوچون جامہ لار برلہ اورانک غہ احتیاج توشادورا

رسول اللہ نینک خدیجہ غہ اور نفیسہ غہ برزسہ عارض اولک دن قورقا دور من دیکی ایسہ رسول اللہ نینک نبوت بیکیغ بر اولوغ مسؤلیت نے عمدہ سیغہ الزام ایتکان کون نینک ایگ ایتداسی او شول اقراباسم ربک نازل بولغان او شبو کون ایدی آری عمر لار طلبیدہ عظیم بحران لار غہ دوچار اولوب کمال شوق و خواہش ایلہ ریاضت لار چکیب ارادہ قیلا دن نور آہی اولکون اول حضرت غہ محض فیض آہی ایلہ نصیب و تعلق قیلندی، لیکن مونیگ ایلہ اول حضرت نینک عمدہ سی بتون انسان لار نے ہدایت ایتیک، و دین حق غہ دعوت ایلاک وظیفہ کبرسی تحمیل قیلینغانی سیدہ یریلدی رسول اکرم موفطرہ بریشتر بولغان جہتین بتون نوع بشری نے صلاح و اہتداعہ مظهر ایتیک غایت درجہ اولوغ و آغیز برایش ایکانینی اندیشہ قیلدی حضرت موسی پیغمبر کبے برذات یلغوز برینی اشرا قومی نینک ارشاد و اصلاحی غہ بیور بولغان ہنگام دہ بوالیش نے تنہا اوزمی عمدہ قیلا لماسینی نے بیلدوروب، و اجعل لے وزیر اہل اہلی ہارون آخی اسفدوبہ آزری (ومنیگ اوچون الہم دن بریار دچی قیل برادریم ہارون نے، اول برادریم ہارون برلہ منینک اوچام نے قوت لیک ایت دیمیش ایدی) حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم غہ ایسہ عنکلات درطہ سیغہ پاتقان بتون نوع بشر نے اصلاح و ہدایت ایتیک وظیفہ سی تکلیف قیلینمیش ایدی موندغ وظیفہ کبری نینک ثقلت عظیمہ سے بے شبہہ اول حضرت نینک منبج حرم و تمکین بولغان قلب متینی غہ ثقلت اندیشہ ایلہ مضطرب و خوفناک قیلک لبعیدایکس دورا چونکہ اول نبی اکرم صلی اللہ علیہ وسلم انجق اللہ العالیبر نینک امداد و توفیق غہ گینہ اعتماد ایتیب، شونندغ بر وظیفہ کبر نے عمدہ سی غہ آیب بوبارہ دہ اوز یوز خدا دن باشقہ بر معین غہ احتیاج کورساتاب دورا منا بوجہ تدن اوز نفیسہ برزسہ عارض بولمک دن قورقا من دلیسہ عجیب ایما س دورا شفاء دہ ایتیب دور رسول اللہ نینک خدیجہ غہ ہر آیینہ اور نفیسہ

عہ بر ضریر ایشک دن تو رقادور من دیکھی نینک معنی سی، السبحانہ عطا قیلغان نبوت نینک باراسیدہ
شک قیلماق ایماس دور، ولکن شاید کہ اول حضرت اوزی نینک قوتی فرشتہ نینک رؤیتی عن
مقاومت ایتماس لیغیدن، ووحی الہی نینک اغیر لیتی عن تحمل قیلماکس لیقیدن قورقغان بولغای چونکہ
رسول اللہ نینک خدیجہ عن بوسوزنے دمیکی فرشتہ نے کوروب نبوت وظیفہ سی عمدہ سی عن تخمیل
قیلینغاندن کین ایدی، پچوک موندان دیماسون کیم نبوت نینک اثقال عظیمہ سی بولور کیم پیغمبر مرسل لار
نینک اپچیدن اولو العزم لار دن باشقہ لار نے کوتارک عن قادر بولولماس لار اھ،

پس نبوت عمدہ سی نینک غایتہ اغیر لیتی، وصدالت ایچہ عرق بولغان انسان لار نے
ہدایت ورشاد راہی عن دعوت قیلماق نینک اینگ دشوار ایش ایکا لیتی، رسول اللہ نینک قلب
شرعی نے اندیشہ ناک ایتمکان، و نظر مبارکینہ ثقت کلتورگان اوچون، انداز برابر گران نے اول حضرت
نینک اوچاسی دن تو شورگانے و قلب شریفی نے شرح قیلغان نعمتی بیلان اللہ سبحانہ امتنان
قیلیب ایثادور، الم شرح لک صدرک و وضعنا عنک و زرک الذی انقض ظہرک (آیا صدالت قرآنو
لیغیدہ قالغان انسان لار نے دین حق روشنائیغی عن ہدایت ایتمک باراسیدہ ولینک عن لوز لالکان
تاریق نے کیتکوزوب، سینک نے آچیب مناجات حق و دعوت خلق سیفا دورغان کینک
قیلماق مو، و ہم قومینک نے ارشاد ایتمک باراسیدہ ای قیین لیت نے اوچانک دن تو شوروب
نبوت بار گرانینی اول امر عظیم سنکا اغیر بولماسون دیب تحقیق قیلدوق) بوبارہ داکی تحقیق لار سورۃ
الم شرح تفسیر یہ اوتتی، متا رسول اللہ نینک خدیجہ عن ویگان نقد خشیت علی نفسی قولی نینک معنی سی
بودور، و بوبارہ واحادیث و سیر کتاب لاریدہ بیان قیلینغان وجہ لار نینک اکثری احتمالات دور و بعضہ
سی شان نبوت عن طعن تیکوزنگ عن باعث بولادورغان روایات و اہمہ لار دور و اللہ اعلم

کتب یہ ای مسلمان قریند اش لار انصاف نظری ایلہ باقینک کیم اللہ سبحانہ اوشبودین
مبین نے یر یوزلیغہ ہدایت نورینی ساچیب بندہ لار نے دین و دنیا نینک سعادتینہ تیکوزنگ اپچان
منصتہ ظورہ جلوہ گرایدماک نے ارادہ ایلاب خاتم الانبیاء رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم پیغمبر کیم عن
ابتدا وحی قیلغان کلام سعادت مرئی وہ اوقوماق عن امر قییب دور و اوقوماق وہ رب العالمین جل
شأنہ نینک نامسیدن یاردم ایتمک کر لیکے نے بیلدوروب دور وینہ اوزذات پاکے نے خلق
نے تربیہ قیلغوج، و کلمات عن تیکوزگوجی بولوشان عن بیلاگان نرسہ لارینی بیلدورگوجی بر خالق قدیر
ذیب و صفت اتیب دور

قرآن کریم نینک اینگ اول وحی قیلینغان آیتی اوقوماق و یازماق برلہ باشلانغان چن
اسلام دینی برلہ علم اورتاسیدہ اتحاد و ملازمت بار بولار بربریدن اصلاً آیریلایدور لار بالفرض ایلمک
صورتہ ہر ایک سے ہم باہوالمقصود عن سبب اولمک دن یعنی نبی بشر نینک دنیا و آخرت سعادتینہ
تیمک لیکینغہ غایہ بولمک دن، یراق توشتا دور لاریساک مبالغہ اولماس بناو علیہ قرآن کریم نینک

بیان ہدایت ضمنی ایلہ تبلیغ اتیلنگان اسلامیت نینک، بتون عالم انسا تیت او چون، مشروع بر دین
مبین ایکانیدہ اصلا شہبہ غہ محل یوقوز

اوشبو اینگ برنجی مزہ وہ وحی قیلینغان آیت لار نینک مضمونینی لایقچہ تدر بر ایلاساک اودین
اسلام نینک اساسی، المد تعلق لے نینک ہمہ اشیا نینک خالقی و تربیہ قیلنوجی سے ایکانیغہ ایمان
کلتور و مؤجد اولک، و علم و قلم نے عمل غہ کلتور مک دن عبارت ایکانے آشکارا معلوم
بولادور

اوشبو آیات شریفہ لار رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم غہ ابتدا وحی قیلینغان زمانہ مکہ اہلی
تمام شرک و جاہلیت ظلماتیہ ضلالت غہ منہک، علم و معرفت نوری دن محروم، آرا لاریدہ علم و قلم
غہ اشتغال ایتمک رسمی نہ یردہ بلکہ علم و قلم اولار نینک خیال لارے گنجینہ سیغہ ہم خطور قیلانغان
بر قوم گمراہ ایدیلار، بتون مکہ شہری وہ لوزن لشن نفر علم و کتابت دن خبری بار کیسہ بار لیغی ہم مشکوک
شوندلغ علم نوری دن پر توی ہم تو شماگان بر شہرہ، مذہبت و علوم دن محروم بر قوم ایچیدہ
اوسکان، و اصلا مکتب و تربیہ علم کورماگان و خط و کتابت دن قطعاً خبری بولماغان، بر نبی امی غہ خداوند
علیم جانبدار ابتداء نبوت وہ تو شور و لگان وحی علم و قلم برلہ باشلان، پس سلمان لار نینک بیلمک
لازم دور کہ علم و قلم اسلام دینی وہ نہ درجہ وہ آہم و الزم، و علم و قلم غہ اشتغال کورگوز مک سلمان لار
ذمہ لاریغہ نہ مرتبہ وہ فرض محکم دور،

ای اسلام ملتی دن میز ویب دعوا قیلنوجی دین قریند اش لار، بو کلام الہی مضمونینی انصاف
ایلہ بر تفکر قیلینک لار، و علم و قلم طلبیدہ موندلغ تکامل و تنبیل لیت کورگوز مای انے لازم بیلمک لار قرآن
کریمی میز نینک اولغی امری، و دین ارشاد آیین میز نینک برنجی اساسی، علم و قلم غہ اہمیت بر تک ایسہ،
پس بو دین مقدس ایلہ متدین بولغان مسلمان لار نیچون دین اسلام امری ایلہ مؤثر اولما سی علم
و قلم باہریدہ موندلغ بے اعتنائیق قیلادور لار، و علم و قلم غہ شغل قیلما سلیق ایلہ اولار لارینی جہالت
و فلاکت درطہ سیغہ تو شور مک غہ راضی اولادور لار علم و قلم غہ بے اعتنائیق قیلماق شتو بیلغی دن
یوز کلتورگان بوفلاکت درذالت لار تیمادی موکیم، اسلاف لاری علم و قلم سایہ سیدہ اکثر معبود
حکمران بولغان چلغ لار دہ اسلام اہلی نینک شرف عالی، و جہالت سامیہ سیغہ دیدہ غبطہ ایلہ متخلف
نگران اولوب اول سلف لار غہ تعبد و تلمذ لیت متناسییدہ بولغان لار بو کون زمین نینک ہر طرفیہ اولار
نینک خلف لاریغہ آمر و مالک و استاذ لیت مقامی دہ دور،

ای دین قریند اش لار اوشبو آیات شریفہ لار مضمون سعادت رہنمونیغہ بر تدر قیلینک
کہ آیا ادیان سابقہ دن قیسی بر دین نینک بناسی دین مبین اسلام نینک لریغہ علم و معرفت اوزرہ
وضع قیلینمیش، و قیسی ملت نینک کتابی نینک ابتدا سی قد آن کریم دیک علم و قلم برلہ ابتدا
قیلینمیش، خاتم الانبیا محمد صلی اللہ علیہ وسلم غہ اینگ اول وحی قیلینغان آیت لار قراءت و علم و قلم

برہ با شلائیب بنی بشر غہ علم نینک اینک واجب و ضروری ایکنینی بیلد وروب، تحصیل علم غہ بیز اسلام اہلی نے ترغیب و تشویق ایتک وہ، بز اسلام اہلی ایساک اللہ رب العالمین طرفین بزنینک سعادتیمیز اوچون توشور و لغان کتب ہدایت انٹنا میز نینک موندانغ برارشا و معظمی نے ترک ایلاب، اوز میز نے ضلالت و جہالت و رطہ سی غہ توشور تک حیثیتی ایله، حقارت و رذالت بلہ سیغہ دوچار اولک وہ دور میز،

آیا خفاش قلاش قویاش ضیاسی دن اعراض ایتکان دیک اسلام اہلی مواد شہو آیتا شریفہ لار نینک ارشادی دن اغراض ایلاب، اوز لارینی جہالت و رذالت وہ حیوانات دن ہم حقیر قیامت اسلامیت مقتضاسی غہ لایق ابرایش مودور اسلامیت شانیدہ موندانغ برارشا و رذالت آور، روا مودور،

احی مسلمان لار نجواب غفلت دن کوز آچینک لار و تبیل لیک طیلسانی نے اوشنے لار نینکیز آیب تا شلائیک لار و علم و معرفت تحصیل غہ دین حینفینگیار شای چه چالیش نینک لار سیز اسلام اہلی نینک اکثر اکنا و عالم دسیر بوق و بے ہنر بوق کسافتی دن ہر امور وہ اجانب قاشیدہ مغلوب و زیون بولک لیک نینکیز اجنبی لار نینک دین اسلامی میز حقیقہ زبان طعن نے درازا تیمک لار یغہ باعث اولک وہ، و اسلام دینی علم و فنون تحصیل غہ مساعد ایماس، علم غہ دشمن و ضد و یب اقتر قید و رنگ وہ دور،

اسلام دینی مانع علم و فن، و دشمن ترقی و یب افزا ایله عالم غہ ولولہ سالفوجی ترقی پروریاور و پافرو فسور لاری، دجی آئی اینک اول حرانا غی وہ تجلی ایتکان چاغ وہ اقر سورہ سنی نینک اوقلی داکا اوشہو آیت لار نبی، اھی صلے اللہ علیہ وسلم غہ تلقی قیلیب، بتون عالم اسلامیت علم و قلم سایہ سی وہ تعالی و ترقی ایشینی ارشاد ایلا گالیک نے اوقرآن کریم آیت لاری انسان لار نے علم و قلم غہ ترغیب و تخصیص قیلغانینی کورسون لار، داووز لاری نینک زور و بہتان لاری نیمہ دن عبارت ایکنینی بیلسون لار،

مسلمان لار نینک حاضر گے احوال رذالت انتمثال لار یغہ باقیب، اول لار نینک علم و فن وہ ہمہ دن تو بن حیات عالمی وہ مغلوب و منکوب، اقتصادی و اجتماعی و سیاسی احوال لار وہ جمیع ملت لار دن زبون ایکنایک لاری نے کوروب، عیب نے اسلام دین مقدس سیغہ قویا سولن لار، عیب نشوندانغ دین عالی جناب نینک تعلیم و ارشادی ایله کل قیلغان مسلمانلار وہ دور اللہ عیب اسلامیت دعوا سی وہ یولوب مسلمانیتی اسمیغہ اکتفا ایلاب اسلام نینک رسم و آدابی دن بیخبر بولغان نادان لار وہ ایکنایک شہمہ یوقور اوچونکہ قرآن کریم نینک ارشادی موندانغ قرارت، و علم و قلم غہ بیور تک ایسہ، اوچینغیر بشیر نذر نینک احادیث شریفہ سیدہ علم نینک قضیلتی، و انینک طلب و تحصیل یاراسیدہ ترغیب و تشویق لار وار دبولس اسلام اولادی نامی وہ بولغان بیخبر لار، بوارشا و ترغیب لار غہ اہمیت برمای، و کہ رذالت غہ توشک

تو شتم غہ، وہ قسم فلاکت غہ دوچار اولک غہ، راضی اولسہ لار، عجیب بو بجز لار دہ اولمای، اسلام نبی
دہ اولور مو

نبی اکرم صلی اللہ علیہ وسلم علم طلبی مسلمان کیشیفہ تا اولگو بچہ لازم ایکانلیکی نے میان ایلاب
کن یشوع المؤمنین من غیر یشعہ حتی یکون منتمناہ (یعنی مؤمن کیسہ علم نے ایستامک دن توینا
تاجنت غہ باریب یتکو بچہ) دیب دورا علم غہ غایت دہ حریص پولما غلیق، و علم دن اصلا مستغنی پولما یلیق
وتاجنت غہ بارگو بچہ علم نے ایستاماقلیق، ہمیشہ مؤمن نینک دأب و عادتے و ایمان نینک لوازمی و
بشٹی لار شیم مر ضیہ لاریدن ایکانشی بیلدور دورا

شو بخت دن ائمہ اسلام بولغان سلف لار نینک تو لاسیدن نہ وقت بچہ علم طلبیہ بولاسین
لار دیب سورالکاندہ اولگو بچہ دیرا ہمیش لار اندر غہ کہ عبد الدین مبارک نینک حدیث طلبیہ تو لاجت
کورگوز کی نے آدم لار عیب قلیب قچان بچہ حدیث ایستیمک نے لازم تو تاسن دیگان لاریدہ اولگو بچہ
وحسین بن منصور حصص دیمیش کیم امام احمد دن سور دوم کہ کشتی قچان بچہ حدیث بتوک نے الترام
قیلہ بولادور دیب امام احمد دیدیکہ اولگو بچہ، و شوکا او خستہ عبد الدین ابن حجر لغوی دیمیش کیم امام احمد
دن ایستیمک کہ اتیور ایدی من البتہ علم نے طلب قیلامن تا قرغہ کیر گوردلگو بچہ، محمد بن اسمعیل صواع اییب
دور من آتام بلہ زرگریک حرفہ سیغہ مشغولوق قیلور ایردیم، برکون امام احمد بن حنبل ایکی کفشی نے
ایکے قولیغہ کو تور بولور گورگان حال دہ بز نینک قاشیمیر دن او تسی، پس آتام نینک ایکانکدن تارتیب
ویدیکہ ای احمد آیا حیا قیلام سن قچان بچہ بوطالب لار بلہ علم طلبیہ یو گوراسن، امام احمد ویدیکہ اولگو بچہ
عبد الدین بشر طالقانی اییب دور نینک آرزو و تو قیغہ بوردور کیم خدا نینک امری اولوم منکا کلب اولی لار
کہ آلدیمدہ دوات و قلم بولغای، و علم و قلم مندن آیریلما غای دیب سلف لار نینک اجتهاد لاری علم و قلم
غہ حریص یلیق دہ موندلغ ایدی، شونینک او چون جهان اہلی غبطہ قیلغو دیک فضائل و آثار غہ مالک اولوب
زمانہ لاریدہ امام و استاذ بولدیلار یو قاریدہ یازیلگان حدیث شریف نینک مفہومی دن، دینوی و اخروی
سعادت و راحت لارغہ تیمک او چون علم غہ مشغول یلیق قیلغان لار نینک مآلی جنت بولور دیگان اشارت ہم تنبہ
قیلینا دورا

ای دین قریندش لار دین و دنیا نینک مداری علم بولغان جہتدن رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم
اطلبوا العلم ولو بالبعیرین ہمیش لار بوحدیث مفہومیچہ اسلام اہلی علم نے طلب قیلاق غہ ما موردور لار اگر
علم مطلوب چین دہ بولوب علم نے افادہ قیلغوچی معلوم چین بولسہ مو، چونکہ رسول اکرم نینک زمان سعادت
نشاندہ چین دہ اصلا مسلمان یو قلیغی بارچہ نینک معلومی دورا وہم عصر سعادت دہ چین اہلی علوم و صنایع
دہ او شول عصر دہ کرہ زمین داکل انسانلار نینک اینک بر بخی سے ایکانشیغہ بوحدیث دہ اشارت
بار دورا

اوشبو حدیث شریف نینک مفہومی دن علم مطلوب نینک اگرچہ چین بولسہ مو درست ایکانلیکی نے

استنباط قیام قیمر غہ نفس قرآن کریم سند دورا زیر کہ اللہ تعالیٰ قرآن مجید وہ علم نے و علم اہل نینک فضیلتے
 نے نیردہ کہ ذکر قیام قیمر و تخصیص سیز بیان قیام دورا و بسورہ و اکی علم الانسان مالم یعلم نے ہم بے قید و
 تخصیص کلتور و دورا پس موندراغ بولغاچ دین و دنیا نینک محافظتی اوچون انسان لارغہ لازم لیک بعض
 ضروری علم لارنے اجانب مکتبی غہ کیریب، ویا بلا دیغہ باریب اجنبی معلّم لاردن تعلیم آلمک وہ مسلم متعلم اوزی نینک
 اعتقادیدہ و آیین دینی وہ ثابت و راسخ بولمک شرطی ایله دین جہتی دن اسلام اہلی غہ منع یوقلیغی آشکارا
 اولاد و رسول اللہ نینک بعض اصحاب لارنے یوزی لاردن عہدے لغت نے تعلیم آلمک غہ امر قیامق
 لاری و یزورہ اسیر توشکان مشرک لاردن بعض خط و کتابت دن خبری بار لار نینک فداسی اہل اسلام نینک
 اولاد دیغہ قراءت و کتابت نے تعلیم قیامق بولمکی یعنی ذمہ سی غہ تورت مینک و رہم توشکان اسیر لاردن فدہ
 مذکورہ مقابلیدہ ہر بری اون بالا غہ قرات و کتابت نے اور گاتماک نے التزام قیام و رک کبی دلائل لار نینک
 او شہوا استنباطی میر نے تائید قیام دورا و ہم آوشندراغ اموال دنیا غہ احتیاج تو شہو خرمینہ بیت المال
 وہ لازم لیک برزسہ بولمغان بر زمان وہ اون بالانینک تعلیمی غہ تورت مینک و رہم صرفت ایتیمک قراءت و کتابت
 نینک جناب رسول اکرم قاشیدہ نہ قدر اہمیت لیک برزسہ ایکانینی بیلدورمک غہ کفایہ دورا پس اسلام اہلی
 نے موندراغ علوم ضروریہ تعلیمی دن، و آئینہ اجنبی نے اوگرا نمک دن تو سوچی لار تحقیق باسیدہ نظر لاری
 کوتاہ لیتق دن مانع اولور لار، آتی اکثر مسلمان لار نینک اجانب تیل لارینی اور گاتماک دن و اجانب مکتب لاریغہ
 کیریب تعلیم ایلامک دن منع قیامق لاری بعض براجنی مکتب لار وہ تعلیم قیامق لار نینک قیود دینیہ دن چیتماق
 لاری، و ملت لاریغہ فائدہ یتکور و خدمت قیامق اوزیندہ دین قریندراش لارینی استنزاء و تسخر ایلاب
 بلکہ اجنبی دن میا تراق اوز ملت لاریغہ سعی قیامق لاری دورا بوسیت دن السنہ مختلف نے ضرور لار پڑی و لیک
 لار موندن لغت کورس تمک وہ دور لار، لیکن اول مقیدرا اجانب اولمیش میمون لار نینک بوکر دار ناہموار لار سے
 تا وائیتق لاری دن، اولور دین مقدس لاری نینک تعلیمی غہ ناواقف لیتق لاری دن ناشی دورا، اگر دین حق لاری
 نینک تعلیم مقدس سیدن اندک خبر دار بولسہ لاریغہ موندراغ کردار لار اولاردن صادر بولمای ایدی و
 اوز ہمدین لاری نینک ضرر ایغہ اقدام ایتیمک غہ چوأت کو، گو، ماس ایبیلارا اجنبی مکتب لاریغہ ترمیہ کورگان خطای
 لار ویا چون لار حق ہند و لار ہیج بروقت ملت چی لیک لاری نے یاد لاریدن چیقاریب اوز ملت لاری ضرر ایغہ
 سعی قیامق ایماس دور لار بلکہ تولا ووقو غاچہ ملت چی لیک لاری داوز ہملت لاریغہ خیر خواہ لیتق لاری زیادہ بولمک
 وہ دورا چیلدیرین بیز (مسلم متعلم اعتقادیدہ و آیین دینی وہ ثابت و راسخ بولمک شرطی ایله) دیب قید قیلدوق
 خلاصہ کلام اگر اسلام اولادی آئین و قوانین اسلامیہ سیدہ ثابت و جاری و اعتقاد صحیحی وہ راسخ
 بولوب علم داک قیسی برزبان و علم نے او قوسہ انکا ہیج بر منع یوقتور، چونکہ رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم حکمت
 صائتہ المؤمن فحیث وجدل فواجب الحق بہادیمیش، او شہو قول نبوی نے ملاحظہ قیاسق متاعی نے یوقا تقان کش
 اسنے شیر و اکی تالیسہ آلمک غہ حق لیتق بولغاندیک، مؤمن غہ ہم یوقا تقان حکمت گو بہر گران قدرین نہ یردن کہ تا پیک
 ممکن ایسہ نے ایستاب آلمک صاحب شرع طرفین جائز قیامق دورا ایسہ یوقا تقان مضمون ہیچ امور دینیہ

بارا سیدہ ضرور آتم ہر قسم علوم و صنائع و فنون والہ متنوعہ لارنے تعلیم قیلاک اسلام اولادی غہ روا ملک
 لایڈی دورا چوک روا اولما سون کیم لغات مختلفہ غہ واقف بولمک و فنون متنوعہ غہ علم حاصل قیلاک نینک امر مستحسن نینک
 اتفاق قیلیندیش شی لاردن دورا کلام مشہورہ زبان زده کیم من عرف لغتہ قوم آمین نکر ہم مط شبہ
 یوتکیم لغت متنوعہ غہ عارف اولمک اول لغت اہلی ایله تعارف ایلامک غہ وسیلہ اور تادہ الفت و منیت حاصل
 اولمک غہ سبب دور تکرار تیا میر کہ اجانب سان لارینی اور گانمک اولدار نینک لغت و فنون لاریغہ واقف
 اولمک بارا سیدہ شریعت مطہرہ وہ بیچ بر منع وار اولما ب دورا حالہ بو کہ دنیا داکی ہر قوم تلفظ اینا دورغان لغت
 لارا الہ سجنا نینک وجودی یغہ قدر تیغہ و کلاہت قیلا دورغان آیت لاردن بر آیت ایکنیغہ استشہاد ایلاب
 قرآن کریم وہ و من آیاتہ خلق السموات و الارض و اختلاف آبیتکم و اولواکم ان فی ذالک لآیات
 بلعالمین ویب دور یعنی اللہ تعالیٰ نینک قدر تیغہ دلالت قیلا دورغان دلیل و بر بان لاردن بری آسمان
 وزمین لار نینک بر تیلکی دورا وینہ ای انان لاریغہ لار نینک لغت لاریگی نینک نوع نوع دور کلا لاریگی
 نینک مختلف اولمک دور تحقیق او شبو ذکر قیلینغان امر لار وہ اللہ تعالیٰ نینک قدر تیغہ و عظمتیغہ دلیل
 و بر بان لار بار دور عالم لارا چون بز اسلام اہلی غہ و صنائع لارنے تحصیل ایتمک واجبی قوم لار نینک
 لغت لارینی اور گانمک چوک لایڈی اولما سون کیم دین و دنیا میرنے و حیثیت و حقوق میرنے سقلا مق
 غہ باعث اولاد دورغان قوت و مکننت و ماوہ قدرت اولاد دورغان اسلحہ و آلات علوم و صنائع ایله وجود پذیر
 اولاد دورا

زمانہ میر داکی دول معظمہ لار نینک عالم غہ حیرت انداز و ملیش قوہ غالبیت لار علوم و صنائع سایہ سیدہ
 حاصل قیلغان قدرت و مکننت وسیلہ سی ایله بولمک لیک نے مشاہدہ قلیب تورمک وہ دور میر مشہور اور و پانینک
 دول صغیرہ سیدن محدود و براز فلنک قومی غرب دن کلیب جا وہ جزیرہ سیداکی اوزی نینک نیچہ مشلی
 بولغان جا وہ خلقی نے اوزیغہ تاریخ قلیب تحت تسلطی وہ تو تمک علم و صنائع سایہ سی وہ اولمای نہ دور
 ویا اور و پانینک اینگ اقصا سی داکی بریطانیہ لیک لار نینک اوزی نینک نیچہ مشلی نیچہ یوز ملیون ہندوستان
 خلقی غہ حاکم اولوب تحت تصرافی غہ کیر کوز گے علم و صنائع سایہ سیدہ اولمک دور و مشرق اقتصاداکی گنام
 یاپولون لار نینک اوز لاری نینک اوج تور مشلی مشابہ سیداکی روسیہ دولت قومی الشکیمہ سی غہ غالب
 اولوب اوزی نے عالم اہلی غہ تانومتاقی و دنیا نینک دول عظیمہ سے صرہ سیدہ کیر کی علم و صنائع سایہ سیدہ
 اولمای نہ دور ویا اور و پانینک اسپانہ نسبتہ با وجود عدوی ازلیق ایله خواہ اقتصادا خواہ صنائع خواہ
 سیاست و قوت با میدہ نیچہ وقت لاردن بری تمام جہان غہ اوستو نوق قلیب تورمک لاری جہہ سی علم
 و صنائع سایہ سیدہ اولمای نہ دورا پس مونداع کہ ایسہ بز مسلمانا غہ دینمیر نے محظت ایلامک و دنیاوی
 کاروبار میر نے ترقی قیلدورمک اور چون علوم و صنائع غہ چالیشاق ویا پوشماق واجب ایکنیغہ بیچ شک و
 مشہدہ یقینا متناہی و عقلا ہم احوال زبان جہتیدن بوالیش بز اہل اسلام غہ واجب و ضرور ایکان لیکن
 افسوس کہ اجنبی لار علوم و فنون متنوعہ تحصیل ایتمک سایہ سی وہ تعمیر ارض و ترمین بلاد و تسہیل امور و تہذیب

منافع خلق، و ترفیہ عباد ایلانک ایک دن تا شقاری، ہوا وہ عقاب تیز پڑدن تیز اچوب، دریا قعریدہ تینیں سا یوز
 وہ البرز نیکنیغ فولاد خلقت سفائن لارنے ایچیدہ رکز قیلینغان حدوسیز آتش پاش رعد آہنگ اژدہاے
 آہینی ایلہ محیط یوزیدہ پڑکاه دیک باد صرصر معنی وہ قیلدورک وہ والنسان نظریدن پوشیدہ ہوانے
 حکمت ایلہ تسخیر ایلاب شرق واکل لاری بر نفس وہ غرب غم خبر نیگوزوب مجلس لار واکل صوت و صدا لاری نے
 ایشتورمک وہ 'عرب واکل لاری بو عمل ایلہ شرق ایشیدن واقفت اولوب تورمک وہ 'وغیر غیر آلات غریبہ
 و اسباب عجیبہ، اشیاء محیرة العقول، و صنایع مجتہہ النفوس، و مدد مشیختہ القلوب لار اختراع ایلاب عالم
 بشریت نے حیرت غم کیتورمک وہ بولغان حالده، اسلام اہل لاری کتاب میں لاری نینک اول ارشادی
 او قوماق بولوب توروب، امر بانی غم تماؤن ایلاب اعتقاد قیما غالیق لاری سببی دن، علوم و صنایع حاصل نیگ
 نذیر وہ، بلکہ ضروریات دینیہ دن اولوب، ہر وقت محتاج بولادورغان احکام شرعیہ لاریغہ کما ینبغی واقفت ایما س
 دور لار و آداب اسلامیة و اخلاق قرآینہ لاری نے کما ینبغی بیلاگان جہتدن، یا فی الجملہ بیلسہ لار ہم انکا، ہیج
 اہمیت برمای بے اعتدالیق ایلہ عمل غم کلتوروب متاؤب و متخلق اولما غان حیثیت دن، اجنبی لار قاشیدہ
 رذیل و منفور و بیگانہ لار ایچیرہ الشانیت شائنیغہ لایق ایما س خطاب و القاب ایلہ مذکور دور لار و اجنبی لار
 قیز یقیب غبطہ و تقلید قیلغودیک برار اخلاق و آداب لاری رسوم و معاملات لاریدہ یوقتوز سعیشیت و معاملات
 وہ جہت ادیان اہلی نزدیکہ موجب نفرت و استکراہ بولادورغان افعال لار دعوی اسلامیت وہ بولغان
 ناوان لارون سرزدہ ظہور دور، بوہمہ سی تمام عالم نینک سعادت و ہدایتی اوچون نازل قیلینغان قرآن کریم
 وہ بیان قیلینغان آداب و اخلاق لارنے بیلاگان نلیکدن، و انکا عمل قیما غالیق لاری نینک شوبلو عیندن دور
 شکر دن کریم وہ آداب و مکارم اخلاق امر و تحفیض بارا سیدہ مقدار سکز یوز آیت وارد بولوب دور عبادت
 و عقوبات و احکام و حدود بارا سیدہ ایسہ بر یوز الیک مقصداری عبادت ہم معنی آداب دورا بو قدر
 آیت لار صراحتہ انسا نلار نے مکارم اخلاق و آداب حسنہ غم امر قیلیب توروب باز ہمہ میان خلق لار و انداز
 پلید عادت مذمومہ لار کہ اسلامیت انداز عادات رذیلہ لار دن بیزار، بلکہ الشانیت شائنیغہ اندن ننگ
 و عار دور اسلام اولادی وہ اولار نینک موجود و فاش اولکی بسی عجیب دورا اگر اہل اسلام قرآن کریم وہ
 وارد اولیش اخلاق و آداب لار ایلہ کما ینبغی متعلی و متخلق، و ارشاد قرآن مجید ایلہ عمل قیلغوجی بولسہ لار ہیج
 شک یوقلم آیت کریمہ لیک تخافتم فی الارض و عدای سی مضمون نیچہ خلیفۃ المدنی الارض اولمک مرتبہ سی غم
 نائل، و کتہم غیر امیہ مضمون نیچہ غیر الام لین خطاب مستطابیہ مشرکون اولمیش اسلاف سعادت اقرار صرہ سیغہ
 داخل واکرم مخلوقات اولمک شرفیغہ واصل اولور لار۔ اما اول اخلاق مذمومہ و کور انا ہموار لار کہ الان اکثر منتسبین
 اسلام اولیش جیز لار وہ، خصوصاً ترکستان شرقی وہ کاشن مسلمانلار ایچیرہ، ہیج فردا سیز عادات و رسوم صرہ
 سی وہ جاری اولمک وہ دورا بے شبہہ انداز افعال سفالت استعمال و اخلاق سفالت لار اصحابی اکرم
 مخلوقات شرفیغہ یوشمک یویان تورسون، اقام دن ہم بدتر و اسفل دورا
 ای دین قریندیش لار ادیان باطلہ لار ایلہ متقیان، بلکہ دہریت اعتقاد و فاسدی غم معتقد اولغان

اجنبی لار علوم و صنایع وہ و تربیہ و اخلاق دہ عالم غہ سبقت ایلاب انگشت نما بولغان حال دہ، غیر لادیان بولغان اسلام دین مقدسی ایله متدین بولغان مسلمانلار نینک اکثری ایچره نادانلیق جہتیدن ایمان فعل لار بوزوق خلق لار بولمک غایت دہ تأشفت قیلینا دوزغان شیخ لار دن دور

پس ایمدی ورحمۃ للمؤمنین ایله وصف قیلینغان فرقان مبین سعادت رہین غہ ایمان کلتورگان، ورحمۃ للعالمین لغت عالی سی ایله منعت بولغان رسول امین نینک نبوتی نے تصدیق قیلینغان، اسلام اولاد غہ واجب دور که قرآن مجید و فرقان حمید ارشاد ایغہ امتثالاً علم غہ از تہ دل غالصاً لوجه السد اشتغال اتیب تمام اخلاق و افعال لارینی قرآن مجید نینک آداب و افا دایغہ مناسب و موافق قلیب غیر امت لیک لاری نے منصفہ ظهور دہ جلوہ گر قیلاق غہ دینی بشر ایچره علوم و اخلاق دہ انگشت نما اولمک غہ و باشقہ لار غہ باعث غبطه بولغودیک، و تقییدی نے آرزو قیلنودیک، اطوار و احوال اربابی بولمک غہ سبحی و اجتهاد کورگوز لار بوباره دہ سوزنے اوز اتمک غہ حاجت یوقتور، خلاصه بولیم بیز ایل اسلام نینک جمیع درد لار میز نینک درمانی، و همه نواقص لار میز نینک تکمیلی، اوشبوانینک اول وحی قیلینغان آیات شریفه ارشاد دی غہ عمل قیلاق تحقیقہ مندرج دور

پس بو آیات کریمه غہ اسلام اہلی نینک تشک ایلام لاری قطعاً لازم ایکانیک لاریدہ ہیچ بر شک و شبہ یوقتور، ربنا اتنا من لدنک رحمۃ و نوحی غہ ان من امرنا شدا

جاہلیت تمام متوج دہ بولغان ہنگام دہ عربستان نینک ناش لیتن و قم لیتن زمینی دہ کاشن حراتا غیدہ اینک ابتدایت آئی دن نبی امی صلی اللہ علیہ وسلم غہ تلقی قیلینغان اوشبو آیت لارینی بشر غہ عطا قیلینغان نغم ربانیہ لار نینک اصولی و مبادی دکمانی و غایتی نینک بارچہ سی غہ مشتمل دور، چنانچہ قولی قلے خلق الا من علی نعمت لار نینک اصولی و مبادی سی غہ مشتمل دور، یعنی بر پارہ حور و حقیر اولو شقان قان دن انسان نے احسن تقویم دہ یر اتمک انکا بریلگان تمام نعمت لار نینک اصلے و ابتدا سی دور، و قوله تعالی علم الانسان ما لم یعلم انسان غہ بریلگان نعمت لار نینک کمانی و غایتی غہ مشتمل دور، یعنی اوشبول بر پارہ حقیر خون دن یر اتیدگان انسان غہ دین و دنیا نینک نظام و مصالحو غہ عابد بیلاگان علم لارینی بیلک اوچون اولس و فہم و ادراک عطا ایلاب، انے ہر نوع فنون و صنایع و حکمت لار ایجاد و اختراعی غہ قابل و مستعد ایلامی، ہمہ نعمت لار نینک کمانی و غایتی دور بوجہ ایله اوشبو آیات کریمه نغم الہی نینک جمعی سیغہ متضمن اولوب منعم قلے و تقدس نینک معرفتی نے، و نعمتی غہ شکر ایتک نے، انسا تار نینک ذمہ لاریغہ لازم ایکانینی بیلد و را دور،

کلوان الانسان لیطغی ان سر اعا انستغنی ح حقا کہ انسان اوزینی مال دنیا جہتیدن بارچہ دن بی نیاز کورگان جہتیدن البتہ طغیان قیلا دور، تحصیل کمالات نے ترک اتیب جہالت غہ مغرور اولاد دور

یوسورہ نینک اولی علم نینک مذہبی و شرفیغہ دلالت قیلغاندیک، بو آیت لار مال نینک مذہبی غہ و سبب طغیان اولکی غہ دلالت قیلا دور، دین نینک محافظتی غہ و علم تحصیلی غہ ترغیب ایتمک لیک بارا سیدہ و دنیا غہ و ما

دیوی عنہماک ایلامک دن تنقیر قیلدور مک توغزی سیدہ، یلغوزاوشو سورہ نینک اوزی کفایہ دور لیکن مال دنیا دبا ی لیق نینک سبب طغیان بولمکی، انجغ غافل دنا دان کیسمه لار حقیقده دور کیم انداخ آدم لار شائیدہ قرآن کریم یعلمون ظاہراً من الحیاة الدنیا وہم عن الآخرة ہم غافلون دیدور ہرچان موندراغ مغفور دنیا بولغان سفیہ لار، اوز لاریدہ غنی لیق صفتی نے تالیسہ لار یعنی دنیا جہتین بے نیاز لیق مرتبہ سیغیچہ لار کمال نادانلیق لاری دن دنیا جہتی دن اوز لاریدن تو بن کیسمه لار نے حقیر کوروب، انکا تکبر و تجبر کور کور لار اما آرباب بھاشا و عرفان بولغان دیانت شعار آگاہ لار نے امتناع فانی دنیا اصل حقیقت دن غافل قیلامیدور اولار بای لیق نے اعمال صالحہ عنہ وسیلہ و دنیا و آخرت نینک سعادتیغہ تیمک عنہ سبب سیلا دور لار زبیر کہ اول مرد آگاہ لار اول غنی لیق لاریدہ حقیقی علم و دیانت صادق ایله شرع و انسانیت مقتضاسی چہ تصرف قیلام دور لار و مغفور لار ایسہ مال لاریدہ شہوات و نفسانیت خواہشچیہ تصرف قیلام دور لار بوجہت دن اموال دنیا اولار نینک طغیان ایلامک لاریغہ سبب بولادور، صلح لار ایسہ عقل ارشادی و شرع ہدایتی ایله تصرف قیلغان جہت دن دنیا اولار نے آخرت سعادتینی ایستاک دن منشول قیلامیدور و موندراغ آدم لار حقیقہ غنی لیق مذموم بولمایدور بوجہت دن پیغمبر بیز نم المائل الصالح للرجل الصالح و ہمیش دور بیلیمک کرک کیم آنچه آیات و احادیث و کلام سلف و مشایخ دہ دنیا نینک مذمتی و انینک اموال فانیہ سی نے جمع قیلامق دن تنفیذ و اموال و زخارفیغہ شغل کورگوزمک دن تخذیر وار دبولوب دور مراد اول دنیا ی مذمومہ دن انسان نینک طغیانی عنہ سبب و غرور تکبری عنہ باعث بولادور غان مستاع حیاء دنیا دور و غرض انسان نے اللہ تعالیٰ دن غافل و آخرت دن بیخبر بولوب موندراغ سبب غرور بولادور مستاع دنیاغہ انہماک ایلامک دن تنفیذ دور و دنیا نینک اموال و زخارفیغہ فریفتہ بولوب شرع واجب قیلغان حقوق واجبہ سینہ ادا ایلامای انینک مجتبیٰ نے دل عنہ محکم جای برمک دن تخذیر دور یوقسہ دنیا دن بالکلیہ کیچیب نفقہ نفس و اہل و عیال و اعانت فقر اوچون حلال کسب ایلامک نے، و تجارت عنہ شغل کورگوزمک نے ترک اتیب، اوزینی دنیا دن اوزولغان اموات قطاریدہ قیلیب، اولوک لار تیریک لار نینک دعواتیغہ محتاج بولغان آدم لار نینک نذر و صدقاتی عنہ محتاج و نگران اولمک ایله، امرار زندگانی ایلامک بے شک مراد ایماس دور اگر بو معنی مراد بولوب ہمہ انسان لار دنیاغہ اشتغال ایتمک دن کیچیب زاہد بولسہ لار اولوقت تعمیر ارض السد عنہ و تعاون و تناصر و اتفاق عنہ دلالت قیلام دور غان آیات و احادیث لار نینک حکمی معطل قالادور وارکان دین نینک بعضی سی بندہ لار دن ساقط بولادور اموال و ائمان و اوزگہ املاک و سامان بولما غارح، زکات و حج کبی ارکان اسلام لازم اولمای بینی الاسلام علی خمس حدیثی درست اولماس لیق لازم کیلام دور و شونکا دوشنہ السد تعلق نینک قولی و انفقوانی سبیل السد و اقرضوا السد قرضاً حسناً و ائماناً آیت لار نینک امرینی اجرا قیلغوجی کیمہ موجود اولماس دور الحاصل اگر ہمہ انسان لار کسب و بہر قیلامی و دنیا طلبی دن یوزاویوروب تمکیمہ و زاویہ لار دہ زاہد لیق ایله عمر سورسہ لار تعمیر عالم و انتظام معیشت بینی آدم عنہ خلل طلبی اولوب کارخانہ عالم نینک جریان امور لیغہ عطالت یوز کلنوروب انسان لار نینک دینوی و اخروی مخلوق

ایک نیکلیکی ظہور غہ کلما یدور

النسان ایسہ دینوی داخروی مخلوق دورا زیراکہ اللہ تعالیٰ مخلوقات نے اوج نوع اوزرہ خلق

ایتمیش، برنوعی نے محض دار دنیا اوچون یرا تیب دور کیم اولار حیوانات دورا برنوعی نے دار آخرت

اوچون یرا تیب دور کیم اولار ملائکہ دور لارا برنوعی نے دنیا و آخرت ہر ایک سی اوچون یرا تیب دور کیم اولار

النسان لار دورا پس النسان نینک بنا دیدہ ایکی عالم غہ صلاحیت ملکہ سی نے جمع قلیب دور النسان ہر ایک

عالم معورتی اوچون عمل قلیب ہر ایک عالم دہ راحت و سعادت کور مک غہ سعی کور کوز سون دیب اللہ تعالیٰ

انے موندراغ یرا تیب دورا، اگر اللہ تعالیٰ انسان نے ہم حیوانات کبی عقل و فہم دن مقرر اقلیب یرا تیب

ایدی، البتہ انسان خالق تعالیٰ نینک عبادتہ و خلافتی غہ شایان بولماس ایدی اندراغ کہ بہائم بورتیبہ

جلیدہ غہ لایق ایماس دورا، و اگر انے ملائکہ دیک حاجت بدنہ وقتہ نفسانہ دن نمبر اقلیب یرا تیب

ایدی، البتہ اللہ تعالیٰ نینک ارضی نے تعمیر ایلا مک غہ صلح بولماس ایدی اندراغکہ ملائکہ بوالیش غہ

صلح ایماس دور لارا، پس حکیم علیم تعالیٰ نینک حکمت الہیہ سی ثقافتیکہ الہیہ انسان داہر ایک قوہ

مذکورہ نے جمع قلیب انسان نے دینوی داخروی مخلوق ایلا کائی، موندراغ بولغاندن سونک انسان غہ

لاجر دور کہ بلا تعطیل اوامر شرعیہ تعمیر ارضی اللہ ایلا مک اوچون کسب و ہنر و تجارت ایلہ دنیا تا پیک غہ مشغل

کور کور گامی، و حاصل قیلغان اموال دنیویہ سی نے شریعت امر قیلغان خیرات بولی غہ صرف قیلماق ایلہ زاویر

آخرت حاصل قلیب اخروی سراپی نے آبا قیلماق غہ سعی قیلماق، دنیا نے تحصیل ایلاب قارون شقاوت

رہمنون نینک بولینی تو تکان لیم سفہ غنی لار غہ تقلید انے کنز قیلماق، چونکہ دنیا نے فی سبیل اللہ انفاق

ایلا مای حقوق واجبہ سی نے منع ایلاب کنز قیلماق قرآن کریم حکمی ایلہ محرم دورا و کنز قیلماق مؤمن نینک

ایشی ایماس دورا مؤمن نینک شعاری ابد اولما یدورغان آدم دیک حرکت ایلاب دنیا نے تا پیب

انے خدا یولیدہ صرف قلیب دین نینک ترقی دا با دلیقی غہ کوشش قیلماق دورا چنانچہ بر حدیث مروی مضمونہ

بار دور کہ دینے آبا قیلماق وہ بیچ اولما یدورغان آدم دیک سعی قلیب لارا و آخرت عملی نے قیلماق وہ اولار

یکیز نے حاضر اولوب کتیا دورغان دیک بیلینک لارا

قرآن کریمہ متعدد آیت لار کسب قیلماق غہ اوسب حلال ایلہ دنیا تا پیب بندگان خدا غہ شفقت و

احسان ایلا مک غہ امر قیلما دورا اندراغ کہ اللہ تعالیٰ نینک قولے یا ایہا الذین آمنوا انفقوا من طیبات ما کسبتم

نینک مضمون حکمت مشنوی بو معنی غہ دلالت قیلما دورا، و قولہ تعالیٰ برجالہ لاکلہم یم تجارتہ و لا یبع عن ذکر

اللہ و قام الصلاة و ایتاء الزکوٰۃ بیع و تجارت غہ مشغل قیلماق نینک جوازی غہ دلیل قاطع دورا اللہ تعالیٰ

اوسب آیت وہ اوزی نینک خاص بندہ لاری نینک وصفی وہ بیوروی کہ اندراغ قرآن دین، و بہر دان

بیع یقین کہ اولار نے مشغول لیتق قلیب تورگان بیع و تجارت لاری خدا نینک ذکر ی دن، و نماز نے اقامت

ایلا مک دن و اموال لاری نینک زکات مفروضہ سی نے ادا قیلماق دن، غافل قیلما یدور دیب،

و دیما دی کولار مطلقا تجارت قیلما یدور لارا و بیع و شراء مشغول اولما ی دائم رہد پیشہ لیتق برلہ

دنیا دن اوتا دور لار دیب، و شونکا اوخشه یا ایما لذین اسنوا اذ اتدایتم بدین الی اجل مسیحی فاکتبه آیت کریمہ سی انسان لار نینک بیع و شراہ بار اسیدار کی معاملہ لاری تو غریبیدہ دورا بلکہ معاملات دنیویہ نینک رُوش و طرزی نے ایشی بئندہ لاریغہ بو آیت ده تعلیم بیرا دورا و لولا رغه اوخشه آیت لار قرآن کریم ده تو لا دورا و بیچ بر دید انسان لار نینک اصلا بیع و شراہ کسب قیما می دنیا دن کچک لاریغہ ترغیب قیماق نینک مرعوب لیتی سلینا پیدورا پس امید می مندن ایسه بعض بر کوتاه نظر تحقیق دن غافل زہر پرست لار نینک آیات و حدیث لار نینک بر و اشارت لارینی فہم قیما سوء فہم ایله اول لار نینک معنومی نے انسان لار نے بالکلیہ دنیا دن بیز دورک غہ و کسب حلال ایله مال حاصل ایلاک دن نفرت قیلدورک غہ حمل قیماق ایله دنیا غہ مشغول لیق قیماق نے مذمت ایشیب انسان لار نینک کونکل لارینی کسب و بہن دن سادّ توب اکثر مستعد و قابل لار نینک زوایہ نشین و قلندر و سائل اولک لاریغہ باعث بولک لار خطای عظیم دورا

بیلک کرک کہ دنیا مطلقا مذموم ایما س دورا اینک مذموم لیتی صاحبی نینک احوالی غہ کورہ اولورا مثلاً دنیا اگر صاحبی نے بطر و طغیان غہ سووق ایشی انداغکہ دنیا سی نینک سبی ایله اول مالدار بندگان خدا غہ تکبر و تجر کورگوزسہ و مالی نے معاصی و مناہی غہ صرف قیلدورک، یا کہ برار منومن برادری نینک ضرری غہ چنانچہ اینک نفسی یا مالی یا آبروئی غہ بدخواہ لیق ایلاک، وانکا آزار و نکست یتکوزک بارا سیدہ خرج قیلدورک البتہ اول دنیا مذموم و صاحبی ارتکاب گناہ عظیم ایلاکان جہنم دن مردود بلوم اولوب و زرد و بالی نے چیکک غہ مستحق اولورا و اگر دنیا صاحبی نے خیر و احسان و اعمال صالحہ ساری سووق ایشی انداغکہ صاحبی اول دنیا سی نے اعمال آخرت دن برار سہ حاصل قیماق اوچون صرف ایشی یا کہ شرع ده ترغیب قیلینغان خیر استیول لار پین برار یول غہ لے خرج قیلدورک، اول دنیا محمود و بلوب اول دنیا نینک صاحبی اہل دنیا آلامادی اہل آخرت آلاماک ایله سعور اولورا بنا بر بن علما لار دیب دور کہ دنیا نینک طلبی غہ اشتغال کورگوزک ایکی وجه او زره دور برتی جویانے دنیا اوچون طلب قیماق، دیگر کئی دنیانے آخرت اوچون طلب قیماق دورا و نیلانے دنیا اوچون طلب قیماق بو دور کیم اول طلب دنیا نینک قصدی دنیانے حاصل قیماق دن محض لے کو پایتوباق و دنیا سی نینک تو لالیقی ایله ضامنیک عاجز بئندہ لاریغہ جبر و تکبر ایلاک، اووزی نینک امثالی بولغان ایشی لار غہ فقر و مہیبات قیماق بولورا، اول دنیا نے حاصل قیماقده حرام و مشبہ دن باک تو تاس

دنیا نے آخرت اوچون طلب قیماق بو کیم اول طالب دنیا دنیانے حاصل قیماق اوچون تجارت قیلدورک یا کسب و ہنر غہ شغل کورگوزسہ یا دیہقان چی لیق دیا درخت تیکیب باغچه چی لیک کبی کسب غہ اشتغال ایلاک غرضی اندن رزق حلال حاصل قیماق و محتج و بینو الایغہ خیر و احسان ایلاک، و کسب سبی ایله سائل لیتی لذتی دن آبروئی نے ساقلاماق بولورا

و مونداغ طالب دنیا نینک نشانہ سی اولی دور کیم دنیانے کو پایتورک غہ، و اسے بخیرہ و گنج قیماق غہ کوشش قیلاس و تاپکان دنیا سی نے خدا نینک بندہ لاری غہ بخشش و ایثار ایشیک غہ راعب اولورا و مال دنیا غہ کونکلی ده اصلا مجتبی و رغبتی بولماس

پس معلوم ہو لے کہ طالب دنیا مطلقاً بالکلیہ مذموم ایماس دوراً بلکہ طالب مذموم اندر غ طالب دنیا دور کہ دنیا طلب قیلاق دن عزضنی رضائی حق اوچون ایماس بلکہ خواہش نفس اوچون، و آخرت اوچون ایماس بلکہ محض دنیا اوچون دوراً

موتدرغ سگ صفت منبع لوم بولیش طالب دنیا لارحقی ده پنمبر بیز صلی اللہ علیہ وسلم دنیا حبیفہ و طالب دنیا کلاب و ہمیش و احادیث ده مذمت قیلینغان دنیا و طالب دنیا بودور یوشنہ غنی لیق، و غنا حاصل قیلاق غ شغل وسیع ایلامک لیک، اسلام اولادینہ ممنوع و مذموم ایماس لیک غ اصحاب کرام، و ائمہ عظام، و سلف عالی مقام لار احوال و اطوار لاری شاہد دوراً اندرغ کہ خلفاء راشدین دن، حضرت عثمان ذوالنورین رضی اللہ عنہ نینک غنی لیق لاری ہمہ امت اسلامیہ غ مشہور برام دور عبد اللہ بن عبدہ دن روایت قیلینب دور کہ ہمیش حضرت ذوالنورین عثمان بن عفان رضی اللہ عنہ نینک شہادت غ تیکان وقت ده خزینہ خاصہ سیدہ برلیون بر یوز الیک مینک طلا نقدینہ سی بار ایدی، وادی القری ده وہم اریس یلہ خیزار ا سیدہ ایگی یوز مینک طلا لیک ملک زمین لاری بار ایدی، و حضرت زبیر بن العوام رضی اللہ عنہ نینک غنی لیقی اول مرتبہ ده ایدی کہ صحیح بخاری نینک روایتی غ کورہ اولجناب دن قالغان مترکہ زمین و حویلی لاری نینک ثمنی الیک ملیون ایگی یوز مینک بولوب، ثلثی و صیتی غ چیفار یلیب تورت غا تو نے نینک ہر برینہ بر ملیون ایگی یوز مینک دن تیکیب دور و عبد الرحمن بن عوف رضی اللہ عنہ نینک غنی لیقی بولوسہ حاجت بیان ایماستور او شہو ذکر قیلینغان اوچ اصحاب سعادت انتساب لار عشرہ مبشرہ دن (یعنی ہشتی لیق بر لہ بشارت بر یلکان اون یاردن دور لار) لیکن بو ذوات کرامت آیات لار نینک دنیا کف لاریدہ بولوب دل یقان منزل لاریدہ دنیا نینک محبتی اصلایوق ایدی، اولار دنیا نے ترفن قیلاق ده گویا مالک حقیقی جل شانہ نینک خزینہ دار امینی دیک تہر ت قیلد یلار و اللہ سبحانہ نینک قوی و انفقوا مما جعلکم مستخلفین فیہا غ امتثال ایلاب، دنیا لاری نے معطی حقیقی نینک بولی ده نفقہ قیلاق نے غینمت بیلد یلار،

بو جناب لار نینک دنیا کف لاریدہ بولوب دل لاریدہ محبتی بولما غانی غہ دیں اوچون بو کفایہ دور کیم تیوک غزاتی کہ اہل اسلام ہر وجہ دن تمام قحط و تنگ لیق حال ده بولغان زمانہ وہم ہوا نینک اپکشت السیق و قبی وہ وقوعہ کلکان جہنم غز وۃ العسرة آسمان لادور، اندہ رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم جہاز سفر غ و اتفاق غ آدم لار نے بیورغان چورغ ده خدا نینک بولی ده اول مالی نے نفقہ قیلاق غ مبادرت قیلغان ذات یا ر غار پیغیر جناب صدیق اکبر رضی اللہ عنہ بولیش، اول جناب نینک جمع مالی تورت مینک تنگ ہمیش اندن برافلوس نے موقالدور مای، دلی ده دنیا غ بیج میلی یو قلیبی دن رضائے پروردگار نے ایجاب ہمہ سی نے جہاد اسلام نینک جہازی غ صرف ایتمک اوچون، حضور سعادت گنجور نبوی غ کلثوریش اول حضرت صلی اللہ علیہ وسلم انکایا ابابکر اہل دعیالینک اوچون نیمہ نے قالدور دینک دیکانندہ کمال یقین و نہایت رسوخ توحید و توکل دلی دن اہل دعیالیم اوچون اللہ رسولی نے قالدور دیم ہمیش، و خلیفہ

عدالت گستر حضرت عمر رضی اللہ عنہ نصف مالی نے کلتور میس، و خلیفہ سوم جی شخصی غنہ نور عین حضرت عثمان ذوالنورین، اور جی بوز تیوہ نے تمام جید و غنی ایہ طیار لاب بریش، شو شاد اور عفان تولوم لاری نینک نینی نے باغلا یورگان ایٹ لاری ہم طیار قیلینیش، و برمینک طلانے کلتور و رسول اللہ نینک آلدینہ تو کیش جناب رسول اکرم اول طلانے مباک قوی برہ او یروب کمال قبولت شریفہ نائل یولغانینی اظہار ایلاب ماضر عثمان ماعلیٰ بعد الیوم و یب ہنگار قیلینیش (یعنی عثمان غنی کو کندن سونک نیمہ کو کیش ضرر قیلما س) دشول غزوه تجمیزی وہ حضرت عثمان نینک موندن باشقہ قیلغان اتفاق لاری ہم بار یعنی نے محدث لار روایت قیلیب دور لار

و حضرت عبدالرحمن بن عوف یر یوز اوقیہ آلتون کلتور میس، شو لبتدن حضرت عثمان برہ عبد اللہ بن عوف رضی اللہ عنہ نے اللہ تعالیٰ نینک خزانہ دن یر یوز یاد کے ایک خزانہ سی دور لار کہ طاعت الہی وہ صرف قیلیب تا دور لار و یر اییدی لار

اوشبو ذکر قیلینغان اساطین دین، و پیشوایان مسلمین دنیا کو نکل برسا خدا ہی تعالیٰ نینک رضاسی نے تا پیک اوچون انے دین یولی وہ صرف ایتک نے مغتتم بیلدی لار ابنا برین اولار نینک نام مبارک لاری الی قیام الساعہ خیر ایہ مذکور پو لوب، سعی لاری خدا و رسول نزدی لاریدہ شکور و اعمال خیر لاری جمع اہل اسلام و دستور اولیش

ابا یر نینک زمانہ میزد کی دینا دار لار فر و مہبات اوچون قیلغان طوی لاری غنا و یا خود ہشات نفسانیہ و ایہ سی ایہ اجرا ایتکان اسرافات لاری بار کسیدہ، نیچہ مینک لار صرف ایتک نے نہایت رغبت دل برہ قیلغان حالی وہ خدا نینک یولی وہ ایکی طلا صرف ایتک غہ مکلف اولسہ لار گویا باشلا ریغہ ایکی قرانغ یو کلا لکان و یک گران کلتور دین حق یولیدہ شو طریقہ وہ تہاؤن و تکاسل کور گوزک لاری ایہ باز سابقین اولین ذمرو سی وہ یولک مت سیدہ یولور لار، بلکہ اوز لاری اوشول عینین صداوقین ون سنار لار، صحی بکرام علیہم الرضوان ہر ایکی حالت (یعنی فقیر لیت و غنی لیت) یوز کلتورگان ہنگام وہ اوز لاری نے اصلا بوز ماسے او بدان ردوشن وہ ادارہ قیلینیش لار، فقر وفاقہ یوز کلتور و بقتیج کون لار ایچرہ بولغان وہ، اصلا تذلل کورساتیب صبر سیر لیت کبی الیش لار نے قیلما دور لار ثروت و غنا اقبال ایتکان ہنگام وہ، خرد و خود بین لیت کبی حرکات ناجا لار کورساتیب سفہت غہ تو شتاب دور لار، بلکہ اللہ کریم اوز لاریغہ عطا قیلغان ثروت نے خدا نینک یولی وہ فقر و محتاج لارغہ و تیم لار دارا مل، و آرج ویلا لکچ لارغہ خرچ ایتیش لار

اوشبو یوقاریدہ ذکر قیلینغان پیشوایان دین، و برہ وان صدق و یقین، لار نینک احوال ہدایت قرین لاریدن معلوم اولدیکہ دنیا نے اللہ تعالیٰ نینک طاعتی غہ و آخرت عمل لاریجی حاصل قیلاق و نینک مصالحتی باراسید فکر ایتک، مذموم ایماس دور، مذموم و منہی بولغان نرسہ انجمن و غنائے محض دنیا اوچون طلب قیلاق و دنیا نے طلب قیلاق وہ خدا غہ ناخرمان لین ایلامک، دانے قیے بروم بیلان کہ بولسہ حرام و شبہ دن باک تو قی حاصل قیلاق دور، حاصل بوکدو نیا اگر قرب لاری تعالیٰ غہ وسیلہ و طاعت

درصافی حق غم باعث، و سبب بولسہ محمود دورا، و اگر دنیا بندہ نے مولیٰ تعالیٰ دن غافل و استعداؤ نوشہ
 عقبی ایلامک دن ذابل، قیاس مذموم دورا اندرغ کہ عارف لارینیک بعضے سی و ہمیش ہر نرسہ کہ سنے
 مولیٰ تعالیٰ نیک طاعتی دن منع قیاس اول نرسہ سنیک اوچون شوم دورا خواہ اول مانغ اہل و اولاد
 بولسون، خواہ اموال، و ہر نرسہ کہ مولیٰ تعالیٰ نیک طاعتی نے قیماق دہ سکا معین اولسہ، و خدمت
 پروردگار نے بجا کلتورک غم سنے قوز غاسہ، اول نرسہ محمود و دریب، و حدیث دہ کلیب دور کہ لائت بوا
 المدینا فینحمت المؤمن علیہا یتلغ الخیر ویجمن الشر یعنی دینے دشنام قیلانک لار، چونکہ دنیا دن
 نیک نہ اودان میدا دورغان مرکبی دورا مؤمن انکا تصرف ایتمک ایلہ خیر غم تیا دور و اینیک ایلہ شر دن قوتولما
 دورا با قینیک کہ بو حدیث وہ دنیا خیر غم تیکوزا دورغان مرکب بولغان جہت دن مرح قیلنیک دورا اول دنیا
 غدا رباعث فخر و اغترار و موجب آتام و آزار اولمی اوچون البتہ مدح قیلیناب دورا بلکہ اندرغ باعث فخر و غرور
 و سبب معاصی و شرور اولمک ایلہ بندہ نے مولیٰ تعالیٰ و آخرت دن غافل و نفور قیلا دورغان دینا نے
 پیغمبر یمیز الدنیا ملعونہ و ملعون ما فیما قوی ایلہ لعنت قلیب دورا

دشمنوں کا اوخستہ شعراء امراء الکلام نیک اشعار بلاعت نظام لاری وہ دنیا دار لارینیک مذمتی
 وہ وارد اولمیش کلام لارا اندرغ اغنیاء اغنیاء لار حقیقا دور کہ اموال دینویہ لاریغیو لانا نک ایلہ ہر سر خود پسند
 مغرور، ہر مسرت تکبر و غرور دشمن خدا بولغان محال فخر دورا مد نظر لاری تحصیل متاع فانی حیات دنیا و غایت
 ہمت لاری تکثیر اموال ذیل جاہ و غنا دینا نے طلب قیماق دن مقصود اصلی لارے یلغوز ہوا ی نفس خواہشی
 کبی عیش سوروب مغرور نہ روزگار کیچرک، و گمان باطل لاریدہ دنیا غم کلک دن غرض نہ یول برکہ بولسہ
 ثروت و سامان حاصل ایلاب مجر و آرزوی نفسانی اجر قلیب، کوران سورمک، کمال بطر و طغیان مسکین
 و فقیر لار نے خوار و حقیر، و انانیت درجہ سی دن پست و بے اعتبار کورمک، و خدا نینک بندہ لاریغہ غایت فرعون کبی
 تکبر کورس تیب تفاخر و خود بین لیت نے درجہ انانیت غم تیکورمک دورا اندرغ دنیا و ارجل شعار لار دور کہ
 اوز لاری نینک تفاخر و خود بین لیت لاریغہ باعث قیلغان مال لاریدہ متبرع جہنی دن واجب قیلنغان حقوق
 اللہ نے ادا ایلامک غایت حریص لیت دن جان برمک دن ہم اولار غم گران و دشوارا و فقیر و مسکین لار نینک
 آج ویلا مگراچ قیش کون لاری سو غوق نینک قتیغ لیتی دن تیراب یورگان حال پرا صطرار لاری کوروب
 توروب سندان نیم کلغ قنات باسکان دل لاریدہ رحم و شفقت دن نہ بر نشان، و آتمارا ذات لاریدہ
 المشانیت دن ہیچ بر اثری یولغان جہت دن اوز دیندیش برادر در ماندہ لاریغہ اصلا امداد و تقاون لاری
 یوق، تون و کون اوز منفعت شخصیہ لاری نینک قربانے بولمک لیک ایلہ دنیا حاصل قیماق غم حرص و
 اجہننا و لاری حد دن ارتوق، اندرغ غفلت آیین لار کہ ایشانب کونکل تو یغان دینا ی فانیہ لاری برکونے
 دنیا دن حسرت بیان کوز یورمک لارے همان دشمن لاری دست غارت و انتہاب لاریغہ تو شوب، بو کور باطن
 لاری اوز لاری آخرت بازار یغہ مفلس لیت و تنگ دست لیت ایلہ باریب، اجر و ثواب متاع نفسی نے
 حسرت و اضطراب و تیغہ کومیاس لیک اندیشہ سی نے قلیب تازا راہ و تو سستہ آخرت حاصل قیماق اوچون

احسان ایلامک، وادزلاری دن کین برانیر جاری قالدورماق، فکری اصلاخیال لاری غمکچا پیدور آیات و اقاوا
 وکلام مشایخ ده خیر و احسان غه حثت و ترغیب ایکان موعظ و تذکیر لارغا میت غفلت دن قولاق لار لینه طنین خبات
 آنکلانا دور، بلکه موندراغ مغرور طول اهل بولغان مغرور لار اعتقاد لاریده، سورہ کہت ده ذکر قیلینغان ایکی برادر
 قصہ سیدہ وارو بولغان آیت کریمہ، وَلَئِنْ رُدِدْتُمُ الٰی رَبِّیْ لَأَجدَنَّ خَیْرًا مِّنْهُم مُّتَعَبًا، مضمون نیچہ اوست یو
 دنیا واکی ثروت و سامان، لاری دن زیادہ راق بر ووشان، لار آخرت ده اولار غه نصیب و همیتا قیلینور
 یعنی بیز لار پروردگار قعالے نینک ازلدہ سعادت سرشت یرا تیلغان بندہ لاری بولغان نیمینرا و چون بودنیا
 ده بیز لار غه موندراغ اموال و نعمت بیریپ دور آخرت غه بارگاندہ ہم بوندن آرتوق نعمت و عورت لالینے
 بیز لار غه برکیدہ شک یوقتور دیدور لار، موندراغ ہڈیان سہر لیتی لار اول مغرور دنیا لار نینک بعض برائیلہ خود
 سپند فجزر بود دولت مغرور لار یدن تکرار ایش تیلک ده دورا، من آیات و احادیث و کلام مشایخ، ده وورد
 بولغان دنیا نینک مذمتی موندراغ عبید دنیا بولغان پلید لار حقیقہ دور، بو صفت ده بولغان دنیا نینک شہ
 پلید لاری، اول لار لار یغ بریکان اموال دینا نے اوز لاری نینک سعادت سرشت ایکان لیک لاریدن بویا
 زعم و اعتقاد قیلینغان حال ده، اصحاب کرام و سلک صالحین عظام اوز لار لار یغ یوز کلتور کان اقبال دنیا
 سبب نقصان اجرا خردی دیب حسرت چیک ده بولوب دور لار، چنانچہ صحیح بخاری ده وارو بولوب
 دور کیم بکون (عشرہ مبشرہ دن بولغان) عبدالرحمن بن عوف رضی اللہ عنہ روزہ تو تکان ایدی، افطار
 وقتیدہ طعامی نے کلتور دی لار (اولیاب طعام غه نظر قلیب اوزی نینک شمول حال واکی تنعم و غنی لیتی نے
 کوروب، ورسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم نینک زمان سعادت نشانیده فقر و فاقہ نے اختیار ایلاب تزیہ پرلہ
 اول تکان صحابہ لار نے یا ولینہ کلتوروب) دیدیکہ مصعب بن عمیر شہید بولدی، حال بوکہ اول مندن افضل
 ایدی، انکا برجامہ نے کفن قیلدی لارکہ اگر باشی نے اور اسہ لار آیا غلاری آچیلیب قالور ایدی، و اگر یلغ
 اور اسہ لار باشی آچیلیب قالور ایدی، و حمزہ رضی اللہ عنہ شہید بولدی، حال بوکہ اول مندن افضل ایدی
 انینک کفنی ہم شولطر زده بر قفقہ چا ورایدی (اول لار اول حال برلہ اوتتی لار) آلان بیز لار غه دنیا حثت و قیاس
 دن ناشقاری کینک و قیلینب دور، و اللہ کہ تورقادور میز کیم بیز نینک کورادورغان ہم خیر و حسناتیمیز او مشبو
 دنیا ده بیز کہ تعیل قیلینب، اول عالم عقبی ده بیز کہ خیر و حسنات دن ہیج بر بہرہ یوقتور دیب، یوسوز نے دیب
 یقلاماق غه باشلادی، اتا آنکہ باوجود روزہ دار لیتی ایلہ اول طعام نے ترک ایتی، اہ

منا صحابہ کرام لار دنیا نینک اقبال و ثروتینی اوز لاری نینک عقبی واکی ثواب و حسنات دن محروم لیتی
 لاری نینک نشانی مودیپ تورقوب حسرت چیکار ایکان لار، بیز نینک زمانہ لار میز واکی دنیا دار مغرور لار
 دنیا ی دنیہ نینک اقبالی قچہ کہ کو براق یوز کلتور سہ، اسنے اولاری نینک سعادت دن دیب ہیلا دور لار
 دنیا ی دنیہ غه کمال مغرور لیتی ایلہ تقاضو بولانک ایلہ و بکل بلیتہ سی غه مبتلا لیتی ایلہ، باز سعادت عقبی
 نے اوز لار لار یغ غینہ مخصوص بلیب، ثواب جنت نے خدا نینک بولی ده ہیج بر احسان و الفاق سر پایہ سی نے
 تا نشور با لاق نے جرم قیلور لار

بومغر و در دنیا بولغان مختال فخر لار اعتقاد لاری ده، کیمکه سعادت مند و مقبول حق ایسه، بونیا ده اللہ تعالیٰ انکا مال و نعمت بریب اسنے غنی قیلا دورا و دنیا دن محروم فقیر و مسکین لار ایسه، اوز لاری نینک مرود و حق لیق لار سے دن و شقی لیق لاری دن شوندرغ و نیادن بے نصیب بولمیش لارا، اوشبو اعتقاد ده بولغان عبیدر دنیا و عبیدر تقدیر خدا بولغان جاہل جیبر، ہبوط یلکان حمار و بقدر لارا بیلمایدور لار کہ اولم پروان اللہ سیب الرزق لمن یشاء و یقدر قول کریمی مضمونچہ فقر و غنا ہر لیمی سے اللہ سبحانہ نینک مشیتی ایله اولور، کیشی نینک شقی لیقی و سعید لیمی غنہ فقر و غنا نینک ہیچ دخل یوقتور، سابق وہ قارون شقی و انینک امثالی کفار شقاوت شعار لار غنہ بیلکان اموال دنیویہ بیکران لارا، بوز زمان لارده دنیا نینک معمورہ مملکت لاریہ دنیای بیحد و بیقیاس لار ایله بہرہ من و منتعم اولمیش یهود و نصاری و مجوس لارا بیلکان دولت و سامان لارا اولار نینک سعید لیق لاری جیبتدن مودور لغو و بالت من ہذا الاعتقاد السوء بوبارہ داسورۃ الفجر تفسیر یدہ ہم ہم بر موچہ سوز لار مذکور دور

اللہ سبحانہ پو آیت وہ انسان نینک دنیا جہتی بے نیاز بولغاندہ طغیان وہ بولکی نے بیان قیلغاندن کین، دنیا نینک اموال قانیہ و زخارف موہومہ سی برآز کون وہ انسان دنیا دن کینک ایله اندن زائل الوب اوزیدن سونک دشمن لاریعہ قابیل راستی نے اولار کوروب حشرینی یغقان کچی چکیک اوزرہ بولادورغان لیتی حقیق بولغانچ، اندرغ عاریت مستردہ غہ کو نکل تو یامی، اسنے فی سبیل اللہ خیرات غہ صرف اتیب قبرغہ اوزی بیلان برگہ کیرادورغان اعمال صالحہ و آخرت پنجہ برگہ بارادورغان اجر و حسنات حاصل ایلامک غہ اجتناب کور کور مای، آخرت دن غافل بولوب مغرولیک ایله طغیان وہ بولنچی آگاہ لاندوروب دیدی کہ **إِن إِلَى رَبِّكَ الرَّجْعُ** (رای انسان مال فانی دنیا غہ الشائب طغیان قبیہ زیرک تحقیق سنینک یا نماقینک و بارادورغان یرینک پروردگار یرینک طرفینہ کینہ دور، اندن اوزرگہ سناک بارادورغان جاہی یوقتور اول یردہ سناک علم دایمان نفع برادورجمل و طغیان فائدہ برما یدور، اندہ خیر و احسان برلہ برلہ حاصل قیلغان اعمال صالحہ سبب نجات بولادور، بخل برلہ یقین اموال ضرر دن باشقہ نے کلتور ما یدور

توانگری نہ مال ست نزد اہل کمال بدکہ مال بر لب گو رست و بعد از ان اعمال

موند ارغ بولغان سونک مدت عمری تو گا گاندن سونک برکون دنیا دن کیتیب درگاہ الہی غہ باریب قیلغان اعمالی نینک مکافائینی کورماک غہ دلیدہ راست الشانچی بار، آخرت وہ قبر دن توروب حشر بولک نے راست دیب ایمان کلتورگان، بندہ دنیا ہی دنیہ نینک حیات قانیہ سی غہ اینانیب، وزخارف مجازی سی غہ کو نکل بریب، غرور و غفلت ایله طغیان قیلاس، بلکہ اوزی غہ عطا قیلینغان نعمت نینک شکرینی بجا کلتوروب منتعم توالے و تقدس نینک رضا سی غہ اولاندورادورغان اعمال شایستہ لار تحصیل غہ اسنے صرف ایلازو جان و دل و خواہش و جان ایله خیرات و صدقہ جاریہ قیماق غہ، و فی سبیل اللہ انفاق ایلامک غہ راغب اولور، و آیت کریمہ مضمونیدن استنباط قیلینا دور کہ دنیا غہ نینک دولتی غہ و غنی لیتی غہ ایثانیب

طغیان قیماق پروردگار تعالیٰ جل شانہ نینک در گاہی غم رجوع قیماق غم تصدیق، و ایقانی یوق کفر آیین لارایشی دور مؤمن کامل صاحب یقین لار نینک کاری ایماستود پس اسلام اولادی بو معنی نینک حقیقتیو نے ملاحظہ ایلاب دولت فانیہ غم مغزور اولوب شریعت مطہرہ تو خاتقان حد دن حیقا ق دن حد ر قیماق لازم دور

— روایت قلیب دور لار کہ رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم کعبہ نینک قاشیدہ نماز او قوب توروب امیش لار ابوہبل لعین کلیب ای محمد سے موند اغ فعل نے قیماق دن نہی قیلا دیم مود امیش پس اللہ تعالیٰ بو بارہ دا او شہو آیت لار نے تو شور امیش، **أَرَأَيْتَ الْكَيْفَ يَنْهَىٰ عَبْدًا إِذَا صَلَّىٰ** ای محمد خبر برگیل منکا (یا کہ ای مخاطب خبر بر منکا) کیم دور اول کتے کہ عبودیت پروردگار ده کامل بر بندہ اولوغ مرتبہ نے نماز او قوغان وقت ده نماز دن نہی قیلا دور، اول ناہی نینک بوایشی درست مود دور، البتہ انینک بوایشی درست ایما س دور

بویرده ینہاک ویب خطاب قیلا دورغان مقام ده عبد نے تنکیر ایله کلتور تک، اول نہی نینک زیادہ قباح برایش ایکانیدہ مبالغہ قیماق، و نہی قیلینغان بندہ ملک صفات نینک کمال عبودیتی نے اظہار ایتمک اوچون دور، یعنی انداغ شقاوت پیشہ کہ عبودیت ده اکس خلق بولغان بر بندہ برگزیدہ نے اوزی نینک مولیٰ سیئہ عبادت قیماق دن نہی قیلا دور، انینک بوایشی دن قبیح راق برایشی بارمود موند اغ اینک قبیح ایش نے قیلنوجی طغیان پیشہ فرعون شیم شقاوت سر نوست ابوہبل مردود نہ عجب عقل سیر گمراہ دور

أَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ عَلَى الْهُدَىٰ ۖ أَوْ أَمَرَ بِالْتَّقْوَىٰ ۖ منکا خبر برگیل کہ اگر اول نماز او قوغچی بندہ ہدایت اوزرہ بولسہ، یا کہ آدم لار نے شرک دن و عذاب اللہ دن سا قلاماق غم پیورسہ، ہم اٹنے نماز دن نہی قیماق درست مود دور، یا معنی بولید بولغای کہ خبر برگیل منکا اول طاغی نینک حالی دن کہ اگر اول طاغی ہدایت و صراط حق اوزرہ بولسہ، یا نماز دن نہی قیماق یریدہ تقویٰ غم امر قیلا، آیا انینک اوچون بوایشی غیر و افضل اولما س، **أَرَأَيْتَ إِنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ۖ** خبر برگیل منکا کہ اگر اول نماز دن نہی قیلنوجی شقی دین حق نے تکذیب قیلا، و دین حق دن یوز او یورسہ، آیا انینک بوایشی درست مود دور، آیا اوزرہ بر حاد شرعیو شمشک دن و عذاب الہی ایریشمک دن قور قیلا دور سو بو آیت لار بار بار سیداکی تحقیق لار، و فعل لار تختیداکی ضمیر لار تو غریبیداکی احتمال لار، کشف البیان ده تفصیلاً مذکور دور، یوقارتی ہر اسی شرط نینک جو ابی محذوٹ دور ما بعد واکی قول کریم نینک دلالتی ایله مذکور جواب لار تقدیر قیلیندی **أَلَمْ يَعْزِمُ أَنَّ اللَّهَ يَرِي ۖ** آیا اول نہی قیلنوجی شقی سیلما ی دور مو کہ اللہ نے انینک قیلغان ایشی نے کور ادور یعنی انینک حالی و اعمالی نینک نیمہ ایکانینی میلاد دور، و انکا جزا اسی نے

مہ شیخ محمد عبد بو معنی نے اختیار اتیب دور ۱۲ منہ

بیزادور

مشائخ اعلام لار دہمیش لار کہ السجی نہ نینک قوی الم یعلم بان الشدیری' وہ ہم وعدہ مندرج دورا وہم وعید یعنی ای فاسق توہ قیلغیل کہ الشدستی کورادور ای ریاکار اخلاص نے پیشہ قیلغیل کہ اللہ سنے کورادور ای خلوت وہ گناہ غہ قصد قیلغی ہو شینک ایلد بولغیل کہ الشدستی کورادور نقل قیلادور لار کہ اہل دل لاردن بریری برگناہ غہ مبتلا بولوب اندن توہ قیلغاندن کین ہمیشہ لیلدار امیش، بعضے دوست لاری اندن سورمیش لار کہ چان غچہ موندان غ یغلار سن، خدا می تقالے غفور دورا اول ذات دہمیش کیم ہر چند اللہ تعالیٰ عفو قیامہ مو اول گناہ اوزرہ سنی کوروب تورگانلیکی نینک نجالتی نے پچوک دفع قیلا آامن نظمہ

فرض قیلدیم کیم گناہ ہم نے قیلور سن عفو لیک بدنی کہ قیلدیش من کوروب سن اول نجالتی نیای باقینک کہ خداوند کیم نینک آگاہ دل بندہ لاری مولیٰ تعالیٰ نینک دانا و بنیا لیغ صفتی نے ہمیشہ نوکل لاری لوحہ سیدہ استحضار ایلامک ایلد اندک برزتت صدور ی ایلد نجالت و ندامت دن موندان غ خون دل یو توب گریان و بریان اولمیش لار، بیز غافل لار ایساک غفلت پردہ سی بصیر تمیز نے قیتغ اور لب ہیچ بریوا و تذکیر شعلع و پرتوی نے کورماید و رغان مرتبہ غہ یتوشکا نلیک دن ہر چند کلام آملی وہ ان الشدیری یعلم یشتر کم و ہر کم و ہو معکم انہما کنتم و اللہ بما تعملون بصیر و غہ و ہو علیم بذات الصدور کبی آیات بنیات لار نے او توب کوروب تورسک مو اولار نینک آفتاب تابان دن ہم روشن معانی جلیہ سیدن، قنات باسکان کو نکلومیز پر تو کیم، و مو اعظ سنیہ سی دن پندیزیر اولمای ارتکاب ایتمک وہ بولغان اعمال قییمہ میزنے خداوند دانا بنیا نینک بیلگی و کورکی دن شرمناک اولوب اوز میزنے اندن تار تیب ندامت ایلامک نہ یرہ بلکہ اللہ تعالیٰ نینک علیم و بصیر صفتی خیالیمیز غہ ہم کچا پیدورا موندان غ قیتغ غفلت و موندان غ قایلین قنات ہم اولور مو، لغو و بالشد من ہذہ الغفلة المریدۃ، والقوۃ المفضیۃ الی البوارہ

اگر بیز اہل اسلام کلام آملی وہ ذکر قیلغیلخان احکام و مواظ و امثال لار نینک مضمونینی، کونکلو میز صحیفہ سیغہ کلک ایقان، و دست ایمان، بر لہ نقش اتیب، اقوال و افعال و اعتقاد میزنے، و ہمہ امور حیاتہ میزنے، اجرا قیماق وہ، انے نصب الین ایلاب عمل قیلساق ایدی، موندان غ ہمہ ملت لار نینک زبونے بولماس ایدوک، اگر بیز اہل اسلام نینک دلیمیز وہ اللہ تعالیٰ ہمہ نرس نے کورادور و بیلا دور دیکان جزئی و اعتقاد بولسا ایدی، اہل اسلام دن ہیچ برکشے افعال ذمیرہ و اخلاق رذیلہ ارتکابی غہ جرأت ایتماسل ایدی مثل بر کیمسہ زنا یا شراب خمر یا مرتد یا سار کبار و فسق دن بریری غہ ارتکاب ایتمادور رغان بولسہ، کونکلی وہ اللہ تعالیٰ نینک علیم و بصیر صفتی غہ جزئی اعتقاد ی بولوب، اوزی نینک اول فعل بدی نے اللہ تعالیٰ بلیب کوروب تورگانینی خاطر لیغہ کلتورسہ، اول کشتی ہیچ حال وہ ایمان لیق و فسق غہ ارتکاب ایتمک غہ جرأت قیلا لیس، بلیب کوروب تورگان خدا نینک غدا بی دن اندیشہ قیلور

و شونکا ادخشہ بر انسان غہ کونکلی وہ ایمان لیق قیماق نے اندیشہ قیلغان، و یا بار مؤمن برادری

ننیک عرصہ یعنی یا مالی یا جانی یا راسمیدہ خیانت نے دلیدہ قصد ایٹکان کیشی اللہ تعالیٰ ننیک یفکرم بشرکم
 و بجزاکم دہو علیم بذات الصدور کبھی صفت لاریتہ یقین کامل ایلامک ایلہ اوزی ننیک دلی دہ اصنام قیلغان
 ایدیشہ سی نے خداوندانا سبیب تورغانی نے خیالی غہ کلترسہ البتہ اول اندیشہ ناروانے فعل غہ کلترسہ
 غہ جسارت ایتیک نیردہ بلکہ انداز غہ بوزوق اندیشہ و بیہودہ فکر لارنے کونکلی غہ یوں برک نے ہم روا
 کورماس ایدی

خلاصہ کلام بیز مسلمان لار خداوند کریم ننیک کلامی ان النیدیری والید بما تعلمون بصیر کبی آیت
 لار غہ کونکلی میر دہ چین اعتقاد لیمیز بولک چثیت دن عمل قیساک و سرایش دہ اول اعتقاد نے کونکلی میر دہ
 حاضر تو توب و کوز میریز آلد یغہ کلترسہ ایش قیساک بیچ بریمان فضل و بوزوق خلق بزاہل اسلام دن صادر
 اولمای تمام افعال و اخلاقی میر قرآن کریم دہ جانب الہی دن تعلیم قیلنغان افعال حسنہ و اخلاق حمیدہ غہ
 موافق اولوب اسلام دین مقدسی عالم و اکی ہنہ اویان ایچرہ عالیجناب بر دین مقدس ایکانینی اظہار عالم
 غہ جلوہ گر قیلغان بولامیز آلآن بیز لار ننیک عامہ میر دن صادر اولک دہ بولغان اخلاق رفیہ لارنے کوروب
 اسلامیت غہ زبان طعن نے و راز ایلاب اسلام اہلی دن نفرت دہ بولغان اجنبی لارا اول جن دہ
 سرا پازبان بولوب اسلامیت غہ ثنا خوان بولک ایلہ اسلام اہلی غہ ذوق وجدان ایلہ رغبت
 کورب تور لارا

كَلَّا لَئِنْ لَمْ يَنْتَهِ لَ لَنَسْفَعًا بِالنَّاصِيَةِ ۗ لَ نَاصِيَةٍ كَاذِبَةٍ خَاطِئَةٍ ۗ الْبَتَّة
 اول ناہی عنید اللہ حمید ننیک عبودیتی دہ کامل بندہ برگزیدہ سی نے عبادت دن ہنی ایتیک دن و انکا
 آزار چیکورک دن یا سنون عزت و جلالیم بیلان تسم کہ اگر اول ناہی اللہ ذوالجلال ننیک رسولی غہ
 اذیت ایتیک دن یا ناسہ البتہ اول ناہی ننیک مانکلامی ساچی دن قتیغ تو توب لے جہنم غہ سود
 تار تو رمیز یعنی البتہ زبانہ لار غہ پورا میرز زبانہ لارا اول کافر عنید ننیک مانکلامی ساچیدن قتیغ تو تار دور لار
 و تحقیر و اہانت ایلہ نے دوزخ غہ سودراب ایلتیب قمر ایلہ دوزخ غہ تاسلا پیدور لارا اول مانکلامی قولاً
 یلغانخی فعلاً خطا کار بر مانکلامی دور (یعنی اول ابو جہل یعنی ننیک یلغانچی و خطا کار مانکلامی دن تو توب جہنم
 غہ تار تا میر دیک دور) یلغانچی لیت و خطا کار لیت ابو جہل ننیک صفتی لولوب تو توب اول ایکی صفت نے ناصیم
 غہ اسناد ایتیک مبالغہ اوچون دور و ابو جہل یعنی ننیک یلغانچی لیت و خطا کار لیتی اینک اولوغ و اینک
 آشکار بر امر ایکنینی اظہار اوچون دور یعنی اول یعنی یلغانچی دہ و خطا کار لیت دہ انداز مرتبہ دہ دور کیم یلغان
 و خطا ایتیک ناصیم سیدن ظہور ایتیک دہ دور

اول ابو جہل یعنی ننیک یلغانچی لیتی اول مرتبہ غہ بالغ اولمیش کہ اوز قومی غہ قیلغان یلغانچی لیت
 شیوہ سی دن تجا و ایلاب حتی ہنہ عالم نے پرا تیب ترمیہ قیلغان اللہ رب العالمین غہ و اول ذات اقدس
 طرفیدن ارسال قیلنغان رسول امین غہ یلغان باغلاب دور ذات اقدس احدی غہ یلغان باغلاما قی
 بو کیم خدا محمد نے ارسال قیلغان ایماس دور دیدور و جناب رسالت مآب غہ نسبتہ یلغان باغلاما قی

بوکم اول حضرت رسالت منقبت نے ساجرو مجنون و شونکا اوخشہ نالایق القاب لارا یلہ یاد قیلورا اول شتی
نینک خطا کار یعنی ایسہ اول سید عالم و مفر بنی آدم صلے اللہ علیہ وسلم عنہ ایمان کلمتو رب تعظیم و اعانت
ایتیک اور نیغہ انوار اذیت و جفالار تیکو رب تحقیر و اہانت کو رکوز یکیدورا

امام بخاری رحمہ اللہ صحیحی دہ اوشبو آیت کریمہ باییدہ عکرمہ دن روایت قیلیب دور، عبد اللہ بن
عباس رضی اللہ عنہما اتیب دور ابوہل دیدی کہ اگر محمد نینک کعبہ قاشیدہ نماز او قوب تور گانینی کور سام البتہ نینک
یونینغہ دیسایم دیب، یوسوز جناب رسول اللہ عنہ تیکاج دیدیکیم اگر اول بعین اوشبو کار شقاوت قرین نے
قیلب البتہ نے فرشتہ لار آشکارا تو تارا دیدیلار دیب، اہ

بنا رد طہرانی و حاکم و ابن مروویہ روایت قیلیب دور عباس ابن عبد المطلب جناب لدی دیمیش کہ
برکونے مسجد دہ ایدیکیم ابوہل کلدی، و دیدی کہ خدا او چون اوزینغہ واجب قیلیم کہ اگر محمد نے سجدہ قیلغان
چاغیدہ کور سام نینک یونینغہ البتہ ویسا گایم دیب، من یوسوز نے آشکلاب مسجد دن حقیقیم، و رسول اللہ
نینک قاشینغہ باریب ابوہل نینک دیگان سوزینی خبر بردیم، رسول خدا غضبناک یولوب حقیق مسجد عنہ کیرک
غذ شتاب قیلدی، صحیحی کہ غایت تعین دن مسجد نینک ایشیکی دن کیرک عنہ آدیراب مسجد نینک تاحی دن تو شتہ
و سورۃ اقرأ باسم ربک الذی خلق الانسان من علق نے قراءت قیلدی، تا آنکہ ابوہل شائیدہ
نازل یولغان آیت لار نے اوقوب، اندن اوقوب سورۃ نینک آخرفیہ تیب سجدہ قیلدی، بو حال دہ برکشی
ابوہل غد دیدیکہ ای الو حکم منا محمد سجدہ قیلغان حال دہ یا تا دورا پس ابوہل (قیلغان قسمی نے جاہر یغہ کلتور تک
او چون) رسول اللہ طرفینغہ یوز لاندی، سو نکرہ آرقاسی عنہ یانب قاچتی، حاضر لار اندن قاچاتی نینک سببی نے
سور دیلار دیدی کہ اوزوم بیلہ محمد نینک اورتا سیدہ اوت بیلہ تولغان بر خندق نے کور دوم۔ و امانائی نینک
ابوہریرہ رضی اللہ عنہ دن قیلغان روایتی دہ ابوہل دیمیش کہ اوزوم بیلہ محمد نینک اورتا سیدہ اوت دن خندق
نے دیم تور قونج لار نے و قنات لار نے کور دوم، پس پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم آتی لار کہ اگر اول بعین سنا یقین
کلب ایدی البتہ فرشتہ لار نے پارہ پارہ ایلاب تا شلار ایدی لار

روایت قیلیب دور لار کہ برکونے رسول اللہ نماز دن منصرف یولغان چاغ دہ ابوہل بعین اول
رسول امین نے منع قیلیب دیمیش کہ البتہ سن محقق بیلاس کہ مکہ دہ مندن تولاراق مجلس داشی بارکیشی
یوق دور (یعنی مکہ اہلی نینک بارچہ سی دن مینیک مجلس داشلاریم کو براق دور) پس اللہ تعالیٰ اول
بعین نینک جوابیدہ نازل قیلدی کہ قَلِيلٌ مِّنْ نَّادِيَهُمْ سَمْعُ الزَّيَاتِيَّةِ پس ای ابوہل
عنہ، دیگیل کہ مجلس داش لارینی اوزینغہ یاردیم او چون تیچقیرسون، بیز ہم یقین دور کہ (ان نینک ناہیہ سی دن
قتیح تو قوب خوار و سوا لیق ایلہ نے سو دراب جنہم عنہ تا شلاک او چون) زبانیہ لاریمیر نے تیچقیر امیر

ایتامنکہ احتمال کہ ابوہل بعین نینک مانکلا ساچی دن تو قوب سو درانک، و اول بعین اسلام اہلی نینک
ضرینغہ ہمجلس لارینی تیچقیرغان دہ اللہ تعالیٰ نینک انکا زبانیہ لارینی تیچقیر ماتی، آخرت غذا بی دن ایلگاری
انکا اوشبو دنیاہہ بدتر غزواتیدہ کور ساتیلکان معاملہ دن عبارت اول مک ایلہ، اول معنی مراد یولغانی آیت

کریمہ مضمون نیدن بوا احتمال مراد بولغان دہ، اوشبو آیت کریمہ اوشبو بارہ غہ بشارت بولور کیم، اگر اول مٹا ند
ستمگار کفر و عنادی دن، اہل اسلام غہ قیلغان عداوت و آزاری دن، یا ناسہ، اینک ما نکلامی ساچی
دن تو توب تحقیر و اہانت ایلاب یوزی اورزہ سودرا مک غہ مسلمانار نے اللہ تعالیٰ متکون و قادر قیلادور
دیب، و حقیقت اول عناد پیشہ، عقل ہدایت تلقین ارشادی ایلہ عذاب الہی دن اندیشہ ایلاب کفر و
عناد دن یا نما فاج، اوشبو عذاب غہ شبو عالم وہ یولو قتی، اندا غہ اول کافر شقی جناب رسول تقی غہ
استمزادویت اینک دن یا نمائی، اذیت و جناسی درجہ نہایت غہ تیب، رسول اللہ نینک قتلنے
قصد تیب، وطن ما کونی دن ہجرت اتیب چیقماقی غہ باعث بولغانج، اللہ ذوالجلال نینک صفت تمناقی
ظہور غہ کلیب اول کافر معاند نینک ناصیہ سیدن تو توب بدریابی غہ تاریقی، اول لعین ہم اورزہ ہمہسک
بولغان یار و مین لاریخی یار دم غہ چاقرب بدر غہ آیب باردی، اللہ تعالیٰ اوزی نینک جان سپار
بولغان مجاہد عسکر لاری (زبانہ لاری) مہاجرین و انصار نے پیغمبری نینک اندادی غہ چاقرب بدر غہ
کلتوردی، ابو جہل نینک اہل نادوی سی بولغان برمینک نفر شجاع و مستکح کردہ لار حامی دین اسلام
بولغان اوجیز اون اوج نفر مجاہدین سعادت پڑوہ لار نینک دست حق پرست لاریدہ ذیل و مین یق
ایہ بعضی سی مقتول و بعضی سے اسیر شقاوت مصیبت اولدی، ابو جہل مخذول ایسہ جانپان اسلام دن محاذ
و معوذ رضی اللہ عنہما نینک شمشیر شجاعت تسخیری ایلہ زخم دارا ووب، میدان معرکہ وہ خریداب حالت رفق
وہ یقیلیب یا تقان دہ عبدالدین مسعود رضی اللہ عنہ کلیب اول فرعون شدید العناد نینک باشی نے
پلید تینی دن جدا قیلدی، دو کتارا الما کان جہت دن باشی نے یوزی اورزہ سودراب رسول اکرم صلی اللہ علیہ
وسلم نینک قاشینہ آیب باردی، خلاصہ بو کیم اول شقی گمراہ اسوا طریق ایلہ مقتول اولوب، سیر مقطوعی ناصیہ
سیدن تو توب یوزی اورزہ سودرا لدرے، بو آیت کریمہ نینک معقولے آخرت دن ایلگاری اوشبو
دنیادہ انکا کورس ایلدی،

اوشبو آیت کریمہ نینک اخبار حقایق اشعاری منقہ ظہور دہ موندراغ قویاش کیسے غرض جمال
ایلا کارج بو قول الہی نینک بے شبہہ معجزہ ظاہرہ و بیتیہ با برہ ایکلنے ظاہر اولوب، مونیکن ایلہ خبر برکوی
پیغمبر صادق الوعد نینک حق یعنی دہ صادق یعنی دہ اصلا شاک و شبہہ غہ محل قالماسیق محقق دور پس اول
رسول صادق امین نینک حقایقی غہ و راست یعنی غہ شونداغ دلیل ناطق، دبرہان مبین، تور و غلوق نینک
نبوتیہ شبہہ اینک عناد و مکابره دن باشقہ برایش ایماس و در نما ذال بعد الحق الا انضلال

اگر برادی شعار منکرانہ اعراض ایلاب و لید کہ اللہ تعالیٰ اوز کلامیدہ کلا لئن لم یذمہ لکنسفن بالکم
بالنا صیبت یعنی اگر ابو جہل اوشبو ایٹی ون (اللہ نینک رسولی غہ آزار و جنایا قی دن) یا ناسہ البتہ اینک
ناصیہ سیدن تار تیب خوار و ذلیل ایلاب سودرا میزدیب دور، حال بو کہ بیز لار اخبار سیر غہ عطف نظر ایلا ساک
کورامیز کہ ابو جہل نینک آزار و جناسی، دانینک مجلس و اس لاری نینک اذیت و استمزاسی، پیغمبر خدا غہ
بروم کم قیلیناب دور، بلکہ کون بکون اشتداد دہ اولیش، حتی کہ غایت شدت جفا دن رسول اللہ

ترک خانمان و وطن ایلاب ہجرت اختیار ایشیش، پس حینہ او چون اللہ تعالیٰ اوشو آیت وہ عسّم برہ قیلان
وعدینی انجاز ایتیب، اوشول حال وہ اسنے گرفتار عذاب ایلاب پیغمبری نینک انتقامی سنے آلامدی اور سولی
عذومون لارہ ششٹی برماوی دیب، ایتا میز کہ بو سوال نینک جوابی سنے اللہ سبحانہ اوزی نینک کلامی
دہ سورہ کہت دہ صراحتہ ذکر ایتیب دورا و ایتیب دور کہ ورنجک المغفور ذوالرحمہ کو پو خذ ہم بماک بو الخجل
لحم العذاب بل لهم موعد لمن یجدوا من دونہ کفراً (ای محمد سنینک رب نینک مغفرتے اتم و اکمل صاحب
رحمت دورا اگر رب نیک اول کافر جفا کردار لارہ سنے قیلان کفر و عنا و لاری سببی برہ دنیا دہ مؤاخذہ قیاسہ
ایدی البتہ اول کفر شعار لارہ اوزی نینک عذابی سنے تیز لبق برہ تو شورار ایدئی بلکہ اول کافر لارہ عذاب اول
وعدہ قیلینان بروقت بار دورا اول وعدہ قیلینان عذاب نینک وقتی کلکان دہ اول کافر لارہ خداون با غفہ
سینینا دورغان ہیج بر پناہ سنے تا پامایدور لارہ و قو تو لادورغان اولارہ ہیج بر بر یو قو تو) در حقیقت کلام
اسی دہ ذکر قیلینان اتم سابقہ و انبیاء سابقین نینک قصہ و حال لاریعہ نظر اعتبار ایلہ با قساک ابتدائی ظهور
اسل بشر دن تاریخ عادت اللہ شوندا رخ کیچیب دورا پیغمبر لاریعہ آزار و جلالار تیکو زوب کندیب
قیلان ترمو پیشہ ظالم قوم لارہ سنے مدت اہمال لاری بیب اوعده قیلینان عذاب ساعتی تیکان ہمان
تو توب نام و نشان لاریعی تو یما ی ہلاک ایتیب دورا زمان عذاب کلکو بخج استعمال ایلاب عنا دایلہ مستہزیبا
مشئ بہ الودعان کنتم صادقین و بیب استہزا قیلینو چی مغرور لارہ حلول عذاب ایلہ گان لم تقنن بالاس
اولوب جماندن کیتیب دور لارہ انداز کہ پیغمبر لار نینک ممتہزی حضرت اورح علیہ السلام قومی سنے دین
حق عذوموت قلیب تو قوزیوزا لیک سہیل قوم شقاوت پیشہ ایچہ نہایت سہز آزار و جلالار تاریخ دور
و خدا نینک امرینی تیکو زبک دہ اولار دن تیکان ادب سیز لبق لارہ ہر تپہ محل کورگوز گانیچہ اول خباث
اندیشہ لار نینک اوقتی حد دن آرتیب دورا ناگاہ اہمال مدتی تیب زمان عذاب و نکال تیبک ایلہ
اول بد آئین لار نینک بارچہ سے طوفان بلا سیفہ گرفتار اولوب ہیج و بنیاد لاری توروب دورا و شوکا
اوششہ حضرت ہود پیغمبر نینک قومی عاد و حضرت صالح پیغمبر نینک قومی ثمود و بولار دن باشقہ ہر پیغمبری
کہ قومی کفر آئین و جفا قرین اولیش عاقبت ہد کردار یعنی نینک ہر کسی سنے کوروب دورا پس ایددی لازم دور کہ
دیکو و نیہ نینک ثروت و جاہ فانیہ سینہ مغرور اولوب بندگان خدا غافلیم و جبر و تکبر کور کوزکان قتیغ کونکل زبردت
لارہ ہم اومردینیہ سنے تو تمامی منہای و معاصی غہ بیباکانہ انہماک ایلاکان غفلت پرست لارہ گذشتہ لار نینک
احوالی دن عبرت آیب انبیاہ حاصل قیلسون لارہ اللہ تعالیٰ نینک اہمال برگی سنے اولار ی نینک شایان
تا ویب ایماس لیک لاریعہ محل ایتیب غافلانہ امرار وقت و تقویب فرصت ایلماسون لار زمان وعدہ عتویبا
تیکان حال دہ حسرت و ندامت چیک سو دایماس و زمان نعمت سنے غافل لبق ایلہ شکر ایشیامی فوت ایکان
نیک اشوس و ندامتی کونکل لوجہ سی دن اصل کیتماس بجار تعالیٰ نینک قہار لبق صفحتی ظہور غہ کلامی دن
اندیشہ قیلان کرک اولو دنیا سنے عظمت نینک مزرعہ سی ایکانی جزم ایتیب آخرت زاوار ہی سنے حاصل
قیلایق سنے غنیمت بیلاک لازم دورا

کلام

ناہی مذکور یعنی اوجہ کفو را اول عبد شکور نے عبادت رب غفور و رحیم یعنی ایتمک دن یا سنون
لَا تَطْعَمُهُ - ای محمد اول کافر گمراہ شقاوت دستگاہ غلطاعت قیلہ پروردگار نیک نیک عبادتینی
 قیماق دن سنے من قیلغاندہ اینیک یا ندور کی ایله نماز او قوماق دن یا نماز، بلکہ اول کافر کذب شعرا خطا کار
 غ قار شولین کور سائما کینک ده ثابت و برقرار بولغیل **وَاسْتَجِبْ** و **اقْتَرِبْ** و سجد و وصلات نیک غ مرامت
 قیل، و سجدہ قیماق ایله معبود کریم نیک غ تقریب حاصل ایت،

ادشبو آیت کریمہ نیک ظاہری دن قویاش کبی ظاہر اولدی کہ معبود حقیقی نیک عظمتی نے دل غ
 کلتوروب، کمالی خضوع ایله بندہ عبودیت صادقہ سینی اظہار ایلامک اوچون جبین نیازنے ذمیلاند خاک
 عبودیت غ قویوب پروردگار بے انباز غ سجدہ قیماق و صمیم قلب ایله عبادت و وظیفہ سی نے ادا ایلامک کریم
 کار ساز درگا ہی غ تقریب حاصل قیماق غ وسیلہ و سبب دورا موندان غ بولغاندن کین پس پروردگار کریم
 درگا ہی غ قرب حاصل ایتمک نے ایستاکان بندہ کامل غ لازم دورا موندان غ ادا ایلامک نیک الملکی و فضلی
 و معراج مؤمنین بولغان نمائے خضوع و خشوع ایله تمام ارکانینی بجا کلتوروب ادا ایلامک نے آنچه مورد
 دن بیلگای و محض رضائے پروردگار نے تا پیک، و او زبندہ لیتن وظیفہ سی نے ادا قیماق، نیتی ده انے
 اقامت ایلامک ایله اوزی نے قرب رضای حق غ فائز بولغان خاص بندہ لازمہ سینه داخل قیماق،
 و جبین بندہ لیتن نے سجدہ نیاز غ قویوب، پروردگار تعالیٰ نیک علویت عظمت آیا تیغہ کمال عجز ایله تذلل
 و انقیاد کور کوزوب، انفس و آفاق ده اینیک علویت و جلالی دن باشقہ نے ملاحظہ قیماق، سبحان ربی
 الاعلیٰ تسبیحی نے ظاہری و باطنی تیلی بر لہ ایتمک غ اجتهاد ایتکامی،

تا اشرف اعضا سی اولان یوزی نے خاک نیاز غ قویوب پروردگار تعالیٰ و تقدس غ خضوع و سجدت
 اظہار ایتمک و عظمت و جلال خالق بیچون عزت شانه جنابی غ خضوع و تقدس کور ساتیب، کونکلی نے سینوق
 و جسی نے خوار ایلاب، سراپا سرنگون لیتن ایله، بندہ لیتن شیوہ سی بجا کلتوروب، عمر تہ تقریب غ
 یتیکای،

حدیث صحیح ده وارد بولوب دور کریم رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم دیمیش لارا اقربت مایکون العبد
 من ربہ و هو احد فاکثر اللہ عاء بندہ نیک پروردگار یقین راق بولماق بندہ نیک سجدہ و بولغان
 حالیتده دورا پس موندان بولغانج ای مؤمن لار سجدہ و او غانے تو لاقیلا کثیر

ادشبو آیت نیک و حدیث نیک مضمون لاریج، سجد و رب معبود سبب قرب آله و دوالیسه پس انکا
 مواظبت و اہتمام ایلامک لازم دورا فضل خمسہ او اسیدہ اجتهاد تمام کور کوزمک ایله، و ہم معاش شفقی دن
 فارغ بولغان وقت لارده توشہ سعاد حاصل ایتمک اوچون نوافل لار غ مشغول لیتن ایله، بو مقام غ یتیک
 ادشبو سورہ شریفہ تفسیر یدہ قلم شکستہ رقم نے باش ایله سعی ایتمک دن توختا تمک مناسب کور ولایت ایلمک

لہ بو حدیث نے مسلم و ابوداؤد و نسائی ابوہریرہ رضی اللہ عنہ دن روایت قیلب دور لارہا مینا

بزمؤمن لارنیک بوسورہ مبارکہ دن آلماکیمیز لازم بولغان تخطواعتبار و اتعاظ پارا سیدہ برنیچہ سطر لار یازمک ضرور بیلینیب آیتا من کہ او شبو سورہ دن بیز لارنیک آلا دورغان تخطیمیز بو کیم کرک کہ بیز مسلمان لار ہر برایش نے ابتدا قبولورہ اللہ سبحانہ نینک نام اقدسی برلہ ابتدا ایلاب اندن استعانت تیلگا گامیز، خصوصاً قراءت و تعلم و تعلیم غہ شروع قیلغاندہ اللہ تعالیٰ نینک نامی برلہ ابتدا قیماق نے و اندن مدد تیلگا ماک نے لازم بلیکامیز (نام اللہ برلہ ایش نے یا شلامک وہ دل بسم اللہ نینک ستر و خواصی دن غافل بولغان حال وہ مجرد تیل برلہ بسم اللہ مراد ایماں دورا بلکہ بسم اللہ برلہ ایش باشلامک وہ حکمت او خول باشلامک ایش اللہ کریم نیک نعمتی یا اینیک رضا سیغہ تیمک غہ وسیلہ ایکانینی یاد غہ کلتورمک، و اول کار شروع اتماں وہ اللہ تعالیٰ دن امداد تیلگا دورا مثلاً تیمک و ایچمک و کیمک وہ بسم اللہ دیمک او شبو طعام و شراب و لباس منعم حقیقی جل شائے نعمت بیکرانی دن منکاحط قیلغان بر نعمت مغتئمہ دورا و مونیکنک شکری منکا واجب دور دیمک، کونکل ون غفقت پر وہ سی نے کو تاریب آگاہ لائیمک، و اول نعمت شکری نے بجا کلتورمک دورا و اگر قرآن او قوماق غہ شروع ایلاب بسم اللہ وسیلہ اول کلام قدیم نینک پروردگار حکیم طرف کریمی دن بندہ لار ہدایتی و سعادت اچون بیاریلگان کتاب عظیم ایکانینی یاد غہ کلتورمک، بو نعمت عظمی و مومنینہ کبری نینک تعظیمی غہ و شکری غہ مبادرت ایلامک دورا و اگر تعلیم دینی و یا دنیوی غہ شروع قبولورہ بسم اللہ وسیلہ مذکور شروع قیلغان علم نے اللہ تعالیٰ نینک نعم جزیلہ سیدن براثری دیمک بیلک و انجلی معرفت الہی غہ یتکورمک مسعود دیرن اولمک غہ وسیلہ ایکانینی یاد غہ کلتورمک دورا

خلاصہ کلام ہر برنر نے ابتدا قبولورہ بسم اللہ دیمک، اول نرسہ نے پروردگار تعالیٰ نینک آثار نعمت بیکرانی دن براثر او صنایع بلینمای سیدن بر صبح دیمک، تفکر و تذکر ایلامک دورا، شونینیک اچون پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم اذکر و اللہ عند کل شجر و شجر و میش لار ایچنے ہر بر تاش نے یاد رفت نے کورگانده، یا اولار نینک خواصی نے او قوغانده، اولار نینک تمجید حقیقی سی نے یاد ایتیب بولار خلق یگانہ نینک آثار قدرت عظمت آیتی دن براثر دور دیمک تذکر قیلنک لار دیمک دورا

وینہ بزمسلمانار غہ لازم دور کہ دنیا و آخرتیمیز نینک سعادت اچون یعنی دنیا و مسعود لیشامک، و عقبی وہ امن و راحت غہ تیمک اچون دینی و دنیوی علوم لار غہ اشتغال کوگز گامیز، و تیل لبق و نادانلیق دن قدرتمیز باریچہ اجتناب ایتیکامیز، علم نینک انسان غہ دنیا و عزت و آخرت وہ شرف بولمکیدن تا شقاری علم نینک فضیلت و نادانلیق نینک مذمتی غہ بولکفایہ دور کیم، تعلیم تاپکان ایت نینک صیدی حلال دورا و تعلیم کورماکان نادان ایت نینک صیدی حرام دورا و اللہ تعالیٰ متدرآن مجیدہ علم نے و اہل علم نے مدرج و جمل نے و اہل جمل نے ذم قیلیب دور بولایسہ بارچہ قرآن او قوغان گشی لار غہ معلوم دور

وینہ بزمسلمان لار غہ لازم دور کہ اللہ تعالیٰ ثروت و عنایہ عطا قیلے، مال دنیا غہ مغرور بولوب حق السنخ

نے منع ایلاب مسکین و فقیر لارغہ نظر حقارت ایلہ قرب کبر و غرور و فسق و فجور و رطہ سینہ چو موب طغیان
قیلما غایمیز و مدت حیا تیمیز بتیب بودنیا دن کتیب خداوند تلکے درگا ہی غہ رجوع قیلما قیمنیز نے ہمیشہ
کوریمیز نیک آلدیدہ تو توب دنیا غہ کونکل تو یما قدن داینیک اموال فانیہ سی نے حرص ایلہ ذخیرہ قیلماق
دن اوز نفسی میز نے یا ندوروب آخرت استعدادی نے قیلماق غہ مشغل و اجتهاد ایلا گایمیز
وینہ ہر مسلمان لارغہ لازم دور کہ خدا نینک عبادتینغہ مشغول یبق قیلما نلارغہ خواہ علم غہ خواہ عبارت
غہ نیل قیلما نلارغہ وہم خدا نینک بندہ لاریغہ ہر کجی عالم نینک سعادت و راحتی نے خواہلاب اولار
مچک دنیا و آخرت دہ مسعود بودک لاریغہ یول کورگوزوب، بوبارہ واصاف قلب برلہ اجتهاد کورگوزکان
لارغہ محض حد و غرض نفسانی ایلہ مانغ بودما غایمیز اولار نے مشغول بولغان اول کار مصلحت انجام
لاریدہ سرب تمانہ قویلا میز

داوزیمیز نینک قیسی حال دہ ایکا نیمیز نے پروردگار دانا کوروب بلیب تورگانینی صمیم قلب ایلہ
قطعی اعتقاد ایلاب حرکات و سکنات واقوال و افعالی میز دہ آگاہ یبق ایلہ بولغا میز
اگر برار فاسق فاجر بودیا معاندین اسلام بولغان کافر طر فی دن آیین وینیمیز دن بعضے سی نے
اجرا ایلامک دہ منع و تمہید یوز کلتور سہ انینک ہزیا فی غہ سمع اعتبار سامی اول ظالم مانغ نینک تیبی
دن اصلا باک تومتای دینیمیز امری نے ادا ایلامک دہ رسوخ و شباب دہ بولغا میز
وصلوات خمسہ غہ مخا فقلت ایلامک دہ وسجود پروردگار اوچون بندہ یبق جبین نیازی نے خاک مسکت
غہ اظہار تذل و انکسار برلہ قویوب درگا آتی غہ تقرب حاصل ایتمک دہ اجتهاد تمام کورگوز گایمیز رتبت
اتنا من لدنک رحمۃ و ہی لنا من امرنا رشد تمام بولدی سورہ قلم تفسیری ۳۲۲ سلخ ماہ مولدہ بندہ
ضنیف قاری حمزہ ظریف تقریر لسان الکن بیانی، و تحریر بنان عجز انقرانی ایلہ الحمد لہ حمد اکثر اکثر

سورہ قدر کہ وہ نازل بولیش آیت لاری لیش کلمہ لاری اوتوز و حروف

لارے بر یوز یکر مہ بر دور

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

اِنَّا اَنْزَلْنٰهُ فِی لَیْلَةِ الْقَدْرِ ۝ تحقیر بیز اول قرآن نے قدر کیچ سیدہ تو شور دوق،
سونینک معنی سی بیز کہ ذات الوہیت آیات جمع الاسماء الحسنیہ والصفات دور میز قرآن مجید نینک ابتدا بے
حدولی نے شب قدر دہ باشلا دوق و یک دور یا ک تمام قرآن نے شب قدر دہ لوح محفوظ دن برنجی آسمان
غہ تو شور دوق و یک دور

بویر دہ اوشبوا یی وجہ نے ذکر قیلما قیمنیز علما لارون بوبارہ و نقل قیلنغان روایت لار نینک اختلاف

کورہ دور چنانچہ بعض علما لار روایت قلیب دور لار کہ اللہ سبحانہ نینک امری ایلیہ جبرئیل علیہ السلام نینک
 وہ تمام قرآن نے لوح محفوظ دن تلقی ایلاب ابرنجی آسمان داکی بیت العزۃ وہ سفرہ کرام غہ یعنی ملائکہ
 کا تبین غہ ایلاب قلیبیش، سو نکرہ بحب مصارج عباد رسول المدغہ مفرقا آلیقشاریبیش، بو وجہ نے ابن جبریر
 طبری تفسیر یدہ متعدد طریق لار ایلاب ابن عباس دن، سعید بن جبیر دن، و شعبی دن روایت قلیب دور
 و موندن باشقہ وجہ نے ذکر ایجاب دور، و ابن حجر عسقلانی فتح الباری وہ صحیح و معتد فقط او شہور روایت
 دور لا غیر ہمیش

و بعض علما لار قرآن نینک ابتداءے تنزیلی او شہو شب قدر وہ واقع بولغان اللہ تعالیٰ نینک قولی
 لیلة القدر قرآن کریم نینک ابتدای تنزیلی کیچہ وہ بولغانیغہ دلالت قیلا دور دیب دور لار و اول خیر و برکہ لیک
 کیچہ نینک رمضان مبارک کیچہ لار یدن بری الیکانیغہ سورہ بقرہ داکی شہر رمضان الذی انزل فیہ القرآن
 قول کریمی بر لہجعت کلثور و ب دور لار بولار نینک قولی غہ کورہ جبرئیل امین جناب سید المرسلین غہ ابتدای وحی
 وہ اقرأ باسم ربک سورہ سی نینک اولی نے رمضان آئیدہ کیچہ وہ آلیب تو شکان بولاد دور انداغ کہ بر جماعہ
 بو معنی غہ باریب دور لار، اول جماعہ دن یحییٰ صرصری قصیدہ لونیہ سیدہ ایتیب دور شاعر
 وَأَتَتْ عَلَيْهِ أَرْبَعُونَ نَجْمًا تَنَزَّلَتْ * شَمْسًا بَوَّابَةً مِّنَ نِّجْمِ رَمَضَانَ

حالبو کہ اکثر علما لار ابتدای نزول وحی ربیع الاول نینک سکزیہ دو شنبہ کونے واقع اولغان بیت
 لار، ابن الیقیم الجوزی بو قول نے اکثر علماء نینک قولی دیب ہمہ دن ایلگاری ذکر ایتیب دور، و باشقہ قول لار نے
 قبل لفظی بر لہجعت کلثور و ب ضعیف یقی غہ اشارت قلیب دور، و بو جماعہ اللہ تعالیٰ نینک قولی انزل فیہ
 القرآن نے انزل اللہ القرآن فی شأنہ و تعظیمہ و فرض صورہ دیب تاویل قلیب دور لار (یعنی اللہ تعالیٰ
 قرآن نے رمضان آئی نینک ثنائیدہ و انینک تعظیمی وہ، و روزہ سی نینک فرض یعنی بار سیدہ نازل یدلی
 و بعض علما ابتدای نزول وحی نے رجب آئیدہ ایدی ہمیش لار، اما صحیح بخاریدہ باب مبعث النبی وہ ابن
 عباس جناب بلاری دن روایت قلیبغان حدیث ابتدای وحی نینک ربیع الاول وہ ایکانینی ترجیح قیلا دور
 ابن عباس جناب لاری ایتیب دور کہ انزل علی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم و ہذا بن اربعین فمکث
 بمکة ثلاث عشرة سنة ثم اُمِرَ بِالْحَجَّةِ فَمَا جَزَأَ إِلَى الْمَدِينَةِ فَمَكَثَ بِهَا عَشْرَ سِنِينَ ثُمَّ تَوَدَّ نِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ
 وَحَضَرَتْ أَسْ دُنْ رَوَايَاتُ قَلْبِيْنَغَانِ حَدِيثُ وَهُ بَعِثَ عَلِيَّ رَأْسِ اَرْبَعِينَ وَارِدَ اِبْرَاهِيمَ دَوْلَ رَسُوْلٍ
 اكرم نینک مولدی صحیح مشہور قول غہ کورہ شہر ربیع الاول وہ واقع اولمیش، پس ابتدای وحی قرقری یا ش
 نینک باشی وہ بولغاندہ ربیع الاول وہ دیکان جماعہ نینک قولی مَرَّحَ اَوْلَادُ دَوْلَ بُو قَوْلَہُ کورہ انا انزلنا فی لیلة القدر
 دن مراد کیچہ تفسیر بولاد دور یعنی قرآن نے جملہ لوح محفوظ دن سماء دنیاغہ تو شور و دوق دیکم مراد اولاد دور
 یا کہ لیلة القدر نینک فضیلتہ و قدر و شرفی بار سیدہ او شہو وحی نے تو شور و دوق دیکم مراد
 بولسہ سورہ اودور

اللہ سبحانہ نینک او شہو سورہ نینک اولی وہ اوزی نینک ذات مقدسہ سیدن لفظ جمع بر لہ

عبارت کلتوری، اوزی نینک عظمت و جلالی نے اظہار اتیمک جہتدن دور یا کہ اسما و صفاتی سیلان معاذات الوہیت آتی غہ دلالت قیسون دیمک اوچون دور

صحیح بخاری دہ اتیب دور کہ انزلناہ واکي لاء قرآن دن کنایہ دور وانا انزلناہ نے جمع لفظی برلہ کلتور و دور، حاہو کہ منزل (یعنی نازل قیلنجی) یلغور اللہ تعالیٰ لائیک اوزی دور عرب قومی تنہا برکشی نینک فعلے نے تاکید اتیمک نے ایسا سہ لاراسے لفظ جمع برلہ کلتور دور لار تا اول قول ثابت راق و موکہ راق بوسون دیمک اوچون ۱۵

یعنی انزلناہ واکي ضمیر اگرچہ قرآن نینک ذکر کی او تمام سو قرآن غہ راجع دور قرآن مجید نینک لفظی نے اظہار اتیب ذکر اتیمای ضمیر کلتور کی قرآن کریم نینک قدری نینک بلند یعنی غہ وکمال شرف دہ مشہور ایکانیک غہ اللہ تعالیٰ طرفین شہادت دور کریم نینک کمال شہرتے صراحتہ ذکر اتیمک غہ حاجت توشور ماس دیمک دور گویا قرآن عظیم کمال شہرتیدن جمع مسیح لار ذہن لاریدہ حضور متکمل ایکانیک اشارتہ آنے اصنار ایلہ کلتور مہیش ایسا منکہ قرآن نے صراحتہ ذکر اتیمای لاء کنایہ برلہ کلتور مہیش گویا ای محمد اقراب اسم ربک برلہ ابتدا قیلنج سنا دجی قیلنجان قرآن نے نیز سنا کریر و برکہ یک کچہ دہ نازل قیلدوق دیگان مضمون غہ اشارت قیلماق ایلہ سورہ نینک سورہ متقدمہ غہ مناسبت و مر بوتیتی نے ہم اشعار قیلد دور

انما انزلناہ نے جمع ایلہ کلتور مہ امام بخاری قولی چہ عرب اسلوبی نے رعایہ قیلماق اوچون ہمیش چنانچہ قرآن کریم دہ اکثر مواضع دہ کلام عادت عرب غہ منہی ایراد قیلینا دور اما بویرواکي نکتہ اللہ سبحانہ اوزی نینک عظمت و جلالی نے اظہار اتیمک، واوز طرف الہی سیدن بیدہ لار غہ نازل قیلنجان فرمان ہدایت صمانی نینک عظمت شائینی اخبار ایلامک دور اندر غہ کہ بعض لوک حشمت مدار لار رعیت لار یغچقارغان یر یغ لاریدہ اوز نفس لاریسی لفظ جمع برلہ ذکر قیلور لار چنانچہ فرامین عنوانیغہ القاب لوکانہ لاریسی یازغاندن سونک موند ارغ یازا دور لار کہ ہیز نینک بارگاہ حشمت پناہ ہمیز دن رعیت رضا جوئی لاریمیز غہ اوشبہ بولغ جہان مطاع نے چقاریب فرمان واجب الاذغان قیلما میز کہ دیمک حقیقت دہ بوکلمات فحامت آیات ایرادی دن عرض اوزا وولوغوق و شوکت و عظمت لاریسی و امر لاری نینک لازم الاداء ایکانیک لاریسی فرم لار نینک کونکل لاریغہ توشور مہ دور

شونکا او حشمتہ اللہ ذوالجلال نینک ہم لفظ جمع نے ایراد اتیمکی، اوز عظمت و جلالی نے بندہ لار نکل لاریغہ توشور مہ و نازل قیلنجان کلام سعادت انجائی نینک اوز طرفین توشور و لغان بر فرمان واجبات لاریسی ایکانیک بندہ لار غہ بیلہ ورمک اوچون دور

اللہ سبحانہ قرآن عظیم الشان نے تعظیم ایلاب نینک انزالی نے اوز ذات مقدمہ سیدہ اسناد قیلیب دور یا دور و انکہ نینک نزوی جبریل علیہ السلام نینک واسطہ سی ایلہ منصتہ نظور دہ جلوہ گراولیش و ہم اسنے تحقیق و تائید اوچون بولغان ان بیان مقید اتیب دور مؤیدن مقصود قرآن مہجر نظام بلاغت انظام نینک کلام ملک علام ایکانیغہ انکارا یتب ہونے محمد اوزی ایسا صفا نینک کلامی دیمک اقر قیلد دور و یوچو

مخانیدار غرّہ دورا گویا آیتا دور کہ تحقیق ہیچ بر شک و شبہہ یوق کیم محمد تبلیغ ایتمکان اول قرآن معجز نشان
نے انکا بیز نازل قیلدوق، اول قرآن بیز نینک در گاہ قدسیت دستگا ہمیز دن غنیہ تو شور و لگان کلام
معجز نظام دور غیر نینک یا غان سوزی ایماس دور ای منکر لار مونیک بلا غیت اعجاز آیاتینی کوروب
کلام آئی الیکائینی محقق بیلینک، و شائیدہ ہیچ شبہہ ایتمک نے روا کور مای انکا ایمان کلتور و بن مانیف
عل قیلینک دیک دور

اگر سورہ لار کہ قرآن نے بر یولی رسول اکرم غه تو شور مای اولاً ہمہ سی نے لوح محفوظ غه تو شور
انے تدریج ایله تو شور مک ده حکمت نیمہ، تورات نے حضرت موسیٰ غه دا بنجل نے حضرت عیسیٰ غه بر یولی تو شور
تو شور نہ بولور ایدی دیب

جواب بیر امیز کہ موندکی حکمت حضرت رسول اکرم نینک کتاب کریمی نے اولاً بر یولی بیت العزّه غه
شور و ب، اول شاہ رسالت نینک قدر عالی در جاتینی بر یولی کتاب کلمک لیک ده صاحب کتاب بولغان حضرت
موسیٰ کبی پیغمبر اولوالعزم لار غه برابر قیلغاندن کین بازار حضرت نینک کمال مرتبہ سی نے وقد عظیمینی و فضیلت
و شرفی نینک زیادہ یعنی نے اظهار ایتمک دور انداغک بر اولوغ مرتبہ لیک کیشینہ بر پادشاہ حشمت پناه
طرفیدن انا فانا خدام لار نینک دست تعظیم پرستی ایله بدیه لار وارد اولک، اول کشی نینک طرفی اوزرہ
شرف و فضیلتی اوزرہ فضیلت زیادت اولک عذابا عث اولور، و پادشاہ عظمت دستگا ہ نزدیک اول کشی نینک
قدری و حرمتی اولوغ ایکنیفہ استدلال قیلینور

دینہ قرآن کریم نینک تدریج ایله نازل قیلینماقی دای حکمت انینک حفظی نے آسان قیلاق و پیغمبر خدا
نینک سیدہ مبارک سیدہ الے ثابت و راسخ ایتمک دور چنانچہ اللہ تعالیٰ سورہ فرقان ده دیب دور
وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ جُمْلَةً وَاحِدَةً كَذَلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ (کافر لار ایست
دور لار کہ قرآن نیمہ اوچون محمد غه تماماً بر یولی نازل قیلینما دی انداغ کہ تورات و انجیل بر یولی نازل قیل
اللہ تعالیٰ آیتا دور قرآن نے بیز شونداغ مقرر قائل نازل قیلدوق، تا اول قرآن ایله ای محمد سنینک
کونکلو نکلنے ثابت و برقرار قیلغایمیز یعنی قرآن کریم نینک آیت لاری کونکلو نکل ده حفظ اولوب اورونلا
شون دیک اوچون) در حقیقت بو حکمت بالغه نینک سری، قول کریم آئی مضمون ہیچ آقاب دیک شکار
اولدی کہ قرآن تمام نازل بولغویچہ اصحاب کرام دن تو لاکیشیلار نے حفظ قیلدیلا، قرآن تدریج ایله نازل قیلینما
وسیلہ سے ایله کونکل لار ده حفظ اولوندی، اگر قرآن ہم تورات و زبور و انجیل کبی بر یولی نازل بولسه ایدی
اکثری او قوماق و بیتاقنے بیلاگان اُمی بر قوم غه انینک حفظی مشقت و مشکل بولور ایدی، تورات و زبور و انجیل
نینک بر یولی تو شور و لماقی ایسہ اول پیغمبر لار نینک امت لاری او قوماق نے و یازماق نے بیلا دور خان
قوم ایدی لار باوجود اول قوم لار او قوماق و یازماق ده ماہر و آباء و اجداد لاریدن تاریب مدیت بر لہ
تر بیہ لاینب کلگان، و عموم تواتر بخ بشر دن با خبر بر قوم لار بولسه لار مو، کتاب سماوی لاری حفظ ایتیب جیلا
بعد جیل تحریک و تغیر دن ساقلاب لے انتشار ایتمک نہ برده، بلکه برار نسخہ سی نے ہم قالدور ماسے

انے عالم صحیفہ سیدن بوقالتان لار

عرب قومی ایسہ ہر چند آئی و بدوی بر قوم بولسہ لار مو قرآن نینک تدریجاً نازل قیلینماقی سا یہ سیدہ
انے کونکل لاریدہ تاش غ حکت قیلینغان نقش و یک حفظ ائییب قرآن نے بتون یروزیغہ نشر قیلر یلار
- باقینک قرآن نینک تدریجاً نازل قیلینماقی واکي حکمت بالغہ غ، و عرب ملت نجیبہ سے نینک قرآن
نے یاد ایتک بار اسیدہ قیلغان اہمیت غ، پس قرآن کریم نینک تدریج ایلہ نازل قیلینماقی نینک حکمتی
واصحاب کرام نینک اول کتاب کریم نے حفظ ایتک غ قیلغان اہتمام لاری نینک نتیجہ سی بوا و لمیشش
دور کریم کتاب سماوی لاری سیدہ لارے نینک کنجینہ سیدہ حفظ ایتک اواسنے نازل بولغان ایستی وہ
بے زیادت و نقصان یاد او قوماق، او شہواست اسلامیہ نینک خواص و فضائلی دن بولوب دور ائمہ سابقہ
لار ہر یغہ کتاب سماوی لاری نے حفظ ایتک میسر اولما میسش دور

دینہ قرآن آیت لاری نینک تدریج ایلہ ہر برداقہ خصوصیدہ نازل قیلینماقی، مؤمن لار نینک صدق
و ایقان لاری آرتیب بصیرت لاری زیادہ اولک غ سبب اولمیشش چنانچہ قرآن کریم بو معنی نے اوزی
افادہ قیلا دور

دینہ قرآن نے تدریج ایلہ نازل قیلا قدا کی حکمت پروردگار عالم نینک اوزر رسول اکرمی غہ مبارکان
پنیک کریمی جبرئیل علیہ السلام نینک اولجناب غہ واقع بولغان مسائل لاری بار اسیدہ بعض احکام شرع نے
تعلیم بریک، و سورالگان بعض وقایع و حوادث لار جو ابنی تیکورک ادچون، درگاہ رب العزت دن کلیب
بارما کی وہ حضرت رسول اکرم نینک مبارک خاطر بغہ تسلی و راحت یوزلا تکی، و جناب مالک الملک جل شہ
جانبیدن پات پات کلیب تورگان پنیک قدسی صحبتی دن قلب مظہر رسول اللہ واکي مصباح فیض آتی
نینک نوری زیادہ تابش غہ کھائی، کبی فیض لار مندرج دور، و ہم اول رسول کریم کریم جبرئیل علیہ السلام نینک تیز تیز
رسالت حق نے فرسئل اکرم صلے اللہ علیہ وسلم غہ تیکوزوب تورکی، نبی محترم نینک شرفی نے انوار
فرسئل عظیم جل شانہ نینک اول فرسئل کریم غہ فضل و عنایتی نینک زیادہ یعنی نے اشعار ایتک غہ
سبب دور

اما و شہو مبارک کیچہ نینک لیلۃ القدر آتا لکی وہ علما لار برنیچہ وجہ لار بیان قیلیب دور لار ابن جریر
اول کیچہ انداع کیچہ دور کہ اللہ تعالیٰ او شہو یول بولا دورغان جمیع تدبیر امور و احکام نے اندہ تقدیر قیلا دور
دیب دور، و بو معنی نے مجاہد و سعید بن جریر دن نقل ایتیب دور
امام نووی بو قول نے اکثر علما غہ نسبت یریب اوزگہ وجہ لار دن انے مقدم ذکر ایتیب دور عبدالرزاق
وغیرہ محدث لار بو قول نے اسانید صحیحہ ایلہ مجاہد دن و کرمہ دن و قتادہ دن و بولار دن اوزگہ علما و مفسرین دن
روایت قیلیب دور

بیلک کرک کہ اللہ سبحانہ جمیع امور مقدرہ لار نے ازل وہ آسمان و زمین نے یرا تیشدن ایلگاری تہ
قیلغان، تقدیر ازل دور انج او شہو کیچہ بولا دورغان تقدیر امور دن مراد او شہو اولدہ تقدیر قیلینغان

لارنے اوشبو مبارک کیچہ وہ فرشتہ لارغہ انظار ایتیمک دورا بو طریقہ داکیم سفرہ کرام اوشول سنہ اجرا
 قیلیناتی غہ قضای ربانی تعلق تا پیکان امور مقدرہ نے آیریب بیتا دور لار تا اول اجرا سینہ حکم قیلینان
 امور مقدرہ سنویہ نینک مقدرای اولارغہ بیلنگای، زیرا کہ قدر تقدیر معنی سیدہ دورا و تقدیر ایسہ برز
 نے مقتضای حکمت مقدر مخصوص اوزہ تعیین قیماق دورا قدر قدر ہر ایک سی بر معنی وہ دورا یعنی اللہ تعالیٰ
 اوشبو سنہ بولادورغان یا مغور و رزق و نباتات و ریاح و زلازل و صواعق و حروب و مصائب و احواء
 و اماتہ و غیر غیر ہمہ بولادورغان ایش لارنے مقتضای حکمتی حسبی چہ اول کیچہ وہ مقدر مخصوص اوزہ مدبریات
 امور بولغان ملائکہ غہ تافسوزادور چنانچہ اللہ تعالیٰ نینک قولی فیما یفرق کل امر حکیم اندن خبر بیلر
 دور سلحہ

و بعض علماء دریب دور کہ لیلۃ القدر آتا ملکی قدری نینک اولو غلیقی جتیدن دورا زہری دن منقول
 دور کہ ہمیش لیلۃ القدر لیلۃ العظمتہ و الشرف و یک دورا اندرغ کہ عرب نینک کلامی وہ فلا نے نینک کاشیہ
 فلا نے نینک قدری بار دیمک منزله و شرفی بار دیمک دورا لیلۃ القدر فی من الف شہر بو معنی غہ دلالت
 قیلا دورا سو نکرہ علماء لار بو قدر و شرف نینک مرحجی بارا سیدہ بر نیچہ احتمال بیان قیلیب دورا لار احتمال
 کہ بو قدر و شرف اول مبارک کیچہ وہ عمل قیلنوجی غہ راجع دورا یعنی اول کیچہ وہ طاعات و اعمال نیر غہ مشہور
 لیت قیلغان کشی صاحب قدر و شرف اولور یا احتمال کہ اول قدر و شرف اول کیچہ وہ قیلینا دورغان فعل
 غہ راجع دورا یعنی اول کیچہ وہ قیلینغان طاعت و عبادت نینک قدری اولوخ و شرفی زیادہ دیمک دور
 یا احتمال کہ بوا یکی معنی متضمن بولمک ایلہ اول قدر و شرف اول کیچہ نینک اوزینہ راجع دورا یعنی قرآن کریم
 اندہ نزول قیلماقی ایلہ اول کیچہ نینک اوزی فضیلت وہ مینک آمی دن بخیر اراق دور دیمک وصف قیلیناتی
 ایلہ یا کہ بر کہ و مغفرت و رحمت اول کیچہ عالم غہ نازل بولمکی ایلہ یا کہ اول کیچہ نے عبادت بر لہ ایا قیلغان کیشتہ
 صاحب قدر و مرتبہ بولمکی سببہ ایلہ اول کیچہ قدر و شرف ایگاسی دورا

ابو بکر و راق دن منقول دور کہ ایتیب دورا اول مبارک کیچہ نینک لیلۃ القدر آتا ملکی نینک سببی بود دور کہ
 اول کیچہ وہ قدر یک برکتاب میں قدر یک جبرئیل امین نینک تیلی بر لہ قدر یک پیغمبر رحمتہ للعالمین غہ نازل
 قیلیمیش دورا شاید کہ اللہ تعالیٰ نینک بو سورہ مکرّمہ وہ القدر لفظی نے اورچ بار ذکر قیلماقی اوشبو سبب

اسی شیخ محمد عبدہ رحمۃ اللہ ایتیب دورا بولیلہ مبارک نے لیلۃ القدر آتا ملک انینک او چون دور کہ اللہ تعالیٰ اول کیچہ وہ
 دین مبینی نے تقدیر ایتیمک نے و خلائق نے جل و ضلالت دن تو تقار خوچی صراط حق غہ آدم لار نے دعوت قیماق
 تو غزایسیدہ پیغمبر کریمی غہ تحدید خطہ قیماق نے ایتد ایتیدہ تا ایلہ قدر عظمت و معنی سیدہ
 دور و عرب لار نینک کلامی وہ فسلان کہ قدر دیمک نینک معنی سے کہ شرف و عظمت دیمک در زیر کہ اللہ تعالیٰ
 اوشبو مبارک کیچہ وہ پیغمبری نینک منزلتی نے عالی ایلاب نے رسالت بر لہ معظم و شرف قیلیب دور

اوپون بولغانی دیب

قرآن کریم نینک انزالی یوقاریده ذکر قیلینغان ایکی وجه نینک قیسی بری سیلان که بولسه لیلة القدر ده ایکانے اوشبو سورۃ کریمه مضمونی چه محقق دورا لیلة القدر ایسه جمهور علماء نزدیکه رمضان نینک کچه لاریدن برکیچه دورا پس آیت کریمه نینک معنی سی قرآن نے بیزبے شبہ رمضان نینک کچه لاریدن بولغان لیلة القدر ده نازل قیلدوق دیگان بولور قدر نینک معنی سی نے ایسه یوقاریده بیان قیلدوق پس مونداغ بولغانی سورۃ دخان نینک اولی داکی انا انزلناه فی لیلة مبارکة قول اتی سیدن مومرا دوشبو لیلة القدر دورا چونکه اول اول لیلة مبارکے نے فیما یفترق کل امر حکیم قول کریمی برله وصفت قیلیب دورا یعنی تحقیق قرآن نے بیز غیر برکت لیک برکیچه ده نازل قیلدوق دیدور سو نکره اول برکت لیک کچه ده حکم قیلینغان همه المیش لارا یا که حکمت غه مثل بارچه امر لار بریدن جدا قیلینا دور دیدور، متا اوشبو معنی سیلان وصف قیلینغان لیلة مبارکے لیلة القدر نینک اوزیدور اول کچه قرآن کریم نینک نزولی غه محل بولغان جتدن اول سورۃ ده لیلة المبارکے آتالیب دورا سو نکره همه امور مقتدره لار انده اجرا تیلیب نسخ قیلینا دور غان جتدن فیما یفترق کل امر حکیم قول کریمی ایله وصف قیلینب دورا بوسورۃ ده ایسه اول کچه قرآن نینک نزولی غه محل بولغان یعنی غه کوره قدر لیک و شرافت لیک آتالغان دیک اول کچه ده همه حکم قیلینبش امر لار تقدیر قیلینغان (یعنی اجرا تیلیب مقتدری تعیین قیلینغان) جتدن لیلة القدر آتالیب دورا گویا اوشبو سورۃ داکی القدر لفظی سورۃ دخان داکی

سکه شیخ محمد عبده رحمة اللہ ایتیب دورا اما آدم لاردن تولا کیشیلار نینک سورۃ دخان ده ذکر قیلینغان لیلة مبارککه نے شعبان نینک نصفی کچه سی دیمک لاری فیما یفترق کل امر حکیم قول کریمی نے اول کچه ده رزق لار دورا جدا قیلینا دورا دیب تاویل قیلماق لاری دوشونکا اوشته سوز لار فی لیلة القدر بارا سیده هم دیمک لاری ایچ برحمت قاطعه سیز عجب بارا سید سوز قیلماقه جرأت ایتیمک مجد سیدن دورا ویز مومن لار غه جائز ایماس امور جمله سے دن دور پنجمبر معصوم صلے اللہ علیہ وسلم دن وارد بولغان خبر متواتر بولما غان ده مونداغ نرسه لاردن ہر نرسه غه اعتقاد قیلماق، مونداغ امر لار بارا سید روایت لار مضطرب و اغلی ضعیف، بلکہ اولار نینک تولا سی یلغان دورا و عقائد بایده مونداغ روایت لار نے ایتیمک درست ایماس دورا و ستاء دنیا داکی بیت العزۃ بارا سیداکی و قرآن کریم نے اوشبو لیلة القدر ده جمله اول بیت العزۃ غه نازل بولسکی تو عزیز سیداکی سوز نینک موشونکا اوشته رسول اللہ دن وارد بولغان خبر متواتر بولما غان جتدن عقائد دین غه کیر گوزدوب قویماق رومایماس دورا موشونکا اوشته عقیدہ لارده گمان نے اخذ ایتیمک روا اولما بدور و اگر گمان غه اخذ ایتیا دور غان بولساک اول حال ده نحو ذبالد گمان غه اتباع قیلماق ایله دم قیلینغان مشرک لار جمله سے دن بولور میز حال بوکریم مسلمان لار اوشبو مصیبت ایچره توشوب دور لار، یعنی اللہ نینک غیر ی دن بولغان نرسه نے اعتقاد قیلماق ده دلیل قطعی بولادور غان اخبار برله فضائل اعمال ده عمل قیلماق غه دلیل بولغان اخبار لفظی آراسی نے ارا لاشتورماق مصیبتی غه، پس اول آدم لار کبسه مونداغ مصیبت غه توشتمک دن حذر قیلینب ایتی

منہ ۱۲۱۲

مبارکہ لفظی ہے، وہم فیہا یفرق کل امر حکیم وصفی نے افادہ قلیب دور، یعنی لیلۃ مبارکہ ولیلۃ القدر ہر ایک سی
 رمضان نینک کیچہ لاریدن قرآن کریم نازل قیلینغان خیر و برکت ایک بر کیچہ نینک اسید و ہر ایک سی
 باشقہ باشقہ کیچہ نینک نامی ایماں دور انداز بولغاندہ کلام الہی وہ تناقض لازم کیلا دور، اگر بالفرض ایماں
 ازلانہ فی لیلۃ مبارکہ قول کر میدن مراد قرآن نینک ابتدای نزولی لیلۃ القدر آتا لغان رمضان نینک
 کیچہ لاریدن بر معین کیچہ وہ واقع اولکی دور دسیبہ کلام الہی وہ تناقض اولمای نہ اولور، مگر کہ لیلۃ القدر دور
 قیلا دور دیگان علما لار نینک توی غم کورہ شول قرآن نازل قیلینغان قدر کیچہ سی دور قیلاقی ایلا شعبان نینک
 نصف کیچہ سی واقع بولغان بولسہ احتمال دیب تناقض نینک دفعی نے تجویز قیلسہ لازبو احتمال غایت وہ
 بعید و اعتمادون ساقط دور چونکہ لیلۃ القدر نینک ثرفی و برکت و تیر لوق بولماکی قرآن نینک اندہ نزول قیلینغان
 و امور مقدرہ محکمہ لار اندہ فصل قیلینغانی جہتی دن گینہ دور فرضاً شعبان نینک نصفی و اکی کیچہ وہ بوا مور لار واقع
 اولغان بولسہ پس قرآن نازل قیلینغان لیلۃ مبارکہ دیلۃ قدر آتا لغان کیچہ معین بولغانچ، انے رمضان کیچہ لاریدن
 و سائر آی لار کیچہ لاری دن التماس قیلینماس لیک لازم دور، زبذہ تحقیق بوکیم لیلۃ مبارکہ ولیلۃ قدر
 آتا لغان کیچہ رمضان نینک کیچہ لاریدن بر معین کیچہ دور زیر کہ ابدا اللہ ہرادی خلایق اولمک ارادۃ الہیہ
 سے ایلا اللہ حکیم طرفیدن نازل قیلینغان قرآن عظیم الشأن انسان لار نینک منافع و مینہ و مصلح
 و نیویہ لارینہ سبب بولسکہ حیثیتی دن اینک ابستہ انازل قیلینغان کیچہ سی نے قرآن نینک خیر و
 برکہ سے و فضیلتی و حرمتی غم کورہ لیلۃ مبارکہ ولیلۃ القدر اسم لار سے ایلا کلتوریش، پس بعض
 بر کتاب لارده فی لیلۃ مبارکہ نے ای البراءة وہی النصف من شعبان و یک لار سے خطای ظاہر دور
 و اینجین بعض مفسر لار نینک و قیل لیلۃ النصف من شعبان دیب بوبارہ وہ روایت قیلینغان حدیث
 براءہ نے تفسیر وہ ذکر اینک لار سے قرآن کریم نینک تفسیر فیہ مناسب برایش ایماں دور فافہم
 و قرآن نے کیچہ وہ نازل قیلینغانی نینک حکمتی بوکیم انسان نینک دلی کیچہ وہ ہر برتر سہ دن فارغ بولوب
 حج بولور و مقصود دل نینک حضرت یحیی دور

اللہ سبحانہ قرآن مجید نینک انزالی نے اوز ذات مقدسہ سینہ اسناد ایلامک ایلا قرآن عظیم نینک
 تعظیمی غم اشارتیکان دیک اول قرآن نازل بولغان زمان نینک ہم تعظیمی نے اظہار ایلاب
 ویدہ کرا

وَمَا آذُرِيكَ مَا كَيْلَةُ الْقَدْرِ ۝ اے محمد لیلۃ القدر نینک نیمہ ایکائینے سنکا
 نیمہ بیلدوردی، یعنی قدر کیچہ سی نینک فضیلت و مرتبہ سی نہ درجہ وہ اولوغ ایکائینی بیج کیم سنکا بیلدوردی
 زیرا کہ اول خیر و برکت لیک اولوغ کیچہ نینک قدر و مرتبہ سی نینک اولوغ غلیقی نے بیلک لیک خلق نینک
 دائرہ درایتی دن خارج دور، اینک عظمت شائینی بیلک غم و بیلدورمک غم علام الغیوب تعالیٰ
 دن اذکر کہ کیشی قادر ایماں دور، کرک کیم انے سنکا نیز بیلدورگا نیز لیلۃ القدر خیر من
 آیت شہدہ شب قدر فضیلت وہ مینک آی دن بخشی و فضیلت لیک راق دور انداز آی

لارون کیم اول آی لارا ایچره شیب قدر یوقتور

ابن جریر طبری اتیب دور کیم بو آیت بارا سیده ذکر قیلینغان قول لار نینک ظاہر تنزیل غه اشبہی
اول قول دور کہ اتیب دور لارا او شبو شب قدر ده قیلغان عمل خیر بخشیراق دور مینک آی ده قیلغان عمل
خیر دن کہ اول آی لار ده شب قدر یوقتور دیب، سو نکره بو معنی نے مجاہد دن و عمرو بن قیس الملثانی دن
نقل قیلیب دور

عَدَدِ الْاَلْفِ نَے بخصوصه ذکر اتیمک احتمال کہ عدد و کثیر نے اراده قیلماق او چون بولغای اچونکہ
عرب لار نینک عادتیده، بلکہ عم لار نینک محاور اتیده، بر اشیا نینک غایتی نے ذکر قیلور ده لفظ اَلْف
دو هزار و مینک نے کلتورا دور لارا، انا نینک حقیقتی نے اراده قیلماق دور لارا، و عرض لار سے اول الیش
نینک کثرتیده مبالغه قیلماق دور قرآن عربی و ہنکام دجی و اکی مخاطب لار عربی بولغای خطاب و محاور
و استعمال ده عرب اسالیب و لَفْتَنَاتِی ده کلام وارد اولمش دور، انا مفسر لار بو یروہ اَلْف نَے بخصوصه ذکر
قیلماق تو غریبیده بعض بر اثر لارا ایراد قیلیب دور لارا چنانچہ بنی اسرائیل ده بر مرد و جماد پیشہ نینک اسلجہ جماد
نے اوزیفہ دَرَبْر ایلاب مینک آی جماد غه مشغول یبق قیلماق، و یا کہ پیغمبر غه ہمہ امت لاری نینک مہر
لاری کورگوزولوب اولار نینک عمر لاری نینک قسمتی نے کوروب اولار نینک قلت اعمال لار پیدن مائستف
بولغانده اللہ تعالیٰ لیلۃ القدر نے عطا قیلماق، و شو لکا و خوش خبر لارا، اگر ند کور خبر لار صحیح بولسه لارا اول
حالده اَلْف نَے ذکر قیلماق ده حقیقتی مراد اولادور و اللہ اعلم بحقیقتی

خلاصہ کلام، قرآن معجز نظام، ده وارد بولغان اعداد لار و اکی بر و حکمت لار خداوند علام الغیوب نینک
اوزیفہ موکول دور، نینک حقیقت و حکمتی نے اوزی بیلا دور و انینک جنا بمیدن عباد بر بولغان ہیچ بر نرسه
بے حکمت ایماس دور، انکا سوال و اعراض غیول یوقتور چون و چرا سینغایدور

السی سجانه لیلۃ القدر نینک مینک آی دن اولوغ بولوشی نینک علتی نے بیان قیلیب دیدیکه،

تَنْزِيلُ الْمَلَكَةِ وَالرُّوحِ فِيهَا يَأْتِي رَبِّهِمْ (اول شب قدر نینک مینک
آی دن بخشیراق ایکانے بوجہ دن دور کہ) اول کچہده فرشته لار و روح بارچہ لاری پروردگار لاری نینک
اؤنی بر لہ زمین غه تو ش دور لارا، روح دن مراد جبرئیل علیہ السلام و میش لارا اول جناب زمره ملائکہ غه
داخل بولوب تور و غلوق بازانے روح لفظی ایله مخصوص ذکر اتیمکی فضیلت و شرفی جنیدن دور، اندرغ کہ علماء
بلاغت خاص نے عام غه عطف قیلماق نینک فائدہ سی خاص نینک فضل و قدری غه تنبیہ او چون دور
و میش لارا

تو کہ والروح بارا سیده مفسر لار موندن با شتقہ بر موخچہ قول لار ہم بیان قیلیب دور لارا اما امام

لے شیخ محمد عبده رحمۃ اللہ عدو اَلْف نینک مقوم ظاہری مراد ایماس بلکہ عرض تکثیر دور دیب دور

رازی نینک اصح بویکم بویرده روح دن مراد جبرئیل دور دمیکی غه کوره بیز بویرده روح نے جبرئیل غه
 تفسیر قیلدوق چونکہ اللہ تعالیٰ اولجناب نے قرآن ده روح آتاب دورا چنا پنچہ دیب دورا فَاَرْسَلْنَا
 ایسا رُوْحًا اَوْجھ اول جناب نینک روحانی لبق ده ہمہ ملائکہ غه اشتراکی بولسه مؤالیکن روح دمیدہ قیلماق
 ایله، وہم حیات بخش لبق ده روح کبی بولوب روح آتالغان وحی الہی نے تلقی قیلغوجی بولمک ایله روح
 تسمیہ قیلینماق غه شایان دورا بنا برین روح القدس وروح الامین آتالیب دورا **مِنْ کُلِّ اُمَّۃٍ**
 (ملائکہ دور روح نینک پروردگار لاری ادنی برله اول کیچہ ده زمین غه توشمک لاری) ہر برادو غ ایش لار
 اوجون دورا یعنی شبوسنہ اجرا قیلینماقی تقدیر قیلینغان خبر وشرائش لارا اوجون دورا امام رازی بووجه
 نے وھو قول الاکثرین دیب دورا، یا کہ اللہ تعالیٰ بندہ لارینہ تیکوزمک نے ایبتاگان خیر و برکت جملہ سی
 دن بولغان ہر برائش سیلان توشا دور لارا

— قوله تعالیٰ باذن ربکم دلالت قیلا دور کہ ملائکہ لار بیز انسان لار نے کورمک غه مشتاق و بیز نینک مقرر میبیز
 بولغان زمین غه توشمک غه راعب دور لارا شو نینک اوجون زمین غه توشمک غه پروردگار عالم دن اذن سوا
 لار، واذن برملک ایله نازل بولا دور لارا

و بد آیت فرشتہ لار نینک محصوم لبقی غه و ہر برائش نے اذن رب برله قیلا غلیق لارینہ دلالت قیلا دور
 بو قول کریم فرشتہ لار تعظیمی غه متضمن بولغان نیک عاصی لار تحقیری غه مشتمل دورا

وقوله من کل امر دلالت قیلا دور کہ ملائکہ نینک توشمکی زمین داکی بندہ لار نینک مصلحت لارینہ عامر
 بر امر مہم اوجون دور **تَفْرُجْ** اوجون ایماں دور فرشتہ لار نینک ہر بری امر مہم سیلان توشا دور دیک
 دورا **سَلَامٌ هِيَ حَتَّىٰ مَطْلَعِ الْفَجْرِ** اول مبارک کیچہ تا فجر طلوع قیلغوجہ مت م
 امین لیک سلامت لیک دن باشقہ نرسہ ایماں دور یعنی ریاح و صواعق و شوککا و خشہ باعث قورقوج
 بولا دور غان آفت لار و حادثہ لار دن برار نرسہ اول کیچہ ده قوزغالما ی دورا بلکہ اول کیچہ ده توشا دور غان
 نرسہ سلامت و نفع و خیر دن اوزگہ نرسہ بولما ی دورا کیچہ سلامت غه ظرف بولوب تور و غلوق انے نفس
 سلامت برله وصف قیلماق اول مبارک کیچہ نینک سلامت غه مشتمل بولمکیدہ مبالغہ اوجون دورا یعنی اول
 خیر و برکت سلامت غه اندر غ مشتمل بولور کیچہ گویا نفس سلامت اولورا البتہ شک بو فیکیم حجج عالم نینک ہدایت
 وارتادی اوجون نازل قیلینغان قرآن عظیم الشان نینک نزدلی غه محل بولغان خیر و برکت منبجی بولمیش
 کیچہ در حقیقت نفس سلامت بولمک غه شایان دورا بو وصف دن معلوم بولا دور کہ شب قدر دن باشقہ
 کیچہ لار دن سلامت وہم بلا برله حکم قیلینا دورا اما بو مبارک کیچہ ده اللہ تعالیٰ سلامت دن باشقہ نے
 تقدیرا یتیمایدور یا کہ اول مبارک کیچہ مومن لار غه سلام برادور غان فرشتہ لار نینک تو لایق دن سلام دن
 اوزگہ ایماں دورا بو معنی غه کورہ سلام تسلیم معنی سیدہ دورا یعنی قدر کیچہ سی کون پانگان دن باشلاب
 فجر طلوع قیلغوجہ ملائکہ لار طاعت اہل لار لغہ سلام برادور لار دیک دورا والہذا علم برادہ
ایمیدی لیلة القدر بار سیدہ بر نیچہ سطر لاریازمک مناسب کورولدی بیلک

کرک کیم او شہو آیات کریمہ لیلۃ القدر نینک ثبوتیہ و دلالت قیلا دور بو آیت لارا یلد لیلۃ القدر آتالغان بر معین فضیلت لیک کچہ نینک بار یعنی معلوم بولدی، لیکن او شہو مبارک کچہ آیا ہر سہ منکرہ ربولوب تورا دور مو، یا کہ رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم نینک زبان سعادت اقترانی دہ ربولوب سو نکرہ مترفع و منقطع اولغان مو، بوبارہ دور علماء لار اختلاف قیلیب دور لار بعض علما دیمیش کہ لیلۃ القدر قرآن عظیم الشان نینک نزول برکت شمولی اوجون بر بار واقع اولوب سو نکرہ منقطع اولمش دور ہر سہ منکرہ اولماس دیب، امام نسفی بو قول نے رد قیلیب دیب دور کہ لیلۃ القدر رسول اللہ نینک وفاتین سو نکرہ کوتار یلیب کیگان دیگوچی نینک قولی مردود دور دیب، و جمہور علما نزدیکہ لیلۃ القدر باریہ دور، اللہ تعلق نینک بندہ لاریغہ بولغان فضل و رحمتی نے تیکوز مک اوچون ہر ییل منکرہ ر کلیب تورا دور

سو نکرہ علماء لار اختلاف قیلیب دور کہ لیلۃ القدر رمضان غہ خاص مودور، یا کہ رمضان غہ خاص ایماس بلکہ سہ نینک اچیدہ کی اون ایچی آی اچہ دور قیلا دور مودیب، فتاویٰ قاضی خاندان امام اعظم ابو حنیفہ رحمۃ اللہ علیہ دن نقل قیلیب دور کہ لیلۃ القدر رمضان غہ خاص ایماس دور، بلکہ سہ نینک اچیدہ دور قیلا دور دیب

و جناب شیخ اکبر قدس سرہ الاطرحم بو قول غہ باریب دور، و فتوحات دہ دیب دور کہ سن لیلۃ القدر نے شبان دہ و ربیع الاول دہ کور دوم لیکن تولا راق رمضان دہ کور دوم دیب، و اکثر علما نزدیکہ لیلۃ القدر رمضان غہ خاص دور، ابن النمام شرح ہدایہ دہ امام اعظم دن نقل قیلیب دور کہ شب قدر رمضان دہ دور، لیکن رمضان نینک قیسی کچہ سیدہ بولوشی معین ایماس دور، گا ہی ایلگاری و گا ہی کین کیلا دور، و اما مین نزدیکہ ہم شوندا غ رمضان دہ دور، لیکن وقتی معین دور ایلگاری و کین کلام دور، اھ

سو نکرہ علماء لار شب قدر نینک مبارک نینک آخر قی او نیدہ بولمکی من حیث الدلیل ارنج دیب انکا اتفاق قیلیب دور لار شافعیہ لار نزدیکہ عشر اخیر نینک طاق کچہ لاریدہ یگرہ برنجی یا یگرہ اوچونجی کچہ لار د بولمکی ارنجی دور، جمہور علما نزدیکہ یگرہ منجی کچہ سی ارنجی دور، ابی بن کعب رضی اللہ عنہ مونکا جو زم قیلیب دور، حتی کہ اندہ معین ایکانلیکی غہ قسم قیلیب دور انداغ کہ صحیح مسلم دہ مذکور دور،

علامہ ابن الیقیم الجوزی رحمۃ اللہ ذوالعناوہہ یازیب دور کہ اگر سورس نیک ایچی عشر نینک قیسی بری افضل دور، ذوالحجہ نینک اولغنی عشری مو یا رمضان نینک آخری عشری مو، و ہم شب قدر افضل مو یا شب معراج افضل مودیب، آتیا من کہ اما اولغنی سوال نینک جوابی غہ مونداغ دیک صواب دور کہ رمضان نینک عشر اخیر نینک کچہ لاری افضل دور، ذوالحجہ نینک اولغنی عشری نینک کچہ لاری دن، و ذوالحجہ نینک عشر مذکور نینک کوندوز لاری افضل دور، رمضان نینک عشر اخیر نینک کوندوز لاری دن، و بو تفصیل ایلہ اشتباہ زایل بولا دور، و بوجوب نینک دلیل بو کیم رمضان نینک عشر اخیر نینک کچہ لاری ایجن لیلۃ القدر نینک اعتبار ایلہ فضیلت لیک دور، و لیلۃ القدر کچہ لار جملہ سیدن دور، و ذوالحجہ نینک عشری ایسہ ایجن کوندوز کون لاری نینک اعتباری ایلہ فضیلت لیک دور، چونکہ اندہ منکرہ کونے و عرف کونے دتروید کون لاری موجود دور

و اما یکٹی سوال ایسہ اول نے ابن تیمیہ حضرت لاریدن سورہ میں ایدی لاریہ بطریقہ دیکم برکیم
ایسا دور کہ بلکہ شب قدر افضل وور آیا بویا کی کیشیدن قیسے بری نینک سوزی صواب دور ویب، ابن تیمیہ
جناب لاری دیمیش کہ اما شب معراج شب قدر دن افضل دینگوچی نینک مرادی اگر اوستو سوزیدن رسول اللہ
نینک معراج غہ چقیغان کچھ سے امت محمد او چون ہر ملی عبادت ایہہ قائم بولماق وہ دد عا قیلماق وہ شب قدر دن
و شب قدر وہ قائم بولوب عبادت قیلماق دن افضل دور دیک ایسہ انینک بوسوزی باطل دور، مسلمانا دن
ایچ برکیمسہ بوسوزنے دیاب دور، بولوب حکم شب معراج قیسی کچھ ایکانلیغی معین سلیگان تقدیر وہ دور، حالبوکہ
شب معراج نینک نہ آئی غہ ونہ عشری غہ ونہ اول کچھ نینک معین یقی غہ ایچ بر دلیل قائم بولماق دور بلکہ بولوب
داکی نقل لار منقطع و مختلف دور لار اول نقل لار وہ انینک تعینی غہ قطعی دلیل یوتوز، و شب معراج دیب گمان
قیلینغان بر کچھ نے قیام دد عا برکہ تخصیص قیلماق مسلمان لار غہ مشروع اولماق دور بخلاف شب قدر کہ انینک
تعینی وہ و اندہ قائم بولوب عبادت دد عا قیلماق نینک فضیلتی وہ دلیل صحیح مزیح لار وار دا بولوب دور نلیغ
کہ صحیحین وہ ثابت بولوب دور کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم دیمیش، من قام لیلة القدر ایمانا و احتیانا بغفر
ما تقدم من ذنبہ (کیکہ شب قدر وہ عبادت ایہہ قائم بولسہ نیت و عزیمت جتیدن یعنی انینک شرافت لیک بر کچھ
ایکانلیغہ ایشانیب، و خدا نینک رضاسی و ثوابی نے طلب قیلب اول کچھ وہ عبادت قیلب، اول کیشے نینک کان
صغیرہ لاری مغفرت قیلینور، و کبیرہ لار سے تخفیف ایتیلور، و موندن سونک کبیرہ قیلماق دن سقلانور)

و نیت صحیحین وہ وار د بولوب دور کہ رسول خدا دیمیش تحریر و الیلة القدر فی العسر الاواخر من رمضان (یعنی
شب قدر نے رمضان نینک انیر غی اونیدہ ایستاکیر) و نیت اللہ تعالیٰ القدر نے مینک آئی دن افضل
دور دیدی، و اندہ قرآن کریم نے نازل قیلغانینی بیان قیلدی،

و اگر اول کشتی نینک مرادی شب معراج نے افضل دیک دن، اول کچھ نے قیام و عبادت ایہہ تخصیص اتمیک
نے مشروع دیک بولما ی، بلکہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم اشر اقلید و رولغان شرافت لیک اول معین کچھ وہ پیغمبر
جنا بیغہ مونینک غیر بدہ حاصل بولماغان فیوضات الیہ لار حاصل بولگان جتدن اول کچھ افضل دور دیک بولوب
اول کشتی نینک بوسوزی درست دور، پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم غہ بر مکان وہ یا بر زمان وہ اللہ تعالیٰ
بر فضیلتی نے عطا قیلب، اول مکان نینک یا زمان نینک جمع اکنہ و از منہ دن افضل بولوشی واجب بولما ی دور بولوب
اولنکام وہ درست اولور کہ اللہ سبحانہ نینک شب معراج وہ اوز جیب اگر می غہ قیلغان انعامی شب قدر
وہ اول نبی محترمی غہ اتزال قرآن بر لہ قیلغان انعامی دن، و موندن باشقہ اول حضرت غہ قیلغان ہمہ عطا یا و اگر
دن افضل یقی غہ اول کشتی دلیل بر پا قیلماق غہ قادر بولسہ، حالبوکہ موندنغ مادہ لار وہ سوز قیلماق جمع امور
حقا یقی نے بیلک لیک غہ دم وحی دن باشقہ طریق بر لہ بیلک ممکن بولما ی دور غان نعم الہیہ نینک مقدار ی غہ علم
حاصل قیلما غلیق غہ، متوقف و محتاج دور، و بولوب وہ علم سیز سوز قیلماق ایچ احدی غہ رومیاس
دور،

معراج کچھ سینے سا لیلی سندن غہ فضیلت لیک قیلماق خصوصاً لیلة القدر و زورہ انے تفضیل

ایلاہک، مسلمان لارنیک ہیج بری نینک طرفین معروف و مشہور اولماب دور، وہم صحابہ لاروتابین لارشب معراج نے ہیج برایش برلہ قصد قیلماہ دور لار وائے یاد ہم ایتماب دور لار اسٹول جہندن اگرچہ معراج پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم نینک اعظم فضائل دن بولسہ مؤاول مبارک کچھ نینک فیسی کون ایکانیکسی معروف بولماب دور؟

معراج باوجود اعظم فضائل بولمک ایلہ اول فضیلت کبریٰ واقع بولغان زمان نے، و نہ اول معراج غہ حقیقاً غہ محل بولغان مکان نے، عبادت شرعیہ ایلہ تخصیص ایتیمک مشروع اولماب دور، بلکہ جناب نبی اکرم صلی اللہ علیہ وسلم غہ ابتداء وحی نازل قیلینغان مکان سعادت نشان غار حرا نے ہم عبادت ایلہ تخصیص قیلماہ مشروع اولماب دور، نبوت دن مقدم جناب نبی محترم اول غار غہ باریب خلوت گزین بولوریدی لار (دیب احادیث صحیحہ وہ مصرح دور) اما نبوت دن سونک نہ اول حضرت مکہ وہ تورگان مدت لاریدہ، و نہ اصحاب سعادت انتساب لار دن اُحدی ائے قصد ایتمادی، وحی نازل قیلینغان کون نے، و نہ وحی ابتدا نازل قیلینغان مکان نے، و نہ زمان نے، اصلاً برار عبادت برلہ ویا اوز کہ برایش لار برتخصیص قیلماہ دور لار، و کیمکہ اکمنہ وازمنہ نے بو ذکر قیلینغان ایش لار و مونیک مثلی بولغان فضیلت لار اوچون اوز طرفین بر عبادت ایلہ خاص قیلسہ، اول کٹسہ اہل کتاب نصاری مار جنسیدن دور کیم، اولار مسیح علیہ السلام نینک احوالی نے موسم عبادت قیلیمیش لار یوم میلاد، و یوم تعید و شولکا اوخشہ احوال مسیح دن عبارت موسم لار کیمی۔ حالبوکہ جناب امیر المؤمنین فلیقہ ثانی عمر بن الخطاب رضی اللہ عنہ برجامعے کوردی کہ بر مکان غہ شتاب ایلاب اندہ نماز او تو ماق غہ مشغول لیون قیلماہ دور لار، پس بونیمہ ایش دور دیب سوزی دیدی لار کیم بو بر مکانے دور کہ موندہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نماز قیلیمیش دور، پس حضرت عمر دیکہ اتزیدان ان تتخذوا قبور انبیائکم مساجداً انما هذک من کان قبلکم یفعلون فاعلمن ادرکتہ فیہ الصلوة فلیصلوا الا قلیمنض (ایا پیغمبر لاریکنیز نینک قبر لاری نے مسجد قلیب آلمک نے ارادہ قیلاسینر مو، شک بو قیم سیز لار دن ایلگاری اوزکان امت لار او شوبو ایش سببے ایلہ ہلاک اولمیش لار، پس موندان بولغان کیمکہ انکا نماز وقتی بو مکان مذکور وہ تیوش سہ کرک کیم اندہ نماز او نوسون، و الایولینغہ روانہ بولسون)۔

و بعض آدم لار ہمیش کیم پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم نینک خصبہ شب معراج شب قدر دن افضل دور وامت غہ شب قدر شب معراج دن افضل دور دیب، انتہی (یعنی ابن القیم الجوزی نینک ذاد المعادہ قیلغان سوزی تو گادی)۔

ایمدی ینہ بر سوال وارد بولوب دور کیم میرت لار دن بعضے سے شب میلاد پیغمبر نے شب قدر دن افضل دیب دور لار، حالبوکہ شب قدر نینک فضیلتی نفس ایلہ ثابت دور، پس بو ایکی فضیلت لیک کیم نینک فیسی بری نے افضل بیلک کرک دیب، جو اب شب قدر نینک سائر لیالی دن افضل لیک غہ نفس وارد بولوب دور، وہم انینک فضیلتی نیچہ وجہ بیان ثابت دور، برحی وجہ اول کچھ ملائکہ و رواج نینک زمین غہ نزولی، ایکینچہ وجہ اول کچھ وہ شام دن صبح غہ اللہ سبحانہ نینک آسمان دنیا غہ تجلی قیلماہی۔ اوچونچہ وجہ

اولکہ قرآن کریم او شول مبارک کچھ دہ لوج محفوظ دن آسمان دنیاغہ نازل بولوب دورا او مشہو فضیلت
 آثاری دن دور کہ امت محمدیہ نینک تسلی و تسکینی او چون بو کچھ دہ قیلینغان عبادت مینک آی نینک
 عبادتی دن زیادہ ثواب غہ باعث اولیش دور پناچہ اللہ تعالیٰ ایتیب دور لیلة القدر خیر من
 الف شهر و واحادیت نبویہ دہ شب قدر نینک ایجاسی غہ تا کید وارد بولوب دور آابعض محدث لار
 نینک شب میلاد نے شب قدر دن افضل دور دیمک دن مراد لاری شب میلاد دہ قیلینغان عبادت
 مینک آی دن زیادہ ثواب غہ باعث بولاد دور دیمک ایجاس دور ایتیب او چون کہ ثواب و عقاب امری
 توقیفی دور یعنی بواب دہ تا شارع دن بر نعتی تا پیدا سہ بوا مر باعث ثواب یا موجب عقاب دیب
 قرار بیرمک روا اولما ی دور شاید کہ شب میلاد شریف نینک شب قدر اوزرہ فضیلتی الدر رب العالمین
 تردیدہ غیب قدر اوزرہ ایتیب انتخار ذاتی سیدن عبارت بولغای پناچہ قصیدہ ہمزتہ دہ تبتا ہی
 یک العصور دیمیش۔

شیخ عبدالحق دہلوی رحمہ اللہ ما ثبتت بالسنۃ دہ دیب دور سو نکرہ اگر بیز دسیاک کیم پیغمبر میز صلی اللہ
 علیہ وسلم کچھ دہ توغولیش لار دیب پس اول کچھ بے شبہ لیلة القدر دن افضل دور زیرا کہ لیلة میلاد
 پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم نینک ذات شرافت آیاتے ظاہر بولغان کچھ دور و لیلة القدر ایسہ اولجناب نینک
 شرفیغہ عطا قیلینمیش کچھ دور ذات شرافت آیات ظہوری ایلہ شرف لیک بولغان کچھ البتہ اول ذات
 عالی درجات غہ عطا قیلینماق سببی ایلہ شرف لیک بولغان کچھ دن اشرف و افضل دور۔

دینہ لیلة القدر نینک شرفی و فضیلتی غہ باعث اندہ ملائکہ نینک نزولی دور و شب میلاد ایسہ سید
 موجودات علیہ اکمل الصلوات ظہوری ایلہ شرفناک اولیش دور۔ انتہی۔ حافظ ابن حجر رحمہ اللہ دیب دور
 کہ ازمنہ و اکمنہ نینک شرافت لیک بولوشی اندہ مکیں بولغان ذات نینک شرافتی اواندہ بولادور عنان
 مزایا و کمالات لار حیثیتی برلہ دور و شولجوتدن بعضی لار دیب دور کہ پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم توغولغان
 مظهر سعادت بولغان کچھ لیلة القدر دن افضل دور دیب و محدث دہلوی مدارج دہ دیب دور کہ حق
 و صواب بودور کیم حضرت رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم زمان یا مکان سببی ایلہ شرافت و فضیلت منہاس
 دور بلکہ زمان و مکان اول سید انس و جان نینک شرف و فضیلتی ایلہ شرف لیک اولیش دور رسول اکرم
 نینک ولادتی برکت و کرامت ایلہ مشہور بولغان آی لار دہ وقوعہ کلاما گانیغہ حکمت او شہود دور اندلغ کہ
 اول نبی محترم رجب و رمضان و محرم دہ توغولمادی۔ انتہی۔

خلاصہ کلام بو کیم شب میلاد بحسب ظہور ولادت سید الانبیاء شب قدر دن افضل بولسہ مولیکن ہر سہ
 میلاد کچھ سیدہ عبادت و دعاغہ مشغول بولوب انے راجیا ایلاک بار سیدہ صاحب شریعت صلی اللہ علیہ وسلم
 دن ترغیب و اشارت واقع اولمایش و ہر ملی اول کچھ نے تحریر قیلماق غہ اہتمام ایلاب عبادت ایلہ انے
 تخصیص ایتیب امت اسلامیہ غہ شریع قیلینمیش دور لیلة القدر ایسہ ایتیب ایجاسی غہ احادیث نبویہ
 دہ ترغیب واقع اولیش دور شارع طرفین امر و ترغیب بولماغان ہر زمرہ سے مسلمان لار اوز لاری کچھ

مستحسن کوروب ثواب امیدائیب انے عادات دینیہ اتجا و ایلامک لارے درست ایماس دور چنانچہ یوقاریده ایتیلدی که ثواب و عقاب الیشی شایع نینگ بیان و اغلامی نه موقوف دور بنده لار اوز لاریچہ برتر سنے قیلسه ثواب بولادور و یا مستحق عتاب و عقاب بولادور دیمک نه حق لاری یوقتوز و صد لاری هم ایرماس پس موندغ که ایسه بعض علم سیز کپشیلار نینگ اصحاب و مشایخ سلف لاردن تا اؤد بولماغان بعض دعوات و احزاب لارنے ترتیب و تألیف ایلاب اوزیچہ بو حزب نے اوقوسه موخچه ثواب لارنے تاپادور و شک کلتورگان کسه موندغ عقاب لارغه گرفتار بولادور دیب هذیان سرائیق تیلمات لارے بیشک خطا و نادان لار نینگ گمراه یق لار یغیه سبب اولمک ایله موجب انهم عظیم دور و شونکا اوخته فلان مکان فلان ولی نینگ قدم جایی و یا مرقدی دور مونه زیارت قیلسه حاجتی روا بولادور و موندغ موندغ ثواب لارغه نائل بولادور و بومکان نه کلیب اغتکاف اولتورسه دینوی و اخروی مراد و مطلوبی نے تاپا دور دیب رساله لاری یازیب آدم لارے گمراه قیلنجی لار و اینچنین سائر خرافات لار ایله نادان لار نینگ بول دن آزمک لار یغیه سبب بولنجی لار بے شبه ضال و مضلل اشده و مله اسلامیه نه دشمن الله دور لار کرک که مؤمن صادق لار انداغ و سوسه و مخرافات لارغه قولاق سالماغای لار و موندغ سبب ضلالت بولادور غان افعال ناروا دن پر میز قیلغای لار بوباره دا بعض نواند و تنبیها ت لار کشف الیشی ده تفصیل ایله یازیلدی و احد اعلم بمراده

سورہ بئینہ مختلف فیہادور آیت لاری سکیز کلمه لار توقسان تورت حرف لاری اوچوز

توقسان آله دور

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

لَمْ یَكُنِ الَّذِیْنَ كَفَرُوا مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِیْنَ مُنْفَكِیْنَ حَتّٰی تَاْتِیَهُمُ
 الْبَیِّنَاتُ ۗ اهل کتاب بولغان یهود و نصاری و صابئی لاردن و هم شرک کلتورگان بت پرست
 لاردن عبارت اولان کافر لار اوز لاری نینگ کفر و شرک لاریدن و اباء لار یغیه تقلید قیلماق ایله اولما
 باطله و خرافات قاتیشغان عقائد لاریدن آیریلنجی بولما دی لار تا اوز لاریغه روشن حجت گلگونچہ
 یعنی اهل کتاب بولغان یهود و نصاری لار و هم عرب قومی نینگ شرک آمین بت پرست لاری اغتقاد لاریده
 و عمل لاریده اجبار و رهبان ضلالت نما لاریغه و اباء و اجداد جهلا لاریغه اتباع و تقلید ایلامک ایله
 کوب بدعت و خرافات لارنے پیدا قیلدی لار و اول عقاید باطله و رسوم شرک آمین لارینی محض عقل
 ضلالت نمود لاری نینگ اویدان کورساتکی ایله یا فهم خطا و تعصب جاهلان لارے سببی ایله دیانت
 و عبادت اسمیده یوروتماک و نه ثابیت و برقرار اولدی لار بلکه کون بکون بدعت لارنے و رسوم باطله

لارنے زیادہ قیلدی لار و بیچگاہ اول رسوم باطله لارون آیر نیک نے ایستامادی لار تا اوز لاریفہ المد تعالیٰ طرفین حقیقی روشن بر ویل و بر مان کلگو نچہ (یعنی حق و صواب نے بیان قیلخوجی قرآن بر لہ یا معجز آیت بیات بر رسول اکرم محمد صلی اللہ علیہ وسلم اندرب العالمین طرفین انسان لار نیک ہدایتی او چون مبعوث بولخونچہ) اول ہنکام کہ رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم مبعوث بولوب اوزیغہ وحی قیلینخان کلام الہی قرآن مجید نے اولارغہ تبلیغ و قراءت ایلاب، اعتقاد باراسیدہ جمیع مکونات نے یراتغان خالق تعالیٰ و تقدس نے بر بیلیب انے جمیع نقائص دن مراد منترہ و مقدس اعتقاد قیلماق نے، و عمل باراسیدہ یلخوز اول معبودیگانہ غہ گینہ خالص عبادت قیلماق نینگ، وغیرہ شریک قیلماق اندن گینہ جمیع امور وہ اعانت ایستامک نینگ لازم یعنی نے تعلیم و اول کافر لار نیک تو نکان رسوم و آیین لاری محض شرک و ضلالت و اعتقاد لاری باطل و باعث غوایت ایکانینی اعلان، قیلغا ندن سونک اولار دن ہدایت و توفیق لاریغہ قلم تقدیر سبقت قیلغانلار آبا و اجداد لاریغہ تقلید عادت مستمرہ ایلہ تو توب کلگان آیین باطل لاریدن آیریلیب، باطن لاری ایمان خالص نوری بر لہ منور اولوب، خرافات دن پاک صرف توحید و اخلاص دن عبادت بولغان آیین مقدس اسلام نینگ حق و صواب یعنی نے بیلیب، انینگ اندرب العالمین طرفین مبارک لار کوز لاریغہ ہدایت آیین ایکانیلکی غہ کوز لاری تیسہ مؤلیکن تمرد و عناد ایلہ انینگ حکمی غہ انقیاد کوز گوزمک نے لازم تو تمہای، ضلالت مستمرہ لاریغہ اصرار کوز گوز دیلار۔

ایستامکنکہ اللہ سبحانہ بو آیت کریمہ ایلہ بعثت نبویہ دن مقدم جاہلیت ایامی آتالغان زمانہ دہ۔ اہل کتاب و مشرک لار نینگ رسم و آیین لاری کفر و شرک اوزرہ ایکانیلکی دن، اولار فساد و اخلاق و ترویجی اعتقاد دہ اینک الخطا و نہایت ظلمات دہ بولوب، تا خدا طرفین حجت واضح بولغان رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم کلیب نور اسلام ایلہ اولار نے ظلمات کفر دن چقاریب، افاضتہ اصلاح و عرفان اتیکونچہ اول حال ضلالت مال لاریدن آیریلیب، تمام ظلام جہالت و قیود ضلالت دہ بولغان یق لاری دن خبر ہر دور۔ در واقع تاریخ احم صحیفہ لاریغہ عطف نظر ایلاساک اول زمان لار دہ موسوی یک انسان لار نیک ہدایت و ارتقا سیغہ سبب اولمک اور نیدہ علماء یہود و نیک تحریف و سوء استعمالی دن انسان لار نے ضلالت و انحطاط یولغہ سونق ایثار ایدی، و زمان جہتی دن پیغمبر پیغمبر نیک یقین بولغان حضرت عیسیٰ نینگ کلطورگان دینی عیسوی یق ایسہ اول زمان و اکی نصرانی لار نیک تفریط و سوء استعمال و تخیلی دن انحطاط و ترویج نہ فرق ایدی، اول دین ایلہ متدین بولغان لار اول عصر لار دہ فساد و اخلاق و وحشی یق نینگ اینک حسیفی دہ ای دیلار شراب خوار یق و قمار بازیق و فاحشہ یعنی زنا سازیق کبی قباحت لار اول زمان لار دہ عیسوی لار دہ غایت درجہ منتشر ایدی، اول زمان لار دہ عیسویت نہ حالہ ایکانیلکی نے بلمک او چون نصرانی لار نیک علماء و پروفیسور لاری نینگ شہادتینہ مراجعت اینتا کیمتہ کفایہ

نینک ضلالت و بوز و غلبتی ایله بر یوز زیدہ حقیقی بر جہنم نینک تاسیس قیلینغان لیتی نے بیان ایتنا و
 ویلیام مویر ہم خودی اوشبو مال دہ مطالعات بیان قیلیب ایتنا دور تیخی عصر دہ عیسوی لیت
 اینگ ہلاکت دہ ایدی اختلاف لار اعترال لار نصرائیت نے خاک بر لہ برابر قیلنغان ایدی مقدم
 زمان لار نینک صاف و واسع عقائدی نے نہایت سیز خرافات لار قاپلانغان ایدی دیب یعنی
 نصرائیت نینک وضعیت عمومیہ سی بو طرز دہ ایڈیکہ توجید باری عقیدہ خالصہ سے دل لادان
 یو قالغان یو قالغان ایتنیک چا میدہ تثلیث عقیدہ فاسدہ سی ممکن اولوب، تو لا اختلاف لارغہ و
 نہایت سیر اختلاف لارغہ و اخلاق فاسدہ لارغہ سبب بولغان، اوشبو وجودن عیسوی لار ایچرہ
 ایسان دن صدوری مستبعد و مستنکر اولان اخلاق زویلہ لار صادر اولمک دہ بولغان ایدی خلاصہ
 کلام اول زمان دہ ادیان منزله نینک اخیر غی سی بولغان عیسوی لیت اعتقاد و اخلاق و اعمال جہتین دن
 تو لا تو بان لیت و ردالت دہ ایدی اول عصر دہ عرب لار ایسہ اخلاق سیز لیت و دین سیز لیت بولوت
 لاری ایلہ تاریک بولغان بر دور ایچیدہ پشایان، فضیلت عالیہ دن تماماً محروم بر قوم ایڈیلار۔
 — عرب لار اللہ تعالیٰ نینک ادارہ کائنات غہ عابد بولغان و ظائف متنوعہ نے متعدد آکہ لارغہ
 و بت لارغہ تعویض ایتنیک لیکسی نے گمان ایتیب بت پرست لیک غہ انہماک ایتیش ایڈیلار، بناء علیہ
 بت لارغہ ہر تور لوک تعظیم و بندہ لیکنے کما بیخی قیلور ایڈیلار و بت لار دن غیر ناظم مقدمات، و
 نگہبان طالع گمان قیلماق ایلہ ہوانہ، و آفتاب غہ و آسی غہ و پولد و ز لارغہ، عبادت قیلور ایڈیلار حتی
 تاش لارغہ و یغایج لارغہ و قوم تیغہ لارغہ بیون ایگیب، اولارغہ پرستش قیلور ایڈیلار بیت الودہ
 ۳۶۰ دن زیادہ بت لار بار ایڈی، ہر قبیلہ نینک اوز لیمہ مخصوص پرستی یار ایڈی، موندن تاشقاری
 ہر اویدہ بر بت بولور ایڈی، افراد عالمہ انکا عبادت قیلور ایڈی۔
 عرب دینی نینک عقیدہ اساسیہ سے بو ایڈیکہ اللہ تعالیٰ اذکارہ جہان نے بعض آکہ لارغہ حوالہ ایتیش دور
 اولارغہ بیمار لارغہ شفا بر مک، و بالاسی یوق لارغہ بالاعطا قیلماق، قحط لیت و وباءنی ازالہ ایتنیک کبی قوت لار
 بخش ایتیب دور، و اللہ تعالیٰ نینک لطف و عنایتی قہ تیمک الحق اوشبو آکہ لار شفا عتی ایلہ ممکن اولادور،
 عرب لار بو آکہ لارغہ عبادت قیلیب، اولار نے طواف ایتار ایڈی لار، اولار اوچون قربان بوغوز لار ایڈی لار
 زراعت لاری نینک بر قسمی نے، و حیوانات لاری نینک بر جزئی نے، بولارغہ تخصیص قیلور ایڈی لار
 عربستان دہ دین سیز لیک و بت پرست لیک بو شکل دہ ایڈی، عرب لار نینک حیات اجتماعیہ لاری
 ایسہ اول ہم ابدان انیاس ایڈی، اولار اساسات اجتماعیہ نینک الفیاسیدن ہم خبر سیز ایڈی لار، اولار
 نینک اینگ ہم ایش لاری مجالات داخلیہ ایڈی، دائم بر قبیلہ نے ناگہانے پاریب غارت قیلماق، اندک
 بر بہانہ ایلہ اینگ قتیغ خصوصت لار بر پار قیلیب قان لار تو کمک ایڈی، برآت یا یگہ سیدہ چیققان اندک
 جدل نیچہ مینک انسان لار قانی تو کو کمک غہ باعث اولیش، غالب لار مغلوب لار نے اسیر قیلیب و امن
 قل دیب صا تار ایڈی لار

عرب لارا پچہ زنا وغیر مشروع ایش لار ہم تو لایدی، حتی اسیر خاتون لار زنا قلیب فل تاپیب
 خواجہ لری کلتور و رایدی لار عرب لارا پچہ ده بولغان منکرات قبیحہ دن بری شراب و بری تمار
 ایدی، عرب لار منکرات غہ تو لامنہمک، وقمار غہ دوام مشغول ایدی لار وقمار اوینا ماغان نے دنی
 وسفیل دیب، جو قیلور ایدی لار۔ عرب لار قیز بالا لاری نے تیریک تیریک گو مار ایدی لار، حالبوکہ فرشته لار
 خدا نیک قیز لاری دیب اعتقاد قیلور ایدی لار۔ عرب قومی نینک ایام جاہلیت داکا احوال سفا،
 اشتمالی نینک غایت جہالتہ ایکانے بار اسیدہ صبح بخار یدہ ابن عباس جناب لاری دن روایت قیلور
 ایتیب ددرکیم عرب قومی نینک تا دان یعنی نے بیلک نے خوش کور سانک سورہ انعام ده بر یوز او تو ز
 آیت نینک فوقینی او تو غیل قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ قَتَلُوا أَوْلَادَهُمْ سَفَهًا بِغَيْرِ عِلْمٍ قَوْلَ مَنْ
 ضَلُّوا وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ غچہ، الحاصل عرب لار نینک احوالی ایام جاہلیت ده تار رسول اکرم لبتنی
 و تبلیغی غچہ بو سوال ده ایدی عرب لارا و زون زمان لار دن تاریخ مونداغ مرقوی و متعصب بر ملت ایدی لار
 پس رسول اکرم مبعوث بودب شونداغ حسیض ضلالت و زذالت ده بولغان بر ملت نے یگر مہ سنہ دیک
 برقیستہ مدت ده اعلائی درجہ فضیلت غہ ارتقا قیلور و دے، اون ایکی نینک مرجع میل کیلا دورغان چونک
 بر مملکت االی سی نے، عصر لار دن تاریخ دین و آیین اتخا ذ قلیب کلکان عادات و رسومی دن، بو قدر
 آز مدت اچپہ قوت قوزک، دنیا ده کور ساتیلکان مجرہ لار نینک اینگ قوت لیکی ایما سمودور و مونداغ
 بر انقلاب سعادت اکتساب نے وجود غہ کلتور کان ذات فخر عالم لقبینی احراز نینک غہ اینگ حقیق و لایق
 ایما سمودور منا اللہ سبحانہ اہل کتاب و مشرک لار نینک زمان بعثت دن ایلکاری نہ حال ده ایکانیکی نے، و
 رسول اکرم مبعوث بولمک ایله نہ درجہ غہ توشکا نینکی نے، بو آیت ده اجمال ایله بیان قیلور دور۔

یا احتمال بو آیت کریمہ دن مراد بولولغا کیہ یہود و نصاری لار کتاب لار یدہ رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم
 نینک مبعوث بولمکی نے، و شکل و شمائل شریفہ سینہ کوروب اول پیغمبر خاتم الانبیا نینک مبعوث بولمک
 لیکنہ صدق دل برلہ ایشانیب، وعدہ صدق قیلور ایدی لار کہ قچان کہ اول نبی آخر الزمان مبعوث بول
 انکا ایمان کلتوروب، اینک دین توحید آیینی غہ تابع بوللا میر دیب، اہل کتاب نینک بیانیدن مشرک لار ہم بو
 معنی نے فہم ایتیب، اولاد ہم او شول ذکر قیلینغان پیغمبر آخر زمان غہ ایمان کلتوروب، اینک تبعیت و اطاعتی
 نے لازم بولمک لیکنی وعدہ قیلور ایدی لار۔ آسہ تعالی رسول اکرمی غہ بو آیت لار نے توشوروب اول کفر
 آیین لار نینک حالی نے بیان قلیب ایتادور کہ ای محمد یہود و نصاری و مشرک لار دن عبارت بولغان کفر
 و شرک آیینی نے تولکان لار نبی آخر زمان مبعوث بولغانده انکا ابتاع قیلمازدیکان وعدہ لار یدن
 ہیچ آیری لادی لار، تا اوز لاریغہ ہینہ کلکو نچہ یعنی حق نے باطل دن آیر غوجی بران قاطع کلکو نچہ، حال
 اللہ تعالی محض عنایت و فضلی ایله سنی حق و راست پیغمبر قلیب یباریب، آیات بنیات غہ مشتمل قرآن
 مجید دیک دلیل قاطع بر کتاب نے سنکا نازل قیلغان چاغ ده، اول کفر آیین لار اوز وعدہ لارے ده
 تورماے، دسوز لاریغہ عمل قیلماے، اول وعدہ اصرار نہ لار یدن آیر یدری لار حق غہ عناداً منکر اولوب کفر

اصرار قیماق نے التزام ایلمادی لار دیب؛

وآحدی کتاب بیطوہ ایتیپ دور کہ او شو آیت قرآن داک آیت لار نینک انظم و تفسیر جنتین انینگ
 و شواری دور دیب یعنی آیت کریمه نینک مضمونے اهل کتاب و مشرک لاردن عبارت بولغان کافر لار کفر لار
 آیریلغوجی بولمادی لار تا اوز لار نیغ حجت واضح بولغان رسول اکرم کلکو نچه دیگ دور آیت داک
 انتہاء غایت اوچون بولغان حتی اول کافر لار نینک کفر و مشرک لاریدن رسول اللہ کلکان چاغده آیریلغان
 یق لارینی تقاضا قیلا دور حالبوکه مابعدہ ذکر قیلینخان قول کریم وَمَا تَفَرَّقَ الَّذِينَ الْأَيَّةِ رَسُولِ
 اکرم اولار غه کلکان چیلغ ده اول کافر لار نینک کفری زیاده بولغان یعنی نے اقتضا قیلا دور پس آیت
 اول برله آیت ثانیہ میانه سیده ظاہر ده مناقضه حاصل بولادور؛ منا آیت کریمه نینک انظم و تفسیر جنتین
 مشکل یعنی بودور؛ بواشکال بار سیده علماء تفسیر بر نیچہ وچ لار بیان قیلیب دور لار؛ صاحب کشفات
 ایتیپ دور کہ فرقه یہود و نصاری کی اهل کتاب؛ و بیج برینی و کتاب غه نسبتی یوق عبده او شان ضلالت
 اکتساب دن عبارت بولغان ایکی فرقه کافر لار؛ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نینک بختی دن ایلیگاری
 ایتور ایدی لار کہ؛ بیز لار آلان دین اتخاذا تیمک ده بولغان رسوم و اینیمیز دن آیریلیماس میروانے
 ترک ایتماسیمز؛ تا تورات و انجیل ده بشارت بریلکان بنی موعود مبعوث بولغونچه دیب؛ پس اللہ
 تعالی اولار نینک دیکان سوز لارینی حکایه قیلیب؛ سوئکره اولاردن اول ایتیپ یورگان و عدہ لاری
 نینک خلانی واقع بولغان یعنی نے خبر بریب؛ و ما تفرق الذین او تو الکتاب دیب دور؛ یعنی
 اولار هر قچان اوز لار نیغ رسول موعود کلسه حق غه اتفاق قیماق غه و بارچہ لارے بر کلکله جامه غه اجتماع
 ایلامک غه و عدہ بیرو ایدی لاز سوئکره انجی اول رسول موعود نینک کلکک لیکی گینه اولار نے حق دن
 جدا ایلاب کفر لاریده مستمر و مضطر قیلدی؛ (گویا اللہ تعالی اول کافر لار غه تو بیخ و الزام اوچون اینادور کہ
 اهل کتاب و مشرک لار بیز لار دین و اینیمی میروان آیریلیماسیمز تا بیز لار غه رسول موعود کلکو نچه دیب ایتور ایدی
 لار؛ حالبوکه رسول موعود کلکان دن کین غینه اولار کفر و منازعه لاری نے زیاده قیلدی لار دیب)
 امام رازی بووجه نے بارچہ وچ لار نینک حسنه دیب دور؛ بعضے لار دیب دور کہ آیت نینک
 معنی سے اول کافر لار کفر و مشرک لاریدن آیریلغوجی بولمادی لار؛ اگرچہ اولار غه بیتنه کلمه مودیک دور دیب؛
 بو قول غه کوره اشکال مذکورہ زایل بولور ایدی؛ لیکن حتی نینک وان معنی سیده مبالغه اوچون کلکی
 لغت ده معروف ایماس دور دیب رد قیلنیب دور؛

و بعضے لار دیب دور کہ بلکہ آیت نینک معنی سی اول کافر لار رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم نے مناب
 و فضائل ایله ذکر قیماق دن آیریلغوجی بولمادی لار تا اوز لار نیغ بیتنه کلکو نچه؛ سوئکره بیتنه یعنی محمد صلی
 علیہ وسلم اولار غه کلککاج؛ انینک حقیقه متفرق بولدی لار؛ و هر بر لاری انینک شانی ده باشقه باشقه
 ایمان سوز لار نے دیدیلار دیمک دور دیب؛ امام رازی اینادور کہ بو آیت کریمه تفسیر یرده ایتولغان قول
 لار ایچہ قول مختار اولغی قول غینه دور؛ (یعنی صاحب کشفات دن نقل قیلینخان قول دور) و نمودن

باشقہ وجہ لارہم بیان قبلیب دور لار۔ ولیکن بیز اول اوز میز تفصیل ایله بیان قیلغان وجه نے اختیار
ایتدوک کوا بیت کریمہ ده الدین نینک صلہ سی ده کفر و ادیب فعل کلنور تک بو معنی غمہ اشعار او چون دور
که اهل کتاب نینک کفری پیغمبر لاریدن سونک گینه اولار غمہ توشکان رسم ضلالت آیین دور۔ کفار شقاوت
شعار نے اولاً اجمال طریقی ایله الذین کفر و ادیب ذکر ایتیب سونکہ من تمین ایله انے تفصیل ایلا
من اهل الکتاب والمشرکین دیک اول زمان ده بلاد عرب دلیکی کفار ضلالت کرو اولار نینک ایکی فرقہ
ایکانیک لاریغہ اشعار دور کریم اولار اهل کتاب آتالغان نصاری و یهود و پیچ برنتی دکتاب انتسابی
یوق مشرکین ضلالت نمود لار دور اهل کتاب نے مشرکین دن مقدم کلنور تک یا آئینک او چون دور که
سورہ کریمہ مدینه ده نازل بولغان پس مقصود بند کراهل کتاب بولمیش دور یا آئینک او چون دور که اولاً
کتاب منزلہ غمہ عالم بولغاچ اولار نینک معرفتی رسول اکرم نینک حق دراست ایکانیک غمہ اتم و اکمل دور
پس معرفتی اکمل بولوب توروب کفر غمہ اصرار قیماق لاری غایتہ تبیح دور گویا اهل کتاب نے مقدم
قیماق اولار نینک کفری مشرک لار نینک کفری دن قتیغ راق ایکانیغہ اشعار او چون دور۔ یا آئینک
او چون دور که اولار کتاب منزلہ غمہ عالم بولغاچ اولر که لار غمہ مقتدا و رہنما دور لار پس اولار نینک کفری
اولر که لار نینک کفری غمہ اصل و اقتدا قیلینا دور غان طریق اولمیش بو وجہ دن مقدم قیلنیش لاز و اولار
اهل کتاب عنوانی ایله ذکر ایتیک کتاب منزلہ غمہ عالم لیق لاریغہ دلالت و کفر لار سے نینک اینک زیادہ
تبیح ایکانیک غمہ تبیه او چون دور۔ انفکاک لغت ده برشی نینک برنر سه غمہ غایت ده کیریشک ایله بر
یکشیب کتیکان دن سونک آیریلما کینی آتور لار اندانکه جسده کی براعضا نینک اوز مفصلی دن آیریلغان
غمہ او خسته بو وصف دلالت قیلا دور که اول کافر لار اوزین و آیین لاریغہ انداغ تشبیت قوی برک تشبیت
ایدی لار که اندن اصلاً آیریلغوجی ایماس ایدی لار لار مکہ بنیه کلگان چاغ ده۔ یا که رسول موعود غمہ ایمان
کلنور امیز دیکان وعده لاریده انداغ محکم ایدی لار که تبیح اندن آیریلکے ایستماس ایدی لار بلکه اول
وعده غمہ اجماع ایتیب آئینک انجاز لیه قصد قلبی برده عازم بولدی لار تا پینسہ کلنور چہ
قوله البیتہ تفسیر یه ایکی وجه بیان قبلیب دور لار برنجی وجه پینسہ دن مراد رسول اکرم صلی اللہ علیہ
وسلم دور۔ پینسہ بیان دن ماخوذ بولسه باطل دن حق نے جدا قیماق غمہ سبب بولغان حجت واضح دیک
دور یا بنیوت دن ماخوذ بولسه باطل دن حق نے آشکار قیلغوجی دلیل روشن دیک دور رسول اللہ
نے پینسہ آتاک آئینک او چون دور که اول حضرت نینک ذات کرامت آیاتی اوزی نینک بنو پیغہ حجت واضح
دور چونکه اول جناب بنوت و رسالت امری ده نہایت اجتهاد و اقدام و ثبات اوزره ایدی برآمده حق لیق
اوزره بولمای کذب و تصحیح برلہ برایش غمہ اقدام قیلغان کیمسه ده بنو اراغ غایت جد و نہایت اجتهاد
اوزره ثبات ایتیک حصولی غمہ کلمہ ایدور پس بو امر اول جناب نینک دعوائی بنوت ده صادق ایکانیغہ
حجت واضح دور چنانچہ دو تصور استانفاس ایتیب دور (محمد نینک توغری لیتی فنا لیتی حقیقت نے تحرری
ایتیک ده صمیمیتی تبیح تر نزل توشماس عزمی و اصلاً فتور یوز لانا س ایمانی سوزینی تیکلامک نے

ایستامان لارغہ حقیقت لے تینکلا تمک یولیدر کی شباتی، بولار اول جسور و عزم کار پیغمبر نینک خاتم رسالت
ایکا بنوہ اینگ قطعی و اینگ امین دلیل لار دور دیب) رسول اکرم نینک عرب قومی کبی متعصب آیین
قدیمی دن آیرلیک نے ایستامان بت پرست ہر وچ دن متردی برتت نے دین حق غہ دعوت قیلاق وہ
شبات کور گوزوب، بوبارہ دیوز لارنگان شہادت و مصائب غہ چیداب، اولقوم نے نیچہ عصر لار دن بری
کونکل لاریغہ اور ناشیب کلکان عقائد باطلہ لاریدن صاف قلیب، آیین اسلام نینک اوار صافیہ
سے ایلمنور ایلاب، برآز مدت ایچیدہ ہر وچ دن یریوزیدر کی انسان لار نینک اینگ زبده سے قیلاق
لیٹی، اوزی نینک حق پیغمبر ایکانغہ محبت واضعہ ایما سمو دور، یاکہ اول جناب رسالت مآب اوزی نینک
وجود مسعودی وہ نہادہ قیلینغان اخلاق سنیہ و آداب رضیہ لار اعتباری ایلم بئینہ دور۔ در حقیقت
اول مصدر اخلاق فاضلہ بولغان نبی کریم، صاحب خلق عظیم صلی اللہ علیہ وسلم نینک وجودی دن
ظہور آرا بولغان اخلاق زکیہ و شمائل عالیہ لارغہ اعتبار نظر می ایلم باقیلہ، بے شبہ معلوم و محقق
اولور کہ اول جناب رسالت مآب نینک ذات فضیلت آیاتی عین، بئینہ دور زیر کہ اول حضرت
رسالت منقبت اخلاق فاضلہ با بیدہ درجات محال نینک اقصاسی غہ تمیش، و مؤذب الاخلاق
اولان حکما لار نے مکرم اخلاق نینک اذنی پایسیدہ اوزی نینک کعبی غہ بلکہ خاک پانی غہ تیمک
دن عاجز ایتیمیش، رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم نینک سیرت نبویہ سیدن کما یبغی واقف اولغان
بصیرت و انصاف صاحبی شخص لار مونکا جرم ایلم اعتراف قیلور لار چنانچہ یاور و پا عالم لاریدن پرو
فسور او وار مونہ ایتا دور (رسول اسلام نینک شعور و ادراک، تمشالی، ایکانیکلی، و دماغی نینک ایمان
نوری ایلم و کامل یقین ایلم پرنور ایکانے محقق دور) رسول اللہ نینک محرم رازی حضرت عائشہ دن سور
دی لار کہ حضرت پیغمبر نینک اخلاق و آدابی نے بیزگہ بیان قیل دیب، حضرت عائشہ دیدی کہ رسول اللہ
نینک اخلاقی قرآن ایدی، یعنی بتون او امر و اخلاق قرآنیہ اول حضرت نینک ذات شرافت آیاتی وہ
ظاہر ایدی، قرآن کریم قید غ کہ بنی بشر نینک قوای متنوعہ سی نے فضیلت و تعالیٰ غہ واصل قیلا دوران
اخلاق فاضلہ لار مجلہ سی ایسہ، رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم نینک حیاتی ہم بتون او شہو اخلاق و آداب
نینک علی بر تجلی گاہی ایدی، آیا قرآن کریم دلکی اخلاق و آداب لار عملی روشن وہ وجودی دن تجلی اتیمک
وہ بولغان ذات کرامت آیات نینک شخصیتی، اوزی نینک حق پیغمبر ایکانیکلی غہ بئینہ ایما سمو دور رسول
اکرم نینک تاملہ اخلاق فاضلہ و آداب زکیہ نینک تمثال مجسمی اولمک ایلم نمونہ اقتدا ایکانیکلی نے بیان
ایلاب اللہ سبحانہ لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ دیکور یعنی اللہ نینک رسولی محمد
نینک وجود برگزیدہ سید کی اخلاق و آداب لار سیر مؤمن لار اوچون اینگ مکمل نمونہ اقتدا و اینگ عالی
مثال فضیلت دیب ہر برا خلاق وہ انکا اقتدا ایلامک غہ ارشاد ایتا دور در حقیقت انبیاء سابقین ہر بری
نینک رسالتی سجایای بشریہ نینک بر صغیر مخصوصہ سینے ہتذیب اتیمک غہ معطوف ایدی، شو نینک
اوچون انبیاء متقدمہ نینک ہر بری اخلاق بشریہ نینک بر نمونہ سی غہ تجلی گاہ بولور ایسی، لیکن رسول اللہ

صلی اللہ علیہ وسلم تمام بنی بشر نیک مکاریم اخلاق و محاسن آداب ایلہ تہذیب ایتھک اوچون مبعوث بولغان
 جنتن سیرت محمدیہ وہ اخلاق حمیدہ انسانیت نینک ہر صفہ سی مکمل بر صورتہ تجلی کورگوزگان حیثیت
 ایلہ پیغمبر محمد انسانیت اوچون اینک مکمل شونہ اقتدا اولمشدور حضرت موسیٰ دن باشلاب ہی اسرائیل غ
 متعدہ پیغمبر لاد کلید دور لیکن اولار نینک ہر سری بر نقطہ نظر دن بر نمونہ نہ کینہ مصدر اولمش، ایا پیغمبر
 صلی اللہ علیہ وسلم نینک ذات فضیلہ آیالی ده حضرت موسیٰ نینک مروی کی حضرت مارون نینک یومشق
 کونکل ایک لیکی حضرت یوشع نینک فرمان یعنی حضرت ایوب نینک صبری حضرت داؤد نینک جسارت
 حضرت سلیمان نینک عظمتی حضرت یحییٰ نینک خشوع و زہدی حضرت عیسیٰ نینک تواضعی اینک مکمل
 بر صورتہ جمع اولمش انبیاء بنی اسرائیل نینک سلسلہ سے نینک برنجی حلقہ سی بولغان حضرت موسیٰ
 سطوت و شان نینک و اول سلسلہ نینک اخیر بولغان حضرت عیسیٰ علم و تواضع نینک شمالی ایدی لار
 لیکن پیغمبر محمد صلی اللہ علیہ وسلم بتون پوصفات اخلاق شریفہ نے اور شخص ہما یونیدہ تجلی ایتدی ریش
 پیغمبر محمد نینک سیرہ سرتیہ سی نے مطالعہ ایتھکان لار غ شہ سیز بوسی کون کبی تجلی دور پس رسول اکرم
 صلی اللہ علیہ وسلم کتب منزله سابقہ ذکر قبلیتھان شامل و نعوت عالیہ محمدین و صدق اولمک حیثیتی
 ایلہ و ہم اوزی نینک امر بتوتے بحال ظہور و تعالیٰ ده جلوہ گرا اولمک ایلہ بئینہ دور یعنی اوزی نینک
 انبیاء سابقہ لار لسانی ایلہ کتب منزله الہیہ وہ بشارات بر یلکان پیغمبر آخر زمان ایکانیکلی غہ روشن
 دلیل و آشکارا حجت دور

یعنی قول بوکیم بئینہ دن مراد قرآن دور قرآن کریم نینک بئینہ یعنی یا اینک جن نے آشکارا بیان
 قیلماغ یعنی اوچون دور یا کہ معجزہ بولمک اعتباری ایلہ رسول اللہ نینک بتوتینی بیان قیلغان یعنی اوچون
 دور چونکہ قرآن کریم اوزینہ معارضہ قیلماغ نے ایستاکان فصحا عرب دن اوزی نینک سورہ لاریدن
 بر سورہ نے کلتورک نے طلب قیلیب یوبارہ و اولار نے عاجز ایتیب دور۔ قرآن کریم اوزی نینک بلاغت
 و فصاحتی و اسلوبی نینک علوی ایلہ و ہر بر معنی نے غایت ده آجیت و خوب افادہ ایلہ ادا قیلماغ یعنی ایلہ
 وہم عقائد صافیہ و اخلاق زاکمہ لار نینک اینک مکمل مجلہ سی اولمک اعتباری ایلہ اوزی نینک کتاب
 سماوی و وحی الہی ایکانیکلی غہ بئینہ و بو اعتبار ایلہ نے تبلیغ ایتھکوجی رسول کبریا نینک اولی رسول البینتہ
 دن بدل بولمک اعتباری ایلہ البینتہ دن مراد رسول اللہ بولمک یعنی اولی دور چنانچہ اللہ تعالیٰ البینتہ دن

بدل ایلاب ویب دور **سَمَوَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ يَنزِلُ فِيهَا مَائِدًا مِّنَ السَّمَاءِ يَتَلَوُاْ عَلَيْهَا حَسْرَةً فِيهَا**
كُتِبَ الْقُرْآنُ اول دلیل روشن و حجت آشکارا اللہ رب العالمین طرفین بیابریکان بر
 عظیم الشان پیغمبر کریم دور کہ باطل ترسہ لار دن صاف و کذب و پھتان دن پاک صحیفہ لار نے خلق
 غہ او قوب اولار نے دین حق غہ دعوت قیلماغ دور انماغ صحیفہ لار کہ اول صحیفہ لار ایچہ راست و توغری
 و حق غہ مشتمل بولغان کتاب لار بار دور یعنی احکام و مواعظ۔ رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم کتابت و
 قراءت نے تمام قیلماغان نبی امی بولغان و جہدن اول جناب نینک تلاوت آیات قیلماقی وحی سببی ایلہ

ظہر قلب دن او قوماق بولوب توروغ لوق، بویرده صحف مطہرہ نینک تلاوتی نے اول حضرت فہ نسبت برما گلیک، اول حضرت نینک آیات قرآنیہ نے ظہر قلب دن تلاوت قیلماقی، گویا صحف ایچیدہ پتولکان آیت لار نے تلاوت قیلخان ویک بولغانے اوچون دور۔ بو حال ده صحف مطہرہ دن مراد نفس قرآن کریم، وینما کتب قیمہ دن مراد انده یازیلکان آیات و سور دور، یعنی قرآن نے تلاوت قیل دور کہ انینک ہر بر آیت و سورہ لاری راست و درست و حق و صواب غہ مشتمل دور دیک اولور، یا کہ شحفاً مطہرہ دن مراد قرآن دور، لیکن نے صحف دیک صحف اولین نہ مصدق، و اصول شرع و احکام وہ کتب سابقہ غہ مطہرہ بولغانے جہتیدن دور، مونکا کورہ رسول اکرم نینک قرصہ قائلما یمن یدینہ بولغان قرآن مجید نے تلاوت قیلماقی، گویا صحف اولین و کتب سابقین نے تلاوت قیلماقی کبی دور پس بو وجه دن قرآن دن صحف ای ایله عبارت کلتور میش دور۔

ابو مسلم ہمیش کہ بتیہ دن مراد مطلق رسل دور یعنی اول کافر لار دین و آمین ضلالت قرین لاریدن آیریلنجوی ایماس دور لار تا اوز لاریغہ خدا طرفیدن ہر فرشتہ تو شوب اولار غہ ہر بر کذب و باطل دن پاک توغری اوچ غہ مشتمل کتاب لار غہ متضمن بولغان صحیفہ لار نے تلاوت قیلنجوچہ دیک دور گویا بو آیت لار اندہ تعالیٰ نینک قولی بِسْمَلِكْ اَهْلُ الْكِتَابِ اَنْ تَنْزِلَ عَلَيْهِمْ كِتَابًا مِّنَ السَّمَاءِ وَمِم بَلَّ يَرْيَدُ كُلَّ امْرِئٍ مِّنْهُمْ اَنْ يُؤْتِي صُحُفًا مَّتَشَرَّحًا مَّضْمُونًا لَوْلَا دُور۔

وَمَا تَفَرَّقَ الَّذِينَ اَوْتُوا الْكِتَابَ الْاٰمِنَ بَعْدَ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَةُ ۗ اهل کتاب یعنی یہود و نصاریٰ لار پیغمبر آخر الزمان غہ ایمان کلتور و پ تابع بولامیزدب قرار قیلخان و عدہ لاری دن آیریلما دی لار و پیغمبر آخر الزمان محمد علیہ الصلوٰۃ والسلام نینک نبوتیہ اختلاف قیلشما دی لار لار لاریغہ اول بتیہ کلگان کین، یعنی نبوتی حجت و واضح بر لہ اثبات قیلینخان پیغمبر بو عود بشر اوز لاریغہ کلگان کین اختلاف، قیلدی لار۔ اجبار صحیحہ دار و بولوب دور کیم پیغمبر عالی مقام، نبی محمد علیہ الصلوٰۃ والسلام، مبعوث بولوشدن ایگاری، یہود و نصاریٰ کتاب لاریہ ذکر قیلینخان رسول میشر سیدنا احمد صلی اللہ علیہ وسلم نینک حلیہ و شامل لارینی کوروب اول نبی بشر نینک بے شبہ مبعوث بولوشے نے جزئی و قطعی اتقاد ایلامک ایله انینک نبوتیغہ ایقان و تصدیق ایله ایشانور ای دیلار حتی کہ اول نبی مبشر نیکو سیر نینک وجود و وجودی نے تو شل ایلاب، درگاہ الہی دن فتح و نصرت سور ایدیلار، و دیر ایدی لار کہ اللھم افتح علینا و انصرنا بالنبی المبعوث فی آخر الزمان، و ہم اعد الاری مشرک لارغہ ایتور ایدی لار کہ پیغمبر آخر زمان نینک مبعوث بولادون زمانے یقینلا شتے، اول پیغمبر بشر نینک کتاب ہمز و اکی سوز لار نے تصدیق قیلخان حال ده خروج قیلادور اول پیغمبر نینک زمانتیدہ بیز لار انینک معیتیدہ بولوب سیز مشرک لار نے قتل ایتیب عاد و ارم کبے نابود قیلما مزدب، لیکن رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم مبعوث بولغان دن کین لہ بو قول ہم صواب دن یراق ایما ستور ۱۲ منہ

انینک حلیہ و شمائل و سیرت و فضائل نے کتاب لاریغہ موافق تافیب توروب انینک نبوتی نینک حقیغی
 وہ اختلاف قیدی لار بعضے لاری ایمان کلتوروب بعضی لاری ایسا نامادی لار گویا اسد تعالیٰ نینک
 سورہ بقرہ داکے قول کریمی ذکا نوا من قبل یستفتحون علی الذین کفرؤا حکمتا
 جاء هم ما عرفوا کفرؤا به فلغنته الله علی الکافرین ان او شبہ آیت کریمہ رضونہ تفسیر
 اولوب دور یعنی یہود لار محمد علیہ السلام مبعوث بولوشدن ایلکاری نبی موعود نینک حرمتی نے او پروردگار
 قاشید اکی قدر و منزلتی نے وسیلہ قیلیب دشمن لاری مشرک لار اوزرہ فتح و نصرت تاپمک نے خداون
 تیلار ایدی لار اول ہنگام کہ اولارغہ اوز کتاب لاریغہ اوصاف و بختی نے کورگان و تانوغان نبی
 بشر موعود کلدی اولار انینک دلیل قطعی بیلہ ثابت بولوب کون کبی روشن تورغان بو تینی بلیب
 توروب عناد انکا ایسا نامی کافر بولدی لار پس اسد تعالیٰ نینک لغنتی موندارغ عناد پیشہ کافر لارغہ
 دور یوقار لقی آیت وہ اہل کتاب بر مشرک لار نے جمع قیلیب کلتوروب بو آیت وہ مشرک لار نے ذکر
 ایتمای تنہا اہل کتاب نے ذکر ایتمکی اول عناد پیشہ لار نینک حال لاری نینک شناعت و قباحتی غہ
 اشعار او چون دور چونکہ مشرک اہلی کتاب سماوی دن پنجرا و ملک لاریغہ کورہ نبی آخر زمان نینک امر
 بختی نے و حلیہ و شمائل و سیرتینی کتاب وہ کورماگان جہتدن نادان یق ایلہ اول خاتم الانبیاء
 نینک نبوتیغہ اختلاف اتیسہ لار عجیب ایرماس انما یہود و نصاریٰ لار نینک بوباب وہ اختلاف ایتمک
 لاری بسی عجیب دور کہ اول ضلالت پڑوہ لار پیغمبر کریم نینک امر نبوتی نے و صفت ہدی و سیرتینی
 اوز کتاب لاریغہ کوروب تصدیق اقیب توروب اول نبی موعود مبعوث بولغان ہنگام وہ ہر وجہ دن
 انینک نبوتی نینک صدیقہ دلالت قیلا دورغان دلائل قاطعہ و بینات ساطعہ لار نے کورگان دن سونک
 اختلاف دالکار قیلدی لار حالبوکہ اول ضلالت انتساب لار اہل کتاب بولوب ایلکاری دن کتاب لاریغہ
 امر بختی نے و طرز صفتی نے کوروب بختی غہ انتظار یق وہ تورکان پیغمبر موعود نے کورکان دن کین اول
 پیغمبر مسعود اولار نینک اوز کتاب لاریغہ اوصافی بیان قیلیب بشارت بر لیکن نبی موعود نینک اوزی
 ایکنیکی دلیل قطعی بر اولارغہ روشن و مبہر ہن بولغاچ انینک نبوتیغہ اختلاف ایلاب عناد انکار
 قیلما ی نبوتینی قبول قیلماق لاری واجب و ضروری ایدی اما اول عناد پیشہ لار انینک نبوتیغہ اختلاف
 قیلدی لار پیغمبر موعود نے اوز بالا لاریدن ہم زیادہ راق تانوغان حالہ انکار انکار اتیب کمال عناد
 دن کافر اولدی لار پس بو گورہ ضلالت پڑوہ لار نینک جامی شناعت وہ مشرک لار حالی دن اقیح و
 کتمان حق قیلماق وہ و بلیب توروب کلام الہی نے تنبیر و تحریف ایلامک وہ الیش لاری ہمہ دن اسوا
 و اخصح دور۔

وَمَا أُمِدُّوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ
 وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقِيَمَةِ حَالِبُوكِ
 اول اہل کتاب (اوز کتاب لاری تورات و انجیل وہ) امر قیلینادی لار مگر دین نے اسد تعالیٰ غہ

غینہ خالص قیلخان حال دہ، ستمہ اولام باطلہ و خرافات و عقائد زائغہ دن یوزراویورگان حال دہ، اللہ تعالیٰ غہ عبادت قیلماق غہ امر قیلیندی لار و ہم نماز غہ مداومت قیلماق غہ امر قیلیندی لار و ہم اموال لارے نینک زکا تینی مصارف معینہ غہ برک غہ امر قیلیندی لار و شول امر قیلینخان نرسہ لار یعنی باطل اعتقاد لار دن یوزراویورگان حال دہ ایمان و عمل لے خدا و چون صاف و خالص قیلیب معبود یگانہ غہ عبادت قیلماق و حضور دل برلہ نماز لے ادا قیلماق و ہم اللہ تعالیٰ تعین قیلخان مصرف لاریغہ زکا تہ نے برک راست و درست بولخان شریعت نینک دینی دور یا کہ معنی لاری درست و توغری بولخان کتاب لار نینک دینی دور۔

آیت کریمہ نینک مالی بوکیم یهود و نصاریٰ لار اوز کتاب لاری تورات و انجیل دہ او شہود کر قیلینخان او امر مرغوبہ غہ امر قیلیندی لار و بو او امر مرغوبہ توغری و حکم بولخان شریعت و ملت نینک دینی دور محمد علیہ الصلاۃ و السلام موبو او امر مرغوبہ غہ دعوت قیلادور انینک ملت برگزیدہ سی نینک حکمی ہم بودور اما اہل کتاب اوز کتاب لارید کی او امر الہیہ نے تحریف ایلاب نافرمان یق قیلماق لاری جہتی ایلہ موندلغ بر دین حقانیت آیین نے قبول ایلامای محمد علیہ الصلاۃ و السلام غہ عناد کور گوزوب کافر اولدی لار۔ قولہ تعالیٰ و ما امر و ادکی و او حالیتہ دور کیم اہل کتاب نینک کردار شاعت مداری نینک زشت لیغینی افادہ بیر ادور یعنی نبی مبشر محمد علیہ السلام نینک خدا طرفین تبلیغ ایتمکان فرمانی توحید خالص ایلہ اللہ غہ عبادت و اقامتہ صلاۃ و ایستازکات دور اہل کتاب مونکا ایشا نماید لار حالبوکہ اولار نینک اوز کتاب لاریدہ یعنی تورات و انجیل دہ بیوردلخان تکالیف شرعیہ لاری موندن اوز گہ ایماس دور خداوند حکیم نینک نزدیکہ توغری و راست شریعت نینک حکمی او شہود دور بو گروہ گمراہ لار اوز کتاب لاری نینک حکمی نے و او امری نے توتمای، عناد جہتیدن تبلیس حق و ترم و مطاق کور گوزا دور لار موندن آرتوق ضلالت و موندن زیادہ شاعت بولور مؤ مشرک لار نینک انشکی نادانیت سببی ایلہ بولخان دہ بولار حق نے تونوب توروب عناد ایلہ مشرکے و کفر نے اختیار قیلادور لار فبئس ما یفصنون، او شہود آیت کریمہ دہ اللہ تعالیٰ دیدیکہ اہل کتاب مامور بولدی لار مگہ بیوردی لار بوالیش غہ کیم غایت تذلل و تعظیم برلہ پروردگار متعال غہ عبادت قیلنایار و او امر الہیہ غہ امتثال ایلامک دہ معبود برحق، مالک مطلق، تعالیٰ غہ تذلل و انقیادون باشقہ ہیج بر نرسہ نے ایستاماکای لار اندانکہ ثواب جنت غہ تیمک و عذاب جہنم دن نجات تاچک کبی غرض لار لے قیلماکان دیک، پس بو جملہ دلالت قیلادور کہ عبادت نینک واجب قیلینماقی بندہ نے ثواب جنت غہ تیکوز کی جہتیدن، یا کہ عذاب نارون تو تقوزماکی اوچون ایماس دور، بلکہ عبادت نینک واجب قیلینماقی اول و جردن دور کسن بندہ دور سن اول معبود برحق پروردگار، اگر بالفرض تکالیف دینیہ اداسیدہ ہیج بر ثواب و نہ عقاب و عدو عیدی بولمای، پروردگار تعالیٰ سنی اوز عبادت بیورگان بولسہ ایدی، البتہ بوطرف دن محض بندہ یق تقاضا سیغہ، و اولجانب دن مجبور بو بیت و مالکیت اقتضاسی غہ، کورہ عبادت اہلی

واجب بولورایدی، تو تقریر دن نتیجہ ہوا ولدیکہ بندہ نینک عبادت دن غایہ و مقصودی و مقصود اصلی سے معبود برحق غہ بندہ یک اداسی بولغای، و بس نہ امید نینت ثواب، و نہ توقع نجات عقاب عبادت نے ثواب و عقاب او چون قیلغان بندہ نینک معبودی، حقیقت دہ او شول ثواب و عقاب دور و حوق اینک قاشیدہ واسطہ دور، موندلغ ایسہ پس بندہ معبود حقیقی غہ قیلادورغان عبادتینی اوزری نینک بندہ یق حقی نے ادا ایلامک او چون قیلماق لازم دور، موندن اوزگہ نرسہ دن صرف نظر قیلماق کرک، سو نکرہ بیلک کرک کیم عبادت لغت دہ تذلل معنی سیدہ دور و شرع دہ عبادت اسم دور اللہ تعالیٰ جنابغہ قیلینا دورغان ہر برطاعتی غہ کہ غایت تذلل و نہایت تعظیم ایلہ یلغوز خدا او چون گینہ ادا قیلینوز و تو معنی برلہ استعمال قیلینغان عبادت گہ مستحق ایماس دور، مگر اول معبود برحق کہ صفات ذاتیہ و فعلیہ سیدہ اول واحد مطلق دور، پس بوبیان برلہ ثابت بولدی کہ خدا او چون قیلینا دورغان بر فعل نینک عبادت بولمکیدہ ایگی نرسہ نینک وجودی لابدی دور، برسی غایت تعظیم، ایکنجی سسی اول فعل نینک مامور بہ بولمک یلگی، خدا او چون قیلینا دورغان فعل نینک عبادت بولمکی دہ غایت تعظیم لابدی بولغان جہتدن صبی نینک نمازی عبادت ایماس، چونکہ صبی اللہ برحق نینک عظمتی نے تاو یالما ییدور، و جہتدن اینک فعلی غایت تعظیم بولما ییدور، و عبادت نینک معنی سیدن (یعنی عبادت دن مقصود نیمہ ایکان یلگی دن) شعوری بولماغان غافل لاز و بندہ لیک نے تعظیم طرزی ایلہ ادا ایلامک دن پنجر بولغان جاہل لاز ہم صبی حکمی دہ دور لاز و فعل نینک مامور بہ اولکی لابدی بولغان جہتدن یہود لاز نینک عبادتی ہر چند غایت تعظیم غہ متضمن بولسہ مو عبادت ایماس دور، زیر کہ اولاز نینک فعلی مامور بہ ایماس دور، پس ایمدی ای بندہ ملاحظہ قیلشیل کہ صبی نینک فعلی تعظیم بولماغان جہتدن عبادت بولماسہ، و یہود نینک فعلی مامور بہ بولماغان وجہ دن عبادت دیلماسہ پس سنینک بندہ یق ادا سیدلکی تعظیم دن خالی بولناقص سجد دور کو عینک و شارع طرفیدن امر قیلینغان اوراد و صلاة بار سیدلکی کور گوزگان تذلل و خشو عینک پنچک عبادت بولور، جاہلو کہ نخلت و نقصان برلہ ادا قیلینا دورغان فعل لار، مامور بہ بولما ییدور، و موندلغ نقصان برلہ ادا قیلینغان فعل لار دہ تعظیم دن اثری کور و لباسیلکی محقق دور، پس اوز نینک نقصا قیلیب بومنی نینک حقیقتہ غہ بیت، معبود نینک غہ بندہ یق اپینی نے ادا قیلور دہ عبادت نے حقی برلہ ادا قیلماق غہ حتی الامکان اجہاد آیت،

قوله تعالى لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ یعنی اولار اللہ تعالیٰ غہ عبادت قیلغای لار طاعت لارینی یلغوز اول اللہ او چون گینہ قیلغان حال دہ، یا کہ دین دہ اوز نفس لارینی مشرک و الحاد دن پاک و اغراض نفسانیہ و شہوات دن صاف و خالص قیلغان حال دہ دیگم دور، اما فقیر نینک نزدیکہ اولغی احتمال اولی دور چونکہ قوله تعالى الا لله الدین الخالص نے تأیید قیلادور، حنفاء تفسیر یدہ امام رازی سکر و جہ بیان قیلیب دور، اما اکثر مفسر لار قولیمہ حنفاء جمیع عقائد زانگہ دن یوز او یوزوب لہ زانگہ شک غہ بایل بولغوجی ۱۲

اسلام غہ بایل بولغان حال دہ دیمک دور، مخلصین نے نصب ایلہ حال قیلیب کلتورک دہ بو معنی غہ اشعار بار دور کیم عبادت نینک ابتدا سی دن تا انتہا سی غہ اخلاص نے پیشہ قیلماق واجب دور۔
 اخلاص بندہ قیلا دورغان فعلی نے برگینہ باعث جہتیدن ادا قیلماق دور، واول بر باعث فعل مذکور
 نینک غرض دیگر دن صاف وخالص یعنی غہ چنان تا شیر ایلا گامی کہ اندن اوزرگ باعث لار نینک اول
 فعل نے قیلماق غہ سبب اولمک لیک غہ بیج بر تا شیری اولما غامی، مثلاً اللہ تعالیٰ نینک عبادتینی قیلماق
 غہ باعث بولغان نرسہ، اللہ نینک حق ربوبیتی نے ادا ایتیمک، وبنده اوزیسی نینک بندہ چیلکی مقتضیا
 سی نے بجا کلتورک بولغان غہ اونخشہ، خالص لغت دہ بیج بر کرد ورت و غبار دن اثر یوق صاف نرسہ
 آیتور لار، اخلاص خالص قیلماق دور، پس عبادت نے اخلاص ایلہ قیلماق، اے ہر بر غرض و مطلب
 دن خالص د صاف ایلاب بیج نرسہ نے قاتوشد ورمائے محض خدا اوچون قیلماق دور، پس موندغ
 ایسہ بندہ اوزی نینک ادا قیلا دورغان جمیع افعالی نے خالص محض پروردگاری اوچون قیلماق
 نینک علامتی اول بولورک اول ادا قیلینغان افعال دن، بیج بر نرسہ نے اوزی نینک لفظی اوچون
 قیلماق چنانچہ اول فعل نے قیلماق دہ انینک ثواب جنت غہ تیمک مقصودی، و عذاب دوزخ دن
 تو تو لمک مطلوبی، خاطر بغیر کیمچا گامی، اگرچہ بو نرسہ لار نینک امید و خوبی بندہ نینک کونکلی دہ بولمک
 دن چارہ بولماسہ مو، منابندہ نینک قیلا دورغان عبادتیدہ امید نیل ثواب، و نجات از عقاب، ایتیمک
 اخلاص غہ دخل قیلسمہ پس ستمہ وریا اوچون قیلینغان اعمال لار نینک باطل و فائدہ سیر ایکان نیلکی دہ
 بیج شبہ یوق دور، بعض علما لار بو آیت شریفہ بر لہ استدلال ایلاب رکاۃ مفروضہ نے آتا و آنا غہ و
 بالانہ نقل و کثیرک لار لیخہ بر مک روا ایرماس ویب دور لار زیرک زکات نے بو مذکور لار غہ بر مک
 دہ مأمور بہ بولغان عبادت دن اخلاص مشتفی بولاد دور دیب۔

ای بندہ ملاحظہ قیلغیل کہ والدین و اولاد غہ قیلینغان صلہ نینک اصل عبادت نینک نیتی غہ ضم
 قیلینغانی اخلاص غہ منافی ایسہ پس سن اوزونک نینک بہرہ نفسیتک و خواہش آرزو نینک نے
 اصل عبادت غہ ضم قیلسانک، اخلاص بچوک باقی قالسون، اندغ بولغان دن کین ہر قید لغہ اعمال خیر نے
 کہ قیلسانک، اے محض رضای الہی نے ایستاب، ستمہ وریا دن، بلکہ اول اعمال خیر سببی ایلہ ثواب غہ تیمک
 قصد و توقعی دن، ہم صاف وخالص قیلغان حال دہ، ادا قیلغانی سن، بو آیت کریمہ مضمونیدن معلوم
 بولدی کہ خدا طرفین کلکان، ادیان مترکہ دہ امر قیلینغان تکالیف نینک اصلی و عمدہ سے او شبہ
 اوج امور، تو حید یعنی اللہ سبحانہ غہ بیج بر نرسہ نے شریک قیلماہی، ذاتیدہ و صفاتیدہ و
 افعالی دہ پیر دیب اعتقاد قیلماق، و قیلغان بندہ یعنی نے یلغوز انکا غینہ قیلماق، و ہمہ امور دہ یلغوز
 اندن گینہ امید یاری، و انکا گینہ اعتماد ایتیمک دور، ایچی حضور قلب ایلہ نماز غہ مداومت ایلاک دور
 تو حید دن کین، نماز غہ امر قیلماق انینک اوچون دور کہ نماز عبادت بدنیہ نینک عمدہ سیدور نماز
 لہ عمدہ اعتماد قیلینادورغان نرسہ ۳ منہ۔

او قوماق دن مراد یغوز اعضا سی ظاہری نینک حرکت متعادہ سی ایماس دور کو کھل سمجھو حقیقی نینک
تخلیمی دن غافل بولغان حال دہ مقلدانہ اعظای ظاہری نے حرکت لاندور مک نے محقق لار نماز ویسا
لار چونکہ اللہ تعالیٰ نماز نے قرآن دہ شریرہ کہ ذکر قیلہ اقامت عبارتے ایلہ ذکر ایتیب دور اقامت نماز
ایسہ تعدیل ارکان و شتوع و حضور ایلہ انے ادا قیلماق دن و فرائض و سنن و آدابی غہ نقصان تہمک
دن انے سقلا مق دن عبارت دور طرف آہی دن امر قیلینغان نرسہ بے شبہ اقامت نماز بولغان چ یعنی
رعایہ سنن و آداب و تعدیل ارکان ایلہ دل نے حاضر قیلغان حال دہ انے ادا ایلامک بولغان چ مجرد
ہیشت نماز نے اقامت دیلیما بدور چونکہ قرآن کریم دہ معرض مدح وہ ایراد قیلینغان معتبر نماز شتوع
و حضور برہ ادا قیلینغان خاصین لار نمازی دور کہ مؤمن نینک معراج اولمک غہ شایان اول دور
غافلین لار نمازی ایماس دور کہ نینک صورتے ناقص اولمک یسکی اوستینغہ روحی ہم یوقتور نماز نینک
عبادات لار نینک اصلی و غیر لار نینک اساسی اولمک یسکی معراج مؤمنین اولمک یسکی اعتباری ایلہ دور کہ
اوپونجی کتاب امدہ تعیین قیلینغان مصارف غہ مال لاری نینک زکاتی نے ہرک دور حرکات
عبادات مالیت نینک اساسی بولغان جہت دن انے نماز دن سونک غینہ ذکر قیلدی سوکمرہ دیدیکہ اوشبو
امر لار توغری و راست شریعت نینک دینی دور دین لغت دہ معانی کثیرہ دہ وارد بولوب دور بویرغہ
مناسب معنی سی حکم و فرمان طاعت و عبادت سیرت و طریقت معنی سیدہ بولمکی دور یعنی اوشبہ
شریعت قومیہ نینک حکم و فرمانی دور دیکہ اولور اولغی الدین دن مراد دین نینک طاعت و انقیاد و اللہ
درگاہی غہ بندہ یق ادا سی غہ وسیلہ و مدار بولور و فرمان عبادت کبی معانی لاری دن بری دور یا مراد
اندن توحید دور یعنی توحید لاری نے شرک دن خالص قیلغان حال دہ اللہ غہ عبادت قیلماق غہ
یورولد یلار دیکہ دور

آمام رازی رحمہ اللہ ایٹادور برگروہی اصول اعتقاد نے محکم قیلماہی فروع اعمال دہ مبالغہ کور کور و
اندغ کہ انواع طاعات نے رسوم و عادات صرہ سیدہ اتخاذ ایلاب تکلف و تشدد ایلہ انے قیلماق
دہ اوز لاری سنج و مشقت غہ سالہ یلاذ و لیکن اولار اعتقاد صحیح حاصل ایتیب حق دین برہ متدین
اولاد یلاذ و برگروہی اصول اعتقاد نے محکم قیلدیلاذ لیکن فروع اعمال دہ اہمال یعنی لار و دیدیلاذ
کہ اصل ایمان حاصل بولغان دن کین محصیت نینک ضروری یوق دیب اللہ تعالیٰ اوشبہ ایت دہ بولمکی
فرقہ نینک تو بنگان یولی نے خطا غہ نسبت بردی قول کریمی مخلصین برہ بیان قیلدی کہ مکلف غہ
علم و اخلاص دن چارہ یوقتور و یقیموا الصلوٰۃ و یؤتوا الزکوٰۃ برہ بیان قیلدی کہ ایمان
خالص دن کین عمل دن چارہ یوقتور دیب سوکمرہ دیدیکہ و نونیک مجموعی شریعت مستقیمہ معتدلہ
نینک دینی دور آہہ پس پو آیت مضمونیدن معلوم بولدی کہ بندہ غہ لازم و ضروری بولغان امور وینیتہ
بندہ اصول اعتقادی نے اہل سنت و جماعت عقائد صحیحہ سیدہ موافق کونکلی دہ لار سخ و ثابت قیلیب محکم
اورونلا شتور غاندن کین بنای اسلام دہ امر قیلینغان عمل لار نے ہم قیلماق غہ طاقتی بار یچہ اجتراد

کورگوزک دور چونکہ جسد واکي اعصنا لار مجموعی تو شولوب بریدن دن عبارت بولغان دیک او شہو اعتقاد
وعمل لار مجموعی بر دین دور۔

سونکہ المد سجانہ اہل کتاب و مشرک لار نینک دنیا واکي احوال ضلالت اشتمال لارینی
ذکر قیلغان دن کین اول بدکار لار نینک آخرت واکي مال لارینی بیان قیلیب دیدی کہ

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ

خَالِدِينَ فِيهَا أُولَئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ ۗ تَحْقِيقِ اہل کتاب دن دینہ

(یہود و نصاریٰ لار دن) کفرہ اصرار کورگوزگان کیشیلار وہم مشرک لار جنم اوتیدہ دور لار اول لار ہمیشہ
اول جنم اوتیدہ بولغوجی بولغان حال دہ (یعنی اول اوتہ دن اصلاح چیماس لار) اول رحمت پروردگار
یراق بولغان خسارت مال لار اولار دور لار خلایق نینک اینک یمانی یعنی یمان یق دہ خلایق ایچرہ
اولار دن یمانزاق مخلوق یوقتور اول گروہ شقاوت پتروہ چوک خلایق نینک بدترین اولما سون کیم
اولار اوغریدن ہم یمانزاق دور لار زیر کہ اوغری متاع فانی دنیای حسیس نے اوغور لایدور اول
شقی لار کتاب اللہ دن جناب سید المرسلین صلی اللہ علیہ وسلم نینک نعوت و اوصاف نفیسہ سی نے
اوغور لاب یا شور اولار و اولار قطع طریق دن ہم یمانزاق دور لار چونکہ قطع طریق خلق نینک
اوتادورغان یولی نے تو سادور اول مذبر لار خلق نینک دین حق نہ بار اورغان سعادت یولی نے
کسیب خلق نے دین اسلام نہ واصل اولمک دن تو سادور لار دینہ اول ضلالت شعار لار نادان مجن
بولغان غلیظ الطبع گمراہ لار دن ہم بدتر دور لار اینک او چونکہ حق نینک حقیقی نے حقایق نے بلیب
توروب نے قبول قیامی کفرہ اصرار قیلماق کفر عناد دور عناد برہ کافر بولغان نارادان یق سببی ایله
کفرہ قالغان لار دن قباحت دہ آشتہ و عداوت دہ آلد دور لار و بوجہ بیان دہ بو معنی نہ دلیل بار دور کیم
یمان عالم لار نینک و عیدی جہل لار نینک و عیدی دن قتیق راق و قور توج یق راق دور۔

بو آیت کریمہ مضمونین دن روشن معلوم اولدیکہ اہل کتاب و مشرکین ہمیشہ جنم اوتیدہ بولادور
مشرک لار نینک مستحق خلود در نار جنم اولمک لاری اول گمراہ لار تمام عالم نے یرا نکان صانع
تعالی و تقدس نینک بریلیک نہ و نبوت نہ و قیامت نہ و اندہ بولادورغان نرسہ لار نہ منکر اولمک
لاری جہتین دور اما اہل کتاب او شہو اشیا لار نینک بارچہ سیغہ مقر دور لار فقط علیہ الصلا
والسلام نینک نبوتی نہ گینہ انکار قیلور لار پس اہل کتاب نینک کفری مشرک لار نینک کفری
دن اخفت دور پس بو ایکی فرق نینک عذاب دہ برابر اولمک لیکہ چوک دور و یب سوال قیلینہ
جواب بودور کہ اول نخوت شعار لار دنیای دینہ نینک رفتی نے ایستاب حق نہ باش ایگمک دن
تکبر قیلدی لار و حق نے بلیب توروب عناد برہ کافر بولدی لار اول ضلالت پیشہ لار جہتین
لار نینک اعظمی بولغان کفرہ مشرک لار نہ اشترک قیلغان جہتین عقوبت لار نینک اعظمی

بولغان خلود در نازغہ مستحق اولدیلا راپس بو جهنمدن مال لاری اسفل سافلین بولدی زیر که جهنم دوزخ نینک بزقر النورچو قور برحمتی نینک نامی دور عرب لار قمری یراق چو تور قدوق نے بشر جننام دیر لار جهنم او شبو معنی دن ماخو دور اول کفار اشرار لار نینک عذاب نینک او شبو جنسی ده مشرک لار برله مشترک بولمک لارے اول عذاب نینک نوعی ده مشترک بولمک لارینی ایجاب قیلما ی دور چونکه جهنم نینک درکه لاری بار و غذایے تور لوک تور لوک دور یعنی اهل کتاب و مشرک لار همه سے نار جهنم ده بولغان لوق بیلان انده برقیسی سے تور لوک تور لوک عذاب ده بولور لار

سونکره ه الله سبحانه اهل توحید اولان مؤمن لار نینک مال مسرت اشمئل لارینی بیان

ایلاب دیدی که ان الذین امنوا و عملوا الصالحات اولئک هم

خیر البریة جزاؤهم عند ربهم جنت عدن تجدی

من تحتها الا نهر خلدین فیها ابداء تحقیق انداغ اشخاص

سعادت اختصاص لار که ایمان کلتور دیلار (یعنی محمد علیہ الصلاوة والسلام نینک طرف الہی دن کلتور گار دین و حدایت تلقین سعادت ربینی غم صمیم قلب ایله ایشاندیلار) ذہم اللہ سبحانہ نینک سر بیان واجب الاذغانی نے توبہ اعمال صالحه لار کے بجا کلتور دی لار و یعنی افراد امت طن ہر بر لاری بنای پنجگانہ اسلام نے ادا قیلغاندن کیمن، اور لاری نینک ذمہ لار نیہ حکم شرع و مقتضای انسانی ایله لازم بولغان عمل خیر نے استطاعت لاری بجا کلتور دی لار مثلاً اغنیاء لار مال لارینی خدا بولیدہ خیرات غم صرف ایتک ایله و فقرا و مساکین لار صبر و قناعت نے پیشہ قیلماق ایله و علماء لار امت اسلامیہ غم تعلیم حکام و تلقین اداب آیین اسلام ایتیب نشر علم ایلاک ایله و غزاة عالی مقام لار اعلاے کلمات المدد و چون اعدای دین اسلام ایله فی سبیل المدجد ایتیمک ده جان و مال لارینی خدا قیلماق ایله او شبو سعادت و فلاح نینک اینگ اعلا سیدہ بولغان مؤمن شایسته کردار لار اولار دور جمیع مخلوقات نینک بخشے سے یعنی مخلوقات ایچره بولار دن بخشراق یو قور او شبو ذوات سعادت سمات چوک خلایق نینک بہتر سنی اولما سونکیم کرہ زمین اوستیدا کی جمیع بنی بشر ظلمات شرک و کفر ایچره گمراہ بولوب المیبات بار سیدہ باطل اعتقاد لار و عملیات و اخلاق توغر سیدہ بوزوق روش و خرافات لار ایله و حشمانہ یورگان چا عده تمام عالم غم رحمت و نور و ہدایت بولغان دین اسلام المدرب العالمین طرفیدن پیغمبر رحمة للعالمین نینک بیان حقایق تبیانی ایله تبلیغ قیلنغان همان ایتیک شعثہ برہان معجز نشانی کوردب صدق دل برل انکا ایمان کلتوروب اعتقاد لارینی آلائش شرک و کفر دن پاک و مصفا قیلدیلار و دین اسلام نینک ادا امر حقسی نے ادا ایلاک ده ذرہ قصور و اندکی قور ہمت و عزیمت لار نیہ

یوں برہائی جان و مال لاری نبی اسلام یولی غہ فدا ایلاب، شرع بیورغان اعمال خیر نے بجا کلتوری
لاؤ بنا برین کلام الہی دہ خیر البریۃ آتادی لار۔

وآخرت دہ اول مؤمنین صلاح آیین لار نینک قیلغان ایمان و طاعت لارے نینک جزاسی
پروردگار لاری نینک قاشیدہ راحت و سرور لار ایلہ ہمیشہ بولادورغان جنت لار دور کیم اول جنت
لار دگی دخت لار استیدن و قصر لار یانیدن نہر لار آقیب تورادور اولار اول جنت لار دہ ہمیشہ
تورگان حال دہ ہرگز اندن چقیقہ ای انوار نعمت و طرفہ طرفہ لذت لار ایلہ متنعم بولور لار۔ بومقام دہ
مؤمنین سعادت گزین لار نینک مائی بیانیہ ایرو قیلینغان کلام دہ اول شایستہ کردار لار نینک
اعلاء قدری و تعظیم شانی ہار اسیدہ برنجیہ مبالغہ لار بار دور بری بوکیم اول ذوات فضیلت سمات
لار نینک مدح اوصاف لار نبی بیان مال لاریغہ مقدم قلیب دور یعنی اولار نینک مدح اوصاف
لاریدہ وارد بولغان قول کریم اولنگ ہم خیر البریۃ نے اولار نینک مال اخروی لاری نینک بیانے
بولغان جزاؤ ہم عند ربہم دن ایلگاری کلتوروب دور

موندگی نکتہ مؤمن لار نینک اعلاء قدری و جلال شانی نے اظہار ایلاک دور کفار
اشرار لار نینک مائی نے ذکر قیلغاندہ مونینک عکسی نے قلیب مال اخروی بولغان فی نار جہنم
نے اولنگ ہم شربریۃ بیان بیان قیلینغان اوصاف قباحت لازم لاریغہ مقدم ایلگان اییدی
و اول مبالغہ دن بری بوکیم اول مؤمن لارغہ بریدگان ثواب نے جزا فظلی ایلہ کلتوروب دور
بو ایسہ مؤمن لار نینک ایمان و اعمال صالحہ لاری نینک شانی الدرب العالمین درگاہیدہ قبولیت
بشر فیغہ تقرب ایلاک ایلہ طرف الہی دن انکا قبول و اعتنا بار یعنی غہ اشارت دور یعنی مؤمن لار نینک
ایمان و اعمال صالحہ لاری نبی الد کریم محض فضلی ایلہ قبولیت سعادت بیغہ تیگوزگان جہتدن مکانا تیدہ
اولارغہ جنات عدن عطا قلیب دور دیگان بولور و بری بوکیم اول عطا قیلینغان جزا نے پروردگار لاری
قاشیدہ دیب دور شک یوقیم جزاؤ مذکور نینک پروردگار کریم نینک قاشیدہ بولمکی جزا نینک قدری
نینک بلند و معظّم یعنی غہ و اول جزا عطا قیلینغان بندہ محترم نینک اوزر بی قاشیدہ قدری نینک
عالی و محترم یعنی غہ دلالت قیلادور و بری بوکیم جنات نے لفظ جمع برلہ دہم عدن نے اضافہ ایلاب
کلتوروب دور بولالت قیلادور کہ ہر بر مؤمن غہ متعدد بوستان لار بریلور و اول بوستان لار دن
اولار صلاح چقیقہ لار زیراکہ عدن اقامت دوام معنی سیدہ دور و بری بوکیم اول جنت لار نے
ایچیدن نہر لار آقیب تورک ایلہ وصف قلیب دور و ہم سرور دائمی غہ باعث بولادورغان خلدین
فیہا برلہ وصف ایتمک اوزرہ باز خلود نے ابد برلہ تا کیم قلیب دور۔

سونکرہ الد سبحانہ مؤمن لار نینک اعمالی غہ کورہ عطا قیلغان جزا لارے اوزرہ اولارغہ
قیلغان اینگ اولوغ تفضلی نے بیان قیلادور و آیتا دور سَرَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ وَ
سَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ لِمَنْ حَسِبَ رَبَّهُ ۝ اول مؤمنین وحدت آیین لار دن

المدراضی اولدی، اولاد الہد کریم دن راضی اولدی لارا، او شہو الہد کریم نینک مؤمن لار غہ عطا قیلان
جزا حُسنی سے، وہم اول خدای دہاب نینک رضاسی، اول کیشی او چون دور کہ پروردگاری نینک
عقوبتیدن قورقوب، دین و ایمانیدہ ثابت و راسخ اولمک ایله، باطنی نے اوصاف خبیثہ چرکی دن صابر
قیلغای، و ظاہری نے انسانیست شیخیم برگزیدہ سے ایله آراستہ ایٹیپ، وجودی نے ملک اوصاف ایلاگای
اکے مؤمن لار ملاحظہ قیلینک کہ الہد تعالیٰ بو آیت شریفہ ده خدانینک رضاسی پروردگاری نینک
عقوبتیدن قورقغان کیشیلار او چون دور ہمیشس، موندخ بولغاج پس ظاہر و باطن ده خدادن قورقغان
نے لازم تو تونک، الہد تعالیٰ نینک عقوبتی دن از تہ دل ایثانینب قورقغان کیشی، دین اسلام دہ ثابت
و راسخ بولادور، و اندن ذرہ قدر تایمک نے ایستما دیدور، و دین اسلام بویورغان اعمال و اوامر
نے ادا قیلماق ده بیج تہاون و تکا سئل نے روا کورمایدور، اغفال ذمیمہ نینک بار چہ سیدن اوزی
نے پاک تو تادور، حتی کہ کونکل و خاطر نغیہ میان خطورات نے یول برمک دن حذر قیلادور، معاملات
ده اوزی نینک مؤمن برادر لاریفہ بلکہ تمام انسان لار غہ خیانت قیلما قدن، و اولار غہ میان لیت
ساغینما قدن، اوزینی کمال حذر بر لہ براق قیلادور، و کیشی نینک حتی نے قصد ایلمک دن اگر چہ
اندک نرسہ بولسہ مواجنتاب ایتمادور، و دینی نے متابع دنیا غہ صاتمک دن غایتدہ احتراز قیلادور،
خلاصہ کلام جبار ذوا انتقام تعالیٰ نینک عقوبت و غضبی غہ سبب بولادور غان جمیع افعال
ناشایستہ، و اقوال و اعتقاد مذمومہ ناپایستہ لاردن، از تہ دل مجتنب اولوب، دائما کونکلی ده
خدانینک خبیثتی بولادور، تا خداوند کریم نینک رضوان اکبری غہ لایق و لاحق اولادور، و الہد
اعلم بمرادہ۔

صحیح بخاری ده روایت قیلیب دور، الش بن مالک رضی الہد عنہ دیب دور پیغمبر خدا
صلی الہد علیہ وسلم ابی بن کعب غہ دیدیکہ تحقیق الہد تعالیٰ منکا امر قیلدیکہ لہد یکن الذین
کفروا من اهل الکتاب نے شنکا قراءت قیلغاین، ابی رض دیدی کہ آیا پروردگای نینک
نامیم نے آتادی مؤذیعنی الہد تعالیٰ منینک نامیم نے تصریح قیلیب آتادی مویا کہ اصحابینک دن
برایغہ قراءت قیل دیدی و سن منی اختیار ایتمدیک مو، رسول الہد دیدی کہ آری پروردگای نینک
نامینک نے آتادی حضرت الش ایتمادور پس حضرت ابی یغلا دی، انتہی۔

حضرت ابی نینک یغلاماتی نینک سببی بودور کہ الہد تعالیٰ انینک نامی نے تصریح قیلیب
آتاب پیغمبری نے انکا قراءت قرآن بر لہ امر ایتما کلیک اینک اولوغ تشریف دور، اول یا بولتشریف
عظیم غہ فرح و سرور جیتدن یغلاب دور، یا موندخ اولوغ نعمت نینک شکری ده تقصیر ایلامک دن
خوف ایٹیپ یغلاب دور ہمیشس لار۔

ابو عبیدہ دیب دور کہ رسول الہد نینک ابی بن کعب غہ قرآن نے عرض قیلما قیلدن غرض بو
دور کہ ابی رضی الہد عنہ رسول الہد جنابیدن قرآن نے تعلم قیلغای، و قراءت امری ده اتقان و سرور

حاصل اتیکای، وہم قرآن نے عرض قیماق امت لارا ایچره سنت بولغای، وہم موندہ حضرت ابی نینک فضیلتی غہ وقرآن نینک حفظی دہ پیشوای اصحاب ایکانینغہ تنبیه باردور۔

بوسورہ مبارکہ باوجود قسمہ یعنی برلہ توحید پروردگار ورسالت نبی مختارغہ وعبادات اخلاص دن چارہ یوقلغی غہ وانبیاء سابقین غہ توشورولگان صحف وکتب منزله ذکر می غہ و نماز و رکات ادا سی غہ و محاذ ذکر می غہ و اہل جنت و نار بیانیغہ مشتمل دور و الداعلم

۱۰۱۰

سورہ اذالزلت یکینہ ہمیش لارا آیت لاری سکر کلمہ لاری اوتوزیش، حرف
لاری بریوز قرق تو قوز دور

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

اِذَا زُلْزِلَتِ الْاَرْضُ زِلْزَالَهَا (تجان کہ) (السد قدیر حکیم نینک حکمت و مشیت مفتضا سی چه) براوزینغہ مخصوص بولغان زلزله ایله قتیغ تیر اتیلسه، زلزلال زرا نینک کسری ایله تیر اتمک معنی سیدہ دور زلزلال نے ارض غہ راجع بولغان ضمیر غہ اضافہ قیماق نینک و جہی باراسیدہ اہل تفسیر اوج و جہ بیان قیلیب دور لار، سبرخی وجہ اضافت عہدی دور، یعنی اللہ تعالیٰ نغختین نینک بریدہ زمین غہ مقدر قیلغان تیر لبق ایله زمین اضطراب و حرکت غہ کلنور ولسہ ویمک دور چونکہ علم و قضای اہی دہ سبقت قیلیمش کہ نغخہ اولی دہ دنیائے فنا قیماق اوچون زمین قتیغ حرکت ایله اضطراب غہ کلنور الادور، یاکہ نغخہ ثانیہ دہ زمین دن اولوک لار نے چیقارماق اوچون زمین تیر اتیلادور۔

ایکینجی وجہ اضافت عموم و استغراق اوچون دور چونکہ مصدر اوزری نینک معمولی غہ اضافہ قیلیمش اول اضافت دن مسمود قصد قیلیمنا سہ اول اضافت نے عموم غہ حمل قیلیت ادور، یعنی زمین اوزری نینک حقیدہ ممکن بولادورغان ہمہ حرکت و قتیغ تیر اتیلیمک ایله تیر اتیلیمک ویمک دور

اوچونجی وجہ اللہ تعالیٰ نینک حکمتیدہ و مقتضای مشیت دہ زمین اوزینغہ لایق بولغان مقدار دہ تیر اتیلیمک ایله تیر اتیلیمک دور، بوجہ غہ کورہ زلزله قول کریمی عرب نینک اکرم الترقی اکرام و اھن الفاسق اھانتک قولی قبیلی دن بولور، یعنی مستقی نے اوزینغہ لایق اکرام قیماق ایله اکرام قیلغیل، و فاسق نے اوزی مستوجب اولغان خوار اتمک ایله خوار اتیکیل، زمین نے بوبارہ و اتیر اتمک انداغ تیر اتمک دور کیم، بوزلزله شدیدہ سہی ایله زمین تیر توز اولوز، زمین نینک اوستیدہ کی بنالار و درخت لار دتاغ و تیرغہ لار توزوب ہباید، سببت اولوب شمال غہ اوچار زمین ایسہ محشر غہ جمع بولادور غان الن و جن و وحوش و صفوف ملائکہ فرار الیک لاری اوچون و سح و توز قیلیمش بچ بر بلند و پستی قالہ آسمان شکاف ایکن تارغ لار و نہایتی یوق دریا لاری یوق بولوب زمین نینک کف دیک تیکیز اولیمک،

البتہ خدائے قادر ذوالجلال نینک مشیت و قدر تے ایلہ وجود غہ کلگان بر قتیغ زلزلہ سببے ایلہ واقع
 اولمکیدہ شک بو قنور حتی کہ دین حق ایلہ متدین بولماغان حکماء اجنبی لار ہم ذکرہ زمین نینک
 عمری انتہاسی غہ تیب اصلی غہ ملحق اولمک زلمنے کلگانہ اوشبو دور و انتظامی دن چقیب تار و
 مار بولادور دیک دە دور لار ایس مؤمن موقد کامل لار غہ بلکہ ہمہ انسان بالغ عاقل لار غہ لازم
 دور کہ اول خدای قادر عظیم الشان نینک عذاب و غضبی دن قور قوب شو نداغ بر قور قونج یق
 کون نینک کلکی نے محقق بیلیب و قطعی اعتقاد ایتیب او امر الہی ادا سیدہ مبادرت قیلغا یلار
 ایمان و عمل لاری نے خالص ایلاب اعمال صالحہ طیار ایلامک نے مغنتم بیلگای لار۔

وَ أَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَهَا ۖ وَ أَوْرَثَتِهَا نِینک ایچید کی ہمہ خزینہ و
 دفینہ و معدنیات نے و فنا و پوسیدہ بولغان اموات نے چتقاریب عرصہ شہودہ نمایاں قلبیہ
 یحیی زمین نینک قتیغ تیرا تیلکیدن اندہ انقلاب پیدا بولوب زمین نینک نہری و بطنی آستین
 و اوستون بولمک ایلہ ہر طرفی یاریلیب ایچید کی کان لار نے و اولوک لار نے آتیب
 تا شلاماتی ایلہ زمین نینک قور ساقی د کی ہمہ فرسہ لار ظاہر اولور۔

بویلہ بر حادثہ ہائلہ و تو عیدن استبعاد قیلا قفہ غفل و ہوش اربابی امکان تا پماسہ لار
 کرک چونکہ اوشبو خبر بر یلگان قور قونج یق واقعہ عظیمہ نینک وقوعی غہ مثال دنیا د کی یا نار
 تاغ لار دور انداغ کہ یا نار تاغ لار بار مکان دە اوت و ولقائے نینک شدتین اطرافی د کی زمین
 لار قتیغ دہشت لیک حرکت غہ کلیب یاریلیب یز نینک ایچید کی اوت لار و خزینہ لار و سولار
 آتیب چقیب اطراف و جوامی د کی شہر و قی شلاق محو بے نشان بولوب تورمک لیک کی کور و لمک
 دە و ایش تیلک دە دور۔

وَ قَالَ الْإِنْسَانُ مَا لَهَا ۚ وَ ہر فردی از افراد انسان خواه اہل توحید و ایمان
 و خواه ارباب شرک و طغیان اولہنگام دە شدت زلزلہ سببے ایلہ توشکان کمال فزع و دہشت
 دن و عارض بولغان غایت قور قونج و حیرت دن اضطراب غہ توشوب ایتا دور کیم نیمہ حادثہ عارض
 بولیش بوزمین غہ کہ مونداغ قتیغ حرکت ایلہ سیلکینور و باطنی دن اتعالی نے ظاہر قیلور لیکن مؤمن
 لار ہوش لاریفہ کلیب ہذا ما دَعَا الرَّحْمَنُ وَ صَدَقَ الْمُرْسَلُونَ دیر لار یعنی بو کون رحمن
 تعالی و عدہ قیلغان کون دور کہ اول واقع اولدی و پیغمبر لار مونداغ بر کون واقع اولادور دیک خبر
 برمک دە صادق الیکان لار دیک و اما کافر لار سکرتہ و حیرت لاری زایل بولما سلیق بیلہ یا ویلنا
 مَنْ بَعَثْنَا مِنْ مَرْقَدٍ نَادِر لار (ای وای بیز نینک حالیمیز غہ بیزنے یا نکان جایمیز دن بسر
 لاریمیز دن کیم قوز غادی)۔

و بعض علماء ہمیشہ کہ بو مقام دە انسان دن مراد کافر دور چونکہ مؤمن زمین غہ توشکان اول
 حادثہ ہائلہ نینک سببے نے بیلا دور و انینک بولمکی نے حق و راست دیک تصدیق قیلا دور۔

ابو السعود افندی آیتیب دور کہ قول اول الہر دور، بو معنی غہ کورہ کہ مؤمن اول سور نے استعظام
 طریقہ سے برلہ آیتا دور، و کافر تعجب برلہ آیتا دور، اھ

يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا ۗ اوشول کون دہ (یعنی قتیخ حرکت برلہ برتبرائیکان کونہ)
 زمین اوز خبر لاری نے سور قیلادور

یرنیک اوز اخباری دن سور قیلماقی یا لسان حال برلہ دور کہ اینک اول ہنکام داکی ظاہر حالی
 بران سا طح برلہ دلالت قیلادور کیم، اینک نوارغ شدتیک زلزالی، و اخراج اقلالی، بر قور قونج
 یعنی کون نیک وقوعی اوچون دور کیم پیغمبر لار اول یوم موعود نیک وقوعی برلہ انذار و تحریف قیلیب
 دور لار، یعنی قتیخ زلزله سببی ایلہ زمین غہ عادت دن بالکلیہ تاشقاری خراب یق یوز کلتور داب اینک
 اولغی حالتی تا بود و باطل، و اوستیدکی ہمہ بار نرسہ سی ویران و مضحل، اولکی دلالت قیلادور کہ دنیا
 نیک دتے انقضاسینہ تیش، و آخرت اوزی دہ بولادور غان تمامی احوال و شدائد و بعث و حساب
 و جزا کی نرسہ لار برلہ اقبال اتمیش، شیو و جہدن زمین دہ موندغ قتیخ زلزالی، و اخراج اقلالی، وقوعی
 ظہور غہ کمیش، دیب، و بولالات تحدیث مقامی دہ اقامت قیلدور و لغان جتدن اندک تحدیث بران
 عبارت کلتوریش دور، ابن جریر طبری بو معنی نے سعید بن جبیر دن نقل قیلیب دور، سو کورہ دیب دور
 کہ اوشو قول مینک نزدیک صحیح المعنی بر قول دور، بو معنی غہ کورہ کلام نیک تا ویلی اوشول کون
 زمین قتیخ اضطراب و تیرا تمک ایلہ، و باطنی دن ظاہری غہ اولوک لار نے چیتاریب تاشلا کی ایلہ
 خبر لارینی بیان قیلادور بولیش لار نے قیلماقی الد تعالیٰ نیک زمین غہ وحی قیلماقی، و بو توغریدہ انکا
 اذن ہیرماکی ایلہ دور، و مجاہد ہم قولہ تعالیٰ بَانَ رَبَّكَ اوحی لھا تفسیری دہ، رینیک زمین غہ امر
 قیلدی فَالْقُلُوبُ مَا فِيهَا وَتَحَدَّثُ، یعنی پس زمین ایچیدکی نرسہ لار نے تمام چیتاریب تاشلا دی،
 و پیچ نرسہ نے قالدور مای خالی بولدی دیب دور، یا کہ یرنیک سور قیلماقی لسان مقال ایلہ دور،
 انداغ کہ بعض لار دیب دور کہ الد تعالیٰ زمین نے سوز لاتا دور، پس زمین ہر برابر و ہر بر خاتون کیشی
 لار اوچون اوزاوستیدہ اینک قیلغان خواہی خیر و خواہی شر عملی اوچون گواہ یق ہیرادور، چنانچہ
 امام احمد روایت قیلیب دور ابو ہریرہ ایتیب دور، رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم یومئذٍ تُحَدِّثُ
 أَخْبَارَهَا آیتی نے او قودی، و دیدیکہ آیا بیلا سیز لار مو اول زمین نیک اوز خبر لارینی دیککی نیمہ دور،
 صحابہ لار دیدیلار کہ الد و اینک رسولی داناراق دور رسول اللہ دیدی کہ زمین اوزاوستیدہ عمل
 قیلغوجی ہر بر ایر و ہر بر خاتون لار اوچون اینک قیلغان ہر بر عملی برلہ گواہ یق ہیرادور، دایتا دور کہ بو
 کیشی فلان فلان کون لار موندغ موندغ عمل لار نے قیلدی دیب۔

روایت قیلیب دور لار کہ عبد الرحمن بن صعصعہ یتیم لیک جہتیرن ابو سعید خدری رضی اللہ
 عنہ نیک ترتیبی دہ ایدی، ابو سعید خدری انکا دیدی کہ امی بالاجا غیم ہر چقان بادید لار دہ بولسانک
 آوز نیک نے بلند قیلیب اذان او قویلی، زیراکہ تحقیق من ایشیتیب دور من کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم

ایتور ایسی لار کہ اذان نینک آوازی نے بیچ برجن ونہ انس ونہ دخت ونہ تاش ایشتما یور، مگر اول اذان او تو غوجی نینک نفعی غہ گواہ لیق برادور۔ روایت قلیب دور لار کہ ابو اُمیہ مسجد حرام دہ نماز فرض نے ادقودی سوکرہ جاییدن تور وپ مسجد نینک ہر برجاییدہ نماز او تو غالی تور دی، نمازون فارغ بولغاندین کین بعضے لار اندن سور دی لار کہ اسی ابو اُمیہ بوقیلغان ایشتیک نیمہ دور دیب، ابو اُمیہ دیدی کہ اوشبو آیت کریمہ یومئذ تحرت اخبار لے قرأت قیلیم پس بو آیت مضمونچہ نماز او تو غالی یر قیامت کونے منکا گواہ بولسون دیب بوالیش نے اختیار ایتم دیب۔

— اسی برادر دینی لار حقیقت حال مونداغ ایسے پس خوشلوق اول بندہ نیکوکار غہ نصیب دور کہ مکان اینک فائدہ سی غہ قیامت کونے ذکر و تلاوت و صلاة ایله، و شونکا اوخشہ عبادات و اعمال خیر بر لہ گواہ لیق بیروز و حسرت و وای اول فاجر بدشعار نینک حالی غہ کہ مکان اینک ضرر یغزنا و شرب خمر و سرفہ کبی بیان کردار لار ایله شہادت بیروز۔ و علما لار ایتیب دور لار کہ اسے بندہ سنینک قیلغان عمل لار نینک غہ تپی شاہد بار دور پرنجی شاہد مکان دور چنانچہ اوشبو آیت کریمہ مضمونے انکا دلالت قیلا دور ایکنجی شاہد زمان دور چنانچہ حدیث دہ وارد بولوب دور کہ ہر سربکون ندا قیلا دور کہ من روز جدید دور من و منده ہر عملی کہ قیلسانک من انکا شہید دور من اوچونجی شاہد لسان دور چنانچہ اللہ تعالیٰ ایتیب دور یوم تشہد علیہم السنہ تم تور تیجی شاہد قول وایاغ دور انداغ کہ اللہ تعالیٰ ایتیب دور و نکللسنا اید یھم و تشہد ارجلھم بما کا نوا یکسون ۰ بشجی شاہد ایکی فرشتہ دور انداغ کہ اللہ تعالیٰ ایتیب دور وان علیکم لیا ظنین۔ اتینجی شاہد نامہ اعمال دور انداغ کہ اللہ تعالیٰ ایتیب دور ہذا کتابنا یطوق علیکم بالحق طینجی شاہد رحمن تعالیٰ و تقدس نینک اوزی دور انداغ کہ ایتیب دور و لا تعلمون من عمل الا کنا علیکم شھودا ط پس ای بندہ بیچارہ قیامت کونے اوشبو گواہ لار بارچہ سے سنینک قیلغان کردار نینک بر لہ گواہ لیق برگان وہ حال نینک قیداغ بولور مونداغ بر حال خجالت مشتمل یوز کلتورک یگی نے خاطر نینک غہ آلیب بوالیش لار نینک بے شبہ بولمک یگی غہ صدق دل بر لہ ایشانسانک اولین و آخرین تمامہ خلیق جمع اولغان محشر سیریدہ رسوا اولمک دن اندیشہ قلیب معاصی و مناہی غہ ارتکاب و اقدام ایتیک دن حذر قیلنبیل، و دین مقدس اسلام بیورغان اعمال صالحہ و اخلاق حسنہ نے بجا کلتورک غہ سعی و اجتماد کورگوز کیل، خصوصاً ہمہ کردار نینک غہ و قصد و اطوار نینک غہ خداوند علیم خیر نینک بینا و شاہد ایکلکنی دایم یاد نینک دہ تو قیل، بآن ربک اوحی لیسان بو سبب بیان کہ اسی محمد رب نینک اول زمین غہ امر قیلدی، یعنی زمین اوز خبر لاری نے

لہ بر کونیدہ کہ اول بدکار لار نینک ضرر یغہ اولار نینک تیل لار سے دقول لار سے وایاغ لاری دنیا دہ قیلغان عمل اولار ایله گواہ لیق بیروز ۱۲ سے دبر کہ گنہ کار لار نینک قول لاری سوز قیلور وایاغ لار سے گواہ لیق بیروز اولار نینک قیلغان ایش لاری بر لہ ۱۳ سے و تحقیق سبب نینک اوستونکیز دہ البتہ ساقا غوجی فرشتہ لار بار دور اوشبو اعمال فتری بیزنینک کتا سبب دور سبب نینک اوز و کیز غہ نینک بر لہ سوز قیلور ۱۴ سے و بیچ بر عمل نے قیامی سبب کہ اول ایش غہ تو لغمان و تینکیز دہ البتہ سبب نینک شاہد دور سبب نینک کوروب تور امین ۱۲ منہ

خلق غہ سوز قیلا دور، ربینک نے زمین غہ وحی قیلماق سببی ایله، بو طریقہ ده کیم ربینک اول زمین ده اخبار غہ دلالت قیلا دورغان نرسه لار نے پیدا قیلا دور، گویا زمین اول ہنگام ده امر الہی ایله اوزیدہ حادثہ بولغان احوال قطیعیہ، و اہموال فحیحہ، دلالتی برہ خبر لاری نے زبان حال برہ سوز لایدر، یا کہ ربینک زمین غہ لسان مقال برہ سوز قیلماق غہ امر قیلیب انے ناطق ایلاہا کسبی ایله، اوز خبر لاری نے زبان مقال برہ سوز لایدر و دیک دور، یعنی زمین نینک اوز خبر لاری سوز لامانکی بو سبب بیلان دور کہ ربینک زمین غہ امر قیلور و اذن بیور کہ خبر لاریک نے خلایق غہ سوز لاکیل دیب، یا احتمال معنی بولیلہ بولغای کہ اول زمین موئینک ایله سوز قیلا دور کہ ربینک انکا مونداغ حادثہ عظیمہ غہ محل اولمک نے امر ایتیش، یعنی زمین زبان حالی برہ اوزی نینک اوستیدہ وقوع غہ کلگان شدہ زلزل، و اخرج ائقال، کہے حادثہ لار نینک ربینک نینک انکا بولغان امری برہ بولغانینی بیلدر اور ادور، البتہ اول احوال ہائلہ لار اوزی نینک امر پروردگار ایله وقوع غہ کلگان غہ دلالت دیمک دور،

اوحی لہا امر کا معنی سیدہ دور، بو معنی نے ابن جریر طبری عبد الدین عباس رضی اللہ عنہما دن روایت قیلیب دور، **یَوْمَئِذٍ یَصْدُرُ النَّاسُ اَشْتَاتًا لِّیُرَوُاْ اَعْمَاءً کُفْرًا** و اشول کوندہ یعنی زمین ده زلزلہ وقوعی ایله مذکور حادثہ لار پیدا بولغان کون ده) آدم لار فرقتہ فرقتہ مختلف صورت لارده بولغان حال ده (یعنی مؤمن لار نینک یوزلاری یوزانی، و کافر لار نینک یوزلاری غبار اود و ظلمانی بولغان حال ده) اولار غہ اعمال لاری نینک جزائی کورساتیمک اوچون، قبر لاری دن چیقادر دور لار، و موقف حساب غہ بارادور لار۔

فَمَنْ یَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَیْرًا یَرَهُ ۗ وَ مَنْ یَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا

یَرَہ ۗ پس کیمکہ دنیا ده ذرہ مقداری عمل خیر نے قیلغان بولسہ اول کیشی اول عملی نینک اجر و ثوابی نے کورار، و کیمکہ دنیا ده ذرہ مقداری ایمان عمل نے قیلغان بولسہ اول کیشی اول عملی نینک جزا و عقابی کورار۔

اوشبو آیت کریمہ نینک مضمون غہ باقساک الفاظ عموم دن بولغان من کلمہ سی دلالت قیلا دور، کہ اوشبو دنیا ده کافر نینک قیلغان ابدان عملی نینک، و ہم کبار دن پرہیز قیلغان مؤمن نینک صغیرہ گناہ لاری نینک، ثواب و عقاب جتیدن تاثیری بولادور، یعنی کافر بو دنیا ده برا و بدان عمل قیلسہ اول انینک جزائی نے کورمک غہ مستحق بولادور، بو طریقہ داکل اول عمل خیر انینک عقابی نینک

سے شیخ محمد عبیدہ بو معنی نے اختیار ایتیب دور چنانچہ دیب دور و حدیث الارض تمثیل محافل الطبری و جماعہ وغیرہ ای ان حالہا و ما یقع فیہا من الانقلاب و ما لم یجد من الخراب یظہر السائل و یفہم الخ و ان ما یراہ لم یکن بسبب من الاسباب التی وضعہا اللہ الالہیۃ حال استقرار نظام الکلون، بل ذلک بسبب ان ربک اوحی لہا ای ان یکن لار من یومئذ انما ہو امر الہی خاص قال لہا کونی خرابا کما قال لہا عند ایجاد کونے ارضاً، ہذا المر من الامر الالہیۃ التی ہی کن فیکن، ما صدر بہ امر کن۔ ۱۳۰۲

نقصا ینفخ سبب بولادور و مؤمن نینک قیلغان صغیرہ سے اینک آخرت داکی ثوابی نینک نقصانی غہ
تا شیر قبلا دور دیب، حالبو کہ بوعومیت دن مفوم بولغان معنی لار اللہ تعالیٰ نینک کلام قدیمی ده
وارد بولغان سائریات شریفہ مضمونینفخ و احادیث نبویہ مضمون لار لایفہ معارض دور چنانچہ قرآن مجید
ده ایبادور و قد مننا الی ما حکم لہم و من عمل فحکنا ہ ہباء منثورا کا فر لار نینک دنیا ده
قیلغان یخشی عمل لار لایفہ قصد قیلدوق، پس دنیا ده قیلغان اول اوبدان عمل لار لایفہ آفتاب نینک شعاعی
ده روز نہ دن غبار دیک توزوب چیقغان نرسہ ینکلینج قیلدوق، یعنی بے فائدہ و باطل قیلدوق، وینہ
ایتیب دور مثل الذین کفروا یرببهم أعدائهم کما عدوا لہم کما عدوا لہم کما عدوا لہم کما عدوا لہم
یوم عاصف لا یقدر دن صما کسبوا علی شئی کتم عدم دن منصفہ وجودہ ظاہر قیلیب انواع
نعم جیبہ و خفیہ و اجناس تربیہ باطنہ و ظاہرہ برلہ پرورش قیلغان پروردگار لار لایفہ اظہار کفران
ایلاگان حق ناشناس کفر پیشہ لار نینک صفت نغریہ لاری، بودور کہ اولار نینک دنیا ده قیلغان
یخشی عمل لاری، چنانچہ صلہ ارحام و عین رقاب و محتاج و مضطر لار دایفہ تیمک، و جہان لارہ
مسافر لار اوچون تہوہ لار سخر اتیمک، و غریب و یکس لار لایفہ پشت و پناہ اولوب امداد تیکوزمک کبھی کام
اخلاق جملہ سیدن بولغان کردار انسانیت آثار لاری، ایمان و معرفت اساسی دن باشقہ ناپایدار
طرزہ بنا قیلینغان جہتدن حبطہ بولمک ده، و ہبیا منثورا اولوب فائدہ سیز کتمک ده، قتیغ بوران
چیتغان کردہ شدت برلہ شمال اوچوروب کیتکان خاکستر غہ اوخشہ دور قیامت کونے اولار اول قیلغان
اعمال خیر لاری دن برابر نرسہ غہ قادر بولالما یدور لار و اول اعمال لاری نینک ثوابیدن ہیج براثری
کورما یدور لار انداخ کہ بوران اوچوروب کیتکان خاکستر دن ہیج بر نرسہ نے آغالی بولما یدور منابو
آیتنا لارده اللہ تعالیٰ کا فر لار نینک یخشی عمل لار سے ایمان یوتیقنی جہتدن فائدہ سیز دیب دور۔
حدیث ده وارد بولوب دور کہ حضرت عائشہ رضی اللہ عنہا رسول اللہ دن سوراب دور کہ عبد اللہ بن جبر
جاہلیت زمانیدہ صلہ رحم نے بجا کلتور و رامیش و سکین دعا جز لار غہ طعام بیردرامیش، آیا انکا اول
یخشی عمل لاری نینک نفعی تیا دور مودیب، رسول اللہ جواب بیرد دور کہ اینک اول یخشی عمل لار
نینک انکا فائدہ سے یوقتور چونکہ اول برابر وقت ذب اغفر لی خطیبتی یوقم الدین دیب خدا
نینک درگاہ عزت تابی غہ النجا قیلغان ایماس دور دیب۔

سنتہ بن یزید الجعفی رسول اللہ دن سوراب دور کہ یار رسول اللہ مینک انام جاہلیت ده وفات
بولدے، اینک عمل خیر لاری دن بری جہان نواز لیم وصلہ رحم کے ایش لار ایدی، آیا اول عمل خیر
نینک انکا ہیج نفعی تیا دور مودیب، رسول اللہ یوق تیا دور دیب جواب بریب دور، وینہ صحیحین
ده ابن عباس جناب لاری دن روایت قیلینغان ابو طالب حقیقہ کی حدیث ده رسول اللہ صلی اللہ
علیہ وسلم دیش کہ لوکلا انا لکان فی الذلک الا سئل من النار یعنی اگر من بولما سام البتہ
ابو طالب دوزخ نینک اینک تو بن دور کہ سیدہ بولور ایدی، بو حدیث دن معلوم بولدی کہ ابو طالب

بیچارہ نینک جناب رسالت مآب صلی اللہ علیہ وسلم نینک حقیقہ کورگوزگان اعانت و فدا کار یعنی اول حضرت غہ تبلیغ دین اتیمک بار رسیدہ قریش دن تیکان قتیغ جفالار غہ قارشومتانت برلہ کورساتگان جان سپاریغی، اگرچہ اوزی دین اسلام ہدایتی ایلہ ابتدا تا پراسہ مو اوزرگہ لارنے رسول اکرم نینک اطاعت و تبعیتی غہ ترغیب قیلماقی، و بیت اللہ نینک تعظیمی غہ وصلہ ارحام غہ و سائر مکارم اخلاق حالت نزعی وہ قیلخان وصیت لارے نینک انکا بیح فائدہ سی تیمای شب معراج وہ جناب رسول اکرم نینک شفاعتی ایلہ غمرات ناردن چقاریلیب، دوزخ نینک ضحضاحی غہ یعنی قدسی نینک باطنی غہ یا کہ اوشوقی غہ تیا دورغان اوت ایچرہ قویولمیش کہ اول اوت نینک حرارتیدن انینک داغی قایتار ایمیش، علما لار رسول اکرم نینک عمکی سے ابوطالب بار رسیدگی اوشبو شفاعتی نے رسول اکرم نینک خصائصین سناپ دور لار، و مونینک اللہ تعالیٰ نینک قولی فماتنفعہم شفاعتہ الشافیین غہ منافاتی یوقتوز دیب دور لار۔

وینہ طہرانی ام سلمہ دن روایت قیلیب دور ابو جہل نینک برادری حارث بن ہشام حجۃ الوداع دور رسول اللہ نینک قاشیغہ کلیب دیدیکہ یار رسول اللہ تحقیق سن وصلہ ارحام غہ و ہمسایہ لار غہ احسان اتیمک غہ و یتیم لار غہ پناہ بریب اولار نے تربیہ ایلامک غہ و ہمان نوازینق رسومی نے بجاکلتورک غہ و مسکین لار غہ طعام برک غہ ترغیب قیلاسن، و بو ترغیب قیلخان نرسہ لار نینک نینک پارچہ سے ہشام نینک قیلا دورغان پنجشی افعال لاریدن ایدی، پس ایدی ہشام بار رسیدہ رأینک و عینک نہ دور دیب، رسول اللہ دیدیکہ ہر قبریکہ انینک صاجی لاکہ الا اللہ دیب اللہ تعالیٰ نینک بریبکی غہ اقرار قیلامسہ اول قبر دوزخ اوتیدن بر پارہ چورغ دور، حالبوکہ من عمیکم ابوطالب نے دوزخ نینک ططامی وہ تانفتیم، پس اللہ تعالیٰ نے منکا قرابتی و منکا قیلخان احسانے جنتیدن اندن چقاریب دوزخ نینک ضحضاحی وہ قیلدی دیب؛

دیک کہ ابوطالب نینک تخفیف عذاب غہ اولانکی رسول اللہ نینک شفاعتی ایلہ وجود غہ کلیب دور اعمال حسنہ سے اوچون ایماس دور، زیرا کہ اگر انینک تخفیف عذابے بو دنیاہ اندن صادر بولغان مکارم اخلاق و اعمال خیر لار اوچون بولسہ ایدی، رسول اکرم شب معراج وہ دوزخ غہ مطلع قیلینخان بدت نیچے ابوطالب دوزخ ایچیدگی دریا سے آتش ایچیدہ غرق بولمای، بو دنیا دن اوز ولوب آخرت سفری غہ یوز قویماق ایلہ محلی ضحضاح بولک لازم ایدی، حالبوکہ اول ضحضاح غہ رسول اللہ نینک شفاعتی ایلہ چقاریلیب دور، پس معلوم اولدی کہ کافر لار نینک اعمال خیر لارے ایمان بولغانا جنتدن فائدہ سیز دور، آری کفار نینک حسنانے فائدہ پیور، اولار اسلام غہ داخل بولغان کین، عمل صالح نینک آخرت وہ نفع بخش اولکی نے اللہ تعالیٰ ایمان برلہ تید قیلیب، و من یعمل من الصالحات و هو من دیب دور، و من نینک سیاتی ایسہ قولہ تعالیٰ ان تجتنبوا کبائر ما تنہون عند نکر عنکم سیئنا تکم مضمون نیچہ من بندہ کہا ثردن اوزی نے تار تک ایلمو اخذہ

قیلینما دور پس بوبیان لار دالستی ایله کلمه من نینک عمومی متی مفاد اولما دور مگر ایتو لسه که کتار
نینک بودنیاده قیلغان یخشی عملی نینک مکافاتی نے کورکی اوشبو دنیاده دور چنانچه عیشتی کینکر قیلینما
واولادور اثباع لاری جانیدن یخشی لبق کورک و حوادث و بهردن امان ده بولمک کبے نرسه لار
چنانچه الد تعالی ایتیب دور من کان یرید الحیاة الدنیا و زینتها کوف الیهم انما لهم
و هم فیها لا یحسون کیشیکر دنیاده یخشی ایش نے قیلیب انینک سببی ایله نقطه دنیاده
اوبدان یشاک نے و دنیانینک زینتی نے یعنی شرت و مدح نے ایله قیلسه اول آدم لار غه
اول قیلغان عمل لاری نینک مردی نے حیات دنیاده تمام بیورمیز و اولاد اوشبو دنیاده عمل
لار سے نینک اجری نے نقصان قیلینما لار و آیینین مؤمن نینک ہم بودنیاده بعض الامم و
مصائب غه دوچار اولمکی انینک بعض کردار بد لار یغه کفارت اولمک جتیدن بولغای و قیلغان
بعض افعال ناشائسته شوملو غیدن بعض مکاره و نواشب انکا توشکای چنانچه الد تعالی
ایتیب دور و ما اصابکم من مصیبه فبما کسبت ایدیکم و یعقوب عن کثیره
یعنی هر ترسه که غم و اندوه و بلا و فسادن بودنیاده سیز لار غه تیا دور پس اول نرسه سیز لار نینک
قیلغان گناه لار یکلیک سببی ایله دور حال که تولا سینی الد تعالی عفو قیلادور بوایت مضمون
هم قیلغان کردار ناشائسته نینک جزا سی سے بودنیاده کورگان بولوب کلمه من سبر ایکی آیت
ده عمومیبت اوزر بولادور و مؤمن و کافر غه بودنیادکی خیر و شر بار اسیده عام بولادور اما عالم آخرت
ده مؤمن قیلغان خیری مشقال ذره بولسه هم کورادور و شری یعنی سیاتی اجتناب کبار ایله معفو
بولغان ایله فتنل الی شامل عالی بولوب الی کوربا سبب لار و کافر اعمال خیری نینک جزا
سے بودنیاده کوربا آخرت ده اندن نفع المایه دور و شری نینک جزا سینی آخرت ده کورکی په
دور اوشبو سیز بیان قیلغان احتمال نه علماء و سلف دن بعضه لاری موباریب دور لار چنانچه
شیخ المفسر ابن جریر طبری ایتیب دور بعضه لار ایتیب دور لار که اما مؤمن نینک قیلغان سیاتی
نینک عفو تبی بودنیاده انکا تجمل قیلینا دور و حسنی نینک ثواب انینک نفعی او چون آخرت غه
تاخیر قیلینا دور و کافر نینک حسنه نینک ثواب انینک فائده سی او چون بودنیاده تجمل قیلینا دور
و سیاتے نینک عفو تبی آخرت غه تاخیر قیلینا دور و سی چنانچه محمد بن عبد القلی بوایت تفسیر
ایتیب دور کافر لار دن کیمکه خیر دن مشقال ذره محل نے قیلسه اول کافر اول قیلغان عمل خیری
نینک ثواب سی بودنیاده اوز نفسی ده واهی ده و مالی ده و بالالاریده کورادور حتی دنیا دن اولجا لده
چیقادور که انینک موجب ثواب بولادور غان بیج بر شیر ی بوقور و مؤمن لار دن کیمکه مشقال ذره
یمان ایش نے قیلسه اول مؤمن اول قیلغان ایمان عملی نینک عفو تبی نے اوشبو دنیاده اوز نفسی ده
و مالی ده واهی ده و بالالاریده کورادور حتی دنیا دن اولجا ده چیقادور که انینک بیج بر یمان عملی بوقور
التهوی

اوشبو اثر نے ابن جریر مقدروایت لازایله نقل قیلیب دور، وحضرت الش دن وعبدالبرن
 عمرو بن العاص دن مواوشبو معنی داکل افزار نے کلتوروب دور، متابو بیان لازایله کلمه من نینک
 عمومیتی اراده قیلینماقی نینک درست یعنی ظاہر قیلیندی، لیکن بوبیان لارہم براعتراضی تیروشک دن
 وارسته ایماس دور اول اعتراض بولکیم یوقاریقی آیت مضمونچہ اول کونده آدم لار اولار لایغہ طرف
 اہی دن اعمال لارے نینک جزاسی کورگوزولمک اوچون فرقه فرقه بولغان حال ده قبر لارین
 چقیب محشرغہ کیلادور دیمک بیلیندی، سوئکہ لیرؤ نینک تفصیلی ده فاء تفصیلیہ ایله
 من یعمل کلتورمک دن معلوم اولادور کہ اول عامل خیر یا عامل شر بولغان کیشیلار نینک جزای
 عمل لارینی آخرت ده کورمک لاری مراد دور، پس نچوک نے دنیا ده کورولکان نرسه لارغہ
 حمل اتمک درست اولادور دیب، لہذا بعض مفسر لار اوشبو اعتراض لار وارد اولمکیدن
 احتراز ایلاب، ہر اکی آیت داکل کلمه من نے تخصیص ایلاب، فمن یعمل من فریق
 السعداء مثقال ذرۃ خیر ایرہ ومن یعمل من فریق الا شقیاء مثقال ذرۃ
 شدرا یرہ دیب دور، گویا بولکیم لار نینک تخصیصی غہ باعث اشتتاد دور دیمک ایتناش
 یعنی اعمال لاری نینک جزاسی اولار لایغہ کورگوزولمک اوچون انسان لار قبر لارین گروه گروه
 بولوب چقیب محشرغہ کلورلاز پس اول فرقه لار نینک سعادت مند لارین کیلک مثقال ذرہ عمل خیر
 قیلغان ایسه نینک ٹو ابینی کوراز و شقا و تمنند لارین کیلک مثقال ذرہ ایمان عمل نے قیلغان

لے شیخ محمد عبده ایتییب دور من یعمل مثقال ذرۃ خیر ایرہ یعنی بخشی یق اینک آزاد اینک کوچیک عمل نے قیلغان کثے بے
 شبہ نے کورمور و جزاسے نے تا پادور دیکدور موندہ مؤمن و کافر آراسیدہ پیچ فرق یوقتور غایۃ الامر بولکیم کافر منکر لار نینک
 حسنت اولار نے عذاب کفون خلاص قیلماق مرتبہ سیغہ تیمار یور چونکہ اولار کفر سببی ایله شقاوت ده باقی دور لار کافر لار نینک
 عمل لارے نینک جملہ اولمکی و اول عمل لار نینک اولارغہ فائدہ بیرسانلیکی بار سیدہ وارد بولغان آیات قرآنیہ نینک معنی سے
 اوشبو بیز بیان قیلغان معنی دور یعنی اولار نینک اعمالی دن برابر عمل عذاب کفون اولار نے یوقتور یایدور اگر چه بعض بربا شقہ
 سیات سببی ایله اولارغہ توشکان غذا بے اولار دن تخفیف قیلماقہ باعث بولسہ مواما عذاب کفولار دن اصلا تخفیف قیلینما
 بچوک موندغ بولماسون کیم اللہ تعالی ایتادور دن نفع المولین القسط لیوم القیامت فلا تظلم نفس شیئا و انکان مثقال حبتہ
 من خردل ایتنا بھما دکفی بنا حاسین، منا بو آیت داکل قول اہی فلا تظلم نفس شیئا بولتو غریبہ مؤمن و کافر نینک آراسی فرق سیز
 برابر بولکی و اولار نینک ہر بری قیامت کونیدہ عمل لارے نینک جزاسی نے تمام وافی کورمک لیک لارے بار سیدر اکی قول نینک
 اینک صریح و آشکارا سی دور حالیہ کہ ہمیشہ ده وارد بولوب دور کیم حاتم طائی دن کرم و سخا سے ہمتیدن تخفیف قیلینا دور دیا
 و اما بعض علماء دن نقل قیلنغان کافر نینک حسہ سے قیامت ده انکا فائدہ بیرمایدور و پیچ برسیدہ سی نینک عذابنہ باعث تخفیف
 اولمایدور و دیکان سوز اصلا اصل بولوب برسوز دور چونکہ بیز یوقاری بیان قیلغان قول غدا ثمرہ سلفہ دن ٹولا کیشیلار قائل
 بولیشلار و من یعمل مثقال ذرۃ شر ایرہ موندہ ہم مؤمن و کافر آراسیدہ فرق یوقتور چونکہ مؤمن (بقیہ بر صغیر ۲۷۰)

ایسہ انیک عقابینی کورار زیر کہ کافر نیک حسنا تے انیک کفری سببی ایلہ جب طہ قیلینیش، و مؤمن نیک سیاتی کبائر دن اجتناب تیمکی ایلہ عفو ایتیلیمیش دور دیب۔
و بعض علماء کلمہ من نے عمومیتی دہ باقی قیلیب آیت نیک معنی سی دہ نفس اعمال نے مشاہدہ قیلاق مراد دیب دور لار یعنی کافر لار دنیا دہ قیلغان اعمال حسنا لاری نیک نفسی نے مشاہدہ قیلاق لار انکا ثواب بریک یا بریلیاس لیک اعتبار قیلینہای دیب دور چنانچہ ابن عباس جناب لارے دن روا قیلینب دور کہ ایتیمیش لار کرک مؤمن و کرک کافر بر عمل خیر یا شر نے قیلسہ البتہ اللہ تعالیٰ نے قیامت کو نے اول کشی غہ کور ساتا دور اما مؤمن نیک سیاتی نے عفو قیلیب حسنا تیغہ ثواب بر اور و اما کافر نیک حسنا تے نے اوزینہ کور گوزوب، سو نکرہ اے حسرت لاندور تک اوچون اول حسنا تینی رو قیلاق دور سیاتے سببی ایلہ اے عقوبت غہ دوچار ایتا دور۔

تفسیر نقاعی وہ دیب دور کہ کافر نے دنیا دہ قیلغان اعمال خیری غہ رو جزا دہ واقف قیلینا دور بو طرز ایلہ کہ اول عمل خیری نیک مکافاتے نے دنیا دہ کور گائیگی نے انکا بیلدور اور یا کہ ایمان اسکیغہ قورولما غان جہنم دن اول اعمال خیری نیک جب طہ بولغان ایقی نے کور گوز الا دور تا اول گمراہ نیک نہ امتی افزون و غم و افسوس زیادہ بولسون دیب اوچون و مؤمن غہ اعمال خیری نے کور ساتمک سرور و فرجی زیادہ بولسون دیب اوچون و اعمال شرعی نے کور ساتمک اول سیاتی نیک عفو و مغفرت قیلینغائینی یلیب سرور اور ہ سرور سے کامل بولسون دیب اوچون دور انتہی۔

نقاعی دن نقل قیلینغان بوقول غہ کورہ من یعلم و اکی من عام بولوب مؤمن و کافر نہ شامل دور اما مؤمن نیک مشغال ذرہ عمل خیری بولسہ تو امینی کور اور و شرعی بولسہ عفو و مغفرت قیلینغائینی کور اور و کافر ایسہ نفس اعمال خیری نے کور اور تا انیک تو ابی دن محوم اولکی جہنم دن حسرت و اندوہی زیادہ بولسون دیب اوچون و ذرہ مقداری شرعی بولسہ ہم کور اور و انیک و زر و عقابینی تا زتا دور نفس اعمال نے کورک حسنا تے صورت نورانیہ دہ و سیاتے نے ہیئت ظلمانیہ دہ قیلماق ایلہ اولور دیساک مور و اور، یا کہ اعمال عبادت بولغان نامہ غہ رؤیت تعلق تاپمکی ارادہ قیلینغائینی بار دور و المداعلہ۔

اہل تفسیر و میکیش لار کہ بو آیت نیک نزولی خیر غہ ترغیب اوچون دور ہر چند اول خیر قلیل و

(بصیر حاشیہ صفحہ ۴۶۹) دنیا دہ قیلغان ایمان عملیدن تو بہ قیلاسہ انیک جزا سی نے کور اور جزا اعدار العذاب دہ عقابغ منحصر ایس دور جزا دن بعضے سے دار العذاب دہ عقوبت چیکم برہ بولادور و اول جزا گناہ کبیرہ غہار کتاب تیمک ذر الفل نے ترک قیلاق جہنم دن بولور و بعضے سے درجہ ثواب ناقص بولمک ایلہ واقع اولور صغیرہ لار غہ بریکان جزا غہ اوختہ زیر کہ صغائر اگرچہ صاحبی نے دوزخہ کور گوزا سہ مولیکن اے مرتبہ و درجہ سینے اول صغائر دن اجتناب قیلغان کیشیلار نیک درجہ سی دن پست قیلیب کور ساتا دور و بونقصان ثواب بر شر دور کہ زیادہ قیلغان عمل شر نیک متقابلیدہ اے کور یاس و المداعلم انتہی ۴۷۰

حقیر بولسہ مو، وگناہ وشدن تخریر اوچون دور، اگرچہ اول گناہ آذلیق دہ مقدار نقیہ بولسہ مو۔

پس مونداغ ایسہ گناہ نے آذ وحقیر کوروب مونچہ لیک ایش موآخذہ قیلینما یدوردیک ایلہ ہرچند اندک جرم بولسہ مو تہاؤن کورگوزمک بندہ غہ لایق و مناسب ایماس دور، مسئلاً ترارو دا اولچک دہ آذگینہ خیانت قیلماق، ونامحم غہ نظر سالماق، و سوزا شناسیدہ اندکی یلغان قاتیشدورماق، کبی نرسہ لار کہ بندہ اے حقیر کوروب اندہ تہاؤن قیلغان لایق بیلہ، شاید کہ اول ایش خداوند عظیم غہ ترک تعظیم غہ جرأت قیلماق، وگناہ نے حقیر سماق سببی ایلہ کوب دہم اولوغ بولغای۔

انسان گمان قیلادور کہ اللہ تعالیٰ صفائریلاین موآخذہ قیلما یدوردیب، حالپو کہ انسان ہر برگناہ فی کہ پاک توتمای قیلسہ، واینک باراسیدہ وار دبولغان نہی غہ تہاؤن کورگوزسہ، اگرچہ اول گناہ صغیرہ بولسہ مو کبیرہ اولور، پس بندہ غہ لازم دور کہ گناہ ہرچند صغیرہ بولسہ مو اے پاک توتمای خوار وحقیر کوروب قیلماق دن خذرا ایلا گامی، وایچینین آذگینہ عمل خیر بولسہ مو اے قیلماق غہ مبادرت قیلماق کرک، چنانچہ برخرما یا بردانہ اوزوم، یا بر پارہ نان، یا بر یازگاق، کبی آذ نرسہ لار نے صدقہ قیلماق نے ہم حقیر کورما گامی، کہ خالص نیست سببی ایلہ، شاید کہ اول نرسہ اولوغ صدقہ اورنیدہ قبولیت غہ تبار۔

آدم لار آذ نرسہ نے صدقہ قیلماق نینک اجری بولماس دیب گمان قیلماق ایلہ اندک تنکاف قیلادور لار کور مایدور لار مو کہ اللہ تعالیٰ بوآیت دہ منتقال ذرہ عمل خیر قیلغان کشی مکافاتنی کورادور دہ دور، پیغمبر میصلے اللہ علیہ وسلم اَلْقُوا النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ نَبْكَمَةَ طَيِّبَةً دیب دور، یعنی دوزخ دن اوز لار ینکیزنے سا قلمانک لار اگرچہ یریم دانہ خرما صدقہ قیلماق بیلان بولسہ مو، وکیسکہ یریم دانہ خرما ہم تا پماسہ، پس کرک کہ سائل غہ شیرین سوز قیلماق ایلہ اوزی نے دوزخ دن سقلا غامی۔

عید الرزاق شعبی دن روایت قیلیب دور عبد المدین مسعود رضی اللہ عنہ ہمیش کہ قرآن لاری نینک اینک جامع آیتی فَمَنْ يَحْمِلْ مَثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ وَمَنْ يَحْمِلْ مَثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ دور۔ ابو ذر ہروی فضائل قرآن دہ روایت قیلیب دور عبد المدین مسعود رضی اللہ عنہ ایتیب دور رسول خداون ایش تیم کہ ایتور ایدیلار قرآن واکل آیت لار نینک اینک قورقونج یعنی فَمَنْ يَحْمِلْ مَثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ وَمَنْ يَحْمِلْ مَثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ دور۔

ای مؤمن لار آیت شریفہ مضمونچہ انسان لار بودنیادہ قیلغان ذرہ مقداری میان عمل لاری نینک جزای بدی نے کورادورغان بولسہ لار ایتہ بوآیت اینک قورقونج لیک آیت دور پس مؤمن لار نینک کردار وگفتار جہتیدن ہمیشہ احتیاط اوزرہ بولمک لاری لازم دور، اعمالی نینک ذرہ ہی

و نقطہ سیٹھ قدر محاسبہ قبلینماقی نے محقق اعتقاد قبیلغان مؤمن تیریک لیک نے غنیمت بلیب، بود نیادہ اوز عملی نے محاسبہ قبلیماقذ مشغول اولمک نے ضرور بیلا دور۔

نظم

حساب کار خود امر و زکن کہ فرصت ہست زخیر و شتر بنگرتا چہاست حاصل تو
 اگر بنقدہ نکوبی تو انگری خوش باش ورت بغیر ندی نیست وای بردل تو
 ابن ابی شیبہ روایت قبلیب دور رسول المدصلی المدعلیہ وسلم ہمیش کہ اذان لزلت قرآن
 نینک رُبعی غہ (یعنی تورت دن بری غہ) برابر دور
 بو حدیث غہ کورہ اذان لزلت سورہ سی نے تورت بار او تو ماق قرآن نینک کئی سی نے او تو ما
 برلہ برابر دور۔

و بسورہ مبارکہ نینک رُبع قرآن بولمکی نینک وجہی بو کیم، اولگاندن سونک قیامت کونے
 نینک حسابی او چون گوردن تیر بلیب تور مک غہ ایمان کلتور مک ایمان نینک رُبعی دور، اندانگ
 رسول خدا صلی المدعلیہ وسلم نینک حدیثی وہ وارد بولوب دور کہ مؤمن بولمایدورا انسان تا تورت
 نرسہ غہ ایمان کلتور ماگو نچہ، المدنینک بری لیکئی غہ، و میننک اللہ تعالیٰ طرفین سبوت بولغان
 پیغمبر برحق ایکانم غہ شہادت بر ماگو نچہ، وہم اولگاندن سونک گوردن تیر گوزر و لماق غہ، واللہ
 تعالیٰ نینک قدر لغہ ایمان کلتور ماگو نچہ دیب، پس بو حدیث اقتضا قیلا دور کہ بعثت غہ ایمان
 کلتور مک، قرآن کریم دعوت قبیلغان ایمان کامل نینک رُبعی دور، و بسورہ شریفہ انے تقریر قیلا دور
 بنا برین رُبع اتالیب دور، وینہ ترمذی روایت قبلیب دور انس رضی المدعنه ہمیش کہ کیم کہ
 اذان لزلت نے او تو سہ قرآن نینک نصفی نے او تو غان غہ برابر بولاد دور دیب۔

ابن المبلق دیب دور کہ بسورہ نینک قرآن نینک نصفی غہ برابر بولمکی بو جمدن دور کہ قرآن
 نینک احکامی ایکی قسم غہ منقسم دور، دنیا نینک احکامی، و آخرت نینک احکامی، و بسورہ آخرت
 احکامی نینک بارچہ سیٹھ مجملہ مشتمل دور، سورہ القارعہ ہم آخرت احکامی غہ مشتمل بولسہ، لیکن
 بسورہ دازمین نینک اخراج افعال اتمکی، و اوز خبری نے خلق غہ سوز لاما کے، ذکر قبلینماق ایله سورہ
 قارعہ غہ زیادہ لیتی بار دور دیب۔

وبالله التوفیق

سورۃ والعدایات مختلف فیہا دور، بعضی لاری النزول، و بعضی لاری النزول
دیمیش لاریت لاری اون بر کلمہ لاری فرق حرف لاری بر یوز آتیش اونج دور
نزولی بار اسید کی روایت لاری تفسیری اتناسی ده ذکر قبلیت دور

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

وَالْعُدٰیٰتِ صَبٰحًا ۱ قسم قیلان غازی لاری نینک یوگوروق آط لاری برله کیم قتیغ
نفس الیک ایله نفس آلا دور لاری یا شدت برله نفس الغوجی بولغان حالده یوگور گوجی آط لاری
برله قسم قیلان دیمک دور

عادیات عادیه نینک جمعی دور یوگوروک آط لاری دیمک دور صبح آط نینک یوگورغان حالده
آغزی دن وگور کی دن ایشیتیلد دور غان نفس نے آتور لاری یعنی قسم قیلان مشرک لاری نینک
شتری نے دفع قیلان اوچون خدا نینک یولی ده جهاد قیلغوجی غزاة کرام لاری نینک یوگوروک آط
لاری بیلان کیم جهاد اتناسی ده کور وقر ایلامک سببی ایله ایچلاریدن قتیغ نفس الیک ایله نفس
آلا دور لاری دیمک دور ۲ فالْمُؤَسَّرٰتِ ۱ پس قسم قیلان انداغ یوگوروک
آط لاری بیلان کیم معرکه جهاد ده یوگورگان ده تو یاق لاری نے تاش غه اورماق ایله اوت چتیار
غوجی دور لاری ایزاء لغت ده اوت یا ندورماق دور قدح چاقماق تاشی غه اورماق دور

۳ فالْمُغٰذِرٰتِ صَبٰحًا ۱ پس قسم قیلان صبح وقتی ده خدا نینک یولی ده سرعت
بیلد دشمن لاری اوستیغ یوگور گوجی آط لاری بیلد

۴ غَارِۃِ دُشْمٰنِ اوستیغ هجوم اوچون آط نے قتیغ یوگور تک، وهم آط نینک غاتیده قمتیغ
یوگور کی دور ۵ غَارِۃِ نِیْنِکِ بول کی معنی سینغ کوره آیت کریمه تفسیر یدیه مونداغ دیلییه هم روادور که
ایگا لاری دشمن لاری اولتور تک یا اسیر اتیمک یا تاراج ایلامک اوچون صبح وقتی ده بغنه دشمن اوزره
هجوم اتیمک قصدیده غارت قیلغانده یعنی آط لاری قتیغ شتاب برله یوگورنگان ده دشمن طرفیغ
سرعت بیلد یوگورگان آط لاری بیلان قسم قیلان

۶ غٰزِیِّ لَارِیْنِکِ غَارِۃِ نِیْنِکِ صبح وقتی عادت اتیمک لاری نینک سببی بودور که کیم ده قرانویق
ده بیج نرسه نے کور مایدور لاری کوندورده دشمن محاربه غه طیار بولادور لاری اما صبح وقتیغ دشمن لاری
غفلت ده دستعدا سیز یقده بولادور لاری بو جتدن اولار صبح وقتی نے غارت قیلانده اختیار

۷ اَبِیْتِیْبِ دُورِ لَارِیْمِیْشِ لَارِیْ ۱
۸ فَآشْرٰنِ بِهٖ نَقْعًا ۱ پس اول وصف قیلنغان آط لاری اول صبح وقتی ده غارت اوچون یولی
گور تک ایله گردوغار نے توزغادی لاری

(بہ داکی ضمیر باللفظ عادیات دلالت قبیلخان عدو یعنی یوگور ماق غہ یا کہ لفظ منحیرات دلالت قبیلخان مکان اغارت غہ یا صبح غہ راجح دور ہمیش لار۔ یعنی اول اطلال قتیق یوگور مک سبھی ایلہ غبار توز غادی لارا یا کہ مکان اغارت دہ غبار توز غادی لارا یا فریا دو فغان توز غادی لارا یا صبح و قتیقہ غبار توز غادی لارا دیک دور مفسر لار دن بعضی سے ضمیر نے عدو غہ بولکی نے اختیار ایتیب دور قاضی بریساوی لے زمان غہ راجح قیلیب دور ابن جریر طبری وابن القیم الجوزی لار لے مکان غہ عائد دیب دور)

فَوَسَطْنَ بِهِ جَمْعًا پس اول اطلال اول صبح وقتی دہ دشمن لار جمعی دن بر جمعی اور تاسیدہ بولدی لار دہ داکی ضمیر یا صبح غہ یا عدو غہ یا مکان غارت غہ یا نفع غہ راجح دور امام رازی عدو و نفع نے ذکر قیلیب دور و ابو السعود اقتدی تنہا وقت نے ذکر ایتیب دور یعنی اول اطلال صبح وقتی دہ یا یوگور مک سبھی ایلہ یا اغارت قبیلخان مکان دہ یا میدان محرکہ نینک گرد و غباری ایلہ تلبس بو فغان حال دہ دشمن جمعی نینک اور تاسیدہ بولدی لار دیک دور۔

جمعا دن مراد دشمن جمعی ایکنیک لے ابن جریر طبری عکرمہ دن عطاء دن و قتادہ دن و ضحاک دن نقل ایتیب دور۔

(او شبوتورت جملہ نے فاء برکہ کلتور مک اولار نینک با بعدی ماقبلی غہ مترتب ایکنیک غہ دلالت اوچون دور انداغ کہ توسط جمع اشارت نفع غہ مترتب و اشارت نفع اغارت غہ مترتب و اغارت ایراء غہ مترتب و ایراء عدو غہ مترتب دور یعنی اول یوگور ماق واقع اولوز یوگور ماق سبھی ایلہ تاش دن اوت چیقاقون ظاہر اولوز سو نکرہ غارت واقع اولوز غارت ہنگامی دہ مقابلت کور سالکان عدو محارب ایلہ مبارزہ ایلامک و ہزیمت غہ اوچراب ادبار قبیلخان دشمن ہارب نینک آرقا سیدن تو غلاب میدان دہ اونک و جب غہ و آرقہ و آلدی غہ جولان قیلماق غبار توز عاق غہ سبب اولوز میدان دہ ہر سارے غبار توز قاقا ہجوم قیلماق دشمن جمعی نینک اور تاسی غہ کیر مک غہ سبب اولوز منابو جملہ ہر بری اوزینہ مناسب مقام و مرتبہ دہ بولغان جہتدن فاء برکہ کلتور و ب دور۔)

او شبوتو مقسم بہا بولغان عادیات ہا رسیدہ صحابہ لار و علماء سلف اختلاف قیلیب دور لار حضرت علی دن و ابن مسعود دن و ابراہیم نخعی دن و عبید بن عمیر دن نقل قیلیب دور لار کہ اولار دیب دور لار عادیات حجاج ہرست الد نینک تیوہ لاری دور کیم عرفہ دن مزدلفہ غہ و مزدلفہ دن منی غہ شتاب ایلہ یوگور ادور لار و بو قول نے محمد بن کعب قرظی و ابن صالح و مفسر لار دن بر جمعا اختیار ایتیب دور لار بو قول نے اختیار ایتیکوی لار دیدور لار کہ بو سورہ یکہ دور مکہ دہ جہاد فرض قبیلخان ایماس ایسی و جہاد غہ مینا دور فغان اطہم یوق ایسی اللہ تعالیٰ اہل مکہ نینک عرفہ و عادیہ معلوم و ما لوف بولغان نرسہ برکہ قسم قیلیب دور کہ اول معروف نرسہ لار حاجی نینک تیوہ لاری دور اولار نے عرفات دن مزدلفہ غہ یوگور مک لاری جہتدن

عادیات دیب دور، صُخ و صُخ تیوہ لوگورگان وقت دہ ضعی نے یعنی بازوسی نے کوتاریب سوزک دور پوسیا
غہ کورہ معنی آیت لارموندراغ بولوکہ حاجی لارنیک تیوہ لارے سیلان قسم قیلامن کہ عرفات دن مزدلفہ غہ
بازولاری نے کوتاریب سوزگان حال دہ یورگوچی دور لار وخت لاری لیل تاش لار نے تاش لار غہ اوروب
اوت چیتار غوچی دور لار پس یوگورک ایلہ غبار توز غاید و ر لار پس اول غبار توز غاماق ایلہ جمع نینک اور
تاشی غہ یعنی مزدلفہ غہ کیر اور لار۔

و ابن عباس رضی اللہ عنہما دیب دور کہ عادیات غازی لارنیک اطلاری دور بو قول نے ابن عباس نینک
پارائے حسن بصری و تابعین دن برجامہ ہم دیب دور لار فراء و زجاج ہم بو قول نے اختیار ایتیب دور
بو قول نے تونکان علما لار آیتا دور لار کہ صُخ اطلنیک تیز لوگورگان چاغیدہ ایچیدن چیتقان نفسی نینک
آوازی دور صُخ نینک آطدہ بولمکی تیوہ دہ بولمکی دن ظاہر راق دور و تو یاتی نے تاش غہ اوروب اوت
چیتار راق نینک ہم آطدہ بولمکی ظاہر راق دور چونکہ تیوہ نینک حقی ملایم و یومشاق دور اوت چیتار راق
انینک ایلی ایماں دور تاش دن اوت چیتار راق قتیغ یر ایتیلغان تو یاق نینک ایلی دور یوگور راق ایلہ غبار
توز غاماق نینک ہم آطدہ بولمکی ظاہر راق دور چونکہ تیوہ نینک حقی اطلنیک تو یاق دیک غبار توز غا بیدور
غبار نینک کو برک توز غا لار وغان و قتی، اطلار غارت قتی دہ دشمن نینک اور تاسیخ کیریب اول مکانہ
حرکت واضطر ابے تہ لار لملک ایلہ حاصل بولادور بہ و اکی ضمیر ایسہ غارت واقع بولغان مکان غہ راجع دور
پس نے حاجی لارنیک تیوہ لاری نینک وادی محسودہ تیز لوگورگان دہ غبار توز غا قلیغی کہ حمل ایتیمک
روشن و مبین ایماں دور چونکہ اول مکان نینک قتیغ لیتی دن اول بیای دہ غالباً غبار توز غا لاید و دیب
ابن جریر طبری دیب دور کہ بو بارہ و ایتولغان او شہو کی قول نینک نینک نزدیک صواب غہ یقین
راقی عادیات دن مراد اطلار دیگوچی لارنیک قوی دور بو وجه دن کہ اللہ تعالیٰ بو آیت دہ خبر ییب دور کہ
ایچیدن قتیغ نفس آلمک ایلہ یوگوراد و رغان نرسہ برلہ قسم قیلامن و رب صُخ یعنی ایچیدن قتیغ نفس
آلمک ایلی آطدہ بولادور تیوہ ایچیدن قتیغ نفس آلماید و دیب۔

اما عادیات دن مراد حاجی لارنیک تیوہ سی دیگوچی لارنیک (بو سورہ نازل بولغان زمان دہ مکہ دہ
جہاد یوق ایلی و جہاد قیلغاندہ مینا دور غان اطلوق ایسی و اہل مکہ نزدیکہ معروف و مالوت بولغان
تیوہ برلہ قسم واقع بولوب دور) دیگان سوز لاریغہ جواب بودور کیم اللہ تعالیٰ قسم قیلیب آیت تو شورگان
حال دہ متصم بہ بولغان نرسہ نینک موجود بولوشی، و مکہ اہلی غہ عرف و عادت بولمک ایلہ اول زمان
دہ معلوم و مالوت و محمود بولوشی لازم کلامی دور چونکہ قرآن دہ مقسم بہ بولغان نرسہ لاریچہ قیامت
کونے و ملائکہ لار ذکر قیلنیب دور قیامت اگرچہ قسم واقع بولغان زمان دہ علم آئی دہ کائن و موجود بولوشی
لیکن مکہ اہلی ایچہ موجود ایماں، و ملائکہ ہم اولار نینک ایچیدہ مالوت و مشہود ایماں ایلی۔
بو جایہ اللہ تعالیٰ نینک اطلار برلہ قسم قیلغانی نینک اوچون دور کہ عرب قومی اطلار نینک شانی
و حالی نے بیلادور لار کہ اطلار سباب غرات دن دور غرات دہ یوگوراد دور کہ و فر چاغیدہ غبار

توز غایدور دشمن نینک جمعی غہ آرا لایدور بوالیہ عرب و عجم بارچہ غہ معرفت و مشہور بریش دور،
 بود صفت لار ایله مجاہد لار آط لارینی ذکر قیماق احق دور، مادام کہ اوشبو اوصاف مذکورہ اول آط
 لارہ وجود کور کوزادور پس اول مجاہد لار آط لارینی ذکر اینک تمثیل طریقہ سے ایله دور اختصاص
 طرزی ایله ایماس دور، زیر کہ مقاتل لار آط لاری نینک ہنکام مقاتلہ وہ شائے و حالی اوشبو دور
 آط لار انواعی نینک اشرفی مجاہد لار آط لاری دور بنا برین اوشبو و صفت لار برہ ذکر قیلینغان آط لار
 مراد اولار نینک اشرفی بولغان آط لار دور کہ مجاہدین کرام آط لاری دور دیک اولی و احق دور، حالہ کہ
 اگر حکمت خفیتہ سی تامل قیلینہ اوشبو مقسم بہ عادیات موصوفہ نینک شائے متضمن بولغان آیات
 بینات لار دور اول ایسہ چار پالار نینک اکرمی و اشرفی بولغان اوشبو حیوان عجیب الشان نے
 یراتمک و انسان لار نینک منفعتی اوچون انے منقاد و مسخر ایلامک دن، عبارت دور و بوجیوان
 مبارک انداغ مخلوق پُر فواید دور کہ اینک ایله انسان غہ اوز دشمن لارے اوزرہ نصرت و غلبہ
 حاصل اولور،

پس اول حیوان دشمن نے فو غلاب طالب بولغاندہ یا دشمن دن یوز او یوروب لار بولغان زمانہ،
 و قتیغ یوکور ماتی ایله یردن چانک و عبارت نے توز غایدور و تو یاتی نے یر غہ تیز و سخت قویماق ایله ناش
 لار دن اوت چیقار ادور پس طلب قیلغان غار تیغہ تیا دور، تا آنکہ دشمن جمعی نے آرا لایدور بوالیہ
 پروردگار تعالیٰ نینک قدر تیغہ و حکمتی غہ دلالت قیلدور غان آیت لار نینک اولوغی دن دور، اللہ
 تعالیٰ بوجیوان کثیر الفوائد ایله قسم قیلیب بندہ لاری نینک یا دینہ مونداغ بر مخلوق عجیب یراتمک
 ایله اولار غہ عطا قیلغان نعمتی نے سالار دور گویا ایسا دور کہ اسی انسان لار اوشبو نعمت نے یا
 دینکیز غہ کلتور و تک کہ من سیز لار اوچون مونداغ بر مبارک حیوان یراتیب دور من کہ سیز لار انکا
 راکب اولوب اعدا لار ینکیز اوزرہ نصرت تاپا سیز، مون نینک وجودی ایله دشمن لار ینکیز دن انتقام
 آلا سیر دیب،

شولکا اوششہ اللہ سبحانہ تیوہ لار نے یراتمک ایله بندہ لار تیغہ برگان نعمت عظیمہ سے نے ہم بندہ
 لار تیغہ تذکیر قیلش ایله و کلام قدیمی وہ ہمیشش ایله کہ وَتَحْمِلْ اَنْقَالَكُمْ اِلَى بَلَدٍ لَمْ تَكُونُوا
 بِالْحَيَاةِ اِلَّا بِشِقِّ الْاَنْفُسِ یعنی و اول تیوہ لار یوک لار ینکیز نے کونایب بر شہر دن ینہ بر شہر
 غہ ینکوز ادور کیم اوز لار ینکیز اول یوک لار نے تیوہ سیز تیکوز گوجی بولماس ایله ینکیز مگر نفس لار ینکیز
 نے تولار سنج و مشقت لار غہ دوچار قیماق ایله پس معلوم بولدی کہ تیوہ عمل افعال غہ خاص قیلینمیش
 و آط رکوب و غرور و مجال غہ، بوجہ تدن اللہ سبحانہ اوشبو مقسم برہ بندہ لار تیغہ تذکیر نعمت ایشش
 افراس جیاد ایسہ انسان غہ بر یکان اموال لار نینک اعزای و انسان دن سونک ہمہ حیوان
 لار نینک اشرفی دور، شون نینک اوچون اللہ سبحانہ غازی لار نینک افراس جیادی ایله قسم قیلیمیش،
 وانے اوصاف مذکورہ ایله مدح ایشش، و انسان غہ اوز دشمنی نے قور قوتماق و خوار قیماق اوچون

واوزی غہ زینت و تجل ایلامک اوچون، افراس جیاد نے اسباق غہ امر قلیب دور، وغنیت دہ آطنیک
 سہمی نے اوزایگاسی نینک سہمی ایلہ برابر قلیب دور، و آط دن اوزگہ حیوان غہ غنائم دن سم تعیین
 ایتماب دور، و رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم آط نے تربیہ قیلماق غہ امت نے ترغیب ایلاب دور، و
 آط نے تربیہ قیلخانار غہ ثواب جزیل غہ نائل بولمک لیک لارے ایلہ بشارت بیریب دور، و احادیث
 شریفہ دہ دیب دور کہ آطنیک ہمہ یگانے و ایچکانے حسات دور، و بہر طورہ ایچکان سوئے بحرہ و ہر
 بریورگان قدمی دہ بحرہ قیامت کو نے میزان دہ صاحبی اوچون بریلا دور، و حدیث دہ کلیب دور کہ
 الخیل معقود فی نواصیہ بالخیر الی یوم القیامۃ، و بو حدیث دہ جہاد قیامت غہ باقی آٹنیک
 حکمی ناسخ ایماس دیک غہ اشارت بار دور، و ہم جہاد اوچون آط باقماق غہ ترغیب بار دور، ملائکہ کرام
 نینک بدرغز اتیدہ مذ اوچون توشکان دہ تیوہ غہ و خچر غہ و ایشک غہ مینامی، آط غہ مینیب توشک
 لاری، آط نینک قدر و شرفیغہ کفایہ دور، و اللہ تعالیٰ نینک قرآن دہ تکرار آط بیلہ قسم قیلماقی، و ایشک
 اوصافی نے تواد ایلاماکی، آٹنیک شرفی نینک جہتین دور، خلاصہ کلام افراس جیاد عرب توخی قاشیہ
 مکرم و محترم نرسہ دور، چنانچہ ابن عباس جناب لارے ہمیش شعر

احبوا الخیل واصطبروا علیہا + فان العز فیہا والجماک

وغزاة کرام لارنیک افراس جیادی نے قسم غہ تخصیص قیلماق دہ اول آط لارنیک فضیلتی نے
 الظہار ایشک ضمنیدہ جہاد غہ ترغیب ایلامک، و ایشک اشرف و افضل اعمال عباد ایکائینی ابراز ایشک
 ہم بار دور، بو طریقہ برلہ کیم غازی لارنیک فی سبیل اللہ جہاد ایشک اوچون مینگان آط لاری، اللہ
 سبحانہ ایشک ایلہ قسم قیلما دور غان مرتبہ دہ شرافت لیک ایسے پس اول آط لار غہ سوار اولوب دین اسلام
 نینک حمایہ سی اوچون جان شیرین لاری دن کچیب جہاد ایشکان غازی لارنیک شرافت و فضیلت لاری
 پروردگار تعالیٰ قاشیدہ ندرجہ و مرتبہ دہ بولمک لیکیدہ گمانیک نہ دور، پہلیمک کرک کہ گفتار
 شقاوت مدار لارنیک تعرض و ایذاء و اطفاء نور اسلام، و افناء زمرہ مومنین و حدت گرین نے قصد
 ایشک لاری ایلہ دین و ملت اسلام غہ برصدمہ پتوشکان زمان دہ اول تعرض خوزہ اسلام
 ایشک دشمن اسلام نے وقع ایشک اوچون جہاد قیلماق ملت اسلام غہ واجبات دینیہ دن حساب
 قیلینوز، بنا بریں جہاد نینک فضیلتی، و اندہ بار خواند غہ اشارت ایشک تو غریبیدہ اللہ تعالیٰ بآیات کریمہ
 دہ مجاہد لارنیک آط لاری برلہ قسم قلیب دور، یعنی مجاہد لارنیک اوز ذوات فضیلت سمات لاری دن ثواب
 اولارنیک جہاد دہ مینگان آط لاری نینک فضیلتی بر درجہ و مرتبہ عالیہ دہ ایکائینکی نے بیدندورمک
 اوچون اللہ سبحانہ اولار برلہ قسم قیلماق غہ اولار نے شایان و سزاوار ایلایش، لایکہ کہ اسلام اہلی بو معنی دن
 عبرت گیر و متعظ بولغای لاری

بو تقریر میں دن بعض برا جنہی متعصب لاری نینک وسائل شیطانینہ سی غہ آلد انکان سادہ لوح و دل
 نما لارنگان قیلما سونلار کہ اسلام دینی ہموارہ اجانب ایلہ جہاد ایشک غہ امر تیش، و شمشیر واسطہ سے ایلہ عالم

ترالیب ریشہ آتیش دیب، اندرغ کہ یادرد پانینک متعصب کوردل کتمان حق قیماق عادتے بولغان سپو
نیرلاری موندلغ ہڈیان سرلیق قیماقدہ دورلار۔

بواقر اکین لارنیک محض خلق نے ہدایت دن و حقیقت دن یراق ایلاب آزدورمک اوچون چقیاغان
موندلغ اویدورمہ ہڈیان لاری حضرت اقرابہنتان، آشکار ایلغان دور۔ چونکہ دین اسلام غہ براتر غہ
توسماسہ، ہل اسلام نے جمیع طوائف اجنبیہ ایلہ صلح و مسالمت دہ اولوب انصاف و عدالت اوزرہ رفتار ایتیمک
امر قیلا دور اندلغ کہ قرآن کریم دہ آیتا دور کویہا کوم اللہ عن الذین کھ یقارتکو کم فی الدین
و کم یخیرجو کم من دیار کم ان تکز وھم و نفسطوا الیکم ان اللہ یحب المقسطین
یعنی ای مؤمن لار اول مشرک لار کہ سیزلار برلہ دین باراسیدہ مقابلہ قیماق دورلار و سیزلار نے مکہ دن وطن
و دیار لار نیکیز دن چقیازاب دورلار موندلغ مشرک لار غہ بخشی لیق قیماق دن و اولار غہ عدالت و راست
لیق کورگوزمک دن الدتعالی سیزلار نے غی قیما دیدر موندلغ مشرک لار حقیدہ بر و عدالت برلہ معاملہ
ایلاب اولار غہ ظلم ایتیمک دن یراق بولونک، تحقیق الدتعالی ہر ایش دہ و ہر وقت دہ عدالت و انصاف
ایلہ رفتار ایتیکوچی لار نے دوست توتادور، اوزی نینک دوست توتکان نرسسیدن سیزلار نے چوک
غی قیلا دور، ہنما دین اسلام نینک اجانب برلہ معاملہ و مخالطہ ایلاک دہ اسلام اہلی غہ قیلخان امری
بودور، مونیک کبی آیت لار و امر لار قرآن دہ تولادور، رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم غہ سورۃ نسا دہ
آیت کریمہ یعنی سرفہ بیان تمت قیلینغان یہودی باراسیدہ نازل قیلینغان انا انزلنا الیک الخ کتاب
بالحقیق لیکم بین الناس بما آراک اللہ و لا تکن للناسین خصیما و استغفر اللہ
قول کریمی، ہم اسلام نینک ذمی لار باراسیدہ کہ حکمی مجال عدالت و انصاف برلہ بولمک لیکنہ فدا طرفین
امر قیلینغان لیتی نے آشکارا بیلدور دور، آیت نینک معنی سے اے محمد تحقیق بیز سنکا او شیو قرآن
نے وحی قیلدوق حق نے تحقیق و بیان قیماق ایلہ، شو نینک اوچون کیم آدم لار نینک اور تاسیدہ
حکم قیما نینک دہ الدتعالی سنکا علم یقین برلہ بیلدورگان احکام برلہ حکم قیلغای سن، محکوم علیہ خواہی
یہودی خواہی مجوسی و خواہ مسلم جنسی بولسون حکم قیماقدہ حق نے اجر ایلا گای سن، و خاشن لار غہ کیم کہ
بولسہ خواہی مسلم و خواہی ذمی طرفدار اولما خالین، و مسلم خاشن طعمہ غہ حسن ظن ایلاک ایلہ کونکونک میل
قیماق کبی شان بشری اوچون الدون مشفرت تیلکیل، اسلام اہلی غہ الدتعالی طرفین واجب
قیلینغان جہاد ایسہ، کفار جفا شعار لار جانی دن اسلام نورینی اوچورمک، و اسلام اہلی نے زمین

لہ قضاة اسلام نینک او شیو آیت کریمہ نینک مضمونین اعتبار و اتعاظ ایلاک لاری لازم دور کورسون لار کہ
الدتعالی اوز جیبی غہ آدم لار اور تاسیدہ حکم قیماق دہ چوک طر زاید حکم ایتیمک کرک یکی نے امر قیلا دور و بوقاصی لار
قیدلغ حکم ایتیمکہ دور لار آیا اولار نینک بین الناس حکم ایتیمک لاری بو آیت و کی امر اہلی غہ

یوزا سیدن محو قیلماق تصدی ایله دین غه تعرض، ولت اسلام غه سوو قصد واقع اولمکی جہتی ایله حیب
قیلیب دور اندا غه قرآن ده ایبتا دور اذن للذین یقاتلون با نفکم ظلموا الآیة۔ یعنی مشرکین
عدوت آیین لار طرفیدن مقاتله غه دوچار بولغان مؤمن لار غه مدافه نفس اوچون مقابلہ قیلماق غه اذن
بریلدی، بوسبب بیلان کیم اول مسلمین وعدت گزین لار، مشرکین جفا آیین لار طرفیدن گوناگون
مظالم غه دوچار اولدی لار و دین حق نئی اختیار ایتیک لیک لاری جہتدن انواع اذیت و آلام ایله
جبر لاندی لار و بیج برسبب میزنا حق جبر ایله خانمان لاریدن چیقاریلدی لار اول مؤمن لار نیتیک
مونداغ آزار و ظلم ایله وطن لاریدن چیقاریلماق لار غه سبب و موجب بولغان نرسه، اول مؤمن پاک
اعتقاد لار نیتیک (پروردگار میز ذات و صفات ده مثل و نظیری یوق برگینہ معبود مطلق دور) دیمک
لاریدن اوز گه نرسه ایماس دور

انصاف نظری ایله باقیم حقانیت ایله تامل قیلغانده اول مؤمن صاف عقیده لار نیتیک۔

(پروردگار میز واجب الوجود مطلق بولغان برگینہ معبود برحق دور) دیمک لاری واقع ده خانمان
لاریدن چیقاریلماق، وطن و دیار لاریده متمکن و برقرار قیلینماق لار غه سبب و موجب اولمک لازم
ولایت ایدی، اما مشرکین گمراه ظلم آیین لار حق و انصاف نئی اوز موضعی ده اجرا قیلماق، ظلم پیشه لیت
ایلا دی لار لاجرم اول قوم عدوت تار و پود لار ایله جهاد ایتیک اوچون، ظلم رسیده مؤمن لار غه وطن
الهی دن مساعده بریلدی، منابو آیت کریمه نیتیک مضمونیدن اولاً دشمن دین لار طرفیدن مسلمان لار غه
آزار و جبارله تجاوز قیلینغان یعنی، سونگه مسلمانده انواع مظالم غه دوچار اولغان سونک اوز
نفس لارینی مدافه، دین اسلام غه تعرض ایلامک دن اعدای دین نئی توسمک، اوچون جهاد غه اذن
بریلگان لیک بیلینا دور، وینہ اللہ تعالیٰ قرآن ده ایتیب دور و اِنْ نَكَثُوا اٰیْمَانَهُمْ مِنْ بَعْدِ
عَهْدِهِمْ وَ طَعَنُوا فِیْ دِیْنِكُمْ فَكَاتِلُوْا اِنَّهُمْ لَا اٰیْمَانَ لَهُمْ لَعَلَّكُمْ
یَتَّقُوْنَ ۝ و اگر اول مشرک بڈ عهد لار قیلغان عهد و پیمان لاریدن، سونک ایمان لارینی سیند و بره
لار و سیز مؤمن لار نیتیک دینکیز غه طعن اورسه لار پس اولحال ده حقیقت نئی یا شور و بحق غه انکار
قیلغان کافر لار نیتیک پیشولسه بولغان اول گروه ضلالت پڑوه لار ایله مقاتله قیلنک لار زیره که تحقیق
اول بے ایمان لار نیتیک بیج بر عهد و پیمانی، و وعد و ایمانی یوقتور شاید که اول گمراه لار سیز مؤمنین
حقیقت آگاه لار نیتیک، جهاد نیکیز ایله اول کردار بڈ لاریدن یا نغای لار، منابو آیت ده کافر لار طرفیدن
نقض عهد صادر بولغان چاغده مؤمن لار مدافه اوچون جهاد غه ایتیلینیش لار

وینہ اللہ تعالیٰ آیتا دور و قَاتِلُوْا فِیْ سَبِیْلِ اللّٰهِ الَّذِیْنَ یُقَاتِلُوْكُمْ وَ لَا تَعْتَدُوا اِنَّ
اللّٰهَ لَا یُحِبُّ الْمُتَعَدِّیْنَ ۝ ای مؤمن لار سیز لار ایله محاربه قیلغان لار برله خدایولیده محاربه قیلنک لار
محاربه قیلماق ده اللہ تعالیٰ حد و دین تجاوز قیلماک لار چونکه حدود و حربے دن تجاوز قیلخوجی
لار نئی قدا دوست تو تمایدور، منابو آیت مضمون نیچہ ہم اهل اسلام نیتیک خدایولی ده جهاد قیلماق لاری نئی

دشمن دین لار طرفین تجاوز غہ دوچار اولمک غہ مربوط قیلینیب دور قرآن کریم نینک آیت لاری اسلام اہلی
 نامور بولغان جہاد لار نینک صرف تدافعی محاربه لار ایکانینی بیلدور دور وہم اوشبو آیت کریمہ فعلاً
 مسلمان لار غہ سلاح استعمال قیلغان لار بر لہ کینہ محاربه قیماق واجب ایکانیکلی نے، و محاربه اثناسی ده
 حد و حربے دن تجاوز قیلینما س لبق لازم یعنی نے، امر قبلا دور۔

— امر قرآن ایله مسلمان لار نامور بولغان جہاد ایکی شرط ایله قیلینیب دور اولا حرب مدافعه نفس
 اوچون لازم تو تولادور، ایکنی حرب ده حد و شرعی دن تجاوز قیلینما ی دور، حرب غہ لزوم قالما غاچ
 در حال قطع قیلینا دور، قرآن نینک اوامری غہ رعایہ نے لازم تو لکان بر مسلمان ہیچ بروقت تجاوز
 کار بولما ی دور، مطلقاً دشمن نینک تجاوزینی کوزا تیب تورادور، مسلمان لار قرآن نینک امر یو رعایہ
 قیلغان جہندن، حرب نینک ابتدا سی ده بوقاعده غہ رعایت قیلغان دیک، حرکات حرب نینک ہر نقطہ
 سیدہ دشمن نینک صلح و مسالمت باغلاماق اوچون کورساتا دورغان ہر برتجالی نے نظر وقتی ایله کوتوب
 تورادور، دشمن محاربه دن فراغت طرفینہ تمایل کورساتکان تقدیرہ، خاصات تعطیل، مسالمت غہ
 تبدیل قیلینا دور، چونکہ مسلمان لار اصلا حد و دن تجاوز ایتمایدور لار مسلمان لار بتون بو اوامر غہ
 صورت قطعیتہ ده رعایت اییب کلیمش لار۔

قرآن کریم نینک اولی دن آخری غچہ جہاد بار سیدہ وارد بولغان اوامری مطالعہ قیلینیب
 و احادیث و سیرہ نبویہ انصاف نظری ایله کور ولسہ معلوم بولادور کہ مسلمان لار نامور بولغان جہاد کافر
 لار طرفین نقص عمد و اقع اولغانده یا اسلام غہ دلت غہ تصدی صدمہ و تعرض یوز کتورکان وقت
 ده، فرض قیلینیب دور پیغمبر بشیر نذیر علیہ الصلاۃ و السلام نینک غزوات ہدایت آیاتی بو مطلب غہ
 شاہد دور، زیرا کہ رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم نینک تمام غزوه لاری ابتدا کفار طرفین تعرض صادر
 اولمک ایله وقوعہ کلیمش دور۔

آیات بنیات قرآن نازل بولوب پیغمبر میز تبلیغ غہ نامور بولغان وقت دن باشلاب ہیچ بروم
 نے جبراً و تمراً اسلام غہ داخل ایتیمک واقع اولماب دور، و اندلغ قیماق شرعاً جایز مو قیلینما دور
 اسلام نے قبول قیماق و عدم قبول خلق نینک اختیار یغہ تو یولوب دور، لا اکر لہ فی الدین اوشبو
 مدعا غہ بران واضح، و دلیل لایح دور، و جناب پیغمبر نینک مکہ نے فتح قیلغان ده اینیک اہلی دن ہیچ
 بری نے جبر و اکراہ یو قلیتی غہ آشکارا حجت دور، چنانچہ انگلیز مؤرخ (مور) مکہ فتحی غہ دائرہ مؤندلغ
 دیدور، مکہ شہری پیغمبر نینک نفوذی تحتیغہ کیر مک ایله مکہ خلقی مہنوزینگی دین نے قبول ایتماکان، و
 محمد نینک نبوتینی تصدیق قیلماغان ایدی، بلکہ حضرت محمد مدینہ ده تو لکان مسلکی نے بویرہ ده ہم تو
 توب، خلق نینک ہیچ بر جبر و اکراہ غہ دوچار اولمای، اوز اختیار لاری ایله ابتدا ایلا کی نے ترجیح ایتیمش
 ایدی، آھ) منابیز نینک اوشبو سزا ایتکان بیاناتیمیز دن، ہیچ خفا سیز روشن و تابان اولد کی دکان
 کریم نینک جہاد بار سیدہ کے حکمی ذکر قیلینغان سبب لار غہ مبنی دور، و اہل اسلام نینک اجنبی لار ایله شہوہ

انسانیت اوزرہ رفتار ائیکلی غہ امر و ترغیب قیلا دورغان آیات بینات لار قرآن دہ تولادورک
پس عناد و اعتساف شیمہ خبیثی نے اوزیدین یراق قیلیب حقانیت و انصاف ایله قرآن نے ملاحظہ
قیلغان حق بوی بنی بشر غہ دویانا تیز نینک حق یعنی صبح دیک تابان اولوب، مفری مسیونیر لار نینک
و بعض متعصب عناد آیین بدبر لار نینک زور و ہشان لاری بے اساس و صرف باطل ایکنے مخلصی و نمایان
اولور اول کور باطن افتراچی کافر لار نینک سوز لاری پخوک پلغان و باطل بولماسون کیم یا ورو پانینک
حقانیت پیشہ حقیقت بوی پروفیسور و عالم لاری بومعنی غہ اعتراف ائیمک دہ، اوزر عناد پیشہ لاری
نینک بوباب دکی ادعا و افترا لارینی رد قیلیب داد انصاف نے برک دہ دور لار چنانچہ البیات عیلمی
پسقبوس و ولتر مارون آیتادور (مسلمان لار نینک دیتی قرآن دینی دورک بودین مسالمت و امنیت
و حضور دینی دور، نامی مسلمان لیق بولغان، و تابع لاری مسلمان آتالغان بودین، انسان لار نینک
الہدایله مسالمت دائرہ سیدہ یشامک لاریتی، و انسان لار ایله حضور و امنیت دائرہ سی دہ مناسبت توبک
لاریتی، ایجاب ائیمک دہ دور، مسلمان لار نینک سلام لاشمک لاری جو مسالمت و امنیت نے افادہ آیتادور
رولینسون آیتادور (اسلام عسکر لاری سوریه نے فتح ائیمکان چاغ لاریدہ، یا کہ اولار مظفر باریق لاریتی
افریقانہ تیککان ہنگام لاریدہ، یا اولار قرا دینکیز غہ غلبہ ایله بارگان وقت لاریدہ، قرآن اولار بیلان برگ
ایدی، شو نینک اوچون مسلمان لار فتح ائیمکان مملکت لار دہ منظم غہ ائیمک ایجاب دور لار، و ہزار
ملت اجنبیہ غہ مسلمان لیق نے قبول قیلدور باق اوچون انے قیلیج دن کیمچر باب دور لار)۔

ہندوستان نینک ملی رڈ سائنس ساروچینی نایدو نام بر خاتون لوندون داکے دو کینج جامعی دہ
اوشبوزطق نے ائیب دور (حضرت محمد طر فیدن تبلیغ و نشر قیلینغان دین اسلام نینک برنجی فضیلت لاری
دن بری ائیمک تعصب دن آزادہ لینغور، حضرت محمد نینک اتباع لاری سچلیا غہ حاکم بولیش لار نصاری
دینی ایله متدین اسپانیانے پتہ یوزیل ادارہ قیلیمیش لار، لیکن ہیج بروقت اوز تیمہ لاری نینک عبادتی
غہ دینی غہ آرا لاشتاب دور لار، مسلمان لار نصرانیت نے حرمت قیلیمیش لار، چونکہ کتاب لاری اولار غہ
اجنبی لاریله مسالمت بید معاملہ قیلماقتی اور گاتادور)۔

ہندوستان نینک مشهور رہبر لاریدن ہما تانغاندی ۱۹۲۱ سنہ میلادی دہ یازگان ہر مقالہ
سی دہ ائیب دور (مسلمان لیق نینک نشری سلاح توتے ایله بولگان دیب ادعا ایلامک غیر معقول دور
قرآن ہیج برآیتی دہ دین نینک سلاح ایله نشر قیلیناتی نے ترویج قیلماق دور قرآن (دیندہ جبر و اکراہ
یوق دور) دیدور حضرت محمد نینک حیلے و ائیمک انواع جبر و اکراہ غہ مخالفت ایکنایلیکی نے کورسانکان
مثال لار تولادور، مسلمان لار نینک اچیدہ ہم مسلمان لیق نے جبر و اکراہ ایله نشر ائیمک نے ایستگان
برکیمسہ یوقتور، مسلمان لیق اگر سلاح ایله نشر ائیمک نے ترویج قیلا دورغان بولسد، جہا نشمول بردین بولمک
لیک ایله تو نولغان مرتبہ سی دن ساقط اولور، بتون اسلام تاریخی نے نظر تدقیق ایله مطالعہ قیلما غہ سمیر
تقدیر دہ، مسلمان لار نینک ہیج بروقت، دین نے سلاح توتے ایله نشر ائیمک برلہ اہتمام قیلیمس

یہ قیلاہ یعنی کورامیز، اسلام غہ موندراغ انتراسکلی نے تو توجی لار، معاصر لاری ظرفیدن قباحت غہ نسبت بیزر
دور لار آھ -

یہ سورہ شریفہ نینک سبب نزولی بار سیدہ بعض مفسر لار نقل قیلیب دور لار کہ رسول اکرم صلی اللہ
علیہ وسلم منذرین عمر و انصاری نے امیر ش ک قیلیب اصحاب سعادت انتساب دن بر جماعت نے بنی کنانہ دن
بر قبیلہ نینک جہاد یقہ ایبارگان ایسی اول سرتہ نینک مدینہ غہ یانینک کلک لاری تاخیر بولوب، کیفیت حول
لاری معلوم بولما غاچ، منافق لار اور آرا بر لاریغہ ایتشور ایڈیلار کہ اول سرتہ داکے آدم لار بار چہ سی
بارگان، جاییار پیدہ ہلاک اولمیش لار حتی اولار نینک خبری نے مومندہ آیب کلور غہ بر آدم لاری
قالامیش دیب، بوسوز نے آکلاب مؤمن لار نینکین بولدی لار اللہ تعالیٰ مومن لار غہ تسلیہ بریک اوچون
یہ سورہ نے نازل قیلدی، اول جہاد غہ کیتکان غازی لار نینک دشمن لار بر لہ قیلخان معاملہ سی نے
بو طریقہ وصف ایلاب، اول مجاہدین نصرت رہین لار نینک سلامت لیک لاری ایلہ پیغمبر امین غہ
اخبار و اولار نینک اعدای دین اوزرہ غارت قیلخان لاریدن بشارت تیکوزوب، اولار نینک حقیقہ
یلخان خبر لار چنقار خان منافق خبر لاری کذب واصلی یوقلیغی نے انہار ایلادی، وہم اول جہاد پیشیلار
نینک فضیلت و شرافتی غہ اشعار ایلامک اوچون اولار نینک آط لاری بر لہ قسم قیلدی دیب،

بو نقل اگر صحیح بولسہ العادیات واکل لام خمد اوچون بولوب مقسم بہ اول سرتہ نینک آط لاری
بولور، و اگر لام جنس اوچون بولسہ خدا نینک یولیدہ او شبو اوصاف مذکورہ لار بر لہ متصفت بولغان
آط لار بر لہ قسم قیلخان بولور، ہر لیک تقدیر غہ کورہ ارباب جہاد نینک افراس جیادی او شبو صفات شریفہ
ایلہ متصفت بولغان جمدن مقسم بہ اولامک غہ مستحق اولمیش دور،

بیضاوی علیہ الرحمہ کہ طائفہ علیہ صوفیہ نینک تاویلات حقایق آیات لاریغہ ذوق طبیعتی غایت
مایل لیت دن اکثر سورہ لار وہ آیات قرآنیہ نے اول صفوت کیش لار نینک مشرب لاریغہ مناسب روش
دہ تاویل قیلخان انینک عادتی دور، او شبو آیات بنیات لار تفسیر پیدہ ہم مذکور التزام ایتکان مسکلی نے
بیان قیلیب پیدور،

احتمالی بار کہ بو آیت لار قسم بولغانی اندراغ نفوس زاکیہ لار بیلان کہ اولار درجابت رو حاشیہ غہ ارتقا
ایلانک یولیدہ مشتتاب ایلمسعی قیغوجی دور لار، و صبح جہارت دور اندراغ عوارض دن کہ او شول ارتقا
اسبابہ مباشرت ایتک، غہ سعی قیلخان دن سونک اولار غہ عارض اولور، پس اولار افکار نقادہ لاری ایلہ
انوار صرافت نے انہار قیلغوجی دور لار، پس اولار صبح عرفان اولار لاریغہ طالع بولخان وقت دہ، انوار قدس
تجلی سالگان ہنگام دہ، رسوم بشریہ و عادات طبیعیہ غہ عارت قیلیب محو ایتکوجی دور لار، پس اولار ہوی
و عادات نے محو ایلامک ایلم بر شوقی عظیم نے پیدا قیلدی لار، پس اولار اول شوق ایلم جمعہ علیین دن
بر جمعی بزرگ ایچہ دخل اولدی لار، اہتہ،

او شبو آیات کریمہ تفسیر پیدہ مفسر لار موندن باشقہ بر نیچہ و جہ لار و احتمال لار موز کر قیلیب لار،

لیکن اول قول لار خلافت ظاہر بولغان جہتدن موندہ نقل ایتہکے مناسب کور مادک؛
چونکہ مفسر لار نینک تفسیر قرآن باراسیدہ آیتولغان تفسیر لاری اوج اصل اوزرہ دائرہ دور لفظ
آیت غہ کورہ تفسیر بوالیسہ متاخرین نینک اختیاری دور و معنی غہ کورہ تفسیر بوسلف نینک بیان قیلغان
قوی دور و اشارت و قیاس اوزرہ تفسیر دور بوالیسہ صوفیہ نینک اکثری نینک تو تکان روشی دور
آما اوشبو روش نے تورت شرط برلہ بولسہ لابس بہ دیش لار بری بوکیم اول تفسیر آیت نینک
معنی ظاہری سیغہ مناقض بولغانی، ایکنجی بوکیم اول اشارت قیلینغان تفسیر نفس الامرہ معنی
صحیح بولغانی، اوچونجی بوکیم لفظ آیت دہ اول معنی غہ اشعار بولغانی، تور تینجی بوکیم اول تفسیر ایلہ
آیت نینک معنی سی اور تاسیدہ ارتباط و تلازم بولغانی، پس ہر تیان اوشبو تورت ایش جمع کلمہ
اول اشارت و قیاس برلہ قیلینغان تاویل استنباط حسن ایکنجی آشکار دور دیش لار۔

ان الانسان لکفران لکفران کفران ایکنجی دور و مشکران قیلما غوجی دور یعنی انسان نینک طبیعتی ہمیشہ انے ناشکر
البتہ قتیخ کفران ایکنجی دور و مشکران قیلما غوجی دور یعنی انسان نینک طبیعتی ہمیشہ انے ناشکر
ایک و کفران ساری تور غایدور، مگر کہ اللہ مہربان اوز لطف و فضل ایلہ سا قلاغان بندہ لار کفران نعمت
ایلامک دن نفس لاری نے توسادور لار و ہموارہ منعہ جل ببالہ نینک نعمتی غہ ہر بر حال دہ شکر ایتہکے
لازم تو تادور لار و بعضی لار بویردہ انسان دن مراد کافر دور دیش لار تفسیر حسینہ دہ ابن ابی بنی
مراد دور دیدور۔

بیلک کرک کیم انسان نینک وجودی اللہ تعالیٰ نینک نعم جمیلہ سیدن بر نعمت نظمی رنگا رنگ
انسان نینک وجودی داک سائر اعضا لار ہم ہر بری علاحدہ بر نعمت گران قدر دور حقیقت و امن
ایلہ نظر قیلغان بندہ اکاہ غہ پوشیدہ ایماس دور کہ اللہ رب العالمین نینک انسان وجودی دہ ایکی قسم
نعمتی بار دور بری داخلی یعنی انسان نینک بدنی دہ دنی داکی اعضا لاری ایکنجی سے خارج نعمت کہ
انسان غہ خارجہ در کار و ضرور بولادور فان نرسہ لار دور و نعمت غہ شکر ایتہک نینک معنی سی
ایسہ ہر بر نعمت نے اللہ تعالیٰ نیمہ اوچون بر ایتیب دور و قیسی مطلب و مقصد داسی اوچون اسنے
بیریب دور انے اوز مقامی دہ استعمال ایلامک دن عبارت دور پس انسان بڈنیدکی داخلی نعمت لار نے
اللہ تعالیٰ نینک امر لیمہ موافق توحید و اخلاص علم و معارف و تکمیل نفس و تحصیل مکارم اخلاق و شوری کا

لے بویردہ انسان دن مراد کافر ایکنجی امام رازی قول الاکثرین دیب دور سورہ نینک اخیر دیکل افلا یعلم اذا بعث
صافی القیوس بر مراد مکر بعث بولغان کافر ایکنجی غہ دلیل کلتور و دور و آیت کریمہ قرطبن عبدالبنی و نزل
المقرشی حقیقہ نازل بولغان لیمہ نے ابن عباس جناب لاریدن نقل ایتیب دور و سائر مفسر لار ایسہ انسان نے جنس
غہ حمل ایتیب آیت نینک تفسیری نے بیز یوقاریدہ ترجمہ قیلغان روش دہ بیان تیلیب دور لاری یعنی ان طبع الانسان
کلمہ علی ذلک الا اذا خصمہ اللہ تعالیٰ یغفہ و توفیہ من ذلک ۱۲ منہ۔

اوششہ آواب فاضلہ واعمال خیرتہ وہ استعمال ایتیمک اول نعمت لارحقی نے ادا ایلاب شاکر اولمک دور
 وایچینین خارجی نعمت لارنے مثلاً گوہر نایاب دن قدر لیک عزیز عمری نے صرف ایتیب ووجود بدالخ
 نمودی نے تعب غہ سالیب حاصل قینغان ہمہ دن نزدیکہ عزیز مال دنیا سی نے حقوق واجبہ سی
 نے ادا قیلغاندن کین شریعت ترغیب وترخیص قیلغان جای لارغہ صرف ایتیمک چنانچہ مساجد و مدارس
 و مکاتب وار الایتام دار الشفادار العجزہ و سائر اینیہ خیرتہ لارنے بنا ایلاب ملت اسلام نینک رفع
 احتیاجی و تکمیل نواقصاتی وہ وعموم مصالح مسلمین وہ صرف قیلماق اول نعمت موہوبہ نینک شکر
 نے بجا کلتور مک دور اما بولار نینک عکسی نے اول داخل و خارجی نعمت لارده عمل غہ کلتور مک
 اول نعمت لار حقیقہ کفران قیلیب اول نعمت لارنے عطا قیلغان منعم جلیل غہ عاصی اولمک دن
 عبارت دور

کاشانی ایتیب دور انسان پروردگارینہ البتہ قتیغ کفران قیلغوجی دور نعمت سببی ایله منعم دن
 محبوب و غافل بولمک ایله و نعمت غہ تمام کوکل برک ایله وہم اول نعمت لارنے منعم تعالیٰ غہ تقرب
 ایتیمک غہ وسیلہ بولادور غان خیر و ثواب یول لاریدہ استعمال ایلامک دہ نکاسل و تہاون کور گوزمک ایله
 کفور نے بعضی لار کفور و بعضی لار عاصی و بعضی لار بخیل دیب تفسیر قیلیب دور لار بویردہ
 مذکور معنی لار نینک ہمہ سی نے بحسب مراتب استعمال قیلیب ہمہ روا دور یعنی انسان نعمت نینک
 قدری نے بیلاگان جہدن کفور و اول نعمت نے منعم تعالیٰ نینک رضاسی وامری بار جای لارغہ
 صرف ایتمای نالایق موضع لارغہ خرج ایتیمک جہدن عاصی وانے خلق خدا غہ ایثار و احسان ایتمای
 اذہم ہوا ی نفسی غہ خاص قیلغان جہدن بخیل دور خلاصہ کلام انسان پروردگاری نینک نعمتی بار سید
 کفور و عاصی و بخیل دور

وَإِنَّكَ عَلَىٰ ذَٰلِكَ لَشَهِيدٌ وَتَحْقِيقُ أُولَٰئِكَ نِيبُكَ بِرُودِكَ لِقَةِ كَفْرَانِ
 نعمت ایتیمک نینک غہ (شکر انہ سیر یقینی نے) البتہ گواہ دور

انسان نینک بو تو غریفہ شہادت برکی دنیا دہ لسان مقال برلہ انما س دور بلکہ لسان حال برلہ
 دور زیر کہ انسان نینک عالی اول معنی نے بیلدور دور یعنی پروردگار تعالیٰ نینک نعمت لارغہ
 ناسپاس لیت اثری انسان نینک وجودی دن و اطواری دن ظاہر بولوب تور دور بختیتی کہ انے
 اوز نفسی دن سلب ایتیمک انکا ممکن بولما ی دور پس بو حال نینک نظوری ایله گویا ناسپاس لیت ایله اوزی
 نفسی غہ شہادت بیر دور

وا احتمال کہ شہید شہود دن ماخوذ بولغای بو معنی دہ کہ انسان اول ناسپاس لیت ایتیمک غہ البتہ داننا
 و عالم دور یعنی اوزی نینک کفران نعمت ایتیمک لیک نے بلیب توروب قتیغ ناسپاس لیت قیلا دور

دیک دور

بوصورت ده آیت کریمہ دن انسان نینک نہایت مذمتی مستفاد بولادور چونکہ بیان برایش نے انینک بیان ایکائیکلی نے بلیب توروب قیلماق نہایت ده مذموم و قبیح دور۔

و بعضی لار وائہ داکی ضمیر نے رب غہ راجع قیلیب دور لار مَرَجِ مذکورین نینک اقربے بولغان جہندن نے ترجیح قیلیب دور لار وائے ترجیح ایتیمک بار سیدہ موندن اوزگہ و جلا رہم بیان قیلیب دور ابن جریر طبری موندن باشقہ احتمال نے ذکر ایتماق دور اوشبونے گینہ اختیار ایتیب دور۔

بو احتمال غہ کورہ معنی آیت بودور کہ و تحقیق اول پروردگار دانا ای نہان و آشکارا انسان نینک نعمت ناسپاسلیق قیلماق یعنی غہ گواہ و انینک ہمہ احوالی غہ مطلع و آگاہ دور بو احتمال مضمونچی بوجملہ نینک ایرادی دن مقصود انسان نینک ناسپاس یعنی نے تأکید ایتیمک بولوبارہ ده انکا وعید شدید ایلامک دور یعنی انسان نینک ہمہ قیلغان کرداری نے خدای خیر بلیب کوروب تورادور و انکا اعمالی غہ موافق جزایر ادور دیک دور۔

و اولی احتمال نے تو لگان لار وائہ نینک ضمیری انسان غہ راجع بولمکی اولی دور چونکہ سیاق ضما سر سونو نایید قیلادور دیب دور لار یعنی لڑتہ داکی ضمیر انسان غہ راجع ایکائیکلہ بیچ شبہ یونفور و ایچنین و اِنَّ لِحَبِطِ الْخَيْْرِ لَشَرٌّ يَدُّ دَاكِي ضَمِيرِ الْاِنْسَانِ غَه رَاجِعٌ دَوْرًا پَسِ وَاِنَّ عَلٰی ذٰلِكَ دَاكِي ضَمِيرِ نَيْنِكِ مَو الْاِنْسَانِ غَه رَاجِعٌ اَوْلَمَكِي معنی جہندن مناسب و اولی دور چونکہ اللہ تعالیٰ اولاً انسان نینک کنود ایکائیکلہ نینک فیر بردی سو نکرہ ایچی بار انسان اوزی نینک کنود ایکائیکلہ شہاد ایکائیکلی نے ذکر ایتی سو نکرہ انسان نینک مال نے غایت ده بخشی کورگان جہندن مال دنیا غہ بخیل لیق قیلماقی نے بیان قیدی دیب و اِنَّ لِحَبِطِ الْخَيْْرِ لَشَرٌّ يَدُّ و تحقیق اول انسان مال دنیا غہ بخشی کورگان جہندن نے اتفاق ایتیمک غہ اللہ قتیغ بخیل دور۔

یا کہ معنی آیت و تحقیق اول انسان مال دنیا نینک محبتی ده قوی و طاقتی نے صرف ایتکوچی دور مال دنیا نے اختیار ایتیمک ده وائے ایستاک ده مبالغہ کورگوزگوچی دور اما خدا نینک محبتی ده و نعمت حق غہ شکر ایتیمک ده ضعیف و سست دور دیک دور

خیر بوجایہ ہمہ مفسر لار نینک اتفاقی ایله مال دور اللہ تعالیٰ قرآن ده متعدد جای ده مال نے خیر آتا دور چنانچہ قوله تعالیٰ اِنَّ تَرَكَ خَيْرًا ده مراد خیر دن مال دور مال نے خیر آتا کی انسان لار نینک عادتے اوزرہ سوق کلام ایتکان و جہ دن دور چونکہ انسان لار مال نے خیر سایدور لار و مالدار غنی نے اگرچہ اول خیر و احسن دن خالی و بخل ده ابو حجاب بولسه موندگان اخبار دن سناب تعظیمی غہ مہارت قیلور لار بنا برین اللہ تعالیٰ انسان لار عاداتی اوزرہ مال نے خیر آتا دور اندر غ کہ جہاد نے سوء آتا دور چنانچہ لَمْ يَمَسَّ سَهْمٌ سُوًّا و دیب دور حالبوکہ قتال سوء ایماق دور انے سوء دیککی انسان لار نینک عادتے اوزرہ سوق کلام ایتیمک ادور دور۔

قولہ لشدید نینک معنی سی بخیل بولوب، لُحِبّ دہ کی لام اجل معنی سیدہ بولغان دہ، آیت نینک معنی سے تحقیق انسان مالی نے بخشی کورگان جہندن، اے خدا یولیدہ نفقہ قیلماق انکا اغیر وناخوش کلگانے اوچون، البتہ بخیل و ممسک دور دیکان بولور، مالی انسان نے بخیل یق و امساک غہ سبب و حامل بولغان نرسہ مال و نیلے دوست تو تماق دور دیمک دور۔

بیلیم کرک کییم مال دنیا انسان غہ محبت حق دہ صادق خالص یا کاذب نفاق شیوہ ایکنینی آجر اتمک اوچون، حکیم علی الاطلاق جل شأنہ طرفین بندہ لار ایچہ تو بولغان برسنگ محک دور انداغ کہ قرآن دہ دیب دور لیبکو کھر خیمما اتا کھر یعنی حق سبحانہ نینک سیزانسان لار نے بیروزیدہ خلیفہ قیلیم املاک و سامان دہ، و اموال فراوان دہ، بعضنیز نے بعضنیز اوزرہ بلند درجہ ایلاکلی، سیز لار غہ عطا قیلغان متاع حیات دنیا دہ سیز لار نے آزمایش ایتیمک اوچون دور یعنی قیسی نگیز محبت پروردگار دہ صادق بولمک ایله، اموالینکیز نے رضای الہی نے ایستاب ربینکیز امر قیلغان، و ترغیب ایلاکان خیرات غہ صرف ایتیمک دہ اجہناد کورگوزوب، مبادرت قیلیمیز و قیبنکیز کونکلی غہ دنیا نینک محبتی غالب کلمک ایله، ایتیمک زخارف و لذات فانیہ سیدہ کمال میل و غایت حرص دن، ایتیمک حق و اچبی نے ادا قیلماق دہ، و خدا نینک یولیدہ اے صرف ایتیمک دہ بخیل یق قیلیمیز سیز انسان لار غہ اے بیلدور ماق اوچون دور۔

اللہ تعالیٰ بوسورہ شریفہ دہ انسان نے بواوصات ایله صفتلادی کہ انسان اوزرتی نینک نعمتی غہ ناسپاس یق قیلغوجی، ورتے عطا قیلغان اموال دنیویہ بار سیدہ قتیق بخیل یق کوزگوجی دور انداغ بر جاہل کہ اوزرغہ بر بیتکان اول نعم ربانیہ غہ نہ شکر قیلادور، و نہ اے خدا نینک بندہ لار غہ احسان ایلاب مرقت شیوہ سی نے اظهار ایتادور، بلکہ رتی نینک شکرینی ادا قیلماق دہ، و اوزرغہ عطا قیلغان نعمت نے خیرات یولیمہ صرف ایتیمک دہ، بنایت بخیل دور، دیب، البتہ شبہ یوق کہ بوذکر قیلیمغان، و صفی مومن کریم نینک وصفی ایماس دور، چونکہ مومن کریم ربغہ اعتقاد و عمل جہتین خلص، و رتی نینک بندہ لار غہ شفیق و محسن اولور، محقق دور کہ مومن نینک صفتی شکرہ اخلاص، و احسان و انفاق دور ناسپاس یق و بخیل یق فاجر لیم نینک پیشہ سی دور

پس اہل اسلام غہ واجب دور کہ مونداغ شیوہ مذمومہ لار دن، یعنی نعمت غہ ناسپاس یق قیلماق دن، و بخیل یق یولی نے تو تماق دن، اوزلاری نے یراق قیلغای، لار مثلاً حق جل و علا بندہ لاری دن بر بندہ نے مشیت الہیہ سی مقتضاسیچہ دنیا نینک مال و نعمتی برلہ مخصوص قیلدہ، و اول بندہ دولتمند اوزی دیک یتہ بر بندہ خدا نے کورسہ، کہ اول بیچارہ مسکنت دن قوت روزانہ سی غہ محتاج، و معیشت بار سیدہ کاری تمام مشقت و احتیاج دور پس اول دولتمند اگر انصاف و انسانیت شیوہ سی نے

استعمال ایلاب، منعم تعالیٰ محض فضل برہ اور نفع عطا قیلخان اول نعمت موهوبہ دن، اول بچارہ مستمندہ ہم عطا قیلیب اول محتاج کے فقر و فاقہ و احتیاج دن چبقار ماسہ، حقیقتہً اول مدبر کفور، نعمت پروردگار نے ناسپا سلیق قیلخان، و اوزیرینی بوسبب ایله سخط قمار تعالیٰ نے مستحق ایلاگان بولور، حدیث صحیحہ کہ کلب دور کہ ثلاث، ثلاث شخ مطاع یعنی اورچ خصلت مذمومہ بار دور کہ انسا نے آخرت وہ ہلاک ابدی نہ گرفتار قیلخوجی، و ایمان بنیانی ویران ایتکوجی دور، اول خصلت مذمومہ نینک بری نخل غالب دور الحدیث؛

تو حدیث شریف مضمون نینک نخل انداخ بر مرض معیوب دور کہ نینک ہلاک ایتیمی نینک اثری قیسا وہ ظہور نہ کلیب، ساجی نے ہلاک ابدی نہ گرفتار قیلور پس آخرت وہ ہلاک ابدی نہ گرفتار اول ملک دن خوف و اندیشہ قیلخان مؤمن صدق پیشہ نہ واجب دور کہ معالجہ ایله بمرض نینک ازالہ سہی نہ گوش قیلخان، بومرض ہلاکت نہ تیکوز ماس دن ایگار ایتینک علاج پذیر وقتی نے غنیمت سلیکائی۔ بومرض نینک معالجہ سہی بدل اموال دور، یعنی منعم حق الاؤہ محض فضل و عنایتی برہ عطا قیلخان مال و نعمت نینک حقوق واجبہ سہی نے ادا قیلماق، و اتباعاً لمضاة العدمت اسلام نینک حوائجی وہ انے انفاق ایلامک، بومرض ہلاک نینک فطری دن خلاص قیلا دورغان علاج شافی دور فی الحملہ نخل باراسیدہ و نخل لار مذمتی وہ، اللہ تعالیٰ قرآن وہ تولا آیت لار ذکر قیلیب دور، قرآن کریم پروردگار عظیم نینک، تو شورگان کلام قدیمی دور دیب، تصدیق قیلخان بندہ مؤمن نہ لازم دور کہ، خصلت نخل دن اوزی نے ہموارہ پاک تو تمک نہ اجہاد ایتکائی، و ہالسا التوفیق؛

سو کہ اللہ سبحانہ اول ذکر قیلینخان کفور و نخل انسان نینک قیلخان افعالی نے ذکر قیلخانہ دن کس نے تخویف ایلاب دیدیکہ افلا یعلم اذا بُعِثَ مَا فِي الْقُبُورِ وَ حَصَلَ مَا فِي الصُّدُورِ آیا اول انسان نعمت پروردگار نہ تاسپاس لیت، و اموالی وہ نخل لیت قیلماق کسی افعال قبیحہ نے ارتکاب قیلا دور ہو و بیلماید وہ موکہ قبر لار واک، اولو کہ اللہ چبقار یلیب تیرگوز و لکان وقت وہ، و سینہ لار وہ نہمان قیلینخان بخشی ویمان ہمہ ستر لار جدا جدا نظر قیلینکان ہنگام وہ؛

اِنَّ رَبَّكُمْ بِهٖمْ یَوْمَئِذٍ لَّخَبِيرٌ شونی کہ بے شبہ اول بعث و جزا اوچون حاضر

۱۔ شیخ محمد عبده جرحہ السدیب دور کہ تعلیم نینک مفعولی محذوف دور اسے حذف ایتک قاری متائل نینک فکری ایتینک تحضای وہ جو لان قیلسون دیک اوچون دور و اگر ذکر قیلینسا شاید کہ تامل قیلینمای تیل وہ ذکر ایتیک نہ اکتفا قیلینور، اما حذف قیلخان چارہ وہ اندن بحث ایتماقی نفس نہ آرام اول ماس تا سوز تمام اولوب مراد فہم قیلینا فونچ، و جواب محذوف نہ حال بو کہ بشر مانی القیلا و حصل ما فی الصدور مضمونے دلالت قیلا قہ دور تقدیری افلا یعلم الکنود الحویص مایکون حالہ فی الحیاة الاخری یوم تکشف السرر افلا یعلم لہر ما کان یخفی من قسوة و تجیل، افلا یعلم انہ سیجاسب علیہ، افلا یعلم انہ سیونی جزا و ما کفر نعمتہ ربہ دیک اولور۔

قیلنخان خلائق نینک ربی، اول کون دہ، اولار نینک اعمالی نہ موافق البتہ جزا برہ گچی دور،
اہل قبور دن مایہ عبارت کلتور کی، سونکرہ رہم ہم دہ ضمیر عقلا برہ اولار نے کنایہ اہل نینک، اولار
نینک ہر کی حال دہ شأن لاری نینک متفاوت و مختلف ایکانیغہ اشارت اوچون دور، چونکہ اولار قبور
ایکان دہ اموات و جمادات با عقل و علم ایسی لار، بو جہتدن غیر عقلا دن عبارت کلتور و لغان مابہ تعبیر
قیلیمش، سونکرہ اولار قیامت کونے تیر گوز و لوب اجیاء عقلا، قیلینغاج، اولار نینک حالی نے حکایہ قیامت
دہ ضمیر عقلا برہ عبارت کلتور پیش۔

علامہ الضیوب تعالیٰ نینک مطلق علمی ہمہ حال و ہمہ دم دہ جمیع ماکان و ماسیکون نہ محیط بولمکی ایلہ
بویردہ اینک علمی نے یعنی بندہ لار نینک احوال و اعمالی نہ دانا و عالم لیتی نے قیامت کونیدہ دیب قید قیامتی
قیامت کونے بندہ لار نہ اعمال لاری مقداری نہ کورہ جزا برہ یکیدن عبارت دور علم نے ذکر ایتی مراد اینک
لازمی دور کہ جزا دور، یعنی تحقیق اول حشر قیلینخان خلائق نینک ربی اول بعث و جزا کونیدہ البتہ
اولار نہ اعمال لاریغہ کورہ جزا برہ گچی دور دیک دور، بنا برین آیت کریمہ نینک ترجمہ سیدہ ہر او شہو معنی
تحریر قیلدوق،

اللہ سبحانہ نینک بو مقام تمدیدہ قبور ایلہ صدور نے جمع قیامتی دہ حکمت بو دور کیم انسان خواہی
و خواہ یان اعمالی نے صدر یعنی یا شورادور، و انسان نینک جسمی اورگانے دن سونک قبرغہ یا شورادور،
پس یا شور و لغان نرسہ انسان نینک جسمی و اعمالی دور، گو یا اللہ تعالیٰ ایٹادور کہ ای انسان نیچون قبائح
دن یا ناس سن، بے شبہہ سلیکیم پروردگار عالم السور و الخفیات سنیک ہمہ یا شورگان برتر لار نینک نے
ظاہر قیلا دور بر کونے بولادور کہ السدقیر سنیک جمینک نے قبر نینک دن چقاریب زمین حشر دہ محل جزا
معرض پاداش قیلور و ستر نینکے صدر نینک دن چقاریب نیمہ ایکانیغہ موقع حساب دہ ظاہر دفاش قیلور
ای انخوان دین بویات مضمونے دکی تمدید لار کہ مومن بندہ نینک کونکلی گرچہ قسادت دہ سندان

ینلیغ بولسہ موایر تیار دور، اندن تذکر حاصل الایب عبرت آلینک، افعال قییمہ و اخلاق دینئہ دن ظاہر و
باطنیکیز نے پاک ایتیم نہ سعی قیلینک۔ باتینک کہ خلاق جمیع عالم جل جلالہ رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم
غہ نازل قیلغان کلام قدیمیدہ ایٹادور کہ انسانیت شائینغہ لایق ایماس مذکور کفران و نحل نے ارتکاب ایتیکان
انسان ہمہ خلائق قبر دن تور غوز و لوب محل حساب نہ کلتور و لکان دہ، و ہمہ نینک کونکلی دکی بخشی و یمان برتر
لار جزا برہ یک اوچون ظاہر و آشکارا قیلینغان دہ، علمی نہ موافق اللہ تعالیٰ البتہ انکا جزا برہ کی نے بیما یور
مودیب، یعنی اول انسان قبر دن تیر گوز و لماتی نے، و بخشی و یماق ستر لاری، جدا جدا آشکارا قیلینب علیغہ
موافق جزا غہ دوچار او لماتی نے، بیح شک و شبہہ سپر یلسون، و انکا جزئی اعتقاد ایلہ ایشا سنون، و جزا
نینک حق و راست لیتی غہ ایشا لکاج، موندغ اخلاق قییمہ لارغہ ارتکاب ایلامک دن احتراز ایتسون دیدور،
اینک اوچون کہ بو دنیا دہ قیلنخان ہر قسم و ہر شوک، اعمالی غہ، یوم جزا دہ، پروردگار تعالیٰ طرفیدن جزا
برہ یکلی غہ، جزئی اعتقادی و راست تصدیقی، بارگیشے بو عالم دہ بخشی عمل و پاکیزہ اخلاق دن با شتہ نے

الکتاب ایلاک غمراضی و مایل اولما یدور۔

آمی دین قریندش لار بو معنی نے ہوشینکیز قولاتی برلا یشتیب انصاف برلا برتدیر قیلینک و قننا
 الله وایا کھلا حسن الاعمال وهدانا وایا کھالی ما یرضیہ من الافعال واکوال
 ایمدی اوشبو سورہ کریمہ نینک نوائد ہدایت تلقینی دن بیز مؤمن لار نینک بقدر طاقت آلا دوران
 عبرت و اتعالیٰ تمیز بودوریکم، واجبات دینیہ میز جملہ سیدن بولغان ہمارے، اعظم امور دینیہ، و اہتم
 مہمات اسلام دن بیلکا یمیز و دین اسلام امری و ارشادی ایله جہاد نینک بحسب زمان و اقتضا حال
 یا قول برلا، یا مال برلا، یا تیل برلا، یا دل برلا، فرض عین ایکانلیغی نے اعتبار غم ایب بمقتضای جریان
 احوال، انواع اربعہ جہاد دن قیسی بری کہ یوز کلتورہ، امتثال و اجرا سیدہ تہاؤن کور کوز ماہی لے
 بجا کلتورکے ذمہ میز غم اوجب و الزم، و از تہ دل اجتہاد اید انکا مہادت ایتمک نے مفتتم اعتقاد
 قیلغا یمیز، و غزاقہ کرام و مجاہدین اسلام کہ خدا نینک نزدیکہ کمال مرتبہ لاری نینک بلند لیکیدن و قدر
 لاری نینک غایت اولوغ یقینی دن، اللہ تعالیٰ کلام قدیمیدہ اولار نینک افراس سعادت اقتباس
 لاری ایله قسم قیلیب دور اول جان سپاران اسلام، نے تعظیم و احترام ایلاب قیسی دیار داکا بولسہ
 لار اولار غم صمیم قلب ایله محبت صادق و خیر خواہی خالص کور کوزوب ہموارہ مؤید و منصور اولمک
 لاریغہ دعا و طلب دہ بولغان یمیز، و کفران نعمت ایلاک کہ اخلاق مذمومہ لار نینک بدترین، و مشرک
 کفران رشیم لار آیینی دور بتون تو تیمیز ایله اندن اوز یمیز نے تاریک یمیز، و منعم مطلق غم آلاؤہ نینک
 نعمتی غم ناسپاس لیت اظہار ایتمک یمیز، و طرف ربانے دن بیز انسان لار غم عطا قیلینغان داخلی و
 خارجی نعمت لاری نینک شکر سنی ادا ایلاک غم اجتہاد کور کوزوب ہر بر نعمت نے اوز مقام دموردی دہ
 استعمال ایلاک غم صرف طاقت و بذل ہمت ایلاک یمیز، و اوز یمیز نے نعمت پروردگار غم کفور و عاصی و بخل
 لیت اوصاف شنیعی ایله متصف اولمک شینی دن پاک و برمی قیماق غم کوشش تام کور کوزگایمیز
 وینہ دنیا نینک اموال فانیہ سی غم کمال محبت برلا دل برگان جنتدن، و انینک زحارف سر بیع الزوال
 غم غایت مفتون لیت جیتی دن مال و متاع دنیا نے جمع و کتر قیماق غم حلیم اولوب بخل شیوہ خبیثہ
 سے نے پیشہ ایتمک یمیز، و دنیا نینک سیم وزری غم نہایت کوکل باغلان لیت دن، خدا نینک محتاج بندہ
 لاریغہ احسان و انفاق ایشیکی نے باغلاب اولوم دن غافل دنیا پرست لاریک دنیا نے یقماق دہ
 و کتر قیماق دہ، قارون شقاوت رہنمون یولینہ کیتماکایمیز۔
 و اللہ تعالیٰ کلام قدیمی دہ مال دنیا نے خیر آتاغانے نے اعتبار غم ایب اموالی میز نے تشریعت
 ترغیب قیلغان، و انسانیت و مروت اقتضا ایلاکان خیر یول لاریغہ صرف ایلاک ایله در حقیقت مال دنیا
 نینک خیر یعنی نے ظاہر قیماق ایله نعم المال الصالح للرجل الصالح مضمونے خیر اوز یمیز نے مؤثرہ سخی
 داخل قیماق غم سعی ایلاکایمیز۔
 وینہ یوم موعودہ قبر لار داکا اموات لار تیر کوز ولوب حشر گاہ دا اعمال لاری نینک جزا سپینی

کورک ایچون حاضر قیلینماقی غہ، انسان لار نینک سینہ لار ییدکی ہیتمخشی ویمان اعتقاد و نیت و عمل لار ظاہر قیلنیدب معرض جزادہ کورگوز و لما کینہ، اعتقاد تام و یقین صادق ایله ایشانیب، روز جزادہ رسوا و نتر مسأ اولمک دن خوف و اندیشہ قیلیب؛ دینینہ ایمان اندیشہ و خطا اعتقادون، و جوارحی مینرے افعال ذمیمہ و فسادون، پاک و یراق قیلماق غہ چتد و جہد قیلغایمیز؛

و پروردگار تعالیٰ بیز لار نینک ہمہ حرکات و سکناتیمیز غہ دانا ایکی تینی و روز محشرده اعمالی مینرے محاسبہ ایلاب جزا برماکی لے، و ایما در خاطر ایلاب، اقوال و افعال ده، و جمیع اطوار و احوال ده، آگاہ لیت ایله بولغایمیز، منابو سورۃ شریفہ نے اوقوب مضمونین بیز مؤمن لار نینک اجمال طریقی ایله اخذ قیلاد و نغان قوایدیمیز موندغ فراندور، البدر حکیم، قرآن عظیم نے، بیز مؤمن لار نینک ہدایت و سعادتیمیز اوچون نازل قیلغانلیقی نے تذکر ایلامک، ایله بیز مؤمن لار نینک آیات بیناتی نینک مضمونے دن موندغ مواظ و قوائد نے اخذ ایلیب، افعال و اخلاقیمیز نے قرآن کریم نینک اوامری و آدابی غہ مطابق ایلاب، راست اہل قرآن اولمک شرفے نے تاچک غہ کو نکل قویوب، اجتهاد ایلامک، بیز اہل اسلام غہ واجب و ضرور دور، ای دین قریندش لار اللہم اهدنا لا احسن الا حلاق فانہ لا یجندی لا احسنہا الا انت؛

سورۃ القارعہ مکہ ده نازل بولمیش، آیت لاری اون بر کلمہ لار او تور آتہ، حرف لاری
بر یوز الیک ایکی دور

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

الْقَارِعَةُ ۝ مَا الْقَارِعَةُ ۝ قور قونج و ہیبت بر خلق نینک کو نکل لاری لے قتیغ اوروب
تیترا تکی قیامت کونے، اول ہوں و ہیبت بر خلق لار لے قتیغ اوروب تیترا تکی کون نینک حقیقی
ندور، اولو غلیقده و قور قونج و شدت ده ہیتمہ حوادث دن او ستون بولغان قیدار غ عجیب ترسہ دور اول
قرع لغت ده شدت بر لہ اورک دور انداغ اورماق کیم اندن بر قتیغ آواز حاصل اولور سو نکرہ
حوادث دہردن بر اولوغ حادثہ نے قارعہ دیب آبادی لار مراد بویرده قارعہ دن قیامت دور بومنی غہ
ہمہ مفسر لار اتفاق قیلیب دور لار نینک ابتداسی نفیہ اولی و تنہاسی خلایق میانہ سیدہ حکم نے قیلیب تام
ایلامک دور، قیامت نے قارعہ آتامک بو جتدن دور کہ اول روز شدت اندوز انداغ بر زمان، دہشت
اقران، یا بر حالت، پر ہیبت، دور کہ تور کور، تور لوک ہیبت و قور قونج لار ایله خلایق نینک قولاق لاری نے
و کو نکل لاری قتیغ اوروب تیترا تا دور، و ہیتمہ اجرام علویہ و سفلیتہ بر حال دن بینہ بر حال غہ یونکا لا دور،
آسمان یا رولماق، و نظامی بوز و لماق ایله، و آفتاب و یولدوز لار رو ششنائیق لاری کیتیک، و اوز لاری
تو کولوب یوق بولمک ایله، زمین و تاغ لار قتیغ تیترا تیب گرو و غبار قیلانیب ہوا غہ اوچورماق ایله۔

بَارَئِلَہُ تَعَالٰی اَوَّلَ رُوْزٍ جَکَرُ سُوْرَ نَیْنِکِ شَأْنِیْ نَیْنِکِ اَوَّلُوْغِیْقٰی نَے بَیْلِدُوْرُوْبِ دَیْدِیْ کَہْ وَا مَسَا
اَدْرٰیْکَ مَا الْقَارِعَةُ ۝ اِیْ مَحْمَدِ اَوَّلِ تُوْر تُوْر جِیْقِ وِشَدَتْ اَیْلَهْ کُوْنُکُلْ لَارِے نَے تَیْتَرِ اَتَکُوْجِیْ حَادِثَہْ
نَیْنِکِ نَیْمَہْ اَیْکَا نِیْنِیْ وَ حَقِیْقَتَے نَے سَنکَا نَیْمَہْ نَرَسَہْ بَیْلِدُوْرُوْدِیْ۔

اَوَّلِ حَادِثَہْ عَظِیْمَہْ نَیْنِکِ شَأْنِیْ اَوَّلِ مَرْتَبَہْ دَہْ اَوَّلُوْغِ دُوْرِ کَرِیْمِ بَیْحِ اَحْدِیْ نَیْنِکِ دَالِشِ وَ تَکْرِیْ اِنِیْنِکِ
کَہْنِیْ غَہْ تَیْمِکِ غَہْ یَقِیْنِ بُوْلَا مَسَا، اَوَّلِ تُوْر تُوْر جِیْقِ کُوْنِ لَے کُوْر مَآیْ اِنِیْنِکِ حَقِیْقَتِیْ غَہْ تَیْمِکِ مَحْمَدِ اَسْ
دُوْرِ اَلْمَدِ قَادِرِ خَبِیْرِ دِنِ بَآشَقَہْ کِیْشِیْ سَنکَا اِنِیْنِکِ حَقِیْقَتِیْ نَے وَ کَہْنِیْ بَیْلِدُوْرِ مَآسَا؟

بِوَایْتِ کَرِیْمَہْ دَہْ کَلَامِ لَے اسْتَفْہَامِ بَرَلْہْ کَلْتُوْر مَکْ، اَوَّلِ کُوْنِ نَیْنِکِ نَیْمَہْ اَیْکَا نِیْنِیْ اَوْرَ طَرَفِیْرِنِ اَعْلَامِ
اَیْمِکِ وَ عَدِ کَرِیْمِیْ غَہْ مَتَضَمِّنِ بُوْلَا نَانِ بَہْتَدِنِ، سِرُوْرِ دَکَا رِ کَرِیْمِ اَوَّلِ وَ عَدِ کَرِیْمِ حَقِیْقَتِیْ تَعْلِیْمِیْ نَے اِنْجَا زِ اَیْلَابِ

دَیْدِیْ کَہْ یَوْمَ یَکُوْنُ النَّاسُ کَالْفَلَاسِیْ الْمَبْثُوْثِ ۝ وَ تَکُوْنُ الْجِبَالُ
کَالْعِصْنِ الْمَنْقُوْشِ ۝ اَوَّلِ ہُوْلِ وَ ہَنْبِیْتِ بَرَلْہْ کُوْنُکُلْ لَارِے نَے تَیْتَرِ اَتَکُوْجِیْ قِیَامَتِ

کُوْنِے اِنْدَاغِ بَر کُوْنِ دُوْر کَہْ، اَدَمِ لَارِ اَو کُوْنَدَہْ ہَنْبِیْتِ تُوْلَا یَقِیْنِ دِنِ، اَوَّلِ کُوْنِ نَیْنِکِ خَوْفِ وَ دَہْ شَہِیْدِنِ
تَمَامِ حَیْرَتِ وَ اَضْطْرَابِ دَہْ بُوْلَا نَانِیْقِ لَارِیْدِنِ، وَ ذَلَّتِ وَ اَضْطْرَابِ اَرِ نَیْنِکِ ہَنْبِیْتِیْ غَہْ تُوْ شَکَا نَیْنِکِ لَارِیْ نِ
حَالِ لَارِیْ نَیْنِکِ نَیْمَہْ بُوْلُوْشِیْ نَے بَیْلَا مَآیْ، ہَرْطِ غَہْ سَا چَیْلِکَا نِ کُو پَہْ لَکْ لَارِ، وَ کِیْچِیْکِ چَکْتُوْ لَارِ دِیْکِ

بَر بَر لَارِیْ نَیْنِکِ اَو سَیْنِہْ مَنْتَشَرِ اَوْلُوْبِ، خَوَارِ وَ ذَلِیْلِ یَقِیْنِ اَیْلَهْ حَیْرَانِ یَقِیْنِ وَ سَرَا سِیْمِ یَقِیْنِ دَہْ بُوْلُوْرِ لَارِ وَ ہَمِ اَو
نَیْنِکِ شَدَتْ نِیْ دِنِ بِنْدَتَاغِ لَارِ اَتِیْلِکَا نِ زَنگِ بَرَنگِ یُوْنکِ دِیْکِ اَجْزَا لَارِیْ تَیْتُوْلُوْبِ ہُوَا غَہْ اُو چَا رِ لَارِ۔

فَرَا شِ قَرَا شَہْ نَیْنِکِ جَمْعِیْ دُوْر کَہْ کِیْچِیْ یَقِیْنِ دَہْ اَوْرِیْنِیْ اَوْتِ وَ چَرَا غْغَہْ اَوْرِ اَوْرِ غَا نِ پَر وَا نَہْ نَے
اَیْتُوْر لَارِ مَبْثُوْثِ پَر اَکْنَدَہْ یَعْنِیْ سَا چَیْلِکَا نِ دِیْکِ دُوْر۔

اَدَمِ لَارِے رُوْزِ قِیَامَتِ دَہْ پَر وَا نَہْ غَہْ اَو شَا تَمَاقِ دَہْ تُوْلَا مَسَا سَا تِ بَلِیْعَہْ لَارِ بَارِ دُوْرِ بُوْ طَرِ اَیْلَهْ کَہْ قَیْرِ دِنِ
تَیْرِ کُوْرِ وَ لِنَانِ خَلِیْقِ تُوْلَا لَیْقَدَہْ، وَ ہَرْطِ غَہْ سَا چَیْلِکَا نِ دَہْ، وَ ضَعِیْفِ یَقِیْنِ وَ خَوَارِ یَقِیْنِ دَہْ، وَ حَرکَتِ ہَرْطِ اَیْلَابِ

دَہْ، وَ حَشْرِ گَاہِ غَہْ چَرَا اَتَکُوْجِیْ مَنَادِیْ طَرَفِیْقَہْ تَیْرِ لَیْکِ بَرَلْہْ یُوْگُوْر مَکِ دَہْ، وَ کَمَالِ شَبَابِ وَ اَضْطْرَابِ دِنِ بَر بَر
لَارِیْ نَیْنِکِ اَو سَیْنِہْ اَتِیْلِیْبِ اَز دَہَامِ کُوْر کُوْر مَکِ دَہْ، پَر وَا نَہْ اَوْرِیْنِیْ اَوْتِ غَہْ اَوْرِ مَکِ اَو چَوْنِ سُرْعَتِ

بَر لَہْ اَو چَوْبِ اَضْطْرَابِ کُوْر کُوْر گَا نِ دَا کِیْ اَحْوَالِ دَہْ بُوْلُوْرِ لَارِ۔

اَللّٰہُ سَجَانِہْ بُوَا یْتِ دَہْ خَلِیْقِ نَے وَ قَتِ بَعَثِ دَہْ پَر وَا نَہْ غَہْ اَو شَا تَیْبِ، سُوْرَہْ قَمْرَہْ ہَرْطِ غَہْ
سَا چَیْلِکَا نِ چَکْتُوْ غَہْ تَشْبِیْہِ اَیْتِیْبِ دُوْرِ چَکْتُوْ غَہْ اَو شَا تَمَاقِ لَارِیْ تُوْلَا لَیْقَدَہْ وَ تُوْلَقُوْنِ اَوْرِ مَاقِ دَہْ، وَ ہَرْ

سَارِیْ سَا چَیْلِیْبِ پَر اَکْنَدَہْ بُوْلَمَکِ دَہْ، وَ پَر وَا نَہْ غَہْ اَو شَا تَمَاقِ لَارِے حَرکَتِ قَیْلِکَا نِ جَہْتِ لَارِیْ مَخْلَقِ
اَوْلَمَکِ دَہْ، دِیُوْرِ کَلْتُوْر گَا نِ جَا بَنَغَہْ اَوْرِ لَارِیْنِیْ اَوْرِ مَکِ اَیْلَهْ شَبَابِ قَیْلِکَا نِ دَہْ دُوْرِ زَیْرَا کَہْ خَلِیْقِ کُوْر دِنِ

تَیْرِ کُوْر وَ لِنَانِ ہَنْکَامِ دَہْ کَمَالِ خَوْفِ وَ دَہْ شَتِ دِنِ ہَرْ بَرِیْ پَر وَا نَہْ دِیْکِ بَرَا وَزْکَہْ طَرَفِ غَہْ اَیْتِیْلُوْبِ شَبَابِ
بَر لَہْ یُوْگُوْر اَوْرِ لَارِ اِنْدَاغِ کَہْ پَر وَا نَہْ لَارِ ہَمِ اَو چَکَا نَدَہْ ہَرْ بَرِیْ بَرَا وَزْکَہْ جَہْتِ غَہْ اَوْرِیْ نَے اَوْرِ اَدُوْرِ وَ ہَمِ ہَسِیْ

بَر جَانِبِ غَہْ یُوْزِ لَا نَمَا یَدُوْر۔

بعضے لار فراش نے او شاق چکتکو غمہ تفسیر قبلیب دور لار چنانچہ صبح بخاری دہ ایتیب دور کہ فراش
مبشوث چکتکور لار او شاقی دور کیم بعضے سے بعضے سے اوزرہ مینا دور، شو نکا او خشتہ آدم لار موقیبا
کونے بربری نینک اوستینہ از دحام قیلا دور دیب (نتہی)؛

بوقول غمہ کورہ فراش چکتکور لار او شاقی بولغاندہ سورہ قمر کے تشبیہ ایلہ بوسورہ داکی تشبیہ ہر اکی
سے بر بولادور یعنی ہر اکی سورہ داکی آیت نینک معنی سی خلائق قبر دن تیر گوز و لغان زمان دہ تولا
لیقدہ و اضطراب ایلہ از دحام ایلامک دہ ساچیلغان ضعیف و حقیر چکتکو دیک بولادور دیک دور
والعلم عند اللہ

عین رنگ برنگ بویا لگان یونگ نے ایبور لار، نفس یونگ و نختہ نے بارماق ایلہ یازیب
یتیمک و اجزاسی نے تفریق ایلامک دور بوایت دہ او تا دارض بولغان آسمان شکاف تلغ لار بوقدر
گران لیق و محکم و اسخ لیق لاری بوزندہ بیگیل لیق دہ یونگ غمہ تشبیہ قبلیب دور و تاغ لار نینک
آق و قزیل و قرا مختلف رنگ لار دہ بولمک لاری یونگ نینک مختلف رنگ لار ایلہ بویا لگانینہ و اول
نینک گرد و غبار اولوب ہواغہ اوچک لاری یونگ نینک آتیلغان و تیتولغانینہ تشبیہ قبلیب دور
و عین نے تخصیص ایلامک تلغ لار نینک ہر رنگ دہ بولوب مختلف اللوان بولمک لارے جہتیدن
دور و معنی آیت موندغ بولور کہ تلغ لار اجز لاری تیتولوب گرد و غبار اولوب ہواغہ اوچک دہ مختلف
رنگ لار ایلہ بویا لگان و آتیلیب اجز لاری تیتولکان یونگ بولور۔

ذکر قبلیبغان او شہو بویا کی امر ہائل نفخہ ثانیہ دن سو نک بولادور غان آثار قارعہ دن دور لار
خلائق نے ہشتہ قیلا دور غان وقت دہ المد تعالیٰ زمین نے اوزگہ بر زمین غمہ تبدیل قیلا دور و سیاہی
نے تغیر پزادور و تاغ لار نے اوز مفری دن اوچوروب فنا قیلا دور، تا بوایت دہ ذکر قبلیبغان ہشت
ہائلہ برلہ اہل محشر اول احوال پرا ہوال نے مشاہدہ قیلسون لار دیک اوچون، اگرچہ تاغ لار نینک
بنیاد لاری قتیغ زکزلہ سببی ایلہ قیلسہ مو لیکن اولار نینک مفری دن گرد و غبار بولوب اوچوب فنا
بولمکی و زمین نینک اوستیدہ ہیج بلند و پست قالما سی، تیب تیکیز برابر بولمکی، نفخہ ثانیہ دن سو نک
بولادور دیکیش لار۔

آمی دینی برادر لار تفکر قبلیب نظر اعتبار ایلہ با قینک کہ زمین نینک ہر اطراف و اقطار یدہ نہا
عظمت و بلند لیق دن آسمان دنیا نینک ستون لاری دیک کور و لکان ایگیز تاغ لار قیامت کونے
نینک قتیغ لیقی دن و سیتی دن تیتولکان یونگ لار دیک تو زوب ہواغہ اوچوب یورسہ پس بر قطرہ
ماہ جہین دن یرا تیلکان عاجز ذلیل انسان نینک عالی اولکون دہ نہ اولور، اولکون نینک موندغ شد
و سبت ایلہ ظہور غمہ کلکی عاصی لار غمہ غذاب ایتیمک اوچون دور زینہار اولکون اوچون توشہ حاصل
تیلما فغہ کوشش قبلیب اول یوم عظیم و قوی نے بے شبہ راست اعتقاد ایلاب تدارک دہ بولونک وائے
دائم دلیکنیز کوزیدہ لغصب العین ایتیمک برلہ افعال ناشایستہ لار دن اجتناب ایتیب، اعمال صالحہ

اكتساب ایلامک غہ مبادرت قیلینک، اولکون نینک محقق کلکی غہ ایمان کلتورگان مؤمن خائف دائما اول کون اوچون استعداده بولور۔

بوآیت کریمہ مضمونینی دائم دینکیز کوزیده نصب العین ایلامک برله دیدیم، زیرا کہ بزلازت آن کریم غہ ایمان کلتورگان ملت اسلام دن بولمک حیثیت دن، قیامت احوالی دن قرآن ہر خبرینی کہ برسہ آنے تصدیق ایتیپ اول خبرنے دلمیز کوزیفته نصب العین ایلامکیز واجب و ضروری دور، حتی کہ غیر دین لارنیک عالم لاری قرآن کریم نے مطالعہ قیلخان چاغ ده، خصوصاً اینک قیامت علامت لاری و اندکی احوال لاردن خبربرگان آیت لارے نے اوقوب، اول آیت لارنیک بلاغت لاری ومعنی نے برطرز بدیع ده ادا قیلماق لاریفته مفتونیت دن تاشقاری خصوصاً اول بریلگان خبرنے گویا کوز آلدیده بولوب تورغان دیک بر صورت مدہشہ ده تصویر قیلخانی غہ حیرت و تعجب ایتیک ده، ومونے خصائص آیات قرآنیہ دن سناق ده دور لار، چنانچہ گرمانینیک الہ سامیہ عالم لاریدن پروفور نو لیکہ ایتادو قرآن نینک ایگ محتشم سورہ لاری روز قیامت نینک یقین بولغانیدہ اجرام علویہ و سفلیہ نینک تیزاکی نے و تزلزل غہ معرض اولکی نے، افادہ بیرادورغان آیت لاردور بوآیت لارے او توغان حال ده انسان زمین نینک تارومار بولغانلیقی نے، تاغ لارنیک نختہ دیک ساچیلخان لیتی نے، یولدور لارنیک بربریفہ قارشیقان حال ده پارچہ لارنیک توکولوب تورگانینی کوز لارے برله کوروب تورغان دیک بولور۔

هَامَا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ ۚ فَصَوِّفِي عَيْشَتِهِ سَرَّاصَةً ۗ اِمْسِكْ
اما کیم کہ (اول روز حسرت اندوزده) اینک او بدان عمل لاری نینک میزاننی اغیر بولسه (یعنی اعمال صالحہ سی نینک مقداری اعمال سیئہ سیدن راجح بولسه) پس اول کیشی، ہمیشہ خوشلیق ایله بولادورغان رحمت ایچره دور۔

موازن توغریبیدہ مفسر لاریکی نوع احتمال بیان قیلیب دور لار بری بو کیم موازن موزون نینک جمعیدور، یعنی خداوند کریم قاشیدہ قدر و منزلتی بار عمل دیک دور و اول عمل نینک اغیر بولمکی اول عمل شریف نینک مقداری مقابلی بولمیش عمل قبیح نینک مقدار یغہ راجح کلکی دن عبادت دور دیمیش لار بوایسہ فراء نینک قوی دور۔

بو احتمال غہ کورہ معنی آیت پس کیم کہ اینک خداوند کریم نزدیکہ قدر و منزلت شریفہ نینکان عمل خیری اغیر بولسه، یعنی اول قدر لیک عمل خیری نینک مقداری عمل شرفی نینک مقدار یغہ راجح کلسہ، پس اول کیشی ہمیشہ سبب خوش لوق بولادورغان عیش و نعمت ده دور دیکان بولور۔

له شیخ محمد عبده رحمه الله ایتیب دور ثقل میزانک دیکان نینک معنی سی کان لک قدر و قیمتہ کآنک اذا وضعت فی کفة میزان کان لها یک رجحان دیک دور و انما یكون المقدار و لقیمتہ لاهل الاعمال الصالحه و الفضائل الراجحه، فمؤلا یخزون بانیم الدائم ولاروب فی ان معیشتهم فیہ تیکون معیشتہ تمتع ولذة، وهی التي تسمى العیشتہ انرا ضیة الهمیة ۱۲۔ منہ

ایک نئی احتمال بوکیم موازین میزان نینک جمعی دور، نے جمع صیفہ سے برہ کلتور تک تعظیم اوچون دور،
یا کہ موزونات نینک انواعی نینک مختلف بولک لیکے وائینک تو لایبغی اوچون دور ہمیش لار،
بوا احتمال غہ کورہ اینک میزان وہ تاریگان عمل خیر لاری دیک مراد دور، موزون عبادتے اوزرہ
موازین نے ایراد اینک جنس موزون نینک ہمہ انواعی نے احاطہ قیلماق غہ اشعار اوچون و ہمیش لار،
مشکلین و ہمیش لار کہ نفس حسنات و سیات نے وزن قیلماق ممکن ایماں دور، زیر کہ اعمال
اعراض دور لار، بلکہ مراد حسنات و سیات پو تو لکان صحیفہ لار نے وزن قیلماق دور، یا کہ حسنات
نینک علامتی نے نور، و سیات نینک علامتی نے ظلمت، قیلیب نور ایله ظلمت، وزن قیلینور، یک
انینک نوری زیادہ بولسہ اول کشتی ہمیشہ راحت و سرور دہ بولور، و یکمکہ انینک ظلمتی زیادہ بولسہ
اول کشتی اہل نار دن بولوب ہمیشہ عذاب و شور دہ بولور و یک دور، یعنی حسنات نے اجسام نورانیہ
و سیات نے اجسام ظلمانیہ ہیاتی غہ کلتور و ب وزن قیلینور، یا کہ حسنات صحیفہ سی صورت حسنہ تصویر
قیلینیب سیات صحیفہ سی صورت قییمہ ایله تصویر قیلینور پس بو طرزیلہ اعمال لار نینک غیر لیتی و یکیل
لیکے ظہور غہ کلور، اعمال نے وزن قیلماق داکی فائدہ و صحت بوکیم، روس اشہاد دہ جمع عظیم اور
تاسیدہ صاحب حسنات نینک حالی آشکار اولمک ایله سروری زیادہ اولور، و صاحب سیات نینک
فضیحتی خلائق آلدیدہ ظاہر اولوب خجالت و نثر مساریق بلا سیغہ گرفتار اولمک ایله اَسْوَأُ عَذَابِ جِہَنَّمَ
باعث اولور،

راغب اصفہانی مفردات دہ ایثادور کہ قوله تعالیٰ وَالْوَزْنُ یَوْمَئِذٍ الْحَقُّ خَلْقَ نَسَبِ قِیْلَمَاتٍ
داکی عدل غہ اشارت دور، مواضع متعددہ دہ محاسب لار نے اعتبار قیلیمان جہنم لفظ جمع برہ ذکر
قیلینیب دور، انتہی۔

بو قول غہ کورہ آیت کریمہ نینک معنی سے پس اما کیسکہ انینک محاسبہ قیلینغان عمل لاری نینک غیر
جانبی زیادہ اولسہ دیک اولور، حاصل بوکیم اللہ تعالیٰ کلام قدیمی دہ متعدد مواضع لار دہ میزان نے وزن
اعمال نے ذکر قیلیب دور، پس بزم مؤمن لار غہ واجب دور کہ انکا ایمان کلتور گایمیز، و کیغینی نے
تفتیش قیلما غایمیز، چونکہ انینک کیفیت نے اوراک ایلامک دن عقل بشر قاصر دور، وَاَمَّا هُنَّ
حَقَّتْ مَوَازِیْنَهُنَّ ۝ فَاَمَدَهُنَّ هَاوِیَّةٌ ۝ وَاَمَّا یَمِکُ انینک اوبران عمل لاری نینک
میزانی ینگیل بولسہ (بو طریقیہ دہ کہ انینک اوبران عملی نینک پیچ قدر و قیمت بولماسہ، و اعمال سیدہ سے

لہ خوف میزانک سقطت قینک، کما تک است بشی حتی لو وضعت فی کفہ میزان لم ترن حج عن انقبأ من کان فی ہذہ الحیاة الدنیا
کثیر الشر قلیل الخیر لم یلغ بنفسہ منازل الا خلاص اللہ فی القول و العمل و لم یرتفع بہا عن دنایا الامور و سفاسفما ولم یرزہ عقلہ عن الاشرک
و لم ینظر قلبہ عن ردائل الاخلاق، و ذلک کان فی الناس، فاللورم و القنأ، فاذا یکون فی الآخرة، لاریب انه لیکون شیئا فذلک لہ
و لا ترن حج بہ کفہ میزان لو وضع فیہا، و ذلک اللہ قد صرح بہ فی القرآن فی قوله تعالیٰ فی سورة الکہف محبتت اعمالہم فلانقیم لہم یوم التیسار
وزننا، و ہذا صرح بنسبہ الثقل و الخفة الی الموازین، یا جہا، یعنی ہنہ

غالب بولسے، یا کہ مطلقاً اعمال حسنہ اذن وجود غہ کلما کان بولسے، پس اول کیشی نینک ماوی سے، یعنی سیفینا دور خان و قایتا دور خان مکانے ماویہ نام لیک دوزخ دور۔

ماویہ دوزخ نینک نام لاریدن برنام دورانے ماویہ دیب آتا مک غایت چو قور لیقیدن، وحتی نینک یراق یعنی دن دور۔ ماویہ دوزخ نینک ہمہ درکہ لاریدن اینگ تو بان درکہ سیدور دیش لار ماویہ نے دوزخی لار نینک آناسی دیک باراسیدہ اورچ احتمال بیان قیلیب دور لار، برخی احتمال فائزہ ماویہ تشبیہ قیلیب دور کیم دوزخ نے عاصی لار نینک آناسی غہ تشبیہ قیلیب دور، آنا بالاسی نے فہم قیلغان دیک وبال لار آناسی غہ سیفینگان دیک ماویہ ہم فاجر لار نے اوز غہ تارتا دور، و دوزخی لار ہم ماویہ غہ التجا و پناہ آلا دور لار، ایکنی احتمال یا بو جہندن دور کہ انا نینک رحمی بالانے احاطہ ایلاب اوز ایکنی غہ انان دیک ماویہ دوزخی لار نے احاطہ ایلاب اور اب آوز، اوچونخی احتمال بو کیم آنا بالان نینک اصلی دور، و کافر ایسہ اصلی بوزوق بولمک ایلہ مستحق دوزخ قیلیب یر اشیلش، و ہر نرسہ اوز اصلی غہ رجوع قیلور۔ و دوبارہ دالموندن اوز گہ وجد لار نے مودیب دور لار، لیکن بارچہ سیدن لغت عرب دہ آم مکان و ماوی معنی سی دہ کلکانیکی غہ کورہ مکانے و ماوی سے دیک اولی کور و نادور، و اللہ اعلم برادرہ۔ **وَمَا أَذْرِيكَ مَا هَيْدَةٌ ۖ نَارُ حَامِيَةٍ ۚ** اے محمد اول ماویہ نینک حقیقتے نے نہ نرسہ سنکا بیلدوردی، و کیم سنکا اذن خبر بردی، اول ماویہ غایت دہ حرارت لیک بر اولوغ اوت دور۔

حتی لغت دہ حرارت نینک اشتدادی، آیتور لار حایمہ قتیغ حرارت لیک دیک دور مقام مبالغہ دہ نار نے حایمہ برلہ و صفت اتیمک بیلدور دور کہ ماویہ نینک اوتی نینک حرارتے اول مرتبہ دہ زیادہ و قتیغ دور کہ دوزخ نینک باشقہ درکہ لاری نینک اوتی انکان تیر یوق حکمی دہ دور اللہم انا لنعوذ بک من عذاب جہنم و نستجیرک من العقوبی فی ہاویۃ الٹی و صفتہا فی کتابک بنار حامیۃ۔

بیز مومن لار نینک، او شیو سورۃ کریمہ دن آلا دور خان عبرت و فوائذ یمیز بو کیم تمام خوف ہیبت برلہ خلائق نینک یوراک لارینی ایزیب تیرنگوچی قیامت کونے نینک بے شک و شبہ کلکی نے راست بیلیب، از ترہ دل تصدیق ایلامک ایلہ اول کون خلائق قبر لاریدن تیریلیب توروب کمال حیرت و اضطراب و غایت ذلت و اضطراب دن ہر طرف غہ خوار و ذلیل لیق برلہ سا چیلغان پروانہ لار دیک سر اسیمہ لیقہہ بولمک لیک لارے نے، و ہم فلک طاقے نینک مستونی دیک ایگیز داویغ و اساسی محکم و مستین تاغ لار نینک اوکلون نینک ہیبتیدن و شدتیدن گرد و غبار بولوب تیتولکان رنگ یرنگ یونک لار دیک ہوادہ اوچوب یورمک لارینی، خاطر غہ آیب اول کون اوچون توشہ حاصل قیلغان کیشی ویمان کردار یمیز اول روز محاسبہ دہ اول پانیب رؤس اشہادہ ہمہ اعمالی

میرا آشکارا اولوب، یا نائل سرور، یا داعی ویل و شور، اولمک نے یاد ایتیب وزن اعمال غہ چین ایشانمک
ایله اعمال سینه دن اجتناب ایتیب اعمال حسنه اکتساب ایلامک غہ تمام جدو جمد برله سعی کورگوز
گایمیزه

اول روز حضرت ادوزده اولین و آخرین امت لاجمعی ده قبائح اعمال ایله بشر مساز اولمک
اندیشه سی لے دایم کونکل ده مرکوز ایلاب، اعمال قبیح دن بتون قوتیمیز ایله قاجیب، اعمال صالحه
ایتمک غہ ہمہ دن اہم و الزم بیلگایمیز، و کتابستان فصل لاریده حرارت آفتاب غہ سایه حاصل بولماق
ده تاب کلتور الماس لیکیمیز لے چاغلاب، حرارت ده ہمہ اوت لار اشدی بولغان با ویه نینک لغت غہ
قید اغ طاقت کلتور الامیزدیب او یلاب، پروردگار عالم در گاہی غہ عبودیت خالص تمام برله
التجایلیب همیشه اول دار البوار دن پناه سورامک ده بولغانیمیز، تمام بولدی سورہ قارعه تفسیری
والحمد لله وحده، و صلواته و سلامه علی من لا نبی بعده۔

— ❦ —

سورہ تکوین محل نزولی مختلف فیہ دور آیت لاری سکر کلمه لارے او توز آتہ

حرف لاری بر یوز الیک ایکی دور

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

الْهِیْکُمْ التَّکْوِیْنَ حَتّٰی زُمَّرْتُمْ الْمَقَابِرَ ۝ کوب لیق ایله ماتقا نیشماق
سبزه انسان لار لے ضرور و مهم نرسه دن مشغول قیلدی، تا اول زمان غچہ که قبرستان لے زیارت
قیلدنیکیز، (یعنی اولوب قبر غہ کومولوب اهل قبور دن بولغونچہ تکاثر سبزی برله غفلت ده بولدنیکیز)
لغو انسان لے ضرور و مهم نرسه سیدن مشغول قیلغان نرسه لے ایتور لار، الھیکم نینک
معنی سی سبزه لار لے ضرور و مهم نرسه لار دن مشغول قیلدی (یوز او پورتدی) دیمک دور۔

تکاثر مال و جاه و مناقب تو لالیقی ایله بربر لغه فخر و مہابات قیلدیشماق یعنی ماتقا نیشماق دور
تکاثر تفاعل و زینده کثرت دن مشتق دور، تفاعل صیغه سی لغت ده اوچ و جہ اوزره استعمال
اولونمک ده دور بربری و جہ مفاعله معنی سیده فعل نینک ایکی کیشی میانه سیده وقوعه کلکی دور
بو و جہ غہ کوره تکاثر ایکی کیشی نینک بربری غہ مال و جاه و سامان تو لالیقی برله ماتقا نیشماق دور
ایکیجی و جہ فعل نینک تکلف برله وقوعه کلکی معنی سیده دور، بو و جہ غہ کوره تکاثر مال لے کوپاتماق
بار سیده تکلف چیکمک بولادور۔ اوچوچی و جہ فعل نینک بنفسه وقوعه غہ کلکی معنی سیده انداغ که
تباعدت عن الامر دیمک من بوالش دن یراق بولدوم دیمک دور، بو و جہ غہ کوره تکاثر مال نینک
تولا بولکی دور، بو آیت ده تکاثر نینک معنی سی اولغی معنی، ده یعنی مال و جاه کثرت لے ایله ماتقا نیشماق

معنی سیدہ بولمکی ظاہر اراق دور بومعنی غہ کورہ تکاثر و تفاخر سہرا کی سے بروجہ اوزرہ بولادور چنانچہ اللہ تعالیٰ نینک قولی و تفاخر بینکم و تکاثر فی الاموال و الاولاد مونکا شاہد دور۔

آیت کریمہ نینک معنی سی مال و جاہ تولالیقی ایلہ بربر لارہ نینکیز برلہ ماقتا نیشماق سیر لار نے اہتم و ضرور نہ لاردن مشغول و غافل قیلدی دیگان بولورک و ایکنچی و جہدہ ذکر قیلینغان معنی یہ بولمکی مو احتمال دور چونکہ مغرور دنیا بولغان حرصیں لار تمام عمر لارینی مال دہیلنے کو پاتورمک ہاراسیدہ تکلف غہ سالادور لار بوا احتمال غہ کورہ آیت نینک معنی سی، اے حرصیں انسان لارونیا اموالے نے کو یا تیرور تو غریبیدہ تکلف نے اوز لار نینکیز غہ لازم تو تمک سیر لار نے امر اہتم دن مشغول قیلدی، سہرا پالہود لعب بولغان حیات دنیا غہ انہماک ایلامک حیات باقیہ اخریہ دہ سیر لار غہ ہتم بولغان نرسہ لاردن یوز او یورتدی دیمک اولورک۔

بیلیمک کرگ کیم، انجق تفاخر انواع سعادت دن برنوعی نے انسان اوز نفسی غہ اثبات اہتمک ایلہ بولورک۔ اجناس سعادت ایسہ اویج دور برنجی انسان نینک ذاتی کی سعادت معنویہ دور کہ اول علوم و معارف و اخلاق حمیدہ کبی نرسہ لاردن عبارت دور بوسعادت معنویہ ایلہ انسان حیات ابدیہ و سعادت سرمدیہ غہ نائل اولورک، ایکنچی انسان نینک ظاہر وجودی دکی سعادت حسیہ ظاہریہ دور کیم اول صحت و جمال کسے نرسہ لاردن عبارت دور بوا ایسہ اجناس سعادت نینک ایکنچی مرتبہ سیدہ دور، اوچونچی خراج دن انسان نینک وجودی غہ عارض بولادور غان سعادت عارضیہ دور بواجس ایکی قسم دور، برنجی قسمی انسان غہ ضرور نرسہ لاردور مال و جاہ غہ اوخشہ، ایکنچی قسمی غیر ضروری دور اقربا و اصدقائہ کبی، لیکن انسان کامل لار و مرد عاقل لار سعادت بدنیہ و عارضیہ نے، سعادت معنویہ حاصل قیلماق اوچون خواہش قیلا دور لار چونکہ انسان مادام کہ تندرست اولما سہ سعادت نفسانیہ باقیہ نینک اکتسابی اوچون فارغ بولالما یور، یعنی سعادت بدنیہ و عارضیہ سعادت معنویہ غہ آلت دور مفاد ہی سعادت بدنیہ و عارضیہ نے انسان انجق سعادت معنویہ غہ تیمک اوچون، وانینک حصولی غہ اسباب اہتمک اوچون، ایستایدہ خواہش نفس اوچون ایماس دیمک دورک۔

موندان ایسہ پس ایتمیز کہ عاقل بندہ غہ لازم دور کہ انینک سعی و اجتهادی، اہتم و ضرور نے ہم اوزرہ تقدیم اہتمک غہ مقصود بولغای چونکہ مال و جاہ دنیوی ایلہ ماقتا نیشماق، و اعوان و اقربا تو لالیقی ایلہ فخر قیلینشماق، اسباب سعادت نینک پست ترین مراتبی ایلہ ماقتا نیشماق دور، مونکا انہماک ایلامک انسان نے سعادت معنویہ باقیہ حاصل اہتمک دن منع قیلا دور، مونکا مفتون بولغان انسان سعادت انسانیت نینک پست ترین مراتبی نے انینک انشرف و اہتمی اوزرہ ترجیح و اختیار اہتمکان دن ہمت ایلہ سنا لادورک۔

۱۵ انہماک برایش غہ یا پیشوب پنج اندن، آیریلیای انکا مشغول لیق قیلماق دور ۱۱ منہ

بوالیش لار انسانیت ذمہ سینه واجب بولغان ہم لار نینک عکسی بولغان جہتدن، اللہ تعالیٰ انداغ انسان لار نے ذم ایلاب انہاکم التکاثر دیب دور بوتکا شرعہ عدد کوپ لیکے مال و جاہ تو لالیقی، و اصدقاء و اعوان کثرتی ایله ماتقا یشماق داخل دور زیر کہ بعض آدم لار اموال و متاع و سامان دنیویہ سی نینک تو لالیقی برلہ و بعضی لاری اعوان و انصار و اصدقاسی نینک کو لیکے برلہ و بعضے سے اولاد و اتباعی نینک کثرتے برلہ ماتقا نادور لار۔ خلاصہ کلام دنیا و لذات و شہوات و نیویہ دن سنا لغان ہر نر سر برلہ فخر قیلیشماق او شہوتکا شرحتی غہ داخل دور۔ بویردہ ملہی عنہ نے ذکر ایتمادی، یعنی بندہ دینا سبب ایله غافل قیلینغان اہم و ضرور نرسہ نیمہ ایکائینی بیان قیلما دی، انے حذف ایتمک ملہی عنہ نینک اولو علیقی نے انظار ایتمک و انینک شائندہ مبالغہ قیلماق او چون ہمیش لار یعنی تکاثر سیر لار نے غایتدہ اولوغ بر اثر اہتم دن غافل قیلدی کہ اول امر اہم امور دینیہ دن سیر کہ تحصیل ضرور نرسہ لار دور دیک دور حد فی مبالغہ او چون بولغان نینک معنی سے بوکیم مخا طب نینک ذمہی ملہی عنہ بوکیم تیز یغیر داخل بولوش غہ مناسبے بار ہر بر ضروری الش غہ ذاسب بولادور، و ملہی عنہ جمیع خیرات دینی و دنیوی و اخروی غہ شامل بولادور۔

ایتما من کہ بوسورہ کریمہ نینک یوقاری سید کی سورہ القارعہ مضمون بیغہ باقساک، ملہی عنہ مخدوف قارعہ مذکور، یعنی حادثہ یا ظلمہ بعث و نشور اولمک احتمالی ہم یراق ایماس دور۔ معنی آیت تکاثر، سیر انسان لار نے قیامت تو غریبہ تدبر قیلماق دن، و اندہ بولادور غان احوال حسرت مال و اہوال شدہ ایشتمال نے تفکر ایلامک دن، و اجل موعود کلماس دن ایلکاری قیامت کونے او چون استعداد حاصل ایتمک دن، غافل قیلدی دیک اولور۔ بوا احتمال غہ کورہ او شہو سورہ کریمہ ایله سورہ القارعہ میانہ سی والکی رابطہ و متناسبت و بوسورہ نے نینک عقیدہ کلتور مک والکی حکمت، ہم بزوع منہوم اولور۔ انداغ کیم سورہ متقدمہ دہ اللہ تعالیٰ اجار ایلادی کہ خلائق نینک یوراک لار سے نینک قتیغ تور قوج و ہیبت عظیم برلہ تیز ترتیب آرسو تورتور اور غان بر شدت لیک کون بار دور کہ اول قیامت کونے دور و اول کون نینک کلمکی دہ ہیج شک و شبہ یوقتور، اول کون واقع بولغاندہ ہمہ خلق قبر لاریدن توروب، غایت ہول و فزع دن حیرت واضطراب برلہ، ہر طرف غہ اوزینی اوروب پر اکندہ بولغان پروانہ دیک کمال سر سیمہ لہن دن بربر لاری نینک اوستینغہ ازدحام ایلاب خوار و حقیر اولوب ساچیلما قدرہ بولور لار۔

و ہم اول شدت لہن کون نینک ہیبتیدن، تاغ لار اجزا لار سے تیتولوب، گرد و غبار اولوب آیتکا رنگ بزرگ یونگ دیک توزوب، ہوا غہ او چادور لار اول کون اعمال لاری نینک جزاسی کورساتیمک او چون حسابگاہ غہ حاضر قیلینگان خلائق دن، کیمکہ انینک اولچا نگان حسنا تے اغیر بولسے اول کیشی ہمیشہ سبب خوشلیق بولادور غان راحت دہ بولور و کیمکہ انینک اولچا نگان اعمالی دن عمل خیری نینک میرانی یئگیل بولوب، سیاتی اغیر بولسے اول کیشی نینک بار اور غان ماوی سی ماویہ دور، ماویہ دور، ماویہ ایسہ غایت دہ حرارت لیک براوت دور کہ دوزخ نینک ساثر آتش لاری انکا برابر لیک قیلماکاس ویب۔

ایسی پوسورہ دہ دیدور کہ ای انسان لار سیز لار نے اول وصف قیلینغان قتیغ کون اوچون استعداده
و تحصیل توشہ وز او معاد ایتیمک دن تکاثر غافل قیلدی، تا اولوب گوردستانغہ بارغونچہ اول روز حشر
اندوز بہرہ سوز نے یاد ایتیمک دن غفلت دہ بولدینکیز

و آیت کریمہ نینگ با بعدیغہ قراساک مٹی عنہ موت اولمک احتمال بار ایستے اے انسان لار تکاثر
سیز لار نے اولوم دن غافل قیلدی، اولوم نے اولوتونینگ لار واسے یاد ایتیمک ایله مدام استعداد دہ بولمک
لار تا اول زمان غچہ کہ قبر نے زیارت ایلاب اموات لار زمرہ سیغہ داخل بولدینک لار دیکان بولور
مٹی عنہ نے عام قیلغان تقدیرغہ کورہ معنی آیت انسان لار اموال فانیہ و نبویہ نینگ فراوانیغی
برلہ ماقتا تیشاق، سیز لار نے ذکر المدد، و علم و معرفت دن، و انواع طاعت دن، و ہمد اعمال صالحی
و افعال خیرہ دن، و جمیع سعادات دنیویہ و اخرویہ دن، غافل قیلدی دیک اولور۔ در حقیقت اہل اسلام
ایچیدکی اکثر دنیا دار لار نینگ کردار لاریغہ ثانی نظری برلہ قرغانہ، اولارغہ خطاب قیلسہ بولادور
کہ ای اسلامیت دعویٰ سیدہ بولغان غافل لار اولوم و آخرت یادینکیز غہ کلما، ہمیشہ عادت و
دأ بیکیز حرص مفراط ایله اموال و سامان دنیا نے کو پاتیدورمک بار اسیدہ کلفت چیکمک، و رنج و مشقت
نے اوزینکیز غہ الترام ایلامک دور، موخچہ کلفت، بیشمار و صرف عمر عزیز ایلامک ایله حاصل قیلغان متاع
و سامانینکیز، فراوانینکیز، ایله دین و ملت غہ فائدہ یک برار خدمت، و مسلمان لارغہ عائد برار منفعت
ظہور غہ کلما، ہموارہ اطلاق و سامانینکیز نینگ و غیرینی، و اتباع و اعوانینکیز کثیر یعنی ایله، بربر نیکیز غہ
غرور و خودبینی، کورساتیب، اوزینکیز نے تعریف ایتیمک دن و ماقتا ماق دن باشقہ ایش غہ مشغول
بولماس سیز، بو شیکیز ہمیشہ بوموال، اوزرہ او تادور، تا اول زمان غچہ کہ اہل موعود و یتیب قبرغہ کو
مولوب اہل قبور زمرہ سیغہ داخل اولور سیز

محقق بیلنگ کہ دنیاغہ مغرور اولوب اعمال آخرت دن اوزرہ لگانینکیز دیک اولوم یوتیمک ایله
مغرور بولغان دنیا نیکیز دن ہو اوزرہ لور سیز، حالبوکہ دنیا نینگ اموال فانیہ سی حکم اخبار الہی، و شہادت
تجرہ الہی، برشی حقیر سر لعی الزوال دور کہ، اینیک کثرتی ایله فخر و مبانات ایلامک اصلا انسانیت
شائغہ مناسب برالش ایماس دور انسانیت آثاری دن وجودی دہ بیج بر اثر یوق بہائم صفت غافل لار
ایشیدور، آری اموال دنیویہ اول حال دہ خیر و صالح اولور کہ اندن اندن تقالی واجب و مندوب قیلغان حق
لارینی مصارف مستحقہ سے غچہ قیاریب، اینیک تاشی دہ اول دنیا نینگ ایگاسے لے دین و ملت نینگ
احتیاجی و تکمیل نواقصاتی بار اسیدہ صرف قیلسہ، اوزرینی اول مال توغریسیدہ منعم حقیقی نینگ گویا بر خیر
دار ایتی بیلسہ، آما ہر مال و متاعی کہ منعم حقیقی نینگ رضا سے بار جای لارغہ صرف قیلینمای، ناشائستہ
اجای لارغہ صرف ایتیلسہ اول صاحبی غہ وزر و دیال دور، و ہر مالی کہ صندوق لار دہ و گنجینہ لار دہ استقلال
کتر قیلینسہ، اول مال ایله سنگ ریزہ لار اور تا سیدہ بیج بر فرق یوتور، اول مال بے مشبہ روز جزا دہ
صاحبی غہ موجب سخط الہی و باعث کمال دور

التکاکہ لکھنؤ کی لام تعریف عمدا و چون دور یعنی تکاکہ منہی دن مراد اول محمود بولغان تکاکہ مذموم دور کہ اول امور دنیویہ فانیہ بار سیدہ ہاقتا نیشاق دور چنانچہ مال و جاہ و اعوان و اقربا کی نرسہ لار برہ ماقتا نیشاق غہ اوخشہ، اما مور اخرویہ باقیہ ایلہ فخر قلیشماق مذموم ایماس دور بلکہ مدوح دور، مثلاً علم و عمل و اخلاق فاضلہ و قوتہ کی نرسہ برہ تفاخر ایلامک غہ اوخشہ کہ اول سعادت اخرویہ ایلہ تف آخر ایلامک دور بو تفاخر مذموم ایماس دور ہر چنان نعمت پروردگار نے تحدیث ایلامک طریقہ ایلہ بولسہ۔
 علماء دیمیش لاکیم نعمت اخرویہ ایلہ ماقتا نیشاق ہر چنان کہ کبر و عجب دن خالی بولوب مقصود اندن حق نے اظہار اتیمک و اللہ تعالیٰ نینک برگان نعمتی نینک شکر نی بیان قیلماق بولسہ مکروہ ایماس دور چنانچہ حضرت علی نینک سلوئی عن کتاب اللہ دیمکی، و عبد العبدین مسعود نینک اگر من کتاب اللہ از روز دن عالم راق کیشینی بلیسام ایدم البتہ انینک خدمتی غہ بار ورا ایدم دیمکی، و حضرت یوسف علیہ السلام نینک انی حفیظ علم دیب اوز فضلے نے اظہار اتیمکی، تفاخر مدوح دن دور۔

تذبیہ :- اسی اسلام اولاد لاری ہوشینکیز گوشی دن غفلت پنہ سینے آیب اعتبار ایلہ استماع ایلامک کہ رب جلیل خطاب قلیب آیتا دور کہ اسی انسان لارا موال فانیہ دنیا غہ کو نکل بیسب اتیمک ز غافل ناپایداریہ فریقہ بولمک ایلہ، ہم حیات دنیا مد نظر لاری و اموال و نعمت فانیہ غایہ آمال لارے بولغان عقل پیر ایسیدن عاطل، بر موخہ جامل غافل لار نینک محض کثرۃ سامانینکیز غہ کورہ تعظیم و احترام ایلامک لاریہ مغرور اولمک سبب ایلہ، کثرت اموال و سامان و وفرت متاع و زیادت حرمت و شان برہ تفاخر ایلامک و بربرینکیز دن زیادہ و بلند بولمک لیکتی ایستاب دنیا حاصل اتیمک وہ غایت حرص برہ انہماک کور کوز مال، سیر لار نے قیامت کونے فائدہ بیر ادور غان اعمال صالحہ لار غہ مشغول یبق دن غافل قیلدی، تا اول حد غچہ کیم قیامت وہ نفع تیکوز ادور غان عمل دن غافل بولوب، دنیا طلبیدہ عمر گر انما یہ لارینکیز نے ضالغ و بر باد قیلماق ایلہ، غافل بولغان حال وہ، وفات اولوب، اموات لار زمرہ سینہ داخل بولدینکیز، متا خطاب آئی نینک خلاصہ مائی موبینک دن عبارت دور۔

فی الواقع بصیرت کوزینی آچیب نظر تامل برہ قرافاندہ شبہ سیر معلوم بولادور کہ زمانہ میرد کی مغرور متکبر خود پسند بعض اغنیاء لار نینک اموال لاریہ امر آئی ایلہ واجب قیدینغان حقوق مفروضہ سی نے بالکلیہ ادا ایلامای، یا کما یبغی ادا ایلامکے غیر کوروب، و انسانیت اقتضاسی، و اسلامیت اداب مرغوب سی جو بیخبر دین و ملت غہ خیر خواہ یقین بولیدہ اموالی نے صرف اتیمک دن یوز او یوروب، دائماً دنیائے کو پاتیورمک غہ حرص ایلہ اشتغال قیلماق لاری، و باغ و بوستان لار و نقش و نگار لیک مہمانخانہ و ایوان لار سیاب و ہم طرز بدیع و شکل عجیب وہ عمارت و سرائی و کیوان لار بنا قلیب اسباب و اقمشہ و سامان وہ، و زینت خانہ و اسباب و امتعہ و البسہ خانان وہ بربر لاریدن او تکوزنک وہ، و بربر لاریہ تفاخر ایلامک وہ، بولمک لاری، و تکاکہ با سیدہ حد افراط غہ کیتیمک لاری، ہمہ سی آخرت دن غافل یبق لاری جہتین دور۔ اگر ہر آئینہ آخرت دن غافل بولماسہ لاری سی، متاع دنیا غہ موندلغ کو نکل تو یوب، لے اصلا فانیہ اولمایدور غان پایدار

گمان قبلیب، انکا جان و دل برلہ مشغول لیق قیلماس ایدی لارا، و آخرت نے یاد ایتہای دنیا نیک تو لاییتی
واقبال برلہ نفاخر ایلماس ایدی لارا؛

آیا اولار اعتبار نظری ایله باقیب عبرت آلمایدور لار موکه دنیا نے حرص برلہ یغیب خیرات یولیفه لانی
صرف ایتیک غنجیل لیق قبلیب محبت برلہ کنز قیلغان دنیا دار لارا، عاقبت انے قیوب ارمان و حسرت
بے شمار برلہ دنیا دن کیتیپ، اولار نینک او شوق اوز منفعت لاری او چون صرف ایتیک غم کوز لاری
قیلمان دنیا لاری، وارث لاری نینک بلکہ اعدا لاری نینک دست جنایت کارانه لاریده سفاہت
ایش لارغه و نابجا جای لارغه خرج قیلنید، بر باد اولوب هباء منثورا کیتیپ تورگان لیکی، هر زمان
ده آلدیمیزده گرات و مرآت کور و لوب و ایش تیلوب تورک ده دور ایش هر بر زمان دالی نخل پیشه اغنیا لار
نینک موندارغ ایش لارنے کوز لاری برلہ کوروب توروب، بیز نینک مومونداغ حریص لیق و تکلف ایله
یغیب خیرات یولی غم صرف ایتیک غم کوزیمیز قیلمای نخل کور کوزگان اموال و سامانیمیزدن کین او شوق
رؤش ده امور قلیب لارغه صرف قیلنید بر باد اولوب عقی ده و زرو و بالینی بیز چیکار میردیب عقل
عبرت بین ارشادی ایله تفکر ایلاب، تیریک لیکنی غنیمت بلیب، اوز حیات یقلا ریده انے خیرات و
احسان یولیفه اتفاق ایلاب، مکاتب و مدارس و رباط و دارالایتام و بناء جسربکی صدقه جاریه لار بنا
قیلماق غم سعی ایتماس لیق لاری، همه سی روز حساب دن غافل لیق لاریدن ناشی دور، یا ایسه نعوذ بالله
اول روز نذامت اندوز جگر سوز نینک کلک لیکی غم کونکل لاریده چین ایشانچ لاری یوق لیغی دن دور
وینه شوکا اوخشه دنیا نینک اموال فانیه عاریه سی غم تمام کونکل قویاق ایله، انے فضیلت فائقه
گمان قبلیب، انکا مغرور اولوب، کمال تکبر و خود بین لیق دن، دنیا لاری نینک تو لاییتی برلہ نفاخر
قیلمان پلید لارنے، و دنیا لاری نینک حقوق و اجبه سینی ادا ایتیک نے ذمی لار ذمه سینده لازم بولغان
جزیه دن هم اغیر کوروب، انے ادا قیلماق نے ایستماگان، و برادری لاری نینک احتیاجی غم برابر
درهم خرج ایلامک غم، و شریعت ترغیب قیلغان امور دینییه لار تو غریبینه صرف ایتیک غم رغبت کورسا
تماکان، بلکہ انداز امور خیریه دن تمام نفرت ده بولغان، عبید دنیا بولغان پلید لارنے، مشتقم قهار تعالی
نینک صفت صمدانیه سی ظهور غم کلک ایله بنده لار اوزره مسقط قیلنغان فرقه داشته کیون، اول فضیلت
عاریه لاریتی سلب ایتیپ، اول غافل لار نینک اوز لاری ثروت و غنا برلہ مغرور لیق ہنگامی ده خوار
و حقیر کور ادورغان، صاحب فقر و مسکنت لار احوال لاریتہ تو بشور گایج، اول زیانکار لار محتاج لیق
ذلیل لیق ده روزگار کچوروب ایلمار کی ایام دولت و ہنگام ثروت لاری غفلت برلہ او کوزگان نینک
لاریتہ، و اموال و سامان لاریتی او لچاغ لارده اوز لاریتہ ذخیره آخرت بولغودیک امور خیریه و صدقه
جاریه لارغه صرف ایتماگان نینک لاریتہ، عداست و خجالت برلہ یورگان نینک لاریتی مشاہدہ قبلیب، اول نینک
احوال فلاکت اشتمال لاری دن عبرت آلیب، توبہ و استغفار ایله خلا طریفه التجا قبلیب بہا و موندارغ
عکبات روزگار گردش فلک برلہ میزگر ہم نزل قیلماسون چونکہ عالم امکان حوادث لگمنی و نوازل موردی

دور دیب بندگان خدا نے تفریحاً ایسا استکبار کورساتھک دن، و اموال دنیا نے کمال حرص ایسے دل بریں بخل
 نے پیشہ قیماق دن، یا نیب دین و ملت نینگ منفعت و فائدہ سیدہ اموال لارینی صرف ایتیب توشہ آخرت
 حاصل قیماق نے غنیمت بیلماس یک لاری، سیم و زرجبت و حرصی برلہ دل لاری قسادت اندر قسوات
 بولمک ایسے آخرت نینگ یادیدن، و اندہ بولادورغان محاسبہ اعمال خوف و اندیشہ سیدن، غافل بولغان
 لیں سبب دن دورا اگر انداز بولماسہ البتہ اتفاق فیضی سعی قیلور ایسے لارا و توشہ عقبی حاصل قیماق نے
 اجتہاد ایتیمک نے غنیمت بیلور ایسے لارا۔ آید ذوالکمال حکیم نینگ مشیت و حکمت الہیہ سی ایسے گاہ بندہ لار نے
 معصیت و غفلت و ن زجر ایتیب تنبیہ قیماق اوچون نازل قیلغان بعض بر جوادث روزگار و نوازل
 شدت آثار لارہم قیامت احوالی دن نمونہ و مثال دورا انداز کہ اول جوادث نازلہ توشمک دن ایسے گاری
 سراپا غفلت و متروک و لوق دہ بولوب معصیت و رطہ سینغہ چومغان لارا و امر الہی نے بجا کلتور یک دن باش
 تار تیب اوزلاری نے طغیان و نافرمان لیں قرانغولیتی غہ کو مغان لارا تا گاہ مصائب و تبریتو شوب دوچار
 بلا و گرفتار غنا بولغان لاریدن کین ایام آمن و راحت و زمان سعست و نعمت دہ اعمال بر و افعال خیر
 غہ مسارعت و انفاق و احسان و صدقات غہ مبادرت ایتراگانیک لارینہ ندامت قیلور لارا لیکن وقتی
 کیسچ کماج ندامت سود ایتماس، و ایام گذشتہ یا نیب کلماس، موندغ ایش لار جوادث گاہ علم دہ ہمیشہ بولمک
 دہ و ہر زمان مشاہدہ قیلینماق دورا موندے اثبات ایتیمک اوچون ایسے گاری او تکان تایسغ لار ایرادی غہ
 حاجت یوقوز آلان ہمہ غہ کون کبی مشاہدہ بولوب تورکان حادثہ عجیبہ ذکر کی کفایہ دور چنانچہ فرقہ اشتراک
 ظہور دیدن ایسے گاری اصحاب لعل و غفلت بولغان اغنیاء لارا آخرت نے یاد غہ کلتور و فسق و معصیت
 دن یا نمکے خاطر لاریغہ المادی لارا و ارباب ثروت و سامان بولغان اغنیاء لارا اموال لاریدہ اللہ تعالیٰ
 نینگ امر قیلغان حقوق و اجبہ سی بالیغی نے عالم لار تذکر قیلغانندہ قولاق سالما دی لارا و ہمنوع لارے
 بولغان بیچارہ و مضطر انسان لار نے حالت فقر و احتیاج دہ کوروب توروب کمال قسادت دن کو نکل لاریدہ
 رحم دن اثری بولماسان جنتدن اولاز نینگ حالی غہ ترحم قیلما دی لارا و انسائنت منقضا سیچہ اولار غہ برار
 مروت و احسان ایتیمکے اصلانظر لاریغہ ایلمادی لارا بلکہ کبغل بیچارہ مستمند لار نے انسان اور نیر تانوما ی
 کمال خود بین لیں دن اولار غہ تحقیر و امانت کوزدی لارا و قتیکہ اللہ تعالیٰ نینگ صفت جلالیہ سے تجلی قیماق
 ایسے اشتراک یون ظاہر اولوب، اولار نے اوشول ایشانکان دولت و ثروت لاریدن آیریب سو بولغان پیاز
 دیک قیلیب، فقر و مسکنت غہ دوچار و انواع ذل و عجز غہ گرفتار قیلغانچ، البتہ اولار زمان آسایش و رفاه
 و ہنگام ثروت و غنما دہ خیر قیلماغان لاریغہ، و احسان و انفاق فی سبیل اللہ ایلاب بندگان خدا غہ
 بخشیدیق قیلیب اولار نینگ کو نکل لارینی الماغان لاریغہ، و توشہ عقبی حاصل قیلماغان لاریغہ حد سیر
 ندامت قیلا دورغان دور لارا لیکن وقتیدہ آگاہ لیں اید قیلماغانچ، سو نکرہ گی تاشف و ندامت دن نیمہ

فائدہ دورہ

شونکا اوشہ بودیادہ اعمال خیر و حسنات قیلماغان لارا و اولار دیدن ایسے گاری زا و آخرت بولمک

اوچون صدقات جاریہ تقدیم ایتیمک نے غنیمت بیلمگان لار جزاء اعمال لاریتی کورمک اوچون محشرغہ حاضر قیلینیب اندہ گی احوال لار نے کورگان ده دنیا ده عمر لاری غفلت و بخل بر لہ او کوزگان لیک لاریغہ ندامت قیلور لار خداوند تعالیٰ اینجی بار بیز نے دنیاغہ قایتا رسہ ایکان تا او بران عمل لار نے قیلساق دیب آرزو و سوال قیلادور لار انا اول سوال لار بار اسیدہ رد جوابیدن باشقہ نے ایشیتاس لار آئی برادر دینی لار بودنیاده نیریک لیکنی غنیمت بیلب عمل صالح قیلماق غہ و اموالینکیز نے خیر و احسان ایله انفاق ایلامک غہ سعی ایتیمک لار و کللمکی حق و راست یولغان قیامت کوئے اوچون استعداد قیلینک لار آخرت نینک کللمکی نے محقق بیلمگان کیشے شبہ یوق کیم اینیک استعدادی ده یولور اعتبار ایله تفکر قیلینک کہ مثلاً بر براق سفر نے اراده قیلغان مسافر اولده و اسباب سفر نے طیار قیلماهی سفر غہ چقیماس، بودنیادکی سفر ایله اختیاری دور اختیار ی سفر غہ مسافر البتہ بے استعداد چقیمایدور آخرت سفر ایسه اینیک بندہ مسکین غہ برکون ضرورہ یوز کلتور کی محقق دور اینیک واقع او ملکی ده بیج شک و شبہ یوقتور و چون وچرادیک درست اولما ی دور بندہ غہ اول سفر اضطراری دور انکا چقیماهی چاره سعی یوقتور پس او شبو سفر خطرناک بعید اضطراری اوچون استعداد و اسباب آما ده قیلماق غہ نیچون سعی و اجتهاد ایتیمک نے بندہ ضرور و لازم بیلماسون، آلدیده موندانغ سفر اضطراری دور و خطرناک، دیولیده بیان مخوف و عقبہ ہونناک لار توروب اینیک استعدادیدن غافل اولوب، دنیا نینک اموال فانیہ عاریبہ مغرور لیق ایلتناخر ایلامک مومن عاقل لار نینک ایشی ایماس دور، بلکہ آخرت بازاری نینک سو دوزیا نیدن و حساب و میزانی دن بیخبر غافل لار نینک کاری دور.

اللہ سبحانہ سعادتی حقیقیہ کثرت اموال و ثروت دنیویہ ده دیب گمان باطل قیلماق ایلتناخر کورگوزماک عادت قیلغان غافل لار نے اول گمان باطل لار ییدن روع قیلیب دیدی کہ کورگوزماک سَوَفَ تَعْلَمُونَ اے انسان لار سیز گمان قیلغان نینک انسان نینک فضیلت و سعادت دنی نینک اموال و زخارف نینک کوب لیک و اولاد و عوان نینک تو لایقی بر لہ ایماس دور آگاہ بولوب کیم عاقل عاقبت بین نینک غایت ہمتی و نہایت تصدی دنیاغہ مقصود بولمک اصلا مناسب ایش ایماس دور چونکہ دنیا نینک عاقبتی حسرت و وبال دور و عقبی اوچون توشہ حاصل قیلماغان کیشے نینک قالی بے شبہ ندامت و انفعال تیز دور کیم دنیا دن اوز ولوب آخرت سفر نیغہ قدم تویناچ آلدینکیز غریوز کلتورگان اہوال و شدائد نے کوروب دنیا ده پیشہ قیلغان ایش لاریکیز نینک عاقبتی نے، یعنی اول قیلغان رأینکیز نینک خطا یعنی نے، و گمانیکیز نینک باطل یعنی نے بیور سیز و تفاخر و تکبریکیز نینک

لہ ارتد عوامن مثل هذا الظن الباطل فانه لا فوز بالتكاثر وانما الفوز بحقیقۃ التماسر والمصنفا فر علی الحق وسوف تعلمون مصیرکم اذا استمر بکم هذا التفاخر بالباطل بدد علی صحیح ینفعکم فيما یطالبکم بہ المجد الصادق والاوامر الالہیۃ قالہ الشیخ محمد عبده ۱۲ منہ۔

سببِ ندامت و موجبِ خجالت ایکانیکی نے معاینہ قیلور سیز، بعضی لار کلا اٹھا معنی سیدہ دور دیمیش لار
یعنی ای تکاثر غافل قیلغان انسان لار تحقیق تیز دور کہ مقابرنے زیارت قیلغان چاغینکیز دہ یعنی
دنیا دن کیتیب قبرغہ کیرگان و قینکیز دہ قیلغان ایشینکیز نینک باقبتی نے و تکاثر غہ اشتغال قیلغان نینکیز
نینک نیمہ ایکانیکی نے؛ بیلور سیز دیک دور۔

جمہور مفسر لار کلا نے ر ذوع اوچون دیب نے بیز نینک اوغنی قیلغان ترجمہ میز مالی دہ تفسیر قیلیب
لار، اما علماء و قوت، یعنی قرآن نینک وقف لاریغہ مخصوص بولغان عالم لار قولہ المقابرنہ وقف مطلق علاق
طے قویب، کلا نے باندی نہ صلہ قیلغان جمتدن انذہ وقف قیلما ی حقا معنی سیدہ دیب دور لار۔
قیسی براختال بر لہ کہ بولسہ بو آیت انذار و تخویف دور بندہ لار آلدی لاریدگی یوز کلتور ادورغان
حوادث لار نے یاد ایتیب تور قسون لار و غفلت لاریدن آگاہ بولسون لار دیک اوچون؛

حسن بصری رحمة اللہ علیہ ایتیب دور کہ (ای مغرور دنیا بولغان آدم) اطرافینک دہ قول باغلاب تورگان
اعوان و اتباع لارینک تولالیغنی سنی مغرور قیلما سونکیم بے شبہ سن وفات بولور سن تنہا بولغان حال دہ، و
گوردن تور رسن تنہا بولغان حال دہ، و محشر دہ حساب قیلینور سن تنہا بولغان حال دہ، اھ یعنی او شہو
ایش لار سنکا یوز کلتور گان چاغ دہ سن یلغوز بولور سن یا نینک دہ یاری برگوچی اعوان و اتباع لارینک
بولماس پس مونداغ بولغان دن سونک بووتیا دہ اعوان و اتباع و اولاد نینک تولالیغنی سن مغرور قیلما لار
دیک دور بو حال لار نے یاد ایتیب البتہ انسان نے تکاثر غہ مشغول اولمک دن منع قیلیب تو سادور۔

ثُمَّ كَلَّا سَوَّاتٍ لَّعَلَّكُمْ تَعْلَمُونَ ط سونکہ تحقیق تیز دور کہ اول تکاثر قیلما قینکیز نینک عاقبتی
نے بیلور سیز، کلا ر ذوع اوچون دیکان لار معنی آیت دہ دیب دور لار کہ سونکہ کثرت مال و متاع، اولاد
و اتباع، اید فخر و مبالغت قیلماق دن یا نینک لاریغین دور کہ اول ایش لاریکیز نینک سور عاقبتی نے
بیلور سیز، اول چاغ دہ تو لاندامت قیلور سیز، لیکن ندامت و افسوس سیز گہ فائدہ بیر یاس۔

مفسر لار بو آیت نے اولغنی انذار نینک تا کیدی اوچون وار بولغان دیمیش لار یعنی انذار
سونک انذار و وعید ارتہ سیدن و وعید روز انداغ کہ برکیشینہ تا کید و مبالغہ ایله نصیحت قیلما ننگ ایسا سن
کہ اقول لک لا تفعل ثم اقول لک لا تفعل، یعنی سنکا من ایسا من انداغ قیلما غیل دیب سونکہ سنکا
ایسا من انداغ قیلما غیل دیب لیکن انذار ثانی انذار اول دن قتیغ راق و بلیغ راق دور، چونکہ اول کلام
ثم بیان کلتور ولوب دور۔

بعضی لار دیب دور کہ آیت اولی دن مراد ای غافل انسان لار اولوم حادثہ سے سیز گہ نزول قیلیب
حالت سگرات دہ (یعنی محضر جنّت بر لہ یا نار بر لہ بشارت بیر یلا دورغان ہنگام دہ) یا قبر دہ منکر و کبر سوال
قیلغان زمان دہ تکاثر غہ مغرور بولغان نینکیز نینک نیمہ نتیجہ بیر مائی نے بیلور سیز دیک دور، و آیت ثانیہ دن
مراد قبر دن تور گوز و لگان دہ منادی حشر طرفینک، فلانے نینک مالی شقاوت بولدی، انداغ شقلاقی کہ
اندن سونک اصلا سعادت نینک یوز کلتور مائی ممکن ایسا ستور دیب، ندا قیلینغان چاغ دہ، و امتار و الیوم

ایہا المجرمون ویب فجار لارابرار لاردن آجرتیلخان زمان دہ کردارینکیر نینک عاقبتی نیمہ ایکانلیقی
 بیلور سیزر دیک ددو بوقول غم کورہ آیت نینک نکراری تاکید اوچون ایماس دور ہر ایکے آیت نینک
 معنی سی باشقہ باشقہ بولوب تغایر حاصل بولغان جنتدن تکرار یوتقوتور چونکہ اولغی بیلک لیک نینک کے
 نزول موت حالتی بولک لیک ایله اندہ بیلینا دورغان نرسہ لاربر باشقہ نوع احوال ندامت شہدات
 واینبی بیلک لیک نینک زمانے حالت نشور اولک ایله اندہ بیلینا دورغان احوال لاربر باشقہ
 نوع عذاب حسرت مال دور بوتعنی غم نظر آئمہ اور با بیدہ حملت اوچون دور

ای برادر وینی لار تدر قبیلنک کہ قرآن کریم نینک آیت لاری نیمہ دیدور بویات کریمہ لار
 نینک مالی بودور کہ اسے انسان لار بودنباہ زینت وزخارف فانیہ خہ مفتون اولوب استعداد عقبی
 آیمک فکری نے قیلماہی، غفلت بیلہ عمر گر انماہ لارینکیر نے ضلیح قیلا سیزر آیات الہیہ و اختیار نبویہ
 انذاری و تمیدی غم سمع اعتبار سالماس سیزر اول انذار و تمدید قرآنے و نبوی ایله وعظ و
 تذکیر قیلینا نینکیر دہ اولار نے حقیقتے واصلی یوق سوز لار دیک تلقی ایلاگان لیکنیکیر دن اول انذار
 و تمدید لار تو لاق لارینکیر غم صریباب یا کہ طینن ذباب دیک اکلانا دور یقین دور کہ حتی اذا بلغت
 السراقی مضمونے چہ جان شیرین لارینکیر سینہ نکیر غم کلیب غرغہ حالتی غم تیکان دہ سونگرہ اندہ
 او توب جسدینکیر قبر ایچہ کو مولخان دہ واندن سونک قبر دن تور غوز ووب محاسبہ اعمال اوچون
 حشر گاہ غم حاضر قیلینکا نینکیر دہ اول انذار و وعید لار نینک ہی لیتی نے، واون لارینکیر نینک
 تو لکان روش و عادتینکیر نینک باطل یعنی نے بیلور سیزر ویب؛

کَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ عِلْمَ الْيَقِينِ تحقیق اگر سیزر عاقبت امر بیکیر نینک
 نیمہ ایکانینی، بیج شک یول تافماید ورفغان علم یقین برلہ بلیسا نکیر ایدی، البتہ مال دنیا نینک تو لاق
 لیتی برلہ تفاقرا ایلامک سیزر نے امر آئی نے بجا کلتورک دن غافل قیلا سال ایدی، و اعمال خیر
 قیلما تنی مختتم بیلور ای دینکیر، لیکن موت و قبر و حشر بار اسپدہ علم یقین بیکیر یوقیقینی دن موندان غم
 شایعہ غیر مناسب تفاقرا و میامات ایش لار ایخہ مشغول اولک دہ دور سیزر
 ای مؤمن لار با نینک کہ بویات کریمہ دہ اللہ تعالیٰ نیمہ دیدور ای تادور کہ اسے انسان لار اگر
 سیزر لار من بعد کیلا دورغان اولوم و قبور و بعثت و نشور نے بر نرسہ نے بیج شک و شبہ سیزر انیمتلا
 اعتقاد جزئی ایله بیدگان، دیک بے شک و شبہ چین بلیسا نکیر ایدی، البتہ اول علم یقین سیزر لار نے کثرت
 اموال و اولاد ایله تفاقرا قیلماق دن، و سائر اسباب غفلت بولادورغان ایش لار دن، تو سار ایدی، و ظاہر
 و باطن لارینکیر نے اصلاح و پاک قیلا دورغان اعمال حسنہ و اخلاق حمیدہ غم سیزر لار نے رغبت لیک
 قیلور ایدی، لیکن سیزر لار من بعد کیلا دورغان مذکور احوال لار نے اعتقاد صحیح ایله شک و شبہ سیزر جزئی
 بیلما سیزر لار شول وجہ دن اول احوال لار اوچون استعداد قیلماق دن و طاقت و اعمال صالحہ ہلد
 توشہ وزاد طیار ایلاب حاضر لاق قیلماق دن غافل بولک دہ دور سیزر لار۔

اوشبو آیت کریمہ مضمونیدن استنباط قیلانا دور کہ عمل صالح قیلماق غم باعث بولادور خان نرسہ لار نینک اشد واقوی سی علم دور، خصوصاً علم یقین عمل نینک اوجوب و اتم بقی غم ترغیب و تخصیص ایلامک ده غایتہ اقوی برسبب دور، موندراغ ایسہ پس بین الاقران تکاثر و تفاخر ایلامک او چون حطام دنیوی حاصل قیلماق غم نہایت میل و غایت انہماک ایلہ کو کمل پیریب تملق پیشہ بق نے شعار اینکان، د علم لارینی دنیا حاصل قیلماق غم وسیلہ ایلامکان عالم لار نینک کتاب اسدہ و احادیث نبویہ وارد بولغان اوامروز و اجرغہ و اینچنین دنیای دنیہ نینک ناپایا یار یعنی توغریسیدہ، وانے یغیب کتر قیلماق نینک زوم یعنی بار اسیدہ بیان قیلینخان مواعظ لارغہ، و امور اخریہ بار سیدہ تبلیغ قیلینخان وعدہ و وعید غم، علم یقین لار سے یوقلیغی ظاہر بولادور، انینک او چونکہ اگر اندراغ عالم لار نینک بیلکان علم لار نیغہ علم یقین و اعتقاد جزئی لاری بولسہ ایسی، البتہ دنیای سفلیہ خبیسہ نینک تحصیل و ادخار اتیمک المیدہ موندراغ دون ہمت یک ایلہ، اور لاری خوار و حقیر ایلامک غم تشریح قیلماق نے روا کور ماس ایسی لار، کور ماسوسین کہ بو آیت کریمہ وہ اللہ تعالیٰ ایتادور، تحقیق اے انسان لار اگر تکاثر و تفاخر نینک عاقبتی موجب نکال و آفت ایکانیغہ علم یقین نیک بولسہ ایسی، البتہ تکاثر و تفاخر نے ترک ایتار ایدیکیز دیب، پس بو آیت نینک مضمونے تکاثر و تفاخر نے ترک ایتامکان لار نینک علم یقین لاری یوقلیغی نے افادہ قیلادور، باقینک کہ بو آیت مضمونے وہ علما لار غم نہ تکلیغ بر تہدید عظیم بار دور، موندراغ ایسہ پس بیلکان علمی غم عمل قیلماغان علما لار نینک حال لار نیغہ وای اوزرہ وای دیک سزا دور د بجا کا تشریح قلوبنا بعد اذہد یتنا و ہب لنا من لدنک رحمة انک انت الوہاب۔

سونگرہ اللہ سبحانہ انسان لار نے من بعد کلا دور خان احوال شدت مال لاردن، بخیجہ و جاہل، و اندہ بولادور خان امور مضطربہ دن غافل، ایکانیک برہ وصف قیلغاندن کین، قسم محذوف نینک جوابی ایلہ و عید نے تاکید ایلاب ویدی کہ **لَا تَدْرُونَ الْجَحِيمَ** ای کثرت مال و منال ایلہ فخر و مہمات ایلاب اموال غایتہ دنیانے یغیب انے خیرات غم صرف قیلماق نے ایتامای کتر قیلخان غافل لار، و انینک سو عاقبتی دن بے خیر جاہل لار، من ذات الوہیت آیا تیم برہ قسم قیلماق کہ، البتہ سیر لار قات قات یا نادور خان دوزخ خندقی نینک اولوغ آتشینی اوز کوز و نیکز بیلان کوراسیز لار۔

سپتر انسان لار بودنیادہ سبب تفاخر بولغان دنیانینک اموال عاریہ سیغہ فریفتہ بولمک ایلہ آخرت دن غافل اولوب کبر و تفاخر دن یا نماغان نیکز ایلہ سیر نے تفاخر دن، بلکہ اموال و اولاد نے بالکل تہ یا اتیمک دن، مشغول قیلادور خان جیم نام لیق بردار البوار عیز بار دور کہ بیزادل وار العذاب لے سور باطلہ غم مشغول لیق ایلامک ایلہ حق دن غافل اولوب عمر عزیز لاری نے منایج قیلخان لار او چون حاضر قیلخان دور مینر سیز لار نینک عذاب نے بے شک کوراسیز لار نے گورگاچ ہمہ امور دن تمام غافل و ذہل بولاسیز لار، پس انے کوز لار نیکز بیلہ کوروش دن ایلکاری، اول عذاب نار نینک صورتینی ذہن لار نیکز وہ حاضر قیلیب، اللہ تعالیٰ غم بندہ لیک بے بجا کتورمک ایلہ استعداد آخرت قیلینک لار۔

ثُمَّ لَتَرَوْهَا عَيْنَ الْيَقِينِ ۝ سو نگره ذات الوہیت آیاتیم بیلہ قسم قیلا من کہ
البتہ سیز لار اول دار العذاب بولغان حجیم نے یقین نینک اوزی بولغان کورمک ایلہ کوراسیز لار
عین الیقین برزسہ نے حقیقتی ایلہ مشاہدہ و معاینہ ایلامک ایلہ ادراک قیلماق دور۔

سو نگره اللہ تعالیٰ اوز طرف کریمی دن عطا قیلینغان نعم متنوعہ غہ مغزور لبق ایلہ شکر معنی
ادا قیلماق دن غافل بولغان انسان لار نے آگاہ لاندوروب دیدی کہ ۱۔ ثُمَّ لَتَسْتَلْکُنَّ
یَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ ۝ سو نگره ای انسان لار قیامت کونیدہ البتہ سیز لار نے
غافل قیلغان اول نعمت لار دن سؤل بولاسیز لار۔

یعنی بودنیادہ لذت لایب مغزور لبق ایلہ تفاخر قیلیب حق دن غافل بولما قیلکتر غہ باعث
بولغان نعمت لار یکنکتر دن قیامت کونے سورالاسیز کہ اول مال لار دن اللہ تعالیٰ پیورگان حقوق
واجبہ لارینی ادا قیلدیکنکتر مؤاول نعمت لار ایلہ فائدہ لائیک ده اللہ تعالیٰ یقین قیلغان حدود
حکم لار نے رعایہ قیلدیکنکتر مودیپ۔

اوشبو نعیم دن سوال قیلماق بار سیدہ وائیک قیامت کونے زیر دہ بولمک کیلک توغریب
ده علما لار اختلاف قیلیب دور لار مختار بولمک سوال نعیم محشر دہ موقف حساب ده بولور دیش لار
بعض لار بوقول غہ اعتراض نیکوروب دیب دور لار کہ قوله تعالیٰ ثُمَّ لَتَسْتَلْکُنَّ دَاکِی ثُمَّ
سوال نعیم نینک مشاہدہ حجیم دن سو نگره بولمکی غہ دلالت قیلادور دیب بولوا اعتراض غہ بعض لار
مونداغ جواب بیریب دور لار کہ ثم بومقام ده تراخی زمان اوچون ایماس دور بلکه اخبار آئی ده
ترتیب اوچون دور گویا اللہ تعالیٰ ایقادور کہ سو نگره سیز انسان لار نه خبر بیرامن کہ البتہ سیز لار قیامت
کونے نعمت دن سورالاسیز دیب۔

و بعض لار دیب دور کہ نعیم دن سوال قیلماق اہل عصیان داخل حجیم بولغان دن سو نک بولادور
ثم نینک بویردہ تراخی زمان بولمکی درست دور زیر کہ اہل نار داخل حجیم بولغان دن سو نک اولار غہ
تویخ و سز نش قیلماق اوچون نعیم دن سورالادور لار ائدا غہ قوله تعالیٰ کَلِمًا اَلْقَىٰ فِيهَا فَوْجٌ مِّنْ سَالَمٍ
حَزَنَتْهَا اَلْمَیَّاتُ کَلِمًا شَدِيدًا ۝ و قوله تعالیٰ مَا سَلَکَکُمْ فِی سَعْتِکُمْ مَّجْرَمًا لَّیْسَ لَکُمْ
سو نک نعمت دن سوال قیلینماق لاری غہ دلالت قیلادور بیخ شک یوتنور کہ طرف آئی دن پیغمبر لار
یباریلیکی انسان لار اوچون نعمت دور پس دور شی لار داخل نار بولغان دن سو نک ان دن سوال
قیلتور لار شونکا اوخشہ اوز کہ نعمت لار دن سورالور لار۔

یا ایسہ اولار داخل حجیم اولوب انداکی گوناگون عذاب الیم نے مشاہدہ قیلغان لاری دن کین
اولار غہ ایتلادور کہ اوشبو عذاب حسرت تاب نینک سیز لار غہ توشمکی بے شبہ بوجہت دن دور کہ سیز لار

لے شیخ محمد عبده رحمہ اللہ تیب دور اول حجیم نے عین الیقین بیلہ کوراسیز دیک ائیک عذابینی چیکم دن کنایہ دور دیب ۲۰ ہندہ

داوردنیادہ نعمتِ فانیہ نہ مغرور اولوب اوشبو عذاب دن سیزگہ نجات بیرادورغان عمل لاردن غافل بولدینکیز، اگر عمر عزیز نیکیز نے رینکیز نینک طاعتی نہ صرف قیسا نیکیز ایسی، البتہ بوکون ایل نجات و فائز درجات دن بولور ایدینکیز، پس ایمدی اوشبوکون غیولوقاق نے اولوتغان نیکیز سببی ایله جهنم غداینی نائیکیز تحقیق اول اولوتغان نیکیز نینک محازاتی اوچون بیز موسیز نے حتی میزدن یراق قیلیب شئی نشئی حکمی ده قالدوردوق، پس ایمدی دلیل یق و حقیق یق نہ باعث عذاب الیم ده باقی قالدینکیز دیب۔

ایتنامتکر باحتمال مذکورہ سوال نعیم کفارغہ مخصوص بولادور، اندرغ کہ بعضی لار سوال نعیم کفارغہ مخصوص دور دیب دور لار، شو نینک اوچون نعیم داکل الف لام سے بعضی لار استغراق اوچون ایماس عمد اوچون دیب دور لار، یعنی سیز لار نے حق دن و عبادت پروردگار دن غافل قیلغان اول نعمت معلومہ مہودہ دن سور الاسیر لار دیمک دور، سور الادورغان نعمت اور صاحبی نے اداء شکر دن و طاعت پروردگار دن غافل قیلا دورغان نعمت غہ مخصوص بولغان دیک، **لَتَشْكُرْنَ** داکل خطاب موکاف و فاسق لارغہ مخصوص دور، یعنی مال دنیا سی امور دینیہ سیدن غافل قیلغان لارغہ خاص دور، نعیم نینک مخصوص یعنی غہ دلیل یوقاریده ذکر قیلغان خطاب لار نینک بارچہ کتک اثر سببی ایله امور دینیہ دن غافل بولغان لارغہ توجیہ قیلینماقی دور، و بوقریہ خطاب نینک ہم مخصوص یعنی غہ دلیل دور دیمیش لار۔

پس معلوم بولدی کہ **لَتَشْكُرْنَ** داکل خطاب خاص دور، اندرغ انعام صفت غافل لارغہ کہ اقصای ہمت و قصد لاری دنیا دن لذت و تمتع آلمک و تیریک لیکدن مطلب لاری گوناگون لذت طعام لاریک و نفیس و فاخر لباس لاریک و اوقات عمر گر انماہ لاریخی لہو و طرب برلہ اونکارنگ دور علم و عمل غہ شغل قیلماق دن طبیعت لاری نفرت دہ و طاعت غہ و رضای پروردگار بارخیر ایش لارغہ رغبت قیلماق دن دل لاری محاببت دہ و بندہ یق مشتقی نے کتارمک دن جان دن لاری غفلت و کسالت دن دور یوقسہ نعمت پروردگار ایله تمتع اولوب اسنے طاعت پروردگار غہ وسیلہ قیلغان، دوام اینک شکر و سپاسی غہ اظہار عبودیت برلہ قیام کورگوزگان، مالدار دیانت شعار لار، بو خطاب باعث عتاب دن درکنار دور لار۔

وینہ اوشبو خطاب نینک و نعیم نینک مخصوص یعنی غہ دلالت قیلغوجی نصوص کثیرہ لار بار دور، اوجلدن قوله تعالیٰ **قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ** آیتی دور، بو آیت کریمہ مضمون نیچہ برکیشہ اللہ تعالیٰ فرض قیلغان بندہ یق نے ادا ایلاسه و خداوند تعالیٰ عطا قیلغان اموال دنیویہ سینی رضای الہی دہ صرف ایتمک غہ قیام کورگوزسہ۔ پس اوبدان معیشت لار و باغ و بوستان لار ایله تمتع و متشم اولمک نے دوست توقسہ، بیچ باکی یوقور مطاعم و ملایس و ساثر انواع تجملات ایله تجمل ایلامک مباح قیلیب دور۔

تکمل داکل خاص و نعیم شمول مہودہ خاص و یگانہ لاریک قیلا

سوال نعمت نینک مخصوص یقینہ بوآیت کریمہ نینک دلیل بولمکی نینک وجہی بوکیم خداوند کریم
بر بندہ مؤمن شاکر غہ نعمت عطا قلیب بارہا بگاہ دہ اول نعمت بارہا سیرہ انے حساب غہ تو نیک
کریم خداوندی غہ لائق ایماس دور زیرا کہ اول بندہ شاکر اول عطا قیلینغان اموال وسائر نعمت لار
بارہا سیرہ پروردگار یغہ اطاعت و فرمان بردارین قیلخان حال دہ اول بندہ دن سز نش و عتاب
طریق دہ سوال قیلماق غہ پیچ وچر یوتور ومنت طریق برلہ سوال قیلماق ہم کرم آئی غہ لائق ایمال
دور چونکہ برکیمسہ نے بر کریم خانہ سینہ دعوت ایلاب انے انواع نعمت لارا ایله ہمان قیلماق سو نگرہ
انکا قیلخان اگر ای ایہ منت قیلماق نے ردا کور مایدور پس کرم منعم حقیقی غہ نیچوک روا بولادور کہ
بر بندہ شاکری غہ بود نیادہ نعمت بیریب باز بندہ سی نے اول نعمت شکری دن سوال قیلغای!

پس معلوم بولدیکہ نعیم دن سوال قیلماق نعمت غہ مغرور اولوب حق دن غافل بولخان لار غہ
غیبہ خاص دور - حسن بصری رحمۃ اللہ علیہ ای تییب دور کہ اہل نار دن باشقہ کشتی نعیم دن سوال
قیلینما یور چونکہ حکمت الہیہ اقصنا قیلا دور کہ کیمکہ اموال و سامان دنیا لے امور دینیہ دن غافل
قیلیب دور اول کشتی قیامت کونے اوزی نینک دنیا دلکی نعمت و خیر و دولت و شرف و تہذیب و شکر قیلخان
و قیلما غانے تو غریبیدہ سور الادور سو نگرہ اول کشتی شکر تے ترک ایتکانیکسی اوچون عذاب قیلینما دور
تا انکار روشن بولسون دیمک اوچون کیم اول کشتی بود نیادہ سبب سعادت گمان قیلخان نرسا آخرت
دہ اول کشتی اوچون اسباب شقاوت دور!

و بعضی لار نعیم واکل الف لام استغراق اوچون و ہم تسألون واکل خطاب عام دور ہمیش لار
یعنی ہر انسان کہ اللہ تعالیٰ نینک نعمت و نیرے ایله بر خوردار اولوب دور اول کشتی اول نعمت غہ
شکر قیلخان یا قیلما غان یعنی دن قیامت کون سور الادور

اہم رازی رحمۃ اللہ علیہ دور کہ اولی بوکیم نعیم دن سوال قیلماق مؤمن و کافر غہ عام دور لیکن
کافر دن سوال قیلماق سز نش و عتاب اوچون دور انینک اوچونکہ اول نعمت غہ مغرور اولوب
شکر تے ترک ایتکان و مؤمن نینک سوال قیلینما تے تشریف و زیادت اجرو ثواب اوچون دور
زیرا کہ مؤمن نعمت نینک شکری نے بجا کاتور ب منعم تعالیٰ غہ اطاعت قیلخان! اللہ

ابن جریر طبری موسور الادور غان نعمت نینک عام یعنی و خطاب نینک بارچہ مؤمن و کافر غہ
شامل یعنی صواب دیب دور - بولار نینک دلیل لاری بودور کیم رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم ہمیش کہ
بندہ نینک قیامت کونے نعمت دن سوال قیلینما تے نینک اولی بوکیم اللہ تعالیٰ انکا ایسا دور کہ ای بندہ
ایا سنینک جبرینک نے صحیح قیلما دیم مو و سنی سو غوق سو دن سیراب ایٹما دیم مودیب!

دینہ ترمذی ابو ہریرہ دن روایت قیلیب دور رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم ہمیش کیم قیامت
کونے (موقف دہ) بندہ نینک ایکی قدمی تورگان جاییدن توز غالمای توروب تورت نرسہ دن سو لادور
عمری دن سور الادور کہ انے قیدار غہ مشغول یلق دہ اول کازیب دور و علی دن سور الادور کہ

تفسیر علم تیسار لون سورہ نکاح واکل الف لام استغراق

انینک بیلہ قیسے عمل نے قیلیب دور و مالی دن سورہ الادور کہ لے نیر دن تا پیب دور و نیمہ غہ صرف تیسار دور و بیگیت لیکن دن سورہ الادور یعنی جسمی غہ عطا قیلینخان قوتی دن سورہ الادور کہ لے نیمہ ایس وہ کلتور دور دیب معلوم دور کہ بندہ غہ خدا طرفین انعام قیلینخان نعمت لار نینک بارچہ سے رسول اکرم صلی علیہ وسلم بیان قیلینخان او شبتو تورت نرسہ ایچرہ داخل دور

بعضے لار قیامت کون سورہ الادور فان نعمت صحت جسم و فراغ خاطر دور یعنی بو زیادہ تن نینک صحت یعنی کو نکل نینک اسباب غم دن فارغ یعنی عطا قیلینخان بندہ لار بو او غ نعمت غہ شکر قیلینخان یا قیلینخان یعنی دن سورہ الادور دیب دور لار

ابن مسعود دن و مجاہد دن و سفیان دن و شعبی دن روایت قیلیب دور لار کہ اول سورہ الادور لار نعمت امین لیت و تندرست لیت دور دیمیش لار

صحیح بخاری ده ابن عباس رضی اللہ عنہما دن روایت قیلیب دور رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم دیب دور کیم نعمتان مغبون فیہما اکثر من الناس الصحة و الفراغ اللہ تعالیٰ نینک خلق غہ عطا قیلینخان نعمت لاری جملہ سیدن ایکی او لوغ نعمت بار دور کیم آدم لار دن تو لاسی اول ایکی نعمت گران بہا توغرسیدہ زیان رسیدہ دور لار یعنی اول نعمت نینک قدرینی بیلمای زیان چیکم ده دور لار اول ایکی او لوغ نعمت تن نینک صحتی کو نکل نینک کہ درت و غم دن فارغ یعنی دور

بارچہ غہ معلوم برام دور کہ کیشے نینک فارغ البال بولکی بہا اسباب معیشتی کفایہ قیلینخان لیت و تندرست بولمک یک ایله دور پس ہر بر انسان کہ انکا بو او لوغ ایکی نعمت عطا قیلینخان انکا لازم دور کہ زیان رسیدہ اولماس لیک غہ جد و جمد قیلینخان بو طریقہ برام کہ منعم تعالیٰ نینک عطا قیلینخان اول نعمتینہ شکر قیلینخان و شکر قیلینخان بو کیم او امر الہی غہ فرمانبرداری لیک ایلاب نواہی سیدن اجتناب قیلینخان اگر او امر و نواہی الہی نینک امتثال و اجتنابی ده تفریط کور گوز سے اول کیمسہ مغبون دور و وحدیت شریف داکو کثیر من الناس بو ایکی نعمت نظمی نینک قدرینی بیلگوجی لار نینک انسان لار ایچرہ کہ لیک نے بیلدور دور

ابن الجوزی دیب دور کہ انسان گانا تندرست بولادور اما تیریک لیک معاشی غہ مشغول لیت جتین فارغ البال بولماس و گانا تیریک لیک معیشتی بارا رسیدہ ہمہ نرسہ سے کفایہ قیلینخان مستغنی بولوز اما تندرست لیت انکا یوز کلتور ماس پس ہر فچان بر بندہ غہ بو ایکی نعمت یوز کلتور سے پس اول کشتی پروردگار تعالیٰ نینک طاعتی ده کابل لیت و مست لوق کور گوز سے اول کشتی مغبون دور یعنی اول ایکی نعمت گران بہا نینک قدرینی نے بیلمای نمل ضایع قیلینخان ایله زیان غہ دوچار اولیش دور

تو بولکلام نینک تتمہ سے بو کیم دنیا آخرت نینک نراعتگا ہی دور و بو دنیا ده قیلینخان عمل لار نینک رنج و زبانی آخرت ده ظاہر اولوز پس کیمیکہ صحت و فراغی نے طاعت پروردگار غہ صرف اتیسہ بے شبہ اول کشتی فائدہ مند اولمک ایله مغبوط دور و کیمیکہ صحت و فراغی نے معصیت پروردگار ده استعمال ایلا سے بے شبہ اول کشتی مغبون دور بسا بولوز کہ انسان غہ فراغ قلب عقیدہ مشغول لوق یولوتور انلا غ کہ

تندرست لیت عقیدہ بہار لیت یوز کلتور و۔ و بوحیث شریف مضمونیدہ بویاکی نعمت نینک قدری نینک اولوغ لوقی غہ و شرفی نینک چونک لیتی غہ و دالتت باردور، بیانی بوکیم دنیا نینک مصالحتی نے تحصیل ایتیمک، و آخرت نینک در جاتیغہ نینک، بویاکی نعمت ابلہ حاصل اولور، زیرا کہ قوامی ذاتیہ نینک انتظام اولور بولمکی نے صحت ویر لار، و اسباب خارجه نینک کافی و تمام بولمکی نے فراغ آثار لار، بویاکی نعمت نینک و جو بی سیر دنیا و آخرت مصالحتی دن برار مصلحتی نے تمسید ایتیمک غہ قدرت تا پیمک ممکن اولما ایدور، سونکرہ سائر نعمت لار بویاکی نعمت نینک توابعی دن سنالادور، چنانچہ معاویہ بن ثمرہ ایتیب دور کہ قیامت کوئے تندرست فارغ البال غہ شدت حساب یوز لانا دور، و انکا بویاکی اولوغ نعمت نینک شگری نے پنجوک ادا قیلدینک دیب غتاب قیلیب دور، حسن بصری دن نقل قیلیب دور کہ ایتیب دور، بندہ غہ پناہ بوللا دورغان اوی دن، و عورتی نے یا پادورغان لباس دن، و عبادتغہ قوت بیر ادورغان بر فارجه نان، باشقم ہمہ نرسہ دن قیامت کوئی بندہ سورالادور، و ایتیمک حسابی غہ تو تو لادور دیب۔

بعضی لار دیب دور کہ سورالادورغان نعیم انسان نینک بعضی بیدورغان، و یا چادورغان نرسہ لاری دور، بویاہ دا این جبر طبری بر مو نچہ اثر لار نے بیان قیلیب دور کہ ایرادی وقت غہ نخل، و سامع لار نینک ذہنی غہ نکل دور۔

بر کیمسہ حسن بصری غہ ہمیش کہ بر نینک بر ہمسایہ میز بار کہ اول حلوا یا میدور، و من ایتیمک سکرینی بجا کلتور الما این دیدور، حسن بصری ہمیش کہ سیر نینک ہمسایہ نکیز نہ عجب نادان ہمیش، اللہ تعالیٰ نینک انعام قیلغان، سو غوق سونعمتی، جمیع حلوا لار بر لہ انعام قیلغان نعمتی دن چونک راق دور، و اولوغراق دور دیب۔ و تحقیقت رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم دن روایت قیلنغان بوحیث حسن بصری نینک سوزی نے تأیید قیلادور، چنانچہ رسول اللہ ہمیش کہ قیامت کوئے بندہ دن سورالادورغان نعمت لار نینک اولی بوکیم انکا ایتو لادور کہ اے بندہ آیا سنینک تینک نے ساق قیلما دیم مو، و سنہ سوغوق شیرین سودن سیراب قیلما دیم مو دیب۔

قاضی ابوبکر بن العربی رحمۃ اللہ علیہ دیب دور کہ بندہ نینک وجود یار کی نعمت الہیہ نینک اولی بار ایدور، اختلاف قیلیب دور لار کہ بعضی لار دیب دور کہ اول نعمت ایمان دور، و بعضی لار اول نعمت حیات دیب دور لار، و بعضی لاری صحت دیب دور لار، قول اول اول دور، زیرا کہ ایمان نعمت مطلقہ دور، اما حیات و صحت نعمت دنیویہ دور لار، نعمت دنیویہ نعمت حقیقیہ اولما ایدور، مگر ہر چنان اول ایمان بیلان بیر گہ بولسد دیب۔

پس قاضی مذکور نینک کلام حقایق مرانی غہ بناء نعمت ایمان غہ بیز مؤمن لار نے چیر لاغالی اللہ رحیم طرف کریمی دن بیار بیلکان پیغمبری خلق عظیم، محمد علیہ الصلوٰۃ والسلام نینک ذات رسالت آیاتی اعظم نعم الہیہ دن دور چون کہ اول حضرت رسالت منقبت پر در و نگار عالم لہ (حاشیہ بد صفحہ اشد کا است)

نور مشرق اور نور انوار، ظلمات بنانا کھوجنا، اللہ علیہ وسلم کے دمک نینک بانی۔

طرفین کا فہم خلائی اوزرہ مبارک یلکان نعمت و رحمت دور، انداز کہ اللہ تعالیٰ کیلام قدیمی وہ ویب
 یحرفون نعمتہ اللہ شہین کر و نفاہ، دینہ ایتیب دور و ما ارسلناک الا رحمة للعالمین
 او شبو کی آیت وہ اللہ تعالیٰ پیغمبر کریم نے نعمت، وہم تمامی عالم او چون رحمت اویب دور، نظر
 چہ نعمتی ست بزرگ از خدا کہ بر تقیین + سپاس داری این نعمت ست فرض العین
 قیامت کو نے اللہ تعالیٰ، ہر جنس نے اول سید البشر نینک دعوتیخہ انقیاد و سنیخہ اتباع بار سید
 سوال قیلا دور دیلسہ روادور، چونکہ آیت کریمہ یوم یجمع اللہ المرسل فیقول ماؤا اوجبتہم مضمونخہ
 کورہ پیغمبر لار امت لار نینک اجابتی دن سورالکان دیک، امت لار مو پیغمبر لار نینک اتباعی دن
 سورال دور لار، آیا پیغمبر لار نینک دعوتی نے قبول ایلاب تبعیتی نے لازم توتتی لار مویا یوقو،
 موقت حساب دور و وس اشما و وہ شاہد لار اقامتی ایلا اظہار قیلینا دور رحمتہ للعالمین بولغان
 اول حضرت رسالت منقبت نینک وجود مسعودی نے نعمت عظمی بلیب انینک شکر لغہ مبارک
 ایلامک ایسہ، صدق دل برلہ سنت سنیہ سی غہ اتباع قیلماق ایلا ملت حنیفیہ سے پور غلان افعال
 رضیہ و اخلاق سنیہ نے عمل غہ کلنور مک، و شریعت زہراسی یا ندور غان افعال ناشائستہ و اخلاق
 نابایتہ لار دن صمیم قلب ایلا یا نماق و براق بولمک، و مدام محبتی نشاہ سی برلہ جان و دل دماغی نے
 محفوظ و کامیاب قیلماق دور، اول سبد کونین نینک اتباع سنتی وہ تفصیر، و ادام شرع شرفی نے
 بجا کلنور مک وہ تفریط ایلاکان لار اول نعمت ارجمند گران بہر انینک قدر لغہ تیماکان، و شکر سخی
 بجا کلنور مک غہ سعی ایماکان بولور لار

قیامت کہ اول نعمت گران قدر اہی نینک، سنت سینہ سیدن بولغان بعض نرسہ لار نے ترک
 ایماکان لار کفران نعمت ایلاکان تفریط شعور ایرسہ لار، اول حضرت نینک افعال سنیہ سی دن

لہ (حاشیہ صفحہ گذشتہ) الحمد للہ حمد اکثر اکثر قولہ تعالیٰ النعیم دن مراد جناب نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم
 نینک وجود مسعودی دور ویب قیلغان استنباطیم بعض سلف نینک قیلغان تا ویلی غموائی ایکان نینکی غہ تفسیر کبر وہ تصاویر
 قیلیم چنانچہ امام رازی ایتیب دور امام باقر رضی اللہ عنہ تاشینغہ کیردیم امام باقر دیدیکہ اللہ تعالیٰ نینک قولی ثم لتعلن یومئذ
 عن النعیم بار سیدہ اہل تاویل نیمہ دیدور لار من ایتیم کہ نعیم سایہ و سوغوق سو دیدور امام باقر دیدیکہ اگر سن او یونک غہ برکتے
 فی کیرگز سانک دانے سایہ او نور غوزوب سوغوق سو اچور سانک آیا انکا او شبو ایشینک برلہ منت قیلماق نے رو کوراسن
 دیدیم کہ رو کور مایدور من، دیدیکہ پس مونداز ایسہ اللہ تعالیٰ نینک کرمی انن عال دور کہ او ز بندہ سینغہ طعام بریریب و سیراب
 قیلیب سو کمرہ اول بندہ نے اول نرسہ دن سوال قیلغانی پس دیدیم کہ بو نعیم دن مراد دور امام باقر دیدیکہ نعیم جناب رسول اللہ
 صلی اللہ علیہ وسلم دور اللہ تعالیٰ اول جناب سے عالم اہلی غہ نعمت تیلیب مباریب دور، خواہلاکان بقدرہ سی نے اول نعمت الہیہ سے وچ
 برلہ خلالت دن قوتقوزوب دور آیا اللہ تعالیٰ نینک قولی لقد مرن اللہ علی المؤمنین او بحث فیہم رسول آیتی نے ایشیتہ و نینک
 منہ۔

بولغان افعال بدعیہ لارنے شرع محمدی غہ داخل ایلاب اسنے دین حنیف نبوی دن دین ملت اسلام ایچرہ داخل قیلغان لار و اول پنہر معجز بیان دیما کان سوز لارنے اول حضرت غہ نسبت یریب ابتداء ایله دین نامی ده یورو توب اہل اسلام نینک ذہن و دماغ لارینی بدعت لاریرہ محتلط و خرافات لار ایله مکذرو پشان ایلاکان افراط کار لار ہم کفران نعمت ایتیک ده فرقت اولی غہ شریک دیار دور لار بلکہ بوزمرہ افراط پیشہ لار صلح نینک امور بدعیہ لار غہ مبتلا اولوب، جل مرکب و رط سینچر چوماک لارینہ سبب بولغان جہتدن مخرض سؤل ده اسوا توینخ و اسشد عتاب غہ سزوار دور لار۔

وینہ قولہ تعالیٰ وانه لذر کہ لک و لتو تک و سوت تئلون آیت کریمہ سی مضمونچیہ، نعیم سؤل دن مراد قرآن کریم دور ویساک مور و دور چونکہ اللہ تعالیٰ قرآن نے نعمت و رحمت و ہدایت و نور کبی صفت لار برہ و صفت قیلیب دور۔

نعمت قرآن غہ شکر ایتیک ایسہ اسنے خداوند تعالیٰ طرفین وحی قیلینغان کلام حق و یب چین ایمان کلتورک، او امریہ امثال ایلاب نو اہی سیدن اجتناب ایتیک، قصص و امثالی دن عبرت آیب اخلاق عالیہ سی ایله متخلق اولک دور بوبارہ ده تفریط کور ساکوچی لار اول نعمت عظمی نینک شکر سی نے قیلغان و قدری نے ییلہ کان کفران کار لار دور بلکہ قول کریم الہی الذین اتینا ہم الکتاب یثقلونہ حق تلاوتیر اذن کثیفین پیر مضمونچیہ اول نعمت و رحمت اہی بولغان قرآن غہ چین ایمان لاری یوق خسارت شمار لار دور۔

ایسا منسکہ یوقاریہ ذکر قیلینغان قول مختار نعیم سؤل دن مراد عام و مخاطب مو عام دیکان وجہ غہ کورہ، نعیم ایسہ جملہ سیدن انسان نینک اوز وجود دید ہم ایکی گوہ نعمت جہانے عظیہ بار دور نعمت جہانے و نعمت روحانی، انسان اوز وجودی داکے نعمت جہانے غہ شکر ایتیک اولار نے شریعت احکام مقدسہ سی تعلیمی ایلتا و یب و تربیہ ایلاک دور، و نعمت روحانی نینک شکر سی عقل و نفسی نے توحید و علم و عرفان و تحصیل مکارم اخلاق و تکمیل محسن و آداب ایله تربیہ ایلاک دور، و انسان نینک وجودی داکے اعضا دن بیچ بر عضو و قوتہ لار دن بیچ بر قوتہ یوق کیم مگر اول بر قوتی شکر برہ سؤل دور، بنا برین اللہ تعالیٰ ان السمع والبصر والفؤاد کل اولک کان عنہ مسؤلاد یب دور۔

بو تقریر غہ کورہ نبی بشر نینک ہمہ سی اوز وجود لیغہ و دلیت قول بولغان نعیم ظاہرہ و باطنہ دن سوال قیلینا دور لار۔ چنانکہ اللہ تعالیٰ روز عرض اکرده ہر بر انسان دن سوال قیلیب ایتا دور ای بندہ من سنینک وجودیکہ ده کمال لطف و فضل و حکیمت ایله بر نیچہ نعمت گران قدر لار نے و دلیت قویدوم، و اول نعمت لار شکرینی ادا قیلماق بار اسیدہ اول نعمت لار نینک ہر بر نیچہ خاص قیلینغان خدمت و طاعت لارده اولد نے عمل غہ کلتورک نے سنکا بیلد و ردوم، و اول خدمت لار عکسی ده اولار نے استعمال کفران ایتیک ایلا نینکی نے تنبیہ قیلدیم، چنانچہ سنکا عرش دن وسیع دل نام لبق بر گوہر بکتا نے عطا قیلدیم تا انینک ایله وحدانیت ذاتیم دلائلی دن بولغان مصنوعات عجیبہ پار اسیدہ تقدرات ایلاب وجوب وجودیم نے و وحدانیتیم نے، و کمال قدریم نے، تصدیق و یقین ایلاک ایله وجودیت شاہراہی ده سعی انیب جوار قریبیم غہ و اصل اولک غہ طاب۔

نعیم سؤل دن مراد قرآن کریم دور ویساک مور و دور چونکہ اللہ تعالیٰ قرآن نے نعمت و رحمت و ہدایت و نور کبی صفت لار برہ و صفت قیلیب دور۔

ایسا منسکہ یوقاریہ ذکر قیلینغان قول مختار نعیم سؤل دن مراد عام و مخاطب مو عام دیکان وجہ غہ کورہ، نعیم ایسہ جملہ سیدن انسان نینک اوز وجود دید ہم ایکی گوہ نعمت جہانے عظیہ بار دور نعمت جہانے و نعمت روحانی، انسان اوز وجودی داکے نعمت جہانے غہ شکر ایتیک اولار نے شریعت احکام مقدسہ سی تعلیمی ایلتا و یب و تربیہ ایلاک دور، و نعمت روحانی نینک شکر سی عقل و نفسی نے توحید و علم و عرفان و تحصیل مکارم اخلاق و تکمیل محسن و آداب ایله تربیہ ایلاک دور، و انسان نینک وجودی داکے اعضا دن بیچ بر عضو و قوتہ لار دن بیچ بر قوتہ یوق کیم مگر اول بر قوتی شکر برہ سؤل دور، بنا برین اللہ تعالیٰ ان السمع والبصر والفؤاد کل اولک کان عنہ مسؤلاد یب دور۔

زیادت معرفت و لذت طاعت بر بندہ ایک آدابینی حا قظہ ایلاک غہ شائق و راعب اولغای سن اولسکا
 زبان فصیح البیان انعام قیلدیم تا انینک ایله حمد و ثناء عظمت و تجید ربو یتیم غہ قائل و نعمت بیقیاس
 جللیہ و خصیہ ربانیہ م غہ مشاکرہ و کلام معجز نظامیم تلاوتیغہ شاعلی و ہمہ اوقات تسبیح و ذکر و حمدیم غہ مواظب
 بولغای سن و امر معرفت و تہی منکر قیلغای سن و حکم و شہادت دہ و ہمہ امور معاملات دہ صدق و عدالت
 برلہ سوز قیلغای سن اولسکایت و کذب و غیبت و بیخ و سیب و فحش دن اسکا ایلا گای سن اولسکا
 گوش حق نیوش بر دیم تا انینک ایله کلام قدیم آیات بینا تینے و اخبار نبوی نیک لفظیات و معنیاتی
 نے و انبیاء سابقین نیک اخلاق و حسن و کمال تینے و سلف صالحین نیک سیر و حالاتی نے و علماء حقین
 نینک تذکرہ و عظیمیغہ استعمال ایسکا سن و داود خواہ عاجز مستدرار نینک عرض نیارینے قولانی سالسکا
 سن اسباب ملاہی بولغان غناء و کذب و غیبت و فحش و نیمہ کبی سحر غہ متعلق قباغ لار نے ایشیا گ
 سن اولسکا نورجان نابولغان ویدہ بینا نعمتی نے بر دیم تا انینک ایله غنانات غہ نظر اعتبار نے سالسکا
 سن، ضعیف و زبردست لار غہ رحم و شفقت برلہ علماء و صلحا غہ تعظیم و حرمت ایله و برادر سالکان لار نینک
 نینک عیوب و ذلالتیغہ محض دستبردار، نگاه قیلغای سن، و شونکا اوخشہ و دودینک داکی اعضا لار دن
 ہر بر عضوی نے اوزیفہ مناسب بر طاعت و خدمتی غہ خاص ایلاب سنکا نعمت قیلیب بر دیم پس
 سن اول نعمت موبوبہ لار نینک شکر ی نے بجا کلتوروب، ہر عضو نے اوزیفہ خاص قیلینغان نعمت و
 عبودیت دہ عمل غہ کلتور دینک مو یا کہ اول اعضای شمنہ لار نے خدمت مو کفہ سیدن بیکار ایلاک بلکہ
 انینک ضدیدہ استعمال قیلاقی ایلا کفران نعمت کورگوز دینک مودیب، پس ایش مو ندرغ ایسہ ای برادر اولسکا
 و اطوار و حرکات و سکن تینک نے شریعت آوابی ایلا اجزا و حا قظت ایلاک غہ اجتهاد ایت

و کتب حساب دہ علماء و قیلا دور بولغان سوال بال بار سکا

— بوایت کریمہ و اکی خطاب عام و نعیم ہم عام بولک احتمالی غہ کورہ ہمہ خلق معرض حساب دہ ہمہ نعمت ظاہرہ
 و باطنہ حسیہ و معنویہ و داخلیہ و خارجیہ دن سورہ لادور بولک اولسہ لار خلایق ایچرہ بعض نعمت عام ایله مجبول بولغان
 نینک تا شیدہ نعم جزیلہ الیہ دن بعضی لار نعمت علم و بعضی لار نعمت منصب و جہاد و بعضی لار نعمت ثروت و
 غنا برلہ مخصوص قیلینمشہ لار

پس اوشبو تعداد قیلینغان نعم عام و خاص برلہ شتم بولغان شخص لار اوز وجود لاریدہ و ولعت قبولغان
 نعمت عامہ ذاتیہ لاریدن سورہ لغان دیک انعم تعلق و تقدس محض فضل و حکمتے ایله اوز لاریغہ عطا قیلغان نعمت
 خاصہ صفاتیہ لاریدن ہم سورہ لک لارے محقق دور
 مثلاً نعمت لار نینک آجمل و آعلی سی بولغان علم نعمت عظیمہ کراہنہا سی ایله مخصوص قیلینغان علماء
 اعلام لار موقف حساب دہ تو حقا تیلیب

ای بندہ سنکا اوز صفات عظمت آیاتیم دن بولغان علم نعمت شریفہ سی نے عطا قیلدیم، سن اول
 میلکان علینک برلہ قیسی عمل نے قیلدینک نادان لار غہ محض منینک رضدیم نے ایستاکان حال دہ شریعت
 نینک آداب و احکامی نے و معاملات نینک حلال و حرام نے، بیلد در دینک مو حسبہ لہ ترویج ملت ایلاک

یعنی وہ امر معروف و نہی منکر قیادہ ہو، بدعت و خرافات قرآنیوں کی قیدہ حیرت وہ قائلان لار نے ہدایت نوری ایڈ اتبار سنیہ نہرا غبا شلا و نیک مو، خلائق اور تاسیدہ نا و نلیق سببی ایڈ پیدا اولوب عرف و عادات ریش و آیمینی وہ جاری اولک وہ بولخان بدعات و منکرات لار نے ازالہ قیلاق وہ ویڈلے وہ اقامت سنت ایلاب تردیح دین و اجرائی حق ایتمک وہ، ہیچ کیمسہ دن باک تو تہای اریڈ و ہڈا ہنہ پولیغہ کیتہای منصب و عزت و احترام قول دن کیتہک دن خوف ایتمای مجرد ابتغاء لمرضاة اللہ و خاصہما لوجہ الکرم سنی کورگوز دینک مو،

یادکہ اوز شہر نیک وہ فاش اولک وہ بولخان منکرات نے اور سم و آیین اور نیندہ جاری بولوب تورگان فسق و بدعات نے وفاد و خشیات نے برای العین مشاہدہ قییب توروب، ہڈا ہنہ و تملق پیشہ یق رولی نے تو تمک ایڈ، مجرد صیانت مناصت و جاہ و البقاء اموالی فانیہ و دستگاہ، غرضی وہ امر معروف و نہی منکر ایتمای کتمان ما ائزل اللہ ایلامک ایڈ، اوز نیک نے ان الذین یکتُمون ما ائزلنا من البیت و الہدی من بعد ما بیتہ لنا س فی الکتاب اولک یلغظم اللہ ویلغظم اللہ عنہ آیت شریفی مضمونچہ سرخی لغت خالق و خلق بولخان شران ناک لازمرہ سیغہ داخل قیادہ نیک مو،

حدیث نبوی وہ ذکر قیلنخان العلماء ائمتاء اللہ علی خلقہ مضمونچہ اوز نیک غہ تقویٰ قیلنخان امانت باراسیدہ خیانت قیامی، صدق و عدل برہ اجرائی تصرف ایلام نیک مو تعلیم احکام دین قیلاق وہ تنیل یق و تجیل یق ایلامے، و خلق دن عزت و احترام کوز تو تہای، اولار نیک اموالی غہ طمع کوزی نے تیکامی و حکام و اغنیاء لار غہ جاہ و دنیا لاری طبعی وہ تملق پیشہ لیک ایلاب اختلاط کورگوز تہای، پیغمبر مرسل لار روشیہ و یورد نیک مو، یادکہ اول امانت غہ خیانت ایلاب بندگان خدا غہ دین اسلام نیک اداب و احکامی نے صدق و حقانیت ایڈ اور گاتہای، اولار نیک اموالی غہ مدام طمع کوزی نے تیکیب، مال و جاہ دنیا و منصب تدریس و قضا حاصل قیلاق امیدیدہ امر و اعیان بدلہ لار غہ تملق کورگوزوب، علم صفت شریفہ سینی خوار قییب، امام اولار نیک ایلمک وہ پیغمبر لار نیک یول لاریغہ مخالفت ایتمک ایڈ، اوز نیک نے خائن دین لازمرہ سنی غہ قادی نیک مو، عالیو کہ اوز نیک احادیث نبویہ ایچہ او قوب بیلکان سن، کہ پیغمبر امین ایتمیب دور بوامت لار نیک عالم لاری ایچی خیل دور لار برتی بر عالمی کہ اللہ تعالیٰ انکا علم نعمت جلیلہ سی نے عطا قییب دور، و اول عالم اول بیلکان علی نے آدم لاریچہ نشر قیلا دور و خلق غہ شریعت احکامی و آدابینی بیلدہ در اور و اول نشر علم و تبلیغ احکام قیلامتی او چون طمع قیلا دور و علمی نے دنیا غہ سماقید و راس اول عالم او چون ہوادا کے قوش لاز و دریا لار قریب کی باقیق لار زمین و آبی ہمہ جلیب بندہ لار و کرام کاتبین استغفا ایٹا دور لار و اول عالم قیامت کو نے اللہ تعالیٰ نیک درگا ہیغہ شریف و سید بولخان حال وہ کیلا دور پیغمبر مرسل لار غہ رفیق بولادور

و برتی بر عالمی کہ اللہ تعالیٰ انکا علم نعمت شریفہ سی نے عطا قییب دور و اول کاہن بولادور

خدا نیک بندہ لاریہ اوز علمی نے نشر ایمک غنجیل یق قیادور و علمی نے نشر و تعلیم اتیکلے اوچون
 برام طح وہ بولادور و علمی نے اموال فانیہ غہ ساتا دور و کوشی قیامت کونے اوت دن بولغان یوگان برلہ
 یوگانانگان حال وہ اللہ تعالیٰ نیک درگا ہیغہ کلا دور و محشر خلق نیک آلدیدہ برمنادی ندا قیادور کہ
 یوگشی فلانے نیک اوغلی فلانے اللہ تعالیٰ بوکشیغہ اوزی نیک صفات جلیلہ سیدن بولغان علم
 نعمت شریفہ سی نے عطا قیلیمش ایدی اما بولے سعادت علمی نے بندگان خدا ایچرہ نشر اتیما ی نجیل یق
 قیلدے، وہ ہمیشہ علمی اوچون طح وہ بولدن اموال دنیاغہ علمی نے ساتیب شنی نے آلدی ویب، سوکرہ
 اول کیشے گوناگون عذاب برلہ معذب اولادور و تا خلا یق حساب دن فارغ بولغونچہ ویب پس ای بندہ سن
 موندان غ حدیث لار نے اوز ب بلیب توروب، و ہم بلیب توروب عل قیلغان کشی آشدہ عذاب غہ دوچا
 بولادور دیگان حدیث بنوی نے کوروب توروب، اول اعمال بدینک دن نیچون منزجر بولادینک ویب
 عتاب و خطاب ایله سرزنش قیلیب سوراسہ اکثر اہل اسلام نیک ضروریات دینیہ دن بیخبر نادان یق ایله بدعت
 و خرافات نے آیین قیلیب یورک لاریہ اراضی اولوب تقسیم احکام شرع و امر معروف و نہی منکر ایلامائے
 سکوت و تمہق شیوہ سی نے تو توب یورگان اعلام لار اول کون وہ نیم جواب بیور لار

آیات قرآنیہ و احادیث نبویہ مضمون لاریدن استنباط قیلینغان معنی غہ باقساک، در حقیقت علم
 نعمت جلیلہ سے علما لار غہ امانت تافشور و لمیش، و اولاد دن عمد آلمیش کہ، اوشبو امانت نے آدم
 لار غہ یتکور گای لار و بندہ لار غہ بولامنت نے یتکور تک ایله اولار نے راہ راست غہ باشلاب ہرچی عالم
 وہ فائدہ مند اولک طریق نے اولار غہ بیلدور گای لار قیادغ کہ مال و متاع نے امانت تافشور و لغان
 امین غہ اول امانت نے تعیین قیلنغان یری غہ یتکور تک واجب دور شو لکا اوخشہ علما لار غہ ہم واجب
 دور کہ اولار یغہ امانت تافشور و لغان علم امانتی نے خلق غہ یتکور گای لار

اللہ تعالیٰ قرآن کریم وہ اہل کتاب علمای نیک حتی وہ ویب دور کہ و اذآ خذ اللہ میثاق الذین
 اؤالکتاب لبتینینہ لئلا یس ولا یکتھم و نہ الآیہ بو آیت وہ اہل کتاب نیک علما لاری اوز لاریہ تافشور و لغان
 امانت نے جایغہ یتکور مای کتمان قیماق لاری و اولار لاری دن آلمنغان عمد غہ وفا ایلاماگان لار سے
 لینے تورا ست وہ بیان قیلینغان حلیہ و شمائل خاتم الانبیاء نے یا شور تک لاری سببی ایله خائن سنا لمیش
 ایدی لار شو لکا اوخشہ بیژ نیک علما لار ہم خلق غہ تبلیغ ایمک غہ امور بولغان علم لار نے خلق غہ راست
 حقیقی ایله آنکلا تھی ریا و مدہا ہنہ بولی نے تو توب عو شا بد برلہ کتھن قیماق لاری سببی ایله خائن سنا ق
 غہ مستحق اولور لار

الآن کورامیز کر زمانہ مینورہ جہالت چنان فاش اولمیش کہ، عامہ و خلیق حق نیمہ یعنی و خیر قید رخ
 نرسہ ایکائینی بیلا یور لار حق اور غیدہ باطل، و خیر جامیدہ شر روج تاقیب تورا دور و علما لاریہ خلق نیک
 موندان غ نادان یق دردیغہ مبتلا ایکائیک لاری یعنی کوروب توروب بدعت دن اولار غہ نجات برک نے ایستاب
 خلق غہ ضروریات دینیہ دن بولغان واجبات سے تعلیم بیورایدور لار پس ہرزم قیلساق بولور کہ موندان غ اوخشا

صاحبی بولغان علما دارا اُمتا علیق صفتی غہ لایق اولمای امانت نے جائیغہ تیکوز ماگان جبندن خائن
دیکتہ مستحق دورلار

بو علما لارنیک فکر لاریچ تعلیم خلق امرنیہ متصدی بولمک بیزگا واجب ایماس بیزگا واجب بولغان
امر بزدن کلیب سوراگان احکام شرعیہ نے بیان قیلاق دیدورغان دورلار آیا سنت وشرعیعت دن ایچ
خبری بولماگان و بدعت و جهالت نے اوزنیہ لازم توکنان نادان خلق لار نے اوزرئی لارنیہ قورس
اولار ایچ وقت اوز فکر و اختیار لارے بیلان علما لارنیک اوی لارنیہ یا مدرسہ لارنیہ کلیب مالابد منہ
بولغان عقائد و واجبات وینیہ دن حلال و حرام دن سواریدورلار مو، علما لارنیک ذمہ لاری غہ لازم دور
کہ پیوستہ مجلس لارده و مسجد لارده آدم لار غہ ضروریات وینیہ نے بیان قیلاقی لار و اولار غہ و عطف و نصیحت
ایلا گای لار

و شو تکا اوخسه منصب و جاہ نعمتی ایله خاص قیلینغان آبرو و عزت لیک حکام و اعیان لار ہم حسابگارہ
قیامت وہ تور غوز و لوب ای بندہ من سننے خلق ایچرہ عزت و آبرو میریب جاہ و منصب ایله مخصوص قیلیم
سن اول عزت آبرو نیک مشکری نے قیلیب و لیک نے عجز و انکسارده تو توب گبر و غرور قیلمای بندگان
خدا غہ لطف و شفقت ایله معاملہ قیلد نیک مو، و مالیک نیک زکاتینی ادا قیلغاندیک جاہ نیک زکاتینی
هم ادا قیلاق غہ میادرت ایلاب، گمال مضطربیک و عاجز لیک ایله داودخواہ لیت قیلیب ایشیکینیک
غہ کلیب حاجت و نیاز لارینی عرض قیلغان مستمد لارنیک عرضی غہ تیب حاجت لارینی روا قیلد نیک
مو، و رعیت بیچاره لار بربر لاری برل قیلغان معاملہ ایش لار پده، و یا برار زور پیشه دن تیکان چرو ستم
دن شکایت قیلاق بار اسیده ایچ بر معین و داورس تاقای، ناچار مینک ذل و نیاز ایله سینک
حضور نیک غہ التجا برل کلکانه، اوز نیک نے بوکون مینک درگا ہم وہ عاجز لیت و خوار لیت ایله محتاج
لطف و کرم بولوب مضطرب و مسکین دبلے یار و معین تورما قینک نے یا و غہ کلتور دپ، اول درمانده لار نیک
داوی غہ تیب لطف و نوازش ایله مشکلات لاری نے حل قیلد نیک مو، و ستم رسیده لار احوالی نے
تفقہ ایش لارنیہ اعانت دیار دم بر دینک مو، و حکومت بر لارنیہ عرضی نے تیکوز الماسے عوان
بدرک لار دن آزار چکیب مضطرب لیت بر لہ یورگان بیچاره لار نیک عرضی نے حاکم لار غہ تیکور دپ حاجت
لاری نیک روا لیت غہ سخی کورگوز دینک مو،

یا که مغرور جاہ و دولت و مفتون عزت و حرمت اولوب خدانیک بندہ لاری عاجز لیت ایله حاجت
تیب دربار نیک غہ کلگان وہ تحقیر و امانت ایله اولار نے ذر نیک دن حید و دینک مو، یا که متخاضین
دن بری نیک ستمکار کو براق جو ورت و تلتق کورگوز ماکی، و یا قرابت و صداقت آد عاسی ایله ستمکار اوزی
نے تحیر خواہ و قریب کورساتکی، و یا خدمت رو یا مات ایله خاطر نیک نے ناپکی ایله گرچه اول ظالم بولوب خصمی
جانبی حق بولسه هم، عصیت و طرفگیر لیت ایله نیک کلام قدیم و اذ اقلتم فا غد لاولوکان ذا قرنی آیتی غہ
عمل قیلمای میل خاطر نیک بار طرفت نے تو توب حق نے باطل و باطل نے حق قیلد نیک مو، دینک

برقیق ده جاہ و منصب لار نے دن قیلین دورلار و درغان سوال بیاند

اوشو متوال دہ خطاب برلہ بطریق زجر و خطاب سورالک لاری ہم یراق ایماں دورا
 جاہ و منصب اہلی و حکومت اصحابے بو معنی دن عاقل بولماںی، دائما مونے خاطر لاریغہ کلتورک
 لاری لازم دورا بودنیادہ تدارک قیلاق غہ فرصت بارچا غہہ قیلامی تا نکلاقی امت کوئے حضور رب العالمین
 دہ سراقندہ لیتق برلہ توروب، تمام خلایق آلدیدہ شرمسار لیتق در سوالیق چکیک اولوغ عشارت دورا پس
 ای ارباب حکومت و جاہ لارا جاہ و منصب نینک شکرینی ادا قیلاق نے ارادہ قیاب تکیز، دادخواہ
 بیچارہ و مستمند لار نینک وادلیغہ تیریب مشکل لاری نے حل قیلاق نے مغنتم بیلید، انکاسعی اتینک
 قاضی حکومت قاضی دہ جاہ و آبرویے بار نفوذ صاحبی بولغان اعیان مملکت لارا جاہ و حرمت و اعتبار شکرانہ
 سیدہ بیچارہ و بے کس لار نینک حاجت لارینی ادا ایلاب اول درماندہ لار نینک عرض لاری نے حکومت
 حقی غہ تیکوزوب، اولار نینک ایش لاریغہ اعانت بیرینک،

زیرا کہ جناب سید انسان و جان پیغمبر خرا زمان صلے اللہ علیہ وسلم نینک حدیثی دہ کلیب دور
 کر و میشیش ابقو حاجتہ من لا یستطیع ابلاغ حاجتہ من ان یخ سلطانا حاجتہ من لا یستطیع ابلاغاً ثبت اللہ
 قدیمی علی الصراط یوم القیامہ۔ یعنی اوز حاجتی نے حاکم و سوراچی لار غہ تیکوزک غہ قدرت تا پماگان بیچارہ
 مستمند لار نینک حاجتی نے تیکوزونک لارا زیراکہ کیمکہ حاجتی نے تیکوزک غہ قادر بولماغان کشتی نینک حاجتی
 نے برپا و مشاہ غہ یا حاکم غہ تیکوزسہ اللہ تعالیٰ اول کشتی نینک ایکی قدیمی نے قیامت کوئے صراط اوزرہ
 ثابت و برقرار قیلا دورا

پس اگر سیر نینک بو حدیث شریف نے یورغان پیغمبر کریم غہ امت یعنی تکیز راست ایسہ، و آخرت نینک
 حق لیتقی غہ چین ایسا تخمینیکیز بولوب ہمہ اہل دین غہ معلوم صراط کو بروکی دن سلامت اوتک اوتک
 نے کوز تو تا تکیز، البتہ عاجز بیچارہ درماندہ لار نینک عرضی نے حاکم لار غہ تیکوزوب اولار نینک شوار ایش
 لاری نے آسان قیلاق غہ سعی و اجتهاد قیلینک، و دیندیش برادر لار نینک غیر دین لار ایشیکمی دہ
 زار لیتق و خوار لیتق ایدہ ظالم لار طرفین قان لاری سورولوب مضطر و متحیر یورک لاریغہ راضی بولما تک
 سیز ارباب جاہ لار قادر بولوب توروب درماندہ برادر دینی لار نینک غیر دین لارا ایشیکمیدہ
 اورولوب و تحقیر قیلینب مال و تن تو غریبیدہ زیان چکیب یورک لار سے غہ اوند تعالیٰ نینک
 مخطی غہ موجب بولادورغان نرسہ لار دن دورا

موندان غہ ایش لار دن اللہ تعالیٰ نینک درگا ہی دہ مسؤل بولما کینکیز نے یاد نیکیز غہ کلتور و
 وینہ شولکا اوخشہ نعمت غنا برلہ مخصوص و معزز قیلینیش ارباب ثروت و دولت بولغان ایسا
 لار نے، حسابگاہ قیامت غہ کلتوروب، ای بندہ سخی اوز صفات عالیہ م دن بولغان غنی صفتیم غہ

سہ بو حدیث نے بیہنی دلائل دہ و طرائے بجم کیز دہ و ترمذی شامل دہ حسن بن علی دن روایت قلیب دورا

منظرا ایلاب دولت وغنا برلہ بہرہ و ز قیلدیم دولت وغنا سایہ سیدہ اہل زمانہ تک سنے عمت و اقوام
ایلاب مرتبہ تک نے بلند و قدرینک نے عالی بیلدیلار، سن مذکور دولت وغنا نینک شکر می نے ادا
ایلابک اوچون اموالینک وہ شرع محمدی امری برلہ واجب قیلینغان حقوق مفروضہ سی نے کما یشفی
ادا قیلد نینک مو، ان نیت شیوہ مرضیہ سی مقتضاسی چہ مسکین و فقیر و یتیم و بیوہ و غریب و ابن
السمیل و سائر اباب احتیاج غہ بذل و احسان و اتفاق قیلد نینک مو، ترویج دین و ترقی ملت یولے
دہ مالینک نے نینک رضا لیتیم نے تا پیک اوچون صرف ائینک مو،

ایام زمستان وہ برطرف سو حقوق نینک شدتیدن، و برطرف آج دیلانکاج لیک کلفتی دن
مضطرب و پریشانیق ایله یورگان بندگان خدا نے کوروب، و اولار دن بعضی لاری نینک مجروح و بیمار
لیق بلا سیغہ مبتلا اولوب غایت مسکین لیق پناہ آلفودیک جای تا فحاشی، کوچہ و مورگاہ لار دہ
اوچوق ہوادہ اوست لاریدہ و آست لاری دہ پخال، بلکہ موز لیق زمین دن اوزگہ فراش دیا پیچی لای
بولماے بریاندن سو حقوق نینک آلی، و بریان دن آپلیق ویلانکاج لیق نینک غنی، و بولان نینک اوزاسیغہ
جراحت و انواع مرض نینک درد و فلاکتی، تو شولوب حال لاری کمال تنگ لیک دن اولوم غہ آرزو مند
بولوب حالت رمق دہ برہیت ہائے جگہ سوز ایله ایگراب زار و ناتوان زار و ناتوان یا تکان لارینے
مشاہدہ قیلیب، دلینک دہ اولار غہ رحم و شفقت اثری قوز غالیب، بویچارہ لار ایسہ منکا او شہو دولت
و نعمت لار نے بیگان منعم تعالی نینک بندہ لاری دورا الکا بندہ لیکدہ نینک ایله برابر، انجی نینک
ادار اوزرہ بولغان او شہو غلوق و فضیلتیم او شہو غنا و ثروتیم و سامان و دولتیم دورا بود دولت لار نینک و
نعمت لار نینک منکا حاصل بولک لیکے ایسہ انجی بولار نے و منی یرا تکان خالق کل مکونات المشدق یر
نینک عظامی برلہ عنینہ منکا یوز کلتورگان، اول قادر حکیم بوبندہ لاریغہ ہم شونداغ دولت وغنا بریک
غہ البتہ مقتدر، بلکہ منی اولار دیک و اولار نے نینک دیک قیلیب منی اولار غہ محتاج قیلیب تو میک
غہ قادر دورا لیکن مشیت و حکمتی مقتضاسی چہ منی صاحب ثروت وغنا، و اولار محتاج و بینوا قیلیش،
پس اہل منعم حکیم نینک شکرتی ادا قیلاق اوچون اولار غہ بذل و اتفاق قیلائی دیب، اول آج ویلانکاج
لار غہ طعام و لباس بیریب، احوال لاریدن خبر آلد نینک مو، و بوز حسرت اندوزدہ مال و اتیاع دن آریلیب
یلغوز خوار و بیچارہ لیق برلہ نینک درگاہ سیدہ تورمک نے یا غہ کلتوروب، بوکون نینک شدتیدن سبب
نجات و آفتاب قیامت نینک حرارتیدن پناہ و سایبان بولادورغان خیرات و احسان و صدقات
لار قیلیب اوزونک دن ایلگاری ذخیرہ آخرت بولفودیک عمل صالح لار نے یبارمک غہ سعی و کوشش
قیلد نینک مو، یا کہ متاع فانی حیاة دنیا۔ و زخارین ناپایدار ائکے فریب بیوقاعہ مغرور اولوب، الکا تمام
کونکل باغلا قاید، و بوکون نینک کلمکی دن غافل بولوب احسان و اتفاق فی سبیل المشد قیلاقہ مجمل
کوہ گونک ایله، بوکون نینک درگاہ سیم غہ خیر الدنیا و الاخرہ بولغان حال دہ تھی دست و مفلس کلد نینک
مودیب سورابکی مقرر دور،

چونکہ بندہ نینک وجودی والی ہر بر نعمت نینک اوزیغہ مناسب شکر سی بندہ ذمہ سینہ واجب دورا قیامت کوئے اول نعمت نینک شکر سی دن بندہ سورالادورا علم نعمت قائلہ سی نینک شکر سی نادان لارغہ ضروریات وینتہ لارینی اورگاتک، وطالب تعلیم بولغان لارغہ تعلیم قیماقی و قدرت و جاہ نعمتی نینک شکر سی عاجز و ناتوان لارغہ اعانت و امداد ایلامک، و غنی لیق نعمتی نینک شکر سی، بیچارہ فقیر و مسکین و ناتوان لارحالی دن خبر آلمک، یتیم و بیوہ لارغہ شفقت ایله احسان و قیماقی و دوروشکر نعمت عقلاً و شرعاً واجب دورا

پس ای دولت و تنعم ایله مخصوص قیلینغان اصحاب ثروت لارا قیامت کوئے اللہ تعالیٰ مقرر حساب ده موندارغ سوال تو بیخ و عتاب قیماقی سنے و اطوار و احوالی نکیز دن بیخ بر تقیر و قلیبری نے اوزرہ قدر صغیر و حقیر بی، قالدورای سوراماتی نے، یادغہ کلتورک، و ہم منعم تعالیٰ عطا قیلغان نعمت موہوبہ سے نینک شکر سی ادا قیماقی اوچون زکات مفروضہ نے ادا قیلغان سونک شریعت حقیقیہ ترغیب ایلامکان خیرات و صدقات نے بجا کلتورک نے غنیمت بیلینک لار

دوآر تیکیز دن کین ثوابی رد چیکیز غنیمت بیلینک تو دادورغان صدقات جاریہ، و نفعی قیامت کوئے بیسبہ کور و لادورغان انواع تمیزات و خیرات لار نے قیماقی ایله اوزیکیز دن ایلمگاری درگاہ آبی غنہ بخشی عمل لار نے بیارک غنجه و جہد کورگوزونک لارا بومرغہ الاخرة بولغان دنیا دہ آخرت نفعی اوچون عمل قیماقی نے غنیمت بیلینک صدق دل برلہ سعی قیلینک لارا چنانچہ اللہ تعالیٰ کلام قدیمی ده دیب دور
وَمَا تَقَدَّرُ لَهُ إِلَّا أَنْفُسُكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عَنِ اللَّهِ هُوَ قَبْرٌ وَأَعْظَمُ أَجْرًا۔ یعنی ہر بر بخشی علی کہ اوز نفی نکیز اوچون اوزیکیز دن ایلمگاری بیارک سیز خداوند کریم عز شأنہ قاشیدہ اول بیارگان بخشی عمل لاریکیز نینک ثوابی دنیا دہ قلوب کیتکان مالیکیز دن بخشی راقی، و اجر بی اولوغراق تاپا سیز

موندارغ بولغان سونک ای غنی لار قولیکیز والی اسباب سعادت اخرویہ بارچا غنہ و اعمال خیر قیماقی غنہ فرصت بار مہنگام ده، غیر قیماقی نے غنیمت بیلینک شریعت ترغیب قیلغان عمل لارغہ اموالیکیز نے صرف ایتمک غ شغل کورگوزونک لارا چنانچہ شعراء جاہلیہ دن بولغان طرفہ ایتمک دورہ

لَعْرُكَ مَا لَا يَأْمُرُ بِالْعَمْرِ ۖ فَمِ اسْمُكَ مِنَ الْمَعْرِفَةِ ۖ

وینہ بر شاعر ایتمک دورہ

قَدِّمُ لِنَفْسِكَ قَبْلَ مَوْتِكَ صَالِحًا ۖ وَ دَاغَمَنَّ فُلَيْسَ إِلَى الْخَلْدِ سَبِيلًا

و قاتینک دن بورون اوز نفی نک اوچون اوبدان عمل نے ایبارگیل، و تیریک لیکنی غنیمت۔ بیلینک عمل خیر غنہ مبادرت قیلینک، چونکہ انسان غنہ بودینا دہ اولمای ہمیشہ باقی بولمک غنہ بیج بریول بوقر و ہمیشہ بوشعر نینک مضمونی بیار رسول خدا صلے اللہ علیہ سلم دن روایت قیلینغان اور شوحد بیث شریف نینک مضمون بندہ دورا چنانچہ رسول اللہ و ہمیشہ لارا اغتتمت قبل خمس چنانک قبل موتک و صحبت قبل شکر و قرآنک قبل شکر و شکر با بک قبل ہرک و غناک قبل فقرک۔ یعنی لبس

ترسہ نے بیش ترسہ دن ایلکاری غنیمت بیگیں۔ تریگیلینیک نے اولوم کلک دن ایلکارے دشت ق
لیغینیک نے بیمار لیتق عارض بولوشدن ایلکاری و غاظرینک فارغ لیتقی نے ولینک نے مشوس قیلا دور دن
مشخول لوق کیلید دن ایلکاری، ویاشش گیت لیکنیک نے قری لیتق یوسدن ایلکاری، و غنی لیتقینیک نے
فقیر لیتق یوز کلنوروش دن ایلکاری،

... بو حدیث شریف داکی غنی لیتقینیک نے غنیمت بیگیں فقیر لیتق یوز کلنوروشدن ایلکاری دیکان
نیک معنی سی ایکی احتمال غه شامل دور دیساک مور و ادور، برنجی احتمال عالم امکان ممکن حوادث
و آفات، و مور و نوزل و تغیرات بولغان جتن، و دنیا نینک اموال و دولتی معرض زوال و عرضہ
تداول و تحولات اولوب عاقبتی ندامت و حسرت بولمک حیثیتی دن اجد ثانی روزگار دن بر حادثہ تیوشوب
و نیادن آئر یلیب فقیر و بیچاره لیخ در ویلیمیتلا اولوب حسرت او تیخه کو یوش دن ایلکاری، دولت و غنا
و جودی نے غنیمت بیلیب فقیر و مسکین و محتاج و بینو الار غه احسان، و خیرات، و ینیه باراسیدہ
انفاق، و صلہ رحم، و صدقات سائرہ قیماق غه سعی قیلنیل دیک دور،

زیرا کہ موندراغ ایش لار ہر زمانہ مسوم و مشاہدولمک دہ دور، خصوصاً او مشبود و مششوم
دہ اشتراکیون فرقہ، منحوسہ سی ظہوری ایله، موندراغ ایش لار وقوعی تو لامشاہدہ قیلندی، و اول طائفہ
غاصبہ غضب و ینماسی غه دوچار اولوب ثروت و سامان، بلکہ اہل دعیال و غانمان، دن جدا
بولوب دولتی دن آئر یلیب انینک حسرتیدہ کو یوب ہلاکت غه دوچار اولغان لار، لایعندہ دلا یخصی
دور،

ایکجی احتمال بو دنیا، غفلت افزادی دہ دولت فانیہ غه مغرور و انینک تنعمات و تملہ ذات
باطلہ سیخه مشتون بولمک ایله انکا کونکل بریب، انے صرف خیرات ایتیب توشہ راہ عقبی قیماق دن
غافل بولوب عین فراغت و تکاثر دہ تورگانینک دہ ناگاہ اولوم بورگو تے بغتہ توشوب، سنی چیکالینو
آلغاچ، اول کونکل قویغان دولت و بای لیتقینیک دن آئر یلیب عمل غیر دن تہی دست لیتق ایله قرانغو
گور ایچرہ فقیر و مسکین بولوب کیریب، درگاہ الہی دہ مفلس و بیچارہ وار توروشدن دن ایلکاری اموالینک
نے خدایو لیدہ خیرات غه صرف ایلاب، توشہ عقبی قیماق نے، و آخرت دہ نفع بیرا دور غان
خیر عمل لار غه شتاب ایتمک نے، غنیمت بیگیں دیک دور،

چنانچہ صحیح بخاری و ہ حضرات انس رضوان روایت قلیب دور کہ ایتیب دور قال رسول اللہ

نے بو حدیث نے حاکم مستدرک دہ بیہقی شعب الایمان دہ ابن عباس دن مرفوعاً روایت قلیب دور لار و ابن
مبارک کتاب زہدہ سند صحیح ایله عمرو بن میمون دن مرسل روایت قلیب دور و اینچنین امام احمد کتاب زہدہ و ابو
نیم حلیہ اولادلیا دہ و بیہقی شعب الایمان دہ عمرو بن میمون دن مرسل روایت قلیب
دور لار ۱۲ منہ

صلی اللہ علیہ وسلم شیخ المیت ثلثہ فی رجح اثنان ونبقی معہ واحد یتبعہ اہل و مالہ و علمہ فی رجح اہل و مالہ
و نبقی علمہ یعنی رسول خدا دیدی کہ میت غہ اوج نرسہ قبرستان چخ ایرگا شیب بیرگہ بارور، سو نگہ ایکی
نرسہ یا نیب کلور ہر نرسہ اینیک ایلہ قبر غہ بیرگہ کیریب ہمیشہ اینیک بیلان بیرگہ بولور میت غہ ایرگا شیب
اینیک اہل و عیالی و مالی و عقلی قبرستان چخ بیرگہ بارور، سو نگہ اینیک اہل و عیالی و مالی قبرستان
دن یا نیب کلور لارا و عملی اینیک ایلہ قبرگہ بیرگہ کیریب باقی قالور

ای غنی لارا اعتماد و محبت تمام ایلد جمع ایلاب خدا اینیک یولی دہ انفاق قیماق غہ بخیل لیت ایلہ کوز
لار نیکیز قیماغان دنیا لار نیکیز سیز لارا ولما کلیک برلہ دنیا دہ قالیب قبر غہ عمل لار نیکیز بیرگہ کیر لدرورغان
ایسہ پس ایسی اول کونکلو نیکیز نینک مرعوبی، و جان نیکیز نینک مطلوبی بولغان دنیا لار نیکیز لے بولور دنیا دہ
لار دیکیز غہ قالدور مای آخرت غہ آلیب کیمک لے خواہلاس نیکیز، لے اوز نیکیز بیلان بیرگہ قبر غہ کیریب
سیز غہ ہمیشہ مونس بولور و یک اعمال خیر لار غہ صرف ایتمک لے لازم و لایزہ بیدینک

وینہ صحیح بخاری دہ عبداللہ بن مسعود نقل قلیب دورک، اول اییب دور قال النبی اکرم
مال و اثرہ آخرت الید من مالہ قالوا یا رسول اللہ ما متا احدہ الا مالہ و احب الیہ قال قال ما قدم و مال
و اثرہ ما آخرت یعنی رسول خدا دیدیکہ سیز نینک قیسی بر نیکیز دورک اول کیش غہ وارثے نینک مالی اوزی نینک
مالی دن محبوب راق دور، صحابہ لار دیدیلار کہ بیز لادن بیچ بر کشتی یوقتور کہ مگر انکا اوزی نینک مالی محبوب راق
دور رسول اللہ دیدی کہ اگر ایش موندانغ ایسہ پس محقق بیدک کرک کہ اول مال کشتی نینک اوزی نینک
مالی دور کہ لے اوزیدن ایلکاری ذخیرہ عقبی ایلاب بیاریب دور، اول مالی کہ لے دنیا دہ قالدور و ب
دور اول مال وارثے نینک مالی دور، شعراء حکمت بیان لارون رضی سرور نام شاعر حکیم اوشبو حدیث شریف
مضمونیدہ بونیکلیغ ویب دور کیم غہ نظم

جاهلی جاہل گمان داری کہ دنیا مال تست غہ غافل غافل نمیدانی چه درو نہال تست
آچخ خوروی رزق موران آچخ بروی مفت خاک بد آچخ ماندی مال وارث آچخ دادی مال تست
مذکور حدیث شریف دہ انسان لے آخرت دہ فائدہ مست اولک اوچون اعمال خیر غہ واحسان غہ
مالی لے صرف ایلاب اوزی دن ایلکاری ممکن قدر اویدان عمل لار لے اللہ تعالیٰ نینک درگا ہی غہ تقدیم
ایتمک غہ ترغیب بار دور، زیرا کہ اوزیدن سو تک دنیا دہ قالدورغان ہمہ اموال و سامانے وارث لار ایفدک
بولور، پس اگر وارثے اول مالی دہ طاعت الہی لے عمل غہ کلتور سہ بے شبہ اینیک ثوابی ایلہ اوزی مخصوص
باجور بولور، اول مال لے رجح قیماق دہ کلفت و مشقت لار لے چیکان، وائے اللہ تعالیٰ نینک یولیدہ
صرف ایتمک غہ بخیل لیت قیماغان اولغی صاحبیسی غہ اندن بیچ بہرہ اولماس، لے تا پمک دہ حرص و
آز برلہ کورگان کلفت و تعبئی دن اوزگہ، و آقاب قیامت حرارتیدہ توروب انکاح حساب بیرک شد یعنی
چیکک دن اوزگہ، و اگر وارثے اول مال لے معاصی و مناہی دہ صرف ایتسہ باز اولغی صاحب بخیلی غہ
اینیک شدت حسابی چیکک دن باشقہ ایلیش یوقتور

مونداغ بولغان سونک اہل دولت و غنا بولغان کیشیلار غہ لازم دور کہ کلفت بیشار ایلہ یغقان دنیا لاری نینگ منفعتی نے اوز لاری کوزک غہ سعی ایتیب حیات و صحت لیک نے منقتم بلیب، ذخیرہ آخرت بولادورغان خیرات غہ انفاق قیلغای لارا کیشی نینگ اوز صحتی دہ قیلغان صدقاتی افضل و فائدہ لیک دور آنداغ کہ حدیث شریف وہ وار دبولوب دور، رسول خدا صلی اللہ علیہ وسلم دیمیش لارا، **فَسْتَلِ الْصَّدَقَةَ** **أَنْ تَقْدَقَ وَانْتَ صَاحِبٌ شَهِجٌ مِمَّا مَلَ الْفَقْرَ وَلَا تَمْلِكْ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغْتَ الْحَقْمَ قُلْتَ لِفُلَانٍ كَذَا وَفُلَانٍ كَذَا** اولادوقد کان لفلان یعنی صدقہ نینگ افضلی اول دور کہ سن صدقہ قیلغای سن اولی لدا کیم سن تند درست دور سن، مال غہ نہایتی حریص دالے نفقہ قیلماق غہ بخیل دور سن فنی یقینی نہایت امید ایلہ کوز تو تاسن اؤفقر لیتق دن تور تاسن، و صدقہ قیلماق نے اول وقت غہ تاثیر قیلغای سن کہ اجانینگ بوغوزونک غہ تیکان چاغ دہ فلانی غہ مونداغ، فلانیغہ مونداغ دیب و صدقہ قیلماق، آگاہ بولونک کیم اول حال دہ اول صحت قیلنغان ہمہ مال لار فلانے لار نینگ دور،

مناکوراسیز مو پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم دیب دور کہ اوز صحت و حیات نینگ دہ ایتیکان احسان نینگ افضل و منفعت بخش دور، جان حلقوم غہ کلکان دہ مال نینگ وارث لار نینگ ملک مخصوصی بولوب قالادور سونینگ تصرف نیک اندن اوز اولادور انسان مال غہ حریص و مایل بولوب تورغان چاغ دہ اوز نفسیدن کیچ قیلغان انفاق و احسانی افضل دور ناچار لیک ہنگامی غہ تیکان دہ قیلغان انفاق دن نیمہ فائدہ، صدقہ قیلماق نے ساق لیغینگ نے غنیمت بلیب حیات لیغینگ دہ قیل، زینہار جان غرغزہ غہ کلکان حکام غہ قالدور دہ دیب، نظم

ہشیار باش خواجہ کہ از مرگ چارہ نیست بد غافل مشوکہ عمر عزیزت دوبارہ نیست،
در زندگی بکوشش کہ فرصت ہمیں دم است بد زیرا کہ روز مرگ بکس آشکارہ نیست،

ایمدی ای اغنیای احسان شعار لار تند درست لیتق حال دہ انفاق و صدقہ ایلامک اید، اوز یگیز دن ایلامکری درگاہ الہی غہ اعمال خیر بسیارک نے ایستاسانکیز، محتاج و بیوزاد مسکین لار حال لاریدن خبر آلیک، و ملت اسلام نینگ اوغول و قیر لاری نادان قالیب علم و ہنر یو قلیغی دن سائل لیتقہ و صناعات بولی غہ گرفتار اولما سلیق لاری اوچون، مکتب لار بنا ایلاب اولار غہ احکام دینیہ لارینی بیلدور تک غہ و دیو کھسب لار اوگر اتمک غہ اجتناد قیلنیک،

واہل اسلام نینگ فقیر و مسکین لارے، یا اوز لاریدہ قناعت یو قلیغی دن و یا اغنیاء و اقتدار ارباب سیدہ احسان و شفقت اثری بولما غانلیقیدن فقر و افلاس لیتق ایلد کوچہ لار دہ رذالت ایلد شین اسلام

۱۰۰ بوحیث نے امام بخاری کتاب زکات دہ باب فضل صدقہ الشیح الصحیح دہ و کتاب وصایا دہ باب الصدقہ عن الموت

دہ ابوہریرہ رضی اللہ عنہ دن روایت قیلیب قیلیب دور ۱۲ منہ

۱۰۰ یعنی وارث لار نینگ دور ۱۲ منہ

بولوب یوراسلیک لاری اوچون، عزباخانہ لارا دارالمسکین لارا بنا قلیب، اولار نینک پرو مرلیض و ناتوان و کسب ون عاجز لاری نینک تائین معاش لارے باراسیده اجتهاد و کورگوزونک

ای غنی لاری سز لارغہ بو ثروت و دولت و جاه لارنے قیلغان، پروردگار کریم، اوز کلام قدیمیده فقیر و مسکین و یتیم و ابن السبیل و بینو و محتاج لارغہ احسان قیلینک دیب سز لارغہ امر قیلا دورا و قیلغان احسان نینکیز نینک اجر و ثوابینی نینک نزدیمیده اصغاف مصفا عقه تا پاسیز دیب تشویق قیلا دورا حتی که سز لار نینک اول قیلا دورغان انفا قیلکیزنے متکا قرض حسن بریکیز دیب سز لار دن سورایدور

د اول پروردگار عالم نینک پیغمبر اکرمی احادیث شریفه سیده سز لارنے کلمات و مرآت الفاظہ ترغیب ایلا دورا و بوتوغریده ثواب بشارتایمک ایله بشارت لاری دورا پس بو قدر آیات و احادیث من مشتمله و متعظ بولمای قافل کورساتسائکیز، و سز غنی لار نینک بوباب داکی بے اعتنائیق لاری نینکیز نینک آثار فساد ماری ایله ملت اسلام نینک نه قدر مستعد علم و هنر بولغان قابلیت لیک صبی لاری نادانلیق شو عیندن قلندر قمار باز و محتار و نقشه کش و اوغری بولوب عاقبت جنایت عظیمه ایله خطای جس خانہ لاریده جنمی لار کبی محبوس و یامون آلدیده و زنجی لار دیک بیون لاریدن سلسل و اغلال ایله مغلول بولسه لار و ملت اسلام نینک نه قدر معصومه قیز و خاتون لاری علم و هنر بولدیغی دن یعنی نادانلیق شو بلدیغی دن، غیر دین لار نینک ایثینی ده خادمه و تحت لاریده فراش اولمک ایله دین مقدس اسلام غه تنگ دعا و ملت اسلام غه یوز قرائیق کلتورماک ده بولسه لار و برمونچ فقیر و مسکین و عاجز و محتاج لاری غنی لارده ترتیب لیک صدقات و احسان بولماغان جتدن کوچه لارده بر احوال فلاکت اشتمال ایله یار و اغیار لارغہ احتیاج و سوال قولی نے اوز اتمیب کمال مسکنت و الحاح ایله سورانیب ملت اسلام غه محارقت کلتوروب یورسه لار

و سز غنی لار نینک دارالمسکین و عزباخانہ لاری نینکیز بولغان سبب دن بعضی عاجز غریب بینو اوار پناه آلا دورغان جای تاپمای، مرورگاه و کوچه لارده و حمام نینک کول خانہ لاریده مجروح و بیمار لیق ایله، برهشیت طاقت فرسا ایله حالت رفق ده اینگلاب ناتوان و زاری لیق ده یالتہ لار و اولار نینک اوالے دن کیم نجر آلماسه و اول فلاکت رسیده محنت کشیده لار دن بعضی سے در و دبللا شتتیدن جان بریب اولوک لاری عقل سیز و کفن سیز اوچ تورت کون لار دغن قیلنمای حیفه بولوب یالتہ و سیز اغنیا لار اوز مشافع لاری نینکیز غه مشغول لیق ایله مونداغ ایش لار دن غافل بولوب امرار روزگار ایلماسا لار بالفرض بو دنیا ده بوایش لار سببی ایله مؤاخذه قیلنماسانک لار مؤ تا کلا قیامت کون درگاه الهی غه بارگاندہ ہم بوایش لار دن سوال قیلنمایمیز دیب گمان قیلا سیز لار مو۔ حقا که بوایش لار دن سورالمای قیلکیز آیات قرآنیہ و احادیث نبویہ مضمونیچہ مقرر دورا

الله تعالیٰ کلام قدیمیده تقوی اندیشہ بندہ برگزیده احسان پیشیه لارے حقیقه دیب دور که و فی اموالهم حق لست عل و المحروم۔ یعنی اول مستحق لار نینک اموالی ده سوال قیلنچوی لار اوچون و ہم حیاء دن

سوال قیلانما ی عقیف لبق ایله محروم خیر بولمیش کشتی لار اوچون حق و نصیب بار دور.
 مآی اول سخا پیشه لار انداغ اشخاص مروت اختصاص لار دور که احسان لاریدن امید قیلیب
 سوال قیلیب کلکان کیشیلار غه هم عطا قیلادور لار و هم بیج کیشیدن سوال قیلای اوز حالنی بیده درگا
 خیر و سخاوت اغنیادن محروم قانغان لار نے هم ایستاب تاپیب احسان لاریدن بهره دز قیلا دور لار
 دیمک دور؛

بو کلام آسی واکسی حق، اغنیالار نینک اموالی ده فرض قیلینغان زکات دن با شق حق دورا بنا برین
 سائر مستحق لار بو یوده ذکر قیلینا میس، انداغ که حدیث شریف ده کلیب دور که رسول خدا صلی اللہ
 علیه وسلم دیب دور لار اللع فی المال لوقا سوی الزکا ه یعنی مال اغنیاده زکات مفروضه ون با شق
 هم البته حق واجب بار دور، و اول حق واجب احوال عارضه مقتضاسی چه انسان غه لازم بولادور، مثلاً
 والدین و اقارب نینک نفقاتی، و صدقہ رحم و مضطر و عاجز لار غه طعام و کسوه بریک، و ابن سبیل مسافر لار
 یوللماقی، و شوزکا او عتسه نرسه لار؛

و حدیث شریف ده کلیب دورا رسول خدا صلی اللہ علیه وسلم دیب دور لار و نزل للاغنیاء
 من الفقرا یوم القیامه یقولون ربنا ظلمونا حقونا فیقول اللہ وعزتی وجلالی لاؤدینکم ولاأباعدکم ثم تم
 تدارسول اللہ آتیه - یعنی قیامت کون فقر لار جانیدن اغنیالار حال لاریغہ وای زیر که فقیر لار درگا آلی
 غه شکایت قیلیب ایتا دور لار که پروردگار اغنیالار بیز نینک حقوق قیامت نے بر لار غه یتکوز مای حقیمیز ده ظلم قیلد
 لار دیب، پس پروردگار عالم ایتا دور که عزت و جلالیم بیده قسم قیلان که البته سیز لار نے اوز فضل و الطایفم
 غه لقیین قیلان، و البته اول مانع حقوق فقر بولغان اغنیالار نے فضل و الطایفم ون راق قیلان دیب
 سو مگره رسول اللہ او شبو آیت نے او قودی لار؛

پس موندغ که ایسه فقر لار نینک حال لاریدن خیر آلمک اغنیالار لازم دور ای اغنیای مسکین
 درگا رب العالمین دن چرئیل امین، واسطه سی ایله پیغمبر سید المرسلین، غه نازل بولغان قرآن مبین
 ده انما المؤمنون اخوة و دیب دور، یعنی بیج شبهه بوق که مؤمن لار بر بر لاریغہ دینی برادر لار دور
 واقع ده حیات فانیه غه سبب بولغان بر اصل غه یعنی بر آتا غه نسبتی بار کیمسه لار نے برادر آتا لار
 مؤمن لار ایسه حیات ابدیه غه سبب بولغان بر اصل ایمان غه آتشاب ایلامک لاری ایله بر بر لاریغہ
 لقیین برادر لار دور لار - یعنی دینی برادر لیک نسبی برادر لیک دن بلیغ و قوی راق دورا بوجبت دن
 حصر اوچون بولغان کلمه آتا ایله کلتوروب دور، یعنی برادر لیک انجی مؤمن لار آراسیده غینه دور
 بو کلام آلی مضمونچی یوقاریده ذکر قیلینغان اسلام غه ننگ و عار بولوب یورگان مسلمان لار سیز غنی
 لار نینک دینی برادر لار نیکیز دینی همشیره لار نیکیز دورا سیز لار اوز بالالار نیکیز، و نسبی برادر همشیره لار نیکیز
 نینک ناوانلیق و بی هنر لقی سببیدن مونداغ مسکت و ذالت و ضلالت ده بلیت اسلام غه
 عار و ناموس کلتوروب یورنک لاریغہ البته راضی اولماییز، و جدان نیکیز نے قبول ایتمایدور پس اول

دینی برادر لاریکیز و دینی ہمیشہ لاریکیز نینک ہم موندراغ نادان لیتق باعشی ایله کرقار فقر و احتیاج و مسکن
 مسکنت و اضطراب بولغان، حمت دن رذالت و ضلالت ده بولوب، دین و ملت غه ننگ و عازا ویوز قمر لیتق
 کتوروب یورمک لاریغہ راضی بولمانک، موندراغ قباحث ایش لار نے برأی العین کوروب توروب
 تغافل قیلماق نے و جدا نیکیز قبول قیلماسون، مونینک چاره سیغہ تشتب کورگوزونک، و حساب گاه
 قیامت ده معرض سوال غه دوچار اولمک دن حذر قیلینک؛

حدیث شریف ده کلیب دورانس بن مالک رضی اللہ عنہ روایت قیلیب دورا رسول اللہ
 صلی اللہ علیہ وسلم دیب دورا لایون من احدکم حتی یحیبت لانیه یا یحبب لنفسه یعنی سیز اهل اسلام
 نینک برارتمه سی مؤمن کامل بولمایدور تا اوز یه نیمه نے که خواہلایدور اوز مسلمان برادر لیغہ ہم انے
 خواہلایما غونچہ دیب؛

پس بو حدیث مضمون نیچہ ای معنی لار اوز بالاریکیز غه و نسبی برادر لاریکیز غه و اوز نفس لاریکیز غه
 البته بو دنیا نینک راحت و رفاهیتی نے خواہلایسیر، و بالالاریکیز نینک و دنیا ده سعادت برله ایشا مالیک
 نے دوست تو تاسیر، بوقاریده ذکر قیلینغان فلاکت لار غه دوچار و رذالت و تپاہ لیک لار غه گرفت بولوب
 یورگان اسلام اولادی و مسلمان لار ہم آیت مذکورہ نینک نصی بیونچہ سیز لار غه برادر و قریند اش
 بولغان، سونک اولار غه ہم دنیا نینک رفاهیتی نے خواہلاب، اولار نینک مو دنیا ده سعادت و راحت
 برله شیاک لیک لارکے نینک یولینی آماده قیلاقه اجتما کورگوزونک، و اول برادر لاریکیز نینک موندراغ
 فلاکت و رذالت لار ده بولمکی نے خواہلایمانک، چونکه اوزونکیز نینک موندراغ احوال فلاکت اشتمال ده
 بولمک لیک لاریکیز نے البته ایستامایسیر پس اوزونکیز غه خواہلایگان نرسنے دینی برادر لاریکیز حق غه خواہلای
 انکارا غه بولسایکیز اول حال ده مؤمن کامل لیتق صفتی ایله صفتلایمانک غه لایق بولمایسیر؛

پس بو معنی لار نے اوبدان تأمل برله نک قیلیب، مونینک چاره سیغہ اقدام و اہتمام کورگوزونک
 ترتیباً آتنامن لدنک رحمت، و بیخی لنا من امرنا رشتدا

تیز مؤمن لار نینک بو سورہ شریفه دن آلا دورغان خط و فاشه میز بولمک، دنیا نینک اموال فانیه سی
 نینک تولاییتی، و منصب و جاه نینک عزت و حرمتی غه مغرور اولوب، فخر و مباحات قیلیشماق و حطام
 دنیوی نے یغما قه حریم بولمک ایله، حق دن و استعداد آخرت قیلماق دن غافل بولمای غای میز؛ و
 زیارت قبور دن مقصود اولوم نے یاد قیلماق ایکانینی ملاحظه ایلاب، اوز میز نے دائم زیارت قبور ده
 تورگان دیک بیلیم اولوم نے ہمیشہ نصب العین ایتکایمیز، و قیامت کونینی وانده بولادورغان حال
 شدت اشتمال لار نے و جنم نے عین الیقین ایله کوروشدن ایلکاری، بصیرت کوزی برله کوروب
 اول ایش لار نینک حق یعنی نے بیج شک و شبہ سیز اعتقاد جزمی ایله بیگایمیز، و وجود میز داکی نعمت
 جمائے و روحانی دسائر نعم موہوبه لار ایله مسؤل بولمک لیکیمز نے حق و صحیح اعتقاد قیلیب دایما
 اظہار عبودیت ایلامک برله، اول نعمت لار نینک ادای شکر و سپاسی غه قیام و اہتمام کورگوزونک لیکیمز

وغفلت برلہ ناشکر لیک ایلامک ایلہ خشر گاہ و امعرض حساب ده توخ و عتاب ایلہ مسؤل اولمک دن
پناه یتلاب خذردہ بولگا میز،

سورۃ شریفہ نینک فضیلتی حاکم مستدرک ده عبد الشد بن عمر رضی اللہ عنہما دن روایت قلیب
دور، رسول خدا صلے اللہ علیہ وسلم اتیب دور لار انا یتطیح احدکم ان یقرأ الف آیتہ فی کل یوم قالوا
ومن یتطیح ان یقرأ الف آیتہ قال انا یتطیح احدکم ان یقرأ الماک تکاثر یعنی آیا سیزئوس لار نینک
بر نیکیز ہر کون ده بر مینک آیت قراءت قیماق غه قادر بولما یدور مو، صحابہ لار دیدی لار کہ ای رسول اللہ
کیم دور کہ مینک آیت او قوماق غه قادر بولما آلا دور رسول خدا دیدی کہ آیا سیزئوس بر نیکیز الماک تکاثر
سورۃ سی نے او قوماق غه قادر بولما مدورہ مآلی سورۃ تکاثر نے او قوماق فضیلت ده قرآن دن
بر مینک آیت نے او قومان بیلان برابر دور دیگان بولور۔

تمام بولده سے سورۃ تکاثر تفسیری توفیق اللہ تعالیٰ دارشادہ والغامہ بؤ

سورۃ العصر مکہ ده نازل بولمیش، آیت لاری ادرج کلمہ لاری اولن تورث، حرف لاری آلتیش کز دور بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

وَالْعَصْرُ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ عصر بیلان (یعنی آدم لار نینک حرکت و عمل لارے
واقع بولغان زمان) بیلان قسم قیماں کو تحقیق جنس انسان لار (سعی لار یدہ و عمر لارینی صرف ایتک
ده) البته اولوغ زیان ده و گمراہ لیق ده دور لارہ

اوشبو قسم قیلینغان عصر باراسیدہ مفسر لار اختلاف قلیب دور لار اکثر لاری عصر دن مراد
دہر یعنی مطلق زمان دیب دور لار و ابن جریر طبری بوقول نے حضرت علی دن وقتادہ دن نقل قلیب
دور، نیز مو بولور ده عصر باراسیدہ نقل قیلینغان احتمال لار جملہ سے دن عصر دن مراد دہر یعنی مطلق زمان
دیگان قول نے ترجیح قیلدوق، اینیک او چونکہ صحیح بخاری ده و العصر نینک تفسیری ده و قال یحییٰ العضر
الدہر اقسام بدیب دور بخاری رحمة اللہ نینک روایتی غه استناد قیلدوق، دہم کور امیز کہ عرب نینک
کلامی ده عصر لفظی نے دہر یعنی مطلق زمان معنی سی ده استعمال ایلامک شارح دور۔

ستونگرہ دہر نینک مقسم بہ بولمک یعنی ده بر نیچہ دہر لار بیان قلیب دور لار، بر نیچہ وجه دہر برلہ
قسم قیماق اینیک انواع عجائب غه مشتمل بولغان یعنی اوجون دور، انداز کہ فضول اربہ نینک غفلت
بولمکی، اولار نینک ہر بر بی غه خاص بولغان احوال و حکم مار سبب ایلہ مخلوقات احوالی نینک منتظم و مرتب
بولمکی، و قدرت عزیز علیم تقدیری برلہ کیچہ و کورہ و زئوس بر بر یز متعاقباً او توب تور مکی ایلہ مصالح عالم

نینک اکمل ترتیب و احسن نظام او ذرہ منظم اولکی، و کچھ و کوندوز نینک بربری نینک ارقہ سیدن
 تورماکی، و ہر ایسی نینک گاگا اعتدال دہ بولوب گاگا بربر لاریخ کیریشک ایلہ اوزون و قسقہ بولوشکی
 دروشتا لیق و قرانقو لیق دہ و ایسین لیق و سو غوق لیق دہ مختلف بولمک لیک لارے، بربری دہ حیوانات
 لار منتشر بولوب یزہ بربری دہ سکونت دہ بولمک لیک لاری، و عصر نینک قرن لارویل لار و آئی لار و کون
 لار و ساعت لار غہ منقسم بولمک لیغی کبی نرسہ لار کہ بولار نینک بارچہ سی اللہ قادر حکیم نینک قدرتی
 و حکمتی غہ دلالت قیلا و درغان و لائل لار دن بردیلی، و برمان لار دن بربر ہانی دور (یعنی عصر کارخانہ
 سی نے مونداغ عجائب صنعت لار برلہ ادارہ قیلوچچی و انینک ایچیدہ او تلو زولکان ہمہ ماگینہ و آلات
 لاری نینک اوز مرکز سی دہ حرکت غہ کلیب تورمکی ایلہ، مصالح عالم و بنی آدم نینک نظام و ترتیب اوزرہ
 بولسکی، ہمہ سی جمیع قوت لار و قدرت لار اوزرہ غالب و قابہ بر واجب الوجود حکیم قادر نینک قدرت عظمت
 ایاتی نینک تاثیر دوز دہری لار بولتوغزیدہ عقل حقیقت بین نظری ایلہ قرامی، سطحی نظر ایلہ بوالیش لار نے
 طبیعت غہ اسناد ایسا دور لار، اسیت کہ دیدہ بصیرت لاری آچیلیب، عقل حقیقت رہمون لاکر حقائق
 اشیا نینک اسرار سی نے کما بینفی اوراک ایتمک مرتبہ سی غہ یول تا پفارح محیط اطلسی دہ بردیریتنا و ط
 کوہ پیکر ہمہ ماگینہ و ادواتی ایلہ ہمیتا بولمک ایلہ، انے ادارہ قیلوچچی ماشیست بولمک حرکت غہ نکلاس
 لیکیدہ شک یوقینفی ایلہ استدلال ایلاب، بو کارخانہ عصر نے ادارہ قیلوچچی برصانع تعمیر بولمکی چارہ
 یوقتور دیب، واجب الوجود تعالیٰ نینک وجو دیغہ اقرار قیلور لار)

بلکہ دہر نینک اوزی ہمہ اشیا نینک عجائب راتی دور دہ ہمیش لار چونکہ اول بر موجودی دور کہ معدوم
 نمود، و متحرکی دور ساکن بنا شعریہ

واری الزمان سفینتہ بحرئی بنا، بد نچ المنون و لا تری حکاٹہ،

دوہر مشتمل بولغان عجائب لار دن بربری بو حکیم انسان نینک عمری نینک بقیہ سی بر عزیز گوہری
 دور حکیم انینک ایچ بہا سی یوقتور، چونکہ انسان سیدن بل عمر کورب، ہمہ سی نے غفلت و باطل لیق دہ ضایع
 ٹیک، سو نکرہ توبہ ایلاب توبہ ایلاب دکارہ آئی غہ یا نشہ سو نکرہ عمری نینک اشیر غی لخطہ سی دہ توبہ
 وانا بت برلہ وفات بولسہ اول کیمسہ ابدالآباد جنت دہ باقی قالور، پس دہر او شبو مبارک بر لحظہ زمان
 غہ مشتمل بولمک لیک حجتے اید اشرف اشیا، و اجل نعم دور، مونداغ بولغان انینک ایلہ قسم قیماق
 انینک شرفی جیتدن شایان و مناسب دور، بومعنی غہ تنبیسہ قیماق اد چون کیم انسان نینک عمر
 لیک بربر ساعت و زمانی بر فرصتی ہنیمت، و گوہری بے قیمت دور انسان انے ضایع ایلامک ایلہ
 اولوغ خسارت دہ دور،

نقل قلیب دور لار کہ بر قری آدم شفیق، یعنی رحمۃ اللہ علیہ نینک قاسم کلمیش و ہمیش
 کرسن تو لا معصیت لار غہ مرتکب او بول عمریم نے غفلت برلہ ضایع قلیب دور من، الآن توبہ قیماق
 اد چون کلمیم، شفیق یعنی ہمیش کہ ایلگری راق کلمای کچ کلیم سن کچ کلیم سن اول پیر ہمیش کہ پات

کلدیم؛ پات کلدیم، شفیق یعنی ہمیشہ کہ پات کلگان نیک نچو دور حالو کہ قری نیک نیا تیبیدن ارتق
اوزرہ قابیب سن؛ پیر ہمیشہ کہ کیکه اولوم دن ایباکاری توبه غه کلسه اول پات کلگان بولور شفیق دیبیش
که آری پات کلدنیک پات کلدنیک؛

یونقل دن ہم بیلندی که انسان نیک عمری دن باقی قالغان برخطه زمان توبه قیلغان انسان غه
نعت لار نیک اولوغنی دورا موندان بولغاندن سونک غه لازم دورکه هر برخطه عمری نے بقیته عمر قرنی تیک
ایله غنیمت بیلیم؛ توبه وانا بت ساری رجوع اتمک غه مبادرت کورگوزگای وانے غفت ده لوتکوزیک
دن غایت ده قیز قالغای؛

ایچنجی وجه دهر برله قسم قیلماق انسان لار سوء اعتقاد تأثیری ایله دهر غه نسبت برکان آفات
وحوادث نیک لغنی ایله تعریف ایلامک دورا یعنی انسان عالم ده اوزلیقه توشکان مرکاره و نواثب نے
روزگار غه اسناد قیلا دورا، وهمه شقاوت و محران نے انکا نسبت پیر ادورا اوشبوز عمر نے رذاتیمک
اوچون الله تعالیٰ عصر برله قسم قیلیب دورا چونکه برتر سه برلان قسم قیلماق انیک شانینی تعظیم اتمک
دن عبارت دورا شک یوقیم آفات و نواثب نسبت پیر یکان و ایمانلیق طور یقه مصدر بولغان نرسه
عادت اولوغلنامی دورا و سزاوار تعظیم هم ایماس دورا گویا الله تعالیٰ دهر غه قسم قیلماق برله اول عقلا
باطل و اکی انسان لار نے تنبیه ایلاب بیلدور ادورکه زمان حبه ذاتیسه خوار کورولک غه وحوادث
نے انکا نسبت برک ایله دشنام قیلیناقه مستحق ایماس دورا بلکه زمان خواه اعمال نیرا وخواه اعمال
شر بارچه سیغه طرف دورا یعنی برابر لار انده اعمال نیر قیلغاندیک فجی رلار انده افعال شر نے ارتکاب ایشار
زمان نیک ایمانلیقی و بخشی لیتی انیک ایچره عمل قیلغان انسان لار غه عائد دور زمان و مکان ده بیچ
برعیب یوقتورا بلکه عیب و قباحت اوئول زمان ده یا مکان ده فساد و قبیح ایش لار نے ارتکاب
ایکان انسان لارده دورا

ادچونجی وجه دهر برله قسم قیلماق دهری لار نیک زعمی نے رذ قیلماق اوچون دورا چونکه دهری لار
اعتقاد لاریده عالم و اکی حوادث لار دهر نیک گردش و دوری ایله بولادور دیدور لار حیات و موت و شونکار
ادخشه حوادث سفلیه نے تأثیرات طیارج و حرکات افلاک غه نسبت پیریب صانع قدیر نیک وجودی غه
انکار قیلا دورا لار الله سبحانه نیک دهر برله قسم قیلماق ایله اول گروه گراه نیک زعم لاری مردود اولد
چونکه اگر وه ضلالت پڑوه نیک گمان باطل لاریچ اولک و تیریلک و شونکار ادخشه امور حادثه لار دهر
نیک دوری و مردوی برله بولسه پس فاعل لیتی ده و موجود لیتده دهر نیک لغو و بالسه موجب حقیقی
جلی شانه غه شریک بولکی، و رقیب مبنوعنی ایکانلیکی لازم کیلا دورا الله و احد قدیر البتہ اوزی
نیک مبنوعنی برله قسم قیلا دورا، اوزی نیک کلایم قدیمی قرآن کریم ده دهر برله قسم قیلماقیدن معلوم
اولدی که دهر حوادث کونیه نیک منشأی و موجودی ایماس دورا بلکه الله و رذوالجلال نیک قدرت
و حکمت آبتیه سی دلائلی دی پیر دلیل دورا

و بعضی لاریب دور کہ مقسم بہ بولغان عصر دن مراد نماز عصر دور، نماز عصر نینک فضیلتی جیتدن
 اللہ تعالیٰ اینک برہ قسم قییب دور، نماز عصر نینک فضیلتی عنہ دلیل اللہ تعالیٰ اینک قولی حافظو
 اعلى الصلوات والصلوة الوسطی واکى الصلوة الوسطی نینک حدیث پیغمبر وہ صلاۃ العصر یب تفسیر قیلینماقی
 عنہ کورہ اللہ تعالیٰ قول کریمی الصلوات دن سوئک صلاۃ عصر کے تخصیص ایلاب، اینک محافظتی عنہ
 بندہ لارنے اہر قیلینماقی دور، چونکہ تعیم دن سوئک تخصیص، ایتیک، اول تخصیص قیلینغان نرسہ نینک شرف
 و فضیلتی نے اطوار ایلامک اوچون دور

وینہ نماز عصر نینک فضیلتی عنہ دلیل رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم دن روایت قیلینغان من
 قال صلوة العصر فکما نماؤ تراہلہ و مالہ حدیث شریفی دور یعنی کیمکہ نماز عصر انکا فوت یولسہ گویاکہ اول کشی
 اہل و اولاد وی ہلاک بولوب و مالی دن آیریلیب بے اہل و مال یلغوز غربت وہ قالیس دور، یعنی کیم
 دن آیریلیب غنودارغ قتیغ مصیبت عنہ گرفتار اولک دن حذر قیلینغان دیک نماز عصر نے فوت ایتیک دن
 حذر قیلسون دیک دور، ابو حدیث نینک اعراب و معنی جیتدن بولغان سائر تحقیقی کشف البیان وہ اضح
 قیلینمیش دور

و نماز عصر برہ قسم قیلینماقی نینک ینہ بروجی بو کیم عرب نینک بازار لاری عصر وقتیدہ قریب برپا بولور
 ایدی، اینک اوچونکہ عصر وقتیدہ دیوار لار نینک سایہ سی زمین عنہ یا سیلمک ایلہ حرارت کوتاریلیب آدم لار نینک
 بازار غچچیق لار ینہ مساعت قیلور ایدی، وقت مذکور اولار نینک تجارت عنہ مشغول یلق قیلا دور عنان و ایب
 معاش لاری نے تخصیص ایتیک عنہ شغل کور کوز اورغان وقت بولغان جتدن، نماز عصر نے او قوماسق
 اولادینہ مشقت کور و نور ایدی، حالبوکہ حدیث نبوی وہ عمل لار نینک افضیۃ اینک مشقت یک راتی دور
 ویش

و بعضی لاریب دور کہ مقسم بہ بولغان عصر دن مراد رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم نینک عصر
 نبوتیدور، یوقول عنہ کورہ معنی آیت گویا بو دور کیم، قسم قیلا من او شبو عصر عظیم القدر بیان کیم خاتم الانبیاء محمد
 نینک نبوت سعادت آیاتی منصفہ ظہور وہ جلوہ گراولغان زبان شرافت تو امان دن عبارت دور
 اول عصر عانی قدر نینک ظہور عنہ کللی ایلہ، علم و معرفت و عدل و حقانیت قویا شی افق حقیقت اسلام
 دن طلوع ایتیب، عدالت و جہالت نینک ظلمتی زوال عنہ یوز قویوب عالم دن چیکیمک عنہ باشلا وے
 لیکن کور باطن انسان لار اول نور سعادت نشور نے اوراک ایتیک دن خفاش وار پردہ جہالت و تقلید وہ
 مستور اولوب اول لاریفہ شورشہ و زبان نے جنب ایتیک وہ دور لار

عصر نبوت دن مراد زمان لعلت دن آنا آخر زمان وہ القراء من امت چخ بولغان زمان سعادت
 القراءن دور ویش لار
 اللہ تعالیٰ جناب رسالت مآب نینک عصر نبوتی نینک شرفینی، و عنو قدرینی بیلہ و رک اوچون
 اینک اید قسم قییب دور

ای ارباب عقل و فراست بولغان و انشئہ زمانہ لازماً مل قیلتیک کہ جناب رسالت مآب نینک بطور نبوتیغہ شریعت مطہرہ و دین مہمہ سی نینک جریانیغہ نظر بولغان زمانہ شرافت تو امان نینک قدر و رتبہ سی بومرتبہ دہ بلند بولسہ پس اینک لایچیدہ جاری بولوب تورگان شریعت مطہرہ نینک اولو علیقی نے و اینک صاحبی نینک اللہ تعالیٰ قاشیداکی قدر و مرتبہ سی سنے و تابع لاری نینک شرفینی انکایا س ایتمک کرک

عصر نینک تفسیری دہ مفسر لار موندن اوزگہ احتمال لار نے موبیان قیلب دور لار پیر بویردہ اوج احتمال نے بیان قیلماق غہ انکفا قیلدوق لیکن عصر دہر معنی سی دہ بولغاندہ عصر کلمہ جامعہ سی اللہ تعالیٰ قرآن دہ شب و روز کبی زمان لار برلہ قیلغان قسم لار نینک بارچہ سیغہ شامل بولاد دور چنانچہ اللہ تعالیٰ قرآن دہ فجر بیلان لیال عشر شمس ضحیٰ لیل و نهار بیلان قسم قیلب دور عصر دہر معنی سی دہ بولغان دہ بولار نینک بارچہ سیغہ جامع بولادور بنا برین اللہ تعالیٰ قسمی نے اینک ایلہ ختم قیلب دور

قولہ الانسان داکی لام تعریف جنس اوچون دور یعنی جنس انسان لار خسران دہ یعنی نقصان دہ و رأس المال صناع اولک انسان نینک رأس المال نینک صنایع اولکی نفسی و عمری نینک بیودہ لیک برلہ او تمکیدن عبارت دور یعنی انسان ہمہ سی دنیوی سی دہ و ہم اشغال حیاتیہ سینہ عمرینی صرف ایتمک اوز نفسی نے ہلاکت غہ سالوچی و عمرینی صنایع قیلوچی دور نظم

نڈہ بیئد نقد عزیز عمر زد دست سچہ کہ بس زیان کنی و مرتر اندار دوسو

مگر دنیا نینک مزرعۃ الآخرة ایکانینی بیلیب پروردگار عظیم طاعتی برلہ عمل قیلغان مؤمن عامل اول اس المال بولغان عمر عزیزینی صنایع قیلوچی ایماس دور بلذ اول رأس المال بولغان عمری نے صرف ایلاب سعادت ابدیہ اکتساب قیلماق ایلہ تجارتیدہ فائدہ جلدہ حاصل ایتب دور چونکہ دنیا ہی خمیس فانی مقابلیدہ اول انسان شرف نفسی باقی غہ قیلب دور

قولہ الانسان داکی لام تعریف عہد اوچون بولوب مراد انسان دن سورۃ متقدمہ داکی اموال دنیا برلہ لقا خرایلاک سیز لار نے حق دن غافل قیلدی دیب خطاب قیلینغان انسان لار دور دیساک مووال اللہ اعلم یراق اولماس

لو احتمال غہ کورہ انسان معہو دکم خطا بیغہ مخاطب اولیش انسان لار اولو و بسورۃ کریمہ ایلہ سورۃ نکات اور تاسیدہ من حیث المعنی رابطہ تامہ باربعی اوچون سورۃ نکات نینک عقیدہ بسورۃ نینک مرتب قیلیماتی نینک حکمتی غہ ہم بول احتمال غہ نظر اشعار یاریغی بیلیور

و معنی آیت موند اغ بولور کیم اول اموال فانیہ دنیا نینک تولا لیقیدہ مغرور اولوب حق دن غافل بولغان انسان لار البتہ اولورغ زیان و نقصان دہ دور لار

بوتولیمیز اللہ تعالیٰ نینک قول کہ یٰایہا الذین آمنوا لا تلہکم أموالکم ولا اولادکم عن ذکر اللہ و من ینفعل ذلک فاولک ہم الخاسرون دلیل و شاہد دور یعنی ای مؤمن لار مال لار نیکیز و بالالار نیکیز

نینک شغلی و تدبیری سیز مارنے اللہ تعالیٰ نینک ذکر کی دن غافل قیلاسون، و کیمکہ بوالیش نے قیلا
یعنی اموالی دا اولادی ائے اللہ تعالیٰ نینک ذکر کی دن غافل قیلا پس اول آدم لار دور تمام زیان و نقصان
دو بولوغی لار چونکہ اولاد بر شئی حیر فانی غه شئی کبیر باقی نے ساتھی لار موندن اولوغ خسارت بولاس
مثلاً بآیت وہ اللہ تعالیٰ اموال دنیویہ تکثیری غه سعی واجتہاد ایمک و اولاد اصلاح و تدبیری غه اشتغال
ایلاک سببی ایلا، ذکر اللہ دن غافل بولغان لار نے عین خسارت وہ بولوغی لار دویب دور

پس بآیت دالہی ایلا ان اللسان دن مراد سورہ معتقدہ و اکی مال دنیا نینک کشرے ایلا ذکر اللہ
دن غافل بولغان انسان معہ اولاد و دویساک بجد اولادہ کرک و اللہ اعلم بمرادہ
بوا احتمال مراد بولغان وہ الا الذین و اکی استثنائاً منقطع بولاد دور

قولہ لغی خسار و اکی تنوین تنگیہ نینک اولوغ ایکنایی غه تنبیه اوچون دور یعنی انسان البتہ اولوغ
برزیان وہ دور کہ انینک کنتی نے علام الغیوب نینک اوزی گیسہ بیلور دویک دور
گناہ نینک اولوغ بولگی ایگی بہت دن دور و ہمیشہ لار برنجی بہت حقیقہ گناہ صادر بولغان ذات
نینک اولوغ علی غه کورہ اول گناہ اولوغ بولور ایکنجی بہت صادر بولغان گناہ بر نعمت عظیمہ غه قار شو بولغان
جہت دن اولوغ بولور

دوچراگی جہت بندہ نینک پروردگار دینہ غه لعنت کور کوزوب گناہ قیلا قیدہ موجود دور پس اول گناہ

غایت وہ اولوغ بولمای چارہ بوق دور

إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
وہ ایمان دور انداز آدم لار کہ اللہ تعالیٰ نینک بر لکی غه ایمان کلتوری لار (و حقیقہ اللہ رب العالمین
دن باشقہ بیج بر مؤثر بوق دیب جزمی اعتقاد قیلدی لار) و اول اعتقاد لاریغہ موافق اعمال صالحہ و خیرات
باقیہ کتساب ایلا دی لار پس اول ذوات ملائک صفات لار دنیای فانی خیس بلی وہ آخرت باقی نفیس
نے اشتراک ایلاب حیات ابدیہ و سعادت سرمدیہ غه واصل اولدی لار غا دیات راحات نے پریم باقیات
صالحات نے آلمک نہ نیکیلغ اولوغ فائدہ لیک بر استبدال دور

بآیت و اکی الذین آمنوا دن مراد اخلاق جسدہ ایلا اخلاق ذمیرہ آرا سید اکی فرق نے اعتقاد
صحیح ایلا آرا غوچی لار و بندہ لار نینک اوستیدہ اعمال خیر لاریغہ راضی اولوب ثواب بیرا دور عنان و
اعمال شر لاریغہ ناراضی اولوب عذاب بیرا دور غان بر عالم قدیر بار یعنی نے، و ہم قیامت کونیدہ بندہ
لار غه دنیا وہ قیلغان خواہی خیر و خواہی شر عمل لارے اوچون چرا بار یعنی نے تصدیق قیلوغی لار دور
قولہ و عملوا الصالحات دن مراد اول نفس لاری و اہل اولاد لاری اوچون، و ہم بتون ملت اسلامیہ

نیک فائدہ سی اوچون بخشی عمل لازنے وجود غه کلتور کوچی لار دور

وَتَوَّابُونَ بِالْحَقِّ
کیم انکار انکار نینک غه بیج بر بول و انینک محاسن آشاری غه ایچی دنیا وہ بیج بر زوال یوقتور

و اول امر ثابت اعتقاد دہ عمل دہ بر معبود دیگرانہ نینک وجودی غہ تصدیق اتیک و انینک کتاب
 نبینی و رسول امینی غہ اتباع قیماق دن عبارت دور کیم خیر کلی بودورا و بولتصدیق و اتباع سیز ہر لکی عالم ذہن
 نمہ بیچ بر شیر پوتور یا کہ حق دن مراد است جل شأنہ دور یعنی حق نینک عبادتہ یا طاعتی غہ بر بر لارینی پوروشیتلا
 و ایک دور یا کہ حق دن مراد قرآن عظیم الشان دور یعنی اتباع حق غہ (قرآن غہ اتباع ایلامک غہ) بر بر لارینی
 پوروشیتلا دور یا کہ حق دن مراد اسلام دور یعنی دین حق غہ اتباع قیماق غہ بر بر لارینی
 پوروشیتلا دور

ابن جریر طبری و تو اصواب الحق تفسیریدہ و اولار بر لاریغہ اللہ تعالیٰ نینک کتابی دہ نازل قیلغان امری
 غہ عمل قیماق و شی اتیکان نرسہ سیدن اجتناب اتیک لازم یعنی برہ وصیت قیلدشتی لار دیب دور
 وقتا دہ دن و حسن بصری دن الحق کتاب اللہ دور دیکان اثر نے نقل اتیب دور مونیکن مالی
 مریوقاریدہ بز بیان قیلغان تصدیق و اتباع غہ عائد دور

وَلَوْ اَصَّوْا بِالصَّبْرِ
 وینہ بر بر لارینی نے صبر غہ بیور و شتی لار یعنی جبلیہ بشریہ
 حکمی چہ نفس امارہ راغب و مایل بودا دور غان معاصی دن صبر قیماق برہ و اداسی نفس غہ اغیر و مشقت
 بودا دور غان طاعت نے بجا کلتور یک غہ صبر اتیک برہ و اللہ تعالیٰ بندہ لارینی آزمائش قیماق اوچون
 تو شورکان بعضے بر بلالار غہ صبر ایلامک بید و وصیت قیلدشتی لار دیب دور

ابن جریر طبری و اولی بعضم بعضاً بالصبر علی العمل بطاعة اللہ دیب دور وقتا دہ دن و حسن
 بصری دن الصبر طاعة اللہ دیکان اثر نے نقل اتیب دور و موندن باشقہ وجہ نے ذکر تہاب
 دور ۵

عدائمہ نظام الدین قی اتیب دور، حق باطل نینک خلافی دور و اول جمیع خیرات غہ و ہم قیماق
 سزاوار بولغان جمیع فعل لار غہ شامل دور و صبر جمیع مناہی غہ مشتمل دور، پس اول مستثنی بولغان
 ذوات ملک صفات لار حقیقت دہ امر معروف و قیلغوجی دنی منکر ایتکوجی ذات لار دور دیکان بولور
 دیب اہ

و مفسر محقق ابوالسعود افندی یوقاریدہ نیز ترجمہ قیلغان معنی نینک عینی نے ذکر اتیب دور گویا نیز
 انینک کلامی نے بعینہ ترجمہ قیلدہ نیز

و او شبو ایکی عمل خیر غہ تو اصبی قیماق یعنی حق و صبر غہ بر بر لارینی امر و ترغیب قیلدشتی عمل صالح
 جملہ سی دن بولمک ایک ایلمہ و عملو الصالحات و اکی صالحات تحتیغہ داخل بولوب توروب بازار نے
 عملو الصالحات غہ عطف قیلدہ عام دن سونک تخصیص اتیب ذکر قیماق یو ایکی عمل تمامی اعمال
 خیر نینک باشی و ہمہ عمل صالح لار قوامی بولغان جہت دن اولار نینک فضل و شرفی نینک بیانیدہ مبالغہ
 اوچون دور مگر کہ عملو الصالحات انسان نینک اول نفسی نے تکمیل قیماق غہ تعلق بار عمل لار نے خاص
 قیلدہ و حق و صبر غہ تو اصبی دن مراد تکمیل غیر غہ تعلق بار عمل دور دیب، تخصیص بعد از تعمیم

قبیلیدن بولما ی باشقه یا شقه صفت لارا اولور

صعل کلام انسان نینگ اوز سعی و عملی ده ضرور زیان چیکم دن تو تولماقی نینگ شرطی انسان نینگ حق نے تو فو ماق یقی و بیلمک لیکی اوجی نے اوز یله لازم تو تما کلیکی اوجی نے اوز کو نکلی ده راسخ و برقرار قیلم غلیقی، و موندن سونک هر بر انسان نینگ اوز که آدم لار نے شرعاً اعتقاد ی فرض بولغان نرسه لار نے اعتقاد قیلماقی غه دعوت قیلم غلیقی، وینه انسان اوز یینی ویم اوز که آدم لار نے اولام یا طله دن و اعتقاد فاسده دن و امور دینییه غه کیه گوز و لگان خرافات لار دن یراق قیلم قنہ سعی ایمکی، وینه هر بر انسان اوز ی نینگ اصحابی غه سعادت دینویه و اخروییه غه تیمک ده یوز کلتور اذورغان کلفت و مشقت لار غه تحمل ایلامک برله، و اینچنین دنیا نینگ لذت و دولتی دن محروم بولمک لیک کبی مشقت لار، و یا اوز که مصیبت و کدورت لار، یوز کلتور ب نفس غه غایت ده اغیر حوادث لار واقع اولغانده صبر ایتیمک برله، امر و نصیحت ایلامک دور

صبر غه امر و وصیت ایلامک حق سید و وصیت ایلامک تحتیده مندرج بولوب توروب یا زانے خاصه ذکر ایتیمک، اوشبو عمل صبر بار اسیده کمال اقلنا نے اظهار قیلماقی اوچون دور

یا که حق دن مراد رتبه عبادت دور کیم اول الله سبحانه نینگ رضاسی غه سبب بولادورغان فعل غیر لار نے قیلماقی دور، و صبر دن مراد رتبه عبودیت دور کیم اول الله تعالی نینگ بنده غه حکم و اجر قیلغان هر بر فعلی غه راضی اولمک دور، زیرا که صبر قیلم دورغان یا قیلم ایدورغان نرسه غه راضب لین دن نفس نے مجر دتوسمک لیک ایماس دور، بلکه الله تعالی طرفیدن بنده غه یوز کلتور گان ایش لار نے ظاهرو باطن ده کمال راضی یق برله تعلق ایلامک دور و همیشه لار

ابن الیقم الجوزی رحمة الله اتقان ده ایت دور پس الله سبحانه انسان نینگ افعالی صادر بولادورغان زمان یرله اول افعال نینگ عاقبتی غه و اینک کورادورغان جز اسی غه قلم قیلدی، و مبدأ برله معاد غه تنبیه قیلدی که اول مبدأ زمان نے و زمان ایچره قیلینا دورغان فعل لار نے و اول فعل لار نے قیلغوجی فاعل لار نے یراتمک دور، و اول خالق قدیر نینگ قدیر نینگ قدرت کامله سے مید ائے یراتمک دن قاصر بولماغان دیک معاونه پیدا قیلماقی دن عاجز ایما سیکی نے بیلدوروی۔

تیم تنبیه قیلدی که اول مبدء همه اشیا بولغان الله قدیر نینگ زمان نے و انسان لار نے اولار نینگ افعال لار یی یراتمک نے و اولار نینگ افعال لاری نے ایچی قسم خیر و شر قیلماقی نے اتقنا ایلامکان حکمت الهیه سی، اختیار لار ایله اشرار لار نے بر ابر قیلماقی، و محسن لار غه قیلغان نیشی عمل لاری جو هنر جزای خیر برمای، و بذر کار لار غه ایمان یق لاری بدلیده سزای بدلار یی کور ساتما ی بولویکی نوع انسان لار نینگ بری نے راضی و بری نے خاسر قیلما ی مهمل قویماقی نے، هرگز نخواهد بود و رواندن ابا قیلا دور، بلکه انسان اوز ظنیت انسانییه سی حیثیتی دن یعنی ظننتی اتقنا سیچ خاسر دور، مگر اول ارباب سعادت لار کیم الله تعالی اولار نے اوز رحمتیغه لایق ایتیب دور و هر اط مستقیم غه اولار نے هدایت قیلیب دور

واولار غه اوزلاری ایمان و عمل صالح حلیه سی ایله متخلی اولوب اوزگه آدم لار غه اوزلاری ایمان و عمل صالح حلیه سی ایله متخلی اولوب اوزگه آدم لار غه ایمان و عمل صالح نے تعلیم ایلامک غه توفیق بریب دورا و بوقول الہی سورة والتین واکي انسان نے اسفل سافلین غه رُو قیلغانے، و اول مرد و اولر دن ایمان و عمل صالح برله متصف بولغان لار نے استثنائاً قیلغانے نینگ نظیری دور (یعنی اللہ سبحانه اول سورة و ابیز مشیت الہیة میز اقتضایچه قدرت کامله میز برله انسان لار نے اعتدال قامت و حسن صورت ده بیرا تکاندن کین، اولار اول خلقت حسنه تویمه غه شکر قیلما ی، تاریخ شہوات نفسانیہ بولغا یچ اولار نے آخرت ده توبان لار نینگ توبان راقی غه قایتار دوک، مگر اول ذات لار که معبود برحق نینگ وحدانی غه ایمان کلتور و عمل صالح لار قیلیب اخلاق حسنه اصحابی اولوب دور لار دیمیش (ایدی)

ایمدهی قدر آن معجز بیان واکي حکمت نے تأمل قیلغیل که، اللہ سبحانه یو سورة کریمه ده ان الانسان لفي خیر و یب، سو نگره اندن قیلنغان استثنائاً نینگ و تحفیف ایلاب الا الذین آمنوا و عملوا الصالحات، و تواصوا بالحق و تواصوا بالصبر و یدری سورة والتین ده تم رُو و نا ه اسفل سافلین دیکایچ استثنائاً وسیح و تعیم قیلیب الا الذین آمنوا و عملوا الصالحات دیب دور و تواصوا دیاب دورا زیراکه تو اصی مینه براونے ایمان غه و عمل صالح غه بیورک دور و انسان اوزی ایمان و عمل صالح نے بجا کلتور گاندن سونک مینه براونے امر قیلماق اینک مگر اوز نینگ فعلی اوزره زیاده برایش دورا پس کیمکه مینه براونے اوزی قیلغان عمل صالح غه امر قیلما سه، پس اول کشتی بے شبهر اول فائده نے زیان قیلغان بولور، بوجه ایله اول کشتی نقصان و زیان ده بولور، اما بوطر ایله زیاده بولمک دن اینک اسفل سافلین ده بولمکی لازم کلایدور، اینک اچیونکه انسان گایا اوز ذمه سبغه واجب بولغان عمل نے بجا قیلایدور، اما مینه براونے انکا امر قیلما ی دورا، زیراکه امر معروف و نهی منکر مرتبه زائمه دور و گایا اول فرض عین بولایدور، و گایا فرض کفایه بولایدور، و گایا مستحب بولایدور و حق بیلد تو اھی قیلماق نینگ تحتیغه داخل دورا انداخ حقی که اول واجب دورا و انداخ حقی که اول مستحب دورا و صبر نینگ تحتیغه داخل دورا، انداخ صبری که واجب دورا و انداخ صبری که مستحب دورا پس هونداخ بولغا یچ اول مؤمن شناسیته کردار لار هر چقان آدم لار نے حق غه و صبر غه بیورک لار اولار غه حاصل بولور، اول قدر رکبی که اندن محروم اولوب انے زیان تارتا دورا اول مؤمن لار که

یعنی ایمان و عمل صالح زیوری ایله اوزلاری متخلی بولوب اوزگه لار نے ایمان و عمل غه بیورکان یعنی امر معروف و نهی منکر نے لازم توکنان مؤمن کامل مکمل لار غه حاصل بولغان اجر و ثواب فائده سی دن امر معروف و نهی منکر قیلما ی تنها ایمان و عمل صالح برله متخلی و عمل بولغان مؤمن لار محروم و خاسر دورا دیمیکه دور ۱۲

لار کہ اوز ذمہ لاریفہ واجب بولغان ایمان و عمل نے اوز لاری بجا قیلیب دور لار، اما نے اوز کوشیلا
 غم بیور ماب دور لار، اگر چه بو گروہ اوز لاری نے و اہل و اولاد لاری نے زیان غم تو شورگان عن اقل
 لار دن بولما لار مو (یعنے امر معروف و تعلیم واجبات دینیہ قیلما ہی احکام دینیہ و اعمال صالحات -
 ایله اوز لاری گینہ عمل قیلغان کیشے لار امر معروف نے لازم تو توب قیلیم امت غم مباشرت قیلغان -
 ذوات کرام لار حاصل قیلغان روح غم فائز اولمالما ی، اول قدر خسران ده قالور لار، اگر چه تقصیر و تکاس
 سببی ایله مطلق خسران غم مستحق اولوقچی بولما لار مو) و برکیمہ برسم متاع ده فائذہ قیلان
 باشقہ ینہ برسم متاع ده زیان قیلما اول کیشتمہ زیان اطلاق قیلنوب نے زیان رسیدہ
 ویلا دور

السلامت سبحانہ اول ہنگام کہ سورۃ و البین وہ انسان نے ایچی قسم غم تقسیم ایلاب ثم رذونہ
 اسفل سافلین الا الذین آمنوا و عملوا الصالحات و یدی، انسان فقط او شہو ایکی قسم ده مخمرا یکاینی
 بیلدوردی

انسان ده ایکی قوہ علم و قوہ عمل بار یعنی، وہم ایچی حالت ایچی حالتی کہ انسان اول حالت
 ده غیر نینک امری ایله اعمال نے بجا قیلادور، و حاطتی کہ انسان اول حالت ده اعمال دینیہ بیلان ینہ برآؤ
 امر قیلادور، نہادہ قیلینما یلیقی جمیتدن خسرده بولغان انسان لار دن استثنا قیلدی، اندرغ اشخاص
 سعادت اختصا لار نے کہ ایمان برلہ قوہ علمیه لار سے نے و عمل صالح برلہ قوہ عملیه لار ینہ تکمیل
 قیلیمش لار و اعمال دینیہ لار ینہ ادا یتیمک او چون غیر نینک قیلغان تعلیمی غم بیون سو توب غیر لار غم
 اول افعال خیریه لار برلہ امر یتیمک نے و تعلیم بریمک نے لازم تو توب دور لار (بو سورۃ کریمہ نینک
 استثنا سی نے خاص ایلامک ده حکمت بو دور، و تو اوصوا بالحق و تو اوصوا بالصبر نے بو استثنا ده زیاد
 قیلما غلیق نینک تحتیدہ بو میلین فائذہ لار مستدرج دور) چونکہ بندہ غم ایچی حالت بار دور، حالت
 کمال و حالت تکمیل، و بندہ نینک کمال و تکمیل ایکی امر غم موقوف دور حق نے بیلیمک غم، و حق غم صبر قیلماق
 غم پس بو آیت مراتب کمال انسانی نینک بار چه سیغہ متنضمین بولوب دور کیم اول علم نافع و عمل صالح
 و اول علم و عمل برلہ اوز نفسیغہ و برادر دینی سیغہ فائذہ تیمکوریمک، و اول علم و عمل برلہ اوز لیغہ امر
 قیلغان کشتی نینک امری نے تو توب انقیاد کور کوزمک دور

و ہم قوله تعالی و تو اوصوا بالحق و تو اوصوا بالصبر قوت دین ده پیشوالیق منضبی غم ارشاد دور
 اندرغ کہ اللہ تعالی دیب دور و جعلنا منہم ائمتہ ینہذون با مرنا لکما صبر و او کالوا با یا تنایو قوتون
 یعنی اول ہنگام کہ بنی اسرائیل گروہی دن پرنینک آیاتیمیز غم بیچ شک و شبہہ سیرایش ینب
 امور دینیہ لاری ده ہر بر مشقت و اغریق لار غم صبر قیلوقچی حقا یت پیئشہ لار بولدی، ہیز امر میز برلہ
 اولار نے دین اموری ده پیشوالار قیلدوق (یعنے صبر و یقین شرافتی ایله دین ایچی ده پیشوالار کتیمہ
 سیغہ نائل بولادور) پس بو امت اسلامیہ دن مو آیات قرآنیہ غم بیچ شک و شبہہ سیرچین

مائب علی قلیب، دین اسلام نینک اوامرو آدابی نے نشر و تعلیم اتیمک وہ ہر برمشقت و مشکلات
غہ صبر قیلخان لارنے، امور دین وہ پیشوالیق مرتبہ سی غہ نائل قیلامر و یک دور
بو تقریر ایلمہ عبد اللہ بن مسعود رضی اللہ عنہ دن مرفوعاً روایت قیلخان الصبر نصف الایمان
والیقین الایمان کلمہ حدیثی نینک ستری ہم معلوم اولدی، یعنی صبر ایمان نینک نصفی دورا ولیقین ایمان
نینک کلتی سی دورا

صبر نینک نصف ایمان بولسکی نینک معنی سی بوکیم، ایمان تصدیق قلبی و اعمال جوارح دن
عبارت دورا اندازہ کہ جمہور اہل حدیث نینک قولی بو دورا
پس بو قول غہ گورہ ایمان نینک رکنی ایچی بولوب بر رکنی یقین و بر رکنی صبر دورا، یقین مراد معارف
قطعی دوکیم، بندہ اول معارف قطعی ایہ اصول دین غہ اعتقاد جازم ایلامک ایلمہ ہدایت شاہراہیغہ و
اصل اولور

و صبر دن مراد اول معارف یقینی مقتضاسیچہ عمل قیلماق دورا، معارف یقینی بندہ غہ معصیت
نینک مضطر و طاعت نینک نافع ایکانیکلی نے تو نونا دورا، و معصیت نے ترک ایتیپ طاعت غہ مواظبت
قیلماق ایسہ صبر سیز ممکن اولمایدور پس بو اعتبار ایلمہ صبر نصف ایمان دورا
و صبر ایچی نوع دورا، بر نوعی مقدمہ صبر ایلامک دورا مصائب و نوازل غہ اوخشہ، و بر نوعی
مشروع غہ صبر ایلامک دورا، و بو ایکنی نوع صبر ہم ایچی نوع دورا، بر نوعی اوامر غہ صبر ایلامک، و بر نوعی
نواہی دن صبر قیلماق دورا اوامر غہ صبر ایلامک ارادہ و فعل نے قیلماق غہ صبر ایلامک دورا نواہی دن صبر
ایتمک ارادہ و فعل دن صبر قیلماق دورا

اما نوع اول وہ یعنی مصائب و نوازل کبی مقدمہ صبر ایلامک وہ، مومن و کافر و صالح و فاجر، شریک
دور مجرب و صبر برہ مستحق ثواب اولمایدور، تا اول صبر غہ ایمان و اختیار مقارن بولماسہ اندازہ کہ اللہ تعالیٰ
ایتیب دورا الالذین صبروا و عملوا الصالحات اولئک ہم مغفوروا و اجر کبیر، و ینہ ایتیپ دورا ان قصروا
و شقوا پس ایمان و تقویٰ دن عاری صبر ایمان و تقویٰ دن خالی بریدن داکی قوت منزہ سیدہ دورا (نینک
ہیچ نفعی بولماس، و مقدمہ صبر ایتمک انسان نینک امر مشروع غہ بولغان یقین و اعتقاد جازمی اندازہ سیغہ
قرب بولور، یعنی مشروع غہ یقین و اعتقاد دی تام بولسہ مقدمہ صبر ایلامک کامل، و اگر اصول دینیہ غہ
یقین و اعتقاد دی ناقص ایسہ، مقدمہ صبر ہم صبر ہی ناقص اولور) حالبوکہ اللہ تعالیٰ ویب دورا فاضلین
و عند اللہ حق و لایستحقک الذین لایوقنون، یعنی ای محمد پس مشرک لاردن یتکان آزار و جغہ صبر قیلنیل
البتہ محقق دور کہ اللہ تعالیٰ نینک دین اسلام نے جمع دین لاردن اوستون و غالب قیلماق دیکان
و عدہ سی حق دورا و آخرت کونیمہ چین ایشانغ لاری یوق آدم لار نینک تکذیب قیلماق لاری سنہ
حققت و اضطراب غہ سالماسون،

اللہ تعالیٰ بو قولی وہ رسول اللہ نے صبر غہ امر قلیب دورا ولیقین نوری دل لاریہ بولماغان

جہتدن صبر شیوہ مرضیہ سے نے ترک ایمکان کیشیلا رنہ تشبہ قیلا غیل دیب دور چونکہ اول گروہ یقین لاری
یوقلیغی دن صبر شیوہ سنیہ سے نے پیشہ قیلمای اوزلاری موصفت و اضطراب غہ توشیش لاری و قوم لارینی مو
صفت و اضطراب غہ توشور میشل لاری و اگر اولارده یقین موجود اولسہ ایدی صبر نے پیشہ قلیب صفت و اضطراب
غہ توشاس ایدی لاری و قوم لارینی موصق بار اسیدہ شبہ غہ توشور ماس ایدی لاری پس یقینی کم بولغان کشتی
نیک صبری ہم کم بولور و صبری کم بولغان کشتی ہم ایش وہ بے ثبات اولور انتہی یعنی ابن قیم جوزی نینک
کلامی بعضے توضیح و زیادت ایله تو گاوی،

ایتما منک سورہ سجدہ و اکی آیت مذکورہ و جملنا منہم ائمة یدون بامرنا لکما صبروا کالوا بایا تینا یوقنون مضمون
استفاد بوللا دور کہ امور دینیہ وہ ملت غہ پیشوا و حیات معاشیہ بار اسیدہ ملت غہ مقتدا اولک ایچی
ترس برلہ حاصل بوللا دور بری صبر بری یقین برلہ صبر ایک چونک مشکل لاری نیک طوفانی احاطہ قیلفان
وقت لارده مقامت کورگوزوب چیداب تورک، و ایک اولوغ مقصد لاری گور لاری غہ نائل اولک لیدہ
یوز کلتور کغان اولوغ کلفت و زور مشقت لارون یوز قایتدر مانے طاقت کلتورک دور پس صبر شیوہ سے نے
الترام قیلفان انسان اینک ایله تولا چونک ایش لاری نیک عمدہ سے دن چیقادر، امت نینک مصالحتی غہ
عائد ہر مشکل نے حل قیلا دور، اوزی نیک نفعی نے دراحتی نے ایستامایدور خواہش نفسانی سے غیبون
سونمایدور، ہتی غہ قیلفان خدمتی وہ غذرو حیانت دن یراق بوللا دور و شائبہ غرض اینک دلیغہ یول تاپاید
بولد مقتدا نینک ارشادوی ایله شبہ سیر ملت غہ سعادت یوز لارور یقین ایسہ برز سے بیج بر شک و شبہ
سیر اعتقاد صحیح ایلمیک، و انکا ایشانک دور یقین نینک نوری ایله انسان ملت نینک مصالحتی غہ یول تاپاید
دہر بر مشکل ایش نے حل ایستادور، ہر چونک قین ایش لاری یوز کلتورس اینک چارہ سے تاپیب، نجات و
ترقی نیک یول لارینی کورساتا دور، موندوغ پیشویے شبہ صراط مستقیم برلہ باشلاب امت نے سعادت غہ
یتکوزار، منا و شبہ ایق قوہ ایله انسان امام بوللا آور، و ہتی غہ رہبر اولک غہ سزاوار بولور

بیر امت اسلامیہ نینک سلف عظام و مجتہدین کرام لاریمیز بویچی صفت نے التزام ایلامک ایلامت
غہ رہبر و مقتدا اولیش لاریوزمانہ میزدہ ہم پیشوا و مقتدا یقین و عواسی وہ بولغان اعلام لاری و شبہ ایچی صفت
نے اوزلاریغہ التزام ایلامک لاری آیت کریمہ مضمونچہ تائید ربانی ایلامت غہ مقتدا یقین رتبہ سیدہ اولک
لاری شبہ سیر دور یوقنہ مجر د اولار سے نیک نائل اجر اولک لاری اوچون خاتقاہ نشین اولوب سچہ
ادورہ اولتوروب عبادت قیلا غیلق ایلامت اولاس لاری اندانگہ سلف لاری تنہا زاویہ نشین یقین
ایلم بومرتبہ غہ نائل بولاب دور لاری۔ چنانچہ امام اعظم و امام مالک و امام شافعی و احمد بن حنبل رحمہم اللہ
نینک، بولور غہ اوخشیدہ اعلام لاری نیک ترجمہ حال لاری و نشر دین بار اسیدہ امت ایچہ کیچور کغان کیفیت
احوال لاری بومتنی غہ شاہد عادل دور ۵۰

اگرچہ صبر نیک لذت وہ بیان قیلفان معنی سیغہ کورہ مقبومی عقل و یا شرع مقتضا سے چہ
س نے تو ساق دور لیکن اینک متعلقا تیرہ کورہ معنی سے صفت اولور و ہر بر غل وہ حال غہ مناسب

بربائشہ اسم انکا اطلاق قیلنوز پس اگر مصیبت جہتین تیکان الم غلبے طاقت لیک قیلاق دن نفسی نے تو سہ نے فقط صبر آتا اور، واگر میدان مقاتلہ وہ دشمن غہ مقابلہ قیلغان ہنکام وہ صبر قیلہ اسے شجاعت ویرلار، واگر غضبی کلکان حال وہ صبر قیلہ نے علم ویرلار، واگر روزگار ناس زکار گر دوشی دن بریکد رلیق تیب تنکدل لیتفہ باعث بولغان چارغ وہ صبر ایستہ اسے سقر صدر ویرلار، واگر اخای کلام بار اسیدہ صبر قیلہ اسے کتمان برتر ویرلار، واگر مال دنیا نیک زیاد تیدن اوزی نے تارتہ اسے زہد ویرلار، واگر تمتعات معاشیہ دن برآز غہ صبر قیلہ اسے تقاعت ویرلار، واگر منہیات نے قیلاق دن نفسی نے تو سہ اسے عفت ویرلار

۱۰ خلاصہ کلام مومن عارف نظر بصیرت ایلہ تأمل قیلہ یواب ایمان نیک تو لاسی نے صبر نیک معنی سی غہ متضمن تاپا دور، وکلام آتی و تواتھو اباب صبر نیک تیری نے ادماک ایٹا دور، سوئکہ یوقاریہ آیت کریمہ نیک معنی سی وہ بیان قیلنغان قول غہ کورہ صبر اوج قسم دور مصیبت دن صبر قیلاق دور کیم، نے ارتکاب ایتماس، وطاعت غہ صبر دور کیم اینک اداسی غہ مبادرت و مواظبت قیلر، و بلا مصیبت غہ دور کیم، اول باب وہ اظہار شکایت قیلہ اس۔

والنسان غہ یواوج نوع صبر نیک بری دن بیچ برچارہ یوق دور، پس یوق تقریر غہ نظر انسان وہ صبر صفتہ ہمیشہ آیریلما ی بولا دورغان برصفت دور، انسان دن تاروحی مفرقت قیما غہ پنج صبر، بیچ حال وہ انسان دن جدا بولماس

وصبر سہ کمال نیک حصولیغہ سبب دور، و بومعنی غہ اشارت ایلاب رسول اکرم صلے اللہ علیہ وسلم ہمیش لار، بشدہ غہ اللہ تعالیٰ طرفین عطا قیلنغان نرسہ لار نیک اینک بخششی بسی صبر دور

صحیح بخاری وہ روایت قیلیب دور کہ انصار دن برو پوچہ آدم لار رسول اللہ نیک حضور یغہ کلیب ظہار حاجت ایلاب سوال قیلدی لار، رسول اللہ اول سائل لار دن بیچ بری نے اوزی نیک عطا و احسانی دن محروم قیلما ی بارچہ سیغہ عطا قیلدی، تاکہ حضوری، واکہ ہمہ نرسہ لار تو گادی، پس ہمہ نرسہ لار اول نبی کریم نیک ایچی دست مبارکی نیک انفاق و عطا ایلا کی ایلہ تو گاگان حال وہ اولار غہ دیدی کہ منیہ تک شیمہ بار مال نے نیز لار دن درلیغ تو توب و خیرہ قیلیب ساقلامین، و تحقیق شأن بودور کیم کیمہ سوال دن اوزی نے تاتیب عفت نے اختیار اتیغہ، اللہ تعالیٰ اول کیشیغہ اینک اجر نبی برور، ویکمہ سوال دن نفسی نے تو سوب صبر کور گوز سہ، اللہ تعالیٰ اول کیشیغہ قوت عطا قیلور، و نفسی نے انکا منقا قیلور، ویکمہ حاجتی نے فاش قیلما ی بے نیاز لیتق اظہار اتیغہ، اللہ تعالیٰ اول کیشیغہ غنی قلب نے روزی قیلور، حال بو کہ سیر لار غہ دن وسیع راق و بخششی راق روزی قیلنما ب دور دیب، ۱۱

بوحدیث وہ صبر و توکل نے پیشہ قیلاق ایلہ، واللہ تعالیٰ نیک رزق و عطا سی نے کوز تو تمک ایلہ۔ آدم لار دن بے حاجت لیک واستغنا نے اظہار ایلام غہ سوال دن ساقلانک غہ ترغیب انسان

عطا قیلینخان نرسہ لار نینک افضل صبر ایکن نینکی غہ نتیہ بار دور
خلاصہ کلام بوکہ صبر برخصبت حسنة محمودہ دور کہ اللہ تعالیٰ کلام قدیمی وہ انسان لار نے انکا ترغیب
قیلیب دورا وکتا پ کریمی وہ صبر نے وصابر لار نے مرح اتیب دورا ان شاء اللہ ہر قیسی سے اوز محلی وہ ذکر
قیلینور بتوفیقہ تعالیٰ

امام شافعی رحمۃ اللہ دیب دور کہ اگر انسان لارا و شوسورہ شریفہ نینک مضمونی غہ چین تفکر و
مدبر ایله فکر لاری نے یورو تہ لاری نے یورو تہ لاری دین دینا کاروباری وہ البتہ اولار غہ یلغوز اوسوبو
سورہ نینک اوزی گینہ کفایہ قیلا دور دیب

جناب امام شافعی نینک بو کلام حقائق انصافی نینک بیان حکمت مرامی بودہر ایلان دور کہ عبودیت
نینک مرتبہ لاری تورت دورا و بوتورت نے کمالی غہ تیکوزک ایله انسان غہ غایت کمال حاصل بولاد دور
برنجی مرتبہ معرفت حق دورا ایکنجی مرتبہ اول معرفت مقننا سی پر عمل قیلاق دورا اوچونچی مرتبہ انے ادب ان
بیلاگان لار غہ تعلیم برک تور تیخی مرتبہ انے اور گانک و بیلاگنیتہ عمل قیلاق و انے اوزگہ لار غہ اور گانک
و صبر نے لازم تو تمک دورا

اللہ تعالیٰ بو سورہ کریمہ وہ بو تورت مرتبہ نے ذکر قیلیب دورا و عصر بیلان قسم قیلیب اتیب
دور کہ ہر بر انسان زبان و نقصان وہ دورا مگر اول ذوات سعادت شیم لار کہ بو تورت مرتبہ نے لازم
تو توب دور لار یعنی اول اشخاص فضیلت اختصاص لار کہ حق نے تانوب انکا چین اعتقاد ایله
ایشانیب دور لار بو برنجی مرتبہ دورا و اول اعتقاد جازم برلہ ایشانگان امر حق موجبہ عمل قیلیب
دور لار بو ایکنجی مرتبہ دورا و حق غہ بیوروب دور لار یعنی تعلیم وارث و طرقتی ایله بعضی لاری بعضی لاری
حق بیلہ یعنی ہمہ طاعت نے بجا کتورک ایله امر قیلیب دور لار بو اوچونچی مرتبہ دورا و ہمہ بر لاری غہ بندہ
لیق احکام و رسومی وہ صبر و ثبات برلہ بولک غہ وصیت قیلیب دور لار بو تور تیخی مرتبہ دورا و بو مرتبہ
کمال نینک نہایتی دورا چونکہ کمال بودور کیم انسان عبودیت بابیدہ فی نفسہ کامل بولوب، باشقہ
لار نے کمال غہ تیکوزگوچی بولغای و انسان نینک کمالی ایسہ توه علمیه و عملیه نے اصلاح قیلاق برلہ بولور
توه علمیه سے نینک صلاحی ایمان بیلان دورا و توه علمیه سے نینک صلاحی عمل بیلان دورا
بویچی توه صلاح اولک ایله انسان کامل بولور و انسان نینک کمل بولمکی یعنی باشقہ لار نے کمال
غہ تیکوزگوچی بولمکی اول احکام علمیه و عملیه لار نے آدم لار غہ تعلیم برکی و تعلیم امور دینیہ نے قیلاق وہ صبر
نے لازم تو تمکی و اوزگہ لار غہ علم و عمل بار اسیدہ صبر و ثبات وہ بولمک ایله وصیت قیلماتی دورا و سورہ
کریمہ بوت در فیقہ یعنی ایله سورہ قرآن ایچرہ ہمہ خیر غہ جملہ راق بر سورہ دور الحمد للہ الذی جعل کتابہ فیا عن
کل ما سواہ شافیامن کل داعی اذی الی کل خیرا وینہ امام شافعی دن روایت قیلیب دور کہ اتیب دورا بو
سورہ و العصر بر سورہ جامعہ دور کہ اگر اللہ تعالیٰ انسان لارا و چون بو سورہ دن باشقہ ہج بر آیت نازل قیلان
بولسا ایہی البتہ بے شہبہ بو سورہ نینک یلغوز اوزی غینہ انسان لار نینک ہمہ امری غہ کفایہ قیلواریدی نینک

بیانی بوکیم کلمہ جامعہ آمنوا امنوا نینک ضمنی ده جمع مؤمن به بولمک غہ مستحق نرسہ لارغہ چنانچہ البیات ونبوات و اخبار و احوال آخرت و معاد کی امور مُخْتَبَات غہ ایمان کلتورک مندرج دور و علو الصالحات ہمہ دنیویہ و اخرویہ خیر و سعادت لارغہ موجب بولغان اعمال شایستہ و اخلاق حمیدہ لار و آداب و احکام شرعیہ لار و طاعات و افعال مفروضہ و مندوبہ لارغہ شامل دور و تو اوصو ابالحق امور و نیویہ و اخرویہ ده صدق و حقانیت نے لازم تو تمک غہ و دیانات و معاملات ده عدالت و حق لبق نے پیشہ قیماق غہ گفتار و کردار و فضل و قضا و شیعہ راست لبق و عدل نے واجب بیلک غہ و شونکا او خشد ایش لارغہ شامل دور و تو اوصو ابالصبر ہمہ امور بندہ لیک ده صبر نے لازم تو تمک غہ؛ او زگہ لار نے اول باب ده صبر غہ بولمک غہ چنانچہ او امر شرعیہ نے بجا کلتورک ده نفس غہ یوز لانگان مشقت غہ صبر قیماق غہ و لو اہی دن نفسی نے تو شک غہ، و حوادث عالم دن تو شکان ہر نوع مصائب و مصامت غہ صبر ایتیمکغہ، و نشر و تعلیم احکام دین قیماق ده یوز لانگان کھفت لارغہ چیدامک غہ، و اعلیاء دین و ترویج شرع بار اسیدہ دشمنان دین برہ مقاتلہ واقع اولغان ده هجوم اعداء و قتال معاندین نینک شدت و دشواریتی غہ صبر ایلامک، کبی نرسہ لارغہ شامل دور

منا دنیا و آخرت غہ تعلق انسان لار نینک و مہ سیخہ حمل قیلینغان احکام لار او شبہ ذکر قیلینغان نرسہ لار دن او زگہ ایماس دور؛

تو جہت دن اصحاب کرام دن ایچی کیمسہ ہر چان بربر لاریغہ ملاقات بولسہ لار؛ بربر لاریدن آیریلار دورغان ہنگام ده بوسورہ مبارکہ نے او تو ماسے آیریلار ایبری لار بوسورہ نے ادقوب سو نگہ بربر دن آیریلور ایبری لار ویرلار؛

اولار نینک بوسورہ کریمہ نے ادقوب آیریلک لاری واکلی حکمت، انسان غہ و آخرت ده زیان چیکما سلیک او چون قیدارغ صفت لارده بولمک و پتچوک عمل لار نے قیماق نینک واجب لیغی نے یا وغہ کلتورک بولسہ کرک،

ایبری بیز مؤمن لار نینک بوسورہ مبارکہ دن آلا دورغان فائزہ میز بوکیم عجائب و عزائب گئے دن غہ مشتمل بولغان دہر نینک احوال متنوعہ و احکام مختلفہ سینہ کورہ وقوع پذیر اولمک دو بولغان عالم واکلی بیغ بدلیغہ و مقدرات غریبہ لارغہ دیدہ اعتبار ایله نظر سالمک، و حکمت عجبیہ سیدہ عقل حقیقت بین ایله تفکر ایلامک برہ صنائع قدرتی لار نینک وحدانیت ذاتیغہ و صفات تقدیس آیاتی غہ چین اعتقاد ایله ایمان کلتورک گامیز؛

و ایکی دنیا ده نقصا و زیان چیکما سلک او چون، الشرب العالمین طرفین جمع عالم نینک ہدایت و ارشاد دی او چون پیغمبر ہادی ام صلے اللہ علیہ وسلم غہ نازل قیلینغان کتاب سماوی نینک احکامی غہ اعتقاد جزئی ایله ایمان کلتورک ظاہر و باطن ده افعال شایستہ و اخلاق حمیدہ ایله متحقق و متصص اولوب ایچی عالم نینک سعادت غہ باعث بولادورغان اعمال صالحہ و خیرات لار نے عمل غہ کلتورک گامیز؛

خواہ ویانات وخواہ معاملات باراسیدہ گفتاردرکہ داردہ، بلکہ ہمہ امورده، حقانیت وراست لبق بیلہ بولمک نے لازم بیکایمیز، واوزگہ آدم لارنے ہم ہمہ امورده حقانیت وراست لبق نے اوزلاریغہ التزام ایلامک یک غہ بیورگایمیز، وودین وودینا غہ تعلقی بارجمیع امورده صبر برلہ بولمک نے اوزیمیزغہ شعار ایلامکایمیز، واوزگہ آدم لارغہ ہم اول خلق محمود ایلم متخلق بولمک نے وصیت قیلغایمیز، تمام بولدی سورہ العصر تفسیری بونہ و توفیقہ تعالیٰ

سورہ ہمزہ مکہ وہ نازل بولمیش دور، آیت لاری تو قوز، کلمہ لاری

قرق تو قوز حرف لاری بر لوز او تو ز اوج دور

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ ۝ تینغ حسرت و عقوبت و اولوغ تباب و ہلاکت بولسون، آدم لار نینک آبروی لاریغہ تیممگ نے عادت لانگان، و آدم لار نے یمان فعل بر زو صفت لار بر لہ عیب ایتمک نے اوزی غہ شعار ایلامک، و انان لار نینک حضور و غیبت لاریدہ عیب لارینی فاش قیلماق نے اوزلیغہ ہمز بیدگان و کوزی وقاشی بر لہ اشارت ایلاب عیب حجہ لبق نے التزام قیلغان ہر برید اخلاق وحشی مذاق غہ،

یوسورہ نینک نزدلی باراسیدہ سیرہ ابن ہشام وہ نقل قیلیب دور کہ اُمیہ بن خلف ابن وہب ہرچقان رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم نے کورسہ ہمز و لمر قیلور اییدی (یعنے کوز و قاشی بر لہ اشارت قیلیب عیب قیلیب آزار نہانی برور اییدی) پس اللہ تعالیٰ نینک شائیدہ وین، لکل ہمزہ لُمزہ الذی جمع بالادعۃ وہ سورہ سی نے آخری غچہ نازل قیلدی دیب، شولکا اوخشہ مفسر لار اگرچہ بوسورہ اخنس بن شریق نینک حقیدہ یا کہ ولید بن مغیرہ نینک شائیدہ نازل بولغان دیسہ لار مو، لیکن اصح بولیم بولایت ہر بر ہمز و لمر نے عادت قیلغان عیب جوے یا وہ گوی غہ عام دورا زیراکہ کلمہ یقل انینک عام یقیغہ دلالت قیلا دور،

مونداغ ایسہ پس اسلام اہلی غہ لازم دور کہ ہمزہ شدید غہ دوچار قیلا دور عان مونداغ یمان فعل و لوزوق خلق دن اجنتاب قیلغای لار، و سچ بروجہ ایلمہ بر کیشمنی حافظانہ و غایبانہ تسخر قیلیب انینک عیبی نے فاش ایتمک نے عادت ایلامکای لار،

اللہ تعالیٰ نے اوز کلام مجیدی وہ مونداغ یمان خلق و پلید کردار نے عادت قیلغان کیشیفہ اولوغ ہلاکت بوسون، وقتیج حسرت و عقوبت نزول قیسون اینک حالی غدا می، وچنم وہ دیل نام لیک وادی انکا ہمتیا دور، ویب خبر بریب تہدیر شدیدی قیلہ، پس قرآن عظیم غدا یمان کلتورگان و قیامت کوئی نینگ بولمکیفہ چین ایشانگان، مسلمان کشی البتہ مونداغ فعل بڈون پر ہمز قیلور، و مونداغ یمان خلق نے قطعاً عادت قیلما س

دوہم قرآن کریم حکمی، بیونچہ مسلمانار بربر لاریفہ وینی برادر دور لارا کشی اوز برادری نے عیب و تمسخر ایلامک انسان لیتق شائیفہ، خصوصاً مسلمانینق آوا بیفہ لایق ایش ایما س دور شفیعا کے اثر ویب دور، فرد

مرغ یک اصیلیم عیب ما بو و عیب ہمہ، بعد از چنچون موج دالم در پی یکدیگریم، بویکی خلق پلید نینگ انسان نینگ طبیعتی وہ ظور قیلما قیفہ سبب و باعث، جہل و غضب و کبر و دور، زیر کہ بویکی خلق مذموم طبعی غدا اور ناشنان آدم، سائر خلق اوزرہ اوزی نینگ قدر لیک و فضیلت لیک بولمکینی ایستایدور، آنا وجودی وہ ہیج بر سبب فخر و باعث فضل بولا دور عنان فضیلت نے تا پما غاچ، اذ زینی خلق دن یوقار لیتقی نے اظہار ایتیک اوچون، خلق لار غدا عیب و نقصان نے نسبت قیلماق نے عادت ایما دور، اول غافل بیلایدور کہ او شبر فعل بدی ایتیک اوزیفہ عین نقصان و رذیلہ دور، چونکہ اینک اول فعلی آدم لار نظریہ منفور اولوب ہمہ خلق غدا متقوت اولمکیفہ سبب دور، چنانچہ سید غلام علی آزاد بگرامی رحمہ اللہ ویب دور فرد

عیب مردم فاش کردن بدترین عیبهاست۔ عیب گو اول کتد بے پردہ عیب خویش را
الذی جمع ما لا وعدا کلا اول ہمزہ و لمزہ انداغ آدم دور کہ تو لامال نے میغدی، دانے جانی غدا صرف ایما ی حوادث روزگار اوچون ذخیرہ قیلدی،

قولہ تعالیٰ و وعدہ تفسیر یہ مفتر لاریکی نوع احتمال بیان قیلیب دور لار برنجی احتمال امل برتر سے نے اقتضای زمان اوچون آمادہ و ذخیرہ قیلماق معنی سیدہ بولغان تعدید دن سخت دور۔

ایکجی احتمال احصا یعنی سنا ماق معنی سیدہ بولغان عدون مشتق دور کہ، اول مالی نے تکرار تکرار سنادی و یک دور

برنجی احتمال غدا کورہ آیت نینگ معنی سی اول عیب جو ہی عیبت گو ی انداغ آدم دور کہ حرص و طول امل برلہ مال دنیا نے یغدی، دانے خدا بیورگان جایی لار غدا صرف ایما ی نواشب دہر و نوازل و نوازل اوچون آمادہ و ذخیرہ قیلدی و یک دور

فی انواع مسلمان لار ایچرہ بعض دیار لار وہ بعض اغنیاء لار بار دور کہ دنیا لاری نے خیرات غدا صرف ایتیک غدا نخل لیتق قیلیب، کمال حرص دن اے بانگہ لار غدا قویوب دیر لار غدا کو موب ذخیرہ قیلور لار،

مبادا حوادث عالم دن برابر شکل لیک یوز کلتورگان وہ کارغہ کلور دیگان گمان باطل، وامید پو رچ برلہ
 دانے الفاق فی سبیل اللہ ایلاب حوادث زمان دن اوز لاریغہ انے وقایہ و سپر ایلامک غہ کوز لارے
 قیمایدور، بیلامیدور لارکہ اول اغنیا لارغہ حوادث نے تاریخ کلکچی اولار نینک شول کنز قیلغان مال لار
 نینک خودی اوز می دور، وقوع حوادث غہ سبب بولغان نرسہ حوادث نے پو ک وضع قیلا آلام دور
 انے فہم ایلامیدور لار، موندراغ ایش لار تواریخ ایام صفحا تیدہ مشاہدہ اولونمک وہ دور، وزمانہ میزدہ
 ہم کورولمک وہ، اگر عبرت ایله نظر قیلنچی بولسہ،

غادم تخلص بر شاعر اتیب دور فرود

اہل دینار از دنیا بیشتر باشد خطر - زن چو باغیر آشنا شد دشمن شوہر شود

امیر ابو الفضل می کالی اتیب دور شعر

درع المحرص واقنح بالکفان من الغنہ - فرزق الفتی ما عاس عند تعیشہ

وقد ینیک الان کثرۃ سالہ - کما یذبح الطاوس من اہل ریشہ

ایکینچی احتمال غہ کورہ معنی آیت اول ذیل برلہ تہدید قیلینغان غیبت گوی عیب جوی اندر غہ -
 آدم دور کہ کمال حوص ایله رعایہ حدود و شرعیہ قیلمی، نمکن بولغان قدر مال دنیا نے یغدی، و مالی غہ غایت
 محبتی دن دانے سنا مق دن لذت آلاما قیلغی جہت دن تکرار تکرار انے سنا ب عد دینی ضبط قیلدی
 دیک اولور،

چنانکہ بعض حرنیں مالدار لار ہر روز صندوق خزینہ لارید کی دنیا لارینی آچیب کوروب سنا ب
 لذت لانا دور لار، پاکہ تلف بولمکیدن قورقوب ہر بر فرصت وقتیدہ انے حساب لاب عد دینی دفتر
 لارید کی قیدی غہ تو غری قیلیب ضبط و احصا قیلا دور لار،

يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ - اول آدم گمان قیلا دور کہ اینیک اول جمع

قیلغان مالی دنیا وہ انے ہمیشہ باقی قالدور اور واندن اولوم نے وضع قیلا دور ویب،

اگر چہ دنیا وہ اولوم غہ انکار قیلا دورغان بیچ برکشی بولما ی دور، و سنی بشر نینک بارچہ سے اولوم غہ
 قایل دور، لیکن حوص مفرط ایله دنیا مالے یفماق غہ اہماک ایلاب، انکا تمام رعبت برلہ کونخل باغلان
 بعض شخص لار نینک عمل و حرکت لاریغہ نظر تامل سالیئم بیچ اولمای، دنیا وہ ہمیشہ باقی قالدورغان
 کیشہ دیک عمل قیلماق وہ دور لار،

در تحقیقت ہر زمان وہ حوص و بخل برلہ اموال دنیویہ نے یفقان مالدار لار نینک احوال لاریغہ

شہ شہ محمد عبده رحمہ اللہ دا مشہوا ایکینچی احتمال نے ذکر اتیب دور اندا فکہ دیب دور ای ان الذی یحکم علی الخط من اقدار ان کس
 ہو جموع المال و تعدیدہ اسی عدہ مرۃ بعد اخری شغفابہ و تلذذاً باحصائہ لانه یاری عز او لا شرفا ولا مجزائی سواہ کلما نظرالی
 کثرۃ ما عدہ منہ انتیخ و ظل انہ من رفقۃ المکاتہ ۱۲ منہ

باقیلسہ، اولار نینک اموال دیویہ نے کو پاتیمک غہ کماں انہماک ایلہ استخنال کورگوزمک لاری ولنے
 جمع قیلماق دہ حدود شرعیہ نے رعایہ قیلماق لاری کور اموال لاریہ شریعت امری ایلہ واجب قیلینخان
 حقوق اللہ نے اوا ایلاس لیک لاری، دتاش و تخت پختہ برہ عالی و محکمہ عمارت لارے بنا قیلماق لاری
 و نقش و نگار لیک کاخ و ایوان و زینت لیک بارغ و بوستان لاریساتی لاری و آخرت دن تمام
 بخیر لیک ایلہ استعداد و معاد قیلماق اوچون خیرات و صدقات انفاق فی سبیل اللہ قیلماق دن یوز
 او یوزمک لاری، و او زلاریدن ایلکار لاری اعمال خیر ایلہ درگاہ آہی غہ او بدان عمل لار تقدیم قیلماق
 اہتمام کورگوزماسلیک لارے و شو نکا او حشمہ علامت عزور و غفلت بولغان ایشر لاری، اولار نینک
 دنیا و ہدیشہ باقی قایلہ اصلا اولار میز، اولار میز بیز گم یوز لانگان آفات و عوارث نے دفع قیلماق و
 زعم قیلماق لارینہ دلیل دور

و اولار نینک بارچہ سی اولار نینک طول اہل سببی ایلہ مال دنیا غہ مغرور و مفتون لیک لاریدن

ناشی دور

پس بیچ اولاریدورغان آدم دیک دنیا غہ حریص لیک ایلہ اہتمام کورگوزوب اولوم دن و آخرت دن
 دن تمام غافل بولوب خیرات و صدقات قیلماقنی ایستامکان و انفاق فی سبیل اللہ و صدقہ جاریہ لارینا
 قیلیم توشمہ آخرت حاصل ایتیمک نے خاطر غہ کلتور ماگان مالدار غفلت، شکار لار اللہ تعالیٰ نینک
 اوش بوقول کریمی دن پرہ آسون لار و قولاق لاریدن غفلت پرہ سینے آیب تا شلاب بوقول تدارک
 بارچا غیدہ موعظہ آئیہ غہ قولاق سلسون لار چر شبہ بوقولیم حلول موت و نزول عذاب ہنگامی دہ
 ندامت قیلور لار

کَلَّا لَيُنْبَذَنَّ فِي الْحُطَمَةِ ^{نصیحہ تحقیق آگاہ بولسون عزت و جلالیم بیلان قسم}
 قیلماق کہ البتہ البتہ اول مالدار باطل پندار، مکان عذاب بولغان حطمہ غہ آیب تا شلمانا دور
 (یعنی انداز دہشت لیک اوت غہ کیم نینک عادتے انکا تا شلمانان نرسہ نے سیندوروب یرمک
 و تمام کویدوروب نابود قیلماق دور)

بتدیدویل برہ تحریف قیلینخان ہمزہ و ہمزہ نینک عادتی ہمزہ و ہمزہ بولغان جہنم اوانینک جزا سی
 موعلی غہ موافق حطمہ بولوب دور کیم، نینک عادتے تا شلمانان نرسہ نے سیندوروب کویدوروب
 دور

علیٰ صیغہ فعلہ بولغان جہنم جزا سی موصیغہ فعلہ اولوب دور، الجراء من جنس العن و ہمیشہ لار
 اوشبہ و اصابت و بیمہ اھمابی اولار نینک اموال دنیا کثرتی سایہ سیدہ اولوغ و حرمت لیک
 پندار ایلاک ایلہ، آدم لارے عیب و مسخرہ قیلیم حیر کورگانیک لارے جہنم اول فعل لارے
 نینک جزا سی دہ اولال دن و استحقاقون اشعار و اخبار قیلما دورغان نینک لفظی کلتور بولوب دور یعنی
 اول گروہ گمراہ لارے ثوار و حقیر لیک برہ حطمہ غہ تا شلمانان نے برکیشہ کفیغہ میکہ تا شمان لارے

آئیب آئیب تا شلغان غدا و خشا تیب دورا بوا ایسہ اول نمودین عیب جو ی لار نینک مرتبہ سی نے
انسانیت مرتبہ سیدن اسفل سافلین در کہ سیفہ تو شور یک دن عبارت دور

اللہ سبحانہ اول مستحق تہدید بولغان بے سعادت مجرم لار نینک تا شلغان دورغان دالاعتدال
نینک شانی نینک غایتہ قور قونج لوق ایکانینی، وانینک حقیقتی نے عقول خلق اوراک ایتا لاسیکی
نے اخبار ایلاب دیدی کہ

وَمَا أَدْرِيكَ مَا الْحَطْمَةُ ۝ اى حطمہ نینک حقیقتی نیمہ ایکانیغی نے
سکا کیم بیلہ وردی، بیلاسن مو اول قیداع قور قونج لیک نرسہ دور

سؤنگرہ اللہ تعالیٰ اول حطمہ نے تفسیر قلب ایتا دورا نارا اللہ الموقدۃ ۝ الٹی
تَطْلِعُ عَلَى الْآفِئِدَةِ ۝ اول حطمہ اللہ قدر نینک امر و قدر نے ایلہ یا ندور و لغان آت
دورا انداع براوت دور کیم آدم لار نینک علم و معرفت و اعتقاد لاری نینک محلی بولغان کونکل لاریغہ اور لایہ دور
وانے احاطہ ایلاب شدت ایلہ کوید و روب عذاب قیلا دور

یعنی انداع براوت دور کیم نکلا تا شلغان لار نینک استخوان لاری نے ایزیب پارہ قیلا دور
وجہ لاریدکی گوشت و پوست لاری کوید و روب کول قیلا دورا پس شہوات نفسانیہ مع تاراج بولغان لار نینک
ایچلاریغہ کیرا دورا و سیمہ لاری غذا اور لاب، دل لاری نینک اور تا سید کی فواد لاریغہ مستولی بولا دور
فواد نے خاصتہ ذکر ایملی، اینیک اوچون دور کہ فواد انسان نینک ایچید کی اعضا لار نینک اینیک
نازکی دورا، وانیک آزار دور دیتو شک ایلہ قتیغہ الم چیکا دورا یا اینیک اوچون دور کہ فواد باطل اعتقاد لار
و فاسد قصد و نیت لار نینک محلی ویمان عمل لار نینک منشائی دورا، بسورہ دہ مستحق و عید قیلنغان مذکور ہمزہ
و لکرہ نینک اول کردار بد لاری افعال قلوب دن بولوب، محلی فواد بولغان جہت دن حطمہ اول لار نینک فواد
غدا و لارید و روب دور

حطمہ نینک، یعنی امر و قدرت آلہ ایلہ یا ندور و لمیش شدت ایک اوت نینک استیلا سے انواع
نیت و اعتقاد لار نینک سے وینحشی ویمان عمل لار قصدی نینک مکانی، و علم و معرفت نینک محلی و دلیعی
بولغان فواد غریبوں تا پمکیدن، اول اوت نینک جمع جسد غذا استیلا قیلاقی بالضرورہ معلوم دورا

قتبیلہ اللہ ذوالجلال نینک او شہوگرہ ضلالت پر شورہ عفر قیامت دہ و عید ایلاب آساده
قیلنغان اول شدت یک اوت نینک نمونہ و آخاری، بودنیادہ ہم بعض طغیان سرشت غافل لار نینک
وجودیدہ ظور قیلاق دہ، و تور لوک تور لوک سبب لاریلہ اول لار نینک دل لاری نے اور تاب عذاب
چکیتور یک دہ دور

و اول غفت نمود لار بودنیادہ اول نمود لار بودنیادہ اول وجود لاریدہ ظور بنا بولمک دہ، و دل لاری
اور تا مک دہ بولغان اوت دن آخرت و اکی آمادہ قیلنغان اوت نے قیاس قلبی عبرت بردہ تفکر قیلا
بولاد دور۔ چنانچہ بودنیادہ حرص و بخل ایلہ حطام و نیویہ نے جمع ایلاب کتر قیلنغان، وانکا کمال محبت قیلاق

ایدہ بودنیادہ ہمیشہ باقی بولوب اولماید وزغان ویک استعداد آخرت قیلماق دن غافل بولغان، و دنیا سی غذا ایشاینب عجب و کبر بر آدوم لارنے میجر کوردب، عیب جوی لوق عادتی نی لازم تولغان لارنیک اوشبو حیات دنیا دہ کونکل لاریدہ حرص آتش شعلہ افشانی زبانہ چیکک ایلہ دنیا طلبی جمعیدہ مضطربانہ بے آرام بقی ایلہ حرکت و تولا سنگاپو قیلماق لاری، وانواع کلفت و عذاب نے اوزلاریغہ التزام ایلامک لاری، و دنیا لاریدہ واجب قیلنغان حقوق مفروضہ سی نے بیرماسے و انفاق فقر اوسا کین ایلامک غہ کوزلاری قیامی بخل و شخ آتش سوزانے ایلہ معذب بولمک لاری و فائدہ دنیویہ دن برافندہ لیک ترس بچ و شرا تو غریبیدہ، یا اوزک معاملات ایش لاریدہ فوت بولغان افسوس و حسرت اوتے کونکل لارینی اورتاب میقرار و جواب ایتمکی، واقران لاری دن برار تہ سی یا اوجا تجارت دن برار تدبیر پیشیہ سے معاملات تجاریہ سیدہ ناگمان بر قائمہ غہ نائل بولغان وہ حد اوتے اولارنیک کونکل لاریغہ یا قیلیب اینک تابی تابیدن میقرار اولوب رشک و بدخواہ بقی اخگری باطن لارینی اورتاب اوت غہ تو شکان موی ویک تولغانیب اور تانک لاری، ہمہ سی اوشول آخرت دہ وعیدہ بیورولغان محطہ نارسوزانے دن نمونہ و اثر و دور

پس غفلت و مقنون لوق ایدہ مغرور دنیا بولمیش کورباطن لارنیک بودار دنیا دہ ماوام کہ قید حیات دہ دور لاری بچ بروقت دنیا نیک نعمت و راحت دن پیرہ و بولمک تے ایستامای مدام تعب و مشقت غہ گرفتار اولوب عذاب ایچرہ بولک لاری، اوشول نارسوزان جہنم نیک نمونہ سی دور اگر اول غفلت شعار لار موا عطا قرآنہ و نصائح بنویہ تمیزی ایلہ غفلت مست لیک دن ہشیار اولوب حص آتشی نے قناعت آب زلالی ایلہ و بخل و شخ اوتیشی سخا و احسان آبی ایلہ، وفوات رنج جدیت دن یوزلانغان افسوس و حسرت اوتے نے رزق مفت ازتہ دل راہنی اولمک آبی ایلہ، و رشک و حد اوتینی قسمت المیہ غہ راہنی اولوب الکاتیم کورگوزک آبی ایلہ و کبر و غضب اوتی نے تواضع و مرحمت آبی ایلہ، بودنیادہ پست ایتمای عقبی غہ سفر قیہ لار امر آبی ایلہ یا ندورولغان آتش سوزان حطہ اولارنیک دلی دانی اول ادت لاردن واقف اولغانچ اولارنیک فواد لاریشہ یول تاپا دور و تمام جد لارینی اوراب الآدور

موندان ایسہ بوجیات دنیا وہ فرصت تدارک بارچاغدہ غفلت دن ہوشیار و نوم غرور دن بیدار اولمک نے غنیمت بلیب۔ نار حطہ دن نجات یولی نے ایستامک غہ سعی قیلون لاریہ علاج واقعہ قبل از وقوع باید کرد * دریغ سود ندارد و چو کار رفت از دست نیلک کرک کیم خداوند کریم نیک قرآن مجیدہ وہ کفار لار حالی نے بیان قیلماقے، و کفار و بنجار لار غنہ قیلنغان وعید و تہدید لار نے ذکر ایتمکی بیز مؤمن لارنیک اندن متعظ و متنسئہ بولوب اول تہدید قیلنغان عذاب دن قورقوبے ٹول تارغہ موجب بولا دورغان افعال قیہ و اخلاق ذمیمہ دن محبت و مترجرو لیکیم بیز اچون دور

ایسی مؤمن لار بو معنی نے اعتبار غہ آلیب موندن غ مستحق و عیب بونا دورغان فعل لار دن اجتناب
ایلاک نے لازم بلیتیک لار

اِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُّوَصَّوٰةٌ ۙ فِيْ عَمَدٍ مُّمَدَّدَةٍ ۝ ۱۰ تحقیق

اول امر الی ایله یا ندر و رنگان حطّہ (نار سوزان جہنم) اول دوزخی لار اوزرہ باغلا لکان دور (اول داخل
حطّہ بولغان لار نیک اندن چیقاق لیق دن) یا یوس لیق لارینی تا کید قیماق و ابدی جکس وہ ایکانیک
لاری نے اولار غہ جزعی بیلدورک اوچون حطّہ نیک ایشیک لار غہ باغلا نیش دور

اول حطّہ نیک ایشیک لارے اول مجرم لار غہ باغلا لکان بولور اول حال وہ کیم اولار اوزون ستون
لار ایچرہ بند قیلنغان بولور لار (یعنی خطای لار نیک جس خانه لاریده اوغزی لار نیک ایان غ لاریغہ سالینا
دورغان اوزون کئده ویک اوزون کئده غ آیلغ لاری بند قیلنغان بولور)

یا احتمال کہ معنی آیت اول حطّہ درک سی نیک ایشیک لاری اول مجرم لار اوزرہ باغلا لکان
بولور اول حال وہ کہ اول ایشیک لار اوزون یقارچ کبی نرسہ لاریله تقالیب قولغان بولور ویک دور
یعنی اول مجرم لار نے حطّہ غہ کیر کوزگان دن سونک حطّہ نیک ایشیک لاری باغلا نا دور اوزون
ستون لاریله تقاق سالینیب حکم قیلنغان دور کیمیتی کہ اندہ جہنی لار غہ برار نسیم راحتی تییب تنفس
آلا دورغان شکاف بولمایدور

اوشبو طرز وہ عذاب یعنی اول مجرم لار نیک حطّہ ایچرہ کئده غہ بند قیلنغانی یا دوزخ ایشیک تقاق
سالینیب اولار غہ حکم باغلا نغانی، اینک اوچون دور کہ اول شقی لار دینا ده کونکل لاری دینا نیک محبتی غہ
باغلاب دور لار و غیر احسان ایشیک نے مسکین و محتاج لاریوز لاریغہ حکم برکتیب دور لار، و ہم
اخلاق رزیدہ و اعمال سیئہ غہ اوز لاری نے حکم ربط پیریب باغلا نیش لار، الجزاء من جنس العمل مصفونچہ
آخرت ده اعمال لاریغہ موافق و مناسب عذاب وہ بولور لار

کلام الہی نیک موندن غ تصویر لاریله جہنم الی نیک عذابینی بیز لار غہ بیان قیلماقی انجی اولار نیک
عذاب لاری نہ درجہ وہ قتیغ و ابدی ایکانینی بیز لار غہ بیلدورک اوچون دور، و الا آخرت عذابی نیک
حقیقی نے درک ایتیک امر محال جسد سی دن دور چونکہ آخرت ایشی دینا نیک ایشیغہ
قیاس قیلناس

بو سورہ کہ کیم دن بیز مؤمن لار نیک آلا دورغان فائدہ و حطّہ بولور کیم آدمیت شیمہ سے
دن ایماس غیب جو ی لبق عادت پلیدی دن یراق بولک غہ کوشش و اجتهاد ده بولغا پیر و
مؤمن برادر لار اور تا لاریغہ نبض و منافرت و شقاق و عداوت توشکی غہ سبب بولور و غان
موندن غ شوم عادت و خلق دن هما کن اوزیمیز نے یری و پاک قیماق غہ سعی و تشبّث کور کوز کیم
مجرد بوعادت قیغہ نیک نتیجہ سیئہ دن ظهور غہ کیلا دورغان و قوعات اسف انگیز فلاکت
برینیا، دفعی و منع ظور ی اوچون موندن غ بیان فعل دن اجتناب ایتیک مؤمن لار ذمہ سی غہ

اَوْجِب دَاۡتِم دَوْرًا حَالِبُوْكَ مَوَدَّعِ اَخْلَاقِ رُذِيْلَهٗ نَعَادَتِ اَيْتِكَانِ كَيْشِيْئَهٗ مُكَلَّمَهٗ دَارِ الْعَزَابِ اَيْلَهٗ اَللّٰهُ تَعَالٰى
ظرفین تمدید و ہلاک و قتیق حسرت غہ گرفتار و لسون و عای بڈ نازل بولوب دور پس بچوک
مونداع خلق ون مؤمن کیسہ اوزی نے یراق قیلاق اہم و ازرم بولما سون۔

بیز مؤمن لارینیک قرآن کریم غہ ایمان کلتورگان اسلامیہ بولمیکیمہر حسبی ایلہ اندہ ذکر قیلینغان
اخلاق عالیہ لار ایلہ متخلی اولیکیمہر ضرور و لا بدی دور یعنی قرآن و الی ترغیب قیلینغان اخلاق حمیدہ
و آداب حسنہ لار نے قرین و تکلف برہ اوزیمیز غہ خلق و عادات ایتیک غہ جتد و جمد کور گوزوب، وجودیمیز
نے اول اخلاق حمیدہ لار زیوری ایلہ متخلی، بلکہ اوار قدسیت آثاری ایلہ عالم غہ متخلی، و قرآن کریم
ذم قیلیب ہی ایتیکان اخلاق قبیہ و افعال سیدہ دن طاقتیمیز بار بچہ اجتناب ایلامک غہ کوشش قیلیب
انداع ایمان اخلاق لار دن اوزیمیز نے متخلی ایلاما کیمیز ضرور و لا بدی ایلانے وہ شبہہ یوقتور، او شبہہ سورہ
وہ ذکر قیلینغان غیبت گوی لبق و عیب جوی لبق عادت قبیہ سی ہم اخلاق ذمیمہ لار جملہ سی دن بولچ
پس بیز مؤمن لار غہ او شبہہ عادت ذمیمہ دن وجودیمیز نے متخلی ایلاما کیمیز ہم واجب دور

وینہ بیز مؤمن لارینیک بوسورہ دن آلا دورغان حقیقیمیز دن بیری بولیم اولوم دن استعداد
آخرت دن غافل بولمک ایلہ، اوزیمیز نے اصلا اولما پدورغان کشتی گبی گمان ایتیب دینانے حرص ایلہ غیبی
انے ذخیرہ قیلا قحہ انہماک ایلاما کیمیز؛

دنیادہ اموال فانیہ نے بیچ اولما پدورغان ویک جمع ایتیب اینیک بیچ برراحتی نے کور ماسے
عاقبت دینا دن حسرت برہ تو بولوب کیتیکان دینا وارحتت شعار لارینیک حالی دن عبرت آلیب، اندن
توششہ آخرت و زاوراہ عقبی حاصل ایلامک غہ اجتناب و قیلنا کیمیز؛

باششیدہ عقلی بار بیچ کیسہ اوزی نے بو دنیادہ اولما سی باقی قالادورغان گمان قیلا دور مو، بویا
اموال دنیویہ اینیک دینا وہ باقی قالماقی غہ سبب بولادور ویب خیالی غہ کلتورمک ایلہ الکا کونکل تو بولوب
ذخیرہ قیلا دور مو، ویدہ اعتبار ایلہ نظر قیلا پدورمک دینا اینیک مال و متاع فانی سی کیم نے عالم امکان
وہ باقی قالدور ووب مقصودیمیز تیکور ووب و فاقیلیب ایدی کہ، بوشی نے عالم وہ باقی قالماقی غہ سبب
بولمک ایلہ مقصودیمیز تیکور ووب و فاقیلار؛

انوال دینا غہ کونکل بیریب حرص و طول ائل برہ انے جمع ایتیب کنز و ذخیرہ قیلینغان پادشا
لار و غنی لار آخر الامر آخیل بکنی رحلت خبرینی کلتورمک ایلہ ناچار اول جان لار پیدن عزیز دینا لاری نے
تو بولوب ہزار حسرت و ارمان برہ جہان فانی دن کیمش لار و ملک الموت لشکر می اینیک بھومی نے کور ووب
جہان دن کیمشک غہ ثیقور قیلینغان بیار غہ اول دن دینا لار نے بیچ و کلمت لار ایلہ بیغیب خیر ایلہ احسان
ایلاب زور و ماحصل قیماغان لاریز تو نا افسوس و ندامت لار ایتیمش لار؛

دنیاے بے وفائے غہ ارنیک بے شہادت و بی بقالیقی ہر کون رحلت کوسی نے قایب آخرت
سفر بیکتیب تورغان مردہ لار کار و انیدن کوریمیز آلدیدہ مشاہدہ و معانیہ اولونمک وہ دور بولکار بان

لارنیک کوچ و رحمت لاری نے مشاہدہ قلیب تورگان ہوش صاحبی بولغان انسان، دنیا دہ باقی تالیق
نے اصلاخیالی غہ کلتوراس، ووقاسی یوق دنیا غہ کوکل قویوب لے کنزاتیب اعدالاری غہ قویوب
کمتک لے بیچ روکوراس،

دنیا تی بے وفای غدارنیک بے وفالیغی باراسیدہ شاعر متبتی اتیب دور شعر

فَدَى الدَّارُ أَخُوْنَ مِنْ مَوَسٍ ۖ وَأَخْدَعُ مِنْ كَفَّةِ الحَابِلِ

تَفَانِي الرَّجَالِ عَلَى جُهْتَا ۖ وَمَا يَحْصِلُونَ عَلَى طَائِلِ

پس دنیا نیک کاروباری موندراغ بولغاغ اموال دنیا نیک آلی غہ نظر عبرت برلہ باقیب گذشتہ
لارنیک احوالی دن پندگیر اولوب، دنیا نیک اموال و ملاکیغہ کوکل باغدا ماس لبق کرک، وانے اعمال
خبریہ و منافع بلیہ باراسیدہ صرف و اتفاق ایلامک ایلہ، دنیا و آخرت سعادتینی تاپمک غہ اجتمادکور
گوزمک لازم دور،

الشد حکیم اوزی نیک کلام قدیمی ده کفار شقاوت شعار لار حقیقہ بیورغان و عید بشدید
وانذار اکیدی لے قوشورکی، بیزامت اسلامیہ ازن متعظ اولوب اول و عید و عذاب غہ مؤدی و
موجب بولا دورغان اخلاق و افعال منہیہ دن یا نمکیمیر و یراق بولمک لیکیمیز اوچون دور،

ذیرا کہ الشد حمید قرآن مجید ده افعال قلوب دن یا افعال ابدان دن بولغان ہر فعلی نے کہ دم
قیلہ، یا اینیک فاعلی نے اول فعل مذموم جہیدن دم قیلہ، یا اول فعل مذموم نے قیلہ چی غہ شترعا
جیل و یا عقاب آجیل مرتب قیلہ اول فعل منہی غہ دور انے کلام مجیدی ده ذکر قیلماق، انسان لار
اول فعل مذموم دن اجتناب ایتسون لار، وانے اقرار ایلاک غہ یقین بولماسون لار و یک
اوچون دور،

پس بسورہ ده افعال قلوب دن بولغان غیبت گوی لوق و عیب جوی لوق خلق پلیدی نے
عادت قیلنچی ہمزہ و مگرہ نے دم قلیب انکانار مؤ صدایدہ ہمید قیلماق، اول خلق پلیدی نیک منہی
غہ ایکانیمی بیلدوروب، انسان لار نے انداغ خلق مذموم دن زجراتیمک اوچون دور،
موندراغ بولغاندن کین انسان نیک اَلْأَعْمَالُ اَعْصَابُ بولغان فواد نے احاطہ ایلاب کویدورا
دورغان حطمہ دن حذر قیلماق نے واجب بیلگان اسلام اولاد یغہ لازم دور کہ، اول نار موقدہ غہ
مؤدی بولا دورغان اخلاق پلیدی دن یعنی غیبت و عیب جوی لوق و عجب و بدگوی لوق دن یراق
بولغای، داموال دنیویہ نے سبب خلود بلیب جمع و ادخار ایلاب بخل و مساک نے پیشہ قیلماق
دن حذر قیلغای۔ تمام بولدی سورہ ہمزہ تفسیری چونہ و توفیقہ،

سورہ فیل مکہ وہ نازل او ہمیش آیت لاری بش، حرف لار تو قسان آتہ

کلمہ لاری یکرہ او بیج دور

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

اَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِاَصْحَابِ الْفِیْلِ ۙ

موسنیک رب نیک اصحاب فیل غہ پچوک معاملہ قیلدی، یعنی کعبہ نے خراب قیلاق غہ قصہ ایگان لار غہ عذاب تو شہور و ب اولار نے پچوک ہلاک قیلدی

مائی ای محمد گرچہ سن اول واقعہ وہ حاضر بولماسانک مو انیک آثار نبی مشاہدہ ایلانک و اخبار نبی تو اتر ایله ایشتمک سببی برلہ، گویا اول واقعہ نے کوزی برلہ کورکان کشتی دیک با خبر دور سن، و سنیک تو مینک قریش ہم اول واقعہ غہ مطلع دور لار، پس نیمہ او چون ایمان کلتور ماسے منکر اولور لار دیک دور

اللہ سبحانہ نیک بو سورہ شریفی نے بوسیاق ایله تو شور مکیدن مراد واقعہ مذکورہ نینک نفل و دہشت لیک بر حادثہ ہائلہ ایگان نبی خبر لیک، و انیک بر کیفیت مذکورہ و ہیئت عجیبہ وہ وقوعہ کلگان نبی بیلدور یک دور، چونکہ موندہ اللہ قدر نیک کمال علی و قدر تیغہ و بیت محترمی نیک عربتہ، و رسول اکرمی نیک شرفی و حرمتی غہ، دلالت قیلا دور خان و جہ لار مدرج دور

بو واقعہ عجیبہ ارباصات جملہ سیدن دور ارباصات معجزہ غہ او خشہ خارق المعادہ بر امر لار دور کیم زمان بعثت دن مقدم نبوت نے تاسیس ایتیمک او چون ظہور غہ کلتور اولور گویا نبوت نیک مقدمہ سید دور بعثت دن مقدم رسول اللہ غہ بولوت نیک سایہ سالخانے ویول لار وہ درخت و تاش و چالہ لار نیک سلام قیلغانی غہ او خشہ، کعبہ معظمہ اول عصر وہ موضع تنزک، و محل عبادت او شان بولوب تور و غلوق، ائے خراب ایتیمک قصہ می ایله کلکان اصحاب فیل نے ہلاک قیلاق ہم ارباصات قبیلی دن دو یعنی بو امور غریبہ لار نیک و قوی کعبہ معظمہ نیک تعظیمی نے بجا کلتور گوچی، و ائے رجس و او شان دن پاک ایتگوچی، و کافہ ناس نے عبادت رهن لعلے غہ چر لا غوچی، بر پیغمبر آخر زمان نیک بعثتی غہ مقدمہ، و انیک بنو تیغہ تاسیس دور

پس بوجہ ایله قصہ تنزیب بیت اللہ قیلغان اصحاب فیل نیک ہلاکی، یعنی لے بر طر تہیب وہ نابود ایتیمک، جناب نبی اکرم صلی اللہ علیہ وسلم نیک شریفہ و نبوتیغہ انیک بر نبی دلیل دور، چونکہ بو واقعہ عجیبہ جناب رسول اکرم نیک سنہ ولادت مظهر السعادتیدہ وقوع غہ کلیب دور و ہمیش لار

سید المرسل صلی اللہ علیہ وسلم نیک ولادت مصدر البرکاتی عام فیل وہ ایکلے جہور علما

زردیدہ مشہور بقول دورا

بخاری رحمۃ اللہ علیہ نینک شیخی ابراہیم بن المنذر ہمیش کہ علامہ ان پیچ برکیمسہ بومعنی وہ شک
قیلایدورا بعض محقق لار بوقول عنہ علما لارا جماع قیلغا نلیتی نے نقل اتیب دورا و دیب دورا کہ ہر قولے
کہ بوقول عنہ مخالفت ایسہ اول و ہم دورا واقعہ فیل سنہ ممولد نینک ماہ حرمی نینک نصفی وہ واقع اولوب
دورا و نبی اکرم اول واقعہ دن سوئک ربیع الاول آئی وہ تو غولوب دورا واقعہ فیل ایلم مولد بشریت ارا سید
اللیک نیچہ کچھ فصل بار و ہمیش لارا

رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نینک سال ولادتیدہ واقع بولغان اوشبو خارق العادہ حادثہ
اول رسول کریم نینک جو تیغہ و تشریف قدومی عنہ بتبشیر بولماس اللہ لے طرفین اول گروہ موندراغ
صنعت بشر دن خارج بر نصرت عجیبہ ایلم اہلاک قیلید کعبہ نے بہت لار بر لہ آوودہ قیلغان مشرک قریش قومی
منصور و منظر، وغناٹم بیٹھار ایلم عنی اولماق میدتر اولور ایلمی مو، حالبوکہ اصحاب فیل نصرانی اہل کتاب
اولک ایلم اولار اللہ بہت پرست بولغان قریش قومی دن بخشنی، اولار نینک دینی قریش نینک آینی دن اوید
ایدی

پس ظاہر اولدی کہ ہوا واقعہ مکہ معظمہ مسقط رأسی او قتل بعثتی او کعبہ معظمہ قبلہ سی بولاد دورغان نبی عربی
نینک قدیمی عنہ تشریف او بنوقی عنہ مقدمہ و قومی نے حمایت و وقایہ ایلامک او چون دورا

اصحاب فیل قصہ سے اول قصہ اہل سیر نقل و روایتی عنہ نظر ا موندراغ دور کہ ابرہہ بن
صباح اشرم نام بر نصرانے کیشی یمن ولایتی عنہ حبش سلطانی نجاشی طرفین والی ایدی او صنعا شہر
اول غایت وہ مصنع و مزین بر کلیسا بنا قیلدی عرضنی عربستان و اکی تمام آدم لار نے کعبہ طوانی دن یوز
او یوز توب بولکلیسا نینک زیارتیغہ اقبال قیلدور مک ایدی بومقصود وی نے حبش سلطانے نجاشی عنہ
ہم یازیب معلوم قیلدی عرب لار بولایش دن واقعہ بولغاچ بعض امودہ انکا قار شولوق اظہار ایتمی لارا
پس ابرہہ مقصدی نے جایغہ کلتور مک اکی وہ نورغون لشکر جمع ایلاب بر نیچہ فیل جنگ لار نے ہم
برکہ آیب مکہ قصدیدہ حقیقی حتی کہ منش نام موضع عنہ نزول قیلدی عرب لار ابرہہ نینک خروجی و قصد
دن خبر تا پیب انیک ایلم جہاد اتیک نے، و کعبہ نے محافظہ ایلامک نے، اول لار لیغہ حق واجب بیلدی
پس ابرہہ اعوان لاری دن بیٹھی اسود بن مفضو و نام کیس نے مقدمتہ الحبش عنہ امیر قیلیب مکہ نظر
بیاروی اولانکا بیوروی کہ اہل مکہ نینک حیوان لارینی یغیا قیلقیل دیب اسود مذکور ابرہہ نینک امری
ایلم مکہ اہلی نینک حیوان لاری نے غارت قیلدی، اولانجا رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم نینک جسد
محرمی عبدالمطلب نینک مو اکی یوز توہ سی غارت قیلندی عبدالمطلب اول زمان وہ مکہ وہ قریش
قومی نینک شریفی و سیدی ایدی

پس قریش و کنانہ و ہذیل قبیلہ لاری و حرم محترم جو اید اکی ساثرناس ابرہہ نینک قتالی عنہ اتفاق
واجتماع ایلمادی لارا سوئکہ انیک عسا کہ وعدہ و وعدوی نینک بیٹھار یغنی دن خبر تا پلغاچ اول لار سے

نینگ ابرہہ برہہ مقاتلہ و مقابلہ ایلامک غہ طاقت لاری کھاس یکی نے بلیب، ناچار انینگ قتالیدن
یوز او پوروب تاغ و درہ لار ایچہ تخصن ایلامک نے اختیار ایچی لار۔
سو نکرہ ابرہہ حناطہ حمیری نام برکشی نے مکہ امی غہ یبار دی، وانکا امر قیلدی کہ مکہ غہ یاریب اہل مکہ
نینگ شرفی سیدی برہہ ملاقات قیلغیل منینگ طرفیدن انکا تیکورگیل کہ بیز سیز اہل مکہ برہہ محاربہ
قیلماق اوچون کھادوک، بیز نینگ بو قدر عساکر و چشم برہہ کھما کیمیز دن غرض انجوق او سفبو خانہ نے ویران
قیلماق غینہ دور، اگر سیز لار بیز نینگ بو قصد میز نے دفع ایتمک بلکہ سیدہ بیز کہ تعرض قیلما ساکتیز لار سیز لار
نینگ قتالینکیز غہ بیز لار نینگ حاجتیز یوتور دیب، اگر اول شریف مکہ بیز لار برہہ حرب ایتمک نے ایستا
ماسہ انے ننگا آلیب کلگیل دیب، حناطہ مذکورہ ابرہہ امری برہہ مکہ جانی غہ یوز لانیب، شریف مکہ
عبدالمطلب قاشیغہ یول تا پیب ملاقات قیلدی، ابرہہ نینگ سوز لاری نے انکا تیکور دی، عبدالمطلب
انینگ جوابیدہ دیدی کہ، واندک بیز نینگ ابرہہ برہہ حرب ایتمک بارہ سیدہ یتیمیز یوتور، چونکہ انینگ
سیدہ مقاتلہ ایلامک غہ وانکا مقابلہ قیلماق قہ قدر یتیمیز یوتور، کعبہ نے انکا قیوب بیر امیز، مرادی نہ ایسہ
انکا قیلسون، بوبیت ایسہ الدن نینگ امری ایله ابراہیم خلیل اللہ بنا قیلغان بیت دور، اگر اللہ تعالیٰ اوز
بیتی نے ابرہہ نینگ قصدی دن ساقلاسہ وانے اول سورہ قصدی دن منع قیلسہ اول بیت محترم اللہ
نینگ اوزی نینگ بیتی وخری دور، و اگر اللہ انے منع قیلما ی انینگ خواہشی چہ امیش بولمکے ارادہ قیلے
بیز نینگ، بیچ وقت انے اول امیش دن منع قیلماق غہ قدرت و قوتیز یوتور، حناطہ بوسوز نے ایشتب
مونداغ بولسہ منینگ بیلہ برگہ ابرہہ نینگ قاشیغہ بارگیل، اول ننگا شونداغ امر قیلیب ایدی دیدی، پس
عبدالمطلب معیتی دہ اولادی دن بعضی سی نے آلیب ابرہہ طرفیغہ چپقتی، تا ابرہہ نینگ عسکر گاہی غہ
یتی، ابرہہ غہ عبدالمطلب نینگ کلگانیتی خبر برودی لار، اذن بیر ملک ایله عبدالمطلب ابرہہ نینگ حضور
کیردی، عبدالمطلب اوزون بولیوق خوش منتظر بر شخص ہییب ایدی، ابرہہ انے کور گاج تعظیم و تکریم
قیلدی، و سختی نینگ تو بانیدہ انے اولتور غوزوب اوزی تخت اوستیدہ اولتور مک نے مناسب کوئی
و عبدالمطلب نے تخت غہ تکلیف قیلیب اوزی نینگ یانیندہ اولتور غوزمک، حبش عساکر و امر اسے قاشیغہ
اوزی نینگ مرتبہ سی تنزل قیلماق غہ باعث بولمکی دن خوف ایتب، ناچار سختی دن توشوب عبدالمطلب
نینگ یانیدہ با اوزرہ اولتور دی سو نکرہ ترجان واسطہ سے ایله سوز لاشمک غہ باشلادی، و دیدیکہ
نیمہ حاجت اوچون کلدی، و قیداغ حاجت نینگ کہ بولسہ بیان قیلغیل، عبدالمطلب دیدیکہ ملک دن حاجتیم
بوکیم منینگ ایکی یوز تیوہم نے ملک نینگ عسکر لاری غارت قیلیمش لار، منکا قایتار میکینہ حکم قیلے،
ابرہہ عبدالمطلب کعبہ نے توقوز ماق بار سیدہ منکا یا بالاریب التجا قیلیب کلگان دور دیب گمان قیلغان
ایدی، اندن مونداغ کوتولسا گان بر جواب نے ایشتب کانچ دو چار حیرت اولوب، دیدی کہ من ابتدائ سنی
کور گایئمده کوزوم غہ عجیب اولوغ چونک اوم کور و نینگ، اما امید سوز لاشکان چلغ دہ نظر میدن توشوب
عبدالمطلب دیدی کہ مونداغ بولمک لیکنہ سبب نہ دور ابرہہ دیدی کہ منینگ موچہ عساکر و چشم برہہ

حکیم دن عزیزم سینک آباء و اجدادینک نینک و اوزونک نینک سبب عزت و فخری بولغان و دینیک
 نینک اساسی تانیلغان کعبہ نے خراب ایلاب یوق قیلاق دور سن انینک تو غریبیدہ برار نیمہ دیجائی
 اوزونک نینک غارت قیلنغان تیوہ لار نینک بار سیدہ سوال و التجا قیلور سن عبدالمطلب دیدی کہ من
 شول غارت قیلنغان تیوہ لار نینک ایگاسی دور من ابیح شبہ یوقلم کعبہ نینک موایکاسی بار دور
 انینک ایگاسی کعبہ نے سنینک سو قصد نیک دن البتہ سقلایدور ابرہہ حکم قیلدی عبدالمطلب نینک
 تیوہ لارینی قایتاردی لار عبدالمطلب تیوہ لارینی آلیب مکہ غہ کلیب قریش غہ ماجرانینک ہمہ سی نے خبر
 بوردی و بنوردی کہ ابرہہ نینک عسکر لاریدن آسیبی تیماسلیک اوچون مکہ دن چقیب تاغ لار نینک
 باشی غہ و درہ لار نینک آرسیفہ متحصن بولونک لارویب پس اہل مکہ نے بوشا تیب تاغ لار غہ و
 درہ لار غہ متحصن بولدی لار سو نکرہ عبدالمطلب معیتی دہ قریش دن بر جماعہ بولغان حال دہ حرم غہ
 کیریب کعبہ نینک حلقہ سیدن تو توب اللہ تعالیٰ درگا ہیغہ تضرع و التجا بر برد عاقیلدی و ابرہہ غہ و
 انینک عسکر لاریغہ غالب بولمکے درگاہ آئی دن تیلادی و باب کعبہ نینک حلقہ سی نے تو توب تور و
 بو شعر نے او تور دی شعر

لَا هُمْ إِلَّا الْمُرءُ يَمْشَعُ رَحْلَهُ فَاَمْنَعُ حِلَالَكَ
 لَا يَغْلِبُنَّ صَلِيْبُهُمْ يَوْمًا وَمَحَالُهُمْ اَبَدًا مَحَالَكَ
 ان كنت تار كهم وقتلنا فامر ما بدا لك

یعنی ای اسد تحقیق ہر کشتی اوزا ویننی دشمن لار نینک تسلطی دن سقلایدور پس سن ہم اوزا و
 یونک نے دشمن لار نینک سو قصدی دن سقلانغیل دشمن لار نینک صلیبی و قوت و شدتے ہرگز
 سنینک تو نینک غہ غالب بولماسون اگر سن اول دشمن لار نے بیز نینک قبلہ میز غہ قیلنغان قصیدہ
 سر سبت تو بیانک نہ اولسہ اول الیش بولور بوبارہ دہ عبدالمطلب دن منقول او شبہ شعر نینک بیانی
 بعض سیر و تفاسیر دہ خیلی قولاذکر قیلنک دور اما بن ہشام نینک سیر تیدہ اجنادور کہ شعر مذکور نینک ایاتین
 صحت غہ تیرگانے او شبہ غیتہ دور ابن اسحق ایقرب دور سو نکرہ عبدالمطلب کعبہ نینک حلقہ سی نے
 قولیدن تو یوب قریش جماعہ سی سیلان برگہ مکہ نے خالی قیلیب تاغ نینک باشیغہ چقیب کتے و ابرہہ
 نینک کلیب کعبہ غہ نیمہ الیش لار قیلماقی نے کو توب لوردی لار۔ ابرہہ ای عبدالمطلب نینک رجوعی دن
 سو نکرہ غضب برلہ مکہ غہ کیرمک غہ عسکر لار نے تعبیر و فیل لارینی عسکر آلیدہ منتظم ایلاب ہمہ سی نینک
 آلیدہ فیل محمود نے پیشتر قیلماق ایلہ عازم بولدی ناگاہ فیل محمود اول حرم غہ تیوشمک ہلان یوروشدن
 قالیب یرگہ یاتتی فیلبان کلیب انینک باشیغہ اور دی یور مادی و تور سابقہ ہر خید نیزہ لار سا نختی یور
 گالی اونامادی ہر قنچہ علاج لار نے قیلیب کورسہ لار ہم یور مادی بالآخر اور نیدن تور غوزوب یمن
 طرفیغہ قایتاردی لار سرعت ایلہ یور مانی غہ قدم قویدی ایکنجی بارہ قایتاریب کلتور دیلار حرم جدی
 غہ تیوشکان دہ یور ماسے یاتیب آلدی تور غوزوب حرم دن باشیغہ قیسے طرفیغہ یوز لاندور سہ لار یوز

اما حرم جانبی غہ اصلا پور مایدرد۔ پس ابرہہ لمر قیلدی اول فیل نینک تمیزی زایل اولوب بے شعور اولسون
 دیبک اوچون انکا خمر ایچوردی لاز باز اولغی حالیدہ ثابت بولدی شول ناشادہ ناگاہ اندر لغانی دریا
 طرفین قالدور غاچ غہ اونشہ بر مونچہ کچیک قوش لار نے یباردی کہ ہر بر قوش دہ اُجردن بولغان
 نخود و ماش مقاری دور اوچ دانہ تاش باربری تو مشوقیدہ ایکل سے ایکل چانکا لیدہ مذکور قوش لار کسب
 اول تاش لار نے ابرہہ نینک عسکر لاری نینک اوستیندہ آتمک غہ باشلادی لاز اول تاش لار اول
 عسکر لار دن قیسی بری غہ تیگہ البتہ اول کشتی ہلاک بولور ایدی پس ابرہہ نینک عسکر لاری قاچماق
 غہ باشلادی لاز و گلگان یول لار لغہ مشتاب ایله کینک غہ شروع قیلدی لار شوندرغ ویدہ برلہ تسلط
 کور کوزوب گلگان عسکر لار دہشت لیک برہر اسیمہ و پریشان لیق ایله ہزیمت قیلدی لار چول لار دہ
 ذرہ لار دہ وتلغ لار دہ ہلاک بولدی لار اوز سطوقی و استیلاسی غہ مغرور بولغان اول ظالم عسکر لار نینک
 لاشہ لاری ہم دفن قیلینمای دوش و طیور غہ قالدور ولدے لار ابرہہ نینک جسدی غہ جذام کی مرض
 عارض بولدی بدیدگی گوشت لار دن بارماق نینک اوچی دیک گوشت لار پارہ پارہ بولوب تو کولور ایدی
 ہر بر پارہ تو کولغان دہ تگیدن کیرینگ و زرد اب چقیب بر مونچہ وقت آقار ایدی بو حال ایله صنعا غہ
 تو شتہ جسدی گویا قوش لار نینک تخم دن یکی چقیقان پر چقار ماغان چوڑہ سیدیک بولغان ایدی
 سینسی یار یلیب دل چقیب قالیب ہلاک بولدی بو طرز ایله کردار ایدی نینک جزاسی نے کوردی
 لہری عکرمہ دن روایت قیلیب دور عکرمہ ایلیب دور قوش لار عسکر ابرہہ غہ آنکان ہر بر تاش
 ہر قچان اول عسکر نینک بری غہ تیکسہ اول کشتی غہ انینک سببی ایله جدری (چچیک) چقار ایدی عکرمہ
 ایلیب دور چچیک مرضی نینک اولغی کور و نکان کولے اول کون دور اول کون دن ایلکاری جدری
 مرضی کور و نکان ایماس دور دیب آھ

احتمال۔ بور روایت غہ بنا قویوب عصر ممیز مفسر لاریدن بعض بر لاری دیب دور کہ احتمال
 کیم اللہ تعالیٰ اول جماعت غہ چچیک مرضی نے مسلط قیلغان بولغاسے لیکن اول چچیک دن اللہ تعالیٰ
 نینک باطنی قوش لاری گویا اولار غہ تاش آیتیب بدن لارینی نیشک نیشوک ایتیمک ایله عبارت کتوبولغان
 بولغای دیب وینہ عصر ممیز مفسر لاریدن بری دیب دور کہ ابرہہ نینک مکہ غہ گلگان نینک اینچی
 کونیدہ عسکر ایچپیدہ و با مرضی ظاہر بولدی بو مرض و با قوش لاری واسطہ سے ایله قوروق تاش
 لار دن حاصل بولوب ابرہہ نینک عسکر ی با شیندہ توشتی پس اول قوش لار نینک ہوا میقروب لاری بولمک
 لیک لاری نینک احتمالی موصح وریاکہ ضرر لیک چین جنیدن بولمک لیک لاری ہم صحیح دور تاش
 لار نینک شمال واسطہ سے ایله قوروق لای دن حاصل بولمک لاری ہم درست دور شمال اول تاش لار
 بومیقروب لار نینک آیلغ لار لغہ یا پیشتورغان بولغای بومیقروب لار ابرہہ عسکر نینک تی غہ قونغاچ
 تن وہ بولغان تیشوک لار غہ کیرگان بولغای و اللہ اعلم اھ۔

ایتا ص۔ کہ اللہ تعالیٰ نینک کلامی نے ظاہر لغہ حمل ایتیمای موندارغ تاویلات غہ حمل

ایتمای موندغ تاویلات غہ حمل اتمیکدہ ضرورت نیمہ دور آیت نینک معنی سی نے ظاہر نیچہ حمل اتمیک وہ
بر تعذربار مودور بو مفسر لار زعم لاریچہ اللہ تعالیٰ نینک امری ایلہ مذکور قوم ابرہہ غہ و بامر ضی مستط بولمکی
اولار نینک قصد ہدم بیت اللہ قیلخان لاری اوچون مودور یا انینک نزولی اتفاقی بر امر مودور اگر اولار
اول قوم ابرہہ غہ نازل بولغان اول ہلاکت نے مذکور قوم نینک کردار بدی نینک جزاسی اوچون خدا
طرفین بیار یلکان عذاب دیسہ لار پس اول عذاب نے ظاہری دن تاویل قیماق غہ بیخ بر حاجب یوتقور
چونکہ اول قوم نینک تکلیلی (یعنی جزا بر متقی) اوچون و بامر ضی نے مستط ایلاب اولار نے ہلاک قیلا اقمہ
قدرتے یتکان اللہ ذوالجلال نینک بر قالدور غاچ دیک کیچیک قوش لار نینک چنگالی دن آتیلکان کیچیک
خود مقداری تاش لارییلان ہم دشمن لاری نے ہلاک قیماق غہ قدرتے یتادور حالیہ کہ موندغ غہ خارق
العادہ بر طرزہ عذاب قیلماتی اول خالق قدیر نینک قدرت تمامہ سے نینک کمالی غہ اقم دلیل وانہر
برہان دور بنا برین پیغمبر کریمی نے موندغ قدرت بالغہ سین تعجب لاندور مک اوچون اقم ترکیف فعل
ریک دیب دور یوقسہ مذکور مفسر لار دیکان لاری دیک و بامر ضی نے ویا چیک آفتی نے تسلط قیماق
ایلہ عذاب بر یا کدن عجب لاندور مک غہ اورون یوتقور زیرا کہ اول مرض (یعنی وبا) ہلک حدوش ایلہ
اکثر اوقات بعض شہر لارہ بشر اوروغی کم قالادور وہم بو مرض ہلک سببی ایلہ ہلاک قیلنماق وہ اول
قوم طاعنی لار غہ آچہ تہویل و شوخیف یوز لار نمایدور انینک اوچونکہ احتمال کہ اول قوم اول عارضہ نے تہمت
ہواسی اولار نینک طبیعت لار یغہ یا قبشماغان جتدن عارض بولغان دیب زعم قیلور لار سوہ قصد
لاری نینک جزای بدی اوچون طرف الہی دن بیار یلکان عذاب دور دیب شنبہ اولماس لار آما آیت کریمہ
نے ظاہری معنی سی غہ حمل قیلا غہ عادت نینک خلا فیہہ بولغان موندغ کیچیک جتہ لیک قوش لار نینک
منتقار و چنگالی دن آتیلکان تاش دیک تاش سیدہ انسان قوی الجتہ نینک ہدف ہلاک اولمک لیکے بے شبہ
طرف الہی دن نازل قیلنخان عذاب نشانہ سی دور دیب سرا سیمہ و مضطرب اولمک لاری غہ داعی بولور وہم
اللہ تعالیٰ نینک پیغمبر نیچہ اللہ ترکیف فعل زنگ دیب خطاب قیلا قیدر کی حکمت ہم روشن بیلنور و بر
کیچیک گیتہ تاش وہ اللہ قدر نینک او شہو خا صہیت نے ولایت قوی ماتی عجیب ایماس دور و اول تاش
لار نے ضعیف و حقیر قوش لار نینک واسطہ سی ایلہ دشمن اللہ عنودی اورہ۔ آتیلدور ماتی ہم مستنکلیاں
دور عالم قدرت اسرار نیچہ ایشانجی بار کیمسہ لار و حجاب حکمت بصیرت حکمت بینانہ سے آکدین کوتار یلیب
اشیا کو نیچہ نینک وجودی وہ نہادہ قیلنخان حکم الہیہ غہ ایمان کلطورگان کیشیلار موندغ قدرت بدلیج
نمود نے استبعاد قیلا یور لار۔ بو واقعہ و موندغ امثالی و کی قرآن کریم وہ مذکور اولغان وقوعات لار و امور
خارق العادات لار احوال قیامت غہ و خشہ تاویل سنے قبول قیلا یور وینہ بو آیت تاویل مذکور نے قبول
قیلا سلیقی غہ آشکارا دلیل نینک بیری بوکیم مشہد آن کریم خبریر ادور کہ اصحاب فیل امر الہی ایلار سال
قیلنخان قوش لار نینک آتکان تاش لار سے بر ہلاک بولدی دیب اگر بو خبر دن مراد ظاہر عبارت دن
مفہوم اولمیش معنی مشہور اولمای مذکور مفسر لار دیکان دیک معنوی تاش لار یعنی ہدری مرضی نینک

تاشی، یا کہ ویاختہ یعنی نینک سنکریزہ سی بولادورغان ایسہ وقرآن نینک خبر برگان اوشبو قصہ سے
 عرب خلقی قاشیدہ خصوصاً قریش قومی غہ معلوم ہر واقعہ بولماسہ، آیا قرآن نینک برگان خبری دن
 برازرسہ نے واقعہ غہ خلاف تاہم یک یا ہشیدہ ہمیشہ تر شدہ تورگان اسلام نینک دشمن لاری زبان
 طعن و ایراد نے اوزاتماس ایدیلارمو، بونخرغہ ایراد و اعتراض تیکوروب ای محمدن وحی الہی دیب
 برگان خبردہ اصحاب فیل تباہنا بسیار بیلکان کچیک بر قوش لارا آتکان تاش لار برہ عصفت ماکول ویک
 بولدے دیب تفسیر قینیب دور، حالبوکہ اولار نینک قصہ ہلاکتی موندلغ بولغان ایماس، اولار چچی مہنی
 ایلہ یا ویاختہ یعنی ایلہ ہلاک بولغان، سنینک بو خبر نینک واقعہ خلاف دور دیب ولولہ تکذیب نے
 عالم لار غہ شلیح قیلما س ایدی لارمو، حالبوکہ بوقصہ توغری سیدہ بیریلکان اوشبو خبر بار سیدہ اول معاندلار
 دن موندلغ ایراد و اعتراض لار منقول ایماس دور۔

و بو واقعہ بر جاذبہ عظیمہ بولوب حاضر و بادی غہ عبرت آور و عظیمہ بلیغہ و مکہ اہلی غہ طرف الہی دن براون
 نعت جلیلہ بولغان جہندن، ہمہ مردم قاشیدہ قریش قبیلہ سے نینک عزت و حرمتی آرتیب، اوزگہ آدم لار
 اولار دن ہیبت اوزرہ بولم یلا ز و اولار نے اہل اللہ کاددی لار چونکہ اللہ تعالیٰ اولار نینک جانبین اولار
 نینک دشمن لارینی نابود قیلدی، اندلغ دشمنی کہ تمامی عرب انینک ایلہ مقابلہ قیلما قفہ باشلا سہ لارا آتکا
 مقاومت قیلما ایماس ایدی لار اللہ تعالیٰ محض عنایتی ایلہ اول دشمن نینک شرعی دن لار نے حفظ
 ایتی و اولار اول دشمن نینک اموال و سامان فراوانینی غنیمت الہی لار۔

اللہ سبحانی تہ جناب رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم نے بنوت شریفہ مخصوص قیلخان دن کین اول
 حضرت نینک تشریف قدومی طفیلی ایلہ قریش قومی غہ قیلخان فضل و کرامتی نے، یعنی اصحاب فیل
 کہے عدو عنود لار شرعی نے اولار دن دفع قیلماق ایلہ اولار غہ احسان ایتکان فضل و کرمی نے، تعداد
 ایلاب رسول اللہ غہ خطاب قیلیب الم ترکیب فعل ربک دیب اوشبو سورہ نے نازل قیلدی،
 یعنی ای محمد آیا کوردینکو، یعنی اخبار متواترہ ایلہ ایشیتک ایلہ برزرسہ نے اوز کوزی برکہ کورگان دیک
 یقیناً سید نینک کہ رب نینک کہجہ غہ سوء قصد قیلخان اصحاب فیل نے قیسی کیفیت وہ و پلوک طرزہ ہلاک
 قیلدی۔

سونکرہ اللہ سبحانہ اولار نے ہلاکت غہ تیکوزگانے نینک کیفیتی نے بیان ایلاب دیدیکہ الحمد
 یجعل کیدھم فی تصلیلہ لایار بینک اول اصحاب فیل نینک کہجہ نے
 خراب ایتک وزوار دن نے تعطیل ایلاک بار سیدہ قیلخان) سعی و مکر لارینی ضالیق دہ و باطل
 لیق دہ قیلما دی مؤ یعنی اولار نینک تخریب ہیبت اللہ توغری سیدہ قیلخان اجہما دوا احتیالی نے بے شبہ
 باطل قیلدی، کید لغت دہ متعدد معنی لار دہ کلیب دور چنانچہ حرب معنی سیدہ کلیب دور، حرب احتیال
 و اجہما دہ مشتمل بولغان جہندن، ابن عمرون روایت قیلخان حدیث دہ ان رسول اللہ غلا
 غزوہ فوج و لم یلق کیدا ای حرباً دیمک دور و ارادہ سوء معنی سیدہ کلیب دور قولہ

تعالیٰ لَکَیْدَتِ اصْنَامَکُمْ لَا رِبَّدَ بِهَا سِوَا دِیْکُمْ دُوْرًا وَّعَمْرُوْبِنِ الْعَاصِ دِنِ رِوَایَتِ قَیْلَیْنِغَانِ
 حدیث وہ تلک عقول کا دھا باد بٹھا ہی ارادھا بسوے دیک دور و بو آیت د کی کیدہ تم
 تفسیری وہ او شہاد و حج نوع معنی لار سٹی و اجتهاد و حرب و قتال و ارادہ سوہ معنی لاری استعمال
 قیلینسہ ر وادور اما کید نینک حیلہ معنی سی نے بویرده استعمال قیلینماق نینک بحسب ظاہر درست یعنی
 محذور تو تولسہ مؤلیکن انینک استعمال بویرده بووجه ایله درست اولور که ابرہہ لعین نینک قصدی اگر چه
 ظاہر ده بیت اللہ نے خراب قیلماق بولسہ مؤ اما باطن دو عرب تو مینہ حسد قیلماق انینک گنجینہ دلی وہ مضمر
 ایدی چونکہ اول کعبہ معظمہ شرافتی ایله مکہ اہلی غہ جزیرة العرب اہلی نینک ہمہ سی منقاد و محبت ایکانیغہ رشک
 قیلور ایدی بووجه دن کعبہ نے خراب قیلماق دن مقصودی کعبہ معظمہ سببی ایله اہل مکہ غہ حاصل بولگان
 شرف نے اوز نفسینہ و کلیسا سی غہ و بلده سی غہ تحمل قیلماق ایدی بنا برین بیت اللہ نے خراب انینک
 غہ قیلغان قصدینی کید آتاب دور و **وَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ طَائِفًا مِّنْ آيَاتِنَا** اور بئیک اول
 اصحاب فیل اوز ره بیریری نینک ارقہ سیدن اوز و لمای پی در پی بولغان فوج فوج کوب قوش
 لار نے بیاردی۔

تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ مِّنْ سِجِّيلٍ (انداغ قوش لار نے کہ) اولار آجر دن
 بولغان تاش بر لہ اول اصحاب فیل نے آتا دور لار۔
 سجیل بار سیدہ مفسر لار بر موخچہ قول لار ذکر قیلیب دور اولار نینک نزدیکہ مشہوری سجیل سنگ
 گل دیک دور۔

فَجَعَلْنَاهُمْ كَصَفِّ مَأْكُولٍ پس ربینک (اول قوش لار انغان تاش
 لار بر لہ) اول اصحاب فیل نے قوروت و مینتہ لار بریکان سماں دیک قیلدی یا کہ حیوانات لاریب ایانغارا
 ایله باسیب یا نجیب مینده قیلغان زراعت دیک نابود قیلدی دیک دور چنانچہ بر زراعت نینک ایچتہ بر تور
 حیوانات لار بریکار قولور اولار اول زراعت نینک بعضی سی نے ربیب بعضی سینے آیا غلاری بر لہ
 باسیب یا نجیب ریزہ ریزہ قیلیب ایزیب تاشلایدور لار شونکا اوخشد اول قوش لار آتغان تاش لار بر لہ
 اللہ تعالیٰ اول قوم نینک وجود لارینے ریزہ ریزہ قیلیمیش دور یا کہ دانہ سی آلمینیب دانہ سیز قانغان لیکن
 نینک سماں لاری دیک قیلدے دیک دور۔

مفسر لار کصف مأکول تفسیری ده ای کزرج اکل حبتہ و بقی تبندہ او کورق اکلته
 الیها ثم دیمیش لار کصف لغتده ایکن نینک ہنوز کوک و قیتدکی یفرغی نے ای تور لار و ہمہ خسرین
 نے الفان دن کین زمین غہ تو کولوب قالیب چار پا لاریگان و شمال ہریان غہ او چورغان سماں نے ای تور لار
 وہم مغربی نے قوروت ربیب پوستہ قانغان دانہ نے ای تور لار اول قوم نے کصف مأکول غہ تشبہ قیلان
 اولار نینک وجود لاری بالکلیہ فنا بولوب جسم لار کے پارہ پارہ اولمک ایله ہر طرف غہ ساچیلگی او چون دور
 یا کہ قوروت یگان یفرق و یا خال و مینتہ قوشکان جتہ غہ اوخشد اوست لاریدن آتیلکان تاش لار دن

بدن لاری تو شوک تو شوک اولوب جہم بے جان لاری پامال بولمک لیکی جہتین دور بعضی لاریب دور کہ اول قوم نینک اعضائی بدن لاری اول آتیلغان تاش لاریلہ پارہ پارہ بولوب اجزا لارے تیتو لمک دہ حیوانات لاریب روث قیلغان تیزک نہ اوخشا تیلیب دور۔ ربح دن (یعنی تیزک دن) ماکول لفظی ایلہ عبارت کلتوریک حسن ادب نے رعایہ قیماق اوچون دور مونکا اوخشا مقام لارده داب قرآن رعایہ حسن ادب جہتین ظاہر دن عدول قیماق دور ویمیش لار بوقول غہ کورہ اولار نینک احوال خسرا نال لاری نینک اینگ قبیح یعنی نے اظهار اینک و دوبارہ دامبالغہ قیماق اوچون اول قوم نینک مائل ہلاکتی نے زراعت نینک پسترن ایشیاسی بولغان سماں نہ اوخشا تمک نہ اکتفا ایشیای حتی کہ اول سماں نینک تیزک بولوب حیوانات نینک ارتقا سیدن توشکان حالی نہ تشبیہ ایتیب دور یعنی اول قوم ظالم لار اول آتیلغان تاش لاریلہ اتلغ ایزیلدی لار کہ گویا حیوانات لاریب ارقہ لاریدن نیز اکلکان سماں نینک تیزکی ویکت لاریلہ دیک دور سماں نینک تیزکی ساچیلیب پریشان بولادور شو نینک اوچون اولار نینک اجزای بدن لاری نینک پریشان و تیتو لمکی انکا اوخشا تیلیب دور بعض عادت لاریب دور لار کہ کیم کہ خدا نینک غیری نہ اعتماد قیلسمہ اللہ تعالیٰ اول کیشینی ہرہ خلق نینک اینگ ضعیفی برلہ عذاب قیلادور کور ماسوسن کد اصحاب فیل حیوانات نینک اقوی سی بولغان فیل محمود نہ اعتماد قیلغان جہتین اللہ تم اولار نے اضعف خلق لہد بولغان قوش لار نینک چنگال و منقاری دن آتیلکان او شاق تاش لاریلہ ہلاک قیلدی دیب۔

اوشبو کلام حکمت نظام نینک کلی بودور کہ اہل اقتدار بولغان سلطان لار و حاکم لار و اہل جاہ و ارباب اعتبار لار و قدرت و تمکن لاریلہ اعتماد ایلاب زیر دست بولغان بیچارہ عاجز و غریب رعیت لار غہ زور لیت نے روا کور ماسون لار و مسکین و بینوالار نے تحقیر و اہانت ایلا ایشیک لاریدن حیدر ماسون لار چونکہ ظلم و طغیان لارے نہایتی غہ تیب و کبر و جور و عدوان لاری غایتیہ ایرتیب نرینر منتقم تعالیٰ طرفیدن اعمال بد لاری نینک جزا سی نازل قیلنغان دہ او شول تحقیر و ظلم قیلنغان عاجز بے اقتدار مخلوق لار جانیدن ہلاکت و پریشان لیت نہ دوچار اولور لار چنانکہ صفحہ روزگار و تواریح ایام غہ نظر اعتبار ایلہ ملاحظہ قیلماق ظالم مستبد ایمر اطور و سلطان لار نینک و خود بین رحم سیرا باب ثروت و سامان لار نینک اقطار عالم نینک نہ طرفیدہ کہ بولسمہ لار کو چہ لار دہ حقیر لیت و خوار لیت و پریشان لیت و خاکسار لیت برلہ یورگان فقرا و عاجز لار و بیخ برلہ انسان قطاریدہ کور و لمای خوار و حقیر بیلنگان بینوا و افتادہ لار طرفیدن دوچار فلاکت اولوب تخت و تاج و عز و شأن لاریدن بلکہ خانمان و عزیز جان لاریدن جدا بولوب عالم دن کپتکان لیک لاری نے و ثروت و سامان لاری دن آیر تیب زار و ناتوان بولوب یورگان لیک لاری نے کور امیر۔

توندغ و قوعات لار و قوعینہ انکار ایلاب حوادث گاہ علم دہ مونے استیجاد قیماق غہ بیخ برلہ قوت و متواضع حادثات لار نینک و قوعی غہ اینگ برنجی باعث اہل اقتدار لار نینک دنیای فانیہ نینک عورت و ثروتی غہ ایشایب خدادن غافل بولمک لیک لارے؛ واللہ تعالیٰ امر قیلغان عدالت و احسان و شفقت

ونیکو کارلیق نے بجا کلتور مای، اور لاری دن کینک لاری دور خلاصہ سے انسانیت شیوہ مرضیہ سی نے
قویوب حیوانیت اوصاف مذمومہ سی نے التزام ایلامک لارے دور پس ہر بر انسان غہ لازم دور کہ بوکلام
حقایق انضمام مائی نے تذکر خاطر ایلاب انسانیت شیوہ سی دن غافل بو ملک نے روا کور ناگای۔

اصحاب فیل قصہ سینے ذکر قیماق دن مقصود یا پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم غت لید دور بو طریقہ وہ
کہ امی محمد کفار جفا کر دار دن تیکان کلفت و آزار غہ حمل قلیغیل، بر کوئے بو لور کہ مدت اہمال انتہا سی غہ
تیکاج، اولار نینک اول بر کارلیق لاری نینک جزای بدی نے اولار غہ کور سا تو رمیز، آیا سنکا توشکان
اجبار متواترہ ایلد سیلاما دینک موکہ بر نینک کعبہ نے بوزمک نے قصد تیکان ظالم غنودا بر سپہ نے و انینک اصحابی
قید لغ خوارلیق و زارلیق برلہ ہلاک قیلدی، شوکنا او خشفہ بو ظالم لار نے موہلاک قیماق غہ قادر دور و یب
یا بو قصہ نے ذکر اتیک ظالم لار غہ تمید و چون دور بو طریقہ وہ کہ امی ظالم لار قدرت و استعداد بیکتیر غہ
ایشانیب اور باطل غرض لاری نیکیر نے اگھار و تروسیج ایلامک او چون بے گناہ و بے استعداد عاجز انسان لار غہ
ظلم قیماق نے روا کور مانک، اولار نے آیین دینتہ لاری نے اجزا ایلامک دن تو سمانک، وین لاری نینک
اساسی غہ طعن اور تک غہ جسارت کور گوزمانک، وحیثیت و اعتبار لاری پامال، و محواتیمک غہ اجتماد ایلامک
چونکہ بر کور نے اولور کہ سیج کوز تو تمانگان چاغ وہ، خداوند منتقم تبار نینک امری ایلد خاطر بیکتیر غہ کلمگان بر
جانب دن، خدا نینک مخلو قیدن اینک ضعیفی باش کور تاریب، بو قدر قدرت و استعداد و دوتینیکیر نے بر بلو
و پریشان قیماق ایلد سیز نے عسکر و حشمینیکیر ایلد نابود و بے نشان قیلور، خداوند قدر نینک قدرتے آلدیدہ
بو امر آسان گینہ برایش دور کور یاد بیکتیر موکہ مکدالی بیت المد نے بوزمک قصیدہ و عرب ملتی نے خوار و زبون
قیماق و اساس دینی نے بر ہم بر تک نیتی وہ، کلگان اصحاب فیل نے کچیک گینہ قوش لار چنگال و منقاری
دن آتیکان او شاق تاس لار ایلد محو نابود قیلدی۔ خرد۔

نوشت خاتمہ تقدیر جب رسیدہ دھرم خطی کہ فاعتبروا منہ یا اولی الابصار
پس کور امیز کہ بر نینک بوزمانہ میزدہ دنیا نینک ہر طرفیہ اظہار عظمت و کبر کور گوزگان دول معظمہ لار
استعداد عباد و توسیع بلاد، و تنفیذ حکم و فرمان ایلامک قصیدہ، عاجز ملت لار نے انواع تذلیل لار ایلد نینک
و حقوق دینیہ و ملیہ لاریدن آیر تک غہ اجتماد اتیمک وہ دور لار خصوصاً دول متحدہ نیا و روپا و تہ نینک تمدن
و عظمت وہ اینک اعلیٰ سیزن بولغان رحم سیز تاش دل تہر پیشہ لاری، غرب و شرق الہی دن قیسی برا و کتہ
وہ بے استعداد خلق نے تالیسہ لار اولار نینک حقوق و حیثیت لاری نے غصب و پامال اتیمک قصیدہ،
انواع و سائس و فنون حیل و سباب ایلد، اولار نینک وطن مقدس لاری تہی خراب و ویران قیماق وہ دور لار
بیز مؤمن لار بو سورہ شریفہ وہ ذکر قبلیتغان قصہ نینک مال عبرت اشتہالی دن امید قلیب تمام توقع وہ دور
میز کہ بر کور نے اولور کیم اول ظالم لار نینک ہم ظلمی غایتیغہ قیب اہمال مدتے تیکاج، اولار نینک نظر خود بینانہ
سیدہ خوار و حقیر کور و نکان ملت مظلومہ لار نینک ہمت دیندارانہ سی سایہ سیدہ اول وحشی کردار انسانیت
و مدنیت رسم و آیینی دن یرلق ظالم دولت لار حشمت و سلطنتی ایلد محو نابود اولوب تسلط و کبر آوچی دن عاجز

لیق و ذلیل لیق در کہ سفلی سی غہ تو شور و لور

و آنچه نین ہر بر ظالم تسلط پیشہ قوم لار مو مظلوم ملت لار نینک دست حق پرور لاریدن
 جزای بد لارینی چیکار لار بو معنی غہ ایما نیمیز قوی دور قسٹ آن کریم دہ ذکر قیلنخان عاجز
 و بیچارہ انسان لار غہ زور لیق و وحشی لیق قیلنخان جنتدن دو چار عذاب و سخط الہی اولوب
 عالم دن کآن لہر تغن باکامس بولوب ہلاکت غہ تیلکان قوم لار نینک قصہ می نے حق
 و راست دیب جزئی اعتقاد قیلانرا بنا برین بو ظالم ملت لار ہم ہر کونے البتہ بر باد لیق و ہلاکت
 حوادیشغہ مغر عن و بے شک زوال و فنا معراضی غہ ہدف اولور لار دیب کوز تو تادور میخ
 و بوقصہ اصحاب فیصل غہ بعضی لار ایرا و تیکور دیب دور لار کہ اگر بو ذکر قیلنخان قوم لار
 نینک سبب ہلاکی بیت اللہ نے بوزیک نے قصد اتیکانے جہتیدن بولسا پس موندن
 کین کے کعبہ اللہ نے خراب اتیک نے قصد اتیکان لار بلکہ کعبتہ اللہ نے بوزگان لار و
 انکا ضرر و زیان تیکوزوب کعبہ قاشیدہ قتل و فساد قیلنخان لار و مجاور حرم بونخان اہل کعبہ
 نے قور قوتوب خانہ لاریشی یغما و تاراج قیلنخان لار نیمہ اوچون موندن غہ دو چار و عذاب
 الہی غہ گرفتار اولادی لار چنانچہ عراق والی سے حجاج مشہور شام دکی خلیفہ عبدالملک بن
 مروان نینک امری ایلہ مکہ نینک امیری عبدالمدین الزبیر رضی اللہ عنہما نینک قتالیغہ عسکری
 بر لکیریب مباشرت کور گزوی آخر الامر عبدالمدین الزبیر مقاومت قیلانما ی حرم غہ متحصن بولغاج
 کوہ ابے قبیس غہ مخنیق قویوب تاش آتیب کعبہ نینک بر طرفینی دیران قیلدی و عبدالمدین
 الزبیر نے حرم دن چتقاریب قتل قیلدی حجاج بو کردار بدی سببی ایلہ بیج بر بلاغہ دو چار اولادی
 و عذابے استعجال قیلنما دی

ایکینی واقعہ ۳۳ھ وہ ابو طاہر قرظی نام بر پلید یوم الترویہ دہ حجاج بیت اللہ تمام جمع
 بولوب بیخبر تورگان چاغ دہ عسکر حزار ایلہ مکہ غہ داخل بولوب آٹ و سلاح لاری ایلہ مسجد الحرام غہ کیری
 شمشیر خون آشامی نے نیامی دن چتقاریب طواف دہ و نماز دہ نورگان و ہمہ دن مجرور بولوب اجرام
 ایجرہ اورا نینب یورگان حجاج نے ہر جمانہ قتل قیلان غہ باشلا دی حتی کہ مسجد حرام دہ و مکہ دہ اطراف
 او تور مینک قدر آدم نے شہید قیلدی و شوخیچہ مقدار خاتون و بالالار نے اسیر قیلدی موندن غہ مصیبت
 مکہ مکرمہ دہ اسلام اہلی غہ اصلا تو شکان ایماس دیب دور لار

تو طاہر قرظی پس دست لیک بر کہ آٹی نے مسجد انجیدہ ہر طرف غہ یو گور توب قولیدہ
 قیلچی نے یلانکاج قیلیب بیت شریف آلدیدہ آٹ اوینا تیب یور و ریدی و آٹی اول مکان متحکم
 نہ بول قیلیب تیز اکلاب آلودہ قیلیمش ایدی و شوندر غہ قور قونج لیق حال دہ ہم جان دن کیچکان
 عاشق حال حق بولنخان حجاج صافات اعتقاد لار کعبہ نے طواف قیلور ایدی لار و گردن لاریغہ
 ہم سینر ظالم لار قیلن لاری تو شوپ تور ایدی حتی کہ خرد مطات دہ برینک یتہ یوز طائف

احمد ام پش جام شہادت نے نوش ایتی لاز و طائف لار ایچہ شیخ علی بن بابویہ ہم بار ایدی اول
مجت حق طوافی نے قطع ایتمائے۔ کعبہ اطرافیدہ بوبیت نے اوتوب پور و لورا ایدی

شعر

توی المحبین صری فی دیارہم
کفیتہ الکعبت لایدرون کملبشوا

وہ دشمن لار تیلج لاری اول جان سپار رضای پروردگار نینک بوینی نے ایستار ایدی
تا آنکہ جانینی نثار راہ حق ایلاب یقیلب توشٹے رحمہ اللہ تعالیٰ
و ابو جابر پید باب کعبہ نہ چقیب باب شریف نے قطع قیلیب آدی، و عقبہ باب وہ تور وہا
ایتور ایدی۔ شعر۔

ازا بالله و باللائنا + یخلق الخلق ویفنیہم ان

۱ - و اول شتی آط اوستیدہ توروب حجاج جانبا زغہ خطاب قیلیب ایتور ایدی کہ ای ایشک لار
اپتاسیز کہ و من دخلہ کان أمثانی اول امان، حالبو کہ بیز بو مکان وہ خواہلا نا، نیمز چہ خون
رینینق قیلدوق حاجی لار نینک ایچیدن بر شجاعت مند کیشے کلیب اول پلید نینک آملی نینک
جیلادیدن توتی، اول ویانت پیشہ اوزینی قتل نہ تسلیم قیلیب توروب دیدیکہ اے شتی بوایت
شرفیہ نینک معنی سے سن پلید دیکان دیک ایماس دور بگہ بو نینک معنی سے کیمکہ داخل حرم
بولسہ انکا امان بیری نینک لار انکا تعرض قیلما تک لاز و آزار تیکوز مانگ لار دیکان بولوز پس ابو طاہر
پلید انکا قرانای آملی نینک جیلادوی نے قایریب اوزگہ بر طرف نہ کیتی، اول کشتی نے، بوکانر پلید
نینک سوزی نے رو قیلماق بار سیدہ جانینی خدانینک یولیدہ بڈل ایلامک بر کاتی ایله اللہ تعالیٰ
ساقلا دی۔

اوشبو حادثہ مشہورہ وہ مقتول بلغان اعلام لار دن، مکہ نینک امیری ابن محارب و حافظ
ابو الفضل محمد بن حسن بن احمد الحاروی الہروی دور، حافظ مذکور یاب کعبہ نینک حلقہ سی غم
اسیلیب تورگان حالہ قراملہ بہ نخت لار سیف لاری ایلد باشی کبشیلیب کعبہ منظر نینک عقبہ
سی غم توشتی:

وینہ فقہاء حنفیہ نینک امامی فقیہ ابو سعید احمد بن حسین بردعی، شیخ ابوبکر بن عبدالرحمن بن
عبد اللہ الرادوی، و شیخ محمد بن خالد بن زید بردعی نزہل مکہ و علما و صلحا و صوفیہ دن کوب جماعت
و اہل خراسان و مغارب دن تو لا حجاج لار مقتول بولدی لار، و چہ ہ نزم شہد لار جسد لاری ایله
توشتار یلیدی، و اولوک لار کوب اور دن لار وہ بے غسل و بے کفن و بے صلاۃ و فن قیلیب دی، کہ
اہل نینک اوی لار سے تکلندی، اہل مکہ نینک تاغ لار غہ قاچیب یا شور و لغان لاری تیریک قالدی،
سائری قتل قیلندی، شول کون مکہ دن قاچیب کشکان لار دن بیری، مکہ نینک قاضی سے کینی بن

عبدالرحمن بن ہارون قرظی ایسی اینٹوں کا اہل و عیال وادی زبجان نہ تھا چیشش ایدی، قرظی لار اینٹوں
 اویسیدین مال و متاع دن قیمتی بریوز المینک نینک طلاہن نرسہ لے غارت قیلدی لار
 و شول سہ عوفات وہ جان لارینی از تہ دل خدا نینک یولی وہ ستر اقیماق نے ایستاکان
 صدق و ایقان اربانی دن برآز مقدار مرد کامل لار امام سیز و قوت قیلدی لار و اوز لاری نے
 شہادت غتہ تسلیم قلیب توروب حج لارینی آتام لار سے لار
 و ابو ظاہر پیکر کعبہ نینک خزانہ سید کی ہرنہ بار اموال و علی نے تمام آلدی، و حجاج دن
 و مکہ اہلی دن تاراج قیلخان ہمہ نرسہ لار نے جمع لاپ یا دارن لاریفہ تقسیم قلیب پیردی
 کعبہ نے یلانکاج قالہوردی، سوکرہ ذوالحجینک اون تورینجی کونیدہ دوشنہ کونے عطران
 کین جعفر بن ابی العلاء البتانی لیچقریب، حجر الاسود نے اور نیدن کو چوزوب آلمک غدیوروب
 لے قلع قلیب آلدی۔

و نہایت زندیق یغیدین ایسور ایدی

فَلَوْ كَانَ هَذَا الْبَيْتُ لِلَّهِ دَبْنَا + لَصَبَّ عَلَيْنَا النَّارُ مِنْ فَوْقِنَا صَبًا
 لَا نَا حَجْنَا حَجَّةَ جَاهِلِيَّةٍ + مُحَلَّلَةٌ لِمَتَبَقِ شَرِّهَا وَلَا غَدَا
 وَاَنَا نَدْكُنَا بَيْنَ دَمْزِمٍ وَالصَّفَا + جِنَا شَرًّا تَبْنَعِي سَوِي دَبْنَا وَرَبًّا

و اول پلپ دشتی قبہ زمزم نے ہم جائیدن کو چوردے، و مکہ وہ آلتہ کون بعض قول وہ اون
 برکون توروب وطنی بجرغہ یاندی، و حجر الاسود نے بیزکر آلیب کئی غرضی بجرغہ بنا قیلخان
 دار الحجہ نام مسجد نظر اونیہ آلیب ہاریب توروب حج نے انکا تحویل ایلامک ایدی، پس حجر الاسود نے
 ایلیتیب مسجد مذکورہ نینک غرب جائینی دن صحن جامع غتہ یقین نیجی اسطوانہ غتہ تعلیق ایسے پیش
 لار و حجر الاسود نینک اور نے بیت مشرف وہ خالی تالدی، حاجی لار طولوت افشا سیدہ حجر الاسود
 نینک اور نیزغہ تبرکاً قول لارینی توروب کس قیلور ایدی لار حجر الاسود ابو ظاہر پلپ قاسمیدہ
 یگر مہ ایکی مل قالدی، حجر الاسود نے ساقلماق سببہ ایلد حج نے اور شہر پلپ یوتماک نے
 ایستاب، آدم لار نے اوز طرفہ نینک نینک نے ارادہ قیلور ایدی، لیکن اللہ تعالیٰ و شریعت
 مصطفویہ انڈین ابا قیلور ایدی لار۔

منابر مصیبت اسلام غتہ تپوشکان مصیبت لار نینک اینگ اولوغنی دن، و بیت الدن
 نسبتہ اجرا قیلخان بجرمت لیک لار نینک اینگ قتیق دن دور
 پس نیمہ اوچون ابو ظاہر غتہ و عساکری غتہ اصحاب فیمل غتہ قیلینخان معاملہ حسب اجرا
 قیلیننادی ویب،

بو ایر او جوابیہ ایتمیز کہ، حجاج بن یوسف ایسہ مکہ بیت اللہ نے یوزمک و حنراب
 قیلماق اوچون کلماگان ایدی، و قصہ دی بیت اللہ نسبتہ بجرمت لیک کور گوزمک ایس

ایدی خلیفہ عبدالملک اموی ایڈ عبدالمدین الزبیر نینک محاربت سینہ کلیمش ایڈی عبدالمدین الزبیر
حرم غم تحفشن قیسماق سببی ایڈہ نجینق وہ تاش آتمک ایڈکعبہ غم اصابت ایلاب شکست عارض
اولدی قصدا بولماغان بہتدن توآخذ بولمک لازم کلما یور۔

ابوطاہر پلید واقعہ سے ایسہ اللہ تعالیٰ نینک ارادہ ازلیہ سے گاہی کعبہ نے نوزمک نے
قصدا تیکان ابرہہ واصحابی کہے ظالم لار نے ہلاک اتمک غم و گاہی کعبہ نے زوار دن تعطیل
ایلامک غم اقدام ایلاب اندہ سفک زنا و بنتک حرمت قیلنغان ابوطاہر کبی طاعنی لار غم تیج مانوت
کور ساتماس لیک غم تعلق تاپیشش دور انفاذ ایلاما ارادہ کاسبجانہ واللہ غالب علی
امیرہ قسبجان من کالیتشل عما یفعل ولا راد لہما قصاہ۔

اصحاب فیل غم قیلنغان معاملہ جزا جناب رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم نینک ارادہ
صاتی دن دور و ابوطاہر پلید غم نینک دیک جزا قیلنغان غمے بوامت دن عذاب استیصال
وانینک کہے نرسہ لار مرغوع اولمک لیک اوجون دور۔

و متوالغ خوارق عادات لار اکثری امم سالقہ وہ واقع اولور ایڈی۔ بوامت دن انداغ پیش
لار رسول اکرم نینک طفیلی دن کوتار پلیدیش دور۔ وہم ابرہہ و عکریغہ تو شور و لغان جزا
مذکور جناب رسالت مآب پیغمبر پیمبر صلی اللہ علیہ وسلم نینک ولادتین بشارت برمک
مقدمہ سے اوجون ایڈی کعبہ معظمہ قبلہ سے بولغان امت اسلامیہ نینک پیغمبری وادی
سے نینک ولادت مصدر السعادت دن بشارت برمک اوجون اول کعبہ معظمہ غم سوء قصد
قیلنغان اعدای دین نے اللہ سبحانہ خارق العادہ بر کیفیت ایڈ ہلاک آیش۔

روایات محققین غم کورہ ابوطاہر ترمذی ہم بو کردار شقاوت آثاری ایڈ گرچہ اوشول
آن وہ گرفتار عذاب و دوچار ہلاک و تباب اولماسہ مؤامعا قبوت اول بہی نینک جزا سے
ایڈ معاقب اولیشش اول شقی پلید نینک وجود فی اللہ تعالیٰ نینک اموی ایڈ اگہ مرضی مسقط
اولیشش و بدن پلیدی دن گوشت لاری قورت لار ایڈہ تو کور اولیشش و اعضائے بدنی پارہ پارہ
اولوب اوزون زمان شوذراغ عذاب ایجرہ دوچار پلا اولیشش بو دنیا وہ اینک قتیغ عذاب لار نے
چیکیب شقاوت ایڈ رحلت ایتیپ اسکی روایتی بولغان عذاب آخرت سارے کینیشش ابرہہ قیلان
عذاب ایڈ کینیشش ایڈی بو پلید ہم شول عذاب نینک عینی ایڈ دنیا دن اولیشش۔

ابو الفحش ترمذی اگرچہ جہلت بیڈ بولسہ مؤ اول افعال ناشائستہ سے نینک جزا سے بدی
گرفتار اولیشش عافیت اللہ شوذراغ جاری اولمک وہ بولیشش کہ اعدا لاری غم گاہا اہمال ایڈہ
عذاب تو شور ادور۔

انداغ کہ ہارچہ مؤ مشین وحدت گزین غم بوسعی محضی ایماس دور کہ کعبہ معظمہ نینک حسرتی
دن رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم نینک قدر و شرف و منزلت و کرامتے عذاب اللہ اولوغ دور۔

چونکہ کعبہ نینک اوشان و اصنام لار حسی دن پاک قیلینماقی، بوامت اسلامہ غہ قبلہ قیلینماقی
انجی رسول الد نینک طھیلی دن دور

شوند اغ رحمۃ للعالمین بولغان رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم غہ آزار و جفلا لار نے تیکوزگان
وامانت و تحقیر ایتیپ حرمت سیز نیک کور کوزگان، اوجہل و ولید نیکلیغ دشمن دین حق بولغان
معاندلار در حال عذاب آلی غہ گرفتار و سخط منتقم قہار غہ دوچار اولمای اہمال ایله جزا سے
بر غہ سزا وار اولدی لار اللہ عزیز و انتقام اول متمرکذ کافر لار دن، سیج برینی نوعی عذاب و
عقوبت بر لہ ہلاک ایتیک دن خالی قالور ماوے۔

اللہ حکیم قدیر نینک و ہذا صراطی مستقیم ایلکان دین اسلامی غہ قصد قیلغان ظالم
معاندلار و ایتیک اساس میتنی غہ طعن اوروب حرمت سیز نیک نے پیشہ قیلغان متمرکذ لار
گرچہ اہمال ایله بوسہ مو عاقبت جزا سے اعمال بدلارینی کورمای قالما بدور لار بو معنی تو اتر
ایله ایشیتیک وہ و معاینہ اولونمک وہ دور۔

پس اسلام اہلی غہ سو قصد قیلغان، اولار نینک حقوق لاری نے پامال ایتیک نے
ایستاگان، دول یاور و پاویہ مقرر بیلسون لار کہ اگر اسلام غہ ایمان نیت ایله تعرض ایلاک
دن و اسلام دین مقدسی دن بولغان ارکان و احکام لار غہ استہزاء ایلاک و منعی غہ سعی ایتیک نے
پانماسہ لار برکونے بولور کہ عزیز منتقم قہار تعالی طرفین سیار یلکان بر حادثہ ایله دولت
و کنت لارے خراب اولور، الاکن اولار غہ بیخ بر جانب دن خوف و خطر بوز لانمک احتمالی کور
گان بیلہ اللہ تعالی حادثہ کلتورک نے ارادہ قیلغان کونے قل ھو القادر علی ان
یبعث علیکم عن انا من فوقکم او من تحت ارجلکم او یلبسکم شیئاً و یدینو بعضکم
بأس بعض آیت کریمہ سے مضمونیچ، یا اولار نینک تیغہ لاری دن عذاب تو شوروز یا ایاغ
لاری نینک تگیدن زمین دن بر بلانے چیقاریب ہلاک قیلور یا اوز ایچلار یدرہ مختلف پاریتہ
لار پیدا قیلیب بر بر لارینی قتل ایتیپ، اسلام اہلی نینک قصد یدہ ایجاد قیلغان آلات و اسلحہ
مخربہ و ہنک لاری نے، ہیر بر لاری نے استیصال ایتیک غہ استعمال ایلاک ایله، صغیر روزگار
دن آثار لارے محبوبے نشان اولور۔

بو مقام وہ قرامطہ لار نینک منشاء ظہوری و عقائدی دن انذک ایضاح ایلاک مناسب
کور ولدی، اصحاب تواریخ دن تو لاسی ذکر ایتیپ دور لار کہ اولار نینک ابتدائی ظہوری معتمد علی الہ
بن متوکل علی اللہ زمانیدہ ۲۶۸ھ وہ یدی و سب۔

و آیت الظہور قیلغان کشتی خورستان دن کونہ نینک قیشلاق لاریغہ قدم کلتورکان بر مرد
درویش ایدیک اظہار زہد و نقیضت و خرمایغری دن زمیل تو قوب کسب یدی ایله قوت قیلور
ایدی و ایشی ہمیشہ نماز او قوماق و عبادت قیلماق بلولوب بر نیچہ ہرت روز کار کیچوردی و ہرار

کیسہ اگر قاشیدہ اولتورسہ انکا دین امری بار اسیدہ سوز قیلیب دنیا دن یوز او یوروب زہد
 نے اختیار اینک نے توحیہ قیلور ایدی سو نگرہ آدم لارغہ اعلام قیلدیکہ من اہل بیت نبی دن
 برامای نینک تبعیتی غہ چہر لایدور من ریب، بوالیش غہ بر نیچہ وقت مداومت کورگوزدی حتی
 تو لا آدم لار اینک دعوتیغہ اجابت قیلدیلار اینک اتباعی کو پایدی، اہل سواد و بادیدہ دن عقلی
 و دینی یوق تو لا جاہل لار انکا تاج بولدیلار نماز و اذان و سایر احکام شرعیہ لار بار سیدہ
 شرع بولغان احکام و عقائد لار نے تابع لاریغہ تلقین ایتمی اول جاہل لار اینک عبادت
 وزہدی و ریاضتی غہ مغرور بولوب اول مفضل نے راست گواعتقاد قیلدیلار سو نگرہ اول چاہی
 دن شام نینک ناجیہ سیغہ باردی، و اندن سو نگرہ خبری اوز ولدی، لیکن اینک مذہب باطلی
 منتشر اولوب انکا تمسک قیلتوجی لار کو پایدی۔

سو نگرہ ابو سعید حبیبی نام کیسہ باش کوتاریب اعراب و قرامطہ دن تو لا خلق انکا بیعت
 قیلدی لار اول شقی اوز تدریہ سے نینک حالی سی وائی آدم لار دن اوز نغہ تاج بولمانان
 لار نے قتل ایتمکالی توردی، سو نگرہ قطیف غہ یورودی، اندہ ہم شونداغ ایش لار نے قیلدی
 و ۲۸۶ ہجری بصرہ غہ سفر قیماق ارادہ سینہ انہار ایتمی، بصرہ والی سی بو واقعہ نے خلیفہ معتضد
 بن موفق بن متوکل غہ یازیب بیلدوردی، خلیفہ معتضد بصرہ غہ حصار بنا ایتمک غہ یورودی
 والی بصرہ حصار بنا سینہ اہتمام ایلاب انکا تو لافل لار نے صرف ایتمی

سو نگرہ ابو سعید قرامطی اوز اتباعی اید بصرہ اطرافین دن یوز او یوروب ہجر نوامی سیغہ
 ہجوم و غارت قیلدی، و ایشی قوت آلدی، پس خلیفہ معتضد اینک ایلہ مقاتلہ قیماق او چون
 عسکر یوردی، خلیفہ ایلہ قرامطہ لار اسیدہ متعدد محاربہ لار بولدی، تفصیلہ تو ایخ وہ مذکور دور
 قرامطہ نینک ملکی وسعت پیدا قیلدی، نوامی شام و مصر و یمن و حجاز نچہ امتداد ایتمی، و عراق
 نینک بر جانی غہ مالک بولدی لار ۳۸۹ ہجری خلیفہ معتضد وفات بولوب یریدہ اوغلی مکتفی خلیفہ بولدی
 باز خلیفہ مکتفی ایلہ قرامطہ اسیدہ محاربہ واقع اولوب توردی، و قرامطہ لار نینک ایشی زیادت کسب
 ایتمک عسکر لاری ہر طرف غہ انتشار قیماق غہ باشلادی، حاجی لارغہ تعرض ایلاب نوب و غارت
 قیماقالی توردیلار۔ ۳۹۲ ہجری تو لا حاجی لار نے اولدوردی لار ۳۹۵ ہجری خلیفہ مکتفی وفات بولوب
 یریدہ برادری مقتدر بن معتضد خلیفہ بولدی، باز خلیفہ نینک عسکری بر لہ قرامطہ لار اسیدہ تو لا
 موضع لار وہ مقاتلہ واقع اولدی، ۳۹۵ ہجری ابو سعید جنابے رئیس القرامطہ مقتول بولوب اوز نغہ
 اوغلی ابوظہر پیلدولی عہد بولدی۔

بو طائفہ ملحدہ نینک عقائد فاسدہ سی نینک اکثری کفر غہ مؤدی ایتمی، مسلمان لار نینک تان

لارینی تو کمک نے مباح سنا را اید پلاز۔ و کاذہ مسلمین نے گمراہ اعتقاد قیلور ایدی لارہ ہمہ سیدن
اینگ نجیث پلیدی ابو طاہر شقی ایدی اول شقی نینگ اعظم خاشقی دن برسی بو کیم اول ہجر وہ بر
بنا یاب انے دار الحجۃ آتادی و مسلمان لار نینگ حج لارینی شول دار الحجۃ غمہ یو تکامک نے
ارادہ ایلاب یو قاریدہ بیان قیلینغان فجاج نے وقوعہ کلتوردی و حجر الاسود نے اول دار الحجۃ
غمہ آیب کلدی عاقبت اول کرد ایدی نینگ جزاسی نے کوروب اشہر عذاب ایلمہ معتب اولوب
جان پلیدی سچین غمہ کتی۔

مصر و الی فاطمیون خلیفہ لاریدن منصور بن قائم بن ہمدی العبیدی ابو طاہر قمر مطی
نینگ برادری احمد بن ابو سعید قمر مطی غمہ ایچی بیاریب حجر الاسود نے اور نیمہ یاندورگیل اللیک
مینک طلاہر ای دیب استمد عقیلمش ایدی قبول ایتمادی و شونکا اوخستہ خلیفہ بغداد نینگ
ادی حکیم ترکی حجر الاسود نے اور نیمہ یاندورگیل دیب اللیک مینک طلاہر بیاریب ایدی قبول
قیلمای دیدیکہ بزمونے خدانینگ امری ایلمہ آیب کلنگا نمیز یا ندوروب آیب بار یکیمیز ہم خدا
نینک امری ایلمہ بولادور دیب سونکہ قرامطہ باقتی کہ بیج بر مسلمان دار الحجۃ غمہ حج اوچون
کلما دے ناچار یابوس بولوب ۳۳۹ غمہ خلیفہ مطیع نندز مانیدہ حجر الاسود نے بکہ غمہ
یا ندور ویلار سبزن حسن قمر مطی یوم الخردہ ذوالحجہ نینگ اونیدہ سنہ مذکورہ وہ اوز
قولے بر لہ حجر الاسود نے محلی غمہ قویدی و دیدیکہ اند نینگ قدرتے ایلمہ مونے آیب نینگ
الآن اللد نینگ مشیتی ایلمہ محلی غمہ اعادہ قیلدوق قرامطہ نینگ بقیہ حالانے کتب تو ایخ وہ مذکور
بو مقام غمہ مجملہ شوخچہ یک بیان قیلماقغہ گفتقا قیلندی۔

اے دینی برادر لار باقتیک کہ بو قرامطہ طائفہ سی کیم لاردور و کیم لاردن ظهور ایشیش لار
ہمہ تو ایخ بیاناتی غمہ باقتیک بولار نینگ اصل لاری نصاری یا یہود یا مجوس ایماس بلکہ اسلام غمہ
منتسب بولغان مسلمان لاردن ایشیش لار بولار نینگ مسلمان زمرہ سی دن بولوب توروب
اوز دین لاری نینگ قبلہ سے بولغان کعبہ معظمہ غمہ مونداغ حرمت سینر لیک قیلماق لارینہ باعث
واوز مسدین لاری بولغان مسلمان لار نینگ قان لارینی تو کوب اموال لارینی غارت قیلماق غمہ
بہبب یعنی مونداغ ضلالت گمہ تو شکم لاری غمہ داعی و جمال بولغان زمرہ اولار نینگ اسلام قان
ہمایونے نینگ تعالیم حقہ سی نے کما ہو حقہ قیلماکان یک لاری و قرآن و حدیث وہ بیان قیلینغان
صاف و خالص عقائد و احکام ایلمہ مستدین اولمای جہالت سببی ایلمہ بدعت و خرافات غمہ مبتلا
اولمک لارے ایکانیکسی وہ شہر یو قومور۔

یوقاریدہ ذکر قیلینغان بیانات دن معلوم بولدیکہ بو فرقہ ضالہ مبتدع نینگ ظهور غمہ
دنیا اوچون دینی نے ساتا دورغان و غمہ من نفسانی اوچون اوزی نے اہل ریاضت و عبادت
کور ساتا دورغان بر درویش شیطنہ کیشیش ایمیش دانکا تابع بولغان گمراہ لاریسہ دین اسلام

تعلیمی دن مطلقاً بیخبر ساوہ ولی اعزاب و اہل بادیرہ بولغان جاہل لار ایتمیش لار۔
 اے برادر عزیز لار اگر مسلمان لار کتاب سماوی بولغان مت قرآن مجیدہ بیور و نغان علم و
 معرفت تحصیل غیہ کوشش قیلغان بولس لار۔ و قرآن مبین و کلی احکام و اخلاق لار نے کھانیستی
 بیلکلن بولس لار، مسلمان لار دن بونیکلیغ قراملہ و ملاحظہ و غیر غیر اہل بدعت لار ظہوری متصور
 اولور موایدی، مسلمان لار میانہ سیدہ اندک جزئی بر بہانہ ایله اختلاف و افتراق لار حاصل
 اولوب، احوال لاری بونیکلیغ زبون لیتی غہ عائد اولور موایدی۔

اگر قراملہ نینک ابتدای ظہور قیلغان عصر و کلی آدم لار عقیدہ لارینی قرآن و حدیث و کلی عقاید
 غہ موافق ایتمیب صاب عقیدہ دابولسہ لار و احکام دین نے اصلاح و روشنی دن تجاوز قیلای
 حکم تو تسہ لار خلاصہ کلام احکام و نیت لاریدن واقف بولسہ لار اول درویش ایلیم کیش
 لار چ عبادت و وہ ملک دن فائق بولسہ مو، انکامفتون بولماس ای دیلار بالفرض انیک ریاضت و
 عبادتی غہ اخلاص قیلیم اندن امید خیر قیلسہ لار مو، اول ایلیم نینک عقائد فاسدہ لار تلقین
 ایتمک غہ باشلا غانیستی کور گاج، بونیکلیغ ضلالت قرین شریعت احکامی غہ مخالف دور ویب اندن
 یوز او یوزور اییدی لار شک بولیم اسلام نینک تعالیٰ دن بیخبر بولغان لیتدن موئل غہ ضلالت غہ
 توشوب مسلمان لار نینک باشی غہ بلا بولمیش لار۔

ایدی بونیکلیغ قصہ لار دن بیز مسلمان لار غہ حصہ بولیم اسلام اولادی دن بولوب دینیغہ
 اخلاص و عقیدہ سے، و ملتئی غہ خیر خواه لیتی و محبتی بار کیشینہ لازم و ورک، ایکی دنیا ساوونے غہ
 توشیمک اوچون شریعت امرینی حکم تو تسون، عقیدہ سی نے قرآن و حدیث و بیان قیلیم نغان
 صاف و خالص اعتقاد غہ موافق قیلسون، و حرکات و بدعات دن اجتناب ایسون، و اعمال
 مشرعی سی نے او بدان مضبوط بیلیمک غہ کوشش ایلاسون، اما کہ بعضنی دینی نے و نیا غہ ساتقوی
 زاہدین گراہ قیلنوجی لار نینک فریبی غہ آلدانما غامی،

بیز نینک بوزمانہ میزده ہم ذکر قیلیم نغان مرور ویش غہ او حشہ دنیا اموالی غہ تیمک غرضی
 ده او دینی ایل ریاضت و اہل عبادت کور ساکوجی شیطان روش آلدای لاریق ایس دور
 خصوصاً صحرا خلقی و ایلاتیہ قیرغیز لار ارسیدہ تولادؤز قیلماق ده و کیز تک ده بولادور لار
 اول ساوول ایلاتیہ لار احکام دینیہ دن بیخبر بولمک سببی ایله کمال جاہل لیتیق لار ایون
 اول عبادت فروش آلدای لار غہ اخلاص قیلیم بساط لاریده بارترسہ لارینی اولار غہ بیریب
 و عالارینی آلمک اوستینہ صاف عقیدہ لاری دن آیریلیب خرافات ایله بدعات غہ مبتلا اولوب
 راہ راست دن ادا شک ده دور لارک

ای مسلمان لار بیز لار غہ ایسی کوزیمین نے آچیب دیدہ بصیرتیمیز آلدیدن تحفقت پردہ
 سی نے آیب تا شلا ییدورغان زمان کلدی، آگاہ لیتیق ایله سعی و اجتهاد و تمکیمیز واجب بولدی،

کورائیز کہ بر طرف دن نصاریٰ مسیونیر لاری یور تیز فہ کلیم اسلام علیہندہ ہر نوع افترا و ہذیان لارے
تو قوب نادان مسلمان لارے پولدن آردور مک قصدیدہ، و بر طرف دن اوغول و قیز صغیر بالالارے
تریبہ ایلاب او قوتوب اوز آیشنی نے تلقین ای قیب، نصرانی قیلماق دہ، و بر طرف دن دہرتت سیدلارے
موج اوروب، مسلمان نینک یاش لارے نادا تلیق بلیتہ سی شو ملو غیدن اول موج ایچہ عنسرق
اولمکہ، و شوژکا اوخشہ آفات و حوادث لار اسلام ضرری قصدیدہ بر طرف دن یاش کوتار مک دہ دور
پس بیز اہل اسلام غم واجب دور کہ کونکلو مینر ایچہ دین مقدس مینر محبتی و دردی نے جای
بیریب، اوز آرا اختلاف و افتراق ایلامک دن یراق بولغا مینر، اولاد لار مینر نے او قوتوب دین
مفت تسمیز نینک عقائد و احکامی نے مضبوط سیدور کایمیز، خصوصاً صحرا و ایلاتیہ اہل لارے
نینک بالالارینی تعلیم علم و تربیہ قیلماق اوچون مکتب سالماق غم ترغیب و تشویق ایلامکایمیز، و اکد ایچہ
منتشخ لار بلیتہ سی دن اول سادہ دل لارے خلاص ایتمک غم اجتهاد کور گوز کایمیز،
اگر بوالیش لار چارہ سینہ تشبث قیلینمای تغافل و تکاسل کور گوزولس، بو ولایت لار داکلی
اہل اسلام اولادی مدت قلیلہ دہ آیین دین لاری دن بیخبر قالماق سببی ایله، خوار زیون بولمک لارے
کور بولوب تور ادوز زبنا اتنا من لدانک رحمتہ و کھی لنا من امرنا رشداً۔ تمام بولدی
سورہ فیل تفسیری بمنہ و توفیقہ تعالیٰ

سورہ قریش مکہ وہ نازل بولمیش، آیت لارے تورت کلمہ لارے اون

یتہ احرف لار تیش اوچ دور

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

لَا یَلِیْقُ قُرَیْشٌ ۙ اِلْفِھُمْ سِرْحَلَةٌ الشِّتَاءِ وَالصَّیْفِ ۙ اے
محمد ربینک، اصحاب فیل غم ذکر قیلنغان کیفیت دہ عذاب تو شوروب، اولار نے عصف ما کول
دیک نابود قیلدی، قریش قومی نینک الفت لاینب لازم تو تمکی اوچون، یعنی اول قوم نینک قیش
سفری و یاز سفر یغہ مداومت کور گوزولس نے لازم تو تمک لاری اوچون،
یعنی اللہ تعالیٰ نینک قصد تخریب حرم قیلنغان جنتہ قومی نے کیفیت مذکورہ داخارق العادہ
یرامر ایلامک و نابود قیلماقی، قریش قومی نینک قیش دہ مین سفری نے لازم تو توب، یاز وہ شام
سفر یغہ مداومت کور گوزولس، او شبہ ایکی نوع سفر غم الفت آلمک ایلامک مواظبت ایلامک لار

اوپون دورہ زیراکہ اگر حبشہ لاکھبہ نے بوزک و حرم نے ویران و خراب قیماق بار سیدہ مصمم قیلخان
 قصد لاریڈہ متمکن بولوب انکا دست تاپسہ لار قریش قومی نینک امر معاش لاری نینک انتظامی اوچون
 لازم تو تلخان اوشبہ ایکی سفر لاریغہ دوام قیماق لاری مکن بولماس ایدی، نینک اوچونکہ اہل مکہ نہ اہل نزع
 و نہ اصحاب ضرع بولماغان جہتدن اولارغہ تجارت دن باشغہ معاش یولی یوق ایدی، قریش قومی سستی
 معاش لارینی تحصیل ایتیک اوچون نیل وہ ایکی مرتبہ بین و شام غہ سفر قیلور ایدی لار و ہویکی نوع سفر
 اولارغہ سہولت ایلہ یوز کلتور ورا ایدی، چونکہ قریش قومی نے اہل مکہ و حیران بیت المدویب سائر عرب لار
 و جزیرۃ العرب نوامی سی و اکی ملوک لار تعظیم و حرمت ایلاب جان لاریغہ و مان لاریغہ تعرض
 قیماق ایدی لار شول سبب ایلہ قریش قومی سفر لاریدہ عرب ملتی آراسیدہ شایع اولمک
 وہ بولغان ننب و غارت کہے ضرر و تلف دن سلامت بولوب یورور ایدی لار، حاصل کلام
 تمامی عرب ملتی آراسیدہ بیت المد نینک معظم و محترم بولمک ایلیکے۔ قریش قومی فہ اولار نینک
 حیران، بیت المد بولغان لیت لار کے جہتیدن بر معنوی قوت حاصل ایتیکان لیکی اوچون،
 قریش قومی نینک نفس لاری بو سفر لارغہ الفت آغان ایدی، اگر اللہ تعالیٰ اصحاب قیل
 غہ عذاب مذکور نے تو نشوروب اولار نے ہلاک ایشیای کعبہ نے بوزک غہ اولار نے متمکن
 قیاس ایدی، البتہ اہل مکہ دن بوغز و شرف نازیر ایل بولوب، سائر عرب نینک حرمت قیماق
 لاری، ملوک نوامی نینک تعظیم و احترام لارے۔ اولار دن منقطع بولور ایدی، کعبتہ امد نینک
 حرمتی زائل بولمک ایلہ بکہ اہلی نینک قدر و شرفی منقطع بولغاغ، قریش قومی ہم سائر بلاد
 اہلی دیک ہر جانب دن قتل نفوس و نہیب اموال ایلہ جفا و آزار غہ معرض اولور ایدی لار
 و موندارغ جفا و اغیر لیت لارغہ نفس لارے قتل قیلا مہای، سفر نے بکہ وہ کوروب، الفت بدلیدہ
 اندن لغرت انہار قیلور ایدی لار، پس بوسبب ایلہ، اول قوم نہ اصحاب ضرع و نہ اہل نزع و نہ
 صناعت و ثروت اربابی بولماغان لیتدن کسب معاش یولی اولارغہ باغلا نیب، رزق لاری
 تنگ اولوب محتاج لیت غہ تو شار ایدی لار۔

اللہ سبحانہ محض فضلی ایلہ قصد ہدم بیت المد قیلخان اصحاب قیل نے ہلاک قیلغاغ
 بکہ اہلی نینک رفعت قدری زیادہ اولوب، دل لار وہ اولار نینک ہیبتی آرندی، اول الفت آغان
 ایکی نوع سفر لاریغہ دوام کور کوزوب، اندہ متمر بولدی لار قیشس وہ میں غہ یازدہ شام غہ سفر
 قیماق نے لازم توتتی لار۔

قولہ لایطاف و اکی لام نینک متملقتی بار سیدہ نفا سیر اہلی بر نیچہ و جز لاریبان قیلیب
 دور لار۔ بعضے لار انے ما قبل و اکی فجعلہم کحصفا ما کون غہ متعلق ویب دور لار بوالیہ

زجاج و ابو عبیدہ نینک قولی دور آیت کریمہ نینک تفسیر یہ بیز نینک بیان قبیلخان ترجمہ میز بو قول غہ کورہ دور۔

آمام رازی بو وجه نینک تأییدی ده ایجا دور کہ او مشہور سورہ نینک ایچہ یہ ذکر قبیلخان قول آہی فلیجبہ و اذین ہذا البیت الذی او مشہو قول نینک صحتی فدالات قیلادور چونکہ اول سورہ فیل نینک اولی غہ اشارت دور گویا اند سجانہ ایجا دور کہ پس کرک کیم قریش قومی او مشہو بیت نینک رتی غہ عبادت قیلما قعی لازم تولسون لارا انداغ بیت شریف کہ اصحاب فیل ائے ہنم قیلماق نے قصد ایتمکاج بو بیت نینک رتے اولار نینک امل قصدی نے دفع قیلدی قریش قومی نینک ایلاقی دفعی او چون دینب۔

پس بو معنی دلالت قیلادور کہ بو سورہ نینک اولی سورہ متقدمہ غہ متعلق دور لیکن بو وجه نے ابن جریر طبری رد قیلادور ضعیف استدلال لار برلہ۔

بعضی لار لایلاک نینک لامی نے فعل مخذوف غہ متعلق دور تقدیری ففعلنا با صحاب البقیل ما فعلنا کایلاک قریش دیب دور لار بو قول نینک مالمی اولغی وچ نینک یعنی دور بعضی لار لام نے مابعدی واکی فلیجبہ و اذین متعلق دیب دور لار بو قول خلیل و سپورین نینک قولی دور بو قول غہ کورہ فلیجبہ و اذین فاء کلام وہ شرط نینک معنی سے مقدر بولغان جہتدن داخل بولوب دور یعنی قریش قومی اوزرہ اللہ تعالیٰ نینک اللہ تعالیٰ نینک نعمت لاری غیر محصورہ دور پس اگر قریش قومی اول رب منعم نینک سا بر نعمت لاری نینک شکر می او چون انکا بندہ یق قیلما سے لار پس کرک کیم او مشہو برگینہ نعمت ظاہرہ جلیلہ سے او چون انکا بندہ یق قیلماق نے لازم بیلگای لار دیمک دور اکثر مفسر لار بو قول نے ترجیح ایتمیب دور لار۔

بعضی لار دیب دور کیم لام تعجب دور تقدیری اعجبوا کایلاک قریش دیمک دور دیب بو قول امام کسائی و اخفش و فراء نینک اختیاری دور و ابن جریر طبری بو بارہ واکی قول لار نینک بیز نینک بیز نینک نزد میز وہ صوابی بو قول دیب دور معنی سے قریش نینک شتاء و صیف نینک سفر لغیہ الفت آنک ایلا انکا ملازمت کور گوزوب اولار نے آج یق دن تویدورغان و تور قونج دن ایمن قیلخان او مشہو بیت معظم نینک رتے غہ عبادت قیلماق نے ترک ایکانیدن تعجب وہ بولونک لار اولار غہ لازم دور کہ کفران نعمت قیلماق دن یا تسون لار او مشہو بیت معظم نینک مالکی غہ عبادت قیلسون لار کیم اولار نے آج یق دن تویدوروب قور قونج دن ایمن قیلیب دور دیمک دور۔

وچ تعجب بو کیم قریش قومی ہر چند مشرک غہ اصرار ایلاک و عبادت اوشان غہ استرار کور گوزومک

ایلہ کفران پیشین قبیلہ لارموا اللہ تعالیٰ تشریش قومی نہ معاش لاری یولینی آسان قیلدی، و محفل تجارت لاریغہ تینکو نچہ، اثنای سفرده قطاع طریق تعرضی دن و سائر تور تورچ دن اولارنے ساقلادی اذاع کہ سائر مسافر لاریول لارده تعرض و خطر دن امین بولما یدور لار۔

پس اولقوم لار اوزی نینگ ہر مکان ده تعظیم کوریک لاریغہ باعث بولغان بیت معظم نینگ رتبغہ بندہ لیک قیماق نے ترک ایتیب، یمن و شام سفر لاریغہ قیش ویا ز ملازمت کور ساقیب امور تجارت غہ مشغول بولمک لاریدن عجب لائنک لازم دور۔

علامہ نظام الدین قمی بوجہ لار نینگ بارچہ ہی نے ذکر قیلغاندن کین دیب دور کہ، و اوز کہ علما لار ایتا دور لار کہ بویکی رحلہ دن مراد آدم لار نینگ اہل مکہ غہ رحلت قیماق لارے دور یا ر حسب ده عمره اوچون، و یا ذی الحجہ ده حج اوچون سفر قیلیب کلک لارے دور، و اول ایکی سے نینگ بری قیش ده و بری یازده واقع اولور کہ نینگ منفعت و فایده آلا دور فان موسم لاری بویکی سے ایلہ حصول غہ کیلور پس اگر اصحاب نیل نینگ تصدی اولار نینگ مراد قیلغان نے دیک بولسه ایدی، البتہ اوشبو منفعت بیکار بولور ایدی دیب آہ۔

قریش کہ مکرمہ دن بر قبیلہ عظیمہ نینگ نامی دور کیم، اولار نینگ انساب و عظمت لاری بہرہ معلوم، و اکثر معمورہ عالم ده نام لاری مشہور دور جناب رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم نینگ اولن ایچی بابا سی نصر بن کنانہ نینگ اولادی نے قریش آثار لار کیمکہ نصر نینگ اولادی دن بولسه قریش تسمیہ قیلنور، اما کنانہ و انبیک یوقاری سید کی لار نینگ اولاد لاری قریش آتا لاس لار چنانکہ ابن ہشام ایتا دور انصر قریش فن کان من و لده فوق قریشی و من لم یکن من ولده فہولیس قریشی و امام شافعی مولو بقول غہ قائل اولیشش، و عراقی بقول نے اکثر علماء نسبت بریش، امام نووی صحیح مشہور اوشبو بقول دور ہمیشش، و حافظ صلاح الدین العلانی ہم بقول نے تصحیح اولانے اکثر علماء غہ نسبت بریش، و بعضی لار ہمیشش کیم قریش فہر ابن مالک نینگ اسمی دور بقائل قریش انکا منتهی بولاد دور دیب، چنانچہ برزنجی مولد شریف ہوی ده فہر و اسمہ قریشی، و ایہ تنسب البطون القریشیہ، و ما توفہ کنانی شایخ الیہ اکثر و ارتضاه دیدور لیکن ابن ہشام بقول نے ضعف غہ نسبت بریب، و یقال فہر بن مالک قریشی دیدور۔

قریش آتا مک نینگ دہمی ده بر شجہ قول لار بیان قیلیب دور لار یا تجارت و اکتساب معنی سی ده بولغان قریشی دن ماخوذ دور، چنانکہ علان یقریشش لیبالہ دیدور، ہر قحان اہل و عیالی نینگ نفقہ سی اوچون کسب و تجارت غہ مشغول بیت قیاس، بوجہ معنی غہ کورہ نصر نینگ قریش لقبی ایلیقیب اولمکی نینگ کسب و تجارت ایسی غہ اشتغال کور گوز کی جوتیدن بولاد دور، یا مجمع معنی سی ده بولغان قریش دن ماخوذ دور، چنانکہ ہر جماعہ تفرق دن سوئک اجتماع ایلاسہ قریش القوم دیدور، بوجہ معنی غہ کورہ نصر نینگ قریش آتا مک نینگ تفرقہ ده بولغان اوز قومی نے اجتماع ایتمک وارہ سی غہ کور گوز ب

ہمہ لاریں حرم جمع ایلا کی جہتیں دن بولادور۔ یا تفتیش معنی سیدہ بولغان قریش دن ماخوذ دور چونکہ
نضر اہل حاجت لار نے تفتیش ایتیب اولار نینک احتیاج لاری نے دفع ایتیک وہ ملی نے اتفاق
قیلور ایدی، وانینک اولادی موسوم اہلی نینک محتاج لاریں ایتیب اولار نینک حاجت
لاریں روا قیلور ایدیلاز و ابن سبیل لارغہ احسان و عطا ایلاب اولار نینک احتیاج لاری نے کیتکوز
ور ایدیلاز پس بوخصال حمیدہ سببی ایله نضر نینک اوزی و اولاد سے قریش آتا لیش لار۔ حسبی
سیر تیدہ قریش آتا ملک و جہی بار سیدہ او شہو وجہ نے ذکر ایتیب دور مؤندن ہاشقہ وجہ نے دیجان
ابن اسحق تفرق دن سوکک تجمعی جہتیں دن قریش آتا لغان و ہمیش، یعنی تجارت او چون اطراف بلاد
غہ تفرق قیلغان دن کین، حرم شریف غہ کلیم متفرق لینے مجتمع بولغان جہتیں دن قریش آتا لیش
لار دیب دور

ایتا منکہ نضر نینک و اولادی نینک قریش آتا ملک لیکے اولار داما آدم لار نینک حاجی نے
تفتیش ایتیب، دفع احتیاج، و قضای آمال اہل فقر و محتاج، ایلاکان جہتیں دن بولغان لیقینہ کوز
قریش و یک مدالتس امور دن تنزہ معنی سیدہ بولغان تفرق دن ماخوذ اولوب، اولار مروت سیر
لیک کی خلق پلید دن تنزہ ایلاب، خلق نینک احتیاجی نے دفع ایتیب مروت پیشہ لیک قیلغان
جہتیں دن بولغان دور دیساک ہم روا دور یا قریش آتا لغان حیوان بحسری غہ تشبہ قیلنیک تعظیم
جہتیں دن لفظ تصغیر ایله قریش آتا لیش دور قریش دیکینز حیوانا تیدن بر عظیم جانور دور کہ مقابل
کلگان کیمہ نے اوینا ایتیب غرق قیلیب، دیکینز دگی بارچہ حیوانات غہ غالب بولادور و قدرت
تا پکان حیوان نے پیدور و اوت دن اوزگہ نرسہ ائے دفع ایلا مایدور ویر لار نضر و نینک قوی
ہم عزت و احترام جہتیں ہم قبائل غہ غالب بولغان لیق لاری او چون قریش آتا لیش لار

روایت قیلادور لار کہ معاویہ رضی اللہ عنہ ابن عباس رضی اللہ عنہما دن سورہ شیم نہ او چون
بو قوم مشہور قریش آتا لیدیلا رویب، ابن عباس ہمیش کہ دیکینز دگی بر جانور اسمی بر لہ آتا لیش لار کہ
اول جانور سائر حیوانات نے پیدور و ہاشقہ لارغہ اوزینی پیدور مایدور غالب بولادور مغلوب بولمایدور
یعنی قریش نینک اول جانور نامی ایلا آتا لکی اسغبہ صفت غالبیت ایله متصفت بولکی او چون
دور انداخ کہ بر شاعر ایتیب دور۔ شعر

وقد ریش ہی التي تسكن الحجر + بها سميت قريش قريشا
تاكل العث والسمين ولا تنكر فيهما الذي الجناحين ريشا
هكذا في البلاد حتى قريش + يا كيون البلاد اكلا كيشا
ولهم اخرا الزمان نبي + يكثر القتل فيهم والخوشا

لے ریشیں خراج طار معنی سیدہ ۱۲ سہ سرلیج معنی سی ۱۲ سہ خوش خدوش لینے جرات معنی سی ۱۲

فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ ۗ الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ ۖ وَ

أَمَّنَّهُمْ مِنْ خَوْفٍ ۚ پس قریش قومی کرک یکم بندہ ایک قیلماق نے لازم بیلکالی لارہ
اوشبو بیت معظم نیک ربی غہ آنداغ رب یکم اولار بے چونک بر آج یق دن تولیوزدی و اولوغ
قور قونج دن اولار نے امین قیلدی

امام رازی رحمہ اللہ ایتیب دور بیلگیل کہ انعام یکی قسم اوزرہ دور ہری دفع ضرر ایکنجی
جلب منفعت اولغنی سی اہم و اقدم دور اوشونیک اوچون علما لار دفع ضرر از نفس واجب دور
دیش لازاما جلب منفعت واجب ایماس دور اوشبو سبب دن اللہ تعالیٰ سورہ فیل دہ دفع ضرر
نعمتی نے بیان قیلیب بوسورہ واجب جلب منفعت نعمتی نے بیان قیلیب دور انعام ثابت اولوب
انکا شکر و عبودیت ایلہ مقابله قیلماق لایدی ایکان یکی لقر تاپناج لاجرم نعمت ذکر ی دن
سونک عبودیت طلبی نے ذکر ایتیب فلیعبدوا دین دور انتہی۔

یعنی اگر قریش قومی اللہ تعالیٰ نیک اولار ایغہ انعام قیلخان ہریرہ نعمتی اوچون شکر ایتیب
اللہ تعالیٰ غہ بندہ ایک قیلماق نے لازم تو تاسہ لار مو پس البتہ اولار غہ لازم دور کہ قیش و یا زین
لیک برلہ تجارت قیلماق نعمتی نے اللہ تعالیٰ اولار غہ مینئر قیلیب بیرگانی اوچون انیک شکرینی
ادا ایلامک جہتدن اوشبو بیت مکرم نیک ربی غہ بندہ ایک قیلغای لارہ آنداغ رب کریم غہ یکم
اول ایکی نوع سفر سببی ایلہ اولار نے قلیغ آچلیق دن تولیوزدی و اولوغ قور قونج دن اولار غہ
امان بیروی مونداغ نعمت عظیمہ غہ شکر ایتیمک بودور یکم انے عطا قیلخان منعم حقیقی غہ خالص
توحید صرف برلہ بندہ یق قیلغای لارہ انیک منعم حقیقی بولغان مہمود یگانہ نے اولو توپ بیج
بر وقت انے یاوا ایتہای اولار ایغہ تیوشمک دہ بولغان بہرہ سود و منافع نے اوز سعی و تدبیر لاری
نتیجہ سیدن ویب اعتقاد قیلماق دہ بولغای لارہ

اوشبو آیت کریمہ نیک مضمونے بیز لار غہ تذکیر قیلا دور کہ ای مؤمن لار تجارت و اکتساب اوچون
ار تحال ایتیب مقصد بینکیز غہ امن و سلامت لیک ایلہ باریب کلما کنیکیز اول منعم حقیقی بولغان
پروردگار کریم نیک نیک شیرگا برگان اولوغ نعمت لاری دن دور و تجارت ایشیدہ سود و منفعت
حاصل قیلما قینکیز ہم اول رب منعمینکیز نیک ارادہ و فضلی ایلہ وجود پذیر اولوز اوز بینکیز نیک
تجارت ایش لاری بار اسیداکے ہمار تینکیز دن ایماس دور پس سیز نے محل خطر ناک لار دن
حرر امان دہ ساقلاب امور معاشیہ لار بینکیز نیک سعت و تأمین اوچون سود و منافع لار عطا
قیلغان پروردگار نیک نیک بو اولوغ نعمتی غہ شکر ایلاب بندہ لیک ادا بہنی بجا کلتوریک نے
لازم بینکیز معبود یگانہ بولغان معطی حقیقی دن غافل بولمانک انیک بولغمت عظیمہ سیدہ
شکر قیلما قینکیز بودور یکم حاصل قیلغان سود و منافعینکیز نے محض اوز معاش بینکیز نیک

سعت و رفاہیت ایلہ او تمنا کینہہ منحصر بیلما ی، تلت اسلام نینک فقیر و مسکین لاریغہ احسان ایتیک
 بے غنیمت بیلگای سیر، و تلت حنفیہ نیک نینک ترویجی بار سیدہ انفاق ایلا گای سیز ویب۔
 اے مؤمن لاری سیر و تو ایخ مضمونینہ با قساک، بوسورۃ کریمہ شأن لاریدہ نازل بولغان
 قریش قومی نینک آدمیت پیشہ جو انمزد لاریے کسب لاریدن حاصل قیلغان رنج لارینی، اوز لاری
 بیرلہ فقیر لاریے میانہ سیدہ قسمت ایلاب احسان لاریدن اولار نے بہرہ مند قیلور ایمیش لاری
 حتی کہ اولاد نینک فقیر لاری ہم غنی لاری کی سعیت عیش ایلہ روزگار کیچور میش لاری بنا برین قریش
 جو انمزد لاری حتی وہ ایشیلگان قصیدہ مدحیہ لاری بیاتے ایچرہ موندارغ شعر لاری تیلیب دور، شعر
 وَالْخَالِطِينَ غَنِيْتُمْ بِفَقِيْرِهِمْ، حتی یكون فقيرهم كالکافی
 قریش قومی ایسہ اسلام دینی ظہور غہ کلیت دن ایلگری مجرد اول لاری نینک سبجہ موت آئین
 لاری مقتضاسی چہ، مواسات فقر و اطعام و احسان شیمہ سی سنے اوز ذمہ لاریغہ فرض کی لازم
 بیلک ایلہ اوسیدہ مبادوت ایتیک اجتمادی وہ بولمیش لاری۔

بیز اہل اسلام نینک قرآن مجید یخیز او امری ذہ احسان و مواسات فقر و مراعات احوال
 مساکین و بینوالارغہ امر و ترغیب بولوب توزوب، اندن اغراض و امتثالی نے اہمال ایلا کیمنر
 بسی عجیب دور

امام رازی رحمہ اللہ ایتیب دور تولد رب ہذا اللہیت وہ اسماء الہیہ دن رب نے تخصیص
 ایتیک شاید کہ قریش قومی نینک ابرہہ غدا ان للہیت ربنا سیدہ حفظہ دیکان قول لارینی
 تقریر اللہ رب العالمین نینک رب اللہیت ایلا کینغہ قیلغان اقرار لارینی تذکیر او چون دور
 چونکہ اولاد بیت نے محافظہ قیلماق بار سیدہ اللہ غہ اعتماد قیلدی لاری بیت نینک ایچیدہ
 و اطرفیدہ پرستش او چون تو بولغان بت لاریغہ تکیہ قیلما دی لاریس اوز اقرار لاری موجبنہ یلغوز
 رب البیب نینک عبادتی غہ اشتغال کورگوز مک اولارغہ لازم بولدی گویا اللہ تعالیٰ ایلا دور بیت
 نے ساقلماق بار سیدہ منکاتمام اعتماد وہ بولدی نیکر، پس عبادت و خدمت نے منینک جنابیم غہ
 قیلماق نے ہم لازم بیلنک دیب، انتی۔

قولہ من جُوع دن مراد بعض علما لاری قولیغہ کورہ اول قتیغہ آچلیق دور کیم، بازارن بولما ی
 یل قوزوق کلک سببی ایلہ قریش قومی غہ عارض اولمیش، اول زمان وہ رسول اکرم صلی اللہ
 علیہ وسلم نینک چونک بابا سبی ہاشم آدم لاریے اطعام ایلاب تو یغوزار ایمیش، دستورخانے
 ستر و صغراء وہ سالیق یوق بولغان جہنم دن باور لاری نینک شائیدہ قصیدہ لاری انشاء قیلیب ہمیش

عشر والعلیٰ ہشتم الثرید لقومہ

قوم ہک مسنیتین عجاف

و دیگر میس۔ شعر

عمر والعلی ذوالندی من لیسابقہ؛ صر السحاب ولا یریح تجاریدہ
 اجفانہ کالجوابی للوفود اذا؛ کبوا ہمکۃ ناداھم منا دیہ
 واخلوا انحصوا متھا وقد ملئت؛ قوتاً لحاضرہ منھم وبادیہ
 ڈاوشبو قحط لیک و اچلیق زمانیدہ رحمتین مذکور تین فہ قریش نے یول کورگوزگان ہاشم
 ایٹش، قولہ من خوف دن مراد۔ بعض لارا صحاب فیل خوفی دن دیب دور و بعضی لار وطن لاریدہ
 یا سفر لاریدہ خطر غہ یولوقاق خوفیدن دیب دور۔

صحیح بخاری دہ من کل عدو فی حدہ ہم دیب دور یعنی اولاز نینک حرم محترم لاریدہ
 سورۃ قصید قیلخوجی ہر بردشمن دن این قیلدی دیمک دور۔

بارچہ غہ معلوم دور کہ کعبہ معظمہ نے امرآبی ایلہ ابراہیم خلیل اللہ اوز اوغلی اسماعیل ذبیح البید
 اعانتی ایل قیلدی، ابراہیم علیہ السلام اوغلی اسماعیل ذبیح اللہ ہر لہ انینک آناسی ہاجر نے مکہ دہ فرمان
 خداوندی ایل ساکن قیلدی، حضرت ابراہیم کعبہ بنا ساسی نے تمام قیلخاندن سونک قرآن کریم افادہ
 سیغہ کورہ امرآبی ایلہ آدم لار نے کعبہ معظمہ نینک زیارتیغہ چرلا دے؛ واسماعیل علیہ السلام مکہ دہ
 جہیم قبیلہ سی دن اوزی غہ جفت اختیار ایقرب انان برنجیہ اولادی بولدی، حضرت اسماعیل
 نینک نلی بارگناچہ آرتیب برنجیہ قبیلہ غہ شجیہ لاندی لار ہم سیدن مشہور قبیلہ قریش بولمیش کح
 نظر نینک اولاد لاری دور بالآخرہ بوقبیلہ ہم متعدد قبیلہ لار غہ منقسم بولدی لار بولاردن اینک
 مشہوری ایکی قبیلہ ایدی کہ بری بنی ہاشم و بری بنی امیہ دور لار جاہلیت ایامی دہ بنی امیہ عدد
 چتیدن بنی ہاشم دن اکثر بولغان جہتدن حروب و غزوات دہ معروف و مشہور دور ہیچا
 منصور ایدی لار، لیکن بنی ہاشم جزیرہ العرب دہ ساکن غرب ملتی آراسیدہ تعظیم و احترام
 جہتی دن بنی امیہ دن اعز و اشراف ایلیلار رسول اکرم نینک آباء و اجداد کرامی قریش قومی آراسیدہ
 ریاست صفت شریفی سی ایلہ ممتاز و معروف ذوات عظام لار ایدی لار قریش قومی فخر و
 بظن لار غہ بولانک ایلہ بنی ہاشم شجیہ سیدن عبدالدین عبدالمطلب بن ہاشم دن نور
 محمدی عالم وجود غہ ششعہ پاش اولوب، ونبی قیزی حضرت آمنہ زہریہ بظنی دن عالم
 کون غہ زینت آرا بولدی۔ صلوات اللہ و سلامہ علیہ و علی آلہ۔

بولونک

حضرت اسماعیل نینک اولادی آراسیدہ بت پرست ایک آیینی رسم اولوب، رسول اکرم
 نبوتی غہ قریب غایت کمالی غہ یتیب طبع بشر غہ روح تاپمیش ایدی، اول ہادی امم، رسول اکرم
 نینک ہمت سعادت رہنموی ایلہ شرک و کفر دوری محو اولوب، ہر دورہ ہدایت رہن ظهور غہ
 کلیب صدق و حقیقت ہری انسان لار اوزرہ پر لافشان بولدی، مکہ مکرمہ دہ ساکن بنی اسماعیل
 نینک اولادی عرب مستعرب نینک امور معاشیہ لاری کسب و حرفہ لار نینک افضل و اعلیٰ سی
 بولغان تجارت امرغہ منحصر ایدی، یل دہ ایکی دفعہ تجارت اوچون سفر قیلور ایلار تیش فصلی دہ

یمن غم یاز فصلی دہ شام غم؛ رسول اکرم ہم تجارت غم مشغول اولوب حضرت خدیجہ رضی اللہ عنہا نینک سرمایہ سے ایلی کی دفعہ شام غم تجارت اوچون بارگان لاری روایت قیلینا دور۔

قریش قومی دن اینک اول تجارت امریہ مشغول اولوب قیش دہ یمن غم یاز دہ شام غم سفر قیلقان کشی ہاشم بن عبدمناف دور دیمیش لارا ہاشم تجارت امرینی قریش قومی غم تعلیم ایلاب اوزی دن انے یادگار قالدور میش انداغ کبر شاعر عبدمناف اولادی نے مدح ایتیب تجارت امری نے ہاشم اولارا اوچون یادگار قالدور غانی بیان قیلادور شعر

قُلْ لِلذَّيِّ طَلَبُ السَّمَاةِ وَالْأَرْضِ ۖ هَلْ أَصْدَرْتُمْ بِلِئَالِ عَبْدِ مَنَافٍ
هَلْ أَصْدَرْتُمْ بِهِمْ شَرِيذًا قِرَاهِمُ ۖ مَنَعُوكُمْ مِنْ ضَرْبٍ وَمِنْ أَقْدَانِ
الرَّائِثِينَ ۖ وَلَيْسَ يُوجَدُ رَأِثٌ ۖ وَالْقَائِلِينَ هَلْ كُمْ لِلْأَضْيَانِ
وَالْحَالِطِينَ غَنِيْتُمْ بِفَقِيرِهِمْ ۖ حَتَّىٰ يَعُوذَ فُقَيْرُهُمْ كَالْكَافِ
وَالْقَائِمِينَ بِكُلِّ وَعْدٍ صَادِقٍ ۖ وَالرَّاحِلِينَ بِرِحْلَةِ الْإِيْلَافِ
عَمْرٍ ۖ وَالْعَلَىٰ هَشْمٌ الثَّرِيدُ لِقَوْمِهِ ۖ قَوْمٌ بِمَكَّةَ مُسْتَبِينَ عِجَابٍ
سَفَرِينَ سَهْمًا لَهُ ۖ وَلِقَوْمِهِ ۖ سَفَرِ الشِّتَاءِ وَرِحْلَةِ الْأَضْيَانِ

بو شعر مضمونیدن ہاشم نینک نامی عمر وایکانلیکی بیلندی، در حقیقت سیر کتاب لاریدہ ذکر قیلینا
کیم ہاشم نینک نامی عمر دور ہاشم دیب تسمیہ قیلینا قی مکدہ پیدا بولغان آچلیق زمانی دہ خلق نے
یغیب نان وکلجولار نے میڈہ قیلیب خرید طعمی نے ییشوروب اطعام قیلغانے اوچون دور دیب
دور لاری تجارت الیشی ایسہ ہاشم قرابریگان قاعدہ اوزرہ قریش آرہیہ جاری اولمک دہ
بولدی المدتعالی قریش قومی نینک حالت امن دہ تجارت غم مشغول لیق قیلماق ایلامر امیشتت
ایلامک لارینی اولار غم طرف آئی سیدن انعام قیلینغان بر اولوغ نعمت ایکان لیکی نے بیلدوروب
بوسورہ دا اولار نے اوشبو نعمت سببی ایله اوزلیقہ عبادت قیلماق غم امر اینا دور یعنی نعمت نینک
مقابلیدہ شکر قیلماق لازم دور شکر نینک اولغی مرتبہ سی المدتعالی غم عبادت ایتیمک دور کرکب کیم
بندہ منعم حقیقی سی بولغان معبود گیگانہ غم خالص عبادت ایلاسون تابندہ لیک علامتی اندن ظاہر
بولسون دیب؛ اسلام اولادی بولغان مسلمان لار نینک بومعنی دن عبرت گیر اولمک لارے لایبھی
دور اوقیانوس دہ ایتیب دور قولہ تعالیٰ لایلاف قریش ایلا فصم ایت کریمہ سی دہ واقع
ایلاف دن مراد عهد و امان و قورقونج یول دن ابناء سبیل نینک امن و سلامت لیک ایله
ایاب و ذباب لاری نمیندہ یسایچی لیک طرزیدہ بیر ایکان اجازه نامر و رخصت دور معنای

لہ یقال قرَفَ علیہم اذا بنی علیہم فرف لعیالہ ای کسب ہم ۱۲ سے آریش جمع المال والااثا یقل رایش الرجل ای جمع
المال والااثا رایش الصدیق ای اطعمہ وسقاه وکسہ راس فلانا ای اصبح حاله ونفعه ۱۲

الفت دن مأخوذ دور ابتدا اول باب وہ عہد و امان نے ہاشم بن عبد مناف ملک شام دن اُخذ ایلا دی
 قریش خلقی اہل تجارت ایدی لار انیکن تجارت لاری مکہ نینک اطرافیدہ غینہ بولمک غہ منحصر ایسی بردفہ
 ہاشم مذکور شام طرفیہ عزیمت ایتیب، بور اوصول شرف و شانی حکمران شام بولغان قیصر غہ مسوموع
 اولغاندہ حضور نیغہ چیرلاب کما نیغی رعایت ایلا کاج، ہاشم قریش سوداگر لار سے نینک بعض امتعہ
 یمن و حجاز ایلہ شام اولکہ سی غہ ایاب و ذہاب لاری خصوصی نے انہاء ایلاب، اولار نینک بالامن
 والسلامتہ کلیب کتمک لاری بابیدہ عہد و امان غہ متضمن بر قطعہ خصصت نامہ نیاز ایتیمکی ایلہ قیصر
 ہم اینک و فق مطلوبی ازرہ نامہ موسوم نے اعطا، و من بعد قریش سوداگر لاری نینک شام طرفیہ
 کلیب کتمک لاریہ مساعتت ایلا دی۔ انداغ کیم عبد شمس حبش غہ و مطلب یمن غہ و نوفل فارس
 طرفیہ تجارت ایلہ بارباق و کلکک روشی نے تو تمیش ایدی لار اولار ہم الفت الخان مملکت لاری
 نینک حکمران لاریدن ہاشم غہ اوخشہ برار قطعہ امان نامہ المیش ایلا لار منا قریش قبیلہ سے اوشبو
 تورت برادر نینک خفارت لار سے ایلہ دائما مذکور جانب لار غہ تجارت ایلہ ذہاب و ایاب ایبار لاری
 و آیت مرقومہ و اسمعی مشروح نینک تأویلی بو طرز ایلہ دور کہ بو تورت برادر نینک مذکور خفارت لاریدن
 مقدم و مؤخر مکہ اہلی بولغان قریش اطراف دن ذخیرہ کلتور مکہ تو غریبہ و صیفی و شتوی تنقل لاری خصوصی
 وہ مکہ حوالی سیرہ بولغان طوائف نے تہب و غارت ایتیب پریشان قینوچی اعراب باد یہ بجا گر لاریدن
 مضمون الساعہ ایلا لار زیراکہ اولار اول طرز دکی حوامی و زہن لار غہ اوچراگان وقت لاریدہ، مختص
 اہل حرم اللہ دیب اولار لاری نینک حرم شریف ساکن لاریدن ایکانیک لارینی، سید و رگان لاریدہ
 بیج بر فر اولار غہ دست تعرض دراز ایتیماس ایدی گویا انداغ آدم لار دن ہم خفارت نامہ المیش ایلا
 و بعض مفسر لار لایلاف قریش کلمہ سید کی لام نے تعجب معنی سیدہ قیلاق ایلہ عجبا لایلاف قریش
 تقدیری وہ دور ہمیش لار انتہی

خفارت بہت ہی بولباش

بن اثیر جزیری نہایہ وہ ایتیب دور، وقد علمت قدیش ان اول من اخذ لها الايلاف
 لها شتم الايلاف العهد والذمام كان هاشم بن عبد مناف اخذها من
 الملوك لقریش - آہ۔

یوقاریدہ بیان قیلینغان تقریب لار مضمون نیغہ متراغاندہ قولہ تعالیٰ لایلاف قریش دن مراد
 ہاشم بن عبد مناف نینک قریش سوداگر لاری خصوصیدہ اولار بارمک و کلکک غہ الفت الخان
 مملکت لار حکمران لاریدن اولار نینک امن و سلامت نیک لاری بار سیدہ عہد و امان نامہ المکی و
 تجارت یولی نے اولار غہ تا میں ایلا کی دور۔ من جوع دن مراد ہاشم مذکور زمانیدہ وقوعہ کلکان تحوط
 لیت و آپلیق دن ہاشم نینک تشبہ ایلہ قریش قومی سخت نیک چیکمائی تا میں روزگار ایلا مک لاری
 دور من خوف دن مراد ہاشم نینک تجارت بار سیدہ پادشاہ لار دن امن و سلامت تجارت اوچون
 عہد خفارت یولباشی لیت ۱۱

سوداگر لاری نینک قریش و بار سفر قیلاق

عہد و امان نامہ آلمکی ایلہ قریش نینک تجارت ایشی خصوصیدہ اوز لاریخہ برخطری تیوشک خوفینا
 امین بولمک لاری دور۔ گو یارسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم نینک ظہور بتوتیبہ زمان چتیدن یقین
 بولغان ہاشم نینک زمانیدہ قریش نہ عطا قیلینقان انعام لار نے اللہ تعالیٰ اولار نہ تذکیر ایتیب اول
 نعمت لار شکر نبی ادا قیلماق اوچون عبادت اللہ نے لازم بیلک لاری نے اولاز نہ امر قیلیب دور
 ایلاف نینک لغت وہ ذکر قیلینقان معنی سی غہ کورہ سورہ شریفہ نینک معنی سی بو بولغانی کیم
 قریش نینک معیشت بانی وہ اچلیق و نینک لیکتمہ دوچار اولما سلیق اوچون ایکی بوغ سفر نے یعنی
 قیش و یاز موسمی وہ یمن و شام غہ سفر نے اختیار ایتیب تجارت ایشی غہ سعی و اجتہاد ایلہ ہشتغال
 کورگوزمک لاریدن، اول تجارت خصوصیدہ وقوعی محتمل بولغان ہر بر خوف دن امان ایچرہ بولمک
 اوچون محل تجارت لاری نینک بلوک لاریدن، و مرد گاہ لاریدگی رؤسار قبائل دن عہد و امان تذکرہ
 سی آلمک لاریدن، بو توغریفہ کمال اہتمام ایلامک ایلہ رب البیت نینک عبادتینی ترک ایتیمک لاریدن
 تعجب قیلینک لار۔

کرک کیم قریش قومی اللہ تعالیٰ نینک اوز لاریخہ انعام قیلغان عطاسی غہ کفران قیلماق نے
 ترک ایتسون لار و او شج و بیت نینک رب نینک عبادتیمہ ہشتغال قیلسون لار یعنی نینک سبب و
 یگانہ لیک نے اعتقاد ایتیب اول توحید موچینی انکا عبادت قیلسون لار انداز غرت غہ کیم اولار نے
 اچلیق دن اول تو یوزوی یعنی بلد لارینی حرم آرمین و بلد لاریدگی بیت محترم نے اہل آقا تفعہ قبلہ
 قیلماق ایلہ طوفانی نے بارچہ غہ فرض قیلدی و ہر طرف دن سبب معاش بولادورغان ارزاق و اقوات
 نے میکوردی و وارد و صادر لار سببی ایلہ اول بلد آرمین اہل نے اچلیق ازینبہ سیدن فارغ قیلدی
 و خوف دن یعنی اصحاب فیل زحمتی دن اولار نے امین قیلدی، یاکہ ابراہیم علیہ السلام نینک
 قیلغان دعاسی رب اجعل ہذا البلد امنًا موچینی بلہ لارینے حرم آرمین قیلماق ایلہ اولار نے
 اہل حرم دن بولماکان انسان لار نہ واقع بولادورغان ہر بر قور قور حج دن امین قیلدی بو معنی نے
 قولہ تعالیٰ اَوْ لَمْ تُنْكِرْ لِهٰذَا حَرَمًا اٰمِنًا یُحْتَجَّبُ اِیْہِ شِمْرًا کُلُّ شَیْءٍ مِّنْ ذٰلِکَ اٰمِنٌ
 کَدْ نَا آیت کریمہ سی و شول مضمون و کی آیات لار و کعبہ نینک بشاسی، و حج نینک بندہ لار نہ فرض
 قیلینماقی بار سیدہ وارد بولغان آیت لار تا مید قیلادور محلی غہ رجوع قیلینسون، و العلم عند اللہ
 و هو اعلم بما فی کتابہ تمام بولدی سورہ قریش تفسیر، بمنہ تعالیٰ

سلہ اے ربیم او شہر شہر نے یعنی مکہ نے ہر بلا و آفت دن امین قیلینل ۱۳

۱۴ معنی آیت آیا بیز اولار نہ ہر بر خوف دن امین بولغان حرم نے مکان قیلیب ہر مادوک سو انداز حرم آرمین کو انکا سر
 بر طرف دن ہر تور لوک مییش لار جمع قیلینادور ہر نینک تا شیمیز دن اولار و چون رزق بولغان حال وہ ۱۵

سورہ ماعون مکہ نہ نازل ہو ہمیشہ آیت لاری یتہ کلمہ لاری یکہ مہ بش

حرف لاری ہر یوز اون بش دور

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

اَرَعَيْتَ الَّذِیْ یُكذِّبُ بِالْاٰیٰتِیْنَ ۙ ایا سید نیک مو انداغ آدم نیکہ دین نے تکذیب
قیلا دور

خطاب رسول اللہ غہ دور بعضے لار خطاب ہو یردہ مخاطب ہو ملک غہ صلاحیتی بار ہر بر عاقل غہ
دور ہمیشہ لار یعنی آسے مخاطب عاقل آیا کور دیکھو انداغ بر کیشے نے کہ اول تکذیب قیلا دور اول
دین مقدس اسلام نے کہ دلائلی غایت وہ آشکار و واضح، و براہینی نہایت وہ ظاہر و واضح دور، آیا کوشی
نیک مو انداغ روشن تورگان حق دین نے تکذیب تیمکی، ہیج بر غرض نے ملاحظہ و تفکر قیلا ہی واقع
او ملک وہ مو دور یا بر غرض ملاحظہ سی ایہہ مو دور اگر تکذیبی بے ملاحظہ غرض ایہہ پس عقل دن
انک بہرہ سی بار انسان ہیج بر غرض و مقصود نے ملاحظہ قیلا ہی اوزینی عقوبت ابدیہ غہ تو شور مک
غہ برأت ایتیب، اوزینہ آئے رو کورار مو، و اگر انیک تکذیبی غرض دنیوی او چون بولسہ پس عاقل
یکمہ انک گینہ لذت فانیہ طبعی وہ اوزینی عذاب مؤبدہ غہ گرفتار تیمک غہ پچوک راضی او لوور
دیماک دور

دین دیب انسان لار نیک دنیوی و اخروی ایش لارینی اصلاح تیمک او چون پیغمبر لار خدا
طرفین امرت لار غہ تبلیغ ایتکان نرسہ لار نے ایور لار، علما لار ہمیشہ کہ دین مطلق وارد بولگان
وہ اسلام معنی سی وہ استعمال قیلنور، چنانچہ اللہ تعالیٰ اِنَّ الدِّیْنَ عِنْدَ اللّٰهِ الْاِسْلَامُ یب
دور۔ اسلام ایہہ معبود بیگانہ نیک الوہیتی غہ حضور و انقیاد ایلاک دور، و ہم دین برکشی دینا
وہ قیلخان نوا ہی خیر و غما ہی شہر عملی غہ موافق جزاکوہ اور خان روز حساب نے ایور لار۔

دین لغت وہ معتقد معنی لار وہ کلیب دور، ہر یوز دورہ دین پیغمبر لار دنیوی و اخروی ایش لار
اصلاحی او چون خدا طرفین دن تبلیغ ایتکان نرسہ دور دیدوک، چونکہ پیغمبر لار تبلیغ ایتکان نرسہ کائنات
نے خلق ایتکان صنایع قدر نیک باریکی غہ و بریکسی غہ۔ و اول صنایع قدر انسان لار نیک ہدایتی و
اصلاحی او چون پیغمبر لار نے ارسال و کتاب سماوی لار نے انزال قیلخان یقینی غہ و روز آخر وہ
انسان لار قیلخان اعمال لار لایحہ موافق بزرگور مک لیک لار لایحہ ایشایب نے طبعی تصدیق قیلخان

ایں دور میں ہر ایک انسان کو اپنی نفسانیت اور دنیاوی خواہشات سے بچنا پڑے گا۔

و اول اعتقاد موجبینہ اطاعت و انقیاد ایتیب احکام عملیت نے بجا کتور یک دن عبادت دور بوالیسه
اہل اسلام نینک اصطلاحی غم و قرآن عظیم نینک بیاناتی غم کورہ اسلام نینک عینی دور بنا برین اللہ
تعالیٰ ان الدین عند اللہ الا سلام دیب دور یعنی طرف الہی دن انسان لار نینک اصلاح
دارشادی اوچون انبیا لار تبلیغ ایتیکان نرسہ بے شبہ اسلام دور اسلام نینک غیر ی گو یادین ایماس
دور یعنی اسلام دینی دن اوزگہ آئین لار برہ متقید اولوب بیز لار دین اہل دور نیز دیب اؤ عاده بولغان
گروہ لار نینک دینی یوقاریدہ ذکر قیلینغان اعتقاد و عمل لار دن عبارت بولغان خضوع و انقیاد
دن عبارت بولغان جہنم دن ایماس دیک دور۔

زیر کہ دین نینک لغت دہ بیان قیلینغان معانی سیدن بری دأب و عادت و سیرت و طریقت
دور اہل اسلام نینک غیر ی انسان لار نینک دین دیب اعتقاد قیلیب تو تغان روش و آئین لار کے
اولار نینک طریقہ و عادات لاری بولمک لار نینک کورہ بحسب لغت دین یہود و دین نصاری و دین
مجوس دیب تقید برہ اطلاق قیلنہ مولیکن مطلق دین خدا نینک نزدیکہ اسلام دور ایتیک غیر ی
انسان لار ایچہ عادات و آئین قیلینغان دہ بولغان مذاہب لار دین ایماس دور چنانچہ جناب رسول
اکرم صلی اللہ علیہ وسلم نینک زمان سعادت اترانیدہ بولغان یہود و نصاری و مشرک لار بیز
نینک دین نیز باز بیزینگی بر دین غم محتاج ایما سمیز دیب زعم قیلاق ایلا اوز لاری نینک دین دیب
اعتقاد قیلغان نرسہ لاری حقیقت دین دن و حقیقت دن نہ قدر یراق بولسہ ہم اوز لار کے
نینک ظاہری عبادت و عادات لاری برہ معرور لاندی لار۔ وہم اوشبہ اوچ طوائف متخالیف
نینک ہر بری اوزی نینک تو تغان روش و آئینی نینک رضائی الہی غم مقول بولوب، باشقہ لار نینک
تو تغان پول لاری اللہ تعالیٰ نینک سطحی دہ ایکان لیک لے ظن و اعتقاد قیلدی لار بتا برین اللہ
تعالیٰ اوزی نینک قاشنیدہ معتبر دین اچن اسلام ایکان لیک لے بیلدوروب ان الدین
عند اللہ الا سلام دیدی، بعضہ لار بوایت دہ ذکر قیلینغان دین دن مراد اسلام دیمیش لار و بعضہ
لار حساب و جزا دیمیش لار۔

انام رازی ایتا دور دین دن مراد حساب و جزا دور دیک اکثر مفسرین نینک قولی دور اولار ایپتا
دور لار کہ لے بوجہ غم حل ایتیک اولی دور چونکہ اسلام غم انکار قیلنغان فرقہ لار دن قیامت و بعثت غم
اترار لاری بار کشتی لار ہم بولور و اولار موگا افعال حمیدہ نے بجا قیلور لار و افعال قبیحہ دن احتراز
ایتار لار اما بیچ بریاک تو تمامی ہر بر قبیح عمل غم اقدام قیلنوجی بد کردار نینک بعثت و قیامت غم منکر
ایکانیدہ اصلا شبہ یوقور، انتہی یعنی بعثت و قیامت غم ایشا نما یور تغان منکر اچن ہر بر ایمان
عمل غم بے باکانہ اقدام قیلنوجی کیسہ غینہ دور۔

لے یعنی انسان نینک طاعت غم اقدام قیاتی و سماہی دن اوزی نے تار تاتی (باقی بر صفحہ ۵۸۲)

خلاصہ کلام اللہ تعالیٰ بیزامت محمدیہ غہ بسورہ کریمہ نے توشوروب دین نے تکذیب قیلغوجی نینک پنچوک کشی ایکان یکی نے بیان قیلدی، اللہ تعالیٰ نینک بیانی ایلدین نے تکذیب قیلغوجی قیدار کیشے ایکان یکی بیلینگاچ، دین نے تصدیق قیلغوجی نینک ہم قیدارغ کشی ایکان یکی بیلینا دور۔
اللہ سبحانہ اول دین نے تکذیب قیلغوجی نینک قیدارغ کشی ایکان یکی نے تائیمتاق اوچون

آیت دور

وَكُلِّ لَكَ الَّذِي يَدْعُ الْيَتِيمَ ۖ وَلَا يَحْضُ عَلَىٰ طَعَامِ الْمَسْكِينِ ۗ

اول تکذیب دین قیلغوجی نے تانوما سانک، یا اگر نے تانوماک نے ارادہ قیلسانک پس اول دین نے تکذیب قیلغوجی اندارغ کشی دورکیم، یتیم نے قتیغ دفع ایتیب خورلاب اچج برله دورشت لبق برله قاشیدن حیدایدور، وہم مسکین و محتاج لارنیک احوالی نے تفقد ایلاب اوزری نینک اہلی نے و خویش واقرباسی نے و اتباع و آرجاءسی نے اولارغ طعام برک غہ ترغیب ایتمایدور، اول ایش غہ قیز یقتور مای دور و اوزری ہم طعام بیرایدور۔

یعنی دین قیسی بر معنی بیلان کہ بولسه اے تکذیب قیلغوجی کیشے اندارغ کشی دور کہ اگر برایتیم انکا اظہار حاجت ایتیب کلسہ اول کشی قتیغ سوز لار ایتیب اچینی کلیب یتیم نے حیداب بیارادور یتیم کبی محل ترخم بولغان بر ضعیف و عاجز نے خورلاب اچجلاب حیدارگان کشی نینک، ہر ضعیف و اہل احتیاج نے بطریق اولی حیدارگی وہ ہیج شک یو قتور، وہم دین نے تکذیب قیلغوجی اندارغ کیشیدور کہ مسکین غہ طعام برک غہ خلق نے ترغیب قیلمایدور، خلق نے فقرا و مساکین غہ احسان ایتیمک غہ ترغیب قیلماغان کشی نینک، عادت وہ اوزری نینک احسان قیلما سلیکی موشید سیز دور۔
آیت کریمہ نینک مضمومی اسی بندہ اگر برار مسکین سذکا اظہار حاجت قیلسه، اول مسکین نینک حاجتی نے روا قیلماق غہ اوزنیک نینک قدر تے یتما سہ، خلق نے اول مسکین غہ اعانت قیلماق غہ ترغیب قیل، یا کہ خلق دین انکا برتر سہ یغیب برکین دیک معنی سی وہ کنایہ طریقہ وارد بولوب دور و بساک ہم روا اولور۔ قیغ لغت وہ عنف و آزار اید دفع قیلماق معنی سی وہ دور۔

امام رازی ایتیب دور بیلگیل کیم اللہ تعالیٰ دین نے تکذیب قیلغوجی نینک کیم ایکان یکی نے تانوماک بار سیدہ یکی و صف نے بیان قیلیب دور، بری قیلماق لبقی واجب بولغان ایش نے

(بقیہ حاشیہ ص ۵۸۱) و منا ہی دن اوزی نے تارتماق اچون قیامت وہ کورادورغان ثواب غہ رغبت قیلماق و عقاب دن حذر قیلماق اوچون دور پس قچا کہ برانسان طاعت غہ میل کورگوزمای انواع مناہی نے بے باکانہ قیلماقہ بولسه اول ایش بے شبہ ایتیمک منکر بعثت و قیامت ایکان نے نینک نشانہ سیدور چونکہ بعثت و قیامت غہ انکار قیلغوجی شقاوت پیشہ، انواع مشتمیات نفسانہ و لذات حیوانیہ دن ہیج بری نے قویمای قیلماق وہ بولور ۱۲ - سنہ - ۱ھ

قیلماق برلہ کہ اول یتیم نے عنف و آزار ایله دفع ایتیمک دور۔ ایکجی سے قیلماقی ضرور بولخان ایش نے قیلماس یق برلہ کہ اول مسکین غدا عانت ایتیمک غدا ترعیب ایتماس لیک دور بواکی خصلت تدویج نینک ذکر ی غدا اقتصار قیلماقی بواکی خصلت قیداغ کہ بحسب شرع قبیح دور لارا ایچنین بحسب مروا و انسانیت موقیح و مستنکر دور لارا۔ انتہی۔

سونگره اوشبو ایکی وصف ایله متصف بولخان مکذب دین بر شخص معین غدا مخفی مودور یا هر بر مکذب دین حقیقه عام مودور مفسر لار بواب ده بر نیچہ قول لار بیان قیلیب دور لارا

مفسر لار دن تولاسی الے هر بر مکذب دین حقیقه عام دیب دور۔ بعضی لار الے عاص بن وائل شانیده، بعضی لار ولید بن مغیره حتی ده، بعضی لار ابو جهل حتی ده وارد بولخان دیب دور لارا

تفاسیر و سیر کتاب لاریده روایت قیلا دور لار کیم ابو جهل ایتیم بر عاجز یتیم غدا وصی ایدی اول یتیم تنی ده لباسی یوق یلانکاج لیتق حال ده اول لعین نینک قاشینه کلیب مینک مالیم دن منکا

برار لباس تن پوش قیلیب برگیل دیب التماس قیلدی ابو جهل قتیغ سوز لار برلہ اول یتیم نے خوار قیلیب جندادی و انیک حالی نه بیج ترجم قیلماقی پس اول یتیم بینوا مایوس بولوب یاندی

قریش اکابر لاری نینک بعضی سی اول یتیم غدا دیدی کہ بو حال نے محمد غدا گیل تا سنینک حقیقک ده شفاعت قیلماقی دیب اولار نینک بو سوز دن عرض لاری جناب رسول اکرم غدا ستهزاد قیلماقی

ایدی و یتیم بیچاره اول قوم معاند لار نینک عرضی غدا واقف ایماس ایدی۔ پس اول یتیم رسول اکرم نینک عادات شریفه سی دن بیری جنابینه عرض احتیاج ایتیب کلکان کشی نے اصلا دور قیلماس

لیق ایدی پس اول حضرت رسالت منقبت اول یتیم بیلہ ابو جهل نینک منزلیغہ باردی ابو جهل لعین اول رسول امین نے کورگان همان اوزنیدن توروب مرجادیب بشاشت و تکریم کورگوزدی و یتیم

مذکور نینک مالی نے تافشوروب بردی بو واقعه نے قریش اکابر لاری الکلاب ابو جهل نے عیب لاپ اوزنیدن قدیمینک دن یوزا پوروب دین جدید غدا رغب بولوب سن دیب سزانش قیلدیلا اول لعین

دیدیکه و الله که من دین قدیم دن یا غادیم (انده جبل ابے قبیس ویک راسخ دور من) لیکن محمد نینک اونک رسول جانب لاریده نیزه لار سنک کور دوم تور قوم که اگر سوزینی تور تما سام اول نیزه لار نے منکا

ساختیدور لار دیب۔ بوروایت غدا کوره الذی دن مراد ابو جهل لعین دور۔ اما فقیر نینک نظریم ده بو سورہ داکی فعل مذموم لار نینک بارچه سی الذی یکنذب بالدين نینک وصفی اولک حبه ایله الذی نینک جنس اولکی آرنج دور انداغ که اکث

مفسرین بوجه الے اختیار ایتیب دور لار چونکه الذی نے عهد اوچون دیب انان مراد ابو جهل یا عاص بن وائل یا ولید بن مغیره دور دیمک غدا مابعدی داکی قوله تعالی فویل للمصلین الذین

هم عن صلاتهم ساهون و انینک مابعدی داکی آیت لار ابا قیلا دور لار چونکه ابو جهل و انینک امثالی شرک برلہ کیتکان مشرک لار نینک مصلتی ایما سلیک لارے آشکار دور

تفاسیر و سیر کتاب لاریده روایت قیلا دور لار کیم ابو جهل ایتیم بر عاجز یتیم غدا وصی ایدی اول یتیم تنی ده لباسی یوق یلانکاج لیتق حال ده اول لعین نینک قاشینه کلیب مینک مالیم دن منکا برار لباس تن پوش قیلیب برگیل دیب التماس قیلدی ابو جهل قتیغ سوز لار برلہ اول یتیم نے خوار قیلیب جندادی و انیک حالی نه بیج ترجم قیلماقی پس اول یتیم بینوا مایوس بولوب یاندی قریش اکابر لاری نینک بعضی سی اول یتیم غدا دیدی کہ بو حال نے محمد غدا گیل تا سنینک حقیقک ده شفاعت قیلماقی دیب اولار نینک بو سوز دن عرض لاری جناب رسول اکرم غدا ستهزاد قیلماقی ایدی و یتیم بیچاره اول قوم معاند لار نینک عرضی غدا واقف ایماس ایدی۔ پس اول یتیم رسول اکرم نینک عادات شریفه سی دن بیری جنابینه عرض احتیاج ایتیب کلکان کشی نے اصلا دور قیلماس لیق ایدی پس اول حضرت رسالت منقبت اول یتیم بیلہ ابو جهل نینک منزلیغہ باردی ابو جهل لعین اول رسول امین نے کورگان همان اوزنیدن توروب مرجادیب بشاشت و تکریم کورگوزدی و یتیم مذکور نینک مالی نے تافشوروب بردی بو واقعه نے قریش اکابر لاری الکلاب ابو جهل نے عیب لاپ اوزنیدن قدیمینک دن یوزا پوروب دین جدید غدا رغب بولوب سن دیب سزانش قیلدیلا اول لعین دیدیکه و الله که من دین قدیم دن یا غادیم (انده جبل ابے قبیس ویک راسخ دور من) لیکن محمد نینک اونک رسول جانب لاریده نیزه لار سنک کور دوم تور قوم که اگر سوزینی تور تما سام اول نیزه لار نے منکا ساختیدور لار دیب۔ بوروایت غدا کوره الذی دن مراد ابو جهل لعین دور۔ اما فقیر نینک نظریم ده بو سورہ داکی فعل مذموم لار نینک بارچه سی الذی یکنذب بالدين نینک وصفی اولک حبه ایله الذی نینک جنس اولکی آرنج دور انداغ که اکث مفسرین بوجه الے اختیار ایتیب دور لار چونکه الذی نے عهد اوچون دیب انان مراد ابو جهل یا عاص بن وائل یا ولید بن مغیره دور دیمک غدا مابعدی داکی قوله تعالی فویل للمصلین الذین هم عن صلاتهم ساهون و انینک مابعدی داکی آیت لار ابا قیلا دور لار چونکه ابو جهل و انینک امثالی شرک برلہ کیتکان مشرک لار نینک مصلتی ایما سلیک لارے آشکار دور

مفسر لارنیک الذی یدع الیتیم دن مراد ابو جہل دور دیمک لاری۔ سیر کتاب لاریدہ
یتیم مذکور نیک قصد سی نے ذکر اتیمک لاریغہ نظر دور اما اہل سیر لاریہم مذکور قصہ نے ذکر قیلغان
دہ بسورۃ نینک نزولی غہ اول سبب ایکان لیکی نے بیان قیلغان دور لار۔

۱۰ قولہ ولا یخص نینک مفعولی نے ذکر اتیملکان لیکی افادۃ تعمیم اوچون دور گویا معنی آیت
مونداغ یولور کیم اول مکتب دین۔ مسکین لارنیک طحامی نے بیرک غہ اوزینی قوز غاید وز واوزگہ
لار نے اول ایش نے قیلغان غہ قیز یقنور مای دور مونداغ قیلما س لیقے روز جزا نے تکذیب قیلغان لیتی
اوچون دور انینک اوچونکہ اگر اول منکر بحث غہ، روز جزا دہ اعمال نینک جزا سی نے کورک غہ
یقینی اعتقاد قیلما س ایدی، البتہ اوزی مباشرت قیلغان ایله، ویا اوزگہ لار نے ترغیب ایلامک ایله
مونداغ مائل سعادت آخرت قیلا دور غان برام خیر غہ مساعت قیلور ایدی۔

طعام نے مسکین غہ اضافہ قیلغان ایکی معنی غہ اشعار اوچون دور بری اول مسکین غہ بیر یلا
دور غان طعام اول مسکین نینک اوزی نینک حقی ایکان لیکی غہ۔ ویشہ بری اول مسکین نینک اوز
حق مخصوصی نے بر مای منع قیلغان کشتی نینک نہایت بخل یقینہ، وکونکلی نینک غایت دہ قتیغ
لیقی غہ، و طبعی نینک خسیس لیکے غہ۔ وکلام الہی دہ مواضع متعددہ واطعام نے مسکین غہ اضافہ
قیلغان دن مفہوم اولدیکہ غنی لار نینک مال لاریدہ مسکین لار نینک حقی وشرکتی ہارا ہمیش چنانچہ
تفسیر روح البیان دہ ایلتادور و فی العدول من الاطعام الی الطحام و اضافتہ الی
المسکین دلالت علی ان للمساکین شریکۃ وحقانی مال الاغنیاء وانہ انما منع
المسکین مما هو حقہ وذلک مفایۃ البخل و تساؤۃ القلب و خساۃ الطبع۔ اہ
مونداغ ایسہ مسکین ویتیم لار نینک احوالی دن خبر آلمای، واولار غہ احسان و مواسات کورگوز مای
بخل نے پیشہ قیلغان کونکلی قتیغ غنی لار، اوز شریک لاری نینک نصیبہ سی غہ خیانت قیلغان غان
لار دور دیلمک غہ سزاوار دور لار، روز جزا غہ راست ایشانچی بارکشی مسکین لار نینک حقی غہ خیانت
ایلامک جنابتی دن اجتناب قیلور۔ پس نہ پردہ کہ مسکین لار غہ شفقت سیر تا شدل مالدار بولور
انینک اول فعلی بے شبہ انینک روز جزا غہ تصدیقی وایمانی یوقلیغی نینک علامتی دور۔

تدبر قیلغان کرک کیم اللہ تعالیٰ بسورۃ مبارکہ دہ عاجز یتیم نے خور لاپ عنف و آزار ایله دفع
قیلغان نے، و مسکین و فقیر لار غہ احسان اتیمک غہ خلق نے ترغیب ایلاما س لیک نے، روز جزا نے
تکذیب قیلغان، یعنی قیامت نے تصدیق قیلما س لبق علامتی دن دور، یعنی اگر برکشتی نینک روز
جزا غہ راست ایشانچی بولوب، اندہ بولادور غان و عید الہی غہ قطعی تصدیقی بولے البتہ اوکشتی
البدذوالجمال دن، و اول ندا۔ بے متعال و عید قیلغان عذاب و نکال دن تور قادور و طرف الہی دن
ہی بیور و لغان ایش غہ اقدام تسلما یدور ہر حقان کہ برکیسہ دن بوافعال ذمیمہ غہ اقدام ایلامک
صادر اولوب، مونداغ ایش نے پیشہ ایلاسہ اول کشتی نینک روز جزا غہ اصلاً تصدیقی یوق لیقی نینک

نشانی دور۔

اسی مؤمن لار بو کلام الہی مؤمن لار نے معاصی دن یاند ورماق بار سیدہ نہایتیدہ تشدید لیک
بر کلام و مغہومی نے تدبر قیلخان کیشینغہ انذاری عجیب بروعبہ تہدید انجام دور و مونیگ مضمونے
بر لہ استدلال قیلینبہ بولادور بندہ لار نینک ایمانے نینک صحنفی دوقو تیغہ و روز جزا غہ یقین لاری
عقدی نینک سست یقینی و محکم لیک غہ

بوایت کریمہ مضمونیدن بے شبہ معلوم بولادور کہ قرآن کریم دہ بیان قیلینخان اخلاق
فاضلہ و اعمال صالحہ نے ترک اتینک روز جزا قیامت کونینغہ تصدیق و اعتقاد پوق یقین نینک
علامتی دور

ایمدی بویروہ بروقیقہ بارکیم نے کشف اییب مؤمن دیانت شعاع لار نظر یغہ کورسا
اییب اولار نے آگاہ لاندوریک ضرور دور و اول دقیقہ بوکیم او شبہ سورہ شریفہ نازل بولغان
وقت داکئی یعنی رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم تبلیغ رسالت قیلخان ہنگام داکئی کذب دین و
منکر نبوت بولغان مشرک لاردن، حکم جاہلیت او شبہ سورہ داؤد کر قیلینخان بولوع افعال ذمیرہ
لار صادر اولک دہ بولوب، مصدق دین بولغان مؤمن لار او مردینہ لاری مقتضاسی چہ موندغ
افعال ذمیرہ لاردن احتراز اتیمک دہ بولغان لاند حالاً بوزمان لار دہ ایس مونیگ عکسی چہ جاری
اولک دہ دور لیغہ مسموع و مشاہد اولک دہ دور کہ آخرت داکئی حساب و جزا غہ منکر غیر دین لار
بلکہ بالکلیہ صانع تعالیٰ نینک وجود یغہ انکار قیلنوجی دہری لار علم و تمدن سایہ سیدہ اوزا انسانیت
لاری اظہار اییب یتیم و مسکین لار نینک احوالی نے تفقد ایلاب اولار نینک تائین معاش و تربیہ
لاری اوچون جمعیت خیرتہ لار آچیب ہر دیار دہ دارالایتام و دارالمساکین بنا ایلاب اولار نے
ہرگونہ تربیہ لار بر لہ باقیب انسانیت شماریک و شفقت پرورانہ لیک لاری عمل غہ کلتور و
انظار عالم غہ کورساتمک دہ دور لار بولار حکم انسانیت موندغ مروت پرور لیک مرتبہ سیدہ بولغان
حال دہ

افسوس کہ مسلمان لار روز جزا غہ ایمان کلتور و نینک بے شک بولوشی نے تصدیق اییب
تور و غلوق و کتاب کریم لاری نینک اینک معنئی بہامری موندغ افعال خیرہ لار غہ مرغیب و تشویق
اتیمک بولغان حال دہ اولار بوباب دہ غفلت پیشہ یق قیلماق دہ و بے اعتنائیق کورساتمک دہ
دور لار بولار نینک غفلت و بے اعتنائیق لاری نینک اثری دن اسلام اہلی نینک یتیم و مسکین دینوا
لاری غایت رذالت ایلہ امرار روزگار ایلاب شین اسلام بولوب پوریک دہ دور لار

آسے برادریشی لار او شبہ آیات بنیات قرآنیہ نے انصاف ایلہ برنگہ قیلنک، آغز نیکر دہ میرلا
قرآن کریم غہ تابع امت اسلامیہ میزدیب اذعان دہ بولاسیز، حالیکہ او امر قرآنیہ غہ عمل قیلماق دہ
سست یق قیلاسیز، کوریا سوسیز کہ قرآن کریم نینک آیتی او شبہ اساس دین بولغان قرآن کریم

عمل قیامس لیت نے انکا تصدیق یوق لوق نینک نشانہ سی دور دیب تہنیہ قیلا دورا، بوزمان لارده
 اہل اسلام، سیدہ قرآن مہین نینک تمام تو انین ارشاد آیینی غہ عمل قیماق نہ یردہ۔
 انصافت اہلہ بر ملاحظہ قیماق کیم مسلمان لار آرا سیدہ قرآن کریم نینک تمام احکامے غہ عمل قیماق
 بویان تور سون آیا انہنگ او شہو سورہ سیدہ ذکر قیلنغان احکامیغہ عمل قیماق بارموا نہ یردہ اہل اسلام
 نینک اغنیالاری بوزمان لارده یتیم و فقیر لاری نینک احوال مسکنت اشتمال لاریغہ ترحم ایاب اطار
 نینک ددی غہ دلسوز لیت ایلد تو شاد دور لار۔ یتیم و مسکین لار نینک ددی غہ تو شہنگ، اولالما حاج و
 لاری ایلد سوال قیلنغاندہ، برادر ہم یا بزار نان، پابرا کہنہ لباس، بیرک ایماس دور چونکہ مونداغ
 پو لغمان دہ بعضی حالی معلوم بولماغان مسکین و بینو مالار احسان اغنیادان محروم بولاد دور لار بلکہ اولار
 نینک دزد ایلد دلسوز لیت ایلد تو شہنگ عموم یتیم و فقیر لار نینک احوالی نے تفقہ ایاب، مسکین و
 فقیر لار نینک پالالاری و یتیم لاری اوچون دار الایتام و مکاتب و اور لاری اوچون دار المساکین،
 ترتیب بریب اولار نینک معاش لارینی تأمین و تہمتہ ایلامک دور آیا مونداغ بر عمل خیر بیز مسلمان
 لار نینک بودیار و کی اما کے اسلامتہ سی دن یچ ظہور غہ کلمیش مو، بلکہ زمان سابق دہ فقرا و مسکین
 لار اوچون زونڈہ و آیندہ غہ دیب مزارات غہ قیلنغان وقف لار زمانہ میزدکی ارباب نفوذ لار
 نینک بے اعتنائیک لارے سبی ایلد غیر مستحق لار نینک دست غا صبانہ لاریدہ تلف اولمک دہ
 و فقرا و مسکین لار اہل و اولاد لاری ایلد کوچ لار دہ خوار لیت ایلد اسلام غہ حقارت کلتور و ب یورک
 دہ دور لار۔

- - آے برادرینی لار آگاہ بولونک کہ اسلام اہل نینک ارباب ثروت و اصحاب اقتدار لاری نینک
 سعادتے مونداغ کار خیر لار غہ مباشرت کور گوزوب عمومی طرز دہ خیرات و مہرات وجود غہ کلتور کدہ دور
 یونکہ غافل لیت و خلیل لیت برلہ فولاد صندوق لار دہ دنیا لارینی کتر قیلیب یتیم و مسکین لار سوال
 قیلنغان دہ برادر فل ہم برک نے روا کور مای، قتیغ سوزلاب دفع قیماق دہ، مونداغ شخص لار بول
 سورہ کریمہ دکی آیت شریفہ مضمون یچہ مکذب دین دور لار، عصر میز نینک مفسر لار، ان بعضی لاری
 بو آیت کریمہ و مونکا اوخشہ آیات ہنات لار مضمونین دن، فقرا و مسکین لار نینک تأمین معاشی اوچون
 جمعیت خیرہ لار وجود غہ کلتور تک جائز یعنی نے استنباط قیلیب دور بوجہ برلہ کریم آیت کریمہ نینک
 مفہومی دین نے تصدیق قیلنغان کیشی فقیر لار غہ اعانت قیماق غہ خلق نے ترغیب قیلا دور اگرچہ
 خلق دن مال بیماق بیلد بولسہ موسکین لار معاشی نینک تأمین غہ سعی کور گوزادور دیک دور بولوش
 ایہ البتہ جمعیت خیرتہ برلہ وجود پذیر اولاد دور پس جمعیت خیرہ لار نینک اصل بو آیت شریفہ
 برلہ ہم سورہ والفجر دکی کلا بل کا شکر مؤن الیتیم ولا تحا صون علی طعام المسکین
 آیتی برلہ ثابت بولاد دور فقیر لار غہ اعانت نینک، مسکین لار نینک حاجت لارینی روا قیماق
 اوچون جمعیت خیرتہ دن افضل طریق بولماس۔ آہ

خَوِيلٌ لِّلْمُصَلِّينَ ۗ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ ۗ (وقتیکہ تم نے
عفت و آزار ایلہ جید ایک و مسکین غذا احسان ایلدک غذا ترغیب قیلما سلیق دین غذا انکار قیلماق دلیل
لاریدن بولس) پس قتیغ عذاب و ہلاکت دور انداغ نماز او تو خوشی لار غذا کیم اولار نماز لاریدن عاف
دور لار۔

بعضی لار ساہون نینک معنی سیدہ دیب دور کہ اولار نماز نے اول قدر سہل و خوار کور گوچی
لار دور کہ نماز نینک فوت بولکی دن بیح فرو ایلماس لار و ایتیک فوت بولغا نیغہ کو نکل لاریدہ بدامت
اثرینی تا پاس لار ایتیک ادا سی و ترکی دن پر والارے یوق ادا قیلغاندہ اندن ثواب امید ایتیک
لار و ترک ایتیکان دہ ایتیک عقابی دن خوف قیلماس لار۔

بومعنی نے ابن جریر طبری قتادہ دن و مجاہد دن نقل ایتیب دور و ابوہریرۃ الاسلمی دن موبوایت
نینک بار سیدہ او شبومعنی دہ بر حدیث مرفوع نے روایت قیلیب دور۔

و بعضی لار دیب دور کہ مراد نماز نے وقتیدن تأخیر قیلنجوچی لار دور کہ نماز دن فافل بولک
اید ایتیک قتی نے ضایح قیلور لار حتی کہ نماز نینک وقتی پتقیب کیتا دور بوقول نے ابن جریر
طبری منصعب بن سعد دن و ابن عباس دن و ابن ابزی دن و مسروق دن و ابی الضحی دن و مسلم
ابن صبیح دن نقل ایتیب دور و سعد بن ابی وقاص دن او شبومعنی دہ بر حدیث مرفوع نے
روایت قیلیب دور۔ و بعضی لار دیب دور کہ مراد بالکلیہ نماز نے ترک ایتیکوچی لار دور کہ آدم لار
نینک حضور سی دہ ادا قیلما دور لار تنہا بولغان دہ اصلا او تو نایدور لار بومعنی نے ابن جریر ابن عباس
دن و مجاہد دن نقل ایتیب دور سو نگرہ دیب دور کہ بوبارہ الکی قول لار نینک منینک نزدیمدہ صوبہ
غہ یقین راتی ساہون نینک معنی سے کاهون ینعاً کون عہناً دیمک دور یعنی نماز دن تغافل
قیلیب اوز کہ نرسہ غہ تمام مشغول بولغاندہ گاہ نماز نینک اوزی نینک ضایح بولکی و گاہ ایتیک وقتی
نینک ضایح بولکی موجود دور بومعنی بیلان بولغاندہ موندن مراد وقتی نے ضایح قیلماق دور دلیگان لار
نینک قول لاری و ہم بالکلیہ نماز نے ترک ایتیکوچی لار نینک قولی درست بولور دیب آہ۔ لیکن
امام رازی ساہون دن مراد نماز نے ترک ایتیکوچی لار دور دلیگان قول لار نے رد قیلیب دور و
دیب دور کیم ساہون نے ترک صلاۃ غذا تفسیر قیلماق رواہماس دور چونکہ اللہ تعالی اوز قول کیمی
خویل لِّلْمُصَلِّينَ بیلہ اولار غذا نماز نے اثبات ایتیب دور۔

و بعضی لار دیب دور کہ ساہون دن مراد نماز دہ خشوع و خضوع و رعایۃ ارکان و محافظہ احوال
قیلما معراج المؤمنین بولغان نماز دن ہم اہم ایشی بار دیک نے تیز تیز رکوعی و سجودی نے تمام ایتیمی
ادا قیلنجوچی لار دور کیم نماز ایتیب دہ نیمہ او تو غائیبی اصلا بیلماس و کیم نینک در گاہی دہ اولی عبادت
او چون تور گاہی قطعاً ملاحظہ قیلماس یعنی تعلید قیلغان رسم و عادتے بیونچہ ادا قیلینا دور غا

نماز دن عبارت بولغان افعال مخصوصہ نے، حقیقتی دن غافل بولغان حال وہ قیماق نے، واول افعال مخصوصہ ایچسره او قولادورغان مخصوص کلمات نے معنی سیدن، پنجبر بولغان حالده او قوب او ایلا نے، نماز دیگوچی لار دور، حالبوکه کونکل لاری، اول ادا قیلغان افعال مخصوصہ حقیقتی دن غافل، داو قوغان کلمات لاری نینگ معنی سی دن تمام پنجبر و ذہل دور، معبود یگانہ نہ معبودیت ده تدکل و مسکت دیچار لوق لاری نے اظہار ایلاب رکوع قیلغانده، کونکل لاری اول رکوع نینگ حقیقت و ستری دن تمام پنجبر و رب ذوالجلال نینگ عظمت و جلالی آئیدہ اوز خصوع و نیاز لاری نے اظہار ایقیب، سجدہ نہ باش تو یغانده، سبحان ربی الاعلیٰ دیب ایکان تسبیح لاری نینگ معنی سی و ستری دن آگاہ اولک دن کونکل لاریده نہ بر اثر، نماز نینگ حقیقتی دن و نمازده بولغان حکمت لار دن غافل لار دور۔

۵۰۰ بونیکلیغ نماز او تو غوجی لار نینگ مشائی یول ده بیچ ملاحظہ سیز یور گوجی، ویول یورک دن مقصودی نیمہ ایکان لیکلی نے بیدارگان برکشی نینگ یول یورکی غہ او خشد دور، پس بو صفت و بیست ده نماز او تو غوجی لار نینگ نماز لاری نینگ بیچ فائده سی بولماس، و موندغ نماز اول نماز او تو غوجی لار نے دین نے تکذیب قیلغوجی لار جملہ سیدن چقار ماس۔

فائده سی یوقلیغی بوکیم، تولا مصلیٰ لار بار دور کیم نماز نے بیچ ترک ایتماسی ادا قیلادور لار، اما ان ایئت شائینغه، عار یولادورغان اخلاق رذیلہ و افعال شنیعہ لار نے ارتکاب ایلامک دن اصلا باک تو تھایدور لار، و مؤمن لوق متقتضاسی چه ان دن یا تھایدور لار، معاملات بار سیدہ، و معاش زندگی توغریسیدکے ایش لارده، ہمہ میان اخلاق و افعال پلید لار، اکثر وقت ده تولا نفل او قوبدورغان غافل لار دن صادر اولک ده دور۔ بوہمہ سی اولار نینگ او قوغان روح سیز نماز لاری نینگ تأثیری یوقلیغی دن دور، اگر او قوغان نماز لاری نینگ اول مصلیٰ لار نینگ دل لار نیغہ بر تأثیری بولہ ایدی، بیچ برامورده مسلمانیق آدابی غہ نامناسب ایش لار فہ مرتکب اولماس ایدیلار، و خیانت و بہتان، و مؤمن برادر لار حقیقہ بدخواہ لوق، دے شفقت لوق، کبی ایش لار دن احتراز قیلور ایدیلار، چونکہ اللہ تعالیٰ کلامی ده ان الصلوٰۃ تنہی عن الفحشاء و المنکر دیب دور، معنی سی محقق دور، کہ نماز فحشاء و منکر دن یا ندور دور، و موندہ بیچ شہہ یوقتور دیکان بولوز، پس مسلمان لار بوقول آہی نے میزان قیلیب، اوز لاری نینگ افعال و اخلاق لارینی، داو قوغان نماز لاری نے چاغلاب کورسون لار قرآن ده اللہ تعالیٰ طرفیدن بندہ لار غہ بیور بولغان، و توحید آہی دن سونک ذمہ لار نیغہ واجب قیلغان، ارکان اربعہ اسلام نینگ اولیٰ و اشرف و اعظمی اقامت صلاۃ دور، وجود صلاۃ ایماس دور، اقامت ایسہ نماز نینگ قرآن و سنن و آداب کبی حدود ظاہرہ سی نے رعایہ قیماق، و خشوع و خضوع و حضور، دل غہ او خشد حقوق باطنہ سی نے محافظت ایلامک دور، چونکہ معتبر نماز انج و ستر آن ده ذکر قیلغان بندہ خاشع لار نینگ نمازی دور، غافل لار نینگ نمازی

ایمانس دور کہ، اندہ او شبہ مقاصد مذکورہ لار وجود غہ کلما یدور۔

نماز نینک ہمہ عبادت لار نینک اصلی، وہمہ خیرات نینک اساسی، بولمک لیکلی ذکر قبلیتخان
دہ ادا قبلیتخان ایلہ دور انداغ کہ اللہ تعالیٰ ایتیب دور اقر الصلوٰۃ لید کرری یعنی نماز نے
اقامت قبلیتخان منے یاد قبلیتخان اوچون۔

المد سبحانہ نینک بواہری ایلہ بیلندی کہ اقامت نماز دن مقصود اللہ تعالیٰ نے یاد ایتیمک دور
و حقیقت نماز نینک فرض قبلیتخان، وحج و طواف غہ امر قبلیتخان، وشونکا اوخشہ مناسک و عبادت
لار غہ امر قبلیتخان بندہ اوز معبود حقیقی سے بولغان اللہ نے ذکر ایتیمک اوچون دور، بومعنی دہ روایت
قبلیتخان اخبار مو بار دور شول جہتمدن پیغمبر میر صلے اللہ علیہ وسلم و قرۃ عینی فی الصلوٰۃ
و مصلی غافل لار نینک نماز لاری، اولار نے مکذب دین بولغان جاہل لار نشانہ سی دن پاک
قیلماس لیکلی، بوجہ دن دور کہ، اگر اول مصلی غافل او توغان نمازی نینک حقیقتی دن آگاہ بولوب دین
نے تصدیق قبلیتخان لار دن بولسہ ایلی، اول مصلی اول او توغان نمازی البتہ عظمت و جلال والوہیت
دہ بیج بر شہر کی یوق بر اللہ ذوالجلال بے نیاز غہ یعنی انسان لار نینک سعاوتے اوچون شریعت
حقہ احکامی نے صدق و حق غہ متضمن بر روش و آیین دہ شرع قبلیتخان، و اغنیاء و صاحب اقتدار
لار ذمہ لاریغہ فقرا و مساکین غہ اعانت و ترحم ایلامک نے فرض ایتیمک اول خدای متعال بے انبار
بندہ لیک و نیاز علامتی ایکانیکلی نے بیلور ایلی، پس او توغان نمازی بوالیش لار نے یاد لیغہ
کلتوریاگان، و کونکلی غہ بیج بر تاثیر قبلیتخان، مصلی اقوالی دہ کاذب، و افغانی دہ ریاکار دور، بتا برین
انداغ کاذب ریا بیشہ لار مذمتی دہ اللہ ذوالجلال ایتیب دور،

الَّذِينَ هُمْ يَدْعُونَ ﴿۱۰﴾ (اول نماز لاریدن غافل بولغوجی مصلی لار) انداغ

کیشی لار دور کیم۔ اولار قبلیتخان عمل لاریدہ ریا قیلا دور لار، یعنی ہر بر عمل خیر نے قیلسہ لار محض آدم
لار غہ کورگوزوب آدم لار نینک مذح ایتیمک اوچون قیلا دور لار اللہ تعالیٰ امر قبلیتخان عبادت نینک
حقیقت و ستری دن تمام پیغمبر دور لار،

کشاف دہ دیب دور کہ عمل خیر اگر فرائض جلاسی دن بولسہ، فرائض نینک حتی انے آشکارا عمل غہ
کلتوریک و خلق غہ انے مشہور ایلامک دور، چونکہ فرائض اسلام نینک نشانہ لاریدن، و دین نینک شہری
دن دور و فرائض نے ترک ایتیمک کشتی مذمت قبلیتخان غہ و دشمن تو تو ملک غہ مستحق دور،

پس انسان اوزی دن ہمت نے یراق قبلیتخان اوچون فرائض نے اہلار قبلیتخان و جب دور،
و فرائض نے آشکارا قبلیتخان ایلہ خرائی سنا لاریدور، و اگر عمل خیر نفل بولسہ، نوافل نینک حتی انے
پوشیدہ قبلیتخان دور، چونکہ نوافل نے ترک ایتیمک ایلہ کشتی ملامت قبلیتخان یدور و اندہ ہمت مویو قنور،

پس اگر برکشی نفل نے آشکارا عمل غہ کل توره، نیستی بوالیش وہ آدم لار منکا اقتدا قیلسون دیکم بولسہ
پس اول ایشی خوب و مرغوب دور اول آدم نے ریاکار دیب مذمت قیلغالی بولما یدور زیراکہ ریا
آدم لار کوروب مدح اتیسون لار دیکان غرض برلہ عمل نے اظہار اتیمک دور انتہی۔

و بوات دن مراد والد علم نماز نینک حقیقت و برتری دن غافل لیت ایہ صورت نماز نے عمل غ
کل تور گوجی شخص لار بولغای کیم نماز او قوماق دن غرض لاری خواہ فرض بولسون خواہ نفل مجرد
آدم لار غہ کور کوزمک و آدم لار نینک مدح و ثنا لاری نے کوز تو تمک دور مقصود لاری اندن
تومہ لاریہ واجب قیلینغان عبودیت و طیفہ مقدسہ سی نے اخلاص قلب برلہ او اقیلماق ایماس دور
شو نینک او چون مسجدہ مردم قاشیدہ ادا قیلسہ لار رعایہ تعدیل ارکان ایہ ترتیب تمام اوزرہ
او تور لار دخلوت دہ ادا ایلاسہ لار رعایہ آداب و سنن قیلماق خشوع و خضوع منیر مرغ حریم
خالق دانہ چوقوغان دیک سجدہ لار برلہ و قومہ سیر کوع لار برلہ و کمال کسالت دن ہر برکن وہ
متقد خمیا زہ لاز و سقال و جامہ لار نے اوینامک کبی غافل لیت لار برلہ او تور لار و نیچہ رکعت ادا
قیلیدی لار و نماز دہ نیمہ نے او قودی لار بیلماس لار اکثر ریاکار لار نینک ایش لاری بودور۔

مونداغ ریاکار لار نینک نماز لاری حقیقہ ایتلیب دورہ

کلید دروزخ سنت آن نماز کہ در چشم مردم گذاری دراز

وَلَيْمُنَّ مَاعُونُ الْمَاعُونِ ۵
بر بریدن عاریت الیب ایشلاتا دورغان (بالطہ و تیشہ و قرآن و سوغا و بینگنہ و طبق و غلبیر و اوت
و سو و تو زغہ او خشہ نرسہ لار نے عاریت بریک نے منع قیلاد دور لار۔

ماعون نینک تفسیر یدہ علماء اثر بر نیچہ اثر لار نقل قیلیب دور لار چنانچہ ابن جریر طبری حضرت
علی دن و عبد اللہ بن عمر دن و مجاہد دن سعید بن جبیر دن قتادہ دن و حسن بصری دن و محمد بن الحنفیہ
دن و صفاک دن و ابن زید دن ہر بری دن متعدد روایت لار ایلہ نقل قیلیب دور کیم ماعون نکات
مفروضہ دور ہمیش لار۔

عبد اللہ بن مسعود دن اول تو قوز طرق برلہ و ابن عباس دن اول طرق برلہ و غنڈرون و
سعد بن عیاض دن و سعید بن جبیر دن و مجاہد دن نقل قیلیب دور کہ ماعون عاریت سور الیب آینا
دورغان متاع بیت دور بالطہ و قرآن و سوغہ غہ او خشہ نرسہ لار دور ہمیش لار۔

محمد بن کعب قرظی ہمیش کیم ماعون و ف دیک دور سعید بن المسیب و زہری ہمیش
لار کیم ماعون قریش لسانی دہ مال دیک دور۔ ماعون بار سیدہ اہل اثر لار نینک قول لاری بوند کوقول
لار دور بوقول لار غہ کورہ ماعون نینک معنی سی خواہ نکات بولسون خواہ عاریت الینا دورغان متاع
بیت بولسون ہمہ سی نے موندہ جمع اتیمک ممکن دور بوطریقہ دہ کیم اول و صف قیلنغان مصلی لار اور
مال لاری دہ اللہ تعالی اہل مسکنت و اہل حاجت او چون واجب قیلنغان حق لار نے منع قیلاد دور لار۔

اہل مسکنت نینک حکم شرع واجب بولغان حقی نے منع قیلادور لار و اہل حاجت نینک حکم انسانیت عاریت برکی مناسب بولغان حق لارینی منع قیلادور لار دیک اولور۔

علامہ زمخشری دیب دورکہ و بو ذکر قیلغان (عاریت آینا و ورغان نرسہ کبی) اشیاء لار اگر مضطر لیک چنیدن عاریت سورالساہ نے منع قیلماق شرعاً حرام دور و اگر حالت ضرورت ہولما نہ منع قیلماق مروءۃ قبیح برایش دور انتہی۔

مقصود بولایت دن بندہ لار نے اوشو اشیاء حقیرہ لار نے عاریت بیرک دن منع کورگوزوب بخیل لین قیلماق دن تبر و ہنی ایتیک دور چونکہ مونداغ نرسہ لار نہ بخیل لین قیلماق غایت دنادت و نہایت حساست و نجاست دور مؤمن نینک کاری ایماں دور منافق نینک شکاری دور۔

علما لار دیب دور لار کہ کشتی اوز منزلی وہ ہمایہ لاری محتاج بولادورغان نرسہ لار نے تولاراق قیادیب حاجت روا لین اچون آلیب قویماق و ہمایہ لاریغانے عایت بیرک فضائل جملہ سی دن کرک کیم جو انزد لین شیوہ سی نے تولکان کشتی اوزیفہ ضرور وہم نرسہ لار نے آلیب تو تک غہ غینہ اقتضار ایماں غیر لار محتاج بولادورغان نرسہ لار نے ہم مردم لار نینک حاجت لارینی زوا ایتیک اچو آلیب سا قلاماق غہ اہتمام قیلغای۔

علامہ زمخشری دیب دور کیم تولہ تعالیٰ قویل داکل فاء جزائیہ دور معنے آیت مونداغ بولور کیم وقتیکہ یتیم نے عنف و آزار ایلد حید دن باک تو تاملیق و مسکین و فقراء غہ احسان و مواسات قیلما سلیق روز جزاغہ اعتقاد یوق لین جہتین دن واقع بولمک ایله موجب دم و تونج بولسہ پس دین اسلام نینک عمادی و ایمان و کفر میانہ سی وہ فارق بولغان نمازون غافل بولمک و شرک دن شعبہ بولغان ریائے شعار ایلامک و نماز نینک شقیقی و اسلام نینک قنظہ سی بولغان زکات نے منع قیلماق بونعل لار نے ارتجاب ایتیکوچی لار نینک روز جزاغہ منکر ایکان لیک نینک علامتی و نشانہ سے بولمکی اولی و احق دور۔ اسلام صفت نرا کیم سی ایله متصف و تقسیم اولمیش انسان لار نینک تولاسی نے بلکہ علماء لار دن اکثری نے کوراسن کیم اولار بو ذکر قیلینغان صفت شینم ایله متصف دور لار دام بصیتا انتہی بوسورہ کریمہ مضمونین مہوم بولغان معنے بو دور کیم روز جزاغہ اعتقادی و ایشانچی یوق کشتی نینک علامتی اولدور کہ محل ترخم بولغان بے کس یتیم غہ رحم قیلماقی قتیغ سوز بیلد ایدور و مسکین و بینوا محتاج لار غہ اوزی ہم طعام برایدور و اوزکہ لار نے ہم اولازغہ احسان قیلماق غہ ترغیب قیلما یوز و معراج مؤمنین بولغان نماز نے مترو حقیقی دن غافل لین ایله تقلید و عادت طریقی وہ اوقویدوز و اعمالی وہ ریاقیلادوز و زکات مفروضہ نے برایدور یا کہ نہایت دنادت و حساستی دن

لے شقیقی یعنی برادری دیک اولور برنرسہ اور تا سیدن برابر یار ییب ایکی شق بولسہ ہر شق نے شق دیگر نینک شقیقی ویر لار ہند

لے غنظہ کوروک ۱۷

بعضی عادت سورہ لادورخان آزرترسہ لارنے اہل احتیاج دن درینغ توتا دورے

ایمدی بوخصال رذیلہ لار روز جزانے تکذیب قیماق وانکا اعتقاد یوقلیق نینک علامتی ایکان لیتی بیلینگاچ امتیاز قیلندی کہ روز جزانے تصدیق قیلغوجی لاروائے راست دیب اعتقاد قیلغوجی لار انداغ ذوات سعادت بشیم دور لار کیم مونداغ یمان فعل لاردن اوز وجود لاری نے پاک قیماق غدا جتھادده بولور لار و مونداغ یمان کردار گردی غدیولا یولور لار۔ پس ہر بر مسلمان غہ لازم دور کہ بسورہ کریمہ نینک معنی سی نے بلیب، اوزی نینک روز جزانے تصدیق قیلغوجی لار جملہ سیدن مو، یا کہ تکذیب اتیکوجی لار زمرہ سی دن مو، ایکانینی تفکر و تدبر قیلغای۔

ای برادر دینی لار اگر بسورہ نے جزیل ایمن واسطہ سے ایہ طرف الدرب العالمین دن خاتم النبیین صلی اللہ علیہ وسلم غہ نازل قیلنغان قرآن میں دن دیب تصدیق قیلسا نیکیز و انینک کلام الہی ایکانینی بیچ شک و شبہ سیز اعتقاد ایسا نیکیز، موندیک معنی سیغہ سمع اعتبار سالیب فکر صحیح ایلہ بر تفکر یور و نینک کیم دیدور سوکرہ انصاف ایلہ تامل قیلنیک کیم کرہ زمین اوستیدہ ہر قطرہ سکونت قیماق دہ بولنغان اسلام اہلی نینک اکثریہ بسورہ دا ذکر قیلنغان یمان صفت یوقمو دور، تو لا مسلمان لار بسورہ کریمہ نینک معنی سیدن مطلقا یخبر دور لار بنا برین یتیم لار احوالی دن خبر آلماس لیق، و بیچارہ مسکین لار غریم و شفقت قیلماس لیق، سائر ملت غیر متمدنہ ایچو ہمہ دن تو لاراق مسلمان لار دہ دور، عجباً مسلمان لار کتاب سماوی لاریدہ مونداغ یمان فعل روز جزانے انکار قیلان علامتی دور دیب صراحتہ تہدید وارد بولوب تور و غلوق، بیچ بر پروا سیزانے از نکاب اتیک دہ دور لار گویا یتیم و مسکین غہ بے رحم لیق و شفقت سیز لیق اولار غہ جلی بولنغان عادت طبعیہ دیک طبع لاریغہ اور ناب دور غیر دین لار مجر و انسانیت متقضا سیچ یتیم لار و مسکین لار احوالی نے تفکر ایلامک نے اوز لاریغہ لازم بلیب اتیک چارہ سی نے قلیب دور لار چنانچہ یوقاریدہ اندک اشارت قیلندی اما مسلمان لار کوچہ لار دہ آچ وزار و یلانکاج و خوار و افتادہ بولوب تیلور و بیورگان مسکین لار نینک احوال فلاکت اشتمال لارینی کور و ب تور و ب بیچ بردل لاری آچنیب رحم و شفقت قیلماس لار۔ سبحان اللہ مسلمان لیق بولیدہ مودور قرآن عظیم غہ تبعیت قیلنغان اہل اسلام نینک کاردی مونداغ بے پروا لیق اولور مو

ای مسلمان لار سیز لار نینک اعتقاد نیکیز دہ قرآن غہ عمل قیماق اوائل اسلام مسلمان لاریغہ منحصر بولوب، ایمدی سیز لار نینک زمانہ نیکیزہ اول کلام قدیم نینک حکمی منسوخ اولیش مو، حاشاکہ مونداغ بولغای۔ خاتم النبیین رحمۃ اللعالمین بولنغان رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم غہ نالیج بولمک نے لازم تو نغان اہل اسلام نینک ایشی شونداغ بولمک مناسب مودور سیرۃ رسول اللہ غہ باقماں موسیز کہ رسول اللہ عمری دہ بیچ بر سائل نے احسانیدن محروم ایشیب رد قیلماق دور نزدیکہ انکابہر گانی برار ترسہ بولماسہ، اصحاب کرام نے انکا احسان و اعانت قیلماق غہ تشویق ایشیب دور، اہل حال

احتیاجی نے تائین اتیک اوچون اور آرام دستراحتی نے خدا قلیب دور۔ اوزی آج بولوب
توروب آج لارنے تولیغوزوب دور۔

رسول اللہ نیک عادت شریفیہ سے یاش وقتین دن تازیب بیوہ یتیم و عاخذ لارغہ
امداد و معاونت قیماق، و اولار نیک حالی نے تفقد قیماق بولیش یتیم لار حالی دن خیر ملک
غہ امت لارنے تشویق ایلاب یتیم نے تربیہ قیلخوجی آدم برہ منینک اور نام داکی قربت او شبو
ایکی بار ماغیم ار سید کی قربت مقداری دہ دور) دیب شہادت بار ماغی ایله اور تا بار ماغی نے
بربری غہ جفت لاب کور ساتب دور او شبو خلق ایله متصف بولغان رسول کریم غہ طرب الہی دن
نازل قیلنغان قرآن مجید دہ یتیم لار و مسکین لارغہ شفقت قیماق غہ ترغیب بار اسید کی
آیت لار تولادور۔ و بسورہ داستران کریم اوچون بیلدوروب اینا دور کہ (آیا کور دینک مودین
نے تکذیب قیلخوجی کیم دور) منادین نے تکذیب قیلخوجی یتیم غہ سوء معاملہ کور گوزوب آزار
برگان، مسکین غہ احسان قیماق اوچون خلق نے تشویق قیماغان کیشیدون)۔ پس امت
اسلامیہ نیک سعادت دینوی و احسروی سی غہ رہبر بولغان پیغمبر رحمت گستر نیک خلق شرفی
یتیم و مسکین لار بار اسیدہ موندان احسان پرور لیک بولوب توروب، اول پیغمبر مسکین پرور
نیک کلتورگان قانون سعادت رہمونیہ عاجز و ضعیف یتیم و مسکین لار امدادی بار اسیدہ
موندان ترغیبات لار توروغ لوق، اہل اسلام نیک بوزمان لار دہ مسکین لار بار اسیدہ بے اغنا
ین قیماق لاری بسی عجیب دور۔

بز اہل اسلام نیک خدا نیک مخلوق لاری بار اسیدہ بولغان معاملہ میز موندان
اسلامیت شافی غہ، بلکہ انت انیت شانہ بیک نامناسب بولغان دیک، خالق میز بولغان معبود
کریمی میز غہ قیلا دورغان عبادتیمیز موبدہ لیت شانہ صلا لایق ایماس بر روش دہ دور، مشابو
سورہ وہ اللہ تعالیٰ مکلف لار ذمہ لاریدہ ایکی تور لوک و طیفہ بولوب، بری ہمنوعی بولغان انسان
لارغہ کور ساتا دورغان و ظائف واجبہ سے، و دیگر اوزی نے یرتغان خالق غہ ایفا قیلا دورغان
وظائف لازمہ سی، بار لینی نے بیان قیلا دور، بولایکی نوع و ظائف بے کما لینی ادا قیماغان نے
دین نے تکذیب قیلخوجی ایکان لیک نے بیلدور اور۔

انسان نیک اوز ہمنوعی غہ نسبت قیلا دورغان و طیفہ سی اولارغہ خیر خواہ لیت و اعانت
و خالق غہ ایفا قیلا دورغان و طیفہ سے انکا عبادت دور۔

عبادت انسان نیک اوز خالق غہ نسبت ایفا اینا دورغان و ظائف نیک روحی دور۔
عبادت انسان نیک خالق نیک عظمتی و احسانی غہ قار شو کو نکلی داکی تعظیم و احترام
حیاتی دن فائض اولغان ظاہری اثری دور و جناب خالق غہ اول حیاتیات تعظیم آیا تیسنی
اظهار یتیب قیلنغان صیمی تضرعی دور۔

عبادت انسان نیک ذکر الہی غہ واصل اولوب اندن راحت تاپمک غہ نائل بولادورغان مسلکی
و طہیقی بولغان قلبی نے پاک ایتمک غہ حقیقی واسطہ دور۔

معرفت اللہ دن سونک عبادت لار نیک اشرفی نماز دور نماز بندہ نے اللہ تعالیٰ نیک مناجاتی
غہ نائل ایتمک غہ حقیقی واسطہ بولغان جہنم معراج مؤمنین آتالمیش دور و اللہ سبحانہ رسول کبری
غہ اوز کلام قدیمی وہ خطاب قلیب اقل ما اوحی الیک من الکتاب و اقم الصلوٰۃ ان
الصلوٰۃ تنہی عن الفحشاء و المنکر و لذلک اردن اکبر دیب دور رای محمد قرآن دن
اوزونک غہ وحی قیلنغان آیت لار نے تلاوت قیل و نماز غہ مداومت ایتمک نے لازم بیل چونکہ
محقق دور کہ نماز انسان نے ہر میان لیق دن و ہمہ شایان عقوبت و توبیح بولغان ایش لار دن یا ندو
ادور و البتہ اللہ نے ذکر ایتمک ہمہ عبادت لار نیک ایتمک چونکہ دور بوایت کریمہ مضمونچہ نماز
ذکر اللہ غہ مشتمل بلکہ عین ذکر اللہ بولغان جہنم ہمہ عبادت لار نیک اکبری بولوب دور انسان
نیک تعالیٰ اخلاق سی غہ واسطہ حقیقی بولغان اوچون اللہ تعالیٰ انسان لار نے نماز غہ و انکادومت
کور کوزمک غہ امر قلیب دور متا اسلامیت نیک امر قیلغان عبادتے شوندا غہ تعالیٰ اخلاق انسان
غہ واسطہ بولادورغان و انسان نیک روحی نے مناجات الہی غہ واصل ایلاب اندن حضور و رحمت
تاپمک غہ نائل تیلادورغان اشرف و افضل عبادت بولغان حقیقی ہر نماز دور یوقسہ ہر موخپہ
انحال و اقوال لار نے بحسب عادت مکرار قیماق دن عبارت بولغان جان سیز و صمیمیت سیز بر رسم
تقلیدانہ دن عبارت بولغان نماز ایما س دور مؤندارغ نماز او قونوجی نے اللہ تعالیٰ قرآن کریم وہ ذم قلیب
فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ الَّذِينَ هُمْ يُرَاؤُنَ ایدو
اوشبو و بیل کلمہ سے غائیدہ قتیغ ہر گناہ صدوری وہ گینہ استعمال قیلنا دور قرآن کریم وہ فیل
کلمہ سے استعمال قیلنغان موضع لار نے شیع قیلغان کیشینغہ یعنی آشکار دور۔

ایمسی اوشبو ذکر قیلنغان آیات کریمہ نے نماز نیک نیمہ اوچون امر قیلنغان لقی نیک
برتری و حکمتی نے میزان قلیب اوز ہمیز نیک بو عبارت شریفہ بارہ سید کی کیفیت احوال میر نے
توغری سی خاشی میرغہ قارشو ایفا قیلادورغان و وظیفہ میر نے اوچاب کور ساک موندہ ہم غایت
تقصیر وہ دور میر چونکہ میزان اسلام نیک بعض برابر باپ ذوق و حضور عبادت بولغان خواص آگاہ
لاریدن یا شقہ ہمہ عوام لار آئین عبودیت لاری نیک اشرفی بولغان نماز نے اد اقیماق وہ تمام
غافل یق ایلا و تار لار حتی کونکل لاری او قونغان نماز لاری نیک نیمہ یعنی دن بحال غفلت وہ بولغان
جہنم امام بعض رکعت وہ قیسی سورہ و قیسی آیت نے او قونغان یا دلاریدہ بولما یدور نماز نے
اوز اور تالاریدہ آباء و اجداد لاری دن رسم بولوب قالغان طرز و روش وہ او تار لار اکثر لاریدہ رکوع
و سجود ناقص و ناتمام و قومہ و جلسہ دن بیچ بر نشان یوق گویا ذمہ لاریغہ حکومت طرفیدن قوبولغان
البان اور نیدہ کر است و کسالت بر لہ او قور لار و تیز راق تو گکاتب اندن تو قونماق نے ایستالار

نماز وہ نیمہ نے اذوقید در لار و او قوغان کلمات لاری نینک معنی سے نیمہ اصلا بیلما یدر لار۔
 اول غافل لار او قماید ور لار کہ اول شروع قیلینغان نماز بندہ لار نینک خالق بیچون
 تعالیٰ و تقدس نہ ایفا قیلما دو برغان و وظیفہ مقدسہ سے نینک اینک احسنی و اکی دور نماز ضمنیہ
 انسان نینک وجودی داکی ہمہ جو ارح لار ایله خالق تعالیٰ غہ عبادت و تعظیم ادا قیلینا دور انداخ کہ
 تیل و ایکی قول و ایکی آیانغ و پاش و حواس ظاہرہ و سائر اجزا لار ہر بری او مشبو عبادت عظیمہ
 داکی فیوض و حکمت دن اوز و وظیفہ سی نے ادا قیلماق ایله بہر مند بولادور و حواس باطنہ ہمہ اندن
 بہرہ سی نے ادا دور و دن ہمہ اندہ عبودیت راحتی ایله حضور تا پادور نمازہ پروردگار کریم محبوب غہ
 حمد و ثنا و تجید و تسبیح و تکبیر و شہادت ایتیک ایله مصلحتی گویا حضور الہی غہ یول تہا پادور و انکا تضرع
 ایله مناجات قیلادور۔

نماز داکی قیام بندہ ذیل خاضع نینک اوز رب جلیل قدیری آلدیدہ تذلل و مسکنت
 کور سنا تیب خضوع تمام برلہ تور کئی دن عبارت دور و قرابت او مشول حال دہ کلام پروردگار
 تلاوتی ایله رب سمیع غہ مناجات ایلاب در گاہی غہ تقریب ایستما کی دن عبارت دور و رکوع
 سو نکرہ اول رب عظیمی نینک عظمت و جلالی آلدیدہ اوزی نینک ذن و خشوع و مسکنتی نے
 اظہار ایتیب ایکیلما قیلدن عبارت دور و توئمہ سو نکرہ او بغنی خضوعی دن ہمہ کامل راق خضوع
 غہ آمادہ بولمک او چون قائم بولوب قری نے راست قلیب رکوع نعمتی نے یسٹر قیلغانی او چون
 ربی نینک شنای تجیدی غہ قائل بولمکی دن عبارت دور و سجدہ اندن سو نکرہ مصلحتی اشرف اعضا سی
 بولغان یوزی نے پروردگاری نینک جلالی و علوی آلدیدہ تو فراق غہ قویوب قلبی خستوق و
 جسمی ذلیل و جوارحی فاشع بولغان حال دہ اظہار خشوع و مسکنت ایلامک ایله عظمت و عزت معبود
 یگانہ او چون تذلل و نیاز کور ساتمکی دن عبارت دور و جلسہ سو نکرہ تمام مستوی اولوب اولتور وہا
 زبان حال ایله پروردگاری غہ تضرع قیلماقی و در گاہی دہ شکستہ و بیچارہ لیت کور ساتمکی و فضل
 در رحمتی نے سوال ایلامکی دن عبارت دور و ولینچی سجدہ باز اولغی کبی اظہار ذل و خضوع و مسکنت
 ایلامک ایله یوزینی تفراق غہ قویوب روز حساب او چون تفراق دن تور کوز و لمکی نے یاد یغہ کلتور مک
 دن عبارت دور

مصلحتی تانما زینی ادا قیلغونچہ بویکلینغ بندہ نیت رسم و آیینی برلہ بولوب آخیریدہ قعدہ غہ اولتور و

۱۲ بیون ایکیب تو بن لیک قیلغونچہ ۱۲۔ ۱۳ خوار لیت کور کوز مک ۱۲

۱۴ فقرہ و بیچارہ لیک۔ ۱۵ خضوع تو بن لیک ایله بیون ایلامک۔

۱۶ ذل خوار لیت و حقیر لیت ۱۲۔ ۱۷ خشوع خضوع معنی سی دہ دور بعضی لار دیمیش کیم خضوع اعضا و جوارح
 برلہ تور اضع ایلامک و خشوع صوت و بصر برلہ تور اضع ایلامک دور ۱۲ منہ

پروردگار لیغہ تناؤ پیغمبر و عباد صالحین غہ سلام ایتیب، ناز رسولی غہ درو دیباریب، سوکرہ ربی دن منقرت
تیلاب، و فضلی نے سوراب، عالم عبودیت دن یا نیب علم معاش غہ رجوع قبلما فیغہ اشارہ یا نینک
یاران لاریغہ سلام بریب، بو عبادت عظیمہ سی نے تمام قیلادور، منّا افضل عبادت بولغان نماز نینک
بجلا ہیئت و حکمتی نینک ہیالنے بودور پس بو عبادت دن اشرف عبادت بولور مو، بولکمال دن اکمل
تعلغ برکمال موجودور۔

تبرکونے بیش مرہ بو حکمت لار نے فکر قیلیب، بو ہیئت وہ بندہ لیت و ظیفہ سی نے ادا قیلماق
اوچون، درگاہ معبود برحق غہ توجہ ایلامک ایله، اوزی نینک عجز و نیازینی اظہار ایتکان انسان
دن، بیج بریمان اخلاق و تاشایتہ افعال و وقوعہ کلماس، زیرا کہ نماز وہ ربیغہ قیلخان منا جاتی
دن و لیغہ فالغض اولغان آگاہ لیت، انے ایمان فعل و بیہودہ قصد لاردن منع قیلور، شایان مؤاخذہ
بولادورغان ایس لاردن البتہ انے ساقلار۔ پس انسان ہر کون بش مرہ شونذاع آگاہ لیت
نے کلغ بیلہ بولس مو اوزی غہ لازم توتسہ، بارغاشچہ آگاہ لیک ازکا ملکہ و طبیعت اولور، اول
وقت آمیج کریمہ ان الصلوٰۃ تنھی عن الفحشاء و المنکر نینک نتیجہ سے ظہور غہ کلور،
اسلام اہلی نینک تولاسی نینک اوتماکان نماز لاری، بو حکمت لاردن غافل لیت برہ ادا
قیانیب روح سینر و صمیمیت سینر بولغان جہنمک، اول نماز مصلی نے ایمان فعل لارا ایتکانی
توسالمایدور۔

نماز نینک عبادت لارا اشرفی، وطاعت لارا اکملی، بولکی نینک ینہ برہتی بوکیم، نماز وہ عبادت
قلبیہ و بدنیہ و مالیہ انوائی نینک بارچہ سے مندرج دور، انداع کہ نماز وہ تحصیل طہارت و
ستر عورت بارا سیدہ مال صرف ایتیک زکات اورنیدہ دور، و موضع مناجات وہ قائم اولمک
اعتکاف اورنیدہ و قبلہ غہ متوجہ بولمک حج اورنیدہ، و خدا و رسولی نینک ذکر ہی ایمان اوچون
ایتولادورغان شہادتین اورنیدہ، عبودیت و ظیفہ سی نے ادا قیلماق وہ جس نفس قیلماق
و مناجات پروردگار وہ خواطر و افکار نے مجاہدہ برہلہ تو سوپ شیطان نینک و سوسہ سینی مدغہ
قیلماق، جہاد اورنیدہ، طعام و مشراب و جماع دن امساک ایلامک صوم اورنیدہ دور۔ مست
نماز دن اسلام نینک ارکانی دن بولغان او شہو عبادت لار نینک بارچہ سیغہ مشتعل بولغان جہنمک
اللہ تعالیٰ انے اقامت قیلماق لیت غہ امر قیلیب انے محافظت ایلامک نے تاکید ایتیب دور، و
نے حقیقت و برتری دن، پنجہ اولمک ایله فاعلانہ ادا قیلخان لار نے وئل برہلہ تہدید قیلیب دور
دبارچہ غہ پوشیدہ ایماس دور کہ بیز اہل اسلام نینک اچپیدہ اعمالی وہ ریاقی لغوی
لار ہم تولادور۔ ریاقی لغوی نماز بار سیغہ منحصر ایماس دور، بلکہ بودیار لار داکی بیز اہل اسلام نینک امور
معیشت لار بیز نینک تولاسی ریاقی برہلہ آغشتہ دور، چنانچہ آدمیت جرکہ سی غہ زور برہلہ اولار لاری
کیرگوزمک نے اہم امور دن بیدگان منقرور لار نینک حیفاوت و طوی و نذر لاری ہمہ سی ریادان

پُر دُورِ حَتَّى رَمَضَانَ كُونَ لَارِيْدَهُ اَوْ مَوْلَايْنِي دَه عَرَسِ الْبَنِي سَيْبِ
اعلام واعيان لارے نكليف قيلماق لاری، وشو كك او غشه ايش لار بارچه سے، ريان خالی ایاس
دور بلكه عين ريان دور۔

وینہ معلوم دور کہ ہیز اہل اسلام بچہ تجار و اغنیاء لار نینک اکثری، حتی ثروت و غنا ریا بے
بولغان علما لار نینک بعضے سے، مانع زکات دور لار اہل اسلام نینک زکات ہیرا دور غان لاری مو
کما یبغی تمام ہیرا میدور لار و مستحق غہ تیکوزا میدور لار۔

پس ہیز اہل اسلام نینک آرا میز دہ جاری بولمک دہ بولغان او شبوا اخلاق مذکورہ لار غہ
انصاف ایله تفکر نظری تے سالساق گویا بسورہ شریفہ ہیز غافل لار غہ تشبیہ و تہدید او چون نازل
قیلیمیش دور۔

آی برادر دینی لار مونے تدبیر ایاب آگاہ لار نیکمیز لازم دور۔ احتمال کہ بعض بر علمائے انتسابی
بارظاہر پست لار ایتور لار کہ بسورہ مشرک لار حقیقہ نازل بولمیش دور، مؤمن لار حقیقہ ایاس دور
دیب آیا اولار آیت کریمہ نینک ظاہر نظمی غہ نظر تامل ایله قرآنا میدور لار موکہ خویله للمصلین
دیمشون الماعون دیدور، مشرک لار قیام نماز او توب مصلتی دیمک غہ قابل وایق اولمیش لار کہ
اولار نے نماز تے غافل یق ایله ادا قیلغوجی لار دیب مذمت قیلور۔

بالغرض بعض مفسر لار قول لاریچہ سورہ نینک اولی دن علی طعام المسکین غہ مشرک لار حقیقہ
و قولہ خویله للمصلین دن آخر سورہ غہ منافع لار حقیقہ، نازل بولمک ایله بسورہ نینک
نزولی مشرک لار و منافع لار شائی دہ بولمیشی محتمل بولسه مو، ہیز نینک عزت و سعادتیمیز او چون توشور
مسلمان لار نینک اندن متنبیہ و متبویہ لولمیکیز او چون دور گویا اللہ تعالی ایتادور کہ بسورہ دہ ذکر
قیلغان ایمان فعل لار روز جزائی تکذیب قیلغوجی و دین اسلام غہ اعتقادی یوق مشرک لار و
منافع لار ایشی دور دین تے راست اعتقاد قیلغان مؤمن لار موتدغ فعل لار نے قیلما دیدور۔ منج
بو اعتبار ایله آیت نینک نزولی مشرک لار شائی دہ بولسه مو، مفہومی مؤمن لار غہ تبنیہ و تہدید دور مونے
بیچ کیسه انکار ایما لاس قرآن کریم نینک آیت لاری نینک موروی خاص بولغان بیلہ حکمی عام دور،
بو ہیز اہل علم غہ معلوم ہر مشکہ دور۔

سورہ مذکورہ نینک منافع لار حقیقہ نازل بولغان دیب بعض مفسر لار دن نقل قیلغان قول
شایان حجت بولغودیک معتمد قول ایما دور زیرا کہ سورہ شریفہ کئی التزلزل دور کہ دہ منافع دن
اشریوق یعنی و منافع اشرف دن سونگرہ مدینہ دہ موجود بولغان یعنی، آشکارا ہیرا دور۔

احتمال بو قولیمیز غہ ایرا دینکوروب ایتور لار کریم آری سورہ نینک ہنگام نزولی دہ کہ دہ منافع
یوق ایسی منافع نینک ظہوری مدینہ دہ اولغان یعنی معلوم لیکن اللہ تعالی نینک علم انزی سیدہ
منافع لار ظہوری معلوم یعنی چتیدن اولار نینک ظہورین مقدم اول طائفہ نینک احوال و اخلاقی تے

بیان و کردار نبی ذم قلیب، سورہ نے نازل قلیب دور دیب،

پس انکا ایٹا میز کہ منافع لارنیک، وجودی عالم دہ ظاہر بولمہای توروب، علم ازلی سے دہ اولار
نیک ظہوری معلوم ایگانے جہتیدن، اول، طائفہ نیک ظہوریدن مقدم بشأن لاریدہ آیت نازل قلیب
السد علیم، بیز اسلام اہلی نیک آرسیدہ ہم، بوصفات قبیحہ لاریدہ موسوم و متصف بولنوجی آدم لاروجود
بولکنی نے علم ازلی سیدہ بیگان جہتیدن، اولار نیک وجودی دن ایلکاری، انداغ کیشیلارغہ
تہدید و تنبیہ اوچون، کتاب کریمیدہ آیت لار نازل قلیب، مستبعد ایاس دور۔

اول معترض لار زعمی چہ قرآن کریم نیک سورہ و آیت لاری، یلغوز زمان تبلیغ داکی بر آویج
حجاز مشرک لاری نیک احوالی غہ عائدا مر لارا و چون گینہ نازل بولمیش مؤقیہاست غہ قدر عالم وجود
کلکوچی انسان لارا احوالی غہ عائدا مر لاری بیانی اوچون الماس مودور۔

بومقام دہ برجگاہہ خاطریم غہ کلدی، بروقت کا شغرشہر ہدیک چیچن حکومتی نیک والی سے شہر
نیک اعیان لارینی قیچقزیب، رعیتہ لار نے ربانوار ہند و چین لیک لار دین قوتقوز تک اوچون اور
لاری نیکیز بریانکہ آجیب مثلاً دہ نیم فائدہ برابریغہ رعیتہ لارغہ امداد و معادنت قیلسانک لار دیمش، اولار انیک
جو ابیدہ ایتمیش لار کیم بولایش بز نیک شریعتی میز حکمی چہ حرام دور والی چینی اولارغہ ہمیش کیم
ای خافل لار سیر نیک خیالینکیز چہ شریعت قانونے نے شروع قیلخان پیغمبر نیکیز، سیز لار و سیز لار دیک
اوز زمانہ سی داکی آدم لار نیک احوالی غہ کورہ حکم چیچار غوجی بر کیشی مودور شبہ سیز بیلینک کیم پیغمبر
وجودی عقل مجسم بولغان، انداغ عقل عالم ایدی کہ تا القراض عالم غجہ موجود بولادورغان است
لاری نیک احوالی آیتہ سی نے ملاحظہ ایلاب شریعت احکامی نے قانون قلیبش دور، سیز لار دیک
است لاری، سیز لار دیک اجنبی لار نیک تحت حکومت لاریدہ محکوم لیت بیلدیشابک لارینی ہم خدا
نیک بیلدور کی ایلبیلیب، انداغ آدم لار نیک احوالی جیاتیہ نی نے ملاحظہ قلیباق ایلبہ قانون
دین نے بیان قیلخان دور انسان لار نیک ہدایتی غہ نامور بولغان پیغمبر نیک تبلیغ ایگان شریعتی
وسنج بولماسہ، انکا اتباع قیلغوجی البستہ کم بولادور شریعت احکامی کینگ عالم شمول بولغاندہ
اینک اتباعی کوب بولادور عالم دہ سیز اہل اسلام نیک دینی دیک جہان شمول وسیح بر دین یوتوز
دینیکیز نیک احکامی غایت دہ جہان شمول دور ایستاسانکیز اندہ ہر بر حکم نے تاپا سیز دیب۔

قرآن کریم دہ وارد بولغان آیات الہیہ دن اوشبہ سورہ داکی آیت لارغہ اوشبہ و عنید
و تہدید آیت لاری نیک بعضی سی نے ابوہیل یا ابولہب یا ولید نیکلیغ شہتی، اہدی لار حقی دہ
نازل بولغان دیب، اسلام اولادی نیک قرآن کریم اندازی دن فارغ البال بونک لک لاریغہ
حامل بولغان بعض مفسرہ لار حقیقہ نیمہ دیک کرک۔

اسلام اہلی محقق بنیلسون لار کیم قرآن بیز اہمیت اسلامیہ نیک کتاہیمیز، دستور ہدایت
ظہور ہمیز دور، مونداغ بولغان دن سونک انیک خواہ تبشیری و خواہ وعیدہ اندازی بولسون

البتہ اول بیز نینک شائیمیزہ دور قرآن دہ اعم ما ضیہ نینک قصہ لاری، و اولار نینک سبب
 ہلاک و باعث عقوبت لارینے، ذکر قیلماق، بے شبہ بیز امت اسلامہ نے تشبیہ ایلاب
 انداغ موجب ہلاکت و عذاب بولادورغان افعال قبیحہ لاردن تجذیر ایتیمک اوچون دور،
 مونداغ بولغاندن کین بیز مسلمان لار نینک بوسورہ شریفہ دن آکا دورغان خطی میز بودور
 اوشینو سورہ دہ ذکر قیلینخان! اخلاق شیعہ لاردن کہ دین نے تکذیب قیلماق نینک نشانی دور
 اجتناب ایتیمک نے اوڑ میز غم ضرور و اہم و فرض محکم، بیلگا میزہ۔ تمام بولدی سورہ ماغون
 تفسیری بمنہ و توفیقہ تعالیٰ۔

تم تم

سورہ کوثر مکہ دہ نازل بولمیش آیت لاری اوچ کلمہ لاری اون حرف
 لاری قرق ایکی دور

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

اِنَّا اَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ اى محض تحقیق بیز سنگا کوب خیر لار نے عطا
 قیلدوق یعنی علم و عمل دن، و دنیا و آخرت نینک شرف و سعادت دن، کوب لیک دہ درجہ نہایت دہ
 بولغان چتشی ایش لار نے سنگا عطا قیلدوق۔

کوثر بار سیدہ علماء تفسیر تولا قول لار نے بکتور دین دور لار چنانچہ کوثر جنت دہ بر نہر
 مشہور یا نبوت، یا قرآن، یا اصحاب و امت، یا علم و حکمت، یا معجزات، یا اجابت دعا، یا رسول کرم
 نینک دل مطہری نینک نوری و اشراق، یا مبارک نامی و منترقی نینک بلند و مشہور عالم بولمکی، یا
 شفاعت کبری یا تسہیل شرایع دین، یا اولاد کرام، یا کثرۃ اتباع و شیاع، یا فضائل کثیرہ یا خلق
 حسن یا مقام محمود و شونکا اوخشہ اقوال لار کیم تناسیر ما نوزہ لار دہ مذکور دور،
 امام رازی بوبارہ دہ ذکر قیلینخان و جب لار نینک اولی: ہ کوثر نینک جنت و اکی بر نہر ایکانے
 نے ذکر ایتیب بوقول سلف و خلف تزیدہ مشہور و مستفیض دور دیب دور

لے شیخ محمد عبده رحمہ اللہ تفسیر جزء عم دہ کوثر بار سیدہ وارد بولغان تفسیر لاردن ایکی قول نے اختیار ایتیب دور برنجی
 قول کوثر دن مراد نبوت یا علم و حکمت یا نور قلب کیم ہدایت و رشد لار عبارت دور لہجی قول کوثر دن مراد خیر دنیوی و اخروی دور

ابن جریر طبری کوثر دن مراد نہر جنت یا خیر کثیر یا حوض مشہور دیگان قول لار بار سیدہ روایت قبلینغان اثر لار نے ذکر قلیب، سو نگره دیب دور کہ منینک نزدیک ده او شبو قول لار نینک صواب غہ یقین راقی کوثر جنت ده رسول اللہ غہ عطا قبلینغان نہر نینک اسمی دیکان کیشیلار نینک قولی دور بو قول سنہ سہمہ قول لار دن اولی دور ویک لیکیم بو باره دار رسول اللہ دن وارد بولغان خیر لار نینک تنائی جہتی دن ہو کہ آخیر وارده لارده شونداغ کلب دور سو نگره ابن جبریر بو باره ده حضرت انس روایتی الیہ وارد بولغان نہر لار نے متعدد طرق لار برہ ذکر ایتیب دور، لیکن فقیر بو یرده کوثر خیر کثیر معنی سیدہ بولغان ده، بو باره وایمان قبلینغان وہم بیان قیلماق غہ مناکبت وگنیشی بار جمیع عطایای کثیره و موہیب و فقیرہ غہ شامل بولمک لیکے نے، و جناب رسول اللہ غہ عطا قبلینغان دنیویہ و اخرویہ نفسیہ و آفاقیہ عطایای ظاہرہ و باطنہ لار ان دن خارج اولماس لیکے نے اعتبار غہ ایتیب خیر کثیر معنی سی نے ترجیح و اختیار قیلدیم، حالبوکہ کوثر دن مراد خیر کثیر ایچانید وارد بولغان اثر لار مو بار دور، چنانچہ صحیح بخاری ده ایتیب دور ابولشر سعید بن جبیر دن اول ابن عباس رضی اللہ عنہما دن روایت قلیب دور ابن عباس جناب لاری ایتیب دور کوثر خیر کثیری دور کیم اللہ تعالیٰ نے پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم غہ عطا قلیب دور دیب ابولشر ایتادور سعید بن جبیر غہ دیدیم کہ آدم لار کوثر دن مراد جنت ده بر نہر دور دیب گمان ایتادور لار (سن لار نے خیر کثیر دور دیر سن) پس سعید بن جبیر دیدیکہ جنت واکے نہر ہم رسول اللہ جنابی غہ عطا قبلینغان خیر کثیر جملہ سید بن جبیر دور دیب۔

ابن جریر طبری بو معنی ده وارد بولغان اثر لار نے ابن عباس دن، مجاہد دن، عکرمہ دن، سعید بن جبیر دن، و عطا بن السائب دن، متعدد طرق لار ایله نقل ایتیب دور۔
 سنما کوثر نے خیر کثیر معنی سیفہ محل قبلینغان ده سعید بن جبیر رحمہ اللہ جناب لاری دیکان دیک، نہر کوثر ہم اینک ضمنی غہ داخل بولادور۔ چونکہ کوثر ہم رسول اکرم صلعم غہ طرف الہی دن عطا قبلینغان عطایای کثیره و خیرات دنیویہ و اخرویہ جملہ سی دن برگینہ عطیہ دور۔
 پس کلام الہی نینک اعجازی جہتی غہ، وہم کلام عرب ده کوثر نینک خیر کثیر معنی سی ده استعمال قبلینغان یعنی غہ، کورہ کوثر نے خیر کثیر معنی سیفہ محل ایتیمک، و اول معنی نے روایت و درایت ترجیح ایتیمک، اولی دور دیمک نے اختیار ایتیم۔ زیرا کہ کوثر کثرت دن صیغہ مبالغہ دور کوثر نقل دن و جو نہر جہر دن صیغہ مبالغہ بولغان دیک۔
 عرب لار ہر بر نہر کہ ایتیمک عددی تو لا و قدر و اولو غلوتی کوب بولسہ کوثر دیر لار، کوثر صیغہ سے کثرت ده مبالغہ نے و اندہ افراط نے افادہ قیلادور غان بر کلمہ دور۔

قاموس ده ایتادور کہ کوثر ہر زسہ نینک تو لادو کہ بے نے ایتور لادہ اعطاه الکوشرا ای الکثیر
بر بدوی عرب نینک خاتو نے غدا غلو تک سفردن نیمہ لار نے آلیب کلدی دیکان لاریدہ رجح
بکو شردیدی، یعنی تو لار سہ لار نے آلیب کلدی، وراغب اصفہانی مفردات ده ایتادور کہ سخی و
جو انمزدگیشی نے ہم کو شردیر لار، اھ۔
اوقیانوس ترجمہ قاموس ده ایتادور کہ خیر و حسناتے و انعام و مبراتی کوب آدم نے ہم کو شردیر لادریب۔

ایتا صنگہ کیمت نام شاعر نینک او شبو شعریدہ واقع بولغان کوثر شاید کہ بو معنی ده
بولغای شعر

وانت کثیر یا ابن صدوان، طیب، وکان ابوک ابن العقائل کوثر
ایمدی بودہ لار ایلد کوثر نینک خیر کثیر معنی سی ده بولمکی صحیح و مرتج بولغاچ، پس ایتا میرکہ
اول حضرت رسالت منقبت غدا دنیا ده عطا قیلینغان خیر کثیر جملہ سیدن بعضی سی، اول حضرت
نے، بوت نعمت شریفہ سے ایلد ممتاز ایلاب، انبیا لار نینک خاتمی قیلمات ایلد دین مبینی نے تا ابد
باقی و نافذ ایشکی، و نام شریفی نے اللہ سبحانہ اوز نام جلیلی برہمًا منارہ لار و منبر لارده و نماز لار
ایچیدہ مذکور و جاری ایلامکی، و عدد اللہ بولغان مشرک و معاند لار غدا غلب ایتیق دین عالی
قدرینی کرہ زمین اوستیدہ اکثر اقطارده نشر و ظاہر قیلماتی، و جمیع عالم نینک سعادتے او چون اول
حضرت غدا نازل قیلینغان قانون ہدایت مشحونی نے، یعنی کتاب کریمی نے، تحریف و تبدیل دن ساقلا
حکی نے تا ابد نافذ، و اسرار اعجازی نے ارباب حقیقت و تدقیق نزدیکہ آنا فنا ظاہر ایلامکی، و دین
حقانیت تلقینی غدا داخل بولغوجی لار نے بارگاہ نچہ تزیید ایلاب، شعائری نے دیار اجسیتیہ بعیدہ
لارده ظاہر قیلمات ایلد، حکمی نے قوانین سائرہ لار اوزرہ غالب قیلماتی، و شونکا اوحشہ عطا یای
جلیلہ و مواہب جزیلہ دن عبارت دور، و آخرت ده خشیدہ قیلینغان عطایای کثیرہ لار دن بیری
شفاعت کبری مرتبہ سی نے عطا قیلماتی، و مقام محمود و درجہ عالیہ سینہ انے کوتارماکی، و امت اسلامیہ
سی او چون ذخیرہ قیلینغان دعاسی نے اول کون اجابت قیلماتی، دہر کوثر نے و حوض مشہور نے خاصہ
اول حضرت غدا کرامت ایلامکی، کبی خصائص جلیلہ لار دن عبارت دور، عطا یای اخرویہ لار نینک
بارچہ سی، و مواہب جزیلہ و نیویہ لار نینک اکثری، ہنوز اول حضرت فدا حاصل اولما سے توروب،
صینہ ماہنی ایلد اعطینا دیکمی، اول عطایای دنیویہ و خسرویہ لار نینک و قوعی متحقق ایکان لیکمی،
والبتہ وجود پذیر اولمک لیکے غدا، اشعار ایلامک، بو تہمید ایلد اول حضرت غدا اللہ تعالیٰ اوزی نینک
حفظ و نصرتے ایلد و عدولت ارباب بیک او چون دور۔

و کلمہ انا اعطینا نے لفظ جمع برہ ایراد ایشکی، معطی تعالیٰ نینک عظمتی غدا، و اول جناب کبریا دن
عطا قیلینغان عطیہ نینک اولوغ لوقی غدا تشبیہ او چون دور۔

فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ ۗ پس ای مجھ اور مشہور غیر کثیر نینک شکرانہ سے اوچون،
 بیچ اُحدی غہ عطا قیلغان عطا یا ای جزیلہ وخصائص جلیلہ لارنے سنکا عطا قیلغان ربینک غہ
 غینہ خاص خالص عبادت قلماق دہ دائم بول یعنی ہمہ عبادت لارننیک انوائی غہ جامع بولغان
 نماز غہ مداومت قیل و ہم اول خیر کثیر افاضہ سینہ شکر اتیمک اوچون، تیوہ لارنے قربان یلق و
 گوشتے نے یتیم و مسکین لارغہ اطعام ایت۔

نماز اقسام شکر نینک ہمہ سی غہ جامع بولغان جہتدن اولاً انینک ایلہ امر ایتیمش، چونکہ اقسام
 شکر اورچ دور برنجی دل برلہ شکر قیلماق دور، شکر قلب اول عطا قیلنغان نعمت نے منعم
 تعالیٰ محض فضل و کرمی برلہ منکا عطا قیلغان انعام مخصوصی دور، انذن اوزگہ دن ایماس دور دیب
 اعتقاد قیلماق دور، ایکنجی تیل برلہ شکر قیلماق دور، تیل برلہ شکر اتیمک اللہ تعالیٰ نینک اوزنہ لایق
 حمد و ثنا سینہ قابل بولمک دور۔ اوچونجی جوارح برلہ شکر اتیمک دور، جوارح بیلہ شکر اتیمک، شارع
 بیان قیلغان طرزہ مہجود یگانہ نینک خدمتی غہ و عبادت غہ خضوع و خشوع برلہ قیام کورگوزمک دور،
 و نماز اوشبوا و بیچ قسم شکر لارننیک ہمہ سینہ جامع دور، و تیوہ عرب لارننیک قاشیدہ قدر لیک
 بولوب اولار نینک اغزہ اموالی بولغان جہتدن اسنے نخر ایتیب محتاج لارغہ بیدورمک غہ امر ایتیب
 دور، گویا بوسورہ مکرہ سورہ متقدمہ مضمونے نینک مقابلی دہ وار و اولمش دور انداغ کہ بوسورہ
 والی قولہ تعالیٰ وَانْحَرْ سورہ متقدمہ دکی اَلَّذِي يَكُفِّرُ الشِّرْكَ وَيَكْفُرُ بِالْمَسْكِينِ
 و ہم ویستعون الماعون قول شریفی ایلہ، ذکر قیلنغان کذب دین بولغان شخص لارننیک اوصافی غہ
 مقابلس دور، زیر کہ عرب نینک قاشیدہ اغزہ اموال بولغان تیوہ سنے قربان یلق قیلیب، گوشتے نے محتاج
 لارغہ بیدورمک اول کذب دین بولغان شخص لارننیک یتیم و مسکین لارنے رد قیلماق لاریخہ و زکات
 نے برماس لیک لاریخہ مقابل دور۔

و بوسورہ دکی فَصَلِّ لِرَبِّكَ سورہ متقدمہ دکی فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ الَّذِينَ هُمْ عَنْ

صَلٰوةِهِمْ سَاهَوْنَ الَّذِينَ هُمْ يُرَادُونَ غہ مقابل دور، یعنی محض رضای پروردگار نے ایتاب
 خالص مہجود یگانہ غہ بندہ یلق ادا سی دہ نماز غہ مداومت کورگوزمک نماز لاری دن غافل بولغان، و نماز
 ادا سیدہ پیشہ لاری ریا بولغان کذب دین لارننیک اوصافی ناشایستہ سی غہ مقابل دور، گویا اللہ تعالیٰ
 ایستادور کہ ای محمد بیز نینک بیلدور یکیمیز ایلہ روز جزائے کذب قیلنوجی لارننیک کیمیلار ایکان لیک نے
 بیلہ نینک، و سنکا اول گروه خسران مال لارننیک اوصافی معلوم بولدی، پس ایمدی بیز نینک طرف
 آئی میزدن سنکا عطا قیلنغان عطا یا ای عظیمہ لار شکرانہ لاری اوچون، اول گروه کفران پیشہ لار
 نینک خلا فیدہ سن ہمہ عبادت لارننیک اشرفی بولغان نماز غہ خالصاً لوجه اللہ کمال عبودیت ایلہ
 مداومت قیل یتیم لارنے عنف و آزار ایلہ ایشیک لاری دن حیدرگان و مسکین بیوہ لارغہ طعام
 بیز بای مال لاری نینک زکاتی سنے اولاردن منع قیلغان سنگدل بے شفقت قوم لارننیک خلا فیدہ

ریتیک نینک رضاسی لے ایستاب تیموہ لار نے نخر ایتیب تیم و سکین و محتاج لار نہ صدقہ قیلنیل دیہ
 قوله تعالیٰ فصل لربک تعظیم امر اللہ نہ اشارت : و قولہ و انخر خلق اللہ نہ شفقت ایلامک نہ
 اشارت دور دیش لار۔

اوشب و ایت کہ میداکی فضل و انخر تا ویلی وہ اہل تاویل اختلاف قیلیب دور لار بعضے لاریب
 دور کہ آیت کریمہ صلاۃ مکتوبہ نہ سلامت قیلماق نہ داتے محافظت ایلامک نہ امر دور و انخر نمازہ اونک
 قول نے چپ قول نینک اوستینہ خوب صدردہ تو تک نہ امر دور دیب بوقول نے طرق متعددہ ایلہ
 ابن جریر طبری حضرت علی کریم اللہ و جہ دن نقل ایتیب دور بعضی لاریب دور کہ و انخر افتتاح صلاۃ
 وہ ایکی قول نے سینہ سنی غچہ کوتاریب نماز نہ داخل بولمک نہ امر دور بوقول نے ابو جعفر دن نقل ایتیب دور
 بعضے لاریب دور کہ فصل دن مراد نماز فرض نے ادا قیلماق و انخر دن مراد تیموہ لار نے نخر
 قیلماق دور دیب بوقول نے مجاہد دن نقل ایتیب دور بعضے لاریب دور کہ فصل لربک
 دن مراد مزدلفہ نماز باسلام نے او قوماق و انخر دن مراد منی وہ تیموہ لار نے قربان لیق قیلماق دور
 بوقول نے سعید بن جبیر دن و مجاہد بن منہال دن و عطاء دن و ابن عباس دن و حکم دن نقل
 ایتیب دور بعضے لاریب دور کہ فصل لربک دن مراد نماز عید نے او قوماق و انخر دن مراد
 قربان لیق قیلماق دور بوقول نے انس بن مالک دن و عکرمہ دن و بیع بن انس دن و عطاء دن
 حسن بصری دن قتادہ دن و مجاہد دن نقل ایتیب دور

ایتا من کہ اوشب و ایتیب کے ایکی قول نہ کورہ سورہ کریمہ مدنی النزول سورہ لار و آیت
 لار دن بولادور چنانچہ صحیح مسلم و مختار بن فضل طریقی ایلہ حضرت انس دن روایت قیلنیلخان حدیث
 سورہ نینک نزولی مدینہ وہ واقع اولخان یعنی نے تأیید قیلادور انداز کہ انس رضی اللہ عنہ دیش کہ
 بروقتی پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم نینک مبارک کوزی انک او یقوغہ باردی سو نکہ بئشم قیلیب
 باشی نے کوتاردی بیز لار دیدوک ایکم یار رسول اللہ بئشم قیلماقینک نہ سبب نہ دور دیدیکیم اللہ تعالیٰ
 منکا بر سورہ نے نازل قیلدی دیب انا اعطیناک الکوثر نے آخری غچہ او قودی سو نکہ دیدیکیم
 آیا کوثر نینک نیمہ ایکانے نے بیلا سیر لار مو دیدوک کہ اللہ و انینک رسولی داناراق دور دیدیکہ کوثر بر
 نہری دور کیم ربیم نے منکا وعدہ قیلدی اندہ خیر کثیر بار دور اول بر حوض دور کیم امت لاریم قیامت
 کونے اول حوض نہ وارد بولادور دیب منابو حدیث نہ کورہ نزول سورہ مدینہ وہ واقع اولمیش
 لیکن ابن ہشام سیرتیدہ بو سورہ نینک سبب نزولی بار سیدہ ذکر قیلنیلخان نقل بو سورہ نینک مکہ
 نازل بولخان یعنی نے بیلا وادور انداز کہ ابن اسحق ایتیب دور منکا بیتکان خبرہ عاص بن وائل
 ہر قیان رسول اللہ نینک ذکر مجلس لارہ بیان قیلنیلخان مجلس دانش لاریغہ ویر ایدی کہ قویونک لار
 انینک سوزینی اول انج بر مرد ایتیب دور انینک عقبیدہ یادگاری یوقتور اگر اولوب کتسہ انینک نامی
 تو کایدور سیر لار اندن قوتو لاسیر لاریب

پس اللہ تعالیٰ اول تو فریدہ انا اعطیناک الکوثر نے نازل قیلدی، یعنی ای محمد سنکا دنیا و ما
 فیما دن یخسراق و اولوغ راق نرسہ نے عطا قیلدیم دیدی، کوثر عظیم معنی سی دہ دور، آہ
 و شونکا اوخشہ محدث لاردن عبد الرزاق و ابن جریر و ابن منذر و بزار و ابن ابی حاتم و ابن مردودہ
 و ابن سعد و ابن عساکر و طبرانی رحمہم اللہ عبد اللہ بن عباس دن و سعید بن جبیر دن محمد بن قتادہ دن
 و ابو ایوب سختیانی دن و محمد البقر دن و عکرمہ دن و سدی دن روایت قیلیب دور لاکرم، ان شانک
 هو الا بترا عاص بن وائل سہمی حقیقہ نازل بولوب دور دیب،

یور روایت لارہم سورہ نینک کی النزول ایکان لیکلی نے تأیید قیلا دور، پس ایمدی یوقار یقی
 صحیح مسلم دہ روایت قیلینغان حدیث نینک ظاہری، او شیوا اصحاب حدیث و بریز نینک قول لاریتہ مخالف
 نما کور و نسہ مو، معنی مخالف ایماں دور، میانہ سی بنے جمع قیلماق ممکن دور۔

• • • بو طریقہ بیان کہ بو سورہ نینک نزول مکہ دہ بولغای، بو سورہ دا ذکر قیلینغان کوثر ضمنی دہ داخل
 بولغان جنت دکی نہر کوثر کہ رسول اللہ طرفہ کریم الہی دن وعدہ قیلینمیش دور، انس رضی اللہ عنہ
 نینک روایتی حسبی چہ مدینہ دہ جناب رسالت مآب غہ اولقودہ کور گوز و لکان بولغای، سو کورہ اول
 حضرت سورہ مبارکہ نے اوقوب کوثر نینک تفسیرینی اولارغہ بیان قیلغان بولغای، و حدیث
 واکل انزلت علی سورہ جملہ سی نینک تقدیری و کانت قد انزلت علی سورہ بولغای،
 موندغ تاویل و تقدیر قیلغان دہ ایکی روایت میانہ سیدہ مخالفت کور و ملایدور، یا کہ نہر کوثر نے
 اول حضرت غہ رؤیاسی دہ کور گوز بولوب پس تذکیر اللعنة ایکنی بارنگ و حی طرفین سورہ مبارکہ
 اول جناب غہ تلقین قیلینغان بولغای، چنانکہ قرآن نینک بعض سورہ و بعض آیت لاری نینک
 سکرار نزولی غہ علامار قائل بولمیش لاز بو سورہ ہم شول جملہ دن بولغای، اگر موندغ قیلماق
 ممکن بولماسہ اول حال دہ ناچار اول ایکی گونہ روایت قیلینغان خبر لار نینک بری نے اصطلاح
 حدیث دہ و اصول دہ معروف علل دن بعض برعلت لار موجود بولنگ یسلی ایذا اعتماد قیلماق غہ
 شایان ایماں وجہ مرجوح دیب حکم قیلماق کرک بولادور۔

اگر حضرت انس دن روایت قیلینغان حدیث نے بعض علت جہتین دن شایان حجت ایماں
 دیب اعتماد دن ساقط قیلینسہ، سورہ نینک نزولی مکہ دہ واقع بولوب فصیل لربک دن مراد محض
 ربینک اوچون خالص نماز غہ مداومت قیلماق دہ ثابت بول دیبک، دا محذور دن مراد ربینک نینک
 رضاسی اوچون تیوہ لار نے تحریقیب مسکین لارغہ بیید و رگیل دیبک بولوز، یعنی مکہ مشرک لار سے
 عبادت لارینی و قربان لاری نے خدا نینک خبری بت لار اوچون ایفا قیلور لار، سن نماز نینک نے محض
 ربینک غہ عبودیت اداسی اوچون قیل و قربانی نخر قیلماق نینک ربینک نینک رضاسی اوچون بولسون
 دیبک ایله جنس صلاۃ مراد اولور۔

دقوله ان شانک هو الا بترا عاص بن وائل حقیقی دہ ویاشونکا اوخشہ بر مشرک معاند بول

حقیقہ دارد بولغان یعنی احتمال تو تو لوز یعنی مکہ در رسول اللہ نینک قاسم و طیب و طاہر نام لیت
او غول بالا لاری یا ش لیک حال لاریدہ وفات بولوب اول حضرت نینک بنات طاہرات
دن باشقہ او غول اولادی بولمانغلیج دشمن دین بولمیش مشرک لارغایت دشمن لیک دن اول
حضرت نے ابرہہ دیک غہ تو تو نگان لار انداخ ہڈیان نے دیگوچی نینک اوزینی غینہ ابرہہ
ایکان لیک نے اللہ تعالیٰ پیغمبری غہ بیلد و زوب بوایت لار نے تو شورغان بولور۔

و اگر سیر کتاب لاریدہ ذکر قیلینغان مذکور نقل و اور کہ کتب ماثورہ دا بوبارہ روایت
قیلینغان اثر لار نے بعض عدت لار سببی ایلہ سا قادیب حجت قیلما ی صحیح مسلم درہ الش رضی اللہ
عنه دن روایت قیلینغان حدیث مذکور حجت قیلینغ سورہ نینک نزولی مدینہ دہ بولوب فصل
دن مراد نماز عید و آنخد دن مراد قربان لیت قیلماق بولوب ان شانکٹ هو الا بتدر دن مراد
مدینہ دکی دشمن دین لار دن بری بولادور۔ یعنی مدینہ دہ رسول اللہ نینک او غول اولادی بولمانغینی
حتی اوچ بنات طاہراتی وفات بولوب حضرت فاطمہ دن باشقہ اولادے قالماغان یعنی نے کوروب
وقتی نینک بالاسی عرب لار قاشیدہ کشی نینک اوز ذریت و نسلی دن ستالماغان جیشتی دن
دشمن دین لار اول حضرت غہ ابرہہ لقی نے اوز آرا اسناد قیلینغان لار اللہ تعالیٰ اول لار نینک اول
طعنہ سے نے نحر لاریغہ اوروب انداخ قول نالایت نے دیگوچی شقی نینک اوزی گینہ ابرہہ لیکینی
بیلد و روپ بوسورہ نے نازل قیلینغان بولور و اللہ اعلم۔

بعضی لار دیب دور کہ رسول اللہ غہ فصل لربک و انحد دیب امر قیلینماقی انینک
اوچون دور کہ مشرک لار عبادت لارینی خدا نینک غیر لغہ قیلیب کھرنے ہم غیر اللہ اوچون قیلوراید یلار
اللہ تعالیٰ رسولی غہ امر قیلدی کہ سن نماز نینک نے و نحر نینک نے محض خدا اوچون قیلغیل چونکہ کافر لار
انے خدا نینک غیر اوچون قیلد اور لار دیب بوقول نے محمد بن کعب القرظی دن نقل ای تیب دور۔
بعضی لار دیب دور کہ او شبو آیت یوم حدیبیہ دہ رسول اللہ و صحابہ لار طواف بیت اللہ دن
توسولوب محصور بولغاندہ نازل بولمیش دور اللہ تعالیٰ امر قیلیب دور کہ نماز نے او قوب قربان لیت
نے نحر قیلیب یا فیصل دیب پس رسول اللہ شوندر غہ قیلدی دیب۔

بوقول نے سعید بن جبیر دن نقل ای تیب دور۔ بعضی لار دیب دور کہ بلکہ مونینک معنی سی پس
نماز غہ مداومت قیل و ربینک درنگا ہی غہ دعا قیل و اندن سوال ایلا دیک دور دیب بوقول نے
صحاک دن نقل ای تیب دور۔

سونکرہ ابن جریر طبری ای تیب دور کہ او شبو قول لار نینک مونینک نزدیمہ صواب غہ
یقین راقی اول کیشی نینک قولی دور کہ ایلا دور (مونینک معنی) سے ای محمد ربینک سکا عطا قیلینغان
صحتی یوق بے نہایہ کرامت و غیر لار غہ خصوصاً کوثر نے انعام قیلماق یعنی غہ شکر قیلماق اوچون ہمہ
نماز نینک نے محض بندہ لیک ادا سی اوچون خالص ربینک اوچون گینہ قیلغیل و اینچنین قربان

لیقینک نے خالص ربینک اوچون قیل دیک دور۔

بو قول نے صواب غہ یقین دور دیکم اینک اوچون دور کہ، اند جل شتاہ پیغمبری محمد علیہ الصلوٰۃ والسلام غہ اوزی نینک عطا قیلخان کرامت وعطیہ لاریتی، وکوثر نے انعام قیلخانینی، خیر ہر یب سو نکرہ اینک عقبیدن نماز غہ وخر غہ امر قیلیب دور۔ پس معلوم بولدیکہ اول امر قیلخان نماز وخر عطا وکرامت الہی نینک شکری اوچون دور، بعض نماز مخصوص، وبعضی خیر مخصوص، مراد ایماں دور زیر کہ نغم الہیہ نینک شکری غہ ترغیب اوچون وارد بولوب دور۔

پس تاویل کلام سو مذاغ بولور کیم ای محمد بیز اوز طرف کر میمیز دن سنکا انعام وکرامت یوز اسیدن کوثر نے عطا قیلدوق، پس عبادتینک نے خالص ربینک غہ غینہ قیلغیل، و نماز و تبریان لیقینک نے تنہا ربینک غہ قیلغیل، اول قوم مشرک آیین لار نینک خلا فیہ کہ اطار غیر اللہ عبادت ایلاب بت لار اوچون خرقیلور لار، انتہی۔

مثالہ شیخ المفسرین نینک قولی نماز وخر دن مراد جنس نماز و جنس خراک یا نینی تاویل قیساہ دور۔

انّ شانک هو الابرّ ای محمد تحقیق سنی دشمن تو تکوچی و سنکا لغت کور گوزوب سنی ایمان کور گوجی کیشی، اول دور جہان دن نامی بے نشان بولوب اثری اوز و لگوجی کیشی، یعنی کیمک سنینک بختینک نے پیشہ قیلسہ عاقبت عالم دہ اندن براؤ خیر قالماس، و دنیا دہ مقصودیدن اوز ولور واد لگانے دن سونک نامی دنیا دن کیبیلور نہ اینک ابرّ سن بولغای سن، بلکہ سنینک نام شرفینک رفیع و شہرت گیر اولوب، منابر و منار دہ و مسجد لار دہ بتون نوع بشر نینک تیل لاریدہ ابدالہ ہر مشہور و مذکور بولغوسید دور۔

در حقیقت اللہ کریم نینک وعد صادق غہ کورہ کورہ ارض دہ سکونت تو تغان بلبل مختلفہ اور تاسیدہ، جناب رسول اکرم نینک نام عالی شانے منتشر اولوب، ہر بر لسان دہ و ہر بر لغت دہ ذکرہ اولونک دہ دور، بو معنی البتہ اول جناب رسالت مآب نینک صدیقیہ و حقانیتی غہ اعظم دلیل و اتم بر بان دور۔

شانی محبت نینک ضدی مبغض معنی سیدہ دور۔ ابرّ اصل دہ کیبیلگان معنی سیدہ اتا تویروغی کیبیلگان حیوان دہ استعمال شایع دور، بخش ابرّ ای مقطوع الذنب، بو استعمال کورہ اوزی دن سونک بخش نامی و آثار خیری قالمغان انسان نے، تویروغی یوق مقطوع الذنب حیوان غہ تشبیہ قیلنید دور۔

چونکہ حیوان نینک دمی حیوان غہ تابع اولوب انکار نیت بولغان دیک، انسان نینک مو اوزیدن کین قالدورغان بخش نامی و آثار خیری انکاتاج بولوب، اینک زینتی و شرفی بولور،

بواستعمال قرینہ سے ایلہ بخشی نام واثر خیر دن محروم انسان نے عرب لارا اَبْر آتا پیش لارا
درواقع بو کلام الہی نینک اخبار حقیقت اشعاری موجہ نیچہ رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم غم دشمن
لیک تیلخان معاند شقی لار نینک تو لاسی نینک نام شقاوت اتسامی صفحہ روزگار دن بالکلیہ محو
بے نشان بولوب، ذکر می نسیا منسیا اولیش دور بعض ابو جہل و ابولہب و ولید بن مغیرہ و امیہ
بن خلف کبی دشمن دین حق بولغان شقی لار نینک نام لاری صفحہ تواریخ و سیرہ تا ابد نفرین
ولغت ایلہ یاد اولونمک دہ دور۔

اما حضرت رسول اکرم نینک، و اول حضرت نینک ہدایتی غم تابع اولوب یار و نصیری بولغان
اصحاب سعادت بشیم نینک، و دین مقدسی نینک ترویج و ترقی سینہ جان سپارانه خدمت لار
کور ساتکان مجتہدین اعلام، و مجاہدین کرام لار نینک نام نامی و ذکر سامی لاری، الی الابد امت لار
میانہ سی دہ رحمت و خیر ایلہ مذکور اولونمک دہ دور شعر۔

مَا عَاشَ مِنْ عَاشٍ مَذْمُومًا خِصَالُهُ * وَلَمْ يَمِيتْ مَنْ يَكُنْ بِالْخَيْرِ مَذْمُومًا سَرًّا

فرد

بخیر کوش کہ نام تو حبا و دان ماند * نمر و آنکہ از دور جهان نشان ماند

ای بر اور دینی لار انسان عالم دن کیتکان دہ اندن بر آثار خیر قالماسہ اول انسان گویا
تو میروغی کیب یلکان حیوان اوزلیہ عائد زینت و منفعت دن محروم بولغان دیک، روحی غم تیا دور
نفع دن بے بہرہ قالیب نامی بے نشان اولادورغان ایسہ، پس ہر بر بندہ غم لازم دور کہ عالم
حیات نے معتتم بلیب، ملتی غم منفعت تیکوزمک بار اسپدہ بقدر طاقت اجہاد کور گوزوب،
اوزیدن کین بر نام نینک قالدورماق تشبہی دہ بولغای و دین و ملت فائدہ سی غم خواہ مالیہ و خواہ بنیہ
خدمت لار کور ساتمک غم سعی اییب تواریخ ایام دہ قرن لار و عصر لار ذکر خیر ایلہ مذکور اولمک غم متعدد
باریچہ اجہاد کور گوزگای و صدقہ جاریہ لار وجود غم کلتورک ایلہ اوزیدن کین عالم دہ بر آثار خیر
قالدورمک غم سعی و غیرت تیلغانے، تا اول آثار یا قیہ سببی ایلہ نامی نے عمل لار اجیا ایلامک اوز
نینک ثواب جاری سی ایلہ روحی ہمیشہ منعم اولمک شریفہ فائز اولغای، مقصورہ دریدتہ شعر

وَلِلْفَتَىٰ مِنْ مَّالِهِ مَا قَدَّ مَسَّ * يَدَاہَا قَبْلَ مَوْتِہَا لَمَّا أَقْتَدَنِي

وَأَنَا الْمَرْءُ حَدِيثًا بَعْدَہَا * فَكُنْ حَدِيثًا حَسَنًا مَنِّ وَحِي

و امیر ابو الفضل المیکالی اییب دور۔ شعر

عَمْرُ الْفَتَىٰ ذِكْرٌ لَا طَوْلَ مَدَّتِہَا * وَمَوْتُہَا خَزِيئَةٌ لَا يَوْمُؤُةُ الدَّائِي

فَأَخِي ذِكْرُكَ بِالْإِحْسَانِ تَوَدَّعَہَا * تَجْمَعُ بِذَلِكَ فِي الدُّنْيَا حَيَاتَانِ

فرد۔ خرم آگس کہ برین دفتر پاک از بہر حرف * رقم خیر کشید واثر خیر گذاشت

باریچہ غم معلوم دور کہ تواریخ و تراجم دہ قصہ و ذکر لاری مدح و ثنا ایلہ مرقوم بولغان

بعض ملوک و سلاطین و اکثر مردان دیانت گزین و مجاہدین نینک نام لاری باقی اولوب رحمت ایلہ
یا د قیلینماقی اولار نینک عقیدہ قالغان اولاد لاری نینک تولالیتی جنتیدن ایماس دور بلکہ
اوز عصر لاریده دین و ملت نینک ترویجی و اسلام اہلی نینک منافعی بارسیده کورساتکان خدما
دینیہ لاری و آثار خیر و احسان و منافعی ملکیت لاری جنتیدن دور تواریخ و تراجم کہ نظر مطالعہ
تاشلا ساک اول نام دارلار نینک تولاسیدن خلقت قالمایش اما امتی غم صمیم قلب ایلہ
قیلغان خیر خواہانہ خدمتی اینک نامی صفو روزگار دن اوچماس لیک غم باعث اولمیش دور
یراق غم فکر یوردنک لازم امامس ہر قیسی دیار و مملکت اہلی اوز دیار و مملکتی دلکی آثار باقیہ
لار غم نظر اعتبار نے سالسہ لار البتہ کور اوور لار کہ بنای عالم دن بری ہر مملکت و دیار دہ اولگان
عدولاری مجہول تولار باب سلطنت و اصحاب ثروت لارجملہ سے دن نام لاری مذکور و مشہور
بولغان لاری انجن اوز لاریدن کین عالم دہ آثار خیر قالدورغان لاری بولمیش لار اثر لاری
یوق لاری نینک نام لاری مویوقتور

اثر قالدور مک غم سعی قیلغان لاری نینک اثر لاری یعنی امت فائدہ سے اوچون قیلغان
وقف و تکبیر و مدرسہ کبی آثار لاری موجود دور اما اکثر لاری نینک نسل و اولاد لاری قالاب
دور پس موندراغ بولغان کین اثر اولک دن یعنی دنیا دن نشانی و خیری یوق بولوب بے نشان
کینک لیک دن خدز قیلیب بختی نام و اثر خیر قالدور مک غم بقدر استعداد سعی کور گوزگانلا
نہ مجب سعادتمند انسان لار دور

بیل سفیر از بوستان دہ موندراغ سایر اب دور نظم
نیامد کس اندر جہان کوبساند + مگر آنکہ زونام نیک کوبساند
مرد آنکہ ماند پس از وی بجای + پل و خانی و خوان و جہان سرای

الحمد لله

تمام بولدی سورۃ کوثر نینک تفسیری

شوقیہ و ارشادہ تعالیٰ

دسجانہ

تم

قاید و لچیل توران کونو خانسی
مکتبہ عبدالجلیل توران
Abdulcelil Turan Kütüphanesi
www.uyghurweb.net

سورۃ الکافرون مکہ نہ نازل ہویش آیت دوز کلمہ لاری یگر مہ آتہ حرت لاری توین

تورت دور

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ ۝ لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ ۝ اے محمد حق غہ

انکار ایلاب ترم دو عناد پردہ سی برہ حقانیت نے یا نفوجی، دسنی اوز آتہ باطلہ لاری غہ عبادت قیلماق غہ
ترغیب ایتیکوجی، مشرکین مخصوص لارغہ) ایتخیل نیم ای کافر لار من زمان آیندہ وہ عبادت قیلماق
من اول بت لارغہ کہ سیز لار لاکان انکا عبادت قیلماق وہ دور سیز لار

یعنی سیز کافر لار معبود لار دیب زعم ایتکان بت لارغہ عبادت قیلماق، قیلماق کہ موندن ایلیکای
بیچ وقت مندن وجود غہ کلمادی، زمان مستقبل وہ ہم اینک من دن وقوع غہ کلماک نے کوز تو
زیر کہ سیز لار معبود یکنیز نے صورت و جسم و مکائے باز و بر صورت دیگر غہ حلول قیلا دور، وبالاسی بار
دیر سیز، وایتخین اوصاف نالایقہ الوہیت برہ وصف قیلا سیز، و شونداغ بر ذات موہوم نے آتہ
دیب زعم ایتیب عبادت قیلا سیز، و میننگ معبودیم ایسہ واجب الوجود، شرکی یوق، جسم و صورت
دن منزہ و خلق دن، بیچ بر نرسہ غہ اوخشا مایدور، و بیچ بر مخلوق انکا اوخشا مایدور، ہمہ اشیا و غہ قادر
سمیع و بصیر و علیم و جمیع صفات کمال ایله متصف، و سیز لار صفتلاگان اوصاف نالایقہ دن و جمیع
نخالص دن پاک و مقدس دور، و من شونداغ فعالی کائنات بولخان ذات قدیر غہ عبادت قیلا دور
پس موندن بولخان سونک آتہ باطلہ لاری یکنیز غہ ستایش و پرستش قیلماق نے مندن طح قیلماک

۱۰ شیخ محمد عبدہ رحمہ اللہ بسورہ نینک تفسیریدہ موندن دیب دور قل یا ایہا الکافرون لا اعبد ما تعبدون
یعنی اول معبودیکہ سیز لار انکا اوزر عینیکیزہ عبادت قیلا سیز اول من عبادت قیلا دورغان معبود ایماں دور چونکہ سیز لار
عبادت قیلا سیز انداغ معبودی، ذکہ اول شفیع لار نے اتخا ذ قیلا دور، یا اتخا ذ ولد قیلا دور، یا بر شخص وہ ظاہر بولادور، یا بر صورت
معینہ وہ تجلی قیلا دور، یا بشرنکا اوخشا نرسہ لارہ بولادور، انداغ کہ سیز لار زعم قیلا سیز، و من اینتی انداغ معبود حقیقی غہ عبادت
قیلا من کہ اول سیز لار معبود یکنیز نے وصف قیلخان اوصاف لار نینک بارچ سیدن منزہ دور، و لا اتم عابدون ما اعبد
یعنی شبہ یوقیم سیز گرچہ اوزر عینیکیزہ میننگ معبودیم غہ عبادت قیلماق نے اداء قیلماق سیز نے عبادت قیلماق
قیلان میننگ معبودیم غہ عبادت قیلماق ایماں دور سیز زبر کہ سیز لار اوزر عینیکیزہ عبادت قیلخان معبود غہ واسطہ
لار تنظیمی ایله تقرب تا پاکتے زعم ایتیا سیز، پس اول واسطہ لار ایله انکا رسید ایستیا سیز اول واسطہ لار نینک تو سطحی
اللہ نینک نزدیہ مقبول بولادور دیب اعتقاد قیلا سیز، پس سیز نینک او شونداغ ایله عبادت قیلخان معبود یکنیز من عبادت
قیلا قدہ بولخان معبود ایماں دور شونینک اوچون من عبادت قیلخان معبود غہ عبادت قیلا دور سیز (بقیہ بر صفا)

وَلَا أَنْتُمْ عِبَادُونَ مَا أَحْبَبْتُ ۗ وَسَيَرَّ لَكُمْ مِمَّا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ قِيلَتْ لِي لِمَ تَقُولُ
ایہا س دور نیز لار من الآن عبادت قیلماق دہ بولغان معبود عظیم الشان غہ لیم انینک عظمتی نینک
کئی غہ شیکالی بولمایدور احوال و اطوار نیکیز دن و افعال تم دشعار نیکیز دن شوندا غ معلوم بولادور
بو کلام دن مراد شریعت حقہ دہ معتبر عبادت ایله عبادت قیلما س سیز لار دیک دور چونکہ خدی
بے شریک غہ مثل و شریک نسبت ایلاب عبادت قیلماق آسین و حدت تلقین اسلام دہ معتبر ایماں
دور مشرکین عرب اگرچہ خدا نینک دہودی غہ اقرار ایلاب قیلغان عبادتیمیز آسمان وزمین نے یہ ارتکان
الدہ اوچون دور دیب ادر سا قیلسہ لار مو بت لار نے خدا غہ واسطہ قیلیب واسطہ لار نے تعظیم ایلاب لار
سیمی ایله عبادت لاری خالص بر ذات واجب الوجود غہ بولماغان لیق دن معتبر ایماں دور شونینک
اوچون قرآن دہ رسول اللہ نے عبادت الہی غہ امر قیلغان دہ فَأَعْبُدُوا اللَّهَ مَخْلُصًا لَهُ الدِّينَ دیتور
(پس اے محمد اللہ جل شانہ غہ عبادت قیلیب دین نے یلغوز اللہ اوچون کینہہ خالص قیلغان حال دہ)
و مؤمن لار غہ خاد عودہ مخلصین لہ الدین دیب امر قیلیب دور (یعنی اللہ و الجلال غہ بندہ لیک
قیلینک لار دین نے یلغوز بر اللہ اوچون کینہہ خالص و شرک و ریادن صاف قیلغان حال دہ)
پس مسلمان لار آسین بندہ لیک لاری نے او قیلماق دہ طاعت و عبادت لارے محض خدا اوچون
بولغان خالص مویا با شفقہ غرض لار و واسطہ لار قاتیشغان چاغلاب کورسون لار وَلَا أَنْتُمْ عِبَادُونَ
مَا أَحْبَبْتُ ۗ وَمَنْ زَمَانَ جَاهِلِيَّتِ دِه بَعَثْتُ دِنَ الْبَلْغَرِيِّ ۗ وَنَا الْآنَ زَمَانَ سَعَادَاتِ نِشَانِ اِسْلَامِ
دہ ہرگز عبادت قیلغوجی ایماں دور من اول بت لار غہ کہ سیز لار ایام جاہلیت دہ اول بت لار غہ پرتش

(بقیہ حاشیہ ص ۹۱۰) بلکہ انکا تاثر نینک ایلاب امر لغہ خالفت قیلماق دہ دور نیز وَلَا اِنَّا عِبَادُ مَا عْبَدْنَا قَم ماصدقہ
دور بوقارے ذکر قیلینغان مالار دیک موصولہ ایماں دور یعنی من سیز لار نینک عبادت نینک کے عبادت قیلغوجی ایماں دور من
وَلَا أَنْتُمْ عِبَادُونَ مَا أَحْبَبْتُ ۗ وَسَيَرَّ لَكُمْ مِمَّا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ قِيلَتْ لِي لِمَ تَقُولُ
نینک مفادہی موجودہ اختلاف دور و کین کے ایک حد نینک مفادہی عبادت دہ تمام اختلاف دور یعنی سیز نینک و نیز نینک
معبودیمیز موبرا ایماں و عبادتیمیز موبرا ایماں چونکہ میننک معبودیم انداغ آک و احد دور کہ اول شریک و شفیع دن مترہ بر
شخص دہ ظاہر اولکدن متعالی دور و سیز نینک عبادت قیلماق دہ بولغان معبود نینک موبرا ایماں خلافہ دور و نینک عبادتیم
یلغوز بر اللہ نینک اوزی غہ خالص قیلغان عبادت دور سیز لار نینک عبادتیمیز شرک بر لہ قاتیشغان اللہ دن غافل لیک بر
بولغان عبادت دور بوسبب دن سیز نینک عبادتیمیز حقیقہ عبادت آتاک غہ اجلا لایح بولما غاج پس میننک عبادتیم کمی
بولک نہ میردہ دور لیم دینک سیز لار نینک دینکیز اوز نیکیز غہ خاص دور اول منکا قجا و ز قیمایدور پس منی اول نینکیز
دن پر از رسدہ دور دیب گمان قیلما نیکیز ولی دین و نینک دینیم منکا خاص دور
سیز نینک دینکیز ایله میننک دینیم اور تا سیدہ ہج
مشارکت بوقرار ۱۲ ص ۹۱۰

قیلماق نے آئین قیلینش سیزلار (یعنی جاہلیت زمانیدہ ہوندرغ ہر امر ناشایستہ غہ اقام ایتماب دورمن
ایمدی نبوت ایله مخصوص قیلینب تبلیغ اسلام بولغان زمانیم وہ بت لارغہ پرستش قیلماقنی مذک
چوک طمع قیلماقینیز) **وَلَا أَنْتُمْ عِبَادُونَ مَا أَحْبَبُوا** وسیزلار مو، بیح وقت وہ
عبادت قیلتوچی بولما دینک لاز اول معبود واجب الوجود یگانہ غہ کہ من انکا ہمیشہ عبادت قیلماق
وہ دورمن، بعضہ لار اولغنی ایچی آیت داکی مانے الذی معنی سیدہ بولغان موصولہ کین کی ایچی
آیت داکی مانے مصدر تہ دیب دورلار (بو بارہ داکی تحقیق لار کشف البیان وہ مذکور دور)

لَكُمْ دِينُكُمْ وَ لِي دِينِ ○ دای مشرک لار من سیزلار نے حق و نجات طرفیتہ
دعوت ایتمک اوچون خدایے یگانہ بے شریک طرفین مبعوث بولوب دورمن، کورامن کہ سیزلار
مینک دعوت یعنی قبول قیلماق، منکا تبعیت قیلماق نے ایستامایدور سیز، بلکہ آلمہ باطلہ لارینکیز
عیادتیفہ منی ترغیب قیلور سیز، ایمدی امید بکنیز نے مدن اوزوب منی شرک طرفیغہ دعوت ایتمک
سیز نینک شرک و تقلید اوزرہ بولیش دینیکیز سیز نینک اوزرینکیز اوچون دور مینک اخلاص و توحید
اوزرہ بولیش دینیم مینک اوچون دور (تا اول حال غچہ کیم اللہ تعالیٰ اوز قدرت کاملہ سے ایله سیز نینک
آرامیزہ حکم قیلور) سورہ کریمہ نینک خلاصہ افادہ سی، ای کفرہ مخصوصہ لار شک و مشہ سیز محقق بینک
کیم من بیح وقت سیز نینک معبود دینکیز بولغان انہام غہ پرستش قیلماق غمیل کورگوز ما سمن، وسیزلار
مومینک معبودیم بولغان واجب الوجود یگانہ غہ مؤحدانہ عبادت قیلماق کفر اوزرہ ہلاکت غہ بولو تور سیز
ایمدی امید بکنیز نے اوزونک، و بت لارینکیز ساری مینک خاطریم میلان قیلماقنی نے اصلا کوز تو تانک
سیز لار نینک ترک ایتمک لکی نے روا کورماگان اول روش ضلالت آیینکیز اولارینکیز غہ غینہ مقصور
دور مینک عین توحید و یقین بولغان دینیم اوزوم غہ مقصور دور، انے اصلا ترک ایماس من دیک دور
بو معنی غہ کوزہ او مشبو سورہ داجہاد دن مشح یوقتور، آیت سینف ایله بنسوخ ایماس دور انداغ کہ بعض
مفسر لار ذکر قیلما دور لار

رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم امر الہی بر لبہ مشرک لار غہ ہوندرغ لکلم ایلاب اولاردن اعراض ایچی
و دعوت و تبلیغی وہ استقامت اوزرہ توروب، بو توغریدہ اوزریغہ توشکان ہر قسم آثار و جفالہ غہ تحمل
کورگانیز اول حضرت نینک اوزری و اضحالی امور دینیہ اجرا سیدہ البوقیس دیک راسخ ویر قرار توچی
دین میں اسلام نے انتشار و تبلیغ ایلامک وہ عزیز جان لاری نے فدا ایتمک صدہی وہ بولوب ہر
مقام وہ بیل و ہنار تو لو الا لک الالہ کلای غہ متکلم اولک ایله برائی و نفسی تعافل و تساہل نے روا کور
مادی لاز تاکہ اللہ تعالیٰ اول جناب لار نینک سعی و اجہاد لارینی ضایع ایتمای دین اسلام نے کرہ
زمین نینک ہر نقطہ سیدہ منتشر ایلامک ایله اولار نینک سعی لارینی مشکور و نام نامی لارینی الی الایک
خیر ایله مذکور ایلا دی، مناسی اہل اسلام نینک وراثتہ الانبیا، بولغان لاری بو ذوات کرام لار
نینک سیرت سز تہ لاریغہ اقتدا قیلماق لارینکیز لازم و لا بدی دور، بو سورہ مکرمہ نینک نثرونی یاد سید

احادیث و سیر لار دہ دیب دور کہ برکون رسول خدا صلے اللہ علیہ وسلم کعبہ معظمہ نے طواف قیلیب یورگان
 حال دہ قریش نینک سال دہ و رآی دہ چونک لاریدن - اسود بن مطلب بن عبدعزی و ولید بن مغیرہ
 و امیہ بن خلف و عاص بن وائل سہمی اول حضرت غدا و ترو کلیب دید یار کہ ای محمد کیل بیز لار بر لہ موافقت
 ایلامک یولینی توت کرک کیم بیز لار سینک مجب و دینک غہ بریل عبادت قیلغا یمنیزون ہم بیز نینک مجب و دینک
 غہ بریل عبادت قیلغای سن سنینک بیلان بیز بو طریقہ اتفاق ایلامک ایله عبادت امریدہ اشتراک
 ایٹا کوک پس اگر سینک مجب و دینک غہ عبادت قیلماق بیز لار نینک تو لکان آیین و روشمیز دن خیر لیک
 بولسہ بیز لار اول خیر دن بہر مند بولغان بولور میز و اگر بیز نینک لازم تو لکان آیینیز سینک و نینک
 و ای بندہ لیق آیینی دن خیر لیک ایسبے شبہ سن اول خیر دن بہر مند بولاسن دیب

اللہ تعالیٰ اول کافران نینک کلام ضلالت انجام لاری نینک توی دہ بوسورہ نے نازل قیلدی سونکو
 رسول اکرم حضرت لاری مسجد المحرام غہ باریب مذکور جماعت قریش اکابر لاری ایله ہمہ حاضر بولغان مجلس
 اولار نینک اوستیدہ قائم بولغان حال دہ بوسورہ نے تمام آخری غہ قراءت قیلدی قریش جماعتی سولے
 ایشیتیمک ایله یا یوس اولوب جناب رسول اللہ و اصحاب کرامی غہ اذیت تیکوزمک غہ قصد قیلماق
 غہ باشلادی لار۔

بوسورہ نینک اولی مشرک لار غہ ندا قیلماق دہ اول قوم نینک قاش لاریدہ و شہر لاریدہ غایت دہ حقاقت
 سنالادورغان لفظ کافرون ایله اولمکی دہ بو معنی غہ اشعار بار دور کہ اول مشرک لار اگر چه اوز لاری نے
 اصحاب عزت و شرف و ارباب چشم و اعوان چاغلاسه لار مو حقیقت دہ قلیل و ذلیل و حقیر دور لار
 و جناب رسول اللہ نینک اول مشرک لار غہ اوز مکان عزت و محل شوکت لاریدہ اولار نینک قاشیدہ
 اینک مکروہ سنالغان لفظ بر لہ خطاب قیلماقی و انداخ قوم معاند لار غہ مونداخ بر خطاب نے قیلماق
 غہ جرأت کورگوزماکی اول حضرت نینک حفظ و ادا ورتبائے ایله اول مشرک لار جانبی دن مصون و محفوظ
 ایکان لیک غہ و صیانت حق ایله اولار دن اوزیغہ آسیبی تیوشما سکی غہ تمام ایشانجی باریکی غہ دلیل و
 یقین کامل سببی ایله جنان مطہری نینک قوتیغہ بر بان دور و بو معنی نبوت علامت لاری دن بر علامت
 واضحہ ایکانیدہ شک یوقتور۔

بوسورہ کریمہ مضمون یغہ کورہ بوسورہ اول مشرک لار دن جماعہ نینک ابدًا ایمان شعاری نے قبول
 قیلما سلیقی اللہ تعالیٰ نینک علم ازلی سیدہ معلوم اولوب شقاوت لاریغہ قلم تقدیر سبقت قیلغان کیشی لار
 شانیدہ نازل اولیش دن دور پس بو خطاب اول قوم دن مخصوص و متعین شخص لار غہ نبی توجیہ قیلینیش دور
 مونینک دن بہر بر مسلمان نینک بہر بر کافر غہ بو خطاب نے قیلماقی درست اولما ی دور (بوسورہ بار سیدکی
 سائر تحقیق لار کشف البیان دہ مسطور دور)

سورہ کریمہ نینک فضیلتی طہر نے معجم صغیرہ و بہتی شعب الایمان دہ سعید بن عامر
 دن روایت قیلیب دور لار رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم اتیب دور کیمکہ قل یا ایہا الکافرون

او قوسہ گو یا اول کیشی رُبع قرآن نے او قوغان دیک بولور و کیم کہ قل هو الله احد نے او قوسہ گو یا اول کیشی ثلث قرآن نے او قوغان دیک بولور۔ بو سورہ نینک رُبع قرآن بولمک لکی نینک وجہی وہ موزلغ دیب دور لار کیم قرآن کریم نینک مضامین عالیہ سے نامورات غہ امر قیماق غہ و منہیات دن نہی ایتمک غہ مشتمل دور بولور اکی سے قلوب غہ تعلق یارو جوارح غہ تعلق یار احکام لار غہ منقسم دور بولور سورہ افعال قلوب غہ متعلق محرمات دن نہی غہ مشتمل دور پس بوجہ ایله رُبع قرآن بولور دیب۔

ابن ابی شیبہ و امام احمد و ابو داؤد و ترمذی و نسائی و ابن انباری مصاحف دہ و حاکم مستدرک دہ و بیہقی شعب الایمان دہ و ابن فرؤنیہ فرؤہ بن نوفل بن معاویہ الشجعی دن اول آتاسی دن روایت قیلیب دور نوفل دیمش کیم یار رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم یاتا دور غان چلغ وہ او قویدور غان بر کلماتی نے تعلیم برگیل رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم قل یا ایہا الکافرون نے او قوغیل اینک خاتمہ سیدہ او خلا غیل چونکہ بو سورہ مشرک دن ہیز اریق دور۔

بیہقی شعب الایمان وہ النس رضی اللہ عنہ دن روایت قیلیب دور انس رضی اللہ عنہ ایتیب دور کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم معاذ بن جبل غہ دیدیکہ ای معاذ او خلایدور غان ہنگا پونک وہ قل یا ایہا الکافرون نے او قوغیل کہ بو سورہ مشرک دن بر اوت دور۔

و ابو یعلیٰ و طبرانی ابن عباس رضی اللہ عنہما دن روایت قیلیب دور لار ابن عباس جناب لار سے ایتیب دور رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم دیدیکہ آیا سیر لار نے اللہ تعالیٰ غہ مشرک کلتور مک دن نجات پیر اور غان کلمہ غہ دلالت قیلایم اول کلمہ بو دور کہ قل یا ایہا الکافرون نے کچہ وہ او خلایدور غان چاغ لار نیکیز وہ او قوغای سیر لار بو معنی داکل حدیث لار تو لادور او شب بولار غہ التثاق قیلیندی و اللہ اعلم بمانی کتابہ تمام بولدی سورہ کافرون تفسیری بقیہ و توفیقہ تعالیٰ و تبارک۔

۱۰۱۰۱۰

سورة نصر مدنی النزول سورہ لار دن ہمیش لار آیت لاری اوچ کلمہ لاری یگرہ توقوز حرف لاری توقسان توقوز دور

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

اِذَا جَاءَ نَصْرُ اللّٰهِ وَالْفَتْحُ ۝ اسی محمد قحان کہ اللہ تعالیٰ نینک وعدہ قیلخان نصرت و یار دی سنکا کلسہ و مکہ نینک فتحی سنکا یوز سنکا دور سے مفسر لارہ اکثر حدیث لار اتفاق قیلیب دور لار کہ و الفتح دن مراد فتح مکہ دور کیم لار فتح الفتوح و فتح اعظم دیر لار۔ فتح مکہ سکونچی سنہ ہجریدہ رمضان مبارک نینک یگر منجی کونیدہ رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم کو کبہ عظیمہ ایلہ مکہ غہ داخل اولوب کعبہ معظمہ نے اوقات و اصنام دن پاک و مطہر ایلاب مکہ نے تضرع قینہ و ادارہ امر لغہ کیر گوز گانیدن عبارت دور۔

فتح مکہ قصہ سیدہ ارباب عقول و اصحاب دانش غہ عبرت عظیمہ و رسول اکرم نینک صدق و
حقائقی غہ و صفح و عفو و رحمتی نینک غایت اولوغ لیقی غہ اعظم دلیل و اتم برهان بار لینی اوچون
الے موندہ ذکر قیلماق لے مناسبت کوردوم ک فتح مکہ قصہ سی نینک بیانی بوکیم بھرت نینک آفتنجی
علی نینک آخریده ذوالقعدہ و احصرت رسول اللہ حدیبیہ ده قریش ایله اولن سنہ لیک صلح قیلدی
شرط لاری موجبہ بنوبکر جماعہ سے قریش نینک اتفاتی غہ و خزاعہ جماعہ سی رسول اللہ نینک اتفاتی
غہ داخل اولمش ایدی لار (اوشبو یوکی قبیلہ زمان لاردن بری بربری نینک خصیم جان ایدی) رسول
حدیبیہ دن یانیندیندہ ساکن بولدی ل حدیبیہ قصہ سی انا فتحنا سورہ سیدہ مفصل ذکر قیلندی ایکی
سنہ غہ قدر حدیبیہ مصالحہ نامہ سی نینک احکامی غہ رعایہ قیلندی صلح و انشائش حکم اتیک لیک سایہ
سیدہ اسلام نینک ترقی و تعالی سی کون بکون اعتلا قیلماق غہ باشلادی قریش قومی شوکت اسلامیه
نینک موندلغ زیادت غہ یوز تویمایق غہ موغوق قانلی لیم ایله چیلد تور المای مصالحہ نامہ و اکی بعض
بشر اظ غہ ظل کلتورک غہ اقدام قیلدی لار بونکا بر بہانہ پیدا قیلماق ائی ده اہل اسلام نینک
اتفاتی ده بولغان خزاعہ قبیلہ سینہ اول اتفاق لاری ایکی بنوبکر جماعہ سی نے تجا و ز قیلدورک حیلہ
سینی تور دیلار بپا عت ایله سکرنجی سنہ نینک ششمالی ده محابده مذکورہ نینک بوزور لکی غہ موندلغ
بر سبب واقع اولدی و اول سبب بوکیم خزاعہ قبیلہ سے مکہ نینک اسغلی طرفیدہ اول لاریغہ مخصوص
و سیر نام سونینک اوستینقہ نزول قیلمش ایدی لار بنوبکر دن نوفل بن معاویہ نام برکتشی معیت سی غہ
بنی بکردن بر جماعہ نے آیب خزاعہ قبیلہ سیدن انتقام قیدی لاری لے آلمک اوچون نحفیہ اولار غہ
ششجون اوردی لار و خزاعدن بر مونچہ آدم لار لے اولدور و ب اموال لاری نے غارت قیلدی لار
بو باعث ایله ایکی قبیلہ میان سیدہ قنتج قتال و مصادمہ قوزغالدی قریش قومی متفق لارینی موندلغ
بر باعث تجا و زدن منع قیلماق غہ تثبث ایلامک دن تاشقاری حدیبیہ مصالحہ نامہ سے نینک ششمالی
خلاقیہ بنوبکر غہ سلاح بریب معاونت بئرگان نینک اوستینقہ اولاری موکیچہ ده مخفی بازیب محاربه غہ
اشتراک ایتی لار مدینہ متورہ یراق بولغان یق قوزغالماق غہ خزاعہ قبیلہ سے رسول اللہ غہ شول حادثہ ہنگامی ده
خبر تیکوزوب استمداد قیلما لاری لار قتال غہ اشتراک اتیکان قریش قومی نینک چونک لاری صغول
بن امیہ و جویطیب بن عبدالعزی و بکر بن حفص غہ اوخشہ کیشی لاری ایلی بولار قتال غہ اشتراک نتیجہ
بنی بکر غہ فعلاً ہم یاردم بریک لاری ایله خزاعہ قبیلہ سے ایزیلیب مغلوب اولوب ناچار حرم غہ پناہ آدی لار
بو امید ایله کہ بلکہ حرم نینک حرمتی نے توب بونوبکر قتال دن قول لاری نے تار تار لاریوب اما نوفل
و انینک اشجعی قتال دن قول لارینی تار تار قان توکک ده اصرار قیلدی لار خزاعہ جماعہ سی حرم غہ
التجا قیلغان دن سونک بنوبکر لار اول فتنہ نے قوزغانان نوفل غہ اسی نوفل بیز لار حرم غہ داخل بولدی
نیز ہار انینک دن قور ققیل دیب تکرار قیلخالی تور دی لار نوفل اولار نینک جو ابیدہ انشان نینک
اغصنا سے لرزہ غہ کیلا دورغان بر کلمہ عظیمہ نے دیدی کہ اول کلمہ بکون نوفل نینک الہی یوقتور و یکدن

عبارت ایدی، سو نگرہ نوفل بنو بکر نے قتال نہ تحریرض ایلاب دیدی کہ ای بنی بکر تیز راق انتقامی تیکرے
 آئینک من اور جانیم حرمتی بیلان قسم قیلا من کہ خزاعہ لار حرم شریف نینک ایچغہ کیہ گاندن کین اسین لار
 انتقامی تیکرے آلالمای قالاسیز دیب، خلاصہ کلام خزاعہ جماعہ سیدن قدرت لاری نینکان چه قتل
 قیلدی لاری یقیمی قاجیب بڈیل بن ورقاء نینک حولی سینه، وانینک اشباع، وموالی لاری نینک مکان
 لاریچہ پناه آدی لار بنو بکر اول قاجچقان لار نینک اموالی نے تاراج وغنیمت قیلدی لار۔

(تعبیر) خزاعہ جماعہ سے رسول اللہ نینک عنیدہ ایکائینی بلیب توروب، قریش و بنو بکر جماعہ
 لاری رسول خدا بیلان قیلخان معاہدہ شراطی نے بوزوب، موندانغ بر امر شنیج غہ اقدام ایلاب خزاعہ
 قبیلہ سے نینک قانی نے توکک نے حلال بیلدی لار، حالو کہ خزاعہ قبیلہ سے ہم اول وقت ده اور لاری
 کسی مشرک ایدی لار دین اسلام غہ داخل بولخان لاری ہم بار ایدی، لیکن اولار آزایدیلار حدیبیہ
 صلحی ده خزاعہ قبیلہ سے نینک بارچہ سے یعنی مسلم و مشرک لار ہمہ سی رسول اللہ محمد یغہ داخل بولوب
 رسول اللہ نینک اتقانی ده بولخان جمدن، صلح نامہ نینک بوز و ملک لیکی غہ سبب ایستا گوی دشمن
 لار طرفین، موندانغ جفالار غہ معرض بولدی لاریس موندانغ بر امر شنیج غہ اقدام ایلامک سببی ایله
 نقص عمد قیلخان بڈ عہد لار نینک تأویب و تنکیل غہ مستحق ایکان لیکی غہ بیج بر منصف کیشتے ازکار
 ایتماسه کرک، اگر بولکون داکی مذہبیت و عوسیدہ بولخان قول متمدنہ لار حقیقہ بالفرض موندانغ برایش
 وقوع غہ کلنسه، البتہ اولار اول جنایت کار قوم نینک بیگناہ صبی و عاجز خاتون و بالالاری نے تماکا
 قتل و حریق ایلامکان نینک تاشیہ اول دیار نینک خاککی نے باوغہ ساور و ترایدی لار، موندانغ و شہادت
 نما ایش لار اول مذہبیت ادعا لار دن صدور غہ کلیب تور کی مسموع اولمک ده دور ایدی بیز بوقصہ
 نینک سیاتی غہ اعتبار ایله نظر قیلا لوک کیم، اوشبو جنابت کار بد عمد لار حقیقہ، جناب رحمة للعالمین
 بولخان رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم قیلانغ انسانیت پرور مغالہ قیلا دور، اسلام دینی قیلانغ سایہ سی ده
 نشر قیلستان، و دامن بنی بشر نینک قانی نینی توکک غہ پورا دور دیب، اقرار قیلانغی منعاند لار اسلام دین
 مقدس نینک مبتغی بولخان فخر عالم نینک روشی نیمہ ایکائینی بلیب، اول ذات متعالی درجات نینک
 فخر عالم یقیمی غہ بے شبہ اسحق ایکائینغہ اقرار قیلسون لار، سو نگرہ خزاعہ قبیلہ سیدن عمرو بن سالم نام برکشی
 میبتیدہ بر ہیئت مشتاب برله مدینه غہ یبار بیدے، رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم مسجد ده اصحاب سعادت
 انتساب لار برله اولتوروب ایردی لار، عمرو بن سالم رسول اللہ نینک حضور سعادت گنجور لاریغہ حاضر اولوب
 قریش و بنو بکر نینک معاہدہ شراطی نے بوزوب، خزاعی لار نے قتل ایتیب، مال لاری نینی قارت قیلغانی
 بیلدی وروب، آرا لاری داکی اتفاق احکامی غہ عملاً اور لاری نینی مدافعہ ایلامک بار ہندہ یاردم سورادی رسول
 اللہ انکا یاردم بر بیلدی نینک دیدی، پس رسول اکرم بوایش توغریسیدہ قریش غہ اوشبو اوج امر نینک بری نے
 قبول ایتیمک نے تکلیف ایتی، خزاعہ قبیلہ سی دن مقتول بولخان لار نینک دہستی نے بیرمک، یا بنی بکر
 جماعہ سیخہ یاردم بیرمک دن اور لاری نے تارتمک، یا حدیبیہ مصالحہ نامہ سی نینک حکمی نینک فسخ قیلستان لاری نے

بیلدرمک قریش باوچ شرط دن او چوئی سخی نے قبول قیلخان یعنی نے بیلدردی لار۔
 ابوسفیان حدیبیہ مصالحوہ سی نینگ نثر اٹلی آشکارا غلظ پذیر اولوب، حکمی بالکلیہ فتح اولمکی دن اہلکے
 نیک نتیجہ لار وقوع غہ کلکی نے اوراک ایتیمک ایله قریش نینگ مونداغ مخالفت احتیاط بولغان حرکتی نے
 اصلاح ایتیمک نے قصد ایتی، بناءً علیہ در حال مکہ دن حرکت ایلاب مصالحوہ نے تجدید و تدنی نے تمدید
 ایلامک اوچون، مدینہ غہ عازم بولدی، لیکن قریش طرفی دن مرکز نقص عمد و قدر وقوعہ کلیب ہمہ کار لاری
 اہل اسلام علیہیدہ جیلہ دن عہد بولغان جہتدن ابوسفیان نینگ اول استدعاسی رد قیلندی پس
 ابوسفیان خائب و خاسر یانیمک غہ مجبور بولدی۔

ابوسفیان مکہ دن کیتکان کین رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم خلق نے سفر تدارکینہ امر قیلدی، و اہل اسلام
 ایله متفق قائل لار نے دعوت ایتی، مکہ فتحی غہ بارمک غہ بر اولوغ قوت جمع ایلا دی، و خلق مشتتاب بر سفر
 تدارکی غہ مشغول بولدی لار (قریش قومی نینگ یگر مہر سندن سیری اہل اسلام غہ قبلماغان ایمان لیریق
 لاری قالمغان ایدی، اولار نے ہر بر ظلم و عذاب و آزار غہ دوچار ایلا میش ایدی لار، اسلام نے داہلی نے
 نحو ایتیمک اوچون اورچ بار مدینہ غہ تعرض قیلخان ای دن لار، شونہندار غہ بر قوم نینگ اوستیغہ بارمک اوچون
 رسول اللہ نینگ بودقہ دکی استحضارات عسکریہ سے نے کورکان لار بے سبب اول ظالم قوم لار نینگ جزای
 اعمال قبیحہ لار یغہ دوچار بولمک لیک لارینی گمان قیلور ایدی لار، در واقع اسلام نینگ احساسی، و بتون مسلمان
 لار نینگ اہلاک و افناسی، اوچون جان و مال لاری نے صرف ایتیمک سستی قیلخان ظالم لار نینگ جزای
 بدل لارینی، لیکنی کوز تو توب تورمک طبیعی برایش دور، لیکن کورامیز کہ اول صاحب خلق عظیم بولغان
 پیغمبر کریم قیدار عالی جنابانہ اجزای حکم قیلادور، تدارک عسکر غہ مشغول یق دن اندک فراغت تا پانچ
 رسول اللہ مکہ اہلی نینگ بولیش دن خبر تا پاسیلی غہ اہتمام ایتی، و جاسوس لاریولی نے باغلامک غہ بیوردی
 و درگاہ اہلی غہ دعا قیلدی کہ یارب جاسوس لار نے و خبر لار نے قریش قومی دن توسکیل، اولار غہ منینگ
 عزیزیم تیماسون، تا اولار نینگ اوستیغہ من آگسین دن ناگہانی تیکلین دیب، رسول اللہ نینگ مقصدی
 مکہ مشرک لاری غہ بوخبر تیسے اولار ملاقہ قیلماق غہ تشبہت قیلیب عسکر یغماق ایله، اللہ مقاملہ غہ انجام تا پیب
 قان تو کولمک غہ عائد اولماسون دیک ایدی، البتہ اولار غہ خبر تیسہ مقابلہ و مقاومت قیلماق لاری،
 و بوسبب ایله بر موخہ مردم لار نینگ قان لاری تو کولمکی آشکارا تورگان برایش ایدی)

رسول اکرم نینگ مکہ سفری بار سیدہ قیلخان تجہیزات عسکریہ سی نے کورگاج، یوقاریدہ ذکر قیلینجا
 مطالعہ مضمون نیچہ، جنابیت کار قریش قومی نینگ مستحق بولغان جزای بدل لاری بریلیمک غہ ارادہ بنویہ صادر
 بولغان حال دہ، مکہ دکی اہل و عیالیم مشرک لار طرفین بر فلاکت غہ اوچر اماسون دیکان اندیشہ بیلدی
 حاطب بن ابی بلتہ مکہ غہ بر مکتوب یازیب رسول اکرم نینگ مکہ سفری نینگ ارادہ سی وہ قیلخان

استحضار امتین قریش غم خیر بر مک نے ایتا دی، و مکتوبے نے سارہ نام لیک بر کینز غم تافشور و ب
 نے قریش غم تیکوز مک بارا سیداکے خدمتی غم اجر ہم بیروی، اول کینز مک توب نے ساچی نینگ آرا سید
 اوروب یا شوروی، ویول غم روان بولسے، اگر بو مکتوب قریش غم باریب تیمیب مسلمان لار نینگ ارادہ
 سی دن مشترک لار خبر دار بولسہ لار بولانغہ مقابلہ و مقاومت قیلاق اوچون قریش ہم حاضر بقصدہ بولوییدی
 و بولمناسب ایله ہر ایک طرف دن بر موچہ جان لار تلت اولمک و عدد و عدد و جیتدن نقصان تہک ابنگ
 واقع اولور اییدی۔ لیکن جناب صانع حکیم تعالیٰ او مشبو فح اعظم نینگ مونداغ برایش لار ظور غم کلمای
 وقوع غم کلمای کیکی نے تقدیر قیلاق نلیق دن، حاطب نینگ یازگان مکتوبی دن رسول اللہ غم وحی
 واسطہ سی ایله خیر بیروی، رسول اکرم در حال مکتوب مذکور نے کوتار گوجی خاتون دن آیب کلک
 اوچون شیر خدا علی رضی اللہ عنہ بیر لہ زبیر بن العوام نے بیوردی لار بولار باریب رسول اللہ تعین
 قیلاق موضع وہ حاملہ مکتوب بولخان خاتون غم توشوب مکتوب نے کلتوردی لار مکتوب مضمون غم وقت
 بولمک ایله برابر حاطب نے حاضر قیلہ وردی لار پس رسول اکرم دیدی کہ امی حاطب نہ سبب دن
 بو مکتوب نینگ نے یازونیک حاطب زبان معذرت آیب دیدی کہ، یا رسول اللہ قسم بنام اللہ کہ من
 ایچ بر شک و شبہ سیز اللہ غم و اینک رسولی غم ایمان کلتورگان مؤمن کامل و درسن، ایمان نوری
 کو کلکوم اوینی غم پر تو سالیب یار و تمکان دن بیروی، دینیم دن یانک نے بیچ بروقت خیال قیلاق
 ایسا سمن، و تصدیقیم نے اصلا تبدیل ایما و ایم لیکن من قریش نینگ اصلی دن ایما س، اولار غم ملحق
 بر عزیز کیم دور سن، مکہ اہلی نینگ میانہ سیدہ مینک اہل و عیالیم بارا و اولار نے حایہ قیلغوجی بیچ بر حامی
 و اقربائیم بو قتور و سینک معتینک داکی ہاجر لار نینگ بار پیر لاری نینگ خویش واقرا لاری بار اولار
 نینگ مال و عیال لاری اول حامی لاری محاطب قیلا دور مینک مونداغ بر حمایت قیلغوجی کیشیم
 یوق اوچون قریش غم بریت و خدمت کور ساتام عوفیدہ مینک اہل و عیالیم نے محاطب قیلور لار دکان
 مقصود ایله بو مکتوب نے یازدیم حال بوکہ من یقین صادق ایله بیچ بر شبہ سیز جزمی پیدا من کہ اللہ
 اول قوم غم اوزی نینگ غم ابینی تور شور گاندہ، مینیک بو مکتوبیم اولار غم بیچ بر فائدہ بر ماگوسی دور
 دیب :-

رسول اللہ خدا صلے اللہ علیہ وسلم اینک او شبہ سوزی نے تصدیق اتیب عذری نے
 قبول قیلدی (چونکہ رسول اللہ حکمہ شرعیہ محمدیہ سی دیوان حرب ایما س ایدی، و اول حکمہ بنویہ وہ اجرا
 حکم قیلغوجی ذات رسالت منقبت موگان بذر لہ بر کشتی نینگ قتل غم در حال استعجال قیلغوجی بر حکم دار
 ایسا سبکی مو آشکارا برام دور رسول اللہ نینگ استحضار ایکان قوہ حکم یہ سی مو او دشمن دن انتقام
 الیک قصدیدہ، حضار قیلینا غم نلیق نینگ تاشیدہ، بلکہ اینک عود و نصیم دشمن لار غم اینک عالی جنابانہ
 بر صبح و عفو، و اینک رأفت ما بانہ بر لطف و کرم کور ساتمک ارادہ، سنیہ سی ایله احضار قیلینا نلیقی غم فح
 اعظم واقعہ سیدہ اجرا قیلتان معاملہ لار شاہ عدل دور :-

اگر توند اغ بولماسه حاطب نینگ ارادہ بنویہ نینگ خلا فیہ دشمن لار فائدہ سی عہ قیلغان خیانت
نار کرداری عفو قیلناق، دوباره داکی عذری شایان قبول اولمک ممکن ایمان ایدی، اوشبو مذکور
معنی عرض ایکانلیکی غدا بیدی برنوند بولمک لیکی جتیدن حاطب نینگ معذرتے قبول قیلنبد، عفو
قیلنماس لیتق مرتبہ سیدہ بولغان تقصیری عفو قیلندی؛

حضرت عمر رضی اللہ عنہ حاطب نینگ حتی ده انبک بو کرداری نے اسلام عہ خیانت غایت
صلابت دینیہ سیدن اور نیدن توروب دیدی کویا رسول اللہ منکا اذن پیرگیل که مونیکن گرونی
شمشیر حنایت تسخیریم برله قطع قیلغان من، چونکه بواللہ تعالیٰ وانینگ رسولی غنہ خینت ایلامک ایله
مافق بولوب دورا حضرت رسول اللہ دیدیکه تحقیق بومر پذیرغز ایتده اعلاء کلمه اللہ اوچون ابتغاء رضا
اللہ جہاد قیلغان مجاہدین اسلام دن دورا سن میلایدوسن شاید که اللہ تعالیٰ بزرده حاضر بولغان
مجاہد لار غنہ مطلع اولوب اظهار رضا ایلاب دیب دور که اعملاً ماشتمم فقد غفرت لکم ایضه خواہلا کان
ایشیکیزه ایسه انے قیلنکنر تحقیق من سیز لار نے مغفرت قیلدییم، رسول نینگ زبان حقیقت بیانیدن بو
حنایت نے ایشیب فارق اعظم نینگ کوزلاری دن یا ش آقیب دیدی که اللہ تعالیٰ وانینگ
رسولی عالم راق دورا ایتماسن که حاطب بن ابی بلتہ نینگ اوشبو قصه سیدن ایچی مهم مسئلہ
استنباط قیلینا دورا برئی بوکیم جاسوس اگر چه مسلمان بولسه مویا دشاہ اسلام نینگ اخباری نے
اعداد وین غنہ نیکوزسه انے قتل قیلماق جایز دورا زیر که حضرت عمر حاطب نے قتل قیلماق بارا سیدہ
اذن سوراگان ده رسول اللہ انکا جاسوس مسلمان نے قتل قیلماق جائز ایماس دیب منع قیلمادی
بلکہ انینگ اسلام اولغنی وقتی ده اینگ ہم بر زمان ده قیلغان خدمت دینیہ سی نے بیان قلیب قتل
دن منع قیلدی، رسول اللہ نینگ بوجو ابی دن معلوم بولادور که، موند اغ بر مانغ موجود بولماغان
یر مسلمان دن اگر جاسوس لیتق واقع اولسه قتل قیلینا دورا

بومسئلہ ده مجتہدین کرام لار دؤنیا سیدہ اختلاف یار دورا صحیح بوکیم مسلمان جاسوس نے اولدوریک
ایم مسلمان نینگه رأیغہ رایج دورا اگر امام اول جاسوس نینگ قتلی ده مسلمان لار غنہ بر غیر و منفعت بالیخی
نے بلیسه اول جاسوس نے اولدورادور، و اگر اولدورولاسیلیکی نے اصلح کورسه اولدورایدور ۵
ایچی مسئلہ بوکیم ملتلی غنہ غیر خواه دیانت پیشیه بر مسلمان عموم مسلمان لار نینگ فائدہ سیغہ عائد
اولادورغان و دین اسلام نینگ حمایه سی و ترقی سی عدا راجح بولادورغان، بر خدمت نے وقڈوی لیکنی
خدا اوچون قیلنسه، سونره حکم بشریت یا مقتضای اجتهاد حلالندن بریر اما س ایش صادر بولسه و اول

نه صحیح بخاری ده باب غزوة الفج ده حاطب نینگ مکہ غنیاگان مکتوبی نے کلتور گانینگ بارا سیداکے واقعه نے
فقد غفرت لکم غنہ ذکر قیلغان دن کین پس اللہ تعالیٰ یا ایها الذین آمنوا لاتخذوا عدوی وعدوکم نے تا ففصل

سواء السبیل غنہ نازل قیلدی دیب دورا ۱۲ منہ

امر خطا غدا تکاب ایلامک ده اگر چه خطا بولسه مو انینک اوز اجتمادی غدا بر غدری بولسه پس واجب دور که امر او حکام اسلام انینک او نغی خدمت دیندارانه سی نے رعایت اتینک ایله انینک اول قہوینی عفو قیلغای لارا

انداز که او اہل حال ده اسلام حمایہ غدا اینک محتاج اولوب دین اسلام دن دشمن لار انینک تعرض و قصدینجی مدافہ قیلماق باراسیدہ جان لارینجی فدا اتینک نے غنیمت بیلیب معرکہ جہاد غدا حاضر بولغان مجاہدین اسلام غدا امداد و تکیوزک عین ضرور بولغان ہکام ده حاظب رضی اللہ عنہ انینک ایمان ده کمال ثبات و رسوخی جسسی ایله اللہ انینک رضاسی نے، و رسول اللہ انینک تجتیت و محبتی نے، ایستاب کورگوزگان فدویانہ خدمتی نے رسول اللہ انینک جاسوس یقین زتقی دن آرتوق کوروب اول خطاسی نے عفو قیلدی۔

در حقیقت حاظب رضی اللہ عنہ انینک حالی غدا تامل ایله نظر قیلیسنہ، انینک اول قیلغان خدمت جان سپارانه سی نے تقدیر ایمانی، و قوت ایمان غدا اعتراف ایلامای چارہ یوقورہ چونکہ حاظب رضی اللہ عنہ اسلام غدا انداز برعم منکام ده اعانت و خدمت قیلدی کہ اول غزوات مؤمن لار غدا برنجی و ناگمانے یوز کانتورگان بر جہاد ایدری، و اول وقت ده مؤمن لارا و زلاری انینک عدو عدوی غایت ده آزا و دشمن لاری انینک عدوی نیچہ چندان کوب و قوی ایشیکیم بولغان جہت دن امداد امداد و اعانت غدا اینک احتیاج ده ایدی لارا شوندا غدا بر حال ده حاظب رضی اللہ عنہ اسلام غدا نصرت بیرک اوچون جانینی ایلامای کفار جہا شاعر لار ایله مبارزہ قیلدی حالیکہ انینک اہل و عیالی و اقربا و عشیرتے او شول محارب مشرک لار انینک دیاری ده ایدری، اول فدوی اسلام بولغان حاظب ایسہ اہل و اقرباسی غدا اوزی انینک محاربه و مقاتلہ غدا اثرک ایلامکی ایله کفار لار طرفہ آزار و تعرض تیمکی نے بیچ فراسی غدا آلامادی بوہمہ سی انینک ایمان ده غایت ده ثابت و ثابت و راسخ یبقی غدا و اسلام غدا محبتی کامل یبقی غدا، و اللہ و رسولی انینک رضاسی نے صمیم قلب ایله ایستامکی غدا خلاصہ سی اینک کامل بر مؤمن ایکانینغہ علامت دورا

پس انینک اسلام نصرت و اعانت غدا غایت احتیاج ده ایکان حال ده کورگوزگان شوندا غدا بر خدمت شہید سے اسلام قوت و شوکت ده بولغان ہکام ده اجتماد و خطا بر لہ قیلغان زلاتینغہ غالب کلک ایله انے کآن لم کین ایلامکی طبعی دورا و شہو حقیقت لار ملاحظہ سی ایله رسول اللہ انینک اول زتقی نے عفو بیوروب، غدری نے قبول قیلیش

عرب شاعر لاری دن بیری بو معنی ده نہ عجب او بدان ایلیم دور شاعر

واذ الجیب آتی بذنب واحد، و جاءت محاسنہ بالف شفیع

القصہ تجمیز تمام بولغاندن سونک رسول اللہ دینہ غدا قضا پاوا حکام اوچون ابارہم نے و نارا اوچون عبدالمدین ام مکتوم نے خلیفہ قلیب، سکرچی یل انینک ادونجی رمضانیدہ ازواج

سطرات دن ام سلمہ نے ہمراہ آلیب معیت ہمایونیدہ اون مینک مجاہدین نصرت قرین بولغان حال
 وہ مدینہ دن مکہ غہ توجہ ایلاب عزیمت ایتی (موندن ایچی مینک میل مقدم حضرت موسیٰ نینک زبان
 حقیقت ترجانی ایدیان قیلینان بشارت آئی) بوصورت ایلدے شنبہ ظورغہ کلدی چنانچہ سفر
 نینک او توراچو کچی باہیدہ آئینی آیت وہ ایتا دور (رب سینادن کلدی داوارغہ سیردن طلوع ایتی
 فاران تاغی دن تجلی ایلامدی دادن مینک متقی لارلا پاک لار) برلہ کلدی (حضرت موسیٰ دن سوئک
 اونکان دؤر لارلا پچرہ تا تاریخ مذکورغہ قدر بو پیغمبر کلیم نینک سوزی تحقیق قیلدورغان مونداع برحادثہ
 فاران تاغی وہ وقوع غہ کلاب دورا مگر کہ مولدی ومبعثی جبل فاران بولغان اوشبو بنی ایمی کی صلی اللہ
 علیہ وسلم نینک اوشبو سفر ہمایونے اول نبی کلیم اللہ نینک لسانی ایلدے تبلیغ قیلینان مرثدہ الہی نے
 حقیقت عرصہ سیدہ تجلی قیلدور ہمیش سبحان اللہ بوندے نکلنج حجر العقول برواقعہ دورہ معیت ہمایون
 ہمایون رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم وہ مکہ غہ متوجہا عزیمت قیلینان اصحاب کرام لار نینک عدوی
 اون مینک ایدی بارچہ لاری حضرت موسیٰ خیر برگان دیک متقی ایدیلار کہ اولار نینک پیچ بری نینک
 قصدی تجاوزا حرب ایتیک و ظلم ایلدے قال تو کک ایماس ایدی۔ بلکہ بارچہ سہی نینک مقصودی مسامت
 والقادے اساس لاندوروب بنی نوع لاری ایچرہ نشر ایتیک ایدی)۔

رسول اللہ مدینہ دن چیقان وہ صائم ایدی، دعا کر نصرت آثار لار ہم صائم ایدی لار نصرت
 برلہ قطع راہ ایلاب تاکدیر غہ پیوستی لار کہ یوم خلق اول موضع نے قدرید آتا میدور لار، اندہ رسول اللہ
 روزہ سہی نے افطار قیلدی، وخلق لار ہم روزہ لار بنی آجی لار۔

حضرت رسول اکرم نینک عم محترمی سیدنا عباس رضی اللہ عنہ اول زمان وہ مکہ وہ ساکن
 ایدی، بوداقعہ دن ایلگاری اہل دیالی ایلہ ہجرت اختیار ایلاب مدینہ غہ متوجہا سفر قیلش ایدے
 برقول وہ تجفہ وہ وبرقول وہ ذوالحلیفہ وہ رسول اللہ غہ ملاقات بولدی، عیال واثقالی نے مدینہ
 غہ پیاریب اوزی معیت نبوی وہ مکہ جہتی غہ یاندی حضرت عباس نینک اسلامی مقدم واقع
 بولیش ایدی، اما نینک بودقت غچہ ہجرت قیلمای کہ وہ اقامت قیلماقی رسول اللہ نینک امر سی
 ایلہ مکہ واکی ہجرت دن عاجز بولغان صحیف مسلمان لار نے مایہ قیلماق و سقاہ امر بنی اجرا قیب توریک
 ادرچون دورہ۔

و مکہ دن مدینہ غہ ہجرت لار دن بری حضرت رسول اللہ نینک عکرا ذہ سی ابوسفیان بن
 عارض بن عبدالمطلب و عمہ زادہ سی عبداللہ بن امیہ الخزومی ایدیلار
 دبو ہر ایک سی مکہ وہ رسول اللہ غہ آزار و جفلا لار تیکوزگان، وچو ایتیب اوتیب لار بریرگان لار نینک
 اشتہی ایدر چار دبو ایچی سی رسول اللہ غہ ابواء موسیٰ، وہ یوقتی لار حضور مرتحت لشور نبوی غہ کیریب

صدقی دل برلہ داخل اسلام بولدی لارا
 القصہ رسول اللہ عاکر نصرت آماثری اید قطع راه ایلاب، مکہ دن برکون لیک مسافہ وہ بولخان
 مزاظہران غہ نزول ایلاب قرار گاہ لاری قوردی لارا ہر بر عسکر اسلام نیک چاوری آلدیدہ ہر اوت
 یا قماق غہ امر قیلدی، مزاظہران موغنی وہ اون مینک اوت یا ندورولدی (بہ منظرہ اسلام قوتے
 عدوی نے واہمیتی نے قریش غہ کورساتیب، دشمن لاراوزرہ صیمی برتاثر اجرا ایمک داوا لارا مشغ
 اولوب مقاومت کورگوزک ایدقان توکک غہ باعث اولک دن مع ایتمک غہ بروسیلہ ایدی
 در واقع مطلوب بولخان تاثر حاصل بولخان جہتدن اہل مکہ بے مقاومت تسلیم اولوزریلارہ
 اللہ تعالیٰ نینک ارادہ مقدرہ سی اید قریش غہ بیج بر طرف ون خبر تو شمای رسول اللہ نینک
 بو قدر تو شوائ ظفر بہنمون اید ارادہ فتح مکہ ایلاب کللی نینک خبری اولار دن قطع قیلیمیش ایدے
 لیکن قریش اولار لاری نینک قیلخان نقص عدلاری جہتدن نہایت خوف و ہراسیمہ لیک وہ بولوب
 اہل اسلام نینک کلکی نے کوز تو تار اید یلارہ بوسفیان نیچہ نفر آدم اید کیچہ لارہ مکہ دن چقیب طرف
 وہ اطراف وہ ہریان کیزیب رسول اللہ نینک خبری تحس قیلور ایدی، اتفاقا عاکر اسلام
 مزاظہران غہ نزول قیلخان کیچہ ہم بوسفیان معینی وہ برائی کئی اید تحس غہ چقیب ایدی، ناگاہ
 مزاظہران غہ کلیم اون مینک اوت یا ندورولخان چادر لیک عسکر نے کوروب حقیقت حال
 نیمہ الکانینی بیلائی حیرت واضطراب ایچہ تورمیش ایدی

بویان دن حضرت عباس جناب رسول اکرم نینک موندان غہ برکوبہ عظیمہ سی نے مشاہدہ قیلخان
 بو وقت غہ قریش قوی نینک موندن عافس توروب ایرتہ بو قدر عاکر مسلمہ طنطنہ ہائک اید نصرت مکہ غہ
 باسینب کیر کلان وہ رسول اللہ نینک عرض کرم معرضی نیمہ ایکانیدن بخبر بولخان قریش نینک
 بعض غرور و نخوت غہ مغرور یا تن و سفھالاری و خود بین متکبر جلالاری مقابلہ قلیب قویا قی اید جاپیر
 اسلام نینک شمشیر لاری برلہ باشلاری مقطوع، وجسمی لاری غازی نینک لگا در لارے سٹی وہ پائیل
 اولماسہ ایدی دیب اندیشہ قلیب رسول اللہ نینک بیضاء نام قیر یفہ مینیب مکہ طرف غہ عبس اوغرن
 چیتی، بو عرض بیان کہ سٹا اید برار او توپخی نے دیا بر غیر کیستہ تا پسہ مکہ اہلی غہ خبر یار یب اولانے ناگاہ
 قیلخانے تا اولار جناب رسول اکرم نینک مکہ غہ بختہ باسیب کیر رسیدن ایدگاری مکہ دن چقیب
 حضور نبوی غہ کلیم استعطان عفو جراحم و استیمان قیلخانے لار، او شول کیچہ عسکر قرا قول لیتی
 حضرت عمر رضی اللہ عنہ غہ تعین قیلیمیش ایدی، حضرت عباس دیمیش کیم کیچہ قرا تو لیتی وہ غیر غہ مینیب
 عسکر گاہ دن چقیب کتیب توروب ایدیم، ناگاہ بوسفیان نینک آدازمینی نے ایشیتم کہ ہمراہی مڈرین
 بن در قاع برلہ سوزلا شحیت ایتا دور من بو کیچہ دکی ویک تولادوت نے وکوب عسکر نے بیچ کورماویم
 پھیل ویدیکہ بوغرا غہ تبدیہ سے نینک ارتی دور بوسفیان ایتا دور کہ خزانہ قیلہ سی نینک موچن عسکری
 بولورمو، اولار قیلل و فوس دور

حضرت عباس ایسا دور من بوحال وہ ابوسفیان نینک کینہ سی نے تو توب ابا حنظلہ ویدیم، اول
ہم مینک آوازیم نے ابا الفضل ویدی، من بلی ویدیم، ویدی کہ آتا و آ نام سنکا فد ابوسون حال نہ
دور، ویدیم کہ منار رسول اللہ اون مینک عدد عا کر اسلام برلہ کلدی، قریش حالی غہ وای کیم، اگر اول
بواہل اسلام عکری غہ مقابلہ قیماق غہ جرات قیلسہ، مونکا اولار نینک طاقت و قدرت لاری نینک
تیماسیلیکی شہہ سیز دور، ابوسفیان ویدی کہ پس چارہ نہ دور، ویدیم کہ والشکہ اگر اولار سنکا دست
تاپ لار سنینک قیلخان کہ دار بدینک نینک جز اسی اوچون سنینک گرد نینک نے اوزا دور لارا (چونکہ
سیز لار حدیبیہ مصالحو نامہ سی نینک سر اٹلی نے بوزوب خزاعہ قبیلہ سی نے دشمن لاری قتل و غارت
قیماق غہ باعث بولد نیک لارا، اول بارہ دا اول غارت چچی قاتل لار غہ امداد قیلہ سیکیز) کیل نوچ نینک
آرقہ سی غہ سوار بول۔ تا من سنے کرم و رحمت نینک تمثال مجبسی بولخان رسول اللہ نینک حضور رحمت
نشور یغہ آلیب پاریب استیمان حاصل قیلما

پس ابوسفیان آرقام غہ سوار اولدی، حضرت عباس ایسا دور، پس من نے رویت ایلاب عسکہ
گاہ غہ کلدیم، تو شون نینک آراسیدن ہر ہر اوت نینک آلدیدن اوتکا نیم وہ عا کر اسلام بو کیم دور
دیب قفیش قلیب، منی رسول اللہ نینک قحیری اوستیدہ کور گاج، رسول اللہ نینک علی سی رزل
اللہ نینک قحیر یغہ راکب بولوب کلیب دور ویب بر بر لاریغہ سوز قلیب قالو ایدی لارا تا بوحال ایلہ
یوروب عمر بن الخطاب نینک چاوری آلدیدا کی اوت غہ توشتموم، عمر بو کیم دور ویب اور نیدن توئی
منی کوردی، آرقام واکمی ابوسفیان نے کور گاج دیدیکہ بود دشمن خدا ابوسفیان دور اللہ ووالجبال غہ
سپاس بقیاس کہ بیج بر صلح و غہ سیز منی سنکا مسلط قیلدی دیب، ابوسفیان نینک قتلی بارا سیدہ
رسول اللہ دن اذن حاصل قیلما امیددی وہ رسول اللہ طرفیغہ شتاب بر لبو کوردی، من عم قحیر
نے قتیغہ یو کور توب الدن اوز دوم، تیز لیک ایلہ قحیر دن توشوب رسول اللہ نینک حضور یغہ کیر دیم مینک
آرقامہ عمر مو کیر دی، ویدی کہ یار رسول اللہ منا خدا نینک دشمنی ابوسفیان موندہ کل تور ولوب دور سنکا
اذن بیرگیل تا انینک گردینی اوز گامین۔

عباس ایسا دور من ویدیم یار رسول اللہ ابوسفیان غہ من امان بیریب نے پناہیم غہ آلدیم سونگہ
رسول اللہ نینک آلدیدہ اولتور دوم، و مبارک باشی نے تو توب ویدیم قسم بنام خدا کہ بو کچہ مندن باشقہ بیج۔
برکیشی نے سنینک بیلہ سوز لائتمک غہ قویما یدور من، اما عمر ابوسفیان نینک تو غریبیدہ رسول اللہ غہ
کوب سوز لار نے قیلدی، عاقبت من دلنگ بولوب ویدیم کہ اسی عمر ساکت بول ابوسفیان نینک قتلی
بارا سیدہ موندار غہ اصرار قیلما قینک انجی مونینک عہد منات اولادی دن بوللی اوچون گینسہ دور اگر
نبی عدی بن کعب کیشیلاریدن بولہ ایدی مونینک قتلی وہ موندار غہ اصرار قیلما قینک نے روا کور یاس
اید نینک عمر ویدی کہ اسی عباس ساکت بول قسم بنام خدا کہ ہر آئینیہ سینک داخل اسلام بولغان نینک
منکا آتام خطاب نینک اگر اسلام غہ کیر سہ ایدی داخل اسلام بولغان نیدن محبوب راق دور، چونکہ

من محقق پیدا دور من کہ سنینک اسلامینک نے رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم خطاب نینک اسلامی دن
آرتوق دوست تو تا دورہ

تشبیہ حضرت عمر رضی اللہ عنہ نینک بو سوز دن مرادی بو دور کیم من قومیت و قرابت
ملاحظہ سی ایلہ خدمت دینیہ نے ملاحظہ قیلغوجی ایماں دور من، اگر قومیت ملاحظہ سینی قیلغوجی
بولسام ایدی، اتام خطاب نینک اسلام غہ کلکی نے سنینک اسلامینک دن آرتوق راق دوست
توتار ایدی، بلکہ رسول اللہ نینک دوست تو لغائینی دوست تو تا من، دشمن تو لغائینی دشمن تو تا من
نینک ایثم خدمت دینیہ وہ رسول اللہ نینک محبت و رضاسی نے ایستامک دن اوزگہ ایماں
دور، حقیقت عمر رضی اللہ عنہ نینک اسلام غہ داخل بو لغائیدن باشلاب، تا القضاء اجملی غچہ۔
اونکان ایام تواریخی غہ تأمل نظری ایلہ باقیلہ، اول جناب نینک اسلام غہ قیلغان خدمات دینیہ
سی نے نتیجہ قیلینب اول جناب شونداغ برزوات عالی منقبت ایکانلیکی شہبہ سینر ظاہر بولادور
اتی دعوائی اسلامیت وہ بولغان ذوات سلیمین حضرت عمر رضی اللہ عنہ نینک او شہو
کلام حقانیت اشعاری دن عبرت آلیک امور دینیہ اجرا سیدہ و خدمات بلیہ ادا سی وہ غرضنیکیر
و عصبتیت بولمائی تہذیب سنت و اجرائی امر شرعی بولسون، درضانی غہلنے تاپمک و محبت و استیجاب
پیغمبر غہ تیمک مرعی تو بولسون (۱)

سونگرہ رسول اللہ بیوردی کہ ای عباس بو کچھ سن ابوسفیان نے منز لنینک وہ ساقلاب
صبح و قتیہہ منکا کلتور، عباس رضی اللہ عنہ ای تا دور پس ابوسفیان نے منز لیم غہ ایلتیب کچھ سی ساقلاب
ایر تیرہ رسول اللہ نینک حضور پیغمبر کلتور دوم رسول اللہ ابوسفیان نے کورگان ہمان دیدیکہ ای
ابوسفیان ہنوز اول وقت یتوشمادی موکہ اللہ تعالیٰ نینک بیر لینی غہ شہادت بیر گای سن، یعنی
دیدیکہ کہ اتام و اتام سنکا فدا بولسون نہ عجب حلیم و کریم و صلہ رحمی نے رعایہ قیلغوجی دور سن، واللہ
اگر اللہ دن باشقہ مستحق عبادت معبود بولسہ ایدی، البتہ منکا بر فائدہ بیرور ایدی بیچ بر شک و شہبہ پیر
بیلدیم کہ اللہ تعالیٰ دن باشقہ بیچ بر معبود بوقتور

رسول اللہ دیدیکہ کہ ای ابوسفیان آیا اول وقت یتوشمادی موکہ معنی اللہ تعالیٰ طرفینک اسال
قیلینغان پیغمبر دور دیب شہادت بیر گای سن، ابوسفیان دیدیکہ اما سنینک پیغمبر لیکینک تو عریبہ
ویم دایکی شہبہ م ہنوز ایل بولغان یوق دور
بو حلال وہ عباس رضی اللہ عنہ نے تنہد ایلاب گور نینک کیسیدیت دن بوردن شہادین
نے اتیب سلمان بول دیدی

پس ابوسفیان شہادین نے اتیب سلمان بولدی، پس حضرت عباس دیدیکہ یا رسول اللہ
ابوسفیان غہلنے دوست تو تا درغان بر کیشیدہ در انینک او چون باعث افتخار بولغودیک برایش نے
قرار بیرک غہ امر قیلینب رسول اللہ دیدیکہ آری قیلور من و کلک دایابی سفیان ہوا من ہر کیمک کہ وہ

ابوسفیان نینک جو علی سینہ کیر سے اول کیشی امان وہ دور و ہر کیشیکہ اوزایشیکی نے حکم قلیب اوزاویبہ
 و لغور سے اول کیشی امان وہ دور و ہر کیشیکہ مسجد الحرام غہ داخل بولسہ اول کیشی امان وہ دور

(رسول اللہ نینک سیرتین باخبر و احوال و وقایع تاریخیہ سیغہ واقف بارچہ اہل دانش غہ
 کون کبی آشکار برامہ دور کہ رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم نینک حضور مرحمت نشور یغہ کلنوز لوب منظر
 عقوب جرائم و محل لطف و کرم بولغان، اوشبوریش قریش ابوسفیان ابوہل شقی دن کین اعدای دین اسلام
 نینک رئیس یقنی نے عمرہ سیغہ آئیب اسلام نینک الحاسی، و مسلمان لار نینک افناسی، اوچون انخاذا
 قیلنغان یح بر تشبث قابانہ دن تاریماغان بر کیشیدہ و خصوصاً اُخذ غرا حمیدہ حضرت حمزہ رضی اللہ
 عنہ نینک جسہ شریفی نے پارچہ قیلاق، و دل و جگری نے کیسیب آلمک درجہ سیغہ تیکان و حشی
 لیب ایش لار نے وجود غہ کلنوز گان بر کیشی ایدی شونہ ارغ اسلام اہلی نینک جگر لاری نے نیش جفا
 برہ آزاد قیلنغان بر جتا وز پیشہ نے غفو قیلاق، و الکا بشاشت کور سائیب نے محل عاطفت و احسان
 ایلامک ہیچ ممکن مودور، بولکون، و اکی، علای تمدن وہ بولغان دوئل متمدنہ دن مونداغ ایش و قوع
 پذیرا و لمکی اولوز مونیک ممکن ایما سیکی تو یاش کبی ظاہر دور، لیکن رسول اکرم نینک عفو و صفح و لطف
 و کرم روجی ایله کلنوز و لقان فطرت کاملہ سی، دوست و دشمن نے فرق ایتمای بارچہ غہ برابر فیضان ایتیک
 وہ بولغان لیب دن ابوسفیان نینک رسول اللہ نینک و اسلام حقیقہ ارتکاب ایتیکان جرائم عظیمہ
 سے اصل یوز یغہ اور و لمای، محل عفو بولک نینک تاشیدہ اول منظر لطف بولدی، منا مونداغ
 فضیلت عالمیہ وجود مسعودی ایچک وہ بولغان بر ذمت کریم صاحب خلق عظیم آتلمک غہ و رحمتہ للعالمین
 یقنی ایله سرفراز قیلنغان غہ، سزاوار ایماس مودور)

اندن سوئک رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم حضرت عباس غہ بیوردی کہ ابوسفیان نے عسا کہ
 اسلام نینک محل مردی بولغان ایکی تاریخ آراسیدانکی یول نینک کندی وہ توختا تکیل، تا اللہ تعالیٰ
 نینک جنود نصرت مرفودی، نینک آلدیدن اوتکان وہ اولار نینک شوکت و سطوتینی کورسون، حضرت
 عباس ایٹا و و لیس ابوسفیان نے ایلیتب امر بنوی ایہ مقام مذکورہ توختا تیمم ہر بر قبیلہ رنگارنگ
 ییزاق لارا نینک آلدیدن کچو را بیدیلار ہر بر قبیلہ اوتکاندہ ابوسفیان مندن سورا رایدی کہ یا عباس
 بو قیسی قبیلہ دورا من ایٹور ایدیم بولغان قبیلہ، اول ایٹور ایدیکہ نینک بو قبیلہ ایہ نیمہ ایشیم بار تا ہمہ قبیلہ
 لارا دلوب بولوب ہا جرو انصار دن مؤلف بولغان رسول اللہ نینک کیتبہ انخضر نام لیب آلاینی کوزی
 کوزی دن باشقہ تمام جباری تیمور ایہ مسیح بولغان حلال وہ، بر شکوہ سگندر ستوہ ایہ اوتتی لارا ابو
 سفیان ایتی سبحان اللہ یا عباس بولار کیمد و لارا دیدیم کہ بولار ما جریں و انصار مردان سعادت نشان
 لاری دور کیم رسول اللہ بولار نینک ایچیدہ کلیب توروب دور، ابوسفیان دیدی کہ بولار غہ مقابلا قیامہ
 ہیچ کخی نینک طاقتی کلاس یا ابوالفضل و اللہ کہ بر دار نینک نینک ادغلی نینک ایوم سلطنتی غایت
 عظمت وہ بولوب دور، دیدیم کہ انداغ دیہہ بو سلطنت ایماس ہوت دور، دیدی آری ہوت دور

(ابوسفیان) موندن بریریم بیل مقدم قبضہ حضور یعنی چاقیر یب رسول اکرم نینک حقیقہ سورۃ سور و لگان
 زبان وہ قبضہ نینک رسول اکرم دعوتی نینک صحیحی غہ تمایل کورگوز گائینی، دتیز کون وہ اسلام نینک
 منتشر بولمک ییکی بار اسیدہ بیچ شبہہ یو قلوبی نے بیلد در گائینی، کوروب ابوسفیان نینک کونکلی
 غہ اسلام نینک چقلینی نینک تا تیری نفوذ قیلیمش ایدی، بوکون پیغیر علیہ الصلاۃ والسلام نینک عفو
 و کرمی غہ مظہر اولمک ایله بو قدر شکوہ و عظمت مال احوال نینک مشاہدہ سی، انکا اسلام نینک علوتی نے
 و قدرت و حقانیتی نے تمام بیلد وردی، دیگر میل دن پیری اسلام غہ قارشی دلی شک و عداوت بر لہ پروہ
 لانگان ابوسفیان، بوکون اسلام نینک بو قدرت و حقانیتی آئیدہ بیون ایگیب حق یقینہ یقینا و اعتقاد
 قطعی حاصل قیلدی)

عباس رضی اللہ عنہ ایسا دور سو نگرہ دیدم کہ، ایدی تورمہ مکہ غہ تیز یتیم قریش غہ خبر بہر کلب
 ایمان ایستاسون لار، (بو قصہ وہ رسول اکرم صلے اللہ علیہ وسلم نینک عسکر لار نے تولا اوت
 لاریاندورمک غہ امر قیلماق یعنی دن، و ابوسفیان نے عسکر نینک گذرگا ہی، وہ تور غوزوب، عساکر
 اسلام نینک سطوت و حشمتی نے، واللہ نینک یولیدہ جان لاری نے نثار قیلنوخچی مجاہد لار نینک
 تشوکتی نے، کور ساتمک غہ بیورمک ییکی دن، استنباط قیلینا دورمک، اسلام عسکر لاری اوزہ بد بہر
 نے انظار اتیبیب دشمن دین کفار ایچرہ ہیبت ہبابت آوازہ سی مے تو شورمک، و کفار لاری لاریتہ سلمان
 لار نینک کثرت و قوت و شوکت لاری نے وعدہ و ہیبت لارینی کورگوزمک، چائز بلکہ مستحب دور انداز
 کہ زبان سابق وہ غرب و مشرق داکلی لوک اسلام قبول راییدی لارہ)

تفسیر ای مؤمن لار اعتبار نظری اللہ سبحانہ نینک اوزر سولی غہ بیرگان وعدہ نصرتی
 منصفہ ظہور جلوہ گر قیلیم متحقق ایلا گائینی تماشا قیلیمک کیم موندن سکزیل مقدم قریش قومی نینک
 آزار اوتتی شدتین، و قتل و ہلاک تیمکنہ قصد قیلنایلیقی دن، ترک خانمان ایلاب، مدینہ غہ اذن آتی
 ایله ہجرت اختیار ایکان، و کفار بھاکار لار تعقیبی دن تورقوب صاحبی ایله فارغہ احتفا ایلاب کیم لار غیر جادہ
 ایله قطع راہ اتیبیب ہجرت گاہی غہ تیکان، رسول اللہ بو مدت قلیلہ طرفیدہ امداد آتی ایله بو قدر عساکر
 نصرت آتزا ایله کلب، جزیرہ العرب ایچرہ بارچہ نینک اثرنی و غترمی بولغان قریش قومی اوزرہ بوکون قام
 غالب یقین ایله داخل بولادور

بوایش اول رسول کریم نینک اوزی بے شبہہ صدق و حق یقین اوزرہ بولوب کلتورگان نثری نینک
 بے شبہہ راست یقینہ و حقانیتی غہ آشکارا بولیل و برہان دور

پس ای مؤمن لار سیر لار موہر باب وہ امداد الہی دن یا کوس اولمای اجرای امور دینیہ وہ شانت
 و رسوخ اوزرہ بولمکنیکر لازم دور

صحیح بخاری وہ اتیبیب دور کتیبہ حضرت اودہ، انصار نینک بیراتی سعد بن عبادہ رضی اللہ عنہ
 وہ ایدی، ابوسفیان قاشیدن اولگان چاغہ سدر رضی اللہ عنہ دیدی کہ یا ابوسفیان ایوم یوم المکرم

تخل الکعبہ یعنی بوکون قتلغ بر قتال بولادورغان کون دورا بوکون کعبہ نینک حرمتی حلال استالادورغان کون دورا

پیش ابوسفیان ویدیکہ امی عباس جتذ ایوم الذمارا نہ اودبان اولوردی قوم واتباع حمایہ یعنی چون حرب ایتیک، وقدرت بولسد اولارغہ یاردوم بیرک، و قماجز لار نینک بیزاتی زبیر بن ابوامرضی الشدعنه ده ایدی، رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ابوسفیان نینک روبرو سینہ کلگان چارغ ده ابوسفیان ویدیکہ سعد بن عبادہ نینک دیگان سوزی نے ایشیتیک مور رسول اللہ ویدی کہ سعد نیمہ ویدی ابوسفیان سعد موندراغ موندراغ سوز قیلدی، ویب نقل ایتی، رسول اللہ ویدی کہ سعد خطاب دیب دورا ویدیک بوکون اندراغ بوکون دوراندہ اللہ سبحانہ کعبہ نینک قلعی نے ظاہر قیلا دورا واندہ کعبہ غہ پوشیش یا پیدا دورا ۱۵

سونگرہ رسول اللہ واندہ مانع بولمک اوچون سعد بن عبادہ غہ کیشی بیاریب بیزاق نے ایتیک قولی دن آلیب اوغلی قیس غہ تاشورک غہ امر قیلدی

بوواقمہ لار دن سونک اسلام نینک شوکت و سطوت حقانیه سیدن قلعی تا مؤبرله مال مال بولغان ابوسفیان مشتاب بیلان یوگوروب کہ غہ وازد بولدی، و آواز بلند برله قریش غہ ندا قلیب ویدی کہ، امی محشر قریش معاویہ نینک، اوستینکیز غہ محمد اول قدر قوشون برله کلدی، اول عساکر ظفر منظر غہ مفتبله قیلاق غہ سینزلار ده بیچ طاقت یوقتور، قریش ویدیلار کہ اندراغ ایسه مونیکن چاره سی نہ دورا ابوسفیان ویدی کہ محمد موندراغ امر بوردی کہ هرکیشیکه ابوسفیان نینک حویلی سی غہ کیر، اول کیشی امان ده دور قریش ویدی لار کہ بر تنها نینک، حویلی نکش غہ بو قدر خلق ریجک التجا قیلا آلا دورا ابوسفیان ویدی کہ کیمک مسجد غہ پناه آلسه اول کیشی امانده دورا ویکمکه اوزایشنگی نے حکم برکتیب اوبی ده اولتورسه اول کیشی امان ده دورا بوسوز لار نے آنکلاب آدم لار متفرق بولوب مسجد غہ وادی لار یغہ پناه آلمک گه باشلادی لارا

تشمیمه اسلام دین تھانیت تلقینی نے عیب وارا ایتیک غہ چالیشیب، ناعق افترالار دہتان لار نے انکا استناد ایلاب الفصاحات دائره سی دن پیقیب تنقید بولغوجی اچنبی لارا ابوسفیان جتا نبوی و غہ یورولغان اوشبو غفوف و صغ دن مستفید بولغوجی قریش جماعه سی اوچون اسلام نے قبول ایتیک شہر طی نے ذکر قیلاغان یعنی شے کوروب، اوز لاری نینک اسلام علییدہ قیلغان افترالار نے نابجا ایکانلیکی نے اوراک ایتیک ایذا بتر مسارا اولک لاری لازم دورا

بو طرف دن رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم زبیر بن عوام نے مهاجر و انصار غہ تعیین ایلاب، اوز یغہ مخصوص بیزاق نے مکہ نینک یوقار کے طرفه

۱۵ ذمار انسان غہ حفظ و حمایتی لازم بولغان نرسہ نے ای تور لار عرض و ناموس و آبرو حرم غذا و عتقه کہ اینک ضاعتی آدم لار اورتا سیدہ ۱۵ و فضا جتے استلزام ایلا ۱۲ امه

تجوان نام بنی یثرب نے نصب ایلاب قتیہ بنوی سے اندہ نیکم غہ نامور قیلدی، و خالد بن ولید سے برحق قبائل
غہ امیر قیلیب جو بنی امیہ مکہ نینک تو بان طرفین کیر مک غہ امیر قیلدی، ابو عبیدہ بن جراح رضی
اللہ عنہ نے پیادہ سلاح سیز عسکر لار غہ امیر قیلدی، پس عسکر اسلام مختلف محل لار دن مکہ غہ قدم تو یثرب
غہ باشلادی لارا۔

۔ مکہ نینک تو بان طرفیہ خالد بن ولید کیر اور غان محل وہ غزوات تو یثرب تجاؤز قیلغان لارا عسکر اسلام
غہ قتالی نینک، اوچون تو رنگان ای بیطار، بولار نینک ارا سعیدہ صفوان بن امیہ و عکر مہربن ابی جہل و شہیل
بن عمرو کبی بر موخما آدم لار بر موخما جماعت ہر بلہ اعلان قیلدیغان عفو ثوی غہ رخما نقا تلم اوچون مقاتلم اوچون
حاضر بولیش ایدی لارا بولاد حضرت خالد نینک تیغ لبق ایلہ کچک لیک غہ مرغ بولوب مقابلہ قیلماق ایلہ قتال
غہ باشلادی لارا حضرت خالد ہم بولمیدن مانع نے براق قیلماق اوچون مقابلہ کورگوز مک غہ محبوب بولدی
و تور غہ کلکان محاربه اثنا سیدہ حضرت خالد نینک خالد نینک عسکر دن ایلی نفر شہید، و مشرک
لاردن اون ایکی ایلہ یگرہ توروت میانہ سی وہ مقتول بولیش دورا شہیدان اسلام کورگوز بن جابر فہری
و رئیس بن خالد بن ربیع رضی اللہ عنہما و بولاد عسکر دن براق تو شوب باشقہ بر بول غہ کیر مک ایلہ شہید
بولیش لارا سو نگورہ مشرک لار ہنرم بولوب آرقہ غہ چکینیک غہ باشلادی

بو آرا وہ رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم مکہ نینک بلند طرفی عقبہ وہ توروب مکہ نینک اسفل وہ مضا
قیلماق وہ بولغان لار نینک قلیج لاری نینک لغان و چاقینی سے کوروب بولونمہ ایش دورا من تاگید بر لہ قتالی
دن بھی قیلادیم مودیب، فوق العادہ متاثر بولدی، چونکہ رسول اللہ تان تو کولاسدیک اوچون قطعی امر لار
بریش ایدی، اصحاب کرام دیدی لارا کہ شاید کہ خالد بن ولید غہ مشرک لار طرفین مانع لار مقابلہ قیلیب مقابلہ
قیلغان بولغای لارا و خالد موچارہ تا پمہای اولار نے ندانہ قیلماق غہ مجبور بولغاند و حضرت رسول اللہ و حال
خالد نے چر لاک غہ بیوردی، حاضر لولناج دیدی کہ ای خالد نیچون قتال غہ مہاورت قیلد نینک حالبو کہ من
سنی تان تو کنگ عین سنی اقیب ایلم خالد رضی اللہ عنہ دیدی کہ قریش نینک معاند فرقہ لاری یا لار لار
رج قیلغان مضاہل لاری ایلہ بزرگ قتال باشلادی لارا و تیغ چکیب سیز لار غہ کورگوز ویلاز حالبو کہ من بولیم
باریچہ اوڑو منی کل دن توختا تیتم،

ابن اسحق ایسا دور رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم نینک بیزاق ہدایت، اشارتی تجون غہ مسجدا
قاسیہ رکز قیلندی، حضرت رسول اللہ تانہ قصوا غہ مینیب، آرقہ سی غہ اسامہ بن زید رضی اللہ عنہما نے
میتہ وروب مکہ نینک انخی طرفیہ کی کدغہ دن مکہ غہ داخل بولدی، رمضان نینک یگرہ منی سے دوستہ کونید

لہ تجون عام حملہ نینک فتی، ہم نینک منی ایلہ مکہ نینک بقرہ سینہ یقین بر مکان معروف دور ۱۲ منہ
لہ نہیں صبح بخاری وہ عام، ہمد نینک منی سو کورہ یا، مودہ نینک فتی سو کورہ یا، دشین محمد ایہ مصفر ایش بن الاشدریب
دور کہ اشرف لار نینک بقی امیٹس ۱۲ منہ

قرنیل یوں لوق بُزویا نے نینک بر شفق سی نے معر قیلغان، و مبارک باشیدہ قراسد، و سَلّہ نینک
تختیدہ مغفرایدی، و لواوی شرفی آتی، و رأیت نصرت آیا نے قر، و نامی نے عقاب آمارایدی لار حضرت رسول
اللہ نینک بریا نیدہ حضرت ابو بکر صدیق، وینہ بریا نیدہ اُسید بن جھیر رضی اللہ عنہما برگہ ایدی لار جناب
رسول اللہ سورۃ فتح نے ترجیح ایلہ قراءت قیلیب کلور ایدی

اللہ ذوالجلال تعالیٰ کمال لطف و عنایتی برلہ اول پیغمبر یعنی عباد کو رسا تکان قریش قومی نے زبون
و مغلوب قیلیب، مکہ فتحی نے پیغمبر قیلغانیغہ، و سلمان لار نینک غلبہ و شوکت و کثرتی اللہ الظہار شکر و ابراز تو افصح
ایلاب باشی نے خم قیلیب، رحلی غہ ایگیلیب عاجز پیش پیش قیلور ایدی

(ای امت اسلامیر جناب سید الرسل صلی اللہ علیہ وسلم نینک زیادت تو اضعی غہ و کرم اخلاقی
غہ باقینک کیم شو ندان غہ بر موکب عظیم، و شرف جسم، برلہ دشمن لار اوستیغہ کلیب اولار غہ شکوہ و جلالی نے
کو رسا تا دورغان ہنگام وہ ہم ناقہ سی نینک آرقہ سینہ اولار خاصوی نینک بالاسی بر خاصوی نے میند وروب
تواضع برلہ کیر مینش، بیز نینک زمانہ میز واکمی متکبر لار وقار و عزتیمیز غہ خلل یقا دور دیکان اندیشہ ایلہ اولار و غول
لاری نے آرقہ میند وروب آلمک نے عاریبیلادور لار، موندان غہ کبر و ن اللہ تعالیٰ جناب پیغمبری نینک
وجود مسعودی نے پاک قیلش دورا پس اہل ایمان نینک ہر فردی غہ واجب دور کہ جمع امور دہ دل
اللہ نینک سیرت و روضتیمز اقتدا قیلما ی، آخرت دن بیچ بر نصیب دہرہ سی یوق اہل تکبر و طغیان لار
سیرتیمز اقتدا قیلما ی دن پر ہمز ایلا گای لار۔

سو نکرہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نیمہ سیفہ نزول قیلیب سعی آرام آغا ندن کینون قرب
ناقہ سی غہ سوار اولوب آرقہ و آلدی و چورہ سیدہ ماجرا و الضار از و حامی ایلہ مسجد الحرام غہ داخل بولدی
کعبہ معظمہ غہ قیلیب قولید کی تیاقی ایلہ حجر اسود نے استلام ایلاب تکبیر اتی، اول حضرت نینک تکبیری غہ
موافقہ مسلمان لار ہم ترجیح برلہ تکبیر اتی لار حتی تکبیر آوازی دن کہ زلزله غہ کلدی، و مشرک لار تارغ او سنیغہ
نظر قیلیب تور ایدی لار، رسول اللہ اوستیغہ طواف قیلدی ناقہ نینک زما می محمد بن مسلمہ رضی
اللہ عنہ نینک قولیدہ ایدی، یتتی شو ط ایلہ طوافی نے تمام قیلیب ہر بر شو ط و قوی واکمی نجنی ایلہ حجر
نے استلام قیلور ایدی، حالت طواف دہ رسول اللہ احرام دہ ایماس حلال ایدی دیمش لار

صحیح بخاری دہ روایت قیلیب دور ابن مسعود رضی اللہ عنہ و ہمیش کہ فتح مکہ کو نے رسول اللہ مکہ
غہ داخل بولدی، حالہو کہ بیت اللہ چورہ سیدہ او چوزا ہمیش بت بار ایدی، رسول اللہ قولید کی یفا چ
بیان اولار نے سانجیب آیتور ایدی کہ جاء الحق و زہق الباطل ط جاء الحق و ما یبئدی الباطل و ما یعبداہ
و عبد اللہ بن عباس رضی اللہ عنہما دن روایت قیلیب دور ابن عباس جناب لاری آتیب
دور کہ رسول اللہ یوم الفتح وہ مکہ غہ داخل بولدی، حالہو کہ کعبہ غہ قولیغان او چوزا ہمیش بت بار ایدی
عرب قبیلہ لاری دن ہر بر قبیلہ غہ مخصوص بت لار کیم قدم لاری تور غا شیم ایلہ حکم ہر کبیلکان، پس رسول
کلیب قولید کی ایفا چ برلہ اول بت لار دن ہر بر یغہ اشارت قیلنے اول یفا چ انکا تیگما س دن برون

اول بت یوزی برلہ یرغہ یقیلورایدی

القصة رسول اللہ طو ائی نے تمام قبیلگان دن کین بنی عبد الدار دن بولغان عثمان بن طلحہ نے حاضر قیلہ و ردی اندن کعبہ نینک آچقوسی نے آیب باب شریف نے آچتوروب کعبہ نینک ایچغہ داخل بولدی، و کعبہ نینک ایچغہ صورت لار نے کوردی، و اول صورت لار ایچغہ حضرت ابراہیم و اسماعیل علیہما السلام صورت لارینی ہم کوردی کہ استقسام از لام قیلیب تور غوز دلوب دور لار رسول اللہ دیدیکه مشرک لار نے اللہ لغت قیلسون قسم بنام اللہ کہ بو ذات لار ہرگز استقسام از لام قیلغان لار، و بینہ کعبہ نینک ایچغہ یغاج دن یسا لغان بر کبوتر نینک صورتینی کوردی، دانے اور قوی برلہ سیندوردی، تا مثلاً دی، اندن اور کہ صورت لار نے ہم خو قیلماقی غہ بیوردی، سو نگرہ باب شریف ایٹیلدی و کعبہ معظمہ نینک ایچغہ جناب رسول اللہ و اسامہ بن زید و بلال قالدی لار پس رسول اللہ باب شریف مقابلہ و اکی جدار غہ یقین باردی، تا اول حدیجہ کہ رسول اللہ بدیلہ جدار میانہ سیدہ اوچ ذراع مقداری قالدی او بجایہ توروب نماز او قودی سو نگرہ بیت معظم نے دور قیلدی، و ہر کئی وہ تکبیر اتی، و اللہ سبحانہ نے وحدانیت برلہ یاد ایلا دی، سو نگرہ باب شریف نے آچتی، سالو کہ امان ای کتاب کلگان قریش جامعہ سی مسجد الحرام غہ تو لوب صفت و رصف بارچہ سی جما و دیک سکوت و سکونت اوزرہ اولو رسول اللہ بیز نینک حقیقہ یہ نیمہ ایش قیلادورویب انتظار وہ تورمیش اپدی لار،

پس رسول اللہ باب شریف نینک ایچی بازوسی نے تو لوب توروب یوزی نے آدم لار غہ قیلیب خطبہ او قودی، و دیدی کہ لا الہ الا اللہ و وحدہ لا شریک لہ صدق و عدہ او نصر و خذہ، و ہزم الا حزاب و عدہ خطبہ ایچغہ بر موخچہ احکام لار نے بیان قیلغان دن کین دیدی کہ ای معشر قریش اللہ تعالیٰ جاہلیت مانی نینک کہ و غزوری نے، و آتا و بابا لار برلہ فخر قیلد شہماقی نے، سیندن کینکوردی ہمہ انسان لار او قودی دن دور، و آدم ایسہ تفراق دن یرا تلمیش دور، سو نگرہ بو آیت نے او قودی یا ایہا اناس انما خلقناکم من ذکر و انشی و جعلناکم شعوباً و قبائل لتعارفوا ان اکرکم عن اللہ اتاکم ان اللہ علیم خبیر سو نگرہ آلدیہ

۱۱ استقام ادق لار ایلہ فال آچک ووز غہ از لام جاہلیت ایامی وہ عرب لار فال اسباب قیلغان، ادق لار دور مثلاً یر کیمرہ برایش غہ شروع قیلماقی نے ارادہ قیلدہ ادق نینک بر لہ قیل دیکان امرے و بر لہ قیلد دیکان بنی نے پیٹیب بر نرہ نینک ایچغہ اسے قویا رایدی سو نگرہ قوی نے سایب ادق نے آرایدی و اول ادق دن قیسے بریکہ قولین چیتیمہ نینک حکم برلہ عمل قیلورایدی ۱۲ منہ

۱۲ معنی آیت ای آدم لار تحقیق بیز سیر لار نے بر لہ بر خاتون دن یراند دن و سیر لار نے شعب لار لینے بر نسل غہ تابع اولوغ جماعت لار و قبیلہ لار قیلدوق تا سیر انسان لار بر بر نیکر ایلمہ تاوشقا لیسر تحقیق خدا نینک قاسمیدہ سیر نینک ایک حرمت لکینیکر گنہ دن اینک ساقلانقا نینک دور تحقیق اللہ تعالیٰ سیر نینک نماہر و باطن لار یکسیر نے بیلگوجی دور

بیچ بر عفو قیلیناس لیت مرتبه ده جنابت لارغه از تکاب ایله گنا هکار بونوب قیلغان قباخ لاریغه نه میکلنج جزا
 لارغه مستحق اولمک لارینی کوز تو توب تورگان قریش قومی غه دیدی که ای معشر قریش نیز لار نینک قیلغان
 نقص عهد نیکیز و اسلام علیسیده اهرار ابله قیلغان بد کردار لیقینکیز مقابلیده اوز لار نیکیز غه مندن نه نیکلنج
 معامله ظهور غه کلکی نے کوز تو تاسیز ۵

قریش جماعتی رسول الله نینک نسبتاً و حساباً اهل و کرم ایکنلیکی غه و عفو و لطف ایله فطرت
 عالییه سے مجبول ایکنلیغ، ایشانج و اعتماد لاری تمام راسخ بولغا نلیقندن اول نبی کریم نینک اوز لار سے
 حقیقه قینغ بر معامله کور کوز کی نے کوز تو تاس اییدی لار، بنا برین جوابیده دیدی لار که بیز نینک گما نینیز
 لارغه ابدان معامله قیلا دورا کرم ده کمال مراتب ده بولغان بر قرداش دورا و اهل بر قرداش نینک
 اوغلی دورا دیک دن باشقه ایماس دورا یعنی اوزونک کرم و رحمت صفت سنییه سی ایله متصف بولغانیک
 تاشمیده آباء و اجداد نیک مواصالت و کرم برله مشهور دورا لار سن حال کمال غلبه و قدرت تمام
 برله بیز لارغه غالب و مسلط بولدینک، و بیز نینک قیلغان کردار نا همواریمیز مکافاتیده قیدارغ که جزانله
 تو ایلا سانک بریک غه منگن دورا سن، اصالت و کرمینک غه تمام اعتمادیمیز بار یعنی دن سندن خبر دن
 اوزگه نے کوز تو تاس میز و گمان قیلا س میزه ۵

رسول الله نینک عالی جناب یعنی قریش غه معلوم ایدی اول جناب نینک فضائل اخلاقیه سی نے
 بعثت دن مقدم کوبیل لار تجربه قیلغان قریش قومی نبوت دن سوونک هم اول عالی جناب لیت سجیه
 عالییه سی نے بیچ بر طرز ایله و تکالما گانلیکی نے قطعی بیلور ایدی لار، بنا برین موندارغ اوز لاری نینک گنا هکار
 لیک جزا سی نے کورنا سلیک لارینی کوز تو توب بوجواب نے بیروی لار، انا رسول الله اولار نینک
 گمانی نینک فو قیده اولار غه بر عالی جناب لیت کور ساتتی اندارغ که قیلغان کردار لاری نینک برابریده اولار
 بر جزا غه دوچار ایتک دن تاشقاری، از تکاب ایتکان بتون جنابت لاری باراسده اولار نے
 مواخذه قیلماق و سرزنش و عتاب ایتک هم لاین ایما سلیکی نے اولار غه بیلد و روی و دیدی که بوکون
 من سیز اول سوز نے ایتور من که برادریم یوسف مصر ده اوز خویش لاریغ ایتیش ایدی، لا شریب
 علیکم السلام یققر الله لکم و هو ارحم الراحمین ۵ بوکون سیر لارغه بیچ بر سرزنش و ملامت یوقتورا الله تعالی
 سیز لار نینک گنا هکار نیکیز نے معفرت قیلا دورا زیرا که اول الله ارحم الراحمین دورا اذ هو افا نتم الطلقاء
 با بیچ لاری نینک اوز دور سیز

ای بصیرت و هوش اربابی انصاف و وجدان رهنالیتی ایله نظر قیلینک کیم جناب رسول الله نینک
 قریش قومی غه کور ساتکان اوشب بوجالی جناب لیتی نه قدر بیوک مراحم پرور لیت و عفو آمین لیت دور
 معلومینکیز دورا و مشبو توقع عفو ایت کلیب مرحمت نبوی دن نال لاری نینک فو قیده نایل کرم
 اولکان قوم لار اندارغ بر جنابت کار قوم ایدی لار که بولار نینک اسلام ایل غه قیلا فان بیچ و حشی
 کردار لیت لاری قالما بیش دورا بولار نینک دست آزار برستیدن مسلمان لار نے تضییق و تعذیب

ایتمک اوچون اولار نینک بوتون حقوق قومیه لاری نے وقوا عدا خلاقیه لاری نے بیچ فروا سیز با
ایتمک لاری حق مسلمان لارا اولار نینک طاقت فرسا جو زوا ذیت لاری عید ایلمای، ترک خامس
ایتمک غه مجبور اولوب نیچہ بار جیش غه هجرت قیلغان لارا بوتالم لارا دل منطلوم لار غه وطن لاریده قیلغان
آزار و جفالا ریغہ قناعت قیلما ی هجرت قیلیب بارگان محل لاریدن هم قوزغاب، اولار نے جهان ده سرسان
و پریشان قیلماق غه ممکن قدر تشبث ایلامک ده بولغان لارا، مسلمان لار لولا نینک ظلم و جوریدن قاجیب
نه بر غه کیتسه لارا اولار نینک یعقوبی دن قوتولماغان لارا رسول اللہ نینک اوز می هم عاقبت ہلا کیغہ اجملع
ایله جز ما قصد ایتمک لاریده بولار نینک شری دن ترک وطن، لولون ایلامک غه مجبور اولوب، مدینہ غه هجرت اختیار
ایتمک، اول بے امان عدلار نینک تعقیبی خوفیدن نیچہ کون لار غارده اختفاء ایلاب، کیچہ لاریول سیز چول لارا
قطع اتمیب راه مقصد غه یوز کلتور مک مشقت لارینی چیکان، با وجود وطن، لولونی دن کیچہ عزت نے
لازم تو تمکی غه ہم قویما ی، اول محامد لارا دل حضرت نینک امری نے باطل و محو ایتمک بارا سید استطا
لاری بار نیچہ اجتهاد ایتمک غه کیر شیکان لارا نیچہ بار جنود و پیشمار ایله مدینہ اوستیغہ هجوم ایلاب اسلام کولمان
لار نینک زوال و اضحالی غه سی قیلغان لارا و اولار لاری نینک سعی لاری نتیجہ سیز قانغان ده باشقہ دشمن
لار نے مسلمان لار نینک قصد و اوقیتی غه اعزاء ایلامکان لارا

منار رسول اللہ نینک غفور و رحمت کریمانہ سیغہ بیچ قوم و عتاب سیز منظر بولغان مک اہلی لار سے موندغ
بر جنایت کار و وحشی کردار ایله یلار، اولار نینک مسلمان لار حق ده قیلغان جنایت لاری بو قدر وحشیانہ
ایدی، پس حقوق انسانیه نے بتون پاممال قیلغان، ہ بیگناہ انسان لار نے ہر گونہ ظلم و تضییق غه دوچار
ایلامکان، موندغ قباحت پیشہ بر قوم، اینگ مد نے ملت لار نظریدہ، و اینگ عدالت اساس بولغان قانون
حکمی ده اینگ قشیغ جزا غه لایق کورولمی مقرر و محقق دورہ

بولار نینک اول کردار ناہموار لاریغہ مقابل ہر یلادورغان اینگ کیچیک جزا و دسا لاری نینک
قیلچ دن کیچہ رولمک لاری، و بر یونچہ لاری نینک اوزون زبان لار جس ایتمک لاری، و سا لاری نینک
علی قدر حال اوزگہ لار غه هجرت بولادورغان طرز ده برار گونہ عقوبت غه دوچار قیلینماق لاری سوئگہ من بعد
برار طریقہ خصمانہ حرکت ہ ہ بولما سلیک لاری اوچون قوت لاری نے ایزمک دن عجارت بولمی نے ایجاب
ایشار ایدی،

موندغ بد کردار قوم غه قارشو مطابق قیلینا دورغان اینگ مدنی معاملہ بولار نینک بیچ بولماغان ده
بر قسی غه مستثنی بر جزا ہر یک و قائلانے نے شدت نیک بر عقوبت غه دوچار ایتمک ایدی، و انما غالب
لار نینک مغلوب لار غه رد اکورگان معاملہ سی موندن عجارت ایرکانی دیک، اینگ مدنی قوم لار نینک محکوم
ملت لار غه قارشو قیلا دورغان حرکت لاری بودور، بنی بشر فطر تے نینک اینگ قوت لیک سائق لاری
دن ہر ی انتقام آرزو سید و خصوصاً دشمن مغلوب و پاممال بولغان زمان بوزد و بتون قوتی ایله حکم
فرما اولور،

سنہ آمدی عفو و کرم نینک تثنائی بولخان رسول رحمتہ للعالمین شوندرغ اعداء لہ و د عنود لاری
منلوب بولوب بیچارہ لبق و مسکنت کورگوزوب حضورینہ کلگان چارغ وہ انقام آلمق آرزوسی نے قیلماہی
اول دشمن لارنیک قیلخان بچرمت یک لاری نے بالکلیہ عفو ایتیب، اصلا بے ادب لیک صادر
بولما شان کیشیلار قطاریدہ ایلاب کوم و عتاب غم ہم شایان ایتمادی حتی اول حال وہ ماجرین
نینک غضب قیلنیک آیتخان اموال و املاکی نے ہم قریش دن استرواد ایلامک باراسیدہ برسوز قیلماہ
بلکہ بالعکس مہاجر لارنیک اول حق لاری دن فراغت ایتمک لاری طلب قیلندی، آیا موندن
اولوغ عفو و علم و موندن زیادہ لطف و کرم بولور مو،

درحقیقت رحمتہ للعالمین لقب ہمایوتے ایلہ وصف قیلخان نبی کریم نینک شان عالی سی نہ شوندرغ
معاملہ لایق و سزاوار دور، بناء علیہ فی عالم اولمک غم سزاوار اول دور، ابتدای عالم دن تابلو آن غم قدر
صفحت توارخ غم نظر مطالعہ سالیسہ رسول اکرم دیک اصلا اوزی نینک بے امان دشمن لاری نے اینک
عالی جنا پانہ بر عفو و کرم غم لایق کورگانینہ برکشی اولنگا لیلی کور و لاپدور،

حضرت عیسیٰ نینک زمانیدہ اوزی نینک خصم جانے بولخان انسان لار غم بوقدر انسانیّت پڑ و بر ساعد
ایلہ معاملہ ایلامک بولور لقیہ عالی جنا پانہ عفو و صغ کور سامک، مثال لاری اولنگا لیلی نے توارخ ایام ذکر قیللاب
دور تو غریبی بوکیم حضرت عیسیٰ علیہ السلام اوز فطرت کہ یہ سید کی جتی بولخان عفو و صغ شمیم پنی انہار
ایتمک غم فرصت تپا لہاب دور چو نکہ اول جناب اوزی غم ظلم ایتمکان دشمن لاری غم قار شوق غالب بولمک تعی
غم تامل بولالہاب دور،

اللہ تعالیٰ نینک و عد صدقی ایلہ رسول اللہ غم او شوق اعظم یوز کلتوروی، لیکن مک نینک فتحی دن ہم
نہم نقرت مک لیک لار غم بر یلگان عفو عمومی ایدی بوعفو خلق نینک کو کلکی نے تسخیر قیلدی، ابوسفیان دیک
اسلام نینک اینک دشمن نھیمی بولخان آدم لار اسلام نینک بولید عالے جناب یعنی دن متاثر بولدی
لاری،

تعالیم اسلامیہ نینک او شبہ اخلاق علویہ سی، اسلام دشمن لاری نے ہر گونہ اسباب جملہ دن
مجر و قیلدی، مکہ اہلی مسلمان لار نے ہر قسم حقوق و عذاب غم دوچار قیلخان زمان لار وہ، بوگروہ ظلم دیدہ
دیدہ لار غم تسلیمہ او چون طرف آہی دن وار و اولخان و عود آئینہ نینک نیچک متحقق بولخان لیتی نے اولار اور
کوز لاری پر لہ کوردی لار اسلام نینک اینک دشمن لاری تواری متحدہ ایلہ اسلام اہلی غم هجوم قیلخان وہ
اولار غم انجمن جرتے بر ضرر نیگوز میسش ایدی لار اشیغ قیلدی مضمونیچہ بوکون اولار اسلام اہلی قاشیدہ
تمام منلوب بولوب بیون ایکیب عفو طلبی وہ تورار لار بو عادتہ دین اسلام حق یعنی غم اینک قطع بر و میل
بولخان جتدن، مکہ اہلی نینک دلی داکی آخرتی مشبہ اثری نے ہم ازالہ ایلادی،

ابو زمان لار وہ موعالم اسلام تمام مشکلات ایلہ احاطہ قیلنماق وہ دور بوتون اعدای اسلام
انے یر یوز یدین یوق قیلماق غم سعی قیلور لار بلکہ دینا نینک تمام دول اجنبیہ لاری انے محو ایتمک غم

قصہ قیلور لار لیکن کورامیز کہ قدرت الہیہ اسے عصر اول وہ حفظاً یا فی سیدہ دشمن لار نینک قصہ بدین محاطہ
قیلغان دیک ساقلاب تورادور دین حق نے بتون بنی بشر نینک قدرت وقوہ سی جو ایتمک غہ مقتدر بولام
سلین نے تمام عالم غہ اثبات ایسا دور

پس حقایق اسلامیہ مکہ اہلی نینک کو نکل لاری نینک اینگ سوید اسی غہ یرلا شیب شبہ دن بیچ
بر اثر قالم غاج اہمہ لاری فوج فوج کلیب دائرہ اسلام غہ داخل اولک غہ باشلاری لار

ابن اسحق ایتیب دور رسول اللہ یوم الفتح وہ صفاوہ اولتوروب اہل مکہ دن بیعت آلدی اچونک و
وکیچیک ابرو خاتون ہمہ کلیب کلمہ شہادت نے دیب بیعت قیلدی لار بیعت قیلغانی کلگان آدم
لار دن بری رسول اللہ نینک فاشیغہ کلگان وقت وہ ہیبت نبوت دن قوی و اعضاسی تیر اکللی
توروی رسول اللہ انکا دیدی کہ سکونت و آرام اوزرہ بول من پاپوشاہ ایماس دور من من بولسام
آفتاب وہ قاقلاغان گوشت نے پیب یورگان عربیہ برخاتون نینک بالاسی دور من ہ

(ای مؤمن لار باقینک حضرت رسول اللہ نینک او شبہ کلام تواضع انضمامی غہ کہ اول حضرت
رسالت منقبت بیچ بر موضع وہ ہضم نفس واضع دن خالی بولہباب دور بیزاہل اسلام نینک ارباب
مناصب وجاہ لاریمیز رعایای مسلمین غہ معاملہ قیلاق وہ واصحاب ثروت و دستگاہ لاریمیز فخر و مہین
غہ کلام و خطا ایلامک وہ رسول اللہ نینک موند غہ کلام ڈور بار تواضع مداری نے یاد لاریتہ کلتوروب
ریش رسول اللہ غہ اقتدا قیلاق وہ بولسہ لار نہ عجب ابدان بولور ایدی)

رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم ایر کلک لار دن بیعت آیب بولغان دن سونک خاتون لار بیعت
قیلدی لار (خاتون لار بیعت لاری نینک ذکر) و اول ہنگام وہ ہند رضی اللہ عنہا نینک قیلغان سوز
لاری ان شاء اللہ سورہ ممتحنہ تفسیر یہ ذکر قیلینا دور

یوم الفتح وہ واقع بولغان لار نینک فوج فوج کلیب بیعت قیلاق لاری و داخل اسلام بولک لاری
پارچہ سی اختیار دی داؤز نیل قلبی لاری برلہ بولوب تورمک وہ ایدی و بیچ بر فر و جبر و اکراہ ایلہ اسلام نے
قبول قیلاق غہ سوتی قیلینا دی اہل اچمیدہ اسلام نے قبول قیلغان لار ہم بار ایدی لیکن بولار نینک بیچ
بری بوبارہ داؤزنی برتجا و زغہ ہم اوچا مادی لار بولار اوز لاری نینک قدیمکی آئین بت پرست لیک لاریدہ
ثابت قدم بولوب تورمیش لار شوندر غہ بولسہ مو اہل اسلام طرفین اینک مشفقانہ معاملہ کورمیش لار
طرفین نینک آراسیداکی مناسبات اول قدر دوستانہ ایدیکہ کہ فتی دن سونک واقع بولغان سنین غزتیہ

ہر کی طرفت یان میان توروب یعنی بربریغہ معاونت بریک وہ بولوب حرب ایمیش لار
حاصل کلام مکہ نینک فتی اسلام نینک بیچ بروقت قیلج کوچی برلہ انتشار ایتما گانلیکی غہ اینک قطعی دلیل
دور اگر واقع وہ اسلام نے ہر کیشیغہ جبر قبول ایتدورمک بولسہ ایدی انے وجود غہ کلتورمک غہ فتح مکہ ویکہ

یعنی اہل اسلام دار آرمینی وہ ثابت قالغان مشرک کی لار ۱۲ منہ -

مناسب بر فرصت تا پس ایام ایدی، البتہ بولایش اندہ وقوع غم کلتور ایدی، حالہ کو فتح مکہ اثنا سیدہ
بر آرم غم اسلام نے کر یا قبول قیلہ و رولفا نلیقی اصلا کتب احادیث و سیزہ مزیوی ایماں دور یا دور
عالم لاری مؤ بود عوامیز نینک صدقیہ شہادت بر ادور لار چنانچہ انگیز مؤرخشی مؤیز موندراغ دیب
دور مکہ شہری غم پیغمبر نینک نفوذی بر لاشمک ایله برابر مکہ خلقی نیکی دین نے ہنوز قبول ایماں گان
نینک نبوتینی تصدیق قیلماغان، ایدی لار بلکہ حضرت محمد مدینہ ایجرہ تو تک بولغان مسلکی نے بویرہ ہجرت
ایلاب، خلق نینک ہجرت بر خیز و اکراہ دور چار اولماس دن اوزا اختیار ایدی ہدایت تا پہلکی نے تہیح
ایتمیش ایدی ۵)

رو لیسون ایماں دور (مسلمان لار مالک مقتوحہ وہ مظالم ارتکاب ایماں دور لار ہجرت بر ملت غم اسلام
نے قبول ایماں دور تک اوچون جبر و اکراہ ایلاب اولار نے قیلچ دن کیچور ماہ دور لار د)

یوقا ریدہ یا زلیمش ایدی کہ اسلام عکر لاری مکہ عکیر ادور غان ہنکام وہ عکر متہ بن ابی جہل معیتی
غم بر موچہ آدم لار نے بیغب عفو عمومی اعلانی غم رغا اسلام اہلی بر لہ مقاتلہ ایلامک نے ایستاب، خالد بن
ولید نینک عکر بغیر تجا ورنے باشلاب هجوم ایتمیش ایدی دیب، مسلمان لار شہر مکہ نے ضبط
ایماں گان اثنا وہ اول اوز قیلیمیش نینک جو اسی وہ قتیج بر عقوبت غم دوچار اولمک دن قور قوب جانینی
قوتقار ماگ اوچون فرار اختیار ایتمیش ایدی، عکر مکہ نینک خاتونے رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم غم
مراجت ایلاب ایدی نینک جنایتی عفو قیلیمیش یعنی بار اسیدہ رجاء قیلماق ایله رسول اللہ نینک جنایت
میز عفوئی دن قابل عفو بولماغان بوجنایت کردار ہم قابل مخطوطہ بہر مند بولدی عفو بولدی، حتی عکر مکہ
ایستیمان اوچون حضور تبوی غم کلکان وہ انکا اور نیدن توروب بشاشت کور ساتیب مرجا ویدی اور دای
مبارکینی انکاتاشلا دی، عکر مکہ شہادتین نے ایسیب جیاء دن باشی سے تو بن سالیب اولتور گاندہ دیدی
کہ ای عکر مکہ منینک قدر تیم نینکان ہر برتر سے نے کہ سورا سانک البتہ من ائے سزکا عطا قیلما من، عکر مکہ
دیدی کہ ہر برعداوتی کہ سنینک حقیقہ وہ روا کوروب دور من اینیک مغفور بولماکی نے منینک اوچون
خداون تیلانگیل، رسول اللہ دیدی کہ ای اللہ عکر مکہ ہر برعداوتیکہ منینک حقیقہ وہ قیلیمیش ایدی، دوسر بر
سوزی کہ منینک شایم وہ ویسیش ایدی، ائے اندن مغفرت قیلغیل، ویردہ عفو نینک نے اینیک
گناہی اوزرہ یا فغیل پس عکر مکہ فضلاء صحابہ دن بولدی،

رسول اللہ نینک عم محمدی سیدنا حمزہ رضی اللہ عنہ نینک قاتلی وحشی و اول سیدالشہداء
اینیک جبکہ نبی پارچہ ناب چانیا گان وقائینی ایچکان ہند، بنت عتبہ ہم بو عفو عمومی دن بہر مند اولدی

لہ چونکہ عکر مکہ رسول اللہ غم اینک قتیج اذیت قیلغوی لار دن و مسلمان لار نینک ضررینہ اینک کوب سعی اینکری
لار دن ایدی بوجنایتی نینک اوستینہ اول عفو عمومی اعلانیہ رغا خالد بن ولید عکر بغیر تجا و ایلاب هجوم باکان
برجانی ایدی ۶ امنہ

وتم رسول اللہ ﷺ قبل الهجرة تفتح عدادت و تورلوک و تورلوک اذیت وہ بولک نینک تاشیدہ
کہ دن مدینہ غہ ہجرت قیماق غہ چیقغان رسول اللہ ﷺ کریمہ سی زینب رضی اللہ عنہا نینک مینگان
تیوہ سی نے یولدہ تو سوب قور ساقیغہ نیزہ چیقغان رسول اللہ ﷺ کریمہ سی زینب رضی اللہ عنہا نینک
مینگان تیوہ نے سانجیب آزار قیلغاج تیوہ اول بانوی جہان نے بر تاش نینک اوستیغہ یقیتیب
انینک ضریدن حملی ساقط اولوب بوسبب ایلہ اول سیدہ امت بیمار بولوب اندن ساقایا لای
عالم دن کیتخی غہ باعث بولغان یعنی رسول اللہ ﷺ کریمہ سی نینک وفاتیغہ سبب بولغان بیمار
بن اسود ہم حضور رحمت نشور نبوی غہ کلیب یار رسول اللہ ﷺ سندن قاجیب اوزومنی ہریان یا شوروم
بلاد عجم غہ چقیب کینک نے ہم ارادہ قیلیم سوئکہ سنیک لطف دکر مینک نے وحقینک وہ تادانلیق
ایلہ جحمت لیک کورگوزگان لار نینک جنایتی دن کیچکینک نے یادیم غہ کلتور دوم یار رسول اللہ ﷺ بیزلابے
شبدہ اہل شرک ایدوک اللہ تعالیٰ سنیک سببیک ایلہ بیزلار نے توغری یول غہ ہدایت قیلدی
وہلاکت دن بیزنے تو تغازدی پس ایلمدی مینک نادان لینیم نے کیچ و مینک جانیم دن طرف کر مینک
غہ بیگان نالایق جنایت لار نے عقوقیل تحقیق من قیلغان کردار بدیم غہ مقبرہ وکتاہیم غہ معرفت دور من نبوی
پس رسول اللہ ﷺ انکا البتہ من سنیک جنایتیک نے عقوقیلیم اللہ سبحانہ نے اسلام غہ ہدایت
قیماق ایلہ سنکا احسان ایچی اسلام ایلکاری اولکان یمان ایش لار نے عقوقیلاد و دریب عفو عامی
دن انے ہم بہر مند قیلدی بولار نینک بارچہ سے صیم قلب ایلہ ایمان کلتور ب اہل اسلام زمرہ سیغہ داخل
بولدی لار (رسول اللہ ﷺ اوزلیغہ واتباعی غہ موندان غہ جفائیشی نے اور ب سینہ سی نے مجروح اییب
دل دن چیقاس آزار لار نے بیرگان بے امان دشمن لارینی ہم عالیجناب لیق ایلہ عفو جہان کشفولی
دن بر خور دار ایلاب دور)

یوم الفتح وہ اوزینی یا شورگان لار جملہ سیدن بولوب نینک ایچی اوغلی غہبہ دعتیب ایردی لار
عباس رضی اللہ عنہ اول ایچی سی نے حضور نبوی غہ کلتور دی ہراچی سی اسلام غہ داخل بولدی لار
حضرت رسول اللہ ﷺ بویچی سے نینک اسلامی غہ غایت وہ مسرور بولوب ہراچی سی نینک قولی دن
تو بولب ملتزم شریف نینک قاشیغہ آیب کلیب ساعتی و عاقیلدی

یوم الفتح وہ رسول اللہ ﷺ مسجدہ اولتورگان چاغ وہ ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ باریب آتا سے
عثمان نے تینا کلاب آیب کلدی کوزی عاجز بولوب قالمیش ایدی کنیہ سی ابو جحافہ دور رسول اکرم
صلی اللہ علیہ وسلم ابوبکر صدیق غہ احترام کور کوزوب ایدی کہ نیچون بو قری آدم نے اویسہ قویماقی تصدیق
بیریب موندہ کلتور دینک من مونیان زیارتیغہ اوزوم بار ورایدیم حضرت ابوبکر دیدی کہ یار رسول اللہ
سنیک مونیان طرفیغہ قدم رنجہ قیلیب بارگان نینک دن مونیان سنیک جنابینک غہ کلکی ایش
واؤلی دور

پس ابو جحافہ نے رسول اللہ ﷺ قاشیغہ اولتور غوزدی رسول اللہ ﷺ سینہ سی نے

مبارک قولی برہ سیلاب دنیا و آخرت نینک سعادتینہ تینک داخل اسلام اولک ایلہ میسر بولوشی نے انکیا بیان قیلدی، پس ابو قحافہ اسلام غہ داخل بولدی ابو قحافہ نینک حضرت ابو بکر رضی اللہ عنہ دن باشقہ بالاسی یوق ایدی، رسول اللہ حضرت ابو بکر نے اسلام بے قحافہ ایلہ مبارکبا و قیلدی، حضرت ابو بکر دیدی کہ یا رسول اللہ قسم بنام خدای یگانہ کہ سنی حق لیق برہ معبوث قیلیب دور ابو طالب نینک اسلام بیلہ سرافراز اولکی بے شعبہ، منکا اتام ابو قحافہ نینک اسلامی دن زیادہ راقی سرد بخش ایدی، زیرا کہ ابو طالب نینک اسلامی سرد نینک زیادتیغوب باعث دور، (باقینک کہ اصحاب لار نینک اقصای مراد مراد و اعلائی مطلوب لاری، رسول اللہ نینک خوشحالی تھے وہ بولسہ انے ایستاک دانینک ایلہ خود مراد اولک، بولمیش دور الحی تاریخ بولک نینک لازمی سی بود)

ابو قحافہ نینک باشی و سقالی کافر دیک آپ آق بولغان ایدی، رسول اللہ دیدی کہ انے قرآنک دن باشقہ قیسی بر نینک بیلان کہ بولسہ تغیر بر نینک لاریب،

(بو حدیث دن سقال نے قرارک نینک غیری برہ بولیا ق نینک جایز لیتی ہم بیلندی)

صحیح بخاری ده نہری دن روایت قیلیب دور اول آتیب دور عروہ بن زبیر منکا خبر بردی کہ غزوہ فتح ده بر خاتون او غزولیق قیلیب، اول خاتون بنی محروم قبیلہ سی نینک اشرف لاریہ منسوب بر عائله دن اییش، اول خاتون رسول اللہ نینک قاشیفہ کلتور لوب او غزولوی او غزولیتی اشباب قیلینفاندن کین رسول اللہ نینک تو لینی قطع ایتمک غہ حکم قیلیب، اول خاتون نینک تومی رسول اکرم نینک اینک بخش کورا دورغان مقرر بنی اسامہ بن زید غہ اتجا کلتور ب، انے رسول اللہ غہ شفیق قیلیبش لارا اسامہ رضی اللہ عنہ اولار نینک الحاح والتجاسی موجینچہ رسول اللہ اولباب ده زبان شفاعت آچخان رسول اللہ نینک مبارکی یوزی متغیر اولوب، آیا حدود اللہ دن بولغان بر حد نے دفع قیلاق بار اسیدہ منکا سوز قیلاسن موو میش، اسامہ رضی اللہ عنہ رسول اللہ نینک غضبی نے مشاہدہ قیلیب زبان معذرت آچیب یا لاریب و میش کہ یا رسول اللہ من خطا قیلیب دور من، گناہیم نینک مغفرت قیلینما قینی اللہ دن سورا کیل ویب پس پیشین دن سونک کچ ده رسول اللہ بر خطبہ او قوسین اللہ سبحانہ نینک عظمت و جلالی غہ لایق حمد و ثنا، ایستکاندن کین و میش کہ، ایہا الناس آگاہ بولونک کیم سبز لار دن ایلگاری کی امت لار نینک ہلاکت غہ دوچار بولک لاری نینک با عشی سوندن باشقہ ایہا س دور کیم ہر چان اولار نینک ایچدہ برار آبر و دیک کیشی او غزولیق قیلہ انکا قمر ص قیلدی قویدی لار، ہر چان برار بچارہ آدم او غزولیق قیلسہ انکا اقامت حد قیلدی لار قسم بنام اول خدای یگانہ کہ محمد نینک جانے انینک قبضہ قدرتیدہ دور، اگر فرضا قلم بنت محمد او غزولیق ملکہ البتہ انینک قولی نے کیسا دور من دیب، سو نگرہ اول مرآہ عجز و متیہ نینک قولی امر پیغمبر قطع قیلینیش۔ ۱۱

(بو حدیث شریف مضمونیدن بر نیچہ فائدہ لار استفاد بولادور، چنانچہ حدود و شرعیہ نے دفع قیلاق بار اسامہ شفاعت قیلاق نینک درست ایہا سلیکی، و تشریح ده حد واجب بولغان کیشیفہ حد نے اقامت قیلاق ده

مجاہدہ کو گوزمک نینک اصلاً چہ یزایا میسلیکے اگرچہ اول کیشے پادشاہ نینک او غلی بوسون یا قمرینداشی یا اعیان شہر دن برابر قدر و اعتبار لیک کشی بوسون

وہم حدو واجب بولخان کیشی نینک حقیقہ شفاعت قیماق نے ایستگان یا بوبارہ دارخصت بولخان آدم غا نکار قیماق، و بولتوغزیدہ تشدیدہ کو گوزمک، نینک ضروری قی، و ہم اجم سابقہ اجالی دن، خصوصاً شریعت آہیۃ امریغہ مخالفت ایلاب بلاکت غہ دوچار بولخان قوم لاراخباری دن، عبرت آلمک نینک ضرور و لازم بیقی کبھی ایش لار

در حقیقت قرآن وہ واحادیث نبویہ وہ قیسی برافعال قبیلہ نے کہ اجم سابقہ ہلاکت سبب اولیش دور دیب، ذکر قیلس، مؤمن لار غہ لازم دور کہ اول سبب ہلاک و باعث عقوبت بولخان افعال شنیعہ دن اجتناب نے اوز لاریغہ واجب بیڈگامی لار اول جملہ دن اجم سابقہ نینک ہلاکی غہ سبب بولخان اوشنبو۔ فعل دن، یعنی بو حدیث وہ ذکر قیلینغان اقامت حد و بار اسیدہ محابات ایلامک فعلے دن ہم اجتناب قیماق لاری واجب دور

موندراغ ایسہ پس امور و پنیہ اجرا سی وہ محابات نے اوز لاریغہ عادت و آیین قیلغان بیز نینک بلا و ترک تمانیہ مینر نینک قصات درؤ سالاری نینک، بو حدیث شریف مضمونیدن عبرت و اتعاظ آلمک لار حکم و قضاء امریغہ بو حدیث فرمایغہ اقتدا ایلامک لاری، اوزم و اوز جب دور، زیرا کہ اللہ نینک قرآن کریم نے وانہ ذکر قیلینغان بو معنی داکی حکم ایلامک لار سے اچون دور، و بنیاد علیہ اللہ علیہ وسلم امور شرعیہ نے بیان ایلاب حرام و حلال نرسہ لار نے بیز لار غہ بیلد وروب تبنیہ قیماقی، ہمہ امور دینیہ و دنیویہ وہ امت لار اول امر غہ اتباع و اقتدا قیماق لاری جہتیدن دور

پس امید می شریعت مندی وہ اولتورگان قضاة عظام لار غہ دور لازم دور کہ فصل احکام و اجرای عدل ایلمک وہ، محابات و خوش آمدی بولی غہ کیتما گامی لار و رؤساء و اعیان کرام لار غہ واجب دور کہ حق نے اظہار ایلامک وہ و اصلاح ذات البین قیماق وہ تعصب قومی و جہتیت نقسانہ غہ میں اتیما گامی لار، اگر قرآن مجید نینک حکمی غہ حق اتباع امید تارچ بولنوجی، در رسول اللہ نینک روش و سنت غہ اقتدا قیلنوجی، و اتباع کامل لاریدن بولمک نے ایستما گوجی، بولسہ لارہ

باز تکرار آتا کید ایلامک، قضاة و حکام لار ذمہ لاریغہ واجب و اوزم دور کہ اللہ تعالیٰ اوز رسول محمد علیہ الصلاۃ والسلام غہ نازل قیلغان کلام قدیم نینک احکامی غہ موافق حکم قیماق لار، و رسولی اکرم نینک سنت سنیتہ سی غہ اتباع ایلامک لار، ارباب جاہ و غنا لار نینک رضای خاطر لاری نے تاپیک، و اغنیاء صاحب مکت لار کو نکل لاری نے آلمک، اچون زمینار فقرا و ضعیف لار غہ جو ر و ظلم

سہ مجاہدہ بر کیمسہ غہ میل و توجہ ایتیب انکا مخصوص یا ردوم و مساعدہ ایلامک ووز مراد بوسقام وہ حاکم و قاضی لار نینک یوز لوک کیشیغہ حکم و قضاہ میل کو رتوزوب مساعدہ قیماق لار سے دور ۱۲ منہ

تینوں شد در ما گای لاری چونکہ قاضی لار نینک موندراغ افعال خدا لان مال لاری، اولار نینک اوزلارینی
 معرض ہلاک و خسراں غہ تا شلاک دن و رحمت اللہ دن یراق قیلاق دن، تا شقاری، امت اسلامیہ
 نے ہم دو چار ہلاک قیلاق غہ سبب بولا دور، قضا و حکام نینک مجاہدات و خوشامد نے پیشہ قیلاق لاری
 عدل نینک انواری اوچک غہ، و خانیات آتاری جو اولک غہ منجر بولمیکدہ ہیچ سنبہ یوقوز اولار نینک حق
 نے رعایہ و اظہار قیلاق لاری دن دین غہ نقصان و ضعف عارض اولمیکدن قور قولا دور، زیر اکوین
 امری غہ اہتمام ایتیمک نے اہمال ایلامک، و مسلمان لار میانہ سی وہ حکم قیلاق وہ مجاہدات جابئی نے رعایہ
 قیلاق، عدل نینک یوق بولمکی غہ، و یریدہ جو قایم اولمکی غہ، باعث بولا دور، مسلمان لار اور تا سیدہ، خصوصاً
 فیصل قضا وہ عدل نینک یوق بولمکی لغو ذوالسد امت اسلامیہ نینک بلا کیغہ سبب بولمکی مقرر دورہ
 بیز امت اسلامیہ نینک اکثر معمورہ پر بچ سکون وہ چار خدا لان، و گرفتار خسراں، بولوب معرض شلاکت
 و فتنہ بولمک لیکیمیز، و اجانب لار تحت سلطی وہ مقبور و مغلوب شین اسلام بولوب یشا ما کیمیز، ہمہ سی
 قضا و حکام و امر لار میز نینک عصر لار دن بری قوانین عالیہ اسلام بولوب اسلام و فقیر اجرائی حکم
 قیلاق نینک لاریدن، و میانہ میزدن عدل صفت مرصیہ سے منفقو بولغان لینی جہتیدن دور، فا تعظوا بہ یا اہل
 الاسلام، و اعتبروا یا معشر القضاة و الحکام،

سو نگہ نکہ ایٹی سر انجام تاپکا تمدن کین رسول اللہ مکہ غہ عتاب بن اسید رضی اللہ عنہ نے والے
 قیلب نفقہ سی اوچون روانہ بردر ہم تعیین ایٹی حضرت عتاب نینک یا شی اول حال وہ گیرمہ وہ ایدی
 (روایت قیلا دور لار کہ عتاب بن حضرت اسید والی بولغان دن کین خلق غہ خطبہ او قوب و ہمیش کہ ایہا
 الناس رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم منکا ہر کونلیک نفقہ اوچون بیت المال دن بردر ہم وظیفہ تعیین
 قیلا دی، پس مینک امید می معاش جہتیدن ہیچ کیم غہ حاجتیم یوقوز برتنکہ معاش غہ تو یاغان قور ساق
 نے اللہ تعالیٰ تو یغنا زما سون دیب)

باقینک کہ زمان سعادت وہ اصحاب سعادت انتاب لار بو طریقہ قناعت و عفت ایلکیمینیش
 لار، بو سعادت یا و زکامل مسلمان لار موندراغ ایکان لارا تا بولار دن سونک اسلام ملتی نینک خدمتی نے عمدہ
 لاریغہ آخان اہل اسلام نینک اکثر والی و امیر و حاکم لاری، اوزلاریغہ بیت المال دن یا خزنیہ سلطنت دن
 تعیین قیلینغان و طائف متعینہ لاریغہ قناعت قیلا ہی ظلم و جور غہ میل قیلب رشوہ خوارلیق ایلامک لاری
 ایلامک لاری، دیا ہر برطرز ایلہ دولت خزینہ سی غہ خیانت قیلاق لاری، حاجت بیان ایماس دور بولار
 نینک احوالی تا رخ اسلام وہ مسطور، و خلق نینک قیل لاریدہ نہ کور، اولک نینک تا شیدہ ہر زمان وہ
 انظار ملت وہ مشاہدہ اولونک وہ دور اکثر مسلمان لار ملت حنیفہ لاری اساسیدن بجز اور و حساب
 محاسبہ سیدن مطلقاً غافل یا متغافل ایرسہ لار نہ قیلاق کرک (۵)

رسول اللہ مکہ وہ اون تو قوز کون تور دی، و او شول مدت ایچیدہ نماز نے قصر او قودی، چونکہ
 ہوا زن قونی نینک اہل اسلام بیلان حرب ایتیمک قصد یرہ طیار لار نینک لاری آنکلا نیب اول

قوم نینک مجاہد برسیغہ چحقاق نے گوز تو توب تور میش، ایدی پس مکہ دن ہوا زن و عین غزاتی غہ حقیب کتی (حین قصہ سی سورہ براہہ واذا کر قیلینور) فتح مکہ قصہ سی اوشبو طرزہ اختصاراً بیان قیلندی، تفصیلی نے خواہاگان لاریسیر کتاب لاریغہ رجوع قیلوں لارا

بوسورہ داکی والفتح دن مراد مفسر لار نزدیکہ اوشبو فتح مکہ دور چنانچہ ابن جریر طبری وابن الزکریا مجاہد دن و بہیقی دلائل وہ ابن ابی شیبہ و سلم و ابن جریر و ابن النذر حضرت عائشہ دن، روایت قلیب دور لاریسیر والفتح دن مراد فتح مکہ دور

سو نگدہ والفتح دن مراد فتح مکہ بولغان تقدیرہ بوسورہ نینک نزدیکہ وہ ایکی قسم قول بیان قلیب دور لارا بری بو کیم بوسورہ نینک نزدیکہ وہ واقع بولیش دور اللہ سبحانہ بوسورہ نے تو شوروب پیغبر غہ وعدہ قلیب دور کہ اہل مکہ اوزرہ سنی منصور قیلا میز، مکہ نے سنکا فتح قلیب پیر امیر دیب

بو قول صحیح بولغان تقدیرہ بو آیت کریمہ معجزات قرآنیہ دن بولادور، بوجہ دن کیم بو قول آملی خبر بیرگان مجتہد (یعنی نصرت و فتح) اخبار آملی غہ مطابق وقوع غہ کلیب دور، وغیب دن خبر برک ایسہ معجز دور پس بو واقع نبوت نینک صدیقیہ دلائل قیلنچی برہان لار دن برہان ایکانیدہ شبہہ بوقفور ایکنی قول بو کیم بوسورہ اذونجی سندہ نازل بولیش حتی بعضے لاریب دور کیم بوسورہ نینک نزدیکہ دن سکین حضرت رسول اللہ تمیش کون قدر حیات تور میش دور بوجتار دن بوسورہ نے سورۃ التودیع آمائش لاریب، چنانچہ ابن ابی شیبہ و عبد بن حمید و بزار و ابوالعلی و ابن مردویہ و بیہقی عبد اللہ بن عمر رضی اللہ عنہما دن روایت قلیب دور لارا ابن عمر دیب دور کہ اوشبو سورہ رسول اللہ غہ حجۃ الوداع وہ ایام تشریق اور تاسیدہ منی وہ نازل بولدی، رسول اللہ بیلدی کہ بودواع دور

ابن مردویہ ابن عباس دن، و ابن عبد اللہ بن زبیر دن، و ابن جریر عطاء بن یسار دن، بو مضمون داکی اثر لار نے روایت قلیب دور، و بو معنیہ وار بولغان حدیث لار تو لادور

صحیح بخاری وہ عبد اللہ بن عباس رضی اللہ عنہما دن روایت قلیب دور، ابن عباس جناب لاری اتیب دور عمر رضی اللہ عنہ (زمان خلافتیہ) اہل بدر نینک چونک من لاری بیلان برگہ منی ہم مجلسی غہ داخل قیلور ایدی اولار نینک بعضے سی نینک بولیش غہ دلی ذہ ناراضی یق اثری پیدا بولوب ای تور ایدی کہ نیمہ اوچون بویاش بالانے بیز لاریبیلان بیرگہ مجلس غہ گیرگوز اسن، حال بو کہ بیز نینک مین نینک دیک اوغول لاریبیز بارور، حضرت عمر دیر ایدی کہ بو بالانے مجلس غہ گیرگوز کیم نینک اوچون دور کہ سیز لار نے بیلا سیز، پس بزرگو نے حضرت عمر اشیاخ بڈرنے مجلسی غہ پیر لادی، و منی ہم اولار بیلان بیرگہ مجلسی غہ گیرگوز دی، من اوشول کون حضرت عمر نینک اکابر اصحاب بردہ منی مجلسی غہ تحقیق باقی، اولار غہ منی کور ساتمک دن باشقہ ایش اوچون ایس دور دیب گمان قیہیم پس حضرت عمر دیدی کہ ای اشیاخ بڈر اللہ تعالیٰ نینک قولی اذا جاء نصر اللہ والفتح بار سیدہ نیمہ سوز نے ایسا سیز لار صحابہ لار نینک بعضی سی دیدیکہ اللہ بیز لار غہ امر قلیب دور کہ ہر چان سیز لار غہ نصرت آتی تیسہ و فتح بیز لار غہ میسر قیلنہ اللہ تعالیٰ غہ حمد

ایکایگز، و مغفرتیے طلب قیلاً یز، و صحابہ لار نینک بعضی سہی بیج بر نرسہ دیما ی سکوت قیلدی لار پس
 حضرت عمر منکا ویدی کہ ای ابن عباس سن مو شوئنداغ سوزا یتا سن مو، سن دیدیم یوق من انداغ و بما سن
 حضرت عمر ویدی کہ سن نینہ ایتا سن، سن دیدیم کہ بو جناب رسول اللہ تعالیٰ طرفیدن، اجلی نینک
 اعلامی دور اللہ تعالیٰ اذ اجاء نصر اللہ و الفتح ویدی ایضاً اللہ تعالیٰ نینک نصرت و فتی سنکا تمام
 میشر قیلناقی نینک اجلی نینک یقین یعنی نینک عامتی دور۔ پس نینک عہ حمد اتیب انکا تسبیح
 ایت، و بر نینک دن مغفرت یتلا گیل، تحقیق اول نینک تو بہ قیلنوجی لار نینک تو بہ سی نے قبول قیلنوجی دور
 دینک دور وید، پس حضرت عمر وید کہ من ہم بسورہ دن سن آیتکان سوزدن باشقہ نے فہم قیلاً سن
 امام احمد و سعید بن منصور و روایت قیلخان حدیث وہ بو جملہ زیادہ قیلیب دور کہ (سونگہ حضرت
 عمر صحابہ لار غہ ویدیکہ مناکورا سیز لار مومن شوئنداغ بر بالانہ محنت قیلیب نے مجلیس عہ کیر گوز سام ملالت
 قیلاً سیز لار مو) ۱۰

• متابو حدیث لار جتیدن اکثر مفسرین بسورہ نے جناب حضرت نینک ارنکالی دن خبر دور ہمیش
 لار، بسورہ دن اول معنی نینک استنباط قیلناقی بار اسیدہ امام نازی بر نیچہ و جہ لار بیان قیلیب
 دور، بر نیچہ و جہ بو کہ بسورہ نینک نزدلی دن سونک رسول اللہ نینک او قوغان خطبہ سیدن بو معنی
 فہم قیلینا دور انداغ کہ (حدیث لار) روایت قیلیب دور لار کہ بسورہ نازل بو لغاندن سونک رسول اللہ
 خطبہ او قودی وید کہ تحقیق اللہ تعالیٰ بر بندہ نے و نیا وہ حیات یک اوزرہ تور یک بیلان اوزی نینک
 درگا ہی غہ آخرت عہ بار یک آرا سیدہ مختصر قیلیب ایدی، اول بندہ لقاء اللہ نے اختیار ایتی و یب
 او شبہ خطبہ و اکی اول بندہ لقاء اللہ نے اختیار ایتی و یگان جملہ دن رسول اللہ نینک اجلی نینک
 یقین یعنی نے استنباط قیلیمش لار، ایکنجی و جہ بو کہ بسورہ و نصرت و فتح نینک حاصل بو ملکی نے و آدم
 لار نینک گروہ گروہ دین اللہ عہ کیر کی نے، بیان قیلیب دور بو ایسہ دین امری نینک اکمال و اتمامی
 غہ دلالت قیلاً دور، و ہم بسورہ و تسبیح و حمد و استغفار عہ امر قیلیب دور، و یو ایش لار غہ مشغول بق
 ایامک امر امت غہ اشتغال ایتک دن مانع بو لا دور

پس یو ایش مو گویا از تبلیغ اتمام و اکمال مرتبہ سی عہتی ویک دور، و امر تبلیغ نینک اتمام و اکمال
 غہ تمیکی رسول اللہ نینک بو دنیا دن رحلت ایتی غہ دلالت قیلاً دور، چونکہ امر تبلیغ تمام بو لغاندن سونک
 باقی قالماق رسالت دن معزول بو لغان ویک بو لا دور، بو ایسہ جائز ایما سن دور
 اوچونچی و جہ بو کہم اللہ تعالیٰ نینک قوی و استغفرہ اجل نینک یقین یعنی غہ تنسیبہ دور، گویا
 تعالیٰ اللہ وقت یقین کدی اور رحلت ہنگامی تو سختی، پس کنگ عہ عطیہ ربول و یب آگاہ لاندورا دور
 بو قول آتی وہ عاقل کیشیلار غہ اجل یقین کلگان ہنگام وہ تو بہ و استغفار غہ مشغول بق
 لازم ایکانیکی غہ تنبیہ پار دور، انتی

و بعضی لار و الفتح دن مراد طائف نینک فتی دور ہمیش لار

و بعضی لار بوسورہ داکی نصر فتح دن مراد مہود نصر فتح ایسا دور، بلکہ جنس نصر مطلق فتح دور یعنی ہر چنان اللہ نے فتح نینک یارومی ایلہ دشمن دین لار اوزرہ غالب اولنک ہنگامی تیوشنہ، ادعاء لار نینک بلا دی نے فتح ایتمک زمانی یوز کلنورسہ، دیمک مراد دور دیمیش لار
نصر سیدہ فتح نینک فرقی بو دور کیم نصر مطلوب نینک تحصیل غم یاروم بیرک دور، و فتح تخصیص مطلوب نینک ادزی دور

فتح مکہ وہ معیت نبوی وہ بولغان مجاہدین فداکار یعنی ماجرین و انصار و اواز کہ قبائل جان سپار لار نینک نصرت و اعانتی برلہ بو فتح عظیم یوز کلنور کی ذہن لار وہ ثابت بولوب توروب نصر نے اللہ تعالیٰ غم اضافہ قیلینما قیدہ ہتر بو دور کیم اول مجاہدین اسلام نینک اعلامی دین بار اسیدہ قیلغان اول کردار حقانیت مدار لاری حقیقت وہ اللہ نینک فعلی دور بو وہ دن کہ اولار نینک افعالی غم باعث اولار نینک کونکل لاری داکی دواعی و خواہش دور و اول دواعی ایسہ موجود حقیقی نینک آفریدہ قیلماقی ایلہ بطور غم کلکی وہ شبہہ یوقتور، پس بو اعتبار ایلہ اول مجاہد لار دن صادر بولغان نصرت بعینہ اللہ غم اضافہ قیلید دور و اللہ اعلم

وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْحُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَهْوَاجًا وَهَرَجَانًا

اللہ نینک دینی غم آدم لار نینک گروہ گروہ بولوب کیرگان لاری نے کورسانک ہ
مفسر لاریب دور لار کہ الناس دن مراد اہل مکہ و طائف و یمن و ہوازن و سائر قبائل عرب دور
کہ فتحی دن ایلکاری آدم لار ہیر لکی ایکی کلیب اسلام غم داخل بولور ایدی لار مکہ فتح بولغان دن کیر لیب
قبیلہ لاری ویدی لار کہ محمد ادزی نینک معیت داکی اہل اسلام ایلہ مکہ اہلی غم ظفر تاپتی، حالبو کہ اللہ تعالیٰ اہل
مکہ نے اصحاب فیل شتری دن ساقلاب اولار نینک فنیلیت و شرفی سے اہل عالم غم ظاہر قیلیب اییدی دایچنین
بو چارغ عجم اولار غم قصد قیلغان لار معرض ہلاک و دوچار بلا و فنا بولیش اییدی لار اییدی محمد شنونداغ
بر حترم شہر نے فتح اتیب موندان غم معظم بر قوم اوزرہ غالب بولغان دن سونک، انکار ہیج بر قوم مقادمت
قبائل اس دیب، قبائل عرب ہمہ بے قتال فوج فوج اسلام غم داخل بولنک غم باشلادی لار بو اہل
ایلہ و الفتح دن مراد ہمہ فتح لار نینک اولوغی بولغان فتح مکہ دور ویش نارہ
در حقیقت مکہ نینک فتحی ہمہ فتوحات نینک اعظمی ایکنلیکی وہ شبہہ یوقتور کیم اینیک ظہوری ایلہ اللہ تعالیٰ

لے شیخ محمد عبدہ رحمۃ اللہ اتیب دور کتاب اللہ مفرود اوق بولغان خطاب گاہا خاصہ رسول اللہ غم بولور دگا خطاب
نے ہم قیلماق غم لاین ہر بر انسان غم بولور کولہ قالے لر ایت الذی نبی عبدا اذا صلی ارایت انکان علی الموعود امر
بالتقوی و قولہ لر ایت الذی یکذب بالذین غم او حشہ، دگا خطاب رسول اللہ غم بولور اول جناب نینک نفس شریہ سے
ادزی برلہ برگہ بولغان اصحاب سعادت مدار لارے و امت لاری نینک انحصار شمار لارے، قوم بولوب اول خطاب
راہ مقصود بولغان حال وہ بوسورہ نصر داکی خطاب او شبہہ اخیر فی قسم دن دور ۱۲ منہ

اور ہی نینگ تھا مشہدہ معتبر بولغان اسلام و بی غہ قوت بیریپ عزیز قیلدی، و رسول اکرمی نے قومی و رسول اکرمی نے قومی و غالب ایلادی، و جنود سعادت نمودی نے غالب و منصور ایچی، و حرم آمنی نے محترم ایلادی، و بلید امینی و بیت شریفی نے مشرک لار نینگ آثار شرکی و ن پاک قیلدی،

یو فتح اعظم انداز بر فتح سعادت منج دور کیم انینگ ظہوری ایله اہل آسمان و ارباب ایمان مسرورہ مستبشر اولدی لارا، و جناب سید المرسلین انینگ ظہوری ایله ہمہ اعدالاری اوزرہ غالب بولوب فتح و نصرت تاپتی، و جزیرۃ العرب نینگ اطراف و جواہری و اکی عرب لار دیدرہ انتظار نے راه امتحان و اختیار ساری آچیب توروب ایدی لار کہ، اگر محمد اوز قومی غہ غالب کلیب ابلد عظیم و بیت محترم نے قبضہ تصرف کتورسہ بیز لار مو انینگ تحت تبعیثی غہ داخل بولامیز او وقت و تردد قیدی دن چقیب اسلام دینی غہ کیر امیز دیب، پس بولنصر عظیم و فتح مبین وجود غہ کلگانیدن باشلاب، آدم لار ہر طرف دن فوج فوج دہر جانب دن جوق جوق کلیب اسلام غہ داخل بولغانی توروی لار،

یو فتح اعظم دن سکزیل ایلکاری قریش قومی نینگ آزار و جناسی دن، و تعصب و حیمیت جاہلیت نماسی دن، مکہ وہ تورک غہ امکان تاپالمای، ترک خانمان ایلاب صاحبی برلہ غار غہ اختفاء و پول سیز قطع راه اقیب مدینہ کیتکان پیغمبر خدا، بودت قیلدہ ایچیدہ دین حق نے نشر و اظہار ایتمک سببی ایله، بو قدر قدرت و استعداد حاصل ایلاب بلدا این اوزرہ عیش عظیم ایله کلیب ہمہ قبائل عرب نینگ اشرف و محترمی بولغان قریش غہ نصرت الہی برلہ غالب بولوب، جزیرۃ العرب اہلی نینگ قید گاہی بولغان مکہ نے فتح ایتمکی، اللہ کرم نینگ اوزر رسولی غہ قیلغان انعام مجتبی آوری دن بولغان السبحان انکا تعجباً سبحان اللہ و مشکراً الحمد لہ دیک غہ امر قلیب دیب دور کیم **هَسْبِيَ رَبِّي** پس ای محمد ربیک نینگ حمد و شناسی غہ قائل بولک ایله اسنے ہمہ عیب و ریب دن تیزیہ و تقدیس ایتہ

تسبح لغت وہ تترزیہ معنی سیدہ دور یعنی اللہ تعالیٰ نے ذات و صفات و افعال وہ انینگ شان پاک غہ نار و نرسہ لار دن مزرہ اعتقاد قیلاقی، و او شبو معنی غہ مشعر ذکر لار برلہ اسنے یاد ایلامک دور،

تسبح نینگ تترزیہ معنی سیدہ بولمیکدہ قصہ فتح غہ انینگ مناسبی بودور کہ، جناب سید المرسلین صلی اللہ علیہ وسلم حق اوزرہ بولوب توروب، مشرک لار اوزرہ غلبہ تاپمک یئسیر اولمای، فتح مکہ نینگ تاخیر غہ تو شمکی دل غہ بسی آغیر کیلادورغان ایش لار دن ایدی و احتمال بعض مؤمن لار نینگ کونکلی لار یغہ بو معنی ایغیر کلیب منظور قیلورایدی کہ، اگر نیز اسلام اہلی حق اوزرہ بولساک نیمہ اچون مشرک لار اوزرہ نصرت تاپمک بیز لار غہ یئسیر اولمایدور و اول اعدای بے امان و مشرک بے ایمان لار نیمہ اچون مسلمان لار اوزرہ تسلط کور کوز اودہ دیب،

منا و شبو خطورات نینگ اعتداری اچون اللہ تعالیٰ تسبح غہ امر قلیب دیدور کہ، ای عا طلب نینگ نینگ شانی غہ لایق ایماس خطورات دہیمہ دن اسنے تترزیہ ایلاب دیکیل کہ، پروردگار اھدی برار شنی

وہ سنکا دعویٰ استحقاق قیلاق دن پاک و منترہ دور سن، بلکہ ہر نرسہ نے کہ قیلاس بے شبہ اسے
مشیت آئیت تک مقتضای پہ قیلاس، مشیت تک مقتضای پہ خواہلا گا نینک نے قیلاق وہ تاک الملک
حقیقی دور سن، جناب قدسیت مابینک دن بیار یلگان دین حق وہ بولغان، اہل اسلام غر فتح نے
تاخیر قیلاق نینک، مشیت تک تقاضا قیلاق حکمت و مصلحت سببی غر راجع دور بجل دن یا کہ باطل
نے حق غر ترجیح ایلاک دن ایماس دور بوسبح نے وگیلی، ربینک سنکا عطا قیلاق انعام واحسانے
نینک شکری اوچون حمد و ثناغہ قابل بولغان حال وہ۔ در واقع او اعل اسلام وہ اسلام مینک
تاریج لاری ضعت و احتفا وہ بولوب، کفار عناد آئین لار تسکط و اعتلا اوزرہ ایکانی مشاہدہ قیلاق
و استماع ایلاک ایلا، بعض بر عادت اللہ نینک خلق اوزرہ حکمت ایلا جاری اولیکیدن غافل
و حکم آئیت اسراری دن بیخبر جاہل، شخص لار نینک، کو نکل لار نیغہ اوام تاسدہ خلور ات نالایق نے
سالیب حق نے باطل دن امتیاز قیلد ورمای نے شک و تردودہ قویاتی، و بوسبب ایلا اولار ایمان
ایمان و اعتقا و لاریہ مذہب اولک لاری ایراق ایماس دور انداخ کہ بیز نینک بوزمانہ میز وہ مؤہر
اقتار وہ کفار نینک غلبہ و تسلطی نے، و اسلام اہلی نینک محکوم و مقهور یعنی نے کوروب، اکثر حقیقت دن
غافل یا متغافل کفار لار، و بعضی کور باطن تقلید یا وروپائے پیشہ قیلاق تجار لار اسلام دین مقدسی
غر زبان طعن دراز ایلاب ہڈیان سر لیق قیلاق وہ، و اسلام اہلی نینک مونداع مغلوب و منکوب و اسیر
یعنی لاری نے دین مقدس اسلام غر اسناد ایلاک وہ دور لار حتی السدرب العالمین نینک شائیفہ
نالایق سوز لار نے دیک ایلا اول ذات واجب الوجود نینک وجودیغہ صراحتہ انکار ایتمک وہ دور لار، گویا اللہ
تعالے نینک بو کلامی نینک مضمونی مؤمن لار غر مونداع تنبیہ قیلا دور کہ، ای مؤمن وحدت شعار
لار معاند کفار لار نینک و جاہل ظاہرین حقانیت انکار لار نینک ہڈیا نیغہ قویاق سالیب، اعتقا و پیکر غر
خلل نیکوزمک نے رو کورمانک، و ایمان نیکوزمک وہ شک و تذبذب وہ بولوب رب حکیمی حکیم نینک
شائیفہ نالایق حطور لار نے کونکو نیکوزمک غریوں برمانک، انداخ غر نظرہ تا شایستہ دن رب نیکوزمک
شائی نے تنزیہ قیلینک، و دین پاک اسلام نعمتی نے سیز کہ بیکانیغہ حمد و ثنا اوزرہ بولوب اجہاد و
سعی وہ راسخ بولونک،

سیراہل اسلام غر نصرت آئی ظاہر ایوز کلتور مای تاخیر قیلا قیدن مایوس لیق و رط سعی غر تو شمانک
کورما سمو سیکر کہ حجر علیہ الصلوٰۃ و السلام کفار چھا کردار نینک غایت آزاری دن وطن مالونی دن کچھپ
غربت نے اختیار ایتی، لیکن مایوس اولمای مدام دین حق نینک تردیحی اوچون سعی و اجہاد وہ بولدی
عاقبت مشیت اللہ اقتضا قیلاق بر زمان سعادت اقران کلگان وہ دشمن لار اوزرہ غالب لری
و انینک غلبہ و نصرتی کور گاج غیر دین لار دن توفیق ایمان نصیب بولغان لار سے فوج فوج اولوب
دین اسلام غر داخل بولدی لار

سیر اسلام اولادی مو ایمان وہ راسخ، و قصد یقینیکر وہ ثابت بولوب آمین دین سیر اجرا

وہ صلابت کو رگ زوب دین امریدہ تماؤن نے روا کور مانگ، تیر مؤمن لارم نام ترویح دین ویح
تیزی اسلام بار اسیدہ سنی واجتہادہ بولسا نیکز قانون سعادت رہنمون سعادتی بولغان قرآن پہلا
ضمان وہ بیان قیلینغان او امرغہ بناؤ علم غدا شتغال قیلماق وہ، ولقومیت دین واعلاء کلمۃ اللہ بار اسیدہ
بیور بولغان قوت واستعداد نے کما یعنی استطاعت لار نیکیز بار یچ تحصیل ایلامک وہ عجد و جہد نے
لازم تو تسانکیز، بیچ پر شہم بوقی کیم وکان حقا علینا نصر المؤمنین وعدا لہی سی مضمون بیچ نصرت و یاردم
ہر جہت دن سیز لارغہ یوز ککتوروب، نہ یرغہ توجہ قیسا نیکیز لار، فتح ابوابے یوز لار نیکیز غہ آچلیب، حکمت پر کار
حکیم اقدضا قیلغان ہر زمان ہمایون نشان بولادور کہ دشمن لارا وزرہ غالب بولان بولور سیز اول ہنگام وہ
انجانب قوم لار فوج فوج دین اسلام غہ داخل بولور لار

سیز اول اسلام غہ فتح ایشیکی اچلیب، عالم غہ حقانیت صبحی و حقیقت آفتابی نمایان بولمک ییکی
ایلا، اجنبی لار نیک دل لار دین مو آراء فاسدہ وادہام باطلہ فطرتی کو تار یلیب دین اسلام نیک حق
لیقیدہ انقیاد قیلور لار

ہر وقت اول مشرک و مذہب لار نے دین مقدس اسلام بار اسیدہ شک غہ توشورگان، والہد
واجب الوجود حقیقہ نالائق سوز لار نے دیک لار یغہ سبب بولغان نرسہ، سیز اول اسلام نیک دین بہین
اسلام او امری ایلا، عل قیلغان لار نیکیز دور
مونداغ بولغان دن کین قصور نے اوز نیکز وہ کورونک، اللہ تعالیٰ نیک نصرت و فتحی نے سیز لار دن
تاخیر قیلما قیرہ اول علام حکیم شایغہ نالائق نرسہ لار نے نسبت بر مک دن، انیک ذات الوہیت آیاتی
نے تزیہ قیلنیک

ہر آیش نے تاخیر قیلہ بے شبہہ اول علام النیوب بر حکمت غامضہ جہتین تاخیر قیلہ دور کیم نے
اول قادر حکیم دن باشقہ بیچ کشتی بہلایدور او موندہ قیداغ اسرار خبیہ لار بار انیک اوزی کینہ بیلا دور
تنبیہ بو آیت کریمہ تسبیح نیک و تحمید نیک فضیلتی غہ دلالت قیلہ دور، بو وجہ ایلا کہ اللہ تعالیٰ
نیک محض اوز فضل و الغامی ایلا میسر قیلینغان نصرت و فتح نعمتی او چون بندہ غہ واجب بولغان شکر
نیک او اسی وہ تسبیح و تحمید غہ ابو قیلماقی، مقام شکر وہ انیک کافی ایکنیکلی غہ اشعار دور چنانچہ حدیث
وہ کلیب دور کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم دیمیس لار احب الکلام الی اللہ سبحان و اللہ و الحمد
بو کلام نیک احب الکلام بولمکی نیک و جی بو کیم سبحان اللہ دیک اللہ جل جلالہ نیک جلالی غہ
لایق ایماس نرسہ لار دن اسے تزیہ قیلماقی، وصفات علیہ سی نے نقائص دن تقدیس ایلامک دور
والحمد لہ دیک جمیع فضل و افضال نے اللہ ذوالجلال غہ خاص بیلک، وہمہ الغام دا افضال نے اندن
کینہ دیب ایٹانک، و اندن باشقہ بیچ کیم نیک بو بارہ و لاصلا قدرت مطلقہ سے یوقنور دیب اعتقاد ایلا
دورہ

(مثلاً بولکلمات مبارکہ نے یومعنی لار نے ملاحظہ و تدبر ایلاب ایٹکان وہ حدیث لار وہ بولکلمات بار اسیدہ

بیان قبلیتھان فوائد و خاصیت لار مترتب بولادور اولماسہ دل اعراض دینویہ فکری دہ بولوب مجر و نقلت
لسان برلہ اسنے ایتیمک دہ بیج برنائدہ مترتب اولماس)

ابن حجر عسقلانی صحیح البخاری نینک شرحی فتح الباری دہ نقل قبلیب دور خطابی ایتیب دور
کیم شوندرغ ذکر لار نینک فضیلتی دہ وارد بولغان اوشبو طریقہ فضائل لار اجتنی حرام دن و معاصی رحیدن
پاک بولوب، دیانت بارا سیدہ شرف و کمال اربابی بولغان ذات لار اویچون گینہ دور بیس اندرغ ذکر لار
مدامت قبلیب بازو زری خواہلاگان شہوات نفسانیدہ اصرار قیلغان، وین نینک حرمتی سنے یرتغان، بے
پروا کیشیلار عہد بیج بر تقوی و عمل صلح سیز حیرتیں دہ جاری قیلغان موندانغ ذکر وورد لار سہبی
ایله، مذکور مطر و مقدس لار غفلت بولمک بیکنے و اولار نینک مرتبہ لاریتیمک بیکنے گمان قیلایل
انتہی

اللہ تعالیٰ نینک صفات علیہ سی ایچی قسم غہ منمخردور، سلبیہ و ثبوتیہ تسبیح صفات سلبیہ
سیغہ اشارت دور کیم اول صفات جلال دور، عظمت و کبریاء و ملک و عزت و جبروت و علم و وسع و بصر
و شونکا اوخشہ صفات لار و تحمیدہ صفات ثبوتیہ سیغہ اشارت دور کیم، اول صفات اکرام دور رحمن و رحیم
و غفار و رزاق و وہاب و باسط و غنی و ثنونکا اوخشہ صفات لار کیم اولار نینک اثر لاری نینک خلق شجودی
غہ تعلق بار دورہ،

بو تقریر ایله اللہ تعالیٰ نینک کلامی دہ تسبیح نے تحمید غہ مقدم قیلماقی نینک سری ہم بیلیندی، زیرا کہ
سلب ایجاب غہ تقدیم قیلینور، و بوجہ دن اللہ تعالیٰ اوڑی نینک جلالی نے اکرامی غہ مقدم تقدیم قیلماقی
والاکرام دیب دورہ،

بو کلمات فضیلتی بارا سیدہ صحیح بخاری دہ ابوہریرہ دن روایت قبلیب دور رسول اللہ صلی اللہ
علیہ وسلم دیب دور کیشیمک برکون دہ یوز مرتبہ سبحان اللہ و الحمد لله اول کیشی نینک گناد لاری
کیشیلار دور، اگرچہ خطا لاری کوب نیکدہ دریا نینک کوبوکی دیک بولسہ مو، دینہ ابوہریرہ دن روایت قبلیب
رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ایتیب دور ایچی کلمہ بار دور کہ رحمن تعالیٰ غہ محبوب و تیل غہ بیگیل و میران
دہ غیر دور لار اول ایچی کلمہ سبحان اللہ العظیم سبحان اللہ و بجرہ دورہ،

بو حدیث شریفہ دہ بو تسبیح غہ مداومت قیلماق غہ ترغیب ایتیمک داسنے ایتیمک
نے ہمیشہ لازم تو تمک غہ قیز یقتورک بار دور، زیرا کہ بو تسبیح نے ایتیمک تیل غہ بیگیل بولوب توروب
تو ابی میزان دہ غیر بولسہ، پس بو تسبیح نے ایتیمک دہ تفریط نے روا کورک لایق ایما س دور
بولو ایچی کلمہ نینک اللہ غہ محبوب یعنی دن مراد بو تسبیح نے دیگوچی نینک خدا غہ محبوب بولمکی دور، ایل
نینک بندہ غہ محبتی بندہ غہ خیر نیکوزک نے ارادہ قیلماقی، و بندہ نے اکرام ایله مخصوص ایلامکی دور،

و اسماء حسنی دن رحمن اسمی۔ در خاص قیلماقی، پروردگار کیم نینک سفت رحمتی غہ تنبیہ اویچون
دور یعنی اول اللہ مہربان اندرغ واسح الرحمہ دور کیم اندک عمل غہ تو لا ثواب ایله سکافات قیلادور و بیک

اوپون دورا

وَأَسْتَغْفِرُكَ رَبِّكَ دِن مَغْفِرَتِ تَيْلَاكِيْل

ہو آیت وہ اللہ تعالیٰ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم خطب قبلیب ربینک دِن مَغْفِرَتِ تَيْلَاكِيْل دسب دورا باکیم
 اوپون استغفار قیلماقی نے ذکر قیلاب دورا اگر مَغْفِرَةُ رَبِّكَ لَكَ تَغْفِيرٌ قَبْلِيْهِ اهل حال ده معانید منقده لار تنقیدی دن تو تو لماق اوچون بر موبخ
 بولولا دورا اگر مَغْفِرَةُ رَبِّكَ لَكَ تَغْفِيرٌ قَبْلِيْهِ اول حال ده معانید منقده لار تنقیدی دن تو تو لماق اوچون بر موبخ
 تاویل و بیان لارغه حاجت توشا دورا لیکن سورۃ کریمہ نینک سیاتی غه نظر تدبیر نے فہم سلیم ایلہ ساساق
 مَغْفِرَةُ رَبِّكَ لَكَ تَغْفِيرٌ قَبْلِيْهِ فِي دِيْنِ الْمَشْرِءِ اَوْ اَجَابًا بَلْبَكِيْ لِكِيْ اِيْنِك مَنَاسِبٌ كُوْرُوْلَا دُوْرَا

و:اول حال ده سورۃ کریمہ نینک معنی سی موندان غ بولولا دورا (ای حمد اللہ نینک نصرتے سنکا یوزن
 ده، ویکہ فتحی میسر قیلینان ہنگام ده، وخلق لار نینک گروہ گروہ دین اسلام غہ کیرگان لاری نے کورگان نینک مونباغ
 اولوغ بر نعمت نے سنکا آسان لین ایلد میسر قیلغان ربینک نینک حمدیہ قابل بولغان حال ده انے جمع نقاص
 دن تنزیہ و تقدیس ایت، واول دین اسلام غہ فوج فوج کیرک ده بولغان مؤمن لارا اوچون استغفار ایت،
 تحقیقی اول واسع المغفره بولغان ربینک خلقت عالم دن بیری توبہ قیلغوچی لار نینک توبہ سی نے قبول قیلیب
 گناہ لاری نے یارلقا غوچی دورا شوئکا اوحشہ اوشبو داخل اسلام بولنوچی لار نینک موایلگاریکی قیلغان خطا
 لاری نے کچیپ توبہ لاری نے قبول ایتکوچی دورا)

• • اوشبو امر الہی غہ امتثالاً رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم یوم الفتح ده یا معشر قریش ایمدی مشدن
 نیمہ نے کوز توتاسیز دیگان ده، قریش قومی غیر اوح کریم، دابن اوح کریم دیگانج لالتزیت علیکم الیوم یغفر اللہ
 لکم و ہوا زحم الراحمین دمیشس، تقدیری سنکار تیم سینه لارا اوچون مغفرت تیلماک نے امر قبلیدی، بنا برین سن سینه
 لارا اوچون خداون مغفرت تیلایمن دیک دورا

تویرده ینہ بر احتمال بار دورا واول احتمال بویوم یوقاریده ذکر قیدوق کہ بعضی علما لار ضرورت فتح دن مراد محمود
 نصر و فتح ایلاس بلکہ اہل اسلام غہ طرف الہی دن میسر قیلینا دورغان جنس نصر و مطلق و فتح دورا دیمیشلاریب
 بو قول غہ کورہ ورا ایت الناس واکی خطاب محاطب اولک غہ صلاحیتی بار کُل من امن غہ توجہ قیلینہ
 اول حال ده سورۃ کریمہ نینک معنی سی والہ اعلم موندان غ بولور کریم (اللہ تعالیٰ نینک یاروچی مؤمن لار غہ نینکان
 وقت ده و مشرک لار نینک دیاری نے فتح ایتیک نے اللہ تعالیٰ مؤمن لار غہ میسر قیلغان ہنگام ده وای
 محاطب اہل اسلام غہ میسر قیلنغان اول فتح و نصرت ایلد اجنبی فوج فوج دین اسلام غہ کیریب تورک
 لاری نے کورگان نینک ده، ربینک نینک اہل اسلام غہ عطا قیلغان اول فتح و نصرتے نعم عظیمہ سی نینک
 شکریدہ حمد و ثنا غہ مشغولی بولغان حال ده انے ہمہ نقائص دن تنزیہ و تقدیس ایت، و ترویج دین و نصر
 اسلام بار اسیدہ سعی واجتہاد ایتیک دن نکاسل کورگوزگان نینک اوچون گناہینک نے یارلاما قی نے
 ربینک دن تیلماگیل دیک دورا)

وینہ بو احتمال نے ذکر قیلینہ موگنجی نشی بار دورا (اللہ تعالیٰ نینک نصرتے بندہ لار غہ توشکان ہنگام

وہ و بندہ لار نینک دل لار نبی اللہ تعالیٰ علوم و معارف بیلہ آچکان زمان کلگان وہ و معرفت الوار سے
 متوسن لار و کافر لار کونکل لاریغہ حقیقت پر توی نے سالیب یار و تمک ایله اسرار کائنات ہمہ انسان لار غہ
 منکشف اولوب؛ بو کائنات بدیع نینک البتہ بر صانع حکیمی بار نبی شبہ معلوم بولغاچ؛ انکار صالح قیلنوجی لار
 نینک و حقیقت البطل ایتمک غہ سعی ایتمکوجی لار نینک؛ گروہ گروہ دین اسلام غہ داخل اولمک لار نبی
 کورگان نینک وہ؛ ای مخاطب رب نینک بونعم عظیمہ سے شکریدہ حمد و ثنا سی غہ قابل بولغان حال وہ نے
 جہج لقا لقص دن؛ و شائینہ نالیق اوصاف دن تزیہ و تقدیس ایت؛ و علوم و اخلاق فاضلہ تحصیل بار
 سعی و اجتهاد ایتمگان زلاتینک؛ و استعداد و قوۃ انسانیہ تک نے اہمال و ضایع ایلمگان خطا لار نینک
 اوچون رب نینک دن مغفرت تیماگیل؛ و یک دور

اللہ کان تواباً ۰ تحقیق اول رب نینک مکلف بندہ لار نے یر آنکان بری اندن
 مغفرت ایتمگان بندہ لار نینک توبہ سی نے قبول قیلنوجی بولغان؛

ای بندہ آیا اول رب تواب نینک توبہ و استغفار نینک نے قبول تیمایدورمو؛ پس کرکیم
 ہمیشہ استغفار و توبہ وہ بولغای سن؛ و قبولینی رب نینک دن امید قیلغای سن؛
 اللہ سبحانہ نینک تواب اسمی بار اسیدہ علما لار نینک قول لار سے کبار علماء شافعیہ دن بولغان
 حلیمی ایتیب دور؛ اللہ تعالیٰ نینک تواب اسمی نینک معنی سی اول دور کیم؛ ہر چقان بندہ معصیت دن نہامت
 ایتیب طاعت غہ رجوع قیلنہ؛ اللہ تعالیٰ اول بندہ غہ فضل و رحمتی ایلد رجوع قیلنوجی دور؛ و اول بندہ نینک
 ایلمگاریکی قیلغان عمل خیری نے بیکار قیلمایدور؛ و طالع بندہ لاریغہ وعدہ قیلغان احسانین اصلانے
 محروم ایتمایدور و یک دور

امام خطا بے دیب دور کہ تواب نینک معنی سی اول دور کہ؛ ہر چقان بندہ گناہ غہ غفور قیل سونگہ
 اندن توبہ ایلا سم؛ اللہ تعالیٰ نینک توبہ سی نے قبول قیلماق غہ رجوع ایتمکوجی دور

امام حجۃ الاسلام ابو حامد غزالی رحمۃ اللہ علیہ المقصد الالہی وہ ایتیب دور التواب اندر
 و اسح المغفرہ دور کیم بندہ لار غہ مرۃ بعد اخری اسباب توبہ نے میسر قیلد دور؛ و توبہ قیلماق غہ اولار نے
 موفق ایتم دور؛ بو طریقہ بیان کیم بندہ لار غہ معاصی و غفلت وہ ایکنلیک لاری نے بیلدور؛ و درخان علامت
 لار نے اظہار ایتیب؛ اولار نے خوف غہ تو شوروب معصیت دن حذر قیلدور؛ و درخان نرسہ لار برہ
 اولار نے تخیل ایتم دور؛ و بسبب ایلد اولار نے خواب غفلت دن بیدار قیلدور؛ و معاصی نینک عاقبتی
 غایتہ بیان ایکنلیکی نے تنبیہات ایلد بندہ لار غہ بیلدور؛ و در بندہ لار تنبیہات النبیہ برہ معاصی نینک
 سورۃ عاقبتی غہ آگاہ بولغاچ۔ کونکل لاریغہ خوف یوز لار نینک توبہ غہ رجوع قیلور لار؛ و نہامت و نجاب ایله
 اول ایش دن درگاہ الہی غہ یانا دور لار؛ پس اللہ تعالیٰ ہم فضل و کرمی ایلد اینک توبہ سی نے قبول قیلدور
 پس امید یو اسم شریف ایلد متعلق اولمک نے و اندن بر نصیبی اولمک نے ایتمگان کیشی؛ رعیتہ
 لاریدن و دوست و آشنا لاریدن اوزلیغہ عذر و معذرت کلتورگان کیشی لار نینک عذر لاری نے قبول قیلماق

آتم بیلگون ۵۱

آتم غزالی نینک بو تقریری دن معلوم بولدیکہ حقیقت ده اللہ تعالیٰ نینک فضل و رحمت ایلد
رجوع قیلماقی، بندہ نینک توبہ ایلد در گاہ آئی غہ رجوع قیلماقی کہ سابق دور انداخ کہ اللہ تعالیٰ کلامی
ده دیب دور، ثم عَلِمْتُ لَقَبُوا ط موندلغ ایسه بندہ غہ لازم دور کہ ہمیشہ امیدہ بولغای و نو مید بولغا کے
و نو مید بولغای، و جناب حق دن توبہ نے مینستر قیلماقی نے طلب قیلغای، و قیلغان گناہ لاریدن نداست
ایلا گای، و توبہ نے تأخیر ایتیک نے روا کور ما گای ۵

و بو آیت ده خواتیم اعمال نینک توبہ استغفار بولماک یسکی ضرور ایکنیخہ تنسیبہ بار دور ۵ پس کرک
کیم مؤمن لار عملاری نینک ہر ساعتی بے آخر وقت و زمان رحلت چا غلاب توبہ و استغفار غہ مشغول
لیق نے آتم بیلگای لارا

صحیح بخاری ده روایت قیلیب دور حضرت عائشہ رضی اللہ عنہا ایتیپ دور، اذا جاء نصر اللہ
والفتح نازل بولغاندن کین رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم بیچ نماز نے او قوامانی، مگر کہ اول نماز دہ سجاانک
رَبَّنَا وَبِحَدِّكَ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي نیتور ایدی ۵

وینہ حضرت عائشہ ایتیپ دور رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم رکوعی ده و سجودی ده سجاانک
اللهم رَبَّنَا وَبِحَدِّكَ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي نیتور ایدی، قرآن ده امر قیلینغان تسبیح و تحمید و استغفار نے
اینگ اولوغ ادعات و احوال ایچیدہ عمل غہ کلتورور ایدی، ۵ اھ

ابن ابی شیبہ مسلم و ابن جریر و ابن منذر و ابن مردویہ روایت قیلیب دور لارا حضرت عائشہ
ایتیب دور رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم سجاانک اللہ و بحمدہ استغفر اللہ و اتوب الیہ نے تولا
ایتور ایدی، من دیدیکہ یارسول اللہ کور من کہ بولکلات نے تولا ایتور سن (سببی نیمہ دور) رسول اللہ
دیدیکہ پروردگاریم منکالیقین ده ایتیم تو غریبیدہ بر علامتی نے کور ما کلیکم نے خبر بردی، و اول علامت نے
کور گانیم ده او شبو کلمات نے تولا ایتما کلیک نے منکا امر قیلدی، تحقیق من کور دوم کہ اللہ نینک نصر تے
یزر کہ کلدی و فتح یعنی فتح مکہ مینستر قیلیندی، و کور دوم کہ آدم لارا اسلام غہ گروہ گروہ بولوب داخل اولماک
ده دور لارا (بنابرین مذکور کلمات نے تولا ایتور من)

ابن جریر و ابن مردویہ روایت قیلیب دور لارا سلمہ رضی اللہ عنہا ایتیپ دور، رسول اللہ
صلی اللہ علیہ وسلم آخر عمریدہ ہر قیون اور نیدن تور، و اول تور، و اول تور، و اول تور، و اول تور، و اول تور،
ایتمی سجاانک اللهم و بحمدک استغفرک و اتوب الیک ویر ایدی من مومنینک سببی نے اول حضرت
دن سور دوم، دیدیکہ من بولکلات نے ایتیم غہ مأمور بولدوم، سو نکرہ اذا جاء نصر اللہ و الفتح نے سورہ نینک
آخر نیچہ او قودی؛

عبدالرزاق و مجربن نصر و ابن جریر و ابن منذر روایت قیلیب دور لارا عبداللہ بن مسعود رضی اللہ عنہ
ایتیب دور، اذا جاء نصر اللہ و الفتح نازل بولغان وقت دن پیری رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم سجاانک

اللهم ویرحمک اللهم اغفر لی انک انت التواب الغفور نے تو لا ای تورا پدی ہے

حاصل ہو کہ جو حدیث مبارکہ مضمون ہے رسول اللہ ﷺ ہوندا ہے تو یہ واسطہ تضرع و استغفار ہے عبادت ایلانی
بیزامت لارہ تشریح اچون دورا زیر انکہ اول فخر عالم باوجود گناہ صغیر و کبیر دن معصوم ہو بوب تور و غلوی
موندناغ توبہ واسطہ تضرع بدمت کور کوزہ است لار نیک استغفار و توبہ نے ہمیشہ اول لاریخ لازم توبہ
اسنے وانم ہمیشہ قیماق لاری ضرور و انہم ایک نے آشکارا بر امر و در ای نعمن لار غفلت و نکاسل دہ بولمانی
اول لاریخ ہمیشہ استغفار و توبہ نے لازم تو تمک نے ضرور و واجب میلینک لارہ

استغفار و توبہ نیک لغوی و شرعی معنی لاری استغفار غفر یعنی تشریح
دور، غفر لغت وہ بر زسہ نے چرک و غبار دن سابقا بق اچون پردہ ایچہ اور اب توجبات دور و انک
دن غفران طلب قیماق نیک معنی سے اللہ تعالیٰ بندہ نیک جرم دگنا ہی نے غفور پردہ سپہ یا غفور و اب
بندہ نے عذاب ماس قیماق دن سابقا بق دور
توبہ لغت و ویانک کو شرح وہ معرفت وہ بندہ قیماق گناہ لاری دن برب اللہ تعالیٰ طرفتہ رجوع
ایلامک دورا

بومعنی توبہ نیک بندہ عذاسنا و قیماق حال و اکی معنی سی دورا اما اللہ تعالیٰ نیک صفت علیہ
سی تواب مفا و یک توبہ قداوند تعالیٰ چنا بیقہ اسنا و قیماق دن وہ انیک معنی ہے اللہ تعالیٰ بندہ غفور نے
میتہ قیماق انکا اسنے موق قیماق یا بندہ سی نیک توبہ سی قبول قیماق غفور غفران نیکو ز کوی دینک
اولور چنا پنے ایور لار تواب قیماق دن ذمہ ازار حج عن المعصیہ و یدم و استغفر و تائب اللہ علیہ ای
غفور نہ اذو فقه للتوبہ اور حج علیہ بفضلہ و کرمہ، لیکن شریعت نظریہ معتبر توبہ اول دور کہ بندہ گناہ نے
تبیح و ایمان یعنی جہنم دن خدا و دن ترک انیک ای و انے قیماق ندامت قیماق دن وین بچہ اول گناہ غ
خود قیماق غفور ایلامک، و مظالم لار نے اگر روزی جو سہ صراحی غریبا ندور و بیر گای و اگر روزی و ک
صراحی دن بر ادت طلب قیماق اگر حقوق اللہ نے ضایع قیماق دن بولسہ قضا و یا کفارت ایله قوت بولمان
عمل لار تدار کی نے قیماق دن توبہ شرط لار نیک کمالی بورت نرسہ نیک جمع کلکی نبیلان بولور لاری اک
بوشراط لار نیک بعضے سی بولمان گناہ وہ توبہ معتبر ایما نس دورا چنا چہ گناہ دن توبہ قیماق اگر گناہ لیک یا یعنی
جہنم دن خدا اچون بولمانی، بلکہ گناہ دن پانک مال مذمت و رحمی بولک ایله قیماق جہنم بولسہ
یا آدم لار نیک عیب قیماق لاری نیک اندیشہ سی بر لولسہ اول گناہ خدا نیک عیری اچون ترک تیلان
جہنم انداز کیسے بالاتفاق تائب بولمانی دورا لاری کہ توبہ شرعی نیک سختی نیک شرعی نیک اخلاص
بیلان بولکی دورا

توشو نکا اوششہ کیشی نیک توبہ قیماق، گناہ دن بالکلیہ یا نیب انکا یعنی با غفور قیماق ایله
بلکہ اولکان ایشیخہ ندامت ایلامک غاکتفا قیماق باز کو نکلیہ اول گناہ غفور قیماق عزمی بولسہ اول
کشی بالاتفاق تائب بولمانی دورا

پس ایسی اگر توبہ قلیبنا دورغان گناہ شرب خمر و زنا و شونکا اونخشہ منہیات لار بولسہ اولار
دن توبہ قلیماق ده شرط توبہ بودور کہ مذکور منہیات نینک یمان ایش ایکانلیکی سببیدن محض خدا اوچون
ائے ترک اشکای، وایام ناضیه ده انکالہ تکاب اترکا تلیکی عنداامت قیلغای، وین بعد اول گناہ
غہ خود قلیماق یق غہ عدم ایلا گای

واگر توبہ قلیبنا دورغان گناہ حقوق عباد و جملہ سی دن بولسہ یعنی آدم نینک حق نے قیسی پر طرز
ایله کہ آنگان بولسہ واندن توبہ قلیماق نے قصد ایتسه (موندن توبہ قلیماق نینک شرطی یوقارید اکی او
شرط نے بجا کلتورگان دن کین اول حق نے صاحبی غہ تیکوزک دور، اگر انداخ قیما سہ اول گنا نینک
مزدوری دن خلاص بولما بود لیکن حق العبد نے صاحبی غہ تیکوزک ده جد و جہدی نے باریچہ صرف ایتیب
ایکاسینہ دیلا اولادی غہ تیکوزالما گان کی شیلار حقیدہ اللہ تعالی نینک عفو ای امید قلیبنا دور

اوششہو شرط لار نے رعایہ ایلاب توبہ قلیغان کشتی نینک توبہ سینی خداوند تو آب قبول قلیماق نینک
معنی سی بوکیم اول بندہ اول گناہ نینک فزری دن خلاص بولوب بیچ گناہ قیما غاندیک بولور

آتی برادر دینی لار کور ویکیز کیم شریعت ده معتبر توبہ اوششہو شرط لار ایله وجوده کلگان توبہ ایرور کونل
معاصی عیالده بولوب، بلکہ اول معاصی دن اوزولما ی توروب، محرومیل برله توبہ قلیدیم دیب استغفار
ایترک نینک بیچ قائده سی یوقتور بوجندن اللہ تعالی بندہ لار غہ تنبیه ایلامک اوچون بسورۃ نینک
آخرے ده تو آبائے کلتوروب دور یعنی گویا ایتا دور ای بنده مندن مغفرت طلب قیل، وشریعت ده معتبر
توبہ ایله نینک درگا ہم غہ جوع ایلامن سنکا فضل و رحیمت ایله رجوع قیلغوی ایرور من دیب، واللہ
اعلم بہانی کتابہ سورۃ نصر تفسیری تمام بولدی بارشادہ و توفیقہ تعالی ^{سبحانہ} اش شربان

سورۃ تبت مکہ ده نازل بولمیش، آیت لاری بش، کلمہ لاری یگر مہ

او بیح، حرف لاری سکن بر دور

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

تَبَّتْ یَدَا اَبْنِ لَهَبٍ وَتَبَّ اُولُو لَهَبٍ ہلاک بولسون، والبتہ اول ابو لہب متحق
ہلاک بولدی

یا کہ ابو لہب نینک ایچی توی سشش بولوب ہلاک اوسون، داوزی ہم ہلاک اوسون دیک دور
یا کہ ابو لہب نینک قلیغان عملی دانکا مترتب بولنا دورغان منفعت لار ہلاک وصالج بولدی، وائینک
اوزی ہم ہلاک بولدی، ادن ملعون دنیا و آخرت ده ہلاک وصالج دور دیک دور

صحیح بخاری ده سورۃ شعر تفسیر یہ روایت قلیب دور، ابن عباس رضی اللہ عنہما ایتیب

دہرا اول ہنگام کہ دانتز خیر نیک الاقرین آیتی نازل بولدی، رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم صفاتی
 حقیقی، و آواز بلند ایلی، بنی قریش، و آواز بلند ایله، ای بنی قریش بنی عدی و بن
 قریش داکا یحیی قبیلہ لارنے ندا فیلماق مذباشلا دی، قریش قومی بوکیمد و رب رسول اللہ قاسمینه
 کلیب جمع بولدی لار، کلک غدا در بولالمغان کیشی لار و اقمہ نیمہ ایکانلیکی نے بیلک اوچون اوز طرف لاری
 دن آدم بہارودی لار، ابو لب ہم ہومقام غمہ قریش بیان برگر کلدی، پس رسول اللہ و یدکیم منکا معلوم
 قیلنک لار، اگر من سیز لار غمہ او شہو منغ نینک ایتا کیدہ آطیق و شمن لار بار دور، سیز لار نے قتل
 و غارت کیشی نے ارا وہ قبلا دور لار، رب خیر بر سام، آیا مئی تصدین قیلا سیز لار مو، قریش دیدی لار
 کہ سیز لار سنی تو لار، تجربہ قیلہ وق سندن راستلیق دن باشقہ نرسہ نے تا پمادوک (البتہ بوسوز نیک وہ
 ہم سنے تصدین قیلا سیز) رسول اللہ دیدی کہ انداز ایہہ من سیز لار نے آدنکیز وہ بولادورغان قتیغ
 عذاب بر لہ تور قوتوقچی دور من ابو لب ملعون یغدیگ مویس تثبت یہ ابی لب و تب تا ا غنی عنہ ما کہ
 و ما کتب نازل بولدی ہ اتتی،

وینہ صحیح بخاری وہ ابو ہریرہ رضی اللہ عنہ روایتی ایلہ او شہو معنی وہ بر حدیث کلتور ب دور و سیز
 کتاب لاریہ او شہو روایت و موندن باشقہ طرزہ روایت لار بار دور

ابو لب ملعون نینک اسمی عبدالعزی دور، ابو لب کینہ قیلنماقی، ایکی منگری اوت دیک قزاریب
 تاب اور ب تور کی جتدن دور و پیش لار، اول ملعون نے کینہ سی ایلہ ذکر، نینک قریش آراسیز اول
 کینہ سی ایلہ مشہور سنی جتدن دور، ابو طالب غمہ و شمشہ کہ نامی عبد مناف بولک ایک ایلہ کینہ سی مشہور
 دور، اصحاب سخاوت انساب لار، ایچرہ ہم ابو بکر ابو ہریرہ ابو ذر ابو جنانہ ابو الاسود کبی لار کینہ لاری بر لہ
 مشہور بولغان جتدن نام لاری معلوم ایماں دورہ

ابو لب ملعون نسب وہ رسول اللہ غمہ اینک یقین قریند اش ایکانلیکی، یعنی اول عبد المطلب نینک
 اوغلی، و سیدنا رسول اللہ نینک آتاسی عبداللہ نینک ولڈتے برادری ایکانلیکی بارچہرہ معلوم دورہ
 باوجود شتونداغ قرابت ایلہ اول ملعون ابری جناب رسول اللہ غمہ اینک اولوغ جفا کار، و بدخواہ اذیت
 کردار لار دن ایردی، عاڈہ اللہ شتونداغ جبارکے اولیش انبیا لار نینک اینک دشمن آگد لاری، و اولیا
 لار نینک خصم جان لاری یقین قریند اش لاری و ازواج و اولاد لاری اولیش لار، حدیث شریفہ وہ کلیب
 دور ابن عساکر ابو دور او رضی اللہ عنہ دن روایت قلیب دور، رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم ہمیش
 لار آئبہ الناس فی الانبیاء و اسئلہم عنہم علمیم الاقربون۔

اللہ سبحانہ نینک قولی تثبت یہ ابی لب وہ اول لعین نینک ایچی قولی ہلاک بوسون دیک بار اسیدہ

ہمہ معنی آیت اور ذمک نینک یقین خوشیا وند لار نینک نے عذاب آخرت بر لہ انداز قبل (یعنی تور قائلین)
 ۱۲ منہ

مسئلہ ہر بیچہ و جملہ راہ را در اینک دور لای بر کئی وجه مراد ان دن اول ملعون نینک اوز شخص پلیدی دور ایکی
قول عادت ده ایش قیلاق غه اسباب بولغان جمن دن ایکی قول نینک ہلاک بولکی گویا انسان نینک نام
و جودی ہلاک بولکی دیک اولور غرب لار انسان نینک ایکی قولی نینک ہلاک بولکی نے انسان نینک بتون
و جودی نینک ہلاک بولغانے نینک اورینده حسناید و رلاز بنا علیہ (یعنی عرب استعالیٰ عذ موافق) اول ملعون
نینک بتون و جودی نینک ہلاک بولکی، اینک ایکی قولی نینک ہلاک بولکی ایله تعبیر قیلیب دور ایکی جملہ
اعمالی نینک ہلاک بولکیدن، و جملہ ثانیہ دن مراد اینک اوزی نینک ہلاک بولکی ون اخبار دور ایستے ابواب
نینک قیلقان علی ہلاک و ضاریر بولدی، و اینک اوزی موہاک بولدی دیک دور ایستے قیلقان اعلمی دن ایستے
بر رعبارت کلتورک، اکثر اعمال عادت ذہ ایکی قول بر راعسل بولکی اوچون دوزخ اوچون و جملہ جناب رسول
الشد اول ملعون گزراہ نے عذاب آخرت بر لاندہ اذاریاب توحید الہی عذ و عوت قیلقان دہ اول شخص ایکی قولی
غہ تاش آیب، رسول اللہ غہ آتنگ نے ایستاکان اوچون اینک ایکی قولی غہ ہلاکت بر لاندہ دعا و اور دویوب
دور، یعنی ابواب نینک ایکی قولی ہلاک اولسون (چونکہ اول ملعون) ایکی قولیغہ تاش آیب جناب رسول اللہ
نے اورک عہ تصدایتا دور خالیو کہ اول ہی امین اول شقی مصلحت آیش نے شقاوت ایستی دن تو تفریب
ایکی دنیا نینک سعادتینہ نیگوزک نے ایستاید و و نیم سر مدیغہ چیر لاندہ اول ملعون نینک اوزی موہاک
بولسون دیک دور، تفسیر اتقان دہ ذریب دور ابواب دن ہا شقیہ سچ بر کسیہ قرآن دہ جو تفریب
سورہ کافرون نے فنی بر مدھنہ ریلات بوسورہ گریہ دہ فنی شقت دیبا کاغینہ سب بودور کہ جناب
جیب اکرم صلی اللہ علیہ وسلم اوزی نینک آتاسی اورینده بولغان علی سی غہ مشافقتہ دشنام و درشت لوق
قیلقان غہ، اگرچہ علی سی اول جناب رسالت مات غہ بے ادب لیک کورگور و دشنام قیلہ مو، لیکر کہک
نینک بر متی آتا نینک بر متی غہ او خشمہ دور بوسب دن کہ گنی نینک آتاسی و فنی بر راعسل دن بولغان ایکی
مشاخ دور لای انداخ کہ حدیث: کلیمش کہ غم المرجل ضنوا پیہ

۷۷ منصف رسالت دہ و خلق نے دین حق غہ عذ و عوت قیلاق دہ بولغان برگزیدہ ورگاہ حق بولغان ذوات
گرام لار نینک شان عالی لاریغہ مناسب امر انسان لار نینک ہم سینہ لطف و ولایت ایله معاملہ قیلاق دور
چناکچہ حضرت موسیٰ و ہارون علیہما السلام غہ اللہ تعالیٰ خطاب قیلیب دور کہ فقولانہ قول لاینا و حضرت
رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم غہ ذریب دور کہ ولو کنت فظاً غلیظ القلب لا نفخنوا من حولک پس بول
امراتی موجینچہ رسول اللہ غہ عامہ قوم ایله بومشا خلق نے رعایہ قیلاق واجب ایستے پس تعظیم و تکریم
غہ مستحق بولک لیک دہ آرا حکیدہ بولغان حکم غہ بومشا علیق نے رعایہ ایلاک بچو ک لایق اولسون
خصوصاً علیق عظیم ایله منعت بولغان و رحمتہ للعالمین صفتی ایله مبعوث بولغان رسول اکرم صلی اللہ علیہ
وسلم جناب کے رہنمائی دن

پس بوسبب دن اگرچہ عم نبیؐ اول حضرت دن اگر عم نبیؐ اول حضرت غم تبت لک اہلنا
 و عوتنا دیب دشنام بیرسہ مو اللہ تعالیٰ اول حبیب اکرمی نے اوز عمی غم مشافہتہ درشت سوز قینماق
 دن سا قلامک ایله سورہ تبت نے قل یرہ مفسد رقیلاپ دور و اوز طرفین اسے دشنام قلیب اول
 نبیؐ نینک شائیدہ تبت یدا ابی لب و تبت و تب دورہ

تتمیمہ یو تقریر دن مستنبط اولدیکہ ایکمک برسفیہ دل آزار نینک ناحق قیلغان دشنامی غم مشافہتہ
 جواب قیلای، نینک ایٹی نے خدا غم قولسہ اللہ تعالیٰ اول کیشی نینک جانبدن اول دل آزار غم دشنامی
 نینک جوابی نے سیرگوسی دور و اول کیمسہ غم نصرت و اعانتی نے تیکورگورسی دور و خاچہ حدیث ده وار دو بولوب
 دور کیم ابو بکر صدیق رض نینک عادت سینی دن بری بواید کیم ہر حقان برکشی اول جناب غم آزار دشنام
 برسہ جواب قایتار مای خاموشس تو بار ایدی، ہر کونے برکشی اول جناب نے دشنام قیلدی حضرت رسول
 اللہ اول دشنام قیلنوجی نے دفع وزجر قیلماق غم باشلادی پس اللہ بکر صدیق اول شام نینک بولسے
 نے دیمک غم شروع قیلغان وہ رسول اللہ خاموشس بولسے حضرت ابو بکر اول حضرت نینک سکوت قیلماقی
 نینک سببی نے سوزدی رسول اللہ دیدیکہ سکوتیم نینک اوچون دور کہ مادام کہ سن خاموشس ای دینک پشنگ
 جانینک دن ننگ جواب برور ایدی اول وقت کسن جواب برور ایدی اول وقت کسن جواب غم شروع قیلدینک
 ننگ یا ندی و شیطان کدی ۵ ای برادر دینی لار بوجہ حدیث معنوی نے دن پند آینک و ملاحظہ قیلنک
 کیم معاملات تو غزیدہ و یا بر باشقہ سبب لار بر لہ اور تالار نیکیز وہ امیش مجادلہ و مخاصمہ عذابنا ہمنا پ
 بربر نیکیز ایله دشنام قیلشماق وہ حدون تجا و زایلاب بلند اول ایله بربر نیکیز نے تیل لاشماق اول قان
 تو تو شماق و ناجا الفاظ لار نے بربر نیکیز نینک شائیدہ ایو شماق، آیا خدا نینک امری غم رسول اللہ
 سستی غم موافق ایکان موچین مؤمن کامل ایسا نیکیز، مولد غم و حسیانہ عاوات اول سفیانہ اخلاق دن
 یراق بولک نے لازم و ضروری سلیک

مَا آخِذْنِي عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ ۗ اُولُوْهُب نینک مالی

وانینک کسب قیلغان نرسہ سی ہلاکت نے اندن دفع قیلدی، اور سوا لیق نے اندن کتکوز ماوسے
 یا کہ اول ابو لب نینک مالی و کسب قیلغان نرسہ سی اندن قیس برز سنے دفع قیلدی، دقسی
 بر عذاب نے اندن کتکوز وی دیمک دورہ ابن جریر طبری یو معنی نے اختیار ایتیب دور
 امی بال دار لار عبرت بر لہ ای شینک کیم اللہ سبحانہ ایتیب دور ابو لب مالی عذاب نینک
 دین حق نے قبول قیلماق دن باغس تارستی، واللہ نینک رسولیغہ تکبر کورس ایتیب ناسزا سوز لار قیلدی
 انکا اول افعال شران مائی نینک جزاسی اوچون عذاب و ہلاک آیدی تو شکان وہ انینک اول مالی اندن
 ہیج بر عذاب نے دفع قیلادی مو اول نکا ڈرہ فائدہ بر لادی مو دیب ۵

اخبار آئی و اخبار عجوی ایله معلوم اولدی کہ اول لعین غم مالی و اخباری ذلہ قدر نفع قیلما میس بلکہ

انکا عذاب آتی کل طور مک غد باعث بولغان نرسہ بے شبہہ اینیک اوشبو سبب تکبر و غرور بولغان مال
و اتباعی ایمیش، اگر اول ملعون مال دنیا غه مغرور اولمای مسکین دل بولسه ایدی، مونداغ ہلاکت ابدی
غہ گرفتار بولماس ایدی ہ

عاقبت کیٹھے پچوک دنیا مالی غہ کو نکل بیریب حق نے قبول قیماق دن ابا کورساتا دورا حوادث
روزگار حلول قیلغان ده مال نینک اندن برار نرسہ نے دفع قیلما سینی بدی دورا آیا عالم ده قارون دن
زیادہ ملدار کیشی او ہمیش مو حابو کہ انکا عذاب آتی یوشوب انے یر یوتکان ده مالی اینیک دادی غہ تاتکا
وانکا ہیج بر فائده بیرمادی، پس ایمدی اوز نیکیز دن سونک غلق اور تاسیدہ ما آغنی غنه ماہ ویمک ایله
حکایہ بولمک نے ایستانا سائیکز، دین و ملتینیکیز فائده سیفہ و خیرات یولیفہ صرت ایتیب ذکر خیر ایله یاد
اولونمک غه سعی کورگوزونک، و اوز نیکیز نے اللہ تعالی نینک کلامی بولونک یشارعون فی الخیرات و ہم کمال
آیت کریمہ سیدہ مشارالیه بولغان شعد الارزمره سیفہ قاتماق غه اجتماد قیلنیک ہ

قولہ تعالی و ما کسب بارا سیدہ مفستر لار بر نیچہ احتمال لاریان قیلیب دور لار چنانچہ دیب دور لار
احتمال کہ ماہ دن مراد قیسی بر نوع مال دن کہ بولسه اینیک رأس المالی و تا کسب دن مراد اول بیلان
حاصل قیلغان نتیجہ و فائده ناری دورا یا احتمال کہ ماہ دن مراد آتاسی دن میراث آتغان مالی و ما کسب دن
مراد اوزی کسب ایتیب حاصل قیلغان مالی بولغای، یا احتمال کہ ماہ دن مراد مطلقا اینیک تصرفی و کی
مالی و تا کسب دن مراد اعمال و اولاد و انبای بولغای، یا ما کسب دن مراد اول لعین نینک رسول امین
نینک عداوتیدہ ہر نوع کیند لار قیماق تو غر سیدہ وجود غہ کلنورگان عمل خبیثی دور (یعنی ابواسب نینک
قیلغان اعمال بدی نینک جزاسی او چون انکا ہلاکت و رسوایق کلکاندہ اینیک مالی در رسول غه دشمن
لیک قیماق بارا سیدہ تورغان کیند و ایمان عمل لارے انکا ہیج فائده بیرمادی دیمک دور)

یا کہ ما کسب دن مراد اول لعین نینک اوزی غه منفعت و فائده سی یتار دیب گمان قیماق ایله
قیلغان عملی دور (یعنی ابواسب غه عذاب آتی نازل بولغاندہ اینیک مالی و اوز اعتقادیدہ عمل خیر و سبب
امید نفع ایلاب قیلغان عملی مخالف دین حق بولغان جہت دن انکا ہیج فائده بیرمادی دیمک دور) چونکہ
اول لعین بیلادی کہ عمل نینک فائده بیرماکی انجی شریعت تویمہ او امرنیہ موافق بولغان تقدیر غینہ دور شریعت
غہ مخالف بولغان عبادت نینک و انسان اوزر عمیچہ عمل خیر و سبب اختراع ایتیب قیلغان عمل نینک فائده
و ثمرہ سی بولمایدور ہ

پس بعض اختراع و تکلف ایله تجدد نے اوز لاریفہ شیوہ قیلغان لار بو معنی دن اتحاظ حاصل قیلون
لار کیم، عبادت و عمل شرع شریف نبوی امرنیہ موافق بولمک معتبر دور شریعت وہ اصل و اساسی یوق
نرسہ لار نے اوزر عم لاریجہ ریاضت تارتیب عبادت اتخا نواتیمک لاری اساس اسلام غه
موافق ایماس دور۔ پیغمبر یمیز صلی اللہ علیہ وسلم نینک منن آخذت فی دیننا ہذا مالکس منہ منور
قولی مضمون نیچہ بلکہ اول بے اساس عبادت نار مردودور ہ

یا احتمال ماکتب دن مراد نینک ولد ی بولغای و ہمیشہ لار چنانچہ ابن ابی حاتم روایت
قیلیب دور حضرت عائشہ اثیب دور تحقیق کئی نینک یگان طعاجی نینک اینک پاکیزہ سی اور کبھی
دن یگان طعاجی دور و تحقیق کیش نینک او زاغلی کسی جملہ سیدن دور و یب سو نگہ حضرت عائشہ
ماغنی عنہ مالہ و ماکب نے او قوب دور و یب دور و ماکتب اینک ولد ی دور دور

و عبد الرزاق روایت قیلیب دور عطاء بن ابی رباح اثیب دور ماغنی عنہ مالہ و ماکتب تفسیر
اینک کسی ولد ی دیر لار مجاہد و عائشہ ماکب ولد ی دور و ہمیشہ لار

ابن جریر طبری ماکب دن مراد ولد ی دور و یگان تاویل نے اختیار اثیب دور و بومعنے ابن
عاس دن و مجاہد دن طرق متعددہ بر لہ روایت قیلیب دور

قدب سیدہ ابولہب نینک ولد ی دن مراد جناب شہر یار رسالت صلی اللہ علیہ وسلم
غہ نسبت بے ادب لیک کورگوزوب اول حضرت نینک و عای بدی غہ معرض اولک سببی ایلم دوچار
ہلاک بولغان عتیبہ دور اکثر مفسیر لار و محدث لار ذکر قیلغان عتیبہ ایماں دور زیر کہ عتیبہ و برادری عتیبہ
ہر ایک سی یوم الفتح وہ اسلام غہ داخل بولوب صحابہ لار زمرہ سی غہ داخل بولغان لار و صحابہ لار نینک ذکر
مخصوص تالیف قیلغان کتاب لار دہ علماء فحول لار تحقیق و تصحیح لار کے ایلم اصحاب عدا و بیدہ ذکر
قیلیبنا دور لار چنانچہ مولوی عبدالحق دہلوی رحمۃ اللہ تعالیٰ مدارج وہ روضۃ الاحباب دن نقل
اثیب بوئمہ عامین نے تصحیح قیل دور و مسرہ حلبیہ وہ ہم عتیبہ نینک یوم الفتح وہ داخل اسلام بولغانینی
و عتیبہ نینک دوچار ہلای بد بولمک ایلم ہلاکت غہ تنگابینی، تصریح قیل دور

طہر نے روایت قیلیب دور قتا وہ ہمیشہ کہ حضرت رسول اللہ نینک کر میر سی ائم کلثوم نے
ابولہب نینک اوغلی عتیبہ تزوج قیلدی وینہ بر کر میر سی رقیہ اینک برادری عتیبہ وہ ایدی اللہ
تعالیٰ رسول کریمی غہ تثبت ید ابی لب و تثب نے نازل قیلغاندہ ابولہب اوزی نینک و غول لار کے
عتیبہ و عتیبہ غہ دیدی کہ من سیز لار دن سیز دور من اگر محمد نینک قیز لاری نے طلاق قیلما کیز و لاری
آناسی حمالتہ الحطب ہم دیدی کہ ایک نیکیز خاتون لار نیکیز نے قیوب بیر نینک چونکہ اول ایکی سے قریش
نینک آئین قدیمی دن آیریلیب دین جدیدہ مائل بولغان لار پس ابولہب نینک ایکی او غول لاری اول
ایکی نور دیدہ رسول اللہ نے طلاق قیلایار و ہنوز دخول قیلما پیش ایدی لاریب

عتیبہ ملعون نینک جناب رسول اللہ نینک و عای بدیغہ دوچار بولغانے نینک ہیانے بوکم سورہ
والنجم نازل بولغاندہ عتیبہ بن ابولہب جناب رسول اللہ نینک حضور یغہ کلیب ای محمد من النجم اذا ہوی
نینک ربتیہ کافر دور من دیب رسول اللہ نینک مبارک یوز یغہ تو کور و بے حرمت لیک کورگوزوی
پس رسول اللہ انکا و عای بد قیلیب دیدیکہ اللہ سلط علیہ کلہا من کلابک (خدا یا ایبت لار نینک ان
برایت نے انکا سلط قیلش دیب) احتمال کہ بعض معترض لار رسول اللہ نینک عتیبہ نجیب
حسدہ و عای بد قیلما قینی اول جناب مرحمت تاب نینک وجود مسعود سے وہ جلی بولغان ہم و عتیبہ

تکون سید منان زعم اتمک ده بولور، آیتا میز که آری البتہ قرآن ده خلق عظیم اوزره دورسن دیب
 وصفت ایتیلگان پیغمبر کریم جنابیدن، و اینک عقو و رحمت جهان شمولیدن، بو معامله عجیب سنالسه
 عجیب ایماس، اما اول عقلی ابدی اول شاه مسد رسالت نینگ کریمه مطهره سی نے مجروح الله خدا ایمانے
 جسدین دشمن لکوب بے وجه طلاق قلیب، خاتون لار شائیفه عار بولا و دوغان برایش نے از کباب نینگان
 نینگ تاشیده رسول الله جنابینه حضور یاس ده خایتهه ادب سیز ایک کور سائیب بے حرمت یک
 قیلخان جاتی نے علم نبوی سے ایله کیچب نخل کور گوزسه مؤمنیکن اول گراه جنسی اوزی نینگ شقاوت
 ابدی ده ایجانیکلی نے اظهار ایجاب، واجب الوجود تعالیٰ غد بیشک کافر ایجانیکلی نے آشکارا اعلان ایتیب
 کفریده امر ایتیک سببی ایله مشحون عقوبت بولغوج ایتیک اول کفری نینگ جزا سی نے الله تعالیٰ نینگ
 اوزیتهه ال ایجاب یارب ایتیک جزا سی نے اوزونگ میرگیل، دانکا ایت لاریک دن برایتینگ بنه
 سلسله قلیلیں، دیب ورگاه آبی غداقی قیلسه عجیب ایماس ده و چونکه ایتیک کفر ایله دنیا دن کتیکلی، قیلخان
 کرداری دن بے شبهه نمایان بولغا نیک، جناب رسول الله غداقی برده اعلام قیلخان بولسه هم نیاق
 ایما ستورده

.. او شیوه آیت کریمه اوزده ذکر قیلخان اخبار آتی نینگ واقع غدا مطابق ظهور غدا کلک ایله اوزسه
 نینگ صدق و حق یعنی نے ایرازده جبرائیلی نے، تدبر و ملاحظه قیلخان کیم در حقیقت ابولسب نعین نینگ مالی
 ایکانا نده برماگان ویک ایتیک ولدی هم ایکانا نده بنگور الماسی، ایتیک اوزیدن ایکناری اسو حال ده
 دوچار بولگ و گرفتار غداقی بدشاه سر سیر بولگ بولدی؟

ایضا کیم اول شکام که اول نعین، جناب رسول امین غدا حیرت لیک قیلخان ایله اول حضرت نینگ
 دعای بدی غدا مخرج اولدی، اول مجلس ده ابو طالب حاضر اییدی، فیدیکه من یلمایین که غدا نینگ دعای نینگ
 اوزیدن سستی قیسی نرسه، غدا قاریب آوزده اول اشاده اول ملعون تجارت اوجون شام غدا بارنگ قصدیده
 ابدی، لنگه دن کاروان لار برده شام سفر نیه جیتی، بولده بر منزل غداقی لار که انده شیر قولا ایدی، اولی دهر دن
 راهب چقیب دیدی که بوردده منزل قلیب سیزا تا بوردده خیر و ندره لار که با تمام احتیاط ده بولونک ابولسب
 بوسوز نے بلششیب او علی نینگ حقیقه رسول الله نینگ قیلخان دعای بدی پادینه کلدی، پس کاروان
 ابدی غدا دیدیکه ای باران لار بولکچر مکا یاری بر نینگ لار دمن او علوم غدا شیر طرفیدن برآسیبی بونونک دن
 ابدی غدا دور من، پس کاروان ابدی بولک تاریخی حج قیلخان بربر اوسیتنه قلوب جامی قیلخان و مکان
 غداقی نینگ اطراف غداقی لاری نے واخره طرز پیدا بولغوزدی لار و غداقی نے بولک نینگ اوسیتنه چقاریب

... در حدیث سے ابو الفرج اسماعیل نے کتاب الاطراف وہ عکرم دن روایت قلیب دور بولوغدیر غداقی لار بار دور
 کیم بچے سی نے کونیم داخل ده طریق متعدد ایله ذکر قلیب دور دثونکا اوشه عبدالرزاق و عبد ابن حمید ابن جریر
 غداقی سر طریقی ابدی غداقی دور روایت قلیب دور لار ۱۲۴۲

یا قوروب، اوز لار کے لئے اور تاغہ آلیب اطراف قیدہ کورینی انکا تکیب اوتوردی لارا کچھ دن بر موچہ وقت
 اوز کاندن کین اولارغہ اولقو غلبہ قلیب اوخلادی لارا تاگاہ بر شیر کلدی اولار نینک، بیچ بر نغہ تبرض قیلای
 سکراب یوک نینک اوستیغہ حقیبہ بالخان جایی غہ حقیقی اچکالی ایله حقیبہ نینک کو کراکی نے پار قیلدی
 بر روایت وہ باشی نے اوزوب آدی باز کلگان یونی بیلان کئی ایرتہ بر لہ کاروان اہلی تودوب حقیبہ نے
 مقتول کوردی لارغہ

حسان بن ثابت رضی اللہ عنہم بر قصیدہ سی وہ بر قصیدہ غہ سفارت ابلااب ویب دور مشعر

منیٰ یزنج العام الی اہلہ - فمأکنن الشیح بالراج

کان لکم فی ہذہ مہرۃ - لستید المقبور و القراج

دانا ابولیب نینک اوزی نینک ہلاک ہلاک لیکی ایسہ بدر کبری عزائیدن بر نچہ کون کین عرب مینہ
 سیدہ غہ سہ اٹخان بر نزع قزبل زسہ بد نغہ حقیبہ اینک غدا بے ایله ہلاک اولدی حضرت خلقی اول مرض
 ظاعون نینک انواعی دن سناب اینک سزایتی دن قورقوب طاعون دن اجناب قیلغان نینک اندن
 اجناب قبولر ایدی لارا ابولیب اوز کلگانہ اوغلا نلاری اول مرض نینک سرایتی دن قورقوب اینک حقیبہ
 سیتہ یقین کلامی تمغہ بولندی لارا بوسب ایله اینک مردار جدی اوج کون قوروب ساسپ
 کئی، آخر الامر خلق نینک مدہمتی دن قورقوب آیا غی غدا غامچی باغلاب سودراب پلید جتہ سی نے
 قازیلغان حقیبہ سیتہ بیلاج بیلان تورتوب توغوروب اوستیغہ تفراق تا شلاب دفن قیلدی لارا
 وہ کورگان خسارت ورسوا یعنی موندراغ اولدی، اینک آخرت داکل ہذا سیتہ اول اللہ تعالیٰ اوزی دانا

دورا

منا اللہ تعالیٰ نینک کلامی ما غنی عنہ لالہ و ما کتب مضمر نچہ ابولیب نینک مالی و وندی نینک بیچ

فلا شکرہ نسی بولمادی، ابو ایسہ رسول اللہ نینک معجز استے جملہ سیدن دور چونکہ اول حضرت خیبہ و
 خیر بردی، اہوال حضرت نینک بیگان نبری، واقع غہ مطابق طور غہ کلدی، اندر غہ کہ سورہ تہمت نینک
 نزولی کتہ و اوائل رسالت وہ واقع اولخان و ابولیب نینک ہلاک ایسہ جرت دن غیلی زبان سوکلہ واقع
 اولیٰ طور

قرآن کریم نینک وجہ اعجازی دن بری اینک غیب دن بیگان ضروری نینک صدق و صواب
 اوزرہ واقع اولک لیکیدور قرآن کریم خیر بیگان اخبار غیبیہ لارا صدق و صواب اوزرہ مطابق واقع
 طور غہ کلگانے ہر قیسی سی اوز توردی وہ شونکا اوخشہ تفصیل ایله ذکر قیلندی ۵

اغناء لغت وہ فائدہ ہر یک و منفعت تیکوزک معنی سی وہ دور ابو تفسیر غہ کورہ بعضے لاردریب
 کہ ابولیب غہ اینک مالی اوکس قیلغان شتر و حیثت عمل لار سے رسول اللہ غہ دشمن ایک تخیماتی وہ
 بیچ نفع قیلادی، وائے ایلامادی دیک دور،

ابولیب یعنی نزدیکیہ امر ہم رسول اللہ غہ عداوت قیلاقی ادا دل جناب غنک لشردین حق

ایلا کی غمائل و کوچ بر ما نفع اولک دیدی، حتی رسول اللہ قریش نے اسلام نہ دعوت قیماق او چون حقیقتاً
 اولوب یعنی اول رسول امین نینگ آرتہ سی دن باورایدی، رسول اللہ قریش غہ من سیز لار غہ لوبو لگا
 طرفین دیار یلگان نذیر دور من، اسلام غہ داخل بولسا نیکیز نجات ابدی غہ فائز بولولاسیز ویسہ اولوب
 یعنی زینهار مونیک سوزی نے قبول قیماق کہ سا پر مجزون دوروب، خلق نے منع قیلورایدی، اولوب نینگ
 تاشیدہ ہر قیو قیلیدن کلکان و نودلار نے ہر قسم یلغان و بہتان لار ایله مغرور ایلاب رسول اللہ نینگ
 حضور یخیمک دن منع قیلیب یا شورارایدی، انینگ اوشبو کیدہ وسی لاری اولوب انکا بیج بر فائدہ ہر دے
 بلکہ دنیا و آخرت دہ گرفتار عذاب اولمکینغ سبب اولدی، دنیا دہ گرفتار عذاب بولغانے اولک مال و کسبی
 انکا بیج فائدہ ہر مای، رسوالیق ایله گرفتار موت بویوب مردہ جیفہ سی آیاعنی دن سودرامک ایله حقرہ جہنم
 غہ و فن قیلیندی، او آخرت دہ گرفتار عذاب اولمکی دن خبر ہر یب اللہ تعالی آیتا دور عسی صلی
نار اذات لہب یعنی دور کہ اول اولوب حقیقی خلایق نینگ اورا کی دن ہر دن
 بزا اولوغ حرارت لیک اوت غذکیرا دور

ادشبو اورچ آیت کریمہ دہ اورچ وجہ ایله غیب دن خبر ہر یلیب دور اولغی آیت دہ اولوب
 یعنی نینگ ہلاکت و رسوالیق غہ گرفتار اولمکی دن خبر ہریش، دہ واقع اول ملعون اخبار آبی مضمون بیج گرفتار
 ہلاک و خسار اولدی، ایکنی آیت دہ انینگ مالی و ولدی انکا بیج بر نفع ہر سالیکی دن خبر قیلدی، در واقع
 شو نذراغ بولدی او چونچی آیت دہ اول یعنی نینگ اہل نار دن ایکانیکلی ہر لہ خبر ہر دی، حقیقت دہ بول
 خبر ہم مطابق واقع ظاہر اولدی، اللہ اعلم اول یعنی کا قرآن ایله ہلاک بولدی

پس بوا آیت کریمہ لار نینگ اخباری صدق و حق لیق ایله آشکارا دلغاج قرآن کریم نینگ ہر بر آیتی
 طرف اللہ دن نازل قیلینغان کلام الہی ایکانیکلی اندر ثابت و محقق دور کیم، اللہ اصلا مشبہ قیماق
 روا الیاس و در قرآن نینگ کلام الہی ایکانیکلی مشبہ سیز ثابت بولغاج، مونے تبلیغ ایکان نبیا محمد صلی
 اللہ علیہ وسلم نینگ ہم طرف آتی دن مبعوث قیلینغان پیغمبر ایکانیکلی دہ بیج مشک و شبہ غہ بول یور
 زیرا کہ تبلیغ غہ نامور بولغان ذات رسالت منقبت نینگ تبلیغ ایلاگان کلامی مطابق واقع اولوب حق
 و صدق لیقی آشکارا دلغاج، بالضرورہ معلوم اولدیکہ انینگ طرف الہی دن کلتورگان ساثر احکامی و اخبار
 ہم حق و صدق دور

پس اول تبلیغ دین نے مورب العالمین طرفین دیار یلکان رسول صادق دوروب تصدیق
 قیماق و حجج اقوال و افعالی غہ اتباع ایلاک واجب دورہ، ای اولوالالباب بوسیتہ اکرم صلی
 اللہ علیہ وسلم نینگ طرف الہی دن کلتورگان قوانین جامعہ دبر امین قاطعہ سی، غہ انصاف و حقانیت
 ایله فکر و نظر قیلغان دہ انینگ ہوتے نینگ حقیقی دہ اور است یعنی دہ و تبلیغ ایکان احکام متنتہ و شرع
 قیلغان آئین شریفی نینگ خدا طرفین دی قیلینغان شریعت صادقہ و توحید ایکانیدہ عشق دن اندک بہرہ
 سے بار کیشی مشک قیماق دورا، مگر حق نے بیلیب توروب انکار قیلغوجی معاند مکابریا امر باطل اور زہ علی

اگر آری تکیوچی جہالت پیشہ کافر

بو اوچ آیت وہ ابولہب لعین جناب رسول امین صلے اللہ علیہ وسلم غہ آزار تکیوژمک وہ، و اول
حضرت نینک تبلیغ و مسالت قیلماتی غہ مانع اولمک وہ، نفسی نے مشقت غہ سالیب، مومالی نے صرف اتیب
سعی و ممانعت کورس تکلانے نینک جزا سی اوچون معرض ہلاک بولغانینے و کثرت اموال و سامانی انکا ایچ
برفاندہ ہیر ماگانے نے، و آخرت وہ نار سوزان جہنم کیر کی ہے اللہ تعالیٰ خبر ہیزی

ایمیدی اول شقی نینک خاتونے ام جمیل ملعونہ نینک رسول خدا غہ عداوت قیلماق وہ، و ہر نوع اذیت
لار ہیر لہ آزار تکیوژمک وہ، ایری غہ تمام موافقت قیلخان جنون، معاوہہ ہم قرار گاہی ایری غہ موافقت وہ
بولمکیدن خبر ہیریب اللہ تعالیٰ ایٹا دور و **امراتہ حکمالة الحطب** و ابولہب نینک
خاتونے ہم اول تفتیح شعلہ لیق نار جہنم غہ نینک ایلہ برکہ کیر اور، یعنی خس و خاشاک و او تون کو تار گو چے
سغلہ خاتونے

اول مرآہ خبیثہ نے حمالہ الحطب آتاماک، یا اول خبیثہ نینک حطب جہنم نے کو تار مکیدن کنایہ دور
یعنی جناب رسول اللہ نینک عداوت و آزاری نے لازم تو تمک سببی ایلہ و زور گناہ لار نے کو تار کسے
و ایرینی خدا نینک پیغمبر بیغہ آزار بریک غہ حمل اتیکی دور، گو یا اول ملعونہ نینک عداوت رسول اللہ سببی
ایلہ حاصل قیلخان و زور و آتامچی نے حطب غہ تشبیہ قیلیب دور، بو وجہ ایلہ کہ مشبہ و مشبہ بوجہ نینک
ہر بری اوت یا ندورمک غہ سبب دور دنیا نینک اوتے نینک تاب غہ کلکی غہ سبب حطب بولغان
دیک جہنم اوتے نینک حرارت و اشتعالی غہ سبب گناہ و آزار دور، بو وجہ ایلہ اول خبیثہ استعارہ طریقہ
حمالہ الحطب آتامیش دورہ

یا لائے حمالہ الحطب و ایک سخن چہن دیک دور، یعنی حطب یمنہ دن کنایہ دور، بو وجہ ایلہ کہ دنیا
نینک اوتے نینک تاب غہ کلکی غہ حطب سبب بولغان دیک، خصومت و عداوت اوتی نینک شعلہ

لہ ابولہب ملعون نینک خاتونے ام جمیل حرب ابن امیر نینک قیزی و ابوسفیان نینک ہمیشہ سی ایہی ام جمیل نینک اسی
عوراء ایدی و ہمیشہ لار و بعضی لار اسی اروی دیکینہ سی جوراء دور ہمیش لار و لے جوراء دیک کو زنی کو دیک دن ایما سن دور
بلکہ اول خبیثہ نینک حسنی اوچون دور و ہمیشہ لار اول بد بخت جناب رسول اللہ غہ ایک تفتیح لیک قیلغوجی لار دن ایہ سے
غایت عداوت و عنایت شقاوتیدن رسول اللہ نینک بایشکی غہ دیورا دور خان مخصوص اول لار یغہ لار و خاشاک لار نے کیچہ
وہ تو کوب تو یا ما پیدی تا انکا و پسا پ رسول اللہ نینک مبارک تیاع لاری آزار چکیون دیک اوچون ۱۲ منہ

۱۲ منہ شیحہ عبد عہدہ رحمۃ اللہ اتیب و کانت امراتہ ام جمیل بنت حرب اخت ابی سفیان و عتہ معاویہ تسعی عند القوم
بایمنہ علی رسول اللہ صلعم تفسد علیہ قلوب القوم و العشرۃ و الساجی بالمنیہ یلقب بحمال الحطب قال اللہ لاجران بنی لادرا
حماو الحطب ہم الوشاة فی الرضاء و الغضب، و فی کلام کثیر من الشواہد علی ذلک

۱۲ منہ

اور کی غم سخن چین ایک سبب دور چونکہ تمام برساعت ایچیدہ انداز فساد نے وجود غم کلتورا دور
کہ ساحرانے برآئی وہ ہم قیلا میدور

منقول دور کہ ام جمیل ملعونہ آدم لار اور تا سیدہ سوز تو شوب خلق اور تا سہی نے بورنگ غم سہی
ایتار امیش، انداز کہ ابن جزیر و ابن ابی حاتم روایت قلیب دور لار، قادیہ و میش کہ حمانہ الحطب
معضنی آدم لار نینگ سوز نے بعضی غم تا شو غوجی و یک دور

وینہ ابن جریر و ابن منذر و ابن ابی حاتم روایت قلیب دور لار مجاہد مو حمانہ الحطب نے سوز تو
شا غوجی و یک دور

و ابن ابی حاتم روایت قلیب دور حسن بصری و یک دور کہ اول مرآة خبیثہ بطون قریش ایچر کہ
سخن چین یک قلیب فتنہ و فساد تو شور یک غم سہی قیلور ایدی دیب

و صحیح بخاری وہ ایتیب دور و قال مجاہد، حمانہ الحطب تمشی بالنیمۃ اہ یعنی مجاہد و میش
کہ حمانہ الحطب سخن چین یک قیلا دور و یک دور ۱۵ اہ

ابن جریر فتح الباری وہ ایتیب دور فریابے بو قول نے مجاہد دن موصولاً روایت قلیب دور
و سعد بن منصور محمد بن سیرین طریقی دن نقل ایتیب دور کیم، ایتیب دور ابولوب نینگ خالق نے

پتیر صلوات اللہ علیہ وسلم نینگ و اصحاب سعادت شیم نینگ حقیقہ مشرک لار غم سوز تو شور ایدے
مراد ایتیب دور کیم اول خالقون سوز تو شوب قریش آراسیہ عداوت اوتے نے یا ندور و ب خصوصت

سالور ایدی، پس بو حمت دن ایتیب سخن چین یقین حمانہ الحطب دیب کنایہ قلیب دی ۱۵ انتی ہ
خلاصہ کلام ام جمیل ملعونہ نینگ مردم اور تا سہی غم سوز یور و قوب فتنہ اوتینی یا قلیب شر و

فساد قوز غام علیقی ہیزم کش غم تشبیہ قلیب دور یعنی ایتیب حمانہ الحطب آسمانکی سوز تو شوب
مردم میانہ سہی غم خصوصت اوتینی یا ندور یک لیکی او چون دور چنانچہ دوبارہ وہ دیب دور لار نظم

میان دو کس جنک چون آتش ست سخن چین بد بخت ہیزم کش ست

پس سخن چین نینگ مذمتی غم دانے عادت قلیخان کشی نینگ مستحق ملامت بولیکی غم بو آیت کفایہ
وہ کہ ام جمیل جبینہ نینگ ایری ابولوب ایلد نار شعلہ فروز جنم غم کیر کی غم ایتیب پر غمی با عشا ایتیب مردم

اور تا سیدہ سخن چین یک عادت تہیہ سینی پیشہ قیلا ماتی بولیش۔

حقیقت حال ہوندر غم ایسہ مؤمن لار غم واجب دور کہ ہوندر غم یمان خلق دن پر ہیز قلیخان لار حال ہو کہ
احادیث نبویہ وہ نیمہ نینگ یا لیتی، و تمام نینگ مذمتی بار اسیدہ، تو لاحدیث لار وار و بولوب دور اول

جملہ دن شیخان روایت قلیب دور لار کیم پتیر صلوات اللہ علیہ وسلم و میش لار کیم لاید خل الجنة تمام ہو بر
روایت وہ کتاب یعنی سخن چین کشی جنت غم کیر ایدور اوقات تمام معنی سیدہ دور

بعضی لار تمام ایله قنات آراسینی فرق اتیب دیمیشش کیم نام برہوزنے سوزلا شیب
اولتورگان جماعہ ہرلہ برکہ اولتوروب اولار نینک سوزینی توشوغان کیشیدورا، قنات سوزلا شیب
اولتورغان جماعہ غہ بیلدورمای سوزلاریغہ قلاق سالیب الشیب اولار نینک سوزلارینی توشوغان
کشی دورویب

ابن حبان صحیحی ده روایت قلیب دور ابو ہریرہ رضی اللہ عنہ اتیب دور رسول اللہ
صلی اللہ علیہ وسلم بیان بارورایدوک بول ده ایکی عدد قبر نینک آلدیدن اوتوک، پس رسول اللہ
اول جایدہ توردی، و سیرلار موادل حضرت بیلال پرکہ توردوق، رسول اللہ نینک رنگی مقنیر لولک غہ
باشلادی، حتی فیض شریف لاری نینک یئگی تیتراک غہ باشلادی، پس بیزلار ویدوک یار رسول اللہ
بو حال نینک روی برماکی غہ سبب نیمہ دورویب، دیدی کہ آیامن ایشیب تورگان نرسہ نے سیرلار
ایشیمای سیرمو، سوردوق کہ یار رسول اللہ اول نیمہ دور، ویدی کہ اوشیو ایکی قبر نینک صاحبی اولرگان
لاریدہ بیگیل سئالغان برکناہ سببی ایله قبرلاریدہ قنچ عذاب قیلیناق ده دورلار سوردوق کہ بولایکی کشی
نینک سعذب بولک لاریغہ سبب بولغان گناہ نیمہ دور، ویدیکہ مونیکن بری بول دن اوزینی پاک قیلاس
ایدی، وینہ بری خلق اورتاسیدہ تمام لین قلیب تیلی بر خلق آزار بر وایدی، سونکرہ نرمانینک شارع
لاریدن ایکی شارع نے آکد زوب ہریری نینک قبری نینک اوستیغہ بر شارع نے قادادی، سوردوق
کہ بولیش نینک اوشبو قبر نینک صاحب لاریغہ برافانہ سی بولادور، ویدیکہ آری فائده سی بولا
دور، مادام کہ تورمای ہول تورسہ لار بولار نینک تحقیق عذاب لاریغہ سبب بولادورلار، بو حدیث غہ
مشاہد لار بارور کہ شیخان و مشنن اربعہ صاحب لاری وغیرلار روایت قلیب دورلار

خلاصہ کلام سخن چین لیک کبار جملہ سی دن دورا حافظ مندری دیب دور کہ سخن چین لری نینک
حرام ایکانیکی غہ، واللہ سبحانہ نینک نزدیکہ انینک اعظم ذنوب ایکانیغہ، امننت لارا جماع قلیب
دورلار، اھ

پس برکناہی کہ جنت غہ کیرک غہ مانع بولسہ، و آتش سوزان جنم غہ کیرک غہ سبب اولسہ، و قبر
معدب اولک غہ باعث ایسہ، البتہ عقل دن و ایماندن اتک بہرہ سی پارا بلکہ انسانیت دن طبعی وہ
اثری بار کیشی اندن احراز ایتمک نے اوزیغہ واجب بیلور
ای مؤمن برادرلار اوشبو آیت و حدیث لار مضمونینی برتد بڑ قلیب کورہ نیک، بو خلق مذموم نے
پیشہ قیلغان کیمہ نینک خدا نینک نزدیکہ عقوبتی مذکور طرزوہ بولغان نینک اوستیغہ اتمغ
کیشی بو دنیا وہ خلق لار نظریدہ مومنفور و محقوق اولور، و انینک ایله برکہ اولتورمک دن آدم لار
خدر قیلورلار

یا احتمال کہ حماتہ المحطب حقیقی عنہ حمل قیلینغای، اندرغ کہ ابن جریر طبری ابن عباس دن
یزید بن زید دن عطیة الجذلی دن، وابن زید دن، وضحاک دن، روایت قلیب دور کیم، ابو لیب نینک
خاتونے حماتہ المحطب تیکن لارنے کوتاریب کلیب کیچہ وہ رسول اللہ نینک یولیغہ تاشلار ایدی
تار رسول اللہ نے بیلمانی باسیب آزار چکسون، واصحاب لاری جفا کورسون لار دیک اوچون،
سیرة ابن ہشام اول لعینہ نے حماتہ المحطب دیک عنہ وچہ رسول اللہ نینک یورا دورغان پولی
عنہ تیکن تاشلاب تویماتی اوچون دور دیمیش، بو احتمال عنہ کورہ آیت نینک معنی سی دابو لب
خاتونے ہم اول زبان چکیب تورغان اولوغ اوت عنہ کیرا دور، یعنی او تون کوتار گوچی سفله خاتون نے
ذمت قیلمن دیک اولور،

یا نینک خاتونے جہنم نینک او تون لارینی کوتارگان حال ده مذکور اوت عنہ ایری برله کیرا
دور، یعنی رسول اللہ نینک یورا دورغان پولی عنہ آزار لیک تیکن لارنے تاشلاب اذیت یتکوزگانے
اوچون دوزخ نینک زقوم وضریح لاری نے کورتاگان حالده عذاب قیلینور دیک دور
ابن جریر طبری بوباره داکی ایکی احتمال نینک متینک نزدیم وہ صوابغہ یقین راقی اول خاتون
تیکن لارنے کوتاریب کلیب رسول اللہ نینک یولیغہ تاشلار ایدی دیکان کیشیلار نینک قولی دور چوگه
بو قول معنی جیتدن ظاہر راق دور دیمیش،

فِي جِدِّهَا حَبْلٌ مِّن مَّسَدٍ ۝ اول خاتون نینک بوینی ده حکم
اور دلخان آرغاپچی دن بر آرغاپچی بولخان حال ده،
مسد لغت ده توه نینک تیرہ سیدن خرمانینک یعنی دن ویغرائی دن تو قولخان ارغاپچی
نے ایور لارا

وشونکا ادخسه تیمور دن قیلخان زنجیرے مسد دیر لار چنانچہ ابن جریر و ابن ابی حاتم و ابن مبارک
روایت قلیب دور لار عروۃ بن زبیر ایتیب دورا فی جیدہ اجل من مسد دوزخ نینک تیموری دن
بولخان زنجیر دور کہ طوی تیش ذراع دور
۱۰۰ او شبو قول الہی اول شقیہ نینک یا بودنیاداکی حال شقاوت اشتمالی دن عبارت دور یا ایسہ
انینک آخرت داکی احوال خسران مآلی دن انبار دور، اگر انینک بودنیاداکی حالی دن عبارت ویسہ
آیت نینک معنی سے اول مرآة تجیثہ رسول اللہ نینک یولیغہ تاشلابک اوچون خس دغانے کوتار گوچی
دور بوینی ده لیغ خرمانن تو قولخان آرغاپچی بولخان حال ده دیک دور
بو ایسہ اول شقیہ نینک حال شقاوت اشتمالی نینک پست و رذیل یعنی عنہ اشعار دور یعنی
اول شقیہ خدا نینک رسولیغہ و انینک اتباعی عنہ آزار بریک قصدیدہ غایت عداوتیدن او توچی لار
لار دیک بوینی عنہ آرغاپچی نے باغلاب بر باغ خار و خس نے آرقہ سی عنہ کوتاریب کلا دورا کمال
شقاوت دیدن شونداغ حقاوت اشتمال احوال عنہ تو شکم عنہ رامنی بولا دورا مونداغ خسیس لیک

دسفلہ ایک بولور مو دیکدور

ذاکرہ آیت انینک جنم داکا احوال خسراں مآلی دن عبارت ایسہ، آیت نینک معنی سے
خاتون ایری برلہ جنم غدیر اور جنم نینک ضریح وز قوم کبی حطبی دن بریاغ ارقہ سیفہ کوتارگان
حال وہ بولور موئی وہ اوت دن بولغان زنجیر برلہ محکم باغلا نکان حال دیک ادور،
یعنی قیدار غ کہ بودیا وہ اول شقیۃ اللہ سبحانہ نینک دوست لاریغہ آزار بیرک اوچون
آرقہ سی غدیر نینک کوتاریب، بونینغہ آرقاچی سالیب ایدی، اوشبو عمل قبلیغی غ موافق، قیامت کونے
آرقہ سی غدیر نینک درختی دن او تون کوتاریب بولور موئی وہ اوت دن قیلنغان زنجیر بولغان حال وہ جنم
غدیر برلہ مبدئی شول حال وہ معذب بولادورہ

سیرۃ ابن ہشام وہ یازیب دور، ابن اسحق اتیب دور ام جیل ملعونہ ملعون ایری
نینک شانیہ نازل بولغان بوسورہ نے ایشتیکارج، رسول اللہ نینک طرفیغہ روان بولدی حالو کہ
رسول اللہ کعبہ معظمہ نینک قاشیدہ مسجدہ ابو بکر صدیق برلہ اولتوروب ایدی، اول ملعون
قولیغہ ہاون تاشی دیک برتاش نے آلیب توتوب کلدی، بواکی یارغار نینک قاشیغہ کلیب
توختاغان حال وہ اللہ تعالیٰ رسولی نے انینک کوزی دن پوشیدہ قیلدی، پس اول لعینہ
اول جایدہ حضرت ابو بکر رض عنہ دن باشقہ کیشینی کورما، دیدیکہ ای ابو بکر صاحبینک
یردہ دور تحقیق منکا موندار غ تی کہ صاحبینک منی ہجو قیلغان اییش، واللہ کہ اگر نے تاپام
البتہ اوشبو تاش ایلہ انینک آغزی غ اور ار ایدیم، آگاہ بولغیل کہ من ہم بے شبہہ شاعر دور منیب
بولغیان نے اللہ قیلدی شعرہ

مَدْمًا عَصِينَا ۚ وَأَمْرَهُ آيِنَا ۚ وَدِينَهُ قَلِينَا ۚ

سونگرہ یانیب کتی، پس حضرت ابو بکر دیدی کہ یار رسول اللہ آیا اول خاتون سنی کور دیو
رسول اللہ دیدیکہ اللہ تعالیٰ انینک کوزی نے مندن دفع قیلدی ۱۰
ایتا من کہ کاشکی اول ملعونہ کفر وعدوان غ متضمن بولغان مذکور شعر خلیفہ نے دیک
انینک اور نیدہ تصدیق وایمان غ متضمن بولغان موندار غ بوسورہ نے دلیرہ ایدی، شعرہ

مَحْمَدًا اطْعَمَنَا ۚ وَدِينَهُ اتَّبَعْنَا ۚ
بے شبہہ زمرہ ابلی

ایمان غ داخل بولمک ایلہ ایچی عالم سعادت یغہ فائزہ الوب موندار غ رسوائے دنیا و آخرت
و آخرت اولاس ایدی)

ابن اسحق اتیب دور قریش، جناب رسول اللہ نے مَدْمًا آتار ایدی لارا سونگرہ مذم دیب
و شنام قیلور ایدی لارا، رسول اللہ اصحاب حقیقت آگاہ غدیر ایو رایدیلار کہ اللہ سبحانہ قریش
نینک و شنام و لغنی نے مندن قیدار غ دفع قیلغان نینک تعجب قیلما سوسیز کہ قریش مَدْمًا نے و شنام

ایلاب مذم نے لعن قیلور لارا ومن ایسام عمر دور من ۱۰ھ

یو نقل نے بخاری رحمہ اللہ صحیحی وہ ابو ہریرہ رضی اللہ عنہ دن روایت قیلیب دور ابو ہریرہ
اتیبب دور قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ألا تجزون کیف یقرن اللہ عنی ستم قریش
ولتتم یشتمون مذمما ویلعون مذمما ولنا محمد ۱۰ھ

باقینک کہ قریش کا فر لاری رسول اللہ غایت عداوت دن، واول جناب نینک ذکر می
عہ اشہد کہ اہم لاری دن، اول جناب نینک نامی سترح عہ دلالت قیلا دور فان اسمی ہر لہ
آتا مابی لونیٹک صدی ایلہ آتاب مذمہ ویرا یکا نارا، حالبو کہ اول جناب نینک اسم شرعی محمد ویرا مذمہ
ایباس دور

تنبیہ او شبو سورہ کریمہ نینک نزولی بارا سیدہ روایت قیلینغان اخبار لار نے
تکلیہ صحیح ایلہ تدبر ایلاگان کیشیلار عہ جناب رسول اکرم، صلی اللہ علیہ وسلم، نینک کہ معظمہ وہ خلق
نے اسلام عہ دعوت قیلا ق بارا سیدہ نہ مرتبہ وہ آزار و جلال چیککالے روشن معلوم اولورہ
داعی اسلام صلی اللہ علیہ وسلم عہ اوز مسقط رأسی وہ اوزی نینک عکے سی، وائینک قونے
داو غلان لاری، طرفین موندغ آزار و جلال کورولسہ، باشقہ خلق لار دن انکا موندن زیادہ عذاب
و کلفت یوشکانیدہ، و طاقت فرسا اوزیت لار واکور و لگانیدہ شبہ قیلا ق عہ محل یوقورہ

اول داعی حق خویش و بیگانہ دن موندغ طاقت بشر دن تا شقاری کلفت و جلال لار نے کوروب
توروب اوزی نینک تو سکان مسکین آپریک نے اصلا ایٹامای، اندہ ثبات اوزرہ بولمکی شبہ
سینز اینک اوزی نینک اول مسک بخاری نینک حق یقینہ و راست لیکینہ کمال ایٹانجی، و مسک
حقایت تملقینی نینک مایہ سعادت و فلاح ایکانلیکی عہ یقین جازمی، بار لیق نینک نشانہ سیدور
پس جناب رسول اکرم نینک، او شبو دین اقوم نینک انظار و نشری بارا سیدہ حدون
خزون جہان و مشقت لار عہ تحمل ایلاب دعوت امریدہ ثبات کورگوزوب مقصد یقہ اقدام ایٹک وہ
وزرہ فتور نے اہتمامی عہ روا کور ماس لیک، و بو دن مبین عہ مشرف بولوب اسلام ایلہ مشدین بولغان
اصحاب کرام لار قبول اسلام قیلغان لاری، او چون بشرک لار طرفین غایت دن تا شقاری عذاب
و عقوبت لار عہ و وجار بولمک ایلہ، باز اول دین مبین گوہرینی قول دن براسیک عہ طاقت لارے
باریچہ تشبہ و تعصب کورسانک لاری، البتہ بو دین حق نینک طرف آئی دن کلور و لگان بر دین قوم
و سعادت ابدیہ عہ تیمک عہ میکل بر صراط مستقیم ایکنعہ اینک آشکار و لیل و برہان قاطع دور
ای اولاد اسلام دیدہ بصیرت نیکیز دن پردہ غفلت نے کوتاریب انصاف ایلہ باقینک کہ بو دین
مبین اسلام نے ابتدا نشر قیلورہ پیغمبر مبینہ درجہ وہ آزار و جلال عہ تحمل ایلاب نے اقامت ایلاش
واصحاب کرام لار نے قدر کلفت و عذاب لار چکیب بو دین مبین نینک قوانین سعادت آیشی نے
عالم عہ نشر قیلیب، پیغمبر مبینہ، و مقتدا ی دین بولغان سلف لار مبینہ، اشولقد رسمی و جان کند لیق ایلہ

بیز لار غہ تیکوزگان دین حق نینک گوہر ان قدرینی، سبز خلعت لار دنیا ی بیو فای دینہ نینک زخارفیہ
فریفته بولمک ایله، یا ایسه دیانت امورینی اجر ایلامک باراسیده اعدای دین لار دن طاقت کتوب
الماسیک مرتبه ده برار اذیت تیمک خوئی نینک و همی ایله رایگان قول دن برک غہ راضی لاری
عالم انسانیت ده نامیمیز نے مسلمان دیمک دن تاشقاری، انسان دیمک غہ لایق اولور غیر مود

ای مسلمان لار آتا و بابا لار یکنیز نینک آیش لاری شعار اسلام و شیوہ مسلمانیق ایکائینی و اسلام
دین میدنی نینک حقیقی نیمه، و قید لار سعادت لار غہ میکفل ایکائینی، اولوب کوردنک، و موند لار بر دین
سعادت رهین نینک احکام منیفه سی نے رایگان جناح بولمکی نے رو اکورانک، اسلام دینی بیز لار
نینک دنیا نینک سعادت یقه تیمکیمیز غہ مانع اولدی دیگرچی، بعض بر اجانب تقلیدی نے استحسان
قیلچوچی، نادان لار، عیب و نقصان نے اوز لاری نینک دین سیزیک لاری دن کورسون لار دین
مقدس اسلام غہ موند لار نڈیان سرایق ایله افتراقیما سون لار اول افتراقیما بوزیمه لار دین اسلام
نینک قیسی بر حکم و امری نے تو توب عمل قیلیمش لار کیم اول عمل، اولار غہ مانع ترقی دین سعادت
اولوب دور، بے شبهه محقق بیلون لار کیم موند لار خسران شیم لار نینک سعادت دینو به دن محرم
لیق لاری، عین دین اسلام غہ عمل قیلیمش لاری نینک نیچه سیدوره اکثر مسلمان لار احکام اسلام
نیمه ایکائینی، وانکا اعتنا قیلیمش، دیانت باراسیده سست لیق کورگوزگان جہدن، تعصب دینی
لاریدن آیریلیب غلک غہ اوچرا میش لار اهل اسلام نینک سلف لار سے دین مهین او امری غہ
تشبث ایلاب تعصب دینی لاری سایه سی ده مالک عز و شان اولیش ایدی لار خلعت لار دین مهین
او امری نے تو تمای، نفاق و شقاق، و اختلاف و افتراق، بلید سیده گرفتار اولمک ایله، موند لار
رؤالت لار غہ دو چار اولدی لار، باز عیب نے اوز لار دین کورمای، دین غہ اسناد ایتیمک لار سے
خسارت اوزره خسارت دوره

اللہ سبحانه نینک بوسوره نے ابولهب بر لہ خاتونی نینک دین اسلام غہ قیلغان و نادو عدالت
لاری تو غریبیده نازل قیلماقی، بعض بر هوای نفسی غہ تابع اولوب اوزی نینک اعتقادیده صحیح کورگوزگان
باطل عقیده و عادت لار نے اختیار ایتیمک ایله اللہ تعالی اوز پیغمبر یغہ بارگان دین قدیمی غہ دشمن
لیق کورگوزگان، و انے خواہلماگان کیشیلار غہ عبرت بولسون دیمک اوچون دور

بوسوره کرمیه مضمونیدن بطریق اعتبار مستفاد اولادور که، کیمکه دین اسلام غہ دشمن، یک
بولی نے توتسه، و صراط مستقیم غہ چرلا خوچی حقانیت اوزره بولغان داعی لار غہ حالت کورگوزگان
و دین حق غہ اتباع ایلامک دن و کتاب اللہ غہ عمل قیلماق دن خلق لار نے منع قیلسه، و اولوباب
ده جد و جہد کورگوزب حتی اموانی نے صرف ایسه، و اتباع و اشیاع سینیب دین اسلام نینک نشر یغہ
مانع اولسه، بے شبهه اول کشی هم ابولهب دیک ہلاکت و خسار غہ اوچراب، اموال و تبعای سخط لاری
دن انے قولتوز الماس، وانکا بیچ فائدہ یشکوز الماسره، و شوئکا اوخشته ہر رعایتون که خلق میانہ

سیدہ خصوصت توڑ غاناق اوچون سوز تو شناسہ داوزگہ بوزوق ایث لاریبہ جماعت مسلیں اورنا
فناویدا قیلہ ابو لب نینک خاتونے ام جیل نینک حکمی ده بولورہ والشہ علم
تمام بولدی سورۃ بت تفسیری بمشہ و توفیقہ تعالیٰ

سورۃ اخلاص مکہ وہ نازل اولمیش آیت لاری تورت کلمہ لاری

اون لیش و حرف لاری ترق یتہ دور

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ ع ای محمد مشرک لارغہ دیگیل کیم (ہیج برشک یول تا پمانان و قطعی دلیل بر لہ

ثابت بولغان) حق و راست خیر بودور کیم اللہ بر دور

یا کہیز لارنے توحید و عبادتغہ دعوت قیلغان معبودیم شرکی و نظری یوق بر معبود برحق و دیگیل میمک

دورہ

مفسر لار بوسورہ کریمہ نینک نزولی باراسیدہ ہمیش لار کیم مشرک لار رسول اللہغہ دیلار کہ ای محمد
اول معبود نینک کہیزنے اینک عبادتغہ چر لاید رسن اینک ماہیتی و صفتی نیمہ دورا نیز لارغہ انے وصفت
قیغیں ویب پس اللہ تعالیٰ بو آیت نے نازل قیلدی دیب ہ

بو قول نے ابن جریر ابی بن کعب دن او عکرمہ دن دابو العالیہ دن نقل اتیب دور
و بعضی لار بوسورہ نینک نزولی غہ سبب یہو و لار نینک سوال لاری دور ہمیش بو قول نے ابن

جریر طبری سید دن و قنادہ نقل اتیب دورہ

آیتا منکم بوبارہ وہ نقل قیلنغان آثار لار صحیح بولسہ فہما و نعمت و الا بوسورہ کریمہ نینک مضمون

توحید اخباری ایمان نینک اصلی و اساسی بولغان توحید دتیز غہ مشمل بولغان اللہ تعالیٰ اینک مضمونے
نے خلق غہ تبلیغ اتیمک غہ رسول اللہ نے امر قیلیمش براسائل نینک سوالی و جوابی اوچون نازل بولماش
ولساک موکجائیش بار دورہ (بو قول آلمی باراسیدہ کی سائر تحقیق لار کشف البیان وہ مفصلاً مبین دور)

اللّٰهُ الصَّمَدُ ۝ اللہ یعنی جمع صفات کمال غہ جامع معبود برحق اسرار دورہ جنا بیغہ خلق

احتیاج و معافی نے عرض قیلد دورغان بر مالک علی الشان بی نیاز دورہ

امام غزالی رحمتہ اللہ علیہ المقصد الاسنی وہ ویب دور صمد اول ذات بی نیاز دور کہ ہمہ حوائج وہ اینک

درکابھی غہ رجوع قیلنا دور و رغائب وہ اینک جنا بیغہ روی قصد کل طور و لا دور چونکہ ظرف و جلال نینک
مشاسی اینک جنا بیغہ قینہ منشی او نور و بندہ لاریدن سر کیمے نے کہ اللہ تعالیٰ خلق نینک مہمات دینیہ و دنیویہ
سی باراسیدہ مرجع و مقصد بولنک لیک مرتبہ سینہ فکورہ و خلق نینک حاجت لاریغی اینک تیلی و قولے

برہ جاری دروا قیلدورسے بے شبہہ اول کیمسہ غذاوزی نینگ اوشبو وصحن حمدی سی نینگ معنی
سیدن بہرہ انعام قیلینیب دورا پس اول کیمسہ اوشبو انعام جلیل شگری نے معتم بلیب شکر بیغہ مواظبت قیلاق
لازم دورا لیکن صمد مطلق کہ ہمہ حاجات وہ انینگ جنایغہ خلق قصد و رجوع قیلا دور اول السد جل سٹانہ
گیند دورہ امتی؛

اوشبو جملہ وہ الصمد نے معرفت کلتور مک عالم وجودہ اللہ تعالیٰ ون باشقہ جنایغہ عرض حاجات ایتک نہ
مستحق بر ذات یوقور دیک اوچون دورا یعنی عالم وہ قیلاغ بر سواج و محات بارایسہ اول اللہ تعالیٰ دن باشقہ
غہ راجح و متوجہ بولمایدور ہر قیدارغ بر صاحب احتسبان کہ بولسہ اوز حاجتی نے اللہ تعالیٰ جنابیدن
باشقہ دن ایتاکی، وانینگ روالولیکیدہ باشقہ غہ توجہ والتجا قیلاقی درست ایماستور دیک غہ اشارت
دورہ؛

کارخانہ عالم وہ سبب غہ تشبث ایلامک ایلمہ وجود پذیر اولک غہ مربوط قیلینغان بعض بر امور مستبہ لاربار
یوشیدہ ایماس دورا لیکن بندہ لار نینگ اول امور ہمہ لاری حصولی بارایسیدہ اسباب مقدرہ غہ تشبث
ایلامک لاری موہ حقیقت وہ اسنے تقدیر ایلامکان اللہ تعالیٰ جنایغہ عرض حاجات قیلا غلیق دن سٹانالا دورہ
(اوشبو جملہ کریمہ بارایسیدکی سائر تحقیق لار موکشف البیان وہ مفضلًا مذکور دور)

اللہ سبحانہ اوزی نینگ الوہیتی نے و احدثی نے و صمدتی نے بیان قیلغان دن کیمن اول
ذکر قیلنغان احکام تحنیغہ مندرج بولا دورغان بعض احکام جزئیہ نے بیان قیلید دیدی کہ،
کَمِيلِدَةٌ وَلَكُم يَوْمٌ ۝ اللہ تعالیٰ ہیج بر بالائے تو غادی و اوزی ہم بر کیشیدن تو
غولمادی ہ

اللہ تعالیٰ نینگ ہیج بر بالائے تو غا غینغہ علت بوکیم اللہ تعالیٰ ہیج بر مخلوق مجالس ایماستور
تا انکا اوز جنبیدن زوجہ بولوب ایکی سیدن اولاد وجود غہ کلگای، مجالس منتفی بولغاچ بالضرورة ولاد
نینک انتفاسی ہم لازم کلورہ

و ہم ولادت براحتیاج غہ مبنی وجود غہ کلور کہ اول والذ نینگ حیثیدہ انکا و کدی نینگ معین
اولمکی، و قاتیدن سونک ادرنیدہ خلف بولمکیدن عبارت دورا اللہ تعالیٰ جنایغہ احتیاج
و قایول تا پاس پس انینگ جنابیدن صدور ولادت مجال دور

اللہ تعالیٰ نینگ بر کیمسہ دن متوگدا اولک دن منزہ ایکانیغہ علت بوکیم مولود اولک والذ نینگ
وجودی غہ محتاج دورا ہم عدم سبقت قیلغان حادث بولک نیک نے تقاضا قیلا دورا اللہ تعالیٰ ہیج
ترسہ غہ محتاج ایماس دورا وحدوث و حیثیت دن منزہ دورہ

واقعہ اول مولودیت سونگرہ والدیت ظہور غہ کلک وہ بولوب تور و غلوق نئی والدیت نے
نفی مولودیت دن مقدم قیلاقی، انینگ اوچون دور کہ کفرہ و مشرک لار اللہ تعالیٰ نینگ و کدی بار دیب
ادعا قیلدی، والدی بار دیب ادعا قیلا دی لار انداغ کہ عرب مشرک لاری سلا مکہ نے بنات اللہ

دیدیلارا وجود طائفہ می عزیز ابن اللہ دیدی لارا و نصاری طائفہ سی مسیح ابن اللہ دیدیلارا پس اللہ تعالیٰ آفرانم برلہ ابتدا ایلاب لم یلدر دیدی، سو نگرہ انکا حجت کلتوریک غہ اشارت ایلاب ولم یولد دیدی گویا ایچی کہ اللہ قبل شانہ نینک والد ایما سیلیکی غہ حجت بوکیم اول باشقہ کیشیدن تو غولمادی، یعنی ہمہ خلق اتفاق قیلا دور لار کہ اللہ تعالیٰ غیر دن مولود ایما سی و ورپس ثابت بولدریکہ اول جل جلالہ غیر غہ والد مو ایما سی دور زیرا کہ اول جل جلالہ نینک مولود ایما سیلیکی غہ اعتراف قیلاق قضیہ سیدن دور کہ نینک والد ایما سیلیکی غہ ہم اقرار قیلقای لارا معبود بودور کہ برتر سہ نے تو غغان تر سہ اوزی جو برتر سہ دن تو غولغان بولادور اوزی برتر سہ دن تو غولغان بینہ برتر سہ نے تو غایدور،

لم یلدر نے ماضی نے افادہ بیر دور غان کلمہ برلہ ایراد ایماک مشرک لار نینک ولد اللہ دلیکان سوز لاری نینک ردی اوچون دور چنانچہ قرآن کریم ده ایتا دور آلا ایتیم من انکم لیتو لون وکد اللہ وایتیم لکا ذلون ہ

اللہ سبحانہ سورہ بنی اسرائیل ده ولم یخذ وکد و می پیش ایدی، بو سورہ ده لم یلدر دیدی مونینک و حبی بوکیم بالائی نوعی دور بری والد دن متولد بولغان وکد حقیقی دور ایکنجی سی والد دن متولد ایما سی لیکن انے بالا تو توب ولد نامی برلہ آثار

نصاری جامعہ سی خدا غہ ولد نے نسبت بریکدہ ایکی فرقہ ایدی لارا بر فرقہ سی حضرت عیسیٰ نے اللہ تعالیٰ نینک حقیقی ولدی دیب، و عا ایلا رایدی لارا وینہ بر فرقہ سی حضرت عیسیٰ نے اللہ تعالیٰ شریف و اکرام جہتی دن ولد اتحاذ قیلقان، ابراہیم علیہ السلام نے تشریف جہتین خلیل اتحاذ قیلقا دیب، و عا قیلور ایلیا اللہ تعالیٰ لم یلد قوی ایله وکد حقیقی نے نفی قیلدی، ولم یخذ وکد قوی برلہ نوع ثانی نینک نفی غہ اشارت ایلامدی،

وَلَمْ یکن لَهُ کفواً احدٌ ۝ واللہ تعالیٰ غیر بیچ احدی مثل و شیبہ بولمادے اللہ سبحانہ بو سورہ نینک اولیدہ اوزی نینک احدیتی نے بیان قیلقان دن کین قضاء و حاج ده ہمہ خلایق نینک مرجع و مقصدی اوزی نینک جنابی کینہ ایکانینی ذکر قیلدی، سو نگرہ لم یلد ولم یولد قوی برلہ و سا لظنے نفی قیلدی، سو نگرہ سورہ نے بوجہ بیان ختم قیلدی کہ موجودات دن بیچ برتر سہ صفات جلال و عظمت دن برابر صفت ده چنانچہ وجود و علم و قدرت ده، و صفات اکرام ده اول ذات واجب الوجود غہ نینک اولک متمتع دور دیب، اما وجود ده بیچ تر سہ اول ذات واجب الوجود غہ نینک ایما سلینی بو وجہ دن دور کیم اول اللہ تعالیٰ نینک وجودی اول ذات بیچون نینک حقیقت امیہ سی مقتضی سیدن دور، و اول ذات

سہ صریح آیت، گاہ بولونک کیم حقیقت ده اول مشرک لار نینک چونک یلقان و بہتان لاری دن بری بودور کیم ہر آئینہ اولار اللہ تعالیٰ بالا تو غہ دوری دیب ایتا دور لار و تحقیق اول مشرک لار بو سوز لاریدہ البتہ البتہ یلقانجی دور لار ۱۲ امنہ

بیچون نینک حقیقی عدم شائبہ سیدن منزہ دورا، و سائر حقیقت لار ایسہ عدم نے قبول قیلا دور لار
 واما علم دہ ہیچ برزسہ نینک انکامساوی اولما سلیقی بوو بوجہ دن دوریکم اللہ تعالیٰ نینک علمی ضروری
 و اسبندہ لالی ایماس دورا و حسی و رؤیت دن مستفا دایماس دورا و ہم معروض غلط و زلل اولمک
 دن منزہ دورا، و محمد ثبات نینک علم لارے بولار دن محالی ایماس دورا و اما قدرت دہ ہیچ برزسہ نینک
 انکامساوی بولما سلیقی حاجت بیان ایماس دورا و شونکا اوخشہ جو دور حمت و عدل و فضل و احسان ۵۵
 دہ ہم انکا ہیچ برزسہ مساوی ایماس دورہ ۵

شیخ الاسلام عزالدین بن عبدالسلام رحمۃ اللہ ایتیب دورا اللہ تعالیٰ اوز قوی ولم یکن له
 کفو احد دہ جمیع صفاتی نینک مثلی نے غیر دن نفی ایتیم ایله اوز ذات مقدسہ سی نے مدح ایتیب دور
 زیرا کہ آیت کریمہ نینک معنی سی لایسا وینہ احد فی ذات و لانی صفیہ من صفاتہ دیمک دورا (یعنی ہیچ
 ایسہ اللہ تعالیٰ غہ مساوی ایماس دورا نہ اینک ذاتیدہ و نہ صفتی دن برابر صفتیدہ) و قوله تعالیٰ یس
 کشفہ شیء او شجوا آیت غہ اوخشہ دورا چونکہ معنی سے لیس مثله شیء فی ذاتہ و لانی شیء من صفاتہ دیمک
 دورا (یعنی ہیچ برزسہ اللہ تعالیٰ غہ مثل ایماس دورا نہ اینک ذاتی دہ و نہ صفاتین برابرزسہ
 دہ) انتہی

۵۵ امام فخرالدین رازی ایتیب دوریکم او شجوا سورہ تورت آیت دورا بولوا آیت لار نینک لار نینک ترتیبی
 دہ برنیچہ نوع فائدہ لار بار دورا اولغی فائدہ بوکیم برنجی آیت اللہ تعالیٰ نینک بیرلیکی غہ دلیل دورا کوئی
 آیت اول معبود یگانہ نینک کریم درجیم ایگانہ لیلی نے بیلدورا دورا چونکہ اول معبود یگانہ نینک جمیع خلق غہ
 منبجی و مصمود ایله بولمکی نینک فضل و احسان ایگاسی ایگاسی ایگانیشی اققنا قیلا دورا و اوچونجی آیت اول
 معبود یگانہ نینک غنی مطلق و نقائص و تغیرات دن منزہ ایگانیشی غہ و اصلا ہیچ برزسہ غہ بخل قیلا سلیقی
 غہ و ہم اینک جو دو احسانی جز نفع یا دفع ہزارا و چون بولما ی، بلکہ خلق غہ محض احسان اوچون ایکا تیغہ
 دلالت قیلا دورا تور تیخی آیت اول معبود یگانہ نینک جنابغہ جائز و لایق ایماس صفت لار نے نفی
 ایتیم غہ دلیل دورا

ایکجی فائدہ بوکیم اللہ تعالیٰ اوز قوی احد برلہ اوز ذات مقدسہ سیدن انواع کثرت

نفی قیلدی، و الصمد ایله نقص و مغلوبیت نے نفی قیلدی، لم یلد ولم یولد برلہ معلولیت و علویت نے نفی قیلدی،
 ولم یکن له کفو احد برلہ احد او انداد نے نفی قیلدی،

اوچونجی فائدہ بوکیم قولہ احد نور و ظلمت غہ قائل بولغان ثنویہ لار نینک مذہبی نے و تثلیث

غہ قائل بولغان نصاری لار نینک اعتقاد دی نے، و افلاک و نجوم نے مذہب عالم دیگوچی صابی لار نینک
 مذہبی نے باطل قیلا دورا، و اولار نینک ہر بری نینک تو نکان مذہبی و قیلغان اعتقاد دی عین گمراہ لبق

لے مصمود ایسے درگا ہی ہمہ احتیاج و ہمت بار اسیدہ خلق نینک مقصدی بولغان ۱۲ منہ،

ایکائینی بیلدور دورا والشہ الصمد معبود مطلق جلّ شأنہ دن باشقہ خالق اثبات قیلغوچی فرقہ لار نینک
 مذہب لاری باطل ایکائینی تقریر قیلا دورا چونکہ اگر عالم وہ الشہ لیگانہ دن باشقہ ینہ بر خالق موجود بولیم
 ایدی، البتہ خلاق نینک قضا و حوائج و مہاتی باراسیہہ یلغوز الشہ احد نینک جناب قدسیت مآبے
 کینہ مرجع و مقصد بولماس ایدی، داوچوچی آیت حضرت عزیر نے ابن السد دیگوچی یہود جماعہ سی
 نینک اعتقاد باطلی نے، و حضرت عیسیٰ نے ابن السد دیگوچی نصاریٰ طاقتہ سی نینک عقیدہ فاسدہ
 سی نے و عرب مشرک لاری نینک ملائکہ بنات الشہ دیکان قول انک آئینی نے وہم الشہ تالے
 نینک، والدہ سی بار دیگوچی ہڈیان پیشہ لار نینک اعتقاد و صلاحت تلمقینی نے رُو و باطل قیلا دورا و تور ینچی
 آیت آلہ باطلہ لارینی الشہ کبیر متعال غہ کفاد و شرکاء دیب اعتقاد قیلغوچی مشرک لار نینک عقیدہ لاری
 نینک باطل یعنی نے بیان قیلا دورہ، اھ

خلاصہ کلام الشہ تعالیٰ بوسورہ و اشترک نینک ہمہ الواعی نے نفی قلیب توحید و تنزیہ نینک تمامہ
 اصل لارینی تقریر ایلاب دورا مناہل اسلام نینک جمع موجودات نے یراتغان بر خدای قادر حکیم پاز
 اعتقاد و صادق ایلاب عبادت قیلاق وہ، و عذا یدن قورقوب لطف و رحمتی دن امیداتیک وہ بولغان
 الشہ ذوالجلال لاری نینک صفات جلالیت آیاتے او شہود دورا یعنی دین مقدس اسلام ایلہ متدین
 بولغان مسلمان لارا و شہو صفات مقدسہ برلہ موصوف بر خدای متعال غہ ایمان کلتور و ب انینک عبادتی
 نے اوزلارینہ فرض محتم بیلک وہ و ہمہ کائنات نے یراتغان انجق شول خدای قادر عظیم کینہ دور دیب
 اعتقاد ایلامک وہ دورلار،

اسلام اہلی یہود و نصاریٰ و باشقہ مشرک لار و غیر دین لار اسناد قیلغان صفات نالایقہ
 دن جمیع عالم نے یراتغان خالق قدر نینک جناب الوہیت مآبی نے تنزیہ قیلا دورلار، و ہمہ نقائص دن
 انینک ساتھ کبریا سی نے تقدیس ایلامک نے واجب بیلا دورلار،
 اسلام اہلی ذات واجب الوجود نے یہود و مجسمہ لاری وصف قیلغان دیک عرش اوسیتہ
 قرار آلمک دن، و انسان صورتیدہ بولوب قراساچ لیق و جلیگہ موہی یک مجسم بولمک دن پاک و متیز
 اعتقاد قیلا دورلار و الشہ ذوالجلال صورت دن و جسمیت دن پاک دور دیب ایمان
 کلتور دورلار،

لہذا بولور وہ بوسوزلار نے تقریر قیلغان دن کین بر تقریر سی ایلہ فرانہ نینک سیاسیون دن بولغان موسیولین و لوش
 نینک (اسلام وہ او تو زسنہ) نام اثر یدن اقتباس قیلینغان بوجہ لار مطالعہ برسیہ تصادف اتدوک الے موندہ بارک
 نے مناسب کوردک اول ایٹا دور (اسلام نینک اساسی توحید خالص غہ مہنی دور بواچیق حقیقت غہ انقیاد انینک
 عقل اوزرینہ واجب دور اسلام نینک توحیدی اوزلارینہ مخصوص برلہ اتخاذا تیکان یہود لار نینک توحیدینہ او شہ
 دیک بر نینک ادیح اوچ نینک برا و لمک لیکے کبی عقل دن یراق اعتقاد لار دن مویاک دور ۱۲ منہ،

اسلام اہلی معبود یگانہ لاریسے نصاریٰ گمراہ لاری افتر قیلخان مریم کبی صاحبہ سی و عیسیٰ کبی ابنی
بولمک دن پاک و مٹنڑہ بیلا دور لارا

بر نیچہ زمان لار دن بیری نصاریٰ قومی نینک اوز دین لاری نینک بے دیانت پوت لار طرفیدن
اویدور مہ ہڈیان و خرافات لارا یلہ تحریف قیلخان اساس سیز بر طریق باطل ایکانینی ادراک آئیب انداغ
بے اساس دن بیزا دلمک لاری و عاقبت انداغ دین باطل غہ تقید نے ترک آئیب دہریت مسلک باطلی
غہ کیریب لے آئین اتخا ذاتیمک لاری مسموع و مشاہد اولونمک وہ دور مذکور قوم نینک غایت تنفر ایلہ
دین اسمی دن مونداغ بیزمک لاریغہ سبب تمام خرافات ایلہ مملو بولخان اساس سیز دین باطل
لاری و شونداغ بے اساس آئین ضلالت قرین نے دین سماوی عوام غہ تلقین قیلخوچی وجدان سیز
دیانت فرودش شیطان روش روحانی لاری دورا اگر اول دین اسمی دن بیزگان قوم لار ہر آئینہ اسلام
دین مقدسی نینک حقیقت و حقیقتی دن خبر دار اولسہ لارا اول دین مقدس نینک سعادت دیتی و داخرو
غہ متکفل بر دین خیریت تلقین ایکانینی بلیسہ لاری ایدی البتہ اولار مونداغ اصرار و قہمتری ایلہ دین اسمی
دن بیزناس ایدی لارا ۵

ای دہریت مسلکی غہ میلان قیلخان انسان لارا راست انصاف و حقیقت جو ی لبق ایلہ فکر
قیلیب کورسا کیز بیلا سیز کہ سیز لار نینک مونداغ دین دن بیزیب دہری لیک نے شعار ایلا یکنیک نینک
سبب یگانہ سی آبا عن جد ایچیدہ تربیہ لانیب کلگان و عادت لانمک وہ بولخان اساسی یوق باطل
نہر انیت و یہودیت نامی دا کے دین لار نیکنہ و سیز لار روحانی لار نیکنہ نینک دین نامی دن یور و تمک
وہ بولخان عجائز و اطفال فریب قصص و افسانہ و اہیہ لارینی آنکلاب عقیدت کیز میزانی غہ موافق کلما
گاچ انداغ خرافات لار غہ ایثنا مسلیک ایلہ بالکلیہ دین اسمی غہ قلم نسخ چکیش سیز و حقیقت سیز
لار عادت قیلاق وہ بولخان انداغ باطل آئین لار قلم نسخ چکیک غہ شیان بر آئین ضلالت تلقین
دور حیف کہ میونیر لار شونداغ بے اساس آئین ضلالت رہین نینک روحانی غہ وترقی سیغہ چالیسک
وہ یہودہ عمر و مال صرف ایلا لارا اولار نینک بوباب داکی سعی و جان کندہ لیک لاری سواد سینغہ خط یازمک
غہ و میل نے ترازو برلہ اولچامک غہ سسی اتیمک کبی برایش دور ۵

ای عقل و فطانت دعواسی وہ بولخان انسان لارا انصاف میزانی نے عدالت ایلگیغہ تو توب
فکر صحیح ایلہ بر موازنہ ایلاب کورونک کیم جمیع ملت نینک عقل لاری قاشیدہ روشن و مٹنڑہن دور کہ
بدنیت عالمیہ حیرت انداز عقول اولمک وہ ایجاد و اختراع قیلنمک وہ بولخان طرفہ طرفہ صنعت
لارا و گوناگون ماگینہ و آلات لارا و دریا لار نینک تشخیر و سیری اوچون انشاء اتیلیمک وہ بولخان انواع
سفن و دریدنا و طوحت البحر و سائر حربی منشآت لار بر مختراع حکم ذوفنون ماہر نینک وجودی

۱۰ یعنی آتا بولادین ۱۰

سینظور عرصہ سیدہ جلوہ گردا لکی ہرگز ممکن ایمان دورا ہر گاہ انسان نینک صنعتی ایلہ وجود غہ کلک
 وہ بولغان بوہمہ آثار غریبہ لارنے اوزیچہ پیدا اولیش دیب ادعا تیمک اصلا ممکن بولماسہ
 پس بوکائنات عالمی ایچرہ وجود پذیر بولغان مونچہ کونایت عجیبہ لارنے موایسج بروقت برصانع حکیم
 قدیر وجودی سیز اوزیچہ امکان صحنہ سیدہ وجود آرا بولمیش دور دیمک ممکن اولور موکہ
 مثلاً ایسج بر انسان نینک قدیمی تیماگان، بلکہ انسان نینک اندہ موجود ایکانے متصور بولماغان
 برجزیرہ غایت وہ بدیج بر طرزہ بنا بولغان برقبہ عالیہ تافیس کہ سقعی انواع زینت وایلیکترین لار
 ایلمترین، و فرشی غایت وہ محطراگون ناگون گل لار و نبات لار و اصناف حیوانات لار صورتے ایلم سیرانگا
 بولسہ، آیا یوقہ نے تصادفا اوزیچہ وجودہ کلگان دیب ادعا قیلامیز مو، یا ایسہ بر بانی حکیم صانع
 طرفین بنا قیلنغان دیب اعتقاد میز مو، البتہ اندک عقلی بارکشی اول قبتہ نے بر مؤثر حکیم مبدع نینک
 صنعتی ایلم وجودہ کلگان لیلی نے آثار می دن استدلال قیلور، اگر برکشی مذکور قبتہ اول جزیرہ وہ اوزیچہ
 تصادفا پیدا بولغان انینک ایسج بر بانی سی یوقور و ایسہ، البتہ عاقل لار انینک عقلی نینک یوقینی غہ حکم
 ایثار لار دے نے مجنون دیر لار، پس باشی میز اوستیدہ کی غایتہ برینج و سبج لار وجودی گون قبتہ نے
 و انینک ہر طرفیہ حدود حسابی یوق یولدوز لارنے، و عالم نے یار و تیمک وہ بولغان نورانی قویاش
 و آئی لارنے، و اولار نینک ہر بری نینک اوزینہ مخصوص بر منتظم قانون لار داخل وہ سیر و حرکت ایما
 کلکی نے، و تختی میز و کی زمین و انداگی دریا لار و تاغ لارنے، و انواع نباتات و حیوانات و معدنیات
 نے و غیر غیر صنایع و بدایع لارنے مشاہدہ قیلیب توروب بولارنے یرانکان صانعی یوق، بولار تصادفا
 اوزیچہ بولغان دیگان کیشیلار بے شبہ عقل سیر ذامتی و مجنون آتالماس لار مو، بلکہ موندار کیشیلار
 نے انسان و ایک دن تا شکاری حیوان دن ہم دون دیمک لازم دورا چونکہ حیوان ہم اوز خالق نے
 ثانوی دورہ

ای عقل و دانش اربابی بولغان انسان لار اگر بر یول اوستیدہ برایز یا بر بفرہ نے کور سائینز
 اول ایزنے انسان نینک یا بر حیوان نینک ایزی، و اول بفرہ بر حیوان نینک بفرہ سی دیب اول
 اثر نینک مشاہدہ سی ایلم بر مؤثر نینک وجودی غہ دلالت ایسا میز مو یا یوق، و اثما اثر نینک مؤثر نینک
 وجودی غہ دلالت ایتمکی شبہ میز بر امر بولوب عالم و جاہل مونکا اتفاق لاری جہیدن اگر برکشی اول
 ایزنے و اول بفرہ نے اوزیچہ تصادفا و قوعی نے ادعا ایسہ، البتہ ارباب دانش لار اثر نیمہ اوچون
 مؤثر غہ دلالت قیلماید و رویب اسنے جیزن غہ نسبت بریک لاریہ شبہ یوقور، پس عالم کائنات و کل
 بوقدر حد و حساب سیز آثار و علامت لار بوعالم نینک بر مؤثر صانعی و خالق یدیعنی بار لیتی غہ نیمہ اوچون
 دلیل اولماسون، بوکائنات عالمی نے یا تصادفا اوزیچہ موجود بولغان، یا کہ طبیعت کبی حیات دن
 محروم موہوم قوت لار یرانکان دیمک عقل قاسمیدہ، ایسج بر لایق و مناسب سوز ایمان دورہ
 دہری یوق میلکی غہ منیل کور ساکنان سیز دانش ادعا لار نینک بعضی سیدن بو آسمان رفیع بے

ستون نے 'واندہ ظاہر بولیش آثار عجیبہ لارنے' و بکرہ زمین نے 'وموندہ موجود انواع حیوانا
 و صنوف نباتات و اقسام معدنیات و سایر بدایع غریبہ لارنے' کیم ایجاد ایتکان و پوہیشیا لار
 موندارغ نظام بدیع و تنسین عجیب اوزرہ ادارہ قیلغوچی کیم دیب سوال قیلینہ' اولار البتہ
 بولیش لار طبیعت نینک ایشی دور دیب جواب بیرادور لار طبیعت آتاغان نرسہ اول موجود
 و مرئی و محسوس مودوز کائنات دن برار نرسہ غمہ مشابہتی بارمو، انے کیم پیراتکان اول
 نہ یردہ تور اوزر دیب' لکن سوال قیلینہ' البتہ اولار جواب بیرادور لار کہ طبیعت دیگان عالم
 دہ موجود برقوقہ غالبہ دور کہ' انینک فوقیدہ بیح قدرت یوقتوز اول کوزغہ کور و نما یردہ عالم
 و اکی اشیادن بیح بر نرسہ غمہ اوخشا ما یدور' انینک مکانی معلوم ایماس، اما تا شیری ہمہ مکان دہ
 جاری و ساری' انے بیح کیم پیراتکان ایماس' و انکاننا و زوالی یول تایما یدور دیب' اگر اولار
 او شول طبیعت دیب تعریف قیلغان قوت نے حیات و سمع و بصر و قدرت و ارادت و تکوین
 او صافی برلہ و صف ایلاب جمیع صفات عظمت و جلال برلہ موصوف' و جمیع نقائص دن منزہ دیب
 اعتقاد قیلا دورغان بولار اول طبیعت دیب تعریف قیلغان قوہ قاہرہ لاری نے اہل اسلام
 نینک ہمہ عالم لار نے یراتکوچی بر صانع تدریب وجودی غمہ وحدانیتی غمہ ایمان کلتور و پ
 عبادتینی اوزر لاریغہ فرض بیدگان ذات واجب الوجود نینک عینی دور و یساک روا اولور ایدی
 لیکن اولار انے حیات و علم و قدرت و ارادت و سمع و بصر کئی صفات دن محروم بر قوت دیب
 اعتقاد قیلا دور لار اولار نینک بوا اعتقاد لار سے نینک بے شبہ باطل یعنی نے دلائل واضحہ لار برلہ
 بیان قیلا میز اندرغ کہ بوسورہ کریمہ مضمونچی' وہم قرآن و اکی آیات الہیہ لار مآلی چہ اہل اسلام نینک
 اعتقادی دہ کائنات نے یراتکوچی بر صانع واجب الوجود بار دور و اول صانع قدیر ذاتی دہ و صفاتیدہ
 و اتقالی دہ بر دور چہت و خیز و جسمیت دن پاک دور و جمیع خلأق نینک توجہ و التجاسی حواج و چہت
 بار سیدہ انینک جنابینہ گینہ دور اول واجب الوجود نینک و لدی و والدی یوقتوز و وجود و علم
 و قدرت و افعال دہ انینک اصلا شریکی و ضدی یوقتوز

جمیع کائنات نے یراتکان اللہ تعالیٰ ہمہ صفت کمال برلہ متصف' و نقصان غمہ دلالت قیلا
 دورغان صفت لار بار چہ سیدن منزہ دورہ اول صفت کمال دن یردی قدم صفتی دور' یعنی
 اللہ تعالیٰ قدیم و ازلی دور' یعنی وجودی نینک ابتدا سے یوق دور واجب الوجود دور' یعنی وجودی
 اوزی نینک ذات الہیہ سے نینک مقتضاسی دور' تمامی وجود لار نینک خالق و مؤثری اول دور
 صفت کمال دن بری بقا و ابدیت دور' جناب واجب الوجود تعالیٰ قدیم و ازلی بولغان دیک باقی و
 ابدی دور' یعنی بقا نینک ضدی بولغان فنا اصلا انکایول تا پماس' وجودی ذاتی نینک مقتضاسی
 دن بولغاچ' انکانا عارض اولمک عقلاً محال دور' قولہ تعالیٰ هو اکلا و لا اواخر بوا یکی صفت ثبوتیہ
 غمہ دلیل قاطع دور

صفات کمالیہ دن بیری مخالفۃً للحوادث دور یعنی اللہ تعالیٰ موجودات دن بیچ برتر سے
غہ بیچ بر صورت ایلہ اوختاماس و اینچنین ممکنات ایچرہ بیچ برتر سے اللہ تعالیٰ غہ مماثل و مشابہ
ایماس دور

صفات کمالیہ دن بیری قیام بنفس دور یعنی اللہ تعالیٰ قائم بنفس دور و ممکنات پارچہ
سے اینک ایلہ قائم دور ہمہ کائنات انکا محتاج دور اللہ تعالیٰ پارچہ دن غنی و بیحاجت دور
قولہ تعالیٰ ان اللہ لغنی عن العالمین بومعنی غہ برهان ساطح دور

صفات کمالیہ دن بیری حیات دور یعنی اللہ تعالیٰ حی دور ہمہ موجودات غہ حیات بخش اینکان
اللہ تعالیٰ نینک اوزی نینک بوصفت دن محروم اولکی نے عقل تجویز ایماس بتون موجودات غہ
حیات اتاضہ قیلغان قدرت مطلقہ صاجی دہ البتہ حیات بولمک لازم دور اوزی دہ حیات بولغان
برشی باشقہ لار غہ حیات بیرماس لیکہ دہ شبہ یوقتور اللہ تعالیٰ صفت کمال ایلہ متصف بولغان
صفت کمال دن بولغان حیات صفتی ایلہ متصف بولمک لیکہ مقرر دور حیات نینک وجود غہ کمال
ایکان لیکہ غہ بیچ کیسہ انکار ایماس چونکہ جیاستے یوق بر وجود ناقص دور ناقص دن کامل و
تام برشی صادر اولماس بناء علیہ بوقدر نظام تام اوزرہ تورولغان ذی روح وغیر ذی روح
بتون موجودات نینک خالق واجب الوجود نینک حیات صفتی ایلہ متصف بولمک لازم دور اللہ
تعالیٰ نینک تیریک لیکہ جنم و جان واسطہ سے ایلہ ایماس دور بلکہ حیات صفتی اینک ذات
آبیتہ سی غہ لایق بر صفت کمال دور

صفات کمالیہ دن بیرے علم دور اللہ تعالیٰ علیم دور یعنی بیگوچی دور بچیشی کہ کائنات دن
بیچ برترہ اینک علم محیطی دن خارج ایماس دور جمیع کلیات و جزئیات و حیات و معنویات
کائنات غہ اینک علمی شامل دور خاطر غہ کچکان ستر لار و ضمیر غہ یول تافغان اندیشہ لار انکا
معلوم دور بیلکی عقل و ذہن و حواس واسطہ سے ایلہ ایماس دور بلکہ علم اینک ذات آبتہ سینہ
لایق بر صفت دور اللہ تعالیٰ صفات کمالیہ ایلہ متصف دیدک علم صفات کمال دن بولغان پس
علم صفتی ایلہ اللہ تعالیٰ نینک متصف اولمک لازم دور اللہ تعالیٰ نینک علم صفتی ایلہ متصف ایکان
لیکہ غہ اینک چونک دلیل کائنات نینک برترہ سیدہ مشاہدہ قیلنمات دہ بولغان نظام و نظام
دور و برتر نینک بر سبب و نظام غہ مربوط بر حکمت و بر صفت غہ و بر مقصد غہ کورہ ترتیب
ایتیلکان بولمک دور بتون موجودات دہ آپ اوج مشاہدہ قیلنمات دہ بولغان مقصد و حکمت
غایت دہ واضح دلیل بر لہ کورساتا دور کہ بولار نے یرانکان صالح نینک علمی امتنا ہی و بیچ
برترہ اینک محیطی علمی دن خارج ایماس دور موجودات دن بیری اینک علمی غہ سوافق و توفیق غہ
کلورہ اللہ تعالیٰ نینک علمی ہمہ بار بولغان ترسہ لار غہ و موندن سونک بار بولادور غان ترسہ
علی سبیل الاجمال و التفصیلی شامل دور چونکہ مخلوقات نینک بارچہ سی نے اختیار بر لہ برالتوچی

خالق تعالیٰ اولار نینک تنہائی احوال و کیفیتی نہ علم و اولاد اور ذرہ قادر اولک صفتی ایله متصف بولمکی لایم دور، چونکہ اختیار غہ علم شرط دور، مشروط بدون شرط موجود اولمایدور و ہم برشی نے اختیار ایتکوچی اگر شوشی غہ قادر اولماسہ اول اختیار ایتکان نرسہ سی وجود غہ کلایدور و حالبوکہ اشیاء کونید لایمکی کلئی سی بیج برتعدر سیز موجود اولمش پس دلالت قیلدی کہ اللہ تعالیٰ عالم وقادر دور۔ مثلاً تو لیمیز غہ بر صنعت برله ایشلا نکان قوتے و یا جام اور ادور خان بر ساعت نے آساک، البتہ اول نرسہ لار نینک بر استاد و اهر عالم صنعتی ایکانیغہ قناعت تامہ حاصل قیلا میز، مونداغ مصنع بر سباب نینک و یا بر ساعت نینک اوز بیج حاصل اولمکی نے، یا کہ علی یونق بر کیسه آنے وجود غہ کلتدگانے نے، عقلی میز قبول اپتایدور و آئے امکان دن خارج کور ادور، البتہ عقلی بار ہر بر انسان آنے شوندر غہ فکر قیلا دور پس بو قدر مصنوعات کونید نینک عقلی بولماغان بر وجود صفات حیات و علم و اختیار و قدرت دن محروم بر قوت، طرفین خلق قیلینغان یعنی، یا کہ اوز بیج تصادفا موجود اولمکی، بچوک ممکن بولور و عقل آنے بچوک قبول قیلا اور، بر کیچیک گیند مصنع قوتے یا بر سعادت حقیقہ بو حکم نے قیلماق ممکن اولماسہ اینک عالی عقل لار نے حیرت اندر حیرت قیلغان بو کارخانہ عجیبہ کائنات بار کیسیدہ و اینک حیرت اینک ماشینہ و آلات لار نے اختراع ایتیک وہ بولغان انسان لار حقیقہ مونداغ بر حکم قیلماق ممکن اولور، خالق مکونات بولغان صالح تعالیٰ وہ علم صفتی بولماس یعنی متصور اولور و البتہ متصور اولماس، مونداغ ایسہ بن بتون موجودات نینک بر خالق علیم حکیم طرفین خلق قیلینغان یعنی وہ بیج بر سفید بولتور پس غایت بولمکی کہ موجودات کائنات نے بر امکان صالح تعالیٰ علیم دور حکیم دور اینک علم و یعنی دن بیج نرسہ پوشیدہ ایماس دور بو معنی غہ عقل شہادت بر گان دیک نقل ہم موندن خبر برور چنانچہ تیر آن کریم ایت دور و هو بیکل شئی عظیم۔ عالم الخیب والشهادة عالم الخیب لا یخرب عنہم مثقال ذرۃ فی السموات ولا فی الارض و شونکا اوج شہ آیت لار۔

صفات کمالیہ دن بری اندا وہ دور یعنی ایدر ایدر صفتی ایله متصف دور یعنی اللہ سبحانہ علی وہ ثابت بولمش اشیادن بری نے اختیار ایتیب آنے وجود غہ کلتوریک نے ایتناز اول ایتناکی غہ موافق اول شئی نے قیلور دیک دور اللہ تعالیٰ صفات دن بعضی سی نے تفصیص ایلاب علی غہ موافق بر صورت وہ ایتناکان طرزیدہ نولمکان و قتی وہ آنے قیلا اور چنانچہ تیر کن وہ فعال لمایریدن ویب دور۔ اللہ تعالیٰ آرمی فعال لمایریدور لیکن ہر ایشی بر حکمت غہ مستند دور اینک ارادہ قیلن ایش لاری نینک ضمنی وہ عقل بشر احاطہ قیلا مایدور غان تولافانڈہ و حکمت لار بار دور ارادہ سی غیر غہ مصروف دور دنیا و آخرت وہ بولغان بولاد دور غان صغیر دیکر قبیل و کثیر خیر و شہ فائدہ و ضرر ایش لار نینک بار چہ سے اینک ارادہ ازلیتہ سی ایله حاصل بولور۔

صفات کمالیہ دن بری قدرت دور اللہ تعالیٰ قادر دور ہر بر ایش غہ کوچی تیکوچی دور یعنی علی غہ موافق بولمکی ایله ایتناکان ہر بر ایش نے قیلماق غہ قدرتے یتا دور دیک دور

تفسیر عم بیتا

قدرت ایجاد و اعدام انیک ایلہ حاصل بولا دورغان بر صفت دور پس اللہ تعالیٰ موجود ایما بر نرسہ
نے موجود قیماق غہ، و یا موجود بر نرسہ نے یوق قیماق غہ مقتدر دور قدرتے تیمایدورغان ایچ بر نرسہ
یوق دور عقل و نقل مو نے اقتضا ایلاز انداغ کہ قرآن دھو علی کل شئی قدیر و دیب دور
صفات کمالیدہ دن بری اختیار دور یعنی اللہ تعالیٰ فاعل مختار دور انداغ کہ اللہ تعالیٰ قرآن
و رَبِّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ دِيب دور

منا بویر غچہ ذکر قیلینغان صفات کمالیدہ لار نینگ ہر بری ہم دلیل عقلی و ہم دلیل نقلی بر ثابت
دور۔ مونیکا اینگ چونک دلیل عقلی نیز لار غہ مشاہدہ قیلینماق دہ بولغان موجودات نینگ وجودی دور
چونکہ کائنات سنے پیر اتوجی ذات دہ بو صفت لار دن قیسی بری نینگ یوق یعنی فرض ایلیاسہ موجود
دن ایچ بری وجود غہ کلمک ممکن اولماس، شولکانا بناء اوشبو موجودات نینگ وجودی و انتظامی
آشکارا اثبات ایلا دور کہ خالق کائنات بو صفت لار نینگ بار چہ سے ایلہ متصف دور بو صفت
لار اوزیدہ بولغان ہر ذات اللہ کائنات غہ موجود و مبدع بولماس۔

دینہ قرآن کریم خبر ہر ادور کہ کلام و سمع و بصر اللہ تعالیٰ نینگ صفت لاریدن دور اللہ تعالیٰ
منکلم دور قرآن اللہ نینگ کلامی دور لیکن اللہ تعالیٰ نینگ سوز لاماکی، نیز لار نینگ سوز قیما قیمر
دیک ایماس دور، بلکہ کلام انیک ذات الہیہ سیغہ مخصوص بر صفت دور؛

اللہ تعالیٰ سمیع دور یعنی ایشیکوچی دور انیک ایشیک غہ فوق و تحت و جہر و خفی و قرب و
بُعد برابر دور یعنی اللہ تعالیٰ نینگ ایشیک غہ ملا اعلیٰ داکی فرشتہ لار نینگ تسبیحی و تحت الشری
داکی مخلوق لار نینگ مناجاتے، آشکار و مخفی سوز لار ہر سی تینگ دور، حتی اینک عاجز فرض قیلینغان
بر مورچہ نینگ یورگان و قتی داکی آیلاغ لار سے نینگ آوازی نے ایشیتا دور انیک ایشیک یکی
قولاق برلہ ایماس دور، بلکہ اوز ذات الہیہ سیغہ مخصوص بر صفت قدیمہ سی دور؛

اللہ تعالیٰ بصیر دور یعنی کور گوچی دور مخفی و آشکار نرسہ، انیک کور کی دن یا شورون ایماس
دور اللہ تعالیٰ نینگ کور کی کوز بیلہ ایماس دور، بلکہ اوز ذات مقدسہ سی شائیدن بولغان بر صفت
قدیمہ سے بیلان دور یعنی بصر کور و ملک شائی دن بولغان ہم نرسہ لار اوز لغہ منکشف بولغان
بر صفت دور جناب اللہ بصر برلہ یعنی شائی کور و ملک بولغان شئی لار اوزی غہ منکشف بولغان
بر صفت برلہ متصف دور، بناء علیہ اللہ سبحانہ ہر شئی نے بیلگان دیک ہر شئی نے کور اور و ایشیتا
دور انیک علمی و بصری و سمعی ہمہ ایشیاغہ محیط دور، من اللہ واجب الوجود جل شأنہ نینگ وجودیہ
ایمان ایشیک ہر عاقل و مکلف ذمہ سی غہ قید راغ فرض ایسہ عقل و شرع تقریر ایشکان اوشبو
صفت لار برلہ اللہ تعالیٰ نینگ متصف ایکان یکی غہ ایمان ایشیک ہم شونداغ فرض دور
اللہ تعالیٰ نینگ ذاتی نے حقیقت الہیہ سی نے، اور اک ایشیک قید راغ کہ نیز غہ ممکن ایماس
دور، شولکانا اوششہ صفات الہیہ سے نینگ حقیقتی نے آنکلامک ہم ممکن ایماس دور؛

اللہ تعالیٰ اوشبہ صفات لار و موندن اوزگہ صفات جلال و اکرام لار ایلہ متصف دور دیرب
 اقر قیماق فرض دور، لیکن بو صفت لار نینک حقیقتی نیمه مثلاً الد نینک بیلگی ارادہ ایتیمکی قادر
 اولکی سوز قیماقے کور کی ایشیتیمکی نہ صورت ده دور، منا بوجہت نے عقل بشر اصلاً ادراک ایتا لاس
 شو قدر بیلا میترکہ الد نینک علمی ارادہ سی قدر تے کور کی ایشیتیمکی بیز نینک کی ایماں دور چونکہ بیز لار
 داکی بو صفت لار ہمہ حادث و عاریت دور، الد تعالیٰ نینک صفت لار سے ایسہ قدیم دور داتے دور
 خلاصہ کلام بیز مسلمان لار نینک اعتقاد نیمیز بولیم بو کائنات مصنوعہ و موجودات مخلوقہ
 نینک یلغوز بر خالق یار دور کہ اول خالق بدیع الصفات حیات و علم و ارادہ و قدرت و کلام و سمع
 و بصر صفات کما لید سے ایلہ متصف بر ذات اعلیٰ دور، نینک وجودی و قدر تے و عظمتی او چون ہر بر
 موجود و ہر بر ذرۃ کائنات بر آیت دور، عقل بشر ہر بر ذرۃ از ذرات موجودات ایلہ، نینک بار
 لغی نے بر لیکے نے تعقل قیلا آور، لیکن حقیقت ذاتیہ و صفاتیہ سی نے ادراک ایتا لاس؛

آئی دانش اذعالار بلکا نچہ تور لوک تور لوک اختراعات عجبیہ لار نے وجود صحنہ سیدہ انظار عالم
 غہ ظہور آرا ایلامک ایلہ ادعای ذکاءت و تنویر افکار و ترقی عقول ایتا سیز، با وجود زمین و آسمان
 و اشجار و اذہار و نباتات و حیوانات خلقتی داکے عجایب و بدایع لار نے مشاہدہ قلیب تور و با بو
 کائنات عجیبہ نینک بر صانع حکیمی بار لیتی غہ نیمہ او چون اقرار و اعتراف ایلاناس سیز۔ عقل بصیرتے
 و اعتبار بصری ایلہ کور ماسموسیز کہ عالم کون ده ہر ذرۃ صانع قدر تعالیٰ نینک بار یعنی نے آشکارا بر
 صورت ده اثبات ایتیمک ده دور۔ عقلی سلامت و فکری صحیح، ہر بر انسان غہ قیسے بر زمان ده و
 قیسے بر مکان ده بولسہ بولسون، عالم داکے حیوانات نباتات جمادات کبی اشیا لرون ہر بریدہ گے
 صانع عالم نینک بار لیتی غہ و بر لیکے غہ دلالت قیلا دور غان بے نہایت آثار لار دن استدلال ایلاب
 اولار نینک خلقتی غہ وقت ایلہ قراب اولار نینک حقیقہ عمیق بر تفکر پور اتوب بو صورت ایلہ جب
 الوجود بر خالق نینک بار یعنی نے بیلک فرض ضروری دور، موندن غہ قیماغان کشتے اوز و ظیفہ
 اصلیہ سی نے ادا قیماغان سنا لادور۔ بو خصوص ده ہیج بر عذر مقبول ایماں دور۔

اللہ تعالیٰ بندہ لار سے نینک اوشبہ وظیفہ نے ادا ایتیمک اصولی نے اور گانمک لاری او چون
 محض فضلی ایلہ انہیا لار ارسال و کتاب لار انزال ایلاب، اوزی نینک بار یعنی نے و بر لیکے نے اولار غہ
 بیلدور ماگان ده ہم، انسان لار عقل لار سے ارشادی ایلہ بو حقیقت نے ادراک ایتیمک لار سے لازم و واجب
 ایدی، حالبوکہ اللہ تعالیٰ پیغمبر لار بیاریب بندہ لار یعنی خالق کائنات نے تاؤمک نے بیلدور و رب دور
 آیا عقلی سالم و فکری صائب، بر انسان اوشبہ محسوس اولمک ده بولغان عجایب و صنائع غہ
 مشتمل عالم کائنات نے، و ذی روح و غیر ذی روح گوناگون موجودات نے، کیم پیر انکائینی، دبولار
 نینک خالق و صانعی کیم، یکا یعنی، فکر قیما سمو، حد و غایتی یوق بو قدر مخلوقات نینک بر موجودی بر
 خالق و صانعی بولمک لیکے نے فکر قیما یدور غان بر انسان بولوشی، نہ بیکلینج عجیب بر ایش دور۔

برسیا بان مجہول دہ کو روز لگان بریز یا بر بقرہ برات ان نینک ایزی یا بر حیوان نینک اثری
ایکان لیک غہ بیج بر ترڈ سیزایش نادورغان انسان لائیمہ اوچون بو قدر موجودات بلا تہایتی
بر تنوچی بر صانع قدیر بار لیتی غہ ایشا نمایدور لار آبا حد و حسابی یوق بو قدر مخلوقات نینک
وعدہ و احصاسی السدن باشقہ کیشینہ معلوم بولماغان موخچہ اصناف موجودات نینک اہمیتی بریا بان
مجہول دہ کو روز لگان بریز یا بقرہ قدر ایما سمود و یول دہ کو روز لگان بر اثر بر مؤثر نینک وجودیہ
دلالت قیلا دورغان بولسہ پس بو حد و حسابے یوق عالم کائنات پچوک بر صانع حکیم قدیر وجودی
غہ دلالت قیلا سون او دوز کچہ تصادفا وجود غہ کلگان بولسون البتہ او شہو عالم کائنات مصنوعہ
نینک بر خالق تبار دور کہ اول علیم و حکیم و قدریز دور و بے شبہ اول نمہ نینک مجہول حقیقی سی بولغان
الذی واجب الوجود

الحاصل بصر و بصیرتے آچق و ہر نرسہ نے دقت ایله فکر قیلنجوی و ہر نرسہ نینک ہر
و حکمتی نے فہم اتیمک غہ اجہاد انیکوچی انسان لار اوچون خواہ اوز نفسیدہ و خواہ آفاق داکی
موجودات خارجیہ دہ لائحد و لا تخفی آیات و علامت لار بار دور کہ بارچہ صانع عالم نینک وجودی
غہ و وحدانیتی غہ اینک آشکار بر طرز دہ دلالت اتیمک دہ دور چونکہ عالم داکی موخچہ موجودات
تنبوہ کوزیمیز نینک آلدیقہ آچیب قیولغان بر کتاب دور قیداع کہ ہر بر کتاب اوزی نینک بر
مؤلف محرری نینک بار لیتی غہ دلالت قیلا دور ایچنہن بو کتاب عجیب الخلقات عالم موازینی
وجود غہ کلورگان بر موجودی و خالق بار لیک غہ دلالت اتیمک دہ دور بو کتاب نے تدقیق ایله مطالعہ
قیلغان لار بے شبہ کور دور لار کہ اینک ہر صحیفہ شی ہر سطر ہر کلمہ سے بلکہ ہر حرفے جہان دہ ہر
قوہ عالیہ نینک بر قدرت مطلقہ معظمہ صاجی نینک حکمران ایکانینی و سر نرسہ اینک ادادہ سی
ایله موجود بولغان یعنی نے او بیج بر ذرہ اینک علمی دن خارج ایما س لیتی نے غایت دہ آچق بر صورت
دہ بیلدور یک دہ دور کہ بو معظم کتاب یعنی بو عالم عجیب الاثار نے دقت ایله مطالعہ قیلیب معنی
سی نے تعقل قیلاق صورتے ایلا و توب ریز و قیق لاری نے ادراک قیلغان لاری بشر نینک
کوزی نینک آلدیدہ حدی نامعلوم اوز الیب یا نکان وادی و ذرہ لار دن و اولد نے تحذیر اتیب
تورگان ایگز تاغ لار دن و بولار نینک ایچیرہ یشاگان نہایت سیر مخدقات دن امراد حکمت نے
ادراک قیلغان انسان لار دور کہ خالق تعالی نینک بار لیتی نے و اینک قدرت و عظمتی نے حقیقہ اولد
ایلاب انکالیتی وجہ ایله عبادت اتیمک غہ مبادت کور کوزور لار قرآن کریم نینک دائما بر انسان لار نے
مطالعہ کتاب کائنات اتیمک غہ تشویق اتیمکی بو جہت دن دور بناء علیہ دنیا بر ایلگان بیری بتون
بنی بشر ہر نرسہ دن مقدم بودنیا نینک بر خالق صاحب حقیقی سی بار لیتی غہ ایمان کیتورک غہ حجت
بار لیتی نے جس تیشیش لار و ہر عصر دہ موجود انسان لار اوز ادراک لاریغہ کورہ اول خالق کائنات
غہ عبادت اتیمک غہ سہی کور کوزیش لار

خلاصہ کلام لاکیم کو کون داکی مصنوعات عجیبہ نے پیرائگان، و جمیع موجودات غہ وجود نعمتی نے فائض ایلاگان، بز خالق واجب الوجود بار دور انان نینک خالق کائنات نینک وجودی مش بر ایٹا گلیگی اوزی نینک وجودی بار سیدہ شبر ایٹکی ایله ہر دور

کائنات نینک ہر بریدہ، خصوصاً ذی روح اقسامی دہ، تمام بر انتظام مشاہدہ قیلیناق دہ دور، خارج دن صرف نظر مجر دانسان اوز نفسی غہ مراجعت قیلخان دہ ہم، بو معنی نے اینگ آشکار بر طرز دہ اور اک ایٹا، اینگ بر فکر و تدقیق قیلساق کور امیزکہ، بتون اعضائے وجود ہمیز بر مقصد غہ و بر غایت غہ کورہ ترتیب و تنظیم قیلینیش، کوز لار کوریک، قولاق لار ایشیتیک، مقصد لیغہ کورہ ہر ایک، سائر اعضا لار نینک ہر بریدہ ہم برار مقصد معقول بار یعنی محقق دور، خلاصہ کائنات نینک ہر ذرہ سی دن مقصد معقول بر نظام بدیع بار یعنی عیاناً کور و ملک دہ دور، بو بدیع نظام و انتظام اوز یکچہ چوک حاصل اولور

دہیری، ایک مسلکی غہ میانی اولیش سطحی نظر لار، بو کائنات عالمی نینک بر صانع قدر بر طرفین وجود غہ کلتور و لماسی، اوز یکچہ تضاد فاع وجود غہ گلگائینی تصور قیلور لار کائنات نینک اگر بر خالقی بار ایسہ بیز لار نے کور ماسمو ایدوک ویب، مستہزیانہ بذیلان کفر اعلان کلام لار نے سنوز لار لار اولار نینک جو ایدرہ ایکی حکیم اراسیدہ جریان ایٹکان حکیمانہ بر محاورہ نے بو سیر دہ درج ایٹیک نے مناسب کور دوم

حکیم سائل سوریش کیم جهان دہ علم و صنعت لاریغہ مفتون بولمک ایله اوز لاریغہ زیادہ حرمت و محنت ایٹکان بیج بر مذوح و محمودینک بار مودور، حکیم مجیب دیدیکہ آری بار دور، سائل سوردی کہ حکیم لار نے لایق حرمت و مستحق تعظیم و ثنا کور اسن، مجیب دیدیکہ بشعرا دن ہیکل تراش لار دن رسام لار دن بر موخچہ ذات لار بار دور کہ اولار نے لایق حرمت و شایان تعظیم کور اسن، سائل سوردی کہ حکیم نے اینک شایان تعظیم کور اسن، اور اک سیز لطق سیز صورت لار و رسم لار و کتاب لار و جو کلتور گمان لار نے مویا ایسہ انان بیکیلیغ عاقل مدک ذی روح مخلوقات نے پیرائگان خالق نے مویا مجیب دیدیکہ حقیقتہ اینک زیادہ شایان تعظیم و تقدیس اولان ذات، البتہ مدک و متعلق مخلوق لار نے خالق ایٹکان کیسیدور، موندہ شبر ایٹیک اصادرست ایماس دور، لیکن عقلمیتو شماییدور کہ اوشبو مخلوق ذی روح ہر لہ سائر موجودات نے بر خالقی پیرائگان مویا ایسہ تضاد قیلسی دن اولور اوز لاریغہ وجود غہ کلیشن لار مو

سائل سوردی کہ ایکی نوع نرسہ نے کور ساکنیز کہ بریدہ معقول بر غایہ و مقصد بار، دیگر دہ بیج بر نرسہ یوق، بولار دن قیسی بری نے تضاد فاعولخان، و قیسی بری نے بر صاحب علم و قدرت و صنعت طرفین وجود غہ کلتور و لکان دیر سیز، یا ہر ایکی سی نے ہم تضاد فاعولخان لار دیر سیز مویا ایسہ ہر ایکی سی ہم بر صاحب اوراک طرفین قیلخان لار دیر سیز مویا مجیب دیدیکہ وجود لاری

سورہ نزلت الکریم

بر مقصد غہ دلالت قیلخان نرسہ لار نینک ہر حال دہ علم و صنعت صاحبی بر ذات طرفین وجود غہ
کلتور و لگان لیکلی دہ مشہد یو قنور۔ سائل سوروی کہ انداغ ایسہ انسان یکلینغ اعضائی وجودی
نینک ہر بری بر مقصد معین غہ دلالت قیلخان مخلوق، تصادفاً موجود بولخان لار مو، یا ایسہ بر
قدرت مطلقہ و بر حرکت بالغہ صاحبی بر مؤثر طریقہ دن یرا تیلخان لار مو، بویاکی شق نینک قیسی
بر یغہ قائل بولاسیر؛

مجیب دیدیکہ وقت بر لہ فکر قیلینغ یو موجودات خصوصاً انسان یکلینغ بتون اعضائی وجود
مقصد و غایہ غایت دہ آچین بولخان مخلوق لار، البتہ علیم و حکیم بر خالق موجود نینک اثری
بولک نے اقتضا قیلور، موندن باشقہ طرز دہ فکر صحیح بر فکر ایاس دور۔

سائل سورویکہ نوع انسان ہم دجمل بولخان حال دہ اوشبو کائنات دہ، بولونا متناسبی
موجودات دہ، نیز غہ مشاہدہ قیلینماق دہ بولخان بو قدر انتظام لار نینک، بو قدر موضوعات موزونہ
نینک تصادف غہ حمل، ایتیلکی، یعنی یرا اتقان بر خالق بولمای اوز نجیہ موجود بولکی، تو غیری
پر تصور مودور، مونداغ بر تصور نے عقل و انصاف دن بہرہ سی بار بر انسان نینک عقلی قبول
قیلور مو، مجیب دیدیکہ آری کائنات غایت دہ منتظم ہر بر نرسہ اوز یریدہ، و منتظم بر صورت دہ
جریان ایتیک دہ دور، بو حیثیت دن کائنات نینک بر صانع علیم و حکیم طرفین یرا تیلخان یعنی
ادعا قیلینا دور، لیکن من صانع ماہر بولخان انسان لار نے دائم کوروب تور یکیم ایلہ، بو کائنات متناسبی
نینک صانعی دیب ادعا قیلینتقان اللہ قدر نے پیچ بر وقت کور ما دیم، بو جہت دن ایتیک بار یعنی
غہ ایشانک نے ایتما س من؛

سائل دیدی کہ انداغ ایسہ سن دن باشقہ بر سوال قیلادور من، آیا سنینک عقلینک بار
مودور، مجیب دیدیکہ البتہ عقلیم بار۔ سائل سوروی کہ عقلینک نے کوزونک بیلہ پیچ کور دینک مو،
مجیب دیدیکہ پیچ کور ما دیم۔ سائل دیدیکہ انداغ ایسہ عقلینک نینک بار یعنی نئے نئے یردن بیلہ نینک
وقیسی بر دلیل بر لہ ایتیک وجودی نے فہم ایتیک۔ مجیب دیدیکہ اوزوم دن صادر بولخان افعال
و حرکات معقولہ دلالتی ایلہ فہم قیلان کہ البتہ نینک عقلیم بار، اگر عقلیم بولما سہ ایدی، حرکات
و افعالیم مونداغ معقول و منتظم بولما س ایدی، سائل دیدیکہ عقلینک نے کوزونک بیلہ کورای
توروب محض آثاری دن ایتیک بار لیقینغ استدلال قیلور سن، حرکات و افعالیم نینک معقول
و منتظم اولک لیکلی دن عقلیم نینک بار یعنی غایشانا من دیر سن، نیمہ اوچون بو قدر منتظم بر صورت
دہ مشاہدہ قیلینک دہ بولخان عالم موجودات دن، خصوصاً اوز نینک نینک وجود نینک داکی آثار و
آیات دن، استدلال ایلاب، البتہ بولار نے یرا اتقان بر خالق علیم حکیم بار و یب اقرار قیلما س سن،
انسان دن صادر بولخان حرکات معقولہ ایتیک بر قوہ عاقلہ طرفین وجود غہ کلکان لیکلی غہ دلالت
قیلسہ کائنات داکی بو قدر آثار منتظمہ و معقولہ، اوزی نینک بر مؤثر علیم حکیم نینک قدر تے ایلہ

وجودتہ کلگان لیکی عد دلالت ایتماس مو، اگر آثار معقولہ و منتظمہ بر مؤثر حکیم نینک وجودی نے اثبات قیلما یدورغان بولسہ پس اوز نینک عقینک نینک بار لیتی غہ ہم انکار قیلما غہ لیقینک لازم کلور، عقلی یوق انسان نینک وجود صانع تسانے غہ انکار قیلما غہ ہیج حتی یوقتور ما دلیم کہ اوز کوزونک بیلہ کور مای توروب عقینک نینک آثار منتظمہ سیدن استدلال ایلاب بار لیتی عد قانع بولور سن، ایس کائنات داکا مشاہدہ قیلما غہ بولغان بوقت در آثار منتظمہ دلالتی ایلابے شبہ بیلگای سن کہ بولار نے ادا زہ قیلغان بر علم و حکمت صاجی مؤثر بار دور و ہر بر نرسہ اول ذات علیم و حکیم نینک اثری دور دیب؛

و بو مقام دہ ایکنجی ینہ بر فیلسوف نینک مطالعہ سے نے دسج ایتیمک نے مناسب کور دوم ایتا دور خالق عالم اوزی نینک اولوغ بر قدرت کا مدغہ مالک ایکان لیکی نے عقل دانسان صاجی بولغان لار غہ کور ساتمک اوچون ہر انسان نینک کوزی نینک ایکنجہ اینک اولوغ بر دلیل قویوب دور کہ اول کوز قرائی آتا لغان کیچیک بر نقطہ دور اول کوز قرائی نینک جرمی کیچیک بر نرسہ بولوب توروب ایچہ میتک یل لیق مسافت دہ و وسعت دہ بولغان اجرام سماویہ نے آن عد دہ کور الایدور اگر بو غریب و عجیب حال نے بیلما کانی خصوصاً اوز وجود پیئزہ مشاہدہ قیلما غہ بولسا ق ایروک، موندلغ بر نرسہ نینک خیر امکان عد داخل بولمک لیکینی ہم قبول ایتماس ایروک کیچیک کینہ بر نقطہ نینک تبون بر عالم نے و ہلہ کور لاشی غہ ایتا ناس ایروک، چونکہ موندلغ بر نرسہ نے ہیج بر عاقل تصور ایلاماس، حالبوکہ بیز لار موندلغ اوز وجود پیئزہ کور امیزہ بناؤ علیہ اگر بو نقطہ غریبہ نے یز اتغان صانع تعالیٰ علیم و حکیم بر ذات بولماسہ ایدی، جرمی کیچیک، فعلی چونک، موندلغ بر علامت حیرت بخشانے پنچوک ترتیب غہ کلتور آلا ر ایدی؛

کائنات نے یز اتغان علیم و حکیم قادر و قیوم بر ذات واجب الوجود بار لیتیغہ اوز جسمی میزہ تور لوک تور لوک دلائل کثیرہ، وشواہد و فیہ لار تاپا اور میز، لیکن بصیرت لار سے کور بولغان کور دل لار نینک کوز لاری، اوز جسمی لار سے نینک ایچپ داکا جسمی صغیر، و اثری عظیم، بولغان کوز قرائی ینکلینج بر اثر صنع ربانی دن ہم بے خبر بولوب، خیر العقول بولغان موندلغ صانع خار قہ نے جسم و مادہ نینک تصادفی غہ حمل ایتا ر لار دیب؛

خلاصہ کلام خواہ انسان اوز نفسی نے و خواہ سائر موجودات آفاقیہ نے تفکر ایتا رایسہ، بولار نینک نہ صورت ایلا حصول غہ کلگان لیکی لار بینی عریض و عمیق فکر قیلور ایسہ، مطلقاً قاز و قیوم علیم و حکیم بر واجب الوجود صانع تعالیٰ نینک بار لیتیغہ نے ادراک ایلاما، و موندہ ذرہ قدر شبہ سے قالماس، متناہوت دن قرآن کریم انسان نینک اوز نفسی دہ، و کائنات نینک ہرزہ سی دہ، اللہ و جب الوجود نینک بار لیتیغہ و ہر لیکی عد دلالت قیلما دورغان، نیچہ علامات و آیات لار بار لیتیغہ نے بیان قیلما دور و بیز لار نے اول آیت لار نے تفکر ایلاما کہ غہ دعوت ایتا دور، انفس و آفاق غہ المعان نظر ایلا امر

قیلا دور چنانچہ ایتا دور سکر یہم آیا تنافی الافاق وفي انفسهم حتی يتبين
 لهم انه الحق ۵۔ وفي الارض آيات للموقنين وفي انفسكم افلا تبصرون۔
 یادرو پانینک حقیقت شناس عالم لارے بوبارہ دا تو لا تمثیل و ایضا طات لار کتاب لاریہ
 یازیب دور لار چنانچہ سکیر ارستطالین دن نقل قیلا دور اول ایتیب دور اگر یرنیک
 اینک تختیدہ یا شاگان بر قوم نے فرض قیلساق کیم، اولار یرنیک آستیدہ جمیع انواع زینت لار
 و اقسام شکل و صورت لار برلہ مزین بولغان منزل لار دہ یشاس لار و معیشت بار اسیدہ ہم اسباب
 و لوازم حیاتہ لارے و فرت ایله یرنیکان بولسہ بجیثیتی کہ اولار نیک احوالی غہ اطلاع حاصل قیلین
 کیشیلار اول قوم نے معاش انسانیتہ بابیدہ اینک مسعود و نختیار و منازل جبتیجہ اینک عالی و ترقی
 آثار سناید و رغان مرتبہ دہ بولسہ لار سو تکرہ بالفرض یریار یلیب یرنیک آستیدن حقیسہ لار
 و بوعالم کائنات نینک جمالی غہ نظر قیلیب بدائع حیرت خراسی نے کورسہ لاز بیع شہدہ یو تکیم یرنیک
 آستیدکی منزل لاری نے اولوب، معاش راحت بخشا لاری نے ترک ایتیب یرنیک اوستینغہ
 چیقماق غہ تجمیل قیلور لار و عالم کائنات تماشاسی نے راحت و حضور بیلور لار اول قوم زمین
 نینک اوستیدہ آثار رحمت ایله یا شناب اظہار جمال اینکان انواع اشجار و اثمار و نباتات غہ دینکن
 لار نینک و ہشت انداز عقول بولغان و سعتی غہ و تموجی غہ، زمین اوستیدہ ہر ساری جریان ایتیک دہ بولغان
 انہار لار غہ و اولار نینک ہیثیت عجیبہ ایله جاری اولک لاری غہ و یل لار نینک ہر طرز دہ وزیدہ قیلماق لار
 و اطار ایله بولغان بولیت لار نینک ہیثیت غہ، و طرز عجیب ایله سوسا چک لاریغہ، و آفتاب تابان
 نینک ضیاسی غہ و جمالی غہ، و اول خورشید درخشان نے بو طرز بدیع دہ یر اتغان خالق تعالیٰ نینک
 عظمتی غہ نظر اعتبار ایله قراغاندہ، و آئی نینک اولاً ینیکچی ظاہر اولوب، بارگانچہ تکامل ایله بڈر
 بولغان لیتی نے تامل ایلا گاندہ، و شو نیکا اوخسہ باش لارے اوستیدکی قتبہ لاجوردی دہ
 بہجت تمام برلہ پار یلاب، تورگان یولدوز لار نے کور گاندہ، و اولار نینک شروق و غروب دکی سیر
 و حرکت و نظام لاریغہ، و آفتاب بولغان دہ اول قوم غہ بوز لائگان منسج و خرسند لیک و راحت نینک
 غلامتی غہ کیم نینک غلی و تخمینتی یتا آوز اولقوم اوشبو شیا عجیبہ لار نے فکر صحیح ایله تامل قیلغان
 دہ البتہ اوشبو کائنات نینک اولرغ قدرت لیک و چونک تدبیر لیق بر خالق تدبیر قادری باز و
 یو کائنات اول صالح علیہ حکیم نینک مصنوعاتی دور دیب استنتاج قیلور لار۔ انہی۔

۵۔ ایچا من کہ حکما یونانیہ نینک پیشو الاریدن ستانغان فیلسوف مطلق و معلم اول ارسطو
 دن نقل قیلینغان اوشبو کلام، گویا قرآن کریم نینک اوشبو ایاتی نینک مضمونے دن بر قبسہ دور
 چنانچہ اللہ تعالیٰ اوزی نینک یریلکی غہ دلیل مقامی دہ ایتیب دور و اللہکم اللہ و احد
 لا الہ الا هو الرحمن الرحیم ان فی خلق السموات و الارض و اختلاف
 الليل و النهار و الفلك التي تجری فی البحر بما ینفع الناس و ما انزل اللہ

من السماء من ماء فأحيا به الأرض بعد موتها وبث فيها من كل دابة
تصريف الرياح والسحاب المستخرد بين السماء والأرض لآيات لقوم
يعقلون ۵ دسیز لار نینک معبود بیکنیز بر گینه معبود ووز، بیج بر عبادت قیلاق غدا لائق ذات یوق
دور مکر، بیج شریکی یوق اول المدور سیکم جمیع موجود اتنی غم اور عالی غم کورہ نعمت و احسانی نے
اقاضہ قیلغوی، واول رحمت و احسان نینک منشائی دور۔ تحقیق آسمان و زمین لار نے یر اتساق
دہ و کیمہ و کوندوز نینک مختلف بولکی دہ (یعنی بحسب فصول بری نینک اوزون و بری نینک قسمہ
بولکیدہ) و انسان لار غم فائدہ بخش اولک ایله دیکنیز ایک سو پور اور غان کیمہ و پرا خود لار دہ
و المدور قادر عظیم نینک آسمان دن سونے تو شور یک اول یا مغور سہی بر لہ یر نے اولگانیدن سوگ
تیر گوز کی دہ (یعنی بولات دن سولار نے تو شور و ب شور و غالی زمین دن نباتات و اشجار
وزراعات اوندور کی دہ) و اول زمین دہ اجناس مختلفہ جنت بندہ لار نے نشر اتیکیدہ و اتوار و شمال
نے (ہر نوع دہ قیلیب ارادہ الہیہ سے تعلق تا پگان جہت دہ) ایس دور کی دہ و ہم یر بیلان کوک
ار سیدہ یورماک غم خدا نینک امری بر لہ تعین قیلینخان بولات لار نے ہر طرف غم پور گوز کی دہ
البتہ ہمہ کائنات نے یر انگان اسد قدر نینک یر لکی غم و قدر نے نینک اولوغ یقینی غم دلیل لار بار دور
فعل لارے کوزی بر لہ قراب فکر لاری نے یور و توپ عبرت آلا دور غان قوم لار اوچون!

وینہ اللہ تعالیٰ ایتیب دور ان فی السموات والارض لآيات للمؤمنين ۵ و فی
خلقکم وما یبئث من دابة آيات لقوم یوقنون ۵ و اختلاف اللیل والنهار وما
انزل اللہ من السماء من رزق فأحیا به الارض بعد موتها وتصريف الرياح آیات
لقوم یعقلون ۵ تلك آیات اللہ نتلوها علیک بالحی فبأی حدیث بعد اللہ و آیات لم
یؤمنون ۵ تحقیق آسمان و زمین لار دہ البتہ خداوند عالم نینک یر لکی غم و قدر تیغہ دلیل لار بار دور
ایمان کلتور کان بندہ لار اوچون (یعنی آسمان نینک بو قدر قدرت و عظمتی ایله فضاء علوی دہ یر ستون
معلق تور کی دہ و مضامین نجوم فیترہ ایله خزین بولکیدہ و کوکب سیارہ بر نظام و قانون اوزرہ بولوب
نظام لار یغہ بیج بر خلل عارض بولما ی حرکت دائمی دہ بولکی دہ و زمین نینک اوستید لکی بیج اشیا
موزون و ید بیج بولوب محض انسان لار نینک فائدہ سی اوچون خلق قیلینما تہ دہ اسد حکیم نینک
و حدیثی غم و قدر تیغہ چونک دلیل لار و علامت لار بار دور اہل ایمان اوچون)۔

وینہ ای انسان لار سیز لار نینک اوز خلقت لار سیکر دہ (یعنی بر قطره ماوی قی قدر دن احسن
تقوم اوزرہ بو ہیئت بدیعہ دہ یر ایٹیلما قیلینکیر دہ) و یر اوستیدہ سیز انسان لار نینک منفعت لار سیکر
اوچون یر ایتلخان حیوانات لار نینک سد تعالیٰ ہر جنبی نے اوز یغہ لایق و مناسب ہیئت دہ
یر اتساق دہ صانع قدر تعالیٰ نینک بار یقینی غم و بر لکی غم و قدر تیغہ بیج شک و مشبہ سیز جزئی اعتقاد
بر لہ ایشانا و ورغان قوم لار اوچون البتہ اولوغ دلائل بار دور رکیم اول دلیل لار نینک ہر بری المدور قدر

نینک قدرتِ قاہرہ سیف و حکمتِ باہرہ سیف برہانِ قاطع دور لار۔ وینہ کیچہ برہ کوندوز نینک مختلف بولمکی دہ (یعنی فصول اربعہ حسبی چہ بری نینک اوزون و بری نینک قیستہ بولمکی دہ) والدرت دیر نینک بولوت دن سبب رزق مخلوقات بولغان سولار لے تو شوروب اول سونینک سببی ایلدزمین نے قوروق و خالی بولغانی دن سونک انوار ع نباتات و زراعات و اشجار ایلہ سر سبزہ قیلماتی دہ، و شمال لار نے ہرنوع دہ قیلیب ارادہ الہیہ سے تعلق تاپیکان سمت غہ دونور بکیدہ، آفریدہ کائنات نینک قدرتیغہ و وحدانیتی غہ اولوغ دلیل لار و علامت لار بار دور عقل کوزی برہ قراب تفکر قیلا دورغان شخص لار اوچون، ای محمد بولامت لار اللہ نینک دلیل و برہان لاری دور کیم، حق و حکمت برہ انے سزکا تلاوت قیلام، اگر مشرک لار اللہ قدر نینک اوشبو آیات متلوہ سی غہ ایمان کلتور باسہ لار، پس اللہ نینک کلامی دن و آیاتی دن سونک قیسی برسوز غہ ایمان کلتور دور لار، موندلغ حق و حکمت غہ مشتمل کلام غہ ایمان کلتور مای لغو و باطل سوز لار غہ ایمان کلتور دور لار موندلغ کہ ہوا بی نفسانی لار لغہ تابع بولوب باطل غہ اعتماد قیلمادہ دور لار، مناسرت لار کرم دہ بولمعنی داکی آیت لار توللا دور خلص بولکیم مقصودی عالم دہ حق لیک نے تاپیمک و سعادت غہ توشمک بولوب حواس و قوی سی نے ہمل قویمای استکشاف و طلب دہ بولغان لار عقل ارشاد آیین نینک رہبر لیتی ایلہ صراط مستقیم نے تاپا دور لار، اما محض لذات و شہوات فانیہ غہ مغرور بولوب استعداد فطری سی نے بالکلیہ ضایع و بیکار قیلغان لار، یا کہ باطل غہ تقلید ایلانک ایلہ عناداً عقل لاری نینک مقتضاسی چہ استکشاف حقیقت قیلماق نے ایستماکان لار اوز لارے نینک قیدلغ مسک دہ ایکائیک لاری نے، و عاقبت لاری نینک نیمہ لیغی نے، جان لاری حلقوم غہ یتیب دنیا دن اوزولمک ہنگامی کلیم حقیقت حال بیلینگان چارغ دہ اینق بے شبہ بیلیم جسرت بیہودہ چیکار لار۔

کورا سیز موہمہ نبی بشر نے دنیا و آخرت نینک سعادت غہ ایریش تورمک اوچون طرف رب العالمین دن ارسال قیلیم رسول امی امین واسطہ سے ایلہ امت غہ تبلیغ قیلینغان مسرت لار مجید صانع عالم واجب الوجود جل شأنہ نینک وحدانیتی نے، و انکا محبت و بندہ یق اتیمک لزومی نے بیان قیلغاندہ کائنات نینک حکمتی نے، و عالم نینک نظامی نے، اندلغ بر بیان و مثال عجیب ایلہ ادا قیلا دور کہ عقلی نے عمل غہ کلتورگان انسان اللہ نینک معرفتی نے تفکر ایتمکان اشدہ عالم دہ بولغان نظام بدیع و عجائب غہ مشتاق و عاشق بولادور، دہم مسرت لار مجید جمیع انسان لار نے مساوات و عدالت غہ، و حقانیت و حفظ حدود اللہ غہ دعوت قیلا دور دنیا و آخرت سعادت لیسر بولامور مذکورہ غہ مترتب دور، موندلغ بولغاندن سونک اگر زمین اوستیدہ نبی بشر مت دین اولمک اوچون بر دین باقی قالسہ البتہ بے شبہ عالم دہ سیاست حقیقیہ غہ متضمن بولغان اوشبو دین اسلام قالور، موندن باشقہ اویان مختلفہ لار زوال غہ یولوقوز چونکہ سار دین لار نینک

کتابی مترآن مجید دیک مصالح دینہ و منافع دنیویہ نے مزج ایتمایشس دور چنانچہ یا وردہا
پروفسور لاریدن فرسوز غاسٹونفاز و انگلیز ٹیڈ موندبورق، کبہ حقیقت شناس عالم و سیاہی
لاز بو معنی غدا اعتراف ایتمک دہ، ولنے آشکارا بیان قیماقدہ دور لارا؛

آی دہری لبق مسلکی غہ میل قیلخوجی، ولنے آئین اتخاڈ ایتکوچی انسان لار شہہ یوکیم
علم و معارف نوری بر لکونکل لارینکیز مزج پر رغبا و سیز مشنور اولغاچ، و فنون و صنائع دہ ترقی ایلاب
علم و معرفت لارینکیز مرتبہ عروج غہ ایریشمک ایله کائنات نینک اسراری ہم پردہ خفادن
چقیب کما ہی سیز لار غہ بیلینکاج، البتہ بو صنعت خانہ عالم کون نینک بر صنائع قدیری بار دیب
اعتراف قیماق غہ وجدانینکیز سیز نے مجبور قیلور، عقل حقیقت ہین ارشادی ایله واجب الوجود
صانع نینک بار یعنی غہ اقرار قیلور سیز، اول وقت اوز یکنیز غہ دنیوی و اخروی سعادت غہ ایریشمک
یولی نے کور ساتمک اوچون رہیر بولادور غان بر دین طلب ایلاب بر دین سماوی ایز لاک چارہ
سی دہ بولور سیز، (چونکہ انسان غہ دین دن اصلا چارہ یوقور دین انسان لارا اوچون آب دہوا
مثل لیک اولار نینک حیات لاریغہ ضروری بولغان بر نرسہ دور انسان بر جسم فرض ایلولہ
دین اول جسم نینک جالی مشابہ سیدہ دور جان سیز جسم غہ تیریک لیک بولما گاندیک انسان غہ مودین
سیزیشمک ممکن ایماس دور دین غہ احتیاج انسان لار نہادی دہ طبعی بر امر بولغان جہت دن
ابتدای خلقت دن باشلاب انسان لارا اوزدانش و عقل لاریغہ کورہ بر نوع دین ایله متدین
بولمک دہ اولیش لارا بولور دین تو تمک انسان لارا اوچون طبعی ایکان یعنی غہ دلیل بولسہ کرک
حالبوک دین غہ انکار قیلخوجی سیز دہری لار غہ دین سیز لیک مویر نوع دین دور)

شہہ سیز محقق بیلینک کیم سیز نینک اوچون ایکی عالم سعادت یغہ متکفل بولادور غان دین آیتہ
اسلام دینی دور۔ اسلام وینی نینک حقیقتی نے و فضائل نے اوراک ایتمک نے ایتماسانکیز
قرآن کریم نے لایقی چہ مطالعہ قیلسانکیز، کلامی میز صدقی نزدیکیز دہ آشکارا بولور، اگر وجدانینکیز
عناد و عتساف دن صاف و دور و حقانیت و انصاف ایله مجبول و مفطور بولسہ۔

بو سورہ شریفہ باوجود قیستہ یعنی ایله جمیع مصارف الہیہ غہ متضمن، دہم اول محارف
الہیہ دہ الحد کور گوزگان لار نینک رومی غہ مشتمل بولغانے اوچون حدیث نبوی دہ بوسورہ نے
قرآن نینک شمشی غہ برابر دیمیش، زیرا کہ مقاصد مترآن اوج نرسہ دہ محصور دور کیم، اولار بیان
عقائد و احکام و قصص دور بوسورہ شریفہ اول مقاصد ثلاثہ نینک بری، و اینک اشرفی بولغان
بیان عقائد غہ کافل بولغان جہت دن، ثلث قرآن غہ متعادل بولیش، یعنی بوسورہ نینک احادیث
نبویہ دہ بیان قیلینغان فضیلتی نینک سببی، بوسورہ مبارکہ اللہ تعالیٰ نینک توحید یغہ و صفات
جلالیہ مشتمل بولمک لیک، اوچون دور ہر بر علم نینک شرافتی اول علم بر لہ معلوم بولغان نرسہ نینک
شرافتی غہ موقوف دور توحید و صفات علیہ واجب الوجود دن اشرف بر نرسہ بولما غان

جہت دن اول نرسہ نے بیان قیلا دور فان علم جمیع علم لار دن اشرف بولنوسی دور۔
 بوسورۃ شریفہ تمامہا توحید و صفات علیہ الہیۃ دن عبارت بولن ان اوچون ثلث
 تدر ان غہ برابر اولیث دورا اگرچہ سائر سورت ران مو توحید و صفات الہیۃ غہ شامل بولسہ
 لار ہم لیکن بوسورۃ مبارکہ نینک بتون مندر جاتی توحید و صفات الہیۃ دن عبارت بولکیغہ
 نظراً سائر سورہ لار غہ برنوع تفوق و علو درجہ معنویہ ایلہ تعریف قیلینیش، و سورۃ شریفہ
 نے قرآن نینک کلی سی غہ برابر دیگان لار شاید کہ مقاصد ثلاثہ دن مقصود بالذات بولن ان
 توحید و صفات نے اعتبار قیلن ان بولغای لار و اللہ اعلم بہر ادۃ تمام بولدی سورۃ
 اخلاص تفسیری بمنہ تعالیٰ۔

الحمد لله

سورۃ فلق محل نزولی مختلف فیہ دور آیت لاری بش کلمہ لاری یگر مہ اورچ

حرف لاری تمیش بر دور

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ۝ لَمِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ ۝ اے محمد اتفیل کیم

عدم قرانولیقی دن وجود صحنہ سینہ چیقار دیگان ہمہ ممکنات نینک ربی غہ سینینامن وانینک
 حفظ و عنایتی غہ پناہ آامن اول رب عالم خلق دہ یرالکان ہر بر مخلوق نینک ضرری و آزادی
 و شری دن۔

یاکہ قرانولیق نے یرتیب ظاہر قیلینان صح نینک ربی غہ سینینامن اول رب یرالکان
 ہر بر مخلوق نینک شری دن دیمک دور۔

مفسر لار فلق تفسیری دہ بو معنی دہ وارد بولن ان اثر لار غہ کورہ بر نیچہ معنی لار بیان قیلیب دور
 لار اول معنی لار دن بعضی سی نے بیز دلائل لارے بیر کہ کشف البیان دہ ذکر قیلن ان کین او شبو
 یکی معنی نے بو پردہ اختیار اییب ذکر قیلن ان۔

فلق ہمہ ممکنات غہ عام بولن ان خلق معنی سی دہ دور بو معنی نے ابن جریر و ابن المنذر
 و ابن ابی حاتم عبدہ بن عباس حضرت لاریدن روایت قیلیب دور فلن مفلون عنہ معنی سیدہ
 دیب دور بو معنی غہ بناء ظلمت عدم نے یرتیب وجود غہ چیقار دیگان موجودات لار دیمک دور۔

بو معنی غم بناؤ ظلمت عدم نے یرتیب وجود غم چیتقار یلگان موجودات لار دیک دور چونکہ ہمہ
ممکنات اللہ تعالیٰ نینک علمی ده اعیان ثابتہ دور کیم ظلمت عدم استیدہ پوشیدہ دور اللہ تعالیٰ
تکوین و ایجاد نوری برله اول ظلمات نے یرتیب آپتوقی و بکونات جملہ سی دن اور علمی و ذہانت
نرسہ لار نے اظہار قیلخوجی دور پس بو اعتبار ایله ممکنات نینک بارچہ سی مفلوق غمہ آتا ملک غم
لائق دور انداز کہ کیمچہ نینک قرانغولیتی صبح دن فجر ہنگامی ده شق قیلیناق سببی ایله صبح فلک
آتا یب دور یعنی مفلوق غمہ دیک دور

پس بو مناسبت ایله مفلوق غمہ جمیع ممکنات غم عام دور خصوصاً اصل دن چیتقار دورگان
نرسہ لارده ظاہر راق دور چنانچہ زمین دن چیتقان عیون و سحاب دن چیتقان امطار و دانہ
و لوی دن چیتقان نبات و ارحام دن چیتقان اولاد غمہ اوخشہ نرسہ لارده مفلوق غمہ معنی
سی اظہر و اولی دور

ہمہ ممکنات دن عدم قرانغولیتی نے آپتک غم پروردگار عالم دن باشقہ کشی نینک
قدر نے یتمایدور عالم امکان ده وجود پذیر اولغان ممکنات دن یوقلوق قرانغولیتی نے آپتک
ظاہر قیلماق غم قدرتی تیکان پروردگار قادر مخلوقات نینک شتریدن درگاہی غم سینغینگان
ہندہ سی نے ساقلماق غم البتہ قاور ایکانیدہ شبہ یوقتور بنا برین رب الفلق غم سینغینان دیک
لہ امر قیلیب دور

امام فخر الدین رازی فلک جمیع ممکنات غم عام دیب تاویل قیلماق نیچہ وجہ لار دن اقرب دور
دیدور در حقیقت فلک نے جمیع ممکنات غم عام دیب تاویل قیلغانده مستعاد یہ نینک تعظیمی غم
اشعار ایلمک ایله معنی نینک اعظم و اقوی اولمک لیک اشکار و ہم صبح مواد مشبو عام ایچرہ دجمل
بولیش امور جملہ سی دن ایکانہ پوشیدہ ایماس دور شونداغ بولوب توروب مفسر لار فلک نے
صبح غم تخصیص قیلیب دور لار چونکہ عرف ده فلک صبح غم تخصیص قیلینا دور چنانچہ جلی و اشکارا
نرسہ غم ابین من فلک الصبح و من فرق الصبح دیبلا دور و ہم بو معنی اثر لار
ایچرہ سلف دن روایت قیلینب دور چنانچہ ابن جریر طبری تفسیری ده ابن عباس دن حسن
بصری دن سعید بن جبیر دن متعدد روایت لار برله و جابر دن متعدد روایت لار و محمد بن القاسمی
دن و مجاہد دن و قتادہ دن و ابن زید دن نقل قیلیب دور کیم فلک دن مراد صبح و ہمیشہ و صحیح
بخاری ده و قال مجاهد الفلق الصبح دیدور لغت عرب مساعده قیلغان معنی نے اثر لارده
وارد بولغان روایت لار ہم تا یید قیلغان جتدن اکثر مفسر لار بو معنی نے اختیار ایتیب دور لار
بیز مو بو جتدن یوقاری ده یاز یلگان ایک معنی نے اختیار ایتیب تحریر قیلدن صبح نے تخصیص
ایتیک نینک مستعاد غم بولغان مناسبتی توغریبیدکی وجہ لار خلی تفصیل ایله کشف البیان ده
ذکر قیلیندی

تو در جن شد ما مخلوق دن مرا و جمیع عالم خلق نینک شتری دن وینک دور کہ انس و جن و اجنات
 حیوانات مؤذبات و امراض و اسقام و قحط و انواع سخن و اوقات دن و تجارت دور یعنی اللہ تعالیٰ عالم وہ
 خلق ایچکان جمیع مخلوقات نینک ریج و آزار و ضرری دن پناہ تیلایمین دینک دور عالم خلق نے استعلاء
 غم خاص قیامتی شتر و فساد عالم خلق غم منحصر بولغان یعنی جہنم دن دور زیرا کہ عالم امر نینک کلی سی خیر
 بھمن اولوب شتاب شتر دن بالکلیہ منزہ دور۔ عالم خلق غم اصنافہ قیلینخان شتر ایسی یکی قسم دور
 طبیعی و اختیارسی شتر طبیعی اوت نینک کویدور کی و زہر نینک اولتور کی غم اوخشر نرسہ لار دور۔ و شتر
 اختیاری ایسی یکی قسم دور اختیاری لازم و اختیاری متعدی اختیاری لازم انداز شتری کہ انینک
 اثری فاعلی دن باشقہ غم تجا و ز قیلا میدور۔ بلکہ فاعلی نینک اوزیدہ بولادور کفر و سائر آثار لازمہ غم اوخشر
 اختیاری متعدی انداز خیری کہ اثری فاعلی دن باشقہ غم تجا و ز قیلا دور ظلم غم اوخشر خواه اول
 مال غم و خواه بدن غم و خواه آبرو غم تعلق تا فوسون ہمہ سی برابر دور درندہ لار نینک یاریب تا شکر
 و تیشلا کی و یکی ویلان و ز میان نینک چاترمانی ہو قسم غم داخل دور کلمہ ما محوم نے افادہ پیرنک
 سببی ایله عالم خلق و اکی ہمہ شتر لار غم بولایت و اکی مستعد و منہ شامل دور حتی انسان نینک
 مزاجی غم موافق کل مکان اطعمہ و شرب لار نینک ضرر و زیانی و اوت و سو نینک ضرری ہمہ بو
 جملہ غم داخل دور۔

۔۔ سوال عالم و اکی ہمہ مخلوق لار زب کائنات نینک وجود غم کلتور کی ایله وجود غم
 کلید دور اللہ سبحانہ نینک افعالی ایسہ بارچہ سی عین حکمت و صواب اوزرہ دور۔ پس پنجوک
 انے شتر ما خلق یعنی اللہ تعالیٰ پیرانگان نرسہ لار نینک ایمان یعنی دن دیب ایستولادور یعنی
 اللہ تعالیٰ پیرانگان نرسہ نے ایمان دینک پنجوک چایز بولادور۔

جواب۔ اللہ تعالیٰ اوزی نینک پیرانگان مخلوق لاری طن بعضی سی نینک خلقت و وجود
 وہ بولغان حکمت و مصلحت لار نے بیز انسان لار غم بیلدور گان ویک تو لا مخلوق لار نے بیز نینک
 وہ ایسی میزادراک قیلا ما میدور فان حکمت و مصلحت لار اوچون مویار ایتب دور اللہ تعالیٰ عالم
 وہ ہر بر مخلوق نے انینک اوزی اوچون صفت در قیلینخان نصیب و قسمتی حصول غم کلک ایله کمالی غم
 باعث بولادور فان اسباب لار نے عطا قیلیب دور پس ہر بر مخلوق عالم وجودہ اوزیغہ مقدر
 قیلینخان مکان نے اسباب نے آغان جہنم دن حد ذ اتیدہ خیر دور شتر ایسہ انجق مخلوق غم
 عارض بولغان امور نسبتہ بدن دور پس عمر و غم نسبتہ شتر بولغان مخلوق نینک زید غم نسبتہ خیر
 بولکی ممکن دور مثلاً بر مخلوق نے بردرندہ پیرتیب پیسہ البتہ اول مخلوق آزار چکیب ہلاک بولا
 دور و اول مخلوق نینک آئیلع و اولاد لار سے غم نمکین لیت یوز لانا دور و مؤنتی و اکی کیمیشیلار دن
 انینک اعانتی اوزولادور پس بوسبب ایله اول درندہ دن اول مخلوق غم تیکان آزار انینک اوزیغہ
 و توابعیغہ نسبتہ شتر دور اما درندہ غم نسبتہ اول ایشی خیر دور و ہمہ اول درندہ عالم وجودہ اوزیغہ

مقدر قبلیغان نصیب و قسمتی نے کامل قبلیغان سنا لا دور، بوجہ تنان اللہ تعالیٰ شر نے اوزی
 یرانگان نرسہ اضافہ قیلیب دور، چونکہ شر مخلوق غہ اضافہ قبلیغان مناسبتی ایلہ گینہ بولا دور
 والا افعال المدینیک بارچہ سی حد ذاتیہ خیر دور، پس بومعنی ایلہ عالم خلق وہ وجود غہ کلگان شر
 دن اللہ تعالیٰ نینک جنا بیغہ پناہ آلمک، و اول شر لار نینک ریج و ضرر تیکوزکی دن سا قلاماق
 نے اللہ تعالیٰ دن تیلابک بندہ عاجز غہ لازم دور

سونگرہ رب الفلق تعالیٰ اوزی خلق ایگان نرسہ لار دن بعضی سے نے خاصہ ذکر قیلیب
 ابتادور، **وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ** وینہ دیگیل کیم رب الفلق غہ سینینا
 من قران لوی کیم نینک ضرر دیان یعنی دن ہر قیام اول کیم نینک ظلمتی ہر ہر نرسہ نے قابلاب اللہ
 قولہ غاسق نے ابن اثیر نہایہ وہ گالا اول لیل برلہ و گالا کیم نینک قتیغ قران لوی برلہ تفسیر
 قیلیب دور، وَقَب قران لوی با سباق معنی سیدہ دور، و بعضی لار غاسق دن مراد دور، و نینک
 وقوب قیلماقی کسوف غہ دخل اولکی دور و کیش لار ابن جریر طبری بآیت تفسیر یہ ایتیب
 دور، **وَمِنْ شَرِّ مُظْلِمٍ إِذَا دَخَلَ** و ہجیم علینا بظلام اللہ۔

سونگرہ دوبارہ وہ وارد بولغان مختلف قول لار نے، و اول قول لار نینک تا میدی وہ کلتور و لگان
 اثر لار نے ذکر قبلیغان دن کیم دیب دور، نینک نرسہ دورہ دوبارہ داکی قول لار نینک صواب غہ یقین
 زانی بو کیم اللہ تعالیٰ اوزی نینک پیغمبری غہ امر قیلیب دور کیم شر عاسق دن استعاذہ قیلماقی
 غاسق ایہ مظلم معنی سی وہ دور، وائے تعیین قیلماق دور، و اول ہرہ مظلم غہ عام دور، اللہ۔
 قولہ تعالیٰ **مَنْ شَرَّ مَا خَلَقَ** عالم خلق غہ تعلق باطبیعی و اختیاری بولغان جمیع شرور غہ شامل
 بولک ایلہ شر غاسق ہم اول علم نینک تحتینہ دخل بولوب توروغ لوق، باز شر غاسق نے خاصہ ذکر
 ایتیب اندن ہم، بخصوصہ استعاذہ قیلماق غہ امر ایتیمک، کیم نینک شری نینک بیان یعنی اوچون
 دور چونکہ کیم یہ بیان لوق لار تو لا و تور غہ کیلا دور، و کیم وہ واقع بولغان شر لار نے دفع ایتیمک
 و شوار بولا دور، و کیم وہ انسان غہ ہم و تور قونج یوز لانا دور، مثلاً کیم یہ شر نینک تو لا و تور غہ
 کلکی بو کیم کیم یہ درندہ لار مکانی دن صید ایتیب ہچقا دور، ویر نینک یکیدہ مکان تو بنگان حشرات
 و ہواقم لار کیم یہ وہ اداسیدن تور غالا دور، و اینچنین اوزی لار و فرصت ایتیب و رخان بدخواہ دشمن لار
 اضرار قصہ ریدہ ہریان غہ کیمین آلا دور، و جن نینک سرکش لاری کیم یہ وہ قویب ہیر یلا دور۔

و اما کیم نینک شری نے دفع ایتیمک نینک دشوار یعنی بو کیم، کیم نینک قران لوی یعنی انسان نے
 ناگہانی غفلت غہ تو شور و ب ضرر نیکوزمک قصدی برلہ کلگان بدخواہ نینک مقصد لہ تمکلی غہ پردہ
 و معین بولا دور، کیم نینک قران لوی یعنی دن استفادہ ایلاب اوزیہ فجاۃ قصد انیکان دشمن نینک
 دفعی غہ انسان قوادز بولا لما یور، و یا شفقہ کیشینی یار دم غہ فیچقیر مک ایلہ دفع ایتیمک دشوار
 بولا دور، زیر کہ کیم یہ نہ یاد غہ تیب یار دم بر گوجی کم بو لکی مقرر دور، شو نینک اوچون

عرب لار انشالی دہ الیل، اخفی للویل، دیر لار (کیچہ ہلاک و عقوبت غہ ہاعت بولادور عن ان نرسہ لار غہ اینک یا شعرون برودہ دور) بنا برین ہلاکت غہ نسب بولادور عن ایس لار و تور قونج لوق ہلر لار کیچہ دہ تولار اق واقع بولادور و شول جہت دن اگر کیچہ دہ بران ان غہ یر کیسہ شمشیر حوالہ قیلنسہ اول انسان اول شاہر سلاح نے اولتورسہ قاتل غہ قصاص لازم کلما دور، و اگر کوندوزدہ غہ شمشیر حوالہ قیلخان کیشینی اولتورسہ قاتل غہ قصاص لازم کیلا دور دیمیش لار چونکہ کوندوزدہ فریاد لغہ یتیب تو تقوز غوجی لار تا پیلادور، کیچہ دہ ہوام مؤذیہ لار و جن و شیاطین منتشر اولکی متحقق بولغان جہت دن پیغمبر میرصلی اللہ علیہ وسلم کیچہ نینک اولی دہ یول یورک دن نئی قیلیب دور و کیچہ دہ اووی لار نینک ایٹیکینی نے حکم یر کیٹیک غہ و قاچا لار نینک آغزی نے پاپک غہ، و یاش بالا لار غہ تلاغہ چقار ماس لیق غہ امر قیلیب دور و او شہو امر وہی لار نینک بارچہ سے کیچہ نینک ختر و ہلاسی دن خدر قیلدور ماق اوچون دور۔

خلاصہ کلام کیچہ نینک قرانغولیتی دہ بولادور عن ضرر و ایمان لیق لار خدو اخصاب دن بیرون دور شو نینک اوچون اللہ تعالیٰ کیچہ نینک شتری دن استعاذہ ایلامک غہ خاصہ امر قیلیب دور چونکہ قرانغولیتی نینک ضرری و خوفی دن بندہ لاری نے خلاص قیلک غہ اول المدقیر نینک اوزی غینہ قادر دور۔

سونگرہ اللہ تعالیٰ اوزی نینک مخلوق لاری جملہ سی دن ضرر لاری قوتی بولوب اندن ساقلانماقی انسان غہ قیین بولادور عن بعض بر مخلوق لار نینک شتری دن اوز جناب عظمت بلی غہ استعاذہ ایلامک غہ خاصہ امر قیلیب آیتادور۔

وَمِنْ نَشْرِ النَّفْسِ فِي الْعُقْرِ وَبَيْنَهُ تَنْفِيلٌ كَيْمَ عَقْدِهِ لَارِغَمِ (توگون لار غہ) دم اوروب خلق نے آلد اغوجی نفس لار نینک ایمان لیتی دن جمیع کائنات نینک ربی غہ سیغینامن۔

اکثر مفسر لار التفاتت نے النفوس السوا حر دیمیش لار یعنی سحر قیلنوجی نفس لار کہ لیت لار غہ توگون لار قیلور لار و اول توگون لار غہ کلمات سحریہ لار نے او قوب دم امدار لار پس بوایت شریفہ مضمون نے غہ قراساک زمال لیق قیلیب خلق نے بمعنی سوز لار غہ ایشاندوروب فاعل قیلنوجی لار و مبدہ تاش لار نے سالیب اندن استنباط علم غیب ایلامک دعوائی ایله آدم لار نے آلد اغوجی لار و اصلی یوق بمعنی کلمات سحریہ لار نے یازیب طومار قیلدوروب بغض و پامحبت امیدہ نادان غافلہ خاتون لار غہ تبعوید قیلنیل دیب فریب یر گوجی افسون خوان لازمو بوایت و اکی مستحاذ منہ بولغان نفوس سوا حر جملہ سیدن دور لار در حقیقت اسلام اولادی میانہ ہی دہ حبر بیان ایتمک دہ بولغان بعض احوال غہ نظر نائل ایلبا قساک فال بین لیق ایلاب غیب دن خبر پر نک نے حرفہ قیلخان لار دن، یا کہ رطل کتاب لاریغہ ہا قیب طالع دن نشان یر سب معنی سے معلوم بولما عن ان

کلماتِ جنیۃ لار نے اوقوب و م سالادور خان، و تعویذ باطل نے بتیب خلق نے آلدایدور خان افسون خوان لاردن، شریر راق و فاسق راق کیشیلار بولماس، قَطَّاع الطریق دن، و شارب الخمر لار دن، و ناحق قتل نفس قیلغوچی لاردن، بو ذکر قیلینغان کشی لار شریر راق و فاسق راق دور لار، زیر کہ قطع الطریق و انینک امثالی بولغان شریر لار انینک شرارتے و کردار بدی، ضرر مالی و یا نفسی دن اولر ایماس دور، دین و آئین غه اولار انینک ضرری وارد اولماس، ایاموند کور شریر لار انینک ضرر و فساد لارے دین اسلام نینک اصولی غه رخنه اوروب، خلق نے توحید و ایمان دن چیتاریب، شرک و کفر و رطه سی غه تو مشور اور، و ظلمت و غفلت و جهالت ابدی غه گرفتار قیلادور،

بو شریر لار نینک تاثیر بدی ایله توحید و ایمان غه مستانی کذب و باطل اعتقاد و عادت لار، و بوزوق عمل لار خلق نینک باطن لار لایفہ انداغ اور ناشیب دور که آیات الہیہ نینک تذکیری و اتحاد بویہ نینک و عظم و تنبہی ایله، اولار نے انداغ کفر انجام نرسه لار لایفہ ایشامک دن منع و زجر ایلامک عن ایماس دور۔ جناب واجب الوجود رب کائنات عز شأنه نینک خلق غه مالی و نفسی و دینی، ضرر تیکور کوچی ساحر لار و افسون خوان لار نینک شرعی دن استعاذہ ایتیمک غه بو سورۃ مشریفه ده امر قیلماقی دلیل قاطع، و برهان ساطع دور یکم، بو شریر لار نینک کاری دن آرتوق شرارت و اضرار تصور غه کلمایدور پس مؤمن لار نینک مونداغ ایش لاردن اجتناب ایتیمک لارے واجب دور و مونداغ امور شرارت ایراث غه ارتکاب ایتکوجی، وائے اوزی غه کسب و حرز قیلغوچی لار نے منع و تأدیب قیلماق حکام شرعی ذمه لار لایفہ لازم دور، زیر کہ کتب حدیث و ابن مسعود رضی اللہ عنہ دن روایت قیلیندور کہ ایتیب دور، رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم دن ایشیمک ایتور ایدی لار ان الرقی و التماس و التولۃ شرکی، ابن مسعود نینک یاران لاری مسودی لار که یا ابا عبد الرحمن او شپورتی و تمام نینک نیمه ایکانے نے بیلامیز اما تولۃ دیکان نیمه دور ابن مسعود دیدیکه توله برنرہ دور که خاتون لار ایر لارے نینک مجبتی نے اوز لار لایفہ جلب ایتیمک اوچون قیلادور لار بو عمل، سحر نینک بر نوعی دور دیب،

امام قاضی خان رحمہ اللہ بوفعل نینک حرام لیقینہ تنصیص قیلیب دور، دین و ایمان مؤننینک حرام ایکان لیکلی نینک علتی بوفعل، سحر نینک بمله نوعی بولمک لیکلی دور دیمیش، اکثر خاتون لار و بعض نادان ایر لار، زعم لار دیده جاهل افسون خوان و تعویذ نویس لار پتیب برگان کلمات بے معنی جهله لار نے، و اشکال مشتتہ و مرجه لار نے تعویذ و طومار قیلیب، اوز لایفہ تعلیق ایلامک، و اینچنین بعض مویحاق و قلاده لار نے بویون غه آسماق و فنج بلیات و رفع آفات قیلور ایمیش، کلا، بیج شک، یو حکیم او شپور اعتقاد عین جهالت و محض منالیت و اکبر، کبار دور، زیر کہ مونداغ فعل و اعتقاد اگر چه عین شرک بولماسه مو، اول فعل، شرک غه مؤدی دور، چونکہ مؤمن مؤجد نینک اعتقادی بویده اولمک لازم دور که عالم وجودده واجب الوجود قدر دن باشه

ضار و نافع و مانع و دافع یوقتور، صاف اعتقاد و خالص توحید ایلہ، اسلام دین و وحدت تعلقینی دہ بولغا
مسلمان اولادی نینک دفع آفات یا جلب منافع و خیرات قیلا دور دیب اعتقاد ایلاکت ایلہ، تعویذ
و طومار نے تعلیق قیلماقی، واجب الوجودون باشقہ ضار و نافع ہم ہار دیکم نہ منجر بولادور، بوا یسہ
شکر دور، متعلق قیلینا دورغان تیمہ نینک حکمی بودور،

اما او قولادورغان افسون، اگر اول لغات عربیہ دن باشقہ، معنی سی معلوم ایماس کلمات اعجیبه
دن ایسہ البتہ اول حرام دور، انداخ کہ علماء شافعیہ دن خطابی و یہقی انینک حرام یعنی نے تصریحی
ایتیب دور لار، اما اگر مفہوم المعنی بولغان دعوات، ما ثورہ دن، یا آیات قرآنیہ دن ایسہ اول
مستحب دور، و مبتکر دور، چنانچہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم دن رقیہ بار سیدہ سوال ایتیمیش لار
دیمیش کیم رقیہ لار نیکر نے منکاء عرض قیلینکیز لار، پس رقیہ لاری نے اول جناب نہ عرض قیلیمیش لار
ایتیمیش کہ سیز لار دن کیسکہ اوز مؤمن برادری نہ نفع شیکوز مک نہ انینک قدر نے تیسہ کرک کیم اول
اوز بہر ادلیقہ نفع نیکور سون، سونکرہ دیمیش کیم رقیہ او قوماق نینک بیج باکی یوقتور، مادام کہ اول
شکر نہ مؤدی بولماسہ۔

ابن حجر ہیتمی فتاویٰ حدیثیہ دہ آیتا دور (الموقولادورغان، یا پتولا دورغان، ہر عزائمی کہ انینک
ایچیدہ معنی سی مفہوم ایماس اسم لار بولسا، نے اد قوماق و پتوماق حرام دور، و اگر عزائم و رقیہ
اسماء اللہ نہ یا آیات قرآنیہ نہ مشتمل بولسا، انینک قراءت و کتابتی جائز دور، و مؤذن اوز کہ افعال
(شکر، اشتغال لار) چنانچہ سحر لار و ادعا، غیب ایتیکوچی فجرہ لار عادت قیلغان ایش لار، تجوز و
توتماک سالماق، صرف حرام، بلکہ کبیرہ، بلکہ کفر دور، معنی سی مفہوم ایماس اسم اعجیب لار ایلا افسون
اد قوماق حرام یعنی نے تصریح قیلخوچی علما لار، ابن رشد مالکی، و عزین عبدالسلام شافعی، و جماعہ
ازائمہ شافعیہ و غیر ہم دور لار، انتہی۔

ابن حجر مذکور باز کتاب زواج و اجروہ آیتا دور (ارواح ارضیہ استغاثی ایلہ عمل قیلخوچی، یعنی عزائم
خوان لیق و تسخیر جن برہ، اظہار افعال غریبہ ایلاب مردم نے مغرور قیلخوچی کشی، اگر فعل مذکور نے
مباح اعتقاد قیلسا، کفری جہتیدن اول واجب القتل دور، زیرا کہ دین اسلام احکامی دن بالضرورة
حرامتی معلوم بولوب حرام یعنی نہ اجماع قیلینغان حرام نے حلال اعتقاد قیلماق کفر دور، و اگر اول
کیسہ اول فعلی نے حرام اعتقاد قیلیم توروب انکار تکاب ایلا سہ، امام شافعی رحمہ اللہ نزدیک اول فعلی
جنایت دور، و امام اعظم رحمۃ اللہ علیہ نزدیک اول دور کہ ساحر مطلقا واجب القتل دور، زمین دہ فساد نہ
سعی قیلغانے جہتیدن۔ انتہی۔

رد المحتار رد ایتیب دور حاصل بو کیم کاہن دیب انداخ کشی نے ای تور کہ سبب لار واسطہ سے
ایلہ غیب نے بلیک نے ادعا قیلور، و اول سبب لار مختلف دور، شونینک اوچون کاہن ہم اقسام
متعددہ نہ منتسم اولیمیش بعضی سی عزائم دور کہ استدلال سیز ادعا، علم غیب قیلور، و بعضی سی

زمانہ دور کہ نقاط کثیرہ لار نے کاغذ چیزیں بزرگ لارے قوشوب برشکی استخراج ایلامک ایله غیب دن
 خبر بروز و بعضی سے بنم دور کہ فلک داکا یولدور لار نینک طلوع وغروب ایله حوادث آتیه دن خبر
 بروز و بعضی سے توکی جی دور کہ اوشاق تاش لار نے سالیب اندن برصنی نے تخمین و استنباط قیلان
 ایله غیب دن خبر بروز و بعضی سے جی دن بری کلیب حوادث آتیه دن منکا خبر بروز اور دیب ادعا
 قیلور و بولار نینک بارچہ سے شرفاً مذموم و بوشکی لارغہ و بولار نے تصدیق قیلان کشتی غہ شریعت
 ده کفر بیلان حکم قیلینا دورہ انتہی۔

وزمانہ میز داکا اکثر شہر و قریہ لار ده بعض برگراہ ایر و خاتون لار نینک خمیر نے اوت غہ
 سالیب چاچر انغودیب آتاب نینک ایله غیب دن خبر برک لارے و یادت چالیب روحانی لار نے
 یغیب غیب دن خبر برامیز دیک لارے و شوونکا اوخسته باطل لار برله ادعا و علم غیب ایتمک لاری
 بارچہ سے شرفاً مذموم و مؤذی شرک بولغان نرسہ لار دن دور

اما علم حساب واسطہ سی ایله کسوف شمس و خسوف قمر دن خبر برک ده و شوونکا اوخسته عادت الہ
 اقتضا قیلان علامت مطر ده ایله کواکب لار نینک اقتران و اقترانی مستقبل ده فلان ایش نینک وقوعی
 غہ و لالت قیلادور و گاہی تخلف موقیلا دور دیب شیر نجوم برله حوادث آتیه غہ استدلال ایلامک
 ده پیچ بر باک یوتور دیب علماء محقق لار تصریح آئیش لار و شوونکا اوخسته علم نجوم دن مشاہدہ
 طریق ایله ادراک قیلینا دور غان نرسہ لار دن خبر برک ده چنانچہ معرفت زوال و جہت قبیلہ
 و وقت دن قیچہ اوتوب قیچہ باقی قالغانی غہ اوخسته نرسہ لار نے دیک ده پیچ برگناہ یوتور
 بلکه نجوم دن بونرسہ لار نینک تعلیمی فرض کفایہ دور دیش لار

بعض مفسر لار التفات دن مراد النساء السوا احد یعنی سحر قیلانوجی خاتون لار بمشلا
 بوجت دن کہ سحر کوکل باغلانق ده و قصد و ہمت نے الکاف حکم قیلانق ده و انینک تأثیری بالینی غہ
 اعتقاد راسخ ایلامک ده خاتون لار اصل اعظم دور لار

بوایش نینک خاتون لار جانبی دن کوبراق وقوع غہ سحلی انجی اولار نینک دانش بار سیدہ
 اینک ناقص و غنوات توغریب سیدہ زیادہ اغراطہ ایکان لاری دن ناشی دور شو نینک اوچون
 بوایش اولار طرفین قوت ملک ده و تولار اق وجود ملک ده دور و پیچ بر عصرہ و پیچ بلدہ
 ده نوزان خاتون لار بوعمل حرام دن خالی بولماب دور لار و ایماس دور لار و ابو عبیدہ التفات دن
 مراد یہودی لبیدن اعصم نینک قیز لاری دور کیم جناب رسول اللہ نے سحر قیلیش ایدی لار دیب
 جناب رسول اللہ نینک سحر قیلینغان یعنی بار سیدہ صحیح بخاری ده ام المؤمنین حضرت عائشہ
 رضی اللہ عنہا دن روایت قیلیب دور حضرت عائشہ ایتیپ دور یعنی زینت قیلدہ سیدن لبید
 بن الاعصم دیلکان برکشی جناب رسول اللہ نے سحر قیلدی (لبید نینک سحری رسول اکرم صلی اللہ علیہ
 وسلم غہ بعض بر قیلانغان ایش لاری قیلان دیک خیال قیلنور ایسے یعنی بعض قیلانغان

تفسیر عم بیسلافون

جناب رسول اللہ نینک سحر بولغان یعنی بار سیدہ صحیح بخاری

ابھس لاری نے قیلخان من دیب خیال قیلور ایڈی) حتی کہ برکو نے یا بر کچھ اول حضرت منینگ تھا یہ
 ایڈی، لیکن دعائے مشغول لوق قیلیب تکراراً دعا قیلور ایڈی، دعوان سوئگ دیدیکہ ای عاٹشہ آیا
 بیلد نیک موکہ اللہ تعالیٰ بیلدوروی متکا برایش نے کہ من اول الیش نے بیلک نے اللہ دن
 طلب قیلور ایڈیم (یعنی اللہ تعالیٰ برایش تو غریبیدہ بار ہارگا ہی نہ قیلخان دعائیم نے اجاہت قیلدی)
 متکا ایکی کشی کلدی بری ہاشیم طرفیدہ وبری آیا فیم طرفیدہ اولتوروی، سوئگرہ بری ینہ بری غہ
 دیدیکہ بو مرد نیک بیمار لیتی نیمہ دور اول بری دیدیکہ بو مرد سحر قیلینیش دور سوروی کہ قیلدرغ
 نرسہ وہ سحر قیلینیش دور دیدیکہ ترانغ وہ وترالگان حال وہ تو شکان موی وہ وایرکک نرمانیک چمکی
 نیک قیو فیدہ سحر قیلینیش سوروی کہ اول نرسہ نئے نیردہ قویوب دور دیدی کہ بشر ذروان
 غہ قویمیش۔ پس رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم یاران سعادت نشانی دن بر مونجہ آدم لار بیلرہ
 بشر ذروان غہ باردی، اندن یانیب کھیب دیدیکہ ای عاٹشہ اول بشر نیک سوئے گویا عاٹشہ چیلخان
 سوویک بولوب دور اول بشر نیک خرمادخت لاری نیک باش لاری زشت یق وہ مشیا طین باش
 لاری ویک بولوب دور دیدیم کہ آیا نیمہ اوچون نے چقاریب نشر قیلما دیک، رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم
 دیدی کہ تحقیق اللہ تعالیٰ متکا عاقبت عطا قیلدی پس من خوش کور مادیم کہ بو تو غریبہ آدم لار میاد
 سی وہ ہرقنتہ نے قوز غاگای من، سوئگرہ رسول اللہ بھوردی پس اول بشر دمن قیلندی، اھ
 مازری دیب دور کہ بو حدیث غہ بعض مبتدعہ لارا نکار قیلما دور لارا، وز غم ایما دور لارا کہ بو حدیث
 وہ ذکر قیلینخان واقعہ منصب نبوت نے پست لاتا دور، واندہ شک پدل تاہمک غہ سبب بولا دور و
 ہر نرسہ کہ بو منی غہ مؤدی بولسہ اول نرسہ باطل دور دیب، وہم اولار زعم ایما دور لارا کہ بو واقعہ نے
 تجویز ایتمک (وائیک وقوعی نے تصدیق ایلاک) رسول اللہ نیک طرف الہی دن تبلیغ ایکان حکام
 شہر عہدہ سیغہ اعتماد نے ساقط قیلما دور، چونکہ بو حدیث مضمون غہ کورہ احتمال قیلسہ بولور کہ اول حضرت
 حامل وحی جبرئیل علیہ السلام نے کورگان خیال قیلنخان بولغای، حالو کہ اول خیال قیلنخان شخص
 جبرئیل علیہ السلام بولما غای، سوئگرہ اول حضرت نہ برشی وحی قیلنخان دیک خیال قیلنخان بولغای،
 دہیح بر نرسہ وحی قیلنخان بولما غای۔

مازری ایقہ دور کہ بو زعم لار نیک بار چہ سے مردود دور، زیرا کہ جناب رسول اللہ نیک وحی
 الہی نے تبلیغ ایتمک وہ صادق ایکانغہ، و تبلیغ ہنگامی وہ عصمت الہی ایہ معصوم یعنی غہ دہیح بر نرسہ
 سیر روشن دلیل قائم دور و اول حضرت نیک ضد قیفہ معجزات بینات لار شہاد دور پس موندغ
 بولغای موندغ خلافتہ قائم بولنخان دلیل نے تجویز ایلاک باطل دور، وانا دنیا الیش لاریشہ
 تعلقی بار بعض نرسہ لار کیم اول حضرت نیک بعثتی ایتمک اوچون ایماس دور و رسالتی اول نرسہ

لہ بو بارادگی روایت لارا خلافتی کشف البیان وہ ذکر قیلدی ۱۲ منہ۔

ادبہر حدیث روی غہ بعض لار نیک طبعی و علامہ حدیث و ابلی تفسیر نیک اول ضمن غہ جو ابلی

جہتی دن بولماب دور پس مونداغ نرسہ لارده اول حضرت بنی بشرغہ عارض بولادورغان امراض
تیکلیغ نرسہ لارغہ یوقا دور مونداغ کہ ایسہ پس امور دنیا جملہ سیدن بعض برایش لارده حقیقی
یوق نرسہ لار اول حضرت غہ خیال قیلنسہ یراق ایماس دورا حالبوکہ امور دین دہ مونداغ نرسہ لار
عارض اولمک دن اول حضرت معصوم دورہ اھ

وہلب اییب دور کہ رسول الدنیک شیا طین نینک شری دن عصمت آہی دہ ایگانے
شیا طین اول حضرت غدارادہ کیندایمک غہ مانع ایماس دور چونکہ حدیث صحیح دہ کلیب دور کیم بر
شیطانی اول حضرت نینک نمازی نے فاسد قیلماق نے ارادہ قیلیش پس المد تعالی اول حضرت
نے اول سوہ قصد ایگان نے دستگیر ایمک غہ متمکن وقادر ایلا میش پس شوژکا اوخستہ سحر اول
حضرت رسالت منقبت نینک نفس شریفہ سینہ تبلیغ رسالت غہ تعلق بار نرسہ لار بار اسیدہ برار
نقصا نے ایراث اینادورغان بر ضرر نے تیکوز مایدور بلکہ سحر سببی ایلا سا ترا امراض ضرری جنیدن
بولغان اثر یوشا دور انداغ کہ سوز قیلماق دہ ضعیف یق یوزلانمک بعض ایش دن عاجز یق رو
برمک یا کہ سر ریع الزوال بر تیلی حادث اولمک غہ اوخستہ نرسہ لار والمد تعالی شیا طین کیدری
باطن قیلا دور۔ اھ

وآبن القصار اول حضرت غہ عارض بولغان اثر نینک مرض جنیدن ایگان یلی غہ حدیث صحیح
نینک آخریا کی رسول الدنیک قد عانانی اللہ قوی بر لہ دلیل کتوروب دور۔

آبن الیم الجوزی رحمہ اللہ زاد المعادہ اینادور (آوم لار دن بر طائفہ رسول الدنیک محمد
قیلیندی دیگان روایت غہ انکار قیلیب دور لار وایتیب دور لار کہ رسول الدن جناب میفہ یوسوز نے تھیر
ایلاک درست ایماس دور واول طائفہ بو واقعہ نے شأن نبوی غہ بر عیبی ونقصانی دور دیب گمان
قیلا دور لار حالبوکہ ایش اولار گمان قیلغان دیک ایماس دور بلکہ اول واقعہ جناب رسول المدغہ
یوشا دورغان استقام واد جلع جملہ سیدن دور و مسخو اولمک ہم امراض عارضہ دن بولغان بر مرض
دور جناب رسول الدنیک سحر نینک تا شیری ایلا بیمار بولمک یلی اول جناب نینک یہودیتہ خاتون
طریق دن بر یگان زہر بر لہ آزار و دزد چیک کالنے غہ اوخستہ دور ایکی سی نینک آسیدہ ہیج برون
یوقوز و بو واقعہ ایسہ صحیحین دہ حضرت عائشہ دن روایت قیلینغان حدیث صحیح ایلا ثابت دور۔

قاضی عیاض ایتیب دور کہ سحر امراض عارضہ جملہ سے دن بر مرض وعلل منبریہ دن بولغان بر
عارضی دور کہ انواع امراض تیکلیغ اول حضرت غہ عارض اولمک جائز دور انکار قیلینا دور غسان
نرسہ دن ایماس دور و امر نبوت غہ طعن و دخل ہم باعث اولمایدور و اما اول حضرت غہ بعض بر
قیلماغان ایش لاری نینک قیلغان دیک خیال قیلینغان ایسہ پس موندہ اصلا اول حضرت نینک
صدقی دن بر نرسہ غہ دخل تیکوز ادورغان بر شہرہ یوقوز چونکہ تبلیغ احکام الہی با سیدہ اول حضرت
نینک معصوم ایگان یلی غہ دلیل قائم و اجماع ثابت دور و اینجی اول سحر نینک تا شیری ایلا اول

تخیل سچ الزوال عارض اولکی دنیوی ایش لار تو غریبی ده غینہ دور کہ اول حضرت نینگ بعثتی انداخ ایش لار اوچون ایماس دور و اول حضرت انداخ ایش لارده سائر بشردیک آفات کونیه غه معرض دور پس مونداخ ایسه امور دنیویہ دن بیج حقیقتی یوق بعض نرسہ لار سحر تاثری برله اول حضرت غه خیال قیلینیب سوکده اول عارضه اول جناب دن زائل اولوب کمال بولمک یئگی یراق ایماس تور او شبو سحر نینگ تاثری نینگ غایتی ابخی اول حضرت نینگ جسدی ده و ظاہر جوارجی ده ایدی عقلی و قلبی غه اینک بیج برتاثری یوق ایدی شو نینگ اوچون اوزیغ تخیل قیلینغان نرسہ لار نینگ صحتی نے اعتقاد قیلماس ایدی بلکہ اینک بیج بر حقیقتی یوق بر خیال ایکانے نے بیور ایدی مونداخ حال لار اراض سائرہ دن بعضی سی نینگ جتیدن ہم گانا پیدا بولادور۔ والحمدلہ انتہی۔

۱۔ امام فخر الدین رازی رحمہ اللہ تفسیر کبیرہ ایتا دور (بیلگیل کیم معتزلہ تاملابا بقصہ غه انکار قلیب دور لار قاضی ایتیب دور کہ او شبو روایت باطل دور و مومنینک صحتی غه قائل بولمک چوکن ممکن بولادور۔ برنجی وجه بولمک اللہ تعالیٰ و اللہ یصمات من الناس دیدور و ہم ولا یفعل السوا حر حیث یاتی ویب دور ایکنجی وجه بولمک بو امر نے تجویز قیداق نبوت غه طعن و دخل غه مقضی بولادور اوچونکی اگر بوقصہ درست بولسه البتہ دشمن لار بویول ایله جمیع انبیاء صالحین غه ضرر نیکو ننگ غه قادر بولوب بوسیلہ ایله اوز لار یغہ بولورغ ملک و قدرت حاصل ایلامک غه متمکن بولور ایدی لار بوشرفن لار بارچہ سی باطل دور تورینجی وجه اولکده کفار و تمرد شکار اولی رسول مختار نے مسور دیب عیب قیلور ایدی لار۔ پس اگر بوقصہ راست بولسه البتہ اول مشرک لار نینگ اول قبل لاریده صادق بولمک لاری لازم کیلادور و حضرت رسالت منقبت جتابیغہ اول معاند لار سنا و قیلغان عیب یول تانغان بولادور حالبوکہ ارباب عقل لار نزدیک اول اسناد غنبر جائز دور۔

علماء محقق لار دیب دور لار کہ اوشبو قصہ نینگ صحت غه نیکان لیکلی جمهور اهل نقل نزدیک محقق دور بوقصہ نینگ صحتی کفار طسرفیدن رسول اللہ مسکور دیلگان سوز نینگ صدق نے استلزام قیلمایدور بوجہت دن کفار نینگ رسون اللہ نے مسکور دیمک دن مراد لاری سحر سببی ایله عقلی زایل بولغان محنون دور بنا برین آبا و اجدادی نینگ دین و آئین قدیمی نے ترک ایتمکان دیمک دور اما اول حضرت نینگ بدن مبارکی غه یرلمی یتیب مسکور بولمکی ایسه بیج بر کیمسه انکار قیلمادور عن شرف لار دن ایماس دور خلاصہ کلام اللہ تعالیٰ رسول کریمی غه بر شیطانی و نہ بر انشی نے ونه بر جتی نے مسلط قیلماب دور کہ اول مسلط قیلینغان نرسہ اول حضرت نینگ نبوتی غه عقلی غه تعلقی بار نرسہ لار بار سیدہ بر آزادی اول حضرت غه تیکوز گای وانا اول حضرت نینگ بشریتی و بدنی حیثیتی دن برادر عارضی سببی ایله ضرر رسیده بولمکی ده بیج بر بئد یوق تور و سحر نینگ اول حضرت غه تاثر قیلماق ایسه شبو یوق کہ اول حضرت نینگ نبوتی بار سیدہ بولمیش و ابخی اول حضرت

نینک انسان و بشر بیک جہتیدن اثر قلیبیش، زیرا کہ اول حضرت غہ بشہ تہتی جہتیدن، سائر
بشر غہ عارض بولادورغان صحت و مرض، اکل و مشرب و دفع فضلات، و موت غہ اوخشہ نرسہ
لار عارض بولادور۔ و اول حضرت غہ بشر تہتی جہتیدن اثر سحر نینک ظاہر اولکی، بتوتغہ طعن و
دخل تیکوزمک غہ مؤدی اولما یروز، انجق اینک بتوت غہ طعن اولکی ممکن بولور ایدی، اگر سحر نینک
تا اثری بتوت غہ راجع ایش لارده موجود بولسہ ایدی، حالبوکہ اثر سحر اندہ موجود بولمادی، امر بتوت
دہ اعدی اول حضرت غہ ضرر تیکوزمک دن الدتعالی پیغمبری نے اوز پناہ عصمتی دہ ساقلاب دور
و بتو واقع نینک دتوعی الدتعالی نینک قوی و الله یعصمک من الناس غہ قادح بولما
یدور، انداغ کہ اشد جنگی دہ اول حضرت نینک دندان مبارکی شکست اولوب عارض مبارکی
نینک مجروح اولکی، الدتعالی نینک قوی و الله یعصمک من الناس مضمونچہ ضمان الہی ایلہ عصمت
دہ بولکینغہ قادح اولمادے، زیرا کہ عصمت دن مراد انجق بتوت امر لغہ خلل ایراث ایتادورغان
نرسہ دن اول حضرت نے سا قلاماق دور۔ انتہی۔

اسماعیل حتی روح البیان دہ کشف الاسرار دن نقل قلیبیش ایتادور، اگر دلیسہ لارکہ سحر
نینک نفوذی دہ، اینک اثری رسول الد نینک جسد مبارکی دہ بطور غہ کلکی دہ حکمت نیمہ دور، نیمہ
او چون الدتعالی اول کیند قلیغوجی نینک کیندی نے باطل ایلاب اینک مکری نے دسحری
نے اینک اوز کو کرکی غہ قایت رامادی دیب۔

ایتا میزکہ موندکی حکمت جناب رسول الد نینک صدقی نے، و معجزاتی نینک راست و درست
یقینی نے، سحر غہ کہانت غہ اول حضرت نے نسبت برگان لار نینک کذبی نے، ظاہر قلیماق دور، چونکہ
(حدیث صحیح مضمونچہ) سحر اول حضرت غہ تا اثر قلیبیش، حتی اینک اثری ایلد بعضہ ایش لار تخفیل
قلیبیش نوعی بیمار لیت عارض اولمیش، رسول خدا اینک نیمہ دن ایکان لیکنی نے بیلا میس،
حتی کہ ربی غہ تکرار تکرار دعا قلیبیش، الدتعالی اول حضرت نینک دعاسی نے اجابت ایلاب
سبب بیمار لیت نیمہ ایکان نبی بیلد و میس، اگر اول حضرت دن صادر اولغان معجزات
خوارق عادات لار دشمن دین لار گمان قیلغان دیک سحر پالی دن بولسہ ایدی، بو حال دہ اثر
سحر ایلد اوز بغہ توشکان احوال نینک نیمہ ایکان نے اول حضرت غہ مشتبہ بولماس ایدی، و
البتہ اوز طرفین دن اینک دفعی غہ توشار ایدی، و بو امر بجد الدتعالی اول جناب رسالت مآب
نینک صدق بتوتے غہ اینک قوی برہان لار دن دور، انتہی۔

ابن حجر عسقلانی فتح الباری دہ ایتادور کہ (ابن سعد روایت قیلغان عبد الرحمن بن کعب
حدیث مسلمی دہ ایتیب دور کہ، پس لبید بن اعصم نینک ہمیشہ سی دیدی کہ اگر محمد بولسہ پس
تیز دور کہ سحر نینک واقعہ سی انکا وحی برکہ خبر بیلد دور، و اگر اندلغ بولماسہ، تیز دور کیم بو سحر
انے ہمہ دن ذاہل و غافل قیلا دور، حتا کہ اینک عقلی بالکل غہ ذاہب بولادور دیب، (ابن حجر ایتادور)

ایتنا منکہ شیخ اول واقع اولدی ابدانغ کہ او شبو حدیث صحیح ده ذکر قبیلندی - انتہی -
یعنی او شبو واقعہ ظہور غہ کلکک سببی ایله بے شبہ اول حضرت نینک نبوتے نینک صحیح
واوزی نینک دعوی رسالت ده صادق یعنی ظاہر اولدی

ایمدی بو واقعہ بنی قطعاً رد قیلغوی مفتی دیار مصریہ شیخ محمد عبده رحمہ اللہ نینک
بو بارہ داکل حقیقہ انجام کلامی نے نقل و ترجمہ ایتنا مینر محقق مذکور ایتنا دور (مخفی ایماستور کہ سحر
نینک اول سردور انبیا نینک نفس شریفہ سی غہ بو مرتبہ ده تاثیر قیلماقی، یعنی سحر تا شیری ایله رسول اللہ
نینک قیلماغان ایشی نے قیلدیم دیب ظن و خیال قیلور لیک درجہ غہ ایش نینک تیمگی، امراض ساہو
نینک ابدان بنی بشر غہ اثر قیلماقی قبیلدن ایماس دور، وہم بعض عادی ایش لارده سہو و نیان
عاری اولک قبیلی دن موایماس، بلکہ اول تاثیر رسول اللہ نینک عقل شریفہ یعنی غہ مناس و روح
لطیفی غہ تاثیر دور و بو تاثیر غہ قائل اولک مشرک لار نینک رسول اللہ حقہ وہ ان تبخون الا
رجلا مسحوراً و یکان سوز لاری نے اعتبار و تصدیق قیلماق نے لازم تو تادور، چونکہ مشرک
لار قاشیدہ مسحور دن مراد انج عقلی غہ وہم و خیال غلیہ ایلامک ایله عقلی مختلط بولغان، و وقوعہ
کلماکان ایش نے واقع بولدی یا کہ واقع اولادور دیب اتباع خیال و ظن قیلغان، کشتی دیمک
دور - پس سحر نینک تاثیر شیری ایله رسول اللہ قیلماغان ایشی نے قیلدیم دیب خیال قیلور لیک
درجہ غہ ایریشکان دیساک مشرک لار قول لار چپ (العیاذ باللہ) اول حضرت مسحور بولغان بہتدن
اوتغیہ وحی قیلنماغان نرسہ لار نے وحی قیلندے دیب ظن و خیال ایلامکان بولغان یعنی اوست
بولک لازم کیلا دور، بو قصہ صحیحی غہ قائل بولغان وہ معاندہ سلام اولغان بیگانہ لار دن وارد
اولادور غان اعتراض و طعن لار موندلغ بولوب، اندن کلکان نتیجہ لار نینک مزید لیک بولکیدہ شبہ
یوقتور، حالبوکہ نبوت نینک ماہیتتی نیمہ دن عبادت ایکان لیکنی غہ، اول نبوت اوچون نیمہ نرسہ
لار واجب ایکان لیکنی غہ عقلی ایریشما ی دور غان مقلد لار نینک تو لاسی اتیمیش لار کہ (رسول
اکرم صلی اللہ علیہ وسلم نینک نفس شریفہ سی غہ سحر اثر قیلغان یعنی بار سیدہ ایراد قیلینغان
خبر نینک صحیح یعنی محقق دور، پس انکا اعتقاد قیلماق لازم، انکالیشا ناماس لیک اہل بدعت
نینک روشیدن دور زیر کہ بوجہ نے تصدیق قیلماق لیت سحر غہ انکا قیلماق نینک اتمضاسی
دور، حالبوکہ سحر نینک شوتے و صحیحی قرآن وہ کلین دور دیب) پس عبرت نظری ایله با قینک کہ
دین صحیح و حق صریح مقلد نینک فکری وہ بچوک بدعت غہ اویر و لادور.

اول بے خبر سحر نینک نبوتیغہ متسران برلہ دلیل و حجت کلتور دور اما متسران نینک رسول اللہ
دن سحر نے نفی ایکان، و رسول اللہ نے مسحور دیمک نینک مشرک لار نینک افترا سی دن ایکان لیکنی

یہ یعنی محقق نامی نے کوتارکان مقلد لار نینک فکری برلہ دین صحیح و حق صریح نینک بدعت غہ اویر و لگانے نے عبرت نظری ایله با قیب
تعبیر نینک ۱۷

بیان قیلخان حکمی وہ اول تنزیل حکیم دن یوزاویور اودور مت آن نینک حکمی نے تأویل قیلا دور۔
 و حدیث وہ روایت ایتیلگان قصہ نے باوجود مشرک لار قصد ایتکان معنی اندہ ظاہر توروغ
 لوقی تأویل ایتیک نے اصلا راکور مایدور مشرک لار نینک ٹومن لار سیر لار سحر قیلینخان بر مژدہ
 غینہ تبعیت ایتا سیز دیگان سوز لاری دن مقصود لاری ظاہر معلوم دور، چونکہ مشرک لار نینک مذکور
 قول دن ارادہ و قصد لار سے محمد غہ شیطان غلابسہ قیلا دور دیکم ایری و مشرطان نینک ملا بسہ سی
 اولار نینک قاشیدہ سحر بیلہ معروف ایری و سحر نینک انواعی دن بر نوعی آتا لور ایری، و مشرک لار ایتکان
 سوز بعینہ بسید بن اعصم غہ نسبت بیریڈکان سحر نینک اثری دور چونکہ اولار نینک زعمیدہ اول سحر
 نینک تأثری ایلد رسول اللہ نینک عقلی و ادراکی مختلط بولیش دور۔

اسلام اہلی غہ اعتقاد قیماق واجب بولغان نرسہ بودور کہ قرآن قطعاً خدا نینک کلامی و
 پیغمبر معصوم امین جانی دن تو ازلہ بیزگہ ایریشکان کتاب سماوی آبی دور پس موندراغ بولغاچ اول
 کتاب میں نیمہ نرسہ نے اثبات قیلسہ اول نرسہ نے اعتقاد قیماق و نیز نے نفی قیلسہ اول نرسہ نے
 اعتقاد قیماق لیق واجب دور، حالو کہ قرآن نینک رسول اللہ جنابیدن سحر نے نفی ایتکان نے
 محقق دور، بو حیثیت ایلہ کہ قرآن رسول اللہ غہ مسجور لیک نے اثبات ایتیک نے، اول حضرت نینک
 لاری بولغان مشرک لار غہ نسبت بر دی، و اولار نے اوشبوز عم باطل لار سے اوچون سز نش
 قیلدی، پس قرآن نینک اوشبوز بیانی غہ کورہ رسول اللہ قطعاً مسجور ایماس دور، آما رسول اللہ
 نینک نفس شریفہ سی غہ بسید بن اعصم نینک قیلخان سحری نینک تأثری عقیدہ روایت قیلینخان
 حدیث ایسہ اول صحیح اولخان تقدیرہ خبر آحاد دور، اعتقاد دیا یا بیدہ خبر آحاد حجت ایماس دور و سحر
 نینک تأثری اول حضرت نینک عقلی غہ اثر تیکوزک دن اول حضرت نے معصوم اعتقاد قیماق نینک
 اوزی البتہ عقائد لار جملہ سی دن علی حدہ براعتقاد دور، پس بو اعتقاد نے نفی ایتیک وہ خبر تھیں دن
 اوزگہ نرسہ حجت تو تو لمایدور، و عقائد بار سیدہ ظن و منظنون نے حجت تو تک روا اولمایدور۔

اینک اوستینغہ بوہم بارک آحاد طریق ایلہ بیزگہ تیرکان اول حدیث، صحیح بولغان تقدیرہ
 نزدیکہ اول حدیث نینک صحیح ثابت بولغان کشتی اوچون ظن دن باشقہ سنے افادہ پیر باید دور۔
 اا اول حدیث نینک صحیح ایماس یعنی غہ نزدیکہ دلیل لار قائم بولغان کشتی اوچون، اولی پنج حجت
 اولہ آلمایدور، پس ایدمی قیسی حال وہ کہ بولسہ بیزگہ روا دور، بلکہ بیزگہ لازم دور کہ، بو حدیث
 حقیقہ کی ایش نے اللہ غہ تفریض قیلنا میز، و عقیدہ میز بار سیدہ اے عالم حجت قیلنا میز
 نص مت آن نے دو لالت عقل نے تو تاقا میز، یعنی قرآن کریم نینک نصی و عقل ضابطہ شادی

لہ یعنی رسول اللہ نینک عقل شریفہ سحر تأثر قیماق دن رسول اللہ قطعاً معصوم دور دیب اعتقاد قیماق نینک اوزی
 علی حدہ براعتقاد دور ۱۳ منہ

ایہ عمل قیلیب، اول خاتم انبیاء نینک مسور بولغان بقی نے اعتقاد قیلاس لیقیمیز لازم دور
چونکہ مشرک لار و بعض تقلید آئین لار زعم قیلغان نینک، اگر رسول اللہ نینک عقلی غلطن دویم
عارض بولدے دیلمسے، رسول اللہ نینک تبلیغ ایتماکان نرسہ سینی تبلیغ قیلدیم دیب گمان
قیلماتی و طرف آہی دن نازل قیلینماغان نرسہ نے نازل ایقیدی دیب غلطن و خیال ایلاکئی
روا تو تولسہ کرک (نغوذ بالمدن ہذا الاعتقاد الباطل)۔

سورہ نکرہ مخفی اولما سون کیم سحر نے بالکلیہ نفی قیلغان کشی نینک اہل بدعت دن
سنالماقی روا ایماستور چونکہ اللہ تعالیٰ مؤمن لارغہ اعتقاد قیلماتی واجب بولغان مؤمن کہ
نے، سورہ بقرہ نینک آخری امن الرسول آیتی، و مؤمنن بولمک آیت لارده بیان قیلدی
و مسلمان لارغہ مسلمان یق آئینی غہ داخل بولمک لارے اوچون ایمان کلتورمک واجب بولغان
نرسہ لار بار سیدہ امر لار وار بولدی، اما اولار نینک بیج یریدہ سحر نینک ہر بر ملت ایچید کی و
شینون اعتقاد قیلغان وجہ اوزرہ ثابت و واقع ایکانیغہ ایمان کلتورمک ہم واجب دور دیب
بیج ذکر قیلما دی، بلکہ حدیث صحیح وہ سحر نے اور گانمک کفر دور دیب وار بولدے۔ یعنی شارع
بیز امت اسلامیہ دن طلب قیلدی کہ آدم لاروز تا سیدہ سحر دیب معروف بولغان نرسہ غہ و
سحر آتا لغان امرغہ بیج برنظر سالما غایمیز ازی مشران کریم وہ اللہ تعالیٰ مواضع مختلفہ وہ سحر
نے ذکر قیلدی، لیکن بیز لار نینک اول ذکر قیلینغان سحر دن او شجو کہ باطن لار فہم ایتمکان معنی
نے فہم قیلما قیمیز واجب ایماستور چونکہ سحر نینک معنی سی لغت وہ بر نرسہ نے حقیقی دن
او پورمک دور انداز کہ امام فراء رحمہ اللہ تعالیٰ نینک قلی فاتی کس سحر دن نے
آنی تو فکون و نصرت قون دیب تفسیر ایقید دور سحر و واقفہ ایکی سے بر معنی وہ دور (ہر
چچان بر آدم نے بر نرسہ دن او پورسہ یا اندیشہ ور آبی نے اندن یا ندورسہ اقلک فلانا غہ
اوقا دیر لار ضربت با بیدن ای صرتہ و قلبہ او قلب رأیہ دیمک دور)۔

و بیز کہ نیمہ ایر او یوز لانا دور اگر بیز قول آہی ما یفتر قون بہ بین المدء و ذوجہ
دن ایر سیدہ خاتون آراسینے تفریق قیلادور غان سحر دن فہم قیلساق او شول پلید و نازک
طریق لار نے کہ اول طریق پلید ایر نے خاتونی دن و خاتون نے ایریدن آیریدور، آیا
شونداز طریق پلید لار نینک تعلم ایقیدلا دور غان نرسہ لار جملہ سیدن بولمکی، و نینک تعلی
اوچون استاذ لار طلب قیلماقی یراق تو تولادور سو (آیا بوالیش عالم انسانیت وہ وجود پذیر

ملا یعنی انراغ مکرو حیل یول لارینی کہ بعض فساد پیشہ شہوائے ایر کشیلا پلید ذل لار واسطہ سے ایہ اول مکرو حیل
یولی بر بعض خاتون لار نے ایریدن آیریدور، بعض یمان خاتون لار اول مکرو سیسہ القاسی بر بعض سادہ دل ایر
لار نے و فایق خاتون لار یریدن آیریدور بوالیش لار انسان لار ایچرہ او قوب تورمک وہ دور ۱۲ منہ

ایماس دیب گمان قیلینام دور) حالہو کہ بیز لار بعض حکومت لارا یکپہرہ سیاست عامل لاری دن
بولک لیک نے ایستاگان کیشی لار غصہ آدم لارا ورتاسی غہ تفرقہ وقتنہ سالک اسلوبینی
اور گاتمک اوچون درس لار بریلگان لیک نے، و بوبارہ دہ تا لیف قیلینغان کتاب لار نے کور
امیز، احتمال کہ آیت دہ مرہ و زوج آراسی نے آیریدورغان نرسہ نے اور گانا دور لار دیب و کر
قیلماق، تمیشیل قبیلی دن اولغای، دایش نے اینگ قبیح طرزہ انظار ایلامک طریقہ دن بولغان
یعنی اولار نینک انواع چیل و طریق قسادن تعلم ایلامان نرسہ لاری نینک غایتی، اول درجہ
غایتی کہ، اینک ایله ایر بیلہ خاتون اور تاسی غہ تفسیرین سالماق غہ قادر بولا آلور لار دیک دور
و آیت کریمہ نینک سیاتی مو او شبو احتمال دن ابا قیلما یور و شیا طین نینک ذکر ی ہم یز نے
مواغ غم دن منع قیلما یور، زیر کہ اللہ تعالیٰ انسان نینک منافق خبیث لارینی شیا طین آتاب دور
اندغ کہ ویب دور، و اذ اخلوا الی شیاطینہم و یندایتیب دور شیاطین الانس
و الجین یوحی بخصم الی بعض۔ و فرعون نینک ساحر لارے نینک سحری حیلہ نینک برنوی
ایدی، شونینک اوچون اللہ تعالیٰ یخیل الیہ من سحرہم انھا کسعی دیب دور، انھا
کسعی بسحرہم دیب دور

یونس مخوی ایتیب دور عرب لار ما سحرک عن و خبر کذا دیدور لار، اے ما سحرک عنہ دیک
دور، اگر اول مقلد لار اللہ تعالیٰ نینک کتاب کریمی نے اوز قدر غیر مناسب روش دہ تعظیم
قیلہ لار ایدی، و لغت دن عقلی بار آدم اوچون حکم قیلماق غہ کفایہ قیلغودیک نے بیلسہ لار ایدی
موندان نا بجا ہرزہ سر الیق قیلماق ایدی لار، و دین مقدس اسلام نے او شبو عیب و عار ایله عیب
ناک ایتماس ایدی لار

و بسورہ نے رسول اللہ نینک سحر لانگی بار اسیدہ نازل اولغان دیک چوک درست اولاد دور

شہ یعنی یا دور و پادولت لارے نینک بعضے سے اوز لاری نینک سیاسی عامل لار ایفہ اجنبی حکومت تبع لاری نینک اور
تاسی غہ خصوصاً و نیادن پیجر اسلام الی میاندسی غہ تفرقہ وقتنہ سالک اسلوبینی درس قیلب او تو تا دور لار، و بوبارہ
دہ تا لیف قیلینغان کتاب لاری بار بنابرین اسلام الی برلہ مسکون مملکت لار ہمیشہ تفرقہ و شقاق بلا سیدن خالی
بولما یور، خافل مسلمان لار نے ادراک انیما یور لار کیم نینک و سیسہ سے ایله کیم غہ دشمن یک قیلماقہ ایکان لیک
پیچ تو شایمایدور لار یعنی قول کریم الہی عدو اللہ و عدوکم مضمون پی دشمن خدا و بدخواہ مسلمان بلغان اجانب نینک کرد
دسیسہ سی ایله، حکم قول الہی انما المؤمنون اخوة اوز لارے نینک برادر دینی لاری غہ دشمن یک و بدخواہ
لیق قیلب تورغان لیک لارینی اصلا خیال لار ایفہ کلتور ما یور لار سبحان اللہ

بومرتنہ دہ غفلت و جہالت اولور مو

حالبوکہ عطاء حسن وجابر قول لاریدہ و ابن کریب نینک ابن عباس دن قیلغان روایتی ده بوسورہ مکہ ده نازل اومیشس، حالبوکہ اول مقلد لار زعم لاریچہ اول حضرت غه واقع اولغان سحر نینک دفعی ایختی مدینه ده دور، لیکن مجال برله سوز قیلماق نئے عادت ایلاگان کیمسه برله، پیچ حال ده سوز لاشمک ممکن ایماس دور، نوؤ بالمدن الخیال انتہی۔

اوشبو محقق فیلسوف نینک شاگردے محمد رشید رضا ایبتا دور (نذہیب متبوعه غه اطلماعی ماربر برکشی البتہ بیلا دورک، ہر نہیب نینک تابع لاری اوز امام لارے نینک قیاس غه بنا قیلینغان بعض قول لارینی اخذ قیلماق ده، صحیح بخاری و مسلم کی کتب صحاح ده روایت قیلینغان بعض حدیث لار غه عمل نئے ترک اتمیشس لار، موندرغ ایسه پس نبوت دن کافر لار شنبہ لارینی دفع قیلماق اوچون، مسترآن قطعی غه موافقت ایلانک نئے لازم تو توب، کتب صحاح و کی بعض حدیث آحادی نئے ترک اتمیک اولی دور۔ و بو قضیہ غرائب دن دورک اوشبو مسئلہ ده بیز لار اسلام غه اعتراض قیلنجوجی کافر لار دن بعضی سی نئے کور امیزک، رسول اللہ دن سحر نئے قرآن نفی اتمیک لیکن غه قیلا دور، مسترآن نینک خبرینی حدیث ده روایت قیلینغان خبر اوزرہ حجت بیلا دور، اما بعض مسلمان لار غه بوایشس دشوار کیلا دور۔ بیز بیماس میزک اوشبو بعض مسلمان لار اول معترض کفار لار نینک اعتراضی غه تسلیم ایلاب، رسول اللہ نینک مسخوری لیکن غه اعتراف قیلغان دن کین، اولار نینک اعتراضی نئے دفع اتمیک غه نیمہ برله حجت و دلیل کلتور ادور و اول معترض کفار لار رسول اللہ نینک روحی غه سحر تاثیر ایتما دی دیگان قول ده مسلمان لار غه تقلید قیلنایدور لار، حالبوکہ علامہ ابن القیم شیب دورک سحر ارواح عالیہ غه تاثیر قیلنایدور دیب۔ انتہی یعنی رشید رضا نینک سوزے تو گادی۔

ایبتا من کہ رشید رضا نینک فکری صواب و قولی صحیح دور اتمیک اوچونکہ رسول اللہ نینک سحر لانگان لیکن اگرچہ صحیح بخاری ده روایت قیلینغان حدیث ده بولسه مو، حدیث آحاد دور، تو اثر و جہ سیغہ تیما کان حدیث لار آحاد دن سنلا دور، حدیث آحاد قطعی دلیل بولما ی

طنی دلیل بولا دور، علماء اصول اصطلاحیہ اگر دلیل طنی برار اصل قطعی غه مخالف بولور ایسه بالاتفاق اتمیک ساقط بولمکی ده شنبہ یوقتور، احادیث کتاب لاریدہ و کتب فقہیہ ده مونیکن مثال لاری تو لا دور، امام مذہبی میر امام اعظم رحمہ اللہ اوز قیاسی غه مخالف تو لا حدیث لار نئے اصل کلی غه مخالف دور دیب ربه قلیب دور و اینچنین امام مالک و امام شافعی، بولار دن مقدم و پیشوا بولغان مجتہد لار صحابہ و تابعین لار دن بعضی سی، اصل کلی غه مخالف دور دیب حساب دن بیرون صحیح حدیث لار نئے رد اتمیشس لار، چنانچہ فاطمہ بنت قیس دن (ان المطلقة ثلاثا لیس لها سکنی ولا نفقة) دیب روایت قیلینغان حدیث صحیح نئے، حضرات عمر و عائشہ اسامہ بن زید عمر بن عبد العزیز و فقیہ لار نینک اکثری، لا یخزجوھن من بیوتھن ولا یخرجن اسکنوھن من حیث سکنتم ایبت لاری غه مخالف دور گمانی ایله رد قیلیمیش لار۔

ابن عمر رضی اللہ عنہما دن روایت قیلینخان ان المیت لیعدب بکاء اللہ علیہ
 حدیثی نے کہ صحیح دور آیت کریمہ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ غہ مخالف ووردیب
 حضرت عائشہ رذہ قیلیش۔ اسپنچین حضرت عائشہ انما المشوم فی ثلثۃ حدیثی نے مثل
 ان الا مزلکہ للہ آیتی غہ مخالفتی اوچون رذہ ہمیش اذالاستیقظ احدکم من نومہ
 فلا یغمس یدہ فی الا ناء حتی یغسلہا ام المؤمنین حضرت عائشہ و ابن عباس
 جناب لاری و ما جعل علیکم فی الدین من حدیج آیتی غہ مخالفتی اوچون رذہ قیلیش
 لار پس شونیکا اوخشہ اینک اولوغ صحابہ کرام، اینک چونک مجتہدین عظام، اکثر احادیث
 صحیحہ نے بعض برآیت لارنیک اطلاق غہ، ویا اصل کلمے دن عبارت بولغان تیسارہ غہ
 مخالفتی اوچون رذہ قیلخان ایہ لار پس بو حدیث سحر نے موآیت کریمہ ان تتبعون الا رجلاً
 مستحوراً غہ مخالفتی اوچون رذہ میلن، نیمہ محظور لازم کیلا دور۔ حدیث مذکور نے تاویل
 ایتیب، سحر رسول اللہ نینک عقلی غہ وروحی غہ تاثیر قیلما یوردی گوجی علماء لارنیک سوز لار نے
 اولارنیک اولار لغہ دلیل قطعی دیک کور ولسہ مو، لیکن بو قول لاری معترض لار نے قناعت
 قیلدور غودیک دلیل اقناعی اولما یورد، چونکہ اولار ان نینک سحر تاثری ایلہ بعض و ہم و خیال
 خطرہ سی غہ معترض اولمکی، سحر نینک عقلی وروحی غہ تاثر ایتیمکی دن دیب بیلا دور لار پس بو معترض
 لار نے قناعت لاندور غودیک البتہ برحمت لازم دور قناعت بخش حجت قرآن غینہ دور
 ایتا من کہ فرضا یوقاریدہ ذکر لاری سبقت ایتکان علماء لارنیک قول لاری
 سحر جناب رسالت مآب نینک روح لطیفی غہ تاثر قیلما، مجرد جسم شرفی غہ اثر قیلماق ایلہ مذکور
 وقوعات لار حصول غہ کلیمش دیب تسلیم قیلخان وہ ہم، بواپرا و اعتراضانہ وارد اولمکی وہ شبہ
 یوقور کیم، بر یہود یہ نینک سحر ایلہ مسحور اولمک سبیدن اول جناب عصمت مآب رنجور
 اولوب، قیلماغان ایش لارینی قیلدیم دیب خیال قیلدور غان مرتبہ غہ دوچار اولغان ایہ
 دشمن لار سحری اول حضرت غہ بو مرتبہ وہ تاثر ایتیمک حدی غہ تیسرہ، اغدای دین حق
 بولیمش مبعاند مشرک لار برآنی اول عالی جناب نے یر یوزیدہ تندرست توروب حرکت و نشر
 دین ایتیمک غہ یارایدی لار مو، اول رسول کریم نینک بالکلہ عالم وجود دن یوق بولوشی نے قصد ایتیب
 بزغالہ گوشته غہ زہر سالیب بیرگان، اعدای بدخواہ لار تاثر سحر ایلہ اول حضرت نے بیار
 صاحب فرانس، یا اعضا و مبارک سیدن برار عفتوی نے حرکت دن بیکار اولمک لیکن غہ قدر جتد و
 اجتهاد کور گوزماس ایدی لار مو، حالبوکہ علماء محقق لارنیک زبده سی و مترقن اہل تحقیق لارنیک عمدہ سی
 علامہ ابن القیم زاد المعادہ علیج صرغ بار سیدہ ایتادور (داکتر لٹرالار و ارجح الخبیثہ علی
 اہل تکون من جہت تثبتہ دینہم جناب فلو ہم والسبتہم من خالق الذکر و التاویذ و التحففات
 البنیۃ و الایمانیۃ فتلقى الروح الخبیثۃ الرحیل اعزل لاسلح معہ و ربما کان عرباناً فیو ثرضہ

ہذا آہ -) و علاج سحر فصلی وہ ایتا دور (انما تم تأثیر السحر فی القلوب الضعیفة المنفعلۃ والنفوس
 الشہوانیۃ العنی ہی متعلقۃ بالسفلیات، و لہذا غالب ما یؤثر فی النساء والصبیان والجمہال و
 اہل البوادی ومن ضعف حفظہ من الدین والتوکل والتوحید ومن لانصب لہ من الاوراد والاکلیبۃ
 والدعوات والتعوذات النبویۃ - آہ) متا جو علامہ محقق نینک کلامیچہ ارواح خبیثہ و سحر نینک
 تسلطی و تاثری، انجوت اللہ تعالیٰ نینک یاد دی دن غافل، و اوراد و اذکار دن بے خبر جاہل، کیسہ لاغ
 بولور ایملیش (در حقیقت شونداغ بولمک کرک) بیج شہید یو کلیم جناب رسول اللہ ہمیشہ ظاہر
 و باطن وہ بندہ کی حق ایلہ مشغول و معجز و کونکلی دائماً ذکر اللہ مشروح و پُر نور و ستری مہبط
 وحی ربانے بولغان بردات قدسی صفات دور پس نچوک اول فخر عالم نینک جنابینہ یہود عنود
 نینک سحری تأثیر قیلا دور۔

اگر دشمن لار نینک سحری و کیدی پیغمبر لار غہ تأثیر قیلاغ یق امکان پذیر بولادور غان ایلہ
 ایلگا ری اوتکان انبیاء لار نینک بارچہ سیغ دشمن لار طرفیلن شونداغ سحر سببی ایلہ سوء قصد
 بولمکی محتمل دور، حالبوکہ اول انبیاء لار دن بیج بری نینک دشمن دین لار سحری ایلہ بیمار بولغان
 یق لاری منقول ایماں دور خصوصاً عصر رسالتی وہ اوشبوقن اینگ رواج و ترقی وہ بولغان
 حضرت موسیٰ علیہ الصلاۃ والسلام ساحر لار طرفیلن خستہ یق غہ و بیمار یق غہ دوچار قیلینہ
 ممکن ایدی، زیرا کہ زمانیدہ سحر علی غایت وہ شہرت گیر و ساحر لار خواص و عوام نزدیکہ اقصی
 الغایہ رواج و اعتنا یق اولمک ایلہ ہمہ سحر دان لار اول جناب نے عاجز و مسحر ایلامک غہ اجتماع
 و اجتماع ایلامیشس ایدی لار یا وجود آئمہ اجتماع و اعتنا اول جناب نینک حصائے معجز ناماسی امر
 حق برہ شعبان عظیم اولغان خارق العادہ نے گورگان ہمان، ہمہ ساحر دان لار ائمنا برب
 العالمین ویب اقرار ایلامک ایلہ سجدہ تذل و اذعان غہ توشتی لار، و اولار نینک اجتہاد متام
 برہ قیلغان سحر لاری، و لا یفلم الساحر حیث اتی۔ اخبار الہی سی مضمونچہ بیج براثر قیلا مسای
 بیکار اولدی، حضرت موسیٰ کلیم اللہ عون الہی ایلہ او قدر ساحر لار نینک سحری دن عصمت
 پروردگار دہ بولغان ایسہ پس جناب حبیب اکہ محمد صلے اللہ علیہ وسلم نیمہ او چون یہود عنود لار نینک
 سحری دن عصمت ربانیدہ بولماسون، حقیقت حال موندراغ بولغانچ، پس رسول اللہ جنابی غہ لائق ایماں
 موندراغ روایت نے اول شاہ رسالت نینک ساحہ عصمتی غہ اسناداتیمک نے مناسب کورما یمنز
 نہ قیلاق کرک کیم علماء اسلامیہ بربر لاریغہ تقلید ایلہ، اوشبو واقعہ بار سیدہ وارد اولیش نقل
 لار نے احادیث و سیر کتاب لاریدہ نقل ایلاب اوز لاریغہ تقلید قیلنوجی لار نے، اول نقل غہ
 ایشا ندوریش لار، و ہرگز نہ نینک حقیقت و حقیقتی نے تفتیش قیلنوجی بعض طالب لار نے حیرت
 و رط سیدہ توشوریش لار و کتب احادیث دہ روایت قیلنغان حدیث لار نینک کثرہ طریقی غہ
 و اسنادی نینک صحیح یق غہ مغرور اولوب، اول حدیث نینک متنی اصل قطعی غہ بدیہی و یقینی

دلیل لارغہ، خلافت موخلاف ایما سموانے مطلقاً تیکشا راماب دور لار بوبارہ دہ ہمہ دن غلو قیلنجوچی شناج
صحیح ابن حجر عسقلانی دور حالبو کہ مننی اصول قطعیہ غہ مخافت بولغان حدیث نینک سندی ہر چند
صحیح بولسہ مو اول اعتبار دن ساقط دور حقیر نینک بوباب واکہ تحقیقاتیم بودوز واللہ الموفق
والمعین۔

و بعض اہل تاویل ویب دور کیم النفاثات فی العقد دن مراد جنس خاتون لار دور کہ انواع
جیلہ لار ایلہ یعنی کلمات لطیفہ و مکراشی خفیہ ایلہ ایر لار نینک بعض ایش لارغہ باغلاغان غزین
لاریتہ دم اوروب زوج لاریغہ غلیہ قیلا دور لار و اول لار نینک رأی لارینی اول مصمم ایلا کان عزیمت
لاریدن یا دور اور لار یعنی خاتون لار مکرو جیلہ دہ اینک ماہر لغان جہت دن ایر لار نینک
کوکل لاریدہ خاتون لار نینک محبتی بحسب طبیعت ارٹے بولغان حیثیتی دن خاتون لار ایر لار نے
ہر طرز آئین دہ تصرف قیلا آلور لار ایر لارینی لطائف ایمل ایلہ بر رأی دن ینہ بر رأی غہ و بر عزیمت
دن ینہ بر عزیمت غہ یوتکا آلور لار انداخ کہ خاتون لار حقیقہ دہ ان کید کون عظیم ویب دور
رسول الذینک یا معشر النساء تصدقن فانی رأیتکن اکثر اهل النار فقلن
ویر یا رسول الله قال تکذبن اللعن و تکفرن العشیرة رأیت من ناقصات
عقل و دین اذهب لبت الرجل الحازم من احد کنت قول شریفی بو تفسیر نے تائید
قیلا دور۔

بوتنا ویل دہ ایر لار نینک تصمیم ایلا کان عزیمت و رأی لاری ایف لار نینک تو گولغان
عقدہ سی غہ اوخشا تیلیمیش بنا برین انکا عقدہ اسمی اطلاق قیلیمیش و خاتون لار نینک
انواع مکرو جیلہ برلہ اول عزیمت و رأی لار نے باطل قیلماق لاری اول ایف لار نینک تو گولغان
یشمک اوچون اندک تو فر دیک برلہ عقدہ غہ دم قیلماقغہ اوخشا تیلیمیش زیرا کہ ایر لار نینک
طبیعت لاری خاتون لارغہ مایل اولمک دہ بولغان سبب دن خاتون لار نینک القای شہیت
ایما سے ایلہ ایر لار نینک تصمیم ایلا کان رأی و عزیمت لاریدن یوتکا ملک غہ امر قیلیب دور۔
لیکن حقیقت دہ بو امر امت غہ راجع دور کالی ایلا امت اسلامیہ خاتون لار نینک مکری دن
واول لار نینک فتنہ و شتری دن دائم پروردگار عالم طرفیغہ پناہ ایستاب حذر دہ بولسون
دیک دور۔

و بعضی لار النفاثات فی العقد دن مراد خلق اور تاسید کی رابطہ الفت و محبت نے
یشمک و اوژمک اوچون سخن چین لیک قیلنجوچی لار و تمام سبق افسون پلیدی برلہ آدم لار اور تاسید
بر بر لاریتہ بولغان بوودت و معاونت عقدہ لازمہ سی نے یشمک غہ سخی ایتکوچی شرارت آئین
لار دیمیش دور ایس بوتنا ویل غہ کورہ آیت کریمہ نینک معنی سے ای محمد سخن چین لار نینک
یمان یعنی دن پروردگار عالم غہ سیغین امن و کیل دیک دور۔

دور کیم

سخت قول

اللہ سبحانہ نینک، بوآیت وہ تمام دن التفاتات فی العفت ایلہ تعبیر ایلہ کی
 بوجہ دن دور کیم، سوز تو شو غوچی ایف نینک توگون لارینہ دم اور ب سحر
 قیلغوچی غہ اوخشہ دور، چونکہ سحر قیلغوچی لار ایربیلہ خاتون آرا سیدہ بولغان
 محبت رابطہ سی نے، والفت ووافق عفتہ سی نے یشمک نے ارادہ قیلسہ لار
 اولاً ایف نے توگوب عقدہ قیلادور لار، سونکرہ اول عفتہ غہ عزائم اوقوب دم
 اور ب اول عقدہ نے یث دور لار، اول عقدہ نے یشمک ایلہ ایربیلہ خاتون اور تا
 سیدائی محبت و الفت عقدہ سی نے یشمک نے قصد ایتادور لار۔

شونکا اوخشہ سخن چین لیک ہم سحر نینک بر نوعی بولغان جیتی دن سخن
 چین لیک قیلغوچی کیمسہ ایکی دوست اور تا سیدہ بولغان الفت و محبت عقدہ سی نے
 تمام لیتق افسونی برلہ یشیب، دوست لوق نے دشمن لیک غہ او یورادور، پس
 پس بو مناسب ایلہ سخن چین نے التفاتات فی العفت عبارتہ برلہ تعبیر ایتیب دور،
 وینہ سخن چین پوشیدہ یلغان سوز لارے تو شوب، ایکی دوست نینک محبت
 نوری برلہ روشنائیق وہ تورگان کونگلی غہ تر الغولیق تو شوروب، ایکی دوست نینک
 محبتی بر بریدن، ادا شمک غہ باعث بولادور، انداخ کہ قر الغو کچہ نینک قر الغو لوقی، یول
 یورگان آدم لار نے یول لاریدن، یا کہ یولدش لاری دن، ادا شورمک غہ سبب دور۔

پس بو مناسب ایلہ تمام نینک شریدن استعاذہ ایلامک غہ امر نے، قر الغو
 کچہ نینک شری دن استعاذہ ایلامک دن سونک، ذکر قیلینما قے نینک حکمتی ہم بیلندی
 چونکہ سخن چین شری شرات وہ کچہ نینک ظلمتی غہ اوخشہ دور۔

پس موندن فہم قیلیندی کہ سخن چین شری دن سا قلائمک غایت وہ
 اغیر دشوار الیش دور، اینک او چونکہ تمام بر انسان نینک آیتغان سوزینی اینک
 دوستی غہ تیکوز ادور، اول انسان تمام نینک سوز تا شوغانیدن، وینہ سوز لار
 نے آیتغانیدن حالبوکہ تمام بے خبر دور و آنے بیلایدور، اول تمام تا شوغان
 سوز اول دوست غہ تیرکاچ، اول نیمہ دیملی نے بیلمای متحیر و پریشان افکار بولادور
 اینک تا شوغان سوزی نے رد قیلای دیب او یلاسہ اول فتنہ انگیز نینک نقل
 قیلغان سوزی نینک بعضی سی راست غہ اوختایدور، بوجہ تدن نے تکذیب
 قیلماق غہ یول تا پمایدور، بو حال یوز کلتور کی ایلہ اول انسان تمام کدورت ایچرہ بولا
 دور، دوستے بار سیدائی محبتی عداوت غہ و مؤدنی منافرت غہ، موانستی افتراق و وحشت
 غہ او یروادور، پس تمام بد فرجام نینک حرکتی بو طرز ایلہ، ایکی دوست نینک اور تا سی
 نے بوزوب وحشت و افتراق غہ سبب بولادور غان موندخ حیران لیتق و پریشان لیتق غہ

باعث اولغاچ، البتہ انیک شتری دن قوتلماق اوچون انسان نہ اوز قوتیدن باشقہ تمام قدرت لیک بر اولوغ قوت نہ سیغینماق کرک دور شہ یوق کیم ہمدن اولوغ قوت اللہ قادر عظیم نیک قوتے دور، بنا برین اللہ سبحانہ سخن چین نینک یمان لیغی دن اوزیغہ سیغینماق نہ ارقیلیب دور۔

وَمِنْ شَرِّ حَسِيدٍ إِذَا حَسَدَہ

وینہ دیگیل کیم پروردگار عالم نہ سیغینماق، حسد قیلغوجی نینک شتری دن، ہر قیان اول حاسد حسدی نے اظہار ایلاب انیک مقتضاسی چہ بدخواہ لیق قیلماق نے ایستاسہ، قولہ اذا حسد برہ قید انیک نینک وہی بودور کیم، ہر قیان حاسد حسدی نے اظہار ایلاب محسود نینک ضرر لہ سعی قیلہ شتری محسودغہ یتا دور، اما حسدی نے اظہار ایستاسہ، و انیک مقتضاسی چہ محسود نینک ضرر لہ حرکت قیلماق ضرری محسودغہ تیا س، بلکہ محسوس نینک وجودیہ مخصوص قیلینغان نعمت و سرورغہ نمکین بولمک ایلہ حسدی نینک ضرری حاسد نینک مخصوص اوزیغہ عاید اولور، انداغ کہ معاویہ رضی اللہ عنہ ایتیب دور، یمان خلق لار ایچیدہ حسد دن عادل راق بر خلق بد یوق دور کیم، اول خلق محسود دن ایلگاری حاسد نے اولتور دور۔

و ایتیب دور لار کہ حسود دنیا و آخرت دہ بہبود یوق کور ماس، بلکہ ہر ایکی دنیا و دہ نینک ضرری حاسدغہ عاید دور۔

فقہ ابو الیث سمرقندی رحمہ اللہ ایتیب دور حاسد نینک حسدی محسودغہ حسد قیلینغوجی آدم غم یتوش دن ایلگاری حاسد نینک اوزیغہ بش عقوقت یتا دور، اولاً اوزولماس غم، ثانیاً، بیع بر اجری و ثوابی یوق مصیبت و الم، اوچونجی مردم اورتاسید مذمت و بدنام لیق، تور تینجی غضب پروردگار عالمغہ سزاوار اولمک ایلہ بدشر جام لیق، بشخی توفیق ایشیکی یوزیغہ باغلا نماق ایلہ خیر و فلاح دن ناکام لیق۔

حضرت عمر رضی اللہ عنہ دن روایت قیلینیب دور ایتیب دور حاسدغہ بولادورغا عقوقت لار جملہ سی دن بو عقوقت کفایہ دور کیم اول سنینک خوشلو قینک نے کوروب نمکین بولور۔

ایتا منکہ او شہر کلام فاروقی مضمونے دہ بر شاعر ایتیب دور، شعر

اصْبِرْ عَلَى حَسَدِ الْحَسَدِ فَإِنَّ صَبْرَكَ قَاتِلُهُ

كَالْمَارْتَأِ كُلِّ بَعْضِهَا + ان لہر تجدم تا کلہ

حسد بر ان غم خزینہ عطایا کے آلیتہ دن عطا قیلینغان دولت نینک زایل بولمک

لیکی نے تمنا قیماق دور، خواہ اول دولت دینی بولسون خواہ دینوی، خواہ اول نعمت نیک
 اول انسان دن زائل بولمکی غہ اول حاسد سعی اتیسون خواہ اتیماسون، مطلقاً اتینک زوالی
 نے تیلانک دور، اگر حاسد اول نعمت نے محسود دن زایل اتینک غہ سعی اتیسہ اول باغی ظالم
 دور، اگر اتینک زوالی غہ سعی اتیماسون، وحسدی نے اظہار قیماق، وبران انسان نینک حقیقہ
 بیان لیتی ساغینماقغہ باعث بولا دور غان نرسہ لار نے تاکید قیماق غہ سبب موبولماسہ
 پس بونفریدہ اولکشی نینک حالی غہ نظر قیلینا دور، اگر اول حاسد نینک اوزحسدی نے
 اظہار قیماق لیتی غہ باعث اتینک عاجز لیتی بولہ، بحیثیتی کہ اگر اول قدرت تاپسہ حسدی
 نے اظہار ایلاب عمل غہ کلتور ادور، بولکشی آخ و ما زور دور، و اگر اول کشتی نینک حسدی اظہار
 اتیمکی غہ مانع بولغان نرسہ تقوی و خدا نینک غضبی دن تور قماغ لیتی بولہ، بولکشی معذور
 دور چونکہ انسان خواطر نفسانیتہ نے دفع اتیمک غہ قادر بولا آلمایدور، خواطر نفسانیتہ نے دفع
 اتیمک بار اسیدہ مجاہدہ ایلاب خواطر مقتضاسی چہ عمل قیماق لیتی، و اتینک بیلہ عمل قیماق
 غہ عزیمت اتیماق لیتی، انسان غہ کفایہ دور، زیرا کہ عبدالرزاق روایت قیلیب زور،
 رسول اکرم صلیہ اللہ علیہ وسلم ہمیشہ لار اوج خصال بار دور کہ بیچ برکیمہ اندن
 سلامت ایماق دور، طیرہ و فطن و حسد اصحاب کرام سور دی لار کہ یارسول اللہ اوشبوا و اوج
 خصال دن تو تو لیمک نینک یولی نہ دور رسول خدا ہمیشہ کیم، قحان کہ طیرہ غہ مبتلا بوسانک
 ارادہ و قصد نیک دن یانمہ، و ہر قحان گمان کو لکلونک غہ خطور قیلہ، گمان نینک نے محقق
 بیلہ، و ہر قحان حسد قیلسانک، باغی و ظالم بولمہ نہ

حسن بصری رحمہ اللہ دن مروی دور کہ ہمیشہ بیچ بر آدمی یو متور کہ مگر اندہ حسد شیہ
 سے موجود دور، پس کیمکہ حسدہ بنی و ظلم غہ تجاوز قیماق، اول حسد دن انکا، بیچ بر نرسہ
 یو شہما پور، متا بوقصر بر لار دن من شہ حاسد نے اذا حسد قیدی ایلہ مقیت دلغی نینک
 فائدہ سی ہم معلوم بولدی

حاسد مومستغاد منہ بولغان عالم خلق جملہ سی دن بولوب توروغ لوق، بازانے
 خاضتہ ذکر قیلسانک اتینک اوچون دور کیم، انسان غہ ضرر تیکوزک غہ، بلکہ حیوان پندہ بر حیوان
 غہ آزار بر مک غہ سبب بولا دور غان نرسہ نینک معظمی و عمدہ سی حسد دور، یعنی باعث
 اضرار بولا دور غان اسباب لار نینک بار چہ سینہ سبب اوشبویمان خلق دور،
 در حقیقت تامل نظری ایلہ ہا قیلہ، ہمہ اوصاف ذمیمہ لار نینک اتینک یسائی
 و اتینک خبیثہ و پلیدی، و عالمہ وجود پذیر اولمک دہ بولغان ہمہ شور و مشر نینک باعث معظمی
 حسد صفت مذمومہ سیدور، تو لال مال لار نینک تاراج و جان لار نینک تلف اولمکی، بولخلق بند
 نینک داعیہ سے ایلہ وقوع غہ کلیمک دہ دور۔

بوازدان صفیت ستوم دور کہ مونیگ ضرر اعظمی اولاً حاسد نینک اوزی اوچون بر
 چونک مرض دور، موندن پریمیز ایتیپ، بومرض نینک معالجه سینته تدارک ایلاب ائے دفعی نے
 قیلماق، ہر برابان غہ انسانیت و حبیبہ سیدور، چونکہ حسد انسان نے غایت وہ اولوغ برد شواریق
 غہ، و بے نہایت نکلین لیت و افکار لیت غہ تو شورادور، چونکہ اعتبار ایله تدبیر قیلخان انسان بے شبہ
 بیلا دور کہ حسد اللہ اعظم تعالیٰ غہ ربوبیتی باراسیدہ اظہار خصوصت قیلماق دور و حدای سلام
 النیوب اوز علم و حکمتی ایله خزینہ فضلی دن بر بندہ سی غہ عطا قیلخان قسمتی غہ راضی اولماس لیت
 دور قرآن کریم وہ بیورغان قول شریفی سخن قسمننا بینہم معیشتم فی الحیاة الدنیا
 و رفعتنا بخصصہم فوق بعضی درجات غہ ایشا نمانان لیک نے اشعار قیلادور، بو
 جہتدن مشایخ لار نینک بعضے سے ایتیپ دور کیم حاسد منکر قضای الہی دور چونکہ اول پرورگار
 یگانہ نینک قضاسی غہ راضی اولما یور، حکما لار نینک بعضے سے ایتیپ دور کہ ایمان نے محقیقان
 وہ، و پردہ ناموس نے یرتک وہ، بیج نرس حسد دن زیادہ راق ایماس دور، بو وجہ دن کیم، بیج شک
 و شبہ یوقتور کہ حاسد اللہ رب العالمین نینک محض حکمت ایله بولخان حکمی غہ او نامای قار شولیت
 قیلنجوی، و خدا نینک بندہ لاری غہ ستم و جفا خواہا غوی، و پروردگار تعالیٰ غہ تجبر اظہار ایتکوی دور
 اللہ تعالیٰ نینک نعمت لارینی نعمت سنا یور و زیادہ و تکثیری نے تغیر دیدور، و غنڈل
 برلا قیلخان حکمی نے جوڑ گمان قیلادور۔ حاسد نینک عالی اوز کہ آدم لار نینک حالی دن، بالکلیہ
 باشقہ راق دور حاسد کچہ وہ ساکن بولوب آرام آما یور و او خلا ما یور، و اوز پیشی نینک منفعتی
 نے کورمک نے ایستما یور، اللہ سبحانہ محض فضلی برلا نینک اوز بقیہ عطا قیلخان نعمت لارینی
 حقیر کور ادور و تقدیر الہی برلا آدم لار اور تا سیدہ جاری بولوب تورگان ایش لار غہ شگمین
 یولادور کو کراکی واکلی آتش حسدی پست اولما دور، پس ایتک مکر و شری دن امین بولمک آسان
 کور و لما یور، چونکہ اگر سن ایتک بیلہ مصالح ایستاسانک، اول سینک بیلہ محاربات سنا یور، و اگر سن
 انکا اولانمک نے خواہا سانک، اول سن دن اوز و لمک نے خواہا یور، و اگر سن اندن اوز و لمک نے
 خاطر نینک غہ کلتور سانک اول سندن ایلگاری راق اوز و لور، حاصل محلام شری لار ایچپیدہ حاسد
 دن ایمان ضرر لیک شری لیت دور، چونکہ انسان اسنے بیج بروجر برلا اوزیدن راضی قیلماق میسر
 ایماس دور، بو جہتدن حضرت معاویہ رضی اللہ عنہ ایتیپ دور، ہر انسان نے راضی و خوشنود قیلماق
 غہ قادر دور، من، مگر حاسد نے کیم اول مینتک دولتیم نینک زوال اولمکیدن اوز کہ ایش برلا خوش
 بولما یور۔ بیل شیراز شیخ سعدی نینک گلستانیدہ بر حکایت اوشبہ معنی وہ کلیب دور کہ خلاصہ
 سے بو دور سلطان آغلیش سرائی وہ بر سر ہنک نینک اوغلی بارا یری کیم عقل و کیاست و فہم و
 فراست وہ و صف دن زیادہ بولخان جہتدن، سلطان نینک مقبول نظری ایدی، اول سر ہنک زادہ
 نینک قرب و مرتبہ سینغہ اپنای جنسی حسد ایلاب انکا ہر نوع اقر و بہتان لارے ہستاد ایتی لار

بر کون سلطان اندن سوروی کہ بولار نینگ سنکا دشمن یعنی نینگ سببی نیمہ دور اول سرہنگ زاده
جواب بیری کی جناب سلطانیم نینگ سایہ دولت لارے ده ہمہ نے اوزوم دن خوشنود ایلا دیم، مگر
حسود نے کہ اول نینگ نعمت و منصبیم زایل بولمکی دن باشقہ ایش برل خوش بولمایدور، شعر۔

توانم آنگد نیازم اندرون کسی * حسود را چه کنم کوز خود برنج درست
بمیرتا بر ہی اے حسود کاین برنجی ست * کہ از مشقت آن جز بمرگ نتوان نشت

اکابر لار نینگ بعضی سی ایتیپ دور کہ حاسدینک نے اوزینک غ دوست قیلامن دیب زینہار
کلفت چیکہ کیم اول سنینک بخشی لیغینک نے قبول قیلامایدور۔ حکماء لار نینگ بعضی سی دن سوال تمیشلار
کیم دشمن لارینک دن قیسی بیری نے اوزونک غ دوست بولمکی لیکنی اوبدان کورا دور سن، ایتی کہ حاسد

نینک دوست بولمکی لیکنی اوبدان کورا دور من، اینیک او چونکہ اول نینگ دولت و نعمتیم نینگ آفت
زوال غ اوچرا کی نے آرزو قیلاما دور، متا بویان، لاردن بیج بر شہ سیرعیان، اولدیک حاسد حسود نینگ
وجودی و نعمتی نینگ بتون زوالی نے ایستا گچی بر شریر عنید، ہم اوز حسدی نے اظہار قیلغان حال ده
بیج وجه برل انے راضی قیلام، حسود نینگ طاقتی دن کلاس درجہ ده ضرر لیک اینک بدخواہ بر پلید
دور حال موندغ بولغاچ، بویله بردشمن عنید شتری دن پناہ تیلماک ضروری دور، البتہ بود دشمن

بدخواہ نینگ عداوتے غایت ده قتیغ، وحید سے قولانغنی، و مکر می اینک دقیق و ضرر لیک بولغاچ،
اندغ حسد پیشہ نینگ شتریدن قولماق اوچون سیغینا دورگان، بلجا، پروردگار عالم درگاہی دن باشقہ
ایماس دور بنا برین اللہ تعالی حاسد نینگ شتری دن اوز جبا بیغہ گینہ سیغینما قغہ بیوروب دور۔

حسد نینگ مذمتی بار اسیدہ احادیث وارد تولادور، اول جملہ دن ابن ماجہ و ابوداود روایت قیلیب
دور لار رسول خدا صلے اللہ علیہ وسلم ایتیپ دور زینہار حسد دن پرہیز قیلیب لار کیم بے شبہ حسد
حسنات نے، یعنی ہمدکشی عمل لار نے بیوروت اوت اوتون نے یگان دیک، (یعنی اوت اوتون نے ہر حق
تولابولسہ موکوید وروب نابود ایلا گان دیک حسد بتون حسنات نے یوق قیلام دور)

دیلمی مسند الفردوس ده معاویہ بن حیدہ دن اوشبو طرزده روایت قیلیب دور، رسول خدا صلے اللہ
علیہ وسلم ایتیپ دور حسد ایمان حلاوتے نے فاسد قیلام دور، اندغ کہ صبر سقوطی عمل حلاوتے نے
فاسد قیلام دور، خلاصہ حسد نینگ اینک ایمان بر خلق ہدایکان لیکنی غ، اللہ سبحانہ نینگ اوشبو قولی
وَمَنْ شَرَّ حَاسِدٍ اِذَا حَسَدَ كَفَايَهُ دَوْرٌ مَوْنِيكَ مَذْمُومِي دَالِكِي اِحَادِيْثِ وَاَرَدَهُ لَار نِيْكَ بَارِجِي سِي
نے ایراد ایتیک غ حاجت یوقتور۔

ایمدی بو خلق بد اینک حرام فعل لار جملہ سیدن، و امراض قلبی نینگ اولوغی دن بولغان سونک
انسان غ اندن پرہیز قیلام نینگ ضروری یعنی نے، بو مرض نینگ علاجی دن براندک نے، بیان
قیلام لازم دور، اسلام اولادی غہ بیک واجب دور کہ حسد امراض قلبیہ نینگ چونک لاریدن ادور،
قلبیہ امراض نینگ دواسی انجمن اینک علمی نے بلمک، وانے عمل غ کلتورمک ایله بولور، حسد مرضی

نیک دواسے اوچون نافع علم اول دور کیم، پیچ شک شبہ سیز بیدگای سن کہ حسد حاسد نہ دنیوی وا خوی جہت دن ضرر قیلا دور اما مسود غہ نہ دین و نہ دنیا جہتی دن پیچ ضرر قیلا میدور چونکہ حسد سببی ایله محسود نینک نعمتی مہلا زایل بولمایدور اگر حاسد نینک حسدی ایله محسودون نعمت زایل بولادور فان بولسه البتہ دنیاہ پیچ بر کیمسہ وہ منعم تعالیٰ عطا قیلخان نعمت دن برادر اثری باقی قالماس ایدی حتی ایمان نعمتی ہم مؤمن لارون زایل بولور ایدی زیرا کہ کافر لار اہل ایمان دن ایمان گوہری زایل اولمک نے آرزو قیلا دور اندامت کہ قرآن کریم ده متحد آیت لارده بو معنی بیان قیلینب دور، بلکہ اول حاسد نینک حسدی ایله محسود اخروی جہت دن فائدہ مند اولور زیرا کہ محسود حاسد جانی دن مظلوم دور (نینک نعمت، اہی ایله مخصوص قیلنماق دلان باشقہ دشمن تو تولا دور فان ایشی یوقتور) خصوصاً اگر حاسد حسدی نہ خارج ده اہلار ایلاب، غیبت گوی لیت و محیب جوی لیت کبے اولور ایذا و آلم ایله محسود نہ ضرر بریک نہ سعی قیلسه، نینک بو ایش لاری محسود غہ مبارکان ہدیہ لار دور کہ بو ایش لار سببی ایله حاسد حسدانی نے اوز محسودی غہ ہدیہ قیلا دور حتی قیامت کونہ جمع نعمت لار دن اول محروم اولور مغلس لیک حال ده درگاہ آہی ده شرمندہ لیت ایله تور دور دیدہ بھارتے دن پردہ جہالت کو تار پلکان و آیتہ دلی دن نفسانیت نرنگی کینکان، حق لیتنی ایستگان، انسان او مشبو معنی نے تأمل قیلسه و حسد شو طوطی دن اول اوز نفسیغہ دشمن بے امان اولوب دشمنی غہ اینگ شفقت لیک دوست ایکانینی تھکر ایلاسه، البتہ حسد بالکلیہ یوزا ویور دور حسد سببی ایله ورطہ عظیمہ نہ گرفتار اولمک دن حذر ایلاب قطعاً حسد دن اجتناب ایتا دور اول ورطہ عظیمہ بو دور کیم حاسد اند حکیم نینک حکمت غہ مبنی بولخان حکم و تقدیری غہ خشنگین لیک ایله اعتراض قیلا دور و پروردگار عالم نینک قسمت وعد لینی مکروہ کور دور بو ایش ایسہ فائدہ قتیغ بر جنایت دور کیم بے شبہ اخلاص و توحید غہ مخالف و مضر دور و دین اسلام غہ جنایت اولمک غہ تنہا او مشبو ایش کفایہ دور بو ایش پنجوک دین اسلام غہ قتیغ جنایت اولماسون کیم حاسد او مشبو خلق بد سببی ایله خدا نینک سینہ لارینہ نعمت و خیر تیمک نے دوست تو تقویٰ انبیاء و اولیاء و علماء عالمین نینک یول لاریدن آیریلیب، مؤمن لار غہ بلا و حوادث و نعمت و پریشان لیت و زوال نعمت تیمک نے خواہلا غوجی، ابلیس و شیطان لار مسلکی غہ مشارکت قیلیش، شبہ یوقلم انسان نینک کو کئی ده اور ونلا شتخان موندراغ بر خباشت، البتہ اوت او تون نے کویدوروب یوق قیلخان نینک انسان نینک ہمہ اعمال حسنہ سی نے یوق قیلا دور۔

حسد نینک موندراغ دینی ضرری نینک اوستیغہ اینک دنیوی ضرری ہم بار انداخ کہ حاسد محسودی نینک دولت و نعمتی نے زیادت ده کور گانچہ اینک غم و اندوہی آرتیب روحی و عقلی نقصان ده بولور او مشبو ذکر قیلینخان آفت لار نینک بارچہ سی حسد نینک آفت لاریدن دور حاسد دایم تنکدل لیک و خاطر پریشان لیت ده و نہایت غم و اندوہ ده دور۔

پس موندراغ کہ بولہ ای برادر منبر من قیلدوق کہ سینک قیامت کونہ قرون مہوش بولمک لیکنہ، و محاسبہ اعمال اوچون درگاہ آہی ده تور غوز و لماق غہ تصدیق نینک یوقتور، زحمت شونداغ بولغانده ہم الیتہ احتیاط کار لیت و عاقل لیت مقتضاسی اول ایما سمودور کہ حسد نے ترک

ایتھائی سن، تا عقوبتِ آخریہ دن ایڈگاری، وینا دہ تیو شاد دورغان، عقوباتِ مذکورہ دن سلامت بولغا ی سن، محقق بیگیل کیم دنیا و آخرت دہ اوزینک غہ ضررے خواہلاب، ہر اکی عالم دہ دشمنیک غہ فائدہ بخش بر فعل بد نے قیماق ایڈ، خلق قاسشیدہ منفور اولوب، خالق تعالیٰ نزدیک دنیا دہ و آخرت دہ شقی اولمک نے اختیار ایتھیکینک اوزینک غہ دشمن بے امان، و دشمنیک غہ دوست نہرمان، ایکانینک غہ دلیل ظاہر دور، حسد مرضی غہ دو ابولا دورغان علم نافع بودور۔

۱. اما اول مرض غہ عمل نافع بودور کیم محسود بیلہ معاملہ و معاشرہ ایتھک دہ، اوز نفسینک نے حسد اقتصا قیلغان نرس نینک غندی نے قیماق غہ کوندورگای سن، انداغ کیم دم نے مدح غہ، و کبر نے تواضع غہ، ابراز خشونت و کراہیت نے زیادتِ ملائمت و الہمار جہرمان بلیق غہ، و شول مشابہ دہ ہر قوم میان اخلاق نے و افعال نے اوزی نینک غندی بولغان بخش خلق و فعل غہ مبتدل قیلغای سن، بو عمل ایڈ حسد بسیار لیکنی صنعت غہ یوز توتا دور، حسن خلقینک زیادہ بولغا نچہ حسد نقصان غہ یوز توتوب، تابا لکیہ معدوم بولا دور بو عمل نافع نے وجود غہ کیتور سیانک، حسد بسیار یعنی دن سلامت دہ بولور سن۔

تیسیمہ۔ اللہ سبحانہ بو سورہ مبارکہ دہ عالم خلق ایچسیرہ داخل بولغان جمیع مخلوقات نینک اشرار لاری نینک شترسی دن استعاذہ ایتیب اپروردگار عالم غہ پناہ والتجا ایلامک نے اوز پیغمبر اکرمی غہ امر قیلیب دور، لیکن حقیقت دہ بو امور شرارت ظہور دن استعاذہ ایتھک امر امت اسلامیہ غہ بولوب، مونداغ جبیت ایش لار دن اجتناب ایلاب، مونداغ امور منقورہ نے ترک ایتھک نے اولار غہ تو صیہ و تعلیم ایلامک مقصد مراد دور، واللہ اعلم۔

۲. مسلمان لار باقینک کیم اوشبو سورہ شریفہ باوجود اقصیٰ سور قرآن جملہ سی دن اولمک ایڈ عالم خلق ایچسیرہ وجود پذیر اولغان، جمیع شتر لار دن، خصوصاً اخلاق ذمیمہ اولغان لار نینک اینک یمان بولغان بعض پلید خلق لار دن، اجتناب ایتھک امری غہ مشتعل بولوب دور، نہ اوبدان سورہ شریفہ سماویہ و نہ گوزل نصایح الہیہ و مواعظ ربانیہ دور، پس نیز اہل اسلام نینک مونداغ آیات کریمہ لار نینک اینک اولوغ مضامین عالیہ سیدن اغراض ایلاب نخلت دہ بولکیمیز عجیب ایش دور۔

اللہ سبحانہ یوقاریدہ ذکر قیلینغان شیطان صفت آزدور غوخی گمراہ حیلہ باز اولغان لار نینک ریشہ لارے نے اسلام اہل آرسیدن قلع قیلسون
آمین۔ آمین۔ سورہ فلق تفسیری تمام
اولدی بمتمہ۔

الناس سورۃ سی نینک محل نزولی مختلف فیہ دوڑ آیت لارے آلتہ کلمہ لاری
یگر مہ حرف لاری تمیش تو قوز ووز

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ۝ مَلِكِ النَّاسِ ۝ إِلٰهِ النَّاسِ ۝ اے محمد

دیکھیں کیم من پناہ الامن (سیغینا من) آدم لار نینک ربی غہ (یعنی انوار ع نعم و احسان مصباح ایلہ
آدم لارے اور استعدادی غہ مواقی تریہ قیلنجی ذات غہ) و آدم لار نینک پادشاہی غہ (یعنی ملک
کامل و تصرف شامل و حکم نافذ و قابض برکہ بارچہ غہ فرمانبری پور و تکوچی ذات غہ) و آدم لار نینک حق
معبودی الذمہ من کسر الوساوس الخس ۝ انسان نینک دلی غہ بیہودہ خاطرہ
لارے القاء قیلنجی و اول القاء بیہودہ ایلہ انسان نے عبادت الہی دن و ذکر الذمہ مشغول بقی دن
وین و دنیا نینک خیر و صلاحی غہ باعث بولادور غان اعمال غہ قیام کوز کوز مک دن یا ندور کوجی و سواد
واند ققاء پوی دن کین غہ چیکہ و رکوجی نینک یمان یعنی دن

الذی یوسوس فی صدور الناس ۝ الداع و سواس خناس کیم اول آدم
لار نینک کوز کوز لاریدہ و سوسہ قیلا دور

مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ ۝ اول و سواس خناس جن طائفہ سی دن و انسان لار زمرہ
سنی دن دور

بوسورۃ شریفہ بار سید کی تحقیق لار۔ اللہ سبحانہ سورۃ متقدمہ وہ لفظرت نے جمیع ممکنات
معنی سی دہ بولغان فلق غہ اضافہ قیلدی و بوسورہ وہ لفظرت نے ناس غہ اضافہ قیلدی
حالیکہ اول اللہ و الجلال جمیع عالم نینک ربی و ملکی و الہی دورا نینک ربوبیت و مالکیت و الہی
یلتخر انسان غہ کیتہ خاص ایماں دور

تو نینک وہی وہ بعض مفسر لاریب دور کیم سورۃ متقدمہ و کی استعاذہ اجسام غہ عام دور
بو جہت دن اول سورہ وہ لفظرت نے جمیع ممکنات غہ عام بولغان الفلق لفظی غہ اضافہ قیلدی دور
و بوسورہ و کی استعاذہ انسان نینک نفوسی غہ عارض بولادور غان خاص ضرر لار دن استعاذہ دور
بو جہت دن بوسورہ وہ لفظرت اضافتی نے الناس غہ خاص قیلدی دور کوز یا طرف الہی دن تبلیغ
ای محمد دیکھیں کہ انسان لار غہ القاء و سوسہ قیلدی و لارے اسباب سعادت بولغان عمل لار دن
یا ندور کوجی مفسد نینک تشری دن انسان لارے تریہ قیلنجی ذات متعالی صفات غہ پناہ الامن

انداز رب مستعان غم گیم اول انسان لار نینک ہمہ ایش لاریغہ تصرف تام و حکم نافذ الاحکام بر لہ مالک مطلق و اولار نینک انظار آئین بندہ لیک ایلاب عبادت قیلاق لاریغہ مستحق معبود برحق دورہ
 اللہ سبحانہ نینک انسان لار نینک ربی بولمک لیلی نینک معنی سی اللہ تعالیٰ انسان لار نے انواع نعم و اصناف مصلح و حکم بر لہ تربیت قلیب و دنیا و دین سواد تیغہ ایریش تورک اوچون انواع و عید و تحویف لار ایله تأدیب ایلامک دورہ و اللہ سبحانہ نینک انسان لار نینک پادشاہی ایکائے نینک معنی سی اللہ تعالیٰ انسان لارغہ حکم نافذی نے یورڈ تکوچی و اولار نینک عمل لارینی ضبط و فعل لارینی تدبیر قیاقوچی و ہم انسان لارغہ شریعت لار تعین قلیب اول شریعت لار بیانی ایله تجاوز و مخالفت ایتیمک رو ایلماس حد و دعوتہ نے تحدید ایلاب امر و نہی قیاقوچی و یک دورہ
 وینہ اللہ سبحانہ نے انسان لار نینک الہی و یک نینک معنی سے اللہ تعالیٰ انسان لار نینک کو نخل لاریغہ عظمت و کبریاسی استیلا ایلامک ایله غالب انسان لار اول اللہ قدر ذوالجلال نینک قدرت تامہ و عظمت کاملہ سی نینک حقیقتی نے ادراک ایتیمک دن بالکلیہ عاجز و انیک عذاب فیسی جہت دن کلک یکیدن تمام بے خبر و جاہل دور لار زیر کہ اللہ سبحانہ انسان لار ایچہ اچا و ماتہ ایجاد و اعدام کبی تصرف کلی قیماغہ قدرت تامہ سی بار قادر مطلق دورہ

پس اللہ تعالیٰ انسان لار نینک اوز بندہ لیک لوازم لارینی قیلاق لاری غم مستحق یگانہ معبود برحق دورہ و ہم تنگ لیق و مضطربین ہنگامی دہ جنابغہ پناہ آلا دورغان محاذ و مجاہد مطلق و یک دورہ
 اللہ رب العالمین جل شأنہ نینک جمیع عالم نینک ربی بلکی و معبودی بولوب توروب اوشیو صفات علیہ لاری نے یلغوز انسان غم اضاغہ ایلاب تخصیص قیلاق نینک و جی بار سیدہ شیخ محمد عبد رحمہ اللہ ایتیب دور کہ (انسان لار اللہ تعالیٰ نینک صفات متعالیہ سے حقیقہ و ہم غم تابع اولوب اول صفت لار نینک معنی لارے نینک حقیقتی دن ادا شیب اول صفات الوہیت آیات لار نے بعض بر آدم لارغہ نسبت بریب اولار نے رب و مالک و آلا تاگان لار و ہم بعض بر تنگ لیق و مضطربین حالتی دہ شول صفت لار نے نسبت بریگان ذوات لارغہ پناہ آلیب سیغینگان لار شونینک اوچون اللہ تعالیٰ بو صفات الوہیت آیات لار نے انسان لارغہ اضاغہ قیلاق ایله تخصیص ایلامیش دور یعنی انسان لار نینک ربی و بلکی و معبودی بولمک غم مستحق بیج شریک و نظیری یوق اللہ دور بو صفت لار انکالینہ خاص دور اندن اوز گدہ بو صفت لار یوقتور پس انسان لار و ہم لاریغہ تابع اولوب رستقیم دن ادا شیب اللہ سبحانہ دن باشقہ رب لار و پلو شاہ لار و معبود لار اختراع ایلامک و الے اعتقاد ایتیمک اولوغ جنایت ایکان لیکلی نے اشعار ایتیمک اوچون دورہ

قولہ رب الناس نے ملک الناس اللہ الناس بیله توضیح ایلامک نینک و جی و حکمتے بو دور کیم رب نینک مفہوم مینفی بلک نینک مفہومی دن اعم دور چونکہ رب ہر وقت بلک معنی سی دہ بولمایدور یعنی رب نینک مفہومی سیاست و توقیت مہنی سی دہ بولغان تربیت و پادشاہ لیق نے لازم تو مایدور

ورب کالہ تعلیم وارشاد ایلہ تربیہ قیلنجوجی غہ ہم اطلاق قیلینا دور انداز کہ اللہ تعالیٰ ایتیب دور
اتخذ و اجبارہم و سرہا نھم اربابا من دون اللہ شونینک اوچون رب الناس نینک
توضیحی نے بیان ایتیمک اوچون ملک الناس نے کلتور و رب دور

سونگرہ نیک لفظی آلہ لفظی دن عام دور چونکہ الوہیت شانی دن یراق بولغان مدبر امور بنی بشر
بولغان کی شیعہ ہم نیک لفظی اطلاق قیلینا دور پس ایتیمک توضیحی نے بیان ایتیمک اوچون حق سبحانہ
وتعالیٰ نینک غیر لغہ اطلاق قیلینما یدورغان آلہ الناس نے کلتور و رب دور چونکہ مقصود آدم لار نینک
رب و ملک بولغان ذات واجب الوجود الوہیت صفت خاصہ سے شانیغہ خاص بولغان معبود مطلق
ایکانینی انسان لارغہ معلوم قیماق دور وہم بو معنی نے اشعار ایلامک اوچون دور کیم بندہ لارغہ
ظاہری و باطنی گوناگون نعمت لار عطا ایلامک ایلہ رب حقیقی بولغان و بندہ لاریدہ خواہلا گائیچہ تصرف
کلی قیماق غہ قادر پادشاہ غالب بی نیاز و جمیع ماسوا ایتیمک جنابغہ محتاج و مفتقر اولوب اول
ہم دن بے نیاز بولغان جمیع موجودات نینک خالق و جملہ مخلوقات نینک مدبر امور و رازقی
بولغان جہت دن عبادت غہ مستحق بولغان یگانہ معبود برحق و گاہی غہ بندہ لار پناہ آلمک غہ بے شبہ
لاق و در گاہی غہ سینغینگان بندہ لارغہ پناہ سیرک غہ البتہ اول ذات متعالی صفات قادر دور
وہم بو صفات ثلثہ نینک لفظی وہ یعنی رب و ملک و آلہ صفت عالیہ لارینی ترتیب ایلہ تیریمک
اللہ سبحانہ نینک وجودی نے الوہیتی نے بیلدور اورغان دلیل لارغہ تامل برلہ نظر قیلنجوجی لار
نینک مراتبی غہ اشعار بار دور بو طرز ایلہ کیم دلائل معرفت غہ نظر تامل برلہ قرنجوجی اول نظری وہ اوزی
نینک ایش لارینی تدبیر قیلنجوجی و مصالحی نے استعدادی غہ کورہ اوزیغہ نیکوز گونجی و انواع نعمت لار
ایلہ تربیہ قیلنجوجی بر ربی بار ایکانینی بیلادور سونگرہ دلائل معرفت غہ تعمیق ایلہ نظر ایلامک اوچون اول رب
نینک جمیع عالم دن بے نیاز پادشاہ قادر و ہمہ ماسوا ایتیمک در گاہی غہ محتاج و مفتقر و ہر بر موجودات
نینک مہارت امری ایتیمک حکم نافذی ایلہ وجود پذیر و ظاہر ایکانینغہ یقین حاصل قیلا دور پس یقین
جازم و واسطہ سے ایلہ اول تربیہ قیلنجوجی پروردگار کریم نینک نیک حق ایکانینغہ اعتقاد پیدا ایلتا دور
یعنے ہر قیام انسان اوزیغہ اعطا قیلینغان جمیع نعم ظاہرہ و باطنہ اول رب مستعان دن گینہ
افاضہ قیلینغان یعنی نے بیلسہ سونگرہ نظر معرفت وہ ترقی قیلیب بیلادور کہ ہم موجودات نینک وجودی
وہر بر موجود نینک اصل بودی غہ متفرع بولنجوجی انواع فضل و اصناف احسان لار اول رب مستعان
نینک گینہ خرائن رحمت و اسمعی دن افاضہ قیلیبنا دور

بودلائل لار نزدیکہ متحقق بولناچ اول انسان ایتیمک اعتقاد قیلا دور کہ اوزی بر عاجز مر بوب ملک
دور و صانع عالم جمیع عالم دن غنی پادشاہ بی نیاز قادر دور سونگرہ بودلائل لار ارشادی ایلی یقین
حاصل قیلا دور کہ بندہ لار عبادت ایتیمک غہ مستحق اول اللہ سبحانہ دور اندن اوز کہ ترسہ مستحق
عبادت ایماس دور بوالیہ اللہ سبحانہ نینک آلہ ایکانینی اعتقاد ایلامک دور من قرآن کریم

نیک او شبو اقصہ سوریدن بولخان سورۃ ناس نیک اولی مؤمن بندہ لارنہ الدرب العالمین نیک ربوبیت و ملکیت و الوہیت برلہ متصف ہر ذات واجب الوجود بے شریک ایکانینی بیلدوریک وہ عالم وجودہ اندن اوز گریٹ مطلق و نیک و آتہ برحق یوقلوشینی بندہ لارنہ تنبیہ ایلامک وہ دور عجب کہ بصیرت لاری نے جہل و غفلت پر دہ سی قافلخان گمراہ معاند لار قرآن کریم نیک موندراغ صفات علیہ برلہ موصوف واجب الوجود نیک وجودی غہ و حدائیتی غہ دلالت قیلا دورخان آیت لاریدن عبرت آیب باری تعالیٰ نیک وجودیغہ و وحدائیتی غہ اقرار قیلامس لار

لفظ الناس نے تکرر کلتور مک وہ انسان نیک زیادت شرفینی اظہار ایلامک بار دور یعنی اگر انسان اشرف مخلوقات و اعزہ مظاہر ملکیت و اہلیت بولماسہ ایدی ہر قرۃ وہ انسان نے اسم ظاہر ایلیہ ذکر قیلامس ایسی ہمیش لار

بعضے لار ہمیش لار کریم او شبو ذکر قیلنخان الناس کلمہ لاری نیک ہر بری ہر باشقہ معنی وہ دور چنانچہ اولیٰ الناس دن مراد اطفال دور و کلمہ رب انکا دلالت قیلا دور چونکہ انسان طفل ایک حالتیدہ تربیہ غہ تو لار اق محتاج بولاد دور ایکنی الناس دن مراد یاش گیٹ لار دور امور معاش و معاملات وہ اکثر وقت سیاست و عدالت غہ محتاج بولاد دور بنا برین سیاست دن خبر بر گوجی ملک کلمہ سے نے انکا اضافہ ایلاب دور او چوخی الناس دن مراد قری آدم لار دور چونکہ انسان قریبان حالت وہ عبادتہ مایل بولاد دور بنا برین عبادت دن خبر بر گوجی کلمہ آتہ نے انکا اضافہ قلییب دور تورنجی الناس دن مراد صالح آدم لار دور چونکہ شیطان صالح بندہ لار نے اغوا ایلامک غہ حسیب دور دور بستی الناس دن مراد مفیدہ بند کار لار دور چونکہ اول شرمی دن پناہ تیلانگان مؤشوس نیک بیانیدور۔ انتہی

المؤشوس مؤشوس یعنی وسوسہ قیلنجی دیک دور مؤشوس نے اسم مصدر ایلیہ آتاکہ وسوسہ ایلیہ متصف بولمک وہ مبالغہ نے ارادہ ایتیک او چون دور گویا وسوسہ مدام اینک صنعت و شغلی اولمک جتیدن اول عین وسوسہ دیک دور وسوسہ لغت وہ ہیج بر خیر و نفعی یوق خاطرہ دل نہ القاء ایلامک و خفیہ لیک بر لیمان الیش غہ چلامک دور الخناس خنوس دن مشتق صیغہ مبالغہ دور خنوس رجوع و تاخر معنی سیدہ دور ہمیش لار یعنی وسواسی کہ اینک صنعتی انسان پروردگاری ذکر قیلخان ذہ آتہ سی غہ پانیب اوزینی کین تارتاق دور بو معنی احادیث مآثرہ لار ایچرہ ذکر قلییب دور بو معنی غہ کورہ وسوسہ و خنوس نبی آدم نیک ولید کی ایکی حالت غہ کورہ شیطان نیک ایکی جنتی دور اگر نبی آدم نیک ولی عاقل و ذاکر بولسہ شیطان خناس دور و اگر نبی آدم نیک ولی غافل و ناسی بولسہ شیطان وسواس دور

خناس اثر لار وہ رجوع و تاخر معنی سیدہ کلگان جہت ذن ہمہ مفسر لار اول معنی نے اختیار ایتیب دور لار انا بجز لغت عرب ذہ خنوس نیک متحدی ہم ذکر و استعمال قیلنخان یعنی غہ

کورہ متعدی معنی سی نے اختیار ایلاب، خناس نے متعدی معنی سی وہ ترجمہ قیلدوق، انداز گہ یوقاریہ ترجمہ وہ تخریر قیلیندے، اگر او شبو لغت وہ وارد بولغان معنی غہ روایت ہم مساعده قیلیم مقام غہ اینگ مناسب بولورایدے۔

بعض کبار علماء ایتیب دور کیم انسان نینک دلی غہ القاء قیلینخان خطورات یا صحیح بولوریا فاسدہ، القاء صحیح اگر علوم و معارف غہ متعلق بولسہ، اول القاء ربانی دور، و اگر القاء صحیح طاعت غہ و غیر و صلاح غہ متضمن عمل لار غہ باعث بولسہ اول القاء ملکی روحانی دور، و مونداز القاء صحیح نے الہام آتار لار۔

و القاء فاسد اگر نفس نینک منفعتی و بہرہ سے بار نرسہ وہ بولسہ اول نفسانی دور کہ انے ہاں آتار لار، و اگر اول القاء فاسد معصیت و فساد غہ چر لایدور خان نرسہ وہ بولسہ اول شیطانی دور کہ انے و سواس آتار لار احد (و بوبارہ داکی باشقہ تحقیق لار کشف البیان وہ تفصیل مبین دور) بیلیگیل کیم بومقام وہ بر لطیفہ دیگر بار دور کیم نینک بیانی موفادہ دن خالی ایماس دور، و اول لطیفہ بولکیم اولغی سورہ فلق وہ مستعاذ بہ بر صفت بر لدرت الفلق دیب ذکر قیلندی، و مستعاذ منہ الازع آفات عالم خلق دن اورچ نوعی بولدی کہ اولار غاسق و نقاشات و حاسد دور، و آبا سورہ ناس وہ مستعاذ بہ اورچ صفت بر لدرت ذکر قیلیندی کہ اولار زرت و ملک و آلہ دور، و مستعاذ منہ بر آفت دشوار دور کیم، اول و سواس خناس نینک خواطر بیجانی القاء ایلامکی دن عبارت دور، و ارباب دانش غہ معلوم دور کیم ہر چنانکہ مطلوب اہتم بولسہ رغبت انکا اکثر و اتم بولوب، اول مطلوب نے طلب قیلیندن ایکناری طالب نینک ثنا و مدح غہ اعتناسی او فرد اکثر اولور، سورہ متقدمہ داکی مطلوب آفات مذکورہ دن انسان نینک بدنی نینک سلامت بولمک لیکے، و بوسورہ داکی مطلوب شیطان خناس نینک و سوسہ سی دن دین نینک سلامت بولمک لیکے دور، پس بوبیان دن بے شبہ عیان اولدی کہ شیطان نینک و سوسہ سیدن دین نینک سلامت بولمکی، اگرچہ تنہا بر گنیہ ایش بولسہ مو، لیکن بحقیقتہ اول ایش مراد لار نینک اعظمی و مطلوب لار نینک اہتمی دور، و سورہ متقدمہ وہ ذکر قیلینخان آفات دن بدن نینک سلامت بولمکی، اگرچہ امور متعدد بولسہ مو، لیکن بندہ مستحید نینک مطلوب ہمتی بولمک وہ سلامت دین مشابہ سیدہ ایماس دور، اللهم اجعل اصل الدین اعز مطلب لجميع المسلمين، و ثبتہم علی نوح الاستقامتہ والیقین، و اخذہم من موجبات النداۃ یوم الدین۔

اکام المرجان وہ اینتا دور کہ او شبو سورہ انداز بر شردن پناہ تیلماک غہ مشتمل دور کیم، اول شتر ہم گناہ و معاصی لار غہ سبب، و اول شتر دینا و آخرت عقوبت لار سے نینک منشا دور۔

لہ مستماذ منہ استعاذہ قیلینما قہ بورولغان نرسہ لار الازع آفات دن اورچ آفت لار دور ۱۲ منہ

پس سورہ فلق انداز یمان لیت لاردن پناہ تیلماک غہ متضمن دور کیم اول یمان لیت لار
 بندہ مستیند غہ غیر نینک سحر و حسد سببی ایلہ ظلم قیلماغ لیتی دن عبارت دور، مزکا کورہ بویمان لیت لار
 بندہ غہ خارج دن تیوشادورغان شتر لار دور۔ و سورہ ناس انداز بریمان لیت غہ متضمن دور کیم اول شتر
 بندہ نینک اور نفسی غہ ظلم قیلماقے دن عبارت دور بویمان لیت بندہ غہ داخل دن تیوشادورغان
 یمان لیت روز اولنی سورہ ده مستعاذ منہ بولغان یمان لیت لار تکلیف تختیندہ داخل ایماس دور، و اول
 یمان لیت لاردن مشق قیلماق مستعید دن طلب ہم قیلینما ی دور چونکہ اول یمان لیت لار بندہ
 نینک اور کبدن ایماس دور۔ و بسورہ شریفہ ده مستعاذ منہ بولغان شتر تکلیف تختی غہ داخل
 دور، وانکا بنی تعلق تا پادورہ انتہی۔

فضائل سورہ شریفہ

صحیح بخاری ده روایت قیلیب دور حضرت عائشہ رضی اللہ عنہا ایتیب دور رسول اللہ صلی
 علیہ وسلم ہر چنان کہ فراشی غہ کیر سہ قل هو اللہ احد و قل اعوذ برب الفلق و قل اعوذ
 برب الناس نے بولار نینک بارچہ سے نے اوقوب ایکی کیفیغہ دمیدہ قیلیب، سو نکرہ ایکی کیفینی
 یوزیغہ و جسدی دن قولی تیکان جای لار غہ مسح قیلور ایدی حضرت عائشہ ایتیب دور حضرت رسول اللہ
 آخربیمار لیت چا غیدہ ہم شول منوال ده سورہ مذکورہ لار نے اوقوب اوزیغہ دم قیلماق نے منکار
 قیلور ایدی۔ بو حدیث نینک راوی لاریدن بولغان یونس دیب دور کہ ابن شہاب زہری فراشی غہ
 کیرگان چاغ ده شونداغ قیلور ایدی (یعنی معوذات نے اوقوب ایکی کیفیغہ دم قیلیب سو نکرہ ایکی
 کفی برلہ یوزینی مسح قیلور ایدی و قولی تیکانچہ تمام جسدینی سیلار ایدی دیب)۔

یہتی شعب الایمان ده روایت قیلیب دور ابن مسعود رضی اللہ عنہ ایتیب دور رسول اکرم
 صلی اللہ علیہ وسلم معوذات دن باشقہ او عیب لار برلہ رقیہ اوقوماق نی مکر وہ کور ارایدی دیب۔ اھ
 (معوذات او اوانینک کسری برلہ سورہ اخلاص، سورہ فلق، سورہ ناس دور، اگر سو
 اخلاص نے قوشمای ایکی سورہ اخیرہ نے ارادہ قیلسمہ لار معوذتین دیرلاز)۔

اصحاب سنن دن ترمذی و نسائی و ابن ماجہ روایت قیلیب دور لار ابو سعیدہ زری رضی اللہ
 ایتیب دور رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم جن نینک شتری دن، وانسان لار نینک چشم پدی دن، او عیب
 لار برلہ تعوذ قیلور ایدی، تا اول ہنگام غچہ کہ قل اعوذ برب الفلق و قل اعوذ برب الناس نازل اولد
 بو ایکی سورہ نازل بولغان دن کین بو ایکی سورہ ایلہ تعوذ قیلیب، مونینک غیرہنی ترک ایتی دیب؛

آن حجر عسقلانی ایقادور کیم بو حدیث مضمونے او شہو ایکی سورہ دن باشقہ آیات وادعیہ
 مآثورہ لار برلہ تعوذ قیلماق دن مسح دلالت قیلما ی دور بلکہ بو ایکی سورہ برلہ تعوذ قیلماق اولے
 ایکان لیکنی غہ دلالت قیلادور خصوصاً بو ایکی سی نینک غیر ی برلہ تعوذ قیلماق رسول اللہ دن

وارد اولغان حدیث لارده ثابت اولمک ایله نچوک منع غه دلالت قیلسون، رسول اللہ نینک تَعَوَّذُ
 بایسیده بویکی سیغہ اکتفا قیلماقی، بوجتدن دور کیم بویکی سورہ شریفه جمله و تفصیلاً جمیع آفات و
 مکاره دن استعاذه غه جامع بولغان آیات شریفه دور چونکه سورہ لار سحر و حسد و شر و سوسه شیطان
 دوندن اورنگه یمان لین لار نینک بارچہ سی غه مشتمل دور شونینک اوچون حضرت رسول اکرم صلی اللہ
 علیه وسلم مونکا اکتفا قیلیمش دور، اه

ابن سعد یوسف بن محمد بن ثابت بن قیس بن شماس دن روایت قیلیب دور کیم، ثابت بن قیس
 بیمار بولیمش، پس اینک بیماریق ہنگامی ده حضرت رسول اللہ نینک عیادت یغہ کلمیش، معوذات ایله
 رقیہ او قوب انکادم قیلیمش، ہمیش کیم اللهم رب الناس، اکتشف الباس، عن ثابت
 بن قیس بن شماس، سونگره اول قوم نینک محله سے نینک تفراتی دن آلیب الے سوغہ
 سالمیش، اول سونے بیمار غه ایچوریش، (معوذتین فضیلتے و اینک ایله تَعَوَّذُ ایلامک بار سیده وارد
 بولغان حدیث لار کشف البیان ده خیلی کوب ذکر قیلیب ایردی، موندہ موخچہ لیک غه اکتفا ایلامک
 کور ولدی)۔

ایتامن کہ احتمال کہ بعض برکوتہ نظر اوز زعمیده متنور الافکار بولغان، مقلد اہل یا ور
 وپالار، بو ذکر قیلینغان حدیث شریف لار مضمون لار یغہ انکار قیلورلار، احتمال ایماس، بلکہ اول
 ظاہر بین لار نینک واقع ده موندغ تعویذ و رقیہ مترا نیہ غه استہزاء نظری ایله باقیب مونے
 قیلنوجی لارنے، مونکا اعتقاد قیلنوجی لارنے، حن و بیادات غه نسبت بیرک لارے مشاہد و
 مسموع اولونمک ده دور۔

بیز امت اسلامیه نینک یا ور وپا تربیہ سیده تہذیب اخلاق و تنور افکار قیلنغان دانش
 پرور لار ہمیز، اظہار قیئت ایلاب اوز ملتی غه اعانت بیرک، و مراسم دینیہ سے نینک ترویج و تصدیقی
 بار سیده تعصب و حمیت کور ساتمک، اور نیدہ دائم اوز ملت داش لاریغہ اکثر مراسم دینیہ اجراسی
 توغری سیده استہزاء ایلامک ده، و بعض آئین و رسوم شرعیہ لاریغہ منتقدانہ لحن و تشنیع ایتمک ده دور
 مونے عادت قیلماق لارے، یا ور وپا دین سیر لاریغہ قیلنغان تقلید ضلالت پندانہ لارنے نینک
 تاثیر قباحت مصیری دور۔ اول سطحی نظر تقلید پیشہ لار نینک بیلیمک لاری لازم دور کہ اللہ تعالیٰ
 عالم وجودہ ہر برتر سے نے بر سبب غه مربوط ایلاب دور، و ہر برتر دغہ برتر سے نے شفا ایتیب دور
 چنانچہ ترمذی روایت قیلیب دور حضرت رسول اللہ ہمیش کیم، تحقیق اللہ تعالیٰ پیچ برورد
 نے وضع قیلما دی، مگر کہ اینک مقابلی ده بر شغائی وضع قیلدی، مگر بر کسل غه شفا قویب دی،

لہ نسخہ اشف الباس بغیر الکاف -

لہ یعنی سرکش لیک و کچ بین لیک -

صحابہ لار سور دی لار کہ اول شفا سے یوق کسل نہ دور رسول اللہ ہمیشہ کہ اول کسل قری لیت دور
 منج بو حدیث شریف دہ ذکر قیلینغان داء (درد) قلب و روح و بدن نینک بار چہ سینہ عام
 بولغان دیک، انینک مقابلیدہ وضع قیلینغان دوا لار ہم طبعی و روحانی دور۔ طب کتاب لاری نینک
 بعضی سی دہ بعضی محقق عالم لار طبیعت نینک حاذق یقینی نے بیلدور ادورغان دلائل لار بار اسیدہ
 ایتا دور کہ (طیب حاذق اول دور کہ علاج قیلماق دہ اوشبو بیکرہ ایش نے رعایہ قیلغای، و مذکور
 ایش لار نے بیان و تفصیل ایلاب دیدور کہ، اون پنج بو کیم طیب قلوب و ارواح علت لاری دن
 و اول علت لار نینک دوا لاریدن، آگہ و باخبر بولغای، و بو لار دن خبر دار و آگاہ اولمک بدن غم
 علاج قیلماق دہ اصل عظیم دور، زیر کہ بدن نینک متاثر بولمکی، و انینک طبیعتی نفس و قلب دن ایگہ
 امر مشہود دور، و ہر گاہ طبیعت قلب و روح امراضی غم و اول مرض لار نینک علاجی غم دانایولسہ
 اول طبیعت کامل بولور، و موندن خبر دار و آگہ ایماس طیب، اگر چہ علاج طبیعت دہ و احوال بدن
 با بیدہ، حاذق بولسہ مو، یریم طیب دور، و ہر طیب کہ بیمار غم نینک دلی نے و صلاح قلبی نے
 تفقہ قیلماق ایلہ، و انینک ازواج و قوا سی نے صدقہ غم و خیر و احسان غم ترغیب ایلامک ایلہ
 تقویہ ایلاب، و اللہ تعالیٰ در گاہی غم توبہ و استغفار و در آخرت غم استعداد ایلامک غم توبہ قیلماق
 ایلہ، نے آگاہ لاندوروب، دوا ساز لیت قیلما سہ، اول طیب ایماس دور مستطیب قاصر دور، خیر و
 احسان غم ترغیب ایتیمک، و ذکر و دعا و توبہ غم و در گاہ الہی غم تضرع و ابتهال ایلامک غم امر قیلماق
 و قیلدور مان، مرض غم قیلادورغان علاج لار نینک ایتیمک او غمیدن دور، علت نے کینکوزمک
 دہ، و بیمار غم شفاء تیاوزمک دہ، بوایش لار نینک تاثیر، طبعی دوا لار نینک تاثیر، دن اولونور
 دور، و لیکن اول دوا مؤمن لار نینک نفسی نینک استعدادیغہ باقیب، بوایش لار نے قبول ایتیب
 موندہ نفع بارویب اعتقاد ایلامک لار نینہ کورہ بولور۔ اہتہی۔

منج طیب حاذق غم دوا ی روحانی برلہ دوا قیلماق ہم فائدہ بخش بولسہ پس جناب رسول اللہ
 بندہ لار غم اللہ تعالیٰ طرفیدن بیباریکان طیب روحانی و حکیم الہی بولغان جہدن، بعض بر مرض
 و علیل لار غم اولار نینک نفس لارے نینک استعدادی و قبولی و عقیدہ سی غم کورہ ادویہ الہیہ ایلہ دوا
 قیلسہ، اندن تعجب قیلماق نہ محل بار مودور۔

یوقاری ذکر قیلینغان حدیث مضمونچہ اللہ تعالیٰ عالم دہ ہر بر درد او چون بردوانی معین
 قیلغان ایسہ پس ہمہ دوا لار نینک افضل بولغان قرآن کریم ایلہ رقیہ او توبہ دوا قیلینہ، عجیب
 قیلینما ی دور قرآن کریم نینک دوا لار نینک افضل، و مؤمن لار سینہ لاری نینک شفاسی، انیکانے
 اجادیت نبویہ و کلام الہی دہ مبین دور، چنانچہ ابن ماجہ روایت قیلیب دور رسول خدا صلے اللہ
 علیہ وسلم ہمیشہ کیم، خیر الدوا القرآن یعنی دوا لار نینک بخشی راقی قرآن دور، بار چہ ارباب عقل
 غم معلوم دور کہ انسان لار نینک ایچیدہ بعض بر رقیہ او قوغوجی لار نینک کلامی دہ خواص و منافع

بارلیغی تجرہ قیلنغان نرسہ لاردن دور۔

موزداغ ایسہ ہمہ کلام لاردن اوستون و افضل بولغان کلام الہی دہ بعض خواص و اثر لاریولمیکدہ شہ قیلماق رومودور و کلام الہی بولغان قرآن کریم انداغ شفاء تام و عصمت یافتہ و نور ہادی و رحمت عامہ دور کیم اگر اول تاغ اوزرہ توشور ولسہ ایدی البتہ اول کلام الہی نینک عظمت و جلال و بیستی دن تاغ پاره پاره لور ایدی۔

اللہ تعالیٰ تران کریم نینک مؤمن لاراوچون شفا و رحمت و ہدی الیکانینی اوز کلامی دہ مواضع متعددہ دا ذکر قیلیب دور چنانچہ دیب دور و نازل من القرآن مالمو شفاء در رحمتہ للہ صمدین بو آیت و اکی کلمہ من تبییض اوچون امان دور جنس اوچون دور چونکہ تران نینک کلی سی شفاء دور چنانچہ اللہ تعالیٰ اییب دور قل هو للذین امنوا اھدی و شفاء وینہ اییب دور یا ایہا الناس قد جاءکم موعظۃ من ربکم و شفاء ملام فی الصدور و ھدی در رحمتہ للہ صمدین آری قرآن مجید بے شہہ جہل و شک و ریب بیمار لیق لاریدن کونکل لار نینک شفا سی دور اللہ تعالیٰ دوندے بندہ دن کیتکوزمک دہ قرآن دن عام راق و نافع راق و اولوغراق و بلیغ راق بر شفا نے ہرگز آسمان دن توشور باب دور۔ قرآن کریم نینک شفا لیتی مؤمنین و عدت آیین اوچون دور۔ اما طبا یح رویہ اربابی غہ اول روعات دن باشقہ نے زیادہ قیلما یدور۔ انداغ کہ قرآن نینک اوزی ایتادور و کلا یزید الظالمین الاضارہ قرآن نینک شفا لیتی انسان لار نینک طبیعت لاریچہ کورہ دور طبیعتی صدق و ایقان بولغان مؤمن لار نینک قلبیہ و روحانیہ و ابدانیہ امراض لاری غہ قرآن شفا و اوز لاریغ ہدایت و رحمت خدا دور اما طبیعتی شک و طغیان بولغان منکر لاریغ خسار و غمی دور۔

علامہ محقق ابن الیقیم الجوزی اییب دور ہر چی ہدایت مکدہ اقامت نے لازم توتموم آیتا اقامتیم دہ ہر نوع بیمار لیق لار منکا عارض اولور ایدی و من بیمار لیکیم نے ازالہ قیلماق چارہ سی دہ بیح بر طبیعت و نہ بردوار تا پیمانہ غایج ناچار سورہ فاتحہ برلہ اوزوم غہ معالجہ قیلور ایدییم یعنی سورہ فاتحہ نے نزم سوینی غہ اوقوب میدہ قیلیب ایچور ایدییم ہر نوع بیمار لیق روز کلتورگان چاغدہ شہو طرزہ معالجہ برلہ شفا تا پار ایدییم سورہ فاتحہ نینک عجب بر تاثیر بارلیغی نے مشاہدہ قیلدیم و بعض بردر و مرض غہ مبتلا بولغان لاریغہ مونسے ذکر قیلور ایدییم اولار نینک تولاسی سورہ فاتحہ نینک تاثیر عجیبی سببی ایلدیز شفا تا پار ایدی لار۔ انتہی۔

اللہ سبحانہ کتابیدہ قرآن و غسل دن باشقہ نرسہ نے شفا دیب وصف قیلماق دور الحق اللہ تعالیٰ نینک کلامی مضمونیمچ بو ہر اکی سے شفا دور لار قرآن ایسہ دل لار نینک شفا سی دور۔

لہ غمی دل نینک کور لیتی ۱۲ منہ۔

یعنی انسان لارنیک کو نکل لاریغ عارض بولغان ضلال و غی مرض لاری نیک و شبہات و شہوات
بیمار لریق لاری نیک دو اسی دور و غسل ایسہ انسان لارنیک بدن لاریغ تو شکان اکثر استقام و
اخلاط و آفات نیک دو اسی دور البد تعالیٰ نیک کلام قدیمی مضمونچہ پو آئی مبارک نرسہ نیک شفا
ایکائیدہ بیج بر شک یوقتور۔ اما اکثر انسان لارنیک بولار برلہ استشفای قیلاس لریق لارے، بولارنیک
اصل وہ شفاء ایکان لیک لاریغ خلل ددخل بیر مایدور۔ مثلاً بر کیمس غسل برلہ استشفای قیلاس
انیک استشفای قیلاس لیقی، غسل نیک شفا ایکائیدہ خلل بیر ماگادیک، ولے شفالیق و صفی
دن چیقار ماغان دیک، اکثر منکر مکار لارنیک امراض قلوب غہ قرآن برلہ استشفای قیلاس لریق لاری
قرآن کریم نے شفالیق و صفیدن چیقار مایدور اکثر بیمار دل لار اگر چہ تدرآن برلہ استشفای قیلاس
لارم، لیکن اول کتاب عزیز شفاء لما فی الصدور و صفی برلہ توصیف تیلنیش بر شفاء عجیب ایکانے
شبه دن بمبر اور چنانچہ کلمات حکمیدہ و امثال ده ایتیب دور لار۔ (الحق حق وان جھله
الوری۔ والتعداد نھا رد وان لحدیة الاغنی)۔

جناب سیدانام علیہ الصلاۃ والسلام، نیک و اینچین اصحاب کرام، سعادت انجام نیک
سورہ فاتحہ و سائر آیات قرآنیہ و ادعیہ لاریلہ لدیغ عقب غہ و مسور غہ و چشم بد سببی ایله مصیبت
زده بولغان شخص لار غہ علاج قیلغان لاری، احادیث کتاب لاریدہ مذکور دور۔

اول جملہ دن ابن ابی شیبہ مسندی ده روایت قیلیب دور، ابن مسعود رضی اللہ عنہ ایتیب
دور بروقتی رسول اللہ نماز او قوب تورگان ایدی، سجده قیلغان چاغی ده ناگاہ مبارک اصغنی غہ
بر عقب نیش اوردی، رسول اللہ نمازون یا نیب دیدیکہ اللہ تعالیٰ عقب نے لعنت قیلسون کہ اول نیش
اورمای قویمای دور، نہ پیغمبر نے و نہ غیرے نے، سو نکرہ برتچہ غہ سو و توز قوید و روب عقب نیش
اورغان موضع نے اول نمک آب غہ قویدی و معوذات نے او قوغالی توردی، تا انیک دردی
ساکن بولدی۔ ۱۱

منا و مشبو حدیث ده جناب رسالت مآب نیک طبعی و آبی بولغان ایکی امر دن مرکب دو ابر
علاج قیلغانے بیان قیلنید دور۔ موندہ دوا، آبی برلہ علاج قیلماقی نیک ستری بودور کیم، سورہ اخلاط
نیک مضمون بلاغت مشخونیده اللہ تعالیٰ جنابی دن ہمہ انواع شرک نے با کلیہ نفی ایتیب و حدیث
نے یغوز انیک جناب بیغہ گیندہ اثبات اتیک و ہمہ ضلایق حواج و جہمات ده انیک جناب بیغہ محتاج و مفتقر
بلکہ جمیع ممکنات علوی و سفلی نیک توجه بودی و نمودی انیک افاضہ جودی غہ گیندہ منحصر بولمک
حیثیتی ایله، جمیع کمال نے اول اللہ بے نیاز غہ راجع ایکان لیکی نے استلزام قیلا دورغان صمدیت

۱۱ ضلال یوردن آزمک و گراه اولمک دور ہدایت نیک ہندی دور ۱۲ منہ

۱۲ شیخ اول ہم یوردن آزمک و گراه اولمک معنی سیدہ دور ۱۳ منہ

صفت علیہ سی نے اثبات ایلامک، وہم اصل و فرغ و نظیر و مماثل و شونکا او خضہ شائبہ نقائص
 بولا دورغان نرسہ لار نے نفی ایتمک غہ متضمن بولغان نفی والد و ولد و کفو قیلماق مندرج دور،
 بوسورہ کریمہ او شبو معنی لار غہ متضمن بولغان جہتدن ثلث قرآن غہ برابر دور دیلمیش،
 خلاصہ بولکیم بوسورہ نینک و رودی، ہمہ شریک نے اول ذات ذوالجلال دن نفی قیلماق، و جمع کمال نے
 انکا اثبات ایتمک و شبیبہ و مثال دن اول السلام نزل و لایزال نے تنزیہ ایلامک عقیدہ خالصہ سے
 نے انسان لار غہ تعلیم قیلماق او چون دور، او شبو اوج اصل اسلام نینک عقیدہ صافیہ سی بولغان
 تو حید نینک جمع بولغان محلی دور۔

وَمَوْءَدَيْنِ نَيْنِكِ مضمونی، جمع مکروہ و آسیب و اندوہ دن جمدہ و تفصیلاً استعاذہ قیلماق
 غہ مشتمل دور، زیرا کہ من شر ما خلقی خواہ ارواح و خواہ اجسام دکی استعاذہ قیلینا دورغان
 جمع شر و مکروہات غہ عام دور، و من شر غاسقی اذا و قب کچہرہ منتشر بولا دورغان انراغ
 ارواح جبیشہ لار نینک شر و آفات دن استعاذہ ایلامک غہ متضمن دور کیم، کوندور کیم، کوندور نینک
 نوری اولار نینک انتشاری غہ حاصل بولا دور، کچہرہ قرآندہ سی نے پاپیب عالم غہ قرالغولوق سالیب
 قرغایب بولغان وہ، اولار ہر جانب غہ منتشر بولوب ایزا و فساد تیکوزک وہ او لور لار، و من شر
 النِّقَاتِ فِي الْعَقَدِ ساحرہ لار شتریدن، او لار نینک سحریدن بولغان ضرر دن، استعاذہ
 ایلامک غہ متضمن دور، و من شر حاسدا اذا حسد انداغ نفوس جبیشہ لار نینک شتری
 دن استعاذہ قیلماق غہ متضمن دور کیم، اولار حسد لاری و نظر لاری ایله انسان غہ ضرر و آزار تیکوز او لور لار۔
 و ایکنی سورہ انس و جن دن بولغان شیطان لار شتری دن استعاذہ قیلماق غہ متضمن دور، منابو ایکنی
 سورہ کریمہ ہمہ یمان لیتق دن و آفات دن پناہ تیلماک غہ جامع دور۔ شرور و آفات و تو عیدن ایلامک
 شرور و آفات دن ساقلانماق بار اسیدہ بویکنی سورہ وہ شانی عظیم بار دور شونینک او چون
 رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ہر نماز نینک عقیدہ بویکنی سورہ نے او قوماق ایله عقبہ بن عامر غہ توصیہ
 ایلامیش، چنانچہ ترمذی جامعی وہ ذکر قیلیب دور، و من نے او قوماق غہ توصیہ قیلماق، ہر نماز دن ینہ ہر نماز
 غچہ بندہ عارض بولا دورغان شرور و آفات نینک دفع بولمکی نے ایستماک تو غیبیدہ ہر شر عظیم بار
 یعنی جہتی دن دور۔

و اما یو قاریدہ ذکر قیلینغان حدیث وہ مذکور بولغان علاج طبعی نینک ہر سی، تو ایسہ اکثر سموم
 نے دفع قیلماق وہ فائدہ بخش دور، خصوصاً عقرب نینک زہری نے دفع ایتمک وہ نینک غاصیتی
 قوی دور، صاحب قانون و میمیش کیم عقرب نینک نیشی او چون توڑنے بدر الکتان بر لہ ضمنا و قیلینا دور،
 توڑدہ سموم نے جذب ایلاب انے تحلیل قیلماق دورغان توڑت جاڈبہ بار و میمیش لار۔
 عقرب نینک نیشی وہ توڑت نار تہ بولمک ایله اول تبرید و جذب و اخراج غہ محتاج بولغان جہتدن،
 رسول اللہ میمیش نینک اونے نے پست قیلماق دورغان سونے، و جذب و اخراج قوہ سی بار ملخ نے، جمع

ایتمک مذبیوروب دوز و بوج علاج، همه علاج لار نینک اتم و ائیسر و اشملی دوز و رسول الد نینک بو
نیکلین علاج طبیعی قیلماینده او شبو عدت نینک علاجی تبرید و جذب و اخراج بر لره بولمک لیکلی نه
تنسبیه بار دوری

صحیح مسلم ده روایت قیلیب دور ایتیب دوز بر کیشی حضرت رسول الد نینک قاشی نه کلهدی
بو کچه منی چیان چاققی دیب شکایت قیلدی رسول الد دیدیکه اگر سن کچه نه داخل بولغان بنگمگم
ده اَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللّٰهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ ديسانک ایدی سنکا چیان ضرر
قیلماس ایدی دیب

بیلک کرگ کیم اوییه آهیه ایله طبیعییه اورتا سیده فرق بودور کیم، آدویه آهیه انسان
غدر دو خسته لیک علامت بولغان دن سونک بولسه نفع بیر ادوز و دزد و خسته لین حصولیدن ایگی
بولسه انینک وقوعی نفع قیلمادور و اگر قرصنا اول دزد و اقمه بولسه و قوی ضرر لیک بولمایدور
اگر چه اول واقع بولغان دزد و خسته لیک انار و رنج لیک دزد بولسه مؤ و آدویه طبیعییه الحج درد
و خسته لیک حصولیدن سونک نفع بیر ادوز پس تَعُوذُ و اذکار لار تَعُوذُ نینک کمالی و قوتی و ضعفی
حسبی ایله یا اوشول علل و آفات لار وقوعی نفع قیلمادور یا که اول علل و آفات لار بر لره اولار نینک
تا ایشری نفع قیلمادور

پس احادیث و آثار ده وارد بولغان روایت و نقل لار مضمونینک مستفاد بولادور که رقیبه و
تَعُوذُ لار الحج یا حفظ صحت اوچون یا ازاله مرض اوچون استعمال قیلنیش لار حفظ صحت اوچون
استعمال قیلنیش، چنانچه صحیحین ده روایت قیلیب دور حضرت عائشه و عییش کیم رسول الد
صلی اللہ علیہ وسلم فریشید کیر کاندہ قل هو الله احد و موعودتین نفع او قوب ایکی کیفی خدم اوروب
یوزی نه دجندی دن قولی نینکان جای لار نه مسح قیلور ایسی

صحیح مسلم ده روایت قیلیب دور خولر صلی اللہ علیہا ایتیب دور رسول الد صلی اللہ علیہ وسلم
دیدیکه کیم بر منزل نه توشسه و انده اَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللّٰهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ دویسه
اول منزل دن کوچوب کینکونجه اول کیشیفه صحیح بر نرسه ضرر تیکوز مایدور

و سنن ابی داؤده ده روایت قیلیب دور که رسول الد صلی اللہ علیہ وسلم سفرده کچه ده ایتور ایدی
یا ارض رَبِّي وَ رَبِّكَ اللّٰهُ اَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنْ شَرِّكَ و شَرِّ مَا فِيكَ و شَرِّ مَا يَدْبُتُ
عَلَيْكَ اَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنْ اَسَدٍ و اَسْوَدٍ و مِنْ الْحَيْمَةِ و العَقْرِبِ و مِنْ سَاكِنِ الْمَلَكِ
و مِنْ دَابِّهِ و مَا وَاكَلَهُ

و اما انا ذلك مرض اوچون استعمال قیلنیش چنانچه نیش عقرب نینک علاجی بار سیده

مسکدابی شبیہ دن نقل قبیلندی، لیکن موندہ برہم امر بار ایرورکیم، لے فطانت ایڈ فہم اتیمک،
 وتامل ایلاب کنٹی غہ تیمک، بوباب دکی امور ہمتہ دن دور۔ واول امر ہمتہ بودورکیم، استشفایا قیلاناو
 غان رقیہ، وتعوذ ایتا دورغان اذکار و آیات و ادعیہ لاز بنفسہ نافع و شافی ایکانیدہ شبیہ پوتتور،
 ولیکن محل نینک قبولی نے، و فاعل نینک ہمتی نینک قوت و تأثیری نے، طلب قیلادور، قیسے
 برجایدہ کہ ادعیہ و آیات لار نینک شفا بیر کی تحلف قیلے، اول تحلف، یا فاعل نینک تاثیر نینک
 ضعیف یعنی دن بولور، یا کہ منفعل نینک قبول قیلماں یعنی دن حصول غہ کلور، یا ایسہ اول منفعل
 دواتا تاثیر نے منع قیلادورگان بر مانع قوی بار یعنی ہمتیدن بولور انداخ کہ ادویہ و ادواہ حستہ
 موشونداغ مانع لار وقوع غہ کیلادور، چونکہ دوانینک تاثیر قیلماں یعنی، گاہی طبیعت اول دوانے
 قبول قیلماں یعنی ہمتی دن بولور، و گاہی دوانینک اثری نینک اقتضاسی نے منع قیلادورغان بر مانع
 قوی ہمتیدن حصول غہ کلور شوچہت دن طبیعت ہرچان دوانے قبول تام برلہ آسہ، بدن نینک
 اول دوا دن نفع آلمک لیک، او شول قبول طبیعت جسی ایڈ اولور، و شونکا اونخشہ مؤمن نینک قلبی
 رقیہ و تعوذ نے قبول تام برلہ آسہ و رقیہ او قوغوجی غہ اول و رد نینک ازالہ سی دہ نفس فعاک و
 ہمت مؤثرہ بولسہ، علیل اول رقیہ و تعوذ برلہ منتفع و شفا یاب اولور،

دعا ہم بوباب دہ رقیہ و تعوذ غہ اونخشہ دور، چونکہ دعاهم دفع مکر وہ و حصول مطلوب
 دہ اسباب لار نینک اینک قوتی سی دن دور، لیکن گاہی دعانینک اثری مو تحلف قیلور برنجہ وجہ
 دن، یا اول دعائی نفسہ ضعیف بولغان ہمتدن، بو طریقہ دہ کہ اول دعادہ یعنی وعدوان غہ عائد
 طلب بولغان اوچون اول دعائے خدا دست تو تایدورغان بر دعا بولغای، یا کہ دعا قیلغوجی نینک
 وقت دعا خدا در گاہی غہ اقبالی بولمای، و جمعیت خاطر یوز کلتور مای، قلبی نینک ضعیف یعنی اوچون
 بولور، چونکہ داعی ہرچان وقت دعا دہ دلی حاضر تو توجہی خدا غہ تمام بولماسہ نہایتدہ سست برکمان
 منزل سیدہ بولادور سست کمان دن آیلغان اوق غایتدہ ضعیف یس برلہ چقیب نشانہ غہ
 بیتا لایدور،

یا اجابت دن مانع حرام بیک، و ظلم قیلماق، و گناہ لار نینک دل لار غہ زنگ باغلاماتی، و غفلت
 و سہو و لہو نینک دل لار غہ استیلا و غلبہ قیلماقی، ہمتیدن دور، چنانچہ حاکم مستدک دہ ابو ہریرہ دن
 روایت قیلیب دور، رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ہمیش لار اجابت غہ دلیکن نینک جزمی یقین
 قوتی سی بولغان حال دہ دعا قیلینک لار دہ موندے شبہ سیز بیلینک لار کیم، اللہ تعالیٰ غفلت و لہو
 استیلا قیلغان دل نینک دعاسی نے قیلما یدور دیب،
 پس دعا زد نے کینکو زگوجی بر دوا، نافع دور، ولیکن دل نینک خدا دن غافل بولک یکے،

اول دو اینک قوتی نے باطل قیلا دور و اینچنین حرام یک ہم اینک قوتینی باطل قیلا دور
وانے ضعیف یلق غے تو شور دور و دعا دوا لارنیک النعی و بلاء نینک دشمنی دور و دعاده تضرع
بیر لہ الحاح قیلاق ہم، دوا لارنیک النعی دن دور۔ دعاء نینک اثرینی منع قیلا دورغان آفات
لارجلدی دن بری بندہ نینک شتاب قیلماتی و اجابت نے تاخیر قیلدی دیب ملول بولوب دمانے
ترک ایملکی دور تو ندان کشتی نینک مثالی زمین نے طیارلاب داند ساچیب یا بردخت سالیب انکاسو
بیریب تربیت ایلاب سو نکره اول زراعت و میوه کمالی غے تیرکان حال ده انے ترک ای تییب مصل
تو یغان کیشینه او خسته دور۔

صحیح بخاری ده ابوهریرہ دن روایت قیلیب دور رسول الدصلی الدعلیہ وسلم ہمیش کیم
سیر نینک بر نینک نینک دعاسی مستجاب بولا دور مادام کہ اول کشتی شتاب قیلسه و دیما سه که دعا قیلدی ہم
دعایم اجابت بولمادی دیب۔ و ہرچان دعا حضور قلب ایله و ظاہر و باطن نے تمام مطلوب طرفینہ
متوجه قیلاق ایله بولے و ہم اینک اوستینہ دعا اوقات ستہ اجابت دن بروقت غے تو غری کلسه
و ہم اینک اوستینہ دعادل دکی خشوع غے و پروردگار تعالیٰ جنابینہ کورگوز و لگان انکسار و ذل و
تضرع و رقت غے مصادف بولسه و داعی قبلہ غے اقبال قیلسه و طہارت برلہ بولسه و قوی نے درگاہ
الہی غے کوتارسه و دعاء نے حمد و ثناء پروردگار ایله باشلاسه سو نکره در و ایلسه سو نکره حاجت و مطلوبینی
سوراش آلدیہ توبہ و استغفار ایلسه سو نکره جناب الہی غے روی تو جہی نے کلتوروب سوال ایلامکہ
الحاح و تعلق نے پیشہ قیلسه و تمام رغبت و رہبت ایلد دعا و التجا ایلسه و اللہ تعالیٰ نینک اسماء و صفات
و توحیدی نے وسیلہ قیلسه و دعا قیلشدن ایلگاری صدقہ برسہ پس بے شک او شجود دعا ہرگز مردود
بولمایدور خصوصاً قیلغان دعاسی احادیث بنویہ وہ مظنہ اجابت دیب خبر بیریلگان ادعیہ ما ثورہ
لار غے موافق بولسه یا اسم عظیم غے متضمن دیب بشارت بیریلگان دعوات مشہورہ لار غے مطابق کلیب
قالسہ اجابت غے یولو قما قیدہ شیمہ یوفتور۔

تسلیہ احادیث و آثارہ تولا ادعیہ لار نے کور امیز و اولار نینک خاصیت لارے تو غریبہ
یازیلگان نقل لار غے کورہ مشاہدہ قیلا میز کہ اول ادعیہ لار بیلہ برگر وہی دعا قیلیمش لاز و دعالاری
اجابت غے تییب مطلوب لاری حصول غے کلمیش حالیکہ نظر حقیقت و امحان ایله با قیلسه بے شبہ
بیلند دور کہ اول دعا لار نینک اجابت غے تیرکان لیک لارے یا اول دعا اول داعی لار نینک حالت اضطرار
ده درگاہ الہی غے تضرع و تذلل ایله از شدل اقبال کلتوریک لاری سببی ایله یا اولار دن درگاہ الہی غے
برحمتہ تقدیم قیلنغان چہ تدن اللہ تعالیٰ اولار نینک دعالاری نینک اجابتی نے اول حسنہ لاری غے

لہ اول اوقات اجابت کچہ نینک ثلث اخیری و اذان ادقو فان وقت اذان برلہ اقامت اراسی فرض لاری قیبتی جمو کونے
امام منبر غے چیققان وقت نماز جمو نے او تو غے نچہ جمو کونے عصر دن سو نکره بولغان آخر ساعت دور ۱۲ منہ

شکر اعطا ایلامک سببی ایلہ یا اول قیلخان دعا لاری وقت اجابت غہ مصادف اولمک ایلہ، و شوئکا اوخستہ سبب لاری سببی ایلہ حصول غہ کلمیش دور منائمل کوزی برلہ قر ساسک، اول ادعیہ لاری نینک اجابت غہ تیمک لیک لاریغہ موندراغ سبب لاری اولمیش ایکان، لیکن بعض پنجر سادہ فہم لاری انجن ستر او شول ادعیہ لاری نینک فقط لفظ لاریدہ گینہ دور اول دعا لاری نینک مجرد لفظ لاری لاری او تو سہ اجابت غہ یتا دور دیب گمان قیلماق ایلہ اول دعا لاری نینک مقام اجابت غہ تیمک لیک لاری، اول ذکر قیلنخان امور مقرونہ سببی ایلہ بولغان لیکنی نے ملاحظہ قیلماق، فقط اینک لفظی غہ گینہ شغل کور کوزیک نے لازم تو تیش لاری مونینک مثالی برکشی غہ اوخستہ دور کہ اول کشی بر دوا نافع نے اوز لاجہ مناسب بروقت وہ لایق بر طرزہ استعمال ایتیب اندن منفعت تا پمیش، وینہ بر سادہ فہم دوا مذکور نے وقت مناسب و طرز لایقی برلہ استعمال ایتیک شرطینی ملاحظہ قیلماق، استعمال قیلسہ شرطیہ سببی رعایہ قیلنخان جہدن اول دوا نافع منفعت بخش اولماسہ پس اول کشی اول دولنے فائدہ سی یوق نرسہ دور دیسہ البتہ اول کشی غلط فہم و خطا فکر دیلور۔

بوجہ وہ تو لا آدم لاری غلط غہ تو شوب دور لاری و او شوبو غلط جملہ سیدن دور کہ بعض بر آدم لاری نینک کمال مضطرب برلہ بعض کیشیلار نینک قبر لاری قاشیدہ قیلخان دعاسی گانا اتفاقاً اجابت غہ یتا دور اول سادہ لوح گمان قیلما دور کہ ستر او شوبو قبر وہ ایکان دیب، حالبوکہ ستر اول داعی نینک لاری نینک غایت اضطراب و صدق التجا برلہ در گاہ آہی غہ تو تہ قیلما قیدہ ایکانینی اول غافل بیلمایر و پش بر گاہ موندراغ اضطراب و صدق التجا برلہ دعا قیلماق بیوت اللہ دن برابر بیت ایچہ حصول غہ کلمہ فدای تعالیٰ قاشیدہ افضل و محبوب راق اولور۔

کتب ادکار و ادعیہ وہ احادیث نبویہ مضمونہ برلہ اجابت دعوات اوچون از منہ مبارک و اکتہ متبرکہ تعین قیلنما قیدن مراد و مقصود مؤ۔ مقدس محل لاری و مبارک زمان لاری نینک تعظیم و احترامی، دعا قیلنجی نینک غایت حضور قلب و خشوع و تذلل برلہ و کمال عجز و انکسار و صدق التجا برلہ اللہ تعالیٰ در گاہی غہ روی تو تہ کلمتور و دعا قیلماق غہ باعث اولمک حیثیتی ایلہ سبب اجابت بولسون دیمک اوچون دور یوقسہ قلب غافل ساہی، و لسان ناطق لاہی، برلہ مذکور مکان مبارک و زمان مقدس لاری قیلنخان دعا لاری بیج بر اثر ظہور غہ کلماس لیکنی مقررہ دور۔

خلاصہ کلام ادعیہ و تعوذات سلاح منزله سی وہ دور و سلاح ایسہ ایشلا تکوچی ضابطی برلہ ایش غہ کلوز بے وجود ضارب سلاح نینک اوز تیز لیکنی اثر بخش اولماس، پس ہر چیان کہ سلاح بیج بر آفت و نقصان سینر سلاح کامل بولسہ، وائے تو تکوچی بازو بازوی قوی ایسہ، و بیج بر مانع بولماس، اینک ایلہ دشمن نے مغلوب و منکوب ایتیمک مینسہ اولور و چیان کہ بواوچ شرط دن بیری تحلف قیلہ (یعنی سلاح آفت و نقصان لیک بولسہ یا ائے تو تکوچی بازو قوت لیک بولماق ضعیف بولسہ یا برابر مانع موجود بولسہ) تاثیر می مو تحلف قیلور شوئکا اوخستہ اگر دعائی نفسہ صالح

بولماسے یا کہ دعا قیلنجی نینک حالت دعا و دعا تیلی ودلی موافقت قیلما سہ یا کہ اجابت دن منع قیلما و دعا
برار مانعی بولے اول دعا دن بیج بر اثر حاصل اولماسے۔

ہو مقام وہ برسوال مشہور بار و اول سوال بوکیم و قوعی نے طلب قیلین دعا قیلینغان
نرسہ اگر حکم الہی وہ مقدر قیلینغان بولسہ بندہ خواہ دعا قیلسون خواہ دعا قیلما سون اول نرسہ واقع
اولمای چارہ یوق۔ و اگر حکم الہی وہ قوعی مقدر قیلینغان بولسہ خواہ بندہ سوال قیلسون خواہ
قیلما سون اول اصلا واقع اولماسے بر طائفہ برسوال نے صحیح گمان قیلماق ایلہ دعائینک بیج
بر فائدہ سے یوقتور دیب لسنے ترک اییب دور لار۔ بو طائفہ نینک با وجود فرط جہل و غایت گمراہ
لیق لاری ایلہ مذہب لاری متناقض دور پس اگر اولار نینک مذہب لارے جمیع امور وہ قاعدہ
مطردہ بولسہ البتہ عالم وجود و اکی جمیع سبب لار تعطیلی واجب بولادور موندغ ایسہ اول طائفہ نینک
برمی نہ ایبولسہ ممکن دور کہ اگر تو قلوب و سیراب لیق سنکا مقدر قیلینغان بولسہ سن برار نرسہ بیسانک
مویسا سانک مو تو قلوب و سیراب لیق سنکا واقع اولماسے بیج بر چارہ یوقتور و اگر مقدر قیلینغان
بولسہ ہر چند یگانک بیلہ سنکا تو قلوب واقع اولماسے اینچنین اگر سنکا فرزند تقدیر قیلینغان بولسہ
خاتونینک نہ یقین لیق قیلما سانک خواہ قیلما سانک فرزند بولمای چارہ یوقتور و اگر سنکا فرزند مقدر
قیلینغان بولسہ ہر چند یقین لیک قیلما سانک مو فرزند بولماسے موندغ ایسہ خاتون الملک نہ بیج
حاجت بولماسہ کرک عالم وجود و اکی اسباب وجودی نہ مربوط سا نرسہ لار ہم شول روش وہ بولوی
اسباب نہ حاجت تو شماس لیک لازم کیلا دور دیب آیا بوقول نہ بیج بر عاقل یا آدمی قائل بولوی مو
بلکہ عقل شرفیدن محروم بر اتیلینغان جودان لار ہم اوزی نینک حیاتے و قوامی نہ باعث اسباب
لار نے ایسانک نہ قیلما قعہ حکم فطرت مجہول و مجبور دور بو تقریر نہ باقساک اول طائفہ بلاد تیشہ
دن حیوانات اعقل و انہم کور و نادور۔

و اول طائفہ دن بعضے لازمی نوعی اظہار و انالیق ایلاب دیدور لار کہ دعا غہ اشتغال ایلامک
تقدیر محض با بیدن وہ درکیم اول دعائینک مطلوب نہ بیج برو جہ ایلہ تاثیر ی بولماسہ مو اظہار تقدیر قیلانی
او چون اللہ تعالی اول دعا سببی ایلہ داعی نہ ثواب عطا قیلادور دیب پس معلوم بولدی کہ او مشہو
دانا نینک نزدیکہ مطلوب نینک حصولی نہ تاثیر قیلماق وہ دعا قیلماق نینک و دعا دن دل و تیل
برلہ امساک ایلامک نینک بیج فرقی یوقتور (یعنی بر مطلوب نینک حصولی بار اسیدہ دعا قیلغان و
قیلماغان نینک بیج فائدہ سی یوق دیک دور)۔

و بو طائفہ قاشیدہ دعائینک حصول مطلوب نہ ارتباطی سکوت نینک ارتباطی نہ او خشنہ
دور اکی سے نینک آرسیدہ بیج بر فرقی یوق دور۔

و بو طائفہ نینک اکثر دانا راق آتا لغان لاری ایتا دور لار کہ دعا حاجت نینک روا لقی غہ
اللہ تعالی طرفیدن نصب اییلینغان بر علامت مجردہ دور (یعنی دعا حصولی مطلب غہ سبب

ایمان، بلکہ مطلوب نینک حاصل اولکی اوچون نصب قیلنغان، بر نشانہ دیدورلا۔
 پس چنانکہ بندہ غہ توفیق دعا نصب قیلنہ اول دعا نینک حاجت لاری نینک روالینی و
 مطلوبی حاصل اولکی نینک علامتی دور و مو نینک مثالی اول دور کیم سوغوق قرابولوت کوردلنہ اول
 بولوت، ہوا نینک یا غماتی غہ دلیل و علامت بولغانینہ اوخشنہ و طائفہ مذکورہ ایٹادورلا کہ تو اب
 برلہ طاعت نینک و عقاب ایلہ معصیت نینک حکمی مو او ششبو طائفہ دور طاعت و معاصی ثواب
 و عقاب نینک و قوعی غہ محض نشانہ دور انکا سبب ایمان دور دیب؛ بو طائفہ نینک نزدیہ انکسار
 برلہ کستر و احراق ایلہ حرق و قتل ایلہ ازبان، مو او ششبو غہ اوخشنہ دور بولاردن بیج بر نرسہ قطعاً سبب
 ایمان دور۔

بو طائفہ بر شئی برلہ اول شئی نینک وجودی غہ مترتب بولغان نرسہ لار اور تاسی دہ بیج براز تباط
 یوقوز مگر ارتباط ایچ اقران عادی برلہ دور سبب نینک تاثری برلہ ایمان دور دیر لار۔
 بو طائفہ او ششبو زعم لارے ایلہ حسن غہ و عقل غہ و شرع غہ و طوائف عقلاً نینک بارچہ سی
 مخالف دور لار بلکہ عقلاء روزگار نے اوز لاری نینک رکیک الاعتقاد لیں لارینہ کولہ دور
 میں لار۔

بویارہ اولکی قول صواب او ششبو دور کیم عالم وجودہ مقدر قیلنغان نرسہ لار نینک اول سے
 اسباب وجودی برلہ تقدیر قیلنہ دور اشیا مقدرہ لار اسبابی دن بری دعا دور مقدر
 قیلنغان اشیا سبب دن مجرد و خالی تقدیر ایتیلاب دور، بلکہ سبب بیلہ برگہ تقدیر قیلنہ دور
 پس چنانکہ بندہ مقدر نینک سببی نے قیلنہ اول مقدر و قوع غہ کلور و چنانکہ سببی نے قیلنہ
 اول مقدر منتفی اولور و مو نینک مثالی اولکہ تو قلوب و سیراب لیں وجودی اکل و شرب ایلہ
 مقدر قیلنہ دور و فرزند وجودی خاتون ایلہ مقارنتہ ایلامک وجودی ایلہ مقدر قیلنہ دور
 زراعت نینک حصولی دانہ ساچماق ایلہ مقدر قیلنہ دور و شو نکا اوخشنہ جنت غمگیر یک
 اعمال صالحہ بیلہ و دوزخ غہ مستحق اولک اعمال سیئہ بیلہ مقدر قیلنہ دور، متاقول حق بودور
 پس مونکا کورہ دعا ہر سبب لار نینک اقوی سے دن، و مقدرات جملہ سی دن دور چانچہ
 سند امام احمد دہ سنن اربعہ دور روایت قیلنہ دور ابو خرامہ ایتیب دور رسول اللہ غہ دیدیم
 کہ یا رسول اللہ بیلہ غہ بیلہ دور گیل کہ بیلہ لار رقیہ لار برلہ استشفایا قیلنہ دور الاربیلہ دو اقیلا مین
 و پر مین لار ایلہ اوز مین نے ضرر لیک نرسہ لار دن سقلا مین، آیا او ششبو نرسہ لار اللہ تعالیٰ نینک
 مقدراتی دن برابر نرسہ نے دفع و رد قیلہ آلا دور مودیب رسول اللہ دیدیک او ششبو نرسہ لار
 مو اللہ تعالیٰ تقدیر قیلنغان نرسہ لار جملہ سیدن دور دیب، منابو حدیث نینک و مونکا اوخشنہ
 احادیث نبویہ نینک مضمونچہ ہر گاہ کہ مطلوب نینک و قوعی دعا برلہ مقدر قیلنغان بولنہ پس
 ایمدی دعا دہ بیج بر نائہ یوقوز دیک درست اولمایدور عالم وجودہ بندہ غہ دعا ایلہ در گاہ

پروردگار نے التجا و تصرف قیطاق دن، ناخ راق برزسہ یوقنور و مطلوب حصولیدہ دعا سائبر سباب دن الیغ دور، چونکہ بندہ دعا بیلہ درگاہ الہی غہ عجز و افتقار کو گزوب، التجا قیطاق لیت اداوی ایلہ مطلبی نینک حصولی غہ تشبث قیلیب عمل غہ کلتورگان سائبر سباب لارے، اللہ تعالیٰ نینک تو فیق و ہلایتی دن دور دیب بیلادور۔

بوجہ ایلہ دعائے اسباب لار نینک انفع و ابلغی دیمک صحیح بلکہ واجب دور دیلہ البتہ مؤجہ اولور پس مؤمن و حدت آئین غہ لازم دور کہ امور عادیہ نینک بعضی سی دہ اسباب لازم غہ تشبث ایلماک ایلہ برگہ، باز اوشہو سبب غہ یعنی از رو سے رغبت و بہت دعا غہ نیام کو گزوغای، چونکہ عجز و نیب از ایلہ درگاہ الہی غہ دعا قیطاق، حصولی اسباب عادیہ وجودی غہ مرتب بولغان مطالب کونیہ دن، بندہ غہ یوز کلتورگان فرج و راحت فتح و نصرت، امن و فراغت، رفاہیت و وسعت، ینکلینج حاصل بولغان مطلوب مرغوب نے، منعم حقیقی تعالیٰ شانہ نینک انعام و عونٰی دن دور دیب بیلماک غہ باعث و رہبر بولور، و بندہ نے، ہمہ امور دہ اللہ تعالیٰ نینک یار دمی غہ گینہ انکا ایلاب، انینک جنابغہ تمام التجا دہ بولماک غہ و دین حق نینک ترویج و اعانتی بارا سیدہ بذل و وضع ایلماک عزیمتی غہ شوق مند بولماک لیکنہ، توز غار مؤمن و حدت گزین لار، بیج بر حال دہ و بیج بر کار دہ اصلا از خول و قوت لاریغہ ایشانینب، و آما دہ قیلغان اسباب عادیہ لاریغہ کو نخل تو یوب، خدا دن البتہ غافل بولماس لار، و انینک جنابغہ التجا و نیاز بر لہ دعا قیطاق دن قفائل نے رو اکور ماس لار۔

انسان غہ دنیا دہ یوز کلتورگان، فرج و راحت عز و شروت، فتح و نصرت، کبی مطالب رغباب لار، انینک امور دینیہ دہ داہر لیکن، اسباب و سامان دہ عدد و عدد دیار سیدہ افزون لیتی، جہتیدن ہمیں دور بلکہ اللہ حکیم نینک حکم و مشیتتی ایلہ دور۔

اگر مونداغ بولسہ ایدی البتہ رسول الدنیک اصحاب سعادت انتساب لاری، حنین غزاتیدہ کفار دن ہزیمت ایلاب، پریشان لیت غہ دو چار دلماس ایدی لار، چنانچہ اللہ تعالیٰ سورہ براءہ دانکور واقع دن خبر بریب ایتادور، لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللّٰهُ فِي مَوَاطِنَ كَثِيْرَةٍ وَّ يَوْمَ حُنَيْنٍ اِذْ اَعْجَبْتَكُمْ كَثْرَتِكُمْ فَلَمْ تَغْنِ عَنْكُمْ شَيْئًا وَّ ضَاقَتْ عَلَيْكُمُ الْاَرْضُ بِمَا رَحَبَتْ ثُمَّ وَلِيْتُمْ مَدْيَنَ ۗ ثُمَّ اَنْزَلْنَا اللّٰهُ سَكِيْنَةً عَلٰى رَسُوْلِنَا وَّ عَلٰى الْمُؤْمِنِيْنَ وَاَنْزَلْنَا جُنُوْدًا لَمْ تَرَوْهَا وَّ عَذَّبَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَّ ذٰلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِيْنَ ۝ مَا بُوَايْتُمْ اللّٰهَ تَعَالٰى حَقِيْقَةً دَه نَصْرَتِ نَه اوزمی عطا قیلغانینبی، عساکر اسلام نینک زیادت شمت و وفرت شوکتی دن حاصل بولما غانینبی، پیر لار غہ اخبار قیلا دور۔

اصحاب کرام، امت محمدیہ نینک احکام الہیہ غہ اعلمی و امور دینیہ بائیدہ ہمہ دن اتقی بولغان

جہنم اور مشہو سبب غہ (یعنی دعاغہ) وانینگ شروط و آداب غہ، باشقہ لارون اقوم ای دیلارہ
 امیر المؤمنین سیدنا عمر رضی اللہ عنہ اعدای دین اور زہ عساکر نصرت، ناثر سیارگان وہ اعدا
 غہ نصرت تا پیک بار اسیدہ درگاہ الہی غہ دعا برہ التجا قیلور ایسی، واد جناب نینگ جنود غہ نینگ
 اینک، اولوغی دعا ایسی صحابہ لارغہ ای تور ایسی کہ سیز لار تو لایثینکیز سببی ایلہ دشمن غہ غالب
 اولماس سیز، و انجق سیز نینگ نصرت تا یما قینکیز، آسمان دن تو شور و لغان عون و نصرت الہی
 ایلا دورہ۔

ایتا من کہ بیز نینگ بو تقریر ایتمیز نینگ مالی امور دنیویہ وہ انسان لار اسباب غہ
 تشبث ایتمای، عمل لیک ایلہ دعاغہ اشتغال ایلاک غہ اوقات لاریچی منحصر قیلسون دیک
 ایماس دورہ، بلکہ استطاعت لارے باریچہ اسباب غہ تشبث ایلاک غہ اہتمام اتیسون لار وارل
 اسباب مؤفدہ لاری نینگ تاثیر بخش اولک لیک غہ اللہ تعالیٰ دن تیلاب، سرب و عجزہ، کسارہ
 و تمام التجا و افتخار ایلہ دعاغہ بولسون لار و بندہ لیق آداب و رسوم غہ پیشہ قیلماق ایلہ درگاہ رب
 العالمین غہ تقرب کور کوزمک غہ ایستاسون لار دیک دورہ (اوشبو سورہ بار اسید کی سائر
 تحقیق و بیان لار کشف البیان وہ مذکور دورہ)۔

اوشبو سورہ کہ میہ تفسیر یہ موندن زیادہ سوزنہ تطویل قیلماق غہ مطالعہ قیلغوجی لار ساتتی
 دن اندیشہ ایلاب، مونچہ لیک غہ اکتفا قیلماق غہ مناسب کور دوم، و جناب حکیم سنانی رحمہ اللہ
 نینگ برہیت فریدی ایلہ سوزنہ ختم ایلاک غہ اولی بیلیم، انکا اکتفا قیلیم، چنانچہ ایتیب۔

بلیت

اول و آخر قرآن زچہ با آمد رسین ۴ یعنی اندرہ دین رہبر تو قرآن بس
 یعنی قرآن کریم نینگ اولی بسم اللہ نینگ باسی ایلہ ابتدا قیلش، آخری والناس
 دین اسلام نینگ ترویج و اعلاسی و اساس ملت نینگ ترقی و اعتلاسی بار سچہ
 سنکا دلیل و رہبر اولک غہ قرآن بس و موندن اوزگہ نرسہ دن سعادت ایستامک ہوس اویک اوچون
 دورہ ایتمدی موندغ ایسہ پس امت اسلام غہ لازم دورہ: جمع امور وہ اوامر و آداب قرآنیہ غہ
 دستور العمل ایلاب، انینگ ارشادی ایلہ سلوک ایتکای لار تا اسلاف ما ضیہ لارے کسے فضل و سعادت
 غہ یتکای لار اللہ تعالیٰ قرآن عظیم نے انسان لار نے سعادت ساری غہ باشلامک اوچون تو شور وہ دورہ
 مناجرت نظری ایلہ یا قینک کہ قرآن کریم، اوزیہ اتباع قیدمان انسان لار نینگ ہدایت و سعادت
 تا پیک لاری اوچون، المدرب العالمین طرفین جبرئیل امین واسطہ سے ایلہ رسول اللہ جناب
 وحی قیلندی، رسول اللہ اوزیہ طرف الہی دن وحی قیلنمان اول قرآن کریم نے، اوزی و تالیج لاری
 اوچون دستور و قانون ایلاب، عمومی و خصوصی جمع امورہ اسنے دلیل و رہبر قیلدی، قرآن نے
 رسول اللہ و صحابہ لار ہر امورہ اوز لاریہ دلیل و دستور قیلماق لاری نینگ نتیجہ سے اول

بولدیکہ اوشہ بولکون ده علی اینک مشهورر عظیم تارنجی اثر لار نینک صاحبی بولخان چونک امت اسلامیہ اوشہ بولقرآن نینک ارشادی برلہ حیات اخلاقی و مدنیہ تاپیب کوزینی آچتی، اخلاقی ہندیب و اعمالی سنے شایستہ ابلا مک ایلہ عالم غہ توجیدر خالص و عدالت نورینی ساچتی قرآن کریم نینک امرینی بجا کلتور مک ایلہ اتحاد و اتفاق حاصل قیساہی، تعاون و تنا ہزار مغز تشبث قیساہی ایلہ الفت و وفاق پیدا ایتی، سترآن کریم نینک تعلیمی ایلہ علم و فن انواعی غہ اشتغال قیساہی سایہ سیدہ، حیرت اندازہ عقول بولخان

باسیدہ تالیف لار تیب، اچی برامت اوزینی عالم اہلی غہ استنادیق مرتبہ سیغہ شیکوردی، خلاصہ کلام ملت نجفیہ اسلامیہ، قرآن نینک ہدایتی بیلہ، ترقی و مدنیہ کسب ایتی، حتی دولت و جنت و نعمت باراسیدہ، اجانب غبطہ قیساہی دیک مرتبہ علیا غہ تیبی، قرآن امت اسلامیہ نینک جانی و حیاتی بولوب، اسلام اہلی نینک یاددی و نمودی قرآن بیلگیسہ بولدی!

مسلمان لار نینک سترآن نینک ہدایت و ارشادی ایلہ، صنعت و مدنیہ دہ عالم اہلی غہ استاذ لیک مرتبہ سیغہ تیکان لیک غہ، ارباب دانش و انصاف اولخان اکثر اجنبی لار اعتراف قیساہی لار چنانچہ انگلترہ نینک ایک چونک متفکر و محرر لاری دن اولمیش و یس اتمیش، سترآن د امرالہیہ توفیقاً مسلمان لار سنے اینک صہیبی اخوت رابطہ لاری ایلہ باغلا میش، انداخ براخت و وجودہ کلتور میش، دور کریم، بوق ربک لسان فرق لاری نینک فوقیدہ دور اسلام اخوتی نینک صہیبیتی غہ، خریستیان لار آراسیدلکی رابطہ اخوت، بیج برلہ قیاس قیلینہ یادور، اسلام اہلی سنے معدنیات ہندسہ، ہدیت، معماریق، صنائع نفیسہ سنے، کشف ایتک غہ سائق بولخان ایک برنجی راہبر، سخن سترآن نینک انسان لار سنے انفاق و اتحاد دائرہ سیغہ گیر کوزوب، اولار سنے فضل و عرفان شروینی قول غہ کلتور مک غہ سئوق ایتک لیک دن حاصل اولمیش دور) اہ،

آمریکا نینک مشہور دین سیز لاری دن میرالای (اکر سال)، بیج بر دین برلہ علاقہ دار اولما جہت دن، تمام بریل طرف یق ایلہ اسلام حقیقہ ایتیب دور، (اسلام اہلی میلاد مسیح دن کوب سنہ لار کبیر، معظم ہر دولت و وجودہ کلتور میش لار ایران دہ عراق، و سورہ، و مصرہ، مغول مملکتی دہ تانارستان دہ شمالی آفریقہ) و فاس دہ، اسپانیادہ، مدینہ لار تاسیس اتمیش لار۔ مسلمان لار نینک دینی، احتشام و حرمت اعتباری ایلہ، معظم روما امیر اطوری بی دین کوب عالی یاددی، مسلمان لار یغوز مدینہ تاسیس ایتک غہ کتفا قیساہی لار، علوم طبیعیہ تعلیم قیلینا دور خان ارشد خانہ لار ہم وجودہ کیتور میش لار، اسلام اہلی رقم لار سنے تثبیت اتمیش لار، جبر و مشقات سنے اور گا قیساہی لار فرق مساحدہ استاد اولمیش لار۔

مسلمان لار بولدی لار نینک خریطہ سینہ رسم ایتیب، اولار نینک حرکات تہی کورسا قیساہی لار، اول بولدی لار غہ اسم لار بیز میش لار اول اسم لار بولکون غہ پایدار دور، مسلمان لار کورہ ارض نینک

مقیاسی نے کورسا تیشس لار شمس نینک طریق نینک اعوجاج یعنی نے آنکلا میس لار سنہ نینک امتداد حقیقی سی نے خسوف و کسوف نے حساب التیمیش لار کیچہ و کوندوز نینک تجانی فی نے ایچنین مدار سرطان نے مدار جدی نے یولدوز لار نینک قرآنی نے تثبیت التیمیش لار ینگلی آلات رصدیہ وجود غہ کیتور میس لار مختلف ساعت لاریسا میس لار ساعت لار نینک تقاسمی نے اختراع التیمیش لار کیمینا علمی غہ ترقی بیر میس لار دنیادہ اینک ابتدا خستہ خانہ بنا قیلغان لار اسلام اہلی دور مسلمان لار میخانیک فنی نے تاسیس التیمیش لار طبیعت داکا اجسادار اسیداکا بنیاد نے آنکلا میس لار فن مایعات نے ہم تعلیم قیلیمیش لار مختلف جسم لار نینک اوزان مخصوصہ سی نے ہم قیلیمیش لار علم مناظرہ دہ صیبا نینک انعکاسی کوزدن اشیا غہ ایماس اشیا دن کوز غہ انعکاس اتیمکی نے کشف التیمیش لار موندن باشقہ فحشہ دن یونک دن تیری دن اختراع التیمیش نرسہ لاری بار دور کا غدن و فولادون بر مونچہ فائدہ لیک مادہ لار اعمال التیمیش لار شطرنج اویونینی اختراع قیلغان مسلمان لار دور۔

خلاصہ مسلمان لار مختلف موضوع لار اوزرہ قلم اوینا تیشس (دمیر آلائی انکر سال بوسوز لار نے تحریر اتیکان دن سوئکرہ ایبادور)۔

اوشبویوقاریدہ تعداد ایتلیگان موفقیات لار غہ دسترس بولغان انسان لار خرسیتیا تلوہاس ایدی لار لیکن اولار خرسیتیان بولماسہ لار مو دار الفنون لار تاسیس التیمیش لار آثار عتیقہ لار جمع قیلیمیش لار قوانین طبیعیہ نے درگ التیمیش لار دنیا نینک نظر دقتی نے الحاصل علوم طبیعیہ جذب قیلیمیش لار بیز لار نینک اونو تھاس یکیمیزہ لازم دور کہ اساس فنون نے قورماق و عصری علم لار نینک قاعدہ سی نے توزماک شرفی حضرت محمد نینک اتباعی غہ عائد دور بوکون استفادہ قیلماق دہ بولغان نرسہ لار بیز نینک پیچ بری نے اصلا خرسیتیان لیش غہ ویا کلیسا غہ نسبت بیر الماس مینر۔ اھ۔

ایچنین (علم دین منازعہ لاری) عنوان لبق اثر نینک محرری دو قنور (در پیر) ایبادور اسلام اہلی نینک تحریات علیہ غہ باشلاک لارے ۳۶۷ھ اسکندریہ نینک فتی ایلہ باشلا تیشس حضرت محمد بو حادثہ دن آلتہ سزا اول ار جمال التیمیش ایدی ایکی عصر ایکچہ دہ مسلمان لار یلچوز یونان نینک طبیعیون دن بولغان فیلسوف لاری نینک اثر لاری نے ادوقماق ایلہ اکتفا ایتماب دور لار ہر قیو علمی مسئلہ نے محاکمہ و تنقیح ایلامک قابلیت نے احراز التیمیش لار بیز انس ایمپراطوری اوچونچی مینخائیل ایلہ الماسون ار سیدہ عقد قیلنغان معاہدہ دن الماسون نینک بیز انس دن بطلیوس نینک اثر لارینی کیتورتوب نے ترجمہ قیلہ و رغابینی آنکلا بیزہ بالآخر ہوا اثر اسلام ہیئت شناس لاری نینک ماخذی اولیشس علوم طبیعیہ مسألی اینک ایلہ حل قیلا تور ایدی مسلمان لار ارمن نینک جمعی نے اولچا میس لار یولدوز لار نے تثبیت التیمیش لار چونک یولدوز لار نینک اسم لارینی

تعیین قلبیش لار انعکاس ضیا قانون لارینی کشف اتمیش لار یولدوز لار نینک ضیا لارینی تخمین
 اوچون استعمال قیلینغان آلات نے عصرے لاشدورمیش لار آفتاب و آبی نینک افق دہ ظہوری
 سڈ سے نے مناقشہ ایتیپ، بولار نینک نیمہ اوچون طلوع وغروب دن ایلگری کوردنک لاری
 نے ایضاح اتمیش لار ضیا شعاع لاری نینک ہوا دن برحظ مستقیم شکلی دہ ایماس، بلکہ قوس
 لار شکلی دہ کجھک لیکنی اساسینی تلمیش لار ہوا ی نسیمی نینک ارتعاعی نے اولچامیش لار نینک
 ۵۸ میل ایکان لیکنی نے کورساتمیش لار یولدوز لار نینک پیریلدایک لیکنی نینک اسبابینی آنکلا
 میش لار، اوروپادہ اول رصہ خانہ نے اولار وجودغہ کیتورمیش لار اجرام سماویہ نے تدقیق
 خصوصیدہ مسلمان لار نینک احراز ایکان خارق العادہ لاری، اوشبہ دلیل برلہ ثابت دورکہ
 عصریمیز نینک اینگ متبحر بیٹ شناس لار سے اہل اسلام نینک حساباتی غہ اعتماد ایتک دہ دو
 انتہی مخصوصاً۔

(آوروپادہ مغرب دولتی نینک تاریخی) عنوان لبق اثر نینک مؤلفی مشہور مشرق (مشرق)
 اثرندہ اہل اسلام نینک ترقی سے بار سیدہ بر مونچہ سوز لار بیان قیلغان دن سونک آیتادور
 آفریقانینک قلبگا ہندہ بت پرست لیک نے محوقیلغان ہمہ غہ وحدانیت نے اورگا اکان، قاتولیک
 یلق دینی مجلس لاری نے برطف ایتیپ، اولار غہ دین نینک حقیقی اساس لارینی تبلیغ ایلاگان،
 نصاری لار نینک کلیسا لارندہ زیبا کمند لار نینک انشاسی نے اختراع ایکان کرہ زمین نے
 وقت و اصابت ایلہ اولچاغان، سمدہ پاریلداغان یولدوز لار نینک اسم لارینی تعین قیلغان، آورو
 پانینک لسان لارے اوزرہ اینگ صمیمی تاثیر لار اجرا قیلغان، اسلامیت نے و اسلام اہلی نے تقدیر
 اتمیکیمیز کرک چونکہ کیکان لباس لاریمیز، ایککان دانہ لاریمیز، یفقان میوہ لاریمیز، بویلاگان چمپک
 لاریمیز، بیز نینک اسلامیت غہ دیون شکر ایکان لیکنی میر نے افادہ قیلادور
 اسلام اہلی عصر لارچہ عدالت نے یانغان دولت لار نسل لار نے عرفان ایلہ تجزیہ قیلغان
 مملکت لار، وجودغہ کلتور میش لار، دماغ بشری نے اشیاء حکمران قیلغان دہ لار تیشدور
 میش لار۔ اھ

بنگال نینک اینگ مشہور سیاسی و خطیب لاریدن بولغان (بوسیشاندہ پال) ایتادور
 حقیقت حال دہ اسلام اہلی نینک تعلیم ایکان مساوات و اخوت کبی اخلاق برگزیدہ سے
 اول قدر قوت یلق اول قدر جان لیک دورکہ سائر ادیان دہ انینک مقابلہ تصادف ایتک ممکن
 اولماس۔ اھ۔

آبانب نینک اقرار و تقریری غہ کورہ، مناسلام اہلی نینک او اہل حالی موندغہ حیرت انداز
 عقول ایکان، دہ اسفاکہ ایدری بو عصر لار دہ امت اسلامیہ ہر اقطار دہ اسیر و زبون، اخلاق لاری
 بوزوق و ہمت لاری دون عزیمت لاری مردہ آراء و عقل لاری پڑ مردہ، ہمہ توغری بول دن آنگان

باشلا خانلی مرشد یوق، ولت استعدادی سونغان، نا امید لیک حد دن آرتوق، اسلام اولادی
 همه بیار طیب جابل لار نینک ادویہ ناگوار لاریدن حال لاری ناچار لبق ده، اصل مرض دن خبر
 دار لاری ایسه، قول لاریده انکا دو اقلماق چاره سی یوقلوق دن، ملت حالی تنگ دیگان صدای ناخوش
 نیشیب، هر دم ملت دردیفه ایچلاری اور تانیب غم غم گرفتار لبق ده، و اسجبا اول ده عالم غم
 شوکت عظیمه سے ولولہ سامیش شونداغ امت اسلامیہ نیمه اوچون اول قدر اوج عز و اعلا دن بو قدر
 حنیض ذل و مسکنت غم تو شسته، نیمه اوچون اینک چراغ ہمت و عزیمت لاری سوئوب، مونداغ
 نا امید لیک تیرہ لیک انکا تو شسته، دیب سورسانک، ایہا میز کہ اول ملت عظیمہ دشمن خانگی لار
 نینک بیرلہ راو ہدایت دن آزیب، اوز آرانا اتفاق لیک مسلکی نے توتتی، واعدا ی دین لار نینک
 وسیسہ سے ایله حیلہ ایله روش و آئین اسلام دن دیب، دین نامیدن پور تو لگان خرافات لار غم
 میل کورگوزمک ایله قرآن اوامری نینک ارشادی چه سلوک ایتمک نے ترک ایتی، قرآن نینک ارشادی
 دن آیرمک ایله بو مصیبت لار اسلام اہلی غم تیتی۔

ایمدی مونیکن چاره سی ملت اسلام، ہمہ امورده قرآن کریم غم تمشک ایلاب، اینک اوامر و ادابی
 ایله سلوک ایتمک و قرآن نہ نیکلیغ یول غم ہدایت قیلسه اول باشلانغان یول غم کیتمک دور، ملت اسلامیہ
 غم تا قرآن کریم نینک ارشادی ایله عمل قیلما ی، اوشبوز بون لبق دن نجات تاپمک یوقلیغی مقرر
 شبہ یوق کیم اسلام اولادی غم البتہ حقیقہ جانی بولغان متسران غم یا پوشمای، حیات تاپمک امکان
 دن یراق یعنی محقق دور۔

اللهم اننا نسألك ان تجعل القدران حياة قلوبنا وشفاء صدورنا
 و جلاء احزاننا و سربيع سرورنا، و سائقنا الى سعادة
 الدنيا والدين، و سائقنا الى اخلاص الموقنين
 و اعمال الصالحين، و قائدنا الى رضاك و
 غفرانك، و هادي بنا الى فضلك
 و احسانك - تمام

بولدی

تفسیر روز چہار شنبہ

۲۱ ماہ ذی القعدہ ۱۴۴۳ھ ہجری

المفسر الحقیر الضعیف الراجی عفوریہ اللطیف

عابد و لاجئ عبد الجلیل توران

التاری محمد ظریف

بلدہ کاشغر

تم

www.uyghurweb.net
 Kütüphanesi
 Abdülcelil Turan

کتاب نینک غلط و صحیح لریکه متعلق الفاظ لار

صواب	خطا	سطر	صفحہ	صواب	خطا	سطر	صفحہ
کچی	کبر	۱۱	۱۱۵۷	سلف	سکف	۵	۱
فاننا تعنی	فاننا تعنی	۱۲	۱۱۶	ایبار یلیکان	بیار یلیکان	۱۲	۱
جمیم	جمیم	۱۳	۱۳۱	برقاری بنی	بوقاری بنی	۱۳	۲
کون	کول	۱۴	۱۳۳	بورکے	بورکے	۱	۲
دیر	دیر	۸	۱۵۲	یورک	یورک	۲	۲
گور گوزدی لر	گوزدی لر	۵	۱۸۰	ایتمکی	ایتمکی	۹	۵
عام بولغای	علم بولغای	۲۱	۱۸۲	تقیق	تقیق	۲۱	۷
ازہ	اقہ	۷	۲۰۹	تاغ	تاغ	۷	۱۳
دیمیش کر	بیمیش کر	۱۲	۲۵۲	قورغای تب	قورغای تب	۱۷	۱۲
بو باره ده	بو باره ده	۱۵	۲۵۳	بولاس	بولاس	۱۸	۶
ایلاب	ایلات	۲۸	۲۷۲	احوال ده	احوال دو	۱۹	۶
طرفینہ بایب	طرفینہ تب	۳۳	۲۷۷	معنی دور	معنی دور	۱۱	۲۱
کر اور زمان وقت	دور زمان وقت	۳	۳۹۱	ایتب دور	ایتت دور	۱۶	۲۲
معصوم	معصوم	۴	۳۳۶	انس بن	اونس بن	۱۳	۲۳
ساجد	ساجد	۲۳	۴۲۷	بوزوق	بوزوق	۲۴	۲۵
واجب الاذقان	واجب الاذقان	۲۰	۴۳۱	ما قذمت	ما قذمت	۲۰	۲۶
انسان دین	ایسان	۸	۴۴۵	ربکنیز	بکنز	۱۳	۴۶
مفوم	مفوم	۲۲	۵۹۱	ربیک	بکنز	۲۶	۶۳
ایچا دور	اینا	۹	۵۹۳	حقینک	چقینک	۲۹	۶۳
بجوه	سجود	۲۹	۵۹۴	الہارینے	الہارینے	۲۳	۷۲
ایلم	ایلمی	۱۳	۶۲۵	انواع	انواع	۷	۷۵
ایشتمای	یشتمای	۱۰	۶۶۱	الیب دور	الیت دور	۸	۸۷
				جانده	چانده	۱۵	۹۵
				حشرو حوش	حشرو حوش	۲۰	۹۵
				بیلنک	برنینک	۳	۹۷
				بیان قیلا دورغان	بیان دورغان	۱۹	۹۹
				قاشیدہ	قاسی ده	۴	۱۰۱
				پاشوریک	پاشوریک	۶	۱۰۲
				اراده لرینکنز	لرینکنز	۱۰	۱۰۵

ئەۋلاد گۈزۈپىسى

www.ewlat.org

www.uyghurkitap.com

ئۇيغۇرچە باقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازىمىلار ئامبىرى